STATISTISKA MEDDELANDEN
Ser. F. Band XXIV.

SOCIALA MEDDELANDEN

UTGIVNA AV

K. SOCIALSTYRELSEN

ÅRG. 1923

HÄFTEN 7—12

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNER

INLEDNING

TILL

Sociala meddelanden / utgifna af K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. – Stockholm, 1912-1967. Ingår 1912-1953 i: Statistiska meddelanden. Ser. F, Sociala meddelanden. – Fr. o. m. 1913 utgiven av Socialstyrelsen.
Kumulerade sakregister för 1903-1922, 1923-1932, 1933-1942 och 1943-1947.
1915-1944 även med innehållsförteckning på franska, 1945-1957 med sammanfattningar på franska och engelska, 1958 med sammanfattningar på engelska och 1959-1962 vissa nummer med sammanfattningar på engelska.
1959-1962: "Tidskriften Sociala meddelanden utges med åtta artikelnummer (Allmänna häftet) och tolv separata häften med statistiskt informationsmaterial (Statistisk information)".

Föregångare:

Meddelanden från K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. – Stockholm : 1903-1911.

Efterföljare:

Socialnytt : sociala meddelanden / Socialstyrelsen. – Stockholm : Socialstyrelsen, 1968-1990.

Sociala meddelanden. 1923: 7-12.
Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2009.

urn:nbn:scb:se-socmed-19232

STATISTISKA MEDDELANDEN
Ser. F. Band XXIV.

SOCIALA MEDDELANDEN

UTGIVNA AV

K. SOCIALSTYRELSEN

ÅRG. 1923

HÄFTEN 7—12

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNER

STOCKHOLM 1923
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
223310

INNEHÅLL

Häft. 7.

Arbetsmarknaden under juni månad 1923 . 617
Kollektivavtalens lönesatser under andra kvartalet 1923 619
Sociala frågor vid 1923 års riksdag . . . 621
Jordkommissionens sista arbetsresultat . . 629
Socialstyrelsens utlåtande rörande barnavårdslagstiftningen 638
Industrien i Sverige år 1921 649
Kvinnors och minderårigas användande inom industrien i Sverige år 1921 652
Spritdrycksomröstningen i Schweiz . . . 656
Meddelanden från socialattachéerna . . . 658
Alkoholistvården i Schweiz 658
Den tyska riksarbetsförvaltningen 660
Bestämmelser om s. k. arbetsransonering i Tyskland 661
Författningar rörande sociala frågor . . . 664
Kortare meddelanden 664
Internationella arbetsbyråns styrelsesammanträde i juni 1923 664
Ny arbetslagstiftning i Rumänien 665
Belgiskt lagförslag om arbetardelegerade för inspektion vid kolgruvor 665
Den offentliga arbetsförmedlingen i Norge år 1922 665
Den offentliga arbetsförmedlingen i Danmark 1922/23 666
Den offentliga arbetsförmedlingen i Finland 1915—1922 667
Arbetslönerna i Danmark under fjärde kvartalet 1922 667
Arbetsmarknaden i England under maj 1923 . . 668
Arbetsmarknaden i Tyskland under maj 1923 . 668
Statens byggnadsbyrås verksamhet 1917—1922 . 668
Förlängd giltighet för danska bostadslagen . . . 668
Fiskets avkastning i Sverige år 1921 669
Den tyska brödsädaregleringens upphävande . . 670
Särskilda skiljedomare i arbetstvister år 1922 . 671
Arbetsinställelser i Tjeckoslovakiet år 1922 . . 671
Arbetsinställelser i Tyskland år 1922 672
Medling och skiljedom vid avtalstvister i Ryssland år 1922 672
Internationell ut- och invandringskonferens i Rom år 1924 673
Kanadas invandringspolitik 674
Pensionsförsäkringen för gruvarbetare i Frankrike 674
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete 675
Sveriges offentliga arbetsförmedling Juni 1923 678
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 31 maj 1923 684
Levnadskostnader under andra kvartalet 1923. Prisstatistik och indexberäkningar 685

Häft. 8.

Arbetsmarknaden under juli månad 1923 . 713
Arbetstillgången under andra kvartalet 1923 715
Konflikten vid järnbruken 720
De offentliga arbetsförmedlingsanstalternas inkomster och utgifter år 1922 727
Den offentliga arbetsförmedlingen i Sverige 1902—1922 730
Distriktskonferenser inom den offentliga arbetsförmedlingen 733
Fylleriförseelserna under andra kvartalet år 1923 736
Svenska arbetsgivareföreningens lönestatistiska årsbok 1921 740
Kooperativa förbundets verksamhet under år 1922 744
Invandringen till Förenta staterna under budgetåret 1922/23 749
Tolvtimmarsdagen inom stålindustrien i Förenta staterna 751
Meddelanden från socialattachéerna . . . 755
Arbetslöshetsfrågans nya läge i England . . . 755
Författningar rörande sociala frågor . . . 774
Kortare meddelanden 775
Allmänna principer för yrkesinspektionens organisation 775
Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under maj och juni 1923 776
Arbetsmarknaden i England under juni 1923 . . 777
Arbetsmarknaden i Förenta staterna under juni 1923 777
Spritsmugglingen i Norge 777
Brott mot förbudslagen i Finland 778
Pensionsstyrelsens årsberättelse för 1921 779
Yrkesinspektionens verksamhet under andra kvartalet 1923 781
Sveriges offentliga arbetsförmedling Juli 1923 782
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 30 juni 1923 788
Livsmedelspriser och levnadskostnader Juli 1923 789

Häft. 9.

Arbetsmarknaden under augusti månad 1923 793
Överenskommelse angående kontraktsbestämmelser m. m. vid skogsavverkningar 795
Förslag till lag om lösdrivares behandling 799
Kontrollstyrelsens utlåtande angående lagstiftningen mot fylleri och dryckenskap 803
Det första nordiska sjukförsäkringsmötet i Kristiania den 20—22 augusti 1923 . . 808

Tyska metoder att mäta levnadskostnaderna 810
Minuthandelspriser å livsmedel i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn 814
Åtgärder för bostadskulturens höjande . . 816
Löner, arbetstid och arbetarantal i Förenta staternas fabriksindustri 1914—1923 . 819
Bostadsstudier i Amerikas förenta stater . 824
Meddelanden från socialattachéerna . . . 833
Hyresreglering och bostadsproduktion i England 833
Författningar rörande sociala frågor . . . 843
Kortare meddelanden 843
Arbetsrådet i Brasilien 843
Internationella mjältbrandskommitténs rapport . 843
Sjuksköterskebyråerna och deras verksamhet under år 1922 844
Arbetslönernas förändringar i olika länder under åren 1914—1922 845
Avtalsenliga arbetslöner i Tyskland i juli 1923 847
Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under juli 1923 847
Arbetsmarknaden i England under juli 1923 . . 848
Arbetsmarknaden i Tyskland under juni och juli 1923 848
Övergången till åtta timmars arbetsdag inom stålindustrien i Förenta staterna 849
Internationella stadsbyggnadsutställningen och stadsbyggnadskongressen i Göteborg 849
Bostadshyrorna i Danmark år 1922 850
Bostadsförhållandena i de norska städerna i december 1920 851
Utvecklingen inom några utländska kooperativa partihandelsföreningar 852
Arbetsinställelser i Australien år 1922 853
Strejk vid de amerikanska stenkolsgruvorna . . 853
Utvandringen till främmande världsdelar under andra kvartalet 1923 854
Ut- och invandringen år 1922 855
Centrala skiljenämndens beslut 856
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete 860
Sveriges offentliga arbetsförmedling Augusti 1923 862
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 31 juli 1923 868
Livsmedelspriser och levnadskostnader Augusti 1923 869

Häft. 10.

Arbetsmarknaden under september månad 1923 873
Kollektivavtalens lönesatser under tredje kvartalet 1923 875
Ställningen på bostadsmarknaden vid hyresstegringslagstiftningens upphörande den 1 oktober 1923 877
Olycksfall inom sjömansyrket år 1922 . . 889
Immigrationsproblemet i Förenta staterna . 900
Meddelanden från socialattachéerna . . . 906
Engelsk undersökning rörande reallönens relativa storlek i olika huvudstäder 906
Författningar rörande sociala frågor . . . 910
Kortare meddelanden 911
Internationella arbetsbyråns undersökning rörande produktionen 911
Arbetslönerna i Danmark under första kvartalet 1923 911
Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under augusti 1923 912
Arbetslöshetskommissionens omorganisation . . . 913
Arbetsmarknaden i England under augusti 1923 . 913
Arbetsmarknaden i Tyskland under augusti 1923 . 914
Frågan om arbetslöshetsförsäkring för hemarbetare i England 914
Den internationella fackföreningsrörelsen under år 1922 914
Industriförbundsprincipens genomförande i Norge 915
Arbetslönernas köpkraft i Tyskland 916
Rusdrycksförbudet i Manitoba upphävt 917
Sveriges offentliga arbetsförmedling September 1923 918
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 31 augusti 1923 924
Levnadskostnader under tredje kvartalet 1923. Prisstatistik och indexberäkningar . . . 925

Häft. 11.

Arbetsmarknaden under oktober månad 1923 953
Arbetstillgången under tredje kvartalet 1923 955
Fylleriförseelserna under tredje kvartalet 1923 960
Arbetslönernas storlek i förhållande till industriens tillverkningsvärde 965
Återutvandringen från Förenta staterna . . 968
Arbetsgivarnas organisationsväsen i Förenta staterna 974
Meddelanden från socialattachéerna . . . 976
Vinstandelsfrågan i Tyskland 976
Propagandan för sparsamhet i statsförvaltningen och administrativa reformer i Frankrike . . . 991
Den engelska fackföreningskongressen i Plymouth 997
Kortare meddelanden 1002
Internationella arbetskonferensen i Genève . . . 1002
Internationella arbetsbyråns styrelsesammanträde i oktober 1923 1002
Kampen mot yrkessjukdomarna 1003
Arbetslönerna i England i september 1923 . . . 1003
De engelska statstjänstemännens lönevillkor . . 1004
Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under september 1923 1005
Arbetsmarknaden i England under september 1923 1005
Arbetsmarknaden i Tyskland under september 1923 1006
Den engelska fackföreningsrörelsen år 1922 . . . 1006
Spritdrycksförsäljningen år 1922 1006
Arbetsinställelser i Förenta staterna år 1922 . . 1008
Den omtvistade indnstridomstolen i Kansas . . 1009
Utvandringen till främmande världsdelar under tredje kvartalet 1923 1009

Invandringen till Förenta staterna under tredje kvartalet 1923 1011
Svenskarna i Australien 1011
Centrala skiljenämndens beslut 1012
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete 1018
Yrkesinspektionens verksamhet under tredje kvartalet 1923 1021
Sveriges offentliga arbetsförmedling Oktober 1923 1022
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 30 september 1923 1028
Livsmedelspriser och levnadskostnader Oktober 1923 1029
Författningar rörande sociala frågor . . . 1032

Häft. 12.

Arbetsmarknaden under november månad 1923 1033
Femte internationella arbetskonferensen i Genève 1035
Internationella socialstatistiska konferensen i Genève 1042
Sjukförsäkringsfrågan 1052
Övervakandet av utlänningar i riket . . . 1059
Hyresvärds skyldighet att anmäla hyresledighet 1063
Byggnadsverksamheten i rikets stadssamhällen år 1922 1067
Löner, arbetstid och arbetarantal i Förenta staternas industri under andra kvartalet 1923 1081
Meddelanden från socialattachéerna . . . 1084
Arbetslösheten i England och de nya riktlinjerna för dess bekämpande 1084
Internationella fastighetsägarkongressen i Paris 1093
Kortare meddelanden 1096
Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under oktober 1923 1096
Arbetsmarknaden i England under oktober 1923 1097
Arbetsmarknaden i Tyskland under oktober 1923 1097
Den norska arbetslöshetsförsäkringens omorganisation 1097
Frågan om reglering av enskild hyresförmedlingsverksamhet 1098
Läget på bostadsmarknaden i Danmark i oktober 1923 1099
Förbudsomröstning i Alberta 1099
Riksförsäkringsanstaltens årsberättelse för 1922 1100
Centrala skiljenämndens beslut 1101
Sveriges offentliga arbetsförmedling November 1923 1102
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 31 oktober 1923 1108
Livsmedelspriser och levnadskostnader November 1923 1109
Författningar rörande sociala frågor . . . 1112
Sakregister till årg. 1923 1113

TABLE DES MATIÈRES

Livr. 7.

Pages

Le marché du travail pendant le mois de juin 1923 . . . . . 617.
Les taux des salaires d'après les conventions collectives pendant le deuxième trimestre 1923 . . . . . 619.
Questions sociales au Riksdag de 1923 . . 621.
Le dernier rapport de la commission agraire 629.
Rapport de l'Administration du travail sur la législation pour la protection de l'enfance 638.
L'industrie en Suède en 1921 . . . . . 649.
L'emploi des femmes et des enfants dans l'industrie de la Suède en 1921 . . . . 652.
Le referendum sur les boissons alcooliques en Suisse . . . . . 656.
Rapports des attachés sociaux . . . . . 658.
Le traitement des dipsomanes en Suisse . . . . 658.
L'Administration du travail de l'Allemagne . . 660.
Dispositions concernant le travail à temps réduit en Allemagne . . . . . 661.
Lois concernant les questions sociales . . 664.
Courtes notices . . . . . 664.
Réunion du Conseil d'Administration du Bureau International du travail au mois de juin 1923 664.
Nouvelle législation ouvrière en Roumanie . . . 665.
Projet de loi concernant la question de délégués ouvriers dans l'inspection des mines de houille en Belgique . . . . . 665.
Les bureaux *de placement publics en Norvège* en 1922 . . . . . 665.
Les bureaux de placement publics au Danemark en 1922/23 . . . . . 666.

Pages

Les bureaux de placement publics en Finlande de 1913 à 1922 . . . . . 667.
Les salaires au Danemark pendant le quatrième trimestre 1922 . . . . . 667.
Le marché du travail en Angleterre pendant le mois de mai 1923 . . . . . 668.
Le marché du travail en Allemagne pendant le mois de mai 1923 . . . . . 668.
Le bureau des habitations de l'Etat de 1917 à 1922 . . . . . 668.
Prolongation de la loi sur les habitations au Danemark . . . . . 668.
Le rendement de la pêche en Suède en 1921 . . 669.
Révocation du règlement de la consommation du blé à pain en Allemagne . . . . . 670.
Conciliateurs spéciaux dans les conflits du travail en 1922 . . . . . 671.
Grèves et lock-outs en Tchécoslovaquie en 1922 671.
Grèves et lock-outs en Allemagne en 1922 . . . 672.
Conciliation et arbitrage dans les conflits de contrat en Russie en 1922 . . . . . 672.
Conférence internationale de la migration à Rome en 1924 . . . . . 673.
La politique d'immigration au Canada . . . . . 674.
L'assurance contre la vieillesse pour les mineurs en France . . . . . 674.
Rapports des inspecteurs du travail sur les accidents graves du travail . . . . . 675.
Les bureaux de placement publics en Suède. Juin 1923 . . . . . 678.
Le chômage parmi les membres des organisations ouvrières le 31 mai 1923 . . . 684.
Coût de la vie pendant le deuxième trimestre 1923 . . . . . 685.

Livr. 8.

Le marché du travail pendant le mois de juillet 1923 . . . . . 713.
L'offre et la demande du travail pendant le second trimestre 1923 . . . . . 715.
Le conflit du travail dans les usines du fer 720.
Recettes et dépenses en 1922 des bureaux de placement publics en Suède . . . . 727.
Les bureaux de placement publics en Suède en 1902—1922 . . . . . 730.
Conférences dans les districts des bureaux de placement publics . . . . . 733.
Les délits d'ivresse pendant le second trimestre 1923 . . . . . 736.
Annuaire statistique de salaires de l'union suédoise des patrons pour l'année 1921 740.
L'union coopérative pendant l'année 1922 744.
L'immigration aux Etats Unis pendant l'année de budget 1922/23 . . . . . 749.
La journée de douze heures dans l'industrie de l'acier aux Etats Unis . . . . . 751.
Rapports des attachés sociaux . . . . . 755.
La question du chômage en Angleterre . . . . . 755.
Lois concernant les questions sociales . . 774.
Courtes notices . . . . . 775.
Les principes générales de l'organisation de l'inspection du travail . . . . . 775.
L'activité de la commission de chômage de l'Etat pendant les mois de mai et de juin 1923 . . 776.
Le marché du travail en Angleterre pendant le mois de juin 1923 . . . . . 777.
Le marché du travail aux Etats Unis pendant le mois de juin 1923 . . . . . 777.
La contrebande des boissons alcooliques en Norvège . . . . . 777.

Pages

Délits contre la loi sur l'interdiction des boissons alcooliques en Finlande . . . . . 778.
Rapport annuel de la direction des retraites pour la vieillesse pour 1921 . . . . . 779.
L'inspection du travail pendant le second trimestre 1923 . . . . . 781.
Les bureaux de placement publics en Suède Juillet 1923 . . . . . 782.
Le chômage parmi les membres des organisations ouvrières le 30 juin 1923 . . 788
Prix des denrées alimentaires et coût de la vie. Juillet 1923 789

Livr. 9.

Le marché du travail pendant le mois d'août 1923 . . . . . 793.
Convention concernant les dispositions contractuelles etc. aux exploitations de bois 795.
Projet de loi sur le traitement des vagabonds . . . . . 799.
Rapport de l'Administration du contrôle des alcools concernant la revision de la législation contre l'ivrognerie . . . . . 803.
Le premier congrès scandinave sur l'assurance contre la maladie à Christiania, 20—22 août 1923 . . . . . 808.
Méthodes allemandes pour calculer les coûts de la vie . . . . . 810.
Prix de détail des denrées alimentaires à Stockholm, Christiania et Copenhague . 814.
Dispositions pour élever la culture des habitations . . . . . 816.
Salaires, durée du travail et nombre de travailleurs dans l'industrie aux Etats Unis de 1914 à 1923 . . . . . 819.
Etudes des habitations aux Etats Unis . . 824.
Rapports des attachés sociaux . . . . . 833.
Législation sur les loyers et production d'habitations en Angleterre . . . . . 833.
Lois concernant les questions sociales . . 843.
Courtes notices . . . . . 843.
Le conseil du travail au Brésil . . . . . 843.
Rapport de la commission internationale du charbon . . . . . 843.
Les bureaux des garde-malades en 1922 . . . . 844.
Les fluctuations des salaires dans certains pays de 1914 à 1922 . . . . . 845.
Les salaires contractuels en Allemagne pendant le mois de juillet 1923 . . . . . 847.
La commission de chômage pendant le mois de juillet 1923 . . . . . 847.
Le marché du travail en Angleterre pendant le mois de juillet 1923 . . . . . 848.
Le marché du travail en Allemagne pendant les mois de juin et de juillet 1923 . . . . . 848.
La journée de huit heures dans l'industrie de l'acier aux Etats Unis . . . . . 849.
L'exposition internationale et le congrès international de la construction des villes à Gothembourg . . . . . 849.
Les loyers au Danemark en 1922 . . . . . 850.
Les conditions d'habitations dans les villes norvégiennes en décembre 1920 . . . . . 851.
Le développement dans certains pays des magasins de gros des sociétés coopératives . . . . 852.
Grèves et lock-outs en Australie en 1922 . . . 853.
Grève dans les houillères américaines . . . . . 853.
L'émigration pendant le deuxième trimestre 1923 854.
La migration en 1922 . . . . . 855.
Résolutions de la Cour centrale de l'arbitrage . . . . . 856.
Rapports des inspecteurs du travail sur les accidents graves du travail . . . . . 860.
Les bureaux de placement publics en Suède. Août 1923 . . . . . 862.
Le chômage parmi les membres des organisations ouvrières le 31 juillet 1923 . . 868.
Prix des denrées alimentaires et coût de la vie. Août 1923 . . . . . 869.

Livr. 10.

Le marché du travail pendant le mois de septembre 1923 . . . . . 873.
Les taux des salaires d'après les conventions collectives pendant le troisième trimestre 1923 . . . . . 875.
L'offre et la demande d'appartements le 1er octobre 1923 à l'expiration de la loi sur la hausse des loyers . . . . . 877.
Les accidents du travail dans le métier des marins en 1922 . . . . . 889.
Le problème d'immigration aux Etats Unis 900.
Rapports des attachés sociaux . . . . . 906.
Enquête anglaise sur les rélations entre les salaires et les coûts de la vie à diverse capitales 906.
Lois concernant les questions sociales . . 910.
Courtes notices . . . . . 911.
L'enquête sur la production par le bureau international du travail . . . . . 911.
Les salaires au Danemark pendant le premier trimestre 1923 . . . . . 911.
La commission de chômage pendant le mois d'août 1923 . . . . . 912.
La réorganisation de la commission de chômage 913.
Le marché du travail en Angleterre pendant le mois d'août 1923 . . . . . 913.
Le marché du travail en Allemagne pendant le mois d'août 1923 . . . . . 914.
La question d'assurance contre le chômage pour les travailleurs à domicile en Angleterre . . 914.
La fédération syndicale internationale en 1922 914.
La réorganisation des syndicats ouvriers en Norvège . . . . . 915.
Les rélations entre les salaires et le coût de la vie en Allemagne . . . . . 916.
Revocation de l'interdiction des boissons alcooliques en Manitoba . . . . . 917.
Les bureaux de placement publics en Suède Septembre 1923 . . . . . 918.
Le chômage parmi les membres des organisations ouvrières le 31 août 1923 . . . . 924.
Coût de la vie pendant le troisième trimestre 1923 . . . . . 925.

Livr. 11.

Pages

Le marché du travail pendant le mois d'octobre 1923 . . . . . 953.
L'offre et la demande du travail pendant le troisième trimestre 1923 . . . . . 955.
Les délits d'ivresse pendant le troisième trimestre 1923 . . . . . 960.
Les salaires par rapport à la valeur de la production des industries . . . . . 965.
Le réémigration des Etats Unis . . . . . 968.
Les organisations patronales aux Etats Unis 974.
Rapports des attachés sociaux . . . . . 976.
La participation aux bénéfices en Allemagne . . 976.
Propagande pour des épargnes et des réformes dans l'administration d'Etat en France . . . 991.
Le congrès des syndicats ouvriers anglais à Plymouth . . . . . 997.
Courtes notices . . . . . 1002.
La conférence internationale du travail à Genève 1002.
Reunion du conseil d'administration du bureau international du travail au mois d'octobre 1923 1002.
La lutte contre les maladies professionnelles . . 1003.
Les salaires en Angleterre pendant le mois de septembre 1923 . . . . . 1003.
Les salaires des fonctionnaires publics anglais . 1003.
La commission de chômage pendant le mois de septembre 1923 . . . . . 1005.

Pages

Le marché du travail en Angleterre pendant le mois de septembre 1923 . . . . . 1005.
Le marché du travail en Allemagne pendant le mois de septembre 1923 . . . . . 1006.
Les syndicats ouvriers anglais en 1922 . . . . . 1006.
La vente des *boissons alcooliques en 1922* . . . 1006.
Grèves et lock-outs aux Etats Unis en 1922 . . 1008.
Le tribunal d'industrie du Kansas . . . . . 1009.
L'émigration pendant le troisième trimestre 1923 1009.
L'immigration aux Etats Unis pendant le troisième trimestre 1923 . . . . . 1011.
Les Suédois en Australie . . . . . 1011.
Résolutions de la cour centrale de l'arbitrage . . . . . 1012.
Rapports des inspecteurs du travail sur les accidents graves du travail . . . . . 1018.
L'inspection du travail pendant le troisième trimestre 1923 . . . . . 1021.
Les bureaux de placement publics en Suède. Octobre 1923 . . . . . 1022.
Le chômage parmi les membres des organisations ouvrières le 30 septembre 1923 . 1028.
Prix des denrées alimentaires et coût de la vie. Octobre 1923 . . . . . 1029.
Lois concernant les questions sociales . . 1032.

Livr. 12.

Le marché du travail pendant le mois de novembre 1923 . . . . . 1033.
La cinquième conférence internationale du travail à Genève . . . . . 1035.
La conférence internationale de statistique sociale à Genève . . . . . 1042.
L'assurance contre la maladie . . . . . 1052.
La surveillance des étrangers en Suède . . 1059.
Le devoir des propriétaires de rapporter les appartements non occupés . . . . . 1063.
La construction dans les villes suédoises en 1922 . . . . . 1067.
Salaires, durée du travail et nombre de travailleurs dans l'industrie aux Etats Unis pendant le deuxième trimestre 1923 1081.
Rapports des attachés sociaux . . . . . 1084.
La lutte contre le chômage en Angleterre . . . 1084.
Le congrès international de propriétaires à Paris 1093.
Courtes notices . . . . . 1096.
La commission de chômage pendant le mois d'octobre 1923 . . . . . 1096.

Pages

Le marché du travail en Angleterre pendant le mois d'octobre 1923 . . . . . 1097.
Le marché du travail en Allemagne pendant le mois d'octobre 1923 . . . . . 1097.
Réorganisation de l'assurance contre le chômage en Norvège . . . . . 1097.
Organisation des services privés de location d'habitations . . . . . 1098.
L'offre et la demande d'appartements au Danemark en octobre 1923 . . . . . 1099.
Referendum sur l'interdiction des boissons alcooliques en Alberta . . . . . 1099.
Rapport annuel de l'office d'assurances de l'Etat pour 1922 . . . . . 1100.
Résolutions de la cour centrale de l'arbitrage 1101.
Les bureaux de placement publics en Suède Novembre 1923 . . . . . 1102.
Le chômage parmi les membres des organisations ouvrières le 31 octobre 1923 . . 1108.
Prix des denrées alimentaires et coût de la vie. Novembre 1923 . . . . . 1109.
Lois concernant les questions sociales . . 1112.
Index . . . . . 1113.

Arbetsmarknaden under juni månad 1923.

Arbetsförmedlingsanstalternas rapporter för juni månad (sid. 678 ff.) vittna om fortsatt återgång till normala arbetsmarknadsförhållanden, kännetecknad framför allt av minskad frekvens av arbetssökande. Att antalet ansökningar på 100 lediga platser likväl blivit något högre än under maj år, som tablån å nästa sida visar, en vanlig säsongföreteelse, beroende därpå att flertalet under våren anmälda säsongplatser efterhand tillsatts och efterfrågan å arbetskraft därefter under sommarmånaderna håller sig något lägre. Avvecklingen av arbetslöshetshjälpen fortskrider; nyrekryteringen av arbetarstammen vid de statliga nödhjälpsarbetena har alltmera inskränkts. Genom den offentliga arbetsförmedlingen anvisades under juni månad 2 176 arbetslösa till nödhjälpsarbete mot 3 548 i maj. I stor utsträckning uttagas numera arbetslösa till dylikt arbete endast i den mån de uppgjorda kontrakten kräva arbetets fullföljande och avslutande. Den inom socialstyrelsen veckovis sammanställda riksvakanslistan visade under månaden tecken till livligare efterfrågan på arbetskraft av skilda slag. Fackföreningarnas arbetslöshetsprocent, som under den gångna vintern uppgått till i genomsnitt 20 % av det redovisade medlemsantalet, har numera reducerats högst avsevärt och utgjorde vid månadsskiftet maj—juni 10 6 %.

Inom jordbruket tilldrog sig anskaffandet av arbetskraft till betfälten det största intresset. Vid månadens början hade arbetsförmedlingsanstalterna, speciellt i Skåne, rik tillgång å betplatser, utan att någon arbetskraft visade sig villig antaga detta arbete. Sedan väderleksförhållandena under månaden förbättrats och möjliggjort sommarskötselns påbörjande, kunde anstalterna emellertid i sin mån tillgodose jordbrukets behov av betfolk. Å vissa platser i Skåne anställdes skolbarn, som under föregående år erhållit vana vid detta arbete och vilka visade sig vara mycket eftersökta. Den försenade höskörden angavs av länsanstalten i Stockholm såsom orsak till minskad efterfrågan å tillfällig arbetskraft. För övrigt kvarstod bristen å mjölkningsvana ladugårdsskötare samt ogifta drängar. Vid torvmossar och tegelbruk var arbetstillgången riklig.

Samtliga huvudgrupper inom industri och hantverk visade starkt sjunkande arbetssökandesiffror, med undantag av jord-, sten- och glasindustrien, som influerades av driftsinställelse vid ett glasbruk. Byggnadsverksamheten var livlig över hela landet och sysselsatte samtliga arbetsvilliga kvalificerade arbetare. Brist på murare och målare rapporterades från skilda håll. Den under månaden ännu olösta järnbrukskonflikten förhindrade en gynnsam utveckling av läget inom järn- och stålindustrien. Konfliktens hämmande verkningar sträckte sig även till verkstadsindustrien, där antalet arbetssökande personer det oaktat nedgick under månaden med över halvtannat tusental. Arbetsmarknadsförhållandena inom övriga indu-

strier kunde i stort sett betecknas såsom normala. Bland ingenjörer och verkmästare förefanns ännu arbetslöshet inom flera industrigrenar.

Arbetslöshetssiffran inom sjömansyrket var konstant, medan däremot antalet förhyrningar något minskades.

Handel och samfärdsel rapporterade *minskad* arbetslöshet, ehuru arbetstillgången för kontors- och affärsanställda icke var tillräcklig.

Inom gruppen husligt arbete voro arbetsmarknadsförhållandena i stort sett likartade som föregående månader med brist på dugliga hembiträden. För hotell- och restaurangpersonal fanns riklig sysselsättning; brist rådde på kokerskor, köksor och diskerskor.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna under juni samt under föregående månader och år framgår av efterföljande sammanställning:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1902—1912 . . .	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
1913	153	133	110	97	99	112	107	96	89	98	129	117
1914	195	197	107	91	93	104	99	133	121	128	192	182
1915	202	181	147	125	118	135	134	122	110	110	141	113
1916	*138*	*124*	*109*	*90*	85	92	82	88	79	87	106	97
1917	110	124	118	108	93	94	88	83	81	100	115	105
1918	187	167	158	143	136	156	147	131	115	109	125	139
1919	179	162	141	111	99	100	101	97	92	92	113	110
1920	125	112	91	80	84	92	94	95	98	110	156	153
1921	246	301	240	203	213	258	261	235	223	263	384	473
1922	482	479	331	368	258	215	203	172	*155*	177	269	321
1923	*346*	*308*	*231*	*168*	*135*	*146*	—	—	—	—	—	—
Därav inom jord- och skogsbruk:												
1920	95	85	77	64	71	63	68	87	85	84	111	123
1921	120	102	100	81	80	98	108	124	136	166	242	362
1922	341	282	216	231	158	146	126	152	126	120	184	253
1923	*225*	*168*	*130*	*95*	*79*	*78*	—	—	—	—	—	—
Övriga näringsgrupper:												
1920	133	121	96	86	88	101	102	98	104	127	174	159
1921	276	364	288	249	249	294	302	275	256	304	415	488
1922	502	514	420	401	275	227	220	178	167	207	293	330
1923	*364*	*339*	*262*	*187*	*150*	*162*	—	—	—	—	—	—

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	31/1	28/2	31/3	30/4	31/5	30/6	31/7	31/8	30/9	31/10	30/11	31/12
1911	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·8	4·8	4·4	8·5
1912	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·3	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7	8·4
1913	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4	7·5
1914	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	3·1	7·7	8·1	10·3	15·0
1915	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5	7·7
1916	8·0	6·7	5·2	4·7	3·8	2·7	2·7	2·2	2·2	2·8	2·2	5·4
1917	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4	5·8
1918	6·0	5·0	4·9	5·0	4·0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4	7·3
1919	7·5	7·6	8·1	7·5	6·1	4·6	3·8	3·2	3·1	3·2	3·8	7·2
1920	7·6	7·5	4·5	3·5	2·9	3·4	2·8	3·0	2·9	4·3	7·0	15·8
1921	20·1	20·7	24·5	24·2	25·1	27·7	27·9	27·4	27·3	27·1	28·8	33·2
1922	34·9	31·9	30·4	28·3	22·9	20·9	20·0	16·7	15·1	15·5	17·2	21·7
1923	*21·4*	*20·6*	*19·9*	*15·6*	*10·6*	—	—	—	—	—	—	—

Arbetslöshetens utbredning inom olika fack framgår närmare av tabellen å sid. 684.

Kollektivavtalens lönesatser under andra kvartalet 1923.

Under årets andra kvartal hava nya kollektivavtal upprättats inom följande viktigare näringsgrenar.

Inom byggnadsämnesindustrien träffades efter en tids öppen konflikt den 6 april nytt riksavtal, gällande $1^3/_4$ år eller till utgången av år 1924. Timlönerna i avtalet innebära en förhöjning utöver senast tillämpade, i det att de äro desamma, som gällde under år 1922 före den 1 oktober, då en nedsättning med 10 öre ägde rum. (Vid bruken i Västergötland stannar dock höjningen utöver 1922 års sista intervall vid 5 öre.)

Den långvariga konflikten vid pappersmassefabrikerna (successiva strejker från början av året och allmän lockout fr. o. m. den 29 januari) hävdes i början av april månad, efter det att nytt s. k. huvudavtal upprättats. 1922 års avtal hade upptagit tre olika löneskalor under olika tidsperioder med c:a 10 % sänkning från den högsta till den i slutet av året tillämpade. Det nu träffade avtalets lönesatser motsvara i stort sett medeltalet av 1922 års. I de tre lägsta ortsklasserna (värmlandsfabriker) har lönenivån höjts från resp. 89, 84 och 78 % av högsta klassens till resp. 90, 85 och 80 %. Vidare har utearbetarnas timlön fastställts till 80 % av standardgruppens i stället för förutvarande 78 %. Avtalet gäller till utgången av år 1924.

Inom tändsticksindustrien, vars avtal löpa per den 1 januari, hade före årsskiftet överenskommits om prolongation av 1922 års avtal till den 1 april 1923. Därefter förda förhandlingar ledde den 14 april till uppgörelse om nya avtal med giltighet till 1923 års slut. De sedan 1 juli 1922 tillämpade timlönerna skola gälla till den 1 juli 1923, varefter en nedsättning inträder med 1—3 öre, växlande å olika orter. Ackordsprisen sänktes omedelbart i april månad med 5 %.

Byggnadsindustriens avtal blevo, vad beträffar grovarbetar- och träarbetarfacken, utan uppsägning prolongerade för ett år framåt till den 1 april 1924. Murarfackets avtal uppsades däremot å flertalet platser från arbetarsidan med begäran om väsentliga löneförhöjningar. Nya avtal träffades i början av juni månad, innebärande förhöjningar i ackordssatser men status quo i fråga om timlöner (de timlöner, som tillämpats sedan den 1 oktober 1922). Även för målarfacket samt bleck- och plåtslagarfacket förekommo uppsägningar av avtalen på åtskilliga platser, men har överenskommelse vunnits i allmänhet på basis av förutvarande timlöner och med jämkningar till arbetarnas förmån i ackordsbestämmelser (utsträckt tillämpning av ackordsarbete) och ackordspriser.

Inom stuvarfacket ernåddes uppgörelse under årets första kvartal för södra Sverige med undantag av Göteborg, där konflikt utbröt i mitten av

februari månad. Denna bilades först den 23 maj. Enligt det nya avtalet, som gäller till den 1 januari 1925, skola de sedan den 1 juli 1922 tillämpade lönerna bibehållas oförändrade under innevarande år. Därefter reduceras de med 5 %. Även för norrlandshamnarna hava i början av juni månad avtal blivit upprättade med giltighetstid till den 1 januari 1924. Timlöner och ackord utgå oförändrade till den 1 oktober 1923, då 5 % reduktion inträder.

Efter de nu träffade avtalsuppgörelserna är det endast en större industrigren, där avtal saknas, nämligen malmförädlingsindustrien. Sedan årsskiftet 1920/21, då den s. k. 5-marsuppgörelsen 1920 utlöpte, har arbetet vid järnbruken bedrivits utan kollektivavtalsmässig reglering av arbetsförhållandena. Upprepade förhandlingar hava icke medfört resultat, och sedan 29 januari i år har verksamheten legat fullständigt nere på grund av lockout. Konflikten gäller här lönerna och, kanske i främsta rummet, arbetstidsbestämmelserna vid vals- och martinverk.

I övrigt har den sedan slutet av förra året tydliga tendensen till stabilisering av lönenivån under våren visat sig i uteblivna uppsägningar av under denna och försommaren utlöpande kollektivavtal. Förut har nämnts, att träarbetar- och grovarbetaravtalen inom byggnadsverksamheten prolongerats. Detsamma är fallet med bl. a. avtalen vid kvarnarna, bryggerier, civil- och tidningstryckerier, träindustrien (snickeri- och möbelfabriker) samt telegrafverkets linjearbeten. Inom bageriyrket verkställdes uppsägning på arbetsgivarsidan, men återtogs denna efter förhandlingar med motparten före avtalets utgång den 1 juni. Jordbruksavtalen hava däremot uppsagts, vissa av arbetsgivarna, andra av arbetarsidan.

Här nedan lämnas en översikt över tidlöner (öre per timme) för vissa arbetargrupper enligt mera betydelsefulla kollektivavtal, ingångna under andra kvartalet 1923.

Byggnadsämnesindustri. Riksavtal med giltighetstid $^{6}/_{4}$ 1923—$^{31}/_{12}$ 1924. Timlönen för fullgod arbetare, som fyllt 18 år, utgör:

Ortsgrupp:	I	II	III	IV
	(Skåne)	(Södertälje m. fl.)	(Övriga orter)	(Västergötland)
	80	75	70	60

Vid ackordsarbete beräknas förtjänsten överstiga timlönen med c:a 25 %.

Pappersmassefabriker. S. k. huvudavtal, som ligger till grund för lokala avtal, med giltighetstid $^{11}/_{4}$ 1923—$^{31}/_{12}$ 1924. Fabrikerna (ett 70-tal) äro indelade i fem ortsgrupper, av vilka grupperna I och II omfatta norrlandsfabriker och grupperna III—V huvudsakligen värmlandsfabriker. Den beräknade timförtjänsten för timlönsarbetare, resp. den för fullgod arbetare (utearbetare) fastställda timlönen utgör:

Ortsgrupp:	I	II	III	IV	V
Den s. k. 100 %-graden (fiertalet fabriksarbetare)	91	86	82	77	73
Fullgod arbetare över 18 år	73	69	66	62	58

Tändsticksfabriker. Avtalen gälla $^{14}/_{4}$ 1923—$^{31}/_{12}$ 1923. Minimitimlönerna äro:

	Göteborg	Jönköping, Lidköping m. fl.	Mönsterås, Vetlanda	Anneberg
Manlig arbetare 20 år	76	70	67	66
Kvinnlig arbetare 18 år	47	44	42	41

Byggnadsverksamhet. Avtalen gälla till den 1 april 1924. Timlönerna å viktigare orter, där nya avtal slutits, äro:

	Murare	Målare	Bleck- och plåtslagare		Murare	Målare	Bleck- och plåtslagare
Göteborg	122	137 [1]	122	Norrköping . . .	116	—	116
Halmstad	116	135	—	Stockholm . . .	135	150 [1]	135
Karlstad	—	145($^{1}/_{10}$:125)[1]	—	Södertälje	130	—	—
Linköping	111	—	—	Uppsala	122	—	—
Lund	116	135	135	Västerås	122	131	—
Malmö	116	—	135	Örebro	116	131	116

Stuveriyrket. Avtalen gälla, i Göteborg till utgången av år 1924, i Norrland till den $^{1}/_{1}$ 1924. Timlönerna äro:

Göteborg	115	Norrland	125
efter $^{1}/_{1}$ 1924	109	efter $^{1}/_{10}$ 1923	119

Sociala frågor vid 1923 års riksdag.

Arbetarlagstiftning.

Arbetstidens begränsning. Såsom i föregående häfte av denna tidskrift (sid. 551 ff.) närmare omförmälts, har lagstiftningen om arbetstidens begränsning erhållit förlängd giltighet under ytterligare tre år (1924—1926). De härmed nära sammanhörande särskilda lagarna rörande arbetstiden å fartyg och inom bageriyrket hava likaledes i delvis reviderad form prolongerats för samma tidsperiod.

Vad sjöfolkets arbetstidslag beträffar, inskränker sig revisionen till en del smärre ändringar av huvudsakligen förtydligande och redaktionell innebörd. I den av Kungl. Maj:t för riksdagen framlagda propositionen hade därjämte föreslagits en mera saklig ändring, gående ut på att från lagens tillämpning skulle undantagas styrman och maskinist även å sådana fartyg, där endast en sådan befattningshavare av vardera slaget funnes anställd. (Enligt nuvarande lag medgives undantag endast för förste styrman och förste maskinist å fartyg med mer än en dylik funktionär.) Med hänsyn till de synnerligen ogynnsamma arbetstidsförhållanden, som förevarande befattningshavare i allmänhet vore underkastade, ansåg sig riksdagen emellertid ej böra biträda denna ändring, utan lagen bibehölls i berörda punkt vid nuvarande lydelse.

I den nya bagerilagen har i överensstämmelse med socialstyrelsens därom väckta förslag (se sid. 181 i andra häftet av denna tidskrift) borttagits bestämmelsen om högst åtta timmars arbetstid vid skiftarbete, varjämte möjligheterna till erhållande av eftergift för utsträckt nattarbete vid spis- och knäckebrödstillverkning något vidgats. Befogenheten att meddela sådan eftergift har, såsom styrelsen jämväl föreslagit,

[1] Vid ackordsarbete utgår 10 öre lägre timlön.

överflyttats från arbetsrådet till yrkesinspektionens chefsmyndighet. För klargörande av att denna lag ej avser att på något sätt begränsa själva arbetstiden — vilket här liksom inom andra yrken sker genom den allmänna arbetstidslagen — utan blott att reglera densammas förläggning, har vidare lagens rubrik omredigerats. Den nya författningen skall sålunda benämnas *lag om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete.*

Butikstängningslagen. I anledning av en från kungl. automobilklubben inkommen och bl. a. av socialstyrelsen tillstyrkt framställning hade Kungl. Maj:t framlagt förslag om ett tillägg till butikstängningslagen av det innehåll, att länsstyrelserna skulle medgivas befogenhet att, efter prövning för varje fall, bevilja rätt till handel med motoroljor o. d. även å tider, då handel eljest icke finge äga rum. Förslaget bifölls av riksdagen, som dock icke ansåg nödigt att göra denna handel beroende av särskilt tillstånd, utan beslöt helt undantaga densamma från butikstängningslagens tillämpning, under villkor att försäljningen sker från upplagsplats, där handel med andra varor ej förekommer.

Arbetslöshetsfrågan. Såsom framgick av arbetslöshetskommissionens i första häftet av Soc. Medd. för innevarande år (sid. 32 ff.) återgivna yttrande, hade kommissionens majoritet icke ansett erforderligt, att några äskanden om anslag för arbetslöshetens bekämpande gjordes hos årets riksdag; tre av kommissionens ledamöter hade dock reservationsvis tillstyrkt ett anslag av 10 miljoner kronor för budgetåret 1923/24. I statsverkspropositionen hade detta yrkande tillmötesgåtts så till vida, att i avvaktan på den särskilda framställning, som kunde komma att avlåtas i ämnet, beräknats ett anslag av 5 miljoner. Med hänsyn till den utveckling, som läget å arbetsmarknaden sedermera tagit, ansåg regeringen det emellertid icke nödvändigt att taga dessa medel i anspråk, utan tillkännagavs i skrivelse till riksdagen den 17 maj, att den bebådade propositionen icke komme att föreläggas riksdagen.

Förutom detta ifrågasatta anslag hade i statsverkspropositionen bland utgifter för kapitalökning upptagits ett belopp av 5 miljoner kronor, avsett för sådana arbeten vid kommunikationsverken, som kunde påkallas för bekämpande av arbetslösheten. Med hänsyn till att av motsvarande anslag från föregående år återstode c:a 3 miljoner, ansåg statsutskottet ifrågavarande belopp kunna nedsättas till 2 miljoner, vilket också av riksdagen beviljades.

Beträffande riksdagens behandling av frågorna om ändring i reglerna för avstängning från arbetslöshetshjälp och om åtgärder till lindrande av nöden bland vissa arbetslösa järnbruksarbetare ha närmare redogörelser förut lämnats i denna tidskrift (sid. 347 ff. och 559).

I fråga om de för statsbidrag till kommunernas arbetslöshetshjälp gällande grunderna hade herr von Koch uti en i första kammaren väckt motion föreslagit sådan ändring, att arbetslöshetskommissionen skulle vid behov kunna bestämma statsbidraget till lägre belopp än nu gällande minimum, 50 %. Med hänsyn till att statens hjälpverksamhet på detta område syntes vara stadd under avveckling, ansågs någon ändring i denna punkt emellertid av statsutskottet icke vara påkallad, och riksdagen beslöt även i enlighet med utskottets hemställan att avslå motionen.

Bland andra av enskilda motionärer väckta förslag rörande arbetarlagstiftningsfrågor, vilka icke föranlett någon riksdagens åtgärd, kunna vidare nämnas:

herr av Ekenstams motion om vissa ändringar i lagen om försäkring för olycksfall arbete;

herr Vennerströms motion om avlägsnande av vissa missförhållanden beträffande avverknings- och flottningskontrakt m. m.;

herr Karlssons i Vätö motion angående lagstadgad minimilön för arbete.

Internationell arbetarlagstiftning. I en till riksdagen avlåten proposition hade Kungl. Maj:t begärt riksdagens yttrande rörande de vid internationella arbetsorganisationens konferens i Genève år 1921 fattade besluten. Efter vad som framgick av det propositionen bifogade statsrådsprotokollet, hade chefen för socialdepartementet, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, förordat Sveriges anslutning till sex av de föreliggande konventionsförslagen, nämligen angående minimiålder för barns användande till arbete inom jordbruket, angående jordbruksarbetares föreningsrätt, angående ersättning för olycksfall i arbete inom jordbruket, angående användande av blyvitt vid målning, angående minimiålder för eldare och kollämpare ombord å fartyg samt angående obligatorisk läkarundersökning av barn och unga personer, som användas till arbete ombord å fartyg. Däremot avstyrktes ratificering av konventionen angående tillämpningen av veckovila i industriella företag. Vad beträffar de vid konferensen beslutade rekommendationerna, ansåg regeringen dessa för närvarande icke behöva föranleda någon direkt åtgärd. I fråga om rekommendationen angående jordbruksarbetarnas bostads- och sovplatsförhållanden uttalades dock, att de däri berörda frågorna i lämpligt sammanhang borde upptagas till utredning.

Den ståndpunkt, Kungl. Maj:t sålunda intagit, biträddes genomgående av andra kammaren, varemot första kammaren uttalade sig mot ratificering av de båda konventionsförslagen angående minderårigas användande ombord å fartyg, vilka skulle nödvändiggöra en ändring av de i 1922 års sjömanslag fastställda minderårighetsgränserna och därför ej ansågos böra vinna anslutning från Sveriges sida, förr än sagda lagändringsfråga blivit föremål för närmare prövning.

Sjöfartssäkerhetslagstiftning.

I en av de s. k. skeppstjänstkommitterade i december 1922 ingiven skrivelse angående åtgärder för åvägabringande av bättre lastningskontroll hade bl. a. föreslagits en sådan omformulering av 24 § i lagen om tillsyn å fartyg, att förbud mot fartygs nyttjande skulle kunna utfärdas, icke endast då »uppenbar livsfara» förelåg, utan i varje fall, då fartygs tillstånd vore sådant, »att resa därmed skäligen kan antagas föranleda livsfara för dem, som äro ombord». Förslag i sådant syfte underställdes också riksdagen och blev av densamma bifallet.

I samband med denna lagändring har Kungl. Maj:t sedermera den 4 maj 1923 utfärdat vissa andra av skeppstjänstkommitterade föreslagna författningar, vilka icke varit av natur att påkalla riksdagens medverkan. (Sv. förf.-saml. 1923, n:r 103—106.)

Bostadsfrågan.

Hyreslagstiftningen. Ett av vissa motionärer framställt yrkande om fortsatt tillämpning av lagen mot oskälig hyresstegring även under hyresåret 1923/24 vann icke riksdagens bifall. Däremot antog riksdagen, såsom i denna tidskrift förut omförmälts (sid. 355 ff.), en ny, av Kungl. Maj:t på grundval av socialstyrelsens förslag utarbetad *lag med vissa bestämmelser rörande hyra.*

Understöd till bostadsproduktionen. Som fortsättning av den verksamhet, staten under föregående år bedrivit till främjande av bostadsproduktion, hade Kungl. Maj:t av riksdagen äskat anslag om tillhopa 8 miljoner kronor, varav 5 miljoner skulle såsom lån ur rusdrycksmedelsfonden disponeras för ökning av statens bostadslånefond, medan återstående 3 miljoner, vilka skulle tagas av besparingar å 1922 års anslag, skulle användas till statsbidrag åt de byggnadsföretagare, som med statsunderstöd upp-

fört hus under dyraste kristiden. Härutöver skulle av nyssnämnda besparingar ett belopp av 10 000 kronor ställas till ingenjörsvetenskapsakademiens förfogande för slutförande av dess med statsunderstöd förut igångsatta tekniskt vetenskapliga undersökningar på byggnadsområdet. I samband härmed hade vidare föreslagits, att räntan för lån ur bostadslånefonden måtte för tiden från den 1 januari 1923 nedsättas från 5 till 4 %.

Propositionen bifölls av riksdagen med den ändring, att det äskade 5-miljonersanslaget, vilket vissa motionärer velat höja till 9 à 11·5 miljoner, bestämdes till 7 miljoner, så att hela det för år 1923 disponibla beloppet för hithörande ändamål kom att uppgå till 10 miljoner kronor. Däremot avslogs ett likaledes motionsvis framkommet förslag om att det av besparingsmedel utgående extra statsbidraget, vilket enligt propositionen skulle användas till inbetalning av bostadslån, beviljade enligt 1920 eller 1921 års kungörelser i ämnet, jämväl skulle kunna komma sådana låntagare till godo, som erhållit lån enligt 1917—1919 års kungörelser. Begränsningen i denna punkt motiverades med de för byggnadsföretagarna förmånligare villkor (kommunal subvention m. m.), som varit gällande under åren före 1920.

Ett av vissa motionärer framställt förslag, att den räntenedsättning, som medgivits låntagare ur bostadslånefonden, jämväl måtte gälla bostadslån ur pensionsförsäkringsfonden, avslogs under hänvisning till att reglering av lånevillkoren i detta fall borde tillkomma de för fondens förvaltning närmast ansvariga fullmäktige.

Jordfrågan.

Bolags jordförvärv. Den vid 1921 års riksdag antagna lagen angående förbud i vissa fall för bolag och ekonomisk förening att förvärva fast egendom, vilken innebär en utsträckning av den s. k. norrlandslagen till de delar av landet, där nämnda lag icke förut gällde, har erhållit förnyad giltighet intill den 1 juli 1924. Ett av en del motionärer i andra kammaren väckt förslag, att egnahemsföreningar och egnahemsbolag måtte uteslutas från lagens tillämplighetsområde, ansågs av andra lagutskottet, som handlade frågan, vara väl värt beaktande, men borde, enär motsvarande stadgande saknades i norrlandslagen, enligt utskottets mening lämpligast upptagas till bedömande först i samband med en blivande definitiv lagstiftning å området.

Skogsvårdslagstiftning. Den vid 1918 års riksdag första gången antagna och sedermera år från år prolongerade provisoriska lagen mot skogsskövling har ersatts med en ny, från den 1 juli 1923 gällande *skogsvårdslag*.

Arrendelagstiftning. Det förut vid tre riksdagar (1920—1922) framlagda, men alla gångerna fallna förslaget till lag om förlängning av vissa arrendeavtal återupptogs vid årets riksdag i motioner av herr Möller i första samt herrar Nilsson i Tånga och Eriksson i Grängesberg uti andra kammaren. Därjämte väcktes i första kammaren av herr Lindhagen ett i vissa punkter avvikande förslag rörande samma ämne, grundat på ett av jordkommissionen i januari innevarande år avgivet nytt lagförslag, vilket från det tidigare förslaget skilde sig bl. a. däruti, att en viss minimistorlek uppställts å de arrenden, som skulle inbegripas under lagen, samt att arrendeförlängningen avsågs skola inträda automatiskt, utan att respektive arrendatorer skulle behöva göra någon särskild framställning därom. Andra lagutskottet tillstyrkte liksom föregående år lagstiftning i frågan, under påpekande att densamma nu delvis kommit i ett nytt läge, genom att jordkommissionen den 28 februari 1923 avlämnat sitt betänkande rörande de lagstiftningsfrågor, som närmast berördes av den ifrågasatta provisoriska lagen, nämligen om avlösning av vissa jordbruksarrenden m. m.[1] Det av utskottet

[1] Se sid. 629.

framlagda lagförslaget skilde sig från motionerna bl. a. däruti, att lagen avsågs skola gälla endast bolag, ekonomiska föreningar och personer, som uppenbarligen innehade jord i spekulationssyfte, medan enskilda godsägare eljest skulle vara därav oberörda. Från herr Lindhagens motion hade utskottet upptagit bestämmelsen om viss minimistorlek å arrendena, men ställt sig avvisande mot tanken på en automatisk förlängning.

Förslaget var resultatet av en kompromiss inom det starkt splittrade utskottet. En minoritet (högermän och frisinnade) hade röstat för rent avslag, och inom majoriteten hade samtliga socialdemokraterna reserverat sig i åtskilliga punkter, i anslutning till motionärernas oförändrade förslag. Bakom utskottsförslaget stodo alltså egentligen blott bondeförbundets representanter. Kamrarnas voteringar visade också en synnerligen jämn röstfördelning för och emot förslaget. I andra kammaren gick detsamma igenom med 76 röster mot 74, varefter kammaren i fråga om de särskilda paragraferna genomgående följde den socialdemokratiska reservationen. I första kammaren åter vann avslagsyrkandet två rösters majoritet (58 mot 56), vadan förslaget sålunda fallit även vid denna riksdag.

Det kan i detta sammanhang erinras, att lagen mot oskälig arrendestegring, vars giltighetstid var begränsad till den 1 mars 1923, utgått utan att förnyas.

Egnahemsväsendet. I anledning av åtskilliga utav föregående riksdagar gjorda framställningar rörande egnahemsfrågan framlade Kungl. Maj:t i en till årets riksdag avlåten proposition ett flertal förslag till åtgärder för ett effektivare understöd åt egnahemsrörelsen, vilka förslag också av riksdagen genomgående biföllos. Riksdagens sålunda fattade beslut innebära dels vissa ändringar i bestämmelserna om egnahemslån, dels ökning av de för denna låneverksamhet disponibla medlen.

Vad beträffar de allmänna villkoren för egnahemslånerörelsen innebära de nya bestämmelserna, att vid beviljande av lån större företräde än hittills skall lämnas företag, som avse skapande av nya hem, att rätten till tilläggslån avsevärt utvidgats, att låneförmedlarna erhållit möjlighet att längre än hittills dröja med att lyfta anvisade lånemedel och därmed skyddats för ränteförluster samt att räntesatserna blivit sänkta, från 4¾ till 4 %.[1] Sistnämnda lättnad skulle enligt propositionen endast gälla den amorteringsfria lånetiden, men uttalades från jordbruksutskottets sida jämväl anslutning till ett motionsvis framfört krav på räntesänkning även för den återstående tiden, ett spörsmål, som för närvarande dock ej ansågs aktuellt, enär icke något av de här ifrågakommande, mot nu gällande högre ränta utlämnade lånen under de närmaste åren förfaller till amortering.

En ny förmån, som enligt riksdagens beslut hädanefter skall kunna komma en egnahemslåntagare till godo, är odlings- och nybyggnadsbidrag. Dessa bidrag skola utgå i form av s. k. premielån å högst 1 500 kronor, vilka — liksom vid den statsunderstödda småbrukspremieringen — skola anses guldna, då det avsedda arbetet blivit vederbörligen utfört. Det för dylika premielån anvisade anslaget utgör 800 000 kronor.

För åstadkommande av en mera effektiv jordförmedling har Kungl. Maj:t vidare erhållit rätt att från jordförmedlingsfonden under 1923 och 1924 disponera ett belopp av tillhopa högst 1·5 miljon kronor — motsvarande hälften av fondens tillgångar — för utlämnande till hushållningssällskapen av förlagslån. Syftet härmed är närmast, att åt hushållningssällskapens egnahemsnämnder skall kunna uppdragas jämväl förmedling av jord genom förvärv av enskild jord till egna hem för jordbruksändamål. Den återstående hälften av fonden skall däremot fortfarande användas för utlämnande av lån

---

[1] Motsvarande räntesänkning har genom ett särskilt riksdagsbeslut också medgivits egnahemsinnehavare, som på avbetalning köpt jordbrukslägenheter från vissa kronoegendomar.

enligt gällande allmänna villkor, varigenom sålunda även enskilda egnahemsföreningar och bolag liksom hittills kunna erhålla jordförmedlingslån. Förutom sagda fondmedel har enligt Kungl. Maj:ts förslag anvisats ett anslag av 200 000 kronor för utlämnande under 1923 och 1924 till hushållningssällskapen av statsbidrag för jordförmedlingsverksamhet. Dessa bidrag, vilka äro avsedda att bereda sällskapen en viss ersättning för förlustrisker i samband med jordförmedlingen, skola ersätta de förut utgående anslagen till jordförmedlingsbyråerna, men utgå i motsats till dessa ej med fixa belopp, utan i viss proportion till summan av beviljade egnahemslån (3 % å lån för lägenheter, vilka för egnahemsbildning förvärvats av sällskapet självt eller genom därtill anknutna organisationer, och 2 % för övriga lån).

Slutligen har, såsom i propositionen äskades, Kungl. Maj:t erhållit medgivande att utöver förut bestämd utlåning ur egnahemslånefonden disponera för år 1923 ett belopp av 4 miljoner kronor och för år 1924 intill 7 miljoner kronor. För sistnämnda år kommer sålunda med inräknande av den ordinarie utlåningen, 12 miljoner, ett belopp av tillhopa 19 miljoner att vara disponibelt. Till täckande av dessa utgifter har såsom kapitalökning för fonden anvisats ett anslag av 21 miljoner kronor.

Nykterhetslagstiftning.

Ny maltdrycksförordning m. m. I huvudsaklig överensstämmelse med av Kungl. Maj:t framlagt förslag ha av riksdagen antagits förordningar angående tillverkning och beskattning av maltdrycker samt angående förbud mot införsel och försäljning inom riket av exportöl jämte i samband därmed stående ändringar i andra till samma område hörande författningar. Det av 1920 års riksdag uttalade önskemålet om införande av permanent förbud mot s. k. starköl har genom denna lagstiftning bragts till förverkligande, men har i gengäld medgivits en höjning av alkohol- och extrakthalten hos den starkaste härefter tillåtna maltdrycken, pilsnerdrickat.[1]

Partihandeln med rusdrycker. Frågan om ordnande av partihandeln med rusdrycker, vilken var före redan vid 1922 års riksdag, men då förföll på grund av kamrarnas skiljaktiga beslut, framfördes detta år ånyo i huvudsakligen oförändrad form. Förslaget, som innefattade vissa ändringar i rusdrycksförsäljnings- och brännvinstillverkningsförordningarna, blev denna gång i enlighet med bevillningsutskottets hemställan godkänt av båda kamrarna.

Åtgärder mot spritsmugglingen. För möjliggörande av ett mera verksamt bekämpande av den olovliga införseln av spritvaror framlade Kungl. Maj:t för riksdagen förslag om antagande av tvenne speciella lagar, den ena avseende straff för olovlig varuinförsel och den andra förbud i vissa fall mot införsel av spritdrycker och vin till svenskt territorialvatten; sistnämnda förbud skulle som regel gälla införsel med fartyg av mindre nettodräktighet än 120 ton. Båda förslagen blevo med vissa jämkningar — gällande bl. a. frågan om fartygsbefälhavares ansvarighet för smuggling ombord å hans fartyg — antagna av riksdagen.

Som en delvis av spritsmugglingen och den olagliga brännvinstillverkningen motiverad åtgärd är också att anse riksdagens beslut om nedsättning av *omsättnings- och utskänkningsskatten å spritdrycker* och särskilt om det renade egentliga brännvinets fullständiga undantagande från den senare av dessa skatter.

Upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande. Med hänsyn till den svåra statsekonomiska situationen hade Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen sett sig nöd-

[1] *Jfr* Soc. Medd. årg. 1920, sid. 689 och 1162.

sakad att åtskilligt beskära det av skolöverstyrelsen begärda anslaget till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande, bl. a. genom att i likhet med föregående år indraga de till kurser för lärare och studieledare avsedda posterna. Efter av flera motionärer i båda kamrarna väckta förslag beslöt riksdagen emellertid att höja detta anslag från av Kungl. Maj:t beräknade 71 500 kronor till 135 000 kronor, varigenom skulle möjliggöras ett återupptagande av sagda utbildningskurser.

I övrigt väcktes efter vanligheten ett flertal motioner i nykterhets- och rusdrycksfrågorna, vilka icke föranledde någon riksdagens åtgärd. Att nämna äro sålunda:

motion i andra kammaren av herr Andersson i Rasjön m. fl. om inskränkning i rätten att genom ombud inköpa spritdrycker;

motion i andra kammaren av herr Lithander i fråga om utskänkningsrätt å fartyg;

motion i andra kammaren av herr Kinmanson om en allmän revision av rusdrycksförsäljningsförordningen;

motion i andra kammaren av herr Johanson i Huskvarna m. fl. om sådan ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen, att länsstyrelse, innan bolag beviljades rättighet till detaljhandel med rusdrycker, skulle infordra yttrande i ärendet från samtliga kommuner inom det blivande försäljningsområdet;

motion i första kammaren av herr Ljunggren angående nykterhetsnämndernas ovillkorliga hörande i nykterhetsärenden.

Sjukvårdsfrågor.

Sjukvården inom rikets ödemarksområden. Till åtgärder för åstadkommande av förbättrad sjukvård inom rikets ödemarksområden har riksdagen i överensstämmelse med av regeringen framlagt förslag anvisat ett anslag av 157 000 kronor. Beslutet innebär ett första steg till realiserande av det program, som framlades av den utav medicinalstyrelsen och svenska röda korset år 1920 tillsatta samarbetskommittén, vars i mars 1921 avgivna betänkande förut refererats i Soc. Medd. (årg. 1921, sid. 1041).

Arbetstillfällen för tuberkulossjuka konvalescenter. I anledning av en utav herr Wahl i första kammaren väckt motion har riksdagen beslutat hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning angående åtgärder för beredande av arbete åt tuberkulossjuka konvalescenter. Motionen anslöt sig till ett av samme motionär vid förra riksdagen väckt förslag, som då emellertid lämnades utan åtgärd under hänvisning till en av nationalföreningen mot tuberkulos redan igångsatt utredning, som bl. a. berörde denna fråga. Den ändrade ståndpunkt, riksdagen nu intog till motionen, motiverades med att nationalföreningens utredning, vad frågans organisatoriska sida angår, nu vore slutförd, men att därmed sammanhängande ekonomiska spörsmål ännu syntes få vänta på sin lösning och att det under sådana förhållanden syntes lämpligt, att utredningen nu fullföljdes under regeringens ledning.

Övriga sociala frågor.

Adoptionslagstiftningen. Efter av Kungl. Maj:t framlagt förslag har riksdagen beslutat vissa ändringar i lagen om adoption, avseende att förhindra adoption i sådana fall, då för barnets välfärd främmande ekonomiska intressen kunna antagas ligga till grund för den ifrågasatta rättshandlingen. Adoption — och därmed följande möjlighet

att till vårdnad mottaga ett barn, utan att behöva underställa sig den för fosterbarn stadgade kontrollen — skall sålunda ej få medgivas, om vederlag eller underhållsbidrag är givet eller avtalat, med mindre fråga är om bidrag med visst belopp en gång för alla och detta belopp inbetalats (eller förbindelse därå ingivits) till vederbörande barnavårdsnämnd. Dylikt bidragsbelopp skall som regel användas till inköp genom nämndens försorg för barnets räkning av en livränta, lämpad efter de för underhållsskyldigheten stadgade grunder.

Ersättning för olycksfall under krig och militärtjänst. I enlighet med av regeringen framlagd proposition har riksdagen antagit en förordning angående ersättning av statsmedel för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsförhållandena under 1914—1919 års världskrig. Rätt till ersättning enligt denna förordning inträder i det fall, att olycksfallet, varom fråga är, inträffat antingen i arbete för statens räkning eller eljest å svenskt fartyg eller under arbete för oskadliggörande inom svenskt område av minor eller andra krigsredskap.

För personer, som under militärtjänstgöring skadats genom olycksfall eller ådragit sig sjukdom, hava i vissa fall också fastställts bättre villkor, i det att riksdagen för budgetåret 1923—1924 med 100 procent höjt det belopp, som enligt 1909 års förordning för kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, i dess ursprungliga lydelse utgår för skador, inträffade före den 1 januari 1921. För skador inträffade efter sistnämnda dag gälla redan nu gynnsammare bestämmelser.

Preventivlagen. Efter av herr Engberg i andra kammaren väckt motion har riksdagen hos Kungl. Maj:t begärt utredning, huruvida och under vilka förutsättningar den s. k. preventivlagen må kunna upphävas eller omarbetas.

Statsåtgärder till stöd för svenska utvandrare Beträffande riksdagens beslut i anledning av herr Lindhagens rörande denna fråga väckta motion hänvisas till redogörelsen i förra häftet av denna tidskrift (sid. 561 ff.).

Jordkommissionens sista arbetsresultat.

Under sista veckan av juni har i tryck utkommit sjätte delen av jordkommissionens betänkanden, innefattande utredningar och principuttalanden i de till kommissionen hänskjutna frågor, som återstodo till behandling, efter det kommissionen den 11 november 1922 avgivit sitt i andra häftet av denna tidskrift (sid. 205 ff.) förut berörda betänkande om bildande av nya jordbruk. Som kommissionen enligt föreläggande hade att slutföra sina arbeten senast den 28 februari innevarande år, hava några avslutade utredningar och slutgiltigt formulerade förslag i dessa återstående frågor icke kunnat framläggas, utan är förevarande betänkande närmast att anse såsom en framställning av den principståndpunkt, som i fråga om föreliggande spörsmål intagits av kommissionen eller rättare sagt kommissionsmajoriteten och de i vissa punkter därifrån avvikande reservanterna. De spörsmål, det här gäller, äro huvudsakligen följande:

1) sociala arrendelagsbestämmelser för hela riket jämte granskning av den för Norrland och för vissa delar av Kopparbergs län redan antagna sociala arrendelagen;

2) lagstiftning om frigörelse av mindre arrendejordbruk, ytterst genom tvångsavlösning;

3) lagstiftning för hela riket mot vanhävd av jordbruk jämte granskning av den för Norrland, vissa delar av Kopparbergs samt Värmlands län i sådant avseende utfärdade uppsiktslagen;

4) lagstiftning om anskaffande av tomtmark, ytterst genom expropriation;

5) lagstiftning om avskaffande av fideikommiss i jordegendom.

Vad beträffar de tre förstnämnda frågorna, vilka upptaga huvudparten av det nu föreliggande betänkandet, föreligger en sammanfattning av kommissionens uttalanden och förslag i efterföljande redogörelse, som vid årets riksdag utarbetades för andra lagutskottets räkning och såsom bilaga åtföljde utskottets utlåtande i anledning av de inom riksdagen väckta motionerna med förslag till lag om förlängning av vissa arrendeavtal (se sid. 624) [1].

I. Social arrendelag.

Jordkommissionen har framlagt ett utkast till lag angående vissa jordbruksarrenden. Denna lag är avsedd att gälla hela riket, varav följer den norrländska arrendelagens upphävande såsom en separatlagstiftning för Norrland och vissa delar av Dalarne.

[1] De förslag, som här betecknas såsom jordkommissionens, uppbäras av följande av kommissionens ledamöter, nämligen herrar *C. Lindhagen*, *Å. Ingeström*, *C. J. Johansson* i Uppmälby och *G. Pettersson* i Hällbacken med undantag för de fall, att någon av dem i en eller annan del antecknat skiljaktig mening. Ledamöterna *M. Ehrenborg* och *C. Jansson* i Edsbäcken samt *O. Olsson* i Kullenbergstorp och *N. Wohlin* hava avgivit särskilda yttranden, vilkas huvudinnehåll i det följande också återgivas.

Den norrländska arrendelagen omfattar endast jordbruk, som ägas av bolag, ekonomiska föreningar och enskilda spekulanter. Genom lagens utsträckning till hela riket uppkommer spörsmålet om lagens tillämpning jämväl på godsägares utarrenderade jordbruk. Kommissionen finner, att lagens skydd bör i lika mån givas åt arrendatorer, oavsett om jordägarna tillhöra den ena eller andra kategorien. För hela riket och för samtliga nämnda kategorier arrendatorer är det av enahanda betydelse att stadga en viss minimitid för arrendet, skyldighet för jordägaren att i första hand svara för husens byggande samt rätt för arrendatorn att odla och erhålla ersättning för nyodlingar och andra jordförbättringar ävensom att bereda tillgång till husbehovsvirke och bete, där sådant anses omistligt.

Kommissionen finner det vidare överensstämma med reda och allmänhetens intresse, att liksom den norrländska arrendelagen även en social arrendelagstiftning för hela riket upptages i en särskild lag, som innehåller de sociala bestämmelserna och i övrigt hänvisar till allmänna arrendelagen.

I sak följer förslaget i huvudsakliga delar den norrländska arrendelagen, men innehåller ock åtskilliga avvikelser, delvis föranledda av lagens utsträckning till södra och mellersta delarna av riket med där förekommande gods.

Förslagets viktigaste stadganden äro följande:

Lagen omfattar, i likhet med den norrländska arrendelagen, arrende av jord, som tillhör bolag, förening för ekonomisk verksamhet och enskild spekulant (även annan spekulant än skogsspekulant), men dessutom arrende av jord, tillhörig annan enskild person eller fideikommiss, där arrendet avser till huvudgård hörande hemman, hemmansdel, torp eller annan jordbruksiägenhet.

Minimiarealen för lagens tillämplighet skall vara minst 4 hektar inrösningsjord eller ock odlad jord till en vidd av minst 2 hektar, det sista en nyhet. Med hänsyn till förhållandena i södra och mellersta Sverige föreslås nu också en maximiareal av 25 hektar odlad jord.

På omväg föreskrives, att om jordbruket icke lämnar »huvudsaklig bärgning åt en medelstor familj», skall på begäran arrendet undantagas från lagen. I norrlandslagen är villkoret, att »självständigt jordbruk kan idkas».

Upplåtelsetiden är, då den ej avser arrendatorns livstid, minst femton år, vartill såsom en nyhet kommer optionsrätt till ytterligare femton år, vilket upprepas vid varje periods slut. (Enligt kommissionens nedan återgivna utlåtande om arrendators rätt till avlösning av arrendejordbruk kan jordägaren påfordra avlösning inom viss tid, vid äventyr att optionsrätten förfaller och jordägaren berättigas sälja jordbruket till annan.)

Jordägaren svarar för nödiga åbyggnaders uppförande. På arrendatorn vilar alla reparationer, även de större, vilka senare enligt norrlandslagen vila på jordägaren.

Lega skall utsättas i penningar eller naturaalster och skall vara till beloppet bestämd. I likhet med norrlandslagen innehåller förslaget, att legan kan vid allmän svårare missväxt efter särskild prövning nedsättas. Stadgandet om hur legan skall utgöras innefattar således arbetsskyldighetens borttagande genom lag. Kommissionen förordar i anslutning till en nästan enhällig opinion bland arrendatorerna, att denna förpliktelse skall upphöra. Samtidigt erinrar kommissionen om de utvägar, som i stället böra anlitas. Kommissionen finner det riktigt, att jordbruk samt lönearbete å jorden och i skogen hållas i sär i möjligaste mån.

Arrendatorn har rätt till nyodling samt rätt till ersättning för sådan och för annan jordförbättring. Denna rätt göres i förslaget mera effektiv, i det att, då endast de odlade ägorna äro upplåtna, arrendatorn äger att under vissa förutsättningar även kunna upptaga odling annorstädes, dock ej där det finnes ståndskog eller växtligt ungskogsbestånd.

Jordkommissionen i länen och jordkommittéer i socknarna äga viss befattning med lagens övervakande.

Vissa tvister avgöras av skiljemän enligt förebilden därom i den allmänna arrendelagen, såsom om ändringar i arrendevillkoren vid arrendetidens utgång m. m.

En viktig angelägenhet är övergångsbestämmelserna och den därmed sammanhängande frågan, huruvida och i vad mån lagen skall äga tillämpning på avtal, ingånget före lagens trädande i kraft. I detta avseende innehåller förslaget, att om arrendatorn enligt äldre avtal vid arrendetidens utgång brukat fastigheten i minst femton år, äger han rätt att på sätt och under villkor, som i förslaget stadgats om optionsrätts tillgodonjutande, få arrendet förnyat i enlighet med den nya lagen. *Arrendatorn är berättigad att härvid tillgodoräkna sig den tid* hans eller hans hustrus föräldrar eller adoptivföräldrar innehaft fastigheten. Oavsett vad sålunda stadgats, skall å äldre arrendeavtal, avseende arrende för arrendatorns livstid eller på viss tid, vara för den återstående arrendetiden tillämpligt vad i den nya lagen stadgas om rätt att verkställa nyodling samt att erhålla ersättning för sådan och för annan jordförbättring.

Herr *Lindhagen* är skiljaktig bland annat i följande hänseenden: Han avstyrker bestämningen »huvudsaklig bärgning åt en medelstor familj» och föreslår beträffande lagens omfattning någon omformulering jämväl i övrigt, så att alla före detta bondejordbruk komma under lagen — detta icke minst med hänsyn till lappmarkerna och andra delar av nordligaste Sverige. — Upplåtelsetiden bör vara tjugu år, såsom norrlandskommittén föreslog, andra kammaren ursprungligen beslöt och kronan vid sina arrenden redan praktiserar. Optionstiderna sättas till samma längd eller tjugu år, såsom ock vid kronans arrenden brukas. — Förslaget upptager liksom norrlandslagen rätt för arrendatorn att före arrendetidens utgång lämna arrendet endast om han förbehåller sig det uti avtalet. Norrlandskommittén och andra kammaren ville medgiva arrendatorn rätt att uppsäga avtalet efter fem år. Reservanten vill giva arrendatorn rätt att utan tidsbegränsning eller förbehåll uppsäga arrendet i laga ordning till laga fardag. — Han förordar bibehållandet av norrlandslagens åtskillnad mellan större och mindre reparationer samt förordar rätt för arrendatorn att odla även mark beväxt med skog, om ingen annan lika god odlingsmark finnes.

Beträffande övergångsbestämmelserna förordar herr Lindhagen, att den nya lagen blir tillämplig till alla delar å äldre arrenden av enahanda slag, med möjlighet dock till jämkning i villkoren.

I sitt särskilda yttrande hava herrar *Ehrenborg* och *Jansson* framlagt ett utkast till lag angående vissa jordbruksarrenden. Det utgår ifrån, att beträffande arrende av jord, tillhörig bolag, ekonomiska föreningar och enskilda spekulanter, den norrländska arrendelagen bör utsträckas att gälla hela riket. Utkastet överensstämmer i övrigt i huvudsak med den norrländska arrendelagen. Maximi- och minimiarealgränser upptagas dock i överensstämmelse med jordkommissionens förslag. — Såsom grundregel upptages, att arrendetiden skall utgöra inalles trettio år utan rätt för arrendatorn till någon vidare förlängning; och kan denna arrendetid uppdelas i en första upplåtelsetid om minst femton år med rätt för arrendatorn till optionsrätt för ytterligare femton år. — Arrendet må utgöras även i dagsverken, för vilka dock ersättning skall beräknas efter det vid deras utgörande gångbara priset. — Arrendators rätt att nyodla utsträckes huvudsakligen på enahanda sätt som kommissionen föreslagit. — Övergångsbestämmelserna innehålla medgivande om den nya lagens tillämpning på äldre avtal för visst fall. Har nämligen arrendator eller arrendators maka eller enderas skyldemän i rätt upp- eller nedstigande led eller adoptant eller adoptivbarn enligt avtal, avseende upplåtelse för viss tid, ingånget före lagens trädande i kraft, när arrendetiden efter lagens ikraftträdande utgår, brukat fastigheten i minst femton år, äger arrendatorn rätt att på sätt och under villkor, som

beträffande tillgodonjutande av optionsrätt stadgas, få arrendet förnyat i enlighet med den i yttrandet föreslagna lagen.

I samma särskilda yttrande framlägges ock ett utkast till lag om ändring i vissa delar av den allmänna arrendelagen. Dessa ändringar avses att tillämpas å arrende av torp och andra mindre arrendeställen, lydande under huvudgårdar, tillhöriga andra enskilda personer än ovan sägs. Enligt förslaget anses nämligen dessa arrenden böra regleras efter andra, för vederbörande jordägare mindre betungande normer än arrenden av jord, tillhörig bolag, ekonomiska föreningar och enskilda spekulanter. Avvikelserna från den allmänna arrendelagen bestå huvudsakligen däri, att en minimiarrendetid föreslås, vilken satts till femton år, att dagsverken skola ersättas efter vid deras utgörande gångbart pris, att jordägaren ålagts vid tillträdet tillhandahålla arrendatorn bostadshus och för jordbrukets bedrivande nödiga byggnader i brukbart skick och att arrendatorn tillförsäkras rätt att i viss omfattning nyodla. I fråga om denna lags tillämplighet å tidigare avtal föreslås, att därutinnan skola gälla de grunder, som beträffande arrende i allmänhet finnas stadgade i promulgationslagen till allmänna arrendelagen.

Uti det särskilda yttrande, som avgivits av herrar *Olsson* och *Wohlin*, ha endast framlagts allmänna synpunkter på den ifrågasatta arrendelagstiftningen. Därvid framhålles som första grundsats, att nödig varsamhet bör iakttagas på detta svåra och ömtåliga område för jordlagstiftningen, samt yttras vidare:

»Det står enligt vår mening icke i överensstämmelse med vare sig berättigade nationalekonomiska synpunkter eller ens arrendatorernas och torparnas eget bästa att här förorda jordlagar, som komme att ytterligare försvåra de redan nu hårt tryckta större jordbrukarnas ställning eller det viktiga industriella arbete, som utföres inom de jord- och skogbesittande bolagen. Lagstiftaren bör undvika åtgärder, som på ett störande och häftigt sätt ingripa i det större jordbrukets arbetssystem. Likaså bör tillses, att lagstiftningen icke bereder bolagen avbräck i deras industriella verksamhet.»

I anslutning till dessa synpunkter kunna reservanterna icke förorda en lagstiftning, som innefattar förbud för arrendes utgörande i arbetsprestationer, och icke heller någon slags statlig eller kontrahenterna påtvingad reglering av arrendeprestationernas beskaffenhet och storlek.

Beträffande arrende av jord, tillhörig bolag, ekonomiska föreningar och skogsspekulanter, förordas en särskild arrendelag även för södra och mellersta delarna av riket, vilken i sina allmänna huvuddrag i övrigt bör utarbetas med norrlandslagen som förebild. Dock böra härvid på varje punkt undersökas skiljaktigheterna mellan södra och mellersta delarna av riket och norra Sverige och i anslutning därtill formuleras de förstnämnda landsdelarnas lagstiftning. Särskilt passa där icke norrlandslagens minimibestämmelser för arrendets storlek.

Vad åter angår arrende av jord, tillhörig godsägare och andra enskilda jordägare än ovan sägs, förordas sådan jämkning i allmänna arrendelagen, att arrendeavtalen böra innehålla bestämmelser, huruvida arrendatorn äger eller icke äger s. k. optionsrätt till arrendes förnyande, samt att, om ingen bestämmelse av detta slag förekommer i kontraktet, nyttjanderättshavarna skola anses äga sådan optionsrätt. Denna föreslås konstruerad i huvudsaklig överensstämmelse med bestämmelserna i jordkommissionens den 21 januari 1920 avgivna förslag till lag angående förlängning av vissa arrendeavtal. Stadgande om viss minimiarrendetid anses icke böra ifrågakomma, varemot föreslås, att jordägare åläggas tillhandahålla arrendatorer bostadshus och nödiga byggnader i övrigt i brukbart skick samt ombesörja större reparationer, ävensom att arrendatorer tillförsäkras större rättighet till ersättning för vidtagna jordförbättringar m. m. än som medgives enligt gällande arrendelag.

Något uttalande om de nya bestämmelsernas tillämpning på äldre avtal innehåller icke detta yttrande.

II. Avlösning av arrendejordbruk m. m.

Avlösning av vissa mindre arrendejordbruk innefattar, yttrar *jordkommissionen*, en viktig utbyggning av den sociala arrendelagen. En social arrendelag har till uppgift visserligen att trygga en arrendator i besittning av jordbruket till gagn både för det senare och för brukaren och utan skada för jordägaren. Den kan dessutom, såsom norrlandskommittén erinrade, få den uppgiften att främja frivilliga avtal om jordens övergång med självständig rätt till arrendatorn. Detta senare blir i varje fall målet såsom varande den önskvärda slutliga lösningen på den föreliggande frågan. Emellertid kan det befaras, att denna lösning icke skall kunna på frivillighetens väg uppnås eller icke ske på ett rättvist och tillfredsställande sätt. Svaren å jordkommissionens frågor äro i det stora hela samstämmiga härutinnan, att stor obenägenhet råder hos jordägare att avhända sig sina arrendejordbruk överhuvud taget. Det kan, såsom erfarenheten visar, likaledes befaras, att dylika jordbruk i varje fall icke komma att utbrytas i ett bärkraftigt skick. Därför erfordras en lag, som medger en av staten främjad och kontrollerad lösningsrätt till arrendatorernas förmån. Denna lagstiftning blir slutstenen i det nu förevarande komplexet av jordlagar.

Något utkast till en sådan lag om avlösning av arrendejordbruk har jordkommissionens majoritet emellertid ej framlagt, utan endast utvecklat, vad en lag därom lämpligen bör innehålla.

Enligt kommissionens mening bör rätt till avlösning äga rum väsentligen i fråga om enahanda jordbruk, som skyddas av sociala arrendelagen. Dock betonas, att lagen må omfatta endast sådana jordbruk, vilka på ett varaktigt sätt varit upplåtna på arrende. Denna förutsättning skall anses föreligga, då jordbruket vid tiden för avlösningen varit i femton år i följd upplåtet på arrende. Vidare bör stadgas, huru mycket inägor, odlingsmark, skog och bete m. m. bör minst tilläggas jordbruken vid avlösning. Skulle i enstaka fall jordbrukets avstående uppenbarligen bereda jordägaren personligen eller hans jordbruk och skogsbruk större olägenhet än som kan anses motsvara nyttan för en arrendator eller det allmänna av jordbrukets avlösning, må i händelse av dylika särskilt trängande omständigheter Konungen kunna meddela uppskov med eller befrielse från skyldighet att avstå jordbruk enligt lagen.

Kommissionen anser, att staten bör framträda som målsman för arrendatorn och jordbruket vid dettas utbrytning. Staten bör sålunda vidtaga alla erforderliga åtgärder för avlösningens utförande, förskottera utgifterna och övertaga jordbruket för att sedan, i regel omedelbart, överlämna det till vederbörande arrendator, som har att i sin ordning övertaga kostnaderna i form av ett amorteringslån med långa betalningsterminer och minsta möjliga ränta.

Kommissionen föreslår vidare, att det bör stå arrendatorn öppet att välja den för honom lägliga tiden för avlösningen och skydd dessförinnan beredas honom genom den sociala arrendelagen. Jordägaren, som särskilt på grund av honom åliggande nybyggnadsskyldighet kan tänkas föredraga avlösning framför fortsatt utarrendering, skall i sin ordning äga rätt påfordra, att avlösning skall, därest han sådant begär, hava ägt rum inom viss tid vid äventyr, att eljest optionsrätten förfaller och jordägaren berättigas att sälja jordbruket till annan än arrendatorn.

Den administrativa organisationen bör uppdragas åt jordkommissioner i länen och åt jordkommittéer, eller, där sådana ej inrättas, kommunalnämnderna i socknarna. Över det hela bör stå en central ledning. Särskilt betonas vikten, att nämnda centrala organisation inrättas för handhavande av sociala jordfrågor i allmänhet.

Avlösning får icke äga rum annat än på begäran av vederbörande arrendator. Frivillig överenskommelse om en avlösning mellan staten och jordägaren bör åstadkommas; eljest får tvångsavlösning tillitas.

Beträffande jordlösen vid tvångsavlösning kunna allmänna expropriationslagens ersättningar icke lämpligen utan modifikation tillämpas. Taxeringsvärdet bör vara utgångspunkt och utöver detta endast undantagsvis någon förhöjning äga rum. Någon särskillnad i lösenhänseende mellan åbyggnader och jord bör icke göras, utan lösen med ledning av taxeringsvärdet bestämmes för jordbruket såsom en helhet efter det värde, vartill jord av ifrågavarande läge och beskaffenhet kan anses böra skäligen uppskattas, med iakttagande dock tillika av vissa detaljföreskrifter. Sålunda skall arrendatorn för nyodlingar eller andra jordförbättringar, som på ett varaktigt sätt förökat fastighetens värde och som utförts eller ersatts av arrendatorn, tillgodoräknas det ökade värdet. Enahanda bestämmelser föreslås för åbyggnader, vilka skola avstås utan ersättning, i den mån de uppförts eller verkställts av arrendatorn eller av föregående nyttjanderättshavare, vilkas rätt övergått å honom. Har jorden ursprungligen varit föremål för jorddonation av kronan, skall för vissa fall ett avdrag av 25 procent äga rum.

Kommissionen anser vidare, att ensittarlagens bestämmelser böra tillämpas vid avgörandet av följande angelägenheter: bestämmandet om expropriation skall få äga rum; bestämmandet huru mycket och vilka slag av mark med tillbehör, som skola för det speciella fallet tilläggas jordbruket, samt vilken ersättning, som skall utgivas för det exproprierade; utläggandet på marken av de definitiva gränserna på det ändamålsenligaste sättet.

Samtliga dessa frågor böra alltså avgöras av en avlösningsnämnd. Klagan må fullföljas till ägodelningsrätt och högsta domstol. Dock förordas vissa modifikationer i förhållande till ensittarlagens bestämmelser. Sålunda bör klagan ej få fullföljas över nämndens värdering. Nämnden bör ock bestå av fem i stället för, såsom enligt ensittarlagen, tre personer och organiseras annorlunda. Att enligt ensittarlagen de två här förstnämnda spörsmålen — bestämmandet om expropriation skall få äga rum samt huru mycket och vilka slag av mark med tillbehör, som skola tilläggas jordbruket — få fullföljas till förenämnda domstolar, innefattar, enligt vad motiven till ensittarlagen utvisa, icke något avståndstagande principiellt från samma spörsmåls hänskjutande till lagstiftningsmakten, representerad av regeringen, såsom enligt allmänna expropriationslagen skall ske, utan har sin grund i att man velat såmedelst finna ett något enklare förfarande.

I detta sammanhang betonas, att enhetligt förfarande för tvångsavlösning bör åstadkommas för de tre olika ändamål, där sådan avlösning kan ifrågakomma, nämligen för bildande av nya jordbruk, för avlösning av arrendejordbruk och för avlösning av tomtmark till bostäder.

Företrädesrätt till avlösning tillkommer den arrendator, som innehar arrendet, eller, om han dör, hans hustru, bröstarvingar och adoptivbarn.

Överlåtandet av det avlösta jordbruket från staten till den, som vederbör, sker i den ordning, som om överlåtelse av kronojord är särskilt stadgat. Garanti bör i någon form givas för att genom statens medverkan avlöst jordbruk fortfarande upprätthålles och att jorden ej sedan utan tillstånd avyttras till andra ändamål. Detta har varit avsikten med den s. k. trygga besittningsrätten. Om upplåtelse åter tilläventyrs sker med äganderätt, måste ändamålet med avlösningen på andra vägar upprätthållas såsom ett oförytterligt förbehåll därom i äganderätten till dylika fastigheter eller genom tillblivelsen av den av kommissionen framlagda koncessionslagen eller genom en återköpsrätt till förmån för staten.

Kommissionen förordar vidare ett avlösningsförfarande med rätt till eventuell tvångsavlösning för att med erforderlig jord förbättra ofullständiga jordbruk. En del gamla bondejordbruk hava särskilt av bolag, som förvärvat dem, blivit utbrutna på ett för jordbruket ofördelaktigt sätt. Dessutom finnes det talrika mindre jordbruk, som icke uppkommit på förenämnda sätt, men äro förkrympta och otjänliga för sitt ändamål. För bägge dessa fall föreslår kommissionen rätt till avlösning under vissa angivna förutsättningar genom statens mellankomst.

Herr *Lindhagen* har avgivit ett utkast till lag om avlösning av osjälvständiga jordbruk samt förbättring av ofullständiga jordbruk. Detta förslag innefattar ock skiljaktigheter i vissa delar. Sålunda anser reservanten bl. a., att vissa jordbruk av enahanda natur och omfattning, vilka skötas utan arrendeupplåtelse av därtill anlitad personal, samt tillförne självständigt idkade jordbruk av enahanda natur och omfattning, vilka sammanslagits till ett med annat jordbruk, också må kunna utbrytas för att bilda självständiga jordbruk. — Avlösningsnämnden förordas skola organiseras enligt förslaget I i betänkandet om bildande av nya jordbruk. — Frågan, huruvida tvångsavlösning får äga rum samt angående omfattningen av det, som skall utbrytas, avgöres direkt eller i besvärsväg av lagstiftande makten, representerad av regeringen, och icke av domstolarna. Särskilda värderingsgrunder förordas beträffande odlingsmark och växande skog.

Herr *Ingeström* har reserverat sig emot 25 procents avdrag av värdet å avlöst jord, som ursprungligen varit donationsjord från kronan, och herr *Pettersson* instämmer med herr Lindhagen i att huvudfrågorna ej må fullföljas till domstolarna, utan avgöras direkt eller besvärsvägen av regeringen.

Beträffande övergångsbestämmelserna framhåller *kommissionen*, att avlösningslagen självfallet och i all synnerhet måste gälla även äldre upplåtelser. Detta innebär ej någon retroaktiv verkan, då här föreligger ett ingripande av samma natur som expropriation. Berörda uppfattning finner kommissionen sålunda ej erfordra något särskilt uttryck i lagen. Skulle emellertid den minsta tvekan därom kunna befaras uppstå vid tillämpningen, bör den hävas genom ett ofrånkomligt stadgande.

I det av herrar *Ehrenborg* och *Jansson* avgivna särskilda yttrandet innefattas även ett utkast till lag om rätt i vissa fall för arrendator att inlösa på arrende innehaft område. Huvudbestämmelsen, som innefattas i 1 § första stycket, är så lydande:

»Omfattar ett för idkande av jordbruk på arrende upplåtet område odlad jord till en ytvidd av högst 25 hektar och ingår däri inrösningsjord till en vidd av minst 4 hektar eller ock odlad jord till en vidd av minst 2 hektar samt ägdes området vid arrendeavtalets ingående av bolag eller förening för ekonomisk verksamhet eller utgör detsamma, där annan var ägare därtill, torp eller annan under huvudgård lydande lägenhet, hemman eller hemmansdel, vare arrendatorn berättigad att, i den ordning denna lag stadgar, tillösa sig området, under förutsättning att området den 1 januari 1924 under mer än trettio år i följd innehafts av annan än jordägaren samt därav under mer än femton år av arrendatorn eller arrendatorns maka eller enderas skyldemän i rätt upp- eller nedstigande led eller adoptant eller adoptivbarn.»

Själva avlösningsförfarandet är hänvisat till arrendatorns initiativ och utförande av detsamma såsom den ena parten gent emot jordägaren såsom den andra. Något statens målsmanskap, såsom kommissionen ifrågasatt, förordas således icke. Själva förfarandet är i övrigt byggt på den s. k. ensittarlagen och lägger således även avgörandet i huvudfrågorna i sista hand på ägodelningsrätten och högsta domstolen. Flera betydelsefulla avvikelser från ensittarlagen föreslås dock. Ersättningen bestämmes väsentligen efter allmänna expropriationslagens grunder. Lösningsrätt må icke äga rum, därest områdets avlösande skulle medföra avsevärd olägenhet för huvudfastigheten eller därmed sambrukad, jordägaren tillhörig fastighet, såsom att, där arrendatorn är skyldig att göra dagsverken, nämnda fastigheters odling genom skyldighetens bortfallande skulle tillskyndas avsevärt men.

Uti herrar *Olssons* och *Wohlins* särskilda yttranden förklara de sig i princip icke vilja resa motstånd mot en framtida friköpningslag, ehuru de ej anse tidpunkten nu vara inne för en sådan lagstiftnings genomförande. Såsom allmänna grundsatser för en dylik lagstiftning måste dock uppställas vissa förbehåll och begränsningar, för att en sådan lag icke må skada jordägarnas berättigade intressen. Friköpningsrätten

bör i främsta rummet och till huvudsaklig del gälla arrenden av jord, tillhörig aktiebolag, förening för ekonomisk verksamhet samt enskild skogsspekulant, dock ej alla dylika arrenden. De arrendatorer, som undantagas från den särskilda arrendelagstiftningens skydd, kunna än mindre tillerkännas friköpningsrätt. Undantag bör ock göras för jordbruk, som äro så belägna till bolagens skogskomplex, att friköpningen skulle skada bestående jordfördelning och vålla men för skogsdriften. Bolagen böra slutligen få behålla ett lämpligt antal på lämpliga platser belägna arrendeställen för sina skogsförvaltare och andra nödiga tjänstemän.

För arrendejordbruk, tillhöriga andra enskilda än skogsspekulanter, måste friköpningen än starkare begränsas. Den kan komma i fråga endast för utgårdar, strögods samt andra från huvudegendomarna mera avskilt liggande arrendegårdar och förutvarande torp, vilkas ekonomiska sammanhang med huvudgårdarna praktiskt taget upphört vid tidpunkten för friköpningslagstiftningens ikraftträdande. Till friköpning kunna således icke ifrågakomma arrendejordbruk med arbetsprestationer till huvudgården eller arrendejordbruk med sådant läge på marken, att deras frånskiljande från huvudegendomen skulle medföra olägenhet för dennas jordbruk eller skogsbruk. Vid detta ärendes utredning borde således största varsamhet iakttagas.

Friköpning bör i varje fall endast medgivas för den händelse, att arrendatorn själv brukat fastigheten under viss väl avvägd minimitid eller ock övertagit fastigheten från närskylda i rätt uppstigande led eller syskon eller syskons avkomling. Beträffande det värde, efter vilket avlösning skulle kunna ske, kan icke ifrågakomma att därutinnan tillämpa grunder, som innefatta en egendomskonfiskation, men icke heller att bestämma ett värde efter marknadslägets toppriser eller efter taxeringsvärdena, vilka i enlighet med nuvarande tendenser på jordbeskattningens område uppenbarligen blivit för höga i förhållande till avkastningsvärdena. Avlösning bör ske enligt värderingsvärden efter i huvudsak samma grunder, som vid hypoteksföreningars värderingar för hypotekslån. Det avlösta jordbruket bör upplåtas med äganderätt med iakttagande dock, att innan förräntning och amortering av lösensumman slutförts, jordbruket icke bör få komma i händerna på innehavare, som icke avse att bruka det såsom verkliga jordbrukare.

En tid av två eller högst tre årtionden från lagens ikraftträdande bör bestämmas för friköpningsrättens utövning. Avlösning bör lämpligen verkställas av de tillämnade länsägodelningsrätterna, vilkas beslut böra få överklagas hos underrätten med klagorätt därifrån till hovrätt och sist till högsta domstolen.

Förslag till ändringar i den allmänna arrendelagen böra först utarbetas och föreläggas statsmakterna till antagande, innan frågan om en lagstiftning angående friköpning tages under detaljerad omprövning. Även om hinder ej möter för genomförande av en dylik lagstiftning för de delar av landet, där norrländska arrendelagen tillämpas, är dock fråga, om en partiell expropriationslagstiftning för dessa landsdelar vore ändamålsenlig.

III. Vanhävdslag.

Jordkommissionen har framlagt ett utkast till lag om förekommande av vanhävd av jordbruk. Det är till sin konstruktion byggt i huvudsak på den norrländska uppsiktslagen, som är gällande för Norrland, Värmland och delar av Dalarne. Betydelsefulla avvikelser förekomma dock.

Den norrländska lagen avser endast jordbruk, tillhöriga bolag, ekonomiska föreningar och skogsspekulanter. Kommissionens förslag till rikslagstiftning innefattar åter alla jordbruk i landet, oavsett deras storlek och oavsett, om de utgöras av kameralt självständiga fastigheter eller icke. Den enda begränsningen är, att jordbruket kan »lämna huvudsaklig bärgning åt en medelstor familj».

Vanhävdslagens uppgift är tvåfaldig. Dels skall den stödja arrende- och avlösningslagarna så, att en jordägare ej skall kunna undgå dem genom att nedlägga

jordbruket. Dels skall den beivra vanhävd i och för sig såsom skadlig för det allmänna bästa, och av denna anledning har dess tillämpning utsträckts även till andra jordbruk än dem, som omfattas av arrende- och avlösningslagarna.

Norrlandslagen innehåller ingen annan påföljd än upprepade böter för underlåtenhet att enligt föreläggande avhjälpa vanhävd. I förslaget är nu tillagt, att om vanhävden varit synnerligen grov och jordägaren visat uppenbar tredska i fråga om dess avhjälpande, så kan av domstol föreskrivas, att fastigheten, sedan ett år förflutit, från det utslaget vunnit laga kraft, skall genom överexekutor försäljas å offentlig auktion.

På grund av förslagets omfattning att gälla även mindre jordbruk föreslås, att stadgandena ej äga tillämpning, om jordägaren finnes vara på grund av medellöshet eller annan giltig orsak urståndsatt att avhjälpa vanhävden.

Enligt norrlandskommitténs förslag skulle både arrende- och vanhävdslagen samtidigt gälla för samma jordbruk. Enligt den sedan tillkomna norrlandslagstiftningen skola väsentligen jordbruk, som lyda under arrendelagen, vara fritagna från vanhävdslagens tillämpning, och där uppsiktslagen gäller, skall åter arrendelagen ej gälla. Kommissionens förslag upptager härutinnan norrlandskommitténs ståndpunkt, vilken ock förordats av sakkunniga för utredning om norrländska uppsikts- och arrendelagarna.

Norrlandslagen avsåg också att förhindra, att sammanläggning av bolags och skogsspekulanters jordbruk skedde i syfte att minska kostnaderna för åbyggnader och komma ifrån besväret med jordbruket. Underdomstolar hava tolkat lagen så, att åbyggnaders bortförande tillåtits, blott jorden någorlunda skötes antingen för sig eller i sambruk med annan jord; den sociala synpunkten att bibehålla ett jordbrukarhem förbigås. Förslaget har undanröjt möjligheten till en sådan tolkning. — Underdomstolar hava vidare i allmänhet ansett, att vanhävd, som uppkommit före norrlandslagens trädande i kraft, icke fölle under samma lags bestämmelser. En dylik tolkning har kommissionen förklarat sig anse vara undanröjd genom en av kommissionen åberopad dom av högsta domstolen.

Lagens efterlevande övervakas av jordkommissionerna inom länen och jordkommittéerna i socknarna. Någon inspektion å alla fastigheter är ej ifrågasatt. Blott när anmälan inkommer om vanhävd i något visst fall eller sådan eljest blir kunnig, företages därom en undersökning. Därutinnan liksom i övriga delar överensstämmer förslaget väsentligen med norrlandslagen.

Herr *Lindhagen* är skiljaktig så tillvida, att han anser anledning icke finnas, att den stora mängden småbrukare såsom de verkliga yrkesidkarna på jordbrukets område underkastas en vanhävdslag. Det ligger i deras intresse att vårda jordbruket så, att de kunna få sin bärgning. Bristande insikt eller förmåga böra avhjälpas genom upplysning och ekonomiskt stöd. Emellertid har det visat sig, att vanhävd i stor utsträckning kan förekomma å större jordbruk, vanligen sådana gods, på vilka ägaren sällan är bosatt. Reservanten vill därför inskränka vanhävdslagen att gälla dels sådana jordbruk, som omfattas av arrende- och avlösningslagarna, och dels gods. Dessutom förordas bl. a. tydlig föreskrift i lagen, att även vanhävd, uppkommen före lagens trädande i kraft, skall innefattas under densamma.

I det särskilda yttrandet av herrar *Ehrenborg* och *Jansson* framlägges ett utkast till lag angående uppsikt å vissa jordbruk. Det är huvudsakligen byggt på den norrländska uppsiktslagen. Det innefattar ej en allmän vanhävdslag, utan avser endast att vara ett komplement till förslagsställarnas båda lagutkast om arrende, till förekommande att jordägaren undgår tillämpning av arrendelagstiftningen genom att i stället nedlägga jordbruket.

Förslaget omfattar således fastighet på landet, tillhörig bolag, förening för ekonomisk verksamhet eller enskild spekulant, samt vidare arrenden av sådana mindre

jordbruk, lydande under huvudgård, vilka falla under förslaget till lag angående vissa jordbruksarrenden. Förslaget bibehåller norrlandslagstiftningens ordning, att där arrendelagen gäller, blir vanhävdslagen icke tillämplig och tvärt om.

I herrar *Olssons* och *Wohlins* särskilda yttrande förordas en uppsiktslag för nyttjanderättsupplåtelser å jord, tillhörig bolag, ekonomiska föreningar och skogsspekulanter och belägen inom de delar av riket, där norrlandslagen icke gäller. I sina huvuddrag bör denna uppsiktslag utarbetas med norrlandslagen som förebild, men erforderliga eventuella skiljaktigheter noga undersökas.

Socialstyrelsens utlåtande rörande barnavårdslagstiftningen.

Genom beslut den 22 juli 1921 hade Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen att avgiva utlåtande över fattigvårdslagstiftningskommitténs betänkande n:r IV angående barnavårdslagstiftningen. Till åtlydnad härav har styrelsen i underdånig skrivelse den 31 maj 1923 anfört följande:

Ett för senare tiders sociala utveckling utmärkande drag har varit den ökade omsorg, som från det allmännas sida ägnats det uppväxande släktet, något som på mångahanda sätt kommit till uttryck i lagstiftning och annorledes. I den mån härmed åsyftats att åvägabringa en ersättning för den omvårdnad, som hemmet i vanliga fall bereder, vill det emellertid synas, som utvecklingen hittills kommit efter. Den offentliga barnavården lämnar nämligen ännu i många avseenden åtskilligt övrigt att önska och motsvarar icke tidens växande krav. Det måste därför hälsas med tillfredsställelse, att frågan om en reformering av denna viktiga samhälleliga verksamhet gjorts till föremål för utredning och att denna genomförts med den grundlighet och sakkunskap samt med det varma intresse för uppgiften, som enligt styrelsens mening prägla det föreliggande betänkandet.

Innan styrelsen ingår på en granskning av betänkandet, har styrelsen ansett sig böra framhålla, att de frågor, som betänkandet avser, till största delen ligga utanför de områden, varmed styrelsen hittills haft att taga någon närmare befattning. Med hänsyn härtill har styrelsen trott sig kunna och böra begränsa sin granskning till att i huvudsak avse förslagets allmänna läggning och de ledande principerna för detsamma, med särskild uppmärksamhet riktad på vissa frågor av organisatoriskt innehåll.

Grundtanken i kommittéförslaget torde vara att sammanföra reglerna rörande den offentliga barnavården, vilka för närvarande återfinnas i flera olika lagar, i en enda sådan och att i samband därmed låta ett enda kommunalt organ avlösa de trenne på detta område verksamma. Enligt styrelsens mening torde denna anordning vara ägnad att främja en effektiv och rationell utveckling av den offentliga barnavården samt beteckna ett verkligt framsteg för densamma. Styrelsen anser sig alltså kunna utan tvekan giva sin anslutning till nämnda grundtanke.

Vad åter beträffar denna grundtankes utformande i olika avseenden samt övriga av kommittén i förevarande sammanhang framlagda förslag till ändrade rättsregler, kan styrelsen i vissa delar ej biträda kommitténs uppfattning.

Kommitténs betänkande innefattar jämte det huvudsakliga resultatet av kommitténs arbete på förevarande område, nämligen förslaget till lag om den offentliga barnavården, ett antal andra författningsförslag. Styrelsen, som anser sig kunna begränsa

sin uppmärksamhet till huvudförslaget, kommer att efter några ord om detta förslags allmänna läggning i kapitelföljd upptaga till behandling de mer betydelsefulla frågor, som beröras av förslaget.

Vad beträffar lagförslagets allmänna läggning anser sig styrelsen icke kunna underlåta framhålla, att densamma icke synes vara fullt lyckad. I fråga om lagar av sådan karaktär som den här föreslagna, vilka skola tillämpas av ett flertal vid lagtolkning tämligen ovana personer, måste tydligtvis ställas ganska stora anspråk i avseende å översiktlighet och lättfattlighet. Genom bristande koncentration och en, som det vill synas, mindre ändamålsenlig disposition torde lagförslaget icke motsvara nu angivna fordran. Enligt styrelsens förmenande vore det sålunda önskvärt, att förslaget underkastades en ingående omredigering. Härvid torde bl. a. kunna från detsamma utrensas en del bestämmelser av mera formell innebörd, vilka torde kunna antingen utan vidare utgå eller ock meddelas i administrativ ordning. Styrelsen föreställer sig, att man genom ett dylikt förfarande skulle kunna i avsevärd mån förkorta den nu 131 §§ omfattande och 44 trycksidor upptagande lagtexten.

1 kap.

I motiven till 1 kap. hävdar kommittén, att den offentliga barnavården bör åvila den borgerliga primärkommunen, ehuru bördan av densamma skall till en del åvila även stat och landsting. Styrelsen anser sig utan vidare kunna ansluta sig till nämnda uppfattning.

2 kap.

I 2 kap. av förslaget föreskrives, att inom varje barnavårdssamhälle skall finnas en *barnavårdsnämnd*. Någon inskränkning härutinnan föreslås ej.

Styrelsen finner det naturligt och riktigt, att man inom de kommuner, där arbetsbördan, som den offentliga barnavården föranleder, påkallar ett särskilt organ, också bör kunna inrätta ett sådant. För dessa kommuners vidkommande kan styrelsen i stort sett ansluta sig till vad kommittén i förevarande kapitel föreslagit.

Däremot har styrelsen ej känt sig övertygad om att i det stora flertalet mindre kommuner, särskilt de rena landskommunerna, hithörande ärenden äro av den omfattning, att arbetsbördan i och för sig skulle göra ett särskilt organ påkallat. Framför allt synes det tvivelaktigt, att för uppgiften lämpliga personer skulle i erforderligt antal kunna såsom ett nytt tillskott tillföras det kommunala livet i småkommunerna. Till belysande härav må erinras, att vid ingången av år 1923 funnos i landet 111 städer, 35 köpingar, som bildade egen kommun, samt 2 369 landskommuner, alltså tillhopa 2 515 kommuner. För inrättande av barnavårdsnämnder av den sammansättning, som 6 § i lagförslaget angiver, skulle alltså, då sammanslutning av kommuner till barnavårdssamhällen väl ej kan förväntas äga rum i någon större omfattning, förutom präster, lärare och läkare tagas i anspråk inemot 8 000 över hela landet fördelade »för nit och intresse för ungdoms- och barnavård kända män och kvinnor». Härtill kommer, att arbetsdugligheten hos en barnavårdsnämnd i kvalitativt avseende bör fylla högt ställda anspråk, vilket lärer påkalla, att de smärre kommunernas i allmänna värv mest tränade arbetskrafter skulle behöva anlitas. Sannolikt är, att valet komme att stå mellan blott ett fåtal för andra kommunala förtroendeuppdrag redan förut starkt engagerade personer. Om i själva verket något personligt krafttillskott icke tillföres en verksamhetsuppgift, därigenom att för dess fyllande konstitueras ett särskilt organ, synes emellertid föga vara vunnet genom en sådan organisatorisk åtgärd.

Allmänt har under senare tider från kommunernas sida klagats över en tendens inom lagstiftningen att utan tillräcklig hänsyn till kommunernas växlande storlek och behov ålägga dem att inrätta särskilda kommunala organ för handhavande av olika uppgifter. Små landsortskommuner på några hundra personer hava erhållit en orga-

nisatorisk utrustning, som knappast skiljer sig från de större städernas, oaktat dessa kunna äga en ända till tusen gånger så stor folkmängd. Enligt styrelsens mening borde det därför tagas under övervägande, om icke förvaltningen inom de smärre kommunerna snarare kunde förenklas genom uttryckligen medgivna sammanslagningar av olika organ.

Att den offentliga barnavården såvitt möjligt bör handhavas av ett enda kommunalt organ synes styrelsen vara uppenbart. Ett uppgivande av kravet härpå skulle innebära ett frångående av ett av förslagets viktigaste och starkast motiverade syften, nämligen att övervinna den nuvarande splittringen på området. Därav följer dock ej, att ett särskilt nytt organ för ändamålet med nödvändighet måste inrättas i alla kommuner, utan torde man ha möjligheten att överlåta uppgifternas handhavande åt ett redan befintligt organ. Förebilder till en sådan anordning saknas icke. De redan befintliga, i lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn påbjudna barnavårdsnämnderna utgöras sålunda, när icke särskilda sådana nämnder utses — dylika förutsättas dock förekomma endast undantagsvis — av vederbörande skolråd eller folkskolestyrelse. Erinras må även om bestämmelsen i 3 § alkoholistlagen, vari föreskrives, att i varje kommun skall finnas en nykterhetsnämnd, men att, om särskild sådan nämnd ej blivit tillsatt, kommunens fattigvårdsstyrelse skall utgöra nykterhetsnämnd.

Styrelsen anser sig böra förorda, att ett medgivande i liknande riktning göres i fråga om barnavårdsnämnd. Det synes därvid icke vara påkallat att föreskriva, i vilka fall särskild barnavårdsnämnd skall tillsättas, utan torde det böra få ankomma på kommunen själv att bedöma, huruvida särskild nämnd erfordras för handhavandet av barnavårdsfrågorna.

Det gäller då att avgöra, åt vilket annat kommunalt organ hithörande frågor lämpligen böra anförtros. I sådant hänseende lärer valet endast kunna stå mellan skolrådet (resp. folkskolestyrelsen) och fattigvårdsstyrelsen. Utan tvivel tala vissa, nog så beaktansvärda skäl för skolrådet. Detta organ fungerar redan, såsom ovan nämnts, i regel som barnavårdsnämnd, ehuru med mera begränsade uppgifter. Skolrådet företräder undervisnings- och uppfostringssynpunkterna, och det vore onekligen tilltalande, om dessa synpunkter så mycket som möjligt kunde komma till sin rätt. Man betonade genom val av skolrådet, att den offentliga barnavårdens viktigaste uppgift är att dana dugliga medborgare av de barn, som ej kunna erhålla nödig vård i hemmen, utan äro i behov av vård från det allmännas sida.

Emellertid kan det ej fördöljas, att den offentliga barnavården i allt fall till väsentlig del är en det allmännas understödsverksamhet och såsom sådan närmar sig de uppgifter, som åvila fattigvårdsstyrelsen. Framhållas må också, att de barn, vilka enligt lagförslaget skulle överflyttas från fattigvården till barnavårdsnämnderna och vilka av kommittén beräknats till drygt 60 000, redan nu omhänderhavas av fattigvårdsstyrelserna. Huru nära besläktade barnavårdsnämndens och fattigvårdsstyrelsens uppgifter i många fall skulle bliva, framskymtar för övrigt oupphörligt såväl i betänkandet som i de avgivna utlåtandena, och gränsen dem emellan synes ofta uppdragen efter tämligen artificiella linjer. Särskilt i fråga om ensamstående mödrar och deras barn har lagförslaget tillagt barnavårdsnämnderna en uppgift, som enligt styrelsens mening alldeles övervägande har karaktären av ren understödsverksamhet.

Det torde vara en, låt vara ofrånkomlig brist i den av kommittén föreslagna organisationen, att gränsen mellan fattigvårdsstyrelses och barnavårdsnämnds uppgifter i många fall blir flytande och att de båda organens åtgärder till följd härav komma att skära in i varandra. Om man nu i de kommuner, där särskild barnavårdsnämnd ej inrättats, låter fattigvårdsstyrelsen fungera såsom sådan, komma alla dessa uppgifter att handhavas av samma personer. I det att man sammanför all direkt understödsverksamhet under samma organ som den övriga offentliga barnavården, undgår man icke blott splittringen av varandra närbesläktade uppgifter på olika organ, utan driver centraliseringen av verksamheten till förmån för barnen ännu ett steg vidare.

Erinras bör vidare, att skolmyndigheterna hittills i allmänhet äro organ för den kyrkliga kommunen. I betänkandet framföras emellertid vägande skäl för att hänföra barnavården till den borgerliga kommunen — alltså ett ytterligare motiv för att välja fattigvårdsstyrelsen. Det kan ej heller vara lämpligt, att skolråden, som ju huvudsakligen hava andra uppgifter att fylla — uppgifter, som i samband med den planerade skolreformen kunna förväntas bliva utvidgade och av mera utpräglad undervisningsnatur — därjämte skulle belastas med den omfattande verksamhet och medelsförvaltning, som ett omhändertagande från fattigvården av barn utav ovannämnda kategorier komme att medföra. Naturligare synes då vara, att, där särskild, barnavårdsnämnd ej inrättas, kravet på en centralisation av de barnavårdande uppgifterna tillgodoses på så sätt, att fattigvårdsstyrelsen får sig tillagd motsvarande uppgift jämväl i fråga om de vanartade och sedligt försummade barnen samt fosterbarnen.

Även om man ser saken ur ren vårdsynpunkt, torde det med fog kunna ifrågasättas, huruvida icke fattigvårdsstyrelsen med hänsyn till såväl sin sammansättning som sin egentliga verksamhet må kunna anses fullt lika lämplig som skolrådet att fungera som barnavårdsnämnd. Vad först beträffar resp. organs sammansättning, synas bestämmelserna härom vara ägnade att till och med giva fattigvårdsstyrelsen ett visst företräde framför skolrådet i nu berörda avseende. Särskilt gäller detta i fråga om den *enligt kommitténs och även enligt styrelsens mening synnerligen viktiga bestämmelsen*, att kvinnan bör vara representerad inom den offentliga barnavården. Beträffande fattigvårdsstyrelsens sammansättning föreskriver nu fattigvårdslagen, på samma sätt som föreliggande lagförslag i fråga om barnavårdsnämndens, att minst en ledamot skall vara kvinna. För skolrådet däremot finnes ej någon dylik bestämmelse, utan kan detta bestå uteslutande av män, vilket väl också ofta torde vara fallet, åtminstone inom landskommunerna. Vad vidare beträffar lagförslagets krav på obligatorisk medverkan inom barnavården från prästerskapets och läkarkårens sida, må erinras, att vederbörande pastor är självskriven ledamot i skolrådet. Å andra sidan äga emellertid såväl vederbörande pastor som även vederbörande läkare rätt att deltaga i fattigvårdsstyrelsens förhandlingar.

Med avseende å resp. organs förutsättningar att uppspåra de fall, där ett ingripande genom den offentliga barnavården erfordras, torde böra framhållas, att skolrådet väl närmast kommer i beröring endast med sådana hem, där skolpliktiga barn finnas, under det att fattigvårdsstyrelsen genom sin allmänt understödjande verksamhet får en vidare överblick och större personkännedom samt lättare och naturligare kan följa förhållandena i alla hem.

Slutligen bör betonas, att fattigvårdsnämnden enligt styrelsens förslag skall konstituera sig som barnavårdsnämnd, när fråga är om barnavårdsunderstöd. Understödet eller den vård, som fattigvårdsnämnden i denna sin egenskap meddelar, erhåller därvid givetvis icke vare *sig någon annan benämning eller annan rättslig karaktär än som* givits åt det i lagförslaget. I nu berörda hänseende må erinras, att lagstiftningen redan på ett annat område sökt följa principen att samla den kommunala understödsverksamheten under ett organ, fattigvårdsstyrelsen, oaktat understödet ej har karaktär av fattigvård och oaktat ett särskilt organ för handhavande av närbesläktade uppgifter finnes inrättat. I lagen den 14 juni 1918 om kommunala pensionstillskott och sjukvårdsbidrag lämnas sålunda föreskrift om att bidrag av dylik art, som kan beredas från fattigvårdssamhällets sida, skall utdelas av fattigvårdsstyrelsen — alltså icke av pensionsnämnden — ehuru på samma gång uttryckligen föreskrives, att ifrågavarande tillskott och bidrag icke skola vara att anse såsom fattigvård.

Med anledning av vad sålunda anförts och då härtill kommer, att kommittén själv, enligt vad som framgår av dess yttrande å sid. 40 i betänkandet, ansett fattigvårdsstyrelsen böra närmast ifrågakomma som barnavårdsnämnd, därest sådan ej bleve obligatorisk och sålunda ej komme att inrättas i vissa kommuner, har styrelsen funnit sig ha skäl att i nu förevarande avseende giva fattigvårdsstyrelsen företräde framför skolrådet.

Styrelsen har, såsom av det föregående lärer framgå, ju icke velat bestrida, att det ur vissa synpunkter måste anses önskvärt, att i enlighet med kommitténs förslag ett för den offentliga barnavården särskilt inrättat organ åstadkommes inom varje kommun. Utan tvivel ligger en viss garanti för uppgiftens rätta handhavande däri, att ett organ speciellt inriktas på densamma, efter hand förskaffar sig verkliga insikter på området och därigenom väl också får ett positivt intresse för uppgiften. Om man nu emellertid av praktiska skäl finner det tillrådligt, att i mindre kommuner ett redan befintligt organ får fungera såsom barnavårdsnämnd, så lärer det, vare sig man härtill, såsom socialstyrelsen ovan förordat, väljer fattigvårdsstyrelsen eller skolrådet, icke kunna undvikas, att detta organ får sitt intresse delat mellan sina förutvarande uppgifter och de nya. Styrelsen erkänner, att detta är en brist i den förordade anordningen, och har därför sökt utfinna en organisatorisk anordning, som, inom ramen av vad styrelsen nu föreslagit, vore ägnad att fylla densamma. Styrelsen utgår därvid ifrån, att den viktigaste förutsättningen för en god barnavård är, att verksamheten bottnar i ett levande personligt intresse och en stark känsla av ansvar, och att, om ett sådant intresse och en sådan ansvarskänsla äro förhanden, mycket lärer kunna framgångsrikt uträttas även under ganska svaga organisatoriska former.

Det lärer vara en allmänt gjord erfarenhet, att om en person ensam får sig anförtrodd en uppgift och på ett särskilt sätt angives såsom den, vilken också bär ansvaret för dess fyllande, denna omständighet är ägnad att på ett specifikt sätt väcka hans intresse och hans ansvarskänsla för densamma. Det vill synas, som om man på förevarande område borde använda sig av denna erfarenhet. Givetvis kan det ej ifrågasättas att utrusta en ensam person med den befogenhet och att ålägga honom de skyldigheter, som eljest skulle ankomma på en hel nämnd. Däremot synes hinder icke behöva möta, att inom kommun, där fattigvårdsstyrelsen fungerar såsom barnavårdsnämnd, en ledamot av styrelsen utses att fungera såsom föredragande ledamot för barnavårdsärenden. Den föredragande ledamoten borde givetvis i regel icke äga att på egen hand fatta beslut, men undantag härifrån synes kunna göras beträffande sådana ärenden, som ej tåla uppskov och i vilka enligt förslagets 34 § ordföranden skulle äga att besluta. Det skulle åligga ledamoten i fråga att förskaffa sig noggrann kännedom om gällande författningsföreskrifter på området, att aktgiva på alla förhållanden inom kommunen, som äro ägnade att påkalla nämndens uppmärksamhet, att förbereda och för nämnden föredraga de ärenden, som röra barnavård, samt tillse, att av nämnden beslutade åtgärder bringas i verkställighet. Därest icke de i 6 § omnämnda befattningshavarna, kyrkoherde, lärare eller lärarinna och tjänsteläkare, vore ledamöter av nämnden, skulle han i mån av behov träda i förbindelse med dem, och dessa skulle å sin sida vara skyldiga att lämna honom medverkan. I övrigt skulle den föredragande ledamoten, självfallet utan att såsom sådan fungera som ordförande vid sammanträdena, hava att fylla de speciella uppgifter, som enligt kommitténs förslag åvila ordföranden i barnavårdsnämnd.

Påpekas bör måhända, att styrelsen med detta sitt förslag ingalunda åsyftar att fritaga fattigvårdsstyrelsernas övriga ledamöter från delaktighet i ansvaret för den offentliga barnavårdens rätta handhavande. Så till exempel torde det vara nödvändigt, att i en del vidsträckta kommuner, där de olika ledamöterna utses med hänsyn till boningsorten och där de så att säga representera olika distrikt, varje ledamot på sitt håll aktgiver på barnavårdsförhållandena. Även där dylik nödvändighet icke föreligger, bör givetvis ej hinder möta för de andra ledamöterna att medverka vid barnavården. Föredragandeinstitutionen avser att fylla en brist — bristen på personligt intresse för den offentliga barnavården och på insikter och omdöme i sådana frågor. Föreligger ingen brist i sådant hänseende, blir institutionen av sig självt överflödig och den föredragande ledamoten kommer att praktiskt sett bliva jämställd med de övriga ledamöterna.

3 kap.

I 3 kap. har kommittén föreslagit inrättandet inom varje landstingsområde av ett särskilt nytt organ, *ungdomsråd*, med uppgift att pröva ärenden rörande barns skiljande från hemmet för omhändertagande för skyddsuppfostran. Styrelsen vill icke bestrida, att dylika ärenden äro av mycket allvarlig natur och att de böra prövas med synnerlig omsorg och sakkunskap. Dock synes det styrelsen uppenbart, att antalet ärenden av denna beskaffenhet är alltför ringa för att motivera en så stor organisatorisk apparat, som kommittén föreslagit.

Då förslaget i denna del redan från åtskilliga håll underkastats en utförlig kritik, huvudsakligen ur nu berörda synpunkt, och de flesta yttranden gått i avstyrkande riktning, anser sig styrelsen kunna inskränka sig till att i allt väsentligt ansluta sig till denna kritik. Styrelsen avstyrker alltså förslaget om inrättande av ungdomsråd och föreslår, att prövningen av hithörande ärenden liksom hittills sker hos vederbörande länsstyrelse.

4 kap.

I 4 kap. göras länsstyrelserna till närmaste uppsiktsmyndighet över lagens tillämpning. Styrelsen finner detta naturligt och riktigt och har ingen erinran att framställa däremot.

Enligt förslaget äger Konungens befallningshavande att i dylika frågor påkalla biträde av fattigvårdskonsulenterna, vilka jämväl skola tillhandagå barnavårdsnämnderna med upplysningar och råd rörande barnavården. Gent emot denna punkt i förslaget har riktats åtskillig kritik, som närmast gått ut på att söka påvisa dessa konsulenters bristande kompetens för en sådan uppgift. Denna kritik belyser klart, huru heterogena barnavårdsuppgifterna i själva verket äro. Från skolmännens sida vill man skjuta fram de rena uppfostrings- och undervisningsfrågorna, från läkarhåll de frågor, som läkaren har att behandla o. s. v., allt synpunkter, som utan tvivel äro förtjänta av uppmärksamhet. Att hos fattigvårdskonsulenterna finna tillräcklig sakkunskap på alla dessa olika områden torde icke alltid kunna påräknas.

I och med att styrelsen i det föregående föreslagit, dels att tillsättandet av särskild barnavårdsnämnd skall ske fakultativt och dels att ungdomsråd ej skola inrättas, framstår tvivelsutan med ökad styrka behovet av ett arbetsdugligt hjälporgan, som stode länsstyrelserna till förfogande vid deras ifrågavarande övervakande verksamhet. Styrelsen anser sig emellertid ej kunna förorda, att dylika särskilda organ göras obligatoriska. Förhållandena kunna nämligen inom olika län ställa sig olika, och försiktigheten synes bjuda, att man utbygger organisationen endast i den mån vunna erfarenheter därtill giva anledning. Styrelsen får sålunda föreslå, att i lagen intages bestämmelse om att särskilda barnavårdskonsulenter skola kunna tillsättas, i den mån behov av sådana gör sig gällande. Bedömandet härav torde böra ankomma på Kungl. Maj:t.

5 kap.

Med avseende å 5 kapitlet får styrelsen hemställa, att sådana ändringar måtte vidtagas, som erfordras för tillgodoseende av det av styrelsen i det föregående utvecklade förslag om utseende av särskild föredragande för barnavårdsärenden.

6 och 7 kap.

Styrelsen övergår nu till behandlingen av lagförslagets materiella del och anser sig därvid kunna i ett sammanhang beröra föreskrifterna i 6, 7, 10 och 11 kapitlen.

Till en början får styrelsen uttala sin anslutning till kommitténs i dessa kapitel framförda förslag om höjning i vissa fall av åldersgränsen för de barn, som den offentliga barnavården avser.

Vad beträffar de i anförda del av lagen angivna olika förutsättningarna för barnavårdsnämnds ingripande, torde dessa enligt styrelsens uppfattning lämpligen kunna sammanföras i ett kapitel. Skälen härtill äro närmast av *formell natur* — den föreslagna omgrupperingen skulle göra innehållet tydligare. Men en dylik omgruppering synes även motiverad ur innehållets synpunkt.

Kommittén har med varandra fullständigt sammankopplat begreppen »omhändertagande av barn för skyddsuppfostran» och »barns skiljande (tvångsvis) från hemmet». Till följd härav kommer skyddsuppfostran att avse olika, stundom måhända alldeles artskilda kategorier av barn. I 46 § 1 mom. åsyftas sålunda barn, som av »föräldrarna misshandlas eller så vanvårdas, att dess liv och hälsa äventyras». I övrigt handlar paragrafen om barn, som visat vanart eller som är i fara att bliva vanartat. Av allt att döma kommer skyddsuppfostran, trots den väl valda benämningen, så småningom att i den allmänna meningen framstå såsom en tvångsvis genomförd uppfostran av vanartade barn. Det synes onekligen mindre lämpligt att till samma kategori hänföra barn, som kanske ej visat minsta tecken till vanart och beträffande vilka skulden till omhändertagandet helt och hållet legat hos föräldrarna. Styrelsen kan ej heller finna tillräckliga skäl till att man skilt nu ifrågavarande kategori av barn (som misshandlas etc.) från de i 36 § angivna barn, vilka »på grund av föräldrarnas sjukdom eller deras liknöjdhet eller oförmåga eller eljest i hemmet rådande förhållanden icke därstädes erhålla tillfredsställande vård och uppfostran».

Vidare må anmärkas, att icke alla barn, som visat vanart, enligt lagförslaget torde kunna göras till föremål för skyddsuppfostran. Ett barn, som omhändertagits enligt 35 eller 36 §, men som å barnhem, där det vårdas, visar vanart, synes nämligen enligt förslaget icke kunna, såsom skäligt väl vore, göras till föremål för skyddsuppfostran.

En annan erinran är den, att jämväl ett omhändertagande enligt 36 § kan behöva ske med tvång. Om exempelvis föräldrarna på grund av fullständig liknöjdhet eller oförmåga (imbecillitet o. d.) helt underlåta att bereda barnet fostran och vård, men ändock bestämt motsätta sig alla åtgärder, som åsyfta att åvägabringa rättelse häri, synes ett tvångsförfarande från det allmännas sida vara väl motiverat. Och varför skulle ett barn ej kunna med tvång skiljas från en ensamstående moder, om denna hemfallit åt grubbleri och med skäl kan befaras bringa barnet om livet — en ej så sällsynt företeelse — ehuru hon eljest ej på minsta sätt misshandlar eller vanvårdar sitt barn?

Styrelsen föreslår sålunda, att man först angiver de allmänna förutsättningarna för barnavårdsnämnds ingripande. Barnets behov av vård från det allmännas sida bör härutinnan vara det bestämmande, vare sig det beror på föräldrarnas frånfälle, sjukdom, lastbarhet, barnets vanart eller något annat. Därefter angivas de förutsättningar, under vilka barnet kan med tvång skiljas från hemmet. Det härvidlag bestämmande synes böra vara å ena sidan, att barnet är i ovillkorligt behov att bliva omhändertaget, och å den andra, att föräldrarna ej godvilligt lämna sitt medgivande härtill. Slutligen bör omhändertagande för skyddsuppfostran begränsas till de fall — men alla sådana — där barnet visat vanart. Sistnämnda fall bliva alltså identiska med dem, där intagande å skyddshem kan ifrågakomma.

10 kap.

I 10 kap. (81, 82 och 83 §§) angiver lagförslaget vissa specialfall — understöd åt barn till ensamstående moder — som skulle hänföras till barnavården.

Innan styrelsen ingår på innehållet i dessa bestämmelser, må erinras, att kommittén haft att behandla riksdagens skrivelse den 11 juni 1917 angående möjligheten att bereda förskott av allmänna medel åt barn utom äktenskap, ävensom i vissa fall åt barn inom äktenskap. Kommittén har ägnat detta uppslag till en lösning av förevarande spörsmål en enligt styrelsens mening väl knapphändig behandling och huvud-

sakligen på formella skäl avvisat det för att i sitt förslag beträda en annan väg. Då förskottsprincipen kommit till uttryck bland annat i dansk lagstiftning på området och där synes hava tillämpats icke utan framgång och då densamma tvivelsutan är tilltalande i åtskilliga hänseenden, hade det enligt styrelsens mening förtjänat närmare utredas, om ej de speciella svårigheter, som i vårt land resa sig mot en tillämpning av densamma, låtit sig övervinna. Måhända hade de betänkligheter rörande innehållet i 10 kap., åt vilka styrelsen i det följande giver uttryck, befunnits böra vika, därest lösningen av frågorna kunnat ske efter den riktlinje, som angives i riksdagens skrivelse.

Med nu förevarande föreskrifter bryter kommittén med den eljest fasthållna grundsatsen, att den offentliga barnavården skulle avse utom hemmet omhändertagna barn, under det att understödsverksamhet, som riktas mot barn, vilka erhålla vård i hemmet, och där det sålunda icke egentligen är fråga om barnens vårdande, utan om understöd åt familjen, skulle förbliva under fattigvården. För egen del anser styrelsen det emellertid nödvändigt och riktigt att uppehålla denna gränsskillnad, bland annat därför att, såsom även kommittén själv medgiver, det måste ställa sig ytterst svårt att avgöra, i vad mån understödet utgår till barnen eller till hemmen såsom sådana. Särskilt när föräldrarna (resp. fadern eller modern) samtidigt för egen del behöva understöd, vilket då lämnas av fattigvårdsstyrelsen, lärer det i regel vara ogörligt att urskilja gränserna mellan fattigvårdsstyrelsens och barnavårdsnämndens verksamhetsområden.

Det kan dock ej förnekas, att de fall, som åsyftas i 10 kap., ofta äro av särskilt ömmande natur, men tveksamt är, om det kan vara rättvist och lämpligt att hänföra dem till en speciell, i viss mån mer gynnad kategori än när fråga är om barn i bestående äktenskap. Om exempelvis familjefadern på grund av sinnessjukdom, lungtuberkulos, lamhet eller annan liknande anledning är varaktigt oförmögen att bidraga till hustruns och barnens uppehälle, kan hustrun befinna sig i fullt ut lika ömmande omständigheter som en ensamstående moder, ja ofta till och med i ännu svårare belägenhet. Icke desto mindre åsyftar man i förevarande kapitel att bereda den senare en mera gynnad ställning än den förra. Det finnes ej heller enligt styrelsens mening någon anledning, varför ensamstående fader skulle i nu berörda avseende placeras i en annan och sämre understödstagarkategori än ensamstående moder. Överhuvud taget vill det synas styrelsen olämpligt och oriktigt — och styrelsen vill i detta fall hänvisa jämväl till yttrande av svenska stadsförbundet och Stockholms stads fattigvårdsmyndigheter — att med nuvarande fattigvårdsbestämmelser söka åstadkomma en uppdelning på understödstagare med »bättre» och »sämre» understöd. Dock torde måhända böra tagas under övervägande ett av Stockholms barnavårdsnämnd, som i varje fall bestämt avstyrker kommitténs förslag i nu berörda avseende, givet uppslag, nämligen huruvida ej genom en ändring i fattigvårdslagen eller på annat sätt fattigvårdsstyrelsen borde erhålla rätt att med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall bestämma om ett utgående barnunderstöd skall äga karaktären av fattigvård eller icke, d. v. s. medföra återbetalningsskyldighet eller ej. Härigenom skulle, med bibehållande av den allmänna principen och enhetligheten i samhällets understödsverksamhet, ej blott beträffande ensamstående mödrar utan i fråga om alla kategorier av understödstagare kunna vinnas, att i önskvärda fall fattigvård kunde beredas utan ersättningsskyldighet.

Enligt 85 § skall understöd genom barnavårdsnämnd beredas behövande moder till barn utom äktenskap under viss tid före och efter hennes nedkomst. Här, liksom beträffande 81—83 §§, åsyftar man att lösa en i och för sig tvivelsutan mycket behjärtansvärd fråga. Men även i detta fall måste man känna sig tveksam, om det är riktigt att bereda en moder till barn utom äktenskapet förmåner, som ej beredas gift moder.

Stödet för kommitténs förslag i förevarande avseende torde vara att söka i lagen den 14 juni 1917 om barn utom äktenskap. Bestridas kan ej heller, att denna lags bestämmelser om barnavårdsnämnds förpliktelser gent emot de ogifta mödrarna — syn-

nerligast med hänsyn tagen till dessa mödrars dominerande ställning bland de kategorier av mödrar, varom här är fråga — måste anses innebära ganska starka skäl för kommitténs ställningstagande.

Såsom av viss betydelse för här föreliggande frågors bedömande anser sig styrelsen böra i detta sammanhang beröra ett dessa frågor närstående spörsmål. I 19 § lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd lämnas vissa skyddsbestämmelser rörande kvinnas användande i arbete under viss tid före och efter barnsbörd. Lagstiftningen har här gått på en ren förbudslinje, men lämnat öppen frågan om understöd åt kvinnan under den tid, hon avstänges från sitt förvärvsarbete. Det enda, som från statens sida åtgjorts i sistberörda avseende, består i beviljande av ett småningom höjt anslag (för budgetåret 1923—24 170 000 kronor) till understödjande av sjukkassor, som meddela moderskapsunderstöd. Med de i 85 § föreslagna bestämmelserna skulle man ernå en lösning för åtskilliga fall, men lagförslaget har ej avfattats med syftning på nu berörda spörsmål och giver ej heller någon tillfredsställande lösning av detsamma. Även om det mestadels skulle vara ogifta kvinnor, som användas till yrkesmässigt förvärvsarbete och som sålunda komme att beröras av nämnda föreskrifter i arbetarskyddslagen, äro givetvis gifta kvinnor ingalunda uteslutna från sådan användning. För deras vidkommande skulle den omhandlade ersättningsfrågan förbliva olöst.

Med anledning av vad här anförts, anser sig styrelsen böra ifrågasätta, att bestämmelserna i lagförslagets 10 kap. uteslutas. Möjligen kan det finnas anledning att ägna de däri berörda frågorna uppmärksamhet i samband med utarbetandet av förslag till lösning av frågan om ersättning åt kvinnor, som av arbetarskyddslagen betagas möjlighet till arbetsförtjänst under tiden närmast före och efter barnsbörd — en fråga, vars lösning ej torde kunna mycket längre undanskjutas.

11 kap.

Enligt 87 § skulle *tillsynen av fosterbarn*, som överlämnats för vård inom annan kommun, komma att utövas av barnavårdsnämnden inom nämnda kommun. Från Stockholms sida har framhållits, att barnavårdsnämnden därstädes ofta placerar fosterbarn i andra kommuner och sedan själv utövar tillsyn över dessa barn. Det göres därvid gällande, att stadens barnavårdsnämnd skulle äga större förutsättningar att utöva denna tillsyn än barnavårdsnämnderna i de kommuner, där barnen placerats. Styrelsen har funnit de skäl, som i detta hänseende framförts, förtjänta av beaktande och föreslår därför sådan ändring i förevarande bestämmelser, att de möjliggöra för en kommun att påtaga sig tillsynen av fosterbarn, som placerats inom annan kommun. Givetvis bör ett sådant åtagande göras bindande samt definitivt fritaga den andra kommunens barnavårdsmyndighet från ansvaret för tillsynen av barnet.

12 kap.

Beträffande bestämmelserna i 12 kap. angående kostnaden för barnavården anser styrelsen sig icke kunna underlåta framhålla, att de ej blott synas väl omständliga och svårfattliga utan även att de, sakligt sett, föreskriva ett förfaringssätt, som i vissa fall synes alltför invecklat. I det senare hänseendet vill styrelsen särskilt framhålla föreskrifterna om barnavårdsnämnds och fattigvårdsstyrelses inbördes ekonomiska mellanhavanden, och får styrelsen härutinnan ansluta sig till den kritik och till de förslag, som framförts bland annat i svenska stadsförbundets yttrande.

Styrelsen vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på en fråga, som för dessas förverkligande är av stor betydelse. För att verkliga framsteg skola kunna göras på den offentliga barnavårdens område förutsättes, såsom redan i det föregående antytts, först och sist, att målsmännen för densamma äro besjälade av ett levande

intresse för sin uppgift. Av utredningen undgår man ej det intrycket, att vederbörande på många håll förråda stor liknöjdhet och okunnighet. Man har, medvetet eller omedvetet, blundat för fall, där barn och ungdom varit utsatta för uppenbar vanvård i både kroppsligt och andligt hänseende. Här finnes utan tvivel ett vidsträckt fält för enskilt initiativ att ingripa genom upplysnings- och propagandaverksamhet. Kommittén har också i 20 § 2 mom. infört uttryckliga direktiv för barnavårdsnämnd att inleda och uppehålla samarbetet med föreningar och andra, vilka utöva ungdoms- och barnavård eller annan därmed i samband stående social verksamhet. Styrelsen vill på det livligaste förorda, att stat och kommun ägna alla enskilda strävanden i nu angiven riktning sin uppmärksamhet och skänka dem sitt stöd.

Slutligen kan styrelsen ej underlåta att beröra en fråga, som kommittén helt förbigått, men som vid ett studium särskilt av de förebragta statistiska undersökningarna osökt tränger sig fram och som styrelsen vid handläggandet av andra ämbetsuppgifter haft anledning att uppmärksamma. Styrelsen syftar på *de rasbiologiska spörsmålen*. En betydande del av den offentliga barnavårdens mest sorgliga klientel härstammar från föräldrar med uppenbara fysiska eller andliga defekter, som de lämnat i arv och vilkas yttringar de i sin oförmåga att bereda barnen ens den mest nödtorftiga fostran och vård bidragit att ytterligare förvärra. Ofta giva dylika för fader- och moderskapet i allo olämpliga individer upphov till ett flertal barn, vilka, behäftade med nedärvda defekter och därtill under uppväxtåren utsatta för nöd och vanvård, på förhand synas dömda att bliva en börda för sig själva och samhället. Man riktar sig i sin vårdverksamhet endast mot yttringarna av vissa missförhållanden, men underlåter att angripa själva roten till det onda. Och den vård, som från det allmännas sida ägnas dessa förkomna individer under uppväxtåldern, blir merendels blott ett tillfälligt led i den serie av åtgärder, som det allmänna måste vidtaga under hela deras kommande liv. Där den offentliga barnavården slutar och en dylik individ från skyddshemmet släppes ut i livet, lärer ofta blott kort tid förflyta, innan det allmänna nödgas att i hans eget och i samhällets intresse taga sig an honom under nya former — på arbetshem, tvångsarbets- och alkoholistanstalter, fängelser eller sinnessjukhus. Vid sin behandling av ärenden rörande alkoholistvården har styrelsen mångfaldiga gånger haft tillfälle iakttaga, hurusom klientelet för denna vårdverksamhet varit stadd på oavbruten vandring mellan sådana inrättningar och att orsaken till deras sorgliga öde uppenbarligen varit att söka i nedärvd belastning. Det är ej sällan en ren tillfällighet, som gör, att deras olyckliga disposition tager sig yttringar, som föranleder ett ingripande i den ena eller i den andra formen.

Samhällets strävanden mot nöd och brott komma alltid att väsentligen förlora sin effektivitet, i den mån möjlighet saknas att mot individer med svåra ärftliga defekter (sinnesslöa m. fl.) utnyttja de medel — beredande av anstaltsvård samt sterilisering — som stå till buds för att förekomma tillblivelsen av nya olyckliga släkten med dylik nedärvd belastning. Enligt styrelsens mening är därför den rasbiologiska frågan ett av de samhälleliga strävandenas allra viktigaste spörsmål, för vars utredande och omsättande i praktiska åtgärder samhället bör sätta in all sin kraft. Härvid torde det få anses i hög grad önskvärt, att i den mån rashygieniska syften därigenom kunna främjas, frågor om beredande av anstaltsvård åt dylika individer i ökad omfattning bringas till en lösning. Vad beträffar steriliseringsåtgärder, böra sådana givetvis endast vidtagas enligt modernt vetenskapliga, humana metoder, vilka synas kunna användas utan att medföra för individen märkbara fysiska eller psykiska rubbningar. Under erinran att riksdagen i skrivelse den 2 juni 1922 (n:r 250) anhållit om utredning om lagbestämmelser, som i vissa fall medgiva sterilisering av sinnesslöa, sinnessjuka och fallandesjuka, eventuellt sedlighetsförbrytare, får styrelsen hemställa, att den sålunda begärda utredningen måtte utvidgas till att generellt avse nu berörda spörsmål.

I detta ärendes slutliga handläggning hava, förutom tjf. generaldirektören Bergsten och föredragande sekreteraren Bergström, deltagit byråcheferna Andersson, Molin och Järte, tf. byråchefen Nyström samt socialfullmäktige von Sydow och Lindqvist, varjämte experten för ärenden rörande alkoholistvården professorn Kinberg deltagit i överläggningarna.

Herrar Molin, Nyström och Lindqvist, som i vissa punkter ej anslutit sig till majoritetens mening, hava — herrar Molin och Nyström gemensamt — avgivit följande *särskilda yttranden:*

1. **Särskilt yttrande av byråchefen A. Molin och tf. byråchefen B. Nyström.** Åt de av socialstyrelsens majoritet framställda förslagen att låta fattigvårdsstyrelsen fungera såsom barnavårdsnämnd, där särskild sådan nämnd icke utsetts, samt att från barnavårdslagen utesluta de i förslagets 10 kapitel upptagna bestämmelserna om understöd för vård av barn till ensamstående mödrar m. m. kunna vi icke giva vår anslutning. Vi vilja visserligen icke bestrida, att vägande skäl av praktisk-administrativ natur anförts för dessa förslag, men vi hålla före, att även om dessa skäl kunna motivera ett frånträdande av kommitténs tanke på obligatoriska barnavårdsnämnder i smärre kommuner, den offentliga barnavården i sådana fall borde uppdragas åt organ, som kunde ha större möjlighet än fattigvårdsstyrelserna att åt densamma giva en positivt fostrande karaktär, nämligen skolråden eller folkskolestyrelserna. Ett genomförande av förslaget att låta fattigvårdsstyrelsen fakultativt kunna fungera såsom barnavårdsnämnd synes oss därjämte icke på önskvärt sätt främja den enligt vår uppfattning viktiga tendensen att söka steg för steg avveckla fattigvården och skulle vidare i avseende å de vanartade och sedligt försummade barnen medföra en överflyttning av omvårdnaden från skolmyndigheterna, där den nu i regel ligger. Jämväl beträffande de ensamstående mödrarnas barn gäller i stor utsträckning detsamma. Enligt 1917 års lag om barn utom äktenskap hava sålunda barnavårdsnämnderna, d. v. s. i regel skolmyndigheterna, att taga viss befattning med vårdnaden om hithörande barn, nämligen i vad rör tillsättande av och uppsikt över barnavårdsmännen.

2. **Särskilt yttrande av socialfullmäktigen Herm. Lindqvist.** Socialstyrelsen har för de fall, att särskild barnavårdsnämnd ej inrättas inom en kommun, avhandlat frågan, åt vilket annat redan befintligt organ uppgiften att fungera såsom barnavårdsnämnd borde anförtros. Valet har därvid stått mellan skolråd och fattigvårdsstyrelse, och socialstyrelsen, som anfört skäl i båda riktningarna, har för sin del stannat vid fattigvårdsstyrelsen. För min del anser jag, att de skäl, som tala för skolrådet, äro mera vägande, och att socialstyrelsen därför bort förorda detta.

I slutet av utlåtandet berör styrelsen vissa rasbiologiska spörsmål. Jag ansluter mig till vad härvid anförts om dessa spörsmåls stora betydelse, men anser mig ej kunna biträda den hemställan, vari styrelsens utlåtande i denna fråga utmynnar.

Herr Kinberg har förklarat sig instämma i styrelsens utlåtande utom i vad rör frågan om att fattigvårdsstyrelse i vissa fall skulle fungera såsom barnavårdsnämnd, i vilket spörsmål han meddelat sig ansluta sig till herr Lindqvists särskilda yttrande om förord i sådant hänseende för skolrådet.

Industrien i Sverige år 1921.

(Enligt kommerskollegii berättelse.)

Läget inom den svenska industrien under år 1921 kom att få sin prägel av den internationella depression på det ekonomiska livets område, som nådde vårt land under senare hälften av år 1920. Utan att närmare ingå på orsakerna till och symptomen på denna företeelse må det vara tillräckligt framhålla, att den mycket betydande nedgången i produktionen år 1921 inom nära nog alla grenar av industriell verksamhet i vårt land ger berättigande åt det omdömet, att denna depression jämväl hos oss var av en intensitet och omfattning, vartill man har svårt att finna motstycke i den senare tidens ekonomiska historia. Det tryckta läget karakteriseras, vad produktionsresultatet beträffar, av såväl starkt minskade kvantiteter som kraftigt sänkta priser i jämförelse med år 1920 och från en annan synpunkt av en synnerligen svårartad arbetslöshet till följd av omfattande nedläggelser eller inskränkningar av driften. I särskilt hög grad hava exportindustrierna lidit av övermäktig konkurrens från närbelägna länder med starkt deprecierad valuta, medan krisen gått jämförelsevis lindrigt ut över dels vissa specialgrenar, huvudsakligen inom järn- och metallindustrien, dels fabrikationen av

Tab. 1. Industriella anläggningar i Sverige år 1921.

Industrigrupper	Antal arbetsställen	Förvaltningspersonal	Arbetspersonal			Tillverkningsvärde			Eff. hkr använda i omedelbar maskindrift
			Antal	i % av hela antalet	Antal per arbetsställe	i miljoner kr.	i % av totalbeloppet	i kr. per arbetsställe	
Malmbrytning och metallindustri	1 725	14 613	95 967	29·2	56	923·4	22·4	535 318	445 653
Jord- och stenindustri	874	1 817	30 622	9·3	35	130·8	3·2	149 057	67 176
Träindustri	1 933	2 958	46 329	14·1	24	287·1	7·0	148 540	182 601
Pappers- o. grafisk industri	822	4 548	42 067	12·8	51	508·7	12·3	618 854	356 155
Livsmedelsindustri	3 431	5 433	41 406	12·6	12	1 395·6	33·9	406 768	140 815
Textil- och beklädnadsindustri	601	4 110	38 630	11·8	64	349·9	8·5	582 153	80 726
Läder-, hår- och gummivaruindustri	414	1 542	14 009	4·3	34	194·7	4·7	470 213	18 317
Kemisk-teknisk industri	329	1 940	13 381	4·1	41	183·8	4·5	558 699	35 859
Kraft-, belysnings- och vattenverk	646	2 339	6 005	1·8	9	145·7	3·5	225 606	18 988
Summa år 1921	**10 775**	**39 300**	**328 416**	**100·0**	**30**	**4 119·2**	**100·0**	**382 296**	**1 346 290**
» » 1920	12 022	45 685	417 381	100·0	35	6 989·9	100·0	581 426	1 358 752
» » 1919	11 205	44 000	392 911	100·0	35	5 617·6	100·0	501 346	1 306 509
» » 1918	10 518	39 282	385 280	100·0	37	5 037·3	100·0	478 950	1 240 949
» » 1917	10 791	36 430	401 325	100·0	37	4 450·1	100·0	412 385	1 200 855
» » 1916	10 590	33 614	397 823	100·0	38	3 777·4	100·0	356 697	1 125 398

Tab. 2. Industrien inom olika län.

Län	Antal arbetsställen	Antal industriarbetare	Tillverkningens värde		Medelfolkmängd	Antal industriarbetare på 1 000 inv.	Tillverkningens värde i kronor per inv.
			Miljoner kronor	%			
Stockholms stad	806	32 846	537·5	13·0	420 741	78	1 278
Stockholms län	318	10 127	164·6	4·0	245 190	41	276
Uppsala län	247	6 645	76·2	1·8	137 531	48	554
Södermanlands län	414	10 401	102·1	2·5	191 120	54	534
Östergötlands län	642	18 239	221·4	5·4	306 632	59	722
Jönköpings län	520	13 894	107·8	2·6	228 586	61	471
Kronobergs län	237	6 618	30·7	0·7	158 791	42	194
Kalmar län	405	9 117	93·2	2·3	231 457	39	403
Gottlands län	77	1 162	17·6	0·4	56 044	21	314
Blekinge län	266	6 889	65·0	1·6	147 752	47	440
Kristianstads län	506	7 783	172·2	4·2	241 899	32	712
Malmöhus län	972	34 969	677·3	16·4	488 983	72	1 385
Hallands län	259	4 728	82·3	2·0	149 144	32	552
Göteborgs och Bohus län	669	30 516	431·1	10·5	427 061	71	1 010
Älvsborgs län	564	19 946	228·0	5·5	301 725	66	755
Skaraborgs län	662	9 504	108·2	2·6	244 576	39	442
Värmlands län	448	13 573	130·9	3·2	269 830	50	485
Örebro län	511	17 749	162·2	3·9	219 446	81	739
Västmanlands län	381	10 814	114·2	2·8	169 160	64	675
Kopparbergs län	451	15 360	126·0	3·1	255 297	60	494
Gävleborgs län	495	17 925	169·4	4·1	269 630	66	628
Västernorrlands län	345	15 127	161·5	3·9	266 661	57	606
Jämtlands län	172	2 529	18·9	0·5	134 265	19	141
Västerbottens län	230	5 068	36·1	0·9	183 717	28	196
Norrbottens län	178	6 887	84·8	2·1	184 165	37	460
Hela riket	**10 775**	**328 416**	**4 119·2**	**100·0**	**5 929 403**	**55**	**695**

de stora nödvändighetsvarorna inom livsmedelsgruppen, som ju också delvis skyddats genom hel- eller halvstatliga monopol.

Antalet redovisade arbetsställen uppgick för år 1921 till 10 775 och antalet av den vid dem sysselsatta personalen till 367 716, därav 39 300 tillhörande förvaltnings- och 328 416 arbetarpersonalen. Den använda primära drivkraften har uppgivits till 1 783 644 effektiva hästkrafter; härav nyttjades 377 913 för omedelbar drift av maskiner och apparater. Med inräkning jämväl av elektriska motorer uppgick den direkt använda drivkraften till 1 346 290 hästkrafter.

Värdet av industriens för avsalu framställda produkter, d. v. s. de redovisade tillverkningarnas försäljningsvärde fritt banvagn eller fartyg, med frånräkning av rabatter, men med inräkning av emballerings- och andra försäljningskostnader, uppgick till omkring 4 119 miljoner kronor. Medräknas även värdena å halvfabrikat, avsedda för förädling vid framställningsverket, erhålles en summa av 4 440·5 miljoner kronor. De anförda totalsummorna äro 41 resp. 43 % lägre än motsvarande summor för år 1920 och 27 resp. 30 % lägre än de för år 1919.

Industriens fördelning gruppvis och de olika gruppernas relativa betydelse belyses av *tab. 1.* Vad de vid fabrikerna anställda *arbetarna* beträffar, äro

Tab. 3. Industrien i rikets städer.

Städer med mer än 1 000 industriarbetare:	Antal arbetsställen	Antal arbetare	Tillverkningens värde		Medelfolkmängd	Antal industriarbetare per 1 000 inv.	Tillverkningens värde i kronor per inv.
			Miljoner kronor	%			
Stockholm	806	32 846	537·5	22·9	420 741	78	1 278
Göteborg	337	16 126	278·9	11·9	203 685	79	1 369
Malmö	301	12 449	188·6	8·0	113 578	110	1 660
Norrköping	157	8 134	97·0	4·1	58 228	140	1 666
Gävle	113	4 642	61·9	2·6	37 865	123	1 634
Borås	109	4 640	54·7	2·3	28 497	163	1 919
Eskilstuna	119	4 597	46·5	2·0	30 211	152	1 538
Hälsingborg	114	4 450	75·7	3·2	47 362	94	1 598
Örebro	125	3 969	58·1	2·5	36 066	110	1 611
Jönköping	72	3 623	29·0	1·2	29 404	123	986
Västerås	53	2 772	57·2	2·4	30 648	90	1 867
Landskrona	47	2 579	89·2	3·8	20 147	128	4 429
Uppsala	82	2 506	39·5	1·7	28 989	86	1 363
Trollhättan	33	2 453	52·5	2·2	15 166	162	3 459
Karlskrona	50	2 369	18·3	0·8	27 477	86	667
Huskvarna	14	1 797	14·9	0·6	8 050	223	1 849
Linköping	68	1 779	26·5	1·1	27 082	66	978
Uddevalla	33	1 496	16·3	0·7	13 783	109	1 184
Tidaholm	9	1 473	8·3	0·4	4 603	320	1 797
Kalmar	39	1 446	30·8	1·3	17 142	84	1 794
Karlstad	58	1 437	18·3	0·8	19 280	75	950
Nyköping	38	1 430	16·6	0·7	11 715	122	1 414
Halmstad	47	1 380	25·3	1·1	18 455	75	1 369
Lund	54	1 280	13·9	0·6	23 331	55	595
Lidköping	26	1 243	29·2	1·2	8 374	148	3 488
Trälleborg	38	1 219	35·6	1·5	11 478	106	3 100
Söderhamn	30	1 213	9·2	0·4	11 270	108	812
Södertälje	24	1 183	20·1	0·9	14 905	79	1 351
Västervik	30	1 178	8·2	0·4	11 883	99	689
Vänersborg	18	1 116	11·7	0·5	8 880	126	1 316
Övriga städer	1 346	27 776	379·3	16·2	415 027	67	915
Summa	**4 390**	**156 601**	**2 348·3**	**100·0**	**1 753 322**	**89**	**1 340**

närmare uppgifter om dessas fördelning på olika industrigrenar att finna i efterföljande specialredogörelse rörande kvinnors och minderårigas användande inom industrien. Under rubriken *förvaltningspersonal* hava sammanförts fem personalgrupper med nedanstående antal anställda.

	1921	1920
Företagsledare	5 930 (därav 105 kvinnor)	6 578 (därav 110 kvinnor)
Teknisk förvaltningspersonal	10 157 (» 383 »)	11 102 (» 434 »)
Kontorspersonal	18 443 (» 5 639 »)	21 395 (» 6 365 »)
Lagerbokhållare, m. fl.	3 236 (» 965 »)	5 095 (» 2 327 »)
Resande i firmans tjänst	1 534 (» 21 »)	1 515 (» 19 »)

Industriens fördelning ortsvis åskådliggöres av ovanstående *tab. 2 och 3*, den ena för länen, den andra för viktigare städer. De senare äro, som synes, i tabellen upptagna i ordningsföljd efter antalet redovisade industriarbetare. I jämförelse med föregående år förete samtliga städer minskat arbetarantal, med undantag för Tidaholm, som uppvisat en om ock obetydlig ökning (från 1 468 till 1 473) och därmed ytterligare hävdat sin ställning som Sveriges mest industrialiserade stad (med 320 industriarbetare per 1 000 invånare).

Kvinnors och minderårigas användande inom industrien i Sverige år 1921.

Enligt kommerskollegii industriberättelse, varav i det föregående ett referat lämnats, sysselsattes inom den svenska industrien år 1921 tillhopa 328 416 arbetare, mot 417 381 år 1920 och 392 911 år 1919. I vad mån kvinnor och minderåriga ingå i dessa siffror framgår av följande sammanställning:

	Antal			I % av hela antalet arbetare		
	1921	1920	1919	1921	1920	1919
Kvinnor, inalles	59 258	72 921	66 523	18·04	17·47	16·93
därav: vuxna	50 549	60 289	54 744	15·39	14·44	13·93
minderåriga	8 709	12 632	11 779	2·65	3·03	3·00
Män, »	23 918	36 177	34 611	7·28	8·67	8·81
Summa minderåriga	32 627	48 809	46 390	9·93	11·69	11·81
Hela antalet vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen .	83 176	109 098	101 134	25·33	26·14	25·74

Antalet såväl kvinnor som minderåriga har i jämförelse med föregående år minskats. I förhållande till hela antalet inom industrien sysselsatta arbetare äro dock kvinnorna flera än 1920, medan de minderåriga även relativt sett gått tillbaka. Användningen av kvinnor och minderåriga inom industrien under hela perioden 1901—1920 framgår av tabellen å nästa sida, vilken jämväl utvisar, i vad mån olika län förete skiljaktigheter med avseende å förekomsten av kvinnor och minderåriga inom industrien. Deras sammanlagda antal var relativt taget störst i Älvsborgs län med 38·2 %, varefter följa Stockholms stad med 36·8, Göteborgs och Bohus län med 35·2, Östergötlands län med 33·9, Hallands län med 30 3 samt Malmöhus län med 29·8 %. Sist kommer Norrbottens län med 9·3 %.

Beträffande kvinnors och minderårigas användande i arbete inom olika industrigrenar meddelas detaljerade uppgifter i tabellen å sid. 654—655.[1]

Kvinnor och minderåriga utgöra tillsammans mer än hälften av arbetsstyrkan inom textil- och beklädnadsindustrien (72·6 %) samt dessutom inom följande till andra industrigrupper hörande yrkesgrenar:

Choklad- och karamellfabriker	82·5 %	Punsch-, vin- och läskedrycksfabriker . .	62·5 %
Tobaksfabriker	82·1 »	Gummivarufabriker	60·0 »
Kartongfabriker o. annan pappersindustri .	75·6 »	Päls- och skinnvarufabriker	59·0 »
Fiskberednings- o. konservfabriker . . .	67·7 »	Mejerier	57·2 »

[1] De i denna tabell meddelade siffrorna för de särskilda industrigrupperna överensstämma ej helt med de i tab. 1 å sid. 649 angivna, enär arbetare vid anläggningar, som driva tillverkning hänförlig till två eller flera grupper, här så vitt möjligt fördelats på dessa, medan i förutnämnda tab. 1 sådan fördelning ej ägt rum.

Inom industrien sysselsatta kvinnor och minderåriga i olika landsdelar år 1921.

Län	Hela antalet arbetare	Kvinnor (vuxna och minderåriga)		Minderåriga		Vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen	
		Antal	% av hela antalet arbetare	Antal	% av hela antalet arbetare	Antal	% av hela antalet arbetare
Stockholms stad	**32 846**	10 667	32·5	2 303	7·0	12 085	36·8
» län	**10 127**	1 537	15·2	886	8·7	2 177	21·5
Uppsala län	**6 645**	802	12·1	561	8·4	1 242	18·7
Södermanlands län	**10 401**	1 345	12·9	1 013	9·7	2 160	20·8
Östergötlands län	**18 239**	4 935	27·1	1 945	10·7	6 188	33·9
Jönköpings län	**13 894**	2 009	14·5	1 683	12·1	3 256	23·4
Kronobergs län	**6 618**	768	11·6	1 070	16·2	1 623	24·5
Kalmar län	**9 117**	1 170	12·8	1 018	11·2	1 955	21·4
Gottlands län	**1 162**	110	9·5	43	3·7	143	12·3
Blekinge län	**6 889**	1 059	15·4	607	8·8	1 496	21·7
Kristianstads län	**7 783**	1 089	14·0	594	7·6	1 541	19·8
Malmöhus län	**34 969**	8 457	24·2	3 323	9·5	10 422	29·8
Hallands län	**4 728**	1 088	23·0	516	10·9	1 432	30·3
Göteborgs och Bohus län	**30 516**	8 960	29·4	3 196	10·5	10 749	35·2
Älvsborgs län	**19 946**	6 211	31·1	2 360	11·8	7 622	38·2
Skaraborgs län	**9 504**	1 911	20·1	834	8·8	2 508	26·4
Värmlands län	**13 573**	1 040	7·7	1 392	10·3	2 267	16·7
Örebro län	**17 749**	2 120	11·9	1 904	10·7	3 550	20·0
Västmanlands län	**10 814**	496	4·6	1 036	9·6	1 452	13·4
Kopparbergs län	**15 360**	643	4·2	1 268	8·3	1 814	11·8
Gävleborgs län	**17 925**	1 909	10·6	2 141	11·9	3 694	20·6
Västernorrlands län	**15 127**	563	3·7	1 589	10·5	2 105	13·9
Jämtlands län	**2 529**	124	4·9	212	8·4	324	12·8
Västerbottens län	**5 068**	133	2·6	605	11·9	733	14·5
Norrbottens län	**6 887**	112	1·6	528	7·7	638	9·3
Summa för år 1921	**328 416**	**59 258**	**18·0**	**32 627**	**9·9**	**83 176**	**25·3**
Medeltal för åren 1916—1920	**398 944**	67 856	17·0	48 587	12·2	104 238	26·1
» » » 1911—1915	**357 147**	62 361	17·5	46 515	13·1	96 219	27·1
» » » 1906—1910	**328 012**	57 138	17·4	44 461	13·6	89 409	27·3
» » » 1901—1905	**301 965**	51 304	17·0	42 360	14·0	82 543	27·3

Det är i allmänhet kvinnorna — vuxna eller minderåriga — som i främsta rummet bidraga till de höga procenttalen inom förut nämnda yrkesgrupper. Å andra sidan kan anmärkas, hurusom inom träindustrien de manliga minderåriga utgöra 12·2 % av samtliga arbetare, kvinnorna däremot blott 1·3 %; vid järnmalmsgruvorna och anrikningsverken äro motsvarande siffror 6·2 och 0·6 % o. s. v. Absolut taget förekom största antalet minderåriga vid sågverken och hyvlerierna (4 410, därav blott 40 kvinnliga) samt de mekaniska verkstäderna (2 367, därav 39 kvinnliga). Inom båda dessa industrier hade emellertid de minderårigas antal gått starkt tillbaka sedan föregående år, då siffrorna voro resp. 6 500 och 4 721.

Kvinnors och minderårigas användande inom industrien år 1921.

Yrkesgrupper	Hela antalet arbetare	Därav							
		kvinnor (vuxna och minderåriga)		minderåriga				vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen	
		Antal	% av hela antalet arbetare	Antal			% av hela antalet arbetare	Antal	% av hela antalet arbetare
				Manl.	Kvinnl.	Summa			
Egentliga fabriksarbetare									
1. *Malmbrytning och metallindustri*	**91 935**	**3 302**	**3·6**	**6 777**	**429**	**7 206**	**7·8**	**10 079**	**11·0**
Järnmalmsgruvor och anrikningsverk	**8 929**	57	0·6	552	4	**556**	6·2	609	6·8
Andra malmgruvor och anrikningsverk	**891**	11	1·2	47	2	**49**	5·5	58	6·5
Verk för framställning av järn o. stål	**12 669**	—	—	614	—	**614**	4·8	614	4·8
Verk för framställning av andra metaller	**479**	—	—	8	—	**8**	1·7	8	1·7
Järn- och stålmanufaktur	**12 863**	747	5·8	1 453	126	**1 579**	12·3	2 200	17·1
Mekaniska verkstäder	**36 291**	495	1·4	2 328	39	**2 367**	6·5	2 823	7·8
Skeppsvarv och båtbyggerier	**8 127**	7	0·1	590	—	**590**	7·3	597	7·3
Fabriker för elektriska maskiner	**2 906**	212	7·3	328	26	**354**	12·2	540	18·6
Fabriker f. elektr. apparater o. ledningar	**3 055**	941	30·8	249	110	**359**	11·8	1 190	39·0
Instrument- och urfabriker	**936**	51	5·4	84	8	**92**	9·8	135	14·4
Metallmanufaktur	**3 580**	406	11·3	419	66	**485**	13·5	825	23·0
Guld- och silvervarufabriker	**917**	338	36·9	63	43	**106**	11·6	401	43·7
Annan järn- och metallindustri	**292**	37	12·7	42	5	**47**	16·1	79	27·1
2. *Jord- och stenindustri*	**29 541**	**1 886**	**6·4**	**2 672**	**533**	**3 205**	**10·8**	**4 558**	**15·4**
Kolgruvor	**2 674**	6	0·2	183	—	**183**	6·8	189	7·1
Torvindustri	**4 789**	724	15·1	671	280	**951**	19·9	1 395	29·1
Brytning jämte grovhuggning av sten	**4 877**	9	0·2	155	3	**158**	3·2	164	3·4
Finare stenförädlingsindustri	**1 062**	—	—	12	—	**12**	1·1	12	1·1
Kalk- och kritbruk	**1 729**	3	0·2	18	—	**18**	1·0	21	1·2
Cementfabriker	**1 029**	10	1·0	69	4	**73**	7·1	79	7·7
Stengods- och lergodsfabriker	**214**	11	5·1	49	6	**55**	25·7	60	28·0
Tegelbruk	**5 654**	111	2·0	546	19	**565**	10·0	657	11·6
Porslins- och kakelfabriker	**2 391**	795	33·2	213	115	**328**	13·7	1 008	42·2
Glasindustri	**4 239**	207	4·9	742	106	**848**	20·0	949	22·4
Annan jord- och stenindustri	**883**	10	1·1	14	—	**14**	1·6	24	2·7
3. *Träindustri*	**45 469**	**596**	**1·3**	**5 530**	**112**	**5 642**	**12·4**	**6 126**	**13·5**
Sågverk och hyvlerier	**33 868**	166	0·5	4 370	40	**4 410**	13·0	4 536	13·4
Låd- och fanerfabriker	**442**	11	2·5	102	6	**108**	24·4	113	25·6
Snickeri- och möbelfabriker	**9 443**	193	2·0	838	44	**882**	9·3	1 031	10·9
Annan trävarufabrikation	**1 716**	226	13·2	220	22	**242**	14·1	446	26·0
4. *Pappers- och grafisk industri*	**38 852**	**5 579**	**14·4**	**3 219**	**1 341**	**4 560**	**11·7**	**8 798**	**22·6**
Pappersmassefabriker	**15 864**	51	0·3	874	—	**874**	5·5	925	5·8
Pappersbruk och pappfabriker	**8 784**	1 371	15·6	467	254	**721**	8·2	1 838	20·9
Kartongfabriker o. annan pappersind.	**4 845**	3 320	68·5	343	978	**1 321**	27·3	3 663	75·6
Tapetfabriker	**218**	32	14·7	47	1	**48**	22·0	79	36·2
Grafiska anstalter	**1 355**	124	9·2	295	24	**319**	23·5	419	30·9
Boktryckerier	**7 786**	681	8·7	1 193	84	**1 277**	16·4	1 874	24·1
5. *Livsmedelsindustri*	**38 196**	**12 783**	**33·5**	**923**	**1 309**	**2 232**	**5·8**	**13 706**	**35·9**
Kvarnrörelser	**2 726**	13	0·5	81	—	**81**	3·0	94	3·4
Stärkelsefabriker	**412**	15	3·6	1	—	**1**	0·2	16	3·9
Pressjästfabriker	**369**	7	1·9	16	1	**17**	4·6	23	6·2
Bagerier	**3 375**	1 291	38·3	130	90	**220**	6·5	1 421	42·1
Råsockerbruk (inkl. saftstationer)	**7 538**	76	1·0	4	—	**4**	0·1	80	1·1
Sockerraffinaderier	**1 245**	188	15·1	80	—	**80**	6·4	268	21·5
Kombinerade sockerfabriker	**647**	115	17·8	5	2	**7**	1·1	120	18·5

Yrkesgrupper	Hela antalet arbetare	Därav							
		kvinnor (vuxna och minderåriga)		minderåriga				vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen	
		Antal	% av hela antalet arbetare	Antal			% av hela antalet arbetare	Antal	% av hela antalet arbetare
				Manl.	Kvinnl.	Summa			
Choklad- och karamellfabriker	3 620	2 864	79·1	123	896	1 019	28·1	2 987	82·5
Brännvinsbrännerier	849	—	—	4	—	4	0·5	4	0·5
Destilleringsverk	81	—	—	—	—	—	—	—	—
Bryggerier och mälterier	6 053	1 550	25·6	235	38	273	4·5	1 785	29·5
Fabriker för andra dryckesvaror	547	322	58·9	20	6	26	4·8	342	62·5
Tobaksfabriker	4 088	3 288	80·4	69	168	237	5·8	3 357	82·1
Mejerier	3 822	2 153	56·3	33	25	58	1·5	2 186	57·2
Margarin- och flottfabriker m. m.	517	125	24·2	27	9	36	7·0	152	29·4
Slakterier och charkuterier	1 171	162	13·8	47	9	56	4·8	209	17·8
Fiskberednings- och konservfabriker	806	510	63·3	36	50	86	10·7	546	67·7
Annan livsmedelsindustri	330	104	31·5	12	15	27	8·2	116	35·2
6. *Textil- och bekläd nadsindustri*	37 160	25 221	67·9	1 771	3 204	4 975	13·4	26 992	72·6
Bomullsindustri: spinnerier	4 943	3 103	62·8	461	608	1 069	21·6	3 564	72·1
väverier	5 504	4 007	72·8	210	372	582	10·6	4 217	76·6
vaddfabriker	183	92	50·3	3	5	8	4·4	95	51·9
Linne-, hamp- o. juteindustri: spinnerier	1 287	867	67·4	119	103	222	17·2	986	76·6
väverier	1 158	878	75·8	56	136	192	16·6	934	80·7
Ylleindustri: spinnerier	3 000	1 438	47·9	413	266	679	22·6	1 851	61·7
väverier	3 883	2 658	68·5	80	222	302	7·8	2 738	70·5
shoddyfabriker	43	18	41·9	—	1	1	2·3	18	41·9
Trikåfabriker	2 904	2 596	89·4	59	447	506	17·4	2 655	91·4
Band- och gardinfabriker m. m.	932	594	63·7	72	112	184	19·7	666	71·5
Repslagerier och bindgarnsfabriker	447	227	50·8	30	11	41	9·2	257	57·5
Sömnadsfabriker	7 156	6 127	85·6	68	621	689	9·6	6 195	86·6
Hatt- och mössfabriker	1 728	1 387	80·3	62	208	270	15·6	1 449	83·9
Färgerier och impregneringsfabriker	3 702	1 063	28·7	127	63	190	5·1	1 190	32·1
Annan hithörande industri	290	166	57·2	11	29	40	13·8	177	61·0
7. *Läder-, hår- o. gummivaruindustri*	13 737	4 790	34·9	1 302	1 010	2 312	16·8	6 092	44·3
Garverier	1 755	26	1·5	92	4	96	5·5	118	6·7
Päls- och skinnvarufabriker	834	437	52·4	55	89	144	17·3	492	59·0
Skofabriker	8 093	3 049	37·7	842	691	1 533	18·9	3 891	48·1
Gummivarufabriker	1 852	946	51·1	165	155	320	17·3	1 111	60·0
Annan hithörande industri	1 203	332	27·6	148	71	219	18·2	480	39·9
8. *Kemisk-teknisk industri*	12 500	4 084	32·7	751	624	1 375	11·0	4 835	38·7
Färg- och fernissfabriker	247	62	25·1	7	10	17	6·9	69	27·9
Olje-, tvål-, ljus- och parfymfabriker	1 559	688	44·1	44	90	134	8·6	732	47·0
Konstgödningsfabriker	676	15	2·2	13	—	13	1·9	28	4·1
Kolnings- och trädestillationsverk	482	8	1·7	25	2	27	5·6	33	6·8
Krutbruk o. andra sprängämnesfabriker	835	331	39·6	25	43	68	8·1	356	42·6
Tändsticksfabriker	6 253	2 559	40·9	549	414	963	15·4	3 108	49·7
Annan kemisk-teknisk industri	2 448	421	17·2	88	65	153	6·3	509	20·8
9. *Kraft-, belysnings- o. vattenverk*	6 990	83	1·2	93	—	93	1·3	176	2·5
Elektricitetsverk	4 236	40	0·9	74	—	74	1·7	114	2·7
Gasverk	1 644	31	1·9	9	—	9	0·5	40	2·4
Vattenledningsverk	1 110	12	1·1	10	—	10	0·9	22	2·0
Summa	314 880	58 324	18·6	23 038	8 562	31 600	10·1	81 362	25·9
Lagerarb., chaufförer, kuskar m. fl.	14 036	934	6·7	880	147	1 027	7·3	1 814	12·9
Samtliga arbetare	328 416	59 258	18·0	23 918	8 709	32 627	9·9	83 176	25·3

Spritdrycksomröstningen i Schweiz.

Den 3 juni 1923 företogs i Schweiz folkomröstning rörande vissa av förbundsrådet föreslagna ändringar i bestämmelserna angående tillverkning och försäljning av högprocentig sprit (alkohol). Omröstningen gav emot all förmodan till resultat, att förslaget förkastades med ganska stor majoritet, c:a 358 000 röster mot 260 000. Rörande den ifrågavarande lagstiftningens innebörd har svenska beskickningen i Bern i en kort före omröstningen avgiven rapport lämnat följande redogörelse:

Enligt nu gällande bestämmelser, vilka datera sig från år 1887, tillkommer det förbundsrådet att lagstifta rörande tillverkning och försäljning av dylik sprit. Från denna federala lagstiftning är dock undantagen destillering av frukt och fruktavfall, ävensom av gentianarötter och enbär. Förbundsregeringen är vidare tillförsäkrad ensamrätt till import av alkohol. Vid tiden för ifrågavarande bestämmelsers tillkomst var den från all kontroll sålunda undantagna sprittillverkningen av frukt endast en obetydlighet och uppskattades år 1884 till ungefär 10 000 hektoliter, vilket utgjorde omkring 10 % av konsumtionen i landet. Nya tekniska tillverkningsmetoder hava emellertid framkallat en betydande industri i destillering av frukt, i samma mån som cidertillverkningen avsevärt ökats. Denna sistnämnda uppgår numera till flera miljoner hektoliter, och av en sådan kvantitet är naturligt, att en stor del destilleras till sprit. Enligt officiella uppgifter hava av Schweiz 3 612 kommuner ungefär 3 000 sina egna destilleringsfabriker för frukt, och förutom dessa större fabriker beräknas ungefär 35 000 destilleringsapparater vara i bruk hos enskilda.

Före världskriget inköpte regeringens monopolsystem huvudsakligen alkohol från utlandet, vilken sedermera försåldes till ett avsevärt högre pris. Vinsten härav var högst betydande och räknades bland de säkra inkomstkällorna. Under kriget ökades som bekant priset på alkohol på grund av dess användning för krigsändamål, och det schweiziska monopolsystemet ökade i samma proportion sina försäljningspriser. Genom dessa höga priser på sprit blev den inhemska destilleringen av frukt en lönande industri. De enskilda destilleringsfabrikerna kunde härigenom för sina varor betinga sig avsevärda priser, även med underbjudande av monopolpriserna. I denna konkurrens minskades så småningom monopolsystemets försäljning, och år 1921 försåldes endast omkring 8 000 hektoliter monopolsprit, under det att en enda enskild spritfabrik hade en försäljning av mer än 10 000 hektoliter. Statskassans inkomster minskades härigenom högst betydligt, och år 1922 lärer utvisa en förlust för monopolsystemet. För att finna bot härpå fann regeringen sig nödsakad att sänka spritpriserna, vilket omedelbart hade till följd en sänkning av de privata fabrikernas priser. Då emellertid resultatet av en sådan strid med de enskilda fabrikerna endast skulle bliva ett förbilligande av ifrågavarande vara, har förbundsregeringen ansett det ur folkhygienisk synpunkt icke lämpligt att fortsätta på den sålunda inslagna vägen. Spritkonsumtionen hade redan, i synnerhet på landsbygden, visat sina ödesdigra verkningar. Regeringen har därför föreslagit en förändring av de gällande bestämmelserna.

Detta förslag innebär huvudsakligen, att lagstiftningsrätten rörande fabrikation, import, försäljning en gros och beskattning av all högprocentig sprit skulle tillkomma förbundsregeringen. All inom landet tillverkad dylik sprit skulle hädanefter till staten överlämnas till ett pris, varigenom skälig ersättning tillförsäkrades tillverkaren, sam-

tidigt som spritpriserna sattes så höga, att de medverkade till minskande av konsumtionen i största möjliga utsträckning. Med undantag av sådana spritvaror, vilka icke kunde i lika kvalitet tillverkas i Schweiz, skulle import av sprit endast tillåtas i den mån den inhemska produktionen icke vore tillfyllest för landets behov. Denaturerad sprit, som komme till användning för industriella ändamål, skulle däremot vara undantagen från statsmonopolet. Vidare skulle tillverkare av högst 300 hektoliter om året av vissa specialiteter, såsom t. ex. enbärsbrännvin, kunna erhålla koncession å dylik tillverkning mot erläggande av viss tillverkningsskatt. Av de inkomster, som härigenom inflöte, skulle $^3/_5$ tillfalla kantonerna i proportion till deras befolkning samt $^2/_5$ edsförbundet. Kantonerna skulle förpliktas att av dessa inkomstmedel använda 15 % till bekämpande av alkoholismen.[1] Förbundsregeringen förbunde sig att använda 5 % av ifrågavarande inkomster till bekämpande av alkoholismen och övriga 95 % för gagnande av ålderdoms- och invaliditetsförsäkringen ävensom försäkring mot sjukdoms- och olycksfall.

Enligt beräkning skulle genom ifrågavarande system ett belopp av omkring 20 miljoner francs årligen inflyta, varav sålunda ungefär 8 miljoner komme att tillfalla förbundsregeringen för förenämnda försäkringsfrågors ekonomiska reglerande. Risken med förslaget torde vara den, att en överproduktion av sprit kunde bliva följden. Överskott av dylik sprit hade man emellertid tänkt sig skola användas för industriellt ändamål, ehuru man väl hade klart för sig, att denna i så fall måste säljas till ett pris betydligt under tillverkningskostnaderna. Man åberopade härvid Frankrikes exempel, som föreskrivit uppblandning av bensin med sprit och sålunda skapat sitt »carburand national».

Som förklaring till det synbarligen ganska oväntade omröstningsresultatet har i en senare beskickningsrapport framhållits främst den av värdshus- och bränneriintressenterna igångsatta kraftiga propagandan mot förslaget, men anföres i samband därmed också följande:

Att förslaget ej vann folkets bifall torde jämväl bero på andra faktorer, nämligen den särskilt sedan världskriget framträdande avogheten mot all federal reglementering av näringslivets olika grenar och den rädsla för all slags »étatism» och monopolisering, vilken gripit en del av den på kantonernas autonomi strängt hållande befolkningen, ävensom den obefogade farhågan, att den föreslagna reformen skulle vara första steget till en allmän torrläggning av landet. Man vill även till en ej oväsentlig del tillskriva söndagsresultatet den leda, vilken folket, särskilt på landet, känner för de tätt återkommande folkomröstningarna och som det velat demonstrativt giva uttryck åt vid detta tillfälle.

Elva kantoner godkände förslaget, nämligen Zürich, Glarus (med en rösts majoritet), Basel Stadt, Schaffhausen, Appenzell I, Graubünden, Thurgau, Tessin, Wallis, Neuchâtel och Genève. Den negativa majoriteten var däremot särskilt stark i de kantoner, där destilleringen av frukt mest utvecklats, nämligen Basel Land, Aargau, Freiburg, Bern, Luzern samt de mindre kantonerna i centrala Schweiz. Det var sålunda lantbrukskantonerna, som förkastade revisionen av alkoholfrågan, och kantonerna med en större stadsmajoritet, som uttalade sig för densamma. Bönderna, vilka röstade mot de av bondeförbundets mäktige ordförande d:r Laur givna direktiven, hava därvidlag tydligen givit uttryck åt den ovilja de hysa mot statens ingripande i deras angelägenheter.

Den viktigaste och mest framträdande konsekvensen av omröstningen blir ett tvärt avstannande i det ekonomiska reglerandet av vissa försäkringsfrågor. Av de 20 miljoner, som årligen skulle hava influtit, därest förslaget antagits, skulle nämligen (såsom i föregående rapport anförts) ungefär 8 miljoner tillfalla förbundsregeringen,

[1] Beträffande motsvarande nu gällande bestämmelser, se socialattachérapporten å nästa sida.

vilka nästan uteslutande skulle hava bildat den ekonomiska grundplåt, som var ovillkorligen nödvändig för regleringen av ålderdoms- och invaliditetsförsäkringen, vilken hittills av brist på medel ej kunnat införas i Schweiz.

Monopolsystemet, som för år 1922 räknade på en vinst av 5 miljoner, slutade i stället sitt räkenskapsår med ett deficit av över 3·5 miljoner. För att söka undvika nya brister kommer regeringen antagligen att ånyo tillämpa den gällande alkohollagens bestämmelser, vilka på grund av krigstidens krav och i kraft av av förbundsrådet på sin tid tillerkänt bemyndigande kommit ur bruk. Enligt dessa skall priset på ren sprit ej understiga 120 och ej överstiga 200 francs per hektoliter. Som världspriset å varan är relativt lågt, kommer troligen förbundsrådet att fastställa det officiella priset till det lägsta möjliga eller 120 francs, vilket, då det nu här gällande priset är 245 francs, kommer att innebära, att alla de som, räknande på förslagets antagande, samlat stora förråd av sprit, komma att göra betydande förluster.

Förbundsrådet har, så snart valens resultat blev bekant, tagit frågan om fastställande av försäljningspriset å sprit under övervägande, och lär finansdepartementet inom kort framlägga ett förslag i ärendet, varefter förbundsrådet säges komma att omedelbart taga sitt beslut.

Meddelanden från socialattachéerna.

Alkoholistvården i Schweiz.

Någon enhetlig lagstiftning rörande alkoholister finnes icke i Schweiz. Omsorgen om dylika personer vilar på kantonerna respektive på fattigvårdsförbunden och kommunerna. Statslagstiftningen har emellertid så till vida sysslat med frågan, som den vid införandet av spritmonopol bestämde, att 10 % av monopolets vinstmedel skola avsättas till kantonerna för bekämpande av alkoholismen. Sedan några år tillbaka har sålunda Edsförbundet ställt en del medel till förfogande för ändamålet. Vidare har den schweiziska civillagen ingripit i frågan på privaträttsligt område. Nämnda lag bestämmer i § 370, att sådana personer skola ställas under förmynderskap, som genom slöseri, dryckenskap eller osedlig levnadsvandel utsätta sig och sin familj för nöd eller fattigdom. Dryckenskapen måste sålunda ha medfört fara för drinkaren, innan förmynderskap kan upprättas.

Det förslag till en enhetlig straffrätt, som på sin tid utarbetades av en expertkommission, men som hittills icke blivit lagfästat, innehåller vissa längre gående bestämmelser. Förslaget vill överlämna åt domaren att avgöra, huruvida en brottsling, som är notorisk drinkare, och vars brott eller förseelse står i sammanhang med dryckenskapen, skall överlämnas till en alkoholistanstalt för vård eller icke. Meningsskiljaktigheter gjorde sig här gällande, huruvida överlämnandet till alkoholistanstalten skulle försiggå före eller efter det ådömda straffets avtjänande. Experterna beslutade sig för att överlämna avgörandet till domaren. Denne kan uppskjuta straffets avtjänande genom att hänvisa den dömde till en alkoholistanstalt. Innan vidkommande person sedan får lämna alkoholistanstalten, avgör domaren, efter att ha lämnat anstaltens ledning tillfälle till yttrande, huruvida fängelsestraffet skall avtjänas eller helt respektive delvis efterskänkas. Domaren skall enligt förslaget vidare kunna till en alkoholistanstalt remittera en sådan person, som frikänts på grund av otillräknelighet, förorsakad av dryckenskap. Domaren skall emellertid tillkalla läkare som sakkunniga.

Har en sådan person överlämnats till vård i en alkoholistanstalt, tillkommer det vederbörande myndighet att släppa ut honom från anstalten, så snart han är att betrakta som återställd. Efter två års vistelse i en anstalt upphör kuren utan vidare.

Personer, som på grund av domarens utslag vistats i en dylik anstalt, ställas, efter det de lämnat anstalten, under skyddsuppsikt av vederbörande myndighet. Denna ålägger dylik person att under en bestämd tid avhålla sig från förtärandet av alkoholhaltiga drycker. Myndigheten kan även ålägga honom andra plikter med hänsyn till hans levnadssätt. Efterkommer han icke myndighetens maningar eller undandrager han sig skyddsuppsikten, kan han åter insättas i anstalten.

Det bör emellertid beaktas, att domarens möjligheter i detta hänseende inskränka sig till sådana drinkare, som endera dömts till fängelse eller frikänts på grund av otillräknelighet. Dessutom kan enligt förslaget en person dömas till böter, som under rusets inflytande på ett grovt sätt förgår sig mot den offentliga sedligheten och anständigheten. Domaren kan i stället för att bestraffa honom överlämna honom till en alkoholistanstalt för vård, och han kan dessutom undandraga personen i fråga föräldramyndighet över barnen.

Det nya förslaget innehåller även en del andra bestämmelser. Dessa avse särskilt straffrättslig behandling av sådana personer, som begått brott mot lagarna under rusets inflytande. Men jag kan förbigå dem i detta sammanhang, därför att, såsom redan sagt, förslaget ännu är blott ett projekt, som icke undergått parlamentarisk behandling. Hittills ha de schweiziska kantonerna var och en för sig sin egen straffrätt, så att den straffrättsliga regleringen av hithörande frågor är kantonal.

Den schweiziska civillagen innehåller även en del andra bestämmelser rörande alkoholister, men de beröra icke frågan om alkoholistvården, utan ordna mera civilrättsliga bestämmelser rörande familjerätten etc.

En del kantoner ha i en särskild lagstiftning sökt ordna försörjningen och vården av drinkare. Obwalden har sålunda redan år 1893 utfärdat en förordning beträffande vården av drinkare i tvångsarbets-, alkoholist- och förbättringsanstalter, i vilka sådana drinkare kunna intagas, som äro omyndiga eller satta under förmynderskap Kantonen Bern har i en lag av den 1 december 1912 rörande fattigvårds-, nykterhets- och arbetsanstalter bestämt, att en drinkare kan överlämnas till dylik anstalt. St. Gallen har i sin försörjningslag likaledes fastställt, att personer, som av vana hängiva sig åt dryckenskap, kunna försörjas i en alkoholistanstalt. Luzern har en liknande bestämmelse, och i Graubündens fattigvårdslag jämställas dylika personer med sådana, som annars föra en osedlig levnadsvandel. Dylika kunna sålunda genom myndigheternas anordning ställas under särskild vård. Kantonen Basel Stadt har utsträckt sin försörjningslag att omfatta sådana personer, som på grund av dryckenskap icke kunna ordna sina egna angelägenheter, utsätta sig eller sin familj för nöd, utgöra en fara för andra personers säkerhet eller giva anledning till offentlig förargelse. Kantonen Aargau antog år 1909 en särskild lag beträffande försörjning av drinkare, som emellertid förkastades vid folkomröstningen år 1910. Enligt denna lag skulle den, som lider av dryckenskap och på grund därutav begår brottsliga handlingar eller icke sörjer för sig själv och sin familj eller väcker offentlig förargelse, kunna remitteras till en alkoholistanstalt, efter det en varning från myndighetens sida icke haft önskad effekt. — Vända vi oss nu från de lagliga bestämmelserna till de mera praktiska, nämligen upprättandet av dylika anstalter, så har Schweiz inalles 14 anstalter för alkoholistvård, däribland 10 s. k. allmännyttiga och 4 privata anstalter. Uppgiften, som dessa anstalter skola lösa, är att upptaga ett begränsat antal till dryckenskap förfallna personer och genom att undandraga dem alkoholhaltiga drycker, genom religiös och sedlig påverkan, upplysning i alkoholfrågan, vana vid ett ordnat arbete o. s. v. uppfostra dem till totalabstinenter. För män finnas sålunda 7 allmännyttiga anstalter, för kvinnor 3. De äro emellertid icke så stora. Anstalten i Basel, upprättad år 1855, har 27 platser och söker uppnå sitt program på religiös grundval. Anstalten Ellikon (1888) har 40 platser, anstalten i Kirchlindach vid Bern (1891) 38 platser, den katolska anstalten i Sarnen 54 platser, Asile de pontareuse (1897) 23 platser, blåbandsanstalten Effinger-Hort i Aargau 22 platser, anstalten i Walten, upprättad år 1920 för värnpliktiga, har 30 platser. För kvinnor finnas, som sagt, 3 an-

stalter ungefär av samma storlek. I dessa anstalter måste ett pensionspris betalas, vilket mestadels bestämmes enligt vidkommande persons ekonomiska förhållanden och varierar mellan 2 och 6 francs per dag. Uppehållet i anstalten varierar från 3 till 12 månader. De privata anstalterna äro naturligtvis mera avsedda för personer, som självmant eller under påverkan av sin familj önska genom anstaltsbehandling avvänja sig från dryckenskap. Inalles har man sålunda c:a 400 platser i de allmännyttiga och privata anstalterna. Man har emellertid beräknat, att man borde ha 1 859 platser till förfogande i dylika anstalter, nämligen 1 570 platser för män och 289 för kvinnor, om man vill tillgodose behoven av alkoholistvård i landet. Siffran synes vara överdrivet hög, och i den uppsats, varur uppgiften hämtats, göres också en liten reservation såtillvida som det uttalas, att man kan draga ifrån dem, som kunna räddas utan anstaltsvård.

Rörande erfarenheterna från dessa anstalter har den schweiziska regeringen själv uttalat sig i ett s. k. budskap till parlamentet den 23 juli 1918. Det säges där, att de allmännyttiga anstalterna äro öppna anstalter, dock utan varje möjlighet till flykt. Anstalterna äro till för välfrejdade personer och kunna icke avstå från denna karaktär. De känna icke heller till någon möjlighet till arbetstvång. Anstalterna äro små och måste för att uppnå sitt ändamål vara små, varför de bli dyra, och nybyggnader äro nödvändiga. Det vore att anbefalla, att dessa alkoholistanstalter förbindas med arbetsuppfostringsanstalter såsom särskilda avdelningar, men under enhetlig förvaltning. Regeringen vill emellertid, att dylika arbetsuppfostringsanstalter skola vara stats- eller kommunala anstalter, medan vården av drinkare skulle kunna överlämnas till den privata verksamheten, kanske helst till nykterhetsföreningar.

Rörande kostnaderna för alkoholistvården har jag icke funnit några generella uppgifter. I regeln torde det åläggas vidkommande person eller hans familj att betala kostnaderna, och endast så långt dessa äro oförmögna till att bära de med kurbehandlingen eller interneringen förbundna kostnaderna, ingriper det allmänna. I regeln är det fattigvården, sålunda kommunerna, som då måste betala, men även kantonerna ingripa i många fall understödjande. Kantonen Luzern t. ex. bestämmer, att kommunerna skola erhålla minst $^1/_3$ och högst $^2/_3$ av kostnaderna för anstaltsvården ersatta av statsmedel. På liknande sätt ha andra kantoner ordnat frågan. De kantonala medlen tagas i detta fall av den tiondedel, som schweiziska staten tillför kantonerna av alkoholmonopolets vinstmedel.

Berlin 1923. *Wilhelm Jansson.*

Den tyska riksarbetsförvaltningen.

Någon institution motsvarande vår socialstyrelse har hittills icke funnits i Tyskland. Före kriget handlades alla socialpolitiska frågor inom inrikesdepartementet (Reichsamt des Innern) och först under sista krigsåret upprättades ett arbetsdepartement, som fick hand om alla socialpolitiska frågor.[1] För arbetsförmedlingens rationella organisation ansåg man inom arbetsdepartementet det vara lämpligare att upprätta ett särskilt »Reichsamt für Arbeitsvermittlung», vilket skedde den 15 januari 1920 i anknytning till arbetsdepartementet. Den 5 maj 1920 blev emellertid detta »Reichsamt für Arbeitsvermittlung» genom särskild förordning en självständig högre myndighet med egna uppgifter just på arbetsförmedlingens och arbetslöshetsstatistikens områden. Riksarbetsministern har emellertid sedermera i samförstånd med riksrådet dit hänvisat en hel del andra viktiga uppgifter, och genom arbetsförmedlingslagen erhöll ämbetsverket i fråga sin verksamhetsuppgift utvidgad till att omfatta hela arbetsmarknadens reglering. *Denna reglering går naturligtvis betydligt mycket längre än vad ursprungligen avsågs* med tillsynen över arbetsförmedlingen. Rikspresidenten har därför genom en förord-

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1919, sid. 187.

ning av den 30 september 1922 tilldelat ämbetsverket namnet »Reichsarbeitsverwaltung». De uppgifter, som denna förvaltning fått sig tilldelade, äro:

1) Arbetsförmedlingen i sin helhet, alltså förutom den organiserade statliga eller kommunala arbetsförmedlingen även den privata platsförmedlingen.

2) Yrkesrådgivning (Berufsberatung), d. v. s. den omfångsrika verksamhet, som bedrives i Tyskland och är förlagd redan till skolan, med uppgift att föra de unga in i ett för dem passande yrke; därtill hör också förmedling av lärlingsplatser för ungdom, som lämnat skolan.

3) Uppsikt över understödsverksamheten för arbetslösa jämte avräkningen mellan de lokala myndigheterna och riket.

4) Genomförande av åtgärder till bekämpande av arbetslösheten, den s. k. produktiva arbetslöshetshjälpen.

5) Kollektivavtalsväsendet, förandet av avtalsregistret, samling av alla kollektivavtal, avtalsstatistiken samt kungörande av s. k. allmängiltiga kollektivavtal.

6) Statistik över strejker och lockouter.

7) Statistik rörande arbetsgivarnas och arbetstagarnas organisationer.

8) Statistik över arbetsmarknaden, alltså rörande arbetsförmedlingen, arbetslösheten inom de fackliga organisationerna, antalet sjukförsäkrade arbetare och arbetstillgången inom industrien.

9) Statistik rörande industriella driftsnedläggelser.

10) Utbetalning av bidragen till sjukkassorna ur *brännvinsmonopolet*.

11) Utgivandet av »Reichs-Arbeitsblatt» och »Arbeitsmarkt-Anzeiger».

Den nya riksarbetsförvaltningens chef blev den hittillsvarande chefen för »Reichsamt für Arbeitsvermittlung», Geheimerådet dr. Syrup.

Berlin den 14 maj 1923.

Wilhelm Jansson.

Bestämmelser om s. k. arbetsransonering i Tyskland.

De direkta utgifterna för arbetslöshetshjälp i Tyskland bäras av riket, de enskilda staterna och kommunerna gemensamt. Arbetsgivarna bidraga icke med särskilda avgifter till detta försörjningssystem, som man emellertid vill ersätta med en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring med bidrag såväl från arbetarna som arbetsgivarna. Men även det nuvarande systemet med arbetslöshetsförsörjning genom offentliga medel ålägger arbetsgivarna ganska kostsamma förpliktelser. Dessa bestå i en ransonering av för handen varande arbete genom förkortad arbetstid. Metoden att förkorta arbetstiden vid inträdande dåliga konjunkturer användes ju redan förut även i Tyskland, men den var frivillig, och när de stora industriföretagen använde den, skedde det dels av humanitära skäl, dels också — och kanske i huvudsak — för att åt företagen bevara den kvalificerade arbetskraften.

Under den demobiliseringsperiod, som följde på det militära sammanbrottet, genomfördes emellertid en laglig plikt för arbetsgivarna att, därest arbetsknapphet inträder, icke utan vidare avskeda arbetare, utan att först genom ransonering av arbetet söka sysselsätta dem så länge som möjligt. I synnerhet är det genom demobiliseringsförordningen av den 12 februari 1920, vilken ännu är i kraft, som arbetsgivaren ålägges en dylik ransonering av arbetet. I principiellt hänseende är arbetsgivaren berättigad till att ransonera arbetet genom förkortad arbetstid, under förutsättning att han därvid iakttager de bestämmelser, som finnas i för honom och vidkommande arbetare gällande individuella eller kollektiva arbetsavtal eller uppsägningsbestämmelser. Han är sålunda icke berättigad att från i dag till i morgon ensidigt anordna dylik förkortning av arbetstiden, om arbetsavtalen med arbetarna förutsätta en uppsägningsfrist, innan de kunna ändras. Han är i så fall emellertid icke skyldig att formellt uppsäga arbetsavtalen, utan det är tillräckligt, att detta sker medelbart genom muntligt eller

skriftligt meddelande om att arbetstiden från och med den och den dagen måste avkortas.

En dylik förkortning av arbetstiden måste ske, om arbetsgivaren i avsaknad av order ser sig tvungen att avskeda arbetstagare för att minska arbetarstammen. Det måste således föreligga en ekonomisk nödvändighet för arbetsgivaren, som skulle medföra arbetslöshet, såvida icke en dylik ransonering av arbetet företoges. Emellertid är detta lagliga tvång till ransonering av arbetet mildrat genom bestämmelsen om att arbetsgivaren ej behöver tillgripa arbetsransonering i annat fall än om denna åtgärd är förenlig med driftens art eller icke utgör någon obillig anfordran mot företagets ekonomi. Divergera arbetsgivarens och hans arbetstagares uppfattning härutinnan, skall saken avgöras av den lagliga skiljenämnden, vilken emellertid icke har att pröva, om arbetsransoneringen är nödvändig — en fråga, som arbetsgivaren själv äger att avgöra — utan blott om en dylik arbetsransonering kan av honom begäras, utan obillig hårdhet.

Arbetsransoneringen behöver icke omfatta hela driften, utan arbetsgivaren kan enligt eget skön genomföra den för den ena eller andra avdelningen inom sitt företag, för vilken avdelning tillräckligt arbete icke föreligger. Möjligheten till arbetsransonering skall sålunda alltid prövas särskilt för varje enskild arbetarkategori. Ej heller är arbetsgivaren skyldig att utan urskillnad sysselsätta alla vid arbetsransoneringen ifrågakommande arbetstagare, utan han kan utan vidare avskeda sådana arbetstagare, som endast blivit engagerade för övergående arbete (»Aushilfskräfte»). Var själva arbetsavtalet endast avslutat för en kortare, i förväg bestämd tid, är arbetsgivaren ej heller skyldig att för dessa arbetare ransonera arbetet, därför att i så fall arbetsförhållandet av sig självt upphör, när tiden utlupit. Denna bestämmelse är visserligen i praktiken omstridd, därför att dylika avtal på viss tid ju icke äro allmänt brukliga; de användas dock t. ex. vid teatrarna, där såväl skådespelare som teknisk arbetskraft engageras endast för en viss tid. Detsamma gäller i många fall för jordbruksarbetare, som endast äro anställda för en viss säsong eller viss tidsperiod och vilkas arbetsavtal sålunda utlöper på viss dag. I så fall måste emellertid vara fastställt, att arbetsförhållandet skall upphöra utan någon uppsägning till bestämd dag. Är det övligt, att uppsägning sker och att i annat fall arbetsavtalet automatiskt anses vara förlängt för samma tid igen, bör arbetsransonering företagas. Enahanda gäller för vissa säsongfack, t. ex. hotell- och restaurangrörelse, vid kurorter etc.

Då förpliktelsen till arbetsransonering i första rummet har till ändamål att skydda arbetsmarknaden mot allt för stark belastning under arbetslöshetsperioder och först i andra rummet skall utgöra ett skydd för den enskilde arbetstagaren, har juridiskt den frågan uppstått, om arbetstagaren är skyldig utnyttja de arbetstillfällen, som härigenom erbjudas, eller kan avstå därifrån, utan att härigenom förlora några andra rättigheter, som socialpolitiska lagar giva honom. Rättsuppfattningen går emellertid därhän, att bestämmelserna för arbetstagarens vidkommande icke äro tvingande, och att han sålunda kan — vare sig genom individuellt arbetsavtal eller genom kollektivavtal eller genom av arbetstagarna erkänd arbetsordning — avstå från rätten till arbetsransonering. Emellertid finnas också motsatta uppfattningar, och skiljenämnden i Stuttgart t. ex. har vid ett tillfälle avgjort, att en inträdande reduktion av lönen vid arbetsransonering icke kan genom kollektivavtal ändras till arbetstagarnas nackdel. Frågan är av betydelse, därför att arbetstagarna icke alltid äro eniga om, huruvida det är lämpligare att ransonera arbetet eller att avskeda en del personal.

Avskedande av personal kan för övrigt även visa sig vara nödvändigt efter att arbetsransonering företagits, såvida en tillräcklig arbetsmängd icke finnes. I så fall måste lag- eller avtalsenlig uppsägning av vidkommande arbetstagare ske.

Rörande arbetsransoneringens omfattning är bestämt, att en arbetstagares veckoarbetstid icke behöver nedsättas under 24 timmar. Med hänsyn till ransoneringens varaktighet är ingenting bestämt i förordningen; den är alltså icke begränsad till en viss tid, utan kan vara så länge, tills normal arbetsmöjlighet åter inträtt eller till dess

att man icke längre kan av arbetsgivaren begära dylik ransonering. Arbetsgivarens plikt till sysselsättning av invalider (»Schwerbeschädigte») beröres så tillvida av förordningen, som arbetsgivaren har rättighet till att avskeda annan arbetare, då han är skyldig att sysselsätta dylik invalid arbetskraft. Enligt praxis är arbetsgivaren icke förpliktad att ransonera arbetet längre än företagets förhållanden tillåta honom. Ej heller behöver han ransonera arbetet, om avskedade arbetare lätt kunna erhålla arbete på annat håll.

Rörande avlöningen är bestämt, att denna kan reduceras i samma mån som arbetstiden, såvida ransoneringen delgivits arbetarna så god tid i förväg, att en eventuellt bestående uppsägningsfrist hunnit iakttagas. Tidpunkten, när ransoneringen kan börja, skall noga meddelas arbetarna. Det är icke tillräckligt att endast ställa dylik ransonering i utsikt. Är arbetstagaren enbart sysselsatt i ackordlön, inträder lönereduktionen ju av sig själv, så snart arbetstiden reduceras.

Det är alltså ganska vittgående skyldigheter, som åläggas de tyska arbetsgivarna genom denna förordning. De ha också börjat resa en ganska allvarlig opposition däremot. Då förordningen på sin tid utfärdades, stod man ännu mitt inne i revolutionen och demobiliseringen, och det allmänna samhällsintresset nödvändiggjorde ett dylikt statligt ingripande för att få bort så stora massor som möjligt från den överfyllda arbetsmarknaden. Sedermera ha goda konjunkturer inträtt, och förordningen anses därför icke längre vara så av behovet påkallad som vid dess utfärdande. Visserligen ha dessa konjunkturer för mången näringsgrens vidkommande icke kunnat fullständigt utnyttjas, därför att såväl kolbristen som brist på utländska råvaror ofta nog gjort sig starkt gällande, och regeringen har därför i likhet med arbetarna icke ansett förordningen kunna ändras eller upphävas. I arbetsgivarkretsar anser man denna sakernas ordning bli för dyrbar i längden, och även på socialpolitiskt håll ha betänkligheter yttrats särskilt mot den princip, som ligger till grund för förordningen och som även kommer till användning i annat hänseende, nämligen att för avfolkningen av arbetsmarknaden sysselsätta ett större antal arbetskrafter än som behöves för produktionen. Mest drastiskt har dr. Potthoff, München, en mycket sakkunnig och framstegsvänlig socialpolitiker, formulerat problemet därhän, att man bör genom arbetslöshet komma till en forcerad produktion. Dr. Potthoff utgår ifrån, att ett allt för stort antal arbetskrafter sysselsättas såväl inom industrien som inom statens verk och att dessa arbetskrafter skulle bli billigare att underhålla, om man ger dem arbetslöshetsunderstöd än om man behåller dem kvar på arbetsplatserna, där de icke kunna göra tillräcklig nytta.

Det är därvid att märka, att även dessa arbetare, som arbeta med förkortad arbetstid, under vissa förutsättningar ha en laglig rättighet till arbetslöshetsunderstöd såsom ersättning för den arbetslön de förlora genom arbetsransonering. Denna understödsrätt inträder, när arbetstagaren genom arbetstidens förkortning icke uppnår 50 % av den vanliga veckoarbetsförtjänsten; understödet skall ersätta det felande beloppet, men får tillsammans med den uppnådda arbetsförtjänsten icke överstiga den arbetsförtjänst, som dittills uppnåtts vid normal arbetstid.

Lägger man därtill, att särskilt inom de statliga och kommunala verken ett stort antal arbetskrafter alltjämt äro anställda, vilka med en intensivare arbetsorganisation vore obehövliga, så framstår innebörden av dr. Potthoffs krav så mycket tydligare. I statliga och kommunala verk ha för övrigt vid krigets slut och under revolutionens inflytande en massa arbetskrafter intagits, som över huvud knappast voro behövliga där. Det är klart, att dessa på ett otillbörligt sätt fördyra driften, och att därför dr. Potthoffs drastiska hypotes om »forcering av produktionen genom arbetslöshet» kan ha ett visst fog för sig.

Berlin den 17 maj 1923.

Wilhelm Jansson.

Författningar rörande sociala frågor.

I Svensk författningssamling ha under tiden 11 juni—10 juli 1923 publicerats följande författningar rörande sociala frågor:

N:r		Daterad
153.	K. förordn. om vissa ändringar i förordn. ang. försäljning av rusdrycker	8 juni
154.	K. förordn. om ändrad lydelse av förordn. ang. tillverkning av brännvin	8 »
155.	K. förordn. ang. omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker	8 »
161.	Lag om ändrad lydelse av lagen om adoption	8 »
171.	K. kung. ang. höjning av ersättning i anledn. av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring	8 »
223—225.	K. kung. ang. lån ur statens bostadslånefond m. m.	15 »
227.	K. kung. ang. statsbidrag till åtgärder för åstadkommande av förbättrad sjukvård inom rikets ödemarksområden	15 »
232.	K. kung. ang. ändrad lydelse av kung. ang. statsbidrag för anordnande av erkända alkoholistanstalter m. m.	24 april
233.	K. kung. ang. ändrad lydelse av kung. ang. statsbidrag till driftskostnaderna vid alkoholistanstalter	24 »
244.	K. reglemente för med statsmedel understödda åtgärder till höjande av det mindre jordbruket	1 juni
245.	K. kung. ang. statsbidrag till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket . . .	1 »
249.	Lag. ang. kvinnas behörighet att innehava statstjänst eller annat allmänt uppdrag	22 »
260.	Lag om ändrad lydelse av lagen om begränsning av tiden för idkande av handel m. m.	22 »
265—267.	K. kung. med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m.	15 »
288.	Lag om arbetstidens begränsning	22 »
289.	Lag om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete	22 »
290.	Lag ang. fortsatt tillämpning av lagen om arbetstiden å svenska fartyg	29 »

Kortare meddelanden.

— Allmänna sociala frågor —

Internationella arbetsbyråns styrelsesammanträde i juni 1923. Internationella arbetsbyråns styrelse höll den 12—13 juni sitt nittonde sammanträde i Genève. Dagordningen upptog bl. a. fastställande av arbetsbyråns budget för år 1924 och det därmed sammanhängande spörsmålet om besparingar och förenklingar i byråns organisation, en fråga, varom såväl nu som vid föregående sammanträden starka meningsskiljaktigheter gjort sig gällande. Vidare förelågo en del frågor om förestående konferenser och kommittésammanträden. Sålunda godkändes arbetsprogram m. m. för den av arbetsbyrån och internationella lantbruksinstitutet gemensamt tillsatta jordbrukskommissionen, vilken sammanträder i Rom i augusti, för det till den 10 september i Genève utlysta sammanträdet med kommissionen för industriell hygien samt för den i samband med årets arbetskonferens planerade socialstatistiska konferensen den 29 oktober. Slutligen förelåg till behandling den rapport, som avgivits av kommittén för undersökning av de svårigheter, som i olika länder yppats i samband med arbetstidskonventionens ratificering.

Nästa styrelsesammanträde äger rum den 15 oktober, omedelbart före arbetskonferensens öppnande.

Ny arbetslagstiftning i Rumänien. Rumäniens minister för hälsovårds- och sociala ärenden har nyligen underställt det till ministeriet fästade sociallagrådet ett förslag till en kodifierad arbetslag. Enligt upplysningar i »Industrial and Labour Information» innesluter detta förslag följande principer:

garanterandet av lika skydd för de olika produktionsfaktorerna;

respekt för friheten till arbete och arbetsvillkorens reglering genom kollektivavtal;

fordran, att de genom kollektivavtal fastställda arbetsvillkoren skola gå ihop med bestämmelserna i arbetslagen;

lika rättigheter och skyldigheter för arbetsgivare och arbetare, oavsett kön, nationalitet eller religion;

lika rättigheter och skyldigheter för manliga och kvinnliga arbetare inom industri och handel, dock med vissa speciella skyddsbestämmelser för kvinnliga arbetare;

aderton års ålder såsom gräns mellan fullvuxna och minderåriga arbetare;

löner icke understigande de satser, som fastställts av vederbörande, i enlighet med arbetslagen tillsatta myndigheter;

obligatoriskt förlikningsförfarande beträffande arbetstvister i privata företag;

förbud mot strejker i offentliga företag och obligatorisk skiljedom i händelse av konflikt;

arbetstid icke överstigande åtta timmar om dagen;

obligatorisk veckovila för alla löntagare;

garanterad församlings- och föreningsrätt i överensstämmelse med föreskrifterna i arbetslagen;

arbetsgivar- och arbetarrepresentation i arbetskamrarna, arbetsrådet och socialförsäkringsrådet;

representanter för arbetskamrarna i parlamentet;

obligatorisk sjuk- och olycksfallsförsäkring för alla arbetare inom industri och handel;

utvidgning av socialförsäkringslagen till att omfatta åtgärder för förhindrande av arbetslöshet och för beskydd av de arbetslösa.

— Arbetarskydd —

Belgiskt lagförslag om arbetardelegerade för inspektion vid kolgruvor. Representanternas kammare har nyligen antagit ett förslag om ändring av gällande lagstiftning rörande utseendet av arbetardelegerade för inspektion vid kolgruvor. Enligt lag av år 1897 ha sådana ombud, vilkas befogenhet inskränkt sig till övervakandet av säkerhetsåtgärderna vid gruvdriften, hittills utsetts av vederbörande ministerium.

Från socialdemokratisk sida hade nu det önskemålet framställts, att dessa delegerade hädanefter skulle utses genom direkta val av arbetarna själva.

Efter långvariga debatter och framläggande av ett flertal motförslag blev resultatet av frågans behandling i kammaren en kompromiss. Enligt beslutet skulle således det slutliga utseendet av ombuden fortfarande komma att ske utav ministeriet. Detta skall därvid dock ha att välja bland de kandidater, som genom direkta val uppställts av gruvarbetarna, samt bland de ombud, som äro i tur att avgå.

Någon förändring i de delegerades uppgifter och befogenhet skulle lagförslaget icke komma att medföra.

(Meddelande från svenska beskickningen i Bruxelles.)

— Arbetsförmedling —

Den offentliga arbetsförmedlingen i Norge år 1922. Verksamheten vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna i Norge under de olika månaderna av år 1922 belyses av efterföljande sammanställning:

	Arbetssökande			Lediga platser			Tillsatta platser		
	Manl.	Kvinnl.	Summa	Manl.	Kvinnl.	Summa	Manl.	Kvinnl.	Summa
Januari . .	35 203	5 548	**40 751**	3 149	3 624	**6 773**	2 853	2 743	**5 596**
Februari . .	34 404	5 166	**39 570**	3 598	3 435	**7 033**	3 161	2 210	**5 371**
Mars . . .	34 492	6 152	**40 644**	3 149	4 936	**8 085**	2 726	3 093	**5 819**
April . . .	32 390	5 935	**38 325**	3 874	5 743	**9 617**	3 360	3 349	**6 709**
Maj	29 347	6 044	**35 391**	4 514	5 755	**10 269**	3 936	3 792	**7 728**
Juni	23 565	4 883	**28 448**	4 062	4 658	**8 720**	3 575	2 965	**6 540**
Juli	19 876	4 005	**23 881**	4 500	3 817	**8 317**	3 906	2 300	**6 206**
Augusti . .	18 469	4 579	**23 048**	3 736	4 730	**8 466**	3 232	2 981	**6 213**
September .	18 809	5 201	**24 010**	3 656	5 109	**8 765**	3 085	3 235	**6 320**
Oktober . .	20 463	5 489	**25 952**	3 808	4 691	**8 499**	3 315	3 307	**6 622**
November .	20 799	4 508	**25 307**	2 681	3 382	**6 063**	2 307	2 525	**4 832**
December .	21 190	4 032	**25 222**	2 315	3 227	**5 542**	2 039	2 522	**4 561**

Hela antalet under året tillsatta platser utgjorde, efter vad härav framgår, 72 517 (därav 37 495 manliga och 35 022 kvinnliga) mot 60 683 föregående år och 76 492 år 1920. Beträffande arbetssökande och lediga platser kunna några årssummor icke angivas, enär i de ovan angivna månadssiffrorna ingå åtskilliga dubbelräkningar, vilkas antal ännu ej kan fastställas. Av den i början av innevarande år publicerade definitiva årsredogörelsen för 1921 framgår, att hela antalet arbetssökande detta år utgjorde 139 646 män och 44 232 kvinnor, under det, om ingen hänsyn toges till dubbelräkningarna, totalsiffrorna skulle bliva resp. 298 399 och 59 877.[1] Särskilt å manliga avdelningen ha dubbelräkningarna sålunda mycket avsevärt inverkat på slutsummorna, ett förhållande, som med hänsyn till den ihållande arbetsbristen måste antagas hava gjort sig gällande även under 1922. — I fråga om antalet lediga platser spelade dubbelräkningarna under 1921 däremot största rollen å kvinnliga avdelningen, där, om endast de för varje månad nytillkomna platserna medtagas, årssiffran reduceras från 51 915 till 41 130. Å manliga avdelningen voro motsvarande siffror resp. 33 657 och 30 595.

Den offentliga arbetsförmedlingen i Danmark 1922/23. Ur den av arbejdsdirektoratet framlagda preliminära redogörelsen för finansåret 1922/23 kunna följande siffror anföras:

	Arbetsansökningar			Lediga platser			Tillsatta platser		
	Personliga	Genom arb.lösh.-kassor	Summa	Manl.	Kvinnl.	Summa.	Manl.	Kvinnl.	Summa
April 1922	9 558	24 142	**33 700**	3 064	1 653	**4 717**	2 905	1 577	**4 482**
Maj »	6 260	17 955	**24 215**	4 815	2 450	**7 265**	4 596	2 366	**6 962**
Juni »	4 689	18 158	**22 847**	3 739	1 503	**5 242**	3 612	1 403	**5 015**
Juli »	4 421	17 903	**22 324**	3 012	1 387	**4 399**	2 895	1 331	**4 226**
Aug. »	4 598	17 077	**21 675**	4 026	1 525	**5 551**	3 927	1 451	**5 378**
Sept. »	5 097	16 378	**21 475**	5 052	1 414	**6 466**	4 740	1 355	**6 095**
Okt. »	6 424	19 481	**25 905**	6 157	1 594	**7 751**	5 739	1 550	**7 289**
Nov. »	5 624	27 313	**32 937**	4 195	1 450	**5 645**	4 192	1 407	**5 599**
Dec. »	3 547	33 780	**37 327**	2 215	1 363	**3 578**	2 190	1 307	**3 497**
Jan. 1923	4 263	32 619	**36 882**	2 811	1 572	**4 383**	2 755	1 516	**4 271**
Febr. »	4 276	30 209	**34 485**	3 262	1 410	**4 672**	3 226	1 316	**4 542**
Mars »	4 490	22 400	**26 890**	4 499	2 076	**6 575**	4 249	1 989	**6 238**
Hela året	**63 247**	**277 415**	**340 662**	**46 847**	**19 397**	**66 244**	**45 026**	**18 568**	**63 594**
Året 1921/22	96 150	284 209	**380 359**	37 371	19 683	**57 054**	36 486	18 747	**55 233**
» 1920/21	71 084	212 203	**283 287**	44 378	23 544	**67 922**	42 348	21 791	**64 139**
» 1919/20	70 961	235 253	**306 214**	69 864	34 576	**104 440**	65 638	30 684	**96 322**
» 1918/19	62 902	312 915	**375 817**	72 626	28 136	**100 762**	68 023	24 863	**92 886**

Om de arbetssökandes kön föreligga ännu inga uppgifter. Av de 380 359 ansökningar, som registrerades föregående år, voro 334 174 manliga och 46 185 kvinnliga.

Antalet vid arbetsförmedlingsanstalterna inskrivna arbetssökande nådde sitt maximum vid april månads utgång — kort efter den stora lockoutens biläggande — då den redovisade totalsiffran uppgick till c:a 70 000. Härefter sjönk antalet ner mot 30 000 i september för att därefter åter

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 592.

stiga till c:a 63 000 i slutet av februari 1923. Mars månad medförde åter en nedgång till omkring 44 000.

Tillsättningsprocenten, d. v. s. antalet tillsatta platser per 100 lediga, var 96·0 mot 96·7 föregående år och 94·5 finansåret 1920/21.

Den offentliga arbetsförmedlingen i Finland 1913—1922. Arbetsförmedlingsanstalternas verksamhet, som under år 1921 ökats i mycket betydande grad, har under 1922 hållit sig relativt oförändrad i jämförelse med år 1921. Den viktigaste förändringen har varit, att antalet både erbjudna platser och utförda förmedlingar ökats, vilket innebär en förbättring av verksamhetens effektivitet. Detta har i främsta rummet berott på utvecklingen av rörelsen vid Helsingfors arbetsförmedlingsanstalt. Vid nämnda anstalt har antalet arbetsansökningar under redogörelseåret varit 533 eller 2·1 %, antalet erbjudna platser 4 564 eller 28·2 % samt antalet förmedlingar 3 476 eller 26·3 % större än under föregående år. Detta resultat är så mycket mera anmärkningsvärt, som antalet av Helsingfors arbetsförmedlingsanstalt utförda förmedlingar under de två föregående åren hade nedgått. Vid de övriga orternas arbetsförmedlingsanstalter har antalet arbetsansökningar nu varit 1 986 eller 9·0 % mindre och antalet erbjudna platser 481 eller 4 4 % mindre, men antalet förmedlingar 10 eller 0·1 % större än under föregående år.

Nedanstående tablå återger verksamhetens växlingar under den senaste tioårsperioden:

	Arbetsansökningar			Lediga platser			Tillsatta platser		
	Manl.	Kvinnl.	Summa	Manl.	Kvinnl.	Summa	Manl.	Kvinnl.	Summa
1922	21 861	24 481	**46 342**	11 102	20 210	**31 312**	8 767	15 832	**24 599**
1921	23 571	24 224	**47 795**	9 922	17 307	**27 229**	7 648	13 465	**21 113**
1920	14 638	21 273	**35 911**	8 968	17 098	**26 066**	6 582	13 024	**19 606**
1919	21 786	27 088	**48 874**	11 911	14 948	**26 859**	10 409	12 838	**23 247**
1918	29 125	29 784	**58 909**	18 249	13 352	**31 601**	15 828	12 592	**28 420**
1917	27 656	14 682	**42 338**	19 305	9 761	**29 066**	16 830	7 969	**24 799**
1916	15 278	12 535	**27 813**	18 425	10 735	**29 160**	11 407	8 196	**19 603**
1915	28 454	15 840	**44 294**	24 077	9 881	**33 958**	19 509	7 922	**27 431**
1914	30 510	13 397	**43 907**	18 538	8 481	**27 019**	16 393	6 309	**22 702**
1913	16 149	9 943	**26 092**	7 945	7 041	**14 986**	6 856	4 796	**11 652**

(Social Tidskrift.)

— Arbetslöner —

Arbetslönerna i Danmark under fjärde kvartalet 1922. Den av statistiska departementet på grundval av arbetsgivarföreningens uppgifter utarbetade lönestatistiken utvisar för 1922 års fjärde kvartal följande förändringar i lönenivån:

	Köpenhamn			Övriga orter			Hela landet		
Öre per timme	1914	1922 3 kv.	1922 4 kv.	1914	1922 3 kv.	1922 4 kv.	1914	1922 3 kv.	1922 4 kv.
Manliga arbetare:									
Yrkesarbetare	67·1	192	193	54·8	153	152	61·3	173	174
Icke yrkesarbetare . . .	47·5	155	156	40·8	131	132	45·5	140	141
Tillsammans	61·0	175	177	48·2	140	140	55·0	155	156
Kvinnliga arbetare	32·3	95	95	25·7	82	81	29·6	90	90
Samtliga arbetare	54·4	153	154	44·9	132	131	50·2	142	142

Förskjutningarna från tredje till fjärde kvartalet ha som synes varit tämligen obetydliga. Den höjning av genomsnittsbeloppen för manliga arbetare, som konstaterats, är i huvudsak berodende därpå, att en del säsongarbetare, särskilt inom byggnadsfacken, fått under sommaren intjänade ackordsöverskott utbetalade först under detta kvartal.

(Statistiske Efterretninger.)

— Arbetsmarknad och arbetslöshet —

Arbetsmarknaden i England under maj 1923. Det allmänna läget å arbetsmarknaden undergick under maj månad inga större förändringar. Kolgruvorna hade fortfarande god arbetstillgång, likaså plåtverken och mattindustrien. Jämförelsevis goda konjunkturer rådde också inom järn- och stål-, tegel-, ylle- och pappersindustrierna m. fl. Inom flertalet övriga branscher var arbetstillgången tämligen knapp. Förbättring mot föregående månad kunde konstateras bl. a. vid järngruvorna och inom byggnadsverksamheten, försämring åter inom skeppsbyggnadsindustrien, som kännbart berördes av en lockout inom plåtslagarfacket.

Arbetslösheten höll sig inom fackföreningarna oförändrad vid 11·3 %, men undergick bland de enligt arbetslöshetslagen försäkrade någon minskning, från 10·9 till 10·7 %. Vid arbetsförmedlingsanstalterna var antalet registrerade arbetssökande också detsamma som föregående månad, eller 1 261 000.

Antalet arbetsinställelser, som påbörjats under maj, var 49 och antalet från föregående månad pågående 41. Antalet av samtliga arbetsinställelser berörda arbetare uppgick till 48 000, mot 110 000 föregående månad och 382 000 i maj 1922. Lönesänkningar rapporterades under månaden för c:a 900 000 arbetare, under det att 700 000 erhållit löneförhöjning. Sistnämnda siffra är den högsta, som noterats för någon månad sedan januari 1921.

(The Ministry of Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under maj 1923. Arbetstillgången synes efter alla tecken att döma i stort sett ha ökats under maj månad. Sjukkassestatistiken utvisade sålunda en ökning av antalet försäkringspliktiga med 1·7 %, under det antalet av offentliga medel understödda arbetslösa minskades från 266 000 till 255 000. (Den för tidpunkten omkring den 1 maj förut angivna siffran 291 500 har vid senare kontroll befunnits för hög.) Arbetslösheten inom fackföreningarna företedde likaledes nedgång, från 7·0 till 6·2 %. Vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna utgjorde antalet ansökningar om arbete på 100 lediga platser bland männen 280 och bland kvinnorna 141, mot resp. 365 och 164 föregående månad.

(Reichsarbeitsblatt.)

— Bostadsförhållanden —

Statens byggnadsbyrås verksamhet 1917—1922. Enligt den av statens byggnadsbyrå avgivna årsberättelsen för 1922 hade av de för åren 1917—1922 anvisade understödsmedlen till främjande av bostadsproduktionen intill utgången av sistnämnda år understöd tilldelats 4 607 byggnader (därav 3 844 egna hem) med inalles 37 488 eldstäder, fördelade på 12 757 lägenheter. Sammanlagda byggnadskostnaden utgjorde c:a 160 miljoner kronor, varav genom understöden täcktes 44·7 miljoner, utgående i form av lån för 28·9 miljoner och statsbidrag för 15·8 miljoner. Besparingar å de för resp. år anvisade medel förefunnos vid slutet av 1922 till ett sammanlagt belopp av 175 045 kronor, därav 105 102 kronor statsbidragsmedel.

Vad särskilt redogörelseåret 1922 beträffar, hade ansökningar om lån till ett sammanlagt belopp av något över 20 miljoner kronor inkommit från 103 kommuner (jämte en enskild person), avseende byggnadsföretag med en beräknad byggnadskostnad av c:a 47 miljoner. Det av riksdagen för detta år beviljade anslaget, 11⅓ miljoner, fördelades med c:a 9⅔ miljoner kronor på städer, ½ miljon kronor på köpingar samt 1⅓ miljon kronor på municipalsamhällen och landskommuner.[1]

Förlängd giltighet för danska bostadslagen. Den danska bostadslagen av den 1 april 1921, vilken ursprungligen var avsedd att gälla endast ett år, men prolongerades av förra årets riksdag, har genom en den 1 maj 1923 utfärdad lag fått sin giltighet ytterligare utsträckt intill

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, s. 841.

den 1 maj 1925 (för Köpenhamns vidkommande till den 1 maj 1926).[1] Lagens bestämmelser rörande hyresreglering skola dock äga tillämpning endast i sådana kommuner, som före den 1 juni 1923 fattat beslut om hyresnämndsinstitutionens bibehållande och fått detta beslut godkänt av vederbörande amtsråd (för städer och stadsliknande samhällen av inrikesministeriet). Sådant godkännande meddelas endast i de fall, där det kan påvisas, att bostadsbrist är rådande å orten i fråga. De hyresnämnder, som sålunda erhålla bemyndigande att fortsätta sin verksamhet, skola fungera intill den 1 maj 1924 (i Köpenhamn till den 1 maj 1925). För det år, som därefter återstår av lagens giltighet, äga resp. kommunala myndigheter bestämma, att inga hyresförhöjningar eller uppsägningar få företagas i fråga om förut hyresreglerade lägenheter. Likaså må i sådana kommuner, vilkas hyresnämnder nu nedlägga sin verksamhet, fastställas motsvarande övergångsbestämmelser för tiden intill den 1 maj 1924.

— Levnadskostnader —

Fiskets avkastning i Sverige år 1921. Enligt statistiska centralbyråns nu utkomna redogörelse rörande fisket under år 1921 uppgick totalfångsten av fiskar och skaldjur till något mer än 75 milj. kg. mot över 104 milj. år 1920 och fångstvärdet till 32 milj. kr. mot 45 milj. föregående år. Fångstens fördelning på de viktigare slagen av fisk och skaldjur framgår av följande tablå, där genomsnittspriserna (de priser, som fiskarna erhållit) för jämförelses skull äro angivna även för år 1920.

	Kvantitet (ton)	Värde (tusental kr.)	Pris i öre per kg. 1921	1920		Kvantitet (ton)	Värde (tusental kr.)	Pris i öre per kg. 1921	1920
Sill o. strömming	40 367	7 596	19	22	Lake	476	606	127	152
Gädda	1 915	3 148	164	201	Braxen	709	564	80	101
Ål	1 278	2 465	193	239	Rödtunga	755	558	74	56
Lax	677	2 021	298	423	Rödspotta	453	475	105	118
Torsk	5 906	1 989	34	41	Laxöring	217	463	213	289
Makrill	5 126	1 837	36	33	Hummer	[1])233	452	194	220
Abborre	1 492	1 468	98	120	Flundra (skrubba)	866	450	52	59
Sik	981	1 432	146	179	Mört	1 013	393	39	50
Kolja	3 648	1 198	33	34	Röding	148	273	184	251
Skarpsill (vassbuk)	1 441	1 036	72	125	Vitling	1 454	249	17	16
Långa	3 094	915	30	60	Siklöja	315	234	74	89
Gös	311	643	207	265	Annan fångst	2 181	1 260	.	.
Kräftor	[1])208	627	301	360	**Summa**	**75 264**	**32 352**	.	.

Såsom ett allmänt omdöme uttalas, att prisfall och i fråga om saltsjöfisket minskad fiskeintensitet satt sin prägel på fisket under år 1921. Särskilt gäller detta västkustfisket. Fångstmängden har, såsom av ovan anförda siffror framgått, mot föregående år minskats med 28 % och totalvärdet med 29 %. Att hela värdeminskningen trots det allmänna prisfallet sålunda ej blivit större än vad som ungefär motsvarar den minskade totalkvantiteten, har sin förklaring däruti, att det huvudsakligen är i fråga om de billigare fisksorterna — särskilt sillen — som fångsten minskats.

En jämförelse mellan priserna 1921 och 1914 för de i tablån upptagna fiskslagen ger vid handen, att den genomsnittliga stegringen (partiprisstegringen) uppgår under jämförelseåren till 94 %, vilket procenttal ligger betydligt lägre än socialstyrelsens stegringssiffra (134 %), baserad på detaljpriser å vissa viktigare i en normalbudget ingående fisksorter. Motsvarande siffror för föregående redogörelseår voro resp. 146 % och 169 % (Soc. Medd. årg. 1922, sid. 657).

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1921, sid. 570.

[1]) Vid evalvering i kg. har ett tjog kräftor beräknats motsvara 0·6 kg., ett tjog hummer 8 kg.

Den tyska brödsädsregleringens upphävande. Vid sitt sista junisammanträde har tyska riksdagen slutligt avgjort den redan under den Wirthska regeringen aktuella och i dess bekanta not den 14 november 1922 omnämnda frågan rörande upphävande av tvångshushållningen av brödsäd.

Följande Österrikes exempel, där liknande åtgärd med innevarande skördeårs början vidtagits, beslöt riksdagen under april månad med de borgerliga partiernas röster mot den förenade socialdemokratien att från nästa skördeårs början upphäva spannmålsregleringen, varigenom lantbruket fritages från den det tidigare åliggande skyldigheten att till staten leverera vissa kvantiteter spannmål till av staten fastställda, vanligen under marknadspriset liggande priser. Samtidigt härmed beslöts jämväl, att den ditintills så gott som alla smärre inkomsttagare tillkommande rätten till inköp av billigt bröd — s. k. »Markenbrot» — hädanefter skulle inskränkas till vissa särskilt behövande *kategorier* (*krigsinvalider, smärre räntetagare, barnrika familjer m. fl.*) I frågan om sättet för finansierande av de statliga åtgärderna för förbilligandet av bröd åt de nämnda kategorierna fattades, då flera förslag förelågo, intet avgörande, men grundade sig de borgerliga partiernas beslut på en av jordbruksministern avgiven förklaring av innehåll, att regeringen blott ämnade lämna sitt bifall till en sådan lösning av frågan, att kostnaderna komme att bäras av samtliga kapitalkraftiga samhällsskikt och icke, såsom ditintills, av jordbrukarna enbart. Det nu såsom ett tillägg till aprilbeslutet fattade avgörandet innebär, att riket, till förhindrande av att den agrarerna tidigare beviljade förmånen utnyttjas i spekulativt syfte, kommer att i och för prisreglering upplägga ett statligt reservförråd av 1 miljon ton brödsäd, som till största delen är avsett att inköpas i utlandet. Det av agrarkretsar inspirerade regeringsförslaget, gående ut på att det statliga reservförrådet skulle uppgå till 3½ miljoner ton, varav en betydande del skulle inköpas å den inhemska marknaden, strandade däremot på socialdemokraternas motstånd.

Senare delen av den av riksdagen nu fattade och av riksrådet bifallna lagen innehåller bestämmelser rörande sättet för finansieringen av åtgärder för tillhandahållande av billigt bröd åt särskilt behövande kategorier och betecknar resultatet av en rad kompromisser, slutna icke blott mellan de borgerliga och socialdemokraterna, utan även mellan de borgerliga partierna sinsemellan. De summor, som tidigare använts i prisreglerande syfte vid försäljning av bröd till mindre bemedlade, hava tagits ur de ordinarie skattemedlen, vilka, i anledning av det nuvarande sättet för de direkta skatternas indrivande, i övervägande grad betungat den kroppsarbetande befolkningen, varför socialdemokraterna med rätta framhållit, att de tidigare vidtagna åtgärderna för sänkande av *brödpriserna blott varit att betrakta såsom skenbara. Det nu antagna kompromissförslaget* innebär däremot, att ett tvångslån, uppgående till sex gånger summan av det under senaste år beslutade, ånyo kommer att påläggas samma förmögenheter som vid tidigare tillfällen, d. v. s. de statliga åtgärderna finansieras därigenom, att ett belopp av i runt tal 1·8 biljon mark pålägges de ekonomiskt bärkraftiga samhällsklasserna såsom en extraordinarie skatt. Av denna summa förfaller första hälften den 1 nästkommande augusti, den senare hälften den 2 januari 1924 till betalning. Av särskilt intresse är, att riksdagen i anledning av de nuvarande prissvängningarna sett sig nödsakad binda lånebeloppets storlek vid förutsättningen, att rågpriset kommer att förbliva å nuvarande höjd; i annat fall kommer detsamma att proportionsvis stegras med en eventuellt inträdande prisstegring å spannmål, varigenom man avser att göra skatten oberoende av valutaförsämringen.

Trots den kritik, som från kommunistiskt håll riktats mot den nu till lag upphöjda kompromissen, innebär den dock en avsevärd framgång för det socialdemokratiska partiet, där den nu avgjorda frågan vid sidan av skatte- och lönefrågorna under senaste månaderna utgjort ett av de främsta inrepolitiska kraven.

(Meddelande från svenska beskickningen i Berlin.)

— Strejker, lockouter, medling och skiljedom —

Särskilda skiljedomare i arbetstvister år 1922.[1] Jämlikt lagen av den 28 maj 1920 om särskilda skiljedomare i arbetstvister hava följande personer varit av Kungl. Maj:t förordnade såsom skiljedomare under år 1922:

rådmannen i Stockholm F. A. Lind,
assessorn i Göta hovrätt Sven Bellinder,
borgmästaren i Lund P. E. Gamstorp,
advokaten Sam. de Maré, Göteborg,
rådmannen i Örebro Nils Siösteen,
rådmannen i Gävle C. V. F. Höglind samt
häradshövdingen i Medelpads västra domsaga H. F. Swedborg, Sundsvall.

Av skiljedomarnas till socialstyrelsen överlämnade dagböcker och handlingar framgår, att deras medverkan påkallats under år 1922 för handläggning av 33 arbetstvister. I samtliga dessa fall ha skiljedomarna varit anmodade att fungera som ordförande i av parter utsedda skiljenämnder, permanenta eller tillfälliga.

Tvisterna hava alla föranletts av skiljaktiga meningar om tolkning och tillämpning av bestämmelser i kollektivavtal eller därmed sammanhängande överenskommelser mellan arbetsgivare och arbetare. Tvistefrågor grundade allenast på enskilda arbetsavtal hava icke hänskjutits till skiljedomares avgörande. 21 ärenden ha utgjorts av tvister angående tillämpning av detaljbestämmelser i till kollektivavtal hörande ackordsprislistor. Vidare ha till skiljenämnd hänskjutits tvister om semesterersättning, sjukhjälp, s. k. väntetidsersättning, arbetares avskedande, fråga om avtalsbrott m. m.

De flesta ärenden eller 27 ha förekommit inom byggnadsindustrien (murare-, träarbetare-, grovarbetare- och målarefacken). I övrigt hava skiljedomare fungerat såsom ordförande i skiljenämnder inom mekaniska verkstadsindustrien, elektriska installationsfacket samt kommunala verk och arbeten.

Av de under medverkan av skiljedomarna behandlade tvisterna hava 29 avgjorts genom skiljedomsutslag. Beträffande en fråga ernåddes förlikning mellan parterna. Ett ärende avvisades, och i två fall kunde påkallad skiljedomsförrättning icke fullföljas, enär den ena partens skiljemän uteblevo. Skiljedomsutslag har i en tvist avkunnats på grund av enhälligt beslut av ledamöterna i skiljenämnd, medan alla de övriga avgjorts av skiljedomaren, antingen genom biträdande av vissa ledamöters ståndpunkt eller genom av honom framställd särskild mening.

Ärendenas fördelning på de olika skiljedomarna har varit synnerligen ojämn. På skiljedomaren i Stockholm komma av de 33 ärendena icke mindre än 23. Till skiljedomaren i Lund ha hänskjutits 6 tvistefrågor, till skiljedomarna i Göteborg och Örebro resp. 3 och 1. De övriga tre skiljedomarna ha under året icke handlagt någon arbetstvist. Tvisteärendenas behandling har föranlett sammanlagt 48 sammanträden.

Arbetsinställelser i Tjeckoslovakiet år 1922. Enligt nu föreliggande preliminär statistik inträffade under år 1922 i Tjeckoslovakiet 282 arbetsinställelser (strejker och lockouter) gentemot 355 under närmast föregående år. Antalet härav berörda arbetare uppgick till 114 774 och antalet förlorade arbetsdagar beräknades till 2 555 000. Motsvarande siffror för år 1921 utgjorde 196 315 resp. 1 960 000. Det största antalet arbetsinställelser förekom inom trävaruindustrien (68 konflikter). Därnäst kommo lergodsfabriker, tegelbruk och närbesläktade näringsgrenar med 44 konflikter samt metallindustrien med lika många.

---

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 643.

Som oftast förekommande konfliktorsak angives lönesänkning (148 arbetsinställelser). I 56 fall uppgives arbetsinställelsen hava föranletts av organisationsspörsmål, tvister om arbetares avskedande o. dyl., i 44 fall av tvister angående löneförhöjning och i 27 fall av andra lönefrågor. I 7 fall uppgives slutligen konflikten hava stått i samband med driftsinskränkningar, föranledda av minskad arbetstillgång

Av de inalles 279 arbetsinställelser, som under året bragtes till uppgörelse, bilades 147 på arbetsgivarnas villkor, 50 enligt arbetarnas fordringar och 82 genom kompromiss.

(Industrial and Labour Information.)

Arbetsinställelser i Tyskland år 1922. I den nu utkomna tyska strejk- och lockoutstatistiken för år 1922 har liksom föregående år skilts mellan arbetsinställelser av facklig och politisk natur. Antalet konflikter av båda dessa slag framgår av följande översikt:

Fackliga konflikter	Arbetsinställelser	Därav berörda arbetare
Jordbruk	331	56 228
Trädgårdsskötsel	15	6 250
Gruvdrift	219	165 975
Jord- och stenindustri	563	111 161
Metallindustri	876	558 061
Kemisk-teknisk industri	78	25 553
Textilindustri	191	170 032
Pappersindustri	74	17 002
Läderindustri	97	17 151
Träindustri	771	124 538
Livsmedelsindustri	348	64 560
Beklädnadsindustri	233	46 483
Byggnadsverksamhet	710	190 485
Grafisk industri	68	30 354
Handel	166	89 820
Försäkringsrörelse	4	5 680
Samfärdsel	361	265 411
Restaurangrörelse	27	6 405
Teaterverksamhet m. m.	49	3 113
Olika yrken	20	15 001
Summa	**5 201**	**1 969 263**
Därav tjänstemannastrejker	85	89 114
Politiska strejker	160	**352 334**
Tillsammans	**5 361**	**2 321 597**
Därav: strejker	4 924	2 101 926
lockouter	437	219 671

I jämförelse med år 1921, då den officiella statistiken redovisade 5 223 arbetsinställelser med c:a 2 miljoner därav berörda arbetstagare, uppvisar redogörelseåret som synes en viss ökning i fråga om konflikternas såväl antal som omfattning.[1] Denna ökning kommer uteslutande på de fackliga konflikterna, vilka omfattade c:a 2 miljoner arbetare under 1922 mot 1 5 miljon under närmast föregående år. De politiska strejkerna däremot, vilkas antal under 1921 var 435 med 502 021 arbetare, utgjorde under redogörelseåret blott 160 med en omfattning av 352 334 arbetare.

Bland de anförda konfliktorsakerna kom arbetarnas begäran om löneförhöjning i avgjort främsta rummet, c:a 73 % av samtliga fackliga konflikter.

Arbetsinställelsernas resultat betecknas i 1 144 fall (22 %) som seger för arbetarna, i 2 963 fall (57 %) som kompromiss och i 1 094 fall (21 %) som överensstämmande med arbetsgivarnas villkor.

(Reichsarbeitsblatt.)

Medling och skiljedom vid avtalstvister i Ryssland år 1922. Enligt en av folkkommissariernas råd den 18 juli 1922 utfärdad förordning skola alla arbetskonflikter, som uppkomma i samband med kollektivavtal, i sista hand hänskjutas till en central förlikningsnämnd eller, om så kräves, till den inom folkkommissariatet för arbetarfrågor upprättade skiljedomstolen. Dessa båda medlingsinstitutioner synas hava börjat sin verksamhet redan något före den nämnda förordningens utfärdande; i varje fall omfattar deras nu utkomna första årsberättelse tiden april—december 1922. Under dessa månader ha redovisats 57 förhandlingsärenden, fördelade på följande yrkesgrupper:

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1923, sid. 400.

	Antal konflikter	Antal arbetare
Metallindustri	13	402 165
Kemisk- teknisk industri	7	96 168
Livsmedelsindustri	1	34 209
Byggnadsverksamhet	4	10 337
Grafisk industri	2	5 625
Träindustri	1	750
Samfärdsel	4	2 360 548
Post och telegraf	4	291 849
Sovjettjänstemän	15	93 988
Hälso- och sjukvård	4	61 780
Undervisning	1	200 000
Jordbruk	4	12 363
Summa	57	3 569 782

Det stora antalet arbetare vid flertalet av dessa konflikter sammanhänger givetvis därmed, att det i allmänhet blott varit tvister rörande riksavtal eller andra särskilt betydande uppgörelser, som hänskjutits till här ifrågavarande centralinstanser.

Beträffande konflikternas orsaker föreligga uppgifter rörande 43 av de redovisade 57 ärendena. Det framgår härav bl. a., att lönetvist var enda orsaken i 19 fall och bidragande orsak vid samtliga övriga konflikter, så när som på 2. Konfliktens lösning betecknas i 43 % av de redovisade fallen såsom kompromiss, i 29 % såsom arbetarseger och i 28 % såsom överensstämmande med arbetsledningens ståndpunkt.

(Industrial and Labour Information.)

— Ut- och invandring —

Internationell ut- och invandringskonferens i Rom år 1924. Italienska regeringen har genom sina beskickningar i utlandet låtit bl. a. till svenska regeringen utfärda en inbjudan till en internationell konferens för behandling av frågor rörande ut- och invandring. Det för konferensen utarbetade programmet är av följande innehåll:

1) Den internationella emigrations- och immigrationskonferensen skall hållas i Rom under de första månaderna av nästkommande år, på dag som sedermera kommer att bestämmas.

2) Konferensen skall hava teknisk och icke diplomatisk karaktär. Den skall — med bortseende från frågor, som till sin natur uteslutande falla under de särskilda staternas kompetens — undersöka de olika problem, som beröra emigrations- och immigrationsförhållanden, i avsikt att överväga, vilka överenskommelser som kunde vara önskvärda för att åstadkomma ett samarbete mellan de olika ländernas emigrations- och immigrationsorgan och för att underlätta ett bättre ömsesidigt tillgodoseende av föreliggande behov av immigration och emigration. På grund av dess rent tekniska karaktär skola konferensdeltagarna icke vara bemyndigade att underteckna några kollektiva konventioner, utan man skall begränsa sig till att i form av förslag eller principdeklarationer eller ock rekommendationer samla de fakta, som man kan anse sig böra föreslå såsom grundval för generella eller särskilda internationella konventioner, vilka regeringarna sedermera kunna förhandla om och avsluta, eller för administrativa överenskommelser, vilka regeringarna kunna befinna lämpliga att fastställa beträffande sina respektive organ.

3) Konferensen skall, på det att arbetet må kunna ordnas bäst möjligt, uppdelas på sektioner. Varje sektion skall hava till uppgift att undersöka fastställda frågor beträffande en viss grupp av problem.

4) Med reservation för senare ändringar skall konferensen innefatta sektioner för följande frågor:

a) emigranternas resor;

b) hygieniska och sanitära frågor;

c) samarbete mellan emigrations- och immigrationsorgan i de olika länderna;

d) bistånd åt emigranter i embarkeringshamnarna, åt immigranter i debarkeringshamnarna och åt de emigrerade från privata institutioners sida; speciellt bistånd åt kvinnor och barn;

e) tjänliga medel för att ställa immigrationen i förhållande till arbetsbehovet i immigrationsländerna (upplysningsbyråer beträffande arbetsmarknaden, samlingsorgan och koloniseringsföretag);

f) utvecklande av samarbete, förutseende och ömsesidighet i emigrationsfrågor;

g) principer, enligt vilka emigrationstraktater böra uppgöras.

5) Varje regering, som antager inbjudan att deltaga i konferensen, äger rätt att före den 30 november 1923 föreslå de olika frågor, som den önskar få underkastade prövning av konferensens olika sektioner.

6) Konferensen skall, sedan den godkänt sitt eget förhandlingsreglemente, vid plenarsammanträde, efter förslag av en av den själv utsedd urvalskommission definitivt fastställa, vilka av de föreslagna frågorna, som skola kvarstå på dagordningen för att fördelas på de olika sektionerna.

Kanadas invandringspolitik.[1] Den kanadensiska invandringslagen har genom en av parlamentet i maj innevarande år behandlad och godkänd tilläggsförfattning ånyo undergått en del ändringar, av vilka den viktigaste gäller fartygsbefälhavares ansvarighet för olagligen inkommande utlänningar. Enligt denna författning får ingen besättningsman eller annan ombord anställd avmönstras från fartyg, som från utländsk hamn inkomma till Kanada, utan att dessförinnan ha undergått föreskriven prövning inför invandringsmyndigheterna och erhållit tillstånd att inkomma som immigrant. Därest någon fartyget tillhörande person rymmer i kanadensisk hamn, åligger det fartygsbefälhavaren, vid äventyr att bliva vägrad klarering, att på anmodan hos vederbörande immigrationstjänstemän deponera en efter omständigheterna fastställd penningsumma för täckande av de utgifter, som kunna uppkomma för rymmarens efterforskande och återförande. Om denne återvänder till fartyget före dess avgång eller sedan i enlighet med immigrationslagens föreskrifter deporteras från Kanada, har befälhavaren rättighet att återfå, vad som återstår av beloppet, sedan alla utgifter för rymmarens förvarande, underhåll, transport, sjukvård och andra kostnader fråndragits.

(Meddelande från svenska generalkonsulatet i Montreal.)

— Ålderdoms- och invaliditetsförsäkring —

Pensionsförsäkringen för gruvarbetare i Frankrike. Den för de franska gruvarbetarna gällande pensionsförsäkringen skall enligt ett av regeringen framlagt förslag ånyo revideras i syfte att bereda arbetarna ökade pensionsförmåner. Enligt den nu gällande lagen av den 9 mars 1920 (refererad av socialattachén i Paris i Soc. Medd. årg. 1920, sid. 519) utgör minimibeloppet för full pension 1 500 francs och för halv pension (till änkor) 750 francs. Dessa belopp skola enligt det nya förslaget höjas till resp. 1 800 och 900 francs. En ännu betydelsefullare förbättring är måhända, att de genom 1920 års lag införda invaliditetspensionerna ökats, så att desamma vid full invaliditet skola uppgå till samma belopp som ålderdomspensionen och vid partiell invaliditet fastställas i proportion härtill. Rätt till invaliditetspension skall inträda först efter fem års arbetsoförmåga, men under karenstiden skall arbetaren kunna utfå efter provisorisk beräkning fastställd ersättning.

För täckande av de genom pensionsförhöjningarna uppkommande ökade utgifterna skall statens bidrag till pensionsfonden höjas till ett belopp, motsvarande 1 % av den till gruvarbetarna utgående totala lönesumman. Även arbetsgivarnas bidrag hava ökats, detta särskilt med hänsyn till de ökade kostnaderna för invaliditetspensioneringen.

(Industrial and Labour Information.)

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1923, sid. 68 och 401.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete.

52. En 16-årig plåtslagerihantlangare B. vid ett varv skulle rengöra bottentankarna i ett vid varvet förtöjt fartyg. Han lyste sig därvid med en handlampa, vars ledningssnöre var felaktigt, råkade beröra ett oisolerat ställe å snöret och dödades. Felet å snöret lär ha bestått däri, att den ena kopparparten i fabrikationen fått en ögla, som genomträngt gummibeläggningen.

Fallet är anmärkningsvärt så tillvida, att den dödande spänningen endast uppgick till 110 volt. Förklaringen är den, att B. arbetade med våta händer och kläder, knästående eller liggande, och således i god kontakt med fartygets järnskrov.

Fallet utgör ett nytt bevis på handlampornas farlighet, i synnerhet i fuktiga rum och där jordförbundna föremål finnas och alldeles särskilt i ångpannor, fartygsskrov o. dyl., där den arbetande är helt omgiven av jordat järn. I sådana fall bör handlampan och dess snöre vara utförd med alldeles särskild omsorg eller ännu hellre spänningen nedtransformeras till ofarligt värde.

53. En stolptransformatorstation för 3 000 volt, tillhörande en elektrisk distributionsförening, var försedd med smältskydd av vanlig rörtyp. En metall hade smält. Då föreningsmontören för tillfället ej var anträffbar, gick en arbetare F. upp på plattformen för att insätta ny smälttråd. Han glömde därvid att bryta frånskiljarknivarna, berörde en högspänningsdel och störtade död till marken med svårt brända händer och armar.

All tillsyn å högspänning skall utföras av sakkunnig montör. Plattformen å stolptransformatorer har föranlett många olycksfall. Smältskydd, som manövreras från marken, är avgjort att föredraga.

54. En maskinist vid en kraftstation var sysselsatt med isolering av statoruttagen å en stillastående generator för 5 000-volt. Samtidigt var en annan generator med samma spänning i gång. Båda maskinernas nollpunkter hade gemensam jordning. Genom en söndrig isolator inträffade överledning ute på högspänningslinjen, som utgår från kraftstationen. Den spänningshöjning, som härigenom uppkom i den arbetande generatorns jordade nollpunkt, meddelade sig åt den stillastående maskinen. Maskinisten erhöll rätt svåra brännskador.

Fallet visar med all tydlighet, att jordning ingalunda är ett ofelbart medel mot farlig spänningshöjning. I varje generators jordtråd har sedermera insatts en frånskiljare, som brytes, så snart arbete skall företagas.

55. En elektriker B. vid ett kopparverk skulle nedtaga en tretrådig, isolerad ledning till en pump. Då han ville avklippa en av trådarna, som var spänningsförande, träffades han av strömmen. Han anträffades död i ett för lakning av kopparlut avsett kar, som fanns omedelbart under ledningen.

B. hade själv uppsatt ledningen, vilken emellertid ej använts sedan ett år, på grund av att driften varit inställd. Förmannen hade därför uppmanat B. att först undersöka, om ledningen var spänningsförande, vilket B. troligen underlåtit. Det visade sig sedermera, att två av ledningstrådarna blivit urkopplade vid gruppcentralen, medan den tredje var spänningsförande.

Vid arbetets utförande stod B. i karet, i vars botten fanns ett lager av fuktig kopparslagg. Han har tydligen först avklippt en av de spänningslösa trådarna. Då han därefter, att döma av märken i tråden, velat avklippa nästa tråd, som var spänningsförande, träffades han av strömmen och dödades.

Fallet bestyrker, att den använda spänningen, 380 volt, är olämplig och alltför hög. Det är känt, att denna spänning alltid är farlig och att den i fuktiga lokaler, eller där metalliska och jordade föremål förekomma, är så riskabel, att den där i regel icke alls bör användas. Faran är

olika vid olika delar av anläggningen och beror även av monteringssättet. En fast uppställd motor med ledning förlagd som blykabel kan anses relativt ofarlig. Blanka kontaktledningar medföra däremot synnerlig fara. Så är även förhållandet med belysningsledningar, som i regel icke kunna tillräckligt skyddas, och framför allt med flyttbara motorer och lampor.

Vid dylika anläggningar bör spänningen icke överstiga 220/127 volt, och för kontaktledningar och rörliga ledningar bör den möjligen vara ännu lägre.

56. I ett charkuteris kokrum hade anordnats en provisorisk handlampa för 380/220 volt på det sätt, att ett ledningssnöre, en vanlig lamphållare och en skruvpropp hopkopplats, varefter proppen inskruvats i en snörpendel i ett angränsande rum. Kopplingen var gjord så, att fastråden var förbunden med lamphållarens gänga. Porslinsringen täckte icke lampans sockel. Golvet var av cement och vått. Alla förutsättningar funnos alltså för ett olycksfall. En springpojke L. skulle inskruva en lampa i lamphållaren, råkade därvid beröra lampsockeln och dödades.

Faran av 380 volt, i synnerhet i fuktiga rum och alldeles särskilt vid provisoriska anordningar, har oupphörligt påpekats. Beklagligtvis beaktas icke alltid dessa varningar.

57. N., som var anställd som kemist vid ett gruvföretag, skulle en söndagskväll visa gruvan för en bekant. Han omtalade detta för spelstyraren ungefär en halv timme innan han gav signal till denne för nedfärd med hissen, vilken användes såväl såsom berghiss som för personbefordran. Spelstyraren påstår sig hava fått icke tre signaler, för nedfärd, utan en signal, för uppfärd. N:s sällskap säger sig med bestämdhet hava hört tre signaler. Hissen satte sig i rörelse uppåt till en nivå, där dess botten automatiskt vickar för tömning av berg. Under försök att rädda sitt sällskap föll N. ned genom schaktet och omkom.

58. En tjänstflicka var sysselsatt vid ett hackelseverk, som drevs med hästvandring. Härvid råkade hennes kläder fastna vid en kniv i knivhjulet. Under försök att komma loss fick hon handen in över matarvalsarna, varvid den avhöggs av knivarna.

59. Under åkning på ett växellokomotivs fotsteg lutade sig H. för långt ut och slog huvudet mot en belysningsstolpe, varvid han erhöll så svåra skador, att han samma dag avled.

Avståndet mellan nämnda stolpe och lokomotivets ledstång var endast 0·38 meter.

Vederbörande specialinspektör har nu lämnat anvisning om att på de ställen å bangården, där utrymmet ej tillåter belysningsstolpars placerande mellan spåren, fackverksstolpar skola uppsättas vid sidan av bangårdens yttergränser och lampor upphängas i linor, spända mellan stolparna.

60. Vid en fiskhamnsanläggning hade för sprängning av berg borrats ett 2·5 meter djupt hål, varefter hålet urbränts på vanligt sätt (grytskjutning). Under det man laddade för det egentliga sprängskottet, exploderade laddningen, varvid två arbetare skadades svårt.

Som borrhålet varit vattenfyllt, torde explosionen icke hava förorsakats av att hålet kunde varit varmt efter den senaste urbränningen. Möjligen har vid laddningen dynamit kommit i klämning mellan några efter grytskjutningen kvarvarande skärvor och tändning skett vid ansättning med laddstaken.

61. För att avlägsna isbildning i kraftstationsturbinen hade A. uppvärmt vatten, vilket han ämnade hälla över turbinen. Han ställde sig mellan den horisontalt liggande turbinaxeln och den parallellt med turbinaxeln på c:a 6 decimeters avstånd liggande pådragsaxeln för att genom en lucka i väggen hälla det varma vattnet över turbinen. Därvid fastnade hans kläder på den igång varande turbinaxeln och blevo på ett ögonblick avslitna från kroppen. A. återfanns sedan sanslös och avled en timme efter olyckshändelsen.

Turbinaxeln har efter olyckshändelsen inskyddats.

62. En pålkran, som vintertiden användes vid ett brobygge över en älv, var uppställd på isen och flyttades allt efter arbetets fortskridande.

Vid ett tillfälle stötte en påle vid nedslaget på berg, så att den gick ned endast c:a 1·5 meter. En arbetare steg då upp på pålkranens stege för att lossa den s. k. sadeln från pålen. Sedan han stigit upp till c:a 4·5 meters höjd, slant han på ett steg och föll ned. Vid nedslaget träffade han med underkroppen tvärs över en av pålkranens fotbjälkar och svängde därvid hastigt om, så att huvudet med stor kraft slog mot isen. Han erhöll så svåra skador i bakhuvudet, att han efter några timmar avled utan att ha återfått sansen.

Stegen var av en vid liknande pålkranar vanlig konstruktion och bestod av en vertikal stolpe med därpå fastspikade tvärsteg, vilka voro något urholkade till förhindrande av fotens glidning Detta är dock en mycket olämplig anordning, och borde dessa stegar vara försedda med tvenne längdstycken, varigenom fötterna förhindras att glida av stegen.

63. K. skulle medelst en elektrisk doppvärmare värma mjölk i en ladugård. Emellertid hade doppvärmaren överledning, så att K. träffades av strömmen, 380/220 volt, och dödades.

Doppvärmaren hade monterats i ladugården av icke fackman några dagar före olycksfallet och var ej jordförbunden. Troligen hade K. tagit upp värmaren ur mjölken och därvid glömt att bryta den elektriska strömmen. Därigenom har värmaren blivit överhettad, så att isoleringen skadats, och spänningen överförts till apparatens yttre metalldelar.

Det är uppenbart, att 380/220 volts spänning i ladugårdar och andra fuktiga lokaler utgör en överhängande fara. Rörliga förbrukningsapparater få över huvud taget där icke förekomma vid denna spänning. Skyddsjordning bör under alla omständigheter anordnas.

64. I ett grustag, där var och en av de där anställda gruskörarna hade sin plats angiven, skulle de förutom grusets ilastning och utkörning även ombestyra bortskjutning och undanskaffande av den frusna jordbetäckningen vid sina respektive platser. På grund av detta arbetssätt blev gropen ojämnt bearbetad och risken för olycksfall genom ras större, än om jordbetäckningen samtidigt bortsprängts för hela kanten i grusgropen.

En morgon, då B. var sysselsatt med att lasta grus i sitt åkdon, lossnade en större jordklump från schaktets övre kant och föll ned över honom. Hans närvarande kamrater befriade honom fortast möjligt från den nedrasade jorden, men han var då redan död.

Föregående dag hade på ömse sidor om B. sprängningar företagits för lösgörande av den frusna jordskorpan. Därvid torde rämnor uppstått bakom det jordstycke, som vållade olyckan.

Yrkesinspektören har nu för vederbörande arbetsledning framhållit olämpligheten i den använda arbetsmetoden samt lämnat närmare föreskrifter beträffande säkerhetsåtgärder vid arbete i grusgropar.

65. Vid ett tegelbruk hade dragremmen benägenhet att slira av, då belastningen varierade. Reparatör L. stannade vid ett sådant tillfälle motorn, lyfte av grinden till skyddsstaketet omkring transmissionerna och gick in för att ånyo lägga på remmen. Den var ny och hade tydligen sträckt sig.

Sedan maskineriet satts igång, gick L. åter in till remmen för att efter tillslagningen av friktionskopplingen med en spak söka hindra remmen att glida av vid igångsättning av lerpressen. Detta lyckades, och L. hartsade sedan rembanan för ytterligare säkerhet mot glidning, varefter den en stund synes ha fungerat tillfredsställande.

Helt plötsligt slirade remmen av igen, och för att förhindra, att densamma skulle indragas mellan remskivan och axeln, fattade L. tag med händerna i den längs golvet löpande parten. L. blev emellertid nu gripen av remmen och indragen mellan dragskivan och stativet. Han massakrerades svårt, och döden följde ögonblickligen.

Läderremmen var 175 mm. bred och skarvarna sydda. Dragskivans diameter var 800 mm. och varvantalet c:a 130 varv per minut.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Juni månad år 1923.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under juni månad.

Översikt av verksamheten under *juni* månad 1923.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	4 514	2 481	2 109	3 024	2 876	2 083	7 538	5 357	4 192
Stockholms län	1 561	848	749	454	601	266	2 015	1 449	1 015
Uppsala stad och län	551	313	272	117	134	96	668	447	368
Södermanlands län	625	236	200	214	224	127	839	460	327
Östergötlands län	977	537	482	407	353	217	1 384	890	699
Norrköping	399	148	141	137	146	90	536	294	231
Jönköpings län	408	156	133	136	125	77	544	281	210
Kronobergs län	68	28	26	52	76	42	120	104	68
Norra Kalmar län	77	60	51	31	50	29	108	110	80
Södra Kalmar län	331	198	156	101	114	54	432	312	210
Gottlands län	42	29	18	21	36	13	63	65	31
Blekinge län	430	219	167	192	185	102	622	404	269
Kristianstads län	563	398	283	280	371	178	843	769	461
Malmöhus län: Malmö	1 451	429	344	1 095	824	509	2 546	1 253	853
Malmöhus län: Lund	175	79	75	80	56	44	255	135	119
Malmöhus län: Landskrona	222	73	69	22	22	13	244	95	82
Malmöhus län: Hälsingborg	699	301	296	256	155	113	955	456	409
Malmöhus län: Ystad	164	92	68	89	75	41	253	167	109
Malmöhus län: Trälleborg	211	126	122	29	21	17	240	147	139
Malmöhus län: Eslöv	217	154	142	45	55	37	262	209	179
Malmöhus län: Skurup	50	41	38	21	20	19	71	61	57
Malmöhus län: Hvellinge	35	30	18	7	3	3	42	33	21
Hallands län	231	150	103	65	107	43	296	257	146
Göteborgs och Bohus län	214	152	132	99	121	48	313	273	180
Göteborg	3 015	1 764	1 623	1 056	1 336	830	4 071	3 100	2 453
Älvsborgs län	303	122	93	71	148	43	374	270	136
Skaraborgs län	354	355	233	239	399	190	593	754	423
Värmlands län	799	521	488	120	159	93	919	680	581
Örebro län	580	316	260	232	276	179	812	592	439
Västmanlands län	700	306	280	225	180	130	925	486	410
Kopparbergs län	334	107	103	177	199	127	511	306	230
Gävle stad och län	457	283	283	126	113	91	583	396	374
Västernorrlands län	499	303	301	53	58	39	552	361	340
Jämtlands län	200	92	91	151	139	87	351	231	178
Västerbottens län	246	148	139	99	116	88	345	264	227
Norrbottens län	271	106	93	91	102	69	362	208	162
Tillsammans juni 1923	**21 973**	**11 701**	**10 181**	**9 614**	**9 975**	**6 227**	**31 587**	**21 676**	**16 408**
» maj 1923	*26 767*	*15 096*	*13 379*	*11 065*	*12 982*	*7 919*	*37 832*	*28 078*	*21 298*
» juni 1922	43 235	14 670	13 705	8 843	9 512	5 828	52 078	24 182	19 533
» » 1921	39 288	9 009	7 934	9 262	9 838	5 448	48 550	18 838	13 382
» » 1920	13 122	11 119	8 393	6 724	10 526	5 444	19 846	21 645	13 837

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar per 100 led. pl.			Tillsatta platser per 100 lediga		
					juni 1923	maj 1923	juni 1922	juni 1923	maj 1923	juni 1922
Manliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	2 684	2 921	3 120	2 305	94	96	206	74	73	83
Industri och hantverk	7 068	7 723	2 233	1 761	346	475	718	79	85	92
Sjöfart och fiske	3 699	3 806	1 684	1 589	226	200	310	94	97	95
Handel och samfärdsel	2 032	2 202	886	784	249	223	506	88	89	93
Husligt arbete	1	1	1	1	·	—	·	·	—	—
Annat arbete	4 662	5 320	3 777	3 741	141	95	113	99	99	97
Summa	**20 146**	**21 973**	**11 701**	**10 181**	**188**	**177**	**295**	**87**	**89**	**93**
Kvinnliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	361	377	1 083	362	35	39	35	33	37	32
Industri och hantverk	428	505	288	191	175	141	214	66	61	61
Sjöfart och fiske	136	149	113	95	132	141	126	84	86	·
Handel och samfärdsel	1 499	1 633	1 651	1 009	99	100	112	61	62	63
Husligt arbete	4 672	6 414	6 835	4 566	94	85	88	67	65	66
Annat arbete	525	536	5	4	·	·	·	·	·	·
Summa	**7 621**	**9 614**	**9 975**	**6 227**	**96**	**85**	**93**	**62**	**61**	**60**
Tillsammans										
Jordbruk och skogshushållning . .	3 045	3 298	4 203	2 667	78	79	146	63	62	65
Jordbruk	2 873	3 103	4 073	2 562	76	77	105	63	62	64
Skogshushållning	172	195	130	105	150	161	1271	81	75	94
Industri och hantverk	7 496	8 228	2 521	1 952	326	417	666	77	81	89
Gruvdrift och malmförädling . . .	703	716	40	40	·	·	2773	·	·	·
Jord-, sten- och glasindustri . . .	351	370	177	154	209	133	655	87	73	95
Metall- och maskinindustri . . .	2 400	2 531	289	227	876	1086	2694	79	78	87
Trävaruindustri	379	420	103	76	408	412	887	74	77	83
Byggnadsverksamhet	1 613	1 768	1 072	772	164	213	186	72	88	93
Läder-, hår- och gummiindustri . .	61	73	39	33	·	·	·	·	·	·
Textilindustri	90	99	16	10	·	·	·	·	·	·
Beklädnadsindustri	294	315	143	99	220	191	402	69	62	65
Närings- och njutningsmedelsindustri	360	622	445	413	140	155	186	93	85	91
Kemisk-teknisk o. belysningsindustri	120	135	17	17	·	·	·	·	·	·
Trämasse- och pappersindustri . .	158	167	42	32	·	·	·	·	·	·
Grafisk industri	144	151	31	25	·	·	·	·	·	·
Ej särskilt specificerade	823	866	107	54	809	1058	·	50	84	·
Sjöfart och fiske	3 835	3 955	1 797	1 684	220	197	299	94	97	93
Handel och samfärdsel	3 531	3 835	2 537	1 793	151	148	246	71	73	73
Kontors-, bank- o. d. personal . .	497	508	105	78	484	·	750	74	·	·
Butiks- och magasinspersonal . . .	821	854	217	170	394	377	567	78	84	78
Hotell- och restaurangpersonal . .	906	1 020	1 312	805	78	83	91	61	65	65
Transportarbetare	1 132	1 266	632	560	200	151	391	89	85	88
Allmän och litterär verksamhet . .	163	174	218	130	80	80	105	60	51	60
Ej särskilt specificerade	12	13	53	50	·	·	·	·	·	·
Husligt arbete	4 673	6 415	6 836	4 567	94	85	88	67	65	66
Annat arbete	5 187	5 856	3 782	3 745	155	98	116	99	99	97
Summa	**27 767**	**31 587**	**21 676**	**16 408**	**146**	**135**	**215**	**76**	**76**	**81**

Utanför resp. länsförmedlingsanstalters rapporteringsområden tillsattes under månaden 2 108 platser, varav 1 779 manliga och 329 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 2 026, 1 710 och 316 samt under nästlidna månad resp. 3 252, 2 730 och 522.

	Arbetsförmedlings-anstalter	*Jordbruk m. m.*			Skogshus-hållning			Gruvdrift o. malmförädling			Jord-, sten- o. glasindustri			Metall- o. *maskin*-industri		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**2 726**	**2 990**	**2 200**	**195**	**130**	**105**	**716**	**40**	**40**	**359**	**172**	**149**	**2 511**	**273**	**215**
1	Stockholms stad	45	5	1	1	25	25	1	—	—	10	2	2	596	84	58
2	Stockholms län	559	544	470	8	7	6	15	—	—	18	2	2	167	31	29
3	Uppsala stad och län	157	116	86	5	5	5	2	—	—	11	4	4	47	9	8
4	Södermanlands län	113	109	75	2	9	9	3	—	—	2	—	—	212	8	7
5	Östergötlands län	276	285	243	5	2	1	6	15	15	12	4	4	112	14	14
6	Norrköping	66	62	60	2	—	—	—	—	—	—	—	—	39	1	—
7	Jönköpings län	35	21	16	6	11	10	3	—	—	23	36	27	104	1	1
8	Kronobergs län	6	5	3	—	—	—	—	—	—	6	—	—	5	—	—
9	Kalmar län	47	71	45	1	31	10	—	—	—	5	—	—	33	—	—
10	Gottlands län	18	12	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	63	86	42	—	—	—	7	—	—	19	5	5	27	1	—
12	Kristianstads län	226	309	202	5	—	—	—	—	—	47	14	14	40	5	2
13	Malmöhus län: Malmö	40	145	68	—	—	—	—	—	—	1	—	—	213	11	8
14	Hälsingborg	60	45	40	—	—	—	3	—	—	5	—	—	37	—	—
15	Övriga anstalter	259	364	312	—	—	—	—	—	—	6	—	—	168	21	20
16	Hallands län	48	65	35	—	—	—	—	—	—	11	19	15	26	5	5
17	Göteborgs och Bohus län	30	37	29	—	—	—	—	—	—	15	2	2	17	1	—
18	Göteborgs stad	59	72	56	—	—	—	—	—	—	3	4	4	329	47	35
19	Älvsborgs län	29	36	18	—	—	—	—	—	—	80	—	—	13	12	6
20	Skaraborgs län	119	202	89	—	—	—	—	—	—	52	61	58	35	2	2
21	Värmlands län	41	48	27	77	1	—	246	—	—	—	7	—	21	—	—
22	Örebro län	150	135	93	36	28	28	154	19	19	23	11	11	52	1	1
23	Västmanlands län	161	147	122	—	—	—	190	6	6	1	—	—	122	6	6
24	Kopparbergs län	20	20	17	12	2	2	26	—	—	5	—	—	44	4	4
25	Gävle stad och län	13	2	2	7	—	—	60	—	—	1	—	—	30	2	2
26	Västernorrlands län	3	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—
27	Jämtlands län	26	7	7	8	4	4	—	—	—	—	—	—	2	1	1
28	Västerbottens län	42	30	26	20	5	5	—	—	—	—	—	—	12	5	5
29	Norrbottens län	15	6	5	—	—	—	—	—	—	3	1	1	4	1	1
	Kvinnliga avdelningen	**377**	**1 083**	**362**	—	—	—	—	—	—	**11**	**5**	**5**	**20**	**16**	**12**
1	Stockholms stad	6	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	2	13	12	12
2	Stockholms län	46	100	33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län	10	18	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	16	30	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	20	49	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Norrköping	7	15	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	4	20	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
8	Kronobergs län	6	20	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	3	39	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gottlands län	2	10	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	14	38	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	50	137	42	—	—	—	—	—	—	7	3	3	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	5	91	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	4	—
14	Hälsingborg	7	8	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Övriga anstalter	15	84	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Hallands län	8	28	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	16	27	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	3	34	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19	Älvsborgs län	1	25	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	16	86	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	9	26	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	42	64	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	36	58	31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	14	31	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	1	7	5	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	9	15	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	9	17	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	2	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Trävaruindustri			Byggnadsverksamhet			Läder-, hår- o. gummiindustri			Textilindustri			Beklädnadsindustri			Närings- o. njutningsmedelsindustri			Kem.-tekn. o. belysningsindustri			
Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	
411	**99**	**73**	**1 763**	**1 072**	**772**	**55**	**31**	**30**	**54**	**7**	**5**	**130**	**10**	**9**	**523**	**377**	**375**	**102**	**16**	**16**	
63	32	20	558	608	398	14	4	3	2	1	1	24	1	1	368	344	344	17	—	—	1
20	4	4	161	51	37	1	1	1	2	1	1	16	1	1	17	1	1	1	1	1	2
19	—	—	18	19	13	1	—	—	—	—	—	5	1	1	10	1	1	—	—	—	3
39	4	4	13	4	4	—	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	4
29	10	6	112	19	14	3	—	—	3	—	—	3	—	—	9	—	—	10	—	—	5
13	1	1	30	7	7	2	1	1	14	—	—	3	—	—	7	1	1	—	—	—	6
15	10	7	70	16	14	2	1	1	1	—	—	1	—	—	7	—	—	26	—	—	7
7	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	5	—	—	8
7	—	—	13	14	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	3	3	3	9
1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	10
5	—	—	25	11	6	—	—	—	1	—	—	2	—	—	3	2	2	—	—	—	11
30	2	2	31	14	10	2	—	—	1	—	—	1	1	1	4	5	5	—	—	—	12
24	—	—	179	21	17	7	—	—	5	—	—	28	—	—	15	2	2	16	—	—	13
2	1	1	52	9	9	7	—	—	—	—	—	2	—	—	5	—	—	3	5	5	14
10	2	2	21	23	15	5	20	20	3	1	—	6	1	—	34	2	2	1	6	6	15
7	—	—	19	7	6	—	—	—	12	—	—	2	—	—	5	6	5	—	—	—	16
4	—	—	10	6	—	3	—	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	5	—	—	17
41	21	14	103	88	75	3	2	2	5	3	2	9	3	3	10	6	5	10	1	1	18
—	—	—	26	10	5	—	2	2	1	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	19
2	1	1	38	36	30	1	—	—	—	—	—	1	—	—	5	1	1	3	—	—	20
2	—	—	46	10	10	—	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	21
2	1	1	12	11	5	—	—	—	—	—	—	17	—	—	3	6	6	—	—	—	22
14	—	—	32	3	3	—	—	—	—	—	—	2	—	—	3	—	—	—	—	—	23
5	2	2	53	17	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
3	—	—	25	2	2	4	—	—	—	—	—	5	1	1	2	—	—	—	—	—	25
3	—	—	17	27	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	26
2	—	—	22	15	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	27
18	4	4	23	16	15	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	28
24	4	4	71	6	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	29
9	**4**	**3**	—	—	—	**18**	**8**	**3**	**45**	**9**	**5**	**185**	**133**	**90**	**99**	**68**	**38**	**33**	**1**	**1**	
1	—	—	—	—	—	4	7	3	8	3	2	74	62	43	45	25	16	30	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	7	2	1	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	4	1	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	—	2	1	—	—	—	4
—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	5	4	3	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	1	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	3	1	2	2	—	—	—	12
—	—	—	—	—	—	2	—	—	4	1	—	55	28	16	20	7	3	4	—	—	13
—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—	6	1	1	1	1	1	1	—	—	14
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	5	4	4	—	1	1	—	—	—	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	2	1	—	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	2	1	—	—	—	17
8	3	2	—	—	—	10	1	—	11	5	3	13	18	12	11	8	4	6	—	—	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	3	—	—	—	—	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	4	3	1	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	2	1	—	—	—	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	4	1	1	5	—	—	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29

	Arbetsförmedlingsanstalter	Trämasse- o. pappersindustri			Grafisk industri			Industri o. hantverk, ej specific.			Sjöfart och fiske			Kontors-, bank- o. d. personal		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**131**	**18**	**15**	**134**	**20**	**16**	**834**	**98**	**46**	**3806**	**1684**	**1589**	**352**	**72**	**53**
1	Stockholms stad	11	4	2	75	10	7	248	57	14	538	319	309	170	27	11
2	Stockholms län	8	1	1	4	2	2	41	2	2	38	9	8	7	2	2
3	Uppsala stad och län	3	—	—	—	—	—	19	—	—	1	—	—	1	—	—
4	Södermanlands län	—	—	—	2	—	—	35	4	3	56	24	24	4	1	1
5	Östergötlands län	4	—	—	6	1	1	49	5	5	6	1	1	7	—	—
6	Norrköping	6	—	—	9	2	2	13	—	—	78	42	42	5	—	—
7	Jönköpings län	—	—	—	1	—	—	9	1	1	2	—	—	2	—	—
8	Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	—	—	—	—	—	—	7	—	—	189	82	82	4	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	2	—	—	5	3	—	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	24	—	—	93	53	53	1	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	23	1	1	15	11	11	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	2	—	—	11	1	1	113	2	1	131	67	67	65	3	3
14	Hälsingborg	2	—	—	1	—	—	8	5	5	351	178	178	3	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	9	—	—	20	—	—	115	35	35	1	—	—
16	Hallands län	1	1	—	1	—	—	4	1	1	43	17	10	2	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	3	—	—	—	—	—	2	—	—	19	5	5	1	—	—
18	Göteborgs stad	9	—	—	7	4	3	49	12	8	1568	534	471	33	35	32
19	Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	3	—	—	1	—	—	7	3	3
21	Värmlands län	5	—	—	1	—	—	32	2	—	4	5	5	2	—	—
22	Örebro län	1	—	—	—	—	—	12	—	—	4	—	—	4	—	—
23	Västmanlands län	—	—	—	3	—	—	60	2	2	1	—	—	23	—	—
24	Kopparbergs län	1	—	—	1	—	—	14	—	—	—	—	—	2	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	3	—	—	29	—	—	122	90	90	2	—	—
26	Västernorrlands län	21	—	—	—	—	—	3	—	—	287	136	136	1	—	—
27	Jämtlands län	54	12	12	—	—	—	—	1	—	—	—	—	2	1	1
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	5	2	2	33	29	28	2	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	3	1	1	106	44	34	1	—	—
	Kvinnliga avdelningen	**36**	**24**	**17**	**17**	**11**	**9**	**32**	**9**	**8**	**149**	**113**	**95**	**156**	**33**	**25**
1	Stockholms stad	17	13	10	7	4	2	—	—	—	60	43	41	75	21	19
2	Stockholms län	—	—	—	—	—	—	5	—	—	1	1	1	2	—	—
3	Uppsala stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	1	—	—	—
5	Östergötlands län	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1
6	Norrköping	2	—	—	1	—	—	1	2	2	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	6	—	—
8	Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	6	1	1	6	5	5	23	7	6	1	3	2	57	3	2
14	Hälsingborg	3	—	—	—	—	—	1	—	—	8	9	8	—	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Hallands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	6	8	4	1	1	1	1	—	—	60	38	25	10	5	3
19	Älvsborgs län	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—	—
22	Örebro län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—
23	Västmanlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	—	—	—
26	Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	9	9	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	—	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—

2

Butiks- o. magasins-personal			Hotell- o. restaurang-personal			Transport-arbetare			Allmän o. litterär verksamhet			Handel och samfärdsel, ej specific.			Husligt arbete			Annat arbete			
Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	
571	**132**	**116**	**83**	**72**	**62**	**1 139**	**554**	**499**	**45**	**10**	**10**	**12**	**46**	**44**	**1**	**1**	**1**	**5 320**	**3 777**	**3 741**	
288	94	84	32	23	16	400	202	175	27	5	5	2	—	—	—	—	—	1 024	634	633	1
33	2	2	8	2	1	83	18	17	6	1	1	3	1	1	—	—	—	345	164	159	2
16	1	1	2	—	—	23	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	211	151	147	3
13	1	1	—	2	2	10	1	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	117	68	68	4
14	1	—	1	3	3	45	15	13	—	1	1	—	2	2	—	—	—	265	159	159	5
5	1	1	4	—	—	36	18	15	—	1	1	—	—	—	—	—	—	67	11	10	6
3	1	1	3	—	—	8	6	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	87	52	51	7
—	—	—	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32	22	22	8
2	—	—	2	—	—	9	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	82	56	52	9
1	—	—	—	1	—	1	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	11	9	9	10
8	—	—	2	1	1	22	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	128	54	52	11
12	—	—	1	—	—	9	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	116	33	32	12
54	1	1	3	2	2	97	25	25	3	—	—	—	5	5	—	—	—	444	144	144	13
8	—	—	2	—	—	21	11	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	127	47	47	14
17	13	13	2	—	—	46	33	33	—	—	—	1	—	—	—	—	—	350	74	74	15
1	1	—	—	—	—	13	2	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	35	25	25	16
—	1	—	—	1	1	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	93	99	95	17
63	12	11	3	20	19	171	169	152	5	—	—	4	36	35	—	1	1	531	694	694	18
1	—	—	—	1	1	7	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	139	58	58	19
2	—	—	5	4	4	8	3	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	71	42	42	20
1	—	—	—	—	—	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	304	448	446	21
7	2	—	3	1	1	7	1	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—	92	99	93	22
7	—	—	1	1	1	10	3	3	—	—	—	—	—	—	1	—	—	69	138	137	23
3	—	—	7	7	7	22	7	7	—	—	—	1	1	1	—	—	—	138	47	46	24
5	—	—	—	—	—	20	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	126	183	183	25
1	—	—	—	—	—	4	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	151	135	135	26
1	—	—	—	1	1	7	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	75	48	48	27
2	—	—	1	1	1	26	8	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60	47	45	28
3	1	1	—	—	—	10	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	36	35	29
283	**85**	**54**	**937**	**1240**	**743**	**127**	**78**	**61**	**129**	**208**	**120**	**1**	**7**	**6**	**6 414**	**6 835**	**4 566**	**536**	**5**	**4**	
101	40	21	389	462	289	36	18	16	77	94	55	1	7	6	1 965	2 058	1 542	122	5	4	1
7	3	2	39	57	33	—	—	—	9	23	11	—	—	—	341	410	184	—	—	—	2
1	1	1	4	7	4	—	—	—	—	5	5	—	—	—	95	99	72	2	—	—	3
—	—	—	15	19	14	2	—	—	1	1	1	—	—	—	176	169	94	—	—	—	4
5	1	1	17	31	20	9	3	3	5	14	10	—	—	—	328	246	159	14	—	—	5
—	—	—	6	18	6	1	2	1	1	2	—	—	—	—	79	107	76	19	—	—	6
1	—	—	9	14	10	—	1	1	3	7	4	—	—	—	98	80	55	10	—	—	7
—	—	—	8	10	10	—	—	—	—	2	2	—	—	—	38	44	23	—	—	—	8
2	—	—	7	15	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	103	108	62	14	—	—	9
—	—	—	4	5	2	2	—	—	1	1	1	—	—	—	12	20	8	—	—	—	10
3	1	1	9	17	13	2	1	1	—	3	2	—	—	—	162	123	67	—	—	—	11
9	1	1	39	63	29	5	1	1	—	2	2	—	—	—	168	159	95	—	—	—	12
116	20	14	66	105	44	46	21	16	5	9	3	—	—	—	581	519	382	92	—	—	13
1	—	—	20	26	15	—	1	1	—	1	—	—	—	—	142	108	81	63	—	—	14
2	—	—	14	10	9	11	5	5	3	2	2	—	—	—	197	145	102	44	—	—	15
—	—	—	4	14	7	1	—	—	—	4	—	—	—	—	44	59	29	5	—	—	16
—	1	1	19	20	17	—	—	—	—	1	—	—	—	—	53	70	26	9	—	—	17
13	8	5	62	72	24	7	19	11	5	8	2	—	—	—	702	1 108	731	127	—	—	18
5	2	1	5	23	4	—	—	—	4	3	1	—	—	—	52	93	35	—	—	—	19
3	1	1	33	39	27	—	—	—	3	4	2	—	—	—	182	266	146	—	—	—	20
—	—	—	11	17	12	—	—	—	1	1	1	—	—	—	97	114	69	—	—	—	21
1	1	1	15	22	16	1	3	3	4	3	3	—	—	—	153	178	128	8	—	—	22
3	—	—	24	25	25	1	—	—	1	2	1	—	—	—	158	94	72	—	—	—	23
2	1	1	29	38	27	—	—	—	2	2	2	—	—	—	128	124	83	—	—	—	24
—	—	—	9	17	9	1	3	2	—	2	—	—	—	—	95	81	72	7	—	—	25
—	—	—	2	14	8	2	—	—	3	2	2	—	—	—	35	31	20	—	—	—	26
5	2	1	44	39	28	—	—	—	—	8	7	—	—	—	93	73	43	—	—	—	27
1	1	1	18	20	18	—	—	—	1	2	1	—	—	—	67	73	57	—	—	—	28
2	1	1	16	21	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	70	76	53	—	—	—	29

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna
den 31 maj 1923.

Fackförbund	Redovisade avdelningar	Redovisade medlemmar [1]		Arbetslösa					Arbetslediga på grund av				Arbetslöshetsdagar	
		Hela antalet	Därav kvinnor	till följd av arbetsbrist	av tillfällig orsak	Tillsammans Antal	Tillsammans %	Därav kvinnor	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	annan orsak	Antal redovisade arbetare	Antal dagar under månaden
Bleck- o. plåtslagaref.	32	1 140	—	90	4	**94**	8·2	—	40	1	24	2	880	3 394
Bokbindareförbundet .	13	664	432	55	—	**55**	8·3	38	26	—	1	18	566	817
Bryggeriindustriarb.-f.	24	2 917	606	117	6	**123**	4·2	64	116	—	11	—	2 259	2 939
De förenade förbunden	48	2 829	394	173	1	**174**	6·2	18	88	3	26	—	1 831	4 031
Elektriska arbetareförb.	59	2 252	—	450	9	**459**	20·4	—	48	70	49	9	1 917	10 395
Gjutareförbundet . . .	59	2 274	2	298	11	**309**	13·6	—	64	429	25	1	1 526	5 939
Grov- o. fabriksarb.-f.	133	10 734	872	1 259	348	**1 607**	15·0	79	528	153	101	968	7 112	28 385
Gruvindustriarb.-f. . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Handelsarbetareförb. .	80	5 882	1 375	469	—	**469**	8·0	27	147	1	57	—	5 371	12 132
Hatt- o. pälsindustriarb. f.	15	601	300	62	—	**62**	10·3	21	12	—	9	13	88	221
Hattarbetare	6	133	33	11	—	**11**	8·3	—	4	—	2	3	17	107
Pälsvaruarbetare . .	9	468	267	51	—	**51**	10·9	21	8	—	7	10	71	114
Kommunalarbetareförb.	64	6 604	97	120	—	**120**	1·8	2	238	—	20	6	2 143	2 029
Litografiska förbundet	13	731	—	15	—	**15**	2·1	—	21	—	10	—	—	—
Livsmedelsarbetareförb.	36	2 618	619	174	1	**175**	6·7	8	43	1	42	9	2 353	4 899
Metallindustriarb.-f. .	103	40 149	[2] .	[2] .	[2] .	**5 739**	14·3	[2] .	[2] .	[2] .	[2] .	[2] .	35 981	170 361
Järnbruksarbetare . .	41	8 972	·	·	·	**882**	9·8	·	·	·	·	·	7 630	51 064
Verkstadsarbetare . .	62	31 177	·	·	·	**4 857**	15·6	·	·	·	·	·	28 351	119 297
Murareförbundet . . .	31	1 740	—	75	1	**76**	4·4	—	23	20	3	4	496	1 881
Måleriarbetareförb. . .	20	524	1	23	2	**25**	4·8	—	9	22	2	2	424	888
Pappersindustriarb.-f. .	54	5 758	239	186	18	**204**	3·5	5	215	—	115	2	2 332	3 357
Sadelm.- o. tapetseraref.	19	371	15	34	—	**34**	9·2	—	10	—	8	—	292	616
Sko- o. läderindustriarb.-f.	29	6 174	1 674	782	—	**782**	12·7	105	251	135	108	—	3 452	3 162
Skrädderiarbetareförb.	31	3 544	2 199	120	13	**133**	3·8	76	139	—	13	—	1 970	2 782
Stenindustriarbetaref. .	50	2 226	—	80	3	**83**	3·7	—	52	—	18	5	1 080	1 937
Stuckatörförbundet . .	3	45	—	7	—	**7**	15·6	—	—	—	—	—	27	124
Sågverksindustriarb.-f.	76	6 394	4	416	187	**603**	9·4	—	287	1	125	17	2 942	8 415
Textilarbetareförbundet	6	1 514	780	54	—	**54**	3·6	33	71	—	16	—	1 063	1 404
Tobaksindustriarb.-f. .	7	2 600	2 070	71	—	**71**	2·7	49	138	—	7	2	2 366	592
Transportarbetareförb.	21	1 359	—	101	1	**102**	7·5	12	91	—	5	—	492	1 443
Träarbetareförbundet .	92	5 384	4	820	64	**884**	16·4	—	202	79	52	2	4 811	18 161
Tunnbinderiarbetaref. .	8	260	—	22	—	**22**	8·5	—	13	4	—	—	161	482
Typografförbundet . .	11	430	10	32	8	**40**	9·3	1	9	—	13	2	409	2 319
Väg- o. vattenb.-arb.-f.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa [3]	1 137	117 718	—	—	—	12 521	10·6	—	—	—	—	—	84 344	293 105

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan icke meddelas, i vad mån siffrorna avse hela antalet medlemmar inom fackförbunden. På grundval av dessa siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller *rörande förändringar i detta hänseende.* — [2] *Uppgift saknas.* — [3] Enär uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, ha slutsummor i vissa kolumner icke nedräknats.

Levnadskostnader under andra kvartalet 1923.

Prisstatistik och indexberäkningar.

På grundval av från 49 ombudsorter inhämtade prisuppgifter har socialstyrelsen numera verkställt beräkningar rörande levnadskostnadernas allmänna förändringar från juli 1914 till 1 juli 1923. I efterföljande sammanställning lämnas redogörelse för de förändringar, som under det senast tilländalupna kvartalet träffat de olika posterna.

I indexberäkningen ingående huvudposter.

Livsmedel, bränsle och lyse. De prisuppgifter, som beträffande posterna livsmedel, bränsle och lyse användas vid indexberäkningen, avse samtliga kvartalets sista månad. För livsmedel insamlas uppgifter varje vecka å färskvaror (smör, ägg, kött, fläsk och fisk), varefter medeltal tages för samtliga veckor under månaden; övriga varor noteras en gång i månaden, omkring den 15. Vid sistnämnda tidpunkt inhämtas jämväl noteringar å bränsle- och lyseartiklar. Under hänvisning till sammandragstabellen för livsmedelspriserna (sid. 696—697) och tabellerna över kreaturs- och fiskpriser i vissa större städer (sid. 708—712) må följande anföras rörande de under kvartalet iakttagna prisväxlingarna å de särskilda varuslagen.

Medelpriserna å *mjölk* ha i stort sett bibehållit sig oförändrade under hela kvartalet; såväl i juni som i mars voro medelnoteringarna för oskummad och separerad vara resp. 23 och 9 öre per liter. Trots en tillfällig stegring å en eller annan enstaka ort har tendensen emellertid varit nedåtgående, ehuru ej någon sänkning av medeltalet ägt rum.

Såsom i föregående kvartalsredogörelse framhölls, sjönko partipriserna å *smör* synnerligen kraftigt i slutet av mars, och april uppvisar ytterligare nedgång, vilken var särskilt markerad under månadens sista vecka, då svensk smörnotering i Malmö på en gång sänkte priset med 44 öre per kg. Orsaken till det hastiga prisfallet torde närmast vara att söka i förhållandena på den engelska marknaden. England, som varit den största avnämaren av det skandinaviska smöret, tillgodosåg vid denna tidpunkt sitt huvudsakliga smörbehov från sina kolonier, vilket gjorde, att det svenska och danska smöret hade svårt att att finna avsättning. De hastigt dalande partipriserna åstadkommo givetvis prisnedgång även inom detaljhandeln, och styrelsens medelnotering å mejerismör, som i mars var 3·93 kr. per kg., hade i april sjunkit

till 3·57 kr.; motsvarande sänkning för landssmör var från 3·64 kr. till 3·44 kr. Trots en uppåtgående tendens under maj blevo emellertid månadsmedelpriserna lägre än under april, eller resp. 3·31 och 3·25 kr. för mejeri- och landssmör. Juni månad medförde ytterligare nedgång, eller till 3·19 resp. 3·12 kr. Till belysande av hur kraftigt smörpriserna gått ned må nämnas, att för sista veckan av juni partinoteringen endast låg 3 öre högre än vid motsvarande tidpunkt 1914. *Ost* och *margarin* ha i stort sett bibehållit sig oförändrade i prishänseende, dock med någon obetydlig stegring i fråga om ost.

Priserna å *färska ägg* pläga vanligen nå sin lägsta punkt för året under maj månad för att sedan åter stiga. Innevarande år registrerades redan i början av april årets hittills lägsta partinotering, varefter priserna, med små förskjutningar uppåt och nedåt, varit tämligen konstanta. Minutmedelpriserna ha successivt sjunkit och utgjorde under resp. kvartalsmånader 2·01, 1·88 och 1 83 kr. per tjog; marsnoteringen var 2·69 kr.

Medelpriset å *potatis* har gått upp från 43 öre per 5 liter i mars till 48 öre i juni. Den huvudsakliga höjningen ägde rum under sistnämnda månad och omfattade ett flertal orter; ehuru stegringen i regel ej varit särdeles hög, ha dock å en del platser anmärkningsvärt stora prishöjningar förekommit, såsom i Malmö och Göteborg, där 5-literspriset från mitten av maj till mitten av juni gått upp med resp. 34 och 25 öre. Under vanliga år plägar potatis av gamla skörden under juni betinga ett lägre pris än under de närmast föregående månaderna. Nu har emellertid ett motsatt förhållande varit rådande, vilket torde bero på att den nya skörden försenats på grund av den låga temperaturen under försommaren.

Bruna bönor ha under kvartalet sjunkit 7 öre per kg., under det att priserna å *gula ärter* och *gryn* varit så gott som oförändrade.

Medelpriserna å *mjöl* äro desamma som i mars, med undantag av att rågsiktmjöl gått ned 1 öre per kg.; noteringarna för *bröd* ha ytterligare sjunkit något.

Jämföras minutpriserna å *kött* under det nu gångna kvartalet med för samma tid beräknade medelpriser för olika slag av kreatur, levande vikt, visar det sig, att såväl beträffande kött som kreatur prisstegring ägt rum, med undantag dock för kalvkött. Det köttslag, som stigit mest i pris, är färsk fårstek, och har medelpriset härå gått upp med 11 öre per kg. från mars till juni, motsvarande cirka 5 % stegring, vilken stegringssiffra är densamma som för levande får. Medelpriset å nötkött visar blott obetydlig uppgång, knappt 1 %, under det att nötkreaturspriserna stigit med ej mindre än 15 % (jfr sid. 710—711). Kalvkött har fallit 2 à 3 öre per kg., medan för levande kalvar någon uppgång konstaterats. *Fläsk* visar prissänkning under samtliga kvartalsmånader; priserna för resp. färsk och salt svensk vara lågo under juni 12 och 17 öre lägre per kg. än under mars. Svinpriserna ha förändrats i ungefär samma proportion som fläskpriserna.

I fråga om priserna å *färsk fisk* har en genomgående kraftig sänkning ägt rum, med undantag för färsk sill, som vid denna årstid saluföres endast å

Livsmedelskostnadernas (inkl. bränsle och lyse) förändringar 1914—1923.

Indextal (juli 1914 = 100).

År	Medeltal för						Aritmetiska (»oväg-da») medeltal	»Väg-da» index-tal	Relativ sedel-cirkula-tion[2]
	Mejeri-prod., ägg o. marga-rin (10 varu-slag)[1]	Bröd, mjöl och grvn (11 varu-slag)	Kött (8 varu-slag)	Fisk (9 varu-slag)	Övriga födoämnen (6 varu-slag)	Bränsle och lyse (7 varu-slag)			
1914 Juli	100	100	100	100	100	100	**100**	**100**	105
3:e kv.	101	109	98	102	103	107	**103**	**103**	121
4:e kv.	110	118	95	102	112	108	**108**	**107**	128
1915 1:a kv.	112	124	106	103	128	112	**114**	**113**	133
2:a kv.	114	135	122	102	135	119	**121**	**121**	130
3:e kv.	124	133	137	118	129	135	**129**	**124**	131
4:e kv.	141	124	140	142	130	151	**138**	**128**	136
1916 1:a kv.	143	124	144	150	137	159	**143**	**130**	144
2:a kv.	146	125	157	152	138	167	**148**	**134**	151
3:e kv.	152	126	182	176	150	187	**162**	**142**	156
4:e kv.	170	131	193	196	168	192	**175**	**152**	168
1917 1:a kv.	179	159	192	203	202	207	**190**	**166**	185
2:a kv.	190	161	193	188	225	228	**197**	**175**	201
3:e kv.	203	158	190	202	228	264	**208**	**181**	210
4:e kv.	237	161	212	251	221	330	**235**	**201**	233
1918 1:a kv.	275	173	285	286	241	347	**268**	**227**	260
2:a kv.	283	188	445	323	237	352	**305**	**255**	285
3:e kv.	304	189	506	377	234	372	**330**	**277**	307
4:e kv.	414	244	490	430	266	395	**372**	**320**	339
1919 1:a kv.	400	255	467	354	295	414	**364**	**335**	340
2:a kv.	403	256	474	307	284	389	**352**	**328**	328
3:e kv.	383	264	476	303	259	370	**343**	**311**	313
4:e kv.	383	274	407	294	240	393	**332**	**308**	314
1920 1:a kv.	331	278	360	272	243	410	**316**	**293**	316
2:a kv.	303	296	349	255	243	447	**316**	**295**	320
3:e kv.	308	301	355	277	241	500	**331**	**304**	326
4:e kv.	325	293	329	266	237	488	**323**	**301**	322
1921 1:a kv.	276	257	287	245	225	407	**283**	**266**	312
2:a kv.	228	240	265	218	209	339	**250**	**240**	295
3:e kv.	224	236	254	226	204	276	**237**	**231**	280
4:e kv.	225	203	212	206	194	219	**210**	**210**	265
1922 1:a kv.	179	191	192	205	194	217	**196**	**188**	260
2:a kv.	154	183	188	180	197	210	**185**	**180**	256
3:e kv.	160	174	197	186	199	196	**186**	**180**	243
4:e kv.	173	162	186	174	180	192	**178**	**172**	235
1923 1:a kv.	163	158	182	169	172	193	**173**	**166**	239
2:a kv.	150	157	179	159	173	195	**169**	**162**	239
April	154	157	179	162	174	195	**170**	**163**	239
Maj	147	157	178	156	173	195	**168**	**161**	240
Juni	148	156	179	160	172	195	**168**	**161**	238

[1] Från och med 1920 9 varuslag.

[2] För ytterligare belysning av frågan rörande penningens under kristiden minskade köpkraft har i denna kolumn insatts av professor Gustav Cassel beräknade och genom välvilligt tillmötesgående styrelsen tillhandahållna indextal rörande den relativa sedelcirkulationen. (Rörande principerna för cirkulationssiffrornas beräkning hänvisas till professor Cassels bok: Dyrtid och sedelöverflöd.)

enstaka orter. Gädda utvisar en nedgång från mars med 47 öre per kg., abborre med 32, rödspotta med 14 öre etc. Partipriserna i Stockholm visa även nedgång, under det att för Göteborg tendensen varit svävande (jfr sid. 708—709).

Medelnoteringen å *kaffe* är så gott som oförändrad, dock med någon höjningstendens, och för *socker* har medelpriset fortfarande varit 1·13 kr. per kg., detta beroende därpå, att den sänkning, som företagits under senare delen av juni månad, ännu ej trätt i kraft vid den för ifrågavarande uppgifters insamlande bestämda tidpunkten. I detta sammanhang torde böra erinras om att förordningen den 24 mars 1921 angående införselmonopol jämte fastställande av högsta pris å socker upphävts från och med den 1 juni 1923. Härigenom upphör statens prisreglerande verksamhet för sockermarknaden; priserna komma hädanefter att rätta sig efter läget på världsmarknaden. De första maximipriserna å socker trädde i kraft den 1 juli 1916.

Vad slutligen *bränsle* och *lyse* beträffar, ha de under kvartalet inträffade prisförskjutningarna varit av synnerligen ringa betydelse.

Sammanfattning av livsmedelspriserna förändringar sedan juli 1914. Till belysande av de allmänna förändringar, som med avseende å livsmedelspriserna (inberäknat bränsle och lyse) ägt rum i detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med juni 1923, meddelas i tabellen å sid. 687 tvenne indexserier, vilka utarbetats på sätt förut beskrivits i Sociala Meddelanden (årg. 1920, sid. 752 ff.).

Av dessa indexserier är det den »vägda», som kommer till användning vid beräknandet av de totala levnadskostnadernas förändringar.

Bostad. Enligt vad som framgått av uppgifter från hyresnämnderna i riket, har vid senaste undersökningstillfället, den 1 oktober 1922, den genomsnittliga stegringen av bostadshyrorna sedan 1914 beräknats till c:a 63 %, vilken siffra nu kvarstår oförändrad. En gång om året, den 1 oktober, beräknas ny stegringsprocent, som därefter bibehålles t. o. m. följande 1 juli.

Beklädnad. Uppgifterna angående beklädnadsartiklar avse de priser, som gällde omkring den 20 i kvartalets sista månad. I fråga om insamlingsförfarandet etc. hänvisas till Soc. Medd., årg. 1920, s. 549 samt årg. 1922, s. 155.

Omstående tabell åskådliggör de prisförändringar, som till beklädnadsposten hörande artiklar varit underkastade från juli 1914 fram till juli 1923.

Den nu slutförda undersökningen visar, att för flertalet varuslag ett fortsatt prisfall ägt rum, ehuru sänkningen ej är nämnvärt stor. Den genomsnittliga stegringen av beklädnadskontot sedan 1914 torde för närvarande kunna beräknas till 96 % (mot 99 % ett kvartal tidigare).

Framräknas stegringssiffrorna för de olika artiklarna från 1914 till juli 1923, visar det sig, att underkläder av ullbomull stigit med resp. 145 och 125 % för tröja och kalsonger. Herrkläder uppvisa en genomsnittlig stegringssiffra av 135 %, under det att för ylletyg ökningen knappast är hälften så

Beklädnadsartiklar.

Medelpris för socialstyrelsens ombudsorter.

Beklädnadsartiklar	1914 (mitten)	Dec. 1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	Okt. 1922	Jan. 1923	April 1923	Juli 1923
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Tyger och garner:												
Ylletyg (till damklänning) . pr m.	2·50	5·00	7·00	13·50	13·75	12·00	6·75	4·45	4·30	4·20	4·15	4·05
Bomullstyg (till dito) . . . pr m.	0·50	0·80	1·15	2·50	1·90	2·15	1·45	1·05	1·00	1·00	0·95	0·95
Ullgarn . . » kg.	6·50	20·00	27·00	50·00	45·00	36·40	16·50	11·95	11·60	11·45	10·85	10·75
Herrkläder:												
Herrkostym, best. .	65·00	90·00	120·00	205·00	228·00	270·00	222·00	169·00	159·00	158·00	156·00	155·00
» konf. .	40·00	60·00	80·00	130·00	135·00	179·00	141·00	108·00	103·00	101·00	99·00	98·00
Vinteröverrock, best.	70·00	95·00	118·00	195·00	217·00	260·00	214·00	166·00	156·00	154·00	152·00	151·00
» konf.	40·00	60·00	75·00	123·00	130·00	167·00	131·00	102·00	97·00	96·00	95·00	94·00
Bomullsskjorta . .	2·00	3·00	4·00	7·25	7·25	7·00	4·75	3·70	3·55	3·55	3·50	3·45
Tröja (ullbomull) .	1·50	2·50	3·75	8·00	7·00	6·00	5·25	4·25	4·05	4·05	3·75	3·70
Kalsonger »	1·75	2·75	4·00	8·50	7·50	6·50	5·50	4·55	4·30	4·30	4·05	3·90
Yllestrumpor . . .	1·25	2·50	3·10	5·50	4·75	5·00	3·25	2·35	2·25	2·20	2·15	2·15
Arbetsblus	1·75	—	—	—	7·25	7·90	5·75	4·35	4·20	4·15	4·10	4·10
Skodon:												
Kängor, snörläder .	8·50	16·50	21·00	29·00	31·00	33·50	22·50	15·50	14·25	14·00	13·75	13·75
Stövlar	16·50	31·50	38·00	63·00	62·50	65·00	41·50	28·75	26·50	26·25	26·00	25·75
Kängor av boxkalv:												
mans-	13·00	19·50	26·00	39·25	40·25	44·25	31·75	22·00	20·00	19·75	19·25	19·00
dam-	11·50	17·00	23·00	36·75	37·50	41·50	29·75	21·50	19·75	19·50	19·00	18·75
barn-	7·00	10·50	13·50	19·50	17·25	19·50	15·50	12·00	11·50	11·25	11·00	11·00
Halvsulning och klackning . . .	3·50	5·50	6·75	8·25	9·75	11·15	9·95	8·00	7·65	7·45	7·25	7·05

stor. Ullgarn företer en uppgång med cirka 65 % och strumpor med 70 %. Genomsnittsstegringen för skodon är 57 % och för halvsulning 101 %.

Skatter. Skatteberäkningarna, vilka tidigare utförts endast en gång om året, verkställas fr. o. m. 1 oktober 1922 två gånger årligen, varvid omräkning av kommunalskatten äger rum den 1 april samt av krono- och landstingsskatterna den 1 oktober (se härom Soc. Medd., årg. 1922, s. 947). Skatteindexen kvarstår alltså vid detta beräkningstillfälle oförändrad och avser de skatter, som förfalla till betalning under kalenderåret 1923.

Övriga utgifter. Beräkningarna rörande denna post avse dels priser omkring den 20 i kvartalets sista månad, dels taxor såvitt möjligt fr. o. m. kvartalsskiftet. Den nu avslutade undersökningen ger vid handen, att posten »övriga utgifter» under innevarande kvartal ej undergått någon nämnvärd förändring, utan har man, trots smärre prisförskjutningar såväl uppåt som nedåt, för posten i dess helhet erhållit samma stegringssiffra som förut, eller 88 %.

I efterföljande tablå meddelas indextal för vissa viktigare poster inom

gruppen »övriga utgifter», med utgångspunkt från 1914 års siffra, som satts lika med 100. Jämförbara uppgifter föreligga från och med år 1919.

	1914 (mitten)	1919	1920	1921	1922	1922				1923		
						jan.	apr.	juli	okt.	jan.	apr.	juli
Inventarier (möbler, kökssaker m. m.)	100	295	306	269	211	231	211	204	197	195	193	192
Tvätt och renhållning	100	372	293	229	186	203	183	180	176	165	166	171
Hygien (sjukvård och hälsovård) . .	100	199	220	230	208	214	207	206	205	199	199	193
Intellektuella ändamål	100	234	255	293	229	238	226	226	226	220	220	220
Förenings- och försäkringsavgifter .	100	134	175	187	187	189	189	184	184	176	175	175
Nöjen och förströelser	100	205	233	236	217	227	219	213	209	208	208	208
Resor (järnvägs- och spårvägsresor) .	100	193	241	259	219	219	219	219	219	219	219	218
Telefon, post- och skrivutensilier . .	100	165	229	240	205	225	206	206	181	181	181	179
Arbetshjälp i hemmet	100	200	252	279	222	260	216	206	206	202	196	196
Samtliga poster	**100**	**216**	**233**	**231**	**200**	**210**	**200**	**195**	**195**	**190**	**188**	**188**

Sammanfattning. Levnadskostnadsindex.

Under det att de å sid. 687 angivna indexsiffrorna, vilka framräknas månatligen, endast gälla de förändringar, som drabbat priserna å livsmedel, bränsle och lyse, avser socialstyrelsens vid varje kvartalsskifte meddelade levnadskostnadsindex förutom nyssnämnda poster jämväl kostnaderna för bostad, beklädnad, skatter och »övriga utgifter».

Den nu senast utförda beräkningen rörande levnadskostnadernas förskjutningar sedan juli 1914 avser prisläget omkring den 1 juli 1923 och hänför sig som förut till en s. k. normalfamilj (man, hustru och två barn) med en utgiftsstat före kriget av c:a 2 000 kr. Beträffande tillvägagångssättet vid framräknandet av denna index hänvisas till Soc. Medd. årg. 1918, s. 186.

Förhållandet mellan utgifterna för *årsbudgetens särskilda huvudposter*, beräknade enligt prisläget dels vid mitten av år 1914 och dels vid tidpunkten för resp. indexberäkningar, belyses genom översikt å sid. 691.

Som av sammanställningen framgår, utgör den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 till det senaste undersökningstillfället, den 1 juli 1923, 74 % och kan sålunda betecknas med indexsiffran 174. Detta innebär, att en normalfamilj med en årsbudget före kriget av 2 000 kr. numera måste giva ut 3 481 kr. för att kunna uppehålla sin tidigare levnadsstandard.

I jämförelse med indexsiffran vid närmast föregående kvartalsskifte visar den nu framräknade en nedgång med 3 enheter eller 1·7 %. Bidragande till sänkningen ha varit förskjutningar i *nedåtgående* riktning av posterna livsmedel, bränsle och lyse samt beklädnad. Livsmedelspostens sänkning, som i främsta rummet orsakat indextalets nedgång, hänför sig till de tidigare omnämnda större eller mindre prisfallen å diverse varuslag, bland vilka särskilt märkas smör, ägg samt fläsk. Sänkningen å ett flertal andra

	Föda- och njutnings-ämnen	Bostad	Bränsle och lyse	Be-klädnad	Skatter	Övriga utgifter	Summa utgifter	Ökn. l. minskn. i % fr. närmast föreg. beräkn.
1914 juli	100	100	100	100	100	100	**100**	—
1916 dec.	152	108	168	160	109	125	**139**	+ 39·2
1917 maj	174	108	190	170	109	130	**152**	+ 9·1
sept.	180	112	240	210	109	150	**166**	+ 9·3
1918 1 jan.	214	112	275	250	109	175	**192**	+ 15·6
1 april	229	112	280	270	114	185	**203**	+ 5·8
1 juli	258	112	286	285	114	195	**219**	+ 8·2
1 okt.	281	112	305	350	114	220	**242**	+ 10·5
1919 1 jan.	323	120	381	350	114	225	**267**	+ 10·0
1 april	327	120	367	320	160	215	**265**	— 0·5
1 juli	318	120	326	310	160	210	**257**	— 3·0
1 okt.	311	130	294	330	160	215	**257**	—
1920 1 jan.	307	130	307	345	160	220	**259**	+ 0·5
1 april	287	130	333	370	290	230	**265**	+ 2·4
1 juli	287	130	372	390	290	235	**270**	+ 1·8
1 okt.	298	155	400	390	290	245	**281**	+ 4·3
1921 1 jan.	286	155	380	355	290	245	**271**	— 3·6
1 april	247	155	316	295	372	235	**249**	— 8·0
1 juli	231	155	264	270	372	225	**236**	— 5·5
1 okt.	228	163	231	250	372	220	**231**	— 2·0
1922 1 jan.	202	163	207	240	372	210	**216**	— 6·5
1 april	184	163	196	225	264	200	**195**	— 9·5
1 juli	178	163	188	210	264	195	**190**	— 2·8
1 okt.	180	163	183	205	263	195	**190**	—
1923 1 jan.	166	163	188	203	263	190	**183**	— 3·7
1 april	164	163	188	199	211	188	**177**	— 3·3
1 juli	158	163	185	196	211	188	**174**	— 1·7

varuslag har motvägts av den uppgång i potatispriset, som konstaterats under kvartalets sista månad. I detta sammanhang erinras om att prisuppgifterna på livsmedel samt bränsle och lyse äro de i följande tabell sid. 696—697 angivna och för juni månad insamlade. Sänkningen för de båda andra utgiftsgrupperna har varit av mindre betydelse. Hyres- och skatteposterna samt »övriga utgifter» kvarstå *oförändrade* vid detta tillfälle.

* * *

I detta sammanhang torde även de uppgifter rörande *inackorderingspriser för arbetare*, som årligen (under månaderna februari, mars och april) införskaffats från socialstyrelsens ombudsorter, förtjäna att anföras till ytterligare belysning av dyrtidens inverkan på levnadskostnaderna. Medelpriset per vecka för privat inackordering för arbetare utgjorde för samtliga orter:

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923
Absoluta tal:											
Endast måltider . . kr.	8·98	9·47	10·06	12·21	14·24	22·61	25·68	26·08	25·07	20·26	18·27
Måltider och husrum »	12·21	12·55	13·52	15·34	18·28	27·42	31·43	33·04	32·22	26·75	24·64
Indextal:											
Endast måltider . . .	*100*	*105*	*112*	*136*	*159*	*252*	*286*	*290*	*279*	*226*	*203*
Måltider och husrum .	*100*	*103*	*111*	*126*	*150*	*225*	*257*	*271*	*264*	*219*	*202*

Från år 1913 till år 1923 ha, som man finner, inackorderingspriserna stigit i genomsnitt med 103 % för endast måltider och med 102 % för måltider och husrum. Jämföras innevarande års priser med de under fjolåret konstaterade, visar det sig, att en nedgång ägt rum med 10 % för endast måltider och med 8 % för helinackordering, eller ungefär samma sänkning som beträffande detaljhandelspriserna.

Internationell översikt.

I anslutning till den föregående redogörelsen för levnadskostnaderna under andra kvartalet 1923 lämnas i omstående tabeller en översikt av partiprisens förändringar i Sverige samt levnadskostnadernas förskjutningar i de länder, som äga en användbar statistik häröver. Beträffande såväl primärmaterialets beskaffenhet som de använda beräkningsmetoderna och vissa i samband därmed vidtagna förändringar hänvisas till förut lämnade redogörelser i denna tidskrift (*årg. 1923, sid. 146 och 420*).

Av *tab. A* över detalj- och partiprisernas förändringar i Sverige framgår, att de senare, som under årets första kvartal befunnit sig i stegring, under de sista månaderna varit tämligen stabila. De smärre förändringar, som inträffat i fråga om detaljpriserna, utvisa genomgående sänkning.

Jämföres utvecklingen i Sverige, Norge och Danmark (*tab. B* och *C*), finner man, att prisfallet försiggått betydligt hastigare i Sverige än i de båda övriga länderna, varest under sist förflutna tiden nedgången varit synnerligen obetydlig samt att Sverige, enligt senast tillgängliga jämförbara uppgifter, har att uppvisa den lägsta totalindexen. Därnäst kommer Danmark med hänsyn till levnadskostnadsindexens nuvarande läge. Indexsiffrorna för de särskilda huvudposterna äro i allmänhet lägst i Sverige och högst i Norge.

Inom övriga europeiska länder med högvärdig valuta — England, Holland, Schweiz — har utvecklingen under innevarande år nära anslutit sig till den för de tre skandinaviska länderna karakteristiska, d. v. s. inga större förändringar ha ägt rum. I Finland är tendensen svagt nedåtgående, under det att indextalen för Frankrike och Belgien visa stegring. I Italien råder för närvarande en viss stabilitet. Vad Tyskland beträffar, förmärktes, såsom i föregående redogörelse framhölls, efter den starka stegringen under årets första månader en tillfällig stagnation i prisrörelsen; indextalen för mars och april utvisade sålunda en efter nuvarande tyska förhållanden ringa stegring. På allra sista tiden har ånyo en enorm prisökning inträffat, i det att prisnivån fördubblats enbart från maj till juni. Slutligen kan beträffande Förenta staterna och övriga i tabellen upptagna utomeuropeiska länder såsom ett gemensamt drag framhållas, att prisnivån där synes ha nått ganska stor stabilitet.

Tab. A. Detalj- och partipriser i Sverige.

Tid		Socialstyrelsens detaljprisindex		Kommerskollegii partiprisindex									Göteborgs Handelstidnings partiprisindex
		Samtl. levnadskostnader	Livsm., bränsle, lyse	Samtl. varor	Samtl. råvaror	Samtl. fabrikat	Vegetabil. livsm.	Animal. livsm.	Fodermedel	Bränsle	Textilvaror (råvar. o. fabrik.)	Läder-varor (råvar. o. fabrik.)	
juni/juli	1915	(115)	122	·	·	·	·	·	·	·	·	·	145
»	1916	(130)	136	·	·	·	·	·	·	·	·	·	183
»	1917	159	175	·	·	·	·	·	·	·	·	·	239
»	1918	219	261	·	·	·	·	·	·	·	·	·	334
»	1919	257	319	·	·	·	·	·	·	·	·	·	324
»	1920	270	294	375	381	370	271	285	293	664	471	311	366
»	1921	236	234	222	212	231	230	212	189	210	242	186	218
»	1922	190	179	174	153	192	183	157	161	140	216	133	164
dec./jan.	1923	183	168	163	151	173	148	164	136	145	212	131	155
mars/apr.	»	177	166	168	160	175	148	153	148	179	214	131	162
apr./maj	»	·	163	168	157	177	150	148	148	173	214	130	159
maj/juni	»	·	161	166	155	176	150	148	144	165	212	129	158
juni/juli	»	174	161	·	·	·	·	·	·	·	·	·	160

Tab. B. Levnadskostnader i Sverige, Norge och Danmark. Indextal för de särskilda huvudposterna (livsmedel, bostad, bränsle och lyse, kläder, skatter, övriga utgifter).

Tid		Sverige						Norge						Danmark					
		L.	Bo.	Br.	Kl.	Sk.	Övr.	L.	Bo.	Br.	Kl.	Sk.	Övr.	L.	Bo.	Br.	Kl.	Sk.	Övr.
juni/juli	1915	123	·	113	·	·	·	·	·	·	·	·	·	128	100	130	110	100	100
»	1916	134	·	150	·	·	·	·	·	·	·	·	·	146	102	175	160	100	121
»	1917	177	110	215	190	109	140	·	·	·	·	·	·	166	105	220	190	100	146
»	1918	258	112	286	285	114	195	271	111	517	304	·	210	187	108	275	260	100	197
»	1919	318	120	326	310	160	210	289	123	335	420	352	277	212	113	292	310	162	224
»	1920	287	130	372	390	290	235	311	147	478	336	487	276	253	130	563	355	227	247
»	1921	231	155	264	270	372	225	290	161	366	292	732	344	239	141	401	242	526	203
»	1922	178	163	188	210	264	195	227	168	265	249	770	295	188	155	301	214	377	195
dec./jan.	1923	166	163	188	203	263	190	215	173	236	237	738	273	184	155	277	218	377	204
mars/apr.	»	164	163	188	199	211	188	214	173	235	232	738	267	·	·	·	·	·	·
apr./maj	»	161	·	187	·	·	·	212	·	·	·	·	·	·	·	·	·	·	·
maj/juni	»	159	·	184	·	·	·	214	·	·	·	·	·	·	·	·	·	·	·
juni/juli	»	158	163	185	196	211	188	213	173	—	230	738	—	—	—	—	—	—	—

Tab. C. Levnadskostnader. Internationell översikt.

Tid		Sverige	Norge	Danmark	Finland	England	Tyskland	Frankrike (Paris)	Belgien	Holland (Amsterdam)	Schweiz	Italien		Förenta staterna	Kanada	Sydafrika	Australien
												Rom	Milano				
juni/juli	1915	(115)	·	116	·	125	·	·	·	·	119	99	·	105	97	105	108
»	1916	(130)	·	136	·	148	·	·	·	·	141	116	·	118	102	112	116
»	1917	159	·	155	·	180	·	·	·	142	179	146	·	142	130	122	113
»	1918	219	252	182	·	203	·	·	·	183	222	197	286	174	146	131	118
»	1919	257	280	211	·	208	·	238	·	195	250	205	280	177	155	145	129
»	1920	270	302	262	·	252	·	341	453	217	239	313	441	217	190	179	153
»	1921	236	302	237	1110	219	·	307	379	208	207	387	494	180	155	162	149
»	1922	190	255	199	1109	184	5392	302	366	187	153	429	488	167	147	135	139
dec./jan.	1923	183	242	198	1141	178	68506	300	384	176	156	438	504	170	149	132	140
mars/apr.	»	177	240	·	1129	174	285400	324	408	172	156	440	493	169	150	—	—
apr./maj	»	·	·	·	1096	170	295400	·	409	·	159	441	492	·	—	—	·
maj/juni	»	·	·	·	1075	169	381600	·	413	·	—	—	490	·	—	—	·
juni/juli	»	174	239	—	—	—	765000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Livsmedelskostnadernas förändringar å vissa orter i riket.

Utgifter för livsmedel, bränsle och lyse för en normalfamilj med en utgiftsstat år 1914 av c:a 2 000 kronor.[1]

A. Juli 1914 = 100.

Ort	1914		1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	
	Juli	2:dra halvåret									1:sta kvartalet	2:dra kvartalet
Stockholm	100	106	123	140	179	283	330	307	239	181	163	159
Södertälje	100	106	121	138	178	273	319	298	229	174	161	154
Uppsala	100	108	125	142	185	281	334	314	249	184	169	162
Nyköping	100	104	119	138	180	268	319	293	229	173	162	156
Eskilstuna	100	105	120	136	183	267	319	289	228	170	158	153
Linköping	100	107	123	143	188	277	330	306	243	187	175	169
Norrköping	100	105	121	138	179	267	320	298	230	177	162	158
Motala	100	104	125	146	190	280	332	310	240	181	169	163
Jönköping	100	104	122	141	179	271	326	304	237	177	165	162
Växjö	100	105	123	142	178	267	322	300	233	182	171	168
Kalmar	100	104	120	140	182	260	297	277	222	172	159	154
Västervik	100	103	119	136	175	261	307	291	223	171	159	154
Visby	100	106	122	137	170	249	305	289	229	175	159	155
Karlskrona	100	105	127	145	181	253	303	284	229	180	168	163
Kristianstad	100	108	130	149	192	283	318	296	236	178	166	161
Malmö	100	104	124	142	187	281	318	295	233	181	168	165
Lund	100	105	127	145	186	278	312	292	230	178	165	159
Landskrona	100	106	130	146	189	275	325	306	244	184	169	164
Hälsingborg	100	105	126	145	185	276	313	293	236	179	163	161
Ystad	100	105	131	148	188	281	312	297	231	178	162	158
Halmstad	100	106	127	146	187	274	310	290	232	178	164	160
Göteborg	100	106	127	147	192	299	337	318	254	191	179	178
Lysekil	100	105	119	139	180	268	312	297	229	177	166	160
Vänersborg	100	104	122	143	186	285	330	303	241	183	170	166
Borås	100	106	127	145	187	282	322	306	243	190	176	171
Tidaholm	100	103	121	142	177	260	307	285	233	178	164	160
Karlstad	100	108	122	143	182	274	327	311	240	181	170	166
Örebro	100	107	123	142	182	267	321	300	231	174	159	155
Kopparberg	100	107	121	142	183	272	331	312	243	177	167	163
Västerås	100	105	123	142	182	276	333	307	233	173	158	154
Falun	100	105	119	139	180	275	326	308	245	180	164	159
Domnarvet o. Borlänge	100	105	121	142	186	288	334	—	—	—	—	—
Ludvika	100	103	116	137	180	268	328	302	238	172	158	155
Gävle	100	107	120	142	184	278	325	312	244	178	163	158
Söderhamn	100	108	121	140	184	280	334	317	249	184	172	168
Sundsvall: staden	100	105	120	144	184	282	337	318	241	180	166	159
sågverksdistriktet	100	103	117	143	189	283	333	317	246	184	171	164
Nyland	100	103	114	140	184	266	322	—	—	—	—	—
Östersund	100	106	118	139	181	270	317	305	252	187	165	160
Umeå	100	106	117	141	187	269	324	308	248	187	176	173
Luleå	100	104	117	137	182	270	322	310	249	190	169	165
Boden	100	107	119	138	183	277	330	—	—	—	—	—
Malmberget o. Gällivare	100	104	115	128	168	257	323	309	251	187	169	160
Kiruna	100	104	116	130	169	262	325	316	263	196	177	168
Samtliga orter	**100**	**105**	**121**	**139**	**181**	**270**	**320**	**298**	**237**	**180**	**166**	**162**

[1] Såsom framhållits i Soc. Medd., årg. 1920, sid. 748, hava dessa tabeller varit föremål för en omräkning, varvid de tidigare publicerade indextalen för åren 1914—1919 undergått smärre förändringar.

Det må observeras, att samtliga ovan meddelade indexsiffror äro medeltal för de angivna tidsperioderna.

B. Den genomsnittliga utgiftssumman för samtliga orter = 100.

Ort	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	
											1:sta kvartalet	2:dra kvartalet
Stockholm	119	120	121	119	117	124	123	122	120	121	119	119
Södertälje	105	108	106	104	103	106	105	105	102	102	103	101
Uppsala	102	103	103	101	102	103	104	104	105	103	102	101
Nyköping	98	99	98	97	98	98	99	97	95	96	97	96
Eskilstuna	101	103	102	100	104	101	103	100	99	98	99	98
Linköping	96	97	98	98	100	98	99	98	98	101	102	101
Norrköping	100	103	103	102	102	101	103	103	101	103	102	102
Motala	93	94	97	97	98	97	97	97	95	95	97	96
Jönköping	95	93	93	92	91	92	94	94	92	92	93	93
Värnamo	—	—	—	—	—	—	—	89	89	88	88	90
Växjö	89	88	90	89	86	86	89	88	86	89	91	92
Kalmar	102	101	01	102	102	97	94	94	95	97	98	98
Västervik	93	93	192	91	90	90	89	91	88	90	91	90
Visby	97	96	96	92	89	87	91	92	91	93	92	92
Karlskrona	101	100	05	103	100	93	95	95	97	101	102	102
Kristianstad	96	96	102	101	100	99	94	94	95	94	95	95
Malmö	101	101	104	103	105	105	101	100	100	103	104	105
Lund	99	99	103	102	101	101	96	97	96	99	99	98
Landskrona	99	97	105	102	101	99	99	100	100	101	101	100
Hälsingborg	99	98	103	102	101	101	97	97	98	99	97	99
Ystad	98	96	103	100	99	99	93	94	93	95	94	94
Halmstad	101	99	103	102	101	99	95	95	96	97	97	98
Varberg	—	—	—	—	—	—	—	92	92	91	90	91
Göteborg	102	102	106	106	107	112	107	108	108	108	110	112
Lysekil	101	101	100	101	100	100	99	101	99	101	102	102
Vänersborg	99	98	99	100	100	103	101	99	100	100	101	101
Borås	98	99	102	102	101	102	98	100	100	104	104	105
Lidköping	—	—	—	—	—	—	—	94	93	95	95	95
Tidaholm	97	97	99	100	96	95	94	94	97	98	98	98
Karlstad	99	101	99	100	98	99	100	102	100	100	102	102
Arvika	—	—	—	—	—	—	—	101	99	99	100	101
Örebro	100	101	101	100	99	98	99	99	97	97	96	96
Kopparberg	93	93	93	94	94	93	96	97	95	92	94	94
Västerås	100	100	101	101	100	101	104	102	98	97	96	97
Falun	99	99	97	98	98	100	101	101	103	100	99	99
Avesta	—	—	—	—	—	—	—	98	94	90	89	89
Domnarvet o. Borlänge	93	93	93	94	95	96	97	—	—	—	—	—
Ludvika	97	97	94	95	97	99	100	98	98	94	94	95
Mora	—	—	—	—	—	—	—	103	104	97	93	95
Gävle	101	101	99	101	101	102	101	104	102	99	99	98
Söderhamn	96	97	95	95	97	98	99	101	101	99	100	101
Sundsvall: staden	104	103	101	105	104	106	108	108	104	103	103	102
sågverksdistriktet	98	98	93	99	101	101	101	103	101	100	101	99
Nyland	100	98	92	97	99	95	98	—	—	—	—	—
Kramfors	—	—	—	—	—	—	—	101	105	104	103	103
Östersund	102	102	99	101	101	101	101	104	109	107	102	102
Umeå	97	95	90	94	96	93	95	96	98	199	101	101
Vilhelmina	—	—	—	—	—	—	—	109	117	113	113	114
Luleå	103	104	100	101	104	103	105	108	110	111	107	108
Boden	101	103	100	100	103	104	105	—	—	—	—	—
Malmberget o. Gällivare	116	115	110	106	107	110	117	119	123	122	119	116
Kiruna	118	116	110	107	107	111	117	122	129	127	124	122
Samtliga orter	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Medelpris per år (1913—1922) och per månad (juni 1922—juni 1923)

	Varuslag	Kvantitet	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	15	16	19	25	× 38	47	44	35	25
2	handskummad	»	8	8	9	10	15	× 24	—	26	20	13
3	separerad	»	6	6	7	8	12	× 19	23	19	13	9
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	236	239	292	××310	× 401	× 587	729	657	496	375
5	mat- (lands-)	»	213	218	260	295	× 358	× 546	727	651	486	358
6	Ost: helfet, okryddad	»	164	162	197	257	× 305	× 372	624	524	389	277
7	halvfet, »	»	121	119	149	191	× 234	× 332	500	374	267	178
8	Margarin: växt-, bästa sort	»	135	144	170	216	—	—	433	376	293	178
9	Ägg: svenska, färska	tjog	159	171	198	237	343	725	681	578	428	320
10	» konserverade	»	137	151	169	204	307	615	716	533	393	348
11	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	526	× 955	× 1200	1271	963	947	699
12	»	5 l.	28	30	36	33	× 58	× 68	71	60	60	47
13	färsk	»	46	80	87	76	146	237	102	191	124	119
14	Ärter, gula	kg.	31	35	57	55	× 63	× 66	78	69	58	48
15	Bruna bönor	»	48	49	75	111	199	× 173	214	130	83	97
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	31	33	40	××38	× 42	× 50	× 75	91	71	52
17	råg-, » » »	»	22	23	32	××29	× 36	× 41	× 56	56	46	31
18	rågsikt-, » » »	»	27	29	39	××34	—	—	× 73	73	63	44
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	36	42	52	50	× 68	× 82	99	101	72	52
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	41	41	46	52	× 75	× 73	111	176	85	61
21	Rågbröd: hårt, grovt spisbröd	»	41	43	54	53	× 62	× 73	96	111	108	86
22	hårt, knäckebröd	»	—	—	—	—	—	—	—	139	132	110
23	mjukt, limpa, söt	»	38	40	48	49	× 60	× 75	96	105	93	73
24	» » sur (»grovbröd»)	»	30	31	38	38	× 45	× 49	64	71	65	50
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	76	78	88	90	× 117	× 180	230	254	217	172
26	*mjukt, bil-* bakat med vatten	»	43	46	53	54	× 68	× 88	116	128	113	88
27	ligaste sort » » mjölk	»	60	61	67	66	× 83	× 144	167	145	129	103
28	Nötkött, färskt: stek	»	122	116	140	193	219	567	563	398	301	223
29	soppkött	»	100	95	119	169	193	507	490	333	243	175
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	131	130	154	203	× 215	546	512	493	377	280
31	spädkalv	»	72	70	87	122	× 148	357	312	274	204	155
32	Fårkött: färskt, stek	»	133	130	158	215	258	626	600	431	310	233
33	salt, svenskt	»	114	118	139	194	241	546	547	385	264	193
34	Renkött, färskt, stek	»	119	121	140	184	261	509	557	442	348	270
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	133	129	191	233	× 270	× 388	605	449	321	250
36	salt, svenskt »	»	140	137	198	246	× 287	× 404	619	470	338	263
37	» amerikanskt »	»	—	—	—	—	—	—	—	364	275	204
38	Fisk, färsk: abborre	»	75	76	80	99	122	211	202	191	166	140
39	gädda	»	108	110	117	149	188	317	333	312	260	211
40	sill	»	34	35	45	68	91	149	110	102	92	79
41	strömming	»	38	39	43	56	65	123	114	106	91	70
42	torsk	»	55	57	62	82	111	196	160	139	119	100
43	rödspotta (»spätta»)	»	79	81	89	123	167	295	244	219	199	169
44	kolja	»	—	—	—	—	—	—	—	152	134	113
45	salt: sill, prima	»	45	45	57	97	105	145	148	120	87	77
46	strömming	»	30	31	36	61	73	100	105	74	65	51
47	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	56	58	72	111	152	293	223	156	113	97
48	Kaffe (obränt), prima Santos	»	170	159	161	209	× 315	× 307	316	331	210	219
49	Socker, bit-	»	67	65	66	× 68	× 70	× 92	× 133	× 168	× 170	× 156
50	Salt (matsalt)	»	—	10	10	13	19	31	32	31	26	21
51	Svagdricka	l.	6	6	7	8	10	14	16	16	17	15
52	Fotogen, Water White	»	20	21	23	27	37	—	71	60	53	38
53	Ved: björk-, osågad, hemkörd (per	famn	2560	2630	2890	3810	5520	7850	8220	10310	7090	4990
54	barr- »storfamn»: 3·56 kbm)	»	2040	2110	2310	3060	4500	6620	6740	8230	5620	3820
55	Bränntorv	100 kg.	196	220	290	385	670	1035	896	964	659	460
56	Kol: antracit- (»valnöt»)	hl.	401	411	531	717	803	—	—	2069	1286	948
57	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	234	242	367	543	707	—	—	1664	703	444
58	Koks: gasverks- (krossad)[1] hemkörd	»	165	157	211	292	413	—	—	1177	452	326
59	eng. kamin- » hemkörd	»	189	190	248	339	521	—	—	1249	481	356

[1]) T. o. m. år 1917 avse uppgifterna okrossad koks. — × Maximipris. — ×× Eljest fastställda pris.

för samtliga orter (44 orter åren 1913—1919 samt 49 orter fr. o. m. år 1920).

Juni 1922	Juli 1922	Aug. 1922	Sept. 1922	Okt. 1922	Nov. 1922	Dec. 1922	Jan. 1923	Febr. 1923	Mars 1923	Apr. 1923	Maj 1923	Juni 1923	Höjning (+) eller sänkning (−) i %		
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	juni 1914—juni 1923	juni 1922—juni 1923	
25	24	24	24	24	23	23	23	23	23	23	23	23	+ 64·3	− 8.0	1
13	13	13	13	13	12	12	13	12	12	13	12	12	+ 50·0	− 7·7	2
9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	8	9	+ 50·0	0·0	3
379	387	390	401	401	390	389	388	382	393	357	331	319	+ 41·2	− 15·8	4
355	361	364	378	383	376	377	368	356	364	344	325	312	+ 52·2	− 12·1	5
266	259	259	260	264	266	266	267	268	268	269	270	270	+ 67·7	+ 1·5	6
165	164	165	167	173	174	176	177	178	180	180	179	183	+ 53·8	+ 10·9	7
127	181	203	194	191	190	188	187	187	187	188	187	186	+ 34·8	+ 46·5	8
219	227	235	283	386	419	411	333	294	269	201	188	183	+ 39·7	− 16·4	9
—	—	—	—	327	329	327	292	258	233	182	—	—	—	—	10
725	702	652	694	622	628	626	635	635	657	660	667	727	—	+ 0·3	11
50	47	42	45	42	42	42	42	42	43	44	44	48	+ 65·5	− 4·0	12
—	180	58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
48	49	49	49	48	47	47	48	49	49	50	50	50	+ 66·7	+ 4·2	14
106	106	106	104	96	83	78	77	76	74	72	69	67	+ 45·7	− 36·8	15
52	51	51	48	46	46	46	45	45	45	45	45	45	+ 45·2	− 13·5	16
32	32	32	30	28	28	27	27	27	27	27	27	27	+ 28·6	− 15·6	17
46	46	46	42	39	39	39	39	39	39	38	38	38	+ 46·2	− 17·4	18
54	54	54	53	51	50	50	50	50	50	50	50	50	+ 38·9	− 7·4	19
60	59	60	59	57	56	55	54	53	53	53	53	52	+ 33·3	− 13·3	20
86	85	84	83	80	79	78	78	76	76	75	75	74	+ 80·5	− 14·0	21
109	108	108	106	103	101	101	100	99	99	98	98	97	—	− 11·0	22
73	72	72	71	68	66	66	66	65	65	65	65	65	+ 71·1	− 11·0	23
50	50	49	49	46	45	45	45	45	44	44	44	44	+ 41·9	− 12·0	24
171	168	166	167	165	160	159	159	159	158	157	157	156	+ 108·0	− 8·8	25
87	84	84	83	82	80	79	78	78	78	78	78	77	+ 79·1	− 11·5	26
103	99	99	97	95	93	92	92	92	91	91	90	89	+ 48·3	− 13·6	27
221	232	237	235	225	217	214	213	210	208	208	208	209	+ 74·2	− 5·4	28
173	182	187	184	178	173	170	170	168	166	166	167	168	+ 73·2	− 2·9	29
277	279	281	280	273	267	265	266	264	259	260	259	257	+ 94·7	− 7·2	30
148	154	154	155	154	151	156	153	153	153	150	148	150	+ 111·3	+ 1·4	31
247	249	248	239	220	211	215	220	224	231	238	240	242	+ 75·4	− 2·0	32
205	203	200	206	185	175	173	179	180	187	189	189	192	+ 60·0	− 6·3	33
291	287	—	—	237	263	261	270	279	278	260	297	297	+ 112·1	+ 2·1	34
244	253	262	263	255	251	246	241	230	222	215	213	210	+ 64·1	− 13·9	35
258	266	271	273	265	264	260	257	246	239	230	227	222	+ 64·4	− 14·0	36
201	212	219	218	212	205	200	204	198	198	193	191	193	—	− 4·0	37
111	123	134	140	139	138	137	137	140	146	137	118	114	+ 58·3	+ 2·7	38
175	203	216	219	220	211	213	212	222	228	205	184	181	+ 67·6	+ 3·4	39
90	88	103	99	83	70	66	62	59	56	60	57	74	+ 124·2	− 17·8	40
67	63	56	62	70	70	64	61	64	67	60	60	60	+ 66·7	− 10·4	41
90	95	94	99	97	97	94	94	98	93	90	89	89	+ 61·8	− 1·1	42
151	168	160	156	149	155	161	163	167	160	148	146	146	+ 80·2	− 3·3	43
111	115	111	109	105	105	107	108	115	110	113	112	106	—	− 4·5	44
83	84	79	73	66	62	60	61	61	60	59	58	57	+ 35·7	− 31·3	45
51	57	49	49	49	48	47	45	47	46	44	46	47	+ 51·6	− 7·8	46
101	100	96	91	85	83	83	83	84	82	83	82	82	+ 46·4	− 18·8	47
238	239	239	239	239	239	241	241	242	243	245	246	246	+ 56·7	+ 3·4	48
*164	*164	*164	*164	*164	*114	*113	*113	*113	*113	*113	*113	113	+ 76·6	− 31·1	49
22	22	21	21	21	20	20	20	20	20	20	20	20	—	− 9·1	50
15	15	15	15	15	15	15	15	15	14	15	15	14	+ 133·3	− 6·7	51
39	38	38	35	34	33	33	33	33	33	33	32	32	+ 60·0	− 17·9	52
4840	4830	4870	4930	5010	5250	5320	5290	5300	5310	5300	5250	5240	+ 102·3	+ 8·3	53
3750	3730	3750	3750	3800	3870	3890	3870	3870	3870	3850	3840	3870	+ 85·2	+ 3·2	54
437	440	468	467	421	429	432	434	439	448	455	445	445	+ 116·0	+ 1·8	55
972	923	892	877	871	871	869	866	869	858	857	859	860	+ 119·4	− 11·5	56
442	426	418	398	406	408	407	400	414	424	423	431	432	+ 91·2	− 2·3	57
337	332	315	310	304	301	304	302	304	310	314	319	316	+ 113·5	− 6·2	58
366	344	335	326	328	327	329	324	329	341	341	342	342	+ 92·1	− 6·6	59

(Jfr Soc. Medd., årg. 1920, noten å sid. 680.)

	Varuslag	Kvantitet	Stockholm			Södertälje			Uppsala			Nyköping		
			Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni
1	Mjölk: oskummad	l.	26	26	26	23	23	23	24	24	24	22	22	22
2	handskummad	»	—	—	—	—	—	—	12	12	12	—	—	—
3	separerad	»	10	10	10	6	6	6	10	10	9	8	8	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	344	322	306	354	336	309	376	342	326	335	318	308
5	mat- (lands-)	»	321	296	282	343	330	303	370	337	315	329	306	298
6	Ost: helfet	»	278	279	285	283	271	292	271	265	275	298	288	288
7	halvfet	»	196	206	198	180	188	188	188	175	200	200	200	200
8	Margarin, växt-	»	193	194	192	180	180	180	220	220	220	202	205	205
9	Ägg: färska	tjog	216	208	201	183	189	178	190	169	168	159	160	154
10	konserverade	»	174	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Potatis: gammal	hl.	853	848	991	786	857	857	686	658	775	588	602	677
12	»	5 l.	50	49	55	50	53	53	49	47	52	34	36	38
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	51	52	52	40	41	41	40	40	39	39	39	39
15	Bruna bönor	»	66	63	64	65	54	52	70	65	65	76	70	70
16	Mjöl: vete-	»	44	45	45	46	46	46	44	44	44	46	46	46
17	råg-	»	28	28	28	27	28	28	26	26	26	28	30	29
18	rågsikt-	»	38	38	38	38	38	38	35	35	36	38	38	38
19	Gryn: havre-	»	46	46	46	47	47	47	45	45	45	54	53	53
20	ris-	»	58	58	58	45	45	46	48	49	48	46	48	47
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	66	66	64	58	59	55	58	58	53	60	60	60
22	knäckebröd	»	105	105	103	90	90	90	94	92	91	74	74	74
23	limpa, söt	»	80	82	81	80	80	80	78	78	77	55	55	55
24	» sur	»	65	63	63	—	—	—	62	62	63	—	—	—
25	Vetebröd: skorpor	»	181	189	188	180	180	180	156	154	154	152	152	151
26	mjukt, bakat med vatten	»	78	79	79	80	80	80	85	84	85	68	65	64
27	mjukt, » » mjölk	»	116	118	117	107	107	107	102	97	97	83	83	83
28	Nötkött, färskt: stek	»	225	237	241	220	220	220	209	211	207	220	224	219
29	soppkött	»	178	184	185	153	150	149	161	161	159	173	173	171
30	Kalvkött: gödkalv	»	291	296	279	249	249	250	262	265	260	245	255	240
31	spädkalv	»	148	149	151	161	158	160	121	122	123	—	—	—
32	Fårkött: färskt	»	321	323	317	301	300	300	253	263	258	233	231	246
33	salt	»	221	206	214	—	—	—	185	191	191	—	—	200
34	Renkött, färskt	»	292	293	293	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt	»	248	248	248	222	218	212	208	207	205	227	222	212
36	salt, svenskt	»	250	253	250	225	213	205	218	208	203	225	225	207
37	» amerikanskt	»	225	—	210	—	—	—	—	—	—	200	200	—
38	Fisk, färsk: abborre	»	176	149	131	142	122	101	131	114	91	84	71	96
39	gädda	»	239	208	181	210	197	169	208	185	195	176	165	193
40	sill	»	67	57	—	65	—	—	72	68	—	—	—	—
41	strömming	»	61	59	70	55	45	60	82	78	76	39	40	48
42	torsk	»	125	125	122	150	150	147	121	138	141	113	114	114
43	rödspotta	»	157	151	148	167	151	150	177	170	143	166	160	151
44	kolja	»	142	143	127	136	130	120	119	141	140	112	119	108
45	salt: sill	»	47	47	46	42	41	41	42	42	44	44	45	45
46	strömming	»	52	46	51	—	—	—	50	—	—	—	—	—
47	Kabeljo	»	76	78	78	78	78	78	88	81	85	79	77	77
48	Kaffe	»	257	254	257	252	256	248	265	265	252	243	248	250
49	Socker[×]	»	108	108	108	111	111	111	112	112	112	114	114	114
50	Salt	»	22	22	22	19	19	19	20	20	20	23	23	22
51	Svagdricka	l.	21	20	18	15	15	15	18	18	19	10	10	10
52	Fotogen	»	30	30	30	30	30	30	32	32	32	30	30	30
53	[1])Ved: björk-	famn	6280	6230	6160	6200	6200	6400	5030	5060	4940	5060	5120	5120
54	barr-	»	3930	4010	4120	4000	4000	4270	2960	3090	3160	3200	3280	3350
55	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	417	—	—	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	825	825	825	850	850	850	850	850	850	1000	900	900
57	*eng.* hushålls-	»	460	460	450	—	—	—	—	—	—	—	—	—
58	Koks: gasverks-	»	342	342	339	310	310	310	350	350	350	290	295	295
59	eng. kamin-	»	325	325	320	325	325	325	—	—	—	—	—	—

[1]) Motala: avfallsved under april och maj 24·90 kr. per famn. — [×] Maximipris under april och maj.

Eskilstuna			Linköping			Norrköping			Motala			Jönköping			Värnamo			
Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	
22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	21	21	21	18	18	18	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	10	10	8	8	8	—	—	—	2
7	7	7	8	8	8	8	8	8	7	7	7	—	—	—	8	8	7	3
335	320	304	345	328	311	352	334	318	341	321	306	365	340	332	365	365	342	4
326	314	299	341	313	301	341	321	308	337	314	304	352	334	316	344	338	322	5
263	263	270	289	295	294	297	300	300	275	277	277	247	245	246	281	288	292	6
185	192	179	197	195	197	200	227	225	195	200	200	175	175	175	181	181	192	7
193	185	193	191	188	188	203	203	198	185	185	186	196	195	196	187	187	180	8
179	174	161	176	170	161	184	178	172	173	167	166	211	180	170	198	183	194	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	125	—	—	—	—	—	—	—	—	10
750	821	844	561	639	705	875	869	1000	517	533	633	438	459	500	561	585	585	11
48	58	59	48	48	50	45	45	55	35	38	40	28	28	37	45	45	45	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
40	40	40	45	44	46	45	45	45	40	39	39	60	60	60	50	50	48	14
66	66	64	78	65	65	70	60	60	74	74	74	65	65	65	75	72	65	15
45	45	44	45	45	45	43	44	44	42	43	43	46	46	44	45	45	45	16
28	28	28	30	31	31	29	27	27	28	28	29	28	28	28	28	28	28	17
39	39	38	36	37	37	36	36	36	35	36	36	40	40	37	39	38	39	18
50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	52	19
53	53	51	55	54	59	48	45	45	55	56	56	50	50	50	58	53	52	20
53	53	53	73	73	73	74	74	74	64	64	64	85	85	84	93	90	88	21
70	70	70	108	108	111	108	108	108	96	93	93	111	111	112	100	97	97	22
68	68	69	71	71	70	67	67	67	71	76	71	56	57	56	58	58	58	23
50	50	53	41	41	42	43	43	43	51	49	49	39	39	39	43	43	43	24
148	148	149	162	162	160	200	200	200	127	136	139	170	169	172	133	133	133	25
68	68	67	77	72	72	93	93	93	69	70	70	73	73	72	—	—	—	26
82	83	83	92	88	88	98	98	98	100	95	95	96	95	96	68	68	68	27
233	231	231	204	208	211	213	222	213	201	207	206	200	200	200	177	175	185	28
154	150	149	179	183	184	184	187	190	171	174	173	177	176	173	149	148	155	29
247	244	254	288	293	289	274	290	300	230	235	245	229	236	245	247	247	250	30
161	160	150	176	177	175	195	200	200	138	148	145	133	120	120	127	125	125	31
264	270	270	295	295	291	298	303	300	249	246	249	222	215	225	216	219	223	32
—	—	—	232	230	238	130	133	140	150	150	160	—	—	—	125	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
231	227	226	210	211	204	234	228	213	198	193	174	254	228	207	190	193	186	35
230	230	230	228	215	218	248	250	253	205	195	180	250	214	206	213	207	213	36
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	200	200	37
134	108	105	173	157	146	142	121	120	150	142	128	133	131	125	100	100	100	38
181	156	167	200	200	199	177	184	183	209	195	182	203	192	192	163	181	200	39
51	56	—	56	50	—	52	49	—	62	—	—	—	—	—	52	50	—	40
50	55	63	45	50	55	28	48	53	47	56	58	68	62	61	52	50	62	41
125	125	124	114	108	107	98	105	93	100	100	90	105	99	96	90	87	—	42
164	156	145	142	148	146	134	135	137	—	150	—	153	150	150	137	138	135	43
123	125	123	123	120	111	121	125	115	128	118	112	108	105	97	93	90	93	44
49	49	43	50	40	40	45	45	45	52	53	54	60	60	50	50	50	50	45
—	—	—	—	—	—	50	50	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
74	71	78	84	91	82	78	76	76	73	76	72	100	100	100	125	125	125	47
244	243	236	244	244	244	242	243	243	240	241	242	250	250	250	248	267	255	48
112	112	112	113	113	113	110	110	110	112	112	112	116	116	116	112	112	112	49
20	20	20	20	20	20	20	19	19	20	20	20	20	20	20	18	18	18	50
16	16	16	--	—	—	16	16	16	16	16	14	14	14	14	15	15	15	51
32	32	32	30	30	30	30	30	30	28	28	28	33	33	33	35	35	33	52
5520	5340	5520	5570	5570	5630	5470	5470	5430	5340	5340	5340	5520	5480	5300	4280	4160	4160	53
3740	3740	3740	4540	4540	4680	3800	3670	4070	3450	3600	3600	3300	3300	3250	2960	2710	2710	54
388	388	400	500	500	500	—	300	300	—	—	—	—	—	—	288	288	286	55
750	750	775	796	795	788	830	830	830	800	800	800	850	850	850	900	900	900	56
400	400	400	375	—	—	405	405	405	413	—	—	—	—	—	450	450	450	57
300	300	300	260	268	268	354	354	354	300	350	325	340	340	285	350	350	350	58
—	—	—	320	306	342	360	360	360	300	350	350	375	375	375	350	350	350	59

	Varuslag	Kvantitet	Växjö			Kalmar			Västervik			Visby		
			Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni
1	Mjölk: oskummad	l.	22	22	22	25	25	22	22	22	22	20	20	20
2	handskummad	»	—	—	—	12	12	—	—	—	—	—	—	—
3	separerad	»	10	10	10	10	10	10	8	8	8	6	6	6
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	360	345	334	326	315	290	346	324	317	354	316	315
5	mat- (lands-)	»	338	338	318	320	307	283	339	302	295	340	303	295
6	Ost: helfet	»	288	288	288	296	300	300	300	300	300	294	295	293
7	halvfet	»	191	191	191	200	—	200	—	—	—	—	—	—
8	Margarin, växt-	»	188	188	184	171	171	170	206	200	201	198	198	198
9	Ägg: färska	tjog	174	161	147	154	155	157	176	162	169	145	160	153
10	konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Potatis: gammal	hl.	638	663	625	467	504	524	536	536	500	360	360	360
12	»	5 l.	38	38	38	32	36	35	28	28	28	38	40	40
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	60	56	56	50	49	49	45	45	45	51	52	49
15	Bruna bönor	»	80	70	70	64	59	58	80	75	75	73	72	70
16	Mjöl: vete-	»	48	49	49	42	42	41	45	46	45	48	49	48
17	råg-	»	28	28	28	23	23	23	27	—	28	—	—	—
18	rågsikt-	»	41	41	41	35	35	35	38	39	39	40	40	40
19	Gryn: havre-	»	50	50	50	48	48	48	50	50	49	50	50	50
20	ris-	»	56	56	56	50	50	50	50	50	50	50	50	50
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	85	85	85	100	100	100	105	105	105	70	70	65
22	knäckebröd	»	106	106	106	115	114	114	110	110	110	130	130	110
23	limpa, söt	»	50	50	50	57	56	56	57	57	57	70	70	60
24	» sur	»	36	36	36	34	34	34	40	40	40	37	37	35
25	Vetebröd: skorpor	»	136	136	136	149	148	148	160	160	160	175	175	165
26	mjukt, bakat med vatten	»	59	58	58	68	68	68	75	75	75	69	69	65
27	mjukt, » » mjölk	»	71	71	71	78	78	78	77	77	77	95	95	85
28	Nötkött, färskt: stek	»	206	204	204	172	196	196	217	217	217	165	166	174
29	soppkött	»	175	174	174	151	166	170	150	154	155	142	144	147
30	Kalvkött: gödkalv	»	250	250	250	233	226	215	220	215	215	213	208	208
31	spädkalv	»	151	156	156	145	147	144	110	108	110	—	—	—
32	Fårkött: färskt	»	227	238	241	201	216	209	230	245	250	196	204	202
33	salt	»	200	213	223	—	—	—	150	150	150	181	187	195
34	Renkött, färskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt	»	193	186	186	189	188	181	210	200	200	182	183	183
36	salt, svenskt	»	195	190	185	220	207	199	217	217	217	189	194	194
37	» amerikanskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
38	Fisk, färsk: abborre	»	—	147	153	150	140	131	66	56	51	—	165	150
39	gädda	»	153	153	180	152	150	163	166	143	142	200	219	184
40	sill	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
41	strömming	»	56	55	57	50	65	79	21	27	45	24	34	40
42	torsk	»	60	75	—	56	55	60	57	48	45	74	82	80
43	rödspotta	»	144	138	153	150	150	151	—	—	—	170	173	160
44	kolja	»	128	115	120	100	117	100	—	—	—	125	125	125
45	salt: sill	»	50	50	50	59	60	59	47	47	47	50	50	50
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	Kabeljo	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	91	87	87
48	Kaffe	»	241	241	243	242	240	240	244	243	240	248	251	243
49	Socker ×	»	111	111	111	110	110	110	113	112	112	112	112	112
50	Salt	»	25	25	25	18	16	16	20	20	20	20	20	20
51	Svagdricka	l.	16	16	16	19	19	19	12	12	12	12	12	12
52	Fotogen	»	35	35	35	27	27	27	30	30	30	30	30	30
53	[1]) Ved: björk-	famn	4420	4580	4580	4340	4340	4340	4630	4630	4630	5930	5700	6500
54	barr-	»	2760	2900	2900	3260	3260	3260	3120	3120	3120	4630	4900	4980
55	Bränntorv	100 kg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	900	900	900	900	900	900	900	800	800	950	950	950
57	eng. hushålls-	»	—	—	—	—	—	—	350	350	350	—	—	—
58	Koks: gasverks-	»	—	—	—	245	245	245	300	300	300	375	375	375
59	eng kamin-	»	388	388	388	250	250	250	300	300	300	375	375	375

[1]) Visby: alved april 53·40 samt juni 57·00 kr. per famn. — × Maximipris under april och maj.

Karlskrona			Kristianstad			Malmö			Lund			Landskrona			Hälsingborg			
Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	
25	25	25	18	18	18	23	23	23	20	20	20	20	20	20	22	20	20	1
18	18	18	10	9	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
10	10	10	8	6	6	9	9	9	6	6	6	8	8	8	8	6	6	3
338	323	292	313	293	274	323	308	294	323	308	291	318	308	290	319	299	282	4
312	297	268	310	289	272	—	—	—	323	308	291	—	—	—	—	—	—	5
270	272	272	317	320	317	276	278	278	283	278	281	288	288	291	288	300	300	6
200	200	200	188	193	200	165	165	165	160	163	167	—	—	200	—	—	—	7
194	194	194	190	194	193	197	197	197	180	180	183	183	181	183	189	188	188	8
168	172	157	161	165	157	168	170	157	170	158	164	159	159	167	167	167	162	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
667	667	667	600	600	600	582	591	—	500	517	800	600	600	738	700	671	845	11
40	40	40	50	50	50	41	41	75	43	43	50	40	40	46	45	44	56	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
60	60	60	52	50	50	53	52	53	54	53	53	48	46	48	58	59	57	14
60	60	60	62	64	68	65	63	62	65	63	63	68	66	66	69	64	63	15
48	48	48	41	42	42	43	43	43	43	44	44	45	45	45	44	45	45	16
28	28	28	24	23	24	28	28	28	31	30	30	25	25	25	29	29	29	17
42	42	42	35	36	36	37	38	37	40	40	40	38	38	38	39	39	38	18
50	50	50	50	50	50	45	45	45	44	44	44	47	46	47	50	50	50	19
54	54	54	45	45	45	50	50	50	45	45	45	60	60	60	54	54	54	20
75	75	75	99	99	100	108	106	104	108	105	101	105	110	110	—	—	—	21
103	103	103	117	115	113	146	145	145	131	135	130	139	133	132	117	117	117	22
53	53	53	38	38	38	45	45	45	41	41	41	41	42	43	49	49	49	23
35	35	35	35	35	35	32	32	32	30	30	30	31	32	32	36	36	36	24
177	177	177	138	138	138	150	150	150	125	125	125	116	114	115	111	111	111	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
83	83	83	79	79	79	86	86	86	70	70	70	79	81	80	61	61	61	27
237	233	234	168	178	182	250	250	250	211	209	208	240	227	225	203	211	216	28
188	194	194	151	153	159	199	200	202	166	162	158	184	179	186	176	186	194	29
291	291	276	250	250	246	280	295	300	300	300	300	298	300	300	258	259	260	30
159	162	159	160	164	163	166	167	170	193	195	200	187	183	185	143	144	148	31
284	282	276	285	295	288	286	297	295	300	300	297	295	288	291	268	275	275	32
196	180	180	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
222	218	208	200	200	200	215	220	215	200	200	200	222	220	220	184	188	179	35
222	218	208	225	225	220	259	253	250	250	250	225	250	250	250	203	217	204	36
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37
125	115	123	150	144	140	114	103	138	133	112	125	—	—	—	155	125	—	38
180	163	172	198	211	216	239	239	256	234	210	277	267	233	225	229	199	210	39
—	—	—	68	65	—	64	61	107	76	79	81	63	60	61	58	59	90	40
49	48	56	58	55	50	65	68	84	—	—	—	—	—	—	55	57	64	41
41	40	37	53	49	49	65	64	60	64	55	59	68	59	59	52	48	57	42
137	121	103	144	140	136	163	154	161	127	128	144	150	133	133	144	150	169	43
—	—	—	100	125	100	—	—	108	142	138	135	—	—	—	—	—	—	44
60	60	60	90	96	92	100	96	95	93	90	95	100	90	90	55	55	51	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
105	110	110	—	—	—	85	—	85	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47
250	250	248	241	245	248	249	248	243	259	251	251	254	256	251	250	250	250	48
113	113	113	110	110	111	108	108	108	110	110	111	108	108	111	110	110	110	49
20	20	20	18	18	18	20	20	20	20	20	20	20	20	20	17	17	17	50
15	15	15	10	10	10	12	12	12	11	11	11	10	10	10	12	12	12	51
30	30	30	30	30	30	28	28	28	30	30	30	28	28	28	30	30	30	52
5020	4940	5020	6050	5990	5290	8280	8370	8620	7320	7320	6380	8200	8200	8200	6620	6620	6620	53
—	—	—	4660	4600	4410	7200	7280	7580	5990	5990	5590	7400	7400	7400	5670	5670	5670	54
—	—	—	450	450	450	607	627	613	583	583	583	—	—	—	375	375	375	55
900	900	900	800	800	775	840	840	838	850	850	850	725	725	725	850	850	850	56
375	375	350	450	450	450	410	410	408	450	450	460	415	440	440	470	470	470	57
325	325	325	320	320	320	285	285	285	270	270	270	295	300	300	305	305	305	58
325	325	325	370	370	370	360	360	258	350	350	360	350	350	350	375	375	375	59

	Varuslag	Kvantitet	Ystad			Halmstad			Varberg			Göteborg		
			Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni
1	Mjölk: oskummad	l.	20	20	20	22	22	22	18	18	18	27	27	25
2	handskummad	»	—	—	—	—	—	—	10	10	10	15	15	15
3	separerad	»	6	6	6	7	7	7	8	8	8	12	12	12
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	324	291	284	350	332	315	336	315	300	366	345	325
5	mat- (lands-)	»	—	—	—	326	307	294	330	307	295	355	331	306
6	Ost: helfet	»	270	270	272	264	264	268	250	248	248	300	297	293
7	halvfet	»	175	175	175	183	186	183	169	168	168	216	216	210
8	Margarin, växt-	»	180	180	180	185	185	185	170	170	170	198	198	198
9	Ägg: färska	tjog	160	171	162	163	171	165	172	168	157	200	183	171
10	konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Potatis: gammal	hl.	384	400	400	700	685	700	600	600	700	650	650	1300
12	»	5 l.	40	40	40	39	39	40	35	35	45	46	46	71
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	48	49	49	45	45	45	58	58	58	60	60	60
15	Brunа bönor	»	70	71	69	65	55	55	71	68	66	75	75	65
16	Mjöl: vete-	»	44	45	45	44	44	43	43	44	44	47	47	47
17	råg-	»	29	29	29	24	24	24	24	24	24	29	29	29
18	rågsikt-	»	39	39	39	35	35	35	36	36	37	43	43	43
19	Gryn: havre-	»	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50
20	ris-	»	50	50	50	50	45	45	53	56	56	50	50	50
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	108	109	105	100	100	100	115	115	95	74	74	74
22	knäckebröd	»	122	123	123	110	110	110	120	120	120	89	89	89
23	limpa, söt	»	41	41	41	47	47	47	55	55	54	93	93	93
24	» sur	»	28	28	28	35	35	35	46	46	45	47	47	47
25	Vetebröd: skorpor	»	128	128	124	123	123	122	110	110	110	186	186	186
26	mjukt, bakat med vatten	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	96	96	96
27	mjukt, » » mjölk	»	103	104	101	89	89	81	95	95	90	110	110	110
28	Nötkött, färskt: stek	»	187	187	188	188	198	197	189	188	194	240	246	245
29	soppkött	»	137	141	155	161	169	169	145	145	148	187	198	195
30	Kalvkött: gödkalv	»	232	225	225	247	248	248	—	—	200	290	290	290
31	spädkalv	»	141	140	140	154	152	154	139	141	143	153	149	145
32	Fårkött: färskt	»	208	208	208	226	228	218	185	181	189	292	295	290
33	salt	»	—	—	—	239	227	225	—	—	—	—	—	—
34	Renkött, färskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	300	300
35	Fläsk: färskt	»	176	179	180	201	215	208	178	178	178	250	250	241
36	salt, svenskt	»	200	200	196	247	248	242	200	200	200	250	250	238
37	» amerikanskt	»	—	—	—	160	180	180	—	—	—	—	—	—
38	Fisk, färsk: abborre	»	156	150	150	—	150	—	—	—	—	194	169	169
39	gädda	»	256	247	240	225	208	217	—	—	—	213	200	208
40	sill	»	58	63	76	61	59	74	41	33	—	56	56	73
41	strömming	»	58	63	76	72	80	74	—	—	—	100	100	98
42	torsk	»	55	55	59	43	43	43	26	30	31	61	64	59
43	rödspotta	»	102	129	125	104	111	134	86	101	115	150	156	170
44	kolja	»	116	113	113	92	90	88	55	63	64	100	107	92
45	salt: sill	»	80	82	83	45	45	45	58	58	59	70	70	64
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	Kabeljo	»	—	—	—	75	75	80	70	72	72	72	72	72
48	Kaffe	»	258	263	263	243	243	243	242	236	239	250	250	250
49	Socker ×	»	111	111	111	111	111	112	110	110	110	110	110	110
50	Salt	»	20	20	20	20	18	18	18	18	18	20	20	20
51	Svagdricka	l.	9	9	9	13	12	12	13	13	13	16	16	16
52	Fotogen	»	30	30	30	30	28	28	27	27	27	28	28	28
53	[1]) Ved: björk-	famn	6260	6260	6260	5890	5840	5700	5960	5960	6050	7000	7000	7000
54	barr-	»	5560	5560	5560	4650	4750	4480	3680	3560	3680	5500	5500	5500
55	Bränntorv	100 kg.	350	350	350	438	400	400	400	400	400	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	750	750	750	800	800	800	825	825	850	850	850	850
57	eng. hushålls-	»	410	410	410	438	438	450	400	400	450	390	390	390
58	Koks: gasverks-	»	260	260	260	—	—	—	275	275	325	315	315	315
59	eng. kamin-	»	325	325	325	375	375	375	325	325	375	375	375	375

[1]) Halmstad: bokved april 62·00, maj 60·50 samt juni 59·70; ribbved april och maj 32·00

×Maximipris under april och maj.

Lysekil			Vänersborg			Borås			Lidköping			Tidaholm			Karlstad			
Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	
25	25	22	22	22	22	25	23	23	18	18	18	20	20	20	25	25	25	1
15	15	12	12	13	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
5	5	5	10	10	10	12	12	12	7	7	7	5	5	5	8	8	8	3
389	348	348	379	349	325	361	343	320	330	315	320	355	317	319	363	347	329	4
382	367	338	374	345	300	360	337	308	315	299	299	343	311	310	346	335	326	5
270	280	270	245	270	250	241	242	244	234	234	249	250	250	242	264	264	264	6
153	153	153	—	—	—	155	165	168	145	150	155	130	130	135	176	176	176	7
200	200	200	170	170	170	210	210	210	193	193	185	185	185	188	193	194	194	8
159	159	152	161	164	148	182	179	169	146	174	151	158	158	151	197	187	180	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
665	675	825	750	800	800	608	659	759	519	506	506	—	476	714	743	743	785	11
37	37	44	40	40	40	48	49	54	33	33	33	47	50	50	52	52	63	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
65	65	65	60	60	58	60	60	60	39	39	39	46	50	47	65	65	65	14
90	90	65	76	76	76	70	70	71	75	75	75	60	60	60	75	64	55	15
45	46	46	44	45	45	45	46	46	47	47	47	43	44	44	44	45	45	16
26	26	26	25	26	26	26	27	27	25	25	25	24	23	24	27	27	27	17
40	40	40	39	40	40	39	40	40	40	40	40	37	37	38	37	37	37	18
50	50	50	50	50	50	48	48	48	50	50	50	47	47	47	50	50	50	19
54	54	54	53	50	50	60	58	56	50	50	50	50	55	50	61	60	60	20
78	78	80	70	70	70	80	80	81	90	90	90	88	88	88	73	73	73	21
108	108	108	100	100	100	103	101	108	106	106	106	105	105	105	95	94	95	22
72	72	72	70	70	70	79	79	74	63	63	63	67	67	67	77	77	77	23
54	54	54	40	40	40	46	46	48	—	—	—	50	54	54	58	58	58	24
148	148	148	165	165	165	163	163	151	114	114	114	175	185	190	153	153	153	25
80	80	80	55	55	55	75	75	60	59	59	59	85	86	86	86	86	86	26
82	82	82	95	95	95	91	91	88	67	67	67	87	88	88	121	121	121	27
200	200	200	238	238	238	231	231	233	208	208	208	244	231	224	207	205	205	28
180	180	180	175	175	175	187	183	188	177	177	177	181	181	174	171	171	173	29
—	—	—	238	238	238	258	258	262	268	268	262	246	238	257	250	253	256	30
125	125	125	128	125	125	135	138	138	138	138	138	158	122	135	—	125	—	31
215	220	220	200	200	200	244	254	248	200	231	230	234	250	265	246	248	250	32
—	—	—	180	180	180	—	—	150	223	223	220	—	—	—	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
200	200	200	200	200	200	218	211	205	190	195	186	197	206	198	231	218	219	35
250	250	250	220	220	220	219	215	206	250	250	233	225	225	208	235	220	220	36
—	—	—	200	200	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37
—	—	—	142	125	125	148	128	127	117	70	72	169	134	150	170	95	109	38
—	—	—	210	175	175	210	205	209	158	126	140	255	200	225	213	152	165	39
54	53	45	74	74	—	61	61	75	56	58	60	56	50	—	62	62	—	40
—	—	—	75	—	—	78	80	78	53	55	60	70	58	78	68	70	75	41
47	47	46	75	75	78	62	61	64	85	90	—	109	100	121	106	109	112	42
112	115	114	150	175	150	139	142	137	119	114	123	163	150	155	149	148	155	43
47	47	46	95	93	85	92	91	86	98	93	80	104	97	86	126	125	120	44
54	54	54	60	58	60	50	50	50	51	51	51	43	44	45	58	50	50	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
—	—	—	63	68	63	80	78	78	81	64	63	75	75	76	93	90	81	47
250	250	240	244	244	245	246	244	244	241	241	241	240	247	240	244	252	252	48
112	112	112	112	112	113	112	112	113	110	110	110	108	108	108	110	110	112	49
20	20	20	20	20	20	18	18	18	21	21	21	20	20	20	20	20	20	50
15	15	15	15	15	15	—	—	—	13	13	13	15	15	15	18	18	18	51
30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	34	34	33	31	31	31	52
6950	6950	6900	7100	6400	6200	6350	6380	6250	5990	5990	5990	4810	4810	4630	5390	5390	5430	53
5100	5100	5100	4630	4630	4630	3970	3880	3950	3500	3500	3500	2910	2790	2940	4150	4150	4150	54
667	667	667	—	—	—	—	—	—	453	453	453	—	—	—	—	—	—	55
800	800	800	800	800	800	850	869	842	813	813	813	800	800	800	817	817	817	56
350	350	350	500	500	500	425	425	—	453	453	453	—	—	—	400	400	400	57
—	—	—	345	345	345	280	285	—	295	295	270	300	300	300	288	288	288	58
300	300	300	350	350	350	344	350	347	288	288	278	300	—	—	350	350	350	59

samt juni 32·40 kr. per famn. Varberg: bokved under hela kvartalet 67·60 kr. per famn. —

	Varuslag	Kvantitet	Arvika			Örebro			Kopparberg			Västerås		
			Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni
1	Mjölk: oskummad	l.	25	25	25	24	24	24	24	24	24	22	22	22
2	handskummad	»	12	12	12	—	—	—	11	11	11	—	—	—
3	separerad	»	10	10	10	8	8	8	—	—	—	8	8	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	419	350	325	328	315	306	348	329	311	334	313	304
5	mat- (lands-)	»	324	304	300	324	310	303	336	319	311	327	308	299
6	Ost: helfet	»	254	250	250	290	290	293	250	250	250	264	270	265
7	halvfet	»	200	193	200	190	190	193	175	161	168	188	180	185
8	Margarin, växt-	»	195	193	193	170	170	170	190	188	176	184	187	186
9	Ägg: färska	tjog	222	176	203	183	171	165	219	192	211	190	190	191
10	konserverade	»	210	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Potatis: gammal	hl.	563	563	614	667	733	733	560	560	560	776	817	849
12	»	5 l.	42	40	45	34	41	43	35	35	35	40	42	44
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	58	58	59	40	40	40	50	51	51	48	47	49
15	Bruna bönor	»	70	76	76	60	60	60	70	66	71	72	69	62
16	Mjöl: vete-	»	46	46	46	44	45	45	45	45	45	43	43	43
17	råg-	»	24	24	24	26	26	26	27	27	27	27	27	27
18	rågsikt-	»	38	38	38	36	36	36	39	39	39	37	37	37
19	Gryn: havre-	»	52	50	50	45	45	45	50	50	50	48	47	47
20	ris-	»	49	47	49	40	40	40	50	53	52	56	55	55
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	65	65	65	50	50	50	54	53	53	51	51	51
22	knäckebröd	»	95	95	95	75	76	75	76	75	76	81	78	80
23	limpa, söt	»	53	53	53	62	62	63	76	76	76	77	79	79
24	» sur	»	40	40	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Vetebröd: skorpor	»	150	150	150	150	150	150	136	132	132	153	155	155
26	mjukt, bakat med vatten	»	66	66	66	74	75	75	—	—	—	88	89	89
27	mjukt, » » mjölk	»	73	73	73	79	80	80	93	85	75	81	79	79
28	Nötkött, färskt: stek	»	180	181	195	193	193	193	202	200	200	207	200	200
29	soppkött	»	160	160	165	148	150	150	171	170	175	160	160	160
30	Kalvkött: gödkalv	»	275	233	240	222	217	220	238	237	234	226	225	225
31	spädkalv	»	134	134	142	128	138	143	159	136	135	160	160	160
32	Fårkött: färskt	»	184	189	200	225	225	223	206	211	219	238	238	238
33	salt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
34	Renkött, färskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt	»	221	221	220	197	202	210	210	200	200	207	200	200
36	salt, svenskt	»	220	220	220	193	210	210	226	214	208	209	198	200
37	» amerikanskt	»	200	200	200	—	—	—	185	150	180	180	177	192
38	Fisk, färsk: abborre	»	175	139	137	106	85	91	140	136	128	139	118	102
39	gädda	»	205	174	180	186	178	171	228	182	181	190	163	163
40	sill	»	68	66	68	53	50	—	73	60	—	53	50	—
41	strömming	»	84	73	78	44	59	68	57	62	60	53	58	68
42	torsk	»	107	100	103	118	120	117	113	114	110	141	138	140
43	rödspotta	»	173	173	180	132	150	155	175	175	153	150	150	146
44	kolja	»	102	106	107	134	125	105	127	127	120	121	116	114
45	salt: sill	»	73	76	70	40	40	40	55	55	55	40	40	40
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	Kabeljo	»	94	94	94	—	—	—	78	74	77	74	73	73
48	Kaffe	»	236	238	239	240	240	240	246	251	249	246	246	251
49	Socker ×	»	113	113	112	114	114	114	115	115	115	113	113	112
50	Salt	»	16	16	18	20	20	20	18	18	18	20	20	20
51	Svagdricka	l.	10	10	10	—	—	—	—	—	—	15	15	15
52	Fotogen	»	33	33	33	30	30	30	34	34	34	28	27	27
53	Ved: björk-	famn	5800	5800	5800	5510	5540	5540	3740	3920	3920	5440	5460	5480
54	barr-	»	4000	4000	4000	4000	4100	3950	2670	2670	2850	3820	3820	3800
55	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	875	925	950	900	900	900	800	800	800	900	900	900
57	eng. hushålls-	»	500	575	575	450	450	475	—	—	—	440	440	440
58	Koks: gasverks-	»	—	—	—	275	275	275	—	—	—	320	350	350
59	eng. kamin-	»	300	290	300	350	350	350	338	338	338	325	325	325

× Maximipris under april och maj.

Falun			Ludvika			Avesta			Mora			Gävle			Söderhamn			
Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	
23	23	23	22	22	22	18	18	18	21	21	21	26	26	26	25	25	25	1
11	12	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	15	15	—	—	—	2
11	11	11	—	—	—	6	6	6	—	—	—	10	10	10	10	10	10	3
350	301	303	350	322	324	358	326	325	376	350	343	376	349	336	386	362	351	4
348	307	300	343	318	322	347	334	326	361	350	345	366	347	332	373	354	352	5
256	252	253	230	245	245	250	267	250	258	250	250	249	258	254	250	250	250	6
188	182	177	180	165	165	200	200	200	—	—	—	150	165	150	170	180	175	7
194	193	190	170	170	170	195	193	195	175	172	172	178	183	182	182	182	182	8
234	212	204	242	209	206	217	191	196	239	204	199	245	196	194	257	225	214	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	220	—	—	—	—	—	—	—	—	10
875	857	893	821	821	857	—	—	—	679	750	714	625	500	590	701	733	714	11
48	47	49	53	53	53	47	45	49	53	53	53	44	44	50	50	50	47	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
45	45	45	45	47	47	46	48	46	45	47	48	43	42	43	45	45	45	14
74	73	70	73	73	73	74	71	70	74	74	63	67	58	55	75	73	66	15
46	46	46	45	45	45	44	45	45	47	47	46	44	44	44	46	46	46	16
26	26	26	25	25	25	25	26	26	29	29	29	27	27	27	27	27	26	17
37	37	37	37	37	37	38	38	38	40	40	40	38	38	38	40	40	39	18
50	50	50	48	48	47	48	48	48	54	53	52	45	46	45	50	50	50	19
50	47	48	48	48	47	45	48	45	60	60	60	50	51	51	58	56	56	20
55	55	55	51	51	51	46	48	46	58	59	60	52	55	52	61	61	61	21
92	92	92	83	83	78	71	71	73	84	84	76	76	77	76	81	81	81	22
81	82	83	72	72	78	50	50	55	63	63	63	66	66	66	79	76	77	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47	48	46	—	—	—	24
163	165	163	160	160	160	180	180	180	200	173	175	152	148	147	160	155	156	25
81	83	83	70	70	70	70	70	70	83	83	83	67	67	66	98	96	97	26
82	82	84	80	80	80	—	—	—	—	—	—	100	101	101	94	92	94	27
239	235	234	190	190	195	200	200	200	198	200	200	187	192	190	250	250	246	28
174	176	173	151	150	155	164	158	160	168	175	175	155	152	152	180	180	180	29
250	249	248	240	240	240	226	220	222	288	288	288	246	245	238	338	350	340	30
150	150	150	143	140	152	143	145	143	168	170	170	136	137	127	189	190	189	31
248	250	246	—	200	210	214	214	212	218	223	235	205	218	224	250	250	247	32
200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	150	157	150	—	150	–	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	341	—	—	34
240	240	240	215	215	221	204	200	200	233	233	233	205	207	200	250	250	250	35
246	243	245	240	240	230	200	200	206	240	240	240	234	231	228	250	242	250	36
178	180	180	200	200	—	—	—	—	190	193	193	—	—	—	200	200	200	37
200	151	121	160	134	127	150	125	135	150	116	135	92	80	79	75	75	75	38
225	165	173	234	175	186	196	176	186	231	191	209	206	178	181	175	156	150	39
60	—	—	—	—	—	50	50	—	50	50	—	60	—	—	—	—	—	40
80	61	60	58	55	50	50	51	53	53	55	53	55	38	36	50	43	33	41
106	87	93	125	125	125	122	100	116	100	100	100	144	138	150	125	125	125	42
225	159	160	195	178	175	147	150	150	150	138	—	153	150	155	150	150	150	43
120	81	92	118	111	100	110	116	100	100	103	100	150	150	150	125	125	122	44
64	66	66	63	61	57	50	53	50	60	60	60	47	52	44	69	63	61	45
38	38	37	—	—	—	40	43	35	45	40	40	27	29	28	28	28	—	46
88	90	90	72	73	73	90	88	83	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47
248	257	260	240	240	250	225	223	250	240	240	240	240	250	250	250	250	258	48
114	114	114	115	115	115	110	110	110	116	116	116	115	115	115	116	113	113	49
20	20	20	19	19	18	20	20	20	20	20	20	15	18	18	20	20	20	50
—	—	—	—	—	—	12	12	12	—	—	—	11	11	11	—	—	—	51
35	35	35	35	35	35	32	30	30	40	40	40	51	31	30	34	33	34	52
4570	4720	4750	4070	4070	4070	3920	3920	3920	3020	3020	3020	5210	5100	5100	3920	3560	3560	53
2940	2940	2910	2810	2810	2810	2490	2490	2670	2140	2140	2140	3430	3350	3500	2850	2850	2850	54
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55
850	850	850	850	850	850	950	950	950	850	850	850	925	925	925	1000	1000	1000	56
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	450	450	417	450	450	450	57
325	325	325	375	375	375	375	375	375	—	—	—	310	365	310	350	350	350	58
350	350	350	—	—	—	—	—	—	350	350	350	365	365	360	375	375	375	59

	Varuslag	Kvantitet	Sundsvall: staden			Sundsvall: sågverksdistriktet			Kramfors			Östersund		
			Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni
1	**Mjölk:** oskummad	l.	25	21	21	26	23	24	28	28	28	25	25	25
2	handskummad	»	—	—	—	15	—	—	—	—	—	15	15	15
3	separerad	»	11	10	11	11	11	13	12	12	12	12	12	12
4	**Smör:** bords- (mejeri-)	kg.	372	340	337	379	349	339	385	351	339	371	330	328
5	mat- (lands-)	»	357	347	344	364	350	344	350	347	335	340	327	329
6	**Ost:** helfet	»	261	264	259	253	254	254	253	254	258	250	250	250
7	halvfet	»	164	160	163	163	163	170	—	—	200	180	175	—
8	**Margarin,** växt-	»	185	183	180	178	178	174	173	170	170	173	183	182
9	**Ägg:** färska	tjog	261	227	221	269	231	225	253	241	215	250	220	211
10	konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	**Potatis:** gammal	hl.	821	857	834	786	762	750	727	733	733	665	675	675
12	»	5 l.	48	49	46	44	44	47	47	43	51	44	44	48
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	**Ärter,** gula	kg.	47	46	48	47	47	48	49	50	50	46	46	46
15	**Bruna bönor**	»	71	70	71	72	68	68	78	73	73	77	76	76
16	**Mjöl:** vete-	»	46	46	46	46	46	46	44	44	44	48	49	49
17	råg-	»	26	26	26	26	27	27	26	26	26	31	31	31
18	rågsikt-	»	39	39	39	39	39	38	39	38	38	42	42	42
19	**Gryn:** havre-	»	50	50	49	47	48	48	49	49	49	50	50	50
20	ris-	»	56	60	55	57	57	57	61	57	60	55	56	56
21	**Rågbröd:** grovt spisbröd	»	66	66	66	64	64	64	76	73	73	76	73	72
22	knäckebröd	»	77	77	76	75	76	75	85	86	86	86	87	86
23	limpa, söt	»	69	69	69	67	67	70	79	81	86	76	75	75
24	» sur	»	59	59	60	57	57	60	—	50	50	60	50	50
25	**Vetebröd:** *skorpor*	»	186	186	169	173	173	160	160	173	173	190	190	190
26	**mjukt,** bakat med vatten	»	88	88	83	86	86	81	80	80	80	78	78	78
27	» » mjölk	»	143	139	125	142	142	125	90	90	90	93	89	89
28	**Nötkött,** färskt: stek	»	225	226	221	219	219	214	190	190	192	199	199	199
29	soppkött	»	174	176	170	165	162	162	163	163	169	161	161	161
30	**Kalvkött:** gödkalv	»	265	263	260	250	247	244	—	—	—	349	347	344
31	spädkalv	»	174	170	166	163	153	150	160	158	150	168	164	166
32	**Fårkött:** färskt	»	239	234	232	218	216	217	185	170	180	220	219	221
33	salt	»	190	185	177	178	175	185	—	—	—	250	250	250
34	**Renkött,** färskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	250	—	—
35	**Fläsk:** färskt	»	252	250	240	237	231	217	245	240	234	220	217	216
36	salt, svenskt	»	254	255	250	250	245	246	235	227	227	238	240	238
37	» amerikanskt	»	185	185	176	188	185	186	184	192	188	200	200	199
38	**Fisk,** färsk: abborre	»	158	118	135	135	122	124	—	—	—	150	136	112
39	gädda	»	229	200	166	214	190	156	200	200	—	245	205	187
40	sill	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
41	strömming	»	69	55	31	64	50	26	75	75	45	73	80	62
42	torsk	»	110	100	—	—	—	—	—	—	—	111	119	—
43	rödspotta	»	178	150	—	—	—	—	—	—	—	133	125	128
44	kolja	»	125	125	—	—	—	—	—	—	—	119	109	103
45	salt: sill	»	68	65	64	62	63	60	56	56	59	60	60	60
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	25	—	—	75	75	75
47	**Kabeljo**	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
48	**Kaffe**	»	243	252	245	244	245	246	250	253	250	239	240	239
49	**Socker**[×]	»	120	117	116	120	118	116	120	116	116	116	114	114
50	**Salt**	»	20	20	21	21	22	22	20	20	20	20	20	20
51	**Svagdricka**	l.	16	15	15	15	14	14	15	15	15	18	18	18
52	**Fotogen**	»	35	35	35	35	35	35	40	38	38	37	37	37
53	[1])**Ved:** björk-	famn	5090	5220	5130	4200	3980	3810	4000	4000	4000	4150	4260	4130
54	barr-	»	3690	3600	3750	3530	3210	2900	3000	3000	3000	3410	3480	3420
55	**Bränntorv**	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56	**Kol:** antracit-	hl.	700	700	700	—	—	—	—	1100	1100	1150	1150	1150
57	eng. hushålls-	»	350	400	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—
58	**Koks:** gasverks-	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	350	355	355
59	eng. kamin-	»	325	325	325	—	—	—	—	—	—	350	—	—

[1]) Sundsvall: staden: bräd-, bak- och ribbved (medelpris) april 24·20, maj 22·20 samt juni bak- och ribbved (medelpris) april 21·40 samt maj och juni 19·20; plankved april 30·90, maj 27·70 priser per famn: i Kiruna under hela kvartalet björkved 45·60 samt barrved 38·40 kr. — [×] Maxi-

Umeå			Vilhelmina			Luleå			Malmberget o. Gällivare			Kiruna			Samtliga orter			
Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	
25	25	25	30	30	30	23	23	23	29	29	29	30	30	30	**23**	**23**	**23**	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**13**	**12**	**12**	2
10	10	10	—	—	—	7	7	7	—	—	—	—	—	—	**9**	**8**	**9**	3
371	325	334	387	355	337	428	388	360	396	358	353	388	339	339	**357**	**331**	**319**	4
350	327	330	340	324	315	380	370	350	372	352	345	362	328	326	**344**	**325**	**312**	5
250	250	250	263	250	248	300	300	300	263	258	261	270	262	261	**269**	**270**	**270**	6
—	—	—	200	175	—	—	—	—	185	160	—	—	—	—	**180**	**179**	**183**	7
210	210	200	180	170	170	170	170	170	178	186	184	179	180	181	**188**	**187**	**186**	8
250	221	220	322	275	256	263	249	250	273	236	222	260	234	224	**201**	**188**	**183**	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**182**	—	—	10
933	933	867	—	—	—	700	700	700	910	916	911	—	—	—	**660**	**667**	**727**	11
60	58	53	—	—	—	52	52	52	53	53	55	63	62	62	**44**	**44**	**48**	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
50	50	50	50	50	51	57	58	57	50	51	51	50	50	50	**50**	**50**	**50**	14
100	70	70	87	87	83	82	79	79	78	80	78	72	72	71	**72**	**69**	**67**	15
45	45	45	45	45	45	47	47	47	45	46	45	47	47	47	**45**	**45**	**45**	16
29	29	30	31	31	31	30	30	30	26	26	26	—	—	—	**27**	**27**	**27**	17
40	40	40	39	39	39	42	42	42	36	36	36	41	40	40	**38**	**38**	**38**	18
60	60	60	55	55	55	55	55	55	51	51	52	54	54	54	**50**	**50**	**50**	19
60	60	60	63	63	63	60	60	60	51	50	51	56	55	54	**53**	**53**	**52**	20
75	75	75	73	73	73	73	68	69	72	71	71	78	73	73	**75**	**75**	**74**	21
85	85	85	88	87	88	85	85	85	91	90	90	85	81	81	**98**	**98**	**97**	22
83	83	84	80	80	80	50	50	50	66	67	71	85	77	77	**65**	**65**	**65**	23
—	—	—	—	—	—	40	40	40	55	55	55	—	—	—	**44**	**44**	**44**	24
185	185	185	176	176	176	200	200	200	175	175	175	155	155	155	**157**	**157**	**156**	25
84	85	85	85	85	85	75	75	75	83	83	83	100	100	100	**78**	**78**	**77**	26
—	—	—	89	89	89	90	90	90	—	—	—	—	—	—	**91**	**90**	**89**	27
197	197	198	195	186	180	201	200	200	184	187	190	211	211	210	**208**	**208**	**209**	28
147	146	148	150	150	147	175	172	174	144	148	150	143	149	148	**166**	**167**	**168**	29
—	—	—	275	300	300	—	—	—	282	259	260	276	268	260	**260**	**259**	**257**	30
150	149	150	120	130	154	151	149	148	134	129	136	140	135	141	**150**	**148**	**150**	31
250	250	250	207	200	217	232	232	245	191	200	201	200	209	199	**238**	**240**	**242**	32
—	—	—	—	—	—	213	220	225	180	180	—	—	—	—	**189**	**189**	**192**	33
—	—	—	—	—	—	250	—	—	190	—	—	200	—	—	**260**	**297**	**297**	34
209	200	200	238	233	224	237	235	236	220	223	225	234	233	232	**215**	**213**	**210**	35
250	250	250	—	—	—	238	228	230	229	233	233	255	247	233	**230**	**227**	**222**	36
200	200	200	175	173	173	218	214	222	186	188	185	200	200	195	**193**	**191**	**193**	37
—	94	40	—	—	—	75	80	54	83	73	70	119	83	63	**137**	**118**	**114**	38
231	175	100	—	—	150	160	136	100	175	153	105	176	150	111	**205**	**184**	**181**	39
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**60**	**57**	**74**	40
100	100	35	—	—	—	75	75	63	70	67	63	62	53	55	**60**	**60**	**60**	41
—	—	—	—	—	—	—	—	—	71	70	—	67	60	60	**90**	**89**	**89**	42
—	—	—	—	—	—	125	—	—	—	—	—	—	—	—	**148**	**146**	**146**	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**113**	**112**	**106**	44
60	60	60	60	57	57	73	73	75	71	69	70	65	62	59	**59**	**58**	**57**	45
50	50	—	—	—	—	50	53	52	47	47	45	44	48	56	**44**	**46**	**47**	46
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**83**	**82**	**82**	47
250	250	250	227	225	225	246	246	250	233	235	230	233	231	234	**245**	**246**	**246**	48
120	115	115	120	120	120	120	120	120	118	118	118	119	119	116	**113**	**113**	**113**	49
20	20	20	25	25	25	22	21	20	26	25	25	20	20	20	**20**	**20**	**20**	50
17	17	17	—	—	—	20	20	20	20	20	20	18	18	18	**15**	**15**	**14**	51
40	40	40	38	38	38	45	45	45	40	40	40	43	42	42	**33**	**32**	**32**	52
3990	3990	4470	2560	2440	2440	3870	3860	3860	4170	4170	4170	5450	4810	4810	**5300**	**5250**	**5240**	53
2850	2850	2950	2200	2200	2200	3160	3140	3140	3330	3330	3330	4270	4090	4090	**3850**	**3840**	**3870**	54
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**455**	**445**	**445**	55
—	—	—	—	—	—	775	775	775	—	—	—	1000	1000	1000	**857**	**859**	**860**	56
—	—	—	—	—	—	450	450	450	—	—	—	—	—	—	**423**	**431**	**432**	57
—	—	—	—	—	—	350	350	350	—	—	—	—	—	—	**314**	**319**	**316**	58
375	375	375	—	—	—	350	350	350	—	—	—	—	—	—	**341**	**342**	**342**	59

24·20; plankved april 35·30, maj 39·10 samt juni 41·60 kr. per famn. Sundsvall: distr.: brädsamt juni 30·20 kr. per famn. Luoss.—Kiir. ab. har tillhandahållit sin personal ved till följande mipris under april och maj.

Av ombuden meddelade minutpriser (öre pr kg.) å vissa slag av färsk fisk.

	1923				1923				1923		
	Apr.	Maj	Juni		Apr.	Maj	Juni		Apr.	Maj	Juni
Uppsala:				*Norrköping:*				*Västerås:*			
Braxen . . .	133	115	85	Vitling . . .	65	70	65	Braxen . . .	—	95	95
Gös	265	245	190	*Motala:*				Gös	240	180	185
Lake	125	120	—	Sjötunga . .	155	155	160	Makrill . . .	—	150	100
Makrill . . .	—	—	105	*Värnamo:*				*Falun:*			
Nyköping:				Rödtunga . .	135	135	135	Vitling . . .	100	65	—
Braxen . . .	80	100	—	*Kalmar:*				*Avesta:*			
Gös	—	200	200	Id	75	75	100	Braxen . . .	90	90	—
Makrill . . .	—	120	115	Makrill . . .	—	125	100	Gös	—	210	215
Sjötunga . . .	150	170	150	*Visby:*				Havslax . . .	105	100	100
Eskilstuna:				Flundra . . .	95	80	75	*Söderhamn:*			
Gös	235	165	165	Gös	—	250	—	Makrill . . .	—	125	115
Lake	145	120	110	Makrill . . .	—	155	120	Sik	—	200	200
Makrill . . .	—	145	110	Sik	200	215	200	Sjötunga . .	150	150	150
Linköping:				Sjötunga . . .	160	180	160	*Luleå:*			
Braxen . . .	150	140	135	*Halmstad:*				Flundra . . .	200	—	—
Gös	260	205	200	Flundra . . .	70	70	65	Lake	115	125	—
Hälleflundra .	295	300	260	Rödtunga . .	90	70	75	Sik	190	185	115
Id	115	105	—	Vitling . . .	45	45	50	*Malmberget:*			
Lake	145	120	—	*Göteborg:*				Sik	190	195	115
Makrill . . .	—	—	95	Makrill . . .	—	150	55	*Kiruna:*			
Röding . . .	300	300	295	*Arvika:*				Hälleflundra .	225	225	205
Sik	200	200	200	Braxen . . .	—	130	105	Lake	175	—	—
Sjötunga . .	155	160	155	Gös	—	235	200	Röding . . .	200	200	190
Vitling . . .	75	75	70	Hälleflundra .	250	250	200	Sik	150	190	125

Fiskpriser i Göteborg.

Medelpriser i parti i fiskhamnen (öre per kg.) apr. 1922—juni 1923.

Slag	Apr. 1922	Maj 1922	Juni 1922	Juli 1922	Aug. 1922	Sept. 1922	Okt. 1922	Nov. 1922	Dec. 1922	Jan. 1923	Febr. 1923	Mars 1923	Apr. 1923	Maj 1923	Juni 1923
Sill, stor . . .	29	35	—	—	73	61	39	43	33	30	23	21	21	20	37
» blandad .	—	23	—	—	—	35	24	33	18	18	17	11	—	—	—
» liten . .	—	9	—	—	—	11	—	—	8	7	7	6	—	—	—
Kolja, stor . .	62	59	68	50	38	51	43	48	69	73	79	54	79	61	44
» halvstor	48	51	55	42	33	41	35	43	61	72	75	51	72	48	36
» liten .	17	23	26	19	13	20	16	24	37	46	48	32	39	31	22
Vitling . . .	12	20	18	14	9	13	11	15	21	28	24	18	26	26	19
Torsk, stor . .	18	23	27	24	26	43	29	37	26	36	37	27	29	30	29
» liten .	20	17	16	14	8	12	17	22	26	31	31	18	25	27	12
Långa	56	69	66	57	46	55	51	62	62	56	57	49	61	68	56
Gråsik . . .	20	23	24	20	15	21	18	34	19	25	28	15	32	22	20
Tunga, röd . .	74	76	98	91	97	99	88	151	167	177	185	120	69	97	85
» äkta	309	237	210	449	487	362	332	192	283	343	368	240	258	306	238
Piggvar . . .	163	164	171	203	165	176	148	155	167	182	171	134	179	250	220
Slätvar. . . .	147	121	168	174	115	121	100	111	119	133	162	110	128	228	188
Rödspotta . .	65	61	84	99	75	77	72	84	112	115	114	97	68	80	116
Hälleflundra .	153	112	135	128	134	128	144	137	161	163	171	136	160	143	146
Makrill . . .	—	92	24	46	38	47	62	82	—	—	—	—	—	108	22
Tillförsel:															
Antal båtar .	1 059	1 601	1 747	1 490	1 448	2 065	1 752	1 291	991	1 068	1 328	1 657	1 042	1 709	1 994
» lådor .	19 087	20 294	22 849	20 372	21 975	22 845	23 857	22 136	18 950	38 208	37 176	69 136	17 737	22 742	29 024

Fiskpriser i Stockholm.

Medelpriser i parti (öre per kg.) apr. 1922—juni 1923.[1])

Slag	Apr. 1922	Maj 1922	Juni 1922	Juli 1922	Aug. 1922	Sept. 1922	Okt. 1922	Nov. 1922	Dec. 1922	Jan. 1923	Febr. 1923	Mars 1923	Apr. 1923	Maj 1923	Juni 1923
Abborre, stor. .	133	64	88	117	125	143	128	123	119	126	170	186	156	95	85
liten .	86	24	31	66	83	98	73	63	53	71	111	136	100	56	51
Braxen	98	63	59	104	83	100	—	55	75	75	60	—	138	98	68
Gädda, levande.	110	101	100	240	200	200	174	156	174	194	223	251	222	154	122
slaktad.	180	80	93	183	179	178	162	144	147	153	167	224	183	133	116
Gös.	236	126	165	200	196	230	231	228	248	218	229	266	231	179	160
Hälleflundra, stor	179	144	150	150	145	158	144	121	155	173	176	158	164	138	125
liten	160	145	—	100	115	120	105	105	160	140	—	135	132	120	95
Id	80	54	81	115	80	113	83	70	60	65	—	140	91	69	65
Kolja, svensk .	82	79	75	84	61	92	69	69	79	84	93	73	88	79	74
Kungsflundra .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	63	65	—	—
Lake, sjö- stor . .	88	—	—	—	—	—	—	125	114	138	133	125	—	—	—
Lake, sjö- liten . .	—	—	—	—	68	—	—	—	80	87	80	70	—	—	—
Lax, färsk . .	535	433	320	297	338	378	333	331	350	380	—	440	476	488	316
Piggvar . . .	179	143	—	175	131	140	130	145	155	175	167	162	144	165	130
Röding	333	—	—	220	249	250	227	209	242	250	250	—	286	285	225
Rödspotta, stor.	103	90	100	127	98	111	86	103	114	125	116	100	86	75	80
liten	79	60	—	115	83	90	71	82	101	109	104	83	71	65	57
Sik, stor . . .	204	114	120	154	144	170	153	123	139	150	—	—	196	141	137
liten . . .	150	80	—	145	—	—	135	75	103	—	—	—	180	123	—
Siklöja	—	—	—	130	130	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sill, färsk . . .	55	—	—	—	82	71	44	46	35	26	24	21	29	32	—
Sjötunga, stor .	128	125	139	131	124	148	134	170	210	—	215	133	120	145	139
liten	71	68	90	80	81	90	76	75	—	—	—	103	70	78	85
Slätvar	150	158	—	173	118	135	130	134	143	154	159	146	133	150	110
Strömming . .	27	26	38	45	29	56	50	39	30	30	35	48	40	29	35
Torsk, m. huvud	40	—	—	73	70	52	46	43	42	43	48	50	48	43	40
Torsk, svensk huvudlös	70	74	73	70	68	98	70	83	71	69	79	65	72	73	74
Vitling, stor. .	29	25	30	34	28	38	33	29	34	31	30	28	35	25	28
liten .	20	—	—	—	—	28	19	20	20	—	—	—	—	—	—
Ål, levande, stor	—	290	290	370	343	270	—	250	250	250	242	—	—	368	355
Ål, levande, liten	—	220	225	305	262	208	—	215	210	—	205	—	250	305	295

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror:

	Tillgång	*Efterfrågan*	*Tendens*		*Tillgång*	*Efterfrågan*	*Tendens*
29/3 — 4/4	knapp	livlig	svävande	17/5 — 23/5	god	medelmåttig	fallande
5/4 — 11/4	god	medelmåttig	»	24/5 — 30/5	riklig	»	»
12/4 — 18/4	knapp	»	fallande	31/5 — 6/6	»	»	»
19/4 — 25/4	»	»	svävande	7/6 — 13/6	otillräcklig	»	fast
26/4 — 2/5	»	»	fast				
3/5 — 9/5	»	»	»	14/6 — 20/6	knapp	»	svävande
10/5 — 16/5	»	»	»	21/6 — 27/6	god	»	»

Anm. Ovanstående noteringar avse de priser, som av partihandlare i fisk betingats vid försäljning till minuthandlare i Stockholm. Ifrågavarande noteringar avse sålunda vara, som oftast passerat en eller flera mellanhänder.

De från Göteborg erhållna noteringarna åter avse de priser, som av fiskeridkarna erhållits vid fiskhamnsauktionerna i Göteborgs stads fiskhamn. och äro sålunda att betrakta såsom förstahandspriser utan inräknande av några transport- eller distributionskostnader.

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.

Kreatursslag	Stockholm			Eskilstuna			Linköping		
	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni
Kreaturspriser. (Öre per kg. levande vikt.)									
Kor:									
Extra prima	85	89	86	74	80	81	80	82	82
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	75	79	76	64	70	71	71	74	75
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	65	69	66	55	60	61	60	63	63
» 3. Mindre feta	45	49	46	45	50	50	44	47	48
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar):									
Extra prima	95	98	99	80	85	86	87	89	87
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	85	88	89	69	75	76	76	77	77
» 2. Mindre feta	50	53	54	50	55	56	58	60	59
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:									
Extra prima	90	94	90	—	—	—	89	91	88
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	80	83	79	—	—	—	80	83	77
» 2. Fullt köttiga (500—700 »)	70	74	70	69	75	75	72	75	68
» 3. Mindre köttiga	60	64	60	56	60	60	59	61	59
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:									
Extra prima	95	98	99	—	—	—	79	83	81
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	80	83	84	—	—	—	70	73	75
» 2. Mindre feta	55	58	59	—	—	—	56	58	63
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	41	43	48
Kalvar:									
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	138	139	131	106	105	116	132	134	119
» (70—90 »)				101	100	108	96	98	87
Skummjölkskalvar	93	98	91	86	85	91	60	60	52
Får:									
Yngre, feta	138	123	108	86	100	100	97	94	87
Äldre, »	113	100	95	79	85	85	67	65	58
Lamm	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Svin:									
Slakterisvin (75—100 kg.)	112	118	110	103	100	95	100	102	98
Rena, större svin (100—170 kg.)	107	113	104	94	90	89	98	97	97
Suggor	78	73	63	81	80	75	89	84	73
Tillförseln till offentliga slakthus.[1]	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.
Tjurar	223	331							
Kor	2 448	2 544	2 012	161	222	156	1 274	1 142	1 188
Övriga nötkreatur									
Gödkalvar	626	828	607	306	434	369	546	651	829
Spädkalvar	224	225	191	305	280	286	412	301	308
Får och lamm	167	166	341	73	96	119	195	158	250
Svin	1 701	2 137	1 685	498	610	453	746	954	1 213
Spädgrisar	13	23	36	10	6	18	—	—	—
Hästar och föl	95	108	92	34	49	34	31	39	46
Beräknad konsumtion av kött- och fläskvaror.									
Nötkreatur	4 763	3 955	3 193	173	229	165	—	—	—
Gödkalvar	8 082	7 455	7 673	311	438	387	—	—	—
Spädkalvar	4 609	3 837	3 124	394	382	331	—	—	—
Får och lamm	4 633	3 630	4 393	85	108	140	—	—	—
Svin[4]	12 035	9 955	8 728	401	592	436	—	—	—
Spädgrisar	50	59	65	11	7	21	—	—	—
Hästar och föl	212	193	171	40	54	40	—	—	—

[1]) I Göteborg tillförseln till kreatursmarknaden och slakthuset. — [2]) Större kalvar. — [3]) Mindre

Norrköping			Karlskrona			Malmö			Hälsingborg			Göteborg		
Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni
73	79	80	—	—	—	85	84	85	80	80	85	—	—	—
63	69	70	—	—	—	78	76	74	72	73	77	69	71	72
55	61	63	—	—	—	64	63	64	62	63	65	54	61	62
53	59	61	—	—	—	55	55	56	53	55	55	41	45	45
38	39	40	—	—	—	38	38	38	39	38	38	—	—	—
79	84	85	—	—	—	98	99	100	94	91	95	—	—	—
72	76	78	—	—	—	91	89	93	84	83	87	82	81	81
59	64	65	—	—	—	78	78	79	72	73	77	69	68	66
38	38	38	—	—	—	60	60	60	55	55	59	—	—	—
79	84	85	—	—	—	90	92	90	—	88	88	—	—	—
69	74	75	—	—	—	84	85	85	79	81	78	78	81	78
62	67	67	—	—	—	84	85	85	69	73	73	77	76	73
54	55	55	—	—	—	72	73	73	55	55	55	56	60	60
44	45	45	—	—	—	57	58	58	40	42	46	—	—	—
73	79	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
63	69	70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	66	68	69
48	50	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	51	53	54
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
105	109	110	—	—	—	} —	—	—	—	—	—	110	110	110
105	105	105	—	—	—	}			—	—	—	95	95	95
70	70	70	—	—	—	82	82	80	75	75	75	65	63	60
83	87	87	—	—	—	95	95	85	85	85	—	77	93	90
54	55	55	—	—	—	55	55	55	—	—	—	65	68	65
88	94	95	—	—	—	—	—	—	—	—	—	85	—	—
97	99	95	—	—	—	106	109	100	101	103	93	101	108	92
97	99	95	—	—	—	95	100	91	98	98	90	95	98	84
67	65	65	—	—	—	73	75	70	74	68	62	72	66	54
st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.
422	455	300	21 104 39	27 110 70	24 108 71	156 842 614	152 699 568	147 540 401	429	437	353	3 778	2 838	2 426
[4])606	[2])769	[2])639	13	17	31	610	738	794	253	386	388	1 152	1 204	1 566
[3])335	[3])267	[3])179	124	136	88	149	143	110	366	421	343	762	631	465
59	73	86	3	8	10	457	736	908	169	352	485	483	1 043	1 236
439	577	424	692	794	330	2 930	2 890	2 889	1 710	1 647	1 264	5 001	3 750	3 661
4	5	7	—	2	—	1	1	—	—	6	7	844	1 006	979
35	39	31	6	6	8	81	93	58	18	32	18	263	170	170
438	471	321	277	285	257	798	805	690	398	404	327	—	—	—
[2])734	[2])944	[2])780	185	216	293	684	817	874	252	384	388	—	—	—
[3])609	[3])527	[3])363	749	801	581	461	489	392	366	421	343	—	—	—
177	170	227	216	303	400	557	886	1 069	167	347	481	—	—	—
581	738	484	771	702	467	2 730	2 712	2 653	1 316	1 006	859	—	—	—
6	11	21	1	5	3	1	1	—	—	6	7	—	—	—
48	58	73	12	9	12	76	80	64	18	24	10	—	—	—

kalvar. — [4]) Ej amerikanskt fläsk.

Kreatursprisər för Stockholm, Malmö och Göteborg 1913—juni 1923.

Medelpris (öre) för kg. levande vikt per år (1913—1922) och per månad (apr. 1922—juni 1923) för alla tre orterna.

Kreatursslag	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	Apr. 1922	Maj 1922	Juni 1922	Juli 1922	Aug. 1922	Sept. 1922	Okt. 1922	Nov. 1922	Dec. 1922	Jan. 1923	Febr. 1923	Mars 1923	Apr. 1923	Maj 1923	Juni 1923
Kor:																									
Extra prima[1])	61	61	94	—	119	309	282	167	112	80	81	83	80	86	85	88	77	79	74	73	75	78	85	87	86
Kl. 1.	55	53	77	100	106	262	236	148	99	70	71	73	71	75	76	77	69	68	64	63	65	66	74	75	74
» 2. . . .	50	48	71	91	95	233	203	127	86	60	62	63	61	65	66	67	60	57	54	54	56	57	61	64	64
» 3.[2]) . . .	41	36	53	76	76	184	141	96	64	46	47	49	46	48	49	50	44	44	41	41	44	45	47	50	49
Kvigor (o. stutar):																									
Extra prima[3])	66	66	93	115	129	339	301	185	125	92	91	93	90	97	97	102	91	91	89	87	89	90	97	99	100
Kl. 1.	60	58	80	105	117	289	257	163	112	82	83	84	81	85	86	90	81	81	79	78	80	81	86	86	88
» 2.	50	47	65	87	91	231	198	126	85	64	64	67	65	69	69	70	64	62	60	60	63	63	66	66	66
Tjurar:																									
Extra prima[4])	65	63	90	—	122	315	267	166	121	86	85	86	85	94	93	92	80	82	80	79	83	83	90	93	90
Kl. 1.	62	58	82	105	112	278	234	152	108	77	77	77	76	84	85	84	73	72	70	70	73	74	81	83	81
» 2.	58	54	76	100	103	259	215	139	102	74	73	74	73	82	83	82	71	69	68	66	70	71	77	78	76
» 3.[2]) . . .	50	44	60	89	86	218	175	120	81	59	55	59	61	66	66	67	59	57	56	55	58	58	63	66	64
Oxar:																									
Extra prima[5])	63	61	92	—	126	342	295	186	120	87	87	90	85	92	94	99	87	89	85	85	88	89	95	98	99
Kl. 1.[6]) . . .	57	54	78	104	115	293	258	159	105	70	69	70	68	72	74	77	69	70	68	68	69	70	73	76	77
» 2.[7]) . . .	48	45	66	89	92	230	200	123	83	53	51	53	51	54	55	57	52	50	50	50	53	53	53	56	57
Kalvar:																									
Sötmjölks- (90—100 kg.)[8])	73	67	87	105	104	299	285	241	182	129	127	124	129	129	131	131	112	113	120	121	117	116	121	121	117
(70— 90 »)[9])	67	62	79	99	96	281			157	117	117	115	116	111	112	114	106	107	113						
Skummjölks- .	57	49	69	85	83	243	226	173	121	80	77	75	77	75	77	78	72	72	78	81	78	78	80	81	77
Får:																									
Yngre[10]) . . .	58	55	70	92	113	299	257	178	113	82	88	88	86	80	78	80	75	73	74	76	84	95	103	104	94
Äldre[11]) . . .	53	47	62	83	101	278	236	157	96	69	75	73	73	70	66	65	59	57	57	58	64	71	78	74	72
Svin:																									
Slakterisvin .	82	74	129	163	167	220	359	242	172	134	122	134	142	140	140	145	128	139	133	120	109	102	106	112	101
Rena, större .	81	71	131	164	157	172	348	236	164	128	117	128	137	135	135	140	124	133	128	117	106	97	99	104	93
Suggor	68	58	122	151	160	221	279	165	109	91	90	92	90	88	91	94	90	98	95	89	86	80	74	71	62

Uppgifterna avse: [1]) 1913 Stockholm och Malmö, 1914, 1915 och 1917—juni 1918 endast M. samt därefter St. och M. — [2]) 1913—1917 St. och M. — [3]) 1914—april 1918 endast M., i övrigt St. och M. — [4]) okt. 1914—dec. 1915 St. och M., april 1917—april 1918 endast M. samt därefter St. och M. — [5]) 1913 St. och M., 1914 M. och Göteborg, 1915 endast M., maj 1918—juli 1919 St. och M. samt därefter endast St. — [6]) fr. o. m. aug. 1921 endast St. och G. — [7]) okt.—dec. 1921 samt fr. o. m. april 1922 St. och G. — [8]) 1913—mars 1919 endast M., okt. 1921—sept. 1922 samt fr. o. m. febr. 1923 endast St. och G. — [9]) 1913—mars 1919 endast M. — [10]) nov.—dec. 1921 endast St. och G. — [11]) nov. 1921—mars 1922 endast St. och G.

Arbetsmarknaden under juli månad 1923.

Det allmänna läget på arbetsmarknaden, som alltsedan våren 1922 fortskridit mot normala förhållanden, har jämväl under den gångna månaden karakteriserats av fortsatt förbättring. Den under större delen av månaden olösta järnbrukskonflikten ävensom arbetsinställelsen inom murarefacket i Stockholm utgjorde emellertid hämmande moment, vilka sträckte sina verkningar till den övriga arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingsanstalternas rapporter för juli månad (sid. 782 ff.) utvisade minskat antal ansökningar om arbete, vilket tyder på att de tillsatta platserna icke såsom tidigare äro av mera tillfällig natur utan tendera att bliva varaktiga arbetstillfällen. Vid bedömandet av arbetsmarknadsläget bör hänsyn dock tagas till den ännu pågående hjälpverksamheten för arbetslösa, vilken under månaden beredde sysselsättning åt c:a 14 000 man vid statliga nödhjälpsföretag; rapporterna visade emellertid, att nyrekryteringen till dessa arbetsplatser ytterligare nedgick. Antalet arbetsansökningar på varje hundratal lediga platser utgjorde under juli månad 141 mot 146 under föregående månad och 203 motsvarande tid i fjol. Fackföreningarnas arbetslöshetsantal undergick ävenledes en minskning.

Jordbruket erbjöd under den ur väderlekssynpunkt gynnsammare delen av månaden synnerligen rika arbetstillfällen vid pågående höskörd. Flera anstalter rapporterade, att efterfrågan på nya anställningar vid höstflyttningen redan inkommit. Den tidigare bristen på ogifta drängar och mjölkningsvilliga ladugårdskarlar kvarstod fortfarande. Brist på arbetskraft till torvmossarna rapporterades från kontoren i Jönköping och Uddevalla.

Byggnadsverksamheten var livlig över hela landet och gav sysselsättning åt samtliga yrkesskickliga arbetare; tillgången på arbete översteg flerstädes antalet arbetssökande. Inom huvudstaden kunde de disponibla platserna i stor utsträckning icke tillsättas på grund av pågående konflikt. Arbetsförmedlingen i Östergötland och i de tvenne största skånestäderna rapporterade synnerligen stort antal arbetssökande jord-, betong- och schaktningsarbetare. Inom metall- och maskinindustrien ökades arbetstillgången för flertalet yrkesgrupper; bil- och cykelreparatörer bereddes förklarligt nog full sysselsättning. Läget inom läder-, textil- och beklädnadsindustrierna var fullt normalt med endast ett fåtal arbetsansökningar. Typografyrket, som en längre tid lidit av kristidsarbetslöshet, visade under månaden minskat arbetssökandeantal.

Sjöfarten bedrevs i nästan normal utsträckning, vilket medförde ökat antal förhyrningar; ett överskott av arbetslösa kvarstod dock fortfarande inom facket utan synbara möjligheter att vinna anställning.

Inom gruppen handel och samfärdsel förbättrades läget ytterligare genom ökad efterfrågan på kontors- och affärspersonal, ehuru dock synnerligen god tillgång på sökande ännu förefanns.

Inom hotell- och restaurangfacket rådde mycket god arbetstillgång till följd av utställning och sommarsäsong, och anstalterna kunde delvis icke effektuera inneliggande beställningar på grund av brist på arbetskraft. Inom den kvinnliga avdelningens huvudgrupp, husligt arbete, företedde läget i stort sett samma bild som tidigare månader med underskott på duglig arbetskraft till hemmen såväl i städerna som på landsbygden. Denna brist på kvinnliga sökande var synnerligen märkbar inom jordbruket, som framförallt efterfrågade folk till skötsel av mjölkdjuren.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna under juli samt under föregående månader och år framgår av efterföljande sammanställning:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1902—1912	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
1913	153	133	110	97	99	112	107	96	89	98	129	117
1914	125	127	107	91	93	104	99	133	121	128	192	182
1915	202	181	147	125	118	135	134	122	110	110	141	113
1916	138	124	109	90	85	92	82	88	79	87	106	97
1917	110	124	118	108	93	94	88	83	81	100	115	105
1918	137	167	158	143	136	156	147	131	115	109	125	139
1919	179	162	141	111	99	100	101	97	92	92	113	110
1920	125	112	91	80	84	92	94	95	98	110	155	153
1921	246	301	240	203	213	258	261	235	223	263	384	473
1922	482	479	381	368	258	215	203	172	155	177	269	321
1923	*346*	*308*	*231*	*165*	*135*	*146*	*141*	—	—	—	—	—
Därav inom jord- och skogsbruk:												
1920	95	85	77	64	71	63	68	87	85	84	111	123
1921	120	102	100	81	80	98	108	124	136	166	242	362
1922	341	282	216	231	158	146	126	152	126	120	184	253
1923	*225*	*168*	*130*	*95*	*79*	*78*	*88*	—	—	—	—	—
Övriga näringsgrupper:												
1920	133	121	96	86	88	101	102	98	104	127	174	159
1921	276	354	288	249	249	294	302	275	256	304	415	488
1922	502	514	420	401	275	227	220	178	167	207	293	330
1923	*364*	*339*	*262*	*187*	*150*	*162*	*155*	—	—	—	—	—

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	31/1	28/2	31/3	30/4	31/5	30/6	31/7	31/8	30/9	31/10	30/11	31/12
1911	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·3	4·3	4·4	8·5
1912	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·3	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7	8·4
1913	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4	7·5
1914	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3	15·0
1915	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5	7·7
1916	8·0	6·7	5·2	4·7	3·3	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2	5·4
1917	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4	5·8
1918	6·0	5·0	4·9	5·0	4·0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4	7·3
1919	7·5	7·6	8·1	7·5	6·1	4·6	3·8	3·2	3·1	3·2	3·8	7·2
1920	7·6	7·5	4·5	3·5	2·9	3·4	2·8	3·0	2·9	4·3	7·0	15·8
1921	20·1	20·7	24·5	24·2	25·1	27·7	27·9	27·4	27·3	27·1	28·8	33·2
1922	34·9	31·9	30·4	28·3	22·9	20·9	20·0	16·7	15·1	15·5	17·2	21·7
1923	*21·4*	*20·8*	*19·9*	*15·6*	*10·6*	*9·8*	—	—	—	—	—	—

Arbetslöshetens utbredning inom olika fack framgår närmare av tabellen å sid. 788.

Arbetstillgången under andra kvartalet 1923

enligt uppgifter från industriidkare m. fl.

Följande översikt över arbetstillgång m. m. inom olika yrken och näringar under andra kvartalet av år 1923 är, liksom föregående redogörelser av samma slag, till huvudsaklig del grundad på uppgifter, som å särskilda frågeformulär insamlats från arbetsgivare inom olika näringsgrenar. Frågeformulären ha till största delen infordrats genom socialstyrelsens ombud i orterna, vilka för närvarande uppgå till ett antal av 47, varav 19 äro föreståndare för arbetsförmedlingskontor, tillhörande Sveriges offentliga arbetsförmedling. Direkt av socialstyrelsen hava emellertid dylika uppgifter insamlats från arbetsgivare i Stockholm med närmaste omnejd ävensom från sådana arbetsgivare i landsorten, som i regel sysselsätta minst 200 arbetare.

För ifrågavarande kvartal ha besvarade formulär återkommit från 2 090 arbetsgivare med 231 070 arbetare inom industri och hantverk samt transportarbete, vartill kommer ett mindre antal uppgiftslämnare från jordbruk och andra näringsgrenar. En bearbetning av de inkomna svaren har givit vid handen, att arbetstillgången under andra kvartalet 1923, i jämförelse med samma kvartal föregående år, ansågs:

såsom *bättre* av 891 arbetsgivare med 103 423 arbetare (45 %),
såsom *oförändrad* av 958 arbetsgivare med 102 066 arbetare (44 %) och
såsom *sämre* av 241 arbetsgivare med 25 581 arbetare (11 %).

Följande sammanställning möjliggör ett närmare bedömande av arbetstillgången inom industri och hantverk under andra kvartalet 1923 i jämförelse med motsvarande förhållanden under föregående år.

	Antal redovisade arbetare (medeltal)	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom: A. mer än medelgod, B. medelgod, C. mindre än medelgod.											
		1:a kvartalet			2:a kvartalet			3:e kvartalet			4:e kvartalet		
		A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C.
1911	178 648	51	36	13	58	29	13	57	28	15	58	31	11
1912	197 904	62	26	12	70	25	5	73	22	5	73	21	6
1913	252 047	71	23	6	77	20	3	76	19	5	74	21	5
1914	253 115	71	21	8	75	19	6	39	29	32	52	25	23
1915	264 540	63	22	15	67	21	12	77	15	8	77	16	7
1916	281 793	79	15	6	86	9	5	85	9	6	85	10	5
1917	273 888	74	12	14	69	13	18	66	14	20	61	18	21
1918	258 230	49	23	28	55	22	23	56	22	22	47	22	31
1919	256 612	30	22	48	45	19	36	50	22	28	57	25	18
1920	301 335	71	18	11	73	19	8	53	19	28	21	19	60
1921	219 683	10	12	78	12	11	77	16	16	68	15	21	64
1922	223 316	15	18	67	27	27	46	36	29	35	33	31	36
1923	217 774	36	28	36	45	30	25	—	—	—	—	—	—

Då läget på arbetsmarknaden givetvis inverkar på och återspeglas i den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet, meddelas ur de månatliga redogörelserna för nämnda verksamhet till ytterligare jämförelse efterföljande sammanställning, utvisande tillgång och efterfrågan på arbetskraft.

På 100 *lediga platser* kommo följande antal *ansökningar om arbete:*

	2:a kvartalet 1923			1:a kvartalet 1923			2:a kvartalet 1922		
	juni	maj	april	mars	febr.	jan.	juni	maj	april
Jordbruk	76	77	92	130	169	221	105	115	161
Skogsbruk	150	161	232	134	159	270	1 271	568	1 277
Övriga näringsgrenar	162	150	187	262	339	364	227	275	401
Samtliga »	**146**	**135**	**165**	**231**	**308**	**346**	**215**	**258**	**368**

De på grundval av arbetsförmedlingsanstalternas månadsrapporter för denna tidskrift förut sammanställda redogörelserna över arbetsmarknadsläget under april, maj och juni hava vittnat om en stadig konjunkturförbättring, och detta jävas ej heller av de här föreliggande, från industriidkarna själva erhållna uppgifterna. Inom nästan alla industrigrupper kan i jämförelse med förra kvartalet och ännu mer i förhållande till föregående år skönjas en mer eller mindre långt fortskriden återgång till normala konjunkturer, såsom närmare framgår av nedanstående, med ledning av tabellen å sid. 718—719 uppgjorda sammanställning:

	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom: A. mer än medelgod, B. medelgod, C. mindre än medelgod								
	2:a kvart. 1923			1:a kvart. 1923			2:a kvart. 1922		
	A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C.
Malmbrytning och metallindustri	31	20	49	24	26	50	13	13	74
Jord- och stenindustri	44	34	22	20	27	53	19	28	53
Trävaruindustri	62	30	8	39	36	25	55	31	14
Pappers- och grafisk industri	61	33	6	47	38	15	32	37	31
Livsmedelsindustri	45	43	12	41	33	26	37	34	29
Textil- och beklädnadsindustri	45	29	26	51	23	26	27	41	32
Läder-, hår- och gummivaruindustri	57	32	11	52	26	22	12	40	48
Kemisk-teknisk industri	19	17	64	18	14	68	12	19	69

Metallindustrien har, såsom härav synes, alltjämt varit en av de näringar, som haft svårast att återvinna jämviktsläget. Särskilt har återhämtningen försvårats av den under hela kvartalet pågående lockouten vid järnbruken, vilken sträckt sina menliga verkningar å ena sidan till gruvorna, som blivit berövade sina avsättningsmöjligheter, å andra sidan till de mekaniska verkstäderna, vilka i många fall råkat i svårigheter för uteblivna råämnesleveranser. För de gruvor, som arbeta för export, hava dessutom kännbara avsättningssvårigheter uppkommit genom driftsrubbningarna i Ruhrdistriktet, vilket medfört, att siffrorna för hela denna bransch te sig betydligt sämre än förra kvartalet. En annan hithörande industrigren, för vilken en konjunkturförsämring också får konstateras, är skeppsbyggnadsindustrien.

Jord- och stenindustrien uppvisar en betydande förbättring. Särskilt byggnadsämnesindustrien synes efter den i april åvägabragta avtalsuppgörelsen hava haft god arbetstillgång. Detsamma torde kunna sägas om torvindustrien, trots den för sagda näring mindre gynnsamma väderleken under våren och försommaren. Glasbruken företedde mycket ojämna konjunkturer; särskilt inom fönsterglastillverkningen växlade omdömena alltifrån mycket god till dålig arbetstillgång.

Inom *träindustrien* har utvecklingen också gått i gynnsam riktning. Sågverken kunde, sedan den tidigare på året utbrutna avtalskonflikten väl blivit bilagd, i allmänhet sätta i gång med full och understundom forcerad drift, och vid snickerifabrikerna, som redan förra kvartalet haft ganska god arbetstillgång, kunde en fortgående förbättring också skönjas.

Ungefär detsamma gäller *pappersindustrien*. Även här hade en av de ledande arbetsgivarorganisationerna, pappersmasseförbundet, vid kvartalets början befunnit sig i en omfattande konflikt, som fann sin lösning samtidigt med sågverkslockouten. Sedan driften i mitten av april sålunda allmänt återupptagits, har arbetstillgången vid flertalet hithörande fabriker betecknats som mer än medelgod. Jämväl pappersbruken hade genomgående mycket tillfredsställande arbetstillgång. De enda fabriker inom denna grupp, som betecknat ställningen såsom mindre god, äro ett par specialanläggningar för papptillverkning. Inom grafiska industrien synes arbetsmarknaden ha varit normal för årstiden.

Inom *livsmedelsindustrien* är ingen mera anmärkningsvärd förskjutning att anteckna annat än för vissa tobaksfabriker, där driftsinskränkningar under förra kvartalet måste vidtagas, men arbetstillgången nu åter förbättrats.

Textil- och beklädnadsindustrien är den enda näringsgrupp, vilken i jämförelse med förra kvartalet visat försämrade konjunkturer. Nedgången har i främsta rummet träffat jute- och linneindustrien, som klagat över svår konkurrens från valutasvaga länder. Tecken i samma riktning ha också spårats inom bomullsindustrien, varemot yllefabrikerna arbetat under goda konjunkturer. Sömnadsindustrien har likaledes, såsom vid denna årstid är vanligt, haft övervägande god arbetstillgång, och i många fall betecknat marknaden såsom bättre än vid samma tid föregående år.

Inom *läder-, hår- och gummivaruindustrien* är en förbättring att anteckna för den sistnämnda branschen, där ett par av de större fabrikerna tidigare på året betecknade arbetstillgången såsom mindre god. Eljest synes läget inom denna grupp i stort sett kunna betecknas som oförändrat.

Inom *kemisk-tekniska industrien* hade tändsticksfabrikerna fortfarande mindre god marknad, men kunde vid flertalet fabriker dock vidtagas en utökning av arbetstiden från 3 till 4 ½ dagar per vecka. För övriga hithörande industrier var läget i allmänhet tillfredsställande.

Byggnadsverksamheten betecknades över hela riket som livlig, även om densamma åtminstone i landsorten i allmänhet inskränkte sig till smärre byggnadsföretag, egna hem o. dyl. Tillgången å arbetskraft var, vad yrkesarbetare beträffar, flerstädes otillräcklig. De lönetvister, som vid säsongens början efter vanligheten yppades på en del håll, bilades merendels utan några större strider; det hittills enda undantaget bildar murarkonflikten i Stockholm.

Inom gruppen *land- och sjötransport* hava de större bogseringsrederierna betecknat marknaden såsom mindre god, varemot inom stuveriyrket arbetstillgången genomgående varit medelgod eller däröver. Från åtskilliga orter omnämnes också, hurusom den under senare tid alltmer stegrade automobil-

	Näringsgrenar	Hela antalet		Tillgång å arbete									
				Mycket god		God		Medelgod		Mindre god		Dålig	
		Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.
	Malmbrytning o. metallind.												
1	Malmgruvor	48	7 349	1	89	3	209	10	685	9	2 175	25	4 191
2	Malmförädlingsverk	46	8 365	1	32	13	2 020	8	2 685	12	2 973	12	655
3	Järn- och stålmanufaktur	71	6 105	3	227	24	3 071	26	1 907	14	846	4	54
4	Mekaniska verkstäder	215	23 446	5	2 753	54	6 607	52	4 636	62	7 020	42	2 430
5	Skeppsvarv	18	5 475	1	30	4	775	2	974	7	2 855	4	841
6	Elektromekanisk industri	24	4 574	—	—	5	852	9	543	6	1 649	4	1 530
7	Annan metallindustri	44	2 629	—	—	13	943	6	353	14	1 077	11	256
	Jord- och stenindustri												
8	Kolgruvor	7	2 020	—	—	—	—	1	388	4	1 189	2	443
9	Torvindustri	30	1 803	3	385	11	776	14	622	2	20	—	—
10	Stenbrott och stenhuggerier	40	4 137	1	75	19	1 374	11	757	6	891	3	1 040
11	Kakel-, porslins- o. lerkärlsind.	15	2 721	3	199	5	969	6	1 343	1	210	—	—
12	Tegelbruk	90	5 953	6	282	52	3 447	25	1 999	7	225	—	—
13	Glasbruk	23	2 728	3	288	6	580	9	926	2	455	3	479
14	Cementfabriker, kalkbruk m. m.	43	4 949	6	187	18	2 228	11	2 188	5	293	3	53
	Trävaruindustri												
15	Sågverk	222	30 498	13	2 166	116	18 009	72	9 295	16	967	5	61
16	Snickeri- och möbelfabriker	125	5 540	11	351	47	1 865	38	1 601	24	1 525	5	198
17	Annan trävarufabrikation	12	429	—	—	4	205	3	105	2	79	3	40
	Pappers- o. grafisk industri												
18	Trämassefabriker	63	10 703	1	386	45	7 361	15	2 544	1	163	1	249
19	Pappersbruk	32	7 880	3	1 161	11	3 286	15	3 164	2	261	1	8
20	Bokbinderier o. annan pappersind.	42	2 358	1	55	16	1 415	16	620	6	136	3	132
21	Boktryckerier o. grafiska anst.	89	4 768	5	252	32	1 709	38	2 199	10	457	4	151
	Livsmedelsindustri												
22	Kvarnindustri	24	1 267	1	82	11	698	8	314	3	156	1	17
23	Bagerier	35	1 754	—	—	15	892	11	634	8	195	1	33
24	Sockerindustri	24	2 990	—	—	5	731	12	1 837	5	354	2	68
25	Choklad- och konfektfabriker	23	2 660	—	—	9	1 582	11	955	2	36	1	87
26	Bryggerier och bränn erier	54	3 589	—	—	18	1 797	24	1 140	10	646	2	6
27	Tobaksfabriker	9	2 660	—	—	3	638	5	1 849	1	173	—	—
28	Annan livsmedelsindustri	41	1 712	1	46	23	967	12	516	5	183	—	—
	Textil- o. beklädnadsindustri												
29	Bomullsindustri	36	10 956	1	168	12	4 418	15	2 668	8	3 702	—	—
30	Jute- och linneindustri	10	3 070	—	—	2	750	3	1 136	3	307	2	877
31	Ylleindustri	49	7 311	3	314	23	4 387	14	2 118	6	347	3	145
32	Trikåfabriker	26	3 202	—	—	5	1 588	7	792	8	585	6	237
33	Skrädderi- och sömnadsyrket	57	5 111	6	305	23	2 270	18	1 155	7	1 250	3	131
34	Annan hithörande industri	56	3 325	3	172	16	591	23	1 498	11	949	3	115
	Läder-, hår- o. gummivaruind.												
35	Garverier och läderfabriker	21	1 617	—	—	11	744	7	660	3	213	—	—
36	Skofabriker	43	6 525	2	320	23	3 432	15	1 964	2	190	1	619
37	Gummivarufabriker	4	1 660	—	—	2	1 406	2	254	—	—	—	—
38	Annan hithörande industri	34	1 394	2	190	7	264	15	719	5	103	5	118
	Kemisk-teknisk industri												
39	Ljus-, tvål-, olje- o. färgfabriker	21	1 000	—	—	8	474	8	374	5	152	—	—
40	Konstgödningsfabriker	7	732	1	192	2	236	3	185	1	119	—	—
41	Tändsticksfabriker	9	5 502	—	—	—	—	—	—	9	5 502	—	—
42	Annan kemisk-teknisk industri	27	2 456	2	328	7	652	11	1 076	4	379	3	21
43	**Byggnadsverksamhet**	78	3 470	6	560	27	1 627	35	1 058	8	199	2	26
44	**Kraft-, belysnings- o. vattenverk**	41	5 975	4	1 113	17	1 549	14	2 067	6	1 246	—	—
45	**Handel och varulager**	34	1 608	1	8	12	726	16	761	3	79	2	34
46	**Land- och sjötransport**	28	5 094	4	472	9	1 380	11	2 721	4	521	—	—
47	*Summa* 2:dra kv. 1923	**2 090**	**231 070**	**104**	**13 188**	**788**	**91 500**	**687**	**67 985**	**339**	**43 052**	**172**	**15 345**
48	» 1:sta » »	1 922	204 479	63	10 419	571	63 097	628	58 137	398	53 179	262	19 647
49	» 4:de » 1922	2 080	222 349	58	8 659	528	64 481	664	67 975	472	51 589	358	29 645
50	» 3:dje » »	2 201	236 231	87	8 560	615	76 353	689	67 820	441	46 461	369	37 037
51	» 2:dra » »	2 125	229 573	57	7 742	448	54 204	637	62 264	502	53 193	481	52 170

Arbetstillgången i jämförelse med näst föregående kvartal						Arbetstillgången i jämförelse med samma kvartal föregående år						Tillgång å arbetskraft						
Bättre		Oförändrad		Sämre		Bättre		Oförändrad		Sämre		Brist		Normal tillgång		Överflöd		
Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	
7	464	35	2 652	6	4 233	16	1 124	19	1 751	13	4 474	—	—	10	1 904	38	5 445	1
12	2 002	31	6 133	3	230	23	4 593	19	2 534	4	1 238	—	—	19	3 412	27	4 953	2
18	1 023	44	4 796	9	286	36	4 449	26	1 307	9	349	1	44	42	2 419	28	3 642	3
50	6 801	141	14 794	24	1 851	116	13 979	72	7 641	27	1 826	4	234	121	12 496	90	10 716	4
5	486	5	2 401	8	2 588	6	703	9	3 325	3	1 447	1	20	7	1 446	10	4 009	5
9	1 947	14	2 468	1	159	10	2 372	12	895	2	1 307	—	—	15	2 108	9	2 466	6
10	453	27	2 037	7	139	21	1 605	21	834	2	190	1	30	25	1 234	18	1 365	7
—	—	6	1 960	1	60	3	1 153	3	807	1	60	—	—	3	831	4	1 189	8
20	1 438	8	345	2	20	11	681	13	972	6	150	3	113	22	1 108	5	582	9
22	1 894	15	2 056	3	187	27	1 897	10	2 019	3	221	2	210	27	2 745	11	1 182	10
6	326	8	2 185	1	210	6	1 015	9	1 706	—	—	—	—	11	2 293	4	428	11
67	4 912	22	1 006	1	35	49	4 137	41	1 816	—	—	—	—	57	3 524	33	2 429	12
3	194	17	1 775	3	759	10	1 340	11	1 044	2	344	—	—	17	1 767	6	961	13
21	2 747	20	2 155	2	47	18	2 429	22	2 430	3	90	2	62	24	2 743	17	2 144	14
121	20 006	93	10 096	8	396	109	13 305	101	16 540	12	653	1	55	134	19 824	87	10 619	15
42	1 332	73	3 668	10	540	70	3 022	49	2 308	6	210	7	246	96	4 032	22	1 262	16
3	237	6	155	3	37	—	—	9	345	3	84	1	11	7	329	4	89	17
31	4 613	32	6 090	—	—	32	5 425	29	4 743	2	535	—	—	42	6 836	21	3 867	18
7	1 324	23	6 401	2	155	14	4 560	17	3 169	1	151	—	—	17	3 437	15	4 443	19
8	709	25	1 394	9	255	16	1 546	23	692	3	120	2	154	26	1 623	14	581	20
22	836	61	3 734	6	198	39	2 012	47	2 670	3	86	3	112	58	3 640	28	1 016	21
2	91	19	1 128	3	48	9	593	13	638	2	36	—	—	16	660	8	607	22
7	724	22	863	6	167	4	477	24	1 081	7	196	—	—	29	1 533	6	221	23
7	958	15	1 826	2	206	2	218	13	2 176	9	596	—	—	9	1 229	15	1 761	24
7	669	14	1 938	2	53	7	817	11	1 153	5	690	—	—	19	2 326	4	334	25
16	1 131	35	2 265	3	193	5	695	28	1 937	21	957	—	—	31	1 978	23	1 611	26
2	1 123	7	1 537	—	—	3	263	5	1 342	1	1 055	—	—	7	2 322	2	338	27
7	166	33	1 524	1	22	10	674	30	1 017	1	21	—	—	36	1 406	5	306	28
1	54	29	9 989	6	913	9	1 308	23	7 961	4	1 687	2	1 101	28	8 403	6	1 452	29
1	185	3	828	6	2 057	2	867	4	858	4	1 345	1	523	8	2 362	1	185	30
10	1 633	31	4 880	8	798	28	5 220	14	1 396	7	695	2	132	39	6 572	8	607	31
2	484	17	2 367	7	351	2	27	15	2 103	9	1 072	—	—	20	2 845	6	357	32
18	1 212	34	3 472	5	427	20	2 275	27	2 188	10	648	3	151	47	3 726	7	1 234	33
10	694	41	2 484	5	147	18	1 054	30	1 949	8	322	1	25	46	2 383	9	917	34
—	—	18	1 366	3	251	7	480	10	915	4	222	—	—	13	894	8	723	35
5	612	35	5 632	3	281	17	2 570	23	3 724	3	231	—	—	37	4 910	6	1 615	36
2	1 022	1	235	1	403	2	1 022	2	638	—	—	—	—	2	1 406	2	254	37
9	458	21	880	4	56	15	787	15	541	4	66	1	134	26	1 142	7	118	38
5	157	14	799	2	44	9	585	10	371	2	44	—	—	11	700	10	300	39
3	414	2	220	2	98	3	444	4	288	—	—	1	192	4	334	2	206	40
—	—	9	5 502	—	—	9	5 502	—	—	—	—	—	—	2	1 756	7	3 746	41
4	639	21	1 766	2	51	9	1 202	16	1 185	2	69	—	—	12	1 302	15	1 154	42
34	1 701	28	1 316	16	453	42	2 165	21	1 109	15	196	8	538	56	2 006	14	926	43
11	883	27	4 392	3	700	6	259	27	4 527	8	1 189	—	—	16	983	25	4 992	44
6	192	18	1 199	10	217	7	657	22	850	5	101	1	8	18	944	15	656	45
12	3 264	11	1 575	5	255	14	1 915	9	2 571	5	608	—	—	20	3 920	8	1 174	46
665	**72 210**	**1 211**	**138 284**	**214**	**20 576**	**891**	**103 423**	**958**	**102 066**	**241**	**25 581**	**48**	**4 095**	**1 332**	**137 793**	**710**	**89 182**	47
482	50 754	1 077	120 247	363	33 478	786	99 178	858	74 115	278	31 186	26	5 710	1 003	93 756	893	105 013	48
404	48 565	1 171	135 314	505	38 470	790	101 820	933	85 273	357	35 256	21	5 100	996	94 790	1 063	122 459	49
657	65 209	1 246	145 396	298	25 626	914	114 881	856	83 041	431	38 309	41	4 713	1 172	108 482	988	123 036	50
816	94 031	1 030	112 886	279	22 656	709	96 805	757	76 182	659	56 586	30	6 220	879	82 161	1 216	141 192	51

trafiken framkallat en stark ökning av efterfrågan å arbetskraft inom chaufförfacket.

Jordbruket synes hava erbjudit rikare arbetstillfällen än förra året, beroende bl. a. på att sockerbetsodlingen i de södra delarna av landet nu åter bedrivits i normal omfattning. Tillgången på arbetskraft har, såsom med hänsyn till den föregående industriella depressionen är naturligt, i stort sett varit ganska god, men det har dock framhållits, hurusom de betydande lönesänkningar, som från arbetsgivarsidan ställts i utsikt, göra det tvivelaktigt, huruvida jordbruket i händelse av industriens uppsving för någon längre tid skall kunna få behålla den nyförvärvade arbetskraften.

Skogshanteringen hade efter vanligheten ej något större behov av arbetskraft under detta kvartal. Järnbrukslockouten synes ha sträckt sina verkningar även till denna näring så tillvida att avsättningen för kolved betydligt minskats.

Konflikten vid järnbruken.

Den 30 sistlidna juli månad träffades uppgörelse om riksavtal för järnindustrien, varigenom en av de långvarigaste och mest svårlösta arbetskonflikter, som förekommit i vårt land, bilades. Öppen konflikt har varit rådande vid järnbruken i ett halvt år. Partiella arbetsinställelser utbröto redan i mitten av januari månad 1923, och sedan slutet av samma månad, då järnbruksförbundet verkställde lockout, har arbetet legat nere över hela linjen. Det är att hoppas, att den nu träffade uppgörelsen betyder icke allenast ett av hela landet sedan månader tillbaka ivrigt efterlängtat slut på den aktuella striden utan tillika en slutgiltig avveckling av de motsättningar — särskilt i fråga om arbetstidsindelning — som under de senaste åren förefunnits mellan arbetsledning och arbetare och gång efter annan allvarligt hotat arbetsfreden samt helt visst starkt bidragit till den irriterade stämning och det misstroende å ömse sidor, som kommit till synes under konflikten och försvårat uppnående av samförstånd. Stor betydelse i detta hänseende torde få tillmätas, att arbetsvillkoren vid järnbruken efter mer än $2^1/_2$ års uppehåll nu åter kunnat avtalsenligt fastställas.

Den fråga, som i första hand förorsakade konfliktens utbrott och som framför andra stått hindrande i vägen för en uppgörelse, har varit arbetstiden samt dess förläggning och fördelning vid vissa avdelningar i järnverken. Spörsmålet bottnar i motsättningar mellan parterna, som förelegat alltsedan arbetstidslagen trädde i tillämpning på detta område — den 1 juli 1920 — och som framkommo medan ännu överenskommelsen av den 5 mars 1920 mellan järnbruksförbundet och metallindustriarbetareförbundet angående arbetstiden m. m. ägde gällande kraft. Ifrågavarande överenskommelse innehöll beträffande skiftarbete i huvudsak följande bestämmelser:

Vid 2-skiftsarbete finge den ordinarie arbetstiden förläggas till vilken tid som helst av veckan, under villkor av 39 timmars stillestånd för sön- och helgdagsvila. Vid arbete i 3-skift skulle ordinarie arbetstiden likaledes kunna förläggas till vilken tid som helst av veckan, under förutsättning att för sön- och helgdagsvila bereddes stillestånd om 24 timmar eller, där särskild måltidsrast anordnades under skiftet, 18 timmar. Därest arbetsrådet, jämlikt arbetstidslagens § 5 mom. 2, medgåve längre arbetstid än i genomsnitt 48 timmar i veckan, skulle som ordinarie arbetstid räknas hela veckan (alltså utan söndagsstillestånd). Detta gällde även för andra fall, där kontinuerlig drift anordnades, men där arbetsrådets medgivande ej erfordrades på grund av att arbetstiden för varje arbetare icke överstege i medeltal 48 timmar i veckan, vilket kunde förekomma vid insättande av s. k. hoppande skift eller regelbundet fyra skiftlag i stället för tre.

Vid tillämpningen av dessa bestämmelser uppstodo svårigheter på en del platser. Arbetsrådet lämnade i allmänhet medgivande till 56 timmars arbetsvecka (helkontinuerlig drift med sju 8-timmars skift per man) vid hyttor och bessemerverk samt martinverk. Då arbetsledningen med stöd härav ifrågasatte införande av kontinuerlig drift utan söndagsstillestånd, godkände arbetarna sådan arbetstid vid de förstnämnda verken, där tidigare »ständig eld» varit bruklig (och nödvändig), men reste starkt motstånd mot införande av söndagsarbete vid martinverken, vilka före arbetstidslagens tillkomst hade drivits i 2-skift med 24 timmars söndagsstillestånd och en arbetstid för varje arbetare av 12 timmar per dygn och 72 timmar per vecka. Ävenledes motsatte sig arbetarna i vissa fall en sådan anordning av arbetstiden vid 2-skift i valsverk, att skiften förlades i omedelbar följd utan längre uppehåll på natten, varigenom driften koncentrerades till omkring $4^1/_2$ dygn av veckan med 11 à 12 timmars arbetstid per dygn och arbetare (men 48 timmar per vecka). En sådan koncentration påyrkades av arbetsgivarna i syfte att åstadkomma besparingar i bränslekostnader och för att avlägsna vissa tekniska olägenheter vid framställning av kvalitetsstål. Arbetarna voro icke villiga att i allmänhet godtaga denna arbetstidsförläggning, vilken enligt deras uppfattning innebure ett alltför stort avsteg från arbetstidslagens rätta mening och syfte. Även befarade man, att arbetsgivarna komme att söka utnyttja driftsuppehållet i slutet av veckan till övertidsarbete, varigenom den sammanhängande ledigheten bleve illusorisk.

Uppgörelsen av den 5 mars 1920 upphörde att gälla vid årsskiftet 1920/21, och därefter fortgick arbetet vid järnbruken — med tidvis lokala arbetsinställelser — under åren 1921 och 1922 utan avtal. Förhandlingar fördes upprepade gånger, men utan att överenskommelse kunde vinnas. Efter det att förhandlingar i december månad 1922 strandat, huvudsakligen på grund av meningsskiljaktigheter i fråga om arbetstidsbestämmelser, beslöt järnbruksförbundet att fr. o. m. den 15 januari genomföra vissa ändringar i fråga om arbetstiden i ovan antydd riktning. Vid fullföljandet av detta beslut utbröto omedelbart öppna konflikter å några platser. Arbetarna infunno sig icke till arbetet på av arbetsgivarna bestämda tidpunkter för skiftens början utan inställde sig i förutvarande ordning. Från arbetsgivarsidan betraktades arbetarnas uteblivande vid anslagen arbetstids början såsom strejk, medan arbe-

tarna åter ansågo sig utestängda eller m. a. o. lockoutade, då de icke fingo börja arbetet i enlighet med den förutvarande skiftförläggningen. Denna situation inträffade den 15 januari vid valsverken i Forsbacka, Hagfors, Munkfors, Stjärnsund och Söderfors. Sedermera utvidgades konflikten den 21 januari av liknande anledning till valsverk vid Avesta, Bofors, Degerfors, Domnarvet, Fagersta, Kohlsva, Långshyttan, Nyby, Nykroppa, Smedjebacken, Surahammar och Österby järnbruk samt den 24 januari till Laxå valsverk. Den 15 januari hade vidare arbetsinställelse utbrutit vid smältvalsverket i Boxholm på grund av att mottagareplatserna vid lancashiresmedjan indragits, vilket arbete arbetsgivaren påfordrade utfört av smederna själva. Samma dag inställdes arbetet även vid en del glödgningsugnar i Sandviken.

Med anledning av de öppna konflikterna beslöt svenska arbetsgivareföreningen den 17 januari medgiva järnbruksförbundet att, därest icke före den 29 januari samtliga konflikter blivit bilagda på villkor, som vunnit godkännande av järnbruksförbundet och arbetsgivareföreningen, nämnda dag verkställa lockout vid samtliga till förbundet anslutna järnverk. Sedan ett ytterligare försök den 23 januari att genom förhandlingar lösa konflikterna misslyckats, trädde lockouten i kraft på utsatt dag.

Lönefrågan vid järnbruken var vid konfliktens början mindre framträdande än tvisten om arbetstiden och har först under dess senare skede kommit att spela en större roll. I varje fall synes den icke ha varit i sådant läge, att den ensam skulle ha framkallat en allmän arbetskonflikt. Från 1920 års topplöner torde vid årsskiftet 1922/23 en reducering med omkring 46 % ha varit genomförd. På nyåret 1923 föreskrev järnbruksförbundet borttagande fr. o. m. den 15 januari av utgående barnbidrag samt verkställande av en reglering nedåt för vissa arbetargrupper, vilkas löner ansågos ligga för högt i förhållande till andra arbetares. Denna nedsättning blev givetvis en bidragande orsak till konflikten, även om den icke, såsom nämnts, varit av den primära betydelse som arbetstidsfrågorna.

Den 6 februari 1923 förordnade Kungl. Maj:t direktören Allan Cederborg, vilken tidigare såsom opartisk ordförande lett förhandlingarna mellan parterna, att i egenskap av särskild förlikningsman medla i konflikten. Av denne vid flera tillfällen gjorda medlingsförsök strandade främst på grund av motsättningarna i arbetstidsfrågan. Den 24 maj framlade förlikningsmannen ett förslag till avtal för tiden till 1924 års utgång, som i de viktigaste tvistepunkterna var av följande innehåll:

Vid 2-skiftsarbete i *valsverken* skall söndagsstilleståndet vara minst 39 timmar. S. k. kontinuerlig drift må anordnas endast dels vid plåtvalsverk och de verk, som under år 1922 tillämpade dylik drift, dels ock vid de tillfällen, då valsning skall ske av lancashire eller av stål med högre kolhalt än 0·75 %. Ej må vid dylik kontinuerlig drift arbetstiden per dygn för någon arbetare överstiga $10^1/_2$ timmar, måltidsraster därvid frånräknade.

Vid 3-skiftsarbete skall söndagsstilleståndet utgöra, där särskilda måltidsraster ej anordnas, 24 timmar och i annat fall minst 18 timmar med en söndagsvila för resp. arbetare av i medeltal minst 34 timmar.

Vid *martinverken* skall arbetet drivas med söndagsstillestånd vid varje ugn av 24 timmar, räknat i medeltal för sex veckor, dock med skyldighet för arbetarna att hålla martinugnarna igång, dels vid enkel helgdag, som infaller under måndag t. o. m. lördag, samt sista söndag före större reparation ävensom första söndag efter dylik, sedan igångsättning skett, dels ock därutöver högst 15 söndagar om året, dock såvitt möjligt icke under månaderna juni—augusti, ävensom att fortsätta påbörjad torkeldning, oavsett inträffande av sön- eller helgdag; skolande ugnarna före den ordinarie arbetstidens början vara uppeldade och chargerfärdiga.

Minimilönerna för olika arbetargrupper föreslogos till resp. 72, 66 och 60 öre, och i fråga om *ackordsprislistor* skulle vid de olika bruken gälla de ackordssatser, som vid konfliktens utbrott voro i tillämpning, höjda med 10 %.

Detta förslag, varå parterna avgåvo svar den 4 juni, blev av järnbruksförbundet i huvudsak antaget, under förutsättning dock av ändringar i vissa detaljer, av vilka den viktigaste avsåg införande av sådan bestämmelse rörande arbetstiden vid martinverken, att hinder ej förelåge för kontinuerlig drift hela veckan (utan söndagsstillestånd), därest arbetet så anordnades, att ingen arbetare erhölle längre ordinarie arbetstid än i medeltal 48 timmar per vecka (genom insättande av s. k. hoppande skift eller fyra skiftlag). På arbetarsidan blev resultatet av företagen omröstning ett så gott som enhälligt avslag. Motiven för avslag voro i främsta rummet följande. Beträffande 2-skiftsarbete i valsverken protesterade arbetarna bestämt mot s. k. kontinuerlig drift, då valsning sker av lancashire eller stål med högre kolhalt än 0·75 %, eller vid de verk, som under år 1922 tillämpat sådan. De hade endast på grund av det ytterligt svåra krisläget tidigare funnit sig i denna för deras vidkommande mycket oekonomiska arbetstidsindelning. Vid åtskilliga verk hade det visat sig, att man med fördel kunnat tillämpa diskontinuerlig drift med nattuppehåll. I de fall, där kontinuerlig drift vore nödvändig, borde lämpligen införas 3-skift. I fråga om plåtvalsverk gjordes däremot ingen erinran. Vid 3-skift yrkade arbetarna borttagande av rasterna. De vållade endast inskränkning av söndagsstilleståndet med 6 timmar, utan att bereda arbetarna verklig vila. Uppehåll vore visserligen nödvändiga under skiften, men då vissa arbetare därunder måste utföra en del tillsynsarbeten, borde ifrågavarande uppehåll inräknas i den egentliga arbetstiden. Beträffande martinverken anmärktes, att 15 driftssöndagar per år införts såsom ett obligatoriskt åliggande, och att dessa söndagar fingo uttagas oberoende av inträffande tillfällen av brådska. Jämte »reparationssöndagar» och andra helgdagar komme härigenom under minst hälften av driftstiden arbetstiden att bliva 56 timmar per vecka, medan arbetarna, icke minst på grund av det hårda arbetet, fordrade 48 timmars arbetsvecka. Vidare funno arbetarna de föreslagna minimilönerna, som icke ens motsvarade verkstadsindustriens tredje och lägsta ortsgrupp, vara alltför låga. I fråga om ackorden krävde arbetarna lokala förhandlingar, i enlighet med vad som tidigare varit brukligt. De senast tilllämpade ackorden, vilka satts under krigstiden och avpassats med hänsyn till den tidens goda orderbestånd, gåve vid nuvarande tillverkning synnerligen ojämna resultat, varför en generell förhöjning icke vore tillfredsställande. Även anmärktes, att de ut-

gående individuella timlönerna, vilka i viss utsträckning hade reducerats omedelbart före konfliktens utbrott, icke skulle enligt förslaget höjas. Slutligen framhölls, att bestämmelse om semester icke upptagits i förslaget, samt gjordes en del erinringar mot punkter av mindre betydelse.

Vid fortsatta förhandlingar i början av juni månad förklarade sig arbetsgivarna icke kunna gå arbetarparten till mötes längre än vad den gjort genom godkännande av medlingsförslaget. Vad särskilt kontinuerlig drift vid 2-skiftsarbete i valsverken beträffar, betonades, att denna för kvalitetsverken vore ett villkor av synnerlig betydelse, då man nu icke kunde inrätta 3-skiftslag. Då kolhaltsgränsen satts så högt som 0·75 %, torde det endast bliva något enstaka verk, som mera regelmässigt komme att tillämpa densamma. Av lancashireverken vore det endast ett, som hittills icke hade tillämpat dylikt driftssätt. Vid 3-skiftsarbete vore det nödvändigt att få anordna raster, då eljest icke kunde uttagas 48 timmars effektivt arbete per vecka. Beträffande martinverken hade arbetsgivarna ursprungligen med stöd av arbetsrådets beslut påyrkat rätt att få uttaga söndagsdrift i obegränsad omfattning. De hade nu medgivit stillestånd på 24 timmar som regel och begränsat sin fordran på söndagsdrift till 15 söndagar om året. I fråga om ackordsprislistorna hade arbetsgivarna en motsatt uppfattning mot arbetarna. De ansågo ackordssättningen nu vara jämnare än på mycket länge, varför lokala förhandlingar för ackordens ytterligare justering icke vore av behovet påkallade.

Då parterna i allt väsentligt vidhöllo sina nu intagna ståndpunkter, fanns ingen utsikt till uppgörelse. Förhandlingarna måste därför avbrytas såsom resultatlösa. Efter anmälan härom uppdrog Kungl. Maj:t den 15 juni åt en kommission, bestående av direktören Cederborg, ordförande, landshövdingen S. H. Kvarnzelius och förlikningsmannen i femte distriktet A. Wijkman, att medla i konflikten. Kommissionen hade överläggningar med parterna den 21 och 22 juni, men visade det sig härvid icke möjligt att ena dem eller att framlägga ett medlingsförslag med utsikt att vinna underhandlingsdelegerades tillstyrkan. Förhandlingarna ajournerades därför tillsvidare.

Den 12 juli återupptogos förhandlingarna och pågingo med ett kortare avbrott t. o. m. den 19 i samma månad. Jämlikt bemyndigande av Kungl. Maj:t hade kommissionen nu med sig adjungerat tvenne sakkunniga, nämligen f. statsrådet Herm. Lindqvist och f. d. revisionssekreteraren Carl Berg. Ej heller vid dessa förhandlingar kunde enighet vinnas, men framlade kommissionen den 19 juli ett medlingsförslag, som jämväl biträddes av de särskilt tillkallade sakkunniga och av dem hos parterna förordades till antagande.

I de mest omstridda frågorna innehöll förslaget följande bestämmelser:

I fråga om *arbetstiden* samt dess förläggning och fördelning vid de olika bruken och alla deras särskilda verk skall vid arbetets återupptagande tillämpas vad där gällt vid tiden närmast före konfliktens utbrott.

Beträffande det definitiva ordnandet för avtalstiden av hithörande förhållanden upptagas skyndsamt å de olika arbetsplatserna lokala förhandlingar, vilka skola vara slut-

förda inom 30 dagar från arbetets återupptagande. I den mån vid dessa förhandlingar ej vinnes enighet, skola eventuellt kvarstående tvistefrågor med för organisationerna och deras medlemmar bindande verkan avgöras av en skiljenämnd, bestående av fem personer. Av dessa fem utses en av styrelsen för järnbruksförbundet, en av styrelsen för metallindustriarbetareförbundet samt skiljenämndens ordförande och två ledamöter av de båda styrelserna gemensamt. Kunna styrelserna ej enas om valet, utses ordföranden och sistnämnda två ledamöter av statsrådet och chefen för socialdepartementet.

Minimilönerna voro i förslaget satta till resp. 77, 70 och 63 öre. Vidare föreskrevs, att de *individuella timlöner* och *barnbidrag*, som tillämpats närmast före den 15 januari 1923, skulle gälla oförändrade till 1923 års slut. Detsamma gällde även i fråga om *ackorden*, och skulle, om endera parten önskade ändring i sålunda fastställda ackordssatser, framställning därom göras hos motsidan inom 1 månad efter arbetets återupptagande och förhandlingar föras först lokalt och därefter mellan huvudorganisationerna. Vunnes icke enighet vid dessa förhandlingar, ägde huvudorganisation att före den 1 december 1923 uppsäga de från arbetets återupptagande gällande ackordsprisen att utlöpa den 31 december 1923. Vid utebliven uppsägning skulle däremot dessa ackordspriser likasom eventuellt överenskomna nya priser gälla till utgången av avtalets giltighetstid den 31 december 1924.

Slutligen infördes bestämmelser om *semester*, av i huvudsak samma innehåll som de inom verkstadsindustrien gällande, samt gjordes en del andra ändringar och tillägg i mindre betydelsefulla delar i förslaget av den 24 maj 1923.

Vid sammanträde den 28 juli avgav järnbruksförbundet godkännande svar å kommissionens förslag. Metallindustriarbetareförbundet meddelade, att, ehuru arbetarna vid omröstning gjort erinringar mot åtskilliga punkter av förslaget, förbundet för sin del godkände detsamma i alla delar, utom vad som stadgats angående överlämnande i sista hand av tvistefrågor om arbetstiden till bindande avgörande av skiljenämnd. Förnämligast av principiella skäl kunde förbundet icke godtaga en sådan anordning. Då sålunda denna väg icke visat sig framkomlig, återstod för kommissionen att på annat sätt söka finna en lösning av den nu ensamt kvarstående tvistepunkten om arbetstiden. Vid fortsatta överläggningar lyckades man också uppnå enighet inom förhandlingsdelegationen om ett förslag, som vid nytt sammanträde den 30 juli definitivt godkändes och undertecknades.

Den sålunda träffade överenskommelsen är baserad på kommissionens förslag av den 19 juli med den ändring, att förut anförda allmänna föreskrift om arbetstidens reglering genom lokala förhandlingar och i sista hand eventuellt av skiljenämnd ersatts med följande bestämmelser:

Där ej annat lokalt överenskommes, skall i avseende å arbetstid gälla följande:

a) Vid *hyttor, bessemerverk och dolomitugnar* skall arbetet fortgå såväl söndag som vardag och arbetstiden för varje arbetare utgöra i medeltal 56 timmar i veckan.

Beträffande glödgningsugnar, elektriska smältugnar, brikettverk och andra i denna handling ej särskilt nämnda anläggningar förblir vid vad förut tillämpats i fråga om arbetstid.

b) För *valsverk och smedjor ävensom ugnar, hörande till manufakturverk*, skall vid 2-skiftsarbete söndagsstilleståndet vara minst 39 timmar. S. k. kontinuerlig drift må användas endast vid plåtvalsverk och de verk, som under år 1922 tillämpade dylik drift. Ej må vid dylik kontinuerlig drift, där tekniska hinder ej föreligga, arbetstiden per dygn — räknat från kl. . . . . — för någon arbetare överstiga 10 ½ timmar, måltidsraster därvid frånräknade.

Vid 3-skiftsarbete skola resp. arbetare erhålla söndagsvila av i medeltal minst 34 timmar och söndagsstilleståndet utgöra, där särskilda måltidsraster ej anordnas, 24 timmar och i annat fall minst 18 timmar. Arbetet får dock i båda fallen börja på söndagsaftonen tidigast kl. 8 e. m.

Där måltidsraster anordnas, får under dessa icke påfordras något arbete av vederbörande skiftarbetare med undantag endast för det nödiga tillsynsarbete, som utföres av valsmästaren (ställaren), en smörjare och en man vid ugnen.

Uppeldning av ugnar och andra förberedelsearbeten skola vid skiftarbete, varom i detta mom. stadgas, vara verkställda före den ordinarie arbetstidens början.

c) Vid *martinverken* skall arbetet drivas med söndagsstillestånd vid varje ugn av 24 timmar, räknat i medeltal för sex veckor, dock med skyldighet för arbetarna att hålla martinugnarna igång, dels vid enkel helgdag, som infaller under måndag till och med lördag, samt sista söndag före större reparation ävensom första söndag efter dylik, sedan igångsättning skett, dels ock därutöver vid synnerlig brådska under år 1923 högst 5 och följande år högst 12 söndagar, dock såvitt möjligt icke under månaderna juni—augusti, ävensom att fortsätta påbörjad torkeldning, oavsett inträffande av sön- eller helgdag; skolande ugnarna före den ordinarie arbetstidens början vara uppeldade och chargerfärdiga.

Bestämmelsen om undvikande av söndagsdrift under månaderna juni—augusti träder icke i tillämpning under år 1923.

Anmärkning.

Bestämmelsen om 24 timmars stillestånd äger icke tillämpning, där fyra skiftlag inrättas, ej heller där mellan arbetsledningen och vederbörande arbetarlag träffas uppgörelse om insättande av ett s. k. hoppande skift.

d) För *dagarbete* tillämpas förut gällande bestämmelser.

e) Huvudorganisationerna förplikta sig att icke genom utfärdade direktiv eller annorledes söka påverka sina medlemmars handlingsfrihet i fråga om lokala överenskommelser rörande arbetstiden.

Såsom synes har arbetarparten vid valsverken medgivit s. k. kontinuerlig drift för de verk, som under 1922 tillämpade dylik drift (jämte plåtvalsverk), samt frånfallit sitt krav om borttagande av måltidsraster vid 3-skiftsarbete. Arbetsgivarsidan åter har släppt sin tidigare fordran på s. k. kontinuerlig drift vid viss kvalitetstillverkning och vid det lancashireverk, som förut ej tillämpat sådan drift. Beträffande arbetstiden vid martinverken ha arbetsgivarna godkänt nedsättning av antalet driftssöndagar från 15 till 12 samt medgivit, att dessa få uttagas endast vid synnerlig brådska. Häremot ha de fått rätt att uttaga söndagsarbete, där fyra skiftlag inrättas eller, efter lokal uppgörelse, ett s. k. hoppande skift insättes. I fråga om minimilöner, individuella timlöner, ackordsprisens reglering samt semester hava arbetsgivarna med sitt godkännande av förlikningskommissionens förslag i avsevärd utsträckning gått arbetarpartens tidigare krav till mötes.

De offentliga arbetsförmedlingsanstalternas inkomster och utgifter år 1922.

Inkomster och utgifter under år 1922 för de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna, vilka uppgingo till ett antal av 36 med 238 122 tillsatta platser under året, framgå av tabellerna å sid. 728 och 729.

Statsanslaget till den offentliga arbetsförmedlingen utgår enligt bestämmelserna i k. kungörelserna den 30 juni 1916 (n:r 320) och den 16 maj 1918 (n:r 278) och avser i främsta rummet att täcka anstalternas utgifter för postporto, abonnemang å rikstelefon, telegram och interurbana telefonsamtal samt tryckning av formulär och blanketter. Dessutom kan efter prövning i varje särskilt fall understöd erhållas till bestridande av kostnaderna dels för avlöning av sådan personal, som särskilt anställts för förmedling av arbete inom vissa yrkesspecialiteter, dels ock för de särskilda anordningar, som vidtagits för arbetsförmedling för landsbygdens behov, för samarbetet mellan anstalterna samt för anställande i arbete av värnpliktiga och fast anställt manskap i armén och marinen efter avslutad militärtjänstgöring.

Av tabellen framgår, huru stor del av det varje anstalt tilldelade statsanslaget, som avsetts för dessa senare ändamål. Statsbidragsbeloppen under detta moment till arbetsförmedlingsanstalterna i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg utgingo företrädesvis till bestridande av kostnaderna för den offentliga sjömansförmedlingen. Utöver de ordinarie anslagen till anstalterna i Södra Kalmar, Kristianstads, Hallands och Västernorrlands län för arbetsförmedlingens interlokala verksamhet m. m. utbetalades under fjolåret statsbidrag för den under året bedrivna sjömansförmedlingsverksamheten. De under anstalterna lydande sjömansförmedlingsombuden erhålla nämligen ersättning för antalet gjorda förhyrningar, och tilldelar socialstyrelsen sedermera anstalterna statsbidrag för dessa förskotterade arvoden. De under fjolåret utgående ordinarie statsbidragen till ovannämnda fyra länsanstalter utgjorde för ifrågavarande moment resp. 800, 1 400, 1 200 och 500 kronor.

Vid angivande av anstalternas utgifter har socialstyrelsen icke medräknat verksamhetsberättelsernas siffror för »balans till nästföljande år», vilket förklarar att inkomst- och utgiftssidorna för en del anstalter icke sluta på samma belopp.

Tab. 1. De offentliga arbetsförmedlingsanstalternas inkomster under år 1922.

Arbetsförmedlingen i	Anslag från staten inalles	Anslag från staten därav för interlokal verksamhet m. m.	Anslag från vederbörande landsting	Anslag från vederbörande hushållningssällskap	Anslag från vederbörande kommuner	Anslag från andra institutioner	Övriga inkomster, upplupen ränta, upptagna lån m. m.	Summa inkomster
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Stockholm	42 778·38	29 000·00	—	—	276 865·34	—	476·55	320 120·27
Stockholms län . .	10 450·17	4 200·00	43 270·00	—	800·00	—	3 620·07	58 140·24
Uppsala stad o. län	4 572·32	1 500·00	10 900·00	1 500·00	6 300·00	—	275·11	23 547·43
Södermanlands län	5 030·61	1 500·00	22 000·00	—	—	—	5 688·54	32 719·15
Östergötlands län .	11 784·86	3 700·00	42 935·78	—	3 637·50	—	2 078·76	60 436·90
Norrköping	4 634·55	2 500·00	2 000·00	—	22 298·29	—	2 287·18	31 220·02
Jönköpings län . .	4 860·76	1 000·00	13 900·00	—	3 200·00	—	56·03	22 016·79
Kronobergs län . .	2 607·47	600·00	1 350·00	1 350·00	1 300·00	—	726·67	7 334·14
Norra Kalmar län .	919·85	300·00	1 000·00	1 000·00	1 500·00	—	2 233·09	6 652·94
Södra Kalmar län .	3 741·70	1 918·00	5 100·00	—	1 400·00	—	1 215·26	11 456·96
Gottlands län . . .	939·80	250·00	3 000·00	900·00	900·00	—	817·57	6 557·37
Blekinge län . . .	5 268·61	1 700·00	9 500·00	—	3 200·00	—	2 325·55	20 294·16
Kristianstads län .	4 883·93	1 463·00	18 100·00	—	—	—	3 610·66	26 594·59
Malmö	18 578·56	11 000·00	4 000·00	—	49 020·40	—	3 456·00	75 054·96
Lund	2 115·34	700·00	1 500·00	—	6 180·20	—	—	9 795·54
Landskrona	1 245·55	300·00	1 500·00	—	9 331·57	—	—	12 077·12
Hälsingborg	25 357·03	23 000·00	1 500·00	—	22 939·93	—	2 196·10	51 993·06
Ystad	904·97	200·00	1 500·00	—	3 100·00	—	1 092·35	6 597·32
Trälleborg	1 127·23	400·00	1 500·00	—	7 165·26	—	—	9 792·49
Eslöv	1 800·00	800·00	1 500·00	—	4 111·13	—	—	7 411·13
Skurup	578·05	200·00	1 500·00	—	1 135·00	—	144·79	3 357·84
Hvellinge	—	—	375·00	—	1 720·17	—	—	2 095·17
Hallands län . . .	4 390·40	1 443·00	12 381·96	—	1 350·00	—	907·93	19 030·29
Göteb. o. Bohus län	4 789·40	1 600·00	11 960·00	—	1 300·00	—	3 324·75	21 374·15
Göteborg	53 575·49	44 000·00	—	—	106 083·00	—	3 705·31	163 363·80
Älvsborgs län . .	4 111·51	1 500·00	11 615·06	—	3 500·00	—	3 368·35	22 594·92
Skaraborgs län . .	6 022·47	1 700·00	15 000·00	—	7 900·00	100·00	4 090·27	33 112·74
Värmlands län . .	2 183·25	600·00	9 834·74	—	3 300·00	—	383·71	15 701·70
Örebro län	4 772·88	1 800·00	27 792·08	500·00	2 905·00	—	3 521·67	39 491·63
Västmanlands län .	4 968·04	1 200·00	16 900·00	—	6 500·00	—	86·38	28 454·42
Kopparbergs län .	4 223·62	800·00	15 450·00	1 000·00	1 200·00	—	436·85	22 310·47
Gävle stad och län	4 087·43	1 200·00	7 210·89	—	16 864·93	—	426·26	28 589·51
Västernorrlands län	4 053·24	1 970·00	5 016·34	1 439·19	7 607·06	—	2 913·30	21 029·13
Jämtlands län . . .	4 777·66	1 000·00	6 519·00	1 900·00	2 500·00	—	127·51	15 824·17
Västerbottens län .	2 752·64	1 000·00	5 350·00	500·00	2 585·00	—	2 091·14	13 278·78
Norrbottens län . .	3 706·84	1 500·00	6 400·00	—	3 000·00	—	240·53	13 347·37
Tillsammans	**262 594·61**	**147 544·00**	**339 360·85**	**10 089·19**	**592 699·78**	**100·00**	**57 924·24**	**1 262 768·67**

Tab. 2. De offentliga arbetsförmedlingsanstalternas utgifter under år 1922.

Arbetsförmedlingen i	Kostnader för styrelsen och avlöning för personal	Postporto, telegramavgifter, abonnemang å rikstel., avgift för telefonsamtal	Tryckning av formulär och blanketter	Tryckning av årsberättelse, skrivmaterial o. dyl.	Lokalhyra, ved och lyse, städning och renhållning av lokal	Annonser, reklamskyltar o. dyl.	Övriga utgifter (däribl. bidrag till arbetares resekostnader)	Summa utgifter
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Stockholm . . .	172 194·90	11 694·24	3 226·17	3 794·65	30 019·97	1 780·97	47 839·26	270 550·16
Stockholms län . .	36 014·96	3 508·35	385·00	25·00	8 560·50	996·34	2 529·37	52 019·52
Uppsala stad o. län	12 309·00	1 743·35	1 185·50	486·32	4 000·85	107·90	1 485·11	21 318·03
Södermanlands län	23 139·82	2 749·95	240·30	184·50	2 477·65	385·81	1 139·91	30 317·94
Östergötlands län .	39 455·43	6 056·02	1 576·40	1 037·25	4 532·32	683·19	4 326·29	57 666·90
Norrköping	24 313·66	1 449·58	541·00	384·10	2 881·76	46·00	1 248·88	30 864·98
Jönköpings län . .	14 047·00	2 453·50	479·50	487·00	2 049·07	409·50	778·06	20 703·63
Kronobergs län . .	3 400·04	1 270·10	245·75	140·73	499·96	124·82	1 627·43	7 308·83
Norra Kalmar län .	2 050·00	517·35	753·10	172·80	673·00	1 491·53	995·16	6 652·94
Södra Kalmar län .	6 530·00	1 135·00	441·00	263·99	1 110·90	161·20	1 814·87	11 456·96
Gottlands län . . .	3 823·02	501·57	146·25	31·05	900·00	198·40	22·80	5 623·09
Blekinge län . . .	12 417·57	2 531·39	478·00	571·79	2 066·00	268·70	166·17	18 499·62
Kristianstads län .	16 332·61	2 986·51	367·25	504·30	2 356·21	615·60	517·07	23 679·55
Malmö	55 795·23	3 440·68	2 318·65	2 628·94	8 787·78	1 278·11	805·57	75 054·96
Lund	6 751·50	749·83	340·25	335·10	1 162·69	263·79	192·38	9 795·54
Landskrona	8 937·63	552·78	446·55	134·56	1 913·71	40·00	51·89	12 077·12
Hälsingborg . . .	35 690·81	1 787·90	374·35	765·05	3 767·45	26·40	1 026·91	43 438·87
Ystad	3 464·80	534·88	114·00	139·90	786·85	90·00	59·15	5 189·58
Trälleborg	4 925·69	430·80	287·50	260·09	1 725·17	102·32	2 060·92	9 792·49
Eslöv	5 137·50	476·26	145·00	45·35	1 525·05	68·16	13·81	7 411·13
Skurup	1 800·00	329·91	32·00	283·75	886·18	20·00	6·00	3 357·84
Hvellinge	375·00	139·95	195·53	13·65	385·00	76·62	1 244·90	2 430·65
Hallands län . . .	12 555·01	2 105·31	192·85	308·70	1 319·03	513·90	1 956·63	18 951·43
Göteb. o. Bohus län	10 913·22	2 942·85	293·60	317·16	1 437·50	414·31	352·74	16 671·38
Göteborg	90 992·84	5 597·59	2 217·49	1 603·51	12 325·30	1 417·83	45 873·46	160 028·02
Älvsborgs län . .	10 942·80	1 816·41	256·00	350·65	4 472·88	96·05	1 491·93	19 426·72
Skaraborgs län . .	16 522·70	3 578·60	242·00	575·25	4 400·30	291·31	947·30	26 557·46
Värmlands län . .	10 151·28	1 078·90	252·50	326·46	2 222·00	542·15	206·24	14 779·53
Örebro län	24 073·53	2 612·84	245·00	496·28	4 927·49	1 405·79	2 055·86	35 816·79
Västmanlands län .	18 971·90	1 811·17	463·50	104·90	4 276·88	61·40	1 249·48	26 939·23
Kopparbergs län .	11 262·22	2 140·77	238·50	193·85	2 061·20	130·56	3 521·98	19 549·08
Gävle stad och län	22 639·68	1 967·11	728·00	377·08	1 957·20	656·00	264·44	28 589·51
Västernorrlands län	11 120·63	1 370·82	454·60	361·81	2 512·78	3·40	1 495·07	17 319·11
Jämtlands län . .	8 021·42	2 741·21	164·00	277·91	2 000·60	200·73	1 214·43	14 650·30
Västerbottens län .	6 953·25	1 635·29	567·00	386·91	1 470·60	216·14	1 782·75	13 011·94
Norrbottens län . .	8 169·64	1 364·30	46·00	837·40	1 029·70	155·35	1 419·30	13 021·69
Tillsammans	**752 196·29**	**79 803·07**	**20 680·09**	**19 207·74**	**129 481·53**	**15 340·28**	**133 813·52**	**1 150 522·52**

Den offentliga arbetsförmedlingen i Sverige 1902—1922.

Som fortsättning av den berättelse över arbetsförmedlingens första tioårsperiod (1902—1912), som förut utgivits av socialstyrelsen[1], har under innevarande år utarbetats en liknande redogörelse för åren 1913—1922, vilken under närmaste tiden kommer att utgivas i tryck. Ur denna översikt kunna redan nu anföras några viktigare statistiska data, yttermera belysta genom ett antal grafiska framställningar.

Sammanlagda omfattningen av den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet alltifrån de första kontorens öppnande (i Hälsingborg och Göteborg) under hösten 1902 intill utgången av år 1922 framgår av nedanstående översikt:

	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Manliga avdelningen	3 223 078	1 626 548	1 310 432
Kvinnliga »	1 538 000	1 484 219	901 388
Summa	**4 761 078**	**3 110 767**	**2 211 820**

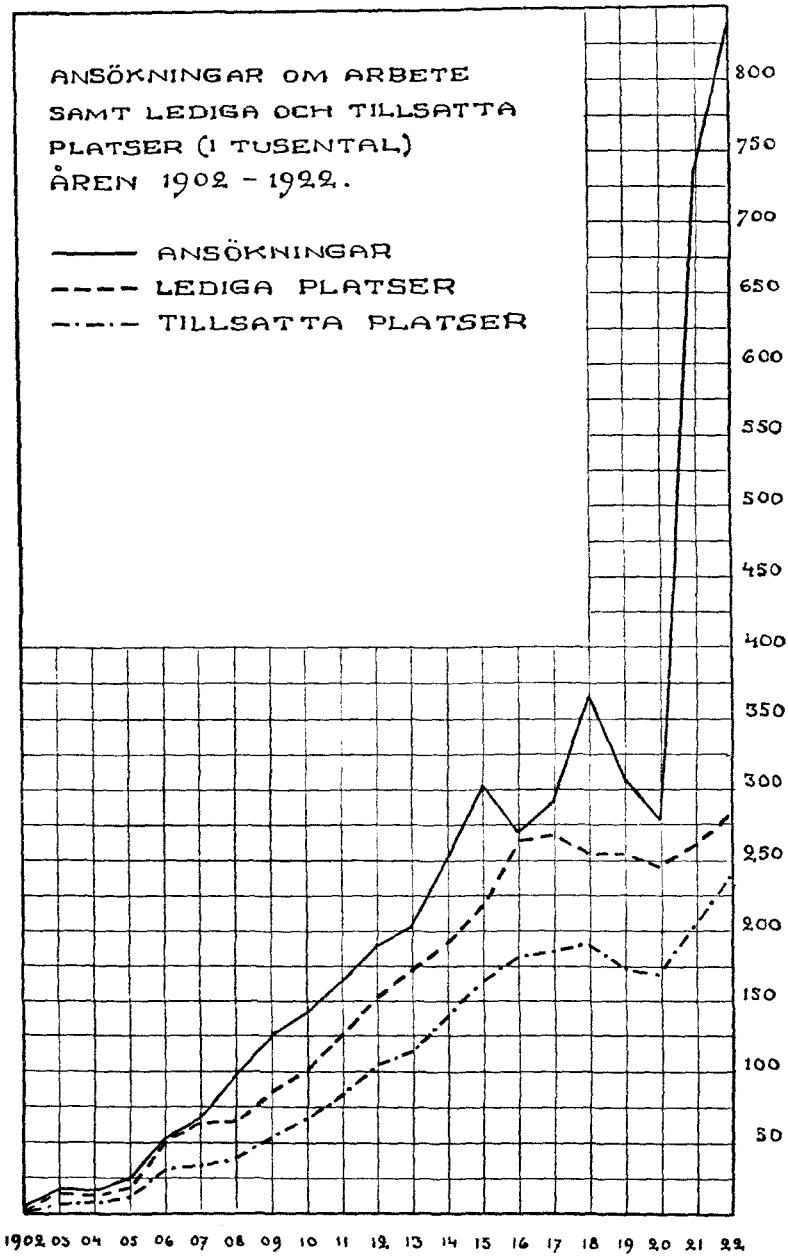
Verksamhetens utveckling år från år åskådliggöres tydligast genom diagrammet å nästa sida.

Förhållandet mellan *tillgång och efterfrågan* å arbetskraft samt mellan *lediga och tillsatta platser* under varje år framgår av efterföljande tabell:

Ansökningar och platstillsättningar per 100 lediga platser under vart och ett av åren 1902—1922.

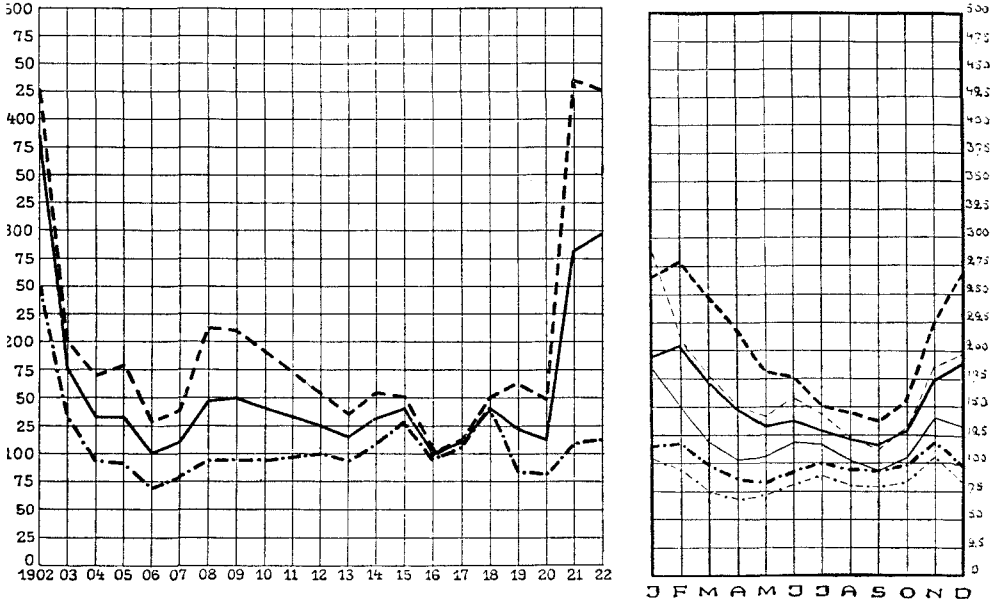
År	Ansökningar			Tillsatta platser			År	Ansökningar			Tillsatta platser		
	Män	Kv.	S:a	Män	Kv.	S:a		Män	Kv.	S:a	Män	Kv.	S:a
1902 . . .	434	258	386	88	72	83	1913 . . .	138	96	116	78	59	68
1903 . . .	199	141	174	86	67	78	1914 . . .	156	106	131	81	63	72
1904 . . .	167	93	129	79	52	65	1915 . . .	151	128	141	81	67	75
1905 . . .	177	90	130	80	50	64	1916 . . .	105	99	102	73	63	68
1906 . . .	127	70	100	75	45	61	1917 . . .	107	110	108	70	66	68
1907 . . .	136	77	106	70	44	57	1918 . . .	148	140	144	82	66	74
1908 . . .	213	95	146	72	49	59	1919 . . .	162	87	122	84	56	69
1909 . . .	210	96	149	74	50	62	1920 . . .	149	79	113	81	58	69
1910 . . .	185	95	138	76	54	65	1921 . . .	436	111	282	93	63	79
1911 . . .	169	98	132	78	58	68	1922 . . .	428	114	297	95	70	84
1912 . . .	150	100	125	78	60	69	Inalles	**197**	**103**	**152**	**80**	**60**	**71**

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1915, sid. 41.

ANSÖKNINGAR OM ARBETE
SAMT LEDIGA OCH TILLSATTA
PLATSER (I TUSENTAL)
ÅREN 1902 - 1922.
ANSÖKNINGAR
LEDIGA PLATSER
TILLSATTA PLATSER
800
750
700
650
600
550
500
450
400
350
300
250
200
150
100
50
1902 03 04 05 06 07 08 09 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22

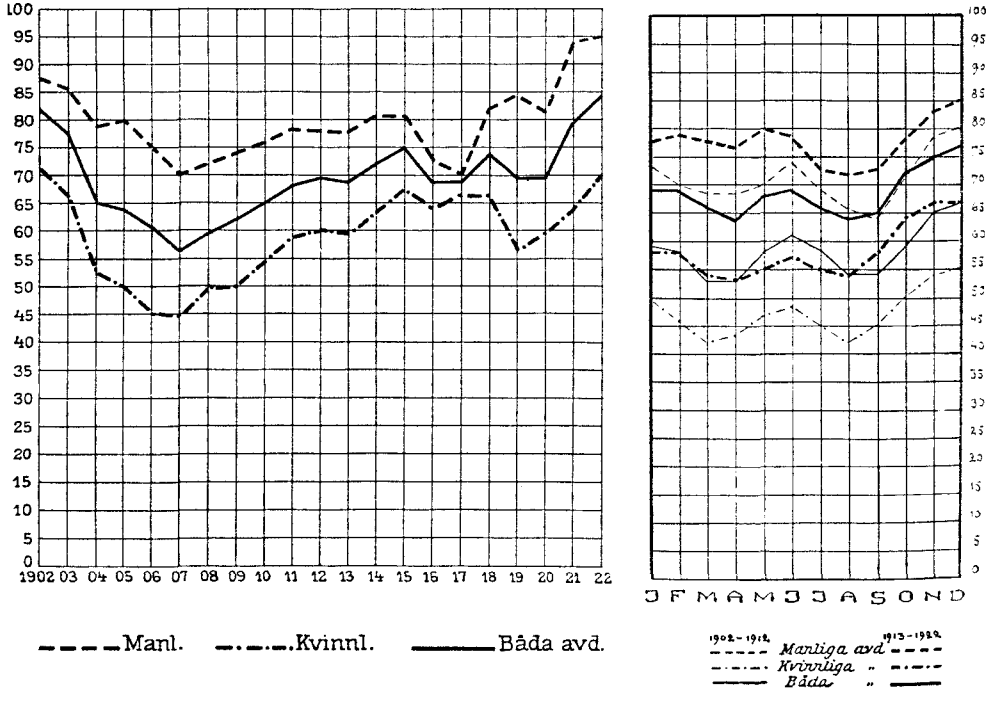
I. Arbetsansökningar på 100 lediga platser

A) under vart och ett av åren 1902—1922 B) i medeltal per månad

II. Tillsatta platser på 100 lediga platser

A) under vart och ett av åren 1902—1922 B) i medeltal per månad

På grundval av denna tabell ha utarbetats vidstående diagram I A och II A, vilka var på sitt sätt ge en bild av arbetsmarknadens fluktuationer under de olika åren. De vid sidan härav ställda diagrammen I B och II B visa å andra sidan säsongväxlingarna under olika månader. De grova kurvorna angiva härvid medeltalen för tioårsperioden 1913—1922, de finare linjerna motsvarande genomsnitt för åren 1902—1912. Siffrorna för båda perioderna äro som följer:

Ansökningar per 100 lediga platser	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
Manl. avdeln. 1913—1922	266	280	249	219	182	176	150	145	137	152	222	264
Manl. avdeln. 1902—1912	285	211	178	151	143	157	144	124	112	130	184	195
Kvinnl. avdeln. 1913—1922	116	117	97	86	83	93	100	94	93	99	119	99
Kvinnl. avdeln. 1902—1912	104	94	75	69	71	81	88	78	77	82	104	83
Båda avdeln. 1913—1922	196	203	171	148	134	138	129	123	115	127	174	137
Båda avdeln. 1902—1912	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
Tillsatta platser per 100 lediga												
Manl. avdeln. 1913—1922	78	79	78	77	80	79	76	72	73	78	83	85
Manl. avdeln. 1902—1912	73	70	68	68	70	74	69	66	64	71	78	80
Kvinnl. avdeln. 1913—1922	58	58	54	53	55	57	55	54	58	64	67	67
Kvinnl. avdeln. 1902—1912	49	46	42	43	47	48	45	42	45	50	54	55
Båda avdeln. 1913—1922	69	69	66	64	68	69	66	64	65	72	75	77
Båda avdeln. 1902—1912	59	58	53	53	58	61	58	54	54	59	65	67

Under hela perioden 1913—1922 tillsattes i genomsnitt 73 % av de lediga platserna, mot 64 % under åren 1902—1912. Stegringen vittnar om den ökade effektivitet den offentliga arbetsförmedlingen under årens lopp erhållit, men får också ses i samband med den relativt större tillgången på arbetssökande under den senaste perioden. De högre medeltalen för denna period äro, vad manliga avdelningen beträffar, i huvudsak att tillskriva de abnorma konjunkturerna under åren 1921 och 1922, medan för kvinnornas vidkommande 1915 och 1918 års ogynnsamma siffror bidragit att höja medeltalet

---

Distriktskonferenser inom den offentliga arbetsförmedlingen.

För uppdragande av riktlinjer för verksamhetens organiserande och bedrivande höllos under den offentliga arbetsförmedlingens första decennium *rikskonferenser* åren 1906, 1907, 1909 och 1912.[1] Under de följande tio åren hölls emellertid endast en konferens, nämligen år 1919.[2] Anledningen härtill var bl. a. den, att då socialstyrelsen upprättades år 1913 och därvid övertog arbetsmarknads- och arbetsförmedlingsfrågorna, infördes ett socialt råd med uppgift att avgiva yttranden och förslag i till dess prövning hänskjutna ärenden, ävensom att i övrigt tillhandagå styrelsen med upplysningar och praktiska uppslag. En sektion av sociala rådet fick arbetsför-

[1] Soc. Medd. årg. 1907, sid. 364; årg. 1910, sid. 118; årg. 1913, sid. 35.
[2] Soc. Medd. årg. 1920, sid. 105.

medlingsfrågorna sig anförtrodd, och genom hörande av denna sektion har socialstyrelsen kunnat rådgöra med på detta område sakkunniga personer utan att behöva inkalla någon allmän arbetsförmedlingskonferens. Denna omständighet ävensom de svårartade förhållandena under kristiden gjorde att kallelse till sådan allmän konferens utgick först år 1919.

Förutom rikskonferenser ha inom den offentliga arbetsförmedlingen även hållits s. k. *distriktskonferenser*. Sedan år 1912 är nämligen landet indelat i sex arbetsförmedlingsdistrikt, omfattande följande län: första distriktet (distriktskontor i Stockholm): Stockholms stad, Stockholms, Uppsala och Södermanlands län; andra distriktet (distriktskontor i Linköping): Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar och Gottlands län; tredje distriktet (distriktskontor i Malmö): Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län; fjärde distriktet (distriktskontor i Göteborg): Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Skaraborgs län; femte distriktet (distriktskontor i Örebro): Värmlands, Örebro och Västmanlands län; sjätte distriktet (distriktskontor i Gävle): Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län. Västerbottens och Norrbottens län äro ställda utanför distriktsindelningen med hänsyn till länens avlägsenhet och stora utsträckning.

Distriktskonferenser förekommo första gången för ett tiotal år sedan i Linköping och Malmö.[1] Vid dylika distriktskonferenser är det möjligt att sammanföra distriktets samtliga manliga och kvinnliga arbetsförmedlingsfunktionärer både vid huvud- och avdelningskontoren ävensom ledamöter ur de lokala arbetsförmedlingsstyrelserna. Under det att rikskonferenserna, vid vilka endast huvudkontorens föreståndare äro närvarande, huvudsakligen ägnas åt uppdragande av nya riktlinjer, äro distriktskonferenserna synnerligen lämpliga för utbytande av erfarenheter rörande samarbetet samt tjänstemännens orientering i arbetsförmedlingsfrågorna i allmänhet.

Under innevarande år ha på socialstyrelsens initiativ hållits distriktskonferenser med Linköpings, Göteborgs och Malmö distrikt. Början gjordes söndagen den 3 juni 1923 i Jönköping, dit tjänstemännen från anstalterna i Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs samt norra och södra Kalmar län inom Linköpingsdistriktet sammankallats.

Föredragningslistan vid Jönköpingskonferensen var av följande lydelse:

1. Konferensen öppnas av ordföranden i styrelsen för Jönköpings läns arbetsförmedling, kaptenen F. E. Engdahl.
2. Den offentliga arbetsförmedlingens utvecklingslinjer, föredrag av byråchefen Otto Järte.
3. Personalens uppgift vid den offentliga arbetsförmedlingen, diskussion med inledningsanförande av föreståndaren Hj. Örtengren, Linköping.
4. Arbetsförmedlingens kvinnliga avdelning, diskussion, inledare assistenten fru A. Lithman, Jönköping.
5. Arbetslöshetshjälpen och dess avveckling, föredrag av arbetslöshetskommissionens sociala ombud, rektor A. Hagård.
6. Civilanställning av fast anställda genom arbetsförmedlingen, diskussion, inledare kaptenen F. E. Engdahl.

[1] Soc. Medd. årg. 1913, sid. 515 o. 863.

7. Interlokal förmedling, diskussion, inledare föreståndaren Hj. Örtengren, Linköping.
8. Arbetsförmedlingspersonalens rekrytering och avlöningsförmåner, diskussion, inledare föreståndaren J. F. Österman, Jönköping.
9. Arbetsförmedling för lärlingar.

Den 15 juli hölls konferens i Göteborg med anstalterna inom fjärde distriktet med följande dagordning:

1. Konferensen öppnas av ordföranden i styrelsen för Göteborgs stads arbetsförmedling, rådmannen G. Hamberg.
2. Den offentliga arbetsförmedlingens utvecklingslinjer, föredrag av byråchefen Otto Järte.
3. Avdelningskontor och ortsombud inom länsarbetsförmedlingarna, diskussion med inledningsanföranden av föreståndaren R. Wallgren, Halmstad och majoren F. A. Busck, Uddevalla.
4. Den offentliga sjömansförmedlingen, föredrag av byråchefen Otto Järte.
5. Den offentliga arbetsförmedlingens arbetssätt och blankettmaterial, några meddelanden av amanuensen Sven Skogh.
6. Arbetslöshetskommissionen inför avvecklingen, föredrag av byråassistenten Oskar Hagman.
7. Arbetsförmedling för skolungdom, diskussion, inledare direktören Sam. Grufman, Stockholm och föreståndaren, kaptenen J. Kruse, Göteborg.

Påföljande söndag, den 22 juli, var konferens anordnad i Malmö för samtliga anstalter inom Skåne och Blekinge. Föredragningslistan vid denna konferens omfattade följande punkter:

1. Konferensen öppnas av ordföranden i styrelsen för Malmö stads arbetsförmedling, polisdomaren Bernhard Andersson.
2. Den offentliga arbetsförmedlingens utvecklingslinjer, föredrag av byråchefen Otto Järte.
3. Den offentliga sjömansförmedlingen, föredrag av byråassistenten, kaptenen Erik Eggert.
4. Arbetslöshetshjälpen och dess avveckling, föredrag av arbetslöshetskommissionens sociala ombud, rektor A. Hagård.
5. Samarbetet mellan arbetsförmedlingsanstalterna, diskussion med inledningsanförande av föreståndaren Nils Skogh, Malmö.

Till konferenserna hade infunnit sig flertalet arbetsförmedlingsfunktionärer inom resp. distrikt samt ledamöter av arbetsförmedlingsstyrelserna. Representanter för socialstyrelsen närvoro i den utsträckning, som framgår av föredragningslistorna. Konferenserna bevistades jämväl av tjänstemän utanför distrikten. Så var framför allt fallet med Göteborgskonferensen, dit icke mindre än 16 arbetsförmedlingstjänstemän från andra delar av landet infunnit sig. Vid denna konferens voro även representanter för de norska och danska arbetsförmedlingsinspektionerna närvarande. Efter inbjudan av arbetsförmedlingsstyrelsen i Göteborg infunno sig nämligen arbetsförmedlingsinspektören J. Hvidsten och bestyrer S. Iversen, Kristiania, samt arbejdsdirektören A. Vater och kontorschefen, fröken A. Nielsen, Köpenhamn. Kontorschefen Nielsen var jämväl närvarande vid konferensen i Malmö. Samtliga konferenser bevistades även av vissa tjänstemän och ledamöter i statens arbetslöshetskommission, södra Sveriges statsarbeten, länshjälpkommittéerna och de lokala arbetslöshetskommittéerna.

Fylleriförseelserna under andra kvartalet år 1923.

Antal fylleriförseelser. Såsom i denna tidskrift tidigare (sid. 128) meddelats, upphörde med utgången av år 1922 den av socialstyrelsen fr. o. m. år 1917 förda statistiken rörande av polismyndigheterna för fylleri anhållna personer m. fl. Samtidigt anbefalldes emellertid kontrollstyrelsen att på grundval av de enligt § 37 rusdrycksförsäljningsförordningen till systembolagen inkommande uppgifterna angående av domstolarna för fylleri sakfällda m. m. utarbeta erforderlig statistik över fylleriförseelserna. Enligt inom sistnämnda ämbetsverk skedd preliminär sammanräkning, vars resultat benäget delgivits socialstyrelsen, utgjorde antalet fylleriförseelser, för vilka personer blivit sakfällda under andra kvartalet 1923, tillhopa 7 418, av vilka 7 214 hade begåtts av män och 204 av kvinnor.

Antalet fylleriförseelser per kvartal dels under år 1913, såsom representerande förhållandena före världskriget och det individuella kontrollsystemets mera allmänna tillämpning, dels för tiden fr. o. m. år 1917 t. o. m. år 1922, då fortlöpande fylleriförseelsestatistik fördes inom socialstyrelsen, och dels fr. o. m. år 1923, har utgjort som följer:

		Medeltal per kvartal						År 1922				År 1923	
		1913	1917	1918	1919	1920	1921	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.
Fylleri-förseelser[1]	Antal . .	14 727	4 630	4 714	8 798	11 448	7 525	5 469	7 157	8 031	7 555	6 344[2]	7 418
	Per 100 000 inv. . .	263	80	81	151	196	129	92	120	135	127	106	124

Siffrorna för 1913 och 1923 äro direkt jämförbara, varemot vid en jämförelse mellan 1923 års fyllerital och kvartalssiffrorna för åren 1917—1922 hänsyn bör tagas till att sistnämnda siffror äro högre såsom inneslutande jämväl vissa förseelser, för vilka personer anhållits men icke sakfällts, merendels av det skäl, att de ej kunnat med stämning anträffas och inställas inför rätta. Enligt vad gjorda undersökningar givit vid handen, uppgingo dessa fyllerifall till i genomsnitt c:a 9 procent av samtliga, och kan med stöd härav hela antalet under 1923 års andra kvartal begångna förseelser uppskattas till c:a 8 200. Fyllerifrekvensen har sålunda under denna period visat en för årstiden sedvanlig ökning. Antalet förseelser under redovisningskvartalet liksom föregående kvartal överstiger emellertid något fylleritalet för motsvarande tid under fjolåret.

Fylleriförseelsernas fördelning på månader framgår för åren 1922 och 1923 av efterföljande översikt, varvid må erinras om att 1923 års tal enbart avse förseelser, för vilka personer sakfällts:

[1] Avser åren 1913 och 1923 blott antalet för fylleri sakfällda enligt kriminalstatistiken, under det att i siffrorna för åren 1917—1922 ingå samtliga anhållna eller utan anhållande sakfällda personer.

[2] De tidigare meddelade siffrorna för första kvartalet 1923 hava här liksom på övriga ställen i redogörelsen ökats med 225 senare rapporterade förseelser.

	Antal fylleriförseelser under											
	jan.	febr.	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.
År 1922 . .	1 620	1 544	2 305	2 315	2 418	2 424	2 290	2 760	2 981	2 878	2 330	2 347
År 1923 . .	2 227	1 962	2 155	2 475	2 656	2 287	·	·	·	·	·	·

Under april och maj fortsatte således den under föregående kvartal påbörjade ökningen, men därefter medförde juni till synes en vändning mot något lägre antal förseelser. Beaktas bör emellertid, att junisiffran torde komma att mest påverkas av senare inkommande rapporter.

Hur fylleriförseelserna under redovisningskvartalet fördelade sig på vissa ortsgrupper och olika delar av landet, åskådliggöres av följande tablå, varvid för Stockholm meddelas tvenne sifferserier, nämligen a) antalet sakfällda enligt den officiella statistiken, b) antalet av polismyndigheterna för fylleri anhållna enligt Statistisk månadsskrift, utgiven av Stockholms stads statistiska kontor.

Antal fylleriförseelser under 2 kv. 1923	Stockholms stad		Östra Sverige	Småland och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Hela riket		
	a	b						2 kv. 1923	1 kv. 1923	2 kv. 1922
i städer med mer än 10 000 inv.	1 769	1 948	445	95	819	2 267	363	**5 758**	4 959	5 688
i övriga städer .	—	—	154	145	94	480	153	**1 026**	861	1 122
å landsbygden . .	—	—	120	63	87	149	215	**634**	524	347
tillhopa	**1 769**	**1 948**	**719**	**303**	**1 000**	**2 896**	**731**	**7 418**	6 344	7 157
1 kvart. 1923 . .	1 624	1 616	598	319	917	2 413	473	**6 344**	·	·
2 kvart. 1922 . .	·	1 838	671	310	1 043	2 572	723	**7 157**	·	·

En jämförelse mellan redovisningskvartalets fyllerital och siffrorna för det närmast föregående visar en genomgående ökning, som varit relativt kraftigast på landsbygden. Även i förhållande till samma tid föregående år företer landsbygden stark stegring, under det att förändringarna i städerna varit mindre betydande.

Fylleriförseelsernas fördelning efter de sakfälldas kön och ålder. Av samtliga fylleriförseelser, för vilka personer sakfällts under 1923 års första kvartal, begingos, som ovan nämnts, 204 eller 2·8 % av kvinnor, varav, såsom efterföljande huvudtabell utvisar, 116 i Stockholm, 62 i Göteborg, 4 i Malmö, 20 i övriga städer och 2 på landsbygden. — Huvudtabellen ger även möjlighet att fastställa, i vilken omfattning fylleriförseelserna begåtts av yngre och av äldre personer, varvid åldersgränsen dragits vid 25 år. Av hela antalet förseelser, för vilka uppgifter härom meddelats, hade 1 351 eller 18·3 % begåtts av män och kvinnor i ungdomsåldrarna, medan 6 027 eller 81·7 % kommit på äldre personer. Till jämförelse må meddelas, att under de sex åren 1917—1922 resp. 22·6, 20·8, 23·4, 24·4, 21·4 och 19·0 % av de anhållna personerna uppgivits vara under 25 år. Under 1923 års första kvartal var motsvarande procentsiffra 19·0. Jämförelsetalet för ungdomsfylleriet har alltså blivit lägre än förut. Till någon del torde dock denna skillnad återgå på skiljaktigt beräkningssätt, i det att åldersfördelningen nu skett efter förseelser och icke, såsom under åren 1917—1922, efter personer; i senare fallet medräknas sålunda icke upprepade fylleriförseelser av en och samma person, något som övervägande förekommer

Orter	Antal fylleriförseelser, för vilka personer sakfällts under				Förseelser av *män*						Förseelser av *kvinnor*				
					med mot-bok		*utan* mot-bok	Summa	Därav födda		*med* mot-bok	*utan* mot-bok	Summa	Därav födda	
	april	maj	juni	hela kvartalet	full inköpsrätt	begr. inköpsrätt			före 1898	1898 eller senare				före 1898	1898 eller senare
Stockholms stad	537	612	620	1 769	92	270	1 291	1 653	1 470	183	—	116	116	103	13
Östra Sverige															
Södertälje . .	17	27	13	57	2	2	53	57	44	13	—	—	—	—	—
Uppsala . . .	37	22	20	79	—	6	72	78	58	20	—	1	1	1	—
Västerås . . .	10	18	16	44	—	8	35	43	34	9	—	1	1	1	—
Nyköping . .	13	11	10	34	2	8	24	34	31	3	—	—	—	—	—
Eskilstuna . .	30	30	15	75	2	15	58	75	69	6	—	—	—	—	—
Linköping . .	24	26	15	65	3	7	55	65	50	10	—	—	—	—	—
Norrköping . .	20	37	34	91	3	15	70	88	75	13	—	3	3	2	1
Övriga städer .	55	61	38	154	6	20	126	152	119	31	—	2	2	2	—
Landsbygden .	47	49	24	120	4	12	104	120	63	47	—	—	—	—	—
Småland och öarna															
Jönköping . .	15	12	10	37	—	6	31	37	32	5	—	—	—	—	—
Kalmar . . .	18	12	16	46	1	4	41	46	40	6	—	—	—	—	—
Västervik . .	4	8	—	12	—	1	11	12	6	6	—	—	—	—	—
Övriga städer .	52	45	48	145	4	20	121	145	115	30	—	—	—	—	—
Landsbygden .	29	26	8	63	1	13	49	63	33	30	—	—	—	—	—
Södra Sverige															
Karlskrona . .	18	25	17	60	4	7	49	60	53	6	—	—	—	—	—
Kristianstad .	24	25	26	75	8	11	56	75	67	8	—	—	—	—	—
Malmö	108	147	100	355	19	35	297	351	312	39	—	4	4	4	—
Lund	8	12	13	33	—	6	27	33	25	8	—	—	—	—	—
Landskrona .	31	16	22	69	11	9	47	67	57	10	[1] 1	1	2	2	—
Hälsingborg .	59	70	53	182	3	29	149	181	164	17	—	1	1	1	—
Ystad	9	7	1	17	2	3	12	17	13	4	—	—	—	—	—
Trälleborg . .	8	13	7	28	4	1	23	28	21	7	—	—	—	—	—
Övriga städer .	45	24	25	94	10	13	71	94	69	24	—	—	—	—	—
Landsbygden .	42	29	16	87	5	14	68	87	52	33	—	—	—	—	—
Västra Sverige															
Halmstad . . .	20	13	11	44	2	5	37	44	40	4	—	—	—	—	—
Göteborg . . .	536	634	663	1 833	129	181	1 461	1 771	1 483	288	[1] 1	61	62	36	26
Uddevalla . .	19	15	12	46	1	5	40	46	36	10	—	—	—	—	—
Trollhättan . .	21	18	[2] .	39	—	7	32	39	32	7	—	—	—	—	—
Borås	16	20	6	42	4	10	28	42	32	10	—	—	—	—	—
Karlstad . . .	38	26	23	87	3	12	71	86	75	11	—	1	1	—	1
Kristinehamn .	14	5	8	27	1	7	19	27	22	5	—	—	—	—	—
Örebro	47	29	73	149	—	12	136	148	121	27	—	1	1	—	1
Övriga städer .	194	153	133	480	23	81	376	480	365	109	—	—	—	—	—
Landsbygden .	55	67	27	149	2	29	116	147	72	71	—	2	2	1	1
Norra Sverige															
Falun	7	16	8	31	—	6	25	31	29	2	—	—	—	—	—
Gävle	28	59	28	115	1	11	101	113	88	25	—	2	2	1	1
Söderhamn . .	15	7	15	37	—	5	32	37	29	8	—	—	—	—	—
Härnösand . .	15	21	13	49	1	8	40	49	42	7	—	—	—	—	—
Sundsvall . .	20	24	11	55	—	3	47	50	44	6	—	5	5	3	2
Östersund . .	22	20	14	56	1	7	47	55	45	10	—	1	1	1	—
Luleå	6	8	6	20	—	2	18	20	15	5	—	—	—	—	—
Övriga städer .	61	61	31	153	—	19	134	153	113	39	—	—	—	—	—
Landsbygden .	81	96	38	215	—	14	201	215	114	93	—	—	—	—	—
Hela riket (städerna	2 221	2 389	2 174	6 784	342	877	5 363	6 582	5 535	1 031	2	200	202	157	45
riket (landsb. .	254	267	113	634	12	82	538	632	334	274	—	2	2	1	1
Summa	2 475	2 656	2 287	7 418	354	959	5 901	[3] 7 214	5 869	1 305	2	202	204	158	46

[1] Begränsad inköpsrätt. — [2] Uppgift saknas. — [3] Därav 40 med okänd ålder.

bland äldre vanedrinkare. Likväl synes statistiken giva ett visst stöd för effektiviteten av de skärpta restriktioner i fråga om unga personers spritdrycksinköp, som särskilt under den senaste tiden allmänt vidtagits av systembolagen.

Fylleriförseelsernas fördelning efter de sakfälldas inköpsrätt till spritdrycker. På grundval av systembolagens uppgifter ha i huvudtabellen förseelserna vidare uppdelats med hänsyn till om de sakfällda innehaft motbok (med full eller begränsad inköpsrätt) eller varit avstängda från laglig spritdryckstilldelning.

Såsom framgår av tabellen, föllo ej mindre än 6 103 fyllerifall eller 82·3 % på sistnämnda kategori. Av övriga förseelser hade 961 eller nära tre fjärdedelar begåtts av personer med endast begränsad inköpsrätt till alkoholvaror. Bland de kvinnliga fylleristerna saknade praktiskt taget samtliga motbok. Dessa siffror giva en antydan om omfattningen av den olagliga rusdryckshandelns och särskilt spritsmugglingens skadliga inverkan på nykterhetstillståndet.

Jämförelse mellan fylleriförseelserna i Sverige och dess grannländer. Liksom i föregående kvartalsredogörelser må slutligen i jämförelsesyfte en sammanställning göras mellan den svenska fylleristatistiken och motsvarande uppgifter för Norge enligt »Statistiske Meddelelser»:

	Medeltal per kvartal						År 1922				År 1923	
	1913	1917	1918	1919	1920	1921	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.
Sverige . . .	14 727	4 630	4 714	8 798	11 448	7 525	5 469	7 157	8 031	7 555	6 344	7 418
Norge . . .	10 564	7 777	5 729	9 353	8 635	8 882	9 285	10 531	11 498	13 397	12 441	·

I Norge, där under år 1922 en stark höjning av fylleritalen ägde rum, visar första kvartalet innevarande år en något lägre siffra, som dock med en tredjedel överstiger motsvarande kvartalssiffra år 1922.

Beträffande Finland publiceras statistiska uppgifter angående fylleriförseelserna kvartalsvis i »Social Tidskrift». Enligt denna statistik noterades under första kvartalet 1922—första kvartalet 1923 resp. 7 572, 9 811, 13 072, 12 345 och 11 630 fylleriförseelser, vilka siffror, oaktat landets vida mindre invånarantal och strängare nykterhetslagstiftning, äro betydligt högre än motsvarande svenska.

Av intresse är jämväl att sammanställa fylleriförseelserna i de fyra nordiska huvudstäderna, såsom skett i nedanstående tablå:

Antal fylleriförseelser i	År 1913	År 1917	År 1918	År 1919	År 1920	År 1921	År 1922	År 1923 1 kv.	2 kv.
Stockholm (422 042 inv.)	17 696	3 705	6 264	11 115	10 120	6 848	7 397	1 624	1 769
Kristiania (258 767 inv.) .	16 736	13 672	12 217	16 938	13 624	13 750	18 195	5 961	·
Köpenhamn[1] (700 610 inv.)	8 855	4 865	2 269	4 225	5 047	4 274	4 360	·	·
Helsingfors (162 030 inv.)	23 266	5 133	(2 928)	5 488	12 307	13 550	10 925	3 538	·

Det framgår härav, att antalet fylleriförseelser, särskilt om hänsyn tages till vederbörande städers folkmängd, ställer sig väsentligt lägre i Stockholm än i Kristiania och Helsingfors. Då emellertid av gatufylleriet blott en viss efter ortens praxis växlande del blir föremål för polisingripande och sålunda redovisad i statistiken, kunna dessa siffror knappast göra anspråk på att giva en inbördes fullt jämförbar bild av nykterhetstillståndet i resp. städer, men synas de i allt fall väl ägnade att belysa dettas förändringar å samma ort under resp. år.

[1] Med Frederiksberg och Gentofte.

Svenska arbetsgivareföreningens lönestatistiska årsbok 1921.

Svenska arbetsgivareföreningens lönestatistiska årsbok för 1921, som enligt fattat beslut är den sista i sitt slag, är uppställd i överensstämmelse med motsvarande publikation för 1920. Statistiken omfattar sammanlagt 98 284 arbetare vid 908 olika företag, mot resp. 133 479 arbetare och 939 företag föregående år. Vilka industrier, som representeras i statistiken, framgår av tabellen å sid. 742—743. De däri framlagda löneuppgifterna äro av mycket olika värde med hänsyn till materialets omfattning och representativitet. En jämförelse med den officiella industristatistiken ger vid handen, att uppgifterna avse tre fjärdedelar och därutöver av hela antalet arbetare i fråga om bl. a. den mekaniska verkstadsindustrien, stenkolsgruvor, cementbruk, sockerbruk, superfosfatfabriker och elektro-kemiska fabriker, från en till tre fjärdedelar beträffande porslins- och kakelfabriker, glasbruk, litografiska anstalter, boktryckerier, bokbinderier, kvarnar, margarinfabriker, bryggerier, garverier, skofabriker, gummivarufabriker, tändsticksfabriker m. fl. samt från c:a 10 till 25 % i fråga om bl. a. järn- och stålmanufaktur, tegelbruk, snickeri- och möbelfabriker, pressjäst- och stärkelsefabriker samt choklad- och karamellfabriker. Ännu ofullständigare är omfattningen för några andra, såsom fabriker för elektriska apparater, stenbrott och stenhuggerier, kalkbruk, sågverk, käxfabriker, slakterier och skrädderier, beträffande vilka de framlagda uppgifterna måste behandlas med stor varsamhet såsom baserade endast på enstaka stickprov. Rätt väl representerade äro däremot grupperna väg- och vattenbyggnader samt stuverirörelse.

Frånräknar man mekaniska verkstadsarbetare och elektriska installationsmontörer, rörande vilka statistik föreligger över timlönerna men någon sammanställning beträffande årslöner ej kunnat verkställas, återstå 70 254 arbetare, vilka med hänsyn till anställningens varaktighet uppdelats sålunda:

årsarbetare (anställda minst $^{11}/_{12}$ av året)	13 530 eller	19·3 %
säsongarbetare (anställda $^{11}/_{12}$—$^{13}/_{12}$ av normalsäsongen)	4 368 »	6·2 %
mera lösa arbetare	52 356 »	74·5 %
Summa	70 254 eller	100·0 %

Karakteristiskt för arbetsförhållandena under det svåra depressionsåret 1921 är, att årsarbetarna utgjorde ej ens en femtedel av samtliga, mot närmare en tredjedel (29·8 %) 1920.

Års- och säsongarbetarna, som alltså tillsammans utgöra 17 898, kunna uppdelas på följande sätt:

fack- och förrådsarbetare (egentliga industriarbetare)	12 840 eller	71·7 %
arbetare vid kraftmaskiner (maskinister o. d.)	871 »	4·9 %
hjälparbetare, kuskar, vakter o. d.	3 845 »	21·5 %
överåriga (i regel över 70 år)	342 »	1·9 %
Summa	17 898 eller	100·0 %

De *årsanställda fackarbetarna*, förmän undantagna, hava fördelats på löneklasser sålunda:

	Årsarbetare (fack- och förrådsarbetare) med en arbetsförtjänst av										
	under 800 kr.		800—1 199 kr.		1 200—1 799 kr.		1 800—2 999 kr.		minst 3 000 kr.		Summa arbetare
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	
Vuxna arbetare											
manliga . .	—	—	3	0·04	319	4·40	1 537	21·20	5 390	74·36	**7 249**
kvinnliga .	—	—	1	0·17	30	4·93	389	63·98	188	30·92	**608**
Minderåriga											
manliga . .	2	0·44	43	9·41	182	39·83	199	43·54	31	6·78	**457**
kvinnliga .	1	0·79	18	14·29	61	48·41	43	34·13	3	2·38	**126**

Det erinras med avseende å dessa siffror, att 1914 endast 9·5 % av de vuxna manliga arbetarna och ingen enda av de kvinnliga nådde upp till en årsförtjänst av 1 800 kronor. Arbetare med en årsinkomst av minst 3 000 kronor redovisades år 1919 för första gången som en särskild grupp, vilken då omfattade 69·43 % av de vuxna männen, 1·25 % av kvinnorna samt 5·46 % av de minderåriga manliga årsarbetarna, varemot ingen kvinnlig minderårig kom över denna gräns. År 1920 voro dessa procenttal resp. 92·25, 21·90, 14·51 och 1·88 och gingo således under det senaste redogörelseåret avsevärt ned beträffande männen, under det att gruppen i fråga om de fåtaligt representerade kvinnorna fortfarande vuxit.

De allmänna *årsmedellönerna* för fackarbetare ställa sig sålunda:

	År 1918	År 1919	Stegring 1918—19	År 1920	Stegring 1919—20	År 1921	Stegring l. minskn. 1920—21
Manliga	Kr.	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
18—70 år . .	2 597·36	3 401·15	*30·9*	4 161·65	*22·4*	3 729·54	*—10·4*
minderåriga .	1 387·56	1 784·90	*28·6*	2 116·50	*18·6*	1 906·08	*— 9·9*
Kvinnliga							
18—70 år . .	1 515·44	1 967·68	*29·8*	2 564·46	*30·3*	2 777·74	*+8·3*
minderåriga .	1 068·00	1 344·61	*25·9*	1 651·91	*22·9*	1 676·40	*+1·5*
Tillsamman . .	—	3 159·64	—	3 704·12	*17·2*	3 655·89	*—1·3*

Det kan vara av intresse att påpeka, att enligt socialstyrelsens lönestatistiska utredning årsmedellönerna för vuxna manliga arbetare för 1920 och 1921 beräknats till resp. 3 607 och 3 363 kr., motsvarande en minskning med 6·8 %[1]. Att socialstyrelsens siffror genomgående ligga lägre än vad arbetsgivareföreningens statistik utvisar torde ha sin naturliga förklaring särskilt i sistnämnda statistiks begränsning till de s. k. årsarbetarna, vilka i allmänhet måste förutsättas stå på en högre lönenivå än den stora massan mera lösa arbetare.

Förutom ovannämnda statistik över årsmedellönerna inom olika näringsgrenar innefattar årsboken i likhet med föregående år även en under-

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 531.

Löneutvecklingen 1914—21 för fack- och förrådsarbetare inom olika industrigrenar.[1]

Industrigrenar	Timpenning (inkl. extra förmåner) på ordinarie tid, oavsett löneformen													
	för vuxna manliga fack- och förrådsarbetare							*för vuxna kvinnliga fack- och förrådsarbetare*						
	År 1914 öre	År 1917 öre	År 1918 öre	År 1919 öre	År 1920 öre	År 1921 öre	Ökning 1914/21 i %	År 1914 öre	År 1917 öre	År 1918 öre	År 1919 öre	År 1920 öre	År 1921 öre	Ökning 1914/21 i %
Verk f. framställn. av andra metaller än järn o. stål		76·5	96·5	131·7	161·0	176·7	·	·	—	—	—	—	—	·
Järn- och stålmanufaktur	56·4	80·7	104·4	130·7	171·3	151·1	*167·9*	23·7	34·7	45·9	59·8	78·7	74·9	*216·0*
Mekaniska verkstäder:														
Yrkesarbetare	55·6	76·7	109·7	149·9	198·0	177·0	*218·3*	—	—	—	—	—	—	·
Icke yrkesarbetare . . .	46·9	63·0	94·4	127·0	176·0	158·0	*236·9*	—	—	—	—	—	—	·
Fabriker f. elektr. apparater	·	·	82·0	185·7	241·1	109·9	·	·	·	50·7	76·5	96·8	77·9	·
Metallmanufaktur	·	·	112·7	143·4	195·3	165·7	·	·	·	60·3	79·5	99·0	91·4	·
Guld- o. silvervarufabriker	·	·	·	·	233·6	·	·	·	·	·	·	122·6	·	·
Stenkolsgruvor	·	79·8	121·3	141·4	189·7	185·7	·	·	—	—	—	—	—	·
Stenbrott o. stenhuggerier	·	·	79·8	126·4	166·5	202·8	·	·	·	93·1	·	·	·	·
Kalkbruk	·	62·6	95·9	122·2	140·2	126·5	·	·	—	—	—	—	—	·
Kritbruk	·	53·2	80·7	109·7	155·6	122·7	·	·	42·1	55·8	56·3	90·3	75·1	·
Cementbruk	·	57·7	85·9	124·7	150·3	120·8	·	·	38·5	55·3	79·4	97·4	58·2	·
Tegelbruk	·	57·1	92·7	124·2	156·4	128·7	·	·	38·1	58·6	72·4	103·7	66·3	·
Porslins- och kakelfabriker	50·4	70·1	106·3	139·3	188·3	191·6	*280·2*	31·0	40·6	62·4	80·2	107·3	103·6	*234·2*
Buteljglasbruk	50·1	71·2	86·3	127·6	179·1	182·4	*264·1*	14·7	·	31·9	·	·	·	·
Fönsterglasbruk	65·1	85·0	100·1	136·9	179·9	·	·	·	25·0	·	55·3	95·6	·	·
Småglasbruk	47·6	58·1	75·9	122·2	150·1	127·0	*166·8*	17·3	22·2	33·2	49·6	60·8	49·9	*188·4*
Sågverk	·	·	88·9	122·0	170·1	144·4	·	·	·	50·0	60·2	90·5	101·2	·
Snickeri- o. möbelfabriker	46·8	67·5	97·3	120·9	155·8	135·2	*188·9*	28·8	46·8	60·1	77·2	99·7	98·0	*240·5*
Musikinstrumentfabriker .	58·4	74·4	98·2	126·5	165·7	148·8	*154·8*	·	·	·	52·8	87·7	75·3	·
Korkfabriker	·	98·8	·	·	·	·	·	·	65·2	·	·	·	·	·
Korgmöbel- o. barnvagnfabr.	·	63·2	82·4	111·5	156·8	149·0	·	·	29·8	39·2	60·7	100·5	89·2	·
Pappersbruk och pappersmassefabriker	37·9	54·1	76·2	104·2	163·8	149·5	*294·5*	26·7	38·8	55·8	66·7	96·0	86·3	*223·2*
Bokbinderier	·	69·0	115·7	147·4	193·6	199·8	·	·	38·5	60·5	78·1	101·0	111·3	·
Litografiska anstalter . .	·	68·2	106·0	147·6	178·1	189·6	·	·	43·2	42·0	80·9	90·2	87·6	·
Boktryckerier	·	81·7	121·2	175·4	201·6	195·0	·	·	53·0	87·7	130·6	148·7	140·9	·
Kvarnar	42·7	59·7	90·0	123·3	169·5	183·5	*329·7*	·	·	·	·	·	·	·
Pressjäst- o. stärkelsefabr.	·	47·4	74·5	96·8	137·2	159·0	·	·	—	—	—	—	—	·
Käxfabriker	·	44·2	68·6	118·8	155·6	178·5	·	·	29·9	40·4	78·3	114·3	120·6	·
Självständiga råsockerbruk: Årsarbetare	37·4	55·0	81·4	111·6	156·3	151·7	*305·6*	25·5	34·1	45·2	65·3	95·8	85·0	*233·5*
Kampanjarbetare . . .	38·7	67·9	104·2	128·7	170·8	154·2	*298·4*	26·1	52·0	64·8	75·0	82·6	87·9	*236·8*
Efterkampanjarbetare .	38·7	59·3	95·2	121·5	163·0	149·3	*285·8*	17·7	38·8	51·7	71·3	80·3	75·9	*328·8*
Självst. sockerraffinaderier	40·9	55·3	82·8	120·6	167·6	167·0	*308·3*	28·2	48·3	61·8	78·6	108·4	109·2	*287·2*

[1] De punkter, som stå insatta i kolumnerna, utmärka, att inga uppgifter föreligga för det år och den industrigren, vartill punkterna hänföra sig, medan streck angiva, att inga arbetare redovisats.

Löneutvecklingen 1914—21 för fack- och förrådsarbetare inom olika industrigrenar (forts.)

Industrigrenar	Timpenning (inkl. extra förmåner) på ordinarie tid, oavsett löneformen												
	för vuxna manliga fack- och förrådsarbetare							för vuxna kvinnliga fack- och förrådsarbetare					
	År 1914 öre	År 1917 öre	År 1918 öre	År 1919 öre	År 1920 öre	År 1921 öre	Ökning 1914/21 i %	År 1914 öre	År 1917 öre	År 1918 öre	År 1919 öre	År 1920 öre	År 1921 öre	Ökning 1914/21 i %
Kombinerade sockerfabr.: Årsarbetare	40·5	51·5	73·5	109·7	154·3	151·8	*274·8*	36·5	36·2	45·6	68·5	93·2	94·5	*158·9*
Kampanjarbetare	37·0	54·9	87·1	116·5	162·4	143·6	*288·1*	32·7	35·2	49·3	69·7	100·1	124·2	*279·8*
Efterkampanjarbetare	36·5	54·8	82·2	112·2	149·6	144·3	*295·3*	37·0	51·1	59·9	79·3	106·9	115·2	*211·4*
Choklad- och karamellfabr.	·	50·7	96·0	123·0	167·4	175·3	·	·	28·4	38·4	54·2	81·7	86·6	·
Brännvinsbrännerier	·	·	·	95·8	132·7	102·7	·	·	·	·	—	—	—	·
Sulfitbrännerier	·	64·6	86·3	111·5	154·2	163·6	·	·	—	—	—	—	—	·
Brännvinsdestilleringsverk	·	52·9	·	127·8	183·1	183·2	·	·	—	·	95·3	142·1	144·0	·
Maltdrycksbryggerier: Skattepliktiga	49·7	61·7	86·0	121·4	168·2	184·3	*270·8*	37·3	45·0	64·1	89·2	127·7	145·8	*290·9*
Skattefria	45·3	59·2	86·3	121·2	171·3	177·8	*292·5*	37·2	47·5	74·5	106·2	133·7	118·1	*217·5*
Margarinfabriker	·	·	·	125·5	159·3	169·6	·	·	·	·	74·1	97·0	102·2	·
Slakterier	·	68·6	102·2	144·0	198·1	202·9	·	·	40·6	66·4	109·8	128·0	133·1	·
Skrädderier	·	·	·	181·6	283·2	236·1	·	·	·	·	93·7	138·3	120·4	·
Garverier	43·2	68·7	103·1	140·7	171·0	156·2	*261·6*	—	41·0	58·4	76·9	—	105·0	·
Handsk- o. skinntröjfabr.	·	56·3	80·5	125·3	154·8	188·1	·	·	41·2	54·7	85·2	115·5	137·1	·
Skofabriker	49·3	67·2	100·7	148·2	195·6	188·4	*282·2*	30·6	39·7	61·1	87·0	115·5	113·2	*269·9*
Gummivarufabriker	·	71·3	88·2	126·2	174·2	170·0	·	·	44·2	55·2	77·4	113·8	106·7	·
Reseffektfabriker	·	72·9	104·7	139·5	188·4	171·3	·	·	41·4	59·0	70·7	100·1	94·7	·
Oljeslagerier, färg-, såp- och tvålfabriker	·	56·2	93·1	125·0	162·6	160·2	·	·	33·0	66·5	77·2	97·6	94·4	·
Benmjölsfabriker	39·1	·	·	·	·	·	·	24·0	·	·	·	·	·	·
Superfosfat-, svavelsyre- och salpetersyrefabriker	50·4	63·9	94·7	131·3	176·4	180·6	*258·5*	45·8	43·9	74·8	70·6	78·7	·	·
Krut- o. sprängämnesfabr.	·	81·4	111·7	131·5	183·0	190·7	·	·	49·1	66·7	87·5	121·9	103·1	·
Tändsticksfabriker	39·0	55·4	78·6	99·7	135·4	149·5	*283·5*	23·1	33·3	51·6	61·1	79·5	85·9	*271·9*
Garvämnesfabriker	42·0	79·1	113·5	158·1	160·8	111·3	*165·0*	—	—	—	—	—	·	·
Elektro-kemiska fabriker	·	79·3	116·7	130·6	161·5	159·2	·	·	65·8	80·1	·	·	·	·
Elektriska installationer: Nybörjare o. klass 1 tillsammans	·	·	·	114·9	128·0	128·0	·	·	·	·	—	—	—	·
Klasserna 3, 4 och 6 tillsammans	·	·	·	153·7	175·0	183·0	·	·	·	·	—	—	—	·
Rörläggning o. -montering	·	·	97·7	151·1	200·5	204·0	·	·	·	—	—	—	—	·
Väg- och vattenbyggnader	56·0	92·6	134·8	183·0	200·4	222·5	*297·5*	—	—	—	—	—	—	·
Stuverirörelse	69·1	98·9	135·5	224·2	269·6	226·1	*227·2*	—	55·0	·	·	·	·	·
Höganäs- o. Bjuv-verken, utom stenkolsgruvorna	42·1	58·9	87·1	100·4	142·7	145·9	*246·6*	—	—	—	—	—	—	·
Hyllinge- o. Skrombergaverken, utom gruvorna	·	59·2	89·8	105·6	151·2	150·3	·	·	35·0	47·6	61·1	70·1	·	·

sökning rörande de genomsnittliga *timlönerna* för olika fack. De sålunda beräknade medeltalen avse, i motsats mot de ovan anförda, icke endast årsarbetarna, utan samtliga redovisade fack- och förrådsarbetare, alltså även sådana, som mera tillfälligt arbetat vid ett företag. Ett sammandrag av denna statistik lämnas i tabellen å sid. 742—743, varest inkomsten per timme å ordinarie tid är beräknad i genomsnitt för varje i undersökningen ingående industri, oavsett yrkesspecialitet och löneform, d. v. s. utan hänsyn till huruvida lönen utgått efter tid eller ackord.

Vid samtliga de arbetsföretag, som för året deltagit i lönestatistiken — med undantag dock för den mekaniska verkstadsindustrien och de elektriska installationsföretagen, från vilka inga uppgifter om arbetslönernas sammanlagda belopp föreligga — hava till arbetspersonalen i dess helhet, med inräkning av sådana särskilda förmåner, som direkt sammanhänga med arbetet, utbetalats sammanlagt 144·5 miljoner kronor, mot 201 miljoner år 1920. Därtill komma arbetsgivarnas utgifter för sjukkasseavgifter och annan sjukhjälp, olycksfallsförsäkring, direkt ersättning vid olycksfall, avsättning till arbetarnas pensionering samt till samlingslokaler, bibliotek, föreläsningar, resestipendier m. m., utgörande sammanlagt omkring 3·8, resp. 5·4 miljoner kronor.

Kooperativa förbundets verksamhet under år 1922.[1]

Till kooperativa förbundets den 26, 27 och 28 juni innevarande år i Göteborg avhållna tjugofjärde kongress ha förvaltningsrådet och styrelsen framlagt stadgeenliga berättelser över 1922 års verksamhet. Av dessa framgår, att förbundet trots den allmänna depressionen och de alltjämt fallande priserna visat en förhållandevis gynnsam utveckling och ett gott resultat av sin verksamhet.

Starkast framträder depressionens verkningar med avseende på *föreningsantalet*, vilket under redogörelseåret (liksom under år 1921) gått tillbaka. Medan sålunda endast 15 nya konsumtions- och produktionsföreningar blivit anslutna till förbundet, ha icke mindre än 41 (därav dock 15 endast formellt på grund av *sammanslagning* med andra föreningar) avförts under året. Detta sammanhänger med att en del föreningar under krisens avveckling på grund av ekonomiska svårigheter nödgats upphöra med sin verksamhet. Hela antalet distributions- och produktionsföreningar, vilket vid början av året uppgick till 924, utgjorde sålunda vid årets slut 898. Medlemsantalet i dessa föreningar stegrades däremot under år 1922 med 4 247 och uppgick vid årets slut till 259 388. De äldre föreningar, som kvarstodo vid årets slut, ökade sitt medlemsantal med 8 492 (mot 7 816 år 1921); i de under året nyanslutna föreningarna uppgick medlemsantalet till 3 153 (mot 6 634 året förut). —

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 817.

Till förbundet voro dessutom vid årets början anslutna 4 försäkringsföreningar med ett medlemsantal av 203 883. Sedan en av dessa (en olycksfallsförsäkringsförening, innefattande 8 200 medlemmar) beslutat upphöra med sin verksamhet och avgått ur förbundet, utgjorde de återståendes — för liv-, brand- och garantiförsäkring — medlemsantal vid årets slut 211 882.

Förbundets *affärsavdelning*, som i parti anskaffar varor åt de anslutna föreningarna, har trots den under året rådande ekonomiska krisen att uppvisa en ökning av sin sammanlagda försäljningssumma. Av efterföljande sammanställning över partiaffärens omsättning samt dennas ökning eller minskning under varje år från och med 1915 framgår nämligen, att mot en omsättning av 62·4 milj. kr. år 1921 stod en sammanlagd varuförsäljning år 1922 av 63·8 milj. kr. Ökningen uppgår sålunda till bortåt 1½ milj. kr. eller 2·3 %. Vid bedömandet av detta resultat bör hänsyn tagas till det fortgående prisfallet.

År	Omsättning Kr.	Ökning eller minskning Kr.	%
1915	16 497 640	+ 6 608 387	+ 66·82
1916	22 013 041	+ 5 515 401	+ 33·43
1917	21 802 603	— 210 437	— 0·96
1918	27 989 733	+ 6 187 129	+ 28·37
1919	69 149 626	+ 41 159 893	+ 147·05
1920	69 519 887	+ 370 261	+ 0·53
1921	62 372 275	— 7 147 612	— 10·28
1922	63 824 499	+ 1 452 224	+ 2·32

Av de olika försäljningskontoren visade det i Stockholm såväl den högsta absoluta omsättningen, 16·8 milj. kr., som den största ökningen av försäljningssumman, nämligen 1·6 milj. kr. eller 10·6 % i förhållande till år 1921. Över 10 milj. i omsättning hade även kontoren i Gävle och Sundsvall (omkring 10·3 milj. kr. vardera), varefter följa Göteborg (8·9), Malmö (7·3), Norrköping (5·9) och Luleå (4·2 milj. kr.).

Vid bedömandet av försäljningsintensiteten vid de särskilda kontoren bör man givetvis även taga hänsyn till de inom de olika distrikten belägna föreningarnas köpkraft och omsättning. Nedanstående sammanställning visar sålunda förbundets försäljning i de särskilda distrikten i förhållande till därvarande föreningars sammanlagda omsättningssumma under åren 1915—1922.

Försäljningsdistrikt	Föreningarnas omsättning (i miljoner kronor)								Därav köpt från koop. förbundet (i % av omsättningen)							
	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
Stockholm .	14·5	21·2	27·2	37·0	51·2	60·0	56·3	52·1	27·3	20·8	17·5	18·7	25·5	22·9	25·1	30·3
Malmö . .	8·3	11·0	11·8	16·1	25·7	34·0	32·2	28·4	19·9	19·5	15·8	14·6	27·0	23·7	22·2	25·6
Gävle . . .	16·3	27·1	16·3	23·0	34·4	36·2	31·9	26·3	38·4	35·3	36·2	30·3	36·4	30·5	33·8	38·8
Göteborg .	9·2	13·6	16·4	21·5	36·2	45·0	41·6	36·8	27·3	22·6	14·7	14·8	22·6	18·6	19·2	24·3
Norrköping	6·3	8·7	9·7	12·6	19·0	24·2	21·3	18·7	33·7	34·4	25·6	22·3	31·4	26·9	26·8	31·4
Sundsvall .	—	—	22·3	33·7	32·6	37·3	30·1	26·0	—	—	19·7	17·1	34·8	31·5	34·0	38·7
Luleå . . .	—	—	—	—	17·0	18·7	14·4	12·3	—	—	—	—	34·6	28·1	29·0	34·0
Summa	54·6	81·6	103·7	143·9	216·1	255·4	227·8	200·6	30·2	27·0	21·0	19·5	29·6	25·3	26·4	31·1

Av tabellen framgår, att förbundets försäljning i förhållande till föreningarnas omsättning ökats så avsevärt som från 26·4 till 31·1 %, vilket är det bästa resultatet under förbundets hela verksamhetstid. Föreningarna inom Gävle- och Sundsvallskontorens verksamhetsområden kommo främst, medan sista platsen intogs av Göteborg, som dock ökat sin försäljning med 5·1 % av föreningarnas omsättning.

Förbundets *industriella verksamhet* har under året ökats med ett större företag, i det att kvarnen Tre Kronor vid Stockholm förvärvades under hösten 1922. Förbundets övriga produktionsgrenar utgöras av en margarinfabrik i Norrköping, vilken började sin verksamhet hösten 1921, och en kemisk-teknisk fabrik i Malmö.

Till förbundets *revisionsavdelning*, som har till uppgift att följa och kontrollera de anslutna föreningarnas ekonomiska ställning, voro vid årets slut 652 föreningar anslutna mot 609 ett år tidigare. I procent av samtliga föreningar voro 73 anslutna år 1922 mot 66 år 1921.

Förbundets *tillgångar* och *skulder* balanserade vid 1922 års slut på 23·9 milj. kr. mot 20·4 milj. kr. ett år tidigare. Balansräkningen uppvisade en ökning av de i första hand likvida tillgångarna (kontant i kassan, tillgodohavanden i banker och svenska statens obligationer), vilka under året stigit med omkring 0·8 milj. kr. och den 31 december 1922 uppgingo till sammanlagt 8·2 milj. kr. Posten a vistalån, som föregående år redovisades till 2·3 milj. kr., finnes ej längre upptagen i 1922 års balanskonto, enär dessa lån överflyttats till mera fast placering, såsom framgår bl. a. av ökningen i posten inteckningslån med 1·5 milj. kr. från 0·6 till 2·1 miljoner. Däremot förekommer en ny post, aktier, vilken huvudsakligen tillkommit genom förvärvet av kvarnen Tre Kronor. Övriga större tillgångsposter utgjordes av varulager 4·9 milj. kr., fastigheter 4·1 milj. kr., i de till förbundet anslutna försäkringsföreningarna tecknat garantikapital 1·0 milj. kr. samt varufordringar (*inbegripet inneliggande accepter*) 0·3 milj. kr. — Bland skulderna voro upptagna insatskapitalet med 2·8 milj. kr. och fonder med 1·7 milj. kr. Av övriga skulder må särskilt framhållas å sparkasse-, depositions- och kapitalräkning innestående 16·3 milj. kr.

Det redovisade nettoöverskottet uppgick till 0·9 milj. kr., eller 1·4 % av omsättningen mot 0·8 % år 1921. Innevarande års kongress beslöt angående det uppkomna överskottets fördelning, att till medlemmarna skulle utbetalas 289 094 kr. utgörande 1 % återbäring å deras från förbundet under året gjorda inköp av s. k. finare varor, d. v. s. samtliga varor utom mjöl och socker, samt att det därefter kvarstående överskottet skulle användas dels till förräntning av förbundets insatskapital (efter 5 %) och dels överföras till reservfonden.

Förbundets *inlåningsräkningar* ha under det gångna verksamhetsåret i likhet med under föregående år att uppvisa en gynnsam utveckling. Ett sammandrag av samtliga räkningar giver vid handen, att mot en den 1 januari 1922 innestående behållning på 13·6 milj. kr. stod den 31 december samma år 16·3 milj. kr., vadan de under året insatta medlen (9·8 milj. kr.) och den under året gottskrivna räntan (0·6 milj. kr.) överstigit uttagningarna med 2·7 milj. kr.

Sparkassans utveckling alltifrån dess startande under år 1908 framgår av efterföljande sammanställning.

Datum	Antal sparkasse-avdelningar	Antal motböcker	Innestående belopp summa, kr.	Innestående belopp per motbok, kr.	Insättarna under året gottskriven ränta, kr.
31/12 1908	1	6	2 793	466	35
» 1909	2	144	49 366	343	979
» 1910	133	3 714	457 584	123	13 247
» 1911	159	6 683	982 280	147	36 749
» 1912	164	8 228	1 387 755	169	53 078
» 1913	170	9 772	1 816 921	186	71 890
» 1914	168	10 978	2 161 345	197	92 386
» 1915	162	12 347	2 656 396	215	109 040
» 1916	181	14 462	3 434 628	237	147 680
» 1917	188	16 849	5 246 437	311	218 873
» 1918	193	19 438	7 209 448	371	312 382
» 1919	219	22 143	9 203 932	416	418 237
» 1920	288	25 588	10 909 205	426	506 122
» 1921	318	28 284	11 450 392	405	545 726
» 1922	355	31 271	12 157 548	388	483 156

Såväl antalet sparkasseavdelningar och motböcker som summa innestående belopp ökades under år 1922, de förra med 37, resp. 2 987, det senare med 0·7 milj. kr. Medelvärdet per motbok visade en sänkning från 405 till 388 kr.

Behållningen å de övriga tvenne inlåningsräkningarna uppgick vid slutet av året till 2·0 milj. kr. å depositions- och till 2·1 milj. kr. å kapitalräkning.

De å inlåningsräkningarna innestående medlen spela givetvis en viktig roll för förbundet genom att frigöra detta från utomstående kapitalförsträckare samt öka det disponibla kapitalet. Till belysande av inlåningsrörelsens betydelse i detta avseende är följande sammanställning gjord för skuldposterna i de senaste åtta boksluten; härav framgår, att de å inlåningsräkningarna innestående beloppen år 1922 uppgingo till icke mindre än 88·0 % av skulderna.

Skulderna (den 31/12 resp. år) fördelade sig på följande sätt (i kr.):

	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
Reverskonto . . .	502 123	504 600	569 600	1 497 600	1 612 650	2 521 412	368 870	366 394
Diverse kreditorer	422 776	740 276	961 023	2 307 427	3 972 371	1 893 803	1 905 931	1 862 008
Folklånsreverser .	73 859	76 594	79 330	82 065	21 660	15 750	—	—
Inlåningsräkningar	2 680 015	3 475 347	5 299 059	7 480 298	9 295 413	12 217 295	13 611 977	16 297 302
Summa	**3 678 773**	**4 796 817**	**6 909 012**	**11 367 390**	**14 902 094**	**16 648 260**	**15 886 778**	**18 525 704**

Belysande för utvecklingen av förbundets affärsverksamhet är en jämförelse mellan omsättning, varulager och fordringar under de senaste åren. Siffror härför äro sammanställda i efterföljande tabell, av vilken framgår, att värdet av varulagret i förhållande till omsättningen från egna lager varit ungefär konstant samt att varufordringarna sjunkit ytterligare från 0·9 till 0·5 %. De under året avskrivna varufordringarna ha sjunkit från 184 438 kr. år 1921 till 161 301 kr.

År	Omsättning			Varulager		Varufordringar		Avskrivna varufordringar	
	från egna lager, kronor	i provision, kronor	Summa, kronor	Kronor	I % av omsättningen från egna lager	Kronor	I % av omsättningen från egna lager	Kronor	I % av omsättningen från egna lager
1914 . . .	8 851 366	1 037 887	9 889 253	996 893	11·3	1 004 100	11·3	20 436	0·23
1915 . . .	15 282 922	1 214 719	16 497 641	1 388 642	9·1	1 599 171	10·5	26 078	0·17
1916 . . .	20 184 419	1 828 622	22 013 041	1 935 802	9·6	2 012 849	10·0	7 584	0·04
1917 . . .	20 252 557	1 550 047	21 802 604	2 063 885	10·2	2 136 025	10·5	38 334	0·19
1918 . . .	27 108 595	881 138	27 989 733	3 024 980	11·2	3 213 495	11·9	35 409	0·13
1919 . . .	66 970 014	2 179 612	69 149 626	8 146 991	12·2	4 133 104	6·2	175 365	0·26
1920 . . .	67 172 946	2 346 941	69 519 887	6 713 219	10·0	4 419 097	6·6	62 388	0·09
1921 . . .	61 834 674	537 601	62 372 275	4 704 893	7·6	553 472	0·9	184 438	0·30
1922 . . .	63 764 758	59 741	63 824 499	4 924 782	7·7	296 917	0·5	161 301	0·25

Förbundets kongress var, såsom förut omnämnts, detta år förlagd till Göteborg med anledning av den där anordnade utställningen till firande av stadens 300-årsjubileum. Förutom de regelbundet återkommande frågorna om granskning av förvaltningsrådets, styrelsens och revisorernas berättelser, ansvarsfrihets beviljande och överskottets fördelning hade kongressen bl. a. att behandla tvenne förslag, nämligen om upprättande av en produktionsfond och om ordnande av pensionsfrågan för i konsumentkooperationens tjänst anställda, vilka båda godkändes.

Det senare beslutet avser upprättandet av en *pensionsfond* med ställning såsom självständig juridisk person, till vilken föreningarna kunna ansluta sig efter fri överenskommelse med sina anställda. Endast tjänsteinnehavare i kooperativa förbundet och hos föreningar, som äro anslutna till förbundet, kunna erhålla pensionsförsäkring genom fonden. I främsta rummet har man avsett att bereda pension åt föreståndare och med dem jämställda. Grundläggande för pensioneringen äro tvenne s. k. blandade liv- och kapitalförsäkringar å ett totalt belopp motsvarande ungefär befattningshavarens dubbla årslön, vilka tagas i kooperationens försäkringsanstalt Folket. Premierna för den ena försäkringen betalas av föreningen och för den andra av den anställde. Försäkringsbeloppet skall utbetalas efter 15 år av Folket och överlämnas då till pensionsfonden, som förvaltar medlen intill dess pensionsåldern inträder. Detta sker vid 60 år för män och 55 år för kvinnor. Under mellantiden erlägges en årlig pensionsavgift av samma belopp, som den förut betalade årspremien. Dör den försäkrade före pensionsålderns inträde, utbekomma hans anhöriga försäkringsbeloppet, i motsatt fall uppbär han själv årligen pension, vilken står i förhållande till försäkringssummans storlek och försäkringstidens längd. Tjänsteinnehavare, som på grund av sjukdom, vanförhet eller lyte under minst ett år i följd varit fullständigt oförmögen till arbete, äger även rätt till pension, så länge arbetsoförmågan varar, även om fastställd pensionsålder ej uppnåtts.

Invandringen till Förenta staterna under budgetåret 1922/23.

Den amerikanska invandringsstatistiken föreligger nu fram till den 1 juli 1923. Under den tolvmånadersperiod, som härmed gått till ända, har invandringssiffran från de länder, som beröras av 1922 års immigrationslag, varit begränsad till högst 357 803 personer. Härav hade vid juni månads utgång insläppts 335 480 invandrare, och ytterligare ett par hundra befunno sig vid samma tidpunkt på mottagningsstationerna i avvaktan på invandringstillstånd. Sedan dessa blivit expedierade, beräknades hela invandringen under året understiga den fastställda maximisiffran med allenast 22 074 personer, varav ej mindre än 18 267 kommo på Tysklands konto.

Invandrarnas nationalitetsfördelning framgår av tabellen å nästa sida. Av de 40 länder, som här redovisas, hade 27 uppnått den stadgade maximisiffran och sålunda under längre eller kortare tid varit avstängda från all invandring till Förenta staterna, medan 13 länder ännu ej fått sina årskvoter fyllda. Av de europeiska staterna hade Luxemburg, Spanien, Portugal och Grekland tangerat restriktionsgränsen redan i november 1922 eller under de första dagarna av december, alltså vid den tidigaste tidpunkt, som överhuvud kunde komma i fråga, då invandringssiffran för varje månad varit begränsad till 20 % av årskvoten. Även Bulgariens invandringssiffra var vid samma tid praktiskt taget fylld, ehuru enstaka immigranter från detta land mottogos ända fram i maj. Vid årsskiftet hade ytterligare Belgien, Italien och Lithauen nått maximigränsen; de invandrare från dessa länder, som insläpptes under januari, synas uteslutande varit sådana, som över nyåret kvarhållits i invandringshamnarna. Vad Lithauen beträffar, mottogos härifrån ytterligare några invandrare längre fram på året, sedan detta land efter Memels införlivande fått räkna sig till godo även vad som återstod av den för sistnämnda område medgivna invandringskvoten. På samma sätt medgavs, sedan Polens årskvot under februari blivit helt tagen i anspråk, att Östgalizien och Pinskområdet, som förut redovisats var för sig, skulle hädanefter i invandringshänseende få sammanföras med Polen, varigenom immigrationen härifrån kunde obehindrat fortgå till periodens slut. Likaså upphävdes vid samma tidpunkt den förut iakttagna åtskillnaden mellan Ryssland och Bessarabien, varigenom det överskott, som förefanns å det senare landets årskvot, kom den ryska invandringen till godo. Rumänien, som eljest, om man följt de nuvarande politiska gränserna, varit närmast att här komma i fråga, hade däremot redan i februari fått sin utvandring praktiskt taget stoppad. Detsamma gäller Ungern och Tjeckoslovakiet.

Av de övriga mera betydande europeiska staterna nådde Schweiz och Jugo-

Invandringen till Förenta staterna under budgetåret 1922/23.

(Invandringssiffror, som uppgå till eller överstiga fastställd månadskvot, äro angivna med kursiv stil.)

	1922						1923						Summa	Överskott[1]
	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	mars	april	maj	juni		
Albanien	55	*58*	*61*	51	30	17	11	1	4	—	—	—	**288**	—
Belgien	292	259	286	302	262	148	14	—	—	—	—	—	**1 563**	—
Bulgarien	41	46	*62*	*74*	39	14	6	3	2	5	3	—	**295**	5
Danmark	321	378	486	440	427	166	165	303	499	648	797	596	**5 226**	385
Danzig	27	15	14	17	19	15	18	27	25	32	24	30	**263**	36
Estland	17	13	15	37	18	23	18	13	13	24	32	18	**241**	1 106
Finland	458	472	451	690	550	211	251	203	520	115	—	—	**3 921**	—
Fiume	1	4	2	*15*	9	*14*	11	9	2	—	—	—	**67**	4
Frankrike	339	490	884	789	433	*251*	*195*	*206*	*321*	*367*	*371*	*388*	**5 034**	*639*
Grekland	653	652	*659*	592	622	116	—	—	—	—	—	—	**3 294**	—
Island	12	13	*9*	1	10	6	—	—	1	—	1	6	**59**	16
Italien	7 911	7 475	*8 874*	8 119	7 851	1 698	103	10	16	—	—	—	**42 057**	—
Jugoslavien	860	1 003	1 071	1 264	968	807	301	95	57	—	—	—	**6 426**	—
Lettland	80	109	159	194	167	178	117	133	145	123	79	29	**1 513**	18
Lithauen[2]	*396*	*428*	*336*	*472*	*435*	*240*	40	8	25	30	50	—	**2 460**	—
Luxemburg	17	*21*	17	*21*	16	—	—	—	—	—	—	—	**92**	—
Nederländerna	228	286	330	299	255	192	243	238	470	721	345	—	**3 607**	—
Norge	501	706	724	1 431	432	382	157	693	1 929	1 555	*2 440*	1 252	**12 202**	—
Polen[3]	1 292	3 584	4 343	4 734	4 705	3 964	3 662	1 198	813	552	514	369	**29 730**	1 351
Portugal	483	*501*	483	486	489	22	—	1	—	—	—	—	**2 465**	—
Rumänien[4]	1 015	1 181	1 315	940	1 135	1 385	427	13	8	—	—	—	**7 419**	—
Ryssland	1 913	1 514	2 647	2 456	2 778	2 887	3 402	3 879	1 567	1 237	125	—	**24 405**	—
Schweiz	381	314	537	742	450	326	263	393	346	—	—	—	**3 752**	—
Spanien	180	*183*	179	*186*	*182*	2	—	—	—	—	—	—	**912**	—
Storbritannien	4 806	5 046	8 080	10106	7 149	4 697	3 942	4 443	9 454	14060	5 559	—	**77 342**	—
Sverige	1 215	1 280	1 223	2 117	1 534	357	597	1 154	2 809	2 812	*4 008*	761	**19 867**	163
Tjeckoslovakiet	2 484	2 503	2 372	2 816	2 577	1 238	297	61	9	—	—	—	**14 357**	—
Tyskland	2 119	2 461	3 318	4 492	3 795	2 545	2 363	2 540	4 413	5 346	7 542	8 324	**49 258**	18267
Ungern	870	1 060	982	967	960	646	148	4	1	—	—	—	**5 638**	—
Österrike	547	683	697	992	907	909	677	771	1 045	75	28	27	**7 358**	81
Övriga Europa	15	*18*	*17*	*18*	16	1	1	—	—	—	—	—	**86**	—
Armenien (ryska)	43	26	*59*	38	45	18	1	—	—	—	—	—	**230**	—
Palestina	*13*	11	*12*	*12*	9	—	—	—	—	—	—	—	**57**	—
Syrien	134	149	*189*	183	114	147	11	1	—	—	—	—	**928**	—
Turkiet	270	423	*480*	465	475	274	1	—	—	—	—	—	**2 388**	—
Övriga Asien	*18*	14	14	*18*	*16*	1	—	—	—	—	—	—	**81**	—
Afrika	*25*	24	*26*	*25*	22	—	—	—	—	—	—	—	**122**	—
Australien	55	50	42	41	55	36	—	—	—	—	—	—	**279**	—
Nya Zeeland och Söderhavsöarna	*16*	7	15	5	12	14	10	1	—	—	—	—	**80**	—
Atlantens öar	5	2	*40*	3	13	—	—	*24*	2	—	*24*	5	**118**	3
Summa	**30108**	**33462**	**41510**	**46650**	**39981**	**23947**	**17452**	**16425**	**24496**	**27702**	**21942**	**11805**	**335480**	**22074**

[1] Med avdrag av sådana fall, som den 1 juli 1923 voro beroende på myndigheternas prövning. — [2] Inkl. Memel. — [3] Inkl. Östgalizien och Pinsk. — [4] Utom Bessarabien, som sammanförts med Ryssland.

slavien maximigränsen i mars, Finland i april, Nederländerna och Storbritannien i maj samt Norge slutligen i mitten av juni.

För de utomeuropeiska länderna hade restriktionerna i allmänhet trätt i kraft redan under förra hälften av invandringsåret.

Bland de stater, som den 1 juli 1923 ännu ej fått sina årskvoter fyllda, kom, som förut anförts, Tyskland i avgjort främsta rummet. Därefter följde

Polen, som tack vare de ovan nämnda jämkningarna ännu hade ett överskott av 1 351 personer, Estland med 1 106, Frankrike med 639, Danmark med 385 och Sverige med 163. I själva verket hade emellertid, som bekant torde vara, invandringsrestriktionerna under de sista veckorna gjort sig kännbara även för vårt lands vidkommande, enär de transatlantiska ångbåtslinjerna för att ej komma i kollision med invandringslagen nödgats avsevärt begränsa sitt passagerarantal, varvid det av hänsyn särskilt till från Kanada inkommande svenskar befanns rådligast att hålla en viss säkerhetsmarginal under maximigränsen.

Den stat, som relativt sett företer det största överskottet å årskvoten, är Estland; de 241 invandrare, som mottagits från detta land, motsvarade blott c:a 18 % av det tillåtna antalet.

Under innevarande invandringsår (1 juli 1923—30 juni 1924) gäller 1922 års lag i oförändrad form, med endast de jämkningar i de olika ländernas kvoter, som betingats av inträdda gränsregleringar mellan vissa stater. Sålunda har Ungern på grund av Soprondistriktets (Ödenburgs) inkorporering fått sin kvot ökad med 109 personer på Österrikes bekostnad, och Lithauen har av liknande anledning fått en ökning med 169 personer från Polen. Greklands kvot har minskats med 231 personer och Syriens med 46, medan motsvarande ökning — sammanlagt 277 personer — medgivits Turkiet (266) och »övriga Asien» (11).

Tolvtimmarsdagen inom stålindustrien i Förenta staterna.

I maj 1922 — en tidpunkt, då omfattande arbetslöshet rådde i Förenta staterna — hade president Harding sammankallat till Vita Huset ett fyrtiotal av de mest betydande stålfabrikanterna, i syfte att diskutera möjligheten av tolvtimmarsdagens avskaffande inom stålindustrien, och därvid uttalat förhoppning om att de skulle finna medel att förverkliga det allmänt kända önskemålet om ersättande av tvåskiftsystemet med treskiftsystem.

Judge Gary, president för United States' Steel Corporation, uttalade vid sagda tillfälle bl. a.:

»Låtom oss börja denna undersökning med ett fast beslut att finna medel att bli av med tolvtimmarsdagen. Det beror mycket på, med vilken attityd vi närma oss denna fråga. Om vi blott taga hänsyn till svårigheter och se hinder på varje håll, komma vi aldrig att uträtta något. Om vi däremot *försöka* att upphäva tolvtimmarsdagen, ha vi all anledning att hoppas, att våra ansträngningar skola krönas med framgång. Det finnes en djupt inrotad känsla bland folket mot en lång arbetsdag. Vi måste därför inse, att det allmänna intresset är det utslagsgivande och att våra egna intressen måste underordnas samhällets.»

På grund av detta uttalande och med hänsyn till den allmänna opinionen hade man kunnat förvänta, att en gynnsam rapport skulle avgivas av den kommitté, som tillsattes av American Iron and Steel Institute för att utreda frågan om tolvtimmarsdagen inom stålindustrien. Emellertid har kommittén vid sagda förenings årsmöte den 25 maj 1923

offentliggjort en enhälligt antagen resolution, vari tillkännagives det negativa resultatet av dess undersökningar, nämligen att tolvtimmarsdagen inom stålindustrien icke kan avskaffas.

Rapporten är helt kortfattad. Kommittén framhåller, att den gjort en mycket detaljerad och noggrann undersökning av siffror och fakta i frågan, men att densamma icke är färdig med avgivande av en rapport, som kunnat betecknas såsom slutgiltig.

De motiv, som synbarligen legat till grund för tillsättandet av kommittén, hänförde sig till den uppfattningen, att tolvtimmarsdagen innebure ett förtryck av arbetarna, vore fysiskt skadlig för en stor procent av desamma samt förhindrade deras familjeliv, ett nödvändigt villkor för barnens välfärd, och att på grund av dessa omständigheter den vore på sätt och vis stridande mot det allmänna intresset. Denna uppfattning sades dock ej ha omfattats av arbetarna själva.

Trots alla argument mot tolvtimmarsdagen inom stålindustrien ha verkställda undersökningar övertygat kommittén, att den långa arbetstiden i och för sig själv icke varit skadlig för arbetarna, vare sig fysiskt, andligt eller moraliskt, och kommittén ställer i tvivelsmål, huruvida i flertalet fall de män, som arbeta tolv timmar, ägna mindre tid åt sina familjer än åttatimmarsmännen.

Vissa processer inom järn- och stålindustrien fordra med nödvändighet en oavbruten verksamhet, varför frågan blir, huruvida tre skift med åtta timmar eller två skift med tolv timmar äro att föredraga. Arbetarna själva önska, enligt kommitténs mening, i regel den längre arbetstiden på grund av därmed förenade högre löneförmåner.

Det hävdas med bestämdhet, att det är mindre fysiskt arbete, såsom helhet betraktat per dag, och mindre trötthet förenat med den arbetsprestation, som härrör sig från tolvtimmarsskift inom stålindustrien, än den, som fullgöres av åttatimmarsmännen, beroende på i förra fallet förekommande längre viloperioder under arbetstiden.

För övrigt framhåller kommittén, att det icke finnes något företag inom järn- och stålindustrien, som skulle fasthålla vid eller frivilligt tillåta, att arbetarna utnyttjades i sådan utsträckning, att de fysiskt eller andligt toge skada.

Vid bedömande av denna angelägenhet framkomma emellertid andra frågor av största vikt, som ej ha moralisk eller social, utan ekonomisk karaktär.

De ekonomiska verkningarna komma ej att inskränka sig blott till arbetare och arbetsgivare, utan drabba jämväl den stora allmänheten.

För närvarande är en stor produktion såväl inom jordbruket som i gruvor och andra industrier av vitalt intresse för Förenta staterna som för andra länder. Den största möjliga produktion är nödvändig för att återställa ekonomisk jämvikt, möjliggöra utveckling och bereda välmåga i länderna. »Stor produktion till låga priser» är mottot, och härpå är hela världen mer beroende än någonsin tillförne. Kommitténs undersökning utvisar, att om tolvtimmarsdagen inom järn- och stålindustrien skulle avskaffas just nu, komme produktionskostnaderna att stiga med i genomsnitt 15 % samt ett ytterligare tillskott av omkring 60 000 arbetare erfordras. Om arbetartillgången vore tillräcklig för att medgiva en dylik förändring, vore det likväl nödvändigt att höja försäljningspriset med ett mot ökningen av produktionskostnaderna svarande belopp.

Under nuvarande förhållanden är det emellertid omöjligt att erhålla ett tillräckligt antal arbetare för att hålla driften igång på treskiftsbasis med en kapacitet, som skulle kunna tillfredsställa den köpande allmänhetens nuvarande behov av nödvändighetsvaror. För närvarande är arbetartillgången ej ens tillräcklig för att täcka efterfrågan på dylika inom järn- och stålindustrien.

Ansvaret för bristen på arbetare bäres delvis av kongressen genom dess lagstiftningsåtgärder i syfte att hämma immigrationen. Givetvis borde en för stor immigration icke tillåtas, ej heller invandring av samhällsfarliga element, men den borde å andra sidan vara tillräcklig för att hålla produktionen av livsmedel, metaller och industrialster i nivå med allmänhetens efterfrågan. På grund av rådande förhållanden och med hänsyn till såväl arbetarnas, arbetsgivarnas och allmänhetens intressen, kan kommittén icke för närvarande avgiva en rapport till förmån för tolvtimmarsdagens avskaffande.

Under den tid, då arbetartillgången var tillräcklig, gjordes ihärdiga ansträngningar, delvis med gynnsamt resultat, i syfte att reducera antalet tolvtimmarsmän. Procenttalet dylika har ock stadigt nedgått. Om arbetartillgången bleve nog riklig för att tillåta en förändring, skulle kommittén vilja förorda ett helt avskaffande av tolvtimmarsdagen, förutsatt dock att den köpande allmänheten bleve tillfredsställd med de försäljningspriser, som skulle rättfärdiga denna åtgärd, och förutsatt vidare att arbetsgivarna godkände densamma och att industrien i allmänhet ävensom jordbrukarna gåve sitt samtycke därtill.

Rapporten kan sammanfattas i följande fyra huvudpunkter:

1) Tolvtimmarsdagen är icke skadlig för arbetaren.
2) Arbetarna själva föredraga tolvtimmarsdagen.
3) Införandet av åttatimmarsskift skulle öka produktionskostnaderna med 15 %.
4) Nuvarande brist på arbetare omöjliggör införandet av treskiftsystemet.

Man kunde förutsäga, att kommittérapporten om tolvtimmarsdagen skulle röna ett ofördelaktigt emottagande, och de bittra kommentarier, som under de senaste veckorna varit synliga i tidningar och tidskrifter av olika slag, vittna om att den övervägande massan av det amerikanska folket fördömer den långa arbetstiden.

I vissa kretsar anser man, att kommittén velat begagna sig av tolvtimmarsdagen såsom ett vapen i syfte att åstadkomma en lättnad i immigrationsrestriktionerna. Med hänsyn till att såväl regeringen och kongressens politiska ledare som arbetarorganisationer, American Legion m. fl. sammanslutningar snarare äro stämda för en skärpning av immigrationskontrollen än en lättnad av nu gällande bestämmelser, torde emellertid en lösning av frågan enligt av kommittén uppdragna linjer vara mycket avlägsen.

Från olika religiösa sammanslutningar ha skarpa protester avlåtits gentemot kommitténs resolution till förmån för den långa arbetstidens bibehållande. Rapporten har, säger man här, rubbat allmänhetens tilltro till kommitténs arbete och uppriktigheten av dess syftemål. Kommittén har ej tagit hänsyn till att denna rörelse för tolvtimmarsdagens avskaffande är till fullo uppburen av arbetarna själva. De kyrkliga sammanslutningarna ha också på det skarpaste fördömt kommitténs uttalande, att det kan anses såsom tvivelaktigt, huruvida en minskning av arbetstiden skulle medföra, att arbetaren, i högre grad än vad som nu är fallet, skulle ägna sin fritid åt familjelivet. Som det enda försonande momentet i rapporten framhålles uppgiften, att densamma icke är slutgiltig. En förhoppning uttalas därför, att den slutliga rapporten måtte få en helt annan karaktär och taga hänsyn till arbetarnas och den stora allmänhetens önskemål.

Mr. Gompers, ledaren av det amerikanska arbetarpartiet, har skarpt kritiserat kommitténs rapport, som enligt hans mening enbart tagit hänsyn till fabrikanternas profitintresse, utan någon som helst tanke på arbetarens människovärde. Han förvånar sig över den lättvindighet, med vilken kommittén behandlat denna stora sociala fråga. Rapporten omfattar blott tre sidor, utan angivande av de fakta eller siffror, som varit föremål för kommitténs undersökningar. — Beträffande rapportens första punkt, att tolvtimmarsdagen icke är skadlig för arbetaren, hänvisar han till ett av U. S. Steel Corporation's ordförande för mer än tio år sedan gjort uttalande, vilket grundade sig på en utredning, verkställd av en år 1912 tillsatt kommitté, nämligen »att tolv timmars arbetsprestation per dygn, utförd av en arbetare under en längre följd av år, oundgängligen resulterar i nedsatt arbetsförmåga och minskad livskraft». Rörande kommitténs påstående, att arbetarna föredraga den längre arbetstiden, torde denna uppgift ses i belysningen av det faktum, att år 1919 över 300 000 stålarbetare under flera månader strejkade och kravet på avskaffandet av tolvtimmarsdagen därvid framstod såsom en av de viktigaste orsakerna till strejken. Vad beträffar rapportens tredje punkt, att produktionskostnaderna skulle stegras med omkring 15 %, framhålles, att detta icke med nödvändighet torde bliva fallet. Till belysande härav hänvisas till en

av Federated American Engineering Society avgiven rapport, vilken förordar införandet av treskiftsystem inom amerikanska stålindustrien.

Mera moderata kritiker framhålla, att kommitténs rapport skulle fått en mera vägande prägel, om dess uppmärksamhet begränsats till ekonomiska synpunkter samt man ej vidrört med detta problem sammanhängande frågor av social och moralisk karaktär. På grund av rådande brist på arbetare i Förenta staterna skulle givetvis svårigheter komma att yppa sig att finna tillräcklig arbetskraft för att möjliggöra en övergång till treskiftssystemet. En dylik förändring skulle otvivelaktigt under dessa tider på alla områden medföra prisstegringar, som skulle vara synnerligen ovälkomna, varför denna faktor enbart kunnat för närvarande motivera ett bibehållande av tolvtimmarsdagen. Däremot beklagar man, att kommittén uttalat sig i negativ riktning rörande denna frågas sociala berättigande.

Presidenten Harding, på vars initiativ kommittén tillsatts, har i ett genom pressen offentliggjort brev till kommitténs ordförande, Judge Gary, uttalat sin besvikelse över att kommittén ej framlagt ett positivt förslag till tvåskiftssystemets avveckling. Han hoppas dock, att en lösning av denna fråga, som är av största sociala betydelse, må kunna åvägabringas genom direkt aktion från industriföretagen själva.

I kommitténs argumentering för tolvtimmarsdagens bibehållande framhålles, att en hastig förändring skulle medföra vittomfattande svåra följder för hela Amerikas industri på grund av nu rådande arbetarknapphet. President Harding framställer en förfrågan, huruvida en övergång från två- till treskiftssystem skulle kunna verkställas, därest ett överskott på arbetskraft vore för handen.

Kommittén har härå avgivit en svarsskrivelse, vari framhålles, att kommittén ej underskattar den allmänna opinion, som gör sig gällande inom landet till förmån för tolvtimmarsdagens avskaffande, och kommittén lovar vidtaga varje åtgärd, som inom den möjligast korta tid kan leda till den långa arbetsdagens avskaffande.

Avvecklingen kan givetvis ej äga rum på en dag. Många svåra frågor måste lösas, men en förändring skall ske, »så snart ett överskott av arbetskraft står till förfogande.»[1]

Medlemmarna av American Iron and Steel Institute sysselsätta omkring 87 % av hela arbetarstammen inom den amerikanska stålindustrien.

---

[1] Enligt ett i den svenska dagspressen den 15 juli 1923 återgivet telegram från New York har Judge Gary meddelat, att man inom sex veckor kommer att minska arbetstiden vid landets stålverk från tolv till åtta timmar.

Meddelanden från socialattachéerna.

Arbetslöshetsfrågans nya läge i England.

1. Arbetslöshetens omfattning och följdverkningar.

Arbetslöshetsstatistiken. Under år 1922 befann sig arbetslösheten i stort sett uti sjunkande inom Storbritannien och Norra Irland. På eftersommaren och hösten inträdde emellertid en stagnation i nedgången, och årets två sista månader kännetecknades av någon stegring, som dock snarast var mindre än den under vintersäsongen vanliga. Under innevarande år har förbättringen på arbetsmarknaden fortskridit, och den nedgång i arbetslösheten, som är att notera för årets fem första månader, kan sägas vara ganska tillfredsställande. Till belysande härav må anföras följande uppgifter om procenttalet arbetslösa i förhållande till hela antalet mot arbetslöshet försäkrade, vilka uppgifter grunda sig på *de till arbetsförmedlingsanstalterna ingivna försäkringsböckerna:*

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1922	16·0	15·5	14·4	14·4	13·5	12·7	12·3	12·0	12·0	12·0	12·4	12·2[1]
1923	12·7	11·8	11·1	10·9	11·0	11·0	—	—	—	—	—	—

Alldeles bortsett från att dessa uppgifter endast hänföra sig till de 11 $^3/_4$ milj. arbetare, som äro försäkrade mot arbetslöshet, kunna de angivna siffrorna av vissa skäl icke sägas vara ett fullt exakt uttryck för arbetslöshetsfrekvensen. Det torde vara av intresse att här i största korthet beröra dessa skäl, såsom belysande för de svårigheter, med vilka även en ur teknisk synpunkt så väl organiserad arbetslöshetsstatistik som den engelska har att arbeta.

Ingivandet av försäkringsbok är visserligen ett villkor för att den försäkrade, som eljest uppfyller de i lag uppställda fordringarna, skall vara berättigad till arbetslöshetsunderstöd. Emellertid förekommer det i en del fall, att en arbetslös underlåter att ingiva sin bok, oaktat rätt till understöd förefinnes. Somliga göra det, emedan de icke äro i behov av understöd, och andra, emedan stolthet avhåller dem; ingendera av dessa kategorier kan dock vara särdeles talrik.

Beträffande sådana arbetslösa personer, som väl äro försäkrade, men sakna rätt till understöd, emedan de icke uppfylla de i lag gällande särskilda fordringarna, kunde väntas, att ett större antal icke gjorde sig besvär med att ingiva bok. Bland sådana fordringar må exempelvis nämnas villkoret, att minst tjugo veckoavgifter erlagts enligt 1920 års huvudlag eller att alternativt sedan slutet av år 1919 sysselsättning innehafts i försäkringspliktigt yrke under en »skälig» tidsperiod, ävensom att verkligen arbete på hel tid sökts, men icke kunnat erhållas. Emellertid torde ganska få på förhand äga kännedom om att de av dylika skäl äro i saknad av rätt till understöd, och även bland dessa torde åtskilliga likafullt ingiva sin bok, vare sig av gammal vana eller för att bevaka eventuell framtida rätt till understöd, eller därför att så fordras av fattigvårdsmyndigheterna för erhållande av fattighjälp i hemmet, eller slutligen för att komma i åtanke vid besättandet av lediga platser. Å andra sidan förekommer, att sådana personer, som sakna rätt till understöd, underlåta att inlämna sin bok icke endast av bekvämlighet, utan i särskild

[1] Uppgiften hänför sig till den 18 december, och känt är, att antalet arbetslösa vid slutet av månaden var större än nämnda dag.

beräkning. En arbetare, som med boken i hand söker och erhåller anställning, besparar därigenom sin arbetsgivare besväret att införskaffa boken från arbetsförmedlingsanstalten för påstämpling och även från att sedan eftersända boken, om anställningen skulle upphöra, innan försändelsen från anstalten kunde hinna anlända. Åtskilliga arbetare, som veta sig sakna rätt till understöd, torde därför anse sig hava större utsikter till erhållande av särskilt ett tillfälligt arbete, om de själva medföra sin bok vid arbetets sökande. En annan orsak till underlåtenhet att ingiva försäkringsbok är den i lagen stipulerade väntetiden å en vecka, under vilken arbetslöshetsunderstöd icke utgår. Om en arbetare förlorar sin anställning, men har säker utsikt att inom en vecka erhålla ny, torde han stundom vara benägen att innehålla sin bok för att, på sätt nyss beskrivits, bespara sig själv och sin nye arbetsgivare besvär. Under nuvarande förhållanden torde dock endast få vilja underkasta sig risken av att förlora en veckas understöd, därest icke arbete skulle erhållas innan väntetidens utgång.

Ännu en kategori arbetslösa kan tänkas utelämnad ur den statistik, som grundar sig på ingivna försäkringsböcker. Om en person inlämnat sin bok för erhållande av understöd, men sedermera av en eller annan anledning förverkar sin rätt därtill och upphör att vidare anmäla sig på arbetsförmedlingsanstalten samt icke heller på anmaning lämnar upplysning om sina förhållanden, måste helt naturligt tvekan komma att råda, om den sålunda registrerade fortfarande är att räkna såsom arbetslös eller icke. Personen i fråga kan hava avlidit, blivit sjuk, emigrerat, tillträtt en icke försäkringspliktig anställning, upptagit självständig verksamhet eller på annat sätt hava utträtt ur de arbetslösas led. Men det kan också hända, att verklig arbetslöshet alltjämt föreligger. Praxis är att i dylika fall avföra den registrerade ur arbetslöshetsförteckningen, sedan åtta veckor förflutit efter det sista anmälningstillfället.

Detta medför, att sådana arbetslösa, som icke anmält sig på åtta veckor, komma att uteslutas ur statistiken. Å andra sidan kommer arbetslöshetsstatistiken att upptaga en del personer, som inom åtta veckor efter sista anmälningstillfället erhållit anställning, vilken icke förpliktar till påstämpling i försäkringsboken, eller eljes upphört att vara arbetslösa. Härigenom utjämnas i viss mån bristfälligheterna i det statistiska materialet.

Till de i verkligheten icke arbetslösa, som omfattas av statistiken, äro slutligen att lägga sådana, som taga anställning i försäkringspliktigt yrke, men vilkas arbetsgivare under någon tid försumma att införskaffa deras bok från vederbörande arbetsförmedlingsanstalt. Dessas antal torde dock vara helt ringa.

Härtill kan läggas, att statistiken helt naturligt kommer att innesluta åtskilliga individer, som snarare äro att räkna till de arbetsskyggas eller lösdrivarnas kategori än till de arbetslösas, ävensom att en del arbetare i försäkringspliktiga yrken icke vederbörligen försäkrats av sina arbetsgivare och fördenskull komma att lämnas ur räkningen, vare sig de hava arbete eller icke. De sistnämnda kunna tänkas inverka förryckande på förut anförda relationstal endast i den mån de förete större eller mindre relativ arbetslöshetsfrekvens än de verkligen försäkrade. En sådan inverkan kan dock med visshet antagas vara försvinnande ringa.

En annan mätare å arbetslösheten inom den engelska industrien utgör antalet av dem, vilka *vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna anmält sig såsom platssökande* och fördenskull upptagits i den på de s. k. »live registers» grundade arbetslöshetsstatistiken. Dessa personer äro först och främst sådana försäkrade, som enligt det nyss sagda ingivit sin bok till vederbörande arbetsförmedlingsanstalt för erhållande av arbetslöshetsunderstöd eller som, utan att vara berättigade till understöd, anmält sig såsom sökande till arbete och i föreskriven ordning förnya sin anmälan. Men därjämte omfatta »live registers» även sådana arbetslösa, som icke äro i besittning av

försäkringsbok, emedan de tillhöra annat än försäkringspliktigt yrke (jordbruk, huslig tjänst o. s. v.) eller äro minderåriga och på den grund falla utanför försäkringen; hit höra också sådana, som för första gången söka inträde i försäkringspliktigt yrke. Slutligen upptager här ifrågavarande register även sådana, som utan att vara arbetslösa anmäla sig på arbetsförmedlingsanstalt för ombyte av plats.

Den förstnämnda gruppen, vilken för närvarande är den utan jämförelse mest betydande, omfattas jämväl av den förut beskrivna arbetslöshetsstatistik, som grundar sig på ingivna försäkringsböcker. Detta är däremot icke fallet med de båda andra grupperna, av vilka den sistnämnda ju utgöres av i arbete varande platssökande. Å andra sidan upptager, såsom i det föregående visats, den på ingivna försäkringsböcker grundade statistiken en del personer, vilka tillsvidare betraktas såsom arbetslösa, oaktat de upphört anmäla sig och fördenskull strukits ur »live registers».

Den viktigaste skillnaden mellan de bägge beräkningsmetoderna torde bestå däri, att den här först beskrivna hämtar sitt material från en noga avgränsad och till sin storlek känd grupp, nämligen de mot arbetslöshet försäkrade, medan den senare sträcker sig in på de försäkringsfria yrkenas mera obestämda område. Förutom det, att antalet sysselsatta personer i de sistnämnda yrkena icke är så noga känt, står det alldeles i vida fältet, i vilken utsträckning arbetslösa inom dessa yrken anmäla sig såsom platssökande vid arbetsförmedlingsanstalterna. På den grund kan heller icke med ledning av antalet registrerade platssökande beräknas något relationstal för arbetslösheten inom samtliga yrken, försäkringspliktiga likaväl som försäkringsfria.

Emellertid befinnes det absoluta antalet arbetslösa, vare sig detta beräknas enligt den ena eller andra metoden, vara i det närmaste detsamma. I det följande meddelas de på grundval av »live registers» beräknade månadssiffrorna sedan innevarande års början, med fördelning på män och kvinnor samt vuxna och minderåriga:

1923	Män		Kvinnor		Summa
	Vuxna	Minderåriga	Vuxna	Minderåriga	
1 jan.	1 199 010	48 445	254 832	39 248	1 541 535
29 »	1 137 847	52 451	226 265	43 855	1 460 418
26 febr.	1 072 677	46 516	218 431	38 785	1 376 409
26 mars	999 500	40 617	213 453	35 368	1 288 938
30 april	962 559	43 569	217 700	37 567	1 261 395
28 maj	959 145	39 612	228 529	33 348	1 260 634
25 juni	934 375	36 377	223 094	32 559	1 226 405

Dessa uppgifter angiva på långt när icke arbetslöshetens verkliga omfattning. Omfattningen av arbetslösheten inom de försäkringsfria yrkena är i stort sett en okänd faktor, som endast i helt ringa mån kommer till uttryck i antalet registrerade platssökande från dessa yrken. På goda grunder kan det emellertid antagas, att arbetslöshetsfrekvensen inom sådana yrken som jordbruk och huslig tjänst är betydligt mindre än den genomsnittliga inom de försäkringspliktiga yrkena. Bland statstjänarna och pensionsberättigade skollärare, som ej heller äro försäkringspliktiga, förekommer knappast nämnvärd arbetslöshet, och även inom de allra flesta andra från försäkringsplikt undantagna yrken kan arbetslösheten sägas vara relativt obetydlig. I så måtto måste det förut angivna relationstalet för arbetslösheten inom försäkringspliktiga yrken (10·9 proc. den 23 april 1923) sägas vara för högt för att kunna tillämpas å hela den mot lön anställda befolkningen, vilken av en framstående expert uppskattats till något sådant som 16 milj. personer. Å andra sidan bör emellertid hänsyn tagas till den vitt utbredda arbetslösheten bland minderåriga, som efter skoltidens slut icke inträtt i försäkringspliktigt yrke och på den grund icke omfattas av den på ingivna försäkringsböcker grundade statistiken.

Om bland dessa arbetslöshetsfrekvensen är större än det nyss angivna relationstalet, är detta förhållande i sin mån ägnat att göra samma relationstal mera tillämpligt såsom ett genomsnitt för arbetslösheten bland hela den befolkning, som för sitt uppehälle kan anses hänvisad till anställning mot lön.

Att nämna är till sist den arbetslöshetsstatistik, som grundar sig på *uppgifter från vissa fackliga arbetarorganisationer.* Med hänsyn till sin mera begränsade omfattning kan denna statistik icke i betydelse jämföras med de båda förut beskrivna metoderna; för närvarande omfattas omkring 1¼ milj. arbetare av här ifrågavarande statistik. Denna är emellertid synnerligen värdefull av flera skäl. Dels sträcker den sig betydligt längre tillbaka i tiden och erbjuder därför ett omfattande material för bedömande av konjunkturväxlingarnas och andra omständigheters inverkan på arbetslösheten i vissa fack. Sedan mer än trettio år tillbaka hava dylika uppgifter regelbundet och i större omfattning lämnats till myndigheterna, och vissa uppgifter sträcka sig ända tillbaka till början av 1850-talet. Vidare erhålles genom dessa uppgifter ett värdefullt korrektiv till den på annan väg inhämtade statistiken. De fackliga organisationernas statistik grundar sig på noggrann kännedom om de verkliga förhållandena och erbjuder exempelvis ett medel att mera exakt utröna antalet av sådana arbetslösa, som, sedan de uttömt eller eljest förverkat sin rätt till arbetslöshetsunderstöd, upphört att anmäla sig vid arbetsförmedlingsanstalterna.

Såsom ett mått å den relativa arbetslöshetsfrekvensen inom industrien i dess helhet måste emellertid de fackliga uppgifterna anses mindre tillförlitliga. Den olika utsträckning, i vilken skilda fack och yrken äro representerade i denna statistik, verkar förryckande, för så vitt uppgifterna skola anses återspegla förhållandena inom industrien i dess helhet. Exempelvis äro yrken sådana som maskinarbetar- och skeppsbyggarfacken mycket starkt representerade, med den påföljd att under nu rådande utomordentliga depression inom dessa fack det på de fackliga organisationernas uppgifter grundade genomsnittliga relationstalet för arbetslösheten mer än tillbörligt påverkas. Det har emellertid befunnits möjligt att i viss mån eliminera denna störande faktor genom en »vägning» av arbetslöshetssiffran för olika fack med hänsyn till det relativa antalet anställda arbetare i facket, och på så sätt har erhållits ett genomsnittstal för arbetslösheten inom hela industrien, som i det närmaste ansluter sig till det förut anförda relationstalet för arbetslösa bland samtliga försäkrade arbetare.

Sannolikhetsberäkningar av arbetslöshetens framtida omfattning. Det säges ofta, att arbetslösheten överstigit alla beräkningar icke blott med avseende å sin omfattning, utan även med avseende å sin långvarighet. Erinras må emellertid, att den nu sedan två och ett halvt år rådande arbetslösheten visst icke har träffat det engelska samhället oförberett. Då det numera upplösta rekonstruktionsministeriet tillsattes i augusti 1917, blev en av dess första uppgifter att vidtaga förberedelser för mötande av den arbetslöshet, som kunde väntas uppstå efter krigets slut. Ministeriet kunde härvid betjäna sig av vissa förberedande undersökningar, som tidigare verkställts av Civil War Workers' Committee, vilken hade att utreda frågan om de i krigsindustrierna anställdas framtida sysselsättning. Civil War Workers' Committee fortsatte sitt arbete såsom en gren av rekonstruktionsministeriet och framlade under loppet av 1918 ett flertal rapporter, av vilka en, daterad den 14 mars sagda år, speciellt behandlar frågan om försäkring mot arbetslöshet Denna rapport, som grundar sig på undersökningar utförda under ledning av den kände experten på hithörande områden Sir William Beveridge, numera rektor för London School of Economics, tager i klart sikte möjligheten av en ganska lång period av arbetslöshet efter krigets slut. Det framhålles, att man måste räkna med en betydande arbetslöshet, men att dess omfattning och varaktighet omöjligen

kunde på förhand beräknas. För mötande härav framlades plan till en allmän arbetslöshetsförsäkring, avsedd att endast äga tillämpning under en övergångstid av vissa år. Avgifterna från arbetsgivare och arbetare skulle vara helt låga och enligt ett alternativ så gott som nominella, med förpliktelse för staten att täcka uppstående deficit i försäkringsfonden. Det synes hava förutsatts, att efter övergångstidens slut mera permanenta anordningar skulle träffas för försäkring mot arbetslöshet.

Denna plan till allmän arbetslöshetsförsäkring, avsedd att träda i kraft omedelbart vid fientligheternas upphörande, måste emellertid tillsvidare läggas åsido, när händelserna på hösten 1918 plötsligt gjorde frågan om fredsanställning för krigsindustriernas arbetare — och naturligtvis också för de till krigstjänstgöring inkallade — aktuell. Tiden medgav icke att träda i förhandling med arbetsgivar- och arbetarrepresentanter för utformning av en verklig försäkring, och i stället tilldelades arbetslösa civila likaväl som demobiliserade ett understöd rätt och slätt (out-of-work donation), vilket för de civila utgick till den 24 november 1919 och för demobiliserade något längre tid. Redan i december samma år framlades emellertid i parlamentet en proposition om allmän arbetslöshetsförsäkring, resulterande i nu gällande huvudlag om arbetslöshetsförsäkring, vilken trädde i kraft den 8 november 1920 eller just vid den tid, då den av krigets följdverkningar förorsakade arbetslösheten på allvar tog sin början.

Till en början överträffade denna arbetslöshet säkerligen alla farhågor med avseende å sin omfattning, speciellt på den grund, att ställningen på arbetsmarknaden förvärrades genom den tre månader långa kolgruvekonflikten på våren och försommaren 1921. Efter hand synes man emellertid i officiella kretsar hava kommit till mera stadgad uppfattning av situationen, och att problemets räckvidd icke underskattats framgår av de beräkningar, som i mars 1922 framlades i samband med en proposition om vissa förändringar i försäkringslagstiftningen. Dessa beräkningar, som avse tiden intill den 1 juli 1923, visa i själva verket en anmärkningsvärd överensstämmelse med förhållandena, sådana de sedermera utvecklat sig, dock så att det uppskattade antalet arbetslösa i genomsnitt ligger över det verkliga. I kalkylen förutsättes, att det genomsnittliga antalet arbetslösa intill slutet av juni 1922 icke skulle överstiga 1·9 miljon samt att de därpå följande tolv månaderna samma antal icke skulle överstiga 1·5 miljon. I verkligheten nedgick också antalet till arbetsförmedlingsanstalternas »live registers» anmälda i juni 1922 under 1·5 miljon för att åter höja sig på vintern och vid årsskiftet på nytt överstiga sistnämnda tal. Sedermera har, såsom framgår av förut meddelade uppgifter, ägt rum en ganska avsevärd minskning, och för närvarande räknas omkring 1 ¼ miljon arbetslösa.

Emellertid synes man icke göra sig säker förhoppning på någon mera avsevärd nedgång i det nuvarande antalet arbetslösa, och det räknas i varje fall med en mycket betydande arbetslöshet för lång tid framåt. Vid framläggandet av den nyligen antagna lagen om förlängt understöd utan avgiftsförpliktelse meddelade arbetsministern i underhuset, att han räknat med ett genomsnittligt antal av 1 ¼ miljon arbetslösa till fram mot slutet av 1924, vilket han dock betecknade såsom en mycket försiktig kalkyl. Något mera optimistiskt uttalade sig förre arbetsministern, dr Macnamara, vid en senare parlamentsdebatt. Han räknade på en visserligen långsamt, men säkert fortskridande förbättring. Dock kunde det icke undvikas, att kriget lämnade efter sig en större armé av arbetslösa än tidigare förefunnits. Före kriget brukade även under goda tider finnas omkring 200 000 arbetslösa personer, och dr Macnamara trodde att, även om de goda tiderna återvände, arbetslöshetssiffran icke kunde nedbringas under 600 000. En liknande uppfattning har också kommit till synes i pressen.

Den bekante nationalekonomiske författaren Sir Leo Chiozza Money har tidigare

riktat uppmärksamheten på den andel, som den industriella befolkningens starka tillväxt kan hava i arbetslösheten. Han har erinrat om de massor, som under kriget kastades in på den industriella arbetsmarknaden och som nu äro att finna bland de arbetslösa, och han håller för troligt, att under det sista decenniet antalet löntagare i de förenade konungarikena ökats både relativt och absolut taget mer än hela befolkningen.[1] Denna förmodan bekräftas i viss mån av vissa preliminära uppgifter från 1921 års folkräkning ävensom andra data, vilka sammanställts uti en i vintras utkommen bok »The third winter of unemployment» med bidrag av flera kända experter. Jämför man nu de inom olika industrier år 1911 anställda med antalet mot arbetslöshet försäkrade i augusti år 1922 inom samma branscher (vilka senare kunna anses motsvara de till respektive yrken hörande), finner man exempelvis, att antalet kolgruvearbetare ökats med 40 000 eller 4 %, men antalet arbetare inom järn- och stål-, maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna med 575 000 eller 36 %. Hela den manliga befolkningen mellan 16 och 65 år har under perioden 1911—1921 ökats med 780 000 personer, men härav hava mer än tre fjärdedelar absorberats av metall- och maskinindustrierna. Inom dessa industrier uppgick emellertid arbetslösheten i augusti 1922 till nära nog samma antal, som strömmat till under de sista tio åren. Förhållandet har sålunda varit det, att ammunitionstillverkningen under kriget och den följande högkonjunkturen inom hithörande branscher framkallat en masstillströmning av arbetskraft, som sedan blivit överflödig.

Här tillkommer också en annan omständighet. Uti den sista årsberättelsen från »Oversea Settlement Committee» påpekas, att emigrationen från Storbritannien under det sista decenniet före kriget växlade mellan 250 000 och 400 000 personer årligen och sålunda absorberade en väsentlig del av den naturliga folkökningen. Den sistnämnda uppgick i själva verket under perioden 1916—1920 till icke mer än 235 000 personer i årligt medeltal, för att 1921 stiga till 390 000. Under kriget upphörde emellertid praktiskt taget all emigration, och ännu har denna icke nått sin förra omfattning. Man finner av 1921 års folkräkning, att Storbritanniens befolkning detta år översteg 1913 års folkmängd med 1 120 000 personer. Då nu samtidigt möjligheterna att bereda sysselsättning åt landets invånare av allbekanta orsaker försämrats, drar kommittén härav den slutsatsen, att ett verkligt befolkningsöverskott förefinnes, och anses, att en av staten ledd och understödd emigration i förening med kolonisation inom imperiet erbjuder det bästa botemedlet. Sådana åtgärder måste dock enligt sakens natur ställas på mycket lång sikt, och uppenbart är, att man, om eljest kommitténs uppfattning godtages, måste räkna med ett befolkningsöverskott för mycket lång tid framåt.

Dessa här anförda fakta äro onekligen ägnade att ställa hela arbetslöshetsproblemet i ett något annat ljus än tidigare. Innan en översikt lämnas av de olika åtgärder, som situationen ansetts påkalla, skall först någon uppmärksamhet ägnas åt två följdföreteelser av arbetslösheten, nämligen den stegrade pauperismen och de ökade bördorna för det allmänna.

Arbetslöshetens inverkan på fattigvården. 1921 betecknade det dittills mörkaste året i den engelska fattigvårdens historia i så måtto, att understödstagarnas antal nådde upp till en högre siffra än som någonsin förut antecknats under de 72 år, för vilka fullständig statistik finnes.[2] Emellertid överträffas i detta hänseende 1921 av det därpå följande året, och orsaken härtill är liksom beträffande 1921 att söka i arbetslösheten. Vid ingången av 1922 räknades flera understödstagare än vid något tidigare tillfälle. För jämförelse meddelas motsvarande siffror sedan tiden strax före kriget, avseende England och Wales.

[1] Se Soc. Medd., årg. 1922, sid. 498.
[2] Se Soc. Medd. årg. 1922, sid. 248.

Antalet understödstagare vid slutet av år:

1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921
761 578	762 060	684 549	637 327	586 785	554 617	576 418	663 667	1 493 066

Av sistnämnda antal erhöll icke mindre än omkring hälften, eller 744 797, fattighjälp i hemmet på grund av arbetslöshet. Detta antal omfattar såväl personer, som mottogo understöd på grund av egen arbetslöshet, som av dem beroende hustrur och barn. Bland dem utgjorde de manliga understödstagarnas antal 182 825, och en anställd undersökning visar, att 90 % av dessa voro försäkrade mot arbetslöshet; ett år tidigare utgjorde motsvarande antal manliga understödstagare endast 10 148. Dessa siffror hänföra sig allenast till England och Wales, men däremot icke till Skottland och Norra Irland, där likvisst arbetslösheten är svårare än annorstädes. I Skottland äga sedan hösten 1921 fattigvårdsmyndigheterna rätt att lämna understöd åt arbetsföra personer utan sysselsättning, vilket tidigare icke varit medgivet. Det kan därför på goda grunder antagas, att inom hela Storbritannien med Irland antalet mot arbetslöshet försäkrade personer, som mottogo fattighjälp i hemmet, vid början av 1922 var åtskilligt större än nyss angivna 182 825. Till jämförelse må erinras, att bland de mot arbetslöshet försäkrade i Storbritannien och Irland de arbetslösas antal vid början av 1922 utgjorde c:a 1·9 miljon. En ganska betydande del av dessa måste sålunda ha varit nödsakade att utöka det försäkringsmässiga understödsbeloppet med fattighjälp.

Såsom nyss antyddes, visa fattigvårdssiffrorna under år 1922 på en stegrad pauperism, oaktat arbetslösheten detta år i stort sett befann sig i sjunkande. Det bekräftar sig sålunda, att arbetslöshetens följdverkningar äro svårare än som kan utläsas ur arbetslöshetsstatistiken. I det följande meddelas hela antalet understödstagare i England och Wales kvartalsvis under år 1922, därvid frånräknats ett 100 000-tal sinnessvaga, lösdrivare och sådana, som endast åtnjutit läkarhjälp i hemmet.

1922	Antal understödstagare
Slutet av 1:sta kvartalet	1 465 599
» » 2:dra »	1 769 387
» » 3:dje »	1 454 577
» » november	1 417 000

Den mörkaste perioden bildas av andra kvartalet, då understödstagarnas antal vid ett tillfälle, den 17 juni, nådde upp till 1 838 000. Detta motsvarar omkring 5 % av hela befolkningen och är den högsta relativa siffra, som antecknats sedan år 1871.

Liksom under år 1921 var orsaken till den stegrade pauperismen under år 1922 väsentligen att söka i arbetslösheten. Ytterligare tillkom lockouten inom maskinindustrien på våren, vilken icke ansågs utgöra hinder för fattigvårdsmyndigheterna att i ömmande fall lämna understöd åt av konflikten berörda arbetare.

En alldeles speciell inverkan på fattigvårdsfrekvensen har det förhållandet utövat, att försäkringsmässigt understöd icke utgått oavbrutet, utan med vissa tiders mellanrum. Över huvud är det ju nödvändigt, att ett understöd, som utgår efter försäkringstekniska grunder, begränsar sig till en viss maximiperiod per år. Så var också stadgat i 1920 års huvudlag om arbetslöshetsförsäkring. Då det strax efter lagens ikraftträdande befanns nödvändigt att eftergiva kravet på fullgjorda inbetalningar för den stora massan av arbetslösa, vidhölls emellertid principen om maximal understödsperiod. Följden blev, att understödet kom att indragas under vissa tider, och i en på våren 1922 antagen tilläggslag sökte man systematisera detta tillvägagångssätt genom bestämmelse, att understödet skulle utbetalas i pe-

rioder om fem veckor med fem veckors mellanrum. Härav drabbades nu en mängd arbetslösa i juni samma år, och de av föregående långvarig arbetslöshet utblottade hade ingen annan tillflykt än fattigvården, vilket också avspeglas i den nyss anförda höga fattigvårdssiffran från slutet av andra kvartalet 1922. Pressningen på kommunernas finanser blev emellertid för stark, och det blev nödvändigt att genom en ny tilläggslag av juli 1922 förkorta avbrottet mellan de vardera fem veckor omfattande understödsperioderna till endast en vecka.[1]

Den ovan påvisade nedgången i understödstagarnas antal under tredje och fjärde kvartalen 1922 torde i väsentlig mån få tillskrivas den nya försäkringslagstiftningen. Det visar sig nämligen, att minskningen just gäller sådana understödstagare, som på grund av arbetsbrist måste tillita fattigvården för hjälp i hemmet. Då tillströmningen till fattigvården var som störst, nämligen i juni 1922, räknades i England och Wales icke mindre än 1 090 488 sådana understödstagare, vilka själva voro försäkrade mot arbetslöshet eller av dem beroende. Härtill kommo 62 760 arbetslösa understödstagare eller anförvanter till sådana, vilka icke omfattades av försäkringen.

Att fattigvården i så stor utsträckning anlitas för att supplera det försäkringsmässiga arbetslöshetsunderstödet, vare sig på grund av dettas knapphet eller dess periodvisa indragning, torde ganska allmänt betraktas såsom mindre tillfredsställande. Fattigvårdsmyndigheterna äro också enhälliga i sin opposition mot att den finansiella bördan av en sådan företeelse som den nuvarande arbetslösheten till någon del lägges på kommunerna. Detta medför ju bl. a., att en kommuns ekonomiska bärkraft i viss mån kommer att bliva bestämmande för arbetslöshetsunderstödets storlek och att företrädesvis de kommuner, som haft att dragas med en långvarig och omfattande brist på arbete för sina medlemmar, finna svårigheter möta att i önskvärd utsträckning lämna bistånd. Inom grevskapet London har visserligen någon utjämning av fattigvårdsbördan mellan de olika kommunerna genomförts, men så är icke fallet i andra delar av landet.

Arbetslöshetens kostnader. Om de kostnader arbetslösheten drager med sig för det allmänna, ävensom den nationalekonomiska förlusten, hava olika uppgifter kommit till synes. I runt tal har man under det gångna året anslagit statens och kommunernas kostnader till 100 milj. £, ett belopp motsvarande halva statsbudgeten före kriget. I det förut nämnda samlingsarbetet »The third winter of unemployment» räknas det allmännas kostnader under finansåret 1 april 1921—31 mars 1922 till omkring 80 milj. £. Då denna summa grundar sig på mycket noggranna beräkningar, torde vara av intresse att undersöka av vilka utgiftsposter den är sammansatt. Ur arbetslöshetsförsäkringsfonden lämnades i understöd 67·5 milj. £, vartill arbetsgivare och arbetare under året lämnade bidrag i avgifter med 25·5 milj. £ och staten bidrog med 6·2 milj. £, medan 22 milj. £ erhöllos ur försäkringsfondens under kriget uppsamlade reserver och 14 milj. £ lånades ur statskassan mot säkerhet av framtida avgifter. Vidare uppskattas det av fattigvården under året lämnade understödet till arbetslösa och deras familjer till 7·5 à 8 milj. £. Till nödhjälpsarbeten bidrager staten numera med 60 % av arbetskostnaderna,[2] och om detta bidrag anses representera den verkliga nettokostnaden för det allmänna av nödhjälpsföretagen, erhålles såsom kostnadssiffra för finansåret i fråga ett belopp av 3·8 milj. £. Ytterligare har staten utfäst sig att lämna visst bidrag till kommunernas ränteutgifter för arbeten, som igångsättas till lindrande av arbetslösheten. Till anläggning av icke produktiv natur bidrager staten med 65 % av räntekostnader under en tid av högst femton år, medan vid anläggningar av produktiv natur motsvarande bidrag begränsar sig till 50 % för högst fem år. På här ifrågavarande

[1] Se Soc. Medd. årg. 1923, sid. 118.
[2] Jfr Soc. Medd. årg. 1921, sid. 227.

finansår räknas komma 2 milj. £ såsom räntebidrag. Ytterligare beräknas ett belopp av 1·5 milj. £ falla på staten till följd av lämnad garanti enligt lagstiftningen om exportkredit m. m.

Nyssnämnda kostnad för det allmänna av arbetslösheten under finansåret 1921—1922 sammansätter sig sålunda såsom visas i följande översikt:

Arbetslöshetsförsäkringsfonden	67·5 milj. £
Fattigvårdshjälp	8·0 »
Nödhjälpsarbeten, bidrag till arbetskostnader och ränteutgifter	5·8 »
Garanti för exportkredit m. m.	1·5 »
	82·8 milj. £

Av detta belopp bestreds ungefär hälften (41 milj. £) av statens och kommunernas samt arbetsgivares och arbetares löpande inkomster, medan 18 ¼ milj. £ upplånades och, såsom förut nämnt, 22 milj. £ bestredos ur uppsamlade reserver. Om man fördelar det ur sistnämnda reserver hämtade beloppet, ävensom det ur statskassan mot säkerhet av framtida avgifter lämnade lånet, i den proportion pengarna härflyta från stat, arbetsgivare och arbetare, erhålles en möjlighet att beräkna, huru totalbeloppet fördelar sig på olika bidragskällor, såsom skett i efterföljande översikt:

Stat	c:a 25 milj. £
Kommun	» 8 »
Arbetsgivare och arbetare	» 50 »
	c:a 83 milj. £

Det torde kunna antagas, att de av arbetslösheten förorsakade kostnaderna för det allmänna varit ungefär lika stora under finansåret 1922—1923 som under näst föregående år.

En helt annan fråga är, vilken nationalekonomisk förlust landet kan anses lida genom arbetslösheten. Här rör man sig givetvis på mycket osäker mark, men en försöksuppskattning torde ändå kunna göras. Under nyssnämnda finansår 1921—1922 utgjorde antalet arbetslösa i genomsnitt 1 850 000. På basis av före kriget verkställda undersökningar av Bowley, Hurst och Rowntree samt med vederbörlig hänsyn tagen till penningvärdets sedermera timade fall, kunna minimikostnaderna för dessa arbetslösas existens sättas till 200 milj. £. Detta skulle svara mot något mellan 5·5 och 7·5 % av nationens samlade inkomst.

Vad som av experter anses för minimikostnaden för de arbetslösas underhåll har sålunda betydligt överstigit det allmännas bidrag. För att utfylla skillnaden hava otvivelaktigt besparingar anlitats, vidare biförtjänster samt hjälp av släktingar och vänner. Ett icke oväsentligt tillskott har därjämte lämnats av fackföreningarna, som under perioden 1 oktober 1920—30 september 1921 utbetalte 7·4 milj. £ i arbetslöshetsunderstöd. Alldeles visst är dock, att på här sist nämnda vägar icke kunnat utfyllas vad som brustit i det, som räknas till minimifordringarna för livsuppehället. Någon annan slutsats är därför icke möjlig än att de arbetslösa måst underkasta sig svåra försakelser.

II. På senare tid vidtagna åtgärder mot arbetslösheten.

Den nya lagen om arbetslöshetsförsäkring och kritiken mot arbetslöshetsförsäkringen. Såsom nyss erinrades, har en långvarig erfarenhet om den rådande arbetslösheten bidragit att i viss mån modifiera synen på densamma och skapa en mera stadgad opinion om medlen att lindra och bekämpa det onda. Detta gäller i sin mån också om arbetslöshetsförsäkringen, den utan jämförelse mest betydelse-

fulla av samhällsåtgärderna på detta område och till sin omfattning enastående i världen.

Såsom tidigare visats i Soc. Medd., har den engelska arbetslöshetsförsäkringen av år 1920 under omständigheternas tryck alltmera kommit att utveckla sig i riktning mot en understödslagstiftning. Provisoriska bestämmelser ha införts, enligt vilka det på vissa villkor medgivits rätt till ett numera av endast kortare tiders mellanrum avbrutet understöd oberoende av erlagda avgifter, och dessa bestämmelser ha tid efter annan förlängts. Enligt en lag av den 12 april 1922 skapades ett förlängt provisorium intill den 1 juli 1923 och stadgades, att för tiden 1 november 1922—1 juli 1923 den maximala understödsperioden skulle utgöra femton veckor, vartill skulle komma understöd under ytterligare två veckor, förutsatt att visst antal avgifter erlagts enligt en för den försäkrade gynnsammare proportion än i huvudlagen stadgades.[1] Detta betydde, att från den 24 januari 1923 understödet skulle börja att indragas för allt större skaror av arbetslösa. Det visade sig dock, att å förstnämnda datum icke mer än 11 500 personer behövde berövas sitt understöd, men vid början av april beräknades antalet avstängda hava stigit till 150 000. Detta ansågs motivera en förlängning av det provisoriska understödet utan erlagda avgifter, att med ett fåtal smärre avbrott utgå intill början av sommaren nästa år.

Den nya tilläggslag om arbetslöshetsförsäkring, som utfärdats den 29 mars 1923, nöjer sig emellertid icke med att, såsom de föregående tilläggslagarna gjort, utsträcka den provisoriska understödperioden. Den åsyftar därjämte att länka in försäkringen på mera normala banor, sedan vad som kan kallas för dess kritiska skede passerats. De nuvarande understödsbeloppen per vecka förutsättas skola bestå för framtiden, däri inräknat tillägget för hustru och barn. Efter mitten av oktober 1923 skall understödet, vare sig det utgår på grund av erlagda avgifter eller icke begränsas till 26 veckor under de följande tolv månaderna, kallade ett »understödsår», och efter mitten av oktober 1924 skall det endast utgå enligt bestämmelserna i 1920 års huvudlag (i dess nuvarande lydelse), d. v. s. i viss proportion till erlagda avgifter och för högst 26 veckor per »understödsår». Avgifterna från de försäkrade och deras arbetsgivare ävensom bidraget från staten skola förbliva vid deras nuvarande exceptionella höjd, intill dess det uppkomna underskottet i försäkringsfonden täckts, men därefter skall tillämpas en lägre avgiftsskala och en minskad proportion för statens bidrag än nu sker. Dock skola de framtida avgifterna vara högre än som ursprungligen stadgades i 1920 års huvudlag, medan statens proportionella andel skall nedsättas till en fjärdedel av arbetares och arbetsgivares sammanlagda bidrag, d. v. s. till en obetydligt lägre proportion än enligt huvudlagen. För övrigt äro att märka några lättnader under övergångstiden för personer, som på grund av invaliditet icke äro i stånd att anmäla sig som sökande till arbete på hel tid, ökade möjligheter även för framtiden att tillgodoräkna sig understöd för intermittent arbetslöshet av mindre än en veckas längd, anordningar för administration av understöd åt minderåriga genom kommunala skolmyndigheter m. m.

På grund av dessa nya bestämmelser skulle följaktligen redan nästa år en stark inskränkning ske i den maximala understödsperioden. Härav skulle kunna drabbas stora skaror av sådana, som varit oavbrutet arbetslösa och ännu in på mitten av nästa år icke erhållit anställning. För mötande av denna eventualitet har bestämts, att arbetsministern kan förordna om att kortare (liksom längre) tid än tolv månader skall räknas såsom »understödsår», ävensom vidtaga därav betingade förändringar beträffande den maximala understödsperioden. Man lämnar på detta sätt dörren öppen för en förlängning resp. förkortning av det nu gällande provisoriet med så gott som obegränsad understödsperiod.

Det beräknades vid den nya lagens framläggande, att det understöd, som behöver

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1923, sid. 118.

utbetalas intill mitten av oktober 1924, d. v. s. intill slutet av det första »understödsåret», skall uppgå till 62·5 milj. £. Därvid förutsättes, att antalet arbetslösa under samma tid skall utgöra i genomsnitt 1 250 000. Underskottet i försäkringsfonden, som för närvarande uppgår till 18·5 milj. £, beräknas i april 1924 skola hava stigit till 22·5 milj. £ för att — på grund av den förkortade understödsperioden — i oktober 1924 nedgå till 20·7 milj. £. Man måste sålunda förutsätta, att en mycket lång tid skall förflyta, innan jämvikt åvägabragts i försäkringens finanser och de nya, lägre avgifterna kunna träda i kraft. Med dessa avgifter skulle arbetsgivares och arbetares bidrag komma att uppgå till sammanlagt 24 milj. £ om året och statens bidrag till 6 milj. £. Motsvarande belopp utgöra för närvarande omkring 35 milj. £, resp. 12.5 milj. £ om året.

I det följande lämnas en närmare redogörelse för bestämmelserna i den nya lagen.

De nu utgående *bidragen* och de nya, som skola träda i kraft efter utjämnandet av underskottet i försäkringsfonden, ävensom de i 1920 års huvudlag stadgade visas uti efterföljande översikt:

	Bidrag per vecka (i pence)								
	Nuvarande			I nya lagen stadgade			I 1920 års lag stadgade		
	från arb.	från arbetsg.	från staten	från arb.	från arbetsg.	från staten	från arb.	från arbetsg.	från staten
Vuxna män	9	10	6¾	6	6	3	4	4	2
» kvinnor . .	7	8	5¼	4	5	2¼	3	3½	1⅔
Män under 18 år .	4½	5	3⅞	3	3	1½	2	2	1⅓
Kvinnor under 18 år	4	4½	3⅝	2	2½	1⅛	1½	2	1

Understödet skall såväl under övergångstiden som även framdeles utgå med samma belopp som för närvarande, d. v. s. med 15 s. i veckan för arbetslös man och 12 s. för kvinna. Härtill kommer för arbetslös familjeförsörjare 5 s. i veckan för hustrun och 1 s. för varje av familjen beroende barn. Familjeunderstöd utgår även om den arbetslöse är änkling eller ungkarl och har boende hos sig en hushållerska för vård om barnen eller om den arbetslösa är en gift kvinna och mannen beroende av henne.

Såsom förut nämnts, utsträckes ytterligare den period, under vilken understöd kan utgå utan hänsyn till erlagda avgifter. Den maximala understödsperioden under tiden 2 november 1922—17 oktober 1923 skall utgöra 44 veckor med ett mellanrum av två veckor, sedan 22 veckors understöd åtnjutits. Efter den 17 oktober 1923 vidtager det s. k. första »understödsåret», som medför rätt till högst 26 veckors understöd, vare sig avgifter erlagts eller icke. Under därpå följande »understödsår» började den 16 oktober 1924 — försåvitt icke arbetsministern gör bruk av sin rätt att förändra datum — utgår understöd enligt huvudlagens bestämmelser, d. v. s. endast i viss proportion till erlagda avgifter och under högst 26 veckor av året.

För den, som uttagit understöd sedan 2 november 1922 och i fortsättningen är oavbrutet arbetslös, kan understöd utan avgift utgå enligt följande schema:

2 november 1922—17 oktober 1923:			18 oktober 1923—15 oktober 1924:		
22	veckors	understöd	12	veckors	understöd
1	»	uppehåll	3	»	uppehåll
22	»	understöd	12	»	understöd
5	»	uppehåll	3	»	uppehåll
			2	»	understöd
			20	»	uppehåll

Såsom särskilda villkor för erhållande av understöd utan erlagda avgifter skall fortfarande gälla:

1) att den arbetslöse i vanliga fall är anställd i försäkringspliktigt yrke:
2) att han verkligen sökt arbete på hel tid, men varit ur stånd att erhålla dylikt;
3) att antingen minst tjugo veckoavgifter erlagts enligt huvudlagen eller sedan slutet av 1919 sysselsättning innehafts i försäkringspliktigt yrke under en »skälig» tidsperiod; f. d. soldater skola visa, att de varit sålunda sysselsatta före krigstjänstgöringens början, försåvitt de icke på grund av sin ungdom saknat tillfälle att erhålla anställning.

För att icke invalider på grund av bestämmelsen i punkt 2) skola utestängas från understöd, har i den nya lagen stadgats, att arbetsministern kan medgiva rätt till understöd, oaktat den arbetslöse icke varit i stånd att söka heltidsarbete.

Av ganska stor betydelse är en ny bestämmelse, som medgiver ökade möjligheter för understöd åt partiellt arbetslösa. I huvudlagen var stadgat, att tvenne arbetslöshetsperioder om minst två dagar vardera, som åtskiljas av högst två dagars arbete under sammanlagt högst 24 timmar, skola i och för rätt till understöd betraktas såsom en enda sammanhängande arbetslöshetsperiod. Denna bestämmelse medgav följaktligen icke, att understöd kom sådana till del, som sysselsättas var annan dag, en indelning som bl a. praktiseras i dockorna. Den nya lagen stadgar däremot, att tre arbetslöshetsdagar, vare sig de följa på varann eller icke, som falla inom en sexdagarsperiod, skola betraktas såsom en enda sammanhängande arbetslöshetsperiod. Två sådana sammanhängande perioder, som åtskiljas av högst tre veckor, skola sammanslås i och för beräkning av rätt till understöd.

Ett par smärre lättnader i den nya lagen i fråga om understödsrätt må också antecknas. Tidigare har gällt, att en arbetslöshetsperiod, på vilken rätt till understöd grundas, icke börjar räknas förrän från den dag, då ansökan om understöd på föreskrivet sätt ingivits. Nu medgives, att understödsrätten kan börja räknas från tidigare datum, om nöjaktiga skäl för dröjsmålet med anmälan uppgivas. Vidare medgives, att en person kan befrias från att återgälda oriktigt bekommet understöd. om han visar sig hava mottagit det i god tro och utan kännedom om att han icke var berättigad därtill.

Såsom förut nämnts, lämnas i den nya lagen anvisning å vissa anordningar, enligt vilka understöd åt minderåriga i åldern 16 till 18 år skall fördelas genom kommunala skolmyndigheter. Detta skall ske enligt plan, som underställes undervisningsstyrelsen och arbetsministern för godkännande, och bidrag till administrationskostnaderna härför skall lämnas ur försäkringsfonden enligt en i samråd med skattkammaren fastställd skala.

Den nuvarande arbetslöshetsförsäkringen i England kan icke, även då den åter bragts i jämviktsläge, anses såsom något slutgiltigt verk. På många håll torde den betraktas såsom en ganska omständig och väl dyrbar anordning, om också i princip dess gagn för samhället allmänt erkännes. Av den Geddeska sparsamhetskommittén riktades en del *anmärkningar mot det nuvarande systemet* och ifrågasattes vissa förenklingar avseende att nedbringa kostnaderna. Med anledning härav tillsattes i början av 1922 en interdepartemental kommitté under ordförandeskap av Sir Alfred Watson för utredning av hithörande spörsmål. Denna kommitté har hittills avgivit tre interimsutlåtanden med förslag om en del ändringar i försäkringen. För det första har föreslagits nedsättning i det statsbidrag till administrationskostnader, som erlägges till förening, vilken övertagit utbetalning av arbetslöshetsunderstöd. — Vidare har föreslagits ändring i den regel, enligt vilken understöd utgår i viss proportion till erlagda avgifter. Enligt huvudlagen gäller, att varje understödsvecka skall motsvaras av sex avgiftsveckor. Var och en, som förbliver inom försäkringen, är sålunda inom ramen av den stadgade maximala understödsperioden berättigad till understöd på basis av tidigare erlagda avgifter. Detta nödvändiggör, att fortlöpande räkning hålles över varje försäkrads avgiftsbetalningar och utbe-

komna understöd alltsedan tiden för inträdet i försäkringen, s. k. individual ledger accounts, och detta medför naturligtvis betydande besvär och kostnader. För nedbringande härav föreslås nu, att nyssnämnda regel skall ersättas av annan, enligt vilken understödet utgår i visst förhållande till medeltalet av erlagda avgifter under närmast tre föregående år. För utrönande av en försäkrads understödsrätt skulle det enligt den föreslagna anordningen icke bliva nödvändigt att sträcka undersökningen av vederbörandes konto längre än tre år tillbaka i tiden. — Av samma skäl, som nu nämnts, har jämväl föreslagits upphävandet av huvudlagens bestämmelse om att en försäkrad, som betalt avgifter under minst 500 veckor, äger att vid fyllda sextio år återfå det av honom inbetalda beloppet jämte 2·5 % ränta på ränta, med avdrag givetvis för åtnjutet arbetslöshetsunderstöd. Med hänsyn speciellt till de talrika ändringar, som sedan huvudlagens tillkomst redan vidtagits i avgifts- och understödsbelopp, måste här ifrågavarande bestämmelse med tiden komma att vålla ett högst avsevärt räknearbete.

Om både denna och föregående bestämmelse gäller också, att den kan befaras leda till ständiga tvister om det belopp, som den försäkrade har rätt att utbekomma. Härtill kommer ytterligare, att bestämmelser av här ifrågavarande art nödvändiggöra uppsamlandet av en särskild reservfond för mötandet av framtida betalningsförpliktelser till de försäkrade vid sidan av de reserver, med vilka en arbetslöshetsförsäkring alltid måste räkna för täckandet av den större risken under depressionstider. Den extra kostnad, som härigenom faller på försäkringen, måste under nu rådande situation komma att förlänga den tid, inom vilken försäkringsfonden kan beräknas återvinna sin solvens.

Av Geddeskommittén väcktes även den frågan, om icke gemensamma försäkringsböcker kunde komma till användning för såväl sjuk- och invaliditetsförsäkringen som arbetslöshetsförsäkringen. Den förutnämnda interdepartementala kommittén har funnit denna fråga vara av synnerligen komplicerad beskaffenhet och har tillsvidare icke ansett lämpligt framlägga förslag i ämnet.

En annan fråga vidrörande arbetslöshetsförsäkringen, som tagit den allmänna uppmärksamheten starkt i anspråk, gäller *fristående försäkring för enskilda industrier*. För denna frågas behandling på senare tider kan hänvisas till en artikel i Soc. Medd. årg. 1923, sid. 117 ff. Något viktigare nytt är icke att förmäla, sedan nämnda artikel skrevs. Från en del arbetsgivare och även från annat håll — bl. a. Sir Leo Chiozza Money — har emellertid gjorts tungt vägande anmärkningar mot försäkring på industriell basis under hänvisning bl. a. till svårigheten att avgränsa begreppet »industri» och att uppdraga gräns mellan fast och tillfälligt anställda arbetare samt till den abnorma risk, för vilken en industri kan utsätta sig, om den själv övertager förpliktelsen att sörja för sina arbetslösa. Frågan vilar för närvarande för utredning hos vederbörande huvudorganisationer bland arbetsgivare och arbetare.

Det har framkastats såsom ett lämpligt medel för arbetslöshetens nedbringande att använda försäkringsfonden för att *subsidiera arbetslönen vid nödhjälpsarbeten och andra företag*. En för frågans utredning tillsatt kabinettskommitté har emellertid funnit förslaget orealiserbart. Skälet härtill angives först och främst vara, att fonden avser att lämna understöd vid arbetslöshet och att dess användande på sätt som ifrågasatts skulle äventyra den bidragsprincip, som ligger till grund för hela försäkringen, varjämte sannolikt återbetalningen av fondens skuld till statskassan skulle sättas i fara. Arbetsgivare i allmänhet skulle också med fog kunna anmärka mot att en fond, till vilken de lämnat bidrag, ansloges till understöd åt andra arbetsgivare och måhända åt konkurrenter. Även om sådant understöd, lämnat åt kommuner, skulle minska dessas kostnader, finge fonden vidkännas en ökad börda. Den ifrågasatta anordningen skulle också öppna dörren för missbruk och orättvisor samt leda till ett nedtryckande av lönenivån.

Även om sålunda det praktiserade systemet för arbetslöshetsförsäkring lämnar rum för många anmärkningar, synes dock dess grundläggande principer numera tillvinna sig allt allmännare erkännande. Arbetsministern citerade nyligen i underhuset under ledamöternas bifall uttalanden från olika håll om försäkringens goda verkningar. Den bekante liberalen Sir John Simon fann sig vid samma tillfälle föranlåten protestera mot talet om att en försäkring, till vilken numera inflöt i bidrag 40 milj. £ om året, kunde betraktas såsom insolvent, därför att den stannat i skuld till statskassan för 17 milj. £. Sir John liksom andra talare betecknade det dock såsom en fundamental brist, att icke i lagstiftningen gjordes klar och tydlig skillnad mellan försäkringsmässigt understöd och andra former av hjälp från det allmänna.

Emigrationspolitiken. Det gäller om emigrationspolitiken liksom om arbetslöshetsförsäkringen, att redan under kriget förberedande åtgärder vidtogos från statens sida. Undersökningar i ämnet verkställdes sålunda år 1917 av en kommitté under ordförandeskap av Lord Tennyson, närmast i syfte att lämna demobiliserade hjälp till utflyttning och bosättning i de engelska kolonierna. Strax efter vapenstilleståndet tillsattes den kommitté eller rättare myndighet, som numera går under namnet *Overseas Settlement Committee* och som till verkställande organ har en särskild avdelning av kolonialministeriet. Denna kommitté arbetar i närmaste samverkan såväl med koloniernas högsta myndigheter som med arbetsförmedlingsanstalterna i hemlandet samt med enskilda organisationer, sådana som K. F. U. M., frälsningsarmén, »Church Army» och föreningen för främjande av brittiska kvinnors bosättning i kolonierna. Man planerar också upprättande grevskapsvis av emigrationsnämnder med uppgift att råda och hjälpa hågade emigranter. Kommittén bedriver en mycket omfattande verksamhet, som här endast i största korthet och i sina huvuddrag kan angivas.

Från början har det icke direkt avsetts att genom denna verksamhet bereda lättnad uti arbetslösheten. Endast indirekt har man förväntat en sådan verkan därav, genom att efterhand en lämpligare fördelning av befolkningen mellan moderlandet och kolonierna komme till stånd. Vid den konferens med koloniernas regeringar, som ägde rum i London under februari 1921, underströks det också särskilt, att emigrationssträvandena vore att betrakta såsom ett led i en på lång sikt arbetande politik med syfte att utveckla de transoceanska marknaderna ävensom att bereda styrka och trygghet åt imperiets olika delar.

Alltefter som arbetslösheten visat tecken på att bliva långvarig, har det emellertid icke kunnat undvikas, att emigrationen tillmätts allt större betydelse för lättandet av hemlandets arbetsmarknad. I motsats mot tidigare har det numera också befunnits lämpligt att av statsmedel lämna understöd för brittiska medborgares emigration och bosättning i kolonierna; under de första åren efter vapenstilleståndet begränsade sig statshjälpen till sådana demobiliserade, som man efter samråd med vederbörande myndigheter i kolonierna ansåg sig kunna kostnadsfritt befordra över haven.

Till belysande av emigrationspolitikens samband med arbetslösheten torde följande uttalande uti Overseas Settlement Committees årsredogörelse för 1922 vara av intresse. Efter att ha framlagt skäl för sin uppfattning, att verklig överbefolkning existerar i Storbritannien, fortsätter kommittén: »Kommittén är själv benägen för den uppfattningen att, om befolkningen i kolonierna väsentligt ökades, moderlandet, vilket — såsom i det följande visas — exporterar betydligt mera till kolonierna per individ av dessas inbyggare än till andra länder, skulle vara i stånd att underhålla till och med en större befolkning än för närvarande.» Emigrationen till kolonierna både skapar lättnad på arbetsmarknaden hemma och bereder tillfällen till ökad export och sysselsättning för hemlandets näringar. En av kommittén anställd statis-

tisk undersökning bestyrker detta och visar, att på varje vit inbyggare i kolonierna kommer en flerdubbelt större konsumtion av brittiska varor än på andra främmande länders inbyggare.

Speciellt understrykes också i kommitténs redogörelse, att emigrationspolitiken allenast avser att främja emigranternas bosättning på landet. Kolonierna äro huvudsakligen jordbruksländer och framför allt i behov av att utveckla och tillgodogöra sina naturtillgångar. För detta ändamål behöva de närmast ökad tillgång till arbetskraft och ha därför icke mindre än moderlandet intresse av att emigrationen främjas. Däremot avser emigrationspolitiken alls icke att förmedla industriella anställningar i kolonierna för engelska arbetare, och överhuvud betraktar man det tillsvidare icke såsom något önskvärt, att på andra sidan haven uppstår en med den engelska konkurrerande industri. Med hänsyn till det i de flesta kolonier alltjämt tryckta läget på den industriella arbetsmarknaden förbjuder det sig för övrigt självt att uppmuntra utflyttning av personer, som söka sådan anställning; detsamma gäller också ingenjörer, kontorspersonal m. fl. yrken.

Till belysande av emigrationspolitikens allmänna syften kan det också vara av intresse att citera några programuttalanden av samma kommitté från februari 1919, vilka alltjämt kunna betraktas såsom vägledande för verksamheten. Det skrives på emigrationens kreditsida, att den tenderar att i hemlandet minska konkurrensen om arbetstillfällen, öka arbetslönen och höja levnadsstandarden. Idealet säges vara en kontinuerlig emigrantström, som icke är större än vad hemlandet kan avvara och kolonierna absorbera. För reglerandet av emigrationens storlek säges det vara absolut nödvändigt, att hemlandets statsmyndigheter äro i tillfälle förse emigranterna med tillförlitliga upplysningar, vart de lämpligen skola dirigera sin resa. Jämväl måste myndigheterna vara i stånd att i tid varna för sådana förhållanden i det främmande landet, som göra utflyttning mindre tillrådlig.

Som nämnt begränsade sig statshjälpen närmast efter vapenstilleståndet till fria resor för demobiliserade och deras familjer. Sådan hjälp lämnades endast efter tillstyrkan från vederbörande kolonialmyndighet, och då dessa myndigheter i regel icke lämnade tillträde åt andra än sådana, som sökte utkomst inom jordbruket eller i huslig tjänst, kunde denna utvandring icke taga några större dimensioner. Intill slutet av förlidet år hade 82 196 personer, varav 37 199 vuxna män, begagnat sig av anordningen i fråga, och några nya ansökningar om resetillstånd mottagas icke numera.

Ett vidsträcktare syfte har den *lag om främjande av bosättning i de brittiska kolonierna,* som utfärdades den 31 maj 1922. Enligt lagen bemyndigas kolonialministern att i samråd med vederbörande kolonialregeringar samt andra myndigheter och enskilda organisationer utarbeta och genomföra förslag till främjande av bosättningen i de brittiska kolonierna. Av statsmedel kan lämnas bidrag dels till utförande därute av odlings- o. dyl. arbeten, ävensom väganläggningar och järnvägsbyggnader, dels till bestridandet av resekostnader för emigranter och till deras utbildning för framtida verksamhet i det nya landet. Till kostnaderna skall vederbörande kolonialmyndighet eller organisation lämna bidrag i behörig proportion, och den brittiska regeringens bidrag får i intet fall överstiga hälften av företagets totalkostnader eller utgå under längre tid än 15 år, räknat från den dag, då lagen antogs. Såsom maximum för den brittiska regeringens bidrag är satt 1·5 milj. £ under finansåret 1922—23 och 3 milj. £ under vart och ett av de följande åren.

Av den summa å 3 milj. £, som sålunda är tillgänglig under nu löpande finansår, har man tänkt sig, att en tredjedel skulle avses för resebidrag o. dyl. Under förutsättning att för samma ändamål kolonierna bidraga med en motsvarande summa, beräknas ett antal av 60 000 à 80 000 emigranter om året kunna bliva förhjälpta till överresa. Enligt en med det australiska statsförbundet träffad överenskommelse bidraga de båda regeringarna med lika belopp, och skall i normala fall en tredjedel

lämnas som rent understöd, resten såsom förskott. Vad kvinnor och speciellt minderåriga beträffar, anses det önskvärt, att större delen eller hela bidraget lämnas såsom understöd utan återbetalningsskyldighet. Även med Nya Zeelands regering har träffats överenskommelse om bidrag till emigranters resekostnad.

Av brittiska regeringens bidrag tänker man sig vidare 1 milj. £ använda såsom bosättningshjälp åt enskilda emigranter. Varje kolonist erhåller härav högst 300 £. motsvarande tredjedelen av det erforderliga begynnelsekapitalet, enligt vilken beräkning i runt tal 3 000 emigranter om året skulle kunna förhjälpas till bosättning. Återstående medel avses för upprättandet av jordbrukskolonier bland nyinflyttade därute. Den sistnämnda formen för emigranternas bosättning beräknas kräva den minsta begynnelsekostnaden och anses även i övrigt erbjuda de största fördelarna genom att möjligheter till ordnat samarbete och till sällskapligt umgänge öppnas för kolonisterna. Tillika åsyftar man emellertid att sammanknyta kolonimedlemmarna med den redan bofasta befolkningen.

Med ett flertal australiska stater i förening med statsförbundet har redan den brittiska regeringen träffat *överenskommelser om understöd för bosättning av emigranter.* Enligt överenskommelsen med Väst-Australien förbinder sig denna stat att inom tre år mottaga 75 000 emigranter, kvinnor och barn inräknade. Emigranten beredes först anställning mot lön hos en jordbrukare och erhåller sedan fri jord upp till 160 acres ävensom förskott å nödiga kostnader. Förskottet beräknas uppgå till 700 à 800 £, och återbetalningen ställes på trettio år. Medel till kolonisationen upplånas av statsförbundet, medan brittiska regeringen bestrider en tredjedel av räntekostnaderna under en tid av fem år. — Med staten Victoria i förening med australiska statsförbundet har nyligen undertecknats en överenskommelse om bosättning av 10 000 emigranter på egen jord under de närmaste fem åren. Vederbörande stat försträcker pengar till inköp av kreatur och inventarier samt till utförande av byggnads- och förbättringsarbeten och till förskottet bidrager brittiska regeringen med 300 £ för varje kolonist. Ett villkor är, att kolonisten av egna medel skall tillskjuta 300 £, och det till honom lämnade förskottet får icke överstiga 1 500 £, varav det som beräknas svara mot kostnaden för själva jorden, eller 300 £, får förräntas och amorteras medelst annuiteter å 6 % under 36 ½ års tid, medan den brittiska regeringens andel skall återbetalas inom tjugo år jämte 5 % ränta. Statsförbundet förbinder sig att för vederbörande stats räkning upptaga ett lån å 3 milj. £ samt att däräa bestrida en del av räntan under fem år. Nämnda lånesumma svarar mot kostnaden för 2 000 emigranters bosättning, vartill statsförbundets bidrag för närvarande begränsar sig. Likaså är den brittiska regeringens andel i förskotten tillsvidare begränsad till vad som svarar mot kostnaden för samma antal, d. v. s. till 60 000 £. — Med Nya Syd Wales pågå förhandlingar om en överenskommelse, som uppgives skola följa samma linjer som den med Victoria träffade.

Dessutom föreligga överenskommelser eller förslag till sådana med åtskilliga enskilda organisationer om överflyttning och bosättning av emigranter i kolonierna. Exempelvis finnas föreningar, som tagit om hand befordran av kvinnor och minderåriga efter föregående utbildning och träning i hemlandet. I dylika fall erfordras ju särskilda anstalter för emigranternas mottagande vid framkomsten, samt deras inkvartering, allt saker som man synes anse tryggast att lämna i händerna på enskilda organisationer med speciell förfarenhet på området.

På arbetarhåll har åtskillig opposition givit sig tillkänna mot minderårigas emigration. Man har icke känt sig övertygad om att tillfredsställande anstalter träffats för de ungas mottagande där ute, och man har särskilt befarat, att deras arbetskraft skulle komma att exploateras av mindre nogräknade arbetsgivare i kolonierna. Hittills ha dock knappast framkommit några fakta, som skulle kunna bestyrka dylika farhågor. De engelska myndigheterna lägga särskild vikt på att emigranter bestående av barn och andra minderåriga ju hava större förutsättningar att växa in i det

nya landets förhållanden och att där förvärva den träning i jordbruks- o. dyl. arbete, som erfordras. En emigration av minderåriga i stor skala anses därför önskvärd, förutsatt att den kan ledas efter en plan, som är så betryggande som möjligt för de ungas framtid. Vad minderåriga i åldern 14 till 18 år beträffar, finnes redan i de till arbetsförmedlingsanstalterna knutna nämnderna för yrkesval (Juvenile Employment Committees) ett organ, som kan få sig anförtrott att företaga ett urval av lämpliga emigranter. Särskilda anordningar erfordras naturligtvis för att övervaka minderårigas emigration, och man räknar härvid, som nämnt, på frivilliga organisationers biträde. Såsom efterföljansvärd framhålles en av staten Ontarios regering i Kanada uppgjord plan, enligt vilken de unga skulle överflyttas i grupper om 20 under kontroll av någon sådan organisation som boy scouts eller girl guides. Varje grupp skulle hava sin ledare i det främmande landet och dirigeras till ett visst huvudkvarter, varifrån deltagarna kunde utplaceras såsom lärlingar hos jordbrukare i trakten. Med lärlingskapet skulle vara förenad rätt att upptagas såsom medlem av familjen ävensom att, i händelse av otillfredsställande anställningsförhållanden, återvända till huvudkvarteret.

De olika anordningar, som i det föregående beskrivits, befinna sig ännu endast på ett förberedande stadium, och antalet emigranter, som begagnat sig av de erbjudna förmånerna, uppgick vid slutet av nästlidet kvartal till icke mer än c:a 11 000. Med Kanada hava förhandlingar om en gemensam plan för emigrationen ännu icke lett till resultat. Uppenbart är också, att staten icke kan taga hand om hela den emigration, som nu väntas och som för övrigt redan tagit sin början. Likväl räknar man på att med hjälp av de planerade statsåtgärderna kunna befordra icke mindre än 75 000 personer årligen över haven. Från arbetarhåll hava planerna på en statsunderstödd emigration till en början mottagits med misstro. Efterhand har man emellertid kunnat förmärka ett större intresse för saken även från detta håll, sedan den systematiska karaktären av regeringsåtgärderna blivit känd. Speciellt känner man sig tilltalad av tanken på bosättning därute kolonivis samt jordbruksdrift på kooperativ basis. Förutsatt att tillfredsställande anordningar finnas för emigranternas överfärd och placering i det främmande landet, förklarade arbetartidningen »Daily Herald» nyligen, att det vore en dårskap att alldeles lämna emigrationen ur betraktande såsom ett led i en önskvärd demokratisk politik.

Nödhjälpsarbeten för arbetslösa m. fl. åtgärder. Vad beträffar nödhjälpsarbeten för arbetslösa är i princip icke mycket att tillägga, utöver vad som omnämnts i Soc. Medd. årg. 1921, sid. 227 ff. De bidrag, som av trafikministeriet lämnats till väganläggningar, belöpte sig intill början av mars innevarande år till c:a 11 milj. £. Staten lämnar kommunerna understöd intill halva kostnaden för anläggningen, förutsatt de egentliga arbetskostnaderna uppgå till minst hälften. Återstående kostnader förskotteras av skattkammaren med återbetalningsskyldighet inom fem år.

Den centralkommitté för samordnande av andra kommunala nödhjälpsarbeten än vägarbeten och byggnadsverksamhet, som efter ordföranden benämnes Lord St. Davids kommitté, har efter hand beklätts med vidgade uppgifter. Allt sedan sin tillkomst har kommittén haft att fördela bland kommunerna ett understöd, som numera bestämts till 60 % av arbetskostnaderna. De i allmänhet gällande villkoren för understöd äro:

1) att särskilt svår arbetslöshet råder å den ort, där understödet kommer till användning;
2) att arbetet i fråga är till verklig nytta;
3) att understödet är absolut oumbärligt för arbetets åvägabringande;
4) att arbetskrafter anvisas genom den offentliga arbetsförmedlingen;
5) att arbetslönen i vanliga fall med 25 % understiger den å orten gällande för motsvarande yrkesarbete.

Detta understöd spelar emellertid numera en ringa roll jämfört med den hjälp, som kommittén bemyndigats att lämna under annan form. Staten har åtagit sig att bestrida en del av räntekostnaderna för lån, som av kommunerna upptagas till bestridande av kapitalkostnaderna för nödhjälpsarbeten. Gäller det icke-produktiva företag, utgör statens bidrag högst 65 % av ränta och amortering under halva lånetiden upp till en gräns av femton år. I fråga om produktiva företag begränsar sig statsbidraget till 50 % av räntan under fem år (jfr sid. 762). Härmed åsyftar man att få kommunerna att framskjuta tiden för planerade arbeten genom att erbjuda dem en subsidie någorlunda svarande mot den ökade kostnad, som användandet av arbetslösa kan vålla. Villkoren för understödets åtnjutande äro:

1) att svår arbetslöshet av arbetsministeriet *intygas råda på orten*;

2) att arbetet visas vara av allmännyttig beskaffenhet;

3) att arbetskraften anvisas antingen av vederbörande arbetsförmedlingsanstalt eller av fattigvårdsmyndigheten och att därvid företräde lämnas demobiliserade;

4) att arbetslönen under en försökstid av sex månader icke överstiger 75 % — eller i vissa fall 87·5 % — av kommunens löneskala för grovarbetare.

Totalbeloppet av de lån, som med kommitténs hjälp upptagits, utgjorde vid slutet av nästlidet kvartal 26 $^3/_4$ milj. £.

Närbesläktade äro de anordningar, enligt vilka staten lämnar garanti till kapital och ränta för företag, som skaffa sysselsättning åt brittisk arbetskraft, eller på liknande sätt understödjer kredit för exporterade artiklar. För närmare kännedom härom hänvisas till tid efter annan avgivna rapporter, som publicerats i Kommersiella Meddelanden.

I allt beräknas det, att under den gångna vintern sysselsatts 200 000 arbetare vid företag, som, enligt vad här visats, understötts av staten.

Det må tilläggas, att för arbetslösa kvinnor och minderåriga beretts särskild *utbildning i olika yrken*. Bland kvinnorna har detta speciellt kommit de i krigsindustrierna anställda och krigsänkor till del, men även andra. Ett mindre antal har utbildats till sjuksköterskor, andra till huslig tjänst eller till industriella yrken. Nyligen har antalet utbildade uppgivits till 27 000, vilket emellertid endast är en ringa del av samtliga arbetslösa kvinnor, vilka uppskattas till omkring en kvarts miljon. Statens kostnader hava uppgivits belöpa sig till 200 000 £. Statsmedlen hava distribuerats genom »Central Committee for the Training of Women», som för ändamålet anordnat tremånaderskurser för utbildning av tjänstefolk, sömmerskor, tvätterskor m. m. Kostnaden för utbildningen har utgjort 20 £ per elev, och har var och en erhållit 1 £ per vecka till uppehället.

Till utbildning av minderåriga arbetslösa bidrager staten med 75 % av kostnaderna *och kommunerna med 25 %. Intill början av maj hade i 50 städer inrättats sammanlagt* 85 utbildningscentra, där 8 610 elever mottogo undervisning. Kurserna hava omfattat tretton veckor och komma i flertalet fall att avslutas vid halvårsskiftet. En stark opinion finnes för att de i framtiden skola fortsättas.

Ett program i arbetslöshetsfrågan. I en artikelserie i »Times» har den kände industrimannen och socialpolitiske skriftställaren Seebohm Rowntree nyligen skisserat ett program för arbetslöshetsfrågans lösning, som torde vara av intresse att här i största korthet återgiva.

Författaren redogör först för förebyggande åtgärder samt därefter för anordningar till lindrande av arbetslöshetens följder. Han utgår ifrån att samhället icke kan förhålla sig likgiltigt inför arbetslösheten och sålunda måste acceptera formeln »work or maintenance». I samband härmed fäller han det yttrandet, att sedan Storbritannien en gång slagit in på arbetslöshetsförsäkring, denna politik icke kan uppgivas.

Bland förebyggande åtgärder nämner han först en systematisk strävan från bankernas sida att genom reglering av kreditgivningen utjämna växlingarna i produk-

tionens storlek. Han understryker svårigheterna för genomförandet av en sådan politik, bl. a. beroende därpå, att vissa industrier eller företag äro beredda att taga större risker än andra, något som nödvändigtvis begränsar bankernas handlingsförmåga. Han anser emellertid frågan värd att upptagas till utredning av finansiella experter.

Vidare framför han kravet på en sådan reglering av statens och kommunernas arbeten och beställningar, att arbetet påskyndas under dåliga tider, men avsaktas under goda. I Storbritannien beräknas det, att på entreprenad sysselsättes omkring en fjärdedels miljon arbetare för utförande av sådana allmänna arbeten, som skulle kunna förskjutas i tiden med hänsyn tagen till konjunkturväxlingarna. Måhända har man emellertid härvid överskattat möjligheterna för arbetares överflyttning från en industri eller en ort till en annan, liksom myndigheternas förmåga att avpassa sin efterfrågan på arbete efter tidernas växlingar. En noggrann undersökning härav i olika länder anses önskvärd.

För banker likaväl som för offentliga myndigheter och enskilda företagare är det av största värde att hava tillgång till en »konjunkturbarometer» såsom rättesnöre för alla strävanden i här omnämnd riktning. Man har ägnat mycken uppmärksamhet häråt i Amerika och på sistone även i England, och gäller det nu att verkligen intressera arbetsgivare och arbetare för konjunkturundersökningarna.

Förbättrade kommunikationer äro ägnade att skänka arbetsmarknaden större rörlighet och bereda arbetaren tillfälle till odling av en jordlott vid sidan av yrkesarbetet, varigenom dels förminskas risken av arbetslöshet, dels erhålles ökad motståndskraft mot sådan, när den en gång inträtt. Belgien erbjuder i fråga om billiga och täta kommunikationer ett efterföljansvärt exempel för andra länder.

För arbetsmarknadens reglering är en systematiskt ordnad arbetsförmedling av grundväsentlig betydelse. Långt ifrån att arbetsförmedlingsanstalterna skulle avskaffas, såsom från visst håll ifrågasatts, böra de därför ytterligare utvecklas.[1] Då en effektiv reglering icke kan komma till stånd genom anlitande enbart av vare sig arbetarnas fackliga organisationer eller frivilliga anstalter, anser författaren, att en offentlig arbetsförmedling erbjuder den enda fullt tillfredsställande lösningen. Arbetsförmedlingsanstalterna böra emellertid anknytas till de fackliga organisationerna. Ett annat krav är, att anstalterna utrustas med väl avlönade och fullt kompetenta tjänstemän. Ett speciellt önskemål är, att ungdom, som lämnar skolorna, beredes tillgång till sakkunnigt råd vid val av yrke.

Konjunkturväxlingarna skärpas, menar författaren, genom att arbetslönen icke hinner anpassa sig efter de ekonomiska förhållandena, med den påföljd att under uppgångstider industriens vinstöverskott ökas, medan under nedgångstider förlusten blir så mycket större. Ett efter rationella grunder utarbetat vinstandelssystem, baserat på sådan utdelning till arbetarna, som industrien under normala tider kan bära, skulle härvid verka utjämnande. Till fördelning skulle endast gå det överskott, som icke erfordras för att locka till industrien det för dess sunda utveckling nödiga kapitalet. Detta utesluter icke, att grundlönen tid efter annan jämkas efter vad som kan befinnas lämpligt. En ovillkorlig förutsättning för att vinstandelssystemet skall fungera tillfredsställande är, att uppgörelsens innebörd klarlägges för arbetarna och att dessa genom egna representanter sättas i tillfälle taga kännedom om industriens ekonomiska förhållanden för undanröjande av eventuellt missförstånd. En andra förutsättning är, att vinstandelen betraktas såsom en arbetarna tillkommande rättighet, icke såsom en nådegåva, och en tredje, att arbetarnas skäliga rätt att trygga sin ställning inom industrien lämnas obeskuren.

Nödhjälpsarbeten, som icke torde under alla förhållanden kunna helt umbäras, böra i förväg planläggas och anordnas med tanke på att de bliva till verklig nytta och i

[1] Se Kommersiella Meddelanden årg. 1922, sid. 404.

sista hand underhjälpa näringslivet. Såsom ett synnerligen lämpligt arbete framhålles bostadsproduktion, som borde kunna i större utsträckning överlåtas åt icke yrkesskicklig arbetskraft. Kostnaderna för en med det allmännas understöd bedriven bostadsproduktion böra till väsentlig del bäras av staten, för lättande av kommunernas bördor, vilket motiveras därmed, att hela landets industri direkt eller indirekt drager fördel av en på enskilda orter bedriven byggnadsverksamhet.

Beträffande det på grund av försäkring utgående arbetslöshetsunderstödet hävdas i princip, att det bör vara tillräckligt stort för att hos arbetarna undanröja fruktan för arbetslösheten, men dock icke så stort, att det uppmuntrar till skolkning. Understödet bör stå i ett visst förhållande till arbetslönen ävensom till storleken av den arbetslöses familj. Såsom lämpligt rekommenderas ett understöd uppgående till 50 % av genomsnittliga arbetslönen med tillägg av 10 % för hustru och 5 % för varje barn, med 75 % såsom maximum. Bidrag till försäkringen bör lämnas av stat, arbetsgivare och arbetare, med huvudparten fallande på arbetsgivaren. På basis av en genomsnittlig arbetslöshetsfrekvens å 5 %, föreslås, att arbetsgivarnas bidrag bestämmes till 2·5 % av lönesumman, arbetarnas till något mindre än 1 % och statens till omkring 0·25 % jämte administrationskostnader. Det bör vara enskilda industrier medgivet ställa sig utanför försäkringen, om de bereda sina arbetare minst lika stora förmåner som under försäkringen.

Det må tilläggas, att förf. också yrkar på en för alla länder gemensam definition å arbetslöshet samt en internationell arbetslöshetsstatistik.

London den 21 juni 1923.

Erik Sjöstrand.

Författningar rörande sociala frågor.

I svensk författningssamling ha under tiden 11 juli—10 augusti 1923 publicerats följande författningar rörande sociala frågor:

N:r		Daterad
310.	K. kung. ang. fastställande av grundtal för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m.	5 juli
321.	K. kung. ang. rätt för kvinnliga lärjungar att vinna inträde å gymnasiet vid allmänt läroverk	5 »

Kortare meddelanden.

— Arbetarskydd —

Allmänna principer för yrkesinspektionens organisation. Internationella arbetsbyråns överstyrelse har vid ett nyligen hållet sammanträde beslutat att på dagordningen för nästa konferens, vilken kommer att hållas i Genève i oktober månad, endast uppsätta en fråga, nämligen frågan om de allmänna principerna för yrkesinspektionens organisation.

Då överstyrelsen beslutat att upptaga denna fråga till behandling, har den influerats av art. 427 i Versaillestraktaten, vilken fastslår följande princip såsom varande av särskild betydelse för arbetsvillkorens reglering: »Varje stat skall uppsätta en tillsynsmyndighet, i vilken även kvinnor skola beredas plats, för övervakandet av tillämpningen av lagar och föreskrifter för arbetarnas skydd.»

I sista avdelningen av ifrågavarande artikel förklara de fördragsslutande parterna, att enligt deras åsikt de principer, som uppräknats i denna artikel, äro lämpliga att tjäna som ledning för Nationernas förbunds politik, och att de, »därest de godkännas av de industriella samfälligheter, som äro representerade i förbundet, och därest deras praktiska genomförande garanteras genom lämplig tillsynsmyndighet, skola medföra varaktiga fördelar för världens lönarbetare». Det framgår härav att Versaillestraktaten icke endast föreslår inrättandet av en yrkesinspektion i varje land såsom en av de viktigaste åtgärderna för arbetsförhållandenas reglering utan t. o. m. anser en dylik inspektion som en nödvändig förutsättning för ett framgångsrikt genomförande av de andra i kap. XIII fastslagna principerna. Då fredsfördraget självt nämner frågan om yrkesinspektionen såsom en, vilken den internationella arbetsorganisationen bör sysselsätta sig med, var det, som också arbetsbyråns direktör påpekade i sin rapport till tredje arbetskonferensen, alldeles ofrånkomligt, att organisationen förr eller senare skulle upptaga denna fråga till behandling.

Allteftersom antalet av ratifikationer stigit, har man mer och mer kommit att känna betydelsen av att i de olika länderna få till stånd organ för verkställigheten och kontrollen av lagstiftningen, vilka äro någorlunda likvärdiga i effektivitet. Dylika tillsynsorgan skulle avlägsna en av de allvarligaste invändningar, som hava riktats mot det system för internationell lagstiftning, som infördes genom fredsfördraget, nämligen att de internationella konventionerna i praxis icke få samma betydelse i de olika länder, som ratificera dem, enär de icke iakttagas i samma utsträckning. Om konferensen kunde fastslå bestämda principer rörande denna fråga, så skulle detta medföra en fullständigare och effektivare tillämpning av konventionerna, och härigenom skulle ett av de viktigaste argument, som anföras till förmån för den internationella lagstiftningen, nämligen att den förhindrar illojal konkurrens, vinna ökad styrka.

Arbetsbyrån har nu till regeringarna i alla länder, som äro medlemmar av den internationella arbetsorganisationen, utsänt ett frågeformulär rörande de allmänna principerna för yrkesinspektionens organisation. Formuläret föregås av en längre inledning, innehållande en detaljerad redogörelse för ändamålet med yrkesinspektionen, inspektörernas skyldigheter och rättigheter samt för organisationen av yrkesinspektionen i flertalet betydande industriländer. Det framhålles, att det icke är överstyrelsens avsikt att anmoda konferensen om att fastslå strikta bestämmelser angående yrkesinspektionens organisation och verksamhet i alla länder. Avsikten är snarare att företaga en undersökning av de principer, enligt vilka systemet är lagt, och klargöra, hur inspektörernas dagliga arbete i verkligheten försiggår i de olika länderna, för att därigenom komma fram till de huvudprinciper, som böra bliva grundläggande för kontrollen av arbetarskyddslagstiftningens verkställighet.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet —

Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under maj och juni 1923. Hela antalet arbetslösa uppskattades den 31 maj till c:a 24 100 och den 30 juni till bortåt 20 700, fördelade på följande näringsgrenar:

	Maj	Juni
Jordbruk och skogshushållning:		
Jordbruk	637	568
Skogshushållning	1 193	552
Industri och hantverk:		
Gruvdrift och malmförädling	3 354	2 886
Jord-, sten- och glasindustri	2 167	2 242
Metall- och maskinindustri	5 418	4 528
Trävaruindustri	867	815
Byggnadsverksamhet	1 086	667
Läder-, hår- och gummiindustri	88	59
Textilindustri	130	50
Beklädnadsindustri	95	127
Närings- o. njutningsmedelsind.	299	285
Kemisk-tekn. o. belysningsind.	225	174
Trämasse- o. pappersindustri	286	254
Grafisk industri	146	106
Ej särskilt specificerade	1 453	1 290
Sjöfart och fiske	248	183
Handel och samfärdsel:		
Kontors-, bank- o. d. personal	282	253
Butiks- och magasinspersonal	419	304
Hotell- och restaurangpersonal	41	44
Transportarbetare	575	425
Allmän o. litterär verksamhet	7	3
Ej särskilt specificerade	209	68
Husligt arbete	110	89
Annat arbete	4 758	4 694
Summa	**24 093**	**20 666**

Sedan innevarande års riksdag fastställt grunder för en uppdelning av arbetslöshetsklientelet på sådana arbetslösa, som kunde anses tillhöra det lokala överskottet av arbetskraft, och på sådana, vilka fortfarande skola anses vara i sina resp. yrken kvarstående, har arbetslöshetskommissionen anmodat arbetslöshetskommittéerna att till en början låta verkställa ett dylikt avskiljande av de arbetslösa inom gruv-, järnbruks- och verkstadsindustrierna samt beträffande gruppen affärsanställda. Resultatet av den sålunda företagna avskiljningsproceduren har blivit, att 2 479 arbetslösa under maj och 2 222 under juni hänförts till det lokala arbetskraftsöverskottet. De sålunda avskilda utgjorde under juni månad inom gruvdriften och järnbruksindustrien 47·4 % av hela antalet arbetslösa, inom verkstadsindustrien 17·0 % och bland de affärsanställda 7·6 %.

Antalet arbetslösa, som åtnjöto understöd, uppgick den 31 maj till i runt tal 1 300 och den 30 juni till 452. Antalet kommuner, som utövat av arbetslöshetskommissionen kontrollerad understödsverksamhet, utgjorde resp. 26 och 6.

Vid kommunala nödhjälpsarbeten (utan statsbidrag) sysselsattes i slutet av maj 2 295 och vid juni månads utgång 2 031 arbetare samt vid s. k. stats-kommunala arbeten (kommunal regi med statsbidrag) resp. 494 och 125 arbetare.

Vid maj månads ingång voro 330 statliga nödhjälpsföretag igång mot 308 vid början av april månad. Under maj månads lopp ha 32 företag igångsatts eller återupptagits, under juni 16. Då under samma månader resp. 28 och 32 företag avslutats eller tillfälligt nedlagts, utgjorde följaktligen antalet igång varande företag vid slutet av maj 334 och vid utgången av juni 318. Antalet vid sagda nödhjälpsarbeten sysselsatta arbetare samt kommissionens kostnader för dessa arbeten utgjorde som följer:

	Antal arbetare		Kostnader (i kronor)	
	Maj	Juni	Maj	Juni
Vid södra Sveriges statsarbeten	10 248	9 457	1 875 353	1 843 104
» Norrlands statsarbeten	3 423	5 229	824 293	926 819
» statens järnvägars automobilvägar	293	290	57 000	52 250
Summa	**13 964**	**14 976**	**2 756 646**	**2 822 173**

Härförutom voro under juni 108 arbetslösa sysselsatta vid de under domänstyrelsens ledning stående arbetena med taxeringen av skogarna i Småland och Dalarna.

Läggas till ovan angivna utgifter kostnaderna för understödsverksamheten m. m., vilka uppgingo till c:a 330 000 kronor under maj och 212 000 under juni, befinnas kommissionens sammanlagda utbetalningar under dessa båda månader belöpa sig till resp. 3·1 och 3·0 miljoner kronor samt under första halvåret 1923 till sammanlagt 17·6 miljoner kronor.

Arbetsmarknaden i England under juni 1923. Det allmänna läget undergick under juni månad endast mycket obetydliga förändringar. Ökad arbetstillgång mot föregående månad inrapporterades inom byggnadsverksamheten, minskning däremot inom textilindustrien.

Arbetslösheten minskades inom fackföreningarna från 11·3 till 11·1 %, men höll sig bland de enligt arbetslöshetslagen försäkrade vid samma siffra som föregående månad, 11·0 %.[1] Antalet vid arbetsförmedlingsanstalterna registrerade arbetssökande uppgick till 1 226 000 mot 1 261 000 i maj.

Antalet arbetsinställelser, som påbörjats under juni, var 54 och antalet från föregående månad pågående 47. Antalet av samtliga arbetsinställelser berörda arbetare uppgick till 99 000, mot 48 000 föregående månad och 311 000 i juni 1922. Lönesänkningar rapporterades under månaden för c:a 370 000 arbetare, under det att 75 000 erhållit löneförhöjning.

(The Ministry of Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Förenta staterna under juni 1923. Den av arbetarna inom murarfacket under nästlidna juni etablerade strejken resulterade, såsom nyligen i pressen tillkännagivits, i en överenskommelse den 25 i samma månad, enligt vilken murarnas förutvarande löner ökades till 1·50 dollar i timmen eller 12·00 dollars per dag. Denna lönenivå är den högsta, som någonsin uppnåtts inom denna yrkesgren, och det nya avtalet är avsett att gälla under en tidrymd av två år. Byggnadsindustrien är emellertid icke den enda industri, inom vilken en höjning av lönerna ägt rum. Praktiskt taget ha under de senaste månaderna lönestegringar iakttagits inom samtliga grenar av det amerikanska näringslivet.

Lönerna i och för sig äro dock icke någon tillförlitlig barometer för bedömande av arbetarnas ekonomiska ställning. För att bedöma denna måste löneskalornas förändringar jämföras med fluktuationerna av levnadskostnaderna, och den undersökning, som härutinnan nyligen fullbordats av arbetsgivarsammanslutningen »The National Conference Board», har givit vid handen, att den i industriell verksamhet i Förenta staterna sysselsatte arbetarens genomsnittliga *verkliga* veckoförtjänst i april innevarande år var trettiotre procent högre än i juli 1914.

Livaktigheten inom industrien visar på det stora hela taget icke någon tendens till minskning. Stålindustrien arbetar fortfarande under synnerligen gynnsamma förhållanden, och godstrafiken är alltjämt mycket livlig. Bomullsspinnerierna uppvisade under maj månad den näst högsta produktionssiffra, som någonsin förekommit, och rå-oljeproduktionen under den vecka, som slutade den 16 nästlidna juni, var beträffande kvantiteten utan motstycke i denna industris historia.

(Meddelande från svenska generalkonsulatet i New York.)

— Nykterhetsrörelsen —

Spritsmugglingen i Norge. I samband med fylleriförseelserna redovisas i »Statistiske Meddelelser» antalet uppdagade fall av smuggling av brännvin och vin samt den konfiskerade mängden av dessa varor. Härvid är det den olagliga brännvinstrafiken, som är av intresse, då smugglingen av vin iakttagits endast i ytterst ringa omfattning. Enligt tulldepartementets uppgifter var antalet avgjorda smugglingsmål av ifrågavarande slag och den beslagtagna mängden brännvin under de senaste åren följande:

	Antal mål				Konfiskerat brännvin i liter			
	1920	1921	1922	1923	1920	1921	1922	1923
1 kvartalet	210	256	290	283	2 210	3 661	11 886	51 741
2 »	224	273	274	—	1 874	4 121	8 292	—
3 »	168	171	265	—	1 465	1 773	21 334	—
4 »	250	209	253	—	3 317	7 434	51 079	—

Antalet smugglingsmål har således en längre tid hållit sig ungefär oförändrat, medan däremot den förbrutna brännvinsmängden under de två senaste redovisningskvartalen varit mångdubbelt större än föregående perioder.

[1] Den i förra häftet uppgivna siffran för maj, 10·7 %, har höjts genom tillägg av en del partiellt arbetslösa, vilka tidigare ej medräknats.

Kusttullmålen, vartill under årets första kvartal samtliga redovisade fall voro att hänföra, fördelade sig efter skeppets nationalitet på följande sätt:

	Norska	Tyska	Svenska	Danska	Finska	Engelska	Okänt
År 1922 1 kvartalet	80	170	3	3	6	—	28
2 »	119	106	13	1	3	—	31
3 »	89	57	44	3	2	—	69
4 »	92	89	3	3	—	—	66
År 1923 1 »	90	94	2	8	—	4	85

I fråga om spritsmugglingens lokala fördelning visa städerna vid Kristianiafjorden mycket höga tal, som även senaste kvartalet ökats. Samtidigt har avsevärd stegring förekommit vid några i västra och norra Norge belägna fiskeplatser, där vid denna tid vårsillfisket pågick.

Brott mot förbudslagen i Finland. I »Social Tidskrift» lämnas för Finlands vidkommande varje kvartal redogörelse för beivrade brott mot förbudslagen. Dessa uppgingo under år 1922 till 16 964 och under första kvartalet innevarande år till 4 687. Brottens fördelning på städer och landsbygd framgår av följande sammanställning:

	År 1922				Hela år	År 1923
	1 kv	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1922	1 kv.
Städer	1 179	1 656	2 152	2 448	**7 435**	2 027
Landskommuner	2 641	1 966	2 313	2 609	**9 529**	2 660
Hela landet	**3 820**	**3 622**	**4 465**	**5 057**	**16 964**	**4 687**

Landsbygden visar således genomgående högre absoluta tal än städerna, men uträknas antalet brott på 10 000 invånare, erhålles år 1922 för städerna 141 och för landskommunerna 34, medan motsvarande tal för senast redovisade kvartal, beräknat för helt år, var respektive 148 och 36. Av samtliga ifrågavarande brott har ungefär en tiondel begåtts av kvinnor, en proportion som emellertid synes utveckla sig till kvinnornas nackdel. Fördelas brotten på olika grupper, befinnes i fråga om olovlig tillverkning och försäljning respektive 19·0 och 13·3 % under senaste redovisningsperiod vara att tillskriva kvinnor.

Av de olika länen visa Viborgs, Nylands och S:t Michels de högsta talen i förhållande till folkmängden, medan däremot proportionstalen för Åland, Vasa samt Åbo och Björneborgs län ligga avsevärt under medeltalet.

Antalet för brott mot förbudslagen åtalade personer uppgick under år 1922 till 16 019, varav 14 542 män och 1 477 kvinnor. Skillnaden mellan antalet brott och åtalade personer (för hela året 945 eller 5·6 % av alla brott) förklaras därav, att samma person på en gång kan åtalas för flera olika brott. För första kvartalet detta år var antalet åtalade personer 4 544, varav 4 034 män och 510 kvinnor. De åtalades åldersfördelning framgår av följande sammanställning:

	Antal brott	därav (i %) begångna i åldern					
		under 20 år	20—29 år	30—39 år	40—59 år	minst 60 år	okänd ålder
År 1922	16 964	6·3	39·3	29·8	21·7	2·2	0·7
1 kv. 1923	4 687	6·7	38·6	31·5	21·1	2·0	0·1

Kvinnornas ålder är i genomsnitt betydligt högre, och av dem hörde år 1922 i medeltal 37·6 % till åldersklassen 40—59 år, 33·9 % till gruppen 30—39 år och endast 20·6 % till den i fråga om männen talrikt företrädda gruppen 20—29 år. Av de under året åtalade männen voro c:a 40 % gifta, 55 % ogifta och 2·4 % änklingar eller frånskilda, varemot av de åtalade kvinnorna omkring 50 % voro gifta, 26 % ogifta och 22 % änkor eller frånskilda.

Beträffande brottens beskaffenhet i städerna och på landsbygden må följande siffror meddelas:

Brottets art	År 1922				Hela	Därav		År 1923
	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	år 1922	städer	landsk.	1 kv
Tillverkning	984	755	550	747	**3 036**	*67*	*2 969*	721
Införsel	1	17	35	14	**67**	*52*	*15*	12
Forsling och upplag	1 504	1 527	2 250	2 683	**7 964**	*5 095*	*2 869*	2 498
Försäljning och bortgivande	932	589	785	813	**3 119**	*400*	*2 719*	903
Övriga brott mot förbudslagen	399	734	845	800	**2 778**	*1 821*	*957*	553
Summa	**3 820**	**3 622**	**4 465**	**5 057**	**16 964**	**7 435**	**9 529**	**4 687**

För landsbygden utmärkande äro således de brott mot förbudslagen, som hänförts till grupperna »tillverkning» samt »försäljning och bortgivande», medan i städerna de vanligaste brotten voro »forsling och upplag» och »övriga brott mot förbudslagen». Påfallande liten är under samtliga kvartal gruppen »införsel». I Helsingfors, där antalet brott under år 1922 var 2 012 och under första kvartalet i år 716, utgjorde gruppen »forsling och upplag» omkring 95 % av samtliga.

Vad slutligen beträffar de åtalades yrkes- och samhällsställning, framgår denna av nedanstående översikt över den procentuella fördelningen på några större yrkesgrupper:

Yrkesgrupp	År 1922 1 kv. %	2 kv. %	3 kv. %	4 kv. %	År 1923 1 kv. %
Jordbrukare och arbetsledare vid lantbruk	17·6	14·8	12·5	12·9	15·8
Torpare och lantbruksarbetare	27·8	19·2	16·2	17·0	18·8
Affärsmän, fabriksledare, idkare av hantverk, kontors- och handelsbiträden	5·4	7·5	7·7	7·6	8·4
Tjänstemän och betjänte	1·0	1·6	1·4	1·9	1·5
Idkare av fria yrken	6·0	6·5	5·9	5·0	4·4
Stads- och fabriksarbetare	7·5	14·6	16·9	19·6	17·4
Andra arbetare	28·2	28·8	33·6	30·7	28·2
Utan särskild sysselsättning	6·5	7·0	5·8	5·3	5·5
Summa	**100·0**	**100·0**	**100·0**	**100·0**	**100·0**

En jämförelse mellan första kvartalet år 1922 och innevarande år visar en markerad ökning av gruppen »stads- och fabriksarbetare» och även, om än i mindre grad, av antalet »affärsmän etc». De båda jordbruksgrupperna upptaga däremot år 1923 en något mindre andel av ifrågavarande brott, ehuru båda ökat i jämförelse med närmast föregående kvartal. Då de i översikten angivna yrkena representera till storleken mycket olika befolkningsgrupper, kunna procenttalen givetvis icke användas för direkta jämförelser beträffande dessa brotts relativa talrikhet inom olika samhällsgrupper.

— Ålderdoms- och invaliditetsförsäkring —

Pensionsstyrelsens årsberättelse för 1921. Till belysning av den allmänna pensionsförsäkringens utveckling kunna meddelas följande uppgifter ur pensionsstyrelsens nu föreliggande berättelse för år 1921, sammanställda med motsvarande siffror för närmast föregående år.

Pensionsavgifter:		*För år 1918*	*För år 1919*	*För år 1920*[1]
I förteckningarna upptagna personer	miljoner	3·59	3·62	3·66
Avgiftspåförda personer	»	3·34	3·36	3·43
Påförda avgifter	milj. kr.	19·2	21·7	25·1
Av de försäkrade erlagda avgifter	» »	16·7	19·0	21·2
Av kommunerna erlagda avgifter[2]	» »	1·48	1·35	1·48

Pensioner:	*År 1919*	*År 1920*	*År 1921*
Inkomna ansökningar om pension, då sådan förut icke utgår[3] (antal personer)	32 213	29 962	39 803
Inkomna ansökningar om jämkning av utgående pension (antal personer)	10 502	9 443	6 089
Avslagna ansökningar (antal personer)	5 194	4 982	4 955
Ansökningar, som föranlett återbetalning av erlagda pensionsavgifter enligt 32 § pensionsförsäkringslagen	3 012	2 802	5 154
Antal nytillkomna pensionärer	23 367	23 836	29 847
varav med enbart avgiftspension	1 545	2 289	4 699
Antal utfärdade pensionstillägg för barn (ej antal barn)	526	525	334
Antal jämkade pensioner	8 300	8 677	5 644

[1] Preliminära siffror.
[2] Utan hänsyn till vad kommunerna sedan återbekommit av de försäkrade.
[3] Häri äro inräknade ansökningar om återbetalning av erlagda pensionsavgifter enligt 32 § pensionsförsäkringslagen.

	År 1919	*År 1920*	*År 1921*
Antal pensionärer och pensionsbelopp vid årets slut enligt samtliga före 1921 års utgång utfärdade pensionsbrev[1]:			
Antal personer med pensionstillägg eller understöd . .	251 000	249 000	242 000
Motsvarande medelbelopp, exkl. avgiftspension och pensionstillägg för barn . . . . . kr.	69	73	119[2]
Antal pensionstillägg för barn (ej antal barn)	990	1 070	1 010
Motsvarande medelbelopp . . . . . kr.	133	136	132
Antal personer med enbart avgiftspension	3 700	7 300	8 700
Motsvarande medelbelopp . . . . . kr.	9	10	11
Under året utbetalda pensionstillägg och understöd, inkl. pensionstillägg för barn[3] . . . . . milj. kr.	17·1	18·7	30·5
Under året utbetalda avgiftspensioner . . . . . » »	0·1	0·2	0·3
Sjukvård:			
Ansökningar om sjukvård	2 620	1 838	2 007
Utan ansökan upptagna sjukvårdsärenden	181	175	175
Till förnyad prövning upptagna sjukvårdsärenden	888	1 072	1 599
Beslut om sjukvårdande åtgärder	2 078	1 985	1 905
Under året behandlade personer	1 749	1 418	1 474
Årets kostnader för sjukvård . . . . . kr.	498 000	627 000	591 000
Pensionsförsäkringsfonden:			
Influtna obligatoriska pensionsavgifter efter avdrag av restituerade . . . . . milj. kr.	18·7	20·7	21·8
Allmänna fondens ökning under året . . . . . » »	23·6	27·0	25·5[4]
Fondens avkastning efter avdrag av omkostnader för förvaltning	5·31 %	5·38 %	5·49 %
Allmänna fonden vid årets slut . . . . . milj. kr.	106·5	133·5	159·0
Frivilliga försäkringens fond vid årets slut . . » »	0·1	0·3	2·7

[1] Då även efter utgången av år 1921 ett stort antal pensioner utfärdas, vilka utgå från 1920 och 1921, komma de slutgiltiga antalen för nämnda år att bliva betydligt större.

[2] Den avsevärda förhöjningen 1921 är beroende på lagändring 1920, varigenom alla de, som på grund av förut gällande övergångsbestämmelser erhållit reducerade pensionstillägg eller understöd, från 1 januari 1921 erhöllo s. k. normalbelopp.

[3] Härav erlägga landsting och kommuner 1/4 samt staten övriga 3/4.

[4] Denna relativt mindre ökning beror på överföring den 1 januari 1921 av 4 miljoner kronor från Allmänna fonden till Fonden för sjukvårdande uppgifter.

Yrkesinspektionens verksamhet under andra kvartalet 1923.

	Inspekterade arbetsställen	Sammanlagt arbetarantal	Sammanlagt kraftbelopp	Inspektions- och resedagar	Lämnade skriftliga meddelanden	Ink. protokoll över besiktning av ångpannor	Ink. protokoll över besiktning av kokare o. d.	Ink. intyg över besiktning av lissar och kranar	Ink. anmälningar om olycksfall	Därav olycksfall med dödlig utgång	Framställningar till länsstyrelserna	Anmälningar till åtal	Lämnade eftergifter
Yrkesinspektörerna			*eff. hkr.*										
I distriktet	78	5 918	4 705	88	30	91	3	67	750	5	1	2	87
II »	119	5 587	23 977	54	84	130	—	17	919	2	—	36	24
III »	106	2 873	9 497	34	43	109	—	16	620	6	—	—	17
IV »	288	5 978	23 804	79	166	116	10	22	566	7	—	—	53
V »	158	4 569	11 767	81	95	142	4	58	1 187	8	—	6	7
VI »	240	3 072	9 793	101	74	162	42	100	1 301	5	6	10	13
VII »	51	2 150	4 120	34	8	70	—	20	844	6	1	1	7
VIII »	148	5 870	46 134	64	77	93	—	5	1 172	9	—	1	9
IX »	89	4 252	15 974	58	53	75	—	10	1 271	6	—	6	8
Yrkesinspektrisen	166	10 364	—	112	48	—	—	—	—	—	—	—	—
Sprängämnesinspektören	7	152	573	38	9	—	—	—	7	—	—	3	—
Summa	**1 450**	**50 785**	**150 344**	[1] **743**	**687**	[2] **988**	[3] **59**	**315**	**8 637**	**54**	**8**	**65**	**225**
Underinspektörerna													
I distriktet	255	1 562	1 069	98	7	31	—	—	—	—	—	—	—
II »	391	563	6 943	89	94	114	—	—	—	—	—	—	—
III »	375	924	6 175	87	66	164	—	—	—	—	—	—	—
IV »	337	593	6 111	77	112	210	—	—	—	—	—	—	—
V »	458	842	5 411	111	178	98	—	—	—	—	—	—	—
VI »	487	1 899	2 813	118	96	29	—	—	—	—	—	—	—
VII »	160	312	2 245	80	26	63	—	—	—	—	—	—	—
VIII »	269	1 267	4 277	85	23	82	—	—	—	—	—	—	—
IX »	60	139	524	30	20	17	—	—	—	—	—	—	—
Summa	[4] **2 792**	[5] **8 101**	[6] **33 568**	**775**	**622**	[7] **808**	—	—	—	—	—	—	—
Skogshärbärgesinspektören	[8] **165**	**1 155**	—	**30**	**4**	—	—	—	—	—	—	—	—
Bergmästarna													
Norra distriktet	—	—	—	—	—	—	—	—	69	1	—	—	—
Gävle—Dala distrikt	3	158	1 151	6	1	—	—	—	96	—	—	—	—
Östra distriktet	16	614	3 219	18	1	—	—	—	20	1	—	—	—
Mellersta distriktet	9	317	1 530	14	—	—	—	—	89	—	—	—	—
Västra »	3	51	—	2	—	—	—	4	141	—	—	—	—
Södra »	13	172	273	11	2	—	—	—	303	1	—	—	—
Summa	**44**	**1 312**	**6 173**	[9] **51**	**4**	—	—	**4**	**718**	**3**	—	—	—
Järnvägsinspektörerna													
vid statens järnvägar													
för säkerhetstjänsten	9	350	—	4	31	—	—	—	438	1	—	—	—
» trafiktjänsten					7	—	—	—					
» rullande materiel	9	—	—	20	12	—	—	—	—	—	—	—	—
vid enskilda järnvägar	560	3 983	—	30	20	—	—	—	388	1	—	—	—
Summa	**578**	**4 333**	—	**54**	**70**	—	—	—	[10] **826**	[10] **2**	—	—	—
Elektr. inspektörerna			*kilowatt*										
Norra distriktet	77	—	8 125	25	70	—	—	—	3	1	—	—	—
Östra »	13	—	—	13	13	—	—	—	3	2	—	—	—
Västra »	43	—	3 600	—	43	—	—	—	6	1	—	—	—
Södra »	23	—	23 247	—	24	—	—	—	9	3	—	—	—
Summa	**156**	—	**34 972**	**38**	**150**	—	—	—	[10] **21**	[10] **7**	—	—	—

[1] Härav 457 för inspektörerna och 286 för assistenterna. — [2] Härav större besiktning i 282 fall och mindre i 706 fall. — [3] Härav större besiktning i 26 fall och mindre i 33 fall. — [4] Härav 1 024 inom jordbruk, 558 inom hantverk och 1 210 inom annan verksamhet. — [5] Härav 1 220 inom hantverk och 6 881 inom annan verksamhet. — [6] Härav 15 584 inom jordbruk, 1 535 inom hantverk och 16 449 inom annan verksamhet. — [7] Härav större besiktning i 231 fall och mindre i 577 fall. — [8] Avser antalet inspekterade härbärgen. — [9] Härav 37 för bergmästarna och 14 för gruvingenjörerna. — [10] Dessa olycksfall ingå i de ovan för de olika yrkesinspektionsdistrikten redovisade summorna.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Juli månad år 1923.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under juli månad.

Översikt av verksamheten under *juli* månad 1923.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	4 060	2 360	2 160	2 636	2 603	1 715	**6 696**	**4 963**	**3 875**
Stockholms län	1 536	994	861	387	461	213	**1 923**	**1 455**	**1 074**
Uppsala stad och län	504	356	301	112	170	72	**616**	**526**	**373**
Södermanlands län	547	249	182	229	268	147	**776**	**517**	**329**
Östergötlands län	886	409	364	360	325	197	**1 246**	**734**	**561**
Norrköping	424	168	153	123	90	80	**547**	**258**	**233**
Jönköpings län	467	262	212	103	155	62	**570**	**417**	**274**
Kronobergs län	75	41	35	42	67	32	**117**	**108**	**67**
Norra Kalmar län	92	46	38	35	61	30	**127**	**107**	**68**
Södra Kalmar län	394	226	179	127	99	67	**521**	**325**	**246**
Gottlands län	43	50	22	17	63	13	**60**	**113**	**35**
Blekinge län	387	237	188	224	213	96	**611**	**450**	**284**
Kristianstads län	670	381	329	253	352	170	**923**	**733**	**499**
Malmöhus län: Malmö	1 521	456	422	1 063	659	437	**2 584**	**1 115**	**859**
Malmöhus län: Lund	175	80	72	69	39	28	**244**	**119**	**100**
Malmöhus län: Landskrona	289	137	125	21	27	13	**310**	**164**	**138**
Malmöhus län: Hälsingborg	665	293	250	203	119	94	**868**	**412**	**344**
Malmöhus län: Ystad	161	85	56	68	59	36	**229**	**144**	**92**
Malmöhus län: Trälleborg	232	99	95	35	27	23	**267**	**126**	**118**
Malmöhus län: Eslöv	158	91	80	46	47	29	**204**	**138**	**109**
Malmöhus län: Skurup	46	35	30	18	21	15	**64**	**56**	**45**
Malmöhus län: Hvellinge	59	25	22	8	10	7	**67**	**35**	**29**
Hallands län	189	131	86	71	107	55	**260**	**238**	**141**
Göteborgs och Bohus län	181	135	114	76	80	36	**257**	**215**	**150**
Göteborg	3 063	1 913	1 829	927	1 072	727	**3 990**	**2 985**	**2 556**
Älvsborgs län	258	221	165	69	138	52	**327**	**359**	**217**
Skaraborgs län	382	420	232	220	435	177	**602**	**855**	**409**
Värmlands län	427	285	261	102	165	80	**529**	**450**	**341**
Örebro län	549	243	198	203	257	159	**752**	**500**	**357**
Västmanlands län	619	368	328	238	230	161	**857**	**598**	**489**
Kopparbergs län	253	164	159	186	226	126	**439**	**390**	**285**
Gävle stad och län	405	228	226	118	101	80	**523**	**329**	**306**
Västernorrlands län	587	265	260	47	57	36	**634**	**322**	**296**
Jämtlands län	140	101	86	122	142	75	**262**	**243**	**161**
Västerbottens län	207	144	134	117	133	94	**324**	**277**	**228**
Norrbottens län	264	171	149	94	118	81	**358**	**289**	**230**
Tillsammans juli 1923	**20 915**	**11 869**	**10 403**	**8 769**	**9 196**	**5 515**	**29 684**	**21 065**	**15 918**
» juni 1923	*21 973*	*11 701*	*10 181*	*9 614*	*9 975*	*6 227*	*31 587*	*21 676*	*16 408*
» juli 1922	32 620	12 401	11 485	8 756	7 998	4 910	41 376	20 399	16 395
» » 1921	40 822	10 560	9 474	9 515	8 736	4 842	50 337	19 296	14 316
» » 1920	13 599	11 840	9 394	6 379	9 469	4 566	19 978	21 309	13 960

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar per 100 led. pl.			Tillsatta platser per 100 lediga		
					juli 1923	juni 1923	juli 1922	juli 1923	juni 1923	juli 1922
Manliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	3 134	3 409	3 413	2 614	100	94	154	77	74	83
Industri och hantverk	6 046	6 665	2 312	1 845	288	346	648	80	79	90
Sjöfart och fiske	3 955	4 081	1 840	1 793	222	226	274	97	94	95
Handel och samfärdsel	1 890	2 087	899	838	232	249	451	93	88	90
Husligt arbete	—	—	1	—	—	.	—	—	.	—
Annat arbete	4 161	4 673	3 404	3 313	137	141	116	97	99	99
Summa	**19 186**	**20 915**	**11 869**	**10 403**	**176**	**188**	**263**	**88**	**87**	**93**
Kvinnliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	373	386	920	296	42	35	44	32	33	36
Industri och hantverk	434	497	401	270	124	175	205	67	66	54
Sjöfart och fiske	185	192	138	105	139	132	105	76	84	73
Handel och samfärdsel	1 395	1 500	1 754	1 067	86	99	129	61	61	69
Husligt arbete	4 464	5 793	5 975	3 771	97	94	105	63	67	64
Annat arbete	399	401	8	6	.	.	.	.	.	.
Summa	**7 250**	**8 769**	**9 196**	**5 515**	**95**	**96**	**109**	**60**	**62**	**61**
Tillsammans										
Jordbruk och skogshushållning . .	3 507	3 795	4 333	2 910	88	78	126	67	63	71
Jordbruk	3 399	3 678	4 283	2 862	86	76	114	67	63	70
Skogshushållning	108	117	50	48	.	150	408	.	81	100
Industri och hantverk	6 480	7 162	2 715	2 115	264	326	592	78	77	85
Gruvdrift och malmförädling . . .	502	510	26	26	.	.	.	.	.	.
Jord-, sten- och glasindustri . .	229	242	234	169	103	209	644	72	87	94
Metall- och maskinindustri . . .	2 096	2 242	311	237	721	876	2058	76	79	78
Trävaruindustri	339	388	100	72	388	408	837	72	74	87
Byggnadsverksamhet	1 514	1 672	1 141	876	147	164	169	77	72	91
Läder-, hår- och gummiindustri . .	77	89	14	9	.	.	.	.	.	.
Textilindustri	87	98	34	17	.	.	151	.	.	20
Beklädnadsindustri	265	295	128	82	230	220	462	65	69	68
Närings- och njutningsmedelsindustri	371	566	495	434	114	140	198	88	93	90
Kemisk-teknisk o. belysningsindustri	103	108	59	48	.	.	.	.	.	.
Trämasse- och pappersindustri . .	100	103	22	15	.	.	.	.	.	.
Grafisk industri	81	83	13	9	.	.	.	.	.	.
Ej särskilt specificerade	716	766	136	120	563	809	.	88	50	.
Sjöfart och fiske	4 140	4 275	1 978	1 898	216	220	262	96	94	94
Handel och samfärdsel	3 285	3 587	2 653	1 905	135	151	237	72	71	76
Kontors-, bank- o. d. personal . .	463	483	129	97	374	484	577	75	74	73
Butiks- och magasinspersonal . . .	762	823	228	196	361	394	544	86	78	75
Hotell- och restaurangpersonal . .	845	932	1 396	831	67	78	94	60	61	70
Transportarbetare	1 067	1 193	655	610	182	200	414	93	89	91
Allmän och litterär verksamhet . .	142	150	189	121	79	80	120	64	60	69
Ej särskilt specificerade	6	6	56	50	.	.	.	.	.	.
Husligt arbete	4 464	5 793	5 976	3 771	97	94	105	63	67	64
Annat arbete	4 560	5 074	3 412	3 319	149	155	121	97	99	99
Summa	**26 436**	**29 684**	**21 065**	**15 918**	**141**	**146**	**203**	**76**	**76**	**80**

Utanför resp. länsförmedlingsanstalters rapporteringsområden tillsattes under månaden 2 308 platser, varav 1 926 manliga och 382 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 2 490, 2 156 och 334 samt under nästlidna månad resp. 2 108, 1 779 och 329.

	Arbetsförmedlingsanstalter	Jordbruk m. m.			Skogshushållning			Gruvdrift o. malmförädling			Jord-, sten- o. glasindustri			Metall- o. maskinindustri		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.
	Manliga avdelningen	**3 292**	**3 363**	**2 566**	**117**	**50**	**48**	**510**	**26**	**26**	**224**	**230**	**165**	**2 209**	**282**	**219**
1	Stockholms stad	33	4	4	1	—	—	1	—	—	9	1	—	461	105	84
2	Stockholms län	673	745	658	21	6	6	21	—	—	5	9	7	121	13	13
3	Uppsala stad och län	147	224	179	2	—	—	4	—	—	5	2	2	30	4	3
4	Södermanlands län	131	149	90	—	3	3	4	—	—	—	—	—	154	6	5
5	Östergötlands län	297	199	163	5	—	—	9	12	12	9	4	4	117	21	19
6	Norrköping	89	72	67	—	2	1	1	—	—	—	—	—	43	7	6
7	Jönköpings län	46	23	13	1	4	4	—	—	—	21	65	37	126	4	2
8	Kronobergs län	16	10	4	1	—	—	—	—	—	5	—	—	6	—	—
9	Kalmar län	85	66	42	—	1	1	—	—	—	2	4	—	58	2	1
10	Gottlands län	26	34	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	62	44	22	—	—	—	3	—	—	16	32	22	14	1	1
12	Kristianstads län	296	265	222	10	—	—	8	6	6	56	12	12	45	12	12
13	Malmöhus län: Malmö	50	34	29	—	—	—	—	—	—	1	—	1	228	19	17
14	Hälsingborg	95	103	67	—	—	—	6	2	2	4	3	3	35	1	1
15	Övriga anstalter	362	295	248	—	—	—	1	—	—	6	5	2	182	16	11
16	Hallands län	44	84	42	—	—	—	—	—	—	6	—	—	20	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	24	51	35	—	—	—	—	—	—	7	12	12	10	—	—
18	Göteborgs stad	95	108	98	—	—	—	—	—	—	4	4	3	287	35	22
19	Älvsborgs län	38	55	31	—	—	—	—	—	—	21	8	8	11	5	5
20	Skaraborgs län	159	249	102	5	5	5	—	—	—	36	61	44	39	18	5
21	Värmlands län	48	68	45	1	—	—	126	—	—	1	1	1	18	—	—
22	Örebro län	150	140	103	26	11	11	166	6	6	2	—	—	42	4	3
23	Västmanlands län	196	187	156	—	—	—	116	—	—	1	1	1	106	—	—
24	Kopparbergs län	40	31	27	4	11	11	7	—	—	4	4	4	18	—	—
25	Gävle stad och län	11	17	17	7	—	—	36	—	—	1	—	—	17	5	5
26	Västernorrlands län	10	21	19	12	—	—	1	—	—	—	—	—	7	—	—
27	Jämtlands län	19	33	22	6	7	6	—	—	—	—	—	—	2	—	—
28	Västerbottens län	45	45	42	15	—	—	—	—	—	—	—	—	9	4	4
29	Norrbottens län	5	7	5	—	—	—	—	—	—	2	2	2	3	—	—
	Kvinnliga avdelningen	**386**	**920**	**296**	—	—	—	—	—	—	**18**	**4**	**4**	**33**	**29**	**18**
1	Stockholms stad	13	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	20	20	15
2	Stockholms län	34	90	38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län	14	23	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	28	46	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	26	46	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Norrköping	5	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	4	18	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	5	—
8	Kronobergs län	2	5	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	7	27	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gottlands län	—	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	10	27	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	47	118	29	—	—	—	—	—	—	11	4	4	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	5	52	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	4	3
14	Hälsingborg	10	8	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Övriga anstalter	20	53	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Hallands län	6	27	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	12	10	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	6	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
19	Älvsborgs län	1	19	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	18	85	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	16	38	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	24	53	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	41	65	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	7	18	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	5	5	4	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	1	8	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	11	28	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	8	10	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	5	7	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Trävaru-industri			Byggnads-verksamhet			Läder-, hår- o. gummi-industri			Textil-industri			Beklädnads-industri			Närings- o. njut-ningsmedels-industri			Kem.-tekn. o. belysnings-industri			
Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p	T.p.	
387	**99**	**71**	**1 672**	**1 141**	**876**	**73**	**9**	**4**	**62**	**8**	**5**	**115**	**10**	**5**	**465**	**340**	**325**	**90**	**43**	**43**	
50	25	19	576	633	490	11	5	1	3	—	—	18	1	—	303	274	267	8	1	1	1
20	7	2	91	29	21	5	—	—	8	1	1	15	—	—	23	6	4	1	1	1	2
16	1	1	15	4	1	1	—	—	—	—	—	4	1	1	7	7	7	—	—	—	3
27	7	2	15	9	9	—	—	—	4	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	4
55	6	6	91	27	24	2	2	2	4	—	—	2	1	—	5	3	3	5	—	—	5
18	—	—	32	1	—	—	—	—	20	—	—	5	—	—	5	3	3	—	1	1	6
11	3	—	35	8	8	1	2	1	2	—	—	3	—	—	—	1	—	30	—	—	7
2	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	—	—	8
6	—	—	23	12	10	—	—	—	—	—	—	1	—	—	3	1	1	5	5	5	9
—	—	—	1	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
6	—	—	21	20	12	1	—	—	1	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	11
31	3	2	22	8	6	1	—	—	1	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	12
18	1	1	190	28	16	13	—	—	1	2	—	28	2	2	18	1	—	16	4	4	13
1	—	—	51	12	10	12	—	—	1	—	—	1	—	—	2	3	3	2	19	19	14
4	—	—	24	30	13	17	—	—	1	—	—	7	—	—	39	3	3	1	1	1	15
1	—	—	12	2	2	1	—	—	3	—	—	2	—	—	1	1	1	—	—	—	16
3	—	—	22	6	4	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	3	2	2	—	—	17
32	18	17	112	77	67	—	—	—	6	3	3	11	4	2	9	16	15	1	11	11	18
—	1	1	47	61	32	—	—	—	3	2	1	—	1	—	—	3	3	1	—	—	19
1	2	1	19	22	16	5	—	—	2	—	—	—	—	—	22	6	4	3	—	—	20
2	—	—	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21
16	5	4	10	4	2	—	—	—	—	—	—	14	—	—	3	—	—	—	—	—	22
7	—	—	33	4	4	1	—	—	1	—	—	—	—	—	5	1	1	—	—	—	23
1	—	—	17	18	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
13	1	1	23	7	7	1	—	—	—	—	—	4	—	—	2	4	4	—	—	—	25
23	—	—	14	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	26
1	2	—	4	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	—	—	—	27
20	15	12	16	14	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	—	—	—	28
2	2	2	132	96	84	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	29
1	**1**	**1**	—	—	—	**16**	**5**	**5**	**36**	**26**	**12**	**180**	**118**	**78**	**101**	**155**	**109**	**18**	**16**	**5**	
1	1	1	—	—	—	2	1	1	8	1	—	69	54	36	55	52	26	12	1	1	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	3	7	1	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	4	1	2	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1	—	1	4	4	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	1	1	2	1	1	1	3	3	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5	—	—	5	—	1	2	1	—	10	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	1	2	2	1	1	1	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	1	1	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	3	—	2	2	—	—	—	12
—	—	—	—	—	—	3	—	—	1	2	1	49	15	13	17	16	13	3	1	—	13
—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	5	—	—	2	1	1	1	—	—	14
—	—	—	—	—	—	2	4	4	1	7	3	4	—	—	—	13	13	—	—	—	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	1	—	1	1	—	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	17
—	—	—	—	—	—	7	—	—	11	8	6	16	16	7	7	26	15	1	3	3	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	1	—	—	2	1	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	6	8	5	—	—	—	—	—	—	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	6	—	—	2	9	9	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	1	2	8	8	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	4	—	—	—	—	—	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29

	Arbetsförmedlingsanstalter	Trämasse- o. pappersindustri			Grafisk industri			Industri o. hantverk, ej specific.			Sjöfart och fiske			Kontors-, bank- o. d. personal		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**60**	**4**	**1**	**74**	**5**	**4**	**724**	**115**	**101**	**4081**	**1840**	**1793**	**336**	**81**	**67**
1	Stockholms stad	15	1	1	33	3	2	210	55	49	568	322	320	178	35	34
2	Stockholms län	—	—	—	2	—	—	48	4	3	34	12	4	15	1	1
3	Uppsala stad och län	1	—	—	—	—	—	13	—	—	3	1	—	1	—	—
4	Södermanlands län	1	—	—	1	—	—	23	3	3	45	16	16	2	1	1
5	Östergötlands län	2	—	—	5	—	—	40	8	8	7	6	6	10	1	—
6	Norrköping	3	2	—	8	—	—	9	—	—	86	49	49	4	1	1
7	Jönköpings län	1	—	—	3	—	—	10	1	1	3	—	—	2	—	—
8	Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	—	—	—	—	—	—	9	—	—	205	99	97	2	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	1	1	1	4	4	—	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	10	—	—	101	60	59	—	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	28	1	1	33	18	18	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	1	—	—	7	—	—	127	8	8	153	87	76	64	3	3
14	Hälsingborg	3	—	—	3	—	—	6	5	2	316	126	126	1	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	2	—	—	26	1	1	128	68	68	—	—	—
16	Hallands län	—	—	—	1	—	—	2	—	—	52	12	10	2	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	1	—	—	2	—	—	2	—	—	12	7	7	1	—	—
18	Göteborgs stad	3	1	—	2	2	2	54	23	19	1734	655	646	23	35	23
19	Älvsborgs län	1	—	—	—	—	—	8	1	1	2	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	—	—	2	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	1	—	—	3	—	—	2	3	3	2	1	1
22	Örebro län	1	—	—	1	—	—	15			—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	—	—	—	—	—	—	52	—	—	—	—	—	9	—	—
24	Kopparbergs län	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	5	—	—
25	Gävle stad och län	2	—	—	1	—	—	17	—	—	135	84	84	3	—	—
26	Västernorrlands län	25	—	—	1	—	—	2	—	—	339	131	131	2	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	—	—	2	2	2
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	4	1	1	50	42	41	4	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	2	1	1	66	38	32	2	1	1
	Kvinnliga avdelningen	**43**	**18**	**14**	**9**	**8**	**5**	**42**	**21**	**19**	**192**	**138**	**105**	**147**	**48**	**30**
1	Stockholms stad	20	10	7	3	1	—	2	3	3	103	84	62	65	27	17
2	Stockholms län	1	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	4	1	1
3	Uppsala stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	—	—	—	—	—	—	3	1	1	1	1	1	—	—	—
5	Östergötlands län	—	—	—	—	—	—	—	6	6	—	1	1	4	1	1
6	Norrköping	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	2	—	—
8	Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	3	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	6	2	1	4	7	5	29	11	9	5	2	2	54	7	6
14	Hälsingborg	4	—	—	—	—	—	2	—	—	5	2	2	—	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	2	—	—	—
16	Hallands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	10	6	6	2	—	—	—	—	—	66	36	28	6	9	2
19	Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	1
26	Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	3	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	2	—	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—

Butiks- o. magasins-personal			Hotell- o. restaurang-personal			Transport-arbetare			Allmän o. litterär verksamhet			Handel och samfärdsel, ej specific.			Husligt arbete			Annat arbete			
Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	
555	**187**	**134**	**74**	**45**	**40**	**1 081**	**584**	**549**	**37**	**8**	**8**	**4**	**44**	**40**	**—**	**1**	**—**	**4 673**	**3 404**	**3 313**	
267	102	101	37	16	15	351	175	172	20	4	4	—	6	6	—	1	—	907	591	590	1
42	3	3	4	2	1	66	13	13	9	—	—	1	—	—	—	—	—	311	142	123	2
11	3	2	1	1	1	19	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	224	104	100	3
10	1	1	—	—	—	16	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	110	53	51	4
9	1	1	2	2	2	49	24	23	1	3	3	—	—	—	—	—	—	160	89	88	5
7	2	2	4	—	—	33	18	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57	10	10	6
5	—	—	3	2	2	8	3	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	155	146	143	7
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	31	31	8
3	—	—	2	—	—	10	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	72	79	57	9
—	—	—	1	1	—	4	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	5	5	10
2	—	—	3	1	1	24	13	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	120	66	62	11
12	1	1	2	1	1	7	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	112	50	45	12
70	2	2	5	—	—	100	31	29	3	—	—	—	—	—	—	—	—	428	234	234	13
3	—	—	2	—	—	22	11	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	99	8	8	14
13	—	—	—	—	—	42	16	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	265	117	117	15
1	—	—	—	—	—	10	3	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	80	29	29	16
3	—	—	1	1	1	6	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	84	53	51	17
52	17	16	—	11	10	179	233	221	2	1	1	2	38	34	—	—	—	455	621	619	18
4	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	116	84	83	19
6	2	2	1	1	1	8	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	72	51	50	20
2	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	194	212	211	21
4	—	—	—	—	—	11	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	88	68	64	22
5	—	—	1	—	—	13	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	73	174	165	23
6	—	—	4	3	3	19	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	126	94	94	24
8	—	—	—	1	1	17	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	107	106	104	25
4	—	—	—	—	—	4	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	142	108	105	26
—	—	—	1	2	1	14	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	85	48	48	27
2	1	1	—	—	—	7	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33	15	12	28
4	2	2	—	—	—	27	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	16	14	29
268	**91**	**62**	**858**	**1351**	**791**	**112**	**71**	**61**	**113**	**181**	**113**	**2**	**12**	**10**	**5 793**	**5 975**	**3 771**	**401**	**8**	**6**	
86	44	25	324	552	293	43	27	23	60	101	68	1	11	10	1 658	1 607	1 123	86	6	4	1
—	1	1	32	51	28	—	—	—	7	9	5	—	—	—	293	305	137	1	—	—	2
—	—	—	8	27	16	—	—	—	1	—	—	—	—	—	89	115	40	—	—	—	3
2	—	—	9	22	11	3	—	—	2	1	1	—	—	—	175	189	105	1	2	2	4
6	9	9	20	25	23	6	—	—	6	8	3	—	—	—	271	224	131	16	—	—	5
—	1	1	6	12	12	1	—	—	—	—	—	—	—	—	93	68	58	8	—	—	6
3	—	—	5	12	6	—	—	—	4	6	6	—	—	—	73	91	45	5	—	—	7
—	—	—	3	6	4	—	—	—	—	1	1	—	—	—	36	54	24	—	—	—	8
2	—	—	7	9	9	—	—	—	2	1	1	—	—	—	130	117	74	8	—	—	9
—	—	—	3	15	3	1	—	—	—	—	—	—	1	—	13	34	10	—	—	—	10
3	—	—	19	19	12	3	1	—	—	2	2	1	—	—	186	163	72	—	—	—	11
16	—	—	34	57	40	2	1	1	1	1	1	—	—	—	139	166	90	—	—	—	12
110	16	12	58	92	50	39	17	15	3	6	1	—	—	—	589	409	296	80	—	—	13
2	—	—	22	28	18	—	3	2	—	—	—	—	—	—	111	77	65	35	—	—	14
2	—	—	22	27	26	4	—	—	1	—	—	—	—	—	184	123	90	23	—	—	15
1	—	—	9	16	13	1	1	1	2	3	3	—	—	—	37	58	27	13	—	—	16
—	1	1	15	11	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48	56	24	1	—	—	17
17	13	8	57	104	41	4	16	14	9	12	2	—	—	—	600	806	595	106	—	—	18
5	2	2	17	32	20	—	—	—	—	3	1	—	—	—	41	77	24	1	—	—	19
1	—	—	23	29	16	—	—	—	5	7	3	—	—	—	166	305	138	—	—	—	20
—	—	—	9	14	10	—	—	—	4	4	4	—	—	—	73	108	54	—	—	—	21
4	—	—	13	20	17	—	1	1	2	2	2	—	—	—	145	171	116	6	—	—	22
2	1	1	19	16	14	2	2	2	—	1	1	—	—	—	169	142	108	4	—	—	23
—	—	—	30	41	23	—	—	—	—	5	4	—	—	—	145	161	94	—	—	—	24
2	2	1	13	16	16	3	2	2	3	1	1	—	—	—	77	65	46	7	—	—	25
—	—	—	8	11	6	—	—	—	2	1	—	—	—	—	31	33	22	—	—	—	26
1	—	—	35	45	24	—	—	—	1	6	3	—	—	—	67	63	36	—	—	—	27
2	1	1	20	20	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	85	99	68	—	—	—	28
1	—	—	18	22	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	69	89	59	—	—	—	29

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna
den 30 juni 1923.

Fackförbund	Redovisade avdelningar	Redovisade medlemmar [1]		Arbetslösa					Arbetslediga på grund av				Arbetslöshetsdagar	
		Hela antalet	Därav kvinnor	till följd av arbetsbrist	av tillfällig orsak	Tillsammans Antal	Tillsammans %	Därav kvinnor	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	annan orsak	Antal redovisade arbetare	Antal dagar under månaden
Bleck- o. plåtslagaref.	33	1 146	—	64	7	**71**	**6·2**	—	44	—	23	1	907	1 749
Bokbindareförbundet .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bryggeriindustriarb.-f.	22	2 438	463	57	—	**57**	**2·3**	23	73	—	20	—	1 743	1 275
De förenade förbunden	49	2 761	379	202	8	**210**	**7·6**	38	89	3	40	15	1 924	4 635
Elektriska arbetareförb.	65	1 833	—	306	1	**307**	**16·7**	—	30	102	56	12	1 527	8 127
Gjutareförbundet . . .	88	2 886	2	387	9	**396**	**13·7**	—	111	479	46	50	2 092	8 762
Grov- o. fabriksarb.-f.	144	12 008	1 046	1 949	502	**2 451**	**20·4**	18	512	112	126	847	8 583	52 933
Gruvindustriarb.-f. . .	16	881	—	156	1	**157**	**17·8**	—	37	168	10	2	517	2 153
Handelsarbetareförb. .	92	6 096	1 439	437	—	**437**	**7·2**	35	143	2	51	—	5 610	12 386
Hatt- o. pälsindustriarb. f.	16	589	330	77	16	**93**	**15·8**	75	7	—	11	10	340	1 526
Hattarbetare	6	269	185	69	16	**85**	**31·6**	72	3	—	5	—	241	1 440
Pälsvaruarbetare . .	10	320	145	8	—	**8**	**2·5**	3	4	—	6	10	99	86
Kommunalarbetareförb.	68	6 145	112	111	—	**111**	**1·8**	2	220	—	17	4	2 308	2 372
Litografiska förbundet	15	741	—	14	—	**14**	**1·9**	—	15	—	3	—	—	—
Livsmedelsarbetareförb.	44	3 575	905	205	7	**212**	**5·9**	36	68	—	60	—	3 310	5 062
Metallindustriarb.-f. .	99	39 103	[2] .	[2] .	[2] .	**5 408**	**13·8**	[2] .	[2] .	[2] .	[2] .	[2] .	36 353	153 510
Järnbruksarbetare . .	41	8 702	·	·	·	**743**	**8·5**	·	·	·	·	·	7 490	44 166
Verkstadsarbetare . .	*58*	*30 401*	·	·	·	**4 665**	**15·3**	·	·	·	·	·	*28 863*	*109 344*
Murareförbundet . . .	31	1 720	—	25	6	**31**	**1·8**	—	22	18	2	3	361	674
Måleriarbetareförb. . .	26	1 132	1	11	6	**17**	**1·5**	—	19	—	4	—	603	338
Pappersindustriarb.-f. .	57	7 658	222	162	92	**254**	**3·3**	—	314	—	161	4	3 367	3 347
Sadelm.- o. tapetseraref.	15	332	15	21	1	**22**	**6·6**	—	9	—	4	—	253	434
Sko- o. läderindustriarb.-f.	29	6 140	1 669	181	—	**181**	**2·9**	17	241	—	149	—	2 935	3 063
Skrädderiarbetareförb.	41	4 206	2 567	199	17	**216**	**5·1**	187	116	—	9	—	2 606	5 435
Stenindustriarbetaref. .	46	2 025	—	56	—	**56**	**2·8**	—	68	—	24	6	855	1 307
Stuckatörförbundet . .	3	46	—	13	—	**13**	**28·3**	—	—	—	—	—	31	186
Sågverksindustriarb.-f.	90	7 594	—	482	447	**929**	**12·2**	—	314	—	117	71	3 688	15 132
Textilarbetareförbundet	37	4 718	2 549	48	2	**50**	**1·1**	20	220	—	61	31	460	268
Tobaksindustriarb.-f. .	7	2 770	2 250	22	—	**22**	**0·8**	9	156	—	9	9	2 235	510
Transportarbetareförb.	21	1 326	—	95	45	**140**	**10·6**	—	48	—	3	1	432	1 698
Träarbetareförbundet .	124	6 696	17	840	50	**890**	**13·3**	8	252	102	71	61	5 944	20 314
Tunnbinderiarbetaref. .	43	4 245	2 076	73	12	**85**	**2·0**	20	189	—	48	28	728	1 016
Typografförbundet . .	14	485	16	43	—	**43**	**8·9**	—	11	—	16	4	437	2 366
Väg- o. vattenb.-arb.-f.	7	292	—	27	3	**30**	**10·3**	—	5	—	4	8	250	1 089
Summa [3]	**1 342**	**131 587**	—	—	—	**12 903**	**9·8**	—	—	—	—	—	**90 399**	**311 661**

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan icke meddelas, i vad mån siffrorna avse hela antalet medlemmar inom fackförbunden. På grundval av dessa siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende. — [2] Uppgift saknas. — [3] Enär uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, ha slutsummor i vissa kolumner icke nedräknats.

Internationell översikt. En sammanställning av tillgänglig arbetslöshetsstatistik från Sverige och vissa andra länder visar följande procenttal för månaderna juni 1922—juni 1923.

	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni
Sverige	20·9	20·0	16·7	15·1	15·5	17·2	21·7	21·4	20·8	19·9	15·6	10·6	9·8
Norge	14·9	12·4	11·2	11·1	10·5	10·6	13·2	12·4	12·4	11·9	9·0	8·6	7·7
Danmark	13·2	12·5	11·1	10·6	11·3	15·2	20·3	21·5	23·2	16·0	11·5	9·1	8·1
England	15·7	14·6	14·4	14·6	14·0	14·2	14·0	13·7	13·1	12·3	11·3	11·3	11·1
Tyskland	0·6	0·6	0·7	0·8	1·4	2·0	2·8	4·4	5·5	5·6	7·0	6·2	4·1
Nederländerna	9·2	9·5	9·2	9·1	9·6	11·3	15·1	19·3	18·5	13·0	11·6	10·9	10·8
Belgien	6·0	5·3	4·4	3·8	3·9	3·8	3·8	3·9	3·1	2·6	2·4	2·7	—
Kanada	5·3	4·1	3·6	2·8	4·0	6·2	6·1	7·8	6·4	6·8	4·6	—	—
Nya Syd-Wales	11·9	12·7	11·9	8·8	10·4	8·6	8·4	10·8	4·1	10·5	14·8	—	—

Av dessa länder redovisa Norge, Danmark, England, Tyskland och Belgien i sin statistik endast fackföreningar, som betala arbetslöshetsunderstöd åt sina medlemmar, medan övriga länder utan åtskillnad medtaga samtliga organisationer, från vilka uppgifter erhållas. Arbetslösa, som tillhöra understödsgivande organisationer, men själva av en eller annan orsak ej äro understödsberättigade, torde i länder tillhörande den förstnämnda gruppen vara, om icke helt lämnade åsido, dock endast ofullständigt redovisade, varför dessa länders siffror ej äro fullt jämförliga med de övriga, vilka innefatta samtliga arbetslösa, oavsett huruvida understöd uppbäres eller icke.

Om hänsyn tages till säsongfluktuationerna, vilka i allmänhet verka nedtryckande på arbetsmarknaden under vintermånaderna, kan man nu säga, att förhållandena i de flesta länder äro bättre än under de omedelbart föregående månaderna och avsevärt bättre än vid motsvarande tid i fjol.

Livsmedelspriser och levnadskostnader.

Livsmedelspriser under juli månad 1923. De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel (ävensom å bränsle och lyse), som meddelas i efterföljande sammandragstabell för socialstyrelsens 49 ombudsorter, ha inhämtats och bearbetats på samma sätt, som tidigare varit fallet. Under hänvisning till denna tabell må följande anföras rörande de under de senaste månaderna inträffade prisförändringarna å de olika varuslagen.

Juli månad har, i likhet med de närmast föregående månaderna, att uppvisa en ytterligare sänkning av prisnivån, ehuru nedgången är helt obetydlig. Visserligen har flertalet i budgeten ingående varuslag undergått prisväxlingar antingen i uppåtgående eller nedåtgående riktning, men i stort sett ha dessa

Medelpris per år (1913—1922) och per månad (juli 1922—juli 1923)

	Varuslag	Kvantitet	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	15	16	19	25	× 38	47	44	35	25
2	handskummad	»	8	8	9	10	15	× 24	—	26	20	13
3	separerad	»	6	6	7	8	12	× 19	23	19	13	9
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	236	239	292	×310	× 401	× 587	729	657	496	375
5	mat- (lands-)	»	213	218	260	295	× 358	× 546	727	651	486	358
6	Ost: helfet, okryddad	»	164	162	197	257	× 305	× 372	624	524	389	277
7	halvfet, »	»	121	119	149	191	× 234	× 332	500	374	267	178
8	Margarin: växt-, bästa sort	»	135	144	170	216	—	—	433	376	293	178
9	Ägg: svenska, färska	tjog	159	171	198	237	343	725	681	578	428	320
10	» konserverade	»	137	151	169	204	307	615	716	533	393	348
11	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	526	× 955	×1200	1271	963	947	699
12	»	5 l.	28	30	36	33	× 58	× 68	71	60	60	47
13	färsk	»	46	80	87	76	146	237	102	191	124	119
14	Ärter, gula	kg.	31	35	57	55	× 63	× 66	78	69	58	48
15	Bruna bönor	»	48	49	75	111	199	× 173	214	130	83	97
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	31	33	40	×38	× 42	× 50	× 75	91	71	52
17	råg-, » » »	»	22	23	32	×29	× 36	× 41	× 56	56	46	31
18	rågsikt-, » » »	»	27	29	39	×34	—	—	× 73	73	63	44
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	36	42	52	50	× 68	× 82	99	101	72	52
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	41	41	46	52	× 75	× 73	111	176	85	61
21	Rågbröd: hårt, grovt spisbröd	»	41	43	54	53	× 62	× 78	96	111	108	86
22	Rågbröd: hårt, knäckebröd	»	—	—	—	—	—	—	—	139	132	110
23	mjukt, limpa, söt	»	38	40	48	49	× 60	× 75	96	105	93	73
24	» » sur (»grovbröd»)	»	30	31	38	38	× 45	× 49	64	71	65	50
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	76	78	88	90	× 117	× 180	230	254	217	172
26	mjukt, bil-, bakat med vatten	»	43	46	53	54	× 68	× 88	116	128	113	88
27	ligaste sort, » » mjölk	»	60	61	67	66	× 83	× 144	167	145	129	103
28	Nötkött, färskt: stek	»	122	116	140	193	219	567	563	398	301	223
29	soppkött	»	100	95	119	169	193	507	490	333	243	175
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	131	130	154	203	× 215	546	512	493	377	280
31	spädkalv	»	72	70	87	122	× 148	357	312	274	204	155
32	Fårkött: färskt, stek	»	133	130	158	215	258	626	600	431	310	233
33	salt, svenskt	»	114	118	139	194	241	546	547	385	264	193
34	Renkött, färskt, stek	»	119	121	140	184	261	509	557	442	348	270
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	133	129	191	233	× 270	× 388	605	449	321	250
36	salt, svenskt »	»	140	137	198	246	× 287	× 404	619	470	338	263
37	» amerikanskt »	»	—	—	—	—	—	—	—	364	275	204
38	Fisk, färsk: abborre	»	75	76	80	99	122	211	202	191	166	140
39	gädda	»	108	110	117	149	188	317	333	312	260	211
40	sill	»	34	35	45	68	91	149	110	102	92	79
41	strömming	»	38	39	43	56	65	123	114	106	91	70
42	torsk	»	55	57	62	82	111	196	160	139	119	100
43	rödspotta (»spätta»)	»	79	81	89	123	167	295	244	219	199	169
44	kolja	»	—	—	—	—	—	—	—	152	134	113
45	salt: sill, prima	»	45	45	57	97	105	145	148	120	87	77
46	strömming	»	30	31	36	61	73	100	105	74	65	51
47	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	56	58	72	111	152	293	223	156	113	97
48	Kaffe (obränt), prima Santos	»	170	159	161	209	× 315	× 307	316	331	210	219
49	Socker, bit-	»	67	65	66	× 68	× 70	× 92	× 133	× 168	× 170	×156
50	Salt (matsalt)	»	—	10	10	13	19	31	32	31	26	21
51	Svagdricka	l.	6	6	7	8	10	14	16	16	17	15
52	Fotogen, Water White	»	20	21	23	27	37	—	71	60	53	38
53	Ved: björk-, osågad, hemkörd (per	famn	2560	2630	2890	3810	5520	7850	8220	10310	7090	4990
54	barr- »storfamn»: 3·56 kbm)	»	2040	2110	2310	3060	4500	6620	6740	8230	5620	3820
55	Bränntorv	100 kg.	196	220	290	385	670	1035	896	964	659	460
56	Kol: antracit- (»valnöt»)	hl.	401	411	531	717	803	—	—	2069	1286	948
57	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	234	242	367	543	707	—	—	1664	703	444
58	Koks: gasverks- (krossad)[1] hemkörd	»	165	157	211	292	413	—	—	1177	452	326
59	eng. kamin- »	»	189	190	248	339	521	—	—	1249	481	356

för samtliga orter (44 orter åren 1913—1919 samt 49 orter fr. o. m. år 1920).

Juli 1922	Aug. 1922	Sept. 1922	Okt. 1922	Nov. 1922	Dec. 1922	Jan. 1923	Febr. 1923	Mars 1923	Apr. 1923	Maj 1923	Juni 1923	Juli[2]) 1923	Höjning (+) eller sänkning (−) i %		
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	juli 1914—juli 1923	juli 1922—juli 1923	
24	24	24	24	23	23	23	23	23	23	23	23	23	+ 53·3	− 4·2	1
13	13	13	13	12	12	13	12	12	13	12	12	12	+ 50·0	− 7·7	2
9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	8	9	8	+ 33·3	− 11·1	3
387	390	401	401	390	389	388	382	393	357	331	319	304	+ 30·5	− 21·4	4
361	364	378	383	376	377	368	356	364	344	325	312	290	+ 38·1	− 19·7	5
259	259	260	264	266	266	267	268	268	269	270	270	270	+ 67·7	+ 4·2	6
164	165	167	173	174	176	177	178	180	180	179	183	184	+ 54·6	+ 12·2	7
181	203	194	191	190	188	187	187	187	188	187	186	184	+ 33·3	+ 1·7	8
227	235	283	386	419	411	333	294	269	201	188	183	183	+ 33·6	− 19·4	9
—	—	—	327	329	327	292	258	233	182	—	—	—	—	—	10
702	652	694	622	628	626	635	635	657	660	667	727	923	—	+ 31·5	11
47	42	45	42	42	42	42	42	43	44	44	48	61	+ 90·6	+ 29·8	12
180	58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	264	+ 156·3	+ 46·7	13
49	49	49	48	47	47	48	49	49	50	50	50	50	+ 66·7	+ 2·0	14
106	106	104	96	83	78	77	76	74	72	69	67	66	+ 43·5	− 37·7	15
51	51	48	46	46	46	45	45	45	45	45	45	45	+ 45·2	− 11·8	16
32	32	30	28	28	27	27	27	27	27	27	27	27	+ 28·6	− 15·6	17
46	46	42	39	39	39	39	39	39	38	38	38	38	+ 40·7	− 17·4	18
54	54	53	51	50	50	50	50	50	50	50	50	50	+ 38·9	− 7·4	19
59	60	59	57	56	55	54	53	53	53	53	52	52	+ 33·3	− 11·9	20
85	84	83	80	79	78	78	76	76	75	75	74	74	+ 80·5	− 12·9	21
108	108	106	103	101	101	100	99	99	98	98	97	96	—	− 11·1	22
72	72	71	68	66	66	66	65	65	65	65	65	65	+ 71·1	− 9·7	23
50	49	49	46	45	45	45	45	44	44	44	44	44	+ 41·9	− 12·0	24
168	166	167	165	160	159	159	159	158	157	157	156	156	+ 108·0	− 7·1	25
84	84	83	82	80	79	78	78	78	78	78	77	77	+ 75·0	− 8·3	26
99	99	97	95	93	92	92	92	91	91	90	89	89	+ 50·8	− 10·1	27
232	237	235	225	217	214	213	210	208	208	208	209	210	+ 78·0	− 9·5	28
182	187	184	178	173	170	170	168	166	166	167	168	170	+ 75·3	− 6·6	29
279	281	280	273	267	265	266	264	259	260	259	257	255	+ 94·7	− 8·6	30
154	154	155	154	151	156	153	153	153	150	148	150	147	+ 113·0	− 4·5	31
249	248	239	220	211	215	220	224	231	238	240	242	238	+ 75·0	− 4·4	32
203	200	206	185	175	173	179	180	187	189	189	192	186	+ 53·7	− 8·4	33
287	—	—	237	263	261	270	279	278	260	297	297	—	—	—	34
253	262	263	255	251	246	241	230	222	215	213	210	209	+ 63·3	− 17·4	35
266	271	273	265	264	260	257	246	239	230	227	222	221	+ 63·7	− 16·9	36
212	219	218	212	205	200	204	198	198	193	191	193	190	—	− 10·4	37
123	134	140	139	138	137	137	140	146	137	118	114	115	+ 53·3	− 6·5	38
203	216	219	220	211	213	212	222	228	205	184	181	191	+ 69·0	− 5·9	39
88	103	99	83	70	66	62	59	56	60	57	74	89	+ 134·2	+ 1·1	40
63	56	62	70	70	64	61	64	67	60	60	60	54	+ 45·9	− 14·3	41
95	94	99	97	97	94	94	98	93	90	89	89	87	+ 58·2	− 8·4	42
168	160	156	149	155	161	163	167	160	148	146	146	147	+ 83·8	− 12·5	43
115	111	109	105	105	107	108	115	110	113	112	106	105	—	− 8·7	44
84	79	73	66	62	60	61	61	60	59	58	57	56	+ 30·2	− 33·3	45
57	49	49	49	48	47	45	47	46	44	46	47	44	+ 41·9	− 22·8	46
100	96	91	85	83	83	83	84	82	83	82	82	83	+ 45·6	− 17·0	47
239	239	239	239	239	241	241	242	243	245	246	246	245	+ 56·1	+ 2·5	48
ˣ164	ˣ164	ˣ164	ˣ164	ˣ114	ˣ113	ˣ113	ˣ113	ˣ113	ˣ113	ˣ113	ˣ113	108	+ 68·8	− 34·1	49
22	21	21	21	20	20	20	20	20	20	20	20	20	—	− 9·1	50
15	15	15	15	15	15	15	15	14	15	15	14	14	+ 133·3	− 6·7	51
38	38	35	34	33	33	33	33	33	33	32	32	32	+ 60·0	− 15·8	52
4830	4870	4930	5010	5250	5320	5290	5300	5310	5300	5250	5240	5190	+ 99·6	+ 7·5	53
3730	3750	3750	3800	3870	3890	3870	3870	3870	3850	3840	3870	3820	+ 82·8	+ 2·4	54
440	468	467	421	429	432	434	439	448	455	445	445	440	+ 114·6	0·0	55
923	892	877	871	871	869	866	869	858	857	859	860	858	+ 118·9	− 7·0	56
426	418	398	406	408	407	400	414	424	423	431	432	418	+ 82·5	− 1·9	57
332	315	310	304	301	304	302	304	310	314	319	316	312	+ 115·2	− 6·0	58
344	335	326	328	327	329	324	329	341	341	342	342	347	+ 96·0	+ 0·9	59

ˣˣ Eljest fastställda pris. (Jfr Soc. Medd., årg. 1920, noten å sid. 680.)

förändringar motvägt varandra, ehuru den nedåtgående tendensen haft någon övervikt. Av de 56 varuslag, å vilka noteringar inhämtats, ha sedan juni 26 varit föremål för *prissänkning*. Bland dessa torde särskilt böra nämnas smör, socker och ved. Under redovisningsmånaden har *prisstegring* ägt rum beträffande 11 varuslag; denna har emellertid varit helt obetydlig utom i fråga om potatis av gamla skörden, som visat en mycket kraftig uppgång. Fullt *oförändrade* äro medelpriserna å 19 varuslag.

Sammanfattning av livsmedelspriserna förändringar juli 1914—juli 1923. Till belysande av de allmänna förändringar, som med avseende å livsmedelspriserna ägt rum i detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med juli 1923, meddelas efterföljande indexserier, vilka utarbetats på sätt förut beskrivits i Sociala Meddelanden (årg. 1920, sid. 752 ff.).

A = aritmetiska (»ovägda») medeltal, B = »vägda» medeltal.

	År 1914			År 1915				År 1916				År 1917				År 1918			
	Juli 1914	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv
A	100	103	108	114	121	129	138	143	148	162	175	190	197	208	235	268	305	330	372
B	100	103	107	113	121	124	128	130	134	142	152	166	175	181	201	227	255	277	320

	År 1919				År 1920				År 1921				År 1922				År 1923		
	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	Juli[1]
A . .	364	352	343	332	316	316	331	323	283	250	237	210	196	185	186	178	173	169	168
B . .	335	328	311	308	293	295	304	301	266	240	231	210	188	180	180	172	166	162	160

Enligt vad den »vägda» indexserien giver vid handen, har den allmänna prisnivån i fråga om livsmedel, bränsle och lyse under juli ytterligare gått ned något, och den »vägda» indexsiffran är nu en enhet lägre än i juni. Det »ovägda» indextalet kvarstår oförändrat.

Levnadskostnadernas allmänna förskjutningar sedan juli 1914. Det må noga observeras, att samtliga ovan angivna stegringssiffror endast avse den förhöjning, som drabbat priserna å livsmedel, bränsle och lyse. För att däremot en fullständig bild av prisstegringens inverkan å en familjs hela utgiftsstat skall erhållas, måste tydligen undersökningen utsträckas till att omfatta även övriga i budgeten ingående poster, såsom hyra, kläder, skatter m. m., vilka utgiftsposter förete delvis väsentligt andra prisrörelser. En dylik beräkning finnes publicerad i häfte 7 av Sociala Meddelanden 1923 (sid. 685), och enligt denna uppgick den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 till tiden omkring den 1 juli 1923 till c:a 74 % mot 77 % vid närmast föregående undersökningstillfälle, den 1 april 1923.

[1] Preliminära siffror.

Arbetsmarknaden under augusti månad 1923.

Den svenska arbetsmarknaden kännetecknades under augusti månad av en alltjämt vikande kristidsarbetslöshet. Den kraftigast verkande faktorn härtill var otvivelaktigt avtalsuppgörelsen inom järnindustrien, vilken ökade arbetstillfällena inom detta och angränsande fack. Antalet vid statliga nödhjälpsarbeten anställda nedgick något tusental, och anvisning av ny arbetskraft till dylika arbeten skedde endast i den utsträckning sådan var erforderlig för arbetenas slutförande.

Arbetsförmedlingsanstalternas rapporter (sid. 862 ff.) utvisa, att antalet arbetssökande personer ökades under månaden, men yrkesfördelningen giver vid handen, att ökningen i stort sett var lokaliserad till jordbruket. Siffran för antalet arbetsansökningar på 100 lediga platser påverkas även av denna stigande tillgång på jordbruksarbetare, av vilka flertalet anmält sig till kontoren för utbyte av anställning vid stundande höstflyttning. Antalet ansökningar om arbete på varje hundratal lediga platser minskades för samtliga yrkesgrupper från 141 till 140, under det att motsvarande siffra för jordbruk och skogshushållning — varav sistnämnda yrkesgrupp under innevarande årstid endast upptager obetydliga siffror — under augusti månad ökades, från 88 till 113, vilket är en vanlig säsongföreteelse. I viss utsträckning ingåvo lantarbetsgivarna samtidigt sina beställningar på tjänare å stat, ehuru dock flertalet avvaktade resultatet av de pågående avtalsförhandlingarna inom jordbruket. Den ogynnsamma väderleken lade under månaden i stor utsträckning hinder i vägen för skördearbetets bedrivande; vid tillfällen av fördelaktigare bärgningsväder kunde emellertid vissa anstalter icke tillfredsställa det stegrade behovet av tillfällig arbetskraft. För övrigt kvarstod bristen på ogifta jordbruksdrängar, vilken gjorde sig ytterligare kännbar inför de stundande regementsövningarna.

Genom järnbrukskonfliktens lösning och arbetets återupptagande vid månadens början har arbetsmarknaden inom denna bransch återgått till normala förhållanden. Ovannämnda avtalsuppgörelse inverkade även gynnsamt på maskinindustrien, som efter materialbristens avhjälpande kunde erbjuda rikligare arbetstillfällen, och rapportsiffrorna utvisa även här minskad arbetslöshet. Detsamma var ävenledes fallet inom byggnadsverksamheten, som alltjämt i stor utsträckning led brist på yrkeskunniga fackmän. Flertalet arbetsförmedlingskontor rapporterade nämligen underskott på murare och målare samt å vissa orter även byggnadssnickare, medan däremot arbetstillgången för jord- och schaktningsarbetare samt hantlangare icke var fullt så gynnsam. Inom textilindustrien förefanns brist på kvinnlig arbetskraft. Övriga yrkesgrupper inom industri och hantverk tilldrogo sig icke ur arbetsmarknadens synpunkt någon större uppmärksamhet under månaden.

Den synnerligen livliga seglationen beredde sjömännen god tillgång å hyror, ehuru dock ett stort överskott av arbetssökande ännu kvarstod.

Arbetsmarknaden inom kontors- och butiksfacket undergick icke någon större förändring under augusti månad. Arbetstillgången för transportarbetare ökades.

Vid hotell och restauranger förefanns alltjämt brist på diskerskor och köksor över nästan hela landet och å vissa platser även servitriser och kokerskor. Inom fackets övriga specialgrupper fanns emellertid god tillgång å arbetskraft. Rapporterna utvisa, att det husliga arbetet under månaden anmälde ökat behov av tjänare, tydligtvis inför den förestående allmänna fardagen; tillgången å sökande ökades, ehuru icke på långt när i en för marknaden tillräcklig utsträckning.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna under augusti samt under föregående månader och år framgår av efterföljande sammanställning:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1902—1912 . . .	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
1913	153	133	110	97	99	112	107	96	89	98	129	117
1914	125	127	107	91	93	104	99	133	121	128	192	182
1915	202	181	147	125	118	135	134	122	110	110	141	113
1916	138	124	109	90	85	92	82	88	79	87	106	97
1917	110	124	118	108	93	94	88	83	81	100	115	105
1918	137	167	158	143	136	156	147	131	115	109	125	139
1919	179	162	141	111	99	100	101	97	92	92	113	110
1920	125	112	91	80	84	92	94	95	98	110	155	153
1921	246	301	240	203	213	258	261	235	223	263	384	473
1922	482	479	381	368	258	215	203	172	155	177	269	321
1923	*346*	*308*	*231*	*165*	*135*	*146*	*141*	*140*	—	—	—	—
Därav inom jord- och skogsbruk:												
1920	95	85	77	64	71	63	68	87	85	84	111	123
1921	120	102	100	81	80	98	108	124	136	166	242	362
1922	341	282	216	231	158	146	126	152	126	120	184	253
1923	*225*	*168*	*130*	*95*	*79*	*78*	*88*	*113*	—	—	—	—
Övriga näringsgrupper:												
1920	133	121	96	86	88	101	102	98	104	127	174	159
1921	276	354	288	249	249	294	302	275	256	304	415	488
1922	502	514	420	401	275	227	220	178	167	207	293	330
1923	*364*	*339*	*262*	*187*	*150*	*162*	*155*	*151*	—	—	—	—

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	$^{31}/_{1}$	$^{28}/_{2}$	$^{31}/_{3}$	$^{30}/_{4}$	$^{31}/_{5}$	$^{30}/_{6}$	$^{31}/_{7}$	$^{31}/_{8}$	$^{30}/_{9}$	$^{31}/_{10}$	$^{30}/_{11}$	$^{31}/_{12}$
1911	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·3	4·3	4·4	8·5
1912	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·3	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7	8·4
1913	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4	7·5
1914	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3	15·0
1915	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5	7·7
1916	8·0	6·7	5·2	4·7	3·3	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2	5·4
1917	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4	5·8
1918	6·0	5·0	4·9	5·0	4·0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4	7·3
1919	7·5	7·6	8·1	7·5	6·1	4·6	3·8	3·2	3·1	3·2	3·8	7·2
1920	7·6	7·5	4·5	3·5	2·9	3·4	2·8	3·0	2·9	4·3	7·0	15·8
1921	20·1	20·7	24·5	24·2	25·1	27·7	27·9	27·4	27·3	27·1	28·8	33·2
1922	34·9	31·9	30·4	28·3	22·9	20·9	20·0	16·7	15·1	15·5	17·2	21·7
1923	*21·4*	*20·8*	*19·9*	*15·6*	*10·6*	*9·8*	*9·7*	—	—	—	—	—

Arbetslöshetens utbredning inom olika fack framgår närmare av tabellen å sid. 868.

Överenskommelse angående kontraktsbestämmelser m. m. vid skogsavverkningar.

De under vintern 1922/23 vid skogsavverkningar inom vidsträckta delar av Norrland och Dalarna pågående arbetskonflikterna blevo den 12 februari avvecklade genom en överenskommelse mellan å ena sidan svenska arbetsgivareföreningen, sågverksförbundet och pappersmasseförbundet samt å andra sidan landsorganisationen samt svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet.[1] Uppgörelsen innebar, att landsorganisationen samt skogs- och flottningsarbetareförbundet för sin del utfäste sig att omedelbart häva utfärdade blockadproklamationer, respektera redan ingångna avverkningskontrakt och avtal rörande vinterns skogsavverkningar samt frånfalla sitt krav om upprättande av s. k. grundavtal. Å andra sidan utfäste sig arbetsgivareföreningen, sågverksförbundet och pappersmasseförbundet att hos dem av sina medlemmar, vilka själva eller genom andra bedriva skogsavverkning, förorda tillämpandet av vissa angivna bestämmelser om avlönings utbetalande, vård vid sjukdoms- och olycksfall m. m., vidare att i fråga om avverkning, varom avtal eller kontrakt icke funnes upprättade, förhandlingar i enlighet med förut tillämpad praxis snarast möjligt skulle upptagas mellan ackordstagare och resp. skogsbefäl, samt slutligen att »skogsarbetsgivarna under första hälften av år 1923 skulle ingå på en förutsättningslös överläggning med arbetarna under opartisk ledning för utrönande av i vilken omfattning ändringar i kontraktsbestämmelser för skogsavverkningar äro möjliga att åstadkomma, ävensom på vad sätt ett säkerställande av huggarnes arbetsförtjänst skall kunna åvägabringas.»

Sistnämnda spörsmål, om säkerställande av huggarnas arbetsförtjänst, hade jämte kravet om kollektiv löneuppgörelse varit särskilt uppmärksammat i diskussionen om arbetarpartens avtalsförslag. Skogsarbetsgivarna, som eljest godkänt den kollektiva avtalsformen för sågverk och cellulosafabriker och sålunda icke ställde sig principiellt avvisande mot densamma, ansågo skogsarbetets karaktär omöjliggöra införande av kollektivt avtal på detta område. De förhållanden, under vilka skogsarbete bedrives i Norrland, sades vara på skilda trakter så olikartade och exempelvis beträffande arbetsplatsens avstånd från hemorten, skogsterrängens och virkets beskaffenhet, basvägarnas

[1] Skogsarbetsgivarna i Norrland äro i denna sin egenskap icke anslutna till någon arbetsgivarorganisation. På grund av deras obenägenhet att uppta förhandlingar med skogs- och flottningsarbetareförbundet angående ett av detta framlagt förslag till s. k. grundavtal för timmeravverkningar hade emellertid arbetarparten den 30 januari genom landsorganisationen meddelat, att den som villkor för uppgörelse i de aktuella konflikterna inom sågverks- och pappersmasseindustrierna krävde lösning av skogsarbetarkonflikterna, i vad dessa berörde enskilda skogsarbetsgivare, som för sågverksrörelse eller cellulosaindustri tillhörde arbetsgivareföreningen. Den för medling i skogsarbetarkonflikterna särskilt tillsatta förlikningskommissionen, som tidigare haft resultatlösa överläggningar med representanter för ett antal större trävarubolag, inledde med anledning härav underhandlingar med de nämnda arbetsgivarorganisationerna jämte arbetarparten, varigenom uppgörelse kom till stånd.

längd m. m. så varierande, att uppgörelser om avverkning måste såsom hittills ske medelst kontrakt mellan skogsägare och resp. ackordstagare. Arbetarnas förslag, att arbetspriset för körning och huggning skulle fastställas var för sig och skogsägaren ensam vara ansvarig för huggarens arbete och avlöning, betecknades från arbetsgivarsidan såsom oantagligt med hänsyn till arbetets kontroll och i övrigt de säregna arbetsförhållandena i de norrländska skogarna. Såsom nämnts frånföllo arbetarna genom uppgörelsen den 12 februari 1923 sitt krav om gemensamt grundavtal, varemot frågan om huggarnas ställning ej blev slutgiltigt avgjord, utan förordades att jämte övriga kontraktsbestämmelser bli föremål för överläggning mellan arbetsgivarna och arbetarna.

Sådana överläggningar hava nu ägt rum mellan ett antal större trävaruintressenter samt representanter för landsorganisationen och svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet under ledning av landshövding S. H. Kvarnzelius såsom av socialstyrelsen förordnad opartisk ordförande. Resultatet har blivit en överenskommelse — dagtecknad den 26 augusti 1923 — angående dels vissa punkter, som skola ingå i blivande avverkningskontrakt, dels en del i förhandlingsprotokollet intagna bestämmelser av mera allmän natur.

Uppgörelse om avverkning skall, såsom tidigare varit brukligt, ske genom avtal mellan skogsägaren och vederbörande kontraktstagare (körare) och den senare sålunda kontraktera även huggningsarbetet och anskaffa huggare. I kontraktet skall emellertid införas bestämmelse om att huggare får uppbära sin avlöning direkt hos kontraktsgivaren, därest köraren och av honom anställd huggare härom överenskomma. Vidare skall, där kontraktstagare så påfordrar, det av skogsägaren för huggning beräknade priset angivas i kontraktet. Om emellertid köraren får betala sina huggare ett högre pris än det beräknade, kan han icke påfordra ändring i det för avverkningen i dess helhet överenskomna och i kontraktet bestämda priset.

Bland övriga punkter i uppgörelsen märkes den i kollektiva överenskommelser vanliga om respekterande av föreningsrätten. Skogs- och flottningsarbetareförbundet garanteras vidare uttryckligen förhandlingsrätt för till förbundet anslutna kontraktstagare, dock med den begränsning att uppgörelse om avverkningspris skall ske i förut vanlig ordning med resp. kontraktstagare var för sig. Vidare enades man om att alla från föregående skogsarbetsstrider kvarstående stridsåtgärder skola hävas och att inga repressalier få förekomma mot dem, som varit inblandade i dessa strider.

Överenskommelsen, som gäller till den 1 augusti 1924 med 3 månaders uppsägningstid, godkändes och undertecknades av landsorganisationen och skogs- och flottningsarbetareförbundet samt av ombud för samtliga vid förhandlingarna representerade 19 bolag, och bestämdes, att andra arbetsgivare, som så önska, kunna ansluta sig till densamma före den 15 oktober 1923.

Här nedan återgives överenskommelsen jämte de i förhandlingsprotokollet intagna punkterna in extenso.

I de kontrakt, som komma att upprättas angående skogsavverkningar, skola bl. a. följande bestämmelser ingå:

1) Likvid intill 80 % av arbetsförtjänsten sker i mån av arbetets fortgång, med slutlikvid snarast möjligt dock senast inom fyra veckor efter det snöförhållanden medgiva kontroll över arbetets utförande.

2) Överenskomma kontraktstagaren och av honom anställd huggare, att huggaren skall uppbära sin avlöning hos kontraktsgivaren, skall vid arbetets början till kontraktsgivarens ombud avlämnas ett av kontraktstagaren och huggaren underskrivet meddelande därom, innehållande även uppgift om huggarens avlöning. Kontraktsgivaren har då att för kontraktstagarens räkning, mot av denne för varje utbetalning utfärdad anvisning, till huggaren utbetala hans tillgodohavande med iakttagande av bestämmelserna i punkt 1. Slutlikvid till huggare kan ske tidigare än i punkt 1 sägs, därest körare och huggare äro ense om det belopp, som till denne senare skall i slutlikvid utgå, och må vid sådant förhållande anvisning avseende huggares slutlikvid kunna inlämnas inom åtta dagar efter huggningens slut.

Före avsyning å avverkningstrakten skall vederbörande kontraktstagare underrättas och äger att närvara vid avsyningen. Kan ej enighet uppnås om hans kontraktsenliga ersättningsskyldighet, skall tvisten avgöras av skiljemän på sätt gällande lag stadgar. Kostnad för skiljedom gäldas av den förlorande parten.

Ogulden likvid skall i rättshänseende med hänsyn till förmånsrätt anses likställd med innestående avlöning.

3) Inträffade olycks- och sjukdomsfall skola omedelbart, eller så fort ske kan, anmälas till vederbörande arbetsbefäl. Kontraktsgivaren olycksfallsförsäkrar samtliga vid avverkningen anställda arbetare enligt lag.

Om vid avverkningen anställd arbetare insjuknar under arbetet, ombesörjer och bekostar kontraktsgivaren den läkarundersökning och transport till hemmet eller närmaste sjukvårdsanstalt, som visas vara erforderlig. Kontraktstagaren har skyldighet att vid inträffade sjukdoms- och olycksfall utföra nödiga skjutsar mot i orten gällande pris.

4) Kontraktsgivaren tillhandahåller erforderliga skogshärbärgen och skogsstallar enligt gällande lag.

5) Skulle genom ändrade avverkningsinstruktioner eller andra åtgärder från kontraktsgivarens sida det omkontraherade arbetet väsentligt försvåras eller underlättas, skall däremot svarande jämkning i betalningsvillkoren ske och äga kontraktsgivare och kontraktstagare att överenskomma om den ändring eller det tillägg i de kontraherade betalningsvillkoren, som i anledning härav kunna befinnas skäliga. Kontraktstagaren är dock skyldig att omedelbart ställa sig till efterrättelse de ändrade föreskrifterna.

6) Skulle kontraktsgivaren vara nödsakad inställa avverkningen på grund av omständighet, över vilken han ej kan råda, är han berättigad att omedelbart avbryta avverkningen utan skyldighet till skadestånd gent emot kontraktstagaren. Härvid vare dock, där kontraktstagare iordningställt basväg, denne berättigad till ersättning för den del av kostnaden härför som skäligen kan anses belöpa på den återstående delen av det åtagna avverkningsarbetet. Upphör det för kontraktsgivaren inträffade hindret, och kan avverkningen åter upptagas, är kontraktstagaren, om han så önskar, i första hand berättigad fortsätta arbetet.

Skulle kontraktstagaren genom omständighet, varöver han ej kan råda, bli oförmögen att fullgöra åtaget arbete, är han därför icke ansvarig, men åligger det honom vid sådant fall, att om hindret ofördröjligen underrätta kontraktsgivaren eller dennes ombud samt att, så snart hindret upphört och om kontraktsgivaren detta påfordrar, genast fortsätta arbetet.

De uttalanden i förhandlingsprotokollet, varom man enades, voro följande:

1) I ett från arbetarsidan framlagt förslag till avverkningskontrakt ingick en punkt av följande lydelse: »Inom respektive orter boende arbetare lämnas företräde till erhållande av arbete.»

Under överläggningen härom förklarade man sig på arbetsgivarsidan anse det vara naturligt, att ortens vid avverkningsarbete vana befolkning i regel i första hand kommer i åtanke vid bortsättande av avverkningar.

Efter detta uttalande förklarade sig arbetarna, som med denna punkt avsett att bereda skydd åt organiserade arbetare mot trakasserier på grund av deras anslutning till skogs- och flottningsarbetareförbundet, icke vidhålla sitt förslag i denna del.

Parterna läto av denna anledning även till protokollet anteckna, att rätten att tillhöra förening ömsesidigt skulle respekteras och att trakasserier på grund av att någondera parten är eller icke är ansluten till förening icke finge förekomma.

2) Där så av kontraktstagare påfordras, skall i ackordspriset ingående, för huggning beräknat pris i kontraktet angivas. Ändring i det för avverkningen i dess helhet överenskomna och i kontraktet bestämda priset kan av kontraktsgivare eller kontraktstagare icke påfordras på den grund att annat än det angivna priset utgår för huggningen.

3) Parterna äro ense om att i överensstämmelse med förlikningsförslaget av den $^{12}/_{2}$ 1923 uppgörelse om avverkningsprisen skall ske i hittills vanlig ordning med resp. kontraktstagare var för sig.

4) Parterna enades vidare om att i avverkningskontrakten skola finnas bestämmelser av huvudsakligen samma innehåll som hittills angående:

att avverkningsarbetet skall påbörjas i rätt tid och fullgöras i viss ordning,

att kontraktsgivaren äger rätt att efter viss tid tillsätta ökad arbetskraft, om det visar sig, att kontraktstagaren ej medhinner arbetet,

att kontraktstagaren äger vissa skyldigheter i avseende å avverkningsarbetets utförande ävensom ersättningsplikt om dessa ej iakttagas.

Om formuleringen av dessa bestämmelser må kontraktsgivare och kontraktstagare överenskomma, och förklara arbetsgivarna sig villiga att vid underhandlingar, som avse sådan överenskommelse, även förhandla med svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet, där förbundet visar sig representera arbetsgivarens kontraktstagare.

I övrigt och med den begränsning, som omförmäles i punkt 3) här ovan, må förhandling i förekommande fall äga rum mellan svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet och kontraktsgivare, där framställning från någondera sidan därom göres.

5) Parterna voro eniga därom, att om kontraktsgivaren genom sjukkassa eller på annat sätt sörjt för avverkningsmanskapets sjukvård, behöva bestämmelser enligt punkt 3) i överenskommelsen ej intagas i avverkningskontrakten.

6) Den träffade överenskommelsen gäller från tiden för undertecknandet och till den 1 augusti 1924 med förlängning på ett år i sänder, därest uppsägning ej sker senast 3 månader före giltighetstidens utgång.

7) Arbetsgivare, som icke deltagit i denna överenskommelses upprättande, äger ansluta sig till densamma, därest underrättelse därom lämnas till ordföranden, landshövding S. H. Kvarnzelius, Falun, och svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet, Sollefteå, före den 15 oktober 1923.

8) I och med den nu träffade överenskommelsen äro alla stridsåtgärder, direkta eller indirekta, som föranletts av mellan de av denna överenskommelse berörda parter tidigare rådande meningsskiljaktigheter, återkallade, och utfäster sig svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet att hemställa till sina respektive avdelningar att låta av dem vidtagna stridsåtgärder förfalla. Inga trakasserier av något slag få ifrågakomma mot någon eho det vara må, som varit inblandad i föregående skogsarbetsstrider.

Förslag till lag om lösdrivares behandling.

Den år 1907 tillsatta fattigvårdslagstiftningskommittén, som sedan sin tillkomst avgivit ett flertal betänkanden rörande sociala frågor, har för någon tid sedan även avlämnat betänkande med förslag till lag om lösdrivares behandling. Betänkandet innehåller lagförslag med motiv samt följande bilagor: 1) statistiska undersökningar rörande tillämpningen av gällande lösdrivarlag, 2) undersökning rörande tattare och zigenare samt 3) en redogörelse för lösdrivares behandling i en del främmande länder.

Med hänsyn till uppställningen ansluter sig det nya förslaget om lösdrivares behandling i det närmaste till den nuvarande lösdrivarlagen, och även förutsättningarna för lagens tillämpning äro desamma som nu. Såsom lösdrivare skulle alltså kunna behandlas en var, som sysslolös stryker omkring från ort till annan utan medel till sitt uppehälle, där ej omständigheterna ådagalägga, att han söker arbete; vidare den, som eljest underlåter att ärligen försörja sig och tillika förer ett sådant levnadssätt, att därav uppstår våda för allmän säkerhet, ordning eller sedlighet. Åldersgränsen för behandling som lösdrivare har i förslaget satts till 18 år.

Själva förfarandet är byggt på samma principer som i gällande lösdrivarlag, men vissa kompletteringar hava ägt rum, dels för att trygga utredningen och dels för att bereda möjlighet till förebyggande åtgärder. Sålunda ankommer det fortfarande på den lokala polisen att inställa lösdrivare till förhör å landet inför landsfiskal och i stad inför stadsfiskal. Vid förhöret skall enligt förslaget närvara någon av förhörsledaren tillkallad person. Har den anhållne gjort sig skyldig till lösdriveri, skall han varnas. Vid varningens meddelande skall den anhållne erinras om vådan av sitt levnadssätt samt tillhållas att skaffa sig arbete. För att emellertid bereda möjlighet för lösdrivaren att återgå till ett ordentligt levnadssätt skola enligt förslaget vissa *förebyggande åtgärder* vidtagas i samband med varningen. Den som meddelar varningen bör nämligen enligt förslaget vara den varnade behjälplig med anskaffande av arbete, husrum och uppehälle och har för sådant ändamål att själv vidtaga lämpliga åtgärder eller att hänvända sig till arbetsförmedlingsanstalt, fattigvårdsstyrelse eller kommunal myndighet, eller, om det anses lämpligare, till enskild institution, som är villig att omhändertaga den varnade.

Har en för lösdriveri varnad ånyo gjort sig skyldig till lösdriveri, kan han häktas och insändas till Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet. Innan häktning sker, skall liksom nu å landet landsfiskal och i stad stadsfiskal först hålla ett förhör med lösdrivaren. När skäl därtill finnes, kan förhörsledaren meddela den anhållne förnyad varning.

Efter lösdrivarens inställande hos Kungl. Maj:ts befallningshavande hålles där nytt förhör i saken. Då sådant finnes vara av nöden för målets ut-

redning, kan förordnas om förhör vid domstol. Den häktade äger i båda fallen att anlita biträde vid förhöret. Befinnes den häktade hava gjort sig skyldig till lösdriveri, förordnar Kungl. Maj:ts befallningshavande om den häktades intagande å tvångsarbetsanstalt. Därest skäl finnas föreligga till antagande, att den häktade kan tillrättaföras utan intagande i tvångsarbetsanstalt, må Kungl. Maj:ts befallningshavande meddela honom förnyad varning, vilken liksom varningen inför lands- eller stadsfiskal skall vara förbunden med försök till arbetsanskaffning. Därest omständigheter framkommit, som giva grundad anledning till antagande, att det med tvångsarbetet avsedda ändamålet skall kunna vinnas genom lösdrivarens överlämnande till lämplig anstalt, förening eller enskild, kan Kungl. Maj:ts befallningshavande låta *anstå med verkställigheten* av beslut om tvångsarbete och förordna om sådant överlämnande under särskilt bestämda villkor (ett slags villkorlig dom). — Den som i följd av ålderdom, sjukdom, lyte eller eljest bristande kropps- eller själskrafter är oförmögen att genom arbete försörja sig (alltså föremål för obligatorisk fattigvård) må ej dömas till tvångsarbete.

Nu gällande lösdrivarlag innehåller, att tvångsarbete skall ådömas på bestämd tid inom vissa i lagen angivna skalor. Den normala skalan är en månad till ett år, men i vissa fall kan tvångsarbete utsträckas till tre ar. Inom dessa gränser har Kungl. Maj:ts befallningshavande att utsätta viss bestämd tid, under vilken tvångsarbete skall äga rum.

Kommittén har i sitt förslag i stället upptagit bestämmelser om ådömande av tvångsarbete på *obestämd tid*. Kungl. Maj:ts befallningshavande skall därför i sitt förordnande om den häktades intagande å tvångsarbetsanstalt ej utsätta tiden för tvångsarbetet, utan denna skall bestämmas senare under tvångsarbetets fortgång. Förslaget uppställer såsom normal maximitid för kvarhållande i tvångsarbetsanstalt två år. Då i en del fall två år anses för kort, har i förslaget upptagits en bestämmelse därom, att en tvångsarbetare kan kvarhållas i anstalten intill tre år. Förutsättning härför är, att det på grund av den intagnes föregående liv eller hans förhållande vid anstalten synes uppenbart, att han, om han utskrives vid två-årstidens utgång, skall återgå till ett sysslolöst och samhällsvådligt levnadssätt. De ovan angivna maximitiderna äro avsedda att utgöra den gräns, utöver vilken anstaltsbehandlingen icke får sträcka sig. Huruvida maximitiderna skola utnyttjas eller icke beror enligt förslaget på i varje fall föreliggande omständigheter. Därest nämligen tvångsarbetaren kan antagas komma att efter tidigare utskrivning ärligen försörja sig samt föra ett arbetsamt och ordentligt liv, kan utskrivning äga rum före nämnda maximitider. Med mindre särskilda skäl därtill föreligga, får utskrivning dock icke äga rum förrän ett år efter intagandet. Frågor om förlängning av tiden för tvångsarbetet utöver två år ävensom om utskrivning före nämnda tid eller före den tid av tre år, till vilken förlängning kan hava beslutats, prövas av Kungl. Maj:ts befallningshavande i det län, där tvångsarbetsanstalten är belägen.

För att bereda möjlighet till en övergång från den stränga bundenheten inom anstalten till den obegränsade friheten har kommittén genom en bestämmelse

om *försöksutskrivning* sökt skapa en mellantid, under vilken den å anstalt intagne tillåtes vistas utanför anstalten, men dock fortfarande är bunden av vissa regler beträffande sitt levnadssätt. Enligt denna bestämmelse må tvångsarbetsanstalts styrelse, därest sådant finnes vara gagneligt för den intagnes återgång till ett arbetsamt och ordentligt liv och förhållandena i övrigt synas föranleda därtill, kunna tills vidare eller för viss tid överlämna tvångsarbetaren till lämplig anstalt eller förening eller anställa honom i arbete, tjänst eller yrke hos person, som åtager sig att samverka med tvångsarbetsanstalten för fyllande av dess uppgift. Försöksutskrivning får i regel ej ske förrän ett år efter intagandet, med mindre särskilda omständigheter det föranleda och Kungl. Maj:ts befallningshavande, som har uppsikt över anstalten, samtycker därtill. På försök utskriven person kan när som helst återintagas enligt beslut av anstaltsstyrelsen. Under försöksutskrivningen skall anstaltens styrelse öva tillsyn över den på försök utskrivne genom därtill utsedd person, förening eller myndighet. — Vid definitiv utskrivning skall tvångsarbetaren förhjälpas till den ort, där han erhållit eller har utsikt att finna sysselsättning.

I stad, där poliskammare finnes, utövar poliskammare i fråga om lösdrivares behandling den myndighet, som enligt lagförslaget tillkommer Kungl. Maj:ts befallningshavande.

Kommittéförslaget utgår från att tvångsarbetsanstalter skola anordnas av staten. Emellertid har i förslaget inrymts ett stadgande om rätt för Konungen att såsom tvångsarbetsanstalt erkänna anstalt, som blivit eljest med eller utan bidrag av staten anordnad för mottagande av tvångsarbetare. Sistnämnda stadgande har tillkommit särskilt med tanke på de kvinnliga lösdrivarna.

I fråga om grunderna för statens ingripande mot lösdriveri finner kommittén, att principerna om sysslolöshet, medellöshet och allmänfarlighet fortfarande böra ligga till grund för lösdrivarlagstiftningen.

Åt frågan om lösdriveriets kriminalisering och lösdrivarmålens behandling vid allmän domstol har kommittén ägnat en utförlig framställning. Kommittén uttalar däri, att kriminalisering av lösdriveriet icke är betingad av lösdriveriets natur eller ägnad att medföra några fördelar med hänsyn till dess motarbetande eller behandling av den omhändertagne lösdrivaren. I varje fall anser kommittén, att en kriminalisering av lösdriveriet och dit hörande företeelser är förenad med synnerligen stora svårigheter och knappast låter sig genomföra annat än i samband med en ny strafflag och ny straffprocessordning. Vidkommande proceduren i lösdrivarmål har kommittén, såsom framgår av ovanstående redogörelse för huvudgrunderna för förslaget, bibehållit lösdrivarmålen hos Kungl. Maj:ts befallningshavande och poliskammare ävensom den nu gällande bestämmelsen, att lösdrivarmålen i sista hand skola avgöras av högsta domstolen.

Prostituerade. Jämväl de kvinnor, som vanemässigt skaffa sig inkomster genom lösa och tillfälliga förbindelser, har kommittén ansett böra falla under

lösdrivarlagen. Kommittén har därvid särskilt framhållit, att genomförandet av ett av kommittén tidigare i betänkandet om den offentliga barnavården framställt förslag, enligt vilket flickor intill 18 år, som visa tendenser till ett sedeslöst levnadssätt, komme att omhändertagas enligt barnavårdslagen, säkerligen skulle bliva av stor betydelse för prostitutionens hämmande. I samma riktning skulle även verka de förebyggande åtgärder i samband med anhållande och varning för lösdriveri, som kommittén upptagit i sitt föreliggande förslag Härvid påpekas, att i de större städerna, särskilt i Stockholm, bör finnas en person, som på allvar kan åtaga sig de anhållna eller häktade kvinnornas sak samt anlita alla tänkbara åtgärder för att rycka dem undan deras förutvarande levnadssätt. Kommittén uttalar som önskemål, att en särskild polissyster skall åtaga sig deras sak, eller att en kurator anskaffas, efter mönstret från vad som nu i Stockholm praktiseras beträffande sinnessjuka, eller att någon institution, sådan som Skyddsvärnet, Frälsningsarmén eller Unga kvinnors värn, tillåtes att genom någon av sina representanter vid samtal med de anhållna sätta sig in i deras personliga förhållanden samt söka hjälpa dem.

I fråga om tvångsarbetsanstalter för kvinnor är det enligt kommitténs mening ett önskemål att få till stånd flera mindre hem, ledda av någon förening, vilken sysslar med räddningsverksamhet bland kvinnor.

Tattare och zigenare. Av kommitténs utredning om tattare och zigenare framgår, att det i Sverige finnes sammanlagt något över 1 800 tattare och zigenare. De sistnämndas antal har kommittén uppskattat till omkring 250. Det största antalet tattare finnes inom Jönköpings län (301). Därnäst komma Värmlands län (254), Gävleborgs län (171), Göteborgs och Bohus län (140), Hallands län (137) samt Kalmar län (113). Över förekomsten av tattare inom landet har kommittén upprättat en karta, som bifogas betänkandet. Kommittén har vidare låtit verkställa specialundersökningar rörande förekomsten av tattare inom vissa orter ävensom angående en känd tattarsläkt.

Såsom åtgärder mot tattarna föreslår kommittén, att lösdrivarlagen, som i de flesta fall är tillämplig på dessa personer, kommer till användning mer än som sker samt att tattarbarnen omhändertagas av barnavårdsnämnderna. Efter norskt exempel väcker kommittén dessutom förslag om att på statens bekostnad inrätta barnhem för mottagande av tattarbarn samt att söka kolonisera tattarna och sålunda få dem att sluta med sitt vandringsliv.

Kommittén fäster uppmärksamheten på önskvärdheten av att hästhandeln, varmed såväl tattare som zigenare syssla, underkastas kontroll på ett eller annat sätt. Vidare anser den förbud böra utfärdas för zigenarna att giva tillställningar, då de därigenom förskaffa sig sina huvudsakligaste inkomster och således beredas möjlighet att fortsätta med sitt kringvandrande liv. Därest zigenarnas och tattarnas förvärvskällor stoppades samt handeln under kringgående närmare reglerades, skulle enligt kommitténs mening skälen för deras kringvandrande försvinna och utsikter finnas att slutligen komma till rätta med dessa befolkningselement.

Kontrollstyrelsens utlåtande angående revision av lagstiftningen mot fylleri och dryckenskap.

Genom remiss den 2 november 1920 anbefallde Kungl. Maj:t kontrollstyrelsen att avgiva utlåtande över riksdagens skrivelse n:r 204 den 5 maj 1920 om revision av gällande bestämmelser emot fylleri och dryckenskap.[1] I sitt med anledning därav avgivna utlåtande anför kontrollstyrelsen bl. a. följande:

Den svenska lagstiftningen mot fylleri innefattas dels i 18 kap. 15 § strafflagen, dels ock i förordningen den 16 november 1841 emot fylleri och dryckenskap. Dessa bestämmelser, som innehålla det väsentliga i den svenska fyllerilagstiftningen, stå genom sin ålderdomlighet och knapphet i en bjärt motsats till den lagstiftning, som är gällande både beträffande försäljning av rusdrycker och i fråga om behandling av alkoholister. Till en början torde sammanhanget mellan nu ifrågavarande särskilda lagstiftningskomplex böra fastställas.

Lagstiftningen beträffande försäljning av rusdrycker och därmed sammanhängande författningar har ju till huvudsyfte att så långt sig låter göra förekomma missbruk av berusande drycker. I rusdrycksförsäljningsförordningens 63 § utsäges detta med föreskriften, att all försäljning av rusdrycker skall ordnas så, att därigenom åstadkommes så ringa skada som möjligt. Lagstiftningen beträffande försäljning av rusdrycker står sålunda i viss mån på ett annat plan än lagstiftningen mot fylleri och lagstiftningen beträffande behandling av alkoholister; den förra lagstiftningen är profylaktisk till sitt syfte, under det de senare avse samhällets ingripande mot vissa följder av rusdrycksmissbruket. Denna olikhet i syftet utesluter emellertid ingalunda, att dessa särskilda lagstiftningsområden komplettera och måste komplettera varandra. Den nu gällande restriktionslagstiftningen är ju icke så fullkomlig, att den förhindrar fylleri och alkoholism. En lagstiftning mot fylleri och alkoholism måste därför anses såsom komplement till försäljningslagstiftningen. Och med hänsyn till sistnämnda lagstiftnings särskilda syfte att utestänga notoriska rusdrycksmissbrukare från inköp av rusdrycker i förening med det förhållandet, att dessa kunna, om än ock med vissa svårigheter, förskaffa sig rusdrycker i den olagliga handeln, måste en rationellt ordnad fyllerilagstiftning i ej ringa grad förstärka effekten av försäljningslagstiftningen. Visserligen träffar man genom fyllerilagstiftningen endast vissa former av alkoholmissbruket, men, därest sagda lagstiftning kan anordnas på ett sådant sätt, att fylleriet minskas och tillbakaträngés, torde åtskilligt vara vunnet. Ett av de syften, som en restriktiv försäljningslagstiftning vill realisera, torde därför till en viss omfattning kunna förverkligas genom en rationell fyllerilagstiftning.

Lagstiftningen mot fylleri och lagstiftningen om behandling av alkoholister befinna sig såtillvida på samma plan, att de bägge avse rusdrycksmissbrukets följdföreteelser. Fyllerilagstiftningen riktar sig emellertid mot det akuta ruset under det att alkoholistlagstiftningen avser den särskilda behandling, som kroniska alkoholister underkastas för att återställas till hälsa. I vissa fall beröra emellertid de båda lagstiftningsområdena varandra, i det att personer, som upprepade gånger dömts för fylleri, kunna behandlas såsom alkoholister. Genom en lag, som antogs av 1922 års riksdag, kan nämligen beträffande den, som är hemfallen åt dryckenskap och som blivit under de två senast förflutna åren upprepade gånger dömd till ansvar för fylleri, förordnande meddelas om hans intagande å allmän anstalt för vård av alkoholister.

Behovet av en rationellt ordnad fyllerilagstiftning är enligt kontrollstyrelsens mening mycket trängande. Trots den minskning av antalet fylleriförseelser, som framträtt

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 1033.

sedan 1913 och som torde få sättas i samband med den restriktiva försäljningslagstiftningens verkningar, är dock antalet så stort, att det måste anses bära vittne om förefintligheten av allvarliga sociala olägenheter.

Den första fråga, som torde böra prövas i detta sammanhang, är, huruvida det överhuvud är möjligt att åstadkomma en sådan lagstiftning, att fylleriet verksamt tillbakaträngés. Det finnes många, som hålla före, att en lagstiftning mot fylleriet har ringa utsikter att medföra någon i varje fall större effekt. Den framstående tyske straffrättsspecialisten professor G. Aschaffenburg har i sitt arbete »Vergleichende Darstellung des deutschen und ausländischen Strafrechts» sålunda hävdat en pessimistisk uppfattning: »Trunksuchtsgesetze halte ich für überflüssig, wenigstens soweit sie die Trunkenheit zum Gegenstand strafrechtlicher Folgen machen. Der Kampf gegen den Alkohol kann nicht dadurch geführt werden, dass man einzelne Trunkene auf der Strasse herausgreift. Die Erfahrungen der Länder, die die offentliche Trunkenheit mit Geld- oder Haftstrafe bedrohen, können nicht gerade dazu ermutigen diesen Weg auch einzuschlagen». Enligt vad erfarenheten visar äro nämligen enligt Aschaffenburgs mening bötes- eller fängelsestraff gent emot fylleri fullständigt verkningslösa.

Även om Aschaffenburg kan ha rätt därutinnan, att den rådande lagstiftningen mot fylleri i de länder, där bötesstraff förekommer, hittills haft ringa om ens någon verkan i avseende å tillbakaträngandet av fylleriet, torde man därför icke böra uppgiva hoppet om att genom rationella ändringar öka effekten av denna lagstiftning. I själva verket torde alltför liten uppmärksamhet hava ägnats förevarande spörsmål och strävandena väsentligen inriktats på åtgärder att förekomma fylleriet genom en restriktiv eller prohibitiv lagstiftning. Även om åtgärder av sistnämnda slag äro synnerligen viktiga, torde speciella, verksamma åtgärder mot fylleriet icke böra försummas. Särskilt i Sverige har lagstiftningen i hög grad lämnat åsido de speciella åtgärderna mot fylleriet. Frågan om dylika åtgärder synes väl värd att göras till föremål för en särskild utredning, varvid olika synpunkter och uppslag böra ägnas en sorgfällig och grundlig uppmärksamhet. På grund av frågans säregna natur torde emellertid sagda utredning näppeligen leda till åsyftat resultat, om den utfördes av någon särskild ämbetsmyndighet eller av några ämbetsverk i förening. I sina olika utgreningar berör en fyllerilagstiftning medicinalstyrelsens, fångvårdsstyrelsens, socialstyrelsens och kontrollstyrelsens ämbetsförvaltning; spörsmålet är jämväl av juridisk natur. Vid utredningen torde därför en samverkan mellan representanter för nyssnämnda olika områden vara att förorda.

Skulle Kungl. Maj:t finna skäligt att förordna om en särskild utredning genom sakkunniga personer, torde utredningsarbetet icke böra bindas vid några på förhand angivna riktlinjer. Det synes vara ändamålsenligast, att olika synpunkter och uppslag beredas tillfälle att under utredningen allsidigt skärskådas. Kontrollstyrelsen tillåter sig att i det följande framföra några uppslag, som torde böra tagas under övervägande vid en särskild utredning av spörsmålet.

En av anledningarna till det nuvarande fylleristraffets ringa verkan är det svaga straffhotet. Fylleristraffet aktas otvivelaktigt för ringa av många människor. Särskilt i Sverige, där bötesstraffets maximum är femtio kronor, måste också straffhotet anses såsom mycket ringa och för det ojämförligt största antalet vara utan all betydelse. Då böterna icke betalas, skola visserligen dessa förvandlas till fängelse, men bötesmaximum (50 kr.) motsvarar enligt gällande bestämmelser endast 6 dagars fängelse. Straffet för fylleri är sålunda mycket milt och kan sägas hava, sedan detta straff fastställdes år 1904, i hög grad mildrats på grund av penningvärdets fall. Den ringa effekten av bötesstraffet sammanhänger i viss grad med brister i det i Sverige tillämpade bötesstraffet såsom sådant. Dessa brister föranledde riksdagen att år 1908 avlåta en skrivelse med anhållan om förslag till ändringar i fråga om bötesstraffet (riksdagens skrivelse n:r 62). Riksdagen begärde där, att bötesstraffet skulle så ändras, att det kunde avpassas efter den bötfälldes förmögenhetsställning och i samband därmed bötesstraffens maxima starkt höjas; åtgärder borde vidtagas för att

böterna skulle få avbetalas och icke såsom vanligt vore avarbetas; de, som tredskade vid betalningen skulle fortfarande få avtjäna böterna inom fängelsets murar, men rättvisan krävde, att bötesfångarna hölles till ett mera effektivt arbete och att förvandlingsstraffet på annat sätt skärptes. Utredningen i ärendet har anförtrotts åt professor J. Thyrén, som framlagt riktlinjer i ämnet genom betänkandet »Principerna för en strafflagsreform» I—III. De synpunkter, som professor Thyrén däri anlagt i fråga om bötesstraffet i allmänhet, torde vara helt tillämpliga även i fråga om bötesstraffet för fylleriförseelser, vilka enligt vad statistiken utvisar utgöra det ojämförligt största antalet av de förseelser, som äro belagda med bötesstraff. Den strafflagsreform, som i en framtid är avsedd att genomföras, torde emellertid komma att så betydligt draga ut på tiden, att en reform av fyllerilagstiftningen, vilken, såsom förut framhållits, är av trängande natur, lämpligen icke kan anstå så länge. Med hänsyn härtill synes det önskvärt, att en separatlagstiftning för bekämpandet av fylleriet åvägabringas. En dylik utbrytning av straffen för fylleriförseelser ur den allmänna strafflagen torde också ur andra synpunkter låta sig försvaras. Dessa förseelser bilda nämligen en noggrant avgränsad kategori för sig och uppvisa åtskilliga särmärken.

Vad som särskilt torde motivera en utbrytning av bestämmelserna ur strafflagen, är den möjlighet, som därigenom öppnas till en mera individualiserad behandling av fylleristerna. Den behandling, som fylleristerna för närvarande äro underkastade från det allmännas sida, måste nämligen anses vara i hög grad slentrianmässig. En person, som första gången begått en fylleriförseelse underkastas nästan identiskt samma behandling som den, vilken under samma år upprepade gånger begått fylleriförseelser. Återfallsfylleristernas antal är visserligen icke så stort, men de representera en icke obetydlig del av förseelsernas antal. I Göteborg var t. ex. år 1922 (enligt aktiebolaget Göteborgssystemets statistik) fylleriförseelsernas antal 5 591 och antalet bötfällda personer 3 839; antalet personer, som bötfällts fyra eller flera gånger under år 1922 utgjorde visserligen endast 199 eller 5 % av hela antalet bötfällda personer, men de av dem begångna förseelserna voro 1 102 eller 20 % av hela antalet förseelser. En annan behandling än den nuvarande av dessa återfallsfylleristers skulle otvivelaktigt kunna bidraga till en icke obetydlig sänkning av fylleri-siffrorna. Visserligen har, såsom förut erinrats, genom en lag, som antogs vid 1922 års riksdag, tillägg av sådant innehåll gjorts till lagen om behandling av alkoholister, att beträffande den, som under de två senast förflutna åren upprepade gånger dömts till ansvar för fylleri, förordnande kan meddelas om hans intagande å allmän anstalt för fylleristers. Någon mera påtaglig verkan av denna bestämmelse kan givetvis icke ännu hava framträtt. Stadgandet i fråga synes emellertid böra närmare sammanknytas med den speciella lagstiftningen till bekämpandet av fylleriet, exempelvis därigenom, att varje till ansvar för fylleri flera än en gång dömd person vid meddelandet av utslaget erinrades om den i lagen om behandling av alkoholister stadgade påföljden. Det synes också böra övervägas, huruvida icke domstol själv må kunna förordna om vederbörande återfallsfyllerists intagande å anstalt eller, om detta icke anses lämpligt, domstolen må kunna direkt, utan förmedling av nykterhetsnämnd, göra framställning hos länsstyrelse om dylikt förordnande.

Det synes också böra upptagas till övervägande, huruvida icke i avseende på återfallsfylleristerna andra åtgärder böra ifrågakomma, som kunna medverka till att föra dem bort från deras fördärvliga vanor. Dessa vanor bero hos många fylleristers i lika hög grad på omgivningens påverkan (miljön) som på en hos individen själv förefintlig benägenhet för alkoholmissbruk. Ett lösgörande av individen från miljön kan ofta vara tillräckligt för att hos honom skapa nyktrare vanor. Uppfattningen om lämpligheten av miljöändring har fått uttryck i lagen om behandling av alkoholister, i vars 4 § 2 mom. föreskrives, att nykterhetsnämnd, innan ansökning göres om förordnande, att alkoholist skall intagas å alkoholistanstalt, skall vidtaga åtgärder, som äro lämpade att återföra honom till ett nyktert och ordentligt liv, och angives såsom så-

dana åtgärder bland annat, att nämnden skall söka bereda honom, för minskande av frestelserna till bruk av rusdrycker, anställning hos lämplig person eller ombyte av verksamhet eller vistelseort. Vidtagandet av sådana åtgärder gent emot återfallsfylleristerna synes vara fullt ut lika befogat som i fråga om alkoholisterna. Åtgärder av berörda beskaffenhet synas också vara av mindre ingripande natur än exempelvis internering å anstalt. Lika väl som fattigvårdsstyrelse på grund av 71 § i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården kan förelägga den, som genom lättja eller liknöjdhet ådrager minderåriga barn eller hustru sådan nöd, att fattigvård måste lämnas dem, att inställa sig till och efter sin förmåga fullgöra honom å fattigvårdsanstalt eller eljest anvisat arbete, lika berättigat synes det vara, att domstol får befogenhet att i avseende å den, som genom upprepat fylleri väcker allmän förargelse och ådagalägger ett antisocialt handlande, meddela förordnande, att han ombyter verksamhet eller vistelseort. Ett sådant förordnande torde för övrigt innebära för fylleristen en mindre sträng påföljd än beslut om hans internering å alkoholistanstalt, vilket sistnämnda ju innebär en frihetsförlust, under det att den förstnämnda åtgärden endast inskränker hans valfrihet i avseende på verksamhet och vistelseort.

Det skulle visserligen kunna invändas, att vilken strängare åtgärd, som än tillgripes mot återfallsfylleristerna — vare sig internering, fängelsestraff, bortdömande för lösdriveri eller förordnande om ombyte av verksamhet eller vistelseort — påföljden måste anses för sträng i förhållande till den begångna förseelsen såsom sådan. Det torde emellertid böra fasthållas, att, därest det överhuvud skall äga rum ett ingripande mot fylleristerna, samhället måste gent emot dem, som gång efter annan uppträda så berusade, att de komma allmän förargelse åstad, tillgripa sådana åtgärder — vare sig genom straff eller på annat sätt — att antingen blotta hotet förmår avhålla somliga eller, där hotet ej har effekt, åtgärden kan antagas åvägabringa en förbättring hos den, som därav träffas. Den omständigheten, att en individ använder alkoholhaltiga drycker på sådant sätt, att han upprepade gånger under en kortare tid måste omhändertagas av ordningsmakten, kan icke anses blott såsom en olycklig tillfällighet utan såsom en yttring av en vana, vars tillvaro innebär en fara för att samhället kommer att tillfogas skador av större eller mindre omfattning, därest intet ingripande sker.

En bidragande orsak till att fylleriförseelser icke anses såsom några allvarliga fel inom åtskilliga befolkningslager torde vara den i hög grad av slentrian präglade behandlingen av ifrågavarande förseelser vid domstolarna. I vad mån en reform i nu berörda avseende kan genomföras, låter sig icke avgöra, i varje fall icke på detta stadium av frågans behandling. Därest det vid en närmare undersökning av spörsmålet skulle visa sig möjligt, att fylleristerna kunde behandlas av samhällsorgan med tillräcklig insikt och tillräcklig arbetskraft för att fullfölja den särskilda uppgiften, skulle otvivelaktigt mycket vara vunnet.

Det nuvarande tillvägagångssättet gent emot en person, som gjort sig skyldig till fylleriförseelse, torde icke inge honom en föreställning om att samhället allvarligt ogillar hans förseelse. När han nyktrat till, bemötes han ofta av polisen snarare som om han hade råkat ut för en olyckshändelse, vilken kunnat drabba även den bäste, än som om han hade gjort sig skyldig till ett allvarligt fel. Man anvisar honom möjlighet att slippa få stämningen hemsänd och undgå inställelse vid polisdomstolen genom att infinna sig å polisstationen och där godkänna polisrapporten. Infinner han sig vid domstolen, mötes han av en handläggning, som är formell och mekanisk samt utan nämnvärt inslag av moraliskt ogillande.

Den ytterst svaga reaktionen mot fylleristerna från samhällets sida torde måhända få sättas i samband med den tolerans, som sedan gammalt från allmänhetens sida visats gent emot fylleriet. Under de senaste årtiondena torde emellertid en ändring härutinnan hava ägt rum och allmänhetens reaktion mot fylleriet hava blivit kraftigare. När en berusad person uppträder å allmän plats, är det numera ägnat att framkalla ogillande hos de flesta, även om han icke stör den allmänna ordningen.

Denna nu berörda förändrade uppfattning hos allmänheten torde vara ett skäl att även söka åstadkomma en ändring av polispraxis. Ehuru den svenska lagstiftningen kriminaliserat det rena fylleriet, sker emellertid anhållande av en fyllerist först då fylleriet åtföljes av skråI, handgripligheter, antastande av personer eller andra ordningsstörande handlingar. Det synes önskvärt, därest så låter sig göra, att vid en förändring av lagstiftningen på förevarande område åtgärder vidtoges i syfte att hos ordningsmakten inskärpa önskvärdheten av att fylleriet även beivras, då det framträder utan samband med oljud, oväsende eller förargelseväckande beteende.

Slutligen må framhållas önskvärdheten av att fylleriförseelse, begången av person, som för transportmedel (fartyg, automobil, järnvägståg eller dylikt), må föranleda, utom eventuellt straff, även indragning av rätt att föra transportmedel. Genom fylleriförseelsen synes nämligen en förare av transportmedel hava ådagalagt en sådan opålitlighet i sitt handlande, att ansvaret för andra människors liv icke kan anförtros honom. Den mängd trafikolyckor, som årligen förekommer, beror i icke ringa utsträckning på ett övermåttligt alkoholbruk hos förarna av transportmedel; särskilt de moderna transportmedlen fordra av sina förare, på grund av den höga fart, som dessa medel utveckla, kallblodighet, lugn och sinnesnärvaro. I ett grannland har uppställts såsom fordran på vissa förare av transportmedel, att de skola vara avhållsamma i fråga om bruket av rusgivande drycker. En sådan fordran kan emellertid näppeligen upprätthållas till allmän efterlevnad. Däremot synes ett stadgande om förlust av rätt att föra allmänt transportmedel, därest vederbörande gjort sig skyldig till fylleri, även om förseelsen ägt rum utan samband med framförande av transportmedel, vara ägnat att utgöra ett verksamt hot mot alkoholexcesser från deras sida, som i egenskap av förare av transportmedel bära ansvaret för andra människors liv. Det synes kunna ifrågasättas, huruvida icke straffet för fylleriförseelse av förare av transportmedel bör, där förmildrande omständigheter icke förelegat, i regel sättas till fängelse.

Det första nordiska sjukförsäkringsmötet i Kristiania den 20—22 augusti 1923.

På initiativ av de norska kretssjukkassornas landsförening avhölls den 17—18 april 1922 i Göteborg en konferens mellan representanter för de statliga sjukförsäkringsmyndigheterna och sjukkasseorganisationerna i Sverige, Norge och Danmark för överläggning rörande ett mera verksamt samarbete på sjukförsäkringens område mellan de nordiska länderna. Konferensen uttalade sig enhälligt för ett dylikt samarbete och antog, med förbehåll för vederbörande myndigheters och organisationers godkännande, nedan återgivna *stadgar för nordiska sjukförsäkringsmöten.*

Sedan dylikt godkännande lämnats, avhölls i enlighet med den fastställda planen det första nordiska sjukförsäkringsmötet i Kristiania den 20—22 augusti 1923. Till mötet hade infunnit sig representanter för de statliga sjukkassemyndigheterna — socialstyrelsen i Sverige, riksförsäkringsanstalten i Norge och sjukkasseinspektoratet i Danmark — och sjukkasseorganisationerna i de tre nordiska länderna. Såsom särskilt inbjudna hade dessutom infunnit sig representanter för riksförsäkringsanstalten i Sverige, socialdepartementet och fabriksinspektionen i Norge samt inrikesministeriet och arbetarförsäkringsrådet i Danmark. Såsom mötets ordförande fungerade ordföranden i de norska kretssjukkassornas landsförening, bestyrer M. Ormestad, och såsom vice ordförande byråchefen Theofil Andersson och sjukkasseinspektören L. P. Borberg. Mötet öppnades med ett kortare hälsningstal av chefen för det norska socialdepartementet, statsrådet Klingenberg.

I enlighet med arbetsutskottets beslut hade följande frågor upptagits på mötets program:

1) Bör den offentliga sjukförsäkringen utsträckas till att omfatta hela befolkningen, och huru bör i så fall inkomstgränsen fastställas? Huru skall vidare gränsen dragas mellan den offentliga och den privata sjukförsäkringen?

2) Huru skola sjukkassorna genom lagbestämmelser och kontroll skydda sig mot oberättigade krav?

3) Bör och kan den officiella sjukstatistiken i de nordiska länderna planläggas och bearbetas efter mera ensartade principer, så att den bättre än nu kan bilda underlag för direkta jämförelser till belysning av skilda spörsmål?

4) Överflyttning av sjukkassemedlemmar från det ena landet till det andra.

5) Ordningen för det framtida samarbetet på sjukförsäkringens område.

Den första frågan inleddes av byråchefen Andersson (Sverige), sjukkasse-

inspektören Borberg (Danmark) och höjesteretsadvokat Christensen (Norge), den andra av byråchefen Böhn (Norge), skolinspektören Pedersen (Danmark) och aktuarien Areschoug (Sverige), den tredje av bestyrer Ormestad (Norge), sekreteraren Rydin (Sverige) och kand. pol. Bang (Danmark) samt den fjärde av skolinspektören Pedersen (Danmark). Utom själva inledningsföredragen förekom i samtliga frågor en delvis ganska ingående diskussion. I fråga om sjukstatistiken beslöts uppdraga åt arbetsutskottet att söka uppgöra och för nästkommande möte framlägga förslag till enhetliga grunder. Jämväl frågan om överflyttningen överlämnades åt utskottet med uppdrag att söka genomföra överflyttningsregler, gällande för alla tre länderna.

Beträffande frågan om ordningen för det fortsatta samarbetet beslöts enhälligt, att detta skulle fortgå enligt de på konferensen i Göteborg uppdragna riktlinjerna. Ett från riksförsäkringsanstalten i Norge emanerande förslag om anslutning av sjukförsäkringsmötena till de nordiska olycksfallsförsäkringskongresserna ansågs icke för närvarande kunna godtagas, då såväl sakliga som organisatoriska skäl bestämt talade emot en dylik förening.

Jämlikt stadgarna utsågs slutligen ett arbetsutskott med uppdrag att ombesörja det mera permanenta samarbetet och förbereda nästa sjukförsäkringsmöte, som bestämdes skola hållas i Köpenhamn år 1926. Till ledamöter av detta utskott utsågos från Sverige byråchefen Andersson (socialstyrelsen) samt riksdagsman Berglund och faktor Lindberg (Sveriges allmänna sjukkasseförbund), för Danmark sjukkasseinspektören Borberg (sjukkasseinspektoratet) samt skolinspektören Pedersen och skatterådsförmannen Sörensen (de danske sjukkassornas samverkande centralföreningar) samt för Norge bestyrer Ormestad och advokaten Angell (kretssjukkassornas landsförening). För norska riksförsäkringsanstalten skulle ombud senare komma att utses. Till ordförande i arbetsutskottet utsågs skolinspektören Pedersen.

STADGAR
för
Nordiska sjukförsäkringsmöten.

§ 1.

Till främjande av planmässigt samarbete, särskilt med avseende å utbyte av erfarenheter på den sociala sjukförsäkringens område, avhållas skandinaviska sjukförsäkringsmöten som regel en gång vart tredje år.

§ 2.

Dessa möten äga rum växelvis i Danmark, Norge och Sverige. Rätt att sända representanter till sjukförsäkringsmötena tillkommer centralmyndigheten för sjukkasseväsen samt sjukkassornas centralorganisation inom vart och ett av de nämnda länderna, nämligen

för Danmark: Statens sygekasseinspektorat och De danske sygekassers samvirkende centralforeninger;

för Norge: Riksforsikringsanstalten och Kredssykekassernes landsforening;
för Sverige: K. Socialstyrelsen och Sveriges allmänna sjukkasseförbund.

§ 3.

Det permanenta samarbetet och förberedelserna för sjukförsäkringsmötena ombesörjas av ett gemensamt arbetsutskott, bestående av en representant för centralmyndigheten och två representanter för sjukkasseorganisationen inom varje land. Dessa representanter fungera från det ena sjukförsäkringsmötet till det nästföljande.

Arbetsutskottet väljer inom sig en ordförande.

Arbetsutskottet sammanträder så ofta ordföranden finner sådant av behovet påkallat, som regel dock icke oftare än en gång om året.

§ 4.

Resekostnader bestridas av de olika ländernas resp. institutioner och organisationer. Kostnaderna för möten och konferenser bäras av det land, där dessa äga rum.

Tyska metoder att mäta levnadskostnaderna.

I »Deutsches Statistisches Zentralblatt» för april/maj 1923 har dr Otto Nathan i Berlin i en artikel »Zur Methode der Lebenshaltungskostenstatistik» upptagit till kritisk granskning olika metoder vid beräknandet av levnadskostnadernas förändringar i Tyskland.

I regel torde man vid dylika beräkningar använda en viss fastställd budget, där livsmedel och andra förnödenheter ingå i bestämda proportioner, varefter man beräknar vad denna förbrukning kostar enligt vid varje undersökningstillfälle gällande priser. Genom att sätta de sålunda erhållna utgiftssummorna i relation till varandra får man ett siffermässigt uttryck för den genomsnittliga prisnivåns förändringar.

Denna metod med oförändrad budget är, efter vad författaren anser, behäftad med betydliga brister. Den tillåter icke, att hänsyn tages till förändrade förhållanden i marknadsläget eller till årstidernas växling. Den tvingar till att alltid räkna med samma kvantiteter även av sådana artiklar, beträffande vilka förbrukningen starkt växlar under årets olika delar (t. ex. grönsaker och bränsle) eller som i regel inköpas blott under vissa månader, delvis i förråd (t. ex. kläder, potatis); vidare bortses från de olikartade konsumtionsförhållandena inom landets olika delar. Trots de konstaterbara bristerna torde emellertid, enligt författarens mening, under normala tider eller då endast smärre rubbningar förekomma inom det ekonomiska livet metoden i fråga till det väsentliga fylla sin uppgift att erbjuda en så vitt möjligt säker måttstock för prisutvecklingen, dock under den förutsättningen, att budgeten är sammansatt av sådana förbrukningsartiklar, vilkas prisfluktuationer kunna anses typiska även för andra varor.

I så mycket starkare grad framträda bristerna hos systemet »oförändrad

budget», om de ekonomiska förhållandena i ett land rubbas genom penningvärdets hastiga fall och om dessutom direkt eller indirekt avspärrning av livsmedel från utländska produktionsorter förändrar marknadsläget. Prisutvecklingen blir under sådana omständigheter mycket olika för de särskilda varuslagen. Somliga grupper livsmedel stiga till följd av nödvändig stark import från utlandet eller på grund av tillfällig knapphet i marknaden språngvis i pris, under det att andra varor blott långsamt anpassa sig efter den stigande prisnivån eller också ligga långt efter. Erinras bör om den länge tillbakahållna prisstegringen på spannmål och bröd i den tyska efterkrigshushållningen till följd av statliga tillskott.

Denna inverkan på marknadsförhållandena leder huvudsakligen till fyra, för levnadskostnadsstatistiken betydande svårigheter, som närmast få tillskrivas metoden i fråga.

1. Tillförseln till allmänna marknaden är på grund av olikartade inflytanden så oregelbunden, att en efter normala förhållanden anpassad folkförsörjning icke är möjlig och de i den bestämda ransonen ingående kvantiteterna vanligen icke kunna anskaffas.

2. Varuknappheten tvingar förvaltningen att säkerställa tillräckliga näringsmedel för befolkningens mest trängande behov och fördela dem till fastställda priser. Därjämte utbildar sig nästan regelbundet en hemlig marknad, där tillskottsvaror i smyg avsättas till väsentligt högre priser. De i den bestämda ransonen beräknade kvantiteterna erhållas i regel icke genom fördelningarna; restmängderna kunna visserligen ofta skaffas i smyghandeln, men till priser, som för stora delar av befolkningen äro oöverkomliga.

3. Olikheten i prisutveckling för de särskilda varuslagen är så stor, att kaloripenningvärdet (d. v. s. den för en kalori näringsvärde nödvändiga kostnaden), som under normala tider är tämligen konstant för de särskilda livsmedlen, starkt växlar från vara till vara och från månad till månad. Med andra ord: om det endast vore fråga om att så billigt som möjligt täcka den för ett nödtorftigt uppehälle erforderliga kaloritillförseln, så måste näringens art ändras månad för månad, allt efter näringsvärdets billighet hos de särskilda livsmedlen. Naturenligt skall och kan livsmedlens kaloripenningvärde icke vara obetingat bestämmande för födans sammansättning; emellertid torde, särskilt under tider, då stora delar av befolkningen på långt när icke kunna öka sina inkomster i erforderlig utsträckning, envar sträva efter att täcka sitt näringsbehov så billigt som möjligt. Han kommer därför att utvälja de livsmedel, med vilka han på billigaste sätt kan stilla hungern, eller med andra ord omedvetet rätta sig efter förändringarna i näringsmedlens kaloripenningvärde. För levnadskostnadsstatistiken äro dessa förskjutningar av betydelse i två hänseenden:

a) De i den oförändrade budgeten ingående varuslagen kunna icke längre anses representativa för alla näringsmedel; prisutvecklingen är helt och hållet olika för de särskilda artiklarna. Ransonens sammansättning lämnar

icke längre någon garanti för att genom den en bild fås av den genomsnittliga prisnivån för alla varor.

b) Till följd av starka förskjutningar i de särskilda varuslagens kaloripenningvärde ändrar sig befolkningens näringssätt så mycket och så ofta, att den fixerade ransonen betydligt avviker från en stor del av den konsumerande allmänhetens levnadsvanor och därför icke längre kan gälla som typisk.

4. Enstaka, för ett hushåll icke oundgängligen nödvändiga varor, vilka blott finnas att tillgå i otillräcklig mängd, stiga så kraftigt i pris, att största delen av befolkningen måste avstå från förbrukningen därav. »Systemet» fordrar emellertid alltjämt, att de i ransonen ingående kvantiteterna av ifrågavarande förnödenheter tagas med i räkningen, ehuru å ena sidan det ovanliga priset icke mera är typiskt för den allmänna utvecklingen och å andra sidan varorna mer eller mindre äro bortelimínerade från befolkningens förbrukning.

Sedan författaren understrukit nödvändigheten av att vid beräknandet av levnadskostnadernas förskjutningar under tider med starkt fluktuerande penningvärde hänsyn tages till de förändringar, som konsumtionen måst undergå, redogöres för det sätt, varpå de statistiska institutionerna sökt lösa de i Tyskland rådande svårigheterna att framräkna indextal, som något så när ge en bild av den verkliga prisnivån. De första beräkningar, som företogos i Tyskland över levnadskostnadernas stegring, voro tillkomna på privat initiativ av dr Richard Calwer och avsågo livsmedelsprisernas fluktuationer i c:a 200 städer. Dessa beräkningar ha pågått sedan 1911. Han utgår från en viss bestämd ranson (en tysk marinsoldats utspisningsstat före kriget) och beräknar sedan för varje månad, vad förbrukningen härav kostar, utan att därvid taga hänsyn till de förändringar, som inträtt till följd av tvångshushållning och varuknapphet. I mitten av år 1921 företog Calwer en viss reducering av koststaten.

Ju mer valutans värde försämrades och priserna stego i höjden, desto klarare framstod otillräckligheten av att på ett dylikt sätt mäta levnadskostnadernas växlingar. På grund härav var det som »Statistisches Reichsamt» i början av år 1920 i samarbete med de enskilda staternas och städernas statistiska ämbetsverk igångsatte sina undersökningar och beräkningar. Vid dessa beräkningar, som omfatta livsmedel, bränsle och lyse, bostad samt från och med maj 1922 även beklädnad, har man såvitt möjligt fasthållit vid en bestämd budget, men samtidigt sökt taga hänsyn till de verkliga förhållandena på varumarknaden. Särskilda föreskrifter hava utfärdats rörande tillvägagångssättet härvidlag. Då början gjordes under ransoneringstiden, voro de prisnoteringar, som åsattes de särskilda varukvantiteterna, i förekommande fall de maximipriser, till vilka de bestämda ransonerna försåldes. Om den antagna konsumtionen var större än tilldelningen, beräknades för den överskjutande delen de priser, som gällde i den fria handeln eller smyghandeln. (Se i övrigt Soc. Medd. årg. 1921, sid. 806.) Även sedan ransone-

ringen upphört och den fria handeln åter kommit i gång, har man i stort sett kunnat bibehålla den gamla budgeten i oförändrat skick, med undantag för några smärre justeringar, som företagits med vissa längre mellanrum.

Ett helt annat tillvägagångssätt för att lösa de svårigheter, som visa sig vid levnadskostnadsberäkningar under ekonomiskt abnorma tider, tillämpas vid de av professor Silbergleit (Berlin) och dr Kuczynski (Berlin-Schöneberg) ledda statistiska byråerna, vilka i likhet med »Österreichisches Bundesamt» i Wien räkna med en förändrad budget. Den förstnämnda tager endast hänsyn till livsmedel men de båda övriga till samtliga levnadsbehov. Budgeten kan växla månad för månad allt efter tillgång på olika förnödenheter och allt eftersom prisutvecklingen förlöper olika för de särskilda varuslagen. Emellertid fasthålles vid, att man för en konsumtionsenhet, d. v. s. för en vuxen man, 70 kg. vikt, med medeltungt arbete, måste räkna med en näringstillförsel av 3 000 nettokalorier per dag. Kosten, som icke får överskrida en vikt av 2 500 gram per dag och i vilken måste ingå 70 gram äggvita, skall sammansättas så billigt som möjligt. Härvid komma i första hand sådana livsmedel i fråga, hos vilka priset för en kalori är förhållandevis lågt. Vidare måste man vid budgetens uppgörande för varje gång taga i betraktande anskaffningsmöjligheterna, så att sådana varor, som antingen icke alls finnas att tillgå eller också endast i otillräckliga mängder, bortelimineras eller inknappas. Vid beräkningarna tages hänsyn till såväl av myndigheter reglerade priser som de priser, vilka gälla i fria handeln och smyghandeln.

I sin kritik av ovan nämnda metod framhåller författaren bl. a., att vid densamma prisbillighetssynpunkten alltför mycket beaktas och att avsikten närmast är att beräkna ett existensminimum. Det torde heller icke kunna undvikas, att vid undersökningar av ifrågavarande slag det subjektiva omdömet får friare spelrum, då man utgår från förändrad budget än från oförändrad, något som äventyrar levnadskostnadsstatistikens förnämsta uppgift: att under regelbundna tidsperioder följa den genomsnittliga prisutvecklingen för de viktigaste livsförnödenheterna.

Minuthandelspriser å livsmedel i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.

Tabellen å nästa sida lämnar i anslutning till i Sociala Meddelanden förut regelbundet publicerade sammanställningar av samma slag (jfr årg. 1922, sid. 826) en jämförande översikt av priser och prisförändringar beträffande viktigare slag av livsförnödenheter i detaljhandeln i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.[1] I tabellens första avdelning meddelas de beräknade medelpriserna i resp. lands mynt dels för juli 1914, dels för juli 1922 samt januari och juli 1923.[2] I den senare avdelningen åskådliggöres prisutvecklingen genom att priserna under juli 1914 satts lika med 100 samt prisuppgifterna för de följande tidpunkterna omräknats i förhållande därtill.

Beträffande *prisläget* under juli 1923 i Stockholm vid jämförelse med Kristiania och Köpenhamn framgår av tabellens första avdelning, att priserna å de flesta noterade varuslag voro lägre i Stockholm än i de båda andra huvudstäderna. Lägre priser än i Stockholm noterades i Kristiania för potatis av gamla skörden och bröd samt i Köpenhamn för bröd, gödkalvstek och färskt fläsk. Jämförelsematerialet för Kristiania och Köpenhamn omfattar 20 prisnoteringar, av vilka 13 voro högre i den norska än i den danska huvudstaden.

Tabellens senare del visar, att *prisstegringen* från juli 1914 till juli 1923, mätt genom antalet varuslag, som stigit högst, varit ungefär lika i Kristiania och Köpenhamn. Framräknas ett aritmetiskt medeltal av stegringssiffrorna för de olika artiklarna, erhålles i det närmaste samma siffra för båda städerna; Stockholm kan icke för något varuslag uppvisa det högsta indextalet.

Emellertid är denna metod att jämföra prisökningen å olika orter i hög grad ofullkomlig, enär den ej tager hänsyn till de olika varuslagens betydelse för hushållet. Några dylika beräkningar över prisstegringen (»vägda indextal») hava icke publicerats för Köpenhamns vidkommande, men finnas för Stockholm och Kristiania. För sistlidna juli månad voro de vägda indexsiffrorna beträffande livsmedelskostnaderna (häri inbegripet bränsle och lyse) för Stockholm 160 och för Kristiania 228.

Indextalen för de totala levnadskostnadernas förskjutningar från juli 1914 till 1 juli 1923 i de tre skandinaviska länderna voro: Sverige 174, Norge 239, Danmark 204.

---

[1] Beträffande tidpunkten för uppgifternas insamlande samt förekommande skiljaktigheter i kvalitetsbestämningar hänvisas till Soc. Medd., årg. 1921, sid. 1036.

[2] Till jämförelse meddelas, att medelkurserna i Stockholm för 100 norska och danska kronor voro under juli 1922: n = 64·49, d = 83·20, under januari 1923: n = 69·70, d = 73·99 samt under juli 1923: n = 61·21, d = 66·30.

Minuthandelspriser å vissa viktigare varuslag i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.

Varuslag	Stockholm				Kristiania				Köpenhamn			
	1914	1922	1923		1914	1922	1923		1914	1922	1923	
	Juli	Juli	Jan.	Juli	Juli	Juli	Jan.	Juli	Juli	Juli	Jan.	Juli
	Medelpris (öre)											
Mjölk, oskummad . . l.	17	29	26	26	19	40	40	40	19	39	41	37
Smör, mejeri- . . . . kg.	246	393	391	300	256	611	596	505	235	484	509	413
Margarin, växt- . . . »	139	213	199	186	[1]140	[1]272	[1]275	[1]269	125	180	174	189
Ägg, färska . . . . . tj.	150	264	395	202	180	490	556	362	150	346	513	304
Potatis . . . . . 5 l.	35	43	49	76	35	85	48	56	25	63	49	84
Ärter, gula [11] . . . . kg.	26	49	47	52	40	104	104	115	40	115	113	121
Vetemjöl . . . . . »	32	50	45	45	[2]32	[2]67	[2]59	[2] 58	26	48	43	47
Rågsiktmjöl . . . . . »	28	45	38	38	20	50	45	46	—	—	—	—
Havregryn . . . . . »	34	48	46	46	36	65	62	66	39	89	85	92
Rågbröd, sötlimpa . . »	40	95	81	81	24	56	47	46	[3]24	[3]64	[3]58	[3]58
Vetebröd, bak. m. mjölk »	66	119	118	117	—	100	84	82	40	83	78	81
Nötkött, färskt: stek . »	125	285	224	258	132	407	337	398	—	[4]357	[4]313	[4]383
soppkött »	102	192	173	183	126	327	260	327	125	197	173	238
Kalvkött, stek: gödkalv »	145	333	307	274	141	376	430	380	[5]125	[5]215	[5]187	[5]240
spädkalv »	101	167	174	150	83	232	214	220	—	—	—	—
Fläsk: färskt . . . . »	149	316	285	250	145	402	406	361	[6]140	[7]239	[7]231	[7]202
salt . . . . . »	150	323	289	250	160	445	438	389		[8]337	[8]326	[8]298
Kaffe, Santos[10] . . . . »	166	246	244	256	214	367	358	364	210	[9]423	[9]420	[9]445
Socker, bit- . . . . . »	64	160*	108*	104	57	120	113	145	43	77	80	116
Fotogen, Water White l.	18	35	30	30	18	34	32	35	18	31	31	31
Kol . . . . . hl.	239	435	440	450	180	433	420	455	170	374	386	472
Koks, gasverks- . . . »	133	336	333	339	165	375	250	375	125	330	328	376
	Relativa tal (juli 1914 = 100)											
Mjölk, oskummad . . l.	100	171	153	153	100	211	211	211	100	205	216	195
Smör, mejeri- . . . . kg.	100	160	159	122	100	239	233	197	100	206	217	176
Margarin, växt- . . . »	100	153	143	134	100	194	196	192	100	144	139	151
Ägg, färska . . . . . tj.	100	176	263	135	100	272	309	201	100	231	342	203
Potatis . . . . . 5 l.	100	123	140	217	100	243	137	160	100	252	196	336
Ärter, gula . . . . . kg.	100	188	181	200	100	260	260	288	100	288	283	303
Vetemjöl . . . . . »	100	156	141	141	100	209	184	181	100	185	165	181
Rågsiktmjöl . . . . . »	100	161	136	136	100	250	225	230	—	—	—	—
Havregryn . . . . . »	100	141	135	135	100	181	172	183	100	228	218	236
Rågbröd, sötlimpa . . »	100	238	203	203	100	233	196	192	100	267	242	242
Vetebröd, bak. m. mjölk »	100	180	179	177	—	—	—	—	100	208	195	203
Nötkött, färskt: stek . »	100	228	179	206	100	308	255	302	—	—	—	—
soppkött »	100	188	170	179	100	260	206	260	100	158	138	190
Kalvkött, stek: gödkalv »	100	230	212	189	100	267	305	270	100	172	150	192
spädkalv »	100	165	172	149	100	280	258	265	—	—	—	—
Fläsk: färskt . . . . »	100	212	191	168	100	277	280	249	100	206	199	179
salt . . . . . »	100	215	193	167	100	278	274	243				
Kaffe, Santos . . . . »	100	148	147	154	100	171	167	170	100	201	200	212
Socker, bit- . . . . . »	100	250	169	163	100	211	198	254	100	179	186	270
Fotogen, Water White l.	100	194	167	167	100	189	178	194	100	172	172	172
Kol . . . . . hl.	100	182	184	188	100	241	233	253	100	220	227	278
Koks, gasverks- . . . »	100	253	250	255	100	227	152	227	100	264	262	301

* Maximipris. — [1] Gräddmargarin — [2] Amerikanskt vetemjöl. — [3] »Sigtebrød.» — [4] »Oksekød, skært Kød.» — [5] »Kalvekød, Forkød». — [6] »Bov- og Brystflæsk.» — [7] »Fersk Svinebov». — [8] »Saltet Brystflæsk». — [9] Medelpris av olika kaffesorter. — [10] I Stockholm obränt, i Kristiania och Köpenhamn bränt kaffe. — [11] I Kristiania och Köpenhamn skalade ärter.

Åtgärder för bostadskulturens höjande.

I början av år 1922 bemyndigade Kungl. Maj:t på därom gjord framställning statens byggnadsbyrå att låta utarbeta en serie typritningar till egnahemsbyggnader, avsedda att tillhandahållas kommun eller annan byggnadsföretagare, som för egnahemsbyggnad erhållit statsunderstöd eller ville söka sådant. Den sedan dess vunna erfarenheten och det stora behovet av dylika ritningar har föranlett byggnadsbyrån att efter förnyad framställning och erhållet bemyndigande låta utarbeta ännu en serie ritningar efter ett nytt och något utvidgat program. Denna nya samling föreligger nu liksom den första i bokform och innefattar liksom denna ett antal byggnadsritningar i skala 1 : 100 jämte några specialritningar i större skala och en allmänt hållen arbetsbeskrivning.

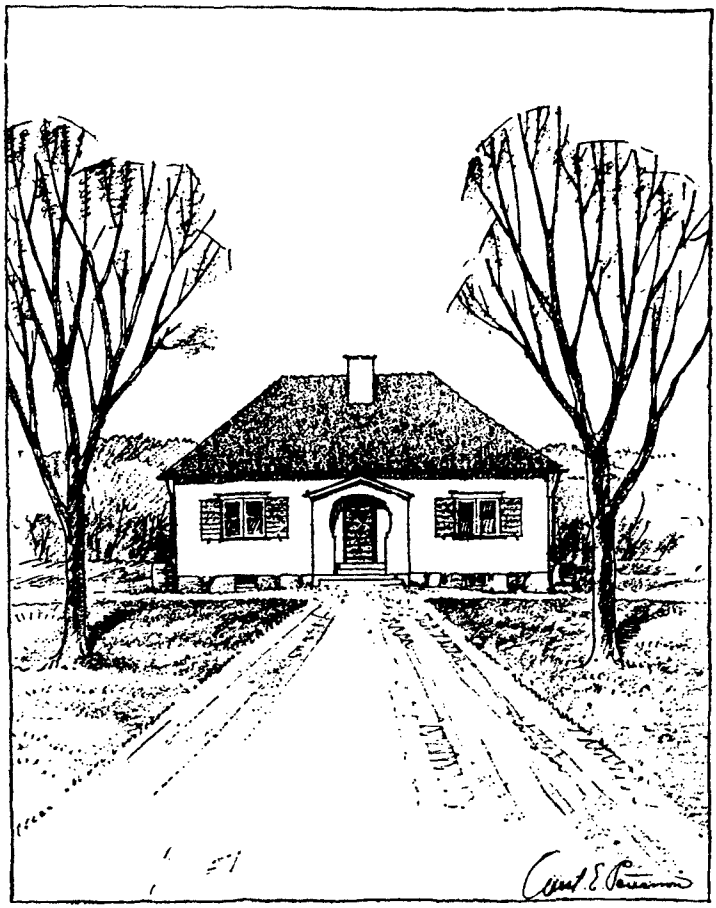
I föregående samling av typritningar var det framför allt enfamiljshuset, det egentliga egnahemmet, som ägnades den mest fullständiga genomarbetning, och ritningar till sådana hus utarbetades med lägenheter upp till 4 rum och kök. För tvåfamiljshuset stannade man vid lägenheter om 2 rum och kök, varigenom det blev möjligt att beträffande husens storlek i det närmaste hålla sig inom ramen för de större enfamiljshusen. Rörande de synpunkter, som legat till grund för de nu framlagda ritningarnas utarbetande, skriver arkitekten Sigurd Westholm, vilken varit den närmaste ledaren av detta arbete, bl. a. följande:

Det utvidgade, mera omfattande program, som lagts till grund för nu föreliggande samling, har icke medgivit en lika systematisk genomarbetning, som kunnat ägnas första samlingens snävt begränsade program. Det är nämligen klart, att i samma mån uppgiften vidgas, växa också möjligheterna till olika lösningar, olika kombinationer, och ritningarna i den nya samlingen äro därför att betrakta mindre såsom noggrant genomförda typer än såsom exempel — man må hoppas goda sådana — på lösningar av de förelagda uppgifterna.

Med fog kan mähända mot vissa av husen i första samlingen riktas den anmärkning, att proportionerna icke äro de mest önskvärda med hänsyn till ett harmoniskt yttre. Detta förhållande sammanhänger på det närmaste med den givna förutsättningen att söka lösningen av de små uppgifterna med minsta möjliga kostnad. Härav framgår omedelbart kravet på koncentration, och en sådan ernås endast, om samtliga rum grupperas intill en gemensam skorstensstock, vilket i sin tur, då antalet rum förutom uppvärmd tambur överstiger tre, betingar deras fördelning på två våningar Resultatet härav måste bli en relativt hög och kort byggnadskropp, alltså ett hus med väsentligt andra proportioner än dem man finner hos den låga stugan eller den gamla herrgårdsbyggnaden med den långa, jämna fönsterraden, båda med traditionens makt starkt påverkande vår föreställning om det lantliga egnahemmet av svenskt kynne, sådant vi ännu någon gång finna det, och som alltid med underbar styrka griper vårt sinne.

Att med konstlade medel söka återknyta denna för länge sedan brustna tradition och tvinga de ekonomiska hänsynen till underkastelse inför ideella önskemål eller affektionsvärden, som endast i ringa mån kunna räkna på en allmännare förståelse

vore dock i sanning dåraktigt. Så oförenligt är dock icke detta gamla byggnadsskick med förståndig ekonomi, så främmande icke för moderna behov, att den långsträckta planformen och den låga resningen helt måste övergivas ens för de mindre boningshusen. Man får likväl icke glömma, att även den korta och höga byggnadstypen har sina förebilder inom gammal svensk byggnadssed. I Norrland och i Bergslagen liksom i Småland och på vissa andra orter är tvåvåningshuset eller det med stora vindsgluggar under den högt upplagda takfoten försedda envåningshuset ingalunda ovanligt och företräder med sin relativt platta takform en god och efterföljansvärd sed. Den serie enfamiljshus med lägenheter intill 4 rum och kök, som innefattas i den första samlingen, kan och bör dock kompletteras med exempel på byggnader, där de låga proportionerna fått råda, låt vara med någon eftergift i kravet på sträng ekonomisering.

Enfamiljshus med lägenhet om 3 rum och kök.

Genom att upptaga det låga envåningshuset har det blivit möjligt att inom denna samling innesluta även de minsta slag av enfamiljshus, stugan med 1 à 2 rum och kök, vilket i förra samlingen endast kunde ske genom att lämna ett för bostadsändamål användbart vindsutrymme helt eller delvis outnyttjat. För tvåfamiljshusen hava önskningarna gått i annan riktning. Att visa exempel på tvåfamiljshus med större lägenheter än 2 rum och kök, alltså med det största rumsantal, 3 och 4, varom här är fråga, var en av de närmast liggande och viktigaste uppgifter, som den först utarbetade samlingen lämnat åsido. Förekomsten av sådana hus är visserligen icke på långt när så stor som i fråga om tvåfamiljshus med smärre lägenheter, men inom mera centralt liggande områden i de mindre samhällena eller i närheten av städernas tätt bebyggda delar förekomma de dock ofta.

Medan tvåfamiljshusen i föregående samling alla voro s. k. våningshus, alltså med de båda lägenheterna liggande i var sin våning, finnas bland de nu framlagda hustyperna åtskilliga dubbelhus, d. v. s. tvåfamiljshus med lägenheterna i bredd, avgränsade från varandra i vertikal led. Denna hustyp, som i vårt land, i motsats till vissa andra länder, ännu förekommer mycket sparsamt, synes väl förtjäna att komma till ökad användning, särskilt i den formen, att ett dubbelhus åstadkommes genom sammanförande av två på skilda tomter belägna enfamiljshus under samma tak, men med en brandmur i den gemensamma tomtgränsen. Härmed vinnas åtskilliga fördelar av såväl ekonomisk som estetisk art.

Dubbelhuset såsom ersättning för det vanliga huset med lägenheter för två familjer, den ena i en nedre, den andra i en övre våning, besitter inga ekonomiska eller estetiska fördelar framför detta, då byggnadernas storlek och utseende i båda fallen blir ungefär desamma med det tillägg för dubbelhuset, att två trappor erfordras i stället för en. Vinsten ligger här uteslutande i den trevnad, som följer av bättre isolering, större avskildhet, som gör lägenheten inom ett dubbelhus långt mera jämställd med det egna hemmet i enfamiljshuset, än fallet är med lägenheten inom våningshuset för två familjer, och ställer dubbelhuset på en högre social nivå än detta senare.

De nya ritningarna utvisa i åtskilliga fall vissa bekvämligheter, som tillhöra en något högre standard än den, som genomgår den första samlingen. Sålunda har tamburen i några planer vuxit ut till en liten hall, användbar alltså även för andra ändamål än till förvaringsrum för ytterkläder. Ett litet serveringsrum har också i ett flertal fall kunnat beredas plats, och till och med så långt som till ett badrum har man någon gång ansett sig kunna gå utan att överskrida gränsen för den tillåtna lyxen. Slutligen har köket i några fall utvidgats med en alkov, som efter omständigheterna kan tjäna till sängplats eller till matrum för familjen i vardagslag.

För den, som önskar mera i detalj taga kännedom om de principer, som legat till grund för ritningarnas utarbetande, och om företagets syfte, hänvisas till vad som därom blivit sagt i den till första samlingen hörande redogörelsen, vilket i allt väsentligt äger sin tillämpning även för den nu föreliggande. Dess syfte är icke att förkväva det personliga tycket, att trycka en opersonlig prägel på våra hus och samhällen. Det är snarare att betrakta som en vädjan till alla dem, som ute i landet syssla med småhusbyggande, att noga begrunda vad som skänker hemtrevnad åt en byggnad och förlänar den en lugn och värdig prägel och vad som bör undvikas, för att denna verkan icke skall sättas på spel.

Löner, arbetstid och arbetarantal i Förenta staternas fabriksindustri 1914—1923.

I en nyligen utgiven publikation har den av amerikanska arbetsgivarorganisationen uppehållna arbetsstatistiska byrån The National Industrial Conference Board redogjort för resultatet av verkställda undersökningar rörande löner, arbetstid och arbetarantal i Förenta staterna fram till mars 1923.

Redogörelsen utgör till större delen en fortsättning på förut framlagda undersökningar, men för ernående av full jämförbarhet har det förut insamlade materialet underkastats en omräkning, varvid företag, som ej fortsatt att lämna uppgifter, uteslutits även för tidigare år. I ett mindre antal fall ha emellertid avbrutna serier fortsatts med tillhjälp av uppgifter från nytillkomna, jämförbara företag inom samma industri.

Undersökningarna beröra 23 olika industrier och omfatta 1 678 företag med ett arbetarantal, som vid högkonjunkturens toppunkt i juni 1920 uppgick till 697 965 personer eller omkring 16 % av arbetarstammen i de ifrågavarande industrigrenarna. Såväl i geografiskt avseende som beträffande de särskilda industrierna torde materialet kunna betraktas såsom fullt representativt.

Såsom grundval för ifrågavarande studium ha lagts förhållandena under juli 1914, enär denna period är den senaste, som ej rönt inflytande av världskrigets utbrott. Den genom kriget skapade högkonjunkturen, som varade intill juni 1920, har ej gjorts till föremål för någon undersökning, utan huvudintresset har knutits till förändringar inträffade efter nyssnämnda månad intill mars 1923. Undersökningen omfattar endast arbetare och sålunda icke tjänstemän, kontors- och försäljningspersonal. Arbetarna uppdelas efter kön och männen därjämte med hänsyn till utbildning i yrkesskickliga arbetare och grovarbetare. De sistnämnda definieras såsom sådana, som utföra det grövre arbetet, för vilket ingen föregående övning är behövlig, medan till de yrkesskickliga räknas alla övriga, som ha åtminstone någon yrkesutbildning. Ehuru gränsen mellan dessa båda grupper givetvis är ganska obestämd, lämnar uppdelningen dock en god överblick över löneförhållandena inom de angivna huvudgrupperna av arbetare.

För alla arbetargrupper meddelas såväl timlöner som veckolöner, båda grundade på totala utbetalade lönesumman enligt insända avlöningslistor för en viss vecka under varje månad av redovisningsperioden. Timlönen har erhållits genom att dividera det utbetalade lönebeloppet med sammanlagda antalet arbetstimmar för ifrågavarande arbetargrupp och veckoavlöningen genom division av lönesumman under veckan med hela antalet personer i gruppen. För att erhålla en i görligaste mån representativ siffra för den genomsnittliga timlönen och veckolönen för samtliga lönarbetare har månadsmedeltalet för varje industri vägts med hela antalet arbetare inom respektive industrigren enligt 1919 års industriräkning (Census of Manufactures). Det sålunda erhållna vägda medeltalet publiceras jämsides med det ovägda genomsnittstalet för samtliga redovisade arbetare. Det visar sig emellertid, att skillnaden mellan de båda sifferserierna är rätt obetydlig.

Beträffande beräknandet av arbetarantalet må i metodiskt hänseende endast nämnas, att redogörelse lämnas dels för företag, som avgivit uppgifter även för år 1914, och dels för sådana, som endast redovisat för åren 1920—1922.

I fråga om arbetstiden meddelas beräkningar av såväl medeltalet veckoarbetstimmar per arbetare som den effektiva arbetstidens genomsnittliga längd inom respektive industrier samt den beräknade normala arbetstiden inom varje industrigren. Det förstnämnda medeltalet har erhållits genom att dividera antalet arbetstimmar med

arbetarantalet. Den utnyttjade arbetstiden för en industrigren har beräknats genom vägning av det antal veckotimmar, som varje företag varit igång, med antalet i företaget sysselsatta arbetare. Vad det tredje medeltalet, den normala arbetstiden, beträffar, har detta erhållits genom motsvarande vägning med arbetarantalet av den såsom normal angivna arbetstiden för respektive industriföretag.

Timlöner. Den genomsnittliga timlönen för alla arbetare, som i juli 1914 utgjorde 24·5 cents, hade i juni 1920 stigit till 60·8 cents. Höjdpunkten nåddes i september månad samma år med 61·1 cents, vilket motsvarar en stegring av 149 % sedan juli 1914. Under den härpå följande depressionen sänktes lönekurvan och botten nåddes i juli 1922, då genomsnittliga timlönen utgjorde 47·5 cents. En förbättring vidtager härefter, och i december 1922 hade timlönen stigit till 50·3 cents, vilket är 105 % över 1914 års nivå. Förbättringen har fortsatt under första kvartalet 1923, särskilt under februari och mars, medförande en höjning till 51·2 cents.

Den procentuella ökningen av den genomsnittliga timlönen från juli 1914 till juni 1920 var större för kvinnor än för män, utgörande i förra fallet 175 %, i senare 154 %. Därjämte drabbades kvinnornas löner icke på långt när så hårt som männens av den efterföljande lönesänkningen, så att timlönen för kvinnor vid sin lägsta punkt ännu var 125 % över 1914 års nivå, medan männens löner sjönko till 96 % över förkrigslönen.

För manliga grovarbetare nådde timlönen i september 1920 sin högsta punkt och låg då 174 % över 1914 års nivå. Under depressionen sjönko deras löner till juli 1922 med 28 %, men ha sedan dess åter ökats, så att de i december samma år lågo 105 % över basperiodens. I fråga om yrkesskickliga arbetare visar lönekurvan samma utvecklingsgång med högsta och lägsta läge vid samma tidpunkter som för grovarbetarna, men med den skillnaden, att fluktuationerna ej äro fullt så stora. Maximilönen nådde sålunda 150 % över fredsnivån, men reduktionen stannade vid 22 %, varigenom de yrkesskickliga arbetarnas och grovarbetarnas löner i juli 1922 åter stodo i samma förhållande till varandra som år 1914 med en ökning i båda fallen av 96 %. Under första kvartalet 1923 fortsatte för båda arbetargrupperna den under slutet av föregående år inträdande lönestegringen, vilken nu synes vara något kraftigare i fråga om de yrkesskickliga arbetarna. — För närmare uppgifter angående timlönernas förändringar må hänvisas till efterföljande sammanställning.

Veckolöner. Den genomsnittliga veckoförtjänsten för samtliga arbetare uppgick i juli 1914 till 12·54 dollars. Höjdpunkten nåddes i augusti 1920, då lönen stigit till 30·14 dollars, representerande sålunda en ökning av 140 % sedan juli 1914. Den lägsta siffran under den period, som undersökningen omfattar, nåddes i juli 1922 med 22·75 dollars, vilket dock innebär en stegring med 81 % över motsvarande inkomst 1914. Den proportionsvis större nedgången i den genomsnittliga veckolönen än i timlönen är icke i så hög grad beroende på lönesänkning som på minskning i antalet arbetstimmar per vecka. Under 1923 fortsatte den nya lönestegringen, och i mars uppnådde veckoinkomsten 25·62 dollars. Liksom i fråga om timlönerna inträffade den största löneförbättringen mellan februari och mars.

Såväl för kvinnliga som manliga arbetare uppnåddes en lönenivå, som var 143 % högre än i juli 1914. Under depressionen fingo kvinnorna däremot vidkännas mindre minskning i lönen än männen. Den lägsta inkomsten för de förra låg 95 % över motsvarande inkomst under juli 1914, under det de manliga arbetarnas lägsta lön med endast 80 % översteg lönen före kriget. I december 1922 hade veckoinkomsten för män stigit till 26·60 dollars eller 100 % över 1914 års nivå, under det inkomsten för kvinnornas vidkommande uppgick till 16·70 dollars eller 113 % över basperiodens löner.

I fråga om de yrkesskickliga arbetarnas och grovarbetarnas veckolöner må påpekas den olikheten, att de förstnämnda nådde sitt bottenläge redan i september 1921 och de senare först i december samma år. Under 1922 och 1923 var vidare löneökningen

Tidpunkt	Timlön (indextal, juli 1914=100)				Veckolön (indextal, juli 1914=100)			
	Män		Kvinnor	Samtliga arbetare (vägt medeltal)	Män		Kvinnor	Samtliga arbetare (vägt medeltal)
	yrkesskicklig arbetare	grovarbetare			yrkesskicklig arbetare	grovarbetare		
1914								
Juli dollars	0·280	0·203	0·154	0·245	14·16	10·71	7·84	12·54
Juli indextal	100	100	100	100	100	100	100	100
1920								
Juni	247	269	275	248	239	256	243	240
Juli	247	269	273	246	239	257	241	240
Augusti	247	271	271	247	240	258	235	240
September	250	273	275	249	240	258	238	239
Oktober	249	271	275	249	237	257	234	237
November	246	268	273	249	229	247	223	228
December	243	265	273	244	223	239	218	222
1921								
Januari	236	254	256	236	208	220	205	205
Februari	230	246	251	230	200	208	209	199
Mars	223	236	247	224	194	202	206	197
April	219	231	242	221	189	196	204	193
Maj	214	227	241	216	186	193	208	187
Juni	211	223	239	213	184	190	208	184
Juli	209	211	232	207	183	181	202	181
Augusti	207	208	233	205	183	182	204	182
September	202	204	232	202	179	180	204	180
Oktober	202	200	231	199	182	183	205	183
November	197	200	230	198	180	181	202	181
December	196	197	227	196	182	179	204	182
1922								
Juli	196	196	227	194	185	184	196	181
Augusti	198	197	225	196	190	185	195	186
September	201	201	231	201	192	190	202	192
Oktober	202	203	231	203	197	195	207	193
November	203	204	234	204	199	196	211	199
December	204	205	236	205	201	199	213	200
1923								
Januari	204	204	238	205	200	197	214	200
Februari	206	205	239	207	202	197	213	201
Mars	211	209	241	209	208	201	216	204

för grovarbetarna något mindre än för de yrkesskickliga, särskilt efter den kraftiga ökningen av de sistnämndas löner mellan februari och mars 1923, då veckolönen för denna arbetargrupp uppnådde 29·44 dollars emot 21·52 dollars för grovarbetarna.

Arbetarantal. Beträffande antalet anställda inom de undersökta 23 industrigrenarna utvisar undersökningen, att en ökning med omkring 50 % ägt rum från juli 1914 till juni 1920. Ehuru den härpå inträffade reduktionen av arbetarstammen var större vid några industrier än andra, torde dock såväl senare hälften av 1920 som 1921 för industrien i allmänhet kännetecknas av en markerad nedgång i antalet arbetsanställda. När den totala arbetarstyrkan vid de 1 678 industriföretagen var som lägst, utgjorde den endast 61 % av arbetarantalet under juni 1920. En stadigt fortgående förbättring har härefter inträffat, och i december 1922 var den totala arbetarstyrkan blott

14 % lägre än under toppunkten av högkonjunkturen 1920. Under första kvartalet 1923 har läget ytterligare förbättrats, och motsvarande siffra var i mars månad 8 %. Vid sistnämnda tidpunkt var arbetarantalet 35 % högre än 1914 vid de företag, som lämnat uppgifter vid båda tillfällena.

Av de olika arbetargrupperna sjönk antalet yrkesskickliga arbetare hastigast vid depressionens början och därnäst grupperna grovarbetare och kvinnliga arbetare. Vid sin lägsta punkt låg hela antalet manliga arbetare 44 % under maximiantalet, medan antalet kvinnor aldrig sjönk lägre än med 27 %. I slutet av 1921 inträdde med konjunkturomslaget en hastig ökning av arbetarantalet, så att detta i mars 1923 uppnådde i fråga om de yrkesskickliga arbetarna 87 %, för grovarbetarna 90 % och för kvinnorna 96 % av respektive toppsiffror under 1920.

Arbetstid. Vad först beträffar den genomsnittliga, normala arbetstidens längd, har vid beräkningen därav järn- och stålindustrien uteslutits på grund av den delvis oregelbundna arbetstiden inom denna industri. För övriga industrigrenar utgjorde i juli 1914 arbetstiden under en normalvecka i medeltal 55 timmar. Under kriget minskades timantalet i allmänhet och uppgick i juni 1920 till 50 timmar, efter vilken tidpunkt den normala arbetstiden varit praktiskt taget oförändrad. Den inom industrien verkligen utnyttjade arbetstiden företer däremot avsevärda variationer. Vid beräkning härav ha icke medtagits kemiska, järn- och stål- samt pappers- och trämasseindustrierna, då dessa arbeta med skift och således icke äro jämförbara med övriga industrigrenar. För dessa var en arbetsvecka i juli 1914 i genomsnitt 53·8 timmar, i juni 1920 49·3, i december 1922 50·0 och i mars 1923 till 50·5 timmar. I nära anslutning härtill har den genomsnittliga arbetstiden per arbetare växlat under undersökningsperioden, såsom framgår av följande sammanställning:

Tidpunkt	Arbetstimmar i medeltal per vecka			Tidpunkt	Arbetstimmar i medeltal per vecka		
	Normal arbetsvecka	Effektiv arbetstid	Arbetstid per arbetare		Normal arbetsvecka	Effektiv arbetstid	Arbetstid per arbetare
1914				1921			
Juli	55·0	53·8	51·1	Juli	49·5	45·9	44·5
1920				Augusti	49·5	46·0	45·0
				September	49·6	46·4	45·1
Juni	50·0	49·3	48·5	Oktober	49·6	47·1	46·4
Juli	50·0	49·3	48·5	November	49·6	47·1	46·1
Augusti	50·0	49·2	48·4	December	49·7	47·2	46·8
September	50·0	49·2	48·1	1922			
Oktober	50·0	48·1	47·8	Juli	50·0	49·1	47·5
November	49·9	46·8	46·4	Augusti	50·0	49·5	48·0
December	50·0	45·9	45·7	September	49·9	49·5	47·9
1921				Oktober	50·0	49·9	48·8
Januari	49·9	43·7	44·1	November	50·0	50·0	49·1
Februari	50·0	44·7	43·8	December	50·1	50·0	49·3
Mars	49·8	45·1	44·0	1923			
April	49·9	45·1	43·8				
Maj	49·8	45·5	44·1	Januari	49·9	49·8	49·1
Juni	49·5	45·5	44·3	Februari	49·8	50·1	49·1
				Mars	50·2	50·5	49·3

Reallön. För att bedöma löneförändringarnas betydelse för arbetarnas ekonomiska ställning måste man jämföra desamma med levnadskostnadernas förändringar. Den *verkliga* ökningen av lönerna har man sålunda sökt beräkna genom att ställa index-

talet för lönerna i relation till motsvarande indextal för levnadskostnaderna. Det senare är baserat på priser för livsmedel, bostad, beklädnadsvaror, lyse, bränsle och diverse samt beräknas per månad.[1]

I juli 1914 betecknas löner och levnadskostnader med indextalet 100. I juni 1920 hade levnadskostnaderna stigit till 203, under det den genomsnittliga timlönen för arbetare ökats till indextalet 248. För arbetarna hade sålunda en förbättring ägt rum.

Levnadskostnaderna nådde sin kulmen i juli 1920 med indextalet 204·5, under det höjdpunkten för den genomsnittliga timlönen först nåddes i september samma år. På grund härav bidrog nedgången av levnadskostnaderna från juli 1920 att under de närmaste månaderna ytterligare förbättra arbetarnas ekonomiska ställning. Kulmen nåddes i mars 1921, då ökningen av timlönen kan uttryckas med indextalet 133. Från denna tidpunkt var förhållandet omvänt, i det timlönen sjönk hastigare än levnadskostnaderna. Lägsta indextalet, 120, nåddes i december 1921. Härefter följde åter en förbättring, och under första kvartalet 1923 beräknas indextalet för den verkliga ökningen av timlönen utgöra 131. Lägges veckolönen till grund för jämförelsen, torde emellertid erhållas en riktigare bild av förändringarna i arbetarnas levnadsstandard. Dessa förändringar under varje månad av den undersökta tidsperioden framgå av följande tablå:

Tidpunkt	Levnadskostnadsindex	Indextal för reallönen (per vecka)			
		Män		Kvinnor	Samtl. arbetare
		yrkesskickliga	grovarbetare		
1914					
Juli . . .	100·0	100	100	100	100
1920					
Juni . . .	203·0	118	126	120	118
Juli	204·5	117	126	118	117
Augusti . .	203·2	118	127	116	118
September .	199·4	120	129	119	120
Oktober . .	197·3	120	130	119	120
November .	193·1	119	128	115	118
December .	190·0	117	126	115	117
1921					
Januari . .	181·2	115	121	113	113
Februari .	176·3	113	118	119	113
Mars . . .	168·7	115	120	122	117
April . . .	167·6	113	117	122	115
Maj	165·7	112	116	126	113
Juni . . .	161·9	114	117	128	114
1921					
Juli . . .	163·1	112	111	124	111
Augusti . .	162·0	113	112	126	112
September .	164·8	109	109	124	109
Oktober . .	163·7	111	112	125	112
November .	163·0	110	111	124	111
December .	162·7	112	110	125	112
1922					
Juli . . .	155·6	119	118	126	116
Augusti . .	154·5	123	120	126	120
September .	155·6	123	122	130	123
Oktober . .	157·1	125	124	132	123
November .	158·4	126	124	133	126
December .	158·9	126	125	134	126
1923					
Januari . .	158·1	127	123	135	127
Februari .	157·5	129	124	135	128
Mars . . .	159·2	131	126	136	128

Då härvid även variationerna uti arbetstiden spela in, blir den serie av indextal, som uttrycker reallönens förändringar, betydligt ojämnare än motsvarande på timlöner baserade. Den avsevärda ökningen sedan mitten av 1922 återfinnes emellertid även här, ehuru indextalet för mars 1923 (128) till följd av arbetstidens förkortning i detta fall ej når fullt så högt som i fråga om timlönen. Talet betecknar likväl — i den mån den använda metoden kan anses riktig — en betydande vinst till arbetarnas förmån i jämförelse med förhållandena före kriget.

[1] Det är att märka, att denna av Nat. Ind. Conf. Board beräknade levnadskostnadsindex ligger åtskilligt lägre än motsvarande officiella indextal (jfr Soc. Medd., h. 7, sid. 693). Räknar man med sistnämnda index, såsom fallet varit vid internationella arbetsbyråns å sid. 846 refererade undersökning, blir resultatet ej så gynnsamt för löntagarna.

Bostadsstudier i Amerikas förenta stater.

Av arkitekten *Oswald Almquist.*[1]

Allmänna synpunkter.[2]

»The poor has always been poor housed» är ett uttryck, som dessvärre icke gäller bara om Amerika — m. a. o. det betalar sig icke att bygga hus för fattigt folk. Den tid, då lösningen av individens bostadsfråga huvudsakligen berodde på en smula företagsamhet hos individen själv, är även för Amerika förbi. Fri mark står ej mer till förfogande, ej heller billiga materialier och arbetskraft i samma grad som förr. Den skärpta specialiseringen inom industrien utvecklade initiativ och kunnighet å områden, mer eller mindre vitt skilda från husbyggnadsområdet, och arbetaren blev mera beroende av »bostadsmarknaden» med all dess spekulation och »smäckbyggande». Detta medförde trots industriers livliga byggnadsverksamhet i städernas ytterområden och korporationers och enskildas filantropiska byggnadsverksamhet, trots inrättandet av hälsovårdsnämnder m. m. bostadsförhållanden, som nu mångenstädes blivit en verklig fara för samhället.

Industriernas och städernas insikt om nödvändigheten att både preventivt och konstruktivt höja bostadsnivån gör sig numera starkt gällande, och man får ett livligt intryck av det arbete, som å alla håll råder, för att komma till bättre förhållanden. Anmärkningsvärt är fackmännens — arkitekters och stadsplanerares — intresse för dessa frågor, en den allra viktigaste faktor, då det gäller att nå varaktiga resultat. Det gäller ju icke blott lättande av det omedelbara behovet, som ger sig tillkänna genom bostädernas överbeläggning, ytterligare ökad dels genom folkförflyttningar, dels genom den privata byggnadsverksamhetens upphörande under kriget (man uppskattade år 1921 bristen till 2 miljoner hus), utan även förutseendet för framtiden — »the housing program».

Recepten äro otaliga. Alla innehålla nog frön till möjligheter att hjälpa saken, och det är väl också naturligt, att en fråga, som griper in på så många verksamhetsområden, måste lösas genom mångas samlade ansträngningar.

Men det gäller icke bara att säga vad som bör finnas i en arbetarbostad, utan problemets svårighet ligger framför allt i huru detta skall fås för köparens eller hyresgästens pengar. Vad *kan* arbetaren betala?

U. S. Department of Labor gjorde noggranna undersökningar angående levnadskostnader bland ett stort antal familjer under viss tid 1918—1919. Familjernas utgifter uppdelades på föda, kläder, hyra, bränsle och lyse, möbler, diverse och överskott. Det befanns, att ungefär 18 % av lönen åtgick till hyra. För lägre avlönade arbetare, som ofta ha större barnantal, åtgick c:a 20 % av lönen.

Vid vissa industrier har man funnit, att då hus säljas till arbetare, kan man räkna på att 25 % av lönen är tillgänglig för avbetalning, under det att 17 % anses kunna utfås i hyra.

För ett 4 000 dollars hus (enfamiljshus) med 3 rum och kök, liten tomt och vanlig inredning, inklusive gatukostnad, utgör hyran lågt räknat 10 % — motsvarande ränta, underhåll och värdeminskning — d. v. s. 400 dollars. Erforderlig lön är således 2 000 dollars. Lägst betalade arbetare ha 900—1 200 dollars. Siffrorna tala för sig själva.

[1] Utdrag av en till socialstyrelsen ingiven berättelse från en med statsstipendium företagen studieresa.

[2] Detaljerade meddelanden och bilder över den amerikanska bostadens planproblem och inredning äro av utrymmesskäl här ej medtagna.

En möjlighet till lösning ser man i radhus (en- eller tvåfamiljs) eller förbättring av gamla hus. Som mönster för en organisation, arbetande i den senare riktningen, har jag ofta hört nämnas Octavia-Hill-institutionen i Philadelphia, en institution, som arbetar med låg vinst (således halvfilantropiskt), köper gamla hus, vilka repareras och underhållas med en liten, lätt övervakad arbetsstyrka. Arbetena tagas successivt, erforderliga verkstads- och kontorsrum samt övervakande personal kan därigenom inskränkas till ett minimum. Kvinnlig inkasserare av hyror, »The friendly rentcollector», ingår även som en väsentlig faktor i organisationen. Detta företags så att säga stadsvårdande karaktär måste man ge all sympati — exempelvis hade fullbyggda, bråtiga gårdar öppnats genom försiktig rivning, varigenom sedan med hjälp av plantering verkliga små oaser bildats i husöknen.

Många säga: Staten (resp. staterna), kommunerna och industriella korporationer skola genom lån och direkt byggande hjälpa dem, som ej själva kunna ordna sin bostadsfråga. Häremot reagerar det stora flertalet, som ej vill veta av förmynderskap, utan tror på det individuella initiativet som bärande. De visa på statens under kristiden byggda hus, som blevo för dyra, på statens skeppsbyggeri, som ställer sig dyrare än enskilda företag. Städers och industriers husbyggande hjälper ju å vissa håll, men förslår intet för de stora massorna. Medverka till reducering av kostnaderna för material och arbete genom utredningar och experiment för nående av ekonomiska konstruktions- och arbetsmetoder, arbeta för rättvisare fördelning av löner, medverka till erhållande av fördelaktiga lån och till underlättande av kooperativa företag och trädgårdsstäder efter engelskt mönster, tillse att stadsplanekommissioner tillsättas i de olika samhällena m. m. — detta bör vara det allmännas uppgift, men den enskilde måste i sina egna angelägenheter lita på sig själv, »måste återgivas hoppet».

Stadsplanefrågor och bostadsområdens planläggning.

Det intryck man får av en modern amerikansk stad, är ett område, där företagsamheten lämnats fritt spelrum. Även i de städer, som hava en storslaget tänkt och anlagd plan, är effekten därav förryckt genom oreglerat byggande. Man har länge insett nödvändigheten av att strama åt tömmarna i dessa hänseenden, men de olika staternas författningar bereda ofta svårigheter att genomföra sådana reformer i stadsplanelagstiftningen, som kunna tillförsäkra kommunerna tillräcklig självbestämmanderätt med avseende å planläggningen och dess moderna hjälpmedel för reglering av markens användning m. m.

Det är sedan ytterligare ett långt steg mellan rätten att göra stadsplan och skyldigheten för den enskilde att rätta sig efter densamma. Nu startas stadsplanen av intresserade stadsplanerare eller av handelskammare i städerna. En stadsplanekommission bildas omsider. Under arbetets gång på planen »annonseras» densamma, ett maktpåliggande värv, som ofta skötes av särskild person, avseende att göra den populär. Det kunde vara till nytta även hos oss. De restriktioner, som den lägger på den enskilde och som naturligtvis möta motstånd, måste ju bevisas vara till stadens fördel o. s. v. Det åsyftade slutresultatet är, att opinionen skall påverka staten att ge staden rätt att ordna sina stadsplaneförhållanden.

Ett annat intryck av den amerikanska staden i allmänhet är vidsträcktheten. Omkring en relativt liten kärna av affärshus, hotell, industrier — »Downtown» — breder sig bostadsområdenas stora vidder, med goda kommunikationer, vanligen spårvägar, vilka liksom gatorna anläggas av privata företagare före bostäderna, något som är en fördel ur exploateringssynpunkt, men kan vara mindre fördelaktigt, där utvecklingen på ett otjänligt sätt föregripes. Städernas rutsystem fortsätter nämligen oftast oartikulerat vidare och vidare, utan hänsyn till det för området lämpligaste byggnads-

sättet eller till områdets form och trafikbehov. Rutnätet är måhända en riktig indelning på exempelvis det långsträckta Manhattan, men verkar onaturligt i det cirkelformiga Brooklyn eller Chicago.

Bostäderna skynda före mot ytterområdena i spridd ordning, »Downtown» följer efter, ävenledes i spridd ordning, skrämmande genom sin nyckfullhet i utvecklingen — ett hyreshus, en fabrik, ett garage eller en skyskrapa placerar sig plötsligt i ett villakvarter; inkapslade bostadsområden inne i staden bli platser med låga hyror och dåligt underhåll, där de skuggas av höga hus eller läget i övrigt är otrevligt; bättre bostadsområden med höga hyror bibehålla sig, där miljön och läget medgiver, exempelvis Bacon Hill i Boston. De olägenheter av ekonomisk och social art, som följa på ett sådant sakernas tillstånd, behöva ej närmare vidröras.

Ett drygt arbete återstår för de amerikanska stadsplanerarna, men de gripa sig verket an med entusiasm, och man får en stark känsla av att de komma att avancera hastigt på den inslagna vägen.

De svåraste problemen ligga f. n. i arbetet med s. k. »replanning» d. v. s. revidering av redan byggda städer och reglering av deras ofta svåra bostads- och trafikförhållanden genom vidgningar av äldre och upptagandet av nya gator, samt genom införande av byggnadsbestämmelser — »zoning».

Vid planerande av nya områden göra sig mer och mer gällande de intima hänsynen till olika byggnadssätt, allteftersom möjligheterna ökas att medelst restriktioner binda områdets användning för framtiden.

Typiska företeelser, som varit av särskilt intresse att studera, äro de i flera större städer pågående arbetena med omfattande planering av hela staden, dess ytterområden och närliggande stadssamhällen inbegripna — särskilt Boston, men även New York m. fl. — följande topografiska, ej politiska gränser (»comprehensive planning»), en interurban planering, som innebär storartade möjligheter till ett framtida övervakande av byggnadsverksamheten, monumentalbyggnaders och parkers förläggning m. m. inom hela landsdelar — en nödvändighet från vår synpunkt i städer med så hastigt växande ytterområden.

Huru pass rustade de amerikanska arkitekterna äro att möta alla härmed sammanhängande problem är givetvis svårt att säga, men man har rätt att vänta mycket av ett så naturälskande folk, och man måste beundra flera av deras storartade park- och idrottsanläggningar. En för Amerika säregen institution, som synes ha fått stor betydelse som fostrare av stadsplanemän och varifrån de bästa namnen på området utgått, är »The School of Landscape Architecture» vid Harvard University, lämnande undervisning i trädgårdskonst och stadsplanekonst — landskapets utformning. Skolan har ett komplett bibliotek och stor bildsamling från alla världens länder och står i ständig kontakt med sitt eget och andra lands praktiska arbete på området. Staden Boston med sin gamla kärna, vidsträckta nya stadsdelar och förstäder samt omväxlande och vackra omgivningar är särdeles lämpad som säte för en sådan skola. Törhända ha ej amerikanarna ännu hunnit omsätta i verkligheten begreppet »landskapets planering», som inbegriper även stadens planering, annat än genom reserverande av ofantliga parkområden runt storstäderna, men nästa steg blir att under en enande vilja inordna hela storstadsregionen med allt vad däråbygges och formas.

Ha vi anledning skryta av större kontinuitet och sammanhållning i stadsbyggandet än amerikanarna, trots vår kontinuitet i stadsstyrelse, som de sakna? Betänker man den utveckling, den amerikanska staden jämfört med våra förhållanden haft, så måste man besvara frågan nekande. Huru avskräckande exempel å byggande av städer av färskt datum kunna icke vi uppvisa. Ha ej våra städer alltför liten makt att dirigera och intvinga nyskapelserna, stadens, statens och enskildas, inom det passandes råmärken och att tvinga till hänsyn för miljön?

Som en känd fackman uttryckte det, går det amerikanska stadsbyggandet, som så många andra kulturföreteelser där ute, från extensiv till intensiv odling. Exploateringsmöjligheterna äro långt mera begränsade än förr, det gäller nu att kultivera.

Vad bostadsområden särskilt beträffar, ha ju å flera håll både under den starka utvecklingens tidigare stadium och på senare år åstadkommits en del anläggningar, utförda enligt det senare begreppet. De goda sakerna försvinna dock i massan av »extensivt» byggnadssätt, varför man oftast i de intill städerna gränsande anläggningarna saknar det organiska sammanhang med staden i övrigt, som man gärna vill finna.

Det är zonering och storplanering, som anses skola bringa räddningen. Härmed utstakas nämligen för lång tid framåt områden åt stadslivets olika funktioner och bestämmes det byggnadssätt, som där passar bäst och som kräves för en fri utveckling. Just de amerikanska städerna ha i sin utveckling bevisat, att då det gäller bostadsområden, läget och omgivningen har ofantligt mycket att betyda för ekonomien och trevnaden. Vad är t. ex. bostadens »genomluftning» annat än ett tomt ord, då med luften följer allsköns damm och smuts? Vad betyder ett vackert läge, då utsikten belamras med *fula anläggningar*, låt vara på avstånd, eller då de nödvändiga bekvämligheterna icke kunna erhållas?

En svaghet i zoneringen, sådan som amerikanarna hava möjlighet praktisera den — den införes redan på ett stadium, innan några djupare detaljstudier äro gjorda — är, att den icke går tillräckligt in i detalj med byggandet. Staden som helhet blir visserligen artikulerad, men inom de olika områdena har både enformighet och splittring stora utsikter att göra sig gällande, och de olika områdena kunna ej på lämpligt sätt hopsvetsas i beröringskanterna. De ha dock klart för sig även där ute, att det endast är det sega personliga arbetet på stadsplanen i stort och i detalj under intimt samarbete med de krafter, som befordra stadens utveckling, som leder till goda resultat. En man i spetsen och varje man intresserad!

Å andra sidan ligger i den hos oss förekommande detaljeringen faran att på ett tidigt stadium sätta normer för en utveckling, som tager andra vägar än beräknat är.

Den amerikanska stadsplaneraren får emellertid i allmänhet arbeta in bostadsområdena i stadsplanen, sådan den sedan lång tid tillbaka redan är utlagd, efter befintliga gator enligt rutsystemet. Då man från Amerika har kommit över till England, känner man dock rätt stor sympati för New Yorks räta vinklar, jämförda med City's irrgångar. Den räta vinkeln, använd på rätta sättet, reder upp systemet och ger dessutom enklare och mera ekonomiska husplaner. I varje fall synes tendensen vid områdenas exploaterande icke numera vara att såsom hittills bebygga tomt för tomt, utan där enstaka privattomter ej lägga hinder i vägen, söka större markägare lösa byggnadsfrågan för hela kvarter eller grupper av kvarter i ett sammanhang för ernående av en ur ekonomisk, hygienisk och trevnadssynpunkt lämplig planläggning av husen och med tanke på ett successivt utbyggande.

Vid planering av nya bostadsområden har amerikanaren tillgodogjort sig de moderna metoder, som numera kunna betraktas som internationella, frånsett vissa detaljer, såsom tomternas behandling, gatornas beläggning m. m., vilka frågor komma att behandlas vidare nedan under *hustyper*, därvid man inkommer på speciellt amerikanska förhållanden.

Vad som emellertid är anmärkningsvärt vid planerandet av bostadsanläggningar i Amerika är den noggrannhet, varmed man går till väga vid uppgörandet av kostnadsförslag för anläggningen. Finansieringen av bostadsområdet (stadsplanen) skall skötas som finansieringen av ett privat företag. De föreskrifter, som utfärdades för statens bostadsanläggningar under kriget, grundade som de voro på noggranna studier, ha tjänat som mönster i flera avseenden och varit till ovärderlig allmän nytta.

Byggnadssätt och hustyper.

Skulle man efter en rundresa i Amerika, om också begränsad till östra och mellanstaterna i norr, söka göra sig en bild av vilken hustyp, som vore den mest karakteristiska för landet och ur vilken en framtida idealtyp kunde tänkas växa fram, så

bleve detta svårt. Så stor mångfald av planlösningar och hustyper — utförda och i förslag — torde nämligen intet annat land kunna uppvisa.

För att få överskådlighet över det planmaterial, som insamlats till belysning av de amerikanska plantyperna, är en klassificering försökt i ungefärlig överensstämmelse med den lägenhetsindelning, som använts i kommitté-betänkandet »Praktiska och hygieniska bostäder», modifierad efter amerikanska förhållanden.[1] Det för den amerikanska bostaden utmärkande, särskiljandet av sovrumsavdelningen, så att, då lägenheten fördelas å två våningsplan, den ena alltid blir sovrumsplan, har härvid föranlett indelningssättet.

A. Lägenheten samlad i ett våningsplan: a) enfamiljshus (bungalow); b) tvåfamiljshus (dubbelhus); c) kopplat tvåfamiljshus; d) trefamiljshus (tredäckare); e) kopplat trefamiljshus; f) flerkopplade två- och trefamiljshus; g) hyreshus (tenement, apartment).

B. Lägenheten fördelad å två (ev. flera) våningsplan: h) fristående enfamiljshus; i) kopplat enfamiljshus; k) flerkopplat enfamiljshus; l) radhus.

I den särdeles livliga diskussion om bostadsfrågan och allt vad därmed sammanhänger, som förts i Amerika allt sedan krigets slut, har det naturligtvis varit egna hemmet på egen mark, som uppsatts som mål för varje familj.

Lika påtagligt som det är, att enfamiljshuset är den socialt och hygieniskt bästa lägenhetstypen — då en man, som egentligen vill bo nära sitt arbete i staden, söker efter en bostad utanför staden, så är det »för barnen» — lika säkert får man väl anse det vara, att mera sammanträngda byggnadssätt (hyreshus och radhus) i städer, som äro stadda i utveckling, oavsett deras inverkan å jordvärden och spekulation, komma att bli nödvändiga å ena sidan för folk, som på grund av låga löner ej ha råd att tänka på eget hus, utan i stället måste tränga ihop sig — således av ekonomiska skäl — å andra sidan för familjer, som av bekvämlighetsskäl helst stanna i stora hus i staden med centraliserade och arbetsbesparande inrättningar — en jungfru kostar 50 dollars i månaden — även som för dem, som närmare äro knutna vid sitt arbete i »Downtown», och för ogifta. Det är ett faktum, att hyreslägenheternas antal i Amerika växer i förhållande till enfamiljshusen, och det är ett allmänt önskemål numera att erhålla komfortablare och mindre lägenheter än förr.

Argumenten för och emot äro desamma som här i Sverige, men vad som särskilt framhäves som något eftersträvansvärt är »privacy», oberoende av grannen.

Såsom enfamiljshusen ofta byggas i Amerika, med små mellanrum — t. o. m. 6 fot och mindre — där ljustillförseln är liten, brand-, fukt- och smutsfaran är stor, är »privacy» endast en teori. I verkligheten är man mera ostörd i ett radhus, där man med samma tomtbredd vinner rumsyta. Å vissa håll hava sådana rätt breda radhus försökts, vilket givetvis är en vinst både ur planläggningens och hygienens synpunkt. Dessutom bliva möjligheterna att utnyttja trädgården större än vid vanliga radhus, liksom möjligheten att sälja husen. Dock varnas med rätta för att tillämpa radhussystemet ensidigt, som tidigare skett, exempelvis i England, där man i vissa städer kan få se ormar av radhus sträcka sig över berg och dal, vanprydande platsen genom sin alltför monotona upprepning.

Där markpriser och gatuanläggningsekonomi tillåta, äro enfamiljshusen att förorda, om de läggas på lämpligt avstånd från varandra. Billiga markpriser med goda kommunikationer äro dock sällsynta. Däremot måste enfamiljshuset anses vara förkastligt, där ett spridande av husen kan ske endast på bekostnad av avstående från vatten och avlopp.

De som alldeles förkasta det mera sammanträngda byggnadssättet — radhus och hyreshus — se nog saken för ensidigt ideellt. Alla stadsdelar kunna ej vara trädgårdsstäder, och vid trafikleder torde det vara mera fördelaktigt med barriärbildande hus mot slutna trädgårdar. I Amerika är Philadelphia just ett exempel på hopslutna egna hem.

---

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1921, sid. 387.

Men de, som se saken mera praktiskt, inse det omöjliga i att fastslå ett visst byggnadssätt som det enda användbara. I stället måste man inrikta sig på att göra det bästa möjliga av varje utvecklingsbar hustyp och utfinna det ekonomiskt och socialt lämpligaste byggnadssättet, där dess användning kräves.

Stadssamhällena böra oavbrutet — detta ha amerikanarna under brottandet med sin bostadsfråga fått klart för sig — söka utforska bostadsbehovet och övervaka, att alla behov bliva tillgodosedda, så att lägenheter av olika storleksgrader och byggnadssätt finnas tillgängliga. Nygifta och gamla kunna eventuellt reda sig med små lägenheter, 1 à 2 rum och kök i hyreshus, radhus eller kopplade, men där barnantal och ekonomi stiga, fordras bostäder om 3, 4 och 5 rum och kök i kopplade eller fristående hus — olika individer fordra olika bostäder. Bridgeport Housing Corporation har denna »gradering» som en viktig punkt å sitt arbetsprogram. De vilja ha det »hundraprocentigt använda hemmet».

För enfamiljshusets byggande och stadsplan gäller det att finna ekonomiska metoder. Vad stadsplanen angår, borde möjligheterna att nedbringa gatu- och exploateringskostnaderna utredas. Bl. a. kunde större hustäthet tänkas än den nu vanliga. (I förbigående sagt försöker man nu i Göteborg med ett avstånd av 6 m. mellan fristående enfamiljshus, motsvarande amerikanska krigsstandardens 16 à 20 fot, vilket, om en gavel i vidliggande hus göres utan rumsfönster, nog är värt att tänka på.) För det sammanträngda byggnadssättet bör utredas, huru i stället större öppenhet och lägre hushöjder samt större, välbelysta lägenheter och rum kunna ekonomiskt ernås. Skulle möjligen genom strängare regler för bostadshus i sammanträngt byggnadssätt ett glesare bebyggande kunna uppmuntras? I viss terräng kunde ett fristående hyreshusbebyggande med hus av liten planutsträckning eventuellt vara att föredraga framför radhus. Denna fristående hyreshustyp är något för Amerika typiskt och för oss värd att studera. New Englands tredäckare, som i det föregående nämnts, är en art därav.

Beaktas måste väl alltid den nationalekonomiska vinsten av det egna hemmet. Det vårdas på ett helt annat och mera ekonomiskt sätt än det hyrda, och vad Amerika beträffar, har det varit den säkra placeringen för arbetarens besparingar.

Planproblem och inredning.

Hand i hand med frågorna om hustyper och byggnadssätt har bland fackmän och intresserade husmödrar utredningsfliten angående småbostädernas planproblem varit icke mindre livlig. I Amerika, som här, har kristiden tvingat till en grundlig inventering av lägenhetstyperna för att kunna välja ut det bästa och lägga det till grund för fortsatt arbete på förbättringar.

Om, som ovan är antytt, bostadsbeståndet i Amerika kan uppvisa ett otal varierande hustyper, så äro principerna i planläggningen även inom vitt skilda delar av staterna påfallande lika. De olika »Colonial»-stilar, som den amerikanska bostadsarkitekturen älskar att ståta med, kunna skilja sig i norr och söder, men hava i mycket ringa grad att skaffa med konstruktion och planläggning, som är det för oss väsentliga.

I södern och sydväst, säges det, hava bostadsplanerna på grund av det varma klimatet fått en från nordligare delar något skiljaktig utbildning, i det de givits både större slutenhet och samtidigt öppenhet, tjocka väggar enligt källarprincipen till isolering mot hettan, men också öppna verandor och passager för genomluftning. Därjämte byggas husen i allmänhet lägre. I norr byggas husen mera ombonade både till konstruktion och planläggning — dubbla luftrum i ytterväggar, vindfång i entréerna, dubbelfönster om vintern etc. I öster kan man möjligen iakttaga en något högre bostadsstandard än västerut, men kommer detta troligen snart att utjämnas. I varje fall tages härtill ingen hänsyn i nyare förslag till anläggningar.

En redogörelse för den moderna amerikanska bostadsplanen skulle onekligen bliva mera helgjuten, om man kunde följa dess utveckling genom tiderna. Detta vore dock att gå på sidan om det centrala i denna redogörelse och finnes för övrigt ett utmärkt tyskt arbete i detta ämne.[1]

England och Holland hava genom de första invandrarna medverkat till det amerikanska husets, särskilt radhusets skapande. Av de äldre radhusen i Philadelphia, New York och Boston finnas ännu vackra partier kvar med tydliga spår av engelskt och holländskt byggnadsskick, men i och med frigörandet från England och den hastiga utvecklingen därefter göra de egna insatserna sig starkare gällande.

Det för Amerika typiska fristående huset torde vara ett arv från nybyggarna, men i sin moderna form kan det nog med säkerhet sägas ha industriernas byggnadsverksamhet att tacka för sin utveckling. Arbetarbostadens historia är i stort sett industriarbetarbostadens. En utredning angående bostadsförhållandena vid industrier inom olika delar av Förenta staterna är slutförd 1920 av U. S. Bureau of Labor Statistics och lämnar en intressant översikt över industriernas bostadstyper.[2]

Man får där intrycket av en utveckling, liknande den i vårt land. De äldre bostäderna vid industrierna voro ytterst enkla, en kvadratisk plan med fyra mellanväggar, utgående från skorstenen i mitten, och valmat tak. Av de fyra lika rummen var ett kök. Med större välstånd kommo krångligare planformer och fulare hus — urtypen var egentligen en till sin totalform lika rationell som vacker lösning av småbostadens fasadproblem. Nu går strävan glädjande nog åter mot det enkla, varpå krigsanläggningarna giva de bästa exemplen.

Övriga planformer, såsom kopplade hus, två- och trefamiljshus samt hyreshus av de hittills mest använda typerna, kunna i allmänhet härledas från det fristående huset i en eller två våningar.

För att giva en bild av vad som å olika håll inom landet anses vara ofrånkomligt för en god arbetarbostad, och som en inledning till diskuterandet av planproblemen, är här nedan gjord en sammanfattning av de föreskrifter för arbetarbostäders planläggning och byggande, vilka av olika korporationer och enskilda under senare åren uppställts, som det synes efter omfattande undersökningar på området.

Början gjordes av U. S. Housing Corporation för statens krigshusanläggningar, och resultaten av dess undersökningar och byggnadsföretag föreligga i digra illustrerade volymer. Man fäster sig där vid den utmärkta metoden, att staten icke låtit helt schablonmässigt efter sagda föreskrifter utarbeta projekt till anläggningar inom vitt skilda delar av kontinenten, utan att densamma genom anlitande av skickliga arkitekter och stadsplanerare å de olika orterna — med normerna som grund — även tagit hänsyn till lokala erfarenheter. En annan undersökning av särdeles stort intresse både ur historisk och praktisk synpunkt angående industriella bostadsanläggningar är utförd av U. S. Bureau of Labor Statistics (se ovan), omfattande 213 industrier. Bl. a. visa dessa undersökningar, att 4, 5 och 6 rum i enfamiljs-, tvåfamiljs- och kopplade hus äro de vanligaste lägenhetstyperna i industribostäder, 5 rum (4 rum och kök) dock övervägande. Trä befanns vara det ojämförligt mest använda materialet, och större delen av husen voro uppförda för tio à tjugo år sedan, då trä var relativt billigt.

Vidare ha olika industriella sammanslutningar, särskilt att nämna U. S. Steel Corporation, samt textilindustrierna i Nya England, Ohio gummiindustrier m. fl. inom sina anläggningar i olika stater gjort omfattande undersökningar för att komma till klarhet med arbetarnas behov och få sin bostadsfråga löst.

Enskilda, som ägna sina krafter åt bostadsfrågan, hava även gjort värdefulla insatser och uppslag.

De kommissioner, som under bostadskrisen organiserats i flertalet städer — i många

---

[1] Vogel: »Das amerikanische Haus.»

[2] L. Magnusson: »Housing by Employers in the United States».

industristäder redan före kriget — av handelskamrarna, för lösande av ortens bostads- och stadsplanefrågor, hava tillfört den allmänna diskussionen i ämnet värdefulla inlägg. Så t. ex. Bridgeport Housing Corporation m. fl.

I Kanada, där städernas bostadsförhållanden äro i de flesta avseenden enahanda som i U. S. A., föreligger från Ontario Housing Commission ett grundligt betänkande.

Då man tager del av de minimifordringar, som uppställas, har man emellertid lust att säga, att någon lärdom härav ej kan dragas för Sveriges vidkommande, då ett dylikt program på grund av ekonomiska skäl ej kan realiseras här. Härvid är dock att märka, att dessa amerikanska standards representera idealbostaden och endast i ringa mån motsvaras av verkligheten. Sålunda är det i allmänhet icke arbetare, som bo i de av staten under kriget uppförda bostäderna, utan bättre hantverkare, förmän, tjänstemän och ingenjörer etc. Den lägre avlönade arbetaren har sällan eget hus, utan får hyra 2 à 3 rum och kök i hyreshus, där lägenheterna, vad ljus och hygien beträffar, ofta äro långt sämre än våra enrumslägenheter. Oftast komma också nyanlagda bostäder en något högre löneklass till godo än den de äro avsedda att hjälpa.

Vid närmare granskning av planerna är måhända skillnaden dock ej så oerhörd, jämförd med våra förhållanden i fråga om bostäder av liknande art. Den amerikanska bostadens rum, avsedda för att vistas i om dagarna, äro små och giva näppeligen den trevnad och möjlighet till göromålens särskiljande, som våra större vardagsrum och kök erbjuda. Även där dessa amerikanska planer hava bostadskök som enda vardagsrum, är dess mått knappast större än köket i våra bättre enrumslägenheter. Där särskilt vardagsrum tillkommer, krympa båda ihop och alltför trånga rum uppstå — köket användes nämligen då fortfarande som matrum. Kommer därtill bristen på vindfång och kapprum, vilkas anordnande naturligtvis skulle fördyra planen rätt väsentligt, jämte nödvändigheten att snart nog övergå till mera ekonomiska uppvärmningsmetoder, medförande ökade murar med rök- och ventilationsrör, tjockare väggar och ökade byggnadskostnader, varigenom det blir än svårare för den lågt avlönade att skaffa sig eget hem, inses nog, varför man har skäl att något försvara våra svenska bostadsförhållanden.

Onekligen ligger dock i sovrumsavdelningens skarpa skiljande från dagligrummen en högre levnadsstandard, något som vi ju sträva till, men ej ännu uppnått.

Bostadens sanitära utrustning med badrum och W. C. inom varje lägenhet giver amerikanaren ett försprång även i detta avseende. Jag vet ej, hur mycket amerikanske arbetaren badar om vintern, men jag vet, att om sommaren är det i regel en ren nödvändighet med ett svalkande kallbad dagligen. Vi ha ju våra allmänna bad, som de ej ha — en förklaring, men ej ett försvar.

När den svenska enfamiljsbostaden stiger något uppåt på rangskalan — där ekonomien tillåter att utrusta den med tillräckligt antal sovrum och bad, t. ex. vår tjänstemannabostad — då ha vi en typ, som fullt ut kan tävla med amerikanska hus för sagda löneklass.

Konstruktions- och standardiseringsfrågor.

Jag har i detta sammanhang icke ansett mig böra gå in på de olika konstruktionsmetoder och materialfrågor, som dock i lika hög grad som planproblemen förtjäna att avhandlas, detta dels emedan det endast kunde bli ett ytterligare relaterande av genom föregående reseberättelser kända förhållanden, dels därför att ett sådant relaterande icke mycket tjänar saken, om det varken blir fullt grundligt eller åtföljes av en allsidig kritisk granskning, vilket vore nödvändigt för att vår byggnadsverksamhet skulle ha verklig nytta därav.

Dessa förhållanden borde i så fall göras till föremål för praktiskt vetenskapliga

undersökningar. Om de äro värda ett sådant arbete och därmed förenade kostnader är svårt att säga, men jag tror, att så är fallet. Tag t. ex. de amerikanska trähusens stolpkonstruktion; är det icke en ganska tilltalande företeelse med sin lätta struktur, lätt även till vikten och sitt utnyttjande av trävirket i smäckra dimensioner? Försök att övertyga byggmästare Olsson i Worchester, att husen bli bättre och varaktigare, om de byggas av plank!

Snarlik byggnadsmetod har hos oss med framgång använts å ett par ställen i Bergslagen, och jag har själv i Salem, Mass. sett ett hus från 1600-talet uppfört av stolpkonstruktion — det är en gammal konst — och det står sig gott. Jag tror således ej, att man har rätt att fördöma själva konstruktionssättet, då frågan blir om att spara virke. Dess varaktighet beror på huru det utföres, och dess användbarhet på om det ekonomiskt kan tillämpas, då större värmeisolering önskas.

Å andra sidan inse amerikanarna själva, att de omsider måste tänka på större soliditet i sina hus, särskilt beträffande värmeisolering, vindfång, dubbelfönster, fyllning i bjälklag och väggar m. m.

Man kommer här osökt in på frågan om standardisering. I Amerika har man härutinnan ännu icke hunnit komma fram med några viktiga resultat på husbyggnadsområdet, men ett ivrigt arbete bedrives både från statens — Dept. of Commerce — och fackmännens sida. Det är i första hand konstruktionselement i timmer och sten, som bearbetas, men samtidigt arbetas på förenhetligande av byggnadsordningar, bestämmelser för »zoning» etc. Man befinner sig på undersökningarnas stadium, men just av denna orsak har det varit av stort intresse se, huru detta undersökningsarbete bedrives. Det arbete, som av flera enskilda firmor bedrivits med sakkunnig arkitekthjälp för att få sina produkter standardiserade, bör icke heller glömmas. Exempelvis Structural Slate Co, Curtis Woodwork m. fl.

Det vill synas naturligt att fatta standardiseringen i en mera vidsträckt bemärkelse som ett fortlöpande arbete på förbättring — på »standard» som ett sätt att sprida upplysning, icke minst inom fackmännens egen krets. Som exempel vill jag nämna den av American Institute of Architects startade Structural Service Bureau, som har sitt säte i New York och som övervakas av en arkitekt med en ävenledes praktiskt erfaren medhjälpare, som sköter byrån. Man insamlar och katalogiserar alla tänkbara erfarenheter och fakta på området i form av ritningar, tidskriftsklipp, litteratur m. m. Materialundersökningar förmedlas: en materialsamling var just under förberedelse vid mitt besök. Nya rön refereras i tidskrifter, och upplysningar lämnas till världens alla länder. Det torde innebära en icke ringa förmån och tidsvinst för fackmännen att få anlita en sådan institution, då specialstudier skola bedrivas. Yrkeskunnighet är den bästa standard.

The Architects Small House Service Bureau kan jag i detta sammanhang icke underlåta att nämna. Även detta företag startades av American Institute of Architects och har formen av ett bolag med den uppgiften att stimulera byggandet av egna hem och att hjälpa folk att erhålla goda ritningar till billigt pris. Bolagets huvudsäte är Minneapolis, och det har filialer i flera centra. De ha klart insett, att den enda hjälpen mot underhaltigt byggande är spridandet över landet av billiga och goda ritningar i stort urval. Jag tror icke heller det skadar yrket genom konkurrens, snarare gör det yrket populärare.

Meddelanden från socialattachéerna.

Hyresreglering och bostadsproduktion i England.

Inledning. Under den nu snart tilländalupna sessionen har parlamentet haft att behandla flera viktiga lagförslag berörande bostadsfrågan. Denna fråga har också kommit att träda i förgrunden av det allmänna intresset, närmast av det skäl, att hyresregleringslagen skulle upphöra under nästlidna juni och det gällde att fatta ståndpunkt till det synnerligen invecklade spörsmålet om kontrollens avveckling. I Sociala Meddelanden[1] har tidigare redogjorts för innehållet av det kommittébetänkande, som i februari innevarande år avgavs rörande hyreskontrollens avveckling. Majoriteten föreslog, att kontrollen successivt skulle avvecklas under åren 1923—1925, började med större fastigheter, och framlade även förslag till en del bestämmelser avseende att redan från och med innevarande sommar underlätta övergången till en fri hyresmarknad. De bägge arbetarrepresentanterna i kommittén reserverade sig däremot till förmån för kontrollens bibehållande till år 1930.

Detta spörsmål blåstes genast upp till en politisk stridsfråga av första klass. Större delen av pressen, däribland även konservativa organ, reagerade mot en omedelbar avveckling av hyreskontrollen. En tidning som »Pall Mall Gazette» lyckades på mycket kort tid göra parollen »Bostäder först, avveckling sedan» till en nära nog allmän lösen. Arbetarna ställde sig i denna fråga givetvis på medelklassens sida i den kanske icke oberättigade farhågan, att ett frigivande redan nu av större fastigheter skulle föranleda ökad konkurrens om mindre. Hurudan stämningen uti landet var visade sig också redan mot slutet av februari vid en rad då förrättade fyllnadsval till underhuset. Regeringen troddes i allmänhet vara böjd för nyssnämnda kommittémajoritets linje, dock så modifierad enligt ett senare uttalande av premiärministern, att större fastigheter skulle frigivas först 1924 och återstoden följande år. Valmännen svarade härpå med att tillfoga regeringspartiet en serie av nederlag, vartill man icke på många år kan erinra sig motstycke. Hälsovårdsministern, Sir Arthur Griffith-Boscawen, stod under val i den rätt konservativa valkretsen Mitcham, men blev slagen av en arbetarkandidat. Följden blev att Sir Arthur avgick från sin ministerpost och efterträddes av Mr. Neville Chamberlain, ett personskifte som tillika betecknar en nyorientering uti hela bostadspolitiken.

Den nye hälsovårdsministern, som tidigare gjort sig känd såsom en framstående kommunalman uti sin fädernestad Birmingham, satte sig redan från början före att kombinera hyresregleringens avveckling med en aktiv bostadspolitik och att sålunda, så långt sig göra lät, efterkomma de från valmännens sida manifesterade önskemålen. Härför krävdes emellertid ett omsorgsfullt avvägande av problemets olika sidor. Å ena sidan råder ganska allmänt den uppfattningen, att en normal bostadsproduktion icke kan komma till stånd, förrän hyresmarknaden gjorts fri. Å andra sidan förbjuder det sig självt att vid nu rådande bostadsbrist utlämna hyresgästerna åt husägarnas monopolartade maktställning. Ur detta dilemma har Mr. Chamberlain sökt skapa en utväg genom att successivt och varsamt lossa på hyreskontrollen samt att efter dess upphörande i egentlig mening bereda ett extra skydd för hyresgästerna samtidigt med att stat och kommun samverka för åstadkommandet av framför allt sådana bostäder,

[1] Årg. 1923, sid. 376 ff.

som den privata byggnadsverksamheten icke är villig att anskaffa, nämligen bostäder för arbetarklassen. För uppförandet av dessa bostäder lämnar staten en årlig subsidie till bestämt belopp per hus eller våning att utgå under vissa år. Medlen fördelas bland kommunerna att användas för bostadsproduktionens befrämjande på sätt i lag angives, varvid förutsättes att bördan delas mellan stat och kommun. Därjämte lämnas kommunerna anvisning å medel att annorledes stödja bostadsproduktionen med anlitande av egna resurser. I regel tänkas bostäderna uppförda genom enskilda företagare, dock så att kommunen själv övertager byggandet, där så befinnes mera lämpligt.

De nya bestämmelserna om hyresreglering anpassa sig härtill såtillvida, att man genom dessa velat bereda all möjlig uppmuntran åt den enskilda byggnadsverksamheten. Till en början skall här redogöras för den nya hyresregleringslag, som antagits av parlamentet.[1]

Den nya hyresregleringslagen. Lagen fastställer den 24 juni 1925 såsom datum för hyresregleringens avveckling i första instans, gällande detta alla fastighetsklasser, som nu äro underlagda kontroll. Under ytterligare fem år därefter skall emellertid en slags modifierad kontroll äga bestånd. Om under sistnämnda tid rättsliga åtgärder vidtagas för avhysning eller vräkning av hyresgäst och vederbörande domstol skulle finna dessa åtgärder stränga eller betungande (harsh or oppressive) eller att hyresgästen därigenom skulle förorsakas synnerligt betryck (exceptional hardship), kan nämligen domstolen vägra samtycke till åtgärden eller förordna om uppskov mot villkor, som den finner lämpliga föreskriva. Under tiden kan domstolen bestämma, att hyresrätten trots verkställd uppsägning skall behandlas såsom ägande fortsatt bestånd (subsisting tenancy) och den har rätt att avgöra, huruvida och i vad mån hyresökning kan anses berättigad med hänsyn tagen till bostadens beskaffenhet och tillstånd samt hyran för liknande bostäder på orten. Dessa bestämmelser skola också äga tillämpning i fråga om uthyrning i andra hand.

För att lämna domstolarna biträde och råd uti dylika hyresfrågor kan hälsovårdsministern tillsätta särskilda nämnder. Dessa kunna också få sig uppdraget att träffa avgörande i sådana hyrestvister, som till dem hänskjutas av bägge parter.

Under den tidsperiod, varom här är fråga, skall också gälla, att domstol på ansökan av hyresgäst kan förordna om nedsättning i hyran, därest bostaden icke försvarligen underhålles och hyresgästen icke genom försumlighet eller dylikt är vållande till dess förfallna skick.

Det bör påpekas, att de här nu beskrivna stadgandena väckt åtskillig opposition även från dem som eljest stött den nya hyreslagen. Man har speciellt opponerat sig mot de särskilda nämnderna och befarat, att dessa skola tillvälla sig alltför stor makt på hyresmarknaden samt giva upphov till tvister och slitningar mellan hyresvärdar och hyresgäster. Över huvud har man också ställt sig betänksam mot det osäkerhetstillstånd, som befaras skola följa av kontrollens förlängning i modifierad form efter 1925. Yrkanden på att all kontroll skulle upphöra vid en något längre framskjuten tidpunkt, exempelvis 1928, hava därför vunnit ett visst gehör under parlamentsbehandlingen. I lagen stadgas också, att parlamentets bägge hus kunna bestämma om den utsträckta kontrollperiodens upphörande tidigare än 1930. Jämväl stipuleras uttryckligen bägge husens samtycke såsom villkor för förordnande om nämnders upprättande.

Samtidigt med stadgandena om utsträckt kontrollperiod ha i lagen införts åtskilliga bestämmelser, varigenom den bestående kontrollen redan nu successivt lättas och övergång förberedes till en fri hyresmarknad. Sålunda upptager lagen den uti kommitténutlåtandet från februari föreslagna bestämmelsen, att bostäder, som bliva lediga under återstående kontrolltid, skola undandragas regleringen; detta äger dock icke tillämpning vid avhysning på grund av uraktlåten hyresbetalning. Utom det att härigenom ett allt större antal bostäder så småningom överföres till den fria hyresmarknaden,

[1] Lagen utfärdades den 31 juli 1923.

åsyftar man att undanröja ett alldeles speciellt missförhållande, som framkallats av hyresregleringen. Det är en mycket vanlig iakttagelse, som man kan göra både i London och andra engelska städer, att bostadshus stå tomma, detta i skriande motsats till den notoriska bostadsbristen. Orsaken härtill är i regel att, om ett hus av en händelse blir ledigt, värden söker att få huset sålt i stället för att åter uthyra det till lagligen fastställd hyra med tryggad rätt för den nye hyresgästen att där kvarbo, och att han därför på spekulation innehåller huset. Ett så gott som undantagslöst villkor för att ett bostadshus skall kunna säljas är också, att det fritt kan disponeras av köparen (vacant possession). Med de höga priser, som på senare tid kunnat erhållas vid fastighetsförsäljningar, har denna spekulation tagit en mycket stor omfattning och det uppgives, att i hela landet minst 75 000 bostadshus skulle stå lediga av här nämnd anledning. Genom att ledigblivna hus frigivas från kontroll hoppas man nu, att ägaren skall finna med sin fördel förenligt att strax uthyra dem på nytt, låt vara till högre hyra än den lagbestämda eller endast på kort tid, till dess försäljning hinner ske. Härigenom skulle alltså ett icke oväsentligt antal lägenheter tillföras hyresmarknaden. Andra förslag att undanröja här berörda missförhållande hava också framställts, exempelvis att kommunen skulle bemyndigas tvångsvis förhyra lägenheter, som stått lediga under tre månaders tid. Sistnämnda anordning, som en tid varit gällande i Skottland, har dock icke tillvunnit sig parlamentets bifall.

Den nya lagen upptager vidare den av kommittén föreslagna bestämmelsen, att avtal sträckande sig in på tiden efter kontrollens avskaffande redan dessförinnan kunna träffas om annan än lagbestämd hyra. Härmed avser man givetvis att jämna övergången till det nya läge, som inträder vid kontrollens avskaffande, och undvika en massuppsägning av kontrakt till denna tid. I regel torde man tänka sig, att hyresgästen genom att binda sig vid en något högre hyra än den lagbestämda tryggar sig mot uppsägning vid en tidpunkt, som i varje fall måste väntas bliva synnerligen kritisk för hyresmarknaden. Den uppfattningen torde också råda, att hyresnivån i äldre fastigheter bör regleras uppåt för att komma i jämviktsläge med de hyror, som av ekonomiska skäl måste betingas för nybyggda lägenheter.

Lagen innehåller också, i huvudsaklig överensstämmelse med kommitténs yrkanden, en del stadganden, som bereda husägarna ökade möjligheter att taga av dem uthyrda hus och lägenheter i besittning för särskilda ändamål. Sålunda kan en husägare återtaga uthyrd lägenhet icke blott, såsom tidigare, för egen eller hos honom boendes eller anställdas räkning, utan även för att bereda bostad åt vuxna barn och detta (då fråga är om bostad åt husägaren själv eller åt hans vuxna barn) i regel utan att behöva anskaffa annan likvärdig bostad åt hyresgästen. Likaså kunna uthyrda lägenheter återtagas, icke blott, såsom förr, av myndigheter och offentliga korporationer, utan över huvud då så erfordras i det allmännas intresse. Härvid kräves dock allt fortfarande att hyresgästen skall beredas annan bostad, som i fråga om hyra, beskaffenhet och belägenhet kan anses lämplig och som är underkastad hyreslagen eller erbjuder liknande trygghet.

Mycken strid har stått om en av regeringen föreslagen bestämmelse om rätt för husägare att återtaga uthyrd lägenhet för att bereda bostad åt person, som han *ämnar* anställa. Det befarades att härav skulle göras illojalt bruk för att vräka misshagliga hyresgäster under förevändning att avtal skulle träffas om arbetsanställning för den nye hyresgästen. Den nu antagna lagen tillerkänner husägaren rätt varom här är fråga, förutsatt avtal om anställning på hel tid verkligen träffats och att bostaden ingår i de avtalade förmånerna. Såsom skydd mot en husägares godtyckliga utövande av den rätt, varom här är fråga, ha också i lagen införts mera vidsträckta straffbestämmelser mot åtkomst genom oriktiga eller vilseledande uppgifter.

Såsom nya grunder för hyresgästs skiljande från en lägenhet stipulerar lagen också det förhållandet, att hela lägenheten uthyrts i andra hand utan värdens samtycke eller

att, om försäljning av rusdrycker är tillåten i lägenheten, denna rättighet icke handhafts på ett tillfredsställande sätt.

Det har i en föregående rapport framhållits,[1] att enligt tidigare gällande lag hyresgäst kunnat av domstol medgivas nedsättning i hyresbeloppet, om han medelst intyg av hälsovårdsmyndighet styrkt, att lägenheten icke befunnit sig i beboeligt skick eller eljest i nöjaktigt stånd, men att detta stadgande i praktiken icke torde ha erhållit någon större betydelse. Den nya lagen innehåller ett stadgande med samma syfte, men avsett att bliva mera effektivt. Så snart en hyresgäst erhållit intyg från hälsovårdsmyndigheten, att lägenheten icke befinner sig i nöjaktigt stånd, kan han nu endast genom att delgiva värden intyget befria sig från krav på så stor del av hyran, som överstiger det före kriget utgående beloppet, intill dess de nödiga reparationerna utförts.

Från arbetarhåll hava under parlamentsbehandlingen gjorts yrkanden på, att den i lag medgivna hyresökningslatituden skulle nedsättas. Såsom motiv härför har i synnerhet framförts, att den hyresvärden åliggande reparationsskyldigheten, vars fullgörande är en förutsättning för större delen av den medgivna hyresökningen, i regel icke vederbörligen iakttagits. Genom nyss anförda, i den nya lagen införda bestämmelse har man velat undanröja grunden för dessa klagomål. Samtidigt har man ansett sig kunna i lag medgiva ytterligare hyresökning för visst fall. Om en del av lägenheten uthyrts i andra hand, medgives för denna del 10 proc. hyresökning, tillkommande detta hyresgästen, medan värden tillåtes öka hyran för hela lägenheten med 5 proc. Denna bestämmelse riktar sig uppenbarligen mot de stora vinster, som anses ha skördats av hyresgäster genom uthyrning i andra hand.

Även andra former av hyresocker har man sökt drabba genom nya bestämmelser. Synnerligen vanligt är det, att för lägenhets upplåtande fordras övertagande av allehanda, ofta tämligen värdelösa inventarier. Det stadgas nu, att då inköp av möbler eller andra föremål fordras såsom villkor för hyreskontrakt, priset härå skall, då så kräves av hyresgästen, skriftligen uppgivas och att, om det fordrade priset överstiger ett skäligt värde, det överskjutande beloppet skall betraktas såsom sådan provision, varemot redan finnas straffbestämmelser. Vanligt har också varit, att lägenheter uthyrts såsom möblerade eller med tillhörande tjänstepersonal och därigenom undandragits hyresreglering, oaktat värdet av sådana förmåner varit skäligen problematiskt. Den nya lagen stadgar, att den del av det fordrade hyresbeloppet, som kan skäligen anses utgöra vederlag för de särskilda förmånerna med hänsyn tagen till deras värde för hyresgästen, måste utgöra en väsentlig del av hela hyran för att lägenheten skall vara undandragen hyresreglering. Det återstår att se, om dessa bestämmelser skola vara mera effektiva än de tidigare för stävjande av det hyresocker, som otvivelaktigt förekommer i mycket stor utsträckning.

Arbetarpartiet har under hela parlamentsbehandlingen motsatt sig den nya lagen. Vid den andra läsningen beskrevs den av Sidney Webb såsom en anordning för kontrollens avveckling och icke för dess fortsättande. Lagen öppnade åtta olika möjligheter för en husägare att befria sig från kontroll och »en hyresgäst kunde aldrig känna sig trygg så länge han riskerade att fastna på någon av spikarna uti den åttaspikade harv, som hälsovårdsministern ämnar draga över området för kontroll». Han tvivlade absolut på att den produktion av nya bostäder, som förutsattes för kontrollens upphörande år 1925, skulle komma till stånd i avsedd omfattning. Det torde också stå ganska klart, att bostadsbristen icke skall kunna avhjälpas till sagda tid, och bestämmelserna om modifierad kontroll under fem år därefter visa tydligt nog, att man haft detta förhållande i sikte vid lagens utarbetande. Om det sätt, varpå enligt lagen denna fortsatta kontroll skulle utövas, råda emellertid på olika håll delade meningar och det får icke anses alldeles säkert, att vad lagen härutinnan stadgar kommer att bestå i oförändrad form.

[1] Soc. Medd. årg. 1923, sid. 377.

Sådan lagen framgått ur parlamentsbehandlingen erbjuder den på långt när icke så stora möjligheter för en husägare att frigöra sig från kontroll som i regeringens proposition. Flera inskränkande tillägg hava gjorts, bland vilka här särskilt må erinras om att vid avhysning på grund av uraktlåten hyresbetalning lägenheten icke undandrages kontroll och att för beredande av bostad åt nyanställd person en hyresvärd kan fritt förfoga över uthyrd lägenhet endast i det fall, att avtal om anställning på hel tid verkligen träffats och bostaden ingår i de avtalade förmånerna. Bestämmelsen om att i vissa fall för avhysning av hyresgäst fordras, att annan likvärdig bostad skall beredas denne, hade i propositionen givits en skäligen vag avfattning, som torde ha erbjudit föga effektivt skydd för den avhyste, men har i lagen erhållit en för hyresgästen betydligt förmånligare lydelse. Tillämpligheten av detta stadgande har också gjorts mycket vidsträcktare än i propositionen och exempelvis skall villkoret om beredande av annan bostad alltid gälla, då uthyrd lägenhet tages i besittning för hos husägaren boendes eller anställdas räkning. De förut omnämnda nya straffbestämmelserna mot återtagande av uthyrd lägenhet med hjälp av oriktiga eller vilseledande uppgifter hava också tillagts under parlamentsbehandlingen.

Allt detta gör, att hyresmarknaden tillsvidare alltjämt kommer att vara underställd en ganska stark bundenhet och att någorlunda normala förhållanden icke kunna väntas inträda förrän år 1925, om ens då. Detta gäller även i ett annat, här förut icke berört avseende. Som bekant innefattar den engelska hyresregleringslagen såsom ett komplement även skydd mot förhöjning av inteckningsränta och uppsägning av hypotek. I propositionen föreslogs, att uppsägning av inteckning skulle kunna ske, icke blott, såsom tidigare, då inteckningssäkerhetens värde allvarligt minskats eller eljest satts på spel, utan jämväl då hypoteket behövde omedelbart realiseras i och för stärbhusutredning och i dylika fall. På grund av framställningar från fastighetsägarhåll har emellertid denna föreslagna lättnad uti inteckningskontrollen fått förfalla. Tvärtom har stadgats, att under den utsträckta kontrollperioden om fem år efter den 24 juni 1925 domstol kan i ömmande fall förhindra uppsägning av hypotek beträffande hus, som äro underkastade fortsatt hyreskontroll.

Lagförslaget rörande bostadsproduktionens främjande m. m. Förslaget till lag om understöd av det allmänna för uppförande av bostäder framträder i viss mån såsom ett komplement till hyresregleringslagen. Med den avoghet, som sedan ett par år varit rådande bland de borgerliga partierna mot bostadsproduktion med understöd av det allmänna, har det krävts en synnerligen kraftig motivering för ett återupptagande av denna verksamhet, vilken på regeringens befallning stoppades i juli 1921. Motiveringen har den nya hyresregleringslagen fått lämna. Såsom förut påvisats, är syftet med denna lag att genomföra en gradvis avveckling av hyreskontrollen och det stod ganska snart klart — speciellt efter utgången av fyllnadsvalen till underhuset mot slutet av februari — att fortsatt kontroll påfordrades av allmänna meningen, så länge ännu icke det nödiga antalet nya bostäder kommit till stånd. Lika klart stod, att en produktion av bostäder för befolkningens stora massa icke kunde tänkas ske utan att det allmänna trädde emellan med ekonomiskt understöd. Ungefär samtidigt med proposition om ny hyresregleringslag framlades därför av regeringen förslag till lag om understöd av stat och kommun för bostäders uppförande, vilket förslag väntas bliva slutbehandlat under den stundande höstsessionen.

Den förnämsta anmärkning, som riktats mot det i juli 1921 övergivna bostadsprogrammet, har varit att staten därigenom pålagts en till sin storlek icke från början begränsad ekonomisk börda. Såsom på sin tid beskrivits i Sociala Meddelanden,[1] bestod statens ekonomiska biträde huvudsakligen däri, att den åtog sig garanti för all den förlust å kommunernas byggnadsverksamhet, som översteg en uttaxering inom vederbörande kommun av 1 penny per pund och år. Det förutsattes därvid, att hela

[1] Årg. 1920, sid. 174 ff.

finansplanen skulle revideras år 1927 och att då genom en reglering av hyrorna i de av det allmänna uppförda bostäderna åtminstone en del av det uppkomna deficit skulle utjämnas. Jämväl har den anmärkningen riktats mot denna plan, att den förutsatte en ingående kontroll från statens sida över medlens användning, grundad på fullständiga utgifts- och inkomstberäkningar för varje kommuns byggnadsverksamhet. Detta nödvändiggjorde en synnerligen omständlig, om också icke så dyrbar, administrativ apparat och har onekligen försinkat planens genomförande.

Kommunernas byggnadsverksamhet kompletterades sedermera, genom en tilläggslag av 1919, medelst understöd åt enskilda företagare, allmännyttiga sammanslutningar o. dyl. Detta understöd utgick i ett för allt med ett belopp av £ 130—160 för varje hus, allt efter byggnadens storlek. För att vara berättigad till £ 160 i understöd skulle byggnaden hålla minst 920 kvft golvyta, för £ 140 understöd fordrades minst 780 kvft och för £ 130 minst 700 kvft. Uti maj 1920 ökades understödet med £ 100 för varje hus. Det göres nu, åtminstone på vissa håll, gällande att även denna anordning icke haft önskad effekt. Härmed torde man huvudsakligen avse, att de uppförda husen i flertalet fall icke kommit den klass till godo, som vid tiden för beslutet om understöd ansågs vara mest i behov därav, nämligen arbetarklassen. I motsats till de hus, som uppfördes genom kommunerna, voro de av privata företagare uppförda icke underställda några villkor med avseende å den hyra, som kunde åsättas. På grund av de utomordentligt höga byggnadskostnaderna var det så gott som uteslutet, att dessa hus kunde åtkommas av personer tillhörande arbetarklassen, för så vitt icke verksamheten var lagd i händerna på en allmännyttig sammanslutning eller en filantropiskt lagd arbetsgivare.

Det må här också erinras, att enligt 1919 års bostadslag staten erbjöd sig att i annan väg understödja grevskapsråd för uppförande av bostäder åt i deras tjänst anställda samt allmännyttiga sammanslutningar och stiftelser för uppförande av arbetarbostäder, nämligen med 30 proc. av lånekostnaderna. Understödet höjdes sedermera till 50 proc. av lånekostnaderna, att utgå intill den 31 mars 1927, då den tidigare procentsatsen ånyo skulle träda i kraft.

Man hör ofta framställas det påståendet, att 1919 års bostadsplan helt och hållet misslyckats. Påståendet är, sådant det vanligen framställes, icke till alla delar riktigt. På grund av det oerhörda prisfall, som timat sedan den tid, då flertalet kontrakt uppgjordes om bostädernas byggande, måste det visserligen anses uteslutet att få täckt ens halva byggnadskostnaden. Enligt Geddeskommitténs uppskattning skulle efter en medelkostnad av £ 1 100 för varje hus och däråberäknad ränta å 6·8 proc. årskostnaden utgöra £ 75, varav hyran icke väntas täcka mer än £ 16. Den årliga förlusten för staten å kommunernas byggnadsverksamhet enligt planen i fråga skulle enligt sagda kommitté stiga till 10 milj. £, medan i understöd uti ett för allt åt enskilda företagare utgått en summa av samma storlek. Det är emellertid numera erkänt, att man kan nedbringa denna oförnekligen enorma förlust genom konversion av de upptagna lånen till lägre ränta. Jämväl må erinras, att i bostadsprogrammet förutsattes en revision av de finansiella bestämmelserna år 1927 i syfte att utjämna deficit. Vid sistnämnda tid räknade man på att för husen kunna erhålla en hyra, som täckte räntan å då rådande byggnadskostnader — vilka tänktes utgöra två tredjedelar av 1919 års — jämte administrations- och underhållskostnader samt en lämplig amortering. Om denna plan icke nu kan fullföljas, är det framför allt det timade prisfallet, som därför bär skulden.

Påståendet, att den forcerade byggnadsverksamhet, som kom till stånd enligt 1919 års beslut, bär största skulden för det följande årets höga byggnadskostnader, är säkerligen mycket överdrivet, liksom också påståendet, att programmets slopande i juli 1921 har förtjänsten av prisfallet samma år. Oförnekligen hava truster och ringar inom byggnadsämnesindustrien haft sin hand med uti prisutvecklingen, men det kan svårligen göras gällande vare sig att det allmänna stått alldeles maktlöst gentemot dem eller att de kunnat göra sig oberoende av den mot slutet av 1920 in-

träffade depressionen inom alla områden. I själva verket har dåvarande hälsovårdsministern, Dr. Addison, påvisat, att redan då på våren 1921 första beslutet fattades om byggnadsverksamhetens begränsning, mer än hälften av det totala prisfallet på byggnadsmaterial var ett fullbordat faktum.

Det må också erinras, att antalet av de hus, som enligt planen skulle uppföras av kommunerna, utgör 176 000, medan enskilda företagare med hjälp av staten åtagit sig uppföra 42 000 hus. Antalet av de under olika år faktiskt fullbordade husen utgör följande:

$^{31}/_{7}$—$^{31}/_{12}$ 1919	100
1920	15 700
1921	86 700
1922	88 900
$^{1}/_{1}$—$^{30}/_{6}$ 1923	11 000
	202 400

All denna byggnadsverksamhet faller sålunda huvudsakligen inom loppet av tvenne år och den har i avsevärd mån bidragit att utfylla den stora bristen på bostäder. Även om man tager hänsyn till en normal avgångsprocent å det förefintliga bostadsbeståndet — vilken procent naturligtvis icke kan sägas äga giltighet under nuvarande förhållanden — har planen lämnat ett icke betydelselöst tillskott till marknaden.

Det må också erinras, att de enligt Addisonska planen uppförda bostäderna representera en högre standard än den för arbetarklassen i England tidigare vanliga, såväl med avseende å läge som storlek och inredning. Av 172 194 dylika hus, som fullbordats intill april innevarande år, innehöllo icke mindre än 166 387 tre eller flera sovrum förutom vardagsrum (living room) och »förmak» (drawing room). Nämnas må jämväl, att beträffande hus i städer såsom allmän föreskrift gällde, att icke fler än 12 finge uppföras per acre.

Uti den plan, som föreligger i *det nu under behandling varande lagförslaget*,[1] har man sökt draga lärdom av de misstag, speciellt i finansiellt hänseende, som ansetts vidlåda den Addisonska planen. Framför allt ger detta sig tillkänna däri, att statsunderstödet begränsats till fixt belopp, nämligen £ 6 per år att utgå under högst 20 år för varje hus som uppföres enligt planen. Nämnda understöd tillfaller vederbörande kommun att av denna användas på olika i lagen angivna sätt.

Uti dispositionen av nämnda understöd hava kommunerna lämnats mycket stor frihet. På detta sätt har det blivit möjligt att undgå det mesta av den kontroll från centralförvaltningens sida, som ansetts hava tyngt den Addisonska planen. I flera hänseenden har visserligen hälsovårdsministern gjorts till den i sista hand bestämmande liksom också i en del avseenden till vädjoinstans, men normalt förutsättes det, att kommunen träffar sina anstalter efter fritt val inom ramen av vissa i lagen nedlagda grundlinjer.

Det förutsättes också, att kommunen supplerar statshjälpen ur egna medel. Under de förhandlingar, som vid en kommunalkonferens i Manchester föregingo propositionens framläggande, beräknades det, att ett statsunderstöd å £ 6 per hus och år, att utgå under 60 år, skulle motsvara halva förlusten å verksamheten. Genom att statsunderstödet nu begränsas till en period av 20 år, skulle betydligt mer än hälften av nettokostnaden falla på kommunen. Härtill må dock anmärkas, att beräkningar av detta slag ställa sig ganska ovissa och att, medan somliga kommuner icke ens ansett det erbjudna understödsbeloppet erforderligt för verksamhetens igångsättande, andra, speciellt på landsbygden, betrakta det såsom alldeles otillräckligt. Det ur principiell synpunkt viktiga är i varje fall, att den slutliga risken lagts på kommunerna och att

[1] I det följande redogöres i korthet för lagförslaget, sådant det framgått ur utskottsbehandlingen i underhuset. — Förslaget har sedermera oförändrat antagits såsom lag, daterad den 31 juli 1923.

därför också huvudansvaret för verksamheten, i den mån detta faller på det allmänna, överförts från staten till kommunerna.

Såsom ett utmärkande drag för den nya planen bör vidare framhållas, att det allmännas understöd huvudsakligen tänkes komma enskilda företagare till godo, vilka på egen risk uppföra byggnaderna. Endast för den händelse att den spekulativa verksamheten alldeles skulle vägra att göra tjänst med uppförande av bostäder av den typ, varom fråga är, förutsättes det, att kommunen efter inhämtat samtycke av hälsovårdsministern träder emellan med byggande för egen räkning. Hälsovårdsministern har under parlamentsbehandlingen icke gjort någon hemlighet av att han sätter sin största tilltro till den på enskild risk arbetande byggnadsverksamheten och det stadgas därför också, att en kommun för att själv kunna övertaga verksamheten skall visa ministern, att detta är en lämpligare utväg att tillgodose bostadsbehovet på orten. Från arbetarpartiets och liberalernas sida har däremot med styrka krävts, att den kommunala byggnadsverksamheten i lagen skulle tillerkännas en likaberättigad ställning med den enskilda.

De bostäder, som uppföras med det allmännas understöd, skola uppfylla vissa i lag bestämda fordringar med avseende å storleken. Är det fråga om ett boningshus i två våningar, skall sammanlagda golvytan utgöra minst 620 och högst 950 kvft, medan ett boningshus i en våning eller annan lägenhet skall hålla minst 550 och högst 880 kvft golvyta. Med hänsyn till orter, där ett särskilt behov av mindre bostäder föreligger, kan dock minimiytan reduceras till 570 resp. 500 kvft. Beträffande bostädernas beskaffenhet stadgas härförutom endast, att varje bostad skall vara försedd med fast badkar (fixed bath), utan att detta begrepp närmare definieras. Tilläggas må dock, att hälsovårdsministern har i sin hand att uppställa de villkor för understöd, han kan finna lämpliga. Omnämnas må också, att såsom villkor för understöd åt enskilda företagare gäller, att huset fullbordats före den 1 oktober 1925, med tillåtelse för hälsovårdsministern att lämna extra respit till den 1 juni 1926.

Ser man därnäst på de former, under vilka en kommun kan supplera statsunderstödet, angivas dessa i lagförslaget vara:

1) understöd i ett för allt efter byggnadens fullbordan;

2) ett årligt understöd under högst tjugo år åt den som erlägger kommunalskatt för huset (hyresvärden, hyresgästen eller bägge i förening);

3) hjälp med ränta eller amortering å lån från kreditföreningar (building societies), andra sammanslutningar eller enskilda personer för uppförande av hus, som påbörjats efter den 25 april 1923.

För lämnande av här ifrågavarande understöd kan kommunen med hälsovårdsministerns samtycke uppställa särskilda villkor, däribland att huset under viss tid skall användas till självständig bostad och ingen tillbyggnad företagas utan kommunens samtycke. Det förtjänar här anmärkas, att under utskottsbehandlingen från liberal sida påyrkades införandet av villkor beträffande de boendes samhällsklass samt storleken av hyra eller pris för bostaden. Det påpekades emellertid av hälsovårdsministern, att en motsvarande bestämmelse i 1919 års bostadslag beträffande hyra för bostäder å av kommunen försåld mark lett därhän, att sådan mark blivit osäljbar, varför nu också föreslogs upphävandet av bestämmelsen. Även av principiella skäl ställde han sig betänksam mot varje förslag om att inskränka dispositionsrätten över bostäderna såsom ägnat att avskräcka den spekulativa verksamheten.

Allmännyttiga föreningar, stiftelser och bolag kunna också direkt av staten erhålla understöd för uppförande av bostäder på samma villkor, som gälla för understöd åt kommunerna.

Vid sidan av den statsunderstödda verksamheten kan en kommun av egna medel understödja bostadsproduktionen enligt anvisningar, som meddelas i lagförslaget. Erinras må härvid, att enligt konstitutionell praxis i England kommunernas befogenheter härutinnan icke sträcka sig längre än som i lag uttryckligen medgives.

En kommun kan sålunda:

1) försträcka pengar för uppförande eller förändring av boningshus eller för inköp av sådana, som uppförts efter den 25 april 1923, gällande detta byggnader såväl utom som inom kommunens område;

2) ikläda sig borgen för lån från kredit- eller bostadsförening för bostadshus, uppförda efter den 25 april 1923;

3) vid uppdelning av boningshus i smärre lägenheter åtaga sig att efterskänka under en period av högst 20 år den ökade kommunalskatt, som skulle falla på huset på grund av uppdelningen.

Enligt en bestämmelse, som tillfogats under parlamentsbehandlingen, skall som villkor gälla att den understödda byggnaden är i alla avseenden lämplig till bostad och att varje lägenhets sammanlagda golvyta icke understiger de minima, som enligt vad ovan sagts gälla för statsunderstödda bostäder.

Vidare bestämmes, att lån jämte ränta skall säkerställas av inteckning i fastigheten och får uppgå till högst 90 procent av fastighetsvärdet, till den del detta är låntagarens egendom. Lånet kan få återbetalas genom amortering i vanlig ordning eller medelst lika annuiteter. Utbetalning kan ske redan under byggnadstiden, dock högst upp till halva värdet av det utförda arbetet inkl. låntagarens andel i tomtvärdet. Är låntagaren endast i besittning av arrenderätt till fastigheten (leasehold), fordras för låns erhållande, att den återstående arrendetiden med minst 10 år överstiger den överenskomna tiden för lånets återbetalning.

Av speciellt intresse är att maximivärdet av de fastigheter, inklusive tomt, som en kommun på här angivet sätt kan belåna eller ikläda sig borgen för, är satt så pass högt som £ 1 500. I fråga om de hus, vilkas uppdelning i smärre lägenheter kommunen kan understödja genom skattelindring, fastställes icke något maximivärde alls. Erinrar man sig nu, att de boningshus, för vilka statsunderstödet är avsett, numera torde betinga en kostnad av föga mer än £ 300, befinnes det att här kan bliva fråga om boningshus av annan och högre standard, avsedda att tillgodose det onekligen stora behovet av bostäder för medelklassen.

För de ändamål, varom här är fråga, liksom då det gäller bostäder uppförda med statsunderstöd, bemyndigas kommunerna att upptaga lån på den fria marknaden eller ur den statliga lånefonden för allmänna arbeten (Public Works Loan Fund).

I likhet med stadgandena om statsunderstöd åt enskilda företagare äro de här ovan beskrivna endast provisoriska och upphöra att äga giltighet den 1 oktober 1926. Ett närbesläktat ändamål tjäna de bestämmelser i förslaget, enligt vilka 1899 års lag om understöd av grevskapsråd och kommuner för förvärv av eget hem (Small Dwellings Acquisition Act) högst väsentligt utvidgats.[1] Lån skall kunna utgå även till personer som ämna *uppföra* ett eget hem och maximivärdet å huset höjes från nu gällande £ 800 till £ 1 200. Bestämmelsen, att låntagaren måste hava sin bostad i huset, skall icke äga giltighet längre tid än tre år efter lånets erhållande, resp. husets fullbordan. Lån skall kunna lämnas upp till 90 proc. av husets saluvärde, under byggnadstiden dock endast till halva värdet av det utförda arbetet, inklusive låntagarens andel i tomtvärdet, detta i överensstämmelse med de nyss beskrivna provisoriska bestämmelserna om kommunalt understöd för uppförande och förvärv av bostäder med maximivärde upp till £ 1 500.

Efter denna redogörelse för lagförslagets huvudprinciper och viktigare bestämmelser beröres här endast i största korthet förslagets innehåll i övrigt.

Såsom förut nämnts, utgår intill den 31 mars 1927 statsunderstöd med 50 proc. av lånekostnaderna till grevskapsråd för beredande av bostäder åt anställda samt till allmännyttiga sammanslutningar och stiftelser för uppförande av arbetarbostäder. Enligt gällande bestämmelser skulle understödet efter sagda tid nedsättas till 30 proc., men föreslås nu höjt till 40 proc.

[1] Om de ursprungliga bestämmelserna i Small Dwellings Acquisition Act, 1899, se Bostadskommissionens utredningar, VII: Bostadsfrågan i utlandet, Del II, sid. 99, 143.

Vid utrymning eller rivning av ohälsosamma boningshus eller reglering av hela husgrupper skall en kommun i och för inlösen av rusdrycksförsäljningsrättigheter å det för reglering avsedda området kunna anlita bidrag ur en för inlösning av överflödiga dylika rättigheter upprättad särskild fond.

Vissa bestämmelser föreslås också i syfte att göra myndigheternas inskridande mot ohälsosamma eller eljest olämpliga bostäder mera effektivt. Bland annat föreslås, att ett förständigande till husägaren om förbättringsarbetens utförande skall innehålla noggrann uppgift å de arbeten, som prövas erforderliga, och att förständigandet skall delgivas alla, som framför husägaren hava en ekonomisk förmånsrättighet till fastigheten. I husägarens rätt att klaga över myndighets beslut uti här ifrågavarande avseende föreslås jämväl vissa inskränkningar.

För att underlätta bostäders uppförande bemyndigas hälsovårdsministern utfärda allmänna föreskrifter (code of building byelaws) rörande gators höjd, bredd och anläggande; dessa skola dock icke äga kraft förrän de antagits av vederbörande kommunalmyndighet.

En systematisk reglering av stadsplaneväsendet kom i England först till stånd genom 1909 års bostadslag, vilken ock efter sin upphovsman plägar benämnas John Burns' lag.[1] Enligt denna lag tilldelades kommunerna befogenhet att upprätta stadsplaner. I 1919 års bostadslag gick man ett steg längre och *förpliktade* stadskommuner (boroughs and urban districts) med mer än 20 000 invånare att före den 1 januari 1926 inkomma till Local Government Board (numera hälsovårdsministeriet) med stadsplan för sådana områden, som kunde göras till föremål för reglering enligt 1909 års lag. Denna bestämmelse har emellertid icke haft så skyndsam effekt som avsetts och det har nu befunnits nödigt föreslå, att tiden för stadsplans ingivande utsträckes till den 1 januari 1929.

Skulle det visa sig, att en stadsplan medför icke förutsedda kostnader för ersättning åt därav berörda fastighetsägare, har under utskottsbehandlingen föreslagits, att vederbörande kommunalmyndighet berättigas inkomma med förändrad plan. Likaså har under parlamentsbehandlingen föreslagits ett tillägg rörande särskild stadsplan för område av större arkitektoniskt, historiskt eller estetiskt intresse. Sådan plan skulle kunna innehålla föreskrift om storleken av öppen plats kring byggnad eller om högsta antalet byggnader inom området eller om byggnadernas höjd och beskaffenhet.

Några mera exakta beräkningar rörande storleken av det belopp, som kommer att erfordras i understöd av stat eller kommun, hava naturligtvis icke kunnat verkställas. Om emellertid den av det allmänna subventionerade byggnadsverksamheten fortgår i ungefär samma omfattning som under de sista fyra åren, antages det att inom den i förslaget stipulerade tiden av något mer än två år något sådant som 120 000 boningshus skulle komma att uppföras, medförande en statsutgift å £ 720 000. Beträffande kommunernas utgifter för samma ändamål synes man förutsätta att dessa skola stanna något under statens utgifter.

Enligt lagförslaget skulle vidare staten lämna bidrag till kommunernas utgifter för utrymning och rivning av ohälsosamma boningshus samt reglering av husgrupper med halva nettokostnaden. Härför beräknas högst £ 230 000 om året bliva erforderliga.

Det ökade bidrag, som föreslås att utgå efter den 31 mars 1927 till lånekostnaderna för arbetarbostäder uppförda av allmännyttiga sammanslutningar och stiftelser samt för sådana bostäder, som grevskapsråd uppföra åt sina anställda, beräknas i allt icke komma att belöpa sig till mer än £ 30 000 om året.

London den 30 juli 1923.

Erik Sjöstrand.

---

[1] Se härom Bostadskommissionens utredningar, VII: Bostadsfrågan i utlandet, Del. II, sid. 107 ff.

Författningar rörande sociala frågor.

I Svensk författningssamling ha under tiden 11 augusti—10 september 1923 publicerats följande författningar rörande sociala frågor:

N:r		Daterad
336—339.	K. instruktion för tjänstemännen vid kontrollen över maltdryckstillverkningen m. m.	27 juli
340—345.	K. kung. ang. tillverkning av exportöl m. m.	27 »
347.	K. kung. om ändrad lydelse av § 5 i kung. om övervakande av utlänningar i riket	1 sept.
349.	K. kung. i anledning av Finlands anslutning till den mellan Sverige, Danmark och Norge den 26 maj 1914 avslutade fattigvårdskonventionen	1 »

Kortare meddelanden.

— Allmänna sociala frågor —

Arbetsrådet i Brasilien.[1] Enligt en förordning av den 30 april 1923 har i Brasilien inrättats ett nationalarbetsråd med uppgift att fungera såsom rådgivande myndighet vid beredningen av ärenden rörande arbetarlagstiftning och andra sociala frågor. Arbetsrådet skall bestå utav tolv av presidenten förordnade ledamöter, varav två skola vara arbetare, två arbetsgivare, två representera ministeriet för jordbruk och handel samt de övriga sex vara experter inom olika till rådets intressesfär hörande områden. Till rådets arbetsuppgifter skall i övrigt bl. a. höra att utgiva en periodisk publikation.

(Official Bulletin of the International Labour Office.)

— Arbetarskydd —

Internationella mjältbrandskommitténs rapport. Internationella arbetsbyrån i Genève har nyligen utsänt en fullständig redogörelse för det sammanträde, som hölls i London i slutet av föregående år av den rådgivande kommittén för mjältbrandsfrågan, och varvid beslöts att föreslå vissa internationella åtgärder för minskande av smittofaran för arbetare, som ha att behandla material, infekterat av mjältbrandsporer.[2]

Enligt beslut av arbetsbyråns styrelse kommer denna rapport att föreläggas den i juni 1924 sammanträdande sjätte internationella arbetskonferensen, vilken äger att besluta om de åtgärder, som böra vidtagas för förhindrande av spridningen av den farliga sjukdomen.

Redan från början har arbetsbyrån sysselsatt sig med bekämpandet av mjältbrand, och den första internationella arbetskonferensen i Washington 1919 antog en rekommendation, i vilken hemställdes till arbetsorganisationens medlemmar att vidtaga åtgärder för desinfektion av mjältbrandssmittad ull antingen i det land, som exporterar sådan ull, eller, om detta icke låter sig göra, i importlandet.

Dagordningen för den tredje internationella arbetskonferensen (1921) innehöll även en punkt rörande frågan om desinfektion av mjältbrandssmittad ull. Denna konferens antog en resolution i frågan (föreslagen av en särskild kommission, i vilken den svenske regeringsrepresentanten

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1913, sid. 930.

[2] Ett exempel på att dylik smitta, ehuru lyckligtvis mera sällan, uppträder även i vårt land, lämnas å sid. 860 (olycksfall n:r 66).

S. Ribbing satt som ordförande), och i anslutning till denna beslöt internationella arbetsbyråns styrelse i januari 1922 att tillsätta den ovannämnda rådgivande kommittén för mjältbrandsfrågan. Vid kommitténs därefter avhållna sammanträde i London beslöts att hemställa till överstyrelsen att på dagordningen för en kommande arbetskonferens uppföra ett förslag till en konvention, som skulle gå ut på följande:

I. att hår, som användes vid borstbinderi eller sadelmakeri, skall desinficieras före användandet;

II. att ull och hår för textilindustrien skall desinficieras, innan materialet användes i industrien, utom i följande fall:

a) om landet, varifrån produkten härstammar, finnes upptaget på en förteckning över länder med ringa mjältbrandsfara;

b) om det importerade materialet redan desinficierats genom en erkänt effektiv procedur; samt

c) i andra fall, som bestämmas av härtill utsedda myndigheter.

I anslutning till ovannämnda resolution beslöt kommittén vidare att göra följande uttalande:

»Kommittén anser, att del II av resolutionen icke bör tillämpas å material, som producerats i ett givet land och är avsett att användas i samma land. Det skall icke vara nödvändigt att desinficiera ull och långt hår, som skall användas i textilindustrien och som måste sorteras före tvättningen, utom i de fall, då det är fråga om sådana slag av dessa materialier, som kunna vara uteslutna från förteckningen över icke farliga materialier, omnämnd under del II av resolutionen.»

Kommittén behandlade också vid ifrågavarande sammanträde frågorna om förhindrande av infektion genom hudar och skinn, förhindrande av smitta bland kreatursbjordar samt desinfektion av ben, horn och klövar.

— Arbetsförmedling —

Sjuksköterskebyråerna och deras verksamhet under år 1922. Förutom den offentliga arbetsförmedlingen, den i förvärvssyfte bedrivna privata kommissionärsverksamheten och den av enskilda föreningar och institutioner (skolor, skrivbyråer o. s. v.) för de egna medlemmarna och eleverna avsedda platsanskaffningen, av vilka de tvenne förstnämnda äro reglerade genom kungl. kungörelser, finnes i vårt land en författningsmässigt reglerad arbetsförmedling för förmedling av anställning åt sjuksköterskor, som fullständigt genomgått av staten godkänd sjuksköterskeskola. Denna verksamhet är normaliserad genom tvenne kungörelser av den 30 april 1920 (n:r 233) och den 23 januari 1922 (n:r 49).

Förening, som önskar driva dylik förmedlingsverksamhet genom särskild byrå, äger att till medicinalstyrelsen ingiva ansökan om statens godkännande (*godkänd sjuksköterskebyrå*). För att erhålla dylikt godkännande fordras,

att för föreningen finnes en av densamma för en tid av minst tre år i sänder vald styrelse, bestående av minst fem personer, av vilka en skall vara legitimerad läkare och en sjuksköterska, som fullständigt genomgått godkänd sjuksköterskeskola;

att ledningen av byråns verksamhet utövas av en utav nämnda styrelse tillsatt föreståndarinna, vilken fullständigt genomgått sjuksköterskeskola, och som för sin verksamhet icke åtnjuter annan ersättning än av föreningen bestämd fast avlöning; samt

att byråns verksamhet icke må tillföra föreningen eller dess medlemmar någon vinst utöver vad som åtgår till täckande av kostnaderna för byråns förvaltning och till bildande av en i förhållande till byråverksamhetens omfattning skälig reservfond.

Prövar medicinalstyrelsen skäligt bifalla gjord ansökan om godkännande av dylik sjuksköterskebyrå, erhåller föreningen medicinalstyrelsens tillstånd att under minst fem och högst tio år bedriva sjuksköterskeförmedling, dock med rätt för styrelsen att återkalla godkännandet före utgången av nämnda tid, om förhållandena därtill föranleda.

De avgifter, som byrån äger tillämpa vid förmedling av anställning, skola efter förslag från föreningen fastställas av medicinalstyrelsen. Förutom den obligatoriska förmedlingen av sjuksköterskor, som fullständigt genomgått godkänd sjuksköterskeskola, kan föreningen erhålla tillstånd att förmedla anställning även åt sjuksköterskor, vilka icke helt genomgått dylik skola.

Högsta tillsyn över godkända sjuksköterskebyråer utövas av medicinalstyrelsen, som genom sin inspektris över sjuksköterskeväsendet äger tillse, att verksamheten bedrives enligt gällande föreskrifter och på ändamålsenligt sätt.

Å godkänd sjuksköterskebyrå skall föras dagbok över den av byrån utövade verksamheten. Dessutom skall årligen till medicinalstyrelsen insändas redogörelse för byråns verksamhet under föregående år.

För år 1922 har medicinalstyrelsen beredvilligt ställt följande uppgifter till socialstyrelsens förfogande.

Under året funnos 8 godkända sjuksköterskebyråer, varav 4 i Stockholm (Allmänna svenska sjuksköterskeföreningen, Svenska Röda Korsets sjuksköterskehem, Fredrika Bremerförbundet och Uppsala akademiska sjukhus sjuksköterskeförening),

1 i Göteborg (Fredrika Bremerförbundet),

1 i Uppsala (Uppsala akademiska sjukhus sjuksköterskeförening),

1 i Örebro (Örebro stads och läns sjuksköterskeförening, »Gula Korset») samt

1 i Lund (Södra Sveriges sjuksköterskehem).

Förmedlingsverksamhetens omfattning framgår av nedanstående tabell:

Sjuksköterskebyråerna i	Antal inskrivna sjuksköterskor den 31/12 1922				Antal verkställda förmedlingar avseende		
	anställda i fasta befattningar	tillgängliga för privat vård	för tillfället icke i sjukvårdstjänst	Summa	fasta platser	tillfälliga platser (vikariat)	längre el. kortare tids privatvård
Stockholm	1 123	467	156	1 746	118	427	3 800
Övriga orter	731	265	23	1 019	138	245	3 732

De fyra Stockholmsbyråerna och de till lika stort antal uppgående byråerna i övriga delar av landet ha i ovanstående tabell räknats tillsammans var för sig.

I kolumnen för antalet förmedlingar ha icke upptagits de förmedlade tillfälliga sjukbesöken, enär rapporteringen av dessa icke synes ske efter enhetliga grunder. Vissa byråer ha nämligen till sitt förfogande kommunala sjuksystrar, s. k. stadssjuksköterskor, avlönade av hälsovårdsnämnden, vilka äga att avlägga sjukbesök utan kostnad för patienten. Om en sjuksköterskebyrå disponerar över sådana sjuksköterskor och inräknar deras arbete i rapportsiffrorna, kan antalet tillfälliga sjukbesök under året springa upp till flera tusental.

Då en sjuksköterska icke får vara inskriven på mer än en byrå, förekommer ingen dubbelräkning av antalet inskrivna sjuksköterskor.

Vid förmedling av fast plats erlägger arbetsgivaren i vanliga fall en avgift motsvarande 2 % av första årets lön; vid anvisning av sjuksköterska för enskild sjukvård betalas en avgift till byrån av 2 kronor, såvida ej stadssjuksköterska genom läkare rekvirerats för mindre bemedlad person.

— Arbetslöner —

Arbetslönernas förändringar i olika länder under åren 1914—1922.[1] I serien »Studies and Reports» har internationella arbetsbyrån nyligen publicerat en intressant redogörelse för arbetslönernas förändringar i olika länder sedan 1914. Denna redogörelse utgör en fortsättning på en tidigare av byrån utarbetad rapport omfattande perioden 1914—1921, en period, som i huvudsak karakteriserades av stigande priser och löner under inflytande av den industriella högkonjunkturen. Men redan i denna rapport var man i tillfälle att giva vissa antydningar om pris- och lönerörelsen under de första månaderna av den industriella nedgångsperioden. I denna nu utgivna redogörelse behandlas företrädesvis denna senare tid, och då vissa tecken tyda på att det allmänna

[1] International Labour Office. Wage Changes in various Countries 1914 to 1922.

prisfallet håller på att upphöra, torde det kunna sägas, att ifrågavarande rapport omfattar större delen av den deflationsperiod, som varit gemensam för de flesta länder utom Mellaneuropa. Lönerörelsen följes för ett flertal länders vidkommande upp till december 1922, och vidare lämnas en översikt över de allra nyaste uppgifter, som varit tillgängliga. De länder, som behandlas, äro England, Frankrike, Belgien, Sverige, Norge, Danmark, Nederländerna, Italien, Tyskland, Österrike, Bulgarien, Förenta staterna, Kanada, Sydafrika, Australien och Indien.

Som undersökningens huvudresultat anges följande:

1. Med hänsyn till reallönen kunna de länder, för vilka tillförlitliga uppgifter äro tillgängliga, uppdelas i tre huvudgrupper, nämligen länder med en reallön, som är avgjort högre än före kriget, länder med ungefär samma reallön som före kriget och länder med lägre reallöner än före kriget. Till den första huvudgruppen ha förts Danmark, Norge, Sverige, Nederländerna och Australien. Sverige och Norge ha placerats i denna grupp på grundval av statistiken för år 1921, det senaste år, för vilket officiella siffror voro tillgängliga vid tiden för rapportens utarbetande. Utav andra uppgifter framgår emellertid, påpekas det i rapporten, att lönereduktionerna i dessa båda länder under 1922 ha varit större än nedgången i levnadskostnaderna.[1] Detta innebär en minskning av reallönerna, och det synes, som om dessa länder under 1922 hölle på att flytta över till den andra kategorien, länder med en reallön, som ungefär motsvarade eller möjligtvis var något högre än den, som gällde 1914. Vad Danmark beträffar, så genomfördes under andra kvartalet 1922 en ganska betydlig lönesänkning, vilken förde ner reallönerna ett gott stycke från 1921 års höga nivå.

De viktigaste länder, inom vilka reallönerna äro ungefär desamma som eller obetydligt högre än 1914, äro England, Frankrike, Belgien, Italien, Förenta staterna[2], Kanada och Sydafrika. I de mellaneuropeiska länderna, Tyskland och Österrike, ävensom Bulgarien, äro däremot reallönerna lägre än före kriget, givetvis till stor del en direkt följd av den rådande ekonomiska situationen och i synnerhet de finansiella förhållandena med oupphörliga valutaförsämringar.

2. Man kan konstatera en allmän tendens till att reallönerna falla under en period av stigande priser och stiga, när priserna äro i nedåtgående. Med andra ord, vid lönernas anpassning till den förändrade prisnivån uppstår en tidsmarginal, som verkar emot arbetarna, när priserna äro i stigande, och till deras förmån, när priserna falla. Denna regel gäller säkert beträffande fullt sysselsatta arbetare, men modifikationer äro nödvändiga med hänsyn till å ena sidan övertidsarbete, å den andra arbetslöshet och arbete på inskränkt tid.

3. Lönesatserna tendera att stiga, sedan prisstegringen upphört, och att falla, sedan levnadskostnaderna ha slutat falla. Sålunda kan man f. n. konstatera, hurusom i ett flertal länder, varest priserna under 1921 och i början av 1922 voro i starkt fallande, nedgången numera så gott som alldeles upphört och en viss stabilisering inträtt, men att i flera av dessa länder lönereduceringarna fortfara och reallönerna pressas ner.

I den förra året utgivna redogörelsen framhölls det, att man under perioder av stigande priser kan iakttaga en allmän tendens till utjämning av skillnaden mellan lönerna för yrkeslärda och för icke yrkeslärda (grov-) arbetare, för män och för kvinnor, för »intellektuella arbetare» och för kroppsarbetare, så att i många fall skillnaden i lönehänseende mellan de olika kategorierna var åtskilligt mindre 1921, än den hade varit 1914. Denna utjämning har fortgått i Tyskland och Österrike, varest priserna fortsatte att stiga under 1922 eller åtminstone under största delen av detta år, och i dessa länder är den relativa skillnaden mellan lönerna för yrkeslärda och för grovarbetare numera mycket liten. I länder, där priserna ha fallit, synes en motsatt tendens ha framträtt. De icke yrkeslärda och lägre avlönade arbetarna ha här varit utsatta för en proportionsvis större lönereduktion än de högre betalda, yrkeslärda grupperna.

Det är givetvis omöjligt att förutsäga, i vad mån denna rörelse kommer att fortsätta och huruvida ett återställande av förkrigsstandarden, både vad beträffar reallönen i allmänhet och den relativa betalningen för olika slag av kroppsarbete och intellektuellt arbete, kommer att äga rum.

Liksom vid föregående tillfälle betonar arbetsbyrån i förordet till den nu utgivna rapporten, att det material, som varit tillgängligt för utredningen, nödvändiggör en viss försiktighet vid siffrornas användning. Särskilt gäller detta siffrorna angående reallönerna på grund av den skill-

[1] Jfr Soc. Medd., årg. 1923, sid. 550. — [2] Jfr noten å sid. 823.

nad, som förefinnes mellan arbetarnas levnadsstandard i olika länder, samt den olika graden av tillförlitlighet hos de indextal, som användas vid mätningen av levnadskostnadernas förändringar.

Ehuru på grund av bristen på enhetligt statistiskt material undersökningen tyvärr endast kunnat utsträckas till ett relativt litet antal länder (däribland dock så gott som alla mera betydande industriländer) och blott vissa industrier så kommer säkerligen arbetsbyråns nu utgivna rapport att överallt bli föremål för stort intresse.

Avtalsenliga arbetslöner i Tyskland i juli 1923. *Som fortsättning av den statistik över lönestegringen i Tyskland, som meddelades i fjärde häftet av denna tidskrift (sid. 395), kunna återgivas följande nu föreliggande siffror för juli månad, jämförda med motsvarande tal för några föregående månader.*

	Veckolön i mark					Stegringstal (1913—14 = 1)				
	Juli 1922	Okt. 1922	Jan. 1923	April 1923	Juli 1923	Juli 1922	Okt. 1922	Jan. 1923	April 1923	Juli 1923
Murare och timmermän	1 634	5 436	23 000	80 303	966 000	44	145	613	2 141	25 753
Byggnadshantlangare	1 555	5 184	21 863	76 242	910 000	53	177	747	2 606	31 100
Metallarbetare (gift, med 2 barn)										
Yrkesutbildad arbetare	1 407	4 881	25 379	78 239	992 000	39	135	700	2 157	27 359
Grovarbetare[1]	1 322	4 538	23 500	72 520	911 000	56	193	988	3 077	38 279
Träindustriarbetare	1 431	4 982	22 193	73 250	915 000	46	159	706	2 331	29 113
Arbetare i kem.-tekn. fabrik (gift)										
Hantverkare (yrkeslärd)	1 536	5 335	27 646	86 129	1 135 000	47	162	838	2 611	34 415
Van fabriksarbetare	1 436	4 945	25 738	80 174	1 034 000	54	185	962	2 996	38 649
Grovarbetare	1 421	4 891	25 485	79 404		58	201	1 047	3 262	
Typograf (över 24 år, gift)										
Handsättare[1]	1 283	4 290	20 586	71 855	700 058	38	126	620	2 164	21 080
Hjälparbetare	1 091	3 647	17 867	63 955	629 181	45	151	738	2 647	26 042

Som kommentar till dessa siffror må blott hänvisas till den i sjunde häftet av denna tidskrift (sid. 693) publicerade internationella levnadskostnadsöversikten, vilken visar, att Tysklands levnadskostnadsindex (1913—14 = 1), som vid början av juli 1922 var 53·9, den 1 januari 1923 stigit till 685·1, den 1 februari till 1 120 och den 1 juli till 7 650. Enligt Reichsarbeitsblatt uppgick *indextalet den 30 juli till 71 467 och medeltalet för juli månad, med vilket stegringstalen i ovanstående tablå närmast torde kunna jämföras, till 37 651.*

(*Wirtschaft und Statistik.*)

— Arbetsmarknad och arbetslöshet —

Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under juli 1923. *Hela antalet arbetslösa* uppskattades den 31 juli till c:a 19 100, fördelade på följande näringsgrenar:

Jordbruk och skogshushållning:	
Jordbruk	607
Skogshushållning	512
Industri och hantverk:	
Gruvdrift och malmförädling	2 592
Jord-, sten- och glasindustri	2 267
Metall- och maskinindustri	3 684
Trävaruindustri	750
Byggnadsverksamhet	737
Läder-, hår- och gummiindustri	61
Textilindustri	79
Beklädnadsindustri	76
Närings- o. njutningsmedelsindustri	256
Kemisk-tekn. o. belysningsindustri	162
Trämasse- o. pappersindustri	204
Grafisk industri	56
Ej särskilt specificerade	1 117
Sjöfart och fiske	242
Handel och samfärdsel:	
Kontors-, bank- o. d. personal	184
Butiks- och magasinspersonal	261
Hotell- och restaurangpersonal	37
Transportarbetare	399
Allmän o. litterär verksamhet	12
Ej särskilt specificerade	87
Husligt arbete	42
Annat arbete	4 681
Summa	**19 105**

[1] Reviderade siffror för januari.

Sedan innevarande års riksdag fastställt grunder för en uppdelning av arbetslöshetsklientelet på sådana arbetslösa, som kunde anses tillhöra det lokala överskottet av arbetskraft, och på sådana, vilka fortfarande skola anses vara i sina resp. yrken kvarstående, har arbetslöshetskommissionen anmodat arbetslöshetskommittéerna att till en början låta verkställa ett dylikt avskiljande av de arbetslösa inom gruv-, järnbruks- och verkstadsindustrierna samt beträffande gruppen affärsanställda. Resultatet av den sålunda företagna avskiljningsproceduren har blivit, att 1 987 arbetslösa under juli hänförts till det lokala arbetskraftsöverskottet. De sålunda avskilda utgjorde inom gruvdriften och järnbruksindustrien 48·6 % av hela antalet arbetslösa, inom verkstadsindustrien 18·3 % och bland de affärsanställda 5·1 %.

Antalet arbetslösa, som åtnjöto understöd, utgjorde den 31 juli 197. Antalet kommuner, som utövat av arbetslöshetskommissionen kontrollerad understödsverksamhet, uppgick till blott 4.

Vid kommunala nödhjälpsarbeten (utan statsbidrag) sysselsattes i slutet av juli månad 1 737 arbetare samt vid s. k. stats-kommunala arbeten (kommunal regi med statsbidrag) 112 arbetare.

Vid juli månads ingång voro 318 statliga nödhjälpsföretag igång mot 334 vid början av juni månad. Under juli månads lopp ha 16 företag igångsatts eller återupptagits. Då under samma månad 74 företag avslutats eller tillfälligt nedlagts, utgjorde följaktligen antalet igång varande företag vid utgången av juli 260. Antalet vid sagda nödhjälpsarbeten sysselsatta arbetare samt kommissionens kostnader för dessa arbeten utgjorde som följer:

	Antal arbetare	Kostnader (i kronor)
Vid södra Sveriges statsarbeten	8 019	1 816 091
» Norrlands statsarbeten	4 864	1 075 176
» statens järnvägars automobilvägar	262	53 250
Summa	**13 145**	**2 944 517**

Härförutom voro under juli 116 arbetslösa sysselsatta vid de under domänstyrelsens ledning stående arbetena med taxering av skogarna i Småland och Dalarna.

Läggas till ovan angivna utgifter kostnaderna för understödsverksamheten m. m., vilka uppgingo till c:a 311 000 kronor, befinnas kommissionens sammanlagda utbetalningar under juli månad belöpa sig till 3·3 miljoner kronor samt under de sju första månaderna av 1923 till sammanlagt 20·9 miljoner kronor.

Arbetsmarknaden i England under juli 1923. Näringslivet visade under juli månad i stort sett någon avmattning. Av de ledande industrierna voro textilindustrien, kol- och järngruvor samt järn- och stålindustrien de, inom vilka nedgången var märkbarast. Arbetstillgången var däremot på det hela taget god inom plåtverken, jute- och mattindustrierna samt tämligen god inom vissa delar av metallindustrien. Ytterligare förbättring kunde konstateras inom tegelindustrien och byggnadsverksamheten. I de flesta andra större industrier var marknaden flau.

Arbetslösheten höll sig inom fackföreningarna oförändrad vid 11·1 %, men undergick bland de enligt arbetslöshetslagen försäkrade någon ökning, från 11·0 till 11·3 %.

Antalet arbetsinställelser, som påbörjades under juli, var 37, emot 54 under föregående månad, och antalet från föregående månad pågående 37. Antalet av samtliga arbetsinställelser berörda arbetare uppgick till c:a 95 000, mot 99 000 föregående månad och 46 000 i juli 1922. Löneökningar rapporterades under månaden för c:a 975 000 arbetare, under det att 835 000 fått vidkännas lönesänkningar.

(The Ministry of Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under juni och juli 1923. Såväl under juni som juli månader visade näringslivet en i någon mån ökad livaktighet, trots enstaka tecken på en begynnande försämring av läget, vilka emellertid i början av augusti blivit mera märkbara. Sjukkassestatistiken kunde sålunda uppvisa en ökning av antalet försäkringspliktiga medlemmar med 1·4 % under juni och 0·7 % under juli. Arbetslösheten inom fackföreningarna företedde en fortsatt nedgång, från 4·1 % i juni till 3·5 % i juli. I överensstämmelse därmed sjönk antalet av offentliga medel understödda arbetslösa från 184 859 den 1 juli till 138 278 den 1 augusti, men har sedan

dess visat tecken till ökning. Vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna fortsatte även den gynnsamma utvecklingen, i det antalet ansökningar om arbete på 100 lediga platser under juli utgjorde bland männen 212 och bland kvinnorna 131, mot resp. 245 och 149 i juni.

(Reichsarbeitsblatt.)

— Arbetstid —

Övergången till åtta timmars arbetsdag inom stålindustrien i Förenta staterna. Den i föregående häfte av Soc. Medd. (sid. 751 ff.) omnämnda förändringen av arbetstiden inom stålindustrien i Förenta staterna skulle enligt tillkännagivande i pressen taga sin början redan den 16 augusti innevarande år.

För att kompensera arbetarnas genom inskränkningen i arbetstiden minskade dagsinkomst komma avsevärda förhöjningar av timlönen att vidtagas. Sålunda har Carnegie Steel Corporation beviljat arbetarna en löneökning av 25 procent per timme. Den nya löneskalan skall träda i kraft så snart åttatimmarsdagen införts. Liknande löneregleringar väntas så småningom äga rum inom samtliga United States' Steel Corporation tillhörande järn- och stålverk.

På grund av den nu rådande knappheten på arbetskraft kommer förändringen att möta stora svårigheter. För att industriens nuvarande kapacitet skall kunna vidmakthållas med en arbetstid av endast åtta timmar per dag, erfordras ytterligare omkring 60 000 arbetare. Detta extra arbetartillskott torde för närvarande ej kunna erhållas, och arbetsgivarna ha förklarat, att de för ögonblicket ej se någon lösning av detta problem, samt framhålla, att därest tillräcklig arbetskraft ej kan anskaffas, en nedgång i stålindustriens produktionsförmåga under den närmaste tiden utan tvivel måste bliva följden.

(Meddelande från svenska generalkonsulatet i New York.)

— Bostadsförhållanden —

Internationella stadsbyggnadsutställningen och stadsbyggnadskongressen i Göteborg. I samband med jubileumsutställningen i Göteborg öppnades den 27 juli en mycket omfattande internationell stadsbyggnadsutställning, varuti jämväl socialstyrelsen efter inbjudan deltagit med en serie statistiska bilder och diagram, belysande bostadsförhållandena och deras utveckling i vårt land.

I samband med denna utställning och i samarbete med Internationella stadsplanefederationen (International Garden Cities & Town Planning Federation) med säte i London avhölls i Göteborg en internationell stadsbyggnadskongress, vilken bevistades av representanter för ett tjugotal olika länder.

Kongressen öppnades och konstituerades den 3 augusti under ordförandeskap av Mr. Ebenezer Howard, den bekante engelske pioniären för trädgårdsstadsrörelsen. Därefter lämnades kortfattade redogörelser för bostadsfrågans utveckling efter år 1918 i olika stater, nämligen Danmark, England, Finland, Holland, Norge, Spanien, Sverige, Tjeckoslovakiet, Tyskland, Irland, Lettland, Sydaustralien, Nya Syd-Wales, Österrike och Förenta staterna.

Den 4 augusti fylldes av kongressförhandlingar under ordförandeskap först av byråchefen Kai Hendriksen, Köpenhamn, därpå av generalsekreteraren Christian Gierlöff, Kristiania. Härvid avhöllos följande föredrag, nämligen:

1. Föredrag av socialrådet Erik Sjöstrand, London, om Egnahemsfrågan och det nuvarande ekonomiska läget.

2. Föredrag av förste stadsingenjören Albert Lilienberg, Göteborg, om Stadsplane- och bostadsväsendet i Göteborg.

3. Föredrag av kommerserådet A. F. Enström, Stockholm, om Tekniskt-vetenskapliga undersökningar på byggnadsområdet.

4. Föredrag om den fortskridande stadsbildningen och därav betingade stadsplaneproblem av hrr Harald Andersin (Finland), John Nolen (Förenta staterna), Gustaf Langen (Tyskland) och Raymond Unwin (England).

Föredragen illustrerades delvis med skioptikonbilder, och på dem följde en stundom rätt livlig diskussion.

De båda följande dagarna ägnades åt besök på stadsbyggnadsutställningen samt vid Göteborgs stads egnahemsområden Bagaregården, Landala, Änggården och Kungsladugård.

Den 7 augusti avreste deltagarna till Stockholm, varest de följande dagarna ägnades åt studier av bostadsförhållandena i huvudstaden och dess omgivningar, särskilt trädgårdsstäderna i Brännkyrka och Bromma.

Socialstyrelsen representerades vid kongressen av byråchefen Bertil Nyström.

Bostadshyrorna i Danmark år 1922. Enligt uppgifter, som sedan 1919 årligen insamlas i samtliga Danmarks städer samt ett hundratal andra tätare bebyggda orter, utgjorde i november 1922 de genomsnittliga hyrorna för lägenheter av olika storlek som följer:

Medelhyra per år för lägenheter om:	Huvudstaden			Ökning i %		Övriga städer			Ökning i %	
	1916 kr.	1921 kr.	1922 kr.	1916–22	1921–22	1916 kr.	1921 kr.	1922 kr.	1916–22	1921–22
1 rum och kök	131	195	202	54·2	3·6	74	128	125	68·9	— 2·3
2 » » »	264	368	383	45·1	4·1	152	236	238	56·6	0·8
3 » » »	380	527	557	46·6	5·7	230	356	359	56·1	0·8
4 » » »	497	668	702	41·2	5·1	312	486	499	59·9	2·7
5 » » »	705	965	1 020	44·7	5·7	408	652	659	61·5	1·1
6 » » »	943	1 287	1 357	43·9	5·4	510	814	828	62·4	1·7
7 » » »	1 208	1 618	1 744	44·4	7·8	622	995	1 026	65·0	3·1
8 » » däröver . .	1 908	2 468	2 819	47·7	14·2	862	1 249	1 294	50·1	3·6
Tillsammans	**419**	**574**	**608**	**45·1**	**5·9**	**234**	**365**	**370**	**58·1**	**1·4**

I vad mån skiljaktigheter med avseende å hyresstegringen föreligga mellan städer av olika storleksgrupper, ävensom mellan de olika kommunerna inom huvudstaden, framgår av följande sammanställning:

Genomsnittlig hyresstegring (i %)	Huvudstaden			Övriga städer med			
	Köpenhamn	Frederiksberg	Gentofte	Hela huvudstaden	över 15 000 inv.	4 000—15 000 inv.	under 4 000 inv.	Samtliga landsortsstäder
1916—22	45·6	39·4	58·1	45·1	57·4	57·9	57·6	58·1
1921—22	6·0	4·7	9·3	5·9	3·4	0·0	— 2·3	1·4

Under redogörelseåret har således hyresstegringen varit störst i huvudstaden och något lägre i de större landsortsstäderna, under det att hyrorna i de medelstora städerna förblivit oförändrade och i de mindre t. o. m. visat en tendens till nedgång. I jämförelse med 1916 hade däremot hyrorna undergått en avsevärt mindre stegring i huvudstaden än i landsortsstäderna, i vilka hyresökningen för alla tre storleksgrupperna nu var praktiskt taget densamma. Vid föregående undersökningstillfällen ha stegringstalen för de mindre städerna legat avsevärt över de större landsortsstädernas, där de hyresreglerande åtgärderna först började göra verkan, men denna skillnad har nu försvunnit, i det hyresstegringen så småningom upphörde i de mindre städerna, men fortsatte i de större landsortsstäderna.

Rörande de i undersökningen ingående tättbefolkade orterna å landsbygden förefinnas inga jämförelsetal för år 1916, varför man här inskränkt sig till att beräkna hyresstegringen från 1921 till 1922. För olika lägenhetsgrupper utgjorde denna som följer:

	1 rum o. kök	2 rum o. kök	3 rum o. kök	4 rum o. kök	Flera rum	Genomsnitt
Medelhyra 1921 . . . . . kr.	146	239	360	499	782	316
» 1922 . . . . . »	141	238	370	531	815	323
Ökning (minskning) 1921—22 %	— 3·4	— 0·4	2·8	6·4	4·2	2·2

För de större lägenheterna hade således någon hyresstegring förekommit, och i genomsnitt för samtliga lägenhetskategorier var ökningen större å landsbygden än i landsortsstäderna, tagna

under ett. Att märka är emellertid härvid, att åtskilliga av de i statistiken medtagna landskommunerna äro belägna omedelbart invid större städer och således starkt influerade av därstädes rådande hyresmarknad.

De uthyrda lägenheter, som uppförts (= tagits i bruk) efter 1 april 1915, ha vid undersökningen fördelats efter byggnadsår. I nedanstående tablå meddelas de årliga medelhyrorna per lägenhet med nämnda fördelning för huvudstadens tre kommuner och de tre grupperna av landsortsstäder:

Medelhyra (kr.) för lägenheter uppförda år	Huvudstaden			Övriga städer med			
	Köpenhamn	Frederiksberg	Gentofte	Hela huvudstaden	över 15 000 inv.	4 000—15 000 inv.	under 4 000 inv.	Samtliga landsortsstäder
1915—17	723	711	581	708	533	421	319	468
1918	791	625	831	759	518	439	344	463
1919	876	784	816	822	581	472	388	498
1920	961	779	896	956	879	624	404	638
1921	981	823	851	920	658	526	433	588
1922	763	770	704	747	511	448	404	481

Den starkaste stegringen inträffade således mellan åren 1919 och 1920. Lägenheter från 1921 ha i regel något lägre hyra än lägenheter från 1920 och ännu starkare är nedgången från 1921 till 1922, så att lägenheter uppförda 1922 uthyras till priser, vilka endast något överstiga de som begäras för lägenheter från åren 1915—1917.

(Statistiske Meddelelser, IV: 68, h. 1.)

Bostadsförhållandena i de norska städerna i december 1920. I samband med 1920 års *folkräkning insamlades i Norge i betydligt större omfattning* än *vid föregående folkräkningar* uppgifter om bostadsförhållandena såväl i städerna som på landsbygden. Ur de snart föreliggande redogörelserna för denna bostadsräkning återgivas i Statistiske Meddelelser några av huvudresultaten i fråga om städerna. Därvid har man sammanfört städerna i tre storleksgrupper, nämligen större städer (Kristiania, Bergen, Trondhjem, Stavanger och Drammen), medelstora städer (med 5 000—20 000 invånare) och mindre städer (under 5 000 invånare).

Beträffande husens storlek visas, att de stora hyreskasernerna dominera endast i Kristiania (27·3 %). Nästan hälften av husen hava där 6 och flera lägenheter och endast något över en fjärdedel 1—2 lägenheter. Antalet boende per hus uppgick i huvudstaden till i medeltal 33·1. För de särskilda grupperna av städer belyses bostadshusens storlek genom följande tablå:

Stadsgrupper	Antal bostadshus i % med				Medeltal boende per hus
	1 lägenhet	2 lägenheter	3—5 lägenheter	6 o. fl. lägenheter	
Större städer (5)	21·4	24·7	29·9	24·0	18·9
Medelstora städer (21) . . .	36·0	33·7	25·9	4·4	8·7
Mindre städer (39)	52·0	32·1	14·6	1·3	7·0

Inom de särskilda stadsgrupperna fördelade sig lägenheterna efter rumsantalet på följande sätt:

Stadsgrupper	Antal bebodda lägenheter	Därav i % lägenheter med						
		1 rum utan l. med delat kök	1 rum o. kök (2 rum ut. kök)	2 rum och kök	3 rum och kök	4 rum och kök	5—6 rum o. kök	7 o. fl. rum o. kök
Större städer	107 051	7·4	22·6	30·8	16·1	10·4	9·6	3·1
därav Kristiania	56 630	4·0	26·8	30·6	14·5	11·1	10·2	2·8
Medelstora städer	52 978	7·2	16·4	30·0	21·0	10·6	10·0	4·8
Mindre städer	19 843	6·9	12·6	24·6	21·5	13·5	13·8	7·1
Samtliga städer	179 872	7·3	19·7	29·9	18·1	10·8	10·1	4·1

Genomgående äro lägenheterna rymligare ju mindre staden är, men avvikelser från denna regel förekomma dock, beroende på befolkningens fördelning på yrkesgrupper och sociala klasser. An-

talet rum per lägenhet (förutom kök) var för fabriksarbetare m. fl. 1·7, sjömän och fiskare 1·9 hantverksarbetare 2·0, förmän 2·6, självständiga hantverkare 3·3, affärsanställda 3·0, lägre tjänstemän 3·8, fabrikörer, grosshandlare, kontorschefer m. fl. 5·2 och högre offentliga tjänstemän 5·4.

Boendetätheten beräknas genom division av antalet boende med antalet boningsrum. I samtliga norska städer kommer det därvid i medeltal 1·2 person på varje rum (köket inberäknat). Denna siffra sammanfaller med genomsnittstalet för de största städerna, medan relationstalet med ortens storlek nedgår till 0·9 för de minsta städerna. Till närmare belysning av genomsnittstalen av denna art hava lägenheterna med hänsyn till antalet boende fördelats på fem »täthetsgrupper» sålunda: I) mycket rymliga (mer än 2 rum flera än personer), II) rymliga (övriga lägenheter med högst 1 person per rum), III) tätt befolkade (över 1, högst 2 personer per rum), IV) överbefolkade (över 2, högst 3 personer per rum) och V) starkt överbefolkade lägenheter (över 3 personer per rum). Lägenheternas och befolkningens fördelning på dessa grupper framgår av nedanstående översikt:

	Antal lägenheter (i %) i grupp					Antal boende (i %) i grupp			
Lägenhetsgrupp (se ovan):	I	II	III	IV	V	I	II	III	IV—V
Större städer	6	45	35	10	4	4	31	42	23
därav Kristiania	6	43	36	11	4	4	30	41	25
Medelstora städer	8	48	33	8	3	6	33	43	18
Mindre städer	13	52	28	5	2	9	38	40	13
Samtliga städer	7	47	34	9	3	5	32	42	21

I de särskilda städerna är boendetätheten mycket varierande. Orsakerna härtill äro många, bl. a. befolkningens sammansättning i socialt hänseende, och man finner ungefär samma skillnad mellan städerna nu som för tio år sedan. I stort sett kan emellertid sägas, att de mellersta av de ovanstående grupperna visa minskning, då det är jämförelsevis flera som bo rymligt nu än år 1910, samtidigt som det är relativt större del av befolkningen, vars bostadsutrymme nu är synnerligen knappt.

— Kooperation —

Utvecklingen inom några utländska kooperativa partihandelsföreningar. Av de siffror, avseende 1922 års verksamhet, som hittills meddelats från vissa länders partihandelsföreningar, framgår, att resultatet av verksamheten trots den allmänna depressionen och de alltjämt fallande priserna varit förhållandevis gott. Utvecklingen inom Norges, Danmarks och Schweiz kooperativa partihandelsföreningar sedan år 1910 framgår av nedanstående tablå.

År	Antal anslutna föreningar	Dessas medlemsantal	Partihandelsföreningens omsättning	nettoöverskott	insatskapital	reservfond
Norges kooperative landsforening			1 000 kr.	1 000 kr.	1 000 kr.	1 000 kr.
1910	66	15 000	959	20	38	12
1915	172	34 848	4 460	91	117	97
1920	310	86 099	18 077	148	564	496
1921	338	92 278	20 966	133	624	499
1922	351	91 946	20 745	211	706	499
Fællesforeningen for Danmarks brugsforeninger			1 000 kr.	1 000 kr.	1 000 kr.	1 000 kr.
1910	1 259	177 519	46 093	2 347	767	2 775
1915	1 488	232 128	71 458	5 005	978	4 583
1920	1 792	335 104	203 356	5 007	1 284	7 301
1921	1 799	336 413	174 608	3 039	1 367	8 217
1922	1 805	337 535	123 410	6 245	1 380	14 688 [1]
Verband schweiz. Konsumvereine			1 000 fr.	1 000 fr.	1 000 fr.	1 000 fr.
1910	328	212 322	27 766	163	115	350
1915	407	286 704	50 193	479	748	1 600
1920	493	362 284	172 029	345	1 483	3 000
1921	505	369 074	144 420	—	1 540	3 050
1922	519	363 448	118 422	310	1 570	3 150

[1] Häri ingår c:a 5 500 kr., som överförts från diverse fonder till reservfonden.

— Strejker, lockouter, medling och skiljedom —

Arbetsinställelser i Australien år 1922. Commonwealth Bureau of Census and Statistics i Melbourne har publicerat följande statistik över arbetsinställelserna under år 1922 jämte jämförelsetal för föregående år:

	Arbetsinställelser	Berörda arbetsgivare	Berörda arbetare Direkt	Berörda arbetare Indirekt	Förlorade arbetsdagar	Förlorad arbetslön £
Nya Syd-Wales	342	657	88 257	14 042	586 520	579 491
Victoria	29	412	5 819	311	64 701	47 695
Queensland	38	49	2 611	620	36 730	32 589
Sydaustralien	19	229	2 294	929	114 334	43 222
Västaustralien	8	91	643	163	43 472	38 208
Tasmanien	5	5	382	4	9 284	7 497
Nordterritoriet	2	2	40	—	1 040	770
Förbundsterritoriet	2	2	217	—	2 604	2 035
Summa 1922	**445**	**1 447**	**100 263**	**16 069**	**858 685**	**751 507**
» 1921	624	888	120 198	44 903	956 617	757 028

Uppgifterna om förlorade arbetsdagar och förlorad arbetslön under 1921 avvika något från i Soc. Medd. (årg. 1922, sid. 791) förut återgivna siffror (1 286 185 arbetsdagar, 970 475 £).

(Quarterly Summary of Australian Statistics.)

Strejk vid de amerikanska stenkolsgruvorna. Den 1 september 1923 utbröt vid antracitgruvorna i Förenta staterna en omfattande arbetsinställelse, föranledd av meningsskiljaktigheter mellan arbetarna och gruvägarna rörande de nya arbetsvillkor, som skulle träda i stället för det med augusti månad utgångna löneavtalet. Konflikten hade föregåtts av långvariga förhandlingar mellan parternas representanter. Att tjäna som ledning vid dessa förhandlingar hade den under förra hösten av kongressen tillsatta U. S. Coal Commission i början av juli avgivit en preliminär rapport angående antracitindustrien, vilken emellertid synes ha mottagits med reservation såväl av de intresserade parterna som av pressen. Rapporten, som genom svenska generalkonsulatet i New York ställts till socialstyrelsens förfogande, innehåller emellertid en del uppgifter och statistiskt material, som äro av intresse och vilka belysa förhållandena inom antracitindustrien, sådana de utvecklat sig under de senaste åren. Inledningsvis behandlas frågan rörande införande av statlig kontroll i någon form. Kommissionen anbefaller icke avskaffandet av den privata äganderätten och statens övertagande av gruvorna, men understryker nödvändigheten av att begränsade naturtillgångar såsom antracit, vilka innehas av ett fåtal bolag eller personer — omkring 75 % av antracitproduktionen härrör från endast nio bolag — icke få handhavas utan att hänsyn tages till allmänhetens intresse. Den privata äganderätten bör bibehållas, alldenstund densamma otvivelaktigt borgar för en mera ekonomisk och effektiv förvaltning av gruvorna, och kommissionen håller före, att det samhälleliga intresset kommer att i tillräcklig grad tillvaratagas genom tillsättandet av en statlig kontrollerande myndighet, som tilldelas sådan befogenhet, att nationens intressen skyddas. Den anser dock, att det ännu är för tidigt att uppdraga några definitiva riktlinjer för en dylik kontrolls utövande, men påpekar, att vid kolgruvorna, i likhet med vad som är fallet vid järnvägar, telefon, banker etc., böra införas bestämmelser i berörda hänseende. »Grundprincipen i sådana företag är icke största möjliga vinst för ägarna, utan största möjliga gagn för allmänheten».

Kommissionen anbefaller vidare, att kongressen skall bemyndiga presidenten att, därest driften vid gruvorna skulle upphöra på grund av meningsskiljaktigheter mellan arbetsgivarna och arbetarna, eller om till följd av andra omständigheter driftsnedläggelsen skulle äventyra antracittillgången i landet, övertaga brytningen, transporten och distribueringen av kolen, bestämma löner etc. Vilka åtgärder, som i dylika fall skola vidtagas av presidenten eller regeringen för att bekämpa en eventuell strejk, är emellertid icke föremål för omnämnande i rapporten.

Kommissionen har insamlat ett vidlyftigt siffermaterial beträffande löner, arbetstid, levnads- och produktionskostnader m. m., och dess undersökningar ha bland annat givit vid handen, att

av detaljhandelspriset representerar 50 % kostnaden för antraciten vid gruvöppningen, 25 % åtgår till täckande av fraktkostnader samt 25 % till detaljhandlaren. Av de 75 cents per dollar, som utbetalas till producenter och detaljister, fastslår rapporten, att 11—12 cents utgör den vinst, som delas av dessa. Något försök att ur de 25 cents, som representera järnvägarnas andel i dollarn beräkna järnvägarnas vinst har icke gjorts, men kommissionen finner denna post så hög, att Interstate Commerce Commission anmodas verkställa en utredning, huruvida fraktsatserna äro skäliga eller icke. Sagda organs föregående undersökning i ärendet, som varade i tre år och slutade i juli 1915, utvisade, att frakterna vid denna tidpunkt icke voro för höga.

Av intresse äro de förslag, som avgivits i syfte att förhindra strejkutbrott. Dessa innefatta bland annat tillsättandet av en ständig rådgivare, som skall hava sitt säte i Conciliation Board; utseende av en arbetarrepresentant, som skall diskutera varje vid gruvan uppkommande angelägenhet med arbetarunionens delegerade inom distriktet, innan saken kommer före vid Conciliation Board; utseende av en delegerad från varje stad, som skall undersöka och sedermera meddela nyssnämnda organ alla fakta i svårare fall, samt bestämmelser rörande straffpåföljd för den part, som gör sig skyldig till avtalsbrott. Vidare anbefalles införandet i avtalet av en paragraf, som stipulerar, att ett kontrakt skall anses förnyat och föregående bestämmelser gälla, därest icke endera parten 90 dagar före kontraktets utlöpande tillkännagiver sitt önskemål rörande någon förändring i detsamma. Vid sådant förhållande skola parterna upptaga frågan till behandling och, om icke enighet uppnås 60 dagar innan kontraktet utlöper, skall förhållandet anmälas för presidenten, som skall utse en eller flera personer för att undersöka förhållandena och, innan kontraktet utlupit, avgiva en rapport i ärendet.

Den för Förenta staternas hela ekonomiska liv i hög grad farliga konflikten blev lyckligtvis icke långvarig. Redan den 10 september åvägabragtes nämligen en uppgörelse, enligt vilken arbetstiden för samtliga gruvarbetare skulle begränsas till åtta timmar och lönerna samtidigt höjas med 10 % (mot ursprungligen begärda 20 %), varemot arbetarna frångingo sina förut framförda krav på införande av föreningstvång (»closed shop») och det s. k. check-off-systemet[1]. Arbetet beräknades efter denna uppgörelse åter komma i full gång inom tio dagar.

— Ut- och invandring —

Utvandringen till främmande världsdelar under andra kvartalet 1923. Utvandringen från Sverige till främmande världsdelar uppgick under andra kvartalet 1923 till 8 436 personer, varav 6 741 män och 1 695 kvinnor. Sammanlagt 7 439 emigranter erhöllo sina utvandringskontrakt godkända av polismyndigheterna i Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg, 973 i Kristiania, Bergen och Trondhjem samt 24 i Köpenhamn. Över svenska hamnar emigrerade dessutom 7 utlänningar.

Antalet i Sverige hemmahörande emigranter, som erhållit sina utvandringskontrakt godkända av polismyndighet i förenämnda städer, utgjorde:

	Stockholm	Malmö	Hälsingborg	Göteborg	Kristiania	Trondhjem	Bergen	Köpenhamn	Summa
April	227	749	45	2 342	28	255	3	13	3 662
Maj	160	231	65	1 016	19	307	1	10	1 809
Juni	264	442	67	1 831	25	328	7	1	2 965
2 kv. 1923	**651**	**1 422**	**177**	**5 189**	**72**	**890**	**11**	**24**	**8 436**
2 » 1922	229	310	49	1 643	41	104	3	14	2 393

Vid jämförelse med andra kvartalet 1922 företer sålunda emigrationen under redovisningskvartalet en ökning av 6 043 personer.

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 343.

Emigrationen under andra kvartalet 1923 fördelade sig, alltefter det utvandringskontrakten godkänts av polismyndigheterna i någon av de förut nämnda svenska, norska och danska städerna, på rikets olika delar sålunda:

Län	Utvandringskontrakt från			Summa utvandrare		Län	Utvandringskontrakt från			Summa utvandrare	
	Sverige	Norge	Danmark	2:a kv. 1923	2:a kv. 1922		Sverige	Norge	Danmark	2:a kv. 1923	2:a kv. 1922
Stockholms stad	205	5	5	215	68	Göteb. o. Bohus län	389	6	1	396	153
» län	105	4	—	109	32	Älvsborgs »	491	2	—	493	131
Uppsala »	44	3	—	47	8	Skaraborgs »	178	1	—	179	81
Södermanlands »	38	2	—	40	25	Värmlands »	884	32	—	916	180
Östergötlands »	178	1	1	180	71	Örebro »	345	4	—	349	49
Jönköpings »	362	1	2	365	178	Västmanlands »	175	6	—	181	19
Kronobergs »	340	—	—	340	94	Kopparbergs »	629	6	—	635	138
Kalmar »	551	1	1	553	299	Gävleborgs »	325	24	—	349	66
Gottlands »	35	—	—	35	10	Västernorrlands »	379	317	—	696	109
Blekinge »	396	1	3	400	117	Jämtlands »	81	288	2	371	112
Kristianstads »	248	—	—	248	83	Västerbottens »	127	82	—	209	65
Malmöhus »	263	—	9	272	77	Norrbottens »	305	186	—	491	102
Hallands »	366	1	—	367	126	Hela riket	**7 439**	**973**	**24**	**8 436**	**2 393**

De i Sverige hemmahörande utvandrarnas fördelning på vissa åldersgrupper framgår av följande översikt:

	Män		Kvinnor		Tillsammans	
	antal	%	antal	%	antal	%
Under 15 år	285	4·2	246	14·5	531	6·3
15—20 »	1 214	18·0	338	19·9	1 552	18·4
20—30 »	3 910	58·0	720	42·5	4 630	54·9
30—40 »	941	14·0	246	14·5	1 187	14·1
40—50 »	304	4·5	83	4·9	387	4·6
50 år och däröver	87	1·3	62	3·7	149	1·7
Summa	**6 741**	**100·0**	**1 695**	**100·0**	**8 436**	**100·0**

Ut- och invandringen år 1922. Enligt statistiska centralbyråns nu utgivna statistik hava under år 1922 invandrat 6 303 och utvandrat 11 797 personer (emot resp. 8 551 och 8 950 personer år 1921), motsvarande resp. 1·06 (1·44) och 1·98 (1·51) per 1 000 invånare. Utvandringstalet steg därmed högre än något annat år efter 1914, och då invandringen samtidigt nedgick under det vanliga antalet, var nettoutvandringen, 5 494 personer eller 0·92 per 1 000 invånare, den största som förekommit efter år 1913.

Beträffande utvandringen till främmande världsdelar har i nedanstående tablå en sammanställning gjorts mellan centralbyråns statistik, vilken grundar sig på uppgifter från prästerskapet (i Stockholm rotemännen), samt de siffror, som av socialstyrelsen förut publicerats i denna tidskrift (sid. 265) efter uppgifter från länsstyrelserna samt norska och danska myndigheter:

	Män	Kvinnor	Summa
Antal utvandrare enligt prästerskapet	5 586	3 399	8 985
» » » länsstyrelserna samt norska och danska myndigheter	5 113	2 901	8 014
Överskott enligt prästerskapets redovisning	473	498	971

Tabellen utvisar ett högre antal emigranter till länder utom Europa enligt prästerskapets uppgifter än enligt Kungl. Maj:ts befallningshavandes och de norska och danska myndigheternas. Överskottet år 1922 är, relativt taget, ej alldeles obetydligt. Som en av orsakerna härtill kan anföras, att utvandringen över norska och danska hamnar, vilken brukat innesluta åtskilliga av prästerskapet ej redovisade emigranter, nu varit jämförelsevis liten. Ytterligare några orsaker

till överskottet torde emellertid finnas; dels synes det troligt, att en del personer, vilka uttagit flyttningsbetyg till utlandet och således i prästerskapets uppgifter blivit räknade som emigranter, sedermera av någon anledning inställt resan, utan att dock rättelse skett i nyssnämnda uppgifter, dels förekommer det å de transoceana ångbåtslinjerna, att passagerare, som ämna utvandra, själva, utan anlitande av utvandraragenter, ombesörja pass och biljett samt sålunda icke komma med i myndigheternas utvandringsstatistik.

I fråga om ut- och invandringens relativa storlek under 1922 inom de särskilda länen må nämnas, att utvandringen under redogörelseåret i femton län, inberäknat Stockholms stad, överstigit medeltalet för de tio föregående åren. Detsamma är förhållandet med rikets landsbygd, tagen som en helhet. Skillnaden mot tioårsmedeltalet var störst i Kopparbergs, Jönköpings, Norrbottens, Kalmar och Örebro län i nu nämnd ordning, medan Värmlands, Kalmar och Blekinge län visa de i och för sig högsta utvandringstalen. Invandringen har i nästan alla län understigit den genomsnittliga för föregående årtiondet.

De emigrerades och immigrerades fördelning efter levnadsyrken belyses av följande relativa tal:

Åren	Utvandrarna, %						Invandrarna, %				
	Jordbruk m. m.	Industri o. hantverk	Arbetare av obest. slag	Tjänare	Handel o. sjöfart	Övriga och okänt	Jordbruk m. m.	Industri o. hantverk	Arbetare av obest. slag	Handel och sjöfart	Övriga och okänt
Årl. 1912—1921 .	29·79	32·58	8·85	12·38	7·58	8·82	25·00	32·64	9·45	10·40	22·51
År 1918	14·53	37·60	8·26	18·73	9·46	11·42	22·47	31·95	8·68	11·58	25·32
1919	22·91	31·93	4·20	18·71	9·94	12·31	23·67	33·15	5·20	12·25	25·73
1920	26·42	29·67	8·07	15·08	9·19	11·57	19·71	34·21	9·81	10·26	26·01
1921	23·21	29·25	8·46	14·28	10·69	14·11	22·51	27·75	9·85	7·73	32·16
1922	30·78	31·14	8·84	10·82	8·77	9·65	22·70	26·54	11·28	10·65	28·83

Det kanske mest anmärkningsvärda draget under redogörelseåret är den jämförelsevis talrika utvandringen av personer tillhörande jordbruksgruppen. Bland emigranterna är visserligen, såsom numera är regel, industribefolkningen talrikast representerad, men dess övervikt över jordbruksgruppen är ganska liten.

Centrala skiljenämndens beslut.

3. Skiljedom den 31 maj 1923 i tvist mellan Aktiebolaget Frosts Hudaffär, å ena, samt Svenska Livsmedelsarbetareförbundet och dess avdelning n:r 109, å andra sidan, angående fråga, huruvida kollektivavtal blivit förlängt.

I målet har förekommit följande:

Förarbetning och försäljning av hudar och skinn bedrives i Stockholm huvudsakligen av följande firmor, nämligen Aktiebolaget Frosts Hudaffär, Otto Juhlins Aktiebolag, Aktiebolaget Inköpskompaniet samt Aktiebolaget C. A. Danielsson & C:o. Svenska Livsmedelsarbetareförbundet hade under år 1922 särskilt kollektivavtal med var och en av nämnda firmor. Avtalen med Otto Juhlins Aktiebolag och med Aktiebolaget Inköpskompaniet utlöpte den 31 december 1922. Avtalet med Aktiebolaget C. A. Danielsson & C:o utlöpte den 28 februari 1923. I avtalet med Aktiebolaget Frosts Hudaffär, som var ingånget den 31 mars 1922, stadgades under § 7 angående avtalets giltighetstid följande:

»Detta avtal skall gälla från den 1 april 1922 till den 1 april 1923 med en månads ömsesidig uppsägningstid. Har ej skriftlig uppsägning från någondera parten inom föreskriven tid skett, anses avtalet gällande ytterligare ett år i sänder.»

I december månad år 1922 upptogos mellan Otto Juhlins Aktiebolag och Aktiebolaget Inköpskompaniet, å ena, samt Livsmedelsarbetareförbundet, å andra sidan, förhandlingar om nya kollektivavtal. Under dessa förhandlingar framställdes från arbetsgivarsidan yrkande, att provisoriska avtal skulle träffas för tiden intill den 1 april 1923, vilken dag avtalet med Aktiebolaget Frosts Hudaffär utlöpte, och att sedermera likalydande avtal skulle ingås mellan Livsmedelsarbetareförbundet och samtliga de fyra ovannämnda firmorna. Någon överenskommelse härom träffades emellertid icke, men förhandlingarna fortsatte under januari och februari månader 1923. Under januari månad inträdde såsom förhandlande part jämväl Aktiebolaget C. A. Danielsson & C:o, som vid förhandlingarna representerades av direktören Olof Ljung.

Den 27 januari 1923 höllo representanter för alla de fyra ovannämnda firmorna ett enskilt sammanträde för att överlägga om den blivande avtalsuppgörelsen med Livsmedelsarbetareförbundet. Vid detta sammanträde representerades Aktiebolaget Frosts Hudaffär av verkställande direktören Axel Pontán och Aktiebolaget C. A. Danielsson & C:o av direktören Olof Ljung. Under överläggningen meddelade Pontán, att han på grund av affärsresor vore hindrad att deltaga i förhandlingarna med Livsmedelsarbetareförbundet, men att han uppdrog åt direktören Olof Ljung att vid nämnda förhandlingar föra talan jämväl för Aktiebolaget Frosts Hudaffär.

Den 29 januari och den 7 februari 1923 fortsattes förhandlingarna med arbetarsidans representanter. Härvid närvoro såsom representanter för arbetsgivarsidan direktören Olof Ljung i Aktiebolaget C. A. Danielsson & C:o, direktören Otto Juhlin och herr Emil Eriksson i Otto Juhlins Aktiebolag samt disponenten Carl Månzén i Aktiebolaget Inköpskompaniet. Enligt uppgift från arbetarsidan lämnade vid dessa förhandlingar arbetsgivarnas representanter icke arbetarrepresentanterna något meddelande om att direktören Ljung innehade uppdrag att föra talan för Aktiebolaget Frosts Hudaffär. Bland arbetarsidans förhandlingsdelegerade var emellertid förmannen Johan Karlsson, som var anställd hos Aktiebolaget Frosts Hudaffär. Enligt vad Johan Karlsson och direktören Pontán samstämmigt inför Centrala skiljenämnden uppgivit, har Pontán vid något tillfälle före det ovannämnda förhandlingssammanträdet den 7 februari 1923 meddelat Karlsson, att direktören Ljung vid avtalsförhandlingarna skulle föra talan för Aktiebolaget Frosts Hudaffär.

Sedan under loppet av februari månad enighet mellan förhandlingsdelegerade uppnåtts angående nytt kollektivavtal, som skulle träda i kraft den 1 april 1923 och gälla under ett år, hölls den 1 mars 1923 sammanträde för undertecknande av det nya avtalet. Vid ifrågavarande sammanträde anmärkte arbetarsidans delegerade, att Aktiebolaget Frosts Hudaffär icke uppsagt sitt kollektivavtal av den 31 mars 1922 och att nämnda bolag därför icke finge underteckna det nya avtalet. Med anledning härav meddelade direktören Ljung, att han vore bemyndigad att föra talan jämväl för Aktiebolaget Frosts Hudaffär. Denna uppgift vitsordades av de övriga förhandlingsdelegerade på arbetsgivarsidan. Arbetarsidans delegerade vidhöllo emellertid sin invändning, och det nya avtalet undertecknades allenast av Otto Juhlins Aktiebolag, Aktiebolaget Inköpskompaniet och Aktiebolaget C. A. Danielsson & C:o.

Sedan direktören Pontán, som vid tillfället i fråga var bortrest, erhållit underrättelse om vad som förekommit vid nyssnämnda sammanträde den 1 mars 1923, avsände Aktiebolaget Frosts Hudaffär den 2 mars 1923 till avdelningen n:r 109 av Svenska Livsmedelsarbetareförbundet följande skrivelse:

»Till
Avd. n:r 109 av Sv. Livsmed. Arb. Förb.
Stockholm.

Härmed bedja vi få uppsäga det löneavtal, som varit gällande mellan oss och Sv. Livsmedelsarbetareförbundet, att träda i kraft t. o. m. 1 inst. april.

Vi anhålla få oss tillsänt det nya löneavtal, som träffades d. 1 ds. å firma Otto Juhlins kontor, för vederbörlig underskrift.

Högaktningsfullt
Aktiebolaget Frosts Hudaffär
Axel W. Pontán.»

Till svar å denna skrivelse meddelade Svenska Livsmedelsarbetareförbundet, att då Aktiebolaget Frosts Hudaffär icke låtit representera sig vid den avtalsuppgörelse, som kommit till stånd den 1 mars 1923, samt bolaget icke inom föreskriven tid uppsagt kollektivavtalet av den 31 mars 1922, förbundet icke kunde medgiva, att bolaget finge underteckna det nya avtalet.

Efter den 1 april 1923 har Aktiebolaget Frosts Hudaffär emellertid tillämpat de avlöningar, som finnas upptagna i det den 1 mars 1923 ingångna avtalet. I anledning härav har tvist uppkommit mellan bolaget och Svenska Livsmedelsarbetareförbundet, och parterna hava å ömse sidor till Centrala skiljenämndens prövning hänskjutit frågan, huruvida det mellan bolaget och förbundet den 31 mars 1922 upprättade kollektivavtalet skall anses gälla jämväl efter den 1 april 1923 eller icke.

Inför Centrala skiljenämnden har från arbetarsidan yrkats, att då kollektivavtalet av den 31 mars 1922 icke blivit inom avtalsenlig tid uppsagt, detsamma måtte förklaras gällande ytterligare ett år från den 1 april 1923.

Från arbetsgivarsidan har häremot invänts, att då omständigheterna vid de förda avtalsförhandlingarna gåve vid handen, att Aktiebolaget Frosts Hudaffär vore inbegripet i det nya kollektivavtal, som kommit till stånd den 1 mars 1923, borde ifrågavarande avtal anses hava trätt i stället för avtalet av den 31 mars 1922. Med hänsyn härtill borde sistnämnda avtal anses hava upphört att gälla den 1 april 1923, oaktat detsamma på grund av direktören Pontåns bortovaro icke blivit skriftligen uppsagt förrän den 2 mars 1923.

Centrala skiljenämnden har handlagt målet vid sammanträden den 25 och den 31 maj 1923, därvid åtskilliga av de delegerade, vilka deltagit i förhandlingarna angående det avtal, som upprättats den 1 mars 1923, inför nämnden blivit hörda angående vad som vid sagda förhandlingar förekommit.

Centrala skiljenämnden meddelar i målet följande

Dom.

Det kollektivavtal, som upprättats mellan parterna den 31 mars 1922, har visserligen icke blivit av Aktiebolaget Frosts Hudaffär skriftligen uppsagt inom den tid, som i 7 § av samma avtal är föreskriven. De omständigheter, som förekommit under de i målet förekomna, i januari och februari månader år 1923 förda avtalsförhandlingarna, måste emellertid anses giva vid handen, att de delegerade vid dessa förhandlingar å ömse sidor utgått från den förutsättningen, att det nya kollektivavtal, om vilket förhandlingarna rörde sig, skulle omfatta jämväl nämnda bolag och sålunda träda i stället för nyssnämnda avtal av den 31 mars 1922. Med hänsyn härtill prövar Centrala skiljenämnden skäligt förklara, att meromnämnda kollektivavtal av den 31 mars 1922 skall anses hava upphört att gälla den 1 april 1923.

Från beslutet voro ledamöterna Söder och Wiberg skiljaktiga och yttrade:

»Uppenbarligen hava på ett tidigare stadium även arbetarna trott, att Aktiebolaget Frosts Hudaffär skulle uppsäga avtalet, men då så sedermera ej skedde och ej heller vid förhandlingarna meddelande lämnades rörande fullmakt att förhandla för sagda firma, voro arbetarna självfallet i sin goda rätt att anse avtalet av 1922 förlängt på ett år. Att trots avtalets uttryckliga föreskrift rörande uppsägningen ändock anse det upphört vore väl även ur formell synpunkt något betänkligt.»

4. Skiljedom den 13 juli 1923 i mål emellan Södra Sveriges Bleckslageriidkareförening, å ena, samt Svenska Bleck- och Plåtslagareförbundet, å andra sidan, angående beräkning av ackordspris.

Den 23 april 1922 avslöts kollektivavtal mellan Södra Sveriges Bleckslageriidkareförening, å ena, samt Svenska Bleck- och Plåtslagareförbundets avdelningar n:ris 1, 2, 3, 4 och 15, å andra sidan. I samband med upprättandet av nämnda kollektivavtal enades parterna den 24 april 1922 om en ackordsprislista. Ifrågavarande ackordsprislista innehåller angående kopparbeten bland annat följande bestämmelser:

»§ 8. Koppararbeten.

a) För enkel täckning av tak, där skivan är 60 cm. bred, pr kvm. 2·43
För enkel täckning av tak, där skivan är 45 cm. bred, pr kvm. 3·04
För enkel täckning av tak, där skivan är 40 cm. bred, pr kvm. 3·24

g) Görning och uppläggning av gesimsrännor minst 60 cm. tillklippta pr kvm. . . . . 4·25
Görning och uppläggning av runda gesimsrännor minst 60 cm. tillklippta pr kvm. . . . . 6·08

i) För ytterbeklädnad å gesimsrännor med högst 8 knäckningar och minst 40 cm. bred pr kvm. . . . . 6·48
Minst 30 cm. bred pr kvm. . . . . 7·29 —«

Ovannämnda kollektivavtal och prislista äga fortfarande giltighet.

Frans Aurell, som är medlem av Södra Sveriges Bleckslageriidkareförening, har utfört taktäckningen å Svenska Sockerfabriksaktiebolagets kontorsbyggnad i Malmö. Taket å ifrågavarande byggnad är täckt med kopparplåt. Arbetet med täckningen av själva taket har av Aurell betalats enligt bestämmelserna i § 8 a) ovannämnda ackordsprislista med kronor 2·43 för kvadratmeter. Vid foten av taket löper en i taket nedsänkt gesimsränna. Arbetet å nämnda ränna har betalats enligt stadgandena i § 8 g) av ackordsprislistan med kronor 4·25 för kvadratmeter. Utanför gesimsrännan befinner sig en ytterbeklädnad. Översidan av denna beklädnad är slät och har en bredd av 42 cm. samt är kopparklädd och med dubbelfalsning förenad såväl med den förenämnda gesimsrännan som med den underifrån löpande gesimsen. Nedanför takfallet är gesimsen försedd med en fasonerad ytterbeklädnad av koppar. Arbetet med sistnämnda fasonerade ytterbeklädnad har av Aurell betalats enligt bestämmelserna i § 8 i) av ackordsprislistan med kronor 6·48 för kvadratmeter.

Mellan Aurell och de hos honom anställda arbetarna har tvist uppstått angående betalningen för täckningsarbetet å den del av gesimsen, som är belägen mellan gesimsrännan och takfallet Arbetarna hava yrkat, att ifrågavarande arbete skulle betalas enligt bestämmelserna i § 8 i) av ackordsprislistan. Aurell har däremot ansett, att arbetet i fråga icke avsåge ytterbeklädnad å gesimsränna, och har erbjudit sig att betala detsamma enligt stadgandena i § 8 g) av ackordsprislistan.

Då enighet i tvistefrågan icke kunnat vinnas, har frågan hänskjutits till Centrala skiljenämndens avgörande.

Inför Centrala skiljenämnden har arbetarparten yrkat, att arbetet å den del av taket, som ligger utanför gesimsrännan, måtte hänföras till ytterbeklädnad å gesimsränna och följaktligen enligt bestämmelserna i § 8 i) av ackordsprislistan betalas med kronor 6·48 för kvadratmeter.

Arbetsgivarparten har däremot gjort gällande, att förevarande arbete avsåge en fortsättning av taket nedanför gesimsrännan och följaktligen icke borde betalas med högre belopp än det i § 8 a) föreskrivna eller kronor 3·04 för kvadratmeter.

Till utredning i målet hava inför Centrala skiljenämnden företetts arbetsritningar till det omtvistade arbetet.

Centrala skiljenämnden meddelar i målet följande

Dom.

På grund av vad i målet blivit utrett måste det omtvistade arbetet anses utgöra ytterbeklädnad å gesimsränna. Med hänsyn härtill förklarar Centrala skiljenämnden, att arbetet i fråga skall betalas enligt bestämmelserna i § 8 i) av den mellan parterna gällande ackordsprislistan med kronor 6·48 för kvadratmeter.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete.

66. En arbetare K., som var sysselsatt med diverse arbeten vid en läderfabrik, klagade en dag över smärtor i en s. k. kvissla på halsen. Utslaget, som han visade för arbetskamraterna, syntes vara obetydligt, men redan påföljande dag hade en svullnad och inflammation uppstått, varför han på uppmaning besökte provinsialläkaren och genom dennes försorg omedelbart intransporterades till lasarettet. Här avled han efter fyra dagar, och man konstaterade, att dödsorsaken var mjältbrand.

Utredningen om smittokällan gav stöd åt antagandet, att densamma var att söka i de torkade och kalkade hudar, som fabriken importerat från Indien med avsändningsorter Kalkutta och Karatschi. K. hade varit sysselsatt med dessa hudar senast sex dagar före insjuknandet.

Smittan genom de utländska hudarna torde hava berott på ofullständig kalkning. Mjältbrandsbacillen bildar nämligen s. k. sporformer, som i torka kunna hålla sig levande i åratal och som för sitt avdödande fordra kraftiga desinfektionsåtgärder.

67. Vid ett tryckeri fick en arbetare fingrarna på vänstra handen svårt klämda av anordningen för papperets utkastande från tryckvalsen i en bronseringsmaskin. Papperen vilja ibland ej släppa från valsen, och brukar i så fall den person, som uppsamlar papperen, lossa dem från rullen med handen.

Orsaken till papperens vidhäftande är troligen att tryckvalsen emellanåt laddas med statisk elektricitet. Maskinen, som stod på ett trägolv, var tydligen för väl isolerad, varför nu anordnats metallisk förbindelse med ett vattenrör. Skulle papperen likväl hava benägenhet att fastna, lossas de med ett därför lämpligt verktyg.

68. Vid en liefabrik voro slipstenarna så anordnade, att de drevos direkt av en vattenturbin. Då stenarna gingo utan belastning, ökades hastigheten avsevärt, varför det var nödvändigt att vid tomgång reglera hastigheten genom pådraget. Pådraget gick emellertid trögt och var besvärligt att begagna, varför vid kortare uppehåll i slipningen detsamma icke rördes.

Sliparen C., som för tillfället var ensam i sliperiet, hade för en kort stund lämnat sitt arbete och gått utanför sliphuset. Några personer, som befunno sig i ett bredvid liggande magasin, hörde strax efter en stark knall, och då de rusade ut, funno de C. ligga på marken ett par meter från ingången till sliperiet med ett blödande sår i bakhuvudet. C. var då sanslös och avled omedelbart efteråt.

Orsaken till olyckan var, att stenen vid tomgången erhållit så stort varvantal, att den söndersprängts, och en flisa slagit igenom dörren och träffat C. i huvudet.

Slipstenen var en sedan fjorton dagar använd, nyinköpt grovsten från Böhmen med en ursprunglig diameter av 1·65 meter och tjockleken 280 mm. Varvantalet var normalt 140 varv per minut och beräknades vid tomgång uppgå till 200 varv per minut. Emellertid var nog tomgångsvarvantalet vid detta tillfälle betydligt högre, emedan just då rådde högvatten i dammen, och någon förändring med hänsyn härtill ej gjorts på turbinregleringen. Någon provkörning av stenen till dubbla normala varvantalet med åtföljande avsyning hade ej heller företagits. En liknande sprängningsolycka har tidigare förekommit på samma plats, dock utan att någon människa blivit skadad.

Anordningar ha nu företagits att förhindra för stort varvantal vid tomgång, och har föreskrivits, att periferihastigheten på slipstenarna ej får överskrida 13 meter per sek., motsvarande i detta fall 150 varv per minut.

69. I en brukssmedja ämnade en slipare lägga på remmen till en slipmaskin, medan huvudaxeln var igång, oaktat anslag voro uppsatta med förbud att göra detta, innan axelledningen stoppats.

En arbetare J. varnade honom även härför och påpekade de faror, som voro förenade med detta tillvägagångssätt. Till yttermera visso ville J. visa sliparen, huru starkt den över axelledningen hängande remmen kunde draga. Han fattade därvid med händerna tag i den uppåtgående parten av remmen för att låta sig lyftas en bit från golvet.

Emellertid slingrade sig remmen omkring ena benet, och inom ett ögonblick hade J. ryckts upp i taket och slungats mot axelledningen, där han svängde om flera varv, innan man fick stopp på axelledningen.

J. var alldeles insnärjd i remmen och måste skäras loss från axelledningen. Han hade fått svåra klämskador i huvudet och på benen och avled strax efter, utan att hava återfått sansen.

70. En gruvarbetare A. transporterade en mindre borrmaskin i ett gruvschakt från en bro till en annan, som låg 5 meter lägre ned. Transporten ägde rum på en stege, och A. höll härvid borrmaskinen under ena armen.

Emellertid miste han balansen och föll ned på den undre bron samt ådrog sig genom fallet revbensbrott och kontusioner, vilka hade till följd, att han avled någon tid efter olycksfallet.

Vid undersökningen konstaterades, att stegen var av fullgod beskaffenhet samt väl fastgjord och med sedvanlig lutning. A. hade arbetat tjugo år vid gruvan och säkert hundratals gånger passerat den stege, från vilken han nu föll ned. Han synes således varit van och väl förtrogen med sådana transporter, och olyckan har säkert berott på ren tillfällighet.

Enär det i varje fall innebär en viss risk att transportera redskap på stegvägen dels för bäraren, dels ock för personer nere i gruvan, har nu föreskrivits, att vid transport å stegvägen föremålet skall bäras i en väska på ryggen eller på annat lämpligt sätt, så att den bärandes händer ej hindras därav eller föremålet kan tappas.

71. I en snickerifabrik var en byggnadssnickare L. sysselsatt med att klyva den ojämna sidan av en planka. Ett bortsågat stycke av omkring 0·2 kg. vikt fastnade på bakkanten av klingan och slungades tillbaka mot L. samt träffade honom på nedre delen av bröstet.

L. segnade ned på golvet, och döden synes hava inträtt omedelbart.

Det är förvånande, att det synbarligen lindriga slaget kunde förorsaka döden, men förklaringen ligger i att L. led av hjärtfel. Träbiten hade träffat i hjärttrakten, av vad man kunde förstå av en liten strimma på bröstet, som troligen var förorsakad genom slaget.

Sågklingan var utrustad med tillräckligt lågt placerat överskydd, men däremot saknades klyvkniv. Om sådan hade varit uppsatt, skulle olyckan antagligen ej inträffat.

72. Vid vagnväxling på en station råkade en stationskarl bliva klämd mellan buffertarna, och han erhöll därvid så svåra skador i bröstet, att han avled efter ett par timmar.

Olycksfallet anses som ren olyckshändelse, enär växlingsrörelsen skedde mycket långsamt och vid god sikt.

73. En gruvarbetare var på vandring uppåt i stegvägen i ett gruvschakt. Av någon orsak, som ej bestämt kunnat fastslås, släppte han taget och föll ned till schaktets botten från c:a 25 meters höjd. Han skadade sig härvid så svårt, att han avled efter 3 dagar. Hans ålder var 65 år.

Stegvägen var utförd så, att den ena stegen följde omedelbart efter den andra. Bergmästaren har nu förordnat, att stegarna skola sluta på uppsatta stegbroar med ett avstånd av högst 5 meter från varandra. Ett eventuellt fall från en stege kommer således att begränsas till denna höjd.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Augusti månad år 1923.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under augusti månad.

Översikt av verksamheten under *augusti* månad 1923.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	3 668	2 093	1 853	3 610	3 636	2 395	**7 278**	**5 729**	**4 248**
Stockholms län	2 365	1 482	1 319	408	564	279	**2 773**	**2 046**	**1 598**
Uppsala stad och län	733	406	284	183	167	114	**916**	**573**	**398**
Södermanlands län	964	627	403	346	448	218	**1 310**	**1 075**	**621**
Östergötlands län	1 592	665	500	513	493	242	**2 105**	**1 158**	**742**
Norrköping	618	167	154	169	187	116	**787**	**354**	**270**
Jönköpings län	365	204	138	179	175	87	**544**	**379**	**225**
Kronobergs län	76	44	22	61	111	39	**137**	**155**	**61**
Norra Kalmar län	94	51	34	42	59	31	**136**	**110**	**65**
Södra Kalmar län	362	247	205	140	131	67	**502**	**378**	**272**
Gottlands län	71	68	32	39	49	21	**110**	**117**	**53**
Blekinge län	392	234	186	292	259	147	**684**	**493**	**333**
Kristianstads län	865	564	415	414	446	234	**1 279**	**1 010**	**649**
Malmöhus län: Malmö	1 433	342	328	1 205	782	560	**2 638**	**1 124**	**888**
Malmöhus län: Lund	201	107	97	120	100	69	**321**	**207**	**166**
Malmöhus län: Landskrona	258	66	66	24	21	14	**282**	**87**	**80**
Malmöhus län: Hälsingborg	701	351	329	251	147	113	**952**	**498**	**442**
Malmöhus län: Ystad	182	122	95	100	65	35	**282**	**187**	**130**
Malmöhus län: Trälleborg	288	157	152	35	31	23	**323**	**188**	**175**
Malmöhus län: Eslöv	181	103	94	36	30	19	**217**	**133**	**113**
Malmöhus län: Skurup	104	74	58	46	35	23	**150**	**109**	**81**
Malmöhus län: Hvellinge	124	75	69	13	7	6	**137**	**82**	**75**
Hallands län	278	239	149	95	136	73	**373**	**375**	**222**
Göteborgs och Bohus län	292	184	123	103	114	50	**395**	**298**	**173**
Göteborg	3 179	1 748	1 662	1 049	1 066	730	**4 228**	**2 814**	**2 392**
Älvsborgs län	190	110	81	64	134	46	**254**	**244**	**127**
Skaraborgs län	1 067	930	538	512	928	400	**1 579**	**1 858**	**938**
Värmlands län	325	206	180	130	218	101	**455**	**424**	**281**
Örebro län	548	337	244	305	370	228	**853**	**707**	**472**
Västmanlands län	668	318	238	290	303	181	**958**	**621**	**419**
Kopparbergs län	253	127	118	208	210	122	**461**	**337**	**240**
Gävle stad och län	313	152	152	128	146	94	**441**	**298**	**246**
Västernorrlands län	492	171	171	59	71	36	**551**	**242**	**207**
Jämtlands län	183	135	107	139	183	128	**322**	**318**	**235**
Västerbottens län	188	104	90	135	146	103	**323**	**250**	**193**
Norrbottens län	117	92	74	96	122	75	**213**	**214**	**149**
Tillsammans augusti 1923	**23 730**	**13 102**	**10 760**	**11 539**	**12 090**	**7 219**	**35 269**	**25 192**	**17 979**
» juli 1923	*20 915*	*11 869*	*10 403*	*8 769*	*9 196*	*5 515*	*29 684*	*21 065*	*15 918*
» augusti 1922	32 066	13 620	12 089	11 183	11 482	6 839	43 249	25 102	18 928
» » 1921	44 597	12 104	10 605	11 665	11 849	6 454	56 262	23 953	17 059
» » 1920	16 014	13 124	9 457	8 031	12 313	5 753	24 045	25 437	15 210

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar per 100 led. pl.			Tillsatta platser per 100 lediga		
					aug. 1923	juli 1923	aug. 1922	aug. 1923	juli 1923	aug. 1922
Manliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	7 055	7 475	5 827	4 122	128	100	183	71	77	73
Industri och hantverk	5 224	5 690	1 772	1 424	321	288	545	80	80	91
Sjöfart och fiske	4 161	4 310	2 025	1 974	213	222	281	97	97	96
Handel och samfärdsel	1 926	2 077	966	876	215	232	294	91	93	95
Husligt arbete	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Annat arbete	3 726	4 176	2 512	2 364	166	137	108	94	97	98
Summa	**22 094**	**23 730**	**13 102**	**10 760**	**181**	**176**	**235**	**82**	**88**	**89**
Kvinnliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	683	702	1 385	482	51	42	56	35	32	36
Industri och hantverk	488	582	332	200	175	124	199	60	67	50
Sjöfart och fiske	172	186	126	108	148	139	-	86	76	-
Handel och samfärdsel	1 735	1 880	1 505	1 046	125	86	155	70	61	65
Husligt arbete	5 726	7 762	8 741	5 382	89	97	86	62	63	63
Annat arbete	423	427	1	1	-	-	-	-	-	-
Summa	**9 227**	**11 539**	**12 090**	**7 219**	**95**	**95**	**97**	**60**	**60**	**60**
Tillsammans										
Jordbruk och skogshushållning . .	7 738	8 177	7 212	4 604	113	88	152	64	67	64
Jordbruk	7 638	8 076	7 153	4 552	113	86	144	64	67	63
Skogshushållning	100	101	59	52	-	-	-	-	-	-
Industri och hantverk	5 712	6 272	2 104	1 624	298	264	490	77	78	84
Gruvdrift och malmförädling . . .	319	327	19	16	-	-	-	-	-	-
Jord-, sten- och glasindustri . . .	189	202	44	33	-	103	264	-	72	94
Metall- och maskinindustri . . .	1 803	1 889	350	265	540	721	2039	76	76	76
Trävaruindustri	326	355	103	67	345	388	705	65	72	79
Byggnadsverksamhet	1 206	1 320	839	664	157	147	139	79	77	92
Läder-, hår- och gummiindustri . .	80	96	24	12	-	-	-	-	-	-
Textilindustri	104	109	44	17	-	-	97	-	-	23
Beklädnadsindustri	293	317	122	84	260	230	379	69	65	69
Närings- och njutningsmedelsindustri	411	617	372	312	166	114	266	84	88	87
Kemisk-teknisk o. belysningsindustri	79	91	19	13	-	-	-	-	-	-
Trämasse- och pappersindustri . .	104	106	42	32	-	-	-	-	-	-
Grafisk industri	84	84	9	8	-	-	-	-	-	-
Ej särskilt specificerade	714	759	117	101	649	563	-	86	88	-
Sjöfart och fiske	4 353	4 496	2 151	2 082	209	216	272	97	96	95
Handel och samfärdsel	3 661	3 957	2 471	1 922	160	135	215	78	72	78
Kontors-, bank- o. d. personal . .	464	476	94	67	-	374	598	-	75	81
Butiks- och magasinspersonal . . .	801	855	227	196	377	361	513	86	86	80
Hotell- och restaurangpersonal . .	1 017	1 139	1 162	801	98	67	123	69	60	67
Transportarbetare	1 181	1 275	749	688	170	182	245	92	93	92
Allmän och litterär verksamhet . .	190	203	205	137	99	79	81	67	64	74
Ej särskilt specificerade	8	9	34	33	-	-	-	-	-	-
Husligt arbete	5 728	7 764	8 741	5 382	89	97	86	62	63	63
Annat arbete	4 149	4 603	2 513	2 365	183	149	114	94	97	98
Summa	**31 321**	**35 269**	**25 192**	**17 979**	**140**	**141**	**172**	**71**	**76**	**75**

Utanför resp. länsförmedlingsanstalters rapporteringsområden tillsattes under månaden 2 245 platser, varav 1 874 manliga och 371 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 2 275, 1 969 och 306 samt under nästlidna månad resp. 2 308, 1 926 och 382.

	Arbetsförmedlingsanstalter	Jordbruk m. m.			Skogshushållning			Gruvdrift o. malmförädling			Jord-, sten- o. glasindustri			Metall- o. maskinindustri		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**7 874**	**5 768**	**4 070**	**101**	**59**	**52**	**327**	**19**	**16**	**199**	**41**	**30**	**1 855**	**338**	**256**
1	Stockholms stad	36	11	6	1	8	8	1	—	—	9	1	—	401	126	85
2	Stockholms län	1 415	1 174	1 044	3	11	11	37	—	—	8	—	—	98	17	11
3	Uppsala stad och län	377	270	153	9	—	—	—	—	—	8	2	2	35	6	6
4	Södermanlands län	526	492	286	2	—	—	—	—	—	1	1	—	117	17	14
5	Östergötlands län	1 034	480	323	2	—	—	6	1	1	8	—	—	118	29	26
6	Norrköping	275	82	73	1	1	1	—	—	—	—	—	—	38	—	—
7	Jönköpings län	156	130	77	5	4	4	—	3	—	1	8	8	42	3	—
8	Kronobergs län	40	27	7	—	—	—	—	—	—	5	—	—	1	—	—
9	Kalmar län	136	112	72	—	1	1	—	—	—	1	—	—	44	3	2
10	Gottlands län	54	48	21	—	—	—	—	—	—	1	5	—	—	—	—
11	Blekinge län	108	96	59	—	—	—	—	—	—	26	2	2	26	2	2
12	Kristianstads län	461	458	332	5	—	—	—	—	—	92	2	2	56	19	14
13	Malmöhus län: Malmö	97	63	61	—	—	—	—	—	—	3	1	1	176	16	17
14	Hälsingborg	95	93	78	1	—	—	7	—	—	3	—	—	35	4	1
15	Övriga anstalter	566	424	366	—	—	—	1	—	—	6	3	3	178	27	18
16	Hallands län	115	156	73	—	—	—	1	—	—	10	—	—	14	1	—
17	Göteborgs och Bohus län	43	60	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22	—	—
18	Göteborgs stad	80	136	111	1	—	—	—	—	—	2	2	2	240	38	35
19	Älvsborgs län	47	46	24	1	—	—	—	—	—	8	—	—	12	13	8
20	Skaraborgs län	929	834	458	—	—	—	—	—	—	—	11	8	18	1	1
21	Värmlands län	71	70	46	—	—	—	95	—	—	—	—	—	11	—	—
22	Örebro län	271	217	136	16	10	8	65	—	—	1	—	—	34	1	1
23	Västmanlands län	312	200	149	1	—	—	79	—	—	—	—	—	81	2	2
24	Kopparbergs län	38	30	26	11	6	6	12	6	6	6	—	—	32	7	7
25	Gävle stad och län	10	5	5	6	1	1	23	9	9	—	—	—	12	3	3
26	Västernorrlands län	6	10	10	7	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1
27	Jämtlands län	29	23	19	23	17	12	—	—	—	—	3	2	3	1	1
28	Västerbottens län	44	18	17	6	—	—	—	—	—	—	—	—	5	1	1
29	Norrbottens län	3	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—
	Kvinnliga avdelningen	**702**	**1 385**	**482**	—	—	—	—	—	—	**3**	**3**	**3**	**34**	**12**	**9**
1	Stockholms stad	10	3	2	—	—	—	—	—	—	1	3	3	22	4	3
2	Stockholms län	37	81	33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län	11	16	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	88	115	63	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	41	62	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
6	Norrköping	8	17	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	11	28	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Kronobergs län	6	17	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	10	30	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gottlands län	2	20	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	16	58	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	68	138	39	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	6	30	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	6	6
14	Hälsingborg	13	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Övriga anstalter	53	75	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Hallands län	16	28	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	18	31	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	1	30	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	2	—
19	Älvsborgs län	2	18	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	143	347	133	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	16	39	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	46	77	39	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	40	62	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	11	13	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	8	4	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	2	5	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	2	14	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	11	16	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	6	9	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Trävaruindustri			Byggnadsverksamhet			Läder-, hår- o. gummiindustri			Textilindustri			Beklädnadsindustri			Närings- o. njutningsmedelsindustri			Kem.-tekn. o. belysningsindustri			
Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	
352	**100**	**65**	**1 320**	**839**	**664**	**74**	**19**	**9**	**66**	**4**	**4**	**109**	**15**	**10**	**451**	**275**	**264**	**64**	**7**	**6**	
36	32	16	436	458	356	8	11	2	5	—	—	24	3	2	290	238	237	6	2	2	1
24	6	3	112	35	30	2	2	2	1	1	1	10	—	—	21	3	2	4	1	1	2
15	—	—	18	4	3	4	1	1	1	—	—	3	1	1	11	—	—	—	—	—	3
42	5	5	11	4	4	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—	4
37	2	2	124	24	24	4	—	—	5	—	—	—	—	—	12	2	1	5	—	—	5
20	—	—	24	3	2	1	—	—	25	1	1	3	—	—	7	1	1	—	—	—	6
8	3	—	12	7	3	1	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1	1	10	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	5	—	—	8
10	3	2	23	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	3	—	—	2	1	1	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	3	—	—	—	—	10
2	1	—	15	8	5	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	11
26	7	—	21	5	3	1	2	1	1	—	—	2	1	—	3	1	1	—	—	—	12
14	4	3	134	25	22	6	—	—	2	—	—	26	5	3	14	—	—	14	—	—	13
—	8	8	55	17	15	11	—	—	1	—	—	1	—	—	2	1	—	3	2	2	14
3	5	5	34	33	27	30	1	1	1	—	—	8	1	1	32	9	9	—	—	—	15
8	—	—	7	4	4	1	—	—	3	—	—	2	—	—	4	1	—	—	—	—	16
9	—	—	30	3	3	—	—	—	9	—	—	1	1	1	3	4	4	5	—	—	17
26	7	7	93	85	70	—	1	1	6	2	2	9	3	2	12	1	—	9	1	—	18
1	1	—	23	13	13	—	—	—	3	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	19
—	—	—	11	6	6	1	—	—	1	—	—	—	—	—	13	6	4	—	—	—	20
—	—	—	5	4	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	21
6	4	3	16	17	13	—	—	—	—	—	—	13	—	—	3	—	—	—	—	—	22
10	1	—	23	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	2	2	—	—	—	23
3	—	—	20	14	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
19	—	—	20	6	6	2	—	—	—	—	—	3	—	—	3	—	—	—	—	—	25
14	—	—	4	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	26
1	—	—	19	23	11	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	27
15	9	9	24	17	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	28
3	2	2	6	16	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29
3	**3**	**2**	—	—	—	**22**	**5**	**3**	**43**	**40**	**13**	**208**	**107**	**74**	**166**	**97**	**48**	**27**	**12**	**7**	
—	2	1	—	—	—	8	2	—	6	1	1	92	61	36	96	40	24	15	8	3	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	1	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	9	9	—	—	—	—	3	—	—	—	—	4
—	1	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	4	3	2	3	4	3	—	1	1	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	1	1	—	1	1	2	1	1	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	3	1	1	—	1	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	—	—	—	1	1	1	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	2	1	—	—	—	—	—	12
—	—	—	—	—	—	3	3	3	8	—	—	48	15	14	28	12	5	6	1	1	13
—	—	—	—	—	—	2	—	—	3	—	—	4	—	—	2	1	1	—	—	—	14
—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	1	3	3	3	3	1	1	—	—	—	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	3	2	—	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	17
3	—	—	—	—	—	8	—	—	13	8	1	21	7	5	8	10	3	4	1	1	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	—	1	—	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	—	6	2	1	14	15	7	—	—	—	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	—	1	—	—	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	4	—	—	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	—	—	—	—	—	—	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29

	Arbetsförmedlings-anstalter	Trämasse- o. pappersindustri			Grafisk industri			Industri o. hantverk, ej specific.			Sjöfart och fiske			Kontors-, bank- o. d. personal		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**68**	**4**	**4**	**74**	**8**	**8**	**731**	**103**	**88**	**4310**	**2025**	**1974**	**306**	**54**	**35**
1	Stockholms stad	15	—		37	6	6	248	57	45	515	323	315	154	14	11
2	Stockholms län	2	—	—	1	—	—	47	1	1	39	12	12	5	2	2
3	Uppsala stad och län	2	—	—	—	—	—	20	—	—	4	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	—	—	—	—	—	—	18	1	1	47	20	20	4	—	—
5	Östergötlands län	5	—	—	2	—	—	38	18	18	7	4	4	12	3	3
6	Norrköping	4	3	3	12	—	—	7	1	1	76	45	45	4	—	—
7	Jönköpings län	—	—	—	1	—	—	5	1	1	6	6	6	4	—	—
8	Kronobergs län	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	1	—	—	—	—	—	7	—	—	163	100	96	2	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	6	6	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	14	—	—	91	64	64	—	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	31	1	1	8	4	4	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	2	—	—	7	—	—	133	—	—	198	90	83	65	4	4
14	Hälsingborg	1	—	—	3	—	—	10	5	5	339	191	190	1	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	2	—	—	31	1	1	120	61	61	—	—	—
16	Hallands län	—	—	—	1	—	—	1	1	1	68	34	29	1	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	6	1	1	1	—	—	—	—	—	33	25	20	3	3	—
18	Göteborgs stad	4	—	—	1	2	2	34	14	11	2013	772	755	24	25	12
19	Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	6	—	—	2	—	—	1	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	4	1	1
21	Värmlands län	1	—	—	1	—	—	3	—	—	4	3	3	2	—	—
22	Örebro län	—	—	—	—	—	—	10	—	—	1	—	—	1	—	—
23	Västmanlands län	—	—	—	2	—	—	48	—	—	—	—	—	13	1	1
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	2	—	—	9	—	—	114	70	70	—	—	—
26	Västernorrlands län	22	—	—	—	—	—	4	—	—	360	132	132	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	1	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	1	—	—	2	1	1	35	25	24	2	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	3	1	1	58	38	35	1	1	1
	Kvinnliga avdelningen	**38**	**38**	**28**	**10**	**1**	**—**	**28**	**14**	**13**	**186**	**126**	**108**	**170**	**40**	**32**
1	Stockholms stad	17	17	11	6	1	—	2	1	1	84	62	58	82	21	18
2	Stockholms län	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	5	3	—	—	—
3	Uppsala stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	—	1	—	—	—	—	—	2	2	—	2	2	5	—	—
6	Norrköping	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
8	Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	4	4	1	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	2	2
13	Malmöhus län: Malmö	8	6	5	2	—	—	19	5	4	3	3	1	57	12	8
14	Hälsingborg	5	—	—	—	—	—	1	4	4	6	3	3	—	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	1	—	—
16	Hallands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	8	14	12	2	—	—	—	—	—	76	38	28	6	2	1
19	Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	2	2
23	Västmanlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	6	6	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	3	—	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1

Butiks- o. magasins-personal			Hotell- o. restaurang-personal			Transport-arbetare			Allmän o. litterär verksamhet			Handel och samfärdsel, ej specific.			Husligt arbete			Annat arbete			
Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	
538	**159**	**148**	**84**	**60**	**50**	**1 106**	**658**	**610**	**35**	**5**	**4**	**8**	**30**	**29**	**2**	—	—	**4 176**	**2 512**	**2 364**	
257	123	114	37	11	9	366	275	247	14	5	4	3	3	3	1	—	—	768	386	385	1
26	6	4	6	9	9	133	44	43	16	—	—	—	1	—	—	—	—	355	157	143	2
9	—	—	2	—	—	15	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	119	115	3
11	2	2	—	—	—	27	7	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	154	78	66	4
6	1	1	4	2	2	40	18	16	1	—	—	—	3	3	—	—	—	122	78	76	5
8	4	4	2	5	4	34	15	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	77	6	5	6
3	1	1	3	1	1	10	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	97	33	33	7
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	17	15	8
—	—	—	2	1	1	9	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	51	74	62	9
—	—	—	—	—	—	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5	5	10
3	—	—	1	—	—	20	14	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	84	47	43	11
20	—	—	—	—	—	6	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	132	63	56	12
69	2	2	4	—	—	99	36	36	4	—	—	—	—	—	—	—	—	366	96	96	13
4	—	—	3	—	—	25	9	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	101	21	21	14
12	—	—	1	1	1	49	27	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	264	111	111	15
2	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36	42	42	16
4	—	—	2	2	1	12	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	109	84	56	17
57	12	12	3	12	10	140	167	162	—	—	—	5	23	23	—	—	—	420	445	445	18
5	—	—	—	—	—	8	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	71	36	35	19
8	2	2	3	3	3	9	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	68	62	52	20
—	—	—	—	—	—	6	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	124	127	127	21
6	—	—	2	—	—	17	5	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	86	83	79	22
5	—	—	—	4	3	10	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	75	106	79	23
8	1	1	7	6	4	20	6	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	94	51	49	24
3	1	1	—	1	1	17	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	70	53	53	25
1	1	1	—	—	—	5	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	65	18	18	26
5	—	—	2	1	—	5	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	89	65	61	27
2	1	1	—	1	1	5	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47	28	17	28
4	2	2	—	—	—	10	8	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26	21	19	29
317	**68**	**48**	**1055**	**1102**	**751**	**169**	**91**	**78**	**168**	**200**	**133**	**1**	**4**	**4**	**7 762**	**8 741**	**5 382**	**427**	**1**	**1**	
113	27	17	444	434	302	45	25	21	100	92	67	1	4	4	2 357	2 827	1 822	109	1	1	1
1	—	—	39	38	31	1	1	1	8	21	13	—	—	—	315	417	198	—	—	—	2
2	—	—	13	13	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	157	137	100	—	—	—	3
1	1	1	14	24	15	2	—	—	1	2	—	—	—	—	234	294	130	—	—	—	4
6	2	1	35	31	25	4	1	—	8	8	4	—	—	—	378	375	186	26	—	—	5
1	2	2	11	18	14	8	5	5	2	6	4	—	—	—	107	136	84	23	—	—	6
2	—	—	8	12	8	1	—	—	2	2	1	—	—	—	138	129	66	10	—	—	7
—	—	—	5	12	8	—	—	—	4	—	—	—	—	—	46	82	28	—	—	—	8
1	—	—	18	19	13	—	—	—	1	—	—	—	—	—	138	139	77	8	—	—	9
—	—	—	4	5	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	31	24	17	—	—	—	10
6	2	1	11	16	13	3	—	—	1	2	2	—	—	—	249	177	112	—	—	—	11
18	5	4	51	50	39	2	3	3	—	—	—	—	—	—	265	244	145	—	—	—	12
126	18	15	63	57	27	58	40	34	6	2	1	—	—	—	681	572	425	73	—	—	13
3	—	—	31	19	10	—	1	—	3	3	2	—	—	—	148	114	92	30	—	—	14
4	2	2	16	9	9	18	6	6	1	—	—	—	—	—	262	190	137	11	—	—	15
—	—	—	4	12	6	1	1	1	—	3	2	—	—	—	63	89	56	10	—	—	16
1	—	—	16	16	12	—	1	—	—	2	2	—	—	—	61	64	31	4	—	—	17
18	9	5	55	52	27	16	4	4	5	7	2	—	—	—	694	882	641	109	—	—	18
1	—	—	8	18	10	—	—	—	6	3	2	—	—	—	46	92	29	—	—	—	19
—	—	—	20	51	19	—	—	—	7	14	6	—	—	—	513	479	234	—	—	—	20
—	—	—	7	9	5	—	—	—	—	3	2	—	—	—	105	164	76	—	—	—	21
4	—	—	25	19	16	2	1	1	4	3	3	—	—	—	207	268	167	4	—	—	22
2	—	—	23	26	25	6	1	1	2	6	3	—	—	—	213	208	134	2	—	—	23
—	—	—	40	39	26	1	—	—	2	3	3	—	—	—	153	154	85	—	—	—	24
—	—	—	4	14	11	—	1	1	1	5	2	—	—	—	102	122	79	7	—	—	25
1	—	—	5	10	4	—	—	—	1	—	—	—	—	—	41	49	24	—	—	—	26
3	—	—	39	41	35	—	—	—	1	12	11	—	—	—	93	114	79	1	—	—	27
2	—	—	18	19	14	—	—	—	2	1	1	—	—	—	97	106	75	—	—	—	28
1	—	—	19	19	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	68	93	53	—	—	—	29

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna
den 31 juli 1923.

Fackförbund	Redovisade avdelningar	Redovisade medlemmar [1]		Arbetslösa					Arbetslediga på grund av				Arbetslöshetsdagar	
		Hela antalet	Därav kvinnor	till följd av arbetsbrist	av tillfällig orsak	Tillsammans Antal	Tillsammans %	Därav kvinnor	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	annan orsak	Antal redovisade arbetare	Antal dagar under månaden
Bleck- o. plåtslagaref.	31	1 161	—	70	—	**70**	**6·0**	—	45	10	26	1	959	1 511
Bokbindareförbundet .	10	376	236	47	—	**47**	**12·5**	37	14	—	—	30	255	804
Bryggeriindustriarb.-f.	23	2 803	568	73	—	**73**	**2·6**	44	106	—	25	—	1 912	1 946
De förenade förbunden	37	2 214	340	157	6	**163**	**7·4**	29	61	3	33	—	1 611	3 375
Elektriska arbetareförb.	47	1 395	—	187	—	**187**	**13·4**	—	34	45	50	7	1 079	4 832
Gjutareförbundet . . .	54	2 543	2	309	13	**322**	**12·7**	—	100	370	39	9	1 739	6 200
Grov- o. fabriksarb.-f.	139	12 749	1 306	1 861	942	**2 803**	**22·0**	484	543	140	156	915	8 219	47 163
Gruvindustriarb.-f. . .	13	744	—	127	1	**128**	**17·2**	—	35	166	8	—	**436**	**2 137**
Handelsarbetareförb. .	89	6 061	1 426	412	—	**412**	**6·8**	17	149	—	76	—	5 404	12 427
Hatt-o.pälsindustriarb.-f.	15	599	303	61	1	**62**	**10·4**	26	9	—	7	13	330	1 590
Hattarbetare	4	84	13	26	—	**26**	**31·0**	13	2	—	1	3	75	594
Pälsvaruarbetare . .	11	515	290	35	1	**36**	**7·0**	13	7	—	6	10	255	996
Kommunalarbetareförb.	60	7 474	340	87	191	**278**	**3·7**	192	276	2	18	3	2 507	1 515
Litografiska förbundet	14	739	—	17	—	**17**	**2·3**	—	19	—	12	--	—	—
Livsmedelsarbetareförb.	39	3 334	820	226	17	**243**	**7·3**	74	48	—	54	—	3 049	5 576
Metallindustriarb.-f. .	97	39 377	[2] .	[2] .	[2] .	**4 673**	**11·9**	[2] .	[2] .	[2] .	[2] .	[2] .	36 481	139 557
Järnbruksarbetare . .	38	8 479	·	·	·	**599**	**7·1**	·	·	·	·	·	7 118	44 367
Verkstadsarbetare . .	59	30 898	·	·	·	**4 074**	**13·2**	·	·	·	·	·	29 363	95 190
Murareförbundet . . .	33	1 933	—	31	—	**31**	**1·6**	—	19	15	6	3	318	789
Måleriarbetareförb. . .	25	1 102	1	5	—	**5**	**0·5**	—	18	—	3	3	589	196
Pappersindustriarb.-f. .	55	6 752	238	108	63	**171**	**2·5**	38	269	—	121	12	2 927	2 568
Sadelm.-o.tapetseraref.	18	377	20	30	—	**30**	**8·0**	—	13	—	6	—	316	699
Sko-o.läderindustriarb.-f.	30	6 268	1 002	302	54	**356**	**5·7**	38	241	—	117	—	3 213	5 259
Skrädderiarbetareförb.	27	2 964	2 137	268	39	**307**	**10·4**	269	104	—	5	21	2 109	7 294
Stenindustriarbetaref. .	39	1 739	—	33	17	**50**	**2·9**	—	75	—	42	7	407	451
Stuckatörförbundet . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sågverksindustriarb.-f.	77	7 043	4	564	66	**630**	**8·9**	—	271	1	95	17	3 259	9 465
Textilarbetareförbundet	31	4 331	2 399	42	1	**43**	**1·0**	20	264	2	46	27	657	126
Tobaksindustriarb.-f. .	9	2 980	2 396	72	10	**82**	**2·8**	60	176	—	9	1	2 240	1 718
Transportarbetareförb.	20	1 252	—	90	40	**130**	**10·4**	—	45	—	3	64	411	1 817
Träarbetareförbundet .	122	6 865	19	810	27	**837**	**12·2**	9	229	69	74	5	5 984	13 619
Tunnbinderiarbetaref. .	11	633	128	53	26	**79**	**12·5**	14	16	2	3	—	619	1 970
Typografförbundet . .	16	614	12	54	—	**54**	**8·8**	2	12	—	20	4	561	2 819
Väg- o. vattenb.-arb.-f.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa [3]	1 181	126 422	—	—	—	12 283	9·7	—	—	—	—	—	87 591	277 423

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan icke meddelas, i vad mån siffrorna avse hela antalet medlemmar inom fackförbunden. På grundval av dessa siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende. — [2] Uppgift saknas. — [3] Enär uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, ha slutsummor i vissa kolumner icke nedräknats.

Internationell översikt. En sammanställning av tillgänglig arbetslöshetsstatistik från Sverige och vissa andra länder visar följande procenttal för månaderna juli 1922—juli 1923.

	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli
Sverige	20·0	16·7	15·1	15·5	17·2	21·7	21·4	20·8	19·9	15·6	10·6	9·8	9·7
Norge	12·4	11·2	11·1	10·5	10·6	13·2	12·4	12·4	11·9	9·0	8·6	7·7	6·5
Danmark	12·5	11·1	10·6	11·3	15·2	20·3	21·5	23·2	16·0	11·5	9·1	8·1	7·4
England	14·6	14·4	14·6	14·0	14·2	14·0	13·7	13·1	12·3	11·3	11·3	11·1	11·1
Tyskland	0·6	0·7	0·8	1·4	2·0	2·8	4·4	5·5	5·6	7·0	6·2	4·1	3·5
Nederländerna	9·5	9·2	9·1	9·6	11·3	15·1	19·3	13·7	13·0	10·4	11·0	13·7	12·4
Belgien	5·3	4·4	3·8	3·9	3·8	3·8	3·9	3·1	2·6	2·4	3·6	2·3	—
Kanada	4·1	3·6	2·8	4·0	6·2	6·1	7·8	6·4	6·8	4·6	4·5	—	—
Nya Syd-Wales	12·7	11·9	8·8	10·4	8·6	8·4	10·8	4·1	10·5	14·8	6·3	—	—

Beträffande den inbördes jämförbarheten mellan dessa siffror må hänvisas till föregående häfte av denna tidskrift (sid. 789).

Livsmedelspriser och levnadskostnader.

Livsmedelspriser under augusti månad 1923. De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel (ävensom å bränsle och lyse), som meddelas i efterföljande sammandragstabell för socialstyrelsens 49 ombudsorter, ha inhämtats och bearbetats på samma sätt, som tidigare varit fallet. Under hänvisning till denna tabell må följande anföras rörande de under de senaste månaderna inträffade prisförändringarna å de olika varuslagen.

Augusti månad har, i motsats till vad fallet varit under föregående månader, att uppvisa någon höjning av prisnivån, ehuru stegringen är helt obetydlig. Flertalet i budgeten ingående varuslag har visserligen fortfarande tenderat nedåt, men då de varor, som stigit i pris, äro av särskilt stor betydelse för hushållsförbrukningen, har följden blivit en genomsnittlig uppgång. Av de 57 varuslag, å vilka noteringar inhämtats, ha sedan juli 25 varit föremål för *prissänkning*. Bland dessa torde särskilt böra nämnas margarin och socker. Under redovisningsmånaden har *prisstegring* ägt rum beträffande 11 varuslag, varibland framför allt smör och ägg. Fullt *oförändrade* äro medelpriserna å 21 varuslag.

Sammanfattning av livsmedelsprisernas förändringar juli 1914—augusti 1923. Till belysande av de allmänna förändringar, som med avseende å livsmedelspriserna ägt rum i detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med augusti 1923, meddelas efterföljande indexserier (sid. 872), vilka utarbetats på sätt förut beskrivits i Sociala Meddelanden (årg. 1920, sid. 752 ff.).

Medelpris per år (1913—1922) och per månad (aug. 1922—aug. 1923)

	Varuslag	Kvantitet	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	15	16	19	25	× 38	47	44	35	25
2	handskummad	»	8	8	9	10	15	× 24	—	26	20	13
3	separerad	»	6	6	7	8	12	× 19	23	19	13	9
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	236	239	292	²)310	× 401	× 587	729	657	496	375
5	mat- (lands-)	»	213	218	260	295	× 358	× 546	727	651	486	358
6	Ost: helfet, okryddad	»	164	162	197	257	× 305	× 372	624	524	389	277
7	halvfet, »	»	121	119	149	191	× 234	× 332	500	374	267	178
8	Margarin: växt-, bästa sort	»	135	144	170	216	—	—	433	376	293	178
9	Ägg: svenska, färska	tjog	159	171	198	237	343	725	681	578	428	320
10	» konserverade	»	137	151	169	204	307	615	716	523	393	348
11	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	526	× 955	× 1200	1271	963	947	699
12	»	5 l.	28	30	36	33	× 58	× 68	71	60	60	47
13	färsk	»	46	80	87	76	146	237	102	191	124	119
14	Ärter, gula	kg.	31	35	57	55	× 63	× 66	78	69	58	48
15	Bruna bönor	»	48	49	75	111	199	× 173	214	130	83	97
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	31	33	40	²)38	× 42	× 50	× 75	91	71	52
17	råg-, » » »	»	22	23	32	²)29	× 36	× 41	× 56	56	46	31
18	rågsikt-, » » »	»	27	29	39	²)34	—	—	× 73	73	63	44
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	36	42	52	50	× 68	× 82	99	101	72	52
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	41	41	46	52	× 75	× 73	111	176	85	61
21	Rågbröd: hårt, grovt spisbröd	»	41	43	54	53	× 62	× 73	96	111	108	86
22	hårt, knäckebröd	»	—	—	—	—	—	—	—	139	132	110
23	mjukt, limpa, söt	»	38	40	48	49	× 60	× 75	96	105	93	73
24	» » sur (»grovbröd»)	»	30	31	38	38	× 45	× 49	64	71	65	50
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	76	78	88	90	× 117	× 180	230	254	217	172
26	mjukt, bil- bakat med vatten	»	43	46	53	54	× 68	× 88	116	128	113	88
27	ligaste sort » » mjölk	»	60	61	67	66	× 83	× 144	167	145	129	103
28	Nötkött, färskt: stek	»	122	116	140	193	219	567	563	398	301	223
29	soppkött	»	100	95	119	169	193	507	490	333	243	175
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	131	130	154	203	× 215	546	512	493	377	280
31	spädkalv	»	72	70	87	122	× 148	357	312	274	204	155
32	Fårkött: färskt, stek	»	133	130	158	215	258	626	600	431	310	233
33	salt, svenskt	»	114	118	139	194	241	546	547	385	264	193
34	Renkött, färskt, stek	»	119	121	140	184	261	509	557	442	348	270
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	133	129	191	233	× 270	× 388	605	449	321	250
36	salt, svenskt »	»	140	137	198	246	× 287	× 404	619	470	338	263
37	» amerikanskt »	»	—	—	—	—	—	—	—	364	275	204
38	Fisk, färsk: abborre	»	75	76	80	99	122	211	202	191	166	140
39	gädda	»	108	110	117	149	188	317	333	312	260	211
40	sill	»	34	35	45	68	91	149	110	102	92	79
41	strömming	»	38	39	43	56	65	123	114	106	91	70
42	torsk	»	55	57	62	82	111	196	160	139	119	100
43	rödspotta (»spätta»)	»	79	81	89	123	167	295	244	219	199	169
44	kolja	»	—	—	—	—	—	—	—	152	134	113
45	salt: sill, prima	»	45	45	57	97	105	145	148	120	87	77
46	strömming	»	30	31	36	61	73	100	105	74	65	51
47	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	56	58	72	111	152	293	223	156	113	97
48	Kaffe (obränt), prima Santos	»	170	159	161	209	× 315	× 307	316	331	210	219
49	Socker, bit-	»	67	65	66	×68	× 70	× 92	× 133	× 168	× 170	×156
50	Salt (matsalt)	»	—	10	10	13	19	31	32	31	26	21
51	Svagdricka	l.	6	6	7	8	10	14	16	16	17	15
52	Fotogen, Water White	»	20	21	23	27	37	—	71	60	53	38
53	Ved: björk- osågad, hemkörd (per	famn	2560	2630	2890	3810	5520	7850	8220	10310	7090	4990
54	barr- »storfamn»: 3·56 kbm)	»	2040	2110	2310	3060	4500	6620	6740	8230	5620	3820
55	Bränntorv	100 kg.	196	220	290	385	670	1085	896	964	659	460
56	Kol: antracit- (»valnöt») hem-	hl.	401	411	531	717	808	—	—	2069	1286	948
57	eng. hushålls- (fyrkol) körd	»	234	242	367	543	707	—	—	1664	703	444
58	Koks: gasverks- (krossad)[1]	»	165	157	211	292	413	—	—	1177	452	326
59	eng. kamin- »	»	189	190	248	339	521	—	—	1249	481	356

[1]) T. o. m. år 1917 avse uppgifterna okrossad koks. — [2]) Preliminära siffror. — × Maximipris. —

för samtliga orter (44 orter åren 1913—1919 samt 49 orter fr. o. m. år 1920).

Aug. 1922	Sept. 1922	Okt. 1922	Nov. 1922	Dec. 1922	Jan. 1923	Febr. 1923	Mars 1923	Apr. 1923	Maj 1923	Juni 1923	Juli[2]) 1923	Aug.[2]) 1923	Höjning (+) eller sänkning (—) i %		
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	aug. 1913—aug. 1923	aug. 1922—aug. 1923	
24	24	24	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	+ 64·3	— 4·2	1
13	13	13	12	12	13	12	12	13	12	12	12	12	+ 50·0	— 7·7	2
9	9	9	9	9	9	9	9	9	8	9	8	8	+ 33·3	— 11·1	3
390	401	401	390	389	388	382	393	357	331	319	304	339	+ 46·8	— 13·1	4
364	378	383	376	377	368	356	364	344	325	312	290	323	+ 52·4	— 11·3	5
259	260	264	266	266	267	268	268	269	270	270	270	270	+ 63·6	+ 4·2	6
165	167	173	174	176	177	178	180	180	179	183	184	182	+ 49·2	+ 10·3	7
203	194	191	190	188	187	187	187	188	187	186	184	165	+ 20·4	— 18·7	8
235	283	386	419	411	333	294	269	201	188	183	183	225	+ 57·3	— 4·3	9
—	—	327	329	327	292	258	233	182	—	—	—	—	—	—	10
652	694	622	628	626	635	635	657	660	667	727	923	817	—	+ 25·3	11
42	45	42	42	42	42	42	43	44	44	48	61	53	+ 82·8	+ 26·2	12
58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	264	95	+ 206·5	+ 63·8	13
49	49	48	47	47	48	49	49	50	50	50	50	50	+ 61·3	+ 2·0	14
106	104	96	83	78	77	76	74	72	69	67	66	66	+ 43·5	— 37·7	15
51	48	46	46	46	45	45	45	45	45	45	45	45	+ 45·2	— 11·8	16
32	30	28	28	27	27	27	27	27	27	27	27	27	+ 22·7	— 15·6	17
46	42	39	39	39	39	39	39	38	38	38	38	38	+ 40·7	— 17·4	18
54	53	51	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	+ 38·9	— 7·4	19
60	59	57	56	55	54	53	53	53	53	52	52	52	+ 26·8	— 13·3	20
84	83	80	79	78	78	76	76	75	75	74	74	74	+ 80·5	— 11·9	21
108	106	103	101	101	100	99	99	98	98	97	96	96	—	— 11·1	22
72	71	68	66	66	66	65	65	65	65	65	65	64	+ 68·4	— 11·1	23
49	49	46	45	45	45	45	44	44	44	44	44	44	+ 46·7	— 10·2	24
166	167	165	160	159	159	159	158	157	157	156	156	155	+ 103·9	— 6·6	25
84	83	82	80	79	78	78	78	78	78	77	77	76	+ 81·0	— 9·5	26
99	97	95	93	92	92	92	91	91	90	89	89	89	+ 48·3	— 10·1	27
237	235	225	217	214	213	210	208	208	208	209	210	212	+ 69·6	— 10·5	28
187	184	178	173	170	170	168	166	166	167	168	170	171	+ 67·6	— 8·6	29
281	280	273	267	265	266	264	259	260	259	257	255	251	+ 88·7	— 10·7	30
154	155	154	151	156	153	153	153	150	148	150	147	146	+ 102·8	— 5·2	31
248	239	220	211	215	220	224	231	238	240	242	238	231	+ 68·6	— 6·9	32
200	206	185	175	173	179	180	187	189	189	192	186	187	+ 58·5	— 6·5	33
—	—	237	263	261	270	279	278	260	297	297	—	—	—	—	34
262	263	255	251	246	241	230	222	215	213	210	209	209	+ 53·7	— 20·2	35
271	273	265	264	260	257	246	239	230	227	222	221	219	+ 53·1	— 19·2	36
219	218	212	205	200	204	198	198	193	191	193	190	188	—	— 14·2	37
134	140	139	138	137	137	140	146	137	118	114	115	124	+ 67·6	— 7·5	38
216	219	220	211	213	212	222	228	205	184	181	191	206	+ 83·9	— 4·6	39
103	99	83	70	66	62	59	56	60	57	74	89	78	+ 105·3	— 24·3	40
56	62	70	70	64	61	64	67	60	60	60	54	54	+ 45·9	— 3·6	41
94	99	97	97	94	94	98	93	90	89	89	87	91	+ 68·5	— 3·2	42
160	156	149	155	161	163	167	160	148	146	146	147	151	+ 88·8	— 5·6	43
111	109	105	105	107	108	115	110	113	112	106	105	102	—	— 8·1	44
79	73	66	62	60	61	61	60	59	58	57	56	56	+ 24·4	— 29·1	45
49	49	49	48	47	45	47	46	44	46	47	44	43	+ 43·3	— 12·2	46
96	91	85	83	83	83	84	82	83	82	82	83	82	+ 51·9	— 14·6	47
239	239	239	239	241	241	242	243	245	246	246	245	244	+ 48·8	+ 2·1	48
ˣ164	ˣ164	ˣ164	ˣ114	ˣ113	ˣ113	ˣ113	ˣ113	ˣ113	ˣ113	113	108	103	+ 53·7	— 37·2	49
21	21	21	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	—	— 4·8	50
15	15	15	15	15	15	15	14	15	15	14	14	14	+ 133·3	— 6·7	51
38	35	34	33	33	33	33	33	33	32	32	32	32	+ 52·4	— 15·8	52
4870	4930	5010	5250	5320	5290	5300	5310	5300	5250	5240	5200	5190	+ 104·3	+ 6·6	53
3750	3750	3800	3870	3890	3870	3870	3870	3850	3840	3870	3820	3800	+ 84·5	+ 1·3	54
468	467	421	429	432	434	439	448	455	445	445	440	451	+ 128·9	— 3·6	55
892	877	871	871	869	866	869	858	857	859	860	858	841	+ 110·3	— 5·7	56
418	398	406	408	407	400	414	424	423	431	432	418	405	+ 72·3	— 3·1	57
315	310	304	301	304	302	304	310	314	319	316	312	310	+ 91·4	— 1·6	58
335	326	328	327	329	324	329	341	341	342	342	347	338	+ 77·0	+ 0·9	59

ˣˣ Eljest fastställda pris. (Jfr Soc. Medd., årg. 1920, noten å sid. 680.)

A = aritmetiska (»ovägda») medeltal, B = »vägda» medeltal.

	År 1914			År 1915				År 1916				År 1917				År 1918			
	Juli 1914	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.
A	100	103	108	114	121	129	138	143	148	162	175	190	197	208	235	268	305	330	372
B	100	103	107	113	121	124	128	130	134	142	152	166	175	181	201	227	255	277	320

	År 1919				År 1920				År 1921				År 1922				År 1923 [1]			
	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	Juli	Aug.
A . .	364	352	343	332	316	316	331	323	283	250	237	210	196	185	186	178	173	169	168	168
B . .	335	328	311	308	293	295	304	301	266	240	231	210	188	180	180	172	166	162	160	161

Enligt vad den »vägda» indexserien giver vid handen, har den allmänna prisnivån i fråga om livsmedel, bränsle och lyse under augusti visat en svag uppgång, och den »vägda» indexsiffran är nu en enhet högre än i juli. Det »ovägda» indextalet kvarstår oförändrat.

Levnadskostnadernas allmänna förskjutningar sedan juli 1914. Det må noga observeras, att samtliga ovan angivna stegringssiffror endast avse den förhöjning, som drabbat priserna å livsmedel, bränsle och lyse. För att däremot en fullständig bild av prisstegringens inverkan å en familjs hela utgiftsstat skall erhållas, måste tydligen undersökningen utsträckas till att omfatta även övriga i budgeten ingående poster, såsom hyra, kläder, skatter m. m., vilka utgiftsposter förete delvis väsentligt andra prisrörelser. En dylik beräkning finnes publicerad i häfte 7 av Sociala Meddelanden 1923 (sid. 685), och enligt denna uppgick den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 till tiden omkring den 1 juli 1923 till c:a 74 % mot 77 % vid närmast föregående undersökningstillfälle, den 1 april 1923.

[1] Preliminära siffror för juli och augusti.

Arbetsmarknaden under september månad 1923.

Samtliga rapporter från arbetsförmedlingsanstalterna i riket skildra läget å arbetsmarknaden under september månad såsom synnerligen tillfredsställande, framförallt för den yrkeskunniga arbetskraften. September är som känt årets brådaste arbetsmånad, men läget är i år så avsevärt bättre än i fjol, att det med fog torde kunna sägas, att de löften om arbetsmarknadens återhämtning, som läget ingivit sedan våren 1922, då omslaget inträffade, hittills blivit till fullo infriade.

Jordbruket hade sålunda under månaden ett starkt behov av arbetskraft, och inom det övriga näringslivet fortskred förbättringen. Den rådande arbetsfreden bidrog att ytterligare stabilisera läget. Antalet arbetsansökningar på 100 lediga platser, som utgör mätaren på arbetsmarknadens belastning, sjönk under månaden från 140 till 126, vilket är den gynnsammaste siffran sedan oktober 1920. Från och med den 1 september upphörde också den kontanta understödsverksamheten på de få orter i landet, där sådan ännu under sommaren medgivits av arbetslöshetskommissionen. Samtidigt rapporteras minskat arbetarantal vid de statliga nödhjälpsarbetena på grund av ökade arbetstillfällen å den öppna marknaden.

Jordbruket tilldrog sig under den gångna månaden det största intresset på grund av dess stegrade behov av särskilt tillfällig arbetskraft. Det under månadens första hälft relativt gynnsamma bärgningsvädret räddade den tidigare svårt hotade skörden och krävde en kraftig, temporär ansvällning av den tillfälliga arbetarstammen. Generalorder utfärdades om fem dagars frivillig skördepermission för de vid repetitionsövningarna inkallade tre årsklasserna värnpliktiga, sammanlagt 77 000 man, och rekvisition av arbetskraft anordnades från nödhjälpsföretagen för att göra det möjligt för arbetsförmedlingsanstalterna att fylla behovet av arbetskraft. Vid flera länskontor visade det sig emellertid omöjligt att under de brådaste dagarna effektuera samtliga beställningar, framförallt å kvalificerade arbetare med vana vid jordbruksredskap; under månadens senare hälft förspordes icke längre någon brist. Under september månad pågingo förhandlingar inför statlig förlikningskommisson om nytt lantarbetaravtal för kommande tjänsteår. Sådant kom ävenledes till stånd; ett stort antal kontrakt uppgjordes utan avvaktande av uppgörelsen — dock i flertalet fall med hänvisning till eventuellt medlingsförslag — vilket tydde på stor benägenhet å båda sidor att tillförsäkra sig bästa möjliga arbetskraft och arbetsplats.

Arbetssökandeantalet inom flertalet industrigrupper minskades på grund av förbättrade konjunkturer. Arbetstillgången inom byggnadsverksamheten fortfor att ökas under månaden, och bristen på kunniga yrkesmän gjorde sig fortfarande starkt kännbar över hela landet. Från huvudstaden rapporterades dessutom brist på bleck- och plåtslagare, vilka förklarligt nog rönte större efterfrågan vid nybyggenas avslutande inför den förestående oktoberflyttningen. Denna omflyttning på bostadsmarknaden, vilken särskilt

i år till följd av hyreslagstiftningens hävande var synnerligen stor, krävde ökat antal transportarbetare av skilda slag, och beredde framförallt i städerna ökade arbetsmöjligheter åt den okvalificerade arbetskraften.

Sjöfarten var under månaden mycket livlig med god arbetstillgång; i Malmö rapporterades tidtals brist å kvalificerad arbetskraft.

Inom kontors- och affärsbranschen rönte huvudsakligen kvalificerad personal någon större efterfrågan. För hotell- och restaurangpersonalen betydde sommarsäsongens förestående avslutning minskad arbetstillgång, ehuru något större överskott av sökanden ännu icke rapporterades.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna under september samt under föregående månader och år framgår av efterföljande sammanställning:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1902—1912	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
1913	153	133	110	97	99	112	107	96	89	98	129	117
1914	125	127	107	91	93	104	99	133	121	128	192	182
1915	202	181	147	125	118	135	134	122	110	110	141	113
1916	138	124	109	90	85	92	82	88	79	87	106	97
1917	110	124	118	108	93	94	88	83	81	100	115	105
1918	137	167	158	143	136	156	147	131	115	109	125	139
1919	179	162	141	111	99	100	101	97	92	92	113	110
1920	125	112	91	80	84	92	94	95	98	110	155	153
1921	246	301	240	203	213	258	261	235	223	263	384	473
1922	482	479	381	368	258	215	203	172	155	177	269	321
1923	*346*	*308*	*231*	*165*	*135*	*146*	*141*	*140*	*126*	—	—	—
Därav inom jord- och skogsbruk:												
1920	95	85	77	64	71	63	68	87	85	84	111	123
1921	120	102	100	81	80	98	108	124	136	166	242	362
1922	341	282	216	231	158	146	126	152	126	120	184	253
1923	*225*	*168*	*130*	*95*	*79*	*78*	*88*	*113*	*94*	—	—	—
Övriga näringsgrupper:												
1920	133	121	96	86	88	101	102	98	104	127	174	159
1921	276	354	288	249	219	294	302	275	256	304	415	488
1922	502	514	420	401	275	227	220	178	167	207	293	330
1923	*364*	*339*	*262*	*187*	*150*	*162*	*155*	*151*	*142*	—	—	—

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	31/1	28/2	31/3	30/4	31/5	30/6	31/7	31/8	30/9	31/10	30/11	31/12
1911	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·3	4·3	4·4	8·5
1912	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·3	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7	8·4
1913	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4	7·5
1914	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3	15·0
1915	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5	7·7
1916	8·0	6·7	5·2	4·7	3·3	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2	5·4
1917	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4	5·8
1918	6·0	5·0	4·9	5·0	4·0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4	7·3
1919	7·5	7·6	8·1	7·5	6·1	4·6	3·8	3·2	3·1	3·2	3·8	7·2
1920	7·6	7·5	4·5	3·5	2·9	3·4	2·8	3·0	2·9	4·3	7·0	15·8
1921	20·1	20·7	24·5	24·2	25·1	27·7	27·9	27·4	27·3	27·1	28·8	33·2
1922	34·9	31·9	30·4	28·3	22·9	20·9	20·0	16·7	15·1	15·5	17·2	21·7
1923	*21·4*	*20·8*	*19·9*	*15·6*	*10·6*	*9·8*	*9·7*	*8·7*	—	—	—	—

Arbetslöshetens utbredning inom olika fack framgår närmare av tabellen å sid. 924.

Kollektivavtalens lönesatser under tredje kvartalet 1923.

Under årets tredje kvartal hava träffats tre mera omfattande avtalsuppgörelser, nämligen för järn- och stålindustrien, de skånska stenkolsgruvorna och jordbruket.

För den långvariga konflikten vid järnbruken har tidigare redogjorts i denna tidskrift.[1] Det största konfliktämnet var här arbetstiden och dess förläggning inom vissa avdelningar i järnverken. Lönefrågan framträdde vid konfliktens början — januari 1923 — mindre och kom först under dess senare skede att spela en större roll. Från 1920 års topplöner hade vid årsskiftet 1922/23 genomförts en nedsättning med omkring 46 %. Den 15 januari 1923 verkställdes en ytterligare reglering nedåt för vissa arbetargrupper samt borttogs utgående barnbidrag. Denna reduktion, som i genomsnitt för hela industrien beräknats uppgå till inemot 10 %, har genom uppgörelsen — träffad den 30 juli — återgått, och de närmast före den 15 januari 1923 tillämpade timlöner och ackordspriser ha blivit gällande. De i avtalet fastställda minimilönerna torde åtminstone i en del fall överstiga före konflikten tillämpade löner och sålunda medfört någon höjning av lönenivån utöver den förutnämnda. Minimilönerna äro:

för yrkesarbetare, 24 år, 7 år i facket	77 öre
» » 21 » 4 » » »	70 »
» grovarbetare 21 »	63 »

Avtalet gäller till utgången av år 1924, men ackordsprislistorna kunna före den 1 december i år uppsägas att utgå vid närmaste årsskifte.

Vid de skånska stenkolsgruvorna upprättades den 6 augusti nytt löneavtal för tiden till 1924 års slut. Den s. k. allmänna timlönen för fullgod arbetare över 19 år, som under årets första hälft utgjort 55 öre, höjdes härigenom till 60 öre.

Inom jordbruket, där de lokala löneavtalen utlöpa den 24 oktober (riksavtalets allmänna bestämmelser gälla till den 24 oktober 1925), uppsades avtalen i de egentliga jordbruksdistrikten av arbetsgivarparten och i bergslagerna av arbetarna. Förhandlingar inför en särskilt förordnad förlikningskommission hava lett till uppgörelse, som beträffande sistnämnda områden innebär i allt väsentligt status quo men för de rena jordbruksdistrikten medfört sänkning av kontanta årslöner med omkring 4·7 % och av timlöner med omkring 11 %. Naturaförmåner — 1 350 kg. spannmål (i Skåne 1 400 kg.), 1 280 liter mjölk (Skåne 1 460 liter), bostad, vedbrand, potatis- och trädgårdsland — hava bibehållits oförändrade, med undantag för vedkvantiteten i Skåne, som minskats med 1 kbm. Jämte dessa natura-

[1] Årg. 1923, sid. 720.

förmåner utgå följande minimilöner per år (förutvarande äro angivna inom parentes):

	Uppland, Södermanland och Östergötland	Skåne	Västmanland och Bergslagen
Kördräng	610 (640)	610 (655)	640 (640)
Kreatursskötare m. fl. . . .	680 (710)	680 (710)	710 (710)
Rättare m. fl.	750 (785)	750 (785)	785 (785)
Tjänare i husbondens kost .	560 (590)	560 (605)	590 (590)

Minimitimlönerna för dagsverkare äro:

	Uppland, Södermanland och Östergötland	Skåne	Uddeholm	Västmanland	Bergslagen	Gävle—Dala-distriktet
utan naturaförmåner	40 (45)	40 (45)	45 (45)	45 (45)	47 (47)	51 (51)
med bostad, vedbrand och potatisland	35 (40)	35 (40)	40 (40)	40 (40)	42 (42)	45 (45)
hemmavarande söner	36 (40)	40 (40)	40 (40)	41 (40)	43 (42)	46 (45)

Vid en egendom i Gävle—Dala-distriktet äro timlönerna 2 öre lägre än ovan angivna. Beträffande Uppland gäller, att där timlönesystem är huvudlöneform för regelbundet sysselsatta jordbruksarbetare, de angivna minimilönerna höjas med 3 öre. Samtliga avtal gälla till den 24 oktober 1924.

Vid kvartalsskiftet 1 oktober utgår tiden för uppsägning av de flesta kollektivavtal, som löpa per den 1 januari. Enligt inkomna uppgifter hava vid denna tidpunkt från arbetsgivarsidan uppsagts avtalen inom följande mera betydelsefulla näringsområden: norrländska gruvorna, mekaniska verkstäder, svenska metallverken, porslinsfabriker (utom Gustavsberg), tändsticksfabriker (uppsagt även av arbetarparten), gödningsämnesfabriker, kemisk-tekniska industrien i Stockholm. Dessa näringsgrenar sysselsätta tillsammans omkring 40 000 arbetare.

Bland avtal, som icke blivit från någondera sidan uppsagda och därför oförändrat gälla till utgången av år 1924, märkas riksavtalen för bokbinderier, litografiska och kemigrafiska anstalter, choklad- och karamellfabriker, textilfabriker, garverier och skofabriker, elektriska installationsfacket och rörledningsbranschen samt avtalen vid de mellansvenska exportfälten (Grängesberg) och Stockholms spårvägar.

Ställningen på bostadsmarknaden vid hyresstegringslagstiftningens upphörande den 1 oktober 1923.

Undersökningens omfattning. I syfte att erhålla en så långt möjligt fullständig kännedom om ställningen på bostadsmarknaden vid hyresstegringslagstiftningens upphörande den 1 oktober innevarande år har socialstyrelsen verkställt en undersökning rörande härmed sammanhängande frågor, varav vissa preliminära resultat, avseende dels huvudstaden, dels landsortsstäderna, redan tidigare genom tidningspressen bringats till allmänhetens kännedom. De erforderliga uppgifterna ha införskaffats å särskilda frågeformulär, som styrelsen i slutet av augusti utsände till magistraterna resp. stadsstyrelserna i samtliga städer (utom Stockholm) samt motsvarande myndigheter i 24 mera betydande köpingar och municipalsamhällen, sålunda inalles 134 orter. För huvudstaden med omgivningar ha motsvarande uppgifter erhållits från Stockholms stads statistiska kontor och andra kommunala myndigheter och i vissa avseenden kompletterats genom förfrågningar hos tomtförsäljnings- och fastighetsbolag, sammanslutningar av husägare och hyresgäster samt hos enskilda ortskunniga personer.

I det vid undersökningen använda formuläret begärdes till en början en uppskattning av den ungefärliga procentsats, varmed hyrorna för smålägenheter — såväl vid förlängning av gamla som vid ingående av nya hyresavtal — beräknades komma att ökas från hyresåret 1922/23 till hyresåret 1923/24. Vidare efterfrågades, hurudan vid nästföljande oktoberflyttning tillgången på bostadslägenheter ansåges komma att ställa sig med avseende å smålägenheter (t. o. m. 2 rum och kök), medelstora lägenheter (3—5 rum och kök) och större lägenheter. Befarades därvid sådan brist på bostäder komma att bliva rådande, att husvilla förväntades bli hänvisade till att anlita kommunens hjälp, borde det ungefärliga antalet sådana familjer uppgivas ävensom de åtgärder omnämnas, som kommunen ämnade vidtaga för att anskaffa husrum åt dessa personer. Slutligen begärdes uppgift rörande de genom kommunal och enskild byggnadsverksamhet tillkomna bostadslägenheterna såväl i bostadshus fullbordade under januari—augusti 1923 som i hus under uppförande, vilka beräknades bliva färdiga till 1 okt. 1923 eller närmast efter denna tidpunkt men före 1 jan. 1924. — Såsom härav framgår, avsåg undersökningen tiden närmast före oktoberflyttningen, men hava vissa kompletteringsuppgifter införskaffats något efter nämnda tidpunkt.

Svar på denna enquête hade omkring 1 oktober inkommit från 131 tillskrivna orter, däribland samtliga 35 större städer (med över 10 000 invånare) samt 96 mindre städer och orter. Till de sistnämnda höra emellertid 9 av Stockholms förstadssamhällen (Djursholm, Stocksund, Sundbyberg, Råsunda, Hagalund, Nya Huvudsta, Lilla Alby, Lidingö och Saltsjöbaden), vilka vid den följande

redovisningen icke betraktats som självständiga orter utan såsom tillhörande Stor-Stockholms bostadsområde. I allmänhet ha de framställda frågorna noggrant och fullständigt besvarats, ehuru i några fall begärda upplysningar ej kunnat lämnas rörande hyresstegring och byggnadsverksamhet.

Då bostadssituationen inom större och mindre samhällen visat sig vara skäligen olikartad, har vid bearbetningen materialet uppdelats på tvenne grupper, nämligen mindre städer och orter (med en folkmängd understigande 10 000 personer) samt större städer, varvid emellertid de tre största städerna Stockholm, Göteborg och Malmö ansetts böra i vissa avseenden behandlas för sig.

Mindre städer och orter. I de redovisade 87 smärre orterna tedde sig utsikterna på bostadsmarknaden omedelbart före dess frigivande i allmänhet relativt gynnsamma. Uppgifter rörande hyresnivåns förväntade förändring föreligga från 86 orter, varav ett sextiotal meddelat, att ingen förhöjning, ja, stundom t. o. m. sänkning av hyrorna torde vara att emotse. Särskilt på de platser, där tidigare hyresstegringslagen icke tillämpats, synes tendensen på hyresmarknaden ofta vara fallande. Inom återstående 25 samhällen räknas däremot med en viss hyresstegring, vilken i allmänhet uppskattats till 10 à 20 procent.

Vad beträffar tillgången på bostadslägenheter, uppgives denna i regel såsom någorlunda tillfredsställande. I fråga om smålägenheter (t. o. m. 2 rum och kök) betecknas dock antalet såsom otillräckligt å 17 orter, bland vilka må nämnas Mjölby, Nässjö, Eksjö, Visby, Eslöv, Vänersborg, Alingsås, Sala, Hudiksvall och Kiruna. I 28 fall ha myndigheterna angivit tillgången såsom »knapp», medan å återstående 42 platser småbostäder synas förefinnas i tillräcklig myckenhet. Betydligt gynnsammare te sig omdömena i fråga om de medelstora och större bostäderna, ty endast i resp. 22 och 11 fall har tillgången ansetts vara otillräcklig eller knapp.

Det kan i detta sammanhang vara av intresse att göra en jämförelse med ortsmyndigheternas för ungefär ett år sedan till socialstyrelsen avgivna uttalanden rörande bostadstillgången vid början av hyresåret 1922/23.[1] En sammanställning av de sålunda erhållna svaren meddelas i följande tablå, som avser 72 vid båda undersökningarna företrädda städer:

Tillgång på:	smålägenheter (t. o. m. 1—2 rum o. kök)			medelstora lägenheter (3—5 rum o. kök)			större lägenheter (6 o. fl. rum o. kök[2])		
	tillr.	knapp	otillr.	tillr.	knapp	otillr.	tillr.	knapp	otillr.
Okt. 1922, antal orter .	28	33	11	45	25	2	52	15	3
Sept. 1923, » » .	36	21	15	53	16	3	61	5	5

I fråga om samtliga storlekstyper av bostäder synes tillgången vid slutet av hyresåret 1922/1923 bättre motsvara behovet än vid dess början.

Från vissa samhällen hava till förevarande undersökning framförts uttalanden, ägnade att belysa den lokala bostadssituationen. Från Enköping

[1] Soc. Medd. årg. 1923, sid. 25 ff.
[2] År 1922 uppges större lägenheter ej ha förefunnits i 2 städer och år 1923 i 1 stad.

uppgives, att någon särskild bostadsbrist ej förefinnes, tack vare utflyttning från staden. Enahanda synes situationen vara i Oxelösund, där orsaken till avflyttningen angivits vara brist på arbete, ävensom i Karlshamn, varest ett större industriellt företag beslutat förflytta sin kontorspersonal till Malmö. I Alingsås tycks däremot inflyttningen till orten f. n. vara ovanligt stor, vilket lär göra det vanskligt att beräkna, huruvida brist på bostäder kunde bli rådande. I Arlöv förmäles bostadssituationen ej vara tillfredsställande, ty visserligen anses bostadsproduktionen kunna fylla behovet för samhällets egen befolkning, men f. n. ha en hel del nyuppförda bostäder upptagits av inflyttade personer från Malmö och andra närliggande orter. Från Eslöv meddelas, att även om direkt bostadsbrist ej råder, likväl ett väsentligt antal mindre lägenheter äro av beskaffenhet att böra utdömas såsom hälsovådliga. I Älvsborgs municipalsamhälle strax utanför Göteborg säges den relativt goda tillgången på bostäder bero därpå, att samhället huvudsakligen är ett egnahemssamhälle utan någon nämnvärd industri. Vimmerby uppger brist på större lägenheter, vilket förklaras därav, att sådana knappast varit efterfrågade förrän det senaste året och på den grund bostadshus med större bostäder icke uppförts. Skönsbergs municipalsamhälle utanför Sundsvall angives vara så gott som »fullbyggt», och ha myndigheterna därför gått i författning om att söka få inkorporerat ett större område.

I 17 smärre orter — eller något flera än år 1922 — har man ansett sig böra räkna med så stor brist på lägenheter, att kommunen sannolikt måste träda emellan för att anskaffa rum åt husvilla familjer, men överstiger det uppskattade antalet sådana sällan ett tiotal.

I flertalet fall hava dessa husvilla ansetts kunna inhysas i kommunerna tillhöriga fastigheter, en utväg, som uppges ha föreslagits bl. a. i Eksjö, Karlshamn, Eslöv och Sala. I Strängnäs har man tänkt sig att anordna inkvartering i en tom industrilokal, och i Vänersborg har i samma syfte disponerats en för tillfället obegagnad skola. Även i Arlöv uppges skolsalar eventuellt kunna komma till användning i inkvarteringssyfte. I Tidaholm och Skönsmon skola eventuellt husvilla intagas på ålderdoms- eller försörjningshem. På förstnämnda plats har man dessutom för dem, som så kunna, tänkt sig möjliggöra utflyttning till kringliggande landsbygd, en lösning som även varit på tal i Hudiksvall och Örnsköldsvik. I Mjölby har staden bl. a. ämnat anordna bostadsförmedling genom fattigvårdsstyrelsen. Det bör i detta sammanhang framhållas, att man på sina håll betonar, det orsaken till svårigheterna att erhålla lägenhet icke alltid bör tillskrivas bostadsbrist, utan att anledningen ofta kan vara bristande förmåga eller vilja att erlägga gällande hyra eller ock andra egenskaper, som göra personerna i fråga mindre önskvärda som hyresgäster. Sålunda karakteriseras i Vänersborg de bostadslösa mestadels såsom osäkra hyresbetalare med stora familjer, till vilka uthyrning ogärna sker; fattigvårdsstyrelsen har därför i vissa fall beslutat ikläda sig ansvar för hyresbetalningen under hyresåret 1923/1924. Även i Umeå lär det huvudsakligen vara familjer, som på grund av medellöshet

icke äro i stånd att betala hyrorna, vilka torde få omhändertagas av kommunen.

Riktas uppmärksamheten på den nybyggnadsverksamhet, som under år 1923 ägt rum å dessa platser, må nämnas, att i 86 uppgiftslämnande samhällen[1] under januari—september 1923 beräknats tillkomma 1 741 bostadslägenheter, varav 1 120 småbostäder. Medräknas även de bostäder, som väntas bli färdiga under oktober—december, stiga talen till resp. 2 036 och 1 354. Åren 1922 och 1913 blevo å motsvarande orter resp. 1 794 och 1 320 lägenheter färdigbyggda, varför byggnadsverksamheten innevarande år måste anses såsom mycket livaktig.

Större städer. Beträffande de större städerna meddelas en sammanfattning av de erhållna uppgifterna rörande hyresstegring, husvillhet och bostadsproduktion ortsvis i följande tabell, i vilken även medtagits siffror för byggnadsverksamhetens resultat åren 1922 och 1913.

För städerna Trälleborg och Mölndal hava de tillfrågade myndigheterna icke ansett sig kunna lämna någon sifferuppgift rörande den sannolika hyresstegringen för smålägenheter till instundande hyresår, vilken emellertid å förstnämnda plats uppgivits bliva »rätt betydande». I Falun sägas hyrorna för nybyggda hus i en del fall ha sänkts; eljest synes stegring ha förekommit. Beträffande 6 städer, nämligen Södertälje, Västervik, Karlstad, Västerås, Söderhamn och Sundsvall, anföres, att hyrorna i stort sett icke torde komma att stiga. I övriga större städer har däremot hyresökning ansetts trolig, och bland dem förete Borås och Gävle de högsta uppskattade talen. Ser man på de tre största städerna, har för Malmö nämnts en siffra av 14 procent, vilken dock gäller endast nya kontrakt och sålunda torde vara för hög såsom uttryck jämväl för hyresstegringen i allmänhet. I Göteborg har hyresökningen till det nya hyresåret uppskattats till 15 à 20 procent. För Stockholms vidkommande har det, med hänsyn till de särdeles svåröverskådliga förhållandena, ställt sig synnerligen vanskligt att söka fastställa en någorlunda tillförlitlig siffra. Enligt vad som framgår av en å stadens bostadsförmedlingskontor verkställd bearbetning av ett 1 000-tal anmälningskort rörande nyuthyrningar av smålägenheter samt verkställda förfrågningar hos stadens hyreskontor och enskilda större fastighetsägare, torde dock förhöjningen i stort sett få anses röra sig emellan 5 à 10 procent på 1922/23 års hyror. Att hyresstegringen, såsom särskilt Stockholms hyresgästförening framhållit, i en del fall varit väsentligt högre, skall icke bestridas, men detta motväges av att många hyresgäster, särskilt gamla sådana, fått kvarbo med oförändrad hyra.

I stort sett har emellertid från de större städerna uppgivits en avsevärt högre hyresstegring än från de mindre orterna, och även ur andra synpunkter te sig inom den förra ortsgruppen utsikterna på bostadsmarknaden mörkare. Tillgången på bostäder, särskilt smålägenheter, har nämligen här betecknats

[1] Uppgifter om antalet tillkomna bostadslägenheter ha ej erhållits från Kungälv.

Procentuell hyresstegring 1922/23—1923/24, beräknat antal husvilla familjer 1 okt. 1923 samt under åren 1923, 1922 och 1913 tillkomna bostäder i de större städerna.

Städer	Uppskattad hyresstegring (i %) från 1922/23 till 1923/24	Beräknat antal husvilla familjer	Beräknat ant. tillkomna bostadsläg				Tillkomna läg.	
			jan.—sept. 1923		hela året 1923		år 1922	år 1913
			samtliga	därav läg. t. o. m. 2 r. o. k.	samtliga	därav läg. t. o. m. 2 r. o. k.		
Stockholm (adm. omr.)	5 à 10	C:a 750	1 677	810[1]	.	.	823	2 820
Södertälje	Ingen	Inga	19	11	31	21	47	42
Uppsala	15 à 20	Ej uppg.[2]	69	42	94	52	67	114
Nyköping	10	31	91	83	100	92	10	26
Eskilstuna	15 à 20	C:a 60	57	68	72	86	40	78
Linköping	15 à 20	C:a 30	99	50	129	66	98	178
Norrköping	C:a 10	Ej uppg.	104	64	104	64	150	106
Jönköping	10	Inga	153	97	173	110	85	57
Kalmar	C:a 10	Inga	133	77	167	95	77	23
Västervik	Ingen	Inga	57	41	57	41	2	20
Karlskrona	C:a 20	81	64	30	80	46	24	61
Kristianstad	5	Högst 4	72	27	75	28	41	83
Malmö	14[3]	C:a 200	354	240	614	464	115	424
Lund	20 à 25	40 à 50	102	50	104	50	26	94
Landskrona	10	20	42	28	42	28	50	28
Hälsingborg	20 à 25	C:a 100	356	154	377	161	96	33
Ystad	10 à 15	7	34	16	36	18	25	91
Trälleborg	Ej uppg.[4]	36	90	55	114	71	51	50
Halmstad	C:a 10	17[5]	85	51	86	51	19	9
Göteborg	15 à 20	C:a 400	798	496	919	555	301	857
Mölndal	Ej uppg.[6]	C:a 15	161	126	185	144	42	17
Uddevalla	Högst 20	Minst 8	40	19	41	19	56	29
Trollhättan	C:a 10	40	99	90	118	105	174	73
Borås	C:a 25	30 à 40	127	78	142	95	116	117
Skövde	10	C:a 10	35	11	56	17	37	23
Karlstad	Ingen[7]	Ej uppg.[8]	72[9]	Ej uppg.	.	.	128	15
Kristinehamn	10 à 15	Inga	59	46	72	56	57	28
Örebro	C:a 10	C:a 150	106	83	134	109	52	184
Västerås	Ingen	Ej uppg.	17	14	26	22	8	130
Falun	Ej uppg.[10]	4	22	15	73	45	70	32
Gävle	C:a 25	Inga	113	105	113	105	87	19
Söderhamn	Ingen	Inga	12	6	21	12	21	9
Härnösand	15 à 20	Inga	37	23	46	26	36	17
Sundsvall	Ingen	2 à 3	47	31	53	35	56	22
Östersund	10	Inga	70	62	70	62	48	62
Luleå	18 à 20	C:a 10	45	33	45	33	45	18
Summa	—	C:a **2 050**[11]	**5 518**	**3 232**	.	.	**3 180**	**5 989**

[1] Ungefärlig siffra. — [2] Kommunen har rustat sig för att omhändertaga 30 till 40 familjer. — [3] Avser endast nya avtal. — [4] Rätt betydande ökning att emotse. — [5] Siffran torde komma att reduceras. — [6] Hyresstegringen synnerligen omväxlande inom stadens olika samhällen. — [7] För flertalet lägenheter torde hyresbeloppen förbli oförändrade. — [8] I varje fall endast ett fåtal. — [9] Siffran avser tiden januari—maj. — [10] I nybyggda hus delvis *nedgång* med 10—15 %, i vissa äldre hus *stegring* med 10—50 %. — [11] I 23 städer.

såsom avsevärt sämre. Detta framgår även vid en jämförelse mellan tablån här nedan och motsvarande, förut återgivna översikt för de mindre samhällena.

I vad mån enligt kommunalmyndigheternas uppfattning tillgången på bostadsmarknaden förändrats under loppet av hyresåret 1922—23 belyses av följande sammanställning av nu föreliggande siffror och motsvarande från socialstyrelsens förenämnda enquête av oktober 1922, båda avseende samma 35 städer: [1]

Tillgång på:	smålägenheter			medelstora lägenheter			större lägenheter		
	tillr.	knapp	otillr.	tillr.	knapp	otillr.	tillr.	knapp	otillr.
Okt. 1922, antal	1	18	16	8	21	6	19	13	3
Sept. 1923, »	4	8	23	13	18	4	27	8	—

Enligt ortsmyndigheternas uppfattning har alltså tillgången på större och delvis även på medelstora våningar under årets lopp förbättrats. Däremot anses läget på smålägenhetsmarknaden ha något försämrats, ty den omständigheten, att tre orter, som för ett år sedan rapporterade knapp tillgång, nu anse densamma som tillräcklig, motväges därigenom, att å 7 andra knappheten synes hava skärpts till brist. Å några platser, t. ex. Göteborg och Malmö samt Nyköping, Lund och Falun, tillskrives den rådande bristen på smålägenheter delvis inflyttning av främmande personer. Bland andra medverkande orsaker må nämnas bostadslägenheters förändring till butiker (Nyköping) eller sammanslagning av enrumsbostäder till större våningar (bl. a. Lund). I Malmö, Trälleborg och andra städer säges bostadsnöden hava medfört, att även familjer nödgats innebo, vilket förklarar, att de i nybyggnader inflyttade i många fall icke lämna några tomma lägenheter efter sig. Detsamma är förhållandet med nygifta, som tidigare ej kunnat erhålla självständig bostad. Från Halmstad påpekas, att då stadens folkmängd icke ökats, torde anledningen till bostadsbristen vara att söka i en förskjutning mellan åldersklasserna. Från Norrköping, Karlskrona och Trälleborg m. fl. orter uppges, att som en följd av bostadsbristen ett betydande antal såsom hälsovådliga betecknade lägenheter alltjämt äro bebodda. Bl. a. anföres från Malmö, att bostadssvårigheterna ökats, genom att hyresvärdar i många fall uppsagt hyresgäster i avsikt att själva disponera lägenheterna, vare sig till bostad, för ändringsarbeten eller av andra skäl.

Från andra platser omnämnas vissa faktorer, som verkat i gynnsam riktning. Sålunda synes trycket på bostadsmarknaden i en del fall ha väsentligt lättats genom livaktig byggnadsverksamhet, särskilt utanför stadens planlagda område eller i grannkommuner. Bl. a. uppges så vara fallet i Västervik, Karlstad, Söderhamn och Sundsvall. Stadsarkitekten i Malmö meddelar vidare, att antalet lägenheter om 1 och 2 rum och kök ökats därigenom, att en del enfamiljshus å egnahemsområdena uppdelats till två mindre bostäder.

[1] Stockholm är ej medtaget, enär uppgifter för år 1922 ej förefinnas. I sept. 1923 har tillgången på mindre, medelstora och större bostäder i huvudstaden ansetts kunna betecknas såsom resp. »otillräcklig», »knapp» och »tillräcklig».

Rörande frågan, i vad mån bostadsbristen har förväntats medföra verklig husvillhet, ha myndigheterna i 27 större städer svarat, att sådan kunnat befaras i större eller mindre omfattning. På vissa platser, varibland märkas Kristianstad, Ystad, Uddevalla, Falun och Sundsvall, har dock, såsom framgår av tabellen, antalet husvilla familjer ansetts kunna uppskattas till skäligen låga tal. Större svårigheter synes lösningen av detta problem ha erbjudit exempelvis i Hälsingborg och Örebro samt alldeles särskilt i Stockholm, Göteborg och Malmö. I dessa storstäder med deras svåröverskådliga förhållanden har det i första hand varit vanskligt att utröna det antal familjer, vilka vid oktoberflyttningen kunde förväntas bli bostadslösa. Såsom utgångspunkt har man tagit det antal hushåll, som å vederbörande bostadsförmedling anmält, att de ej själva kunde lösa sin bostadsfråga till 1 oktober. Detta antal utgjorde i Stockholm c:a 2 000, i Göteborg c:a 650 och i Malmö 483. Nästa steg blev att, på grundval av personliga besök i hemmen, verkställda av resp. fastighetskontorets, bostadsinspektionens och fattigvårdens tjänstemän, bilda sig en mera bestämd uppfattning om, huru många av de sålunda anmälda bostadslösa, som vid oktoberflyttningen verkligen kunde förväntas komma att anlita kommunens hjälp för att anskaffa ny bostad. Dessa kontrollundersökningar gåvo vid handen, att de nyss anförda siffrorna kunde nedskrivas till resp. c:a 750, 400 och 200 hushåll, beroende på att många av de bostadsbehövande senare på egen hand lyckats ordna sin bostadsfråga. I själva verket torde dock även dessa, i tabellen redovisade tal kunna betraktas som för höga såsom uttryck för den faktiska bostadslösheten. Det finnes nämligen en tredje kontrollinstans, i det att vederbörande anmodats att å vissa tider strax före fardagen inkomma med begäran att få sig plats anvisad i av kommunen för ändamålet anordnade, mer eller mindre provisoriska bostäder, och sådana disponeras till ett antal av c:a 500 i Stockholm, c:a 400 i Göteborg och c:a 200 i Malmö. Erfarenheten från 1922 års oktoberflyttning visar, såsom framgår av socialstyrelsens meromnämnda enquête, att i Stockholm av 373 såsom husvilla antecknade familjer staden endast behövde omhändertaga 39. Visserligen ställa sig förhållandena nu rätt olika mot då på grund av hyresmarknadens frigivande, men man har dock ansett sig kunna räkna med en väsentlig reduktion till fardagen, låt vara att man icke förbisett, att åtskilliga kunna komma till, vilka i det längsta dragit sig för att söka kommunens hjälp men slutligen sett sig tvungna därtill.

Ett spörsmål, som närmare bör klarläggas, är emellertid, i vad mån denna sammankrympning av de anmälda bostadslösa beror på, att desamma lyckats att i sista stund anskaffa för deras förhållanden någorlunda lämpliga bostäder, och i vad mån deras avgång från de så att säga officiellt husvilla närmast är skenbar och betingad därav, att de inför en förestående inkvartering i kommunala nödbostäder föredragit att, eventuellt efter uppdelning av familjen, söka tillfälliga husrum hos släktingar och vänner. I syfte att i någon mån belysa detta nog så invecklade husvillhetsspörsmål samt i övrigt bidraga till kännedomen rörande situationen på bostadsmarknaden vid hyresstegrings-

lagstiftningens upphörande samt de närmaste följderna av denna åtgärd har socialstyrelsen gått i författning om att insamla och bearbeta samt i vissa avseenden komplettera det värdefulla kommunala utredningsmaterial, vilket, som nämnts, föreligger för våra tre största städer. En redogörelse för resultaten av denna specialundersökning torde inom kort kunna meddelas i denna tidskrift.

För beredande av husrum åt de sålunda förefintliga husvilla ha kommunalmyndigheterna tänkt sig flera olika utvägar. I första hand har man ämnat tillgodogöra sig förefintliga utrymmen i stadens egna eller förhyrda fastigheter, vilket tillvägagångssätt omnämnts bl. a. från Stockholm, Göteborg, Norrköping, Hälsingborg, Trälleborg, Halmstad, Karlstad och Falun. Vidare har man tänkt på inkvartering i kommunala försörjningsanstalter (Norrköping, Kristianstad, Lund och Sundsvall), inredande av provisoriska bostäder i skolor, gymnastiksalar, församlingshus, sjukhus, kaserner eller fabriksbyggnader (Stockholm, Göteborg, Malmö, Uppsala, Nyköping, Norrköping, Karlskrona, Lund, Hälsingborg, Ystad och Örebro) samt inhysning i barackre (Eskilstuna och Landskrona). I några städer har man sökt öka bostadstillgången genom forcering av pågående kommunala bostadsbyggen eller uppförande av särskilda provisoriska bostadshus (Göteborg, Malmö och Halmstad). I Örebro har föreslagits förhyrning av vinterbonade sommarvillor och i Luleå att söka skaffa de bostadslösa lägenheter utanför stadens planlagda område. Västerås stadsfullmäktige ha tillsatt en kommitté, vilken igångsatt bostadsförmedling, varigenom man hoppats kunna bereda bostad i tillgängliga lägenheter för samtliga, som äro i behov därav. Slutligen kan omnämnas, att i Malmö, Norrköping m. fl. städer myndigheterna sökt påverka vederbörande fastighetsföreningar därhän, att deras medlemmar endast på fullgoda skäl uppsäga hyresgäster samt icke under några förhållanden låta lediga lägenheter stå outhyrda.

Att de svårigheter, som måste bli förknippade med hyresmarknadens frigivande efter en sexårig period av tvångsreglering, icke te sig än allvarligare, tillskrives den synnerligen livliga byggnadsverksamhet, som under innevarande år ägt rum å dessa platser. Erhållna upplysningar ge nämligen vid handen, att under 1923 års tre första kvartal de nybyggda bostäderna inalles uppgått till 5 518, varav c:a 3 200 smålägenheter. Detta bostadstillskott överstiger ansenligt totalresultatet av fjolårets nybyggnadsverksamhet å samma orter (3 180 bostäder) och är icke mycket mindre än lägenhetstillskottet närmast före krigsutbrottet (år 1913 5 989 lägenheter). Icke i någon stad finner man vid en jämförelse med fjolåret någon mera betydande tillbakagång i bostadsproduktionen. Nybyggnadsverksamheten under januari —september i år beräknas i 24 städer ha överskridit 1922 års hela bostadsproduktion och å 23 platser ha varit större än tillskottet år 1913. Anmärkningsvärt höga tal för byggnadsverksamheten förete i första hand Stockholm, Göteborg och Malmö men även Nyköping, Jönköping, Kalmar, Västervik, Lund, Hälsingborg, Trälleborg, Halmstad, Mölndal och Gävle.

Härtill kommer, att, under inverkan av bostadsproduktionens tendens

under de senaste åren att alltmera övergå från stora hyreshus till smärre hustyper, byggnadsverksamheten i städernas ytterområden — vilka blott delvis kunna statistiskt kontrolleras — av allt att döma varit synnerligen livlig, vilket även framgår av ett par uttalanden i det föregående. För huvudstadens vidkommande, där denna förstadsbebyggelse är av den ojämförligt största betydelse för bostadsmarknaden, har socialstyrelsen varit i tillfälle att göra en mera ingående undersökning. Med utgångspunkt från den indelning av Stockholms faktiska bostadsområde, som i ett nyligen avgivet betänkande framlagts av statens förortsbanekommission,[1] har »Stor-Stockholm» (utom den egentliga staden) ansetts böra uppdelas i tre zoner, en inre zon (med 8 km. radie), en mellanzon (8—15 km.) och en ytterzon (15—30 km.). Inom detta förortsområde kunna urskiljas inemot ett 80-tal större eller mindre samhällen, för vilka upplysningar erhållits rörande bostadsproduktionens resultat under januari—september innevarande år.

Vid materialets bearbetning och redovisning har åtskillnad gjorts mellan sommarbostäder och bostäder, avsedda att bebos året om. De senare ha därjämte uppdelats på mindre (t. o. m. 3 rum och kök) och större lägenheter. I tabellen å nästa sida lämnas en översikt av byggnadsverksamhetens resultat å var och en av de särskilda orterna. En sammanfattning för de olika bebyggelsezonerna (utom den egentliga staden) ter sig som följer:

Bebyggelsezoner och områden	Under jan.—sept. 1923 nybyggda bostadslägenheter, avsedda att bebos *hela året*		
	T. o. m. 3 rum o. kök	Större lägenheter	Tillhopa
Inom 8 km.	*705*	*325*	*1 030*
därav inom Stockholms område	532	288	820
» utom » »	173	37	210
Mellan 8—15 km.	*303*	*87*	*390*
därav inom Stockholms område	26	1	27
» utom » »	277	86	363
Mellan 15—30 km.	*89*	*15*	*104*
Tillhopa	**1 097**	**427**	**1 524**
därav inom Stockholms område	558	289	847
» utom » »	539	138	677

Uppskattas på grund av tillgängliga uppgifter det i det egentliga (»gamla») Stockholm under tiden jan.—sept. 1923 sannolikt fullbordade antalet bostadslägenheter till c:a 830, skulle man till den 1 okt. 1923 för hela »Stor-Stockholm» kunna räkna med en antaglig produktion av 2 354 bostadslägenheter. Av dessa falla 1 677 på Stockholms stads administrativa område, för vilket fortlöpande bostadsproduktionsstatistik föres, och 677 på de kringliggande förorterna. För att få produktionssiffran för Stockholms faktiska bostadsområde torde alltså de publicerade talen för dess förvaltningsområde böra ökas med c:a 40 procent. Tillämpas nämnda relation med avseende på år 1922, skulle den totala bostadsproduktionen ha omfattat ungefär 1 150 i st. f.

[1] **Betänkande angående ordnandet av Stockholms förortsbanefråga (Statens offentliga utredningar 1923: 21).**

Bostadsproduktionens beräknade omfattning i Stockholms förstadsområde (inkl. Brännkyrka och Bromma) under tiden 1 jan.—1 okt. 1923. (Preliminära siffror.)

Bebyggelsezoner och orter	Antal under tiden 1 jan.—1 okt. 1923 nybyggda bostadslägenheter, avsedda att bebos *hela året*			Antal nybyggda *sommarbostäder*	Bebyggelsezoner och orter	Antal under tiden 1 jan.—1 okt. 1923 nybyggda bostadslägenheter, avsedda att bebos *hela året*			Antal nybyggda *sommarbostäder*
	T. o. m. 3 rum o. kök	Större lägenheter	Tillhopa			T. o. m. 3 rum o. kök	Större lägenheter	Tillhopa	
Inom 8 km.	*705*	*325*	*1 030*	·	Södertörns villastad	—	—	—	·
Inom Stockholms område	532	288	820	·	Fagersjö	—	—	—	·
Brännkyrka:				—	Långsjö	6	1	[21] 7	·
Gröndal	—	—	—	—	Herrängen	—	—	—	·
Aspudden	—	—	—	—	Skarpnäck	20	—	20	·
Midsommarkransen	—	—	—	—	Utom Stockholms område	277	86	363	·
Tellusborg	4	1	[1] 5	—	Hässelby villastad	11	4	15	10
Fridhem, Mälarhöjden	100	—	[2] 100	—	Barkarby (Skälby)	19	—	19	—
Hägersten	4	3	7	—	Solhem	15	—	[22] 15	—
Långbro och Långbrodal	18	1	[3] 19	—	Flysta	—	—	—	—
Liseberg	10	1	[4] 11	—	Bromsten	23	—	[23] 23	·
Älvsjö villastad	15	1	[5] 16	—	Tureberg	64	18	[24] 82	·
Långängen	1	—	1	—	Enebyberg	12	13	25	1
Örby villastad o. förstad	2	—	[6] 2	—	Näsby	9	6	15	2
Enskede villastad	73	62	[7] 135	—	Viggbyholm	5	—	5	—
Ersta »	175	—	[8] 175	—	Djursholm	12	11	23	·
Västberga »	57	—	[9] 57	—	Björknäs	—	—	—	—
Bromma:				—	Saltsjöbaden	7	2	9	·
Åppelviken	10	35	[10] 45	·	Älta	20	—	[25] 20	·
Smedslätten	31	172	[11] 203	·	Vendelsö	—	[26] 6	6	15
Kungsholms villastad	2	—	[12] 2	—	Drevviken	·	·	·	·
Ulvsunda »	14	6	[13] 20	—	Segeltorp	18	—	[27] 18	·
Bälsta »	2	—	[14] 2	7	Stuvsta	28	21	49	25
Stora Essingen	1	—	1	·	Huddinge	34	5	[28] 39	·
Bromma trädgårdar och villastad	12	6	[15] 18	·	*Mellan 15—30 km.*	*89*	*15*	*104*	·
Åkeshov	1	—	1	—	Jakobsberg	—	5	5	—
Mariehäll	—	—	—	—	Kallhäll	—	—	—	—
Kratsboda	—	—	—	—	Stäket	—	—	—	—
Utom Stockholms område	173	37	210	·	Kungsängen	—	—	—	—
Sundbyberg	33	—	33	—	Norrviken (med Viby)	10	3	13	—
Råsunda	4	8	12	—	Rotebro	1	—	1	—
Duvbo	6	—	[16] 6	—	Väsby	4	—	4	—
Lilla Alby	—	—	[17] —	—	Täby	15	—	15	—
Hagalund	6	—	6	—	Vallentuna	27	—	[29] 27	·
Nya Huvudsta	4	—	4	—	Åkersberga	6	2	8	—
Ulriksdal (Järva)	2	—	2	—	Österskär	1	—	1	11
Stocksund (med Mörby)	—	8	[18] 8	·	Västerhaninge	4	—	4	·
Lidingö	90	10	[19] 100	·	Tungelsta	1	—	1	
Nacka (Storängen, Saltsjö-Duvnäs, Ektorp-Skuru)	28	11	[20] 39	16	Tullinge	2	—	[30] 2	—
Mellan 8—15 km.	*303*	*87*	*390*	·	Tumba	8	—	[31] 8	·
Inom Stockholms område	26	1	27	·	Uttran	—	5	5	—
					Rönninge	7	—	7	—
					Norrby (Österhaninge)	3	—	3	—
					Hela förortsområdet	1 097	427	1 524	·

[1] I 3 villor. — [2] Ungefärlig siffra, därav 27 slutavsynade till 1 okt. — [3] I 13 villor, 16 st. lägenheter slutavsynade till 1 okt. — [4] I 6 villor. — [5] Därav 14 slutavsynade till 1 okt: i 11 villor. — [6] I 1 villa. — [7] I 13 villor. — [8] Ungefärlig siffra; i c:a 100 villor. — [9] I 19 villor. — [10] I 32 villor. — [11] I 195 villor. — [12] I 1 villa. — [13] I 13 villor. — [14] I 1 villa. Dessutom 8 à 10 vinterbonade under arbete. — [15] I 17 villor. — [16] I 4 villor. — [17] Endast 1 hus (20 rum) för sjukhuspersonal. — [18] Ungefärlig siffra. — [19] Ungefärlig siffra: i c:a 80 villor. — [20] Inalles 40 villor (inkl. sommarvillor). — [21] I 6 villor. — [22] Ungefärlig siffra. — [23] I 15 villor. — [24] Ungefärlig minimisiffra: i 62 villor. — [25] Minimisiffra. — [26] Om 4 rum och kök. — [27] I 11 villor. — [28] Ungefärlig minimisiffra; i 30 villor. — [29] I 19 villor. — [30] I 1 villa. — [31] I 6 villor.

det registrerade antalet 823. Den till 1 okt. 1923 med sannolikhet påräkneliga bostadsproduktionen i huvudstaden skulle alltså, oavsett det genom arbetsinställelsen i murarfacket orsakade fördröjandet på obestämd tid av c:a 650 lägenheter, vara mer än dubbelt så stor som hela årstillskottet 1922. År 1913 tillkommo inom det dåvarande stadsområdet, vari ingick Brännkyrka men ej Bromma, tillhopa 2 820 bostadslägenheter. För att erhålla bostadsproduktionen inom Stockholms faktiska bostadsområde bör emellertid denna siffra ökas med en viss procentsats, som dock i betraktande av den dåtida svagare egnahemsbyggnadsverksamheten torde böra sättas väsentligt lägre än den nyss anförda siffran för år 1923.

Sammanfattning. Om med stöd av de inkomna uppgifterna rörande hyresstegringen 1922/23—1923/24 uträknas ett efter folkmängden »vägt» medeltal för samtliga rikets stadssamhällen, erhålles en siffra av c:a 9 procent såsom uttryck för den genomsnittliga hyresstegringen från hyresåret 1922/23 till 1923/24. Förhöjningen till förstnämnda hyresår ifrån hyresåret 1914/15 har för ifrågavarande samhällen beräknats till 63·5 procent. Sammanräknas för varje särskild ort dessa båda stegringstal, får man ett ungefärligt uttryck för hyresökningen mellan åren 1914/15 och 1923/24, vilken för samtliga orter blir 78 procent. Sättes hyresnivån för år 1914/15 = 100, blir hyresindextalet för hyresåret 1923/24 178. Det må dock understrykas, att ifrågavarande genomsnittstal icke kan göra anspråk på annat och mera än en viss grad av sannolikhet, enär detsamma baserar sig allenast på ortsmyndigheternas uppskattning och icke på någon fullständig bostadsräkning.

Ser man på byggnadsverksamhetens beräknade totalresultat, skulle under januari—september innevarande år å de redovisade orterna ha nyuppförts ej mindre än 7 936 bostäder, om Stockholms hela bostadsområde medtages, och 7 259, om man för huvudstaden inskränker sig till dess förvaltningsområde. Det sistnämnda talet överstiger betydligt 1922 års resultat, 4 974 lägenheter på de här redovisade orterna och 6 214 i samtliga städer och stadsliknande samhällen, och stannar föga efter 1913 års totalproduktion, 7 309 resp. 8 594 bostadslägenheter.

Slutligen må nämnas, att antalet familjer, som förväntats bliva husvilla den 1 oktober, av kommunalmyndigheterna i förväg uppskattats till något mer än 2 000, fördelade på ett fyrtiotal samhällen.

I syfte att utröna hur utvecklingen å ifrågavarande orter gestaltat sig, ha efter fardagen särskilda förfrågningar gjorts hos vederbörande myndigheter, vilka hittills besvarats av inalles 36 orter. En sammanställning av det på denna väg erhållna verkliga antalet av resp. kommuner omhändertagna husvilla familjer med det i förväg beräknade meddelas här nedan:

	Antal orter	Antal husvilla familjer enligt förhandsberäkning	Antal husvilla familjer verkligen omhändertagna
Stockholm, Götcborg o. Malmö	3	1 350	993
Städer med 10 000—20 000 inv.	20	612	500
Mindre städer och orter	13	82	61
Summa	**36**	**2 044**	**1 554**

Inom ifrågavarande 36 samhällen, varest i runt tal 2 000 familjer tidigare antagits bliva husvilla vid oktoberflyttningen, hava efter denna vederbörande myndigheter behövt omhändertaga ungefär tre fjärdedelar av detta antal. Den reduktion, som ägt rum, var emellertid väsentligt mindre än vid motsvarande tidpunkt föregående år. Nu inträffade det t. o. m. å vissa orter, såsom Uppsala, Lund, Landskrona, Uddevalla, Borås, Tranås och Örnsköldsvik, att de husvilla visade sig överstiga de tal man räknat med. Framhållas må emellertid, att även de ovan meddelade »faktiska» talen äro underkastade vissa fluktuationer. Å en del platser, exempelvis Kristianstad, Mölndal, Trollhättan och Skövde, anses sålunda någon ökning av de omedelbart efter flyttningen anmälda bostadslösa såsom sannolik, alldenstund en del uppsagda familjer endast tillsvidare fått kvarbo i sina gamla lägenheter och efter hand måste, åtminstone delvis, omhändertagas av kommunen. Detta tillskott torde emellertid komma att motvägas genom en viss avgång av de nu i provisoriska bostäder inhysta, i den mån desamma med eller utan stadens förmedling lyckas anskaffa bostäder i den fria marknaden.

De nu under kommunal försorg varande bostadslösa synas, att döma av de uttalanden i ämnet, som gjorts från vissa städer, blott till mindre del utgöras av familjer, som oförskyllt ställts utan tak över huvudet uteslutande på grund av hyresregleringens upphörande. Sålunda anföres exempelvis från Karlskrona och Halmstad, att bostadssituationen i och för sig knappast är vanskligare nu än förr om åren. Däremot antydes det från ett flertal orter, exempelvis Uppsala, Norrköping, Lund, Landskrona, Ystad, Halmstad, Karlstad, Eksjö, Eslöv, Vänersborg och Hudiksvall, att det nu ägt rum en viss siktningsprocedur från hyresvärdarnas sida, varav blivit följden, att ett flertal familjer, som även vid normala tider ha svårt att få lägenhet, nu nödgats anlita kommunens hjälp för erhållande av bostad över huvud. Skötsamma och ordentliga hyresgäster med icke alltför stora familjer, heter det, hava endast i undantagsfall behövt tillgripa denna nödfallsutväg.

Framhållas må emellertid, att uttalanden sådana som de nu citerade givetvis ej kunna göra anspråk på att klarlägga det invecklade och mycket omdiskuterade spörsmålet, i vad mån brist på smålägenheter faktiskt råder på olika orter. Ytterligare belysning av denna betydelsefulla fråga torde vara att förvänta genom den ovan omnämnda, av socialstyrelsen i samråd med kommunalmyndigheterna i Stockholm, Göteborg och Malmö igångsatta specialundersökningen rörande den aktuella bostadssituationen.

Olycksfall inom sjömansyrket år 1922.

Med ledning av till kommerskollegium inkomna rapporter om sjöolyckor, protokoll över sjöförklaringar och sjöförhör samt direkt till socialstyrelsen från yrkesinspektörerna översända anmälningar om olycksfall har inom styrelsen i likhet med föregående år verkställts en undersökning beträffande olycksfall inom sjömansyrket under år 1922.

Sammanlagda antalet till socialstyrelsens kännedom komna olycksfall utgör 454, varav 88 med dödlig utgång. Av olycksfallen hava 401 inträffat å maskindrivna fartyg och 53 å segelfartyg, medan dödsfallen uppgått till resp. 74 och 14. Olycksfallen hava varit fördelade på 327 fartyg, av vilka 281 voro maskindrivna och 46 segelfartyg eller pråmar. Genom kommerskollegium hava meddelats uppgifter rörande 103 och från yrkesinspektörerna hava insänts anmälningar om 369 olycksfall, vadan 18 fall rapporterats tvenne gånger. Av dödsfallen hava 6 anmälts från enbart yrkesinspektörerna.

Av de omkomna sjömännen, under redovisningsåret anställda å svenska fartyg, var endast en av främmande nationalitet, nämligen en norrman.

Olycksfallens fördelning på årets olika månader framgår av nedanstående uppställning:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Summa
Dödliga olycksfall:													
Maskindrivna fartyg	8	—	2	2	3	1	14	4	6	13	14	7	**74**
Segelfartyg och pråmar	—	—	—	—	—	—	—	—	1	8	3	2	**14**
Icke dödliga olycksfall:													
Maskindrivna fartyg	20	16	21	23	26	24	24	35	37	33	36	32	**327**
Segelfartyg och pråmar	—	—	—	2	5	2	2	5	10	6	4	3	**39**
Summa	**28**	**16**	**23**	**27**	**34**	**27**	**40**	**44**	**54**	**60**	**57**	**44**	**454**

I tabellen å nästa sida återfinnas detaljer rörande olycksfallens orsaker, de skadade sjömännens befattningar ombord samt fartygens positioner vid olycksfallstillfällena.

En närmare beskrivning lämnas här nedan över en del svårare olycksfall, vilka ur arbetarskyddssynpunkt kunna erbjuda ett visst intresse.

Det största antalet sjömän, nämligen 26, har omkommit i samband med fartygs *försvinnande med man och allt.* Tre fartyg hava sålunda på obekant sätt förolyckats, utan att någon ombordvarande räddats, och om också den möjligheten icke är utesluten, att dessa skeppsbrott eller något av dem skulle hava förorsakats av från krigstiden kvarblivna, kringdrivande eller förankrade minor, giva dock icke de med anledning av ifrågavarande olyckor anställda undersökningarna stöd för ett sådant antagande.

Olycksfall inom sjömansyrket under år 1922, fördelade efter orsaker,

	Orsaker	Olycksfall å maskindrivna fartyg			Olycksfall å segelfartyg och prämar			Hela antalet olycksfall		
		Dödliga	Icke dödl.	Summa	Dödliga	Icke dödl.	Summa	Dödliga	Icke dödl.	Summa
1	Fartygs förlisning i öppen sjö	—	—	—	1	—	1	1	—	1
2	» strandning eller grundstötning	8	4	12	7	—	7	15	4	19
3	» försvinnande med man och allt	26	—	26	—	—	—	26	—	26
4	» kantring	2	1	3	—	—	—	2	1	3
5	Fall från väders (rigg, skorsten, lastbom etc.)	—	2	2	—	2	2	—	4	4
6	» överbord från däck	7	—	7	2	—	2	9	—	9
7	» å däck	—	26	26	—	3	3	—	29	29
8	» genom luckor ned i lastrum, kolboxar o. d.	3	5	8	—	1	1	3	6	9
9	» under vistelse i lastrum, kolboxar, maskinrum, tankar o. d.	—	9	9	—	—	—	—	9	9
10	Nedfallande föremål	—	10	10	—	—	—	—	10	10
11	Brottsjöar (överspolning m. m.)	1	4	5	—	—	—	1	4	5
12	Arbete (å ställning) på fartygs utsida	1	7	8	—	—	—	1	7	8
13	» under segelmanöver	—	—	—	1	4	5	1	4	5
14	Styranordning (utom styrmaskiner för ånga, elektricitet, motor o. d.)	—	5	5	—	1	1	—	6	6
15	Förtöjning, förankring och bogsering o. d.	2	42	44	1	4	5	3	46	49
16	Luckor och skärstockar	—	9	9	—	4	4	—	13	13
17	Ställningar, landgångar, lejdare etc.	—	14	14	—	1	1	—	15	15
18	Fartygs framdrivningsmaskineri	—	23	23	—	—	—	—	23	23
19	» hjälpmaskineri, vinschar o. d.	—	10	10	—	—	—	—	10	10
20	Ångpannor, kokare och andra högtryckskärl	—	12	12	—	—	—	—	12	12
21	Eldning och kollämpning	—	2	2	—	—	—	—	2	2
22	Askhissning	—	3	3	—	—	—	—	3	3
23	Handverktyg	—	10	10	—	2	2	—	12	12
24	Rosthackning	—	12	12	—	—	—	—	12	12
25	Eldsvåda (även självantändning i kolförråd, last o. d.)	2	—	2	—	—	—	2	—	2
26	Explosion (utom av ångpannor o. d.)	1	8	9	—	—	—	1	8	9
27	Förgiftning (av kolos och andra gaser m. m.)	3	—	3	—	—	—	3	—	3
28	Skållning av ånga, hett vatten o. d.	—	15	15	—	2	2	—	17	17
29	Badning	1	—	1	—	—	—	1	—	1
30	Försvinnande från fartyg till sjöss	—	—	—	1	—	1	1	—	1
31	» under vistelse i land	1	—	1	—	—	—	1	—	1
32	Olycksfall » » » »	3	5	8	1	1	2	4	6	10
33	Förflyttning till eller från fartyg vid besök i land	7	7	14	—	1	1	7	8	15
34	Självmord	4	—	4	—	—	—	4	—	4
35	Andra orsaker	2	26	28	—	2	2	2	28	30
36	Lastning och lossning	—	56	56	—	11	11	—	67	67
37	Summa	74	327	401	14	39	53	88	366	454
38	därav: med dödlig utgång									
39	utan » »									
40	å maskindrivna fartyg									
41	å segelfartyg och prämar									

bemanningsspecialiteter och fartygens positioner vid olyckstillfällena.

Bemanningsspecialiteter														Fartygens positioner vid olyckstillfällena						
Befälhavare	Styrmän o. båtsmän	Maskinister	Segelmakare, timmermän, båtsmän	Matroser	Lättmatrosor	Jungmän	Annan ej spec. däckspersonal	Donkeymän o. smörjare	Eldare o. motormän	Kollämpare	Manlig köks-personal	Kvinnlig köks-personal	Annan ej spec. personal	Kust- o. inre fart	Östersjöfart	Nordsjöfart	Oceanfart	Svensk hamn	Utländsk hamn	
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
1	2	2	—	2	2	2	3	—	3	—	2	2	—	7	9	—	3	—	—	2
3	4	—	—	—	3	4	—	—	2	—	1	2	1	—	16	10	—	—	—	3
—	—	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	4
1	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	1	5
1	1	—	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	—	2	3	—	—	2	2	6
3	2	1	—	2	2	4	4	—	6	—	—	5	—	3	2	7	—	15	2	7
—	1	—	—	3	1	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	4	8
1	—	2	—	2	—	—	—	1	2	1	—	—	—	—	1	1	—	5	2	9
—	1	—	—	1	—	1	1	—	3	1	—	2	—	1	2	—	1	4	2	10
—	2	—	2	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	3	—	—	11
—	1	—	—	—	1	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	1	12
1	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	5	—	—	—	—	13
1	1	—	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	1	1	—	14
2	9	2	2	8	5	3	14	—	2	—	1	—	1	6	2	2	—	34	5	15
1	—	—	—	2	3	2	2	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	9	4	16
1	1	1	1	3	2	1	1	—	3	—	—	1	—	1	—	—	—	13	1	17
—	—	9	—	—	—	—	—	4	9	—	—	—	1	7	5	3	—	7	1	18
2	1	3	—	—	1	—	1	1	1	—	—	—	—	2	2	—	—	4	2	19
—	—	6	—	—	—	—	—	—	4	1	—	—	1	3	1	—	—	7	1	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	2	—	1	—	22
1	—	1	1	—	—	—	—	—	4	—	2	1	2	—	—	—	—	12	—	23
—	1	—	1	1	1	—	5	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	—	25
—	—	6	—	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	1	—	—	2	4	2	26
—	—	—	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	27
—	—	3	—	—	1	—	1	—	3	—	3	6	—	—	2	2	—	10	3	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	29
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	30
—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	31
3	—	1	—	2	1	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	5	5	32
3	2	1	—	2	—	1	1	—	4	—	—	1	—	—	—	—	—	9	6	33
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	1	2	—	—	—	1	34
8	6	8	—	—	—	—	1	—	4	—	2	1	—	10	1	1	1	13	4	35
8	12	1	1	11	3	8	20	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	61	6	36
43	**48**	**54**	**10**	**44**	**32**	**34**	**63**	**9**	**62**	**8**	**15**	**24**	**8**	**50**	**57**	**32**	**11**	**247**	**57**	37
7	8	10	2	9	8	10	2	2	10	3	6	7	4	13	30	11	2	15	17	38
36	40	44	8	35	24	24	61	7	52	5	9	17	4	37	27	21	9	232	40	39
29	39	54	10	40	29	28	58	9	62	8	5	24	6	47	40	31	11	219	53	40
14	9	—	—	4	3	6	5	—	—	—	10	—	2	3	17	1	—	28	4	41

1. En mindre ångare med last av c:a 475 ton pappersmassa, varav en del å däck, försvann spårlöst i slutet av november månad på resa från Norrland till Danmark. Då samtliga ombordvarande, tio män och två kvinnor, omkommo och anställda undersökningar ej kunnat bringa klarhet i saken, har anledningen till olyckan förblivit outredd.

2. Ett motorfartyg förande en last av c:a 500 ton antracit på resa från Wales till sydsvensk hamn försvann under juli månad likaledes med hela sin besättning, tio man. Ej heller i detta fall har genom företagna undersökningar anledningen till olyckan kunnat fastställas. Emellertid har konstaterats, att medan fartyget enligt beräkning befunnit sig i Engelska kanalen, utomordentligt hårt väder varit rådande därstädes, varför det antagande föreligger, att fartyget nedbrutits av den höga sjön eller kantrat på grund av den lättrörliga lastens förskjutning.

3. Ett mindre segelfartyg på omkring 100 bruttoton avgick i slutet av september från Gottland till hamn å fastlandet med last av cement och har sedan dess ej avhörts, varför detsamma med samtliga ombordvarande, fyra man, måste hava förolyckats. Närmare detaljer från detta skeppsbrott hava ej kunnat utrönas.

Vid *fartygs strandning eller grundstötning* hava femton sjömän fått sätta till livet.

1. En större ångare på resa i barlast från Medelhavet till England råkade utanför portugisiska kusten ut för en svår, västlig storm, varunder fartyget blev redlöst samt drev i land och strandade på den klippiga kusten. Vid försök att sjösätta en av livbåtarna gick en eldare överbord och drunknade, då inga räddningsåtgärder till följd av den upprörda sjön kunde vidtagas. Den övriga besättningen lyckades att med hjälp från landtbefolkningen taga sig i land från den strandade ångaren, som blev fullständigt vrak.

2. Under resa i slutet av oktober mellan två svenska ostkusthamnar råkade en mindre ångare grundstöta. En livbåt sjösattes och bemannades med elva personer, men till följd av den höga sjön kantrade båten, varvid fem män och två kvinnor av besättningen jämte två passagerare drunknade. Olyckan, vilken ännu befinner sig under utredning, torde hava förorsakats av felaktig och oförsiktig navigering.

3. I mitten av oktober månad förliste med förlust av hela den till sex man uppgående besättningen en mindre seglare, som med last av kalksten befann sig på resa från Gottland till en norrlandshamn. Antagligen föreligger grundstötning, då liken efter tre av de förolyckade jämte en del vrakspillror funnos uppkastade på stranden. Vid olyckstillfället, som torde hava infallit på natten, rådde nordlig storm med snöbyar.

4. Under resa på nordgående i Östersjön blev ett mindre segelfartyg, lastat med lergods, utsatt för storm samt segelslitet, varvid det i redlöst tillstånd drev ned mot gotska kusten. Komna i närheten därav gick besättningen, fyra man, i livbåten, som emellertid vattenfylldes av den höga sjön. Tre av de ombordvarande lyckades simmande rädda sig i land, medan den fjärde, kocken, som icke var simkunnig, drunknade.

Nio sjömän hava omkommit vid *fall överbord* utan samband med annan sjöolycka.

1. Under fisketur i Skagerack råkade en å en trålångare anställd båtsman av okänd anledning falla överbord och drunkna. Då inga ögonvittnen till olyckan funnos och fartyget var försett med brädgång av betryggande höjd, har orsaken till olyckan ej kunnat fastställas.

2. En besättningsman å en mindre lastångare under resa i Göta kanal föll, då han från skansen skulle begiva sig till fartygets akter, överbord och drunknade trots omedelbart vidtagna räddningsförsök. Å däckslasten, som bestod av pappersbalar och tomfat, hade beretts särskild passage för besättningen, som dessutom av befälhavaren tillhållits att vid förflyttning ombord begagna sig härav. Trots detta förständigande hade ifrågavarande besättningsman gått på relingen utanför däckslasten samt därvid förlorat hand- och fotfäste med den påföljd, som ovan angivits.

3. Å en under lossning i fransk hamn liggande större lastångare förolyckades en ombord an-

ställd smörjare under omständigheter, som tyda på, att han fallit överbord och drunknat. Den omkomne, vilken i sällskap med några kamrater varit i land under aftonens lopp, återvände senare ombord och sågs göra förberedelser att gå till kojs, varefter han ej vidare avhördes. Då han nästa morgon saknades vid arbetets början, gjordes efterforskningar hos polisen, som då redan återfunnit den döda kroppen i floden.

4. Då en mindre kanalångare befann sig på utgående ur en sluss, råkade en besättningsman, som utan att hava fått order härom var sysselsatt med att upphala en fender hängande å fartygets ena bog, falla överbord och drunkna. Ehuru såväl livbojar utkastades till den nödställde som en båt omedelbart sjösattes, stod han icke att rädda. Fartyget förde däckslast av props till en höjd av ca $1^3/_4$ meter, men något räcke fanns icke uppsatt vid lastens sidor.

5. En ombord å en lastångare anställd eldare hade nattetid, medan fartyget låg förtöjt i en tysk hamn, efter besök i land återkommit ombord och skulle därefter till några å kajen kvarblivna personer, som tidigare varit i hans sällskap, överräcka ett par paket, troligen innehållande bröd. Härvid råkade mannen, som vid tillfället var berusad, falla mellan fartyget och kajen, där han omkom genom drunkning. Omedelbart företagna räddningsåtgärder blevo utan resultat, och den omkomnes döda kropp anträffades först nästa morgon.

6. Befälhavaren å en bogserångare, som trafikerade farvattnen inom ett svenskt hamnområde, omkom genom drunkning, då han förtöjde ångaren vid en brygga. Till följd av isbildning å däcket har han troligen halkat vid ilandförande av förtöjningstrossen och därvid fallit överbord.

7. Å en mindre motorskonare, som för frisk vind befann sig på resa i Östersjön, föll vid utsättande av en sidolanterna den å fartyget anställde jungmannen överbord och drunknade. Han hade vid arbetet i fråga stigit upp på ledstången och placerat lanternan på sin plats, då han vid nedstigningen förlorade jämvikten och gick överbord. Livbåten sjösattes, men till följd av inbrytande mörker och den hastighet, fartyget hade vid tillfället, lyckades man ej återfinna den förolyckade. Den omständigheten, att livboj ej utkastades, kan måhända i någon mån hava bidragit till förolyckandet.

8. Under arbete med förtöjning och vinteruppläggning av ett mindre segelfartyg i en svensk västkusthamn råkade bästemannen, då han skulle utsätta en tross och därvid måste passera över ett bredvidliggande fartyg, halka samt falla i vattnet och drunkna. Anställda räddningsförsök voro resultatlösa, och först sedan livet flytt anträffades den omkomne å botten mellan fartygen, insnärjd i den tross, han varit i begrepp att utföra.

9. Då ett mindre segelfartyg under stormigt och dimmigt väder för revade segel befann sig på resa i södra Östersjön, råkade av okänd anledning en ombord anställd lättmatros gå överbord och drunkna. De svåra väderleksförhållandena gjorde varje bärgningsåtgärd omöjlig.

Sju människoliv hava gått förlorade under *förflyttning till eller från fartyg vid besök i land.*

1. Förste maskinisten å en passagerarångare hade, medan fartyget låg i en svensk västkusthamn, på aftonen gått i land för att avlägga ett besök å en annan i närheten liggande ångare, vilken han någon timme senare lämnat. Då den ångare, å vilken maskinisten var anställd, nästa morgon skulle avgå, saknades han, och vid närmare efterforskning påträffades han drunknad bredvid fartyget. Anställd undersökning har givit vid handen, att landgången var väl belyst och försedd med räcke, ävensom att den förolyckade vid tillfället varit berusad.

2. Ett par man av besättningen å en större lastångare, som låg under lossning i en docka i engelsk hamn, hade efter arbetets slut på aftonen gått i land. Då de senare vid återvändande ombord passerade i närheten av ett annat svenskt fartyg och skulle närma sig detsamma, föll den ene av dem, en andre styrman, från kajen i dockan och drunknade. Olyckan torde få tillskrivas det förhållande, att på platsen ingen lanterna funnits brinnande och att belysningen i dockan även varit otillräcklig samt skymd av lastade järnvägsvagnar.

3. Vid återkomst från besök i land föll en eldare, anställd å en ångare, som för lastens lossning befann sig i en fransk hamn, vid passerande av landgången baklänges därifrån och ned mellan kajen och fartyget, där han drunknade. Av undersökningen har ej framgått, huruvida landgången var belyst och försedd med behörigt skydd. Mannen var berusad.

4. Å en större lastångare liggande i utländsk hamn råkade en eldare, som i sällskap med flera kamrater efter utlöpt landpermission åter skulle begiva sig ombord, att vid ombordstigandet falla från en mot fartygssidan uppställd lejdare ned mellan fartyget och kajen, där han efter i fallet ådragna skador trots omedelbar undsättning drunknade. Lejdaren, som till följd av den stora och på grund av tidvatten varierande höjdskillnaden mellan fartygets reling och kajen bestod av en vanlig, mot fartygssidan upprest stege, var tillfredsställande belyst, men synes ej hava varit försedd med mantåg eller annan skyddsanordning. Även detta olycksfall torde delvis få skrivas på rusdryckernas konto.

5. En eldare, anställd å en större lastångare, hade under fartygets uppehåll i en svensk hamn i sällskap med en kamrat varit i land och återkom under natten ombord i berusat tillstånd. En stund senare skulle samma personer åter begiva sig i land, men då ovannämnde eldare kommit upp på plattformen till den till kajen ledande fallrepstrappan å fartygets utsida och skulle börja nedstigandet, förlorade han jämvikten och störtade ned mellan fartyget och kajen. Som mellanrummet endast var c:a 45 cm., ådrog sig den omkomne redan i fallet en del skador, varefter han tydligen drunknat. Trots det han nästan omedelbart vid draggning anträffades och återupplivningsförsök under en längre tid företogos, stod mannens liv ej att rädda. Fallrepstrappan och plattformen voro försedda med styvhalade mantåg och väl belysta.

6. En å ett större svenskt lastångfartyg anställd jungman skulle efter att ha varit i land åter begiva sig ombord å sitt fartyg, som var förtöjt vid en kanalkaj i en utländsk hamn. Härvid måste han gå en längre sträcka å den av järnvägsvagnar starkt belamrade och fullkomligt obelysta kajen, varvid han antagligen stigit fel samt fallit i kanalen och drunknat.

7. En större lastångare låg förtöjd i en utländsk hamn, där förutom tidvattensströmmen ett häftigt sjösvall gjorde sig kraftigt gällande, varigenom fartyget arbetade hårt i sina förtöjningar. Förste styrmannen, som efter att hava varit i land åter skulle begiva sig ombord, fann därvid, att landgången, som var försedd med mantåg samt belyst, på grund av fartygets rörelser fallit ned på kajen, ett förhållande som dessutom för honom påpekades av den ombordvarande vaktmannen. Styrmannen har då i stället sökt stiga ombord direkt från kajen, men antagligen förlorat hand- och fotfäste samt störtat i vattnet mellan kajen och fartyget. Räddningsförsök anställdes genast, men på grund av fartygets rörelser riskerade de personer, som skyndat till hjälp, att bliva ihjälklämda mellan fartygssidan och hammarbanden. Antagligen har den förolyckade på detta sätt blivit krossad, innan han hunnit vattenytan.

Genom *olycksfall under vistelse i land* hava fyra sjömän omkommit.

1. Från en i fransk hamn liggande ångare, å vilken nattarbete med lossning pågick, hade vaktmannen, en jungman, olovligen begivit sig i land och därvid blivit överkörd och dödad av ett på kajen framfört växeltåg. Närmare detaljer om olyckan föreligga ej.

2. Under vistelse i en belgisk hamn hade en ombord å en större lastångare anställd kollämpare erhållit landpermission och därefter ej vidare återkommit ombord. Då mannen ej anträffades före ångarens avgång, anställdes efterforskningar genom svenska konsulatet å platsen, varav framgick, att han under vistelse i land omkommit genom drunkning i hamnen.

3. En större ångare hade just avslutat intagningen av en malmlast i en nordsvensk hamn, varvid andre styrmannen och övermaskinisten befunnit sig å lastningsviadukten, vilken låg försänkt i mörker. Plötsligt hade maskinisten försvunnit i en av de mellan järnvägsspåren befintliga öppningarna, där malmen vid lastning genom rännor nedstörtas i fartygen, samt på tillrop ej avgivit något svar. Då den omkomne ej kunde återfinnas ombord, anställdes draggning mellan kajen och fartygssidan, där den döda kroppen efter mera än en timmes sökande anträffades.

4. En matros anställd å ett segelfartyg, som vid tillfället låg förtöjt i en tysk hamn, hade i sällskap med några sjömän från andra i hamnen liggande svenska fartyg under vistelse i land nattetid råkat i slagsmål med en del främmande personer. Härvid hade ovannämnde matros tagit till flykten och förföljd av några av deltagarna i slagsmålet rusat ombord å ett vid kajen liggande fartyg, varifrån han på okänt sätt fallit i floden och efter att hava tagit några simtag drunknat.

Tre sjömän hava förolyckats vid *fall genom luckor i lastrum eller kolboxar.*

1. Under en lastångares uppehåll i en västafrikansk hamn uppstod en afton under rusets inflytande tvist åtföljd av slagsmål mellan trenne besättningsmän, som vid tillfället befunno sig å fartygets back. Härunder störtade två av deltagarna, en matros och en lättmatros, över räcket å akterkant av backen ned genom en å huvuddäcket befintlig, öppen lastrumslucka samt hamnade å det tomma lastrummets botten, varvid båda skadades, den sistnämnde så svårt, att han omedelbart avled. Den andre erhöll i fallet så allvarliga skador, att han måste föras till sjukhus. Räcket å backen hade en höjd av 0·97 m. och luckkarmens höjd var 0·87 m. Av polisundersökningen synes hava framgått, att den tredje deltagaren i uppträdet genom utövat våld skulle hava varit medverkande till olyckan, och denne har därför häktats.

2. Under reparationsarbete å en i docka i svensk hamn liggande större passagerarångare råkade en ombord anställd matros genom en lucka falla ned i underliggande lastrum, varvid huvudskålen spräcktes och den skadade efter ankomsten till sjukhuset avled. Fallet, som var c:a 8 m. högt, synes hava tillgått så, att den förolyckade under sysslande med ett mantåg till en ned i rummet ledande lejdare därvid förlorat jämvikten och med ovan angiven påföljd störtat ned.

3. En större lastångare låg under kolning i en ostindisk hamn. Timmermannen och en matros voro härvid sysselsatta med uppsättning av ett träskott i en reservkolbox, i vars däck den till underliggande kolrum ledande luckan stod öppen. Av någon anledning kom den ovannämnde matrosen att genom luckan störta ned i den underliggande kolboxen, därvid han erhöll så svåra skador, att han senare avled å sjukhus. Platsen var väl upplyst med en elektrisk s. k. sol, och den omkomne hade varnats för den öppna luckan, varför ren olyckshändelse får anses föreligga.

Vid *förtöjning, bogsering e. d.* hava tre människoliv gått förlorade.

1. En lastångare, som inkommit till svensk hamn, skulle med aktern förtöjas i en boj. Härvid befanns, att den utförda wirelinan var för kort, varför en annan wire tillschacklades. Vid inhivningen kom schackeln i beknip i halgattet, och då en ombord anställd matros medelst ett spett skulle försöka få schackeln att löpa in genom detsamma, hoppade den hårt sträckta wirelinan ur och tilldelade den omnämnde matrosen ett så våldsamt slag för bröstet, att han slungades över räcket i vattnet, där han trots omedelbart anställda räddningsförsök omkom. Av undersökningen framgår, att den omkomne vid arbetet med att klara wiren stått på »orätt» sida om densamma, varför olyckan synes vara att tillskriva hans egen oförsiktighet.

2. Då en bogserångare skulle införa en större pråm i en nordsvensk hamn, där den för lastning skulle förtöjas vid en malmviadukt, råkade skeppsbåten, med vilken en förtöjningstross ilandfördes av två besättningsmän, komma mellan pråmen och kajen samt helt sönderkrossas. Den ene av de ombordvarande hann rädda sig upp å kajen, medan den andre, anställd som kock å pråmen, klämdes så svårt, att han kort därefter avled under transport till sjukhuset. Olyckan torde hava förorsakats därav, att de båda besättningsmännen vid trossens ilandförande icke beräknat den stora hastighet, varmed pråmen på grund av den hårda vinden pressades mot kajen.

3. En motorfiskebåt var sysselsatt med vadfiske i Nordsjön. Då vid ett tillfälle vaden skulle kastas, blev en av besättningsmännen, som stod på däcket och stack ut vadlinan, insnärjd i densamma och följde med överbord. Händelsen observerades omedelbart, men på grund av båtens fart kunde linan ej inhalas, innan det stoppats och slagits back. Så snart denna manöver vidtagits och båten låg stilla, halades linan in, varvid mannens ena sjöstövel medföljde, men intet spår kunde upptäckas av den förolyckade, som sannolikt omedelbart gått till botten.

Tre sjömän hava ljutit döden genom *gasförgiftning.*

De förolyckade, två matroser och en smörjare, anställda å ett i svensk hamn liggande motorfartyg, blevo nattetid, under det de sovo i fartygets skans, kolosförgiftade. Skansen uppvärmdes medelst en med antracit eldad kamin, vars avloppsrör dagen före olyckan ändrats så, att en del av detsamma kommit att ligga lägre än eldstaden. Härigenom torde draget hava blivit mindre tillfredsställande och den koloxid, som samlats i kaminen och röret, genom förefintliga otätheter utpressats i rummet. Den omständighet, att kaminröret var försett med spjäll, som vid tillfället befanns halvslutet, har måhända också bidragit till olyckan.

Två sjömän hava omkommit vid *fartygs kantring*.

En kanalångare i kombinerad passagerar- och lasttrafik, som under resa i skärgården vid en större kursförändring samtidigt råkade ut för en hård kastby, kantrade härvid och sjönk, dragande med sig i djupet de båda maskinisterna jämte en manlig passagerare. Anledningen till olyckan, som torde vara att tillskriva olämplig lastning, är ännu ej fullt klarlagd, men är fortfarande under handläggning vid rådhusrätt.

Vid *eldsvåda* hava tvenne ombord å samma fartyg anställda personer omkommit.

Å en i kustfart nyttjad passagerarångare, som låg förtöjd i en svensk västkusthamn, utbröt på aftonen eld i en av fartygets s. k. mellandäcksgångar, varvid två av den ombord anställda kvinnliga kökspersonalen erhöllo så svåra brännskador, att de senare avledo å sjukhus. Elden torde hava uppkommit därigenom, att en glasdamejeanne, innehållande aceton och förd som last å övre däcket, hade gått sönder, varvid acetonen runnit utefter ett ångrör, genom en otäthet i däcket och ned i ett skåp, vars dörr ledde till den ovannämnda mellandäcksgången. I närheten av skåpet brann en evighetslåga å en agaledning, och sannolikt har den av värmen i skåpet förgasade acetonen antänts av denna låga, varvid uppstått en explosion, som varit anledning till eldsvådan.

Av övriga olycksfallsorsaker, som vardera föranlett förlust av ett människoliv, må anföras följande:

1. Vid *fartygs förlisning i öppen sjö* har en prämskeppare omkommit. Prämsläpet, bestående av en bogserångare och två järnlastade prämar, befann sig i december månad på resa å Sveriges östkust, då den ena prämen helt plötsligt började taga in vatten samt nästan omedelbart sjönk. Av de ombordvarande hann prämstyraren rädda sig i en på släp varande eka, varemot prämskepparen drogs ned av sugvattnet och drunknade. Anledningen till olyckan har ej kunnat fastställas, men antagligen har prämen, då släpet tidigare passerat genom is, härvid erhållit någon läcka, eller också till följd av den tunga lasten remnat i botten.

2. Av *överbrytande sjö* slungades timmermannen å en större ångare, som befann sig i Medelhavet, överbord och drunknade. Fartygets roderledning hade under svår storm bräckts av den våldsamma sjön, och under arbetet med att reparera den uppkomna skadan, varunder ångaren legat tvärs för vind och sjö samt tagit svåra brott över däcket, har timmermannen sannolikt spolats överbord och omkommit.

3. Tre besättningsmän voro sysselsatta med skrapnings- och målningsarbete *på en ställning å utsidan av en ångare*, som låg under lastning i en fransk hamn. Härvid brast plötsligt ställningsplankan, och alla tre kommo i vattnet, varifrån tvenne lyckades få tag i ett par nedhängande ställningslinor, medan den tredje, en lättmatros, nästan omedelbart gick till botten. Anställda bärgningsförsök voro utan resultat. Sjömännen hade av befälet tillhållits använda sig av livlinor vid arbete utombord, men underlåtit vidtaga denna försiktighetsåtgärd.

4. Under *segelbärgning* råkade en å en motorgaleas anställd jungman gå över bord och drunkna. Den omkomne fattade vid storseglets nedfirande tag i akterliket, och då seglet därvid fylldes av vinden och fartyget samtidigt gjorde en överhalande rörelse, slungades han över relingen i vattnet, varifrån han till följd av storm och hög sjö ej kunde bärgas.

5. Genom *explosion* i maskinrummet å en motorskonare omkom en ombord å fartyget anställd maskinist. Då mannen i fråga vid tillfället var ensam i maskinrummet, har ej kunnat utrönas, hur olyckan tillgick, men vid undersökning fanns, att en kanna, som innehållit 5 liter motorsprit, sönderspräng ts, varför det antages att den förolyckade sökt, medan de brunno, påfylla sprit å någon av de lampor, som användas för uppvärmning av motorns glödkulor, varvid spritkannan exploderat och den omkomnes kläder därav antänts.

I övrigt må under hänvisning till tabellen omnämnas, att en man genom drunkning omkommit vid *badning*, att två hava *spårlöst försvunnit*, den ene

till sjöss, den andre under uppehåll i hamn, samt att en återfunnits död ovanpå en fartygsångpanna.

Slutligen hava inkommit rapporter om fyra *självmord*, vilka, enligt vad undersökning givit vid handen, synas hava begåtts under sinnesförvirring.

Förutom här ovan beskrivna olycksfall med dödlig utgång erbjuda även andra, som föranlett allvarliga personskador, ett visst intresse i arbetarskyddshänseende. Sålunda hava inrapporterats ett par svårartade fall från väders under segelbärgning samt talrika hand- och fotskador i samband med fartygs förtöjning, varjämte som vanligt inträffat en hel del mera eller mindre allvarliga olycksfall, förorsakade av arbetande maskiner eller maskindelar.

Särskild uppmärksamhet torde böra fästas vid ögonskador, som uppstått under rosthackning, varjämte brännskador av skållning, ej minst i samband med matlagning under hårt väder, äro så pass vanliga, att deras förekomst och avvärjande borde beaktas.

Ehuru fartygsbesättningar ej i större utsträckning deltaga i *lastning och lossning*, äro dock en hel del olycksfall i detta sammanhang att anteckna. Det är särskilt under handhavande av vinscharna ombord, som dessa olycksfall inträffat, och de flesta skadorna hava härvid uppstått vid hanterande av slitna wirelöpare.

Fastän de under året inträffade olycksfallen inom sjömansyrket icke egentligen varit av den art, att några nya synpunkter i arbetarskyddshänseende därav framkommit, synas dock en del av desamma, på grund av att de ofta upprepas, böra något närmare beröras, särskilt med avseende på åtgärder till deras förebyggande.

Otvivelaktigt inträffar ett avsevärt antal sjöolyckor förbundna med olycksfall för de ombord anställda på grund av vissa missförhållanden i samband med fartygs lastning. Hit höra fall av överlastning eller olämplig lastning eller frånvaro av slingerskott, varigenom fartygets stabilitet äventyras, antingen redan från början genom lastens felaktiga placering eller under resan genom dess förskjutning eller, i fråga om vissa däckslaster, genom uppsugning av överspolande vatten. Den lagstiftning, som redan finnes för att förebygga dylika olyckor, har under innevarande år ytterligare utvidgats, närmast med anledning av ett i det föregående relaterat kantringsfall, och härmed synes man hava gått så långt som gärna för närvarande är möjligt på lagstiftningens väg. Det synes numera endast återstå att göra den offentliga kontrollen över fartygs lastningsförhållanden så effektiv som möjligt samt att för fartygsbefälet framhålla betydelsen i säkerhetshänseende av att lasten placeras på ett fullt ändamålsenligt sätt, ett förhållande som lämpligen borde utgöra föremål för större uppmärksamhet vid den nautiska undervisningen än vad för närvarande är fallet.

Att vissa lastfartyg, även av modern typ, ej hava möjlighet att, då de gå tomma, intaga tillräckligt med vattenbarlast för att under svårt väder och pålandsvind vara säkerställda mot olyckor är väl känt och har även utgjort en bidragande orsak till ett under året inträffat skeppsbrott med

förlust av människoliv, varför denna omständighet är värd att allt fortfarande uppmärksammas.

Vidare har förekommit, att farlig last erhållit en för fartygets och de ombordvarandes säkerhet olämplig placering, vilket torde berott på vederbörande fartygsbefäls obekantskap med sådan lasts beskaffenhet. Det torde kunna ifrågasättas, huruvida i detta hänseende bestämmelserna i 115 § sjölagen äro tillfyllest för att förebygga olyckor.

Missförhållanden vid förande av däckslast förekomma alltjämt, och särskilt mot stadgandet att hava densamma försedd med räcke av betryggande beskaffenhet syndas ännu i viss utsträckning. Även i detta hänseende lärer en effektiv lastningskontroll vara enda botemedlet.

Undersökningen av en del inträffade drunkningsolyckor giver vid handen, att ombord befintliga livbojar ej alltid varit placerade på sådant sätt, att de utan ödesdigert dröjsmål kunnat utkastas till nödställda. I synnerhet torde behov föreligga, att livboj finnes tillgänglig vid landgång, som förmedlar förbindelse mellan fartyg och land, och synes en bestämmelse i detta syfte lämpligen böra införas i 73 § byggnadsförordningen, vars stadgande, att dylik boj skall anbringas ombord på sådant sätt, att den är lätt åtkomlig för de ombordvarande, för övrigt icke säkerställer befintligheten av detta slags livräddningsredskap å plats, där det bäst kan behövas. Som det nu ofta är ställt, placeras livbojarna snarare med hänsyn till prydnad och symmetri än till det ändamål, de äro avsedda att uppfylla.

Frånvaron av eller bristfällig belysning vid landgång torde vara en understundom medverkande orsak till olycksfall och måste då tillskrivas underlåtenhet från fartygsbefälets sida att ställa sig föreskrifterna i nyttjandeförordningen till efterrättelse. Svårare är däremot att råda bot för de konsekvenser i olycksfallshänseende, som visat sig kunna uppstå på grund av otillräcklig belysning å kajer och i hamnar i allmänhet. Då det härvid rör sig om utländska hamnplatser, lärer från svensk sida knappast givas några möjligheter att ernå en förändring till det bättre, medan däremot i svenska hamnar yrkesinspektionen redan i en del fall framgångsrikt kunnat ingripa.

I anslutning till under året inträffade olycksfall synes böra påvisas olämpligheten av att, då permanent landgång erfordras, ersätta densamma med en vanlig pinnlejdare, särskilt om densamma ligger nära horisontellt.

Öppna och oskyddade skeppsluckor utgöra alltjämt en fara för de ombordvarande, och såsom framgår av ett par inträffade olycksfall, har en luckkarmshöjd överstigande 80 centimeter visat sig icke vara tillfyllest till förhindrande av nedstörtande i lastrum.

Underlåtenhet att trots befälets order anlita sig av livlinor vid arbete utombords å ställning har även visat sig kunna medföra livsfara, varför bör noga tillses, att givna order i detta hänseende också följas.

Ett stort antal olycksfall jämväl av svårare beskaffenhet har uppstått i samband med förtöjningsarbeten ombord. Det rör sig härvid i allmänhet om klämskador, som ådragits å händer eller fötter, vilka råkat i beknip mellan pollare och förtöjningstrossar, och om också flertalet av dessa skador

äro att tillskriva ren oförsiktighet, lära dock olämpligt placerade pollare och halgatt, trångt utrymme och otillräcklig bemanning vara medverkande orsaker härtill. Fingerskador till följd av slitna och taggiga ståltrådstrossar eller nötta splitsar äro särdeles vanliga och kunna endast förebyggas genom att trossarna, innan de bliva alltför slitna, utbytas mot nya. Olämpligt konstruerade halgatt, särskilt sådana, som äro helt öppna upptill, hava visat sig medföra allvarlig risk för med förtöjningsarbete sysselsatta personer och borde därför vara försedda med rörliga, solitt konstruerade överfall, som förhindrade, att trossen hoppar ur vid inhivning.

De i tidigare olycksfallsberättelser behandlade olycksfallen i samband med arbete med fartygsmaskiner, särskilt fingerskador vid smörjning och »överkänning» av excenterskivor, vevstakar och tvärstycken, hava fortfarande förekommit i stor utsträckning och synas med hänseende till försiktighet och skyddsanordningar, där sådana kunna anbringas, kräva särskild uppmärksamhet.

Faran för ögonskador vid rosthackning och -skrapning har likaledes tidigare påpekats. Det enda osvikliga medlet till förebyggande av dylika skador är användande av skyddsglasögon, vilka i tillräckligt antal böra finnas ombord.

Den inträffade explosionsolyckan med dödlig utgång vid igångsättningen av en motor synes påkalla, att de spritkannor, som användas vid upphettning av glödkulelampornas brännare, äro explosionsfria.

Slutligen bör framhållas sannolikheten för att vid den i det föregående beskrivna kolosförgiftningen, då tre sjömän ljöto döden, förefintligheten av spjäll i kaminen i viss mån bidragit till nämnda olycka. Visserligen finnes i förordningen angående fartygs byggnad och utrustning en bestämmelse, som föreskriver, att spjäll ej må finnas, men som bland andra även denna bestämmelses ikraftträdande tills vidare uppskjutits i fråga om alla fartyg, som tillkommit före år 1916, äga tillsynsmyndigheterna icke möjlighet att med stöd av nämnda förordning kräva rättelse i berörda hänseende.

Jämfört med föregående år har antalet olycksfall uppvisat en ökning av c:a 20 procent, vilket dock ej kan betecknas som en motsvarande stegring av olycksfallsfrekvensen, då sjöfarten under 1922 varit betydligt livligare och flera fartyg igång än under 1921.

Ej heller har utredningen givit vid handen, att något större antal olycksfall uppstått till följd av bristande säkerhetsbestämmelser eller underlåtenhet att iakttaga föreskrivna skyddsåtgärder, om också olyckshändelser av dylik anledning ej helt saknats. Beträffande det stora flertalet fall torde tvärt om i likhet med föregående år kunna sägas, att desamma huvudsakligen varit betingade av sjömansyrkets egenart, men även av vederbörandes oförsiktighet och obetänksamhet. Beklagligt nog har man också att anteckna ett antal olycksfall, som inträffat under rusets inflytande.

Den relativa fördelningen av olycksfallen pa olika huvudgrupper av bemanningen framgår av följande tablå:

	Befäl-havare	Styr-män	Maski-nister	Däcks-mansk.	Maskin-mansk.	Kökspersonal Manl.	Kvinnl.	Övriga	Summa
Samtliga olycksfall, % . . .	9·5	10·6	11·9	40·3	17·4	3·3	5·3	1·7	100·0
Dödsfall, %	8·0	9·1	11·4	35·2	17·0	6·8	8·0	4·5	100·0

Med hänsyn till fartygens positioner vid olyckstillfällena må nämnas, att av samtliga olycksfall det största antalet eller 66 % inträffat i hamn och endast 34 % till sjöss, medan beträffande de svårare fallen förhållandet varit omvänt, i det av olyckorna med dödlig utgång 64 % ägt rum till sjöss och 36 % i hamn.

Immigrationsproblemet i Förenta staterna.

Av attachén *Gustaf Printzsköld,* Washington.

Ett av de problem, som under de senaste månaderna stått på dagordningen här i landet och som kanske mer än de flesta fångat intresset, är otvivelaktigt immigrationsfrågan. Då spörsmålet jämväl för Sveriges vidkommande torde hava en viss aktualitet, på grund av att det Sverige tillerkända antalet immigranter (20 042 årligen) hotats att överskridas innan budgetårets utgång, kan det måhända erbjuda ett visst intresse att närmare beröra immigrationsfrågans läge i U. S. A. och de olika åskådningar, som här göra sig gällande med avseende på detta spörsmål.

Gällande lag. Den nu gällande immigrationslagen, »The Percentum Limit Act», vilken trädde i kraft den 19 maj 1921, kan sägas utgöra resultatet av en kompromiss mellan å ena sidan ivrarna för en absolut avstängning av Förenta staterna för immigranter och å andra sidan förespråkarna för en mera liberal immigrationspolitik, vilken enligt deras mening bäst kommer att gagna landet.

Kort efter antagandet av 1917 års immigrationslag igångsattes i representanternas hus en aktion för ett fullständigt stoppande av all invandring under fem år, en aktion som på det kraftigaste understöddes av »American Federation of Labor» och dess inflytelserike ledare, Mr. Gompers, jämte en mängd andra arbetarsammanslutningar. För detta förslag om landets avstängande å viss tid — från ett till fem år — fanns i huset en säker majoritet. Då det emellertid ej i senaten kunde vinnas gehör för denna politik, måste man slå in på kompromissens väg, och efter långa debatter och överläggningar enades slutligen kongressen om den nu gällande lagen.

Lagen vilar på principen, att den proportion mellan de olika nationaliteterna i Amerika, som förefanns vid lagens tillkomst, skall bibehållas. Antalet invandrare, till vilket de olika länderna berättigats, den s. k. »kvoten», har därför fixerats till en för dem alla lika stor procent, beräknad på summan av de från respektive länder redan inflyttade, som vid en viss tidpunkt voro bosatta i U. S. A.

Vid tidpunkten för lagens tillkomst funnos fullständiga uppgifter över folkräkningen för år 1920 icke tillgängliga. Siffrorna för 1910 togos därför som utgångspunkt. Varje land fick sig tilldelat en viss kvot, vilken för samtliga fixerades till 3 procent av deras enligt nyssnämnda grunder beräknade befolkningsandel. Att kvoten just sattes till 3 procent berodde även det på en kompromiss mellan restriktionisterna,

som yrkade på 1 procent, och anhängarna av den mera liberala åskådningen, som önskade 5 procent. Kort innan den slutliga prövningen av lagen ägde rum, påpekade förespråkarna för fri immigration, att siffrorna för 1920 års folkräkning blivit tillgängliga, och föreslogo, att dessa skulle läggas till grund för beräkning av kvoten. Detta förslag, som skulle inneburit en kraftig ökning av de syd- och östeuropeiska immigranternas antal, lyckades de dock ej genomdriva.

Under det första året, som den nya immigrationslagen tillämpades (1 juli 1921—30 juni 1922), hade de nordeuropeiska länderna — med undantag av Belgien — icke tillnärmelsevis använt sig av den dem tillerkända kvoten. Under det senaste budgetåret har emellertid en märkbar förändring inträffat. Medan sålunda Storbritannien under budgetåret 1921—1922 tog endast 55·2 procent av sin kvot i anspråk, har det nu fyllt hela sin kvot redan under de första tio månaderna. Holland, som förra året endast använde sig av 66·8 procent av det tillerkända antalet, har under budgetåret 1922—1923 likaledes fyllt sin kvot under de tio första månaderna. Sverige, som förra året bidrog med ett antal av 8 776 immigranter eller endast 43·8 procent av den vårt land tillerkända kvoten (20 042), hade den 20 juni 1923 endast 167 kvar av sin andel.[1]

Beträffande åter de syd- och östeuropeiska länderna, hade dessa i allmänhet redan budgetåret 1921—1922 sin kvot fylld innan årets utgång, och senaste budgetår hade Spanien, Portugal, Italien, Turkiet och Polen tagit i anspråk sin andel inom de första sex månaderna. Jämväl Ryssland hade uttömt sin kvot vid en mycket tidig tidpunkt. Sannolikheten talar för att, om icke ett maximum av 20 procent av hela tillåtna antalet immigranter fixerats för varje månad, skulle flera av de nu nämnda länderna fyllt sin kvot under de första två månaderna.

Förklaringen till den stora ökningen i immigrationen till Förenta staterna under senaste budgetår, jämfört med föregående år, torde bland annat ses i den omständigheten, att medan under 1921—1922 en märkbar depression gjorde sig gällande i U. S. A., kännetecknades den därpå följande perioden av ett icke mindre märkbart uppsving inom så gott som alla industrier och därmed åtföljande förbättrade konjunkturer.

Europa återigen har, som bekant, ännu icke lyckats komma upp ur sitt betryckta läge, och utvandrarströmmen har därför helt naturligt dirigerats till det land, där behovet av arbetskraft gjort sig starkast gällande.

Den ovan relaterade omständigheten, att så många länder fyllt sin kvot redan på en tidig tidpunkt under senaste budgetår, har givetvis icke kunnat undgå att framkalla spörsmålet, huruvida någon utväg icke stode öppen för dessa länder att på ett eller annat sätt få överskrida det för dem fixerade antalet immigranter. Sålunda har från flera håll ifrågasatts, huruvida en ökning av kvoten icke skulle kunna beviljas i avräkning mot nästkommande års kvot, etc. De amerikanska myndigheterna hava emellertid på denna punkt icke velat lämna några eftergifter, utan fasthållit vid en sträng tillämpning av lagens stadganden. Vid ett samtal med chefen för immigrationsbyrån, Mr. Husband, framhöll denne för mig såsom förklaring till myndigheternas ståndpunkt i berörda avseende, att immigrationsbyrån i Washington dagligen håller de olika rederiernas kontor i New York och andra hamnar underrättade om hur stor del av deras respektive länders kvot, som fyllts och ännu återstår. Denna anordning hade bland annat till syfte att sätta rederierna i stånd till att reglera sin immigrationstrafik och följaktligen förebygga, att de i god tro mottogo större antal passagerare, än som hade rättighet att inkomma i U. S. A. Den förklarade också de stränga bötesstraff, rederierna voro underkastade, för den händelse övertaliga immigranter sökte införas.

I detta sammanhang bör måhända påpekas, att en legitim immigration icke endast sker via Atlant- och Pacific-hamnarna, utan att en sådan i viss utsträckning äger rum

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1923, sid. 749.

jämväl på andra vägar, såsom exempelvis över mexikanska och kanadensiska gränserna.

En olaglig immigration torde även förekomma i synnerligen stor omfattning. De, som sålunda olagligt inkomma i landet, bestå dels av förrymda sjömän och dels av sådana, som av vissa företagsamma smugglare mot hög betalning smusslas in över de bristfälligt bevakade landgränserna.

Lagens ekonomiska verkningar. Det kan vara vanskligt att med stöd av statistiska uppgifter bedöma immigrationslagens inverkan på landets ekonomiska ställning. En sak torde emellertid vara säker: begränsningen av immigrationen har på ett kraftigt sätt medverkat till, att samtliga de 5 miljoner, som vid lagens ikraftträdande voro arbetslösa, nu på kortare tid än två år hava sysselsättning.

Det är därför icke att förvånas över att alla arbetarsammanslutningar på det högsta lovprisa denna lagstiftning, som så påtagligt bidragit såväl till att göra slut på arbetslösheten som till att höja lönerna, och att de ställa sig som bittra motståndare till dem av industriens och lantbrukets målsmän, som önska en ökad tillförsel av utländsk arbetskraft. Från arbetarsidan förklarar man landets nuvarande välstånd som en följd av lagen; från andra sidan förutspår man landets ruin, om lagen fortfarande kommer att tillämpas. Sålunda anser den främste målsmannen för stålindustrien, chefen för den mäktiga United States' Steel Corporation, Judge Gary, att den nuvarande immigrationslagen är, ur ekonomisk synpunkt, fördömlig — »one of the worst things that this country has ever done for itself, economically». Vid bolagets sista årssammanträde höll Judge Gary ett tal, varvid han på det kraftigaste fördömde immigrationslagen, vilken förhindrade den gamla världens arbetslösa skaror från att komma in i Amerika, där de synnerligen väl behövdes för att återställa landets välstånd. I detta sitt yttrande kan han säkerligen räkna på instämmande från landets flesta industriidkare, ty för dessa utgör god tillgång på arbetskraft alltid en fördel, som möjliggör lägre arbetslöner, under det att ett överskott av arbetskraft i andra länder giver deras konkurrenter på världsmarknaden denna trumf. För den amerikanske arbetaren däremot innebär »den rikliga arbetskraften» lägre löner och ett ständigt hot om arbetslöshet.

Den under Department of Labor sorterande Bureau of Labor Statistics utgiver varje månad en översikt av arbetsförhållandena inom landet, som stöder sig på uppgifter från över 6 000 fabriker, representerande 47 olika industrier, med en arbetsstyrka av 2 249 000. Ett studium av dessa rapporter visar, hurusom den ökade efterfrågan på särskilt kvalificerat arbete numera absorberat all förut oanvänd arbetskraft och dessutom i stor utsträckning resulterat i högre löner. Vid en jämförelse med förhållandena under maj 1922 finner man, att av de industrier, som omfattas av denna statistik, endast cigarr- och cigarrettindustrien under maj månad 1923 uppvisat minskat antal anställda och sänkta löner. Inom de övriga industrierna har arbetsstyrkan ökats mellan 20 och 59 procent och de utbetalda lönerna mellan 42 och 84 procent. I jämförelse med närmast föregående månad har antalet anställda inom de ifrågavarande industrierna i genomsnitt endast ökats med 0·3 procent, men de utbetalda lönerna med 4·1 procent.

Att den nu gällande immigrationslagen direkt inverkat på åtminstone den sista månadens löneförhöjningar torde ej kunna förnekas. Genom bristen på okvalificerad arbetskraft har man redan nu inom industrien tvingats att ersätta ifrågavarande brist med arbetsbesparande maskiner, en utveckling som hälsats med tillfredsställelse från många håll, då därigenom landet kan inskränka på den lågt stående klass av arbetare, som förut sysselsatts med dylikt arbete. Dessutom har industrien genom sina högre löner kunnat locka till sig arbetskraft från lantbruket, och det är också detta, som fått bära den största bördan av den arbetarbrist, som nu existerar. I sydstaterna t. ex., där man förut haft billig och riklig tillgång på negrer, står man nu för första gången inför en brist på detta slag av arbetskraft, då negrerna i stor utsträckning sökt sig till fabrikerna, där högre löner erbjudas dem.

Kritik av lagen. Mycken kritik har riktats mot den nuvarande lagen även på helt andra grunder än de av Judge Gary och likatänkande anförda och från helt annat håll än de representera. Det finnes nämligen stora grupper medborgare, som anse, att Amerika är skyldigt sig självt och den övriga världen att uppehålla en hög nivå i sitt land, och därmed mena de ej endast en hög levnadsstandard, utan även att befolkningen kulturellt och fysiskt skall vara högtstående. De framhålla, att den nuvarande lagstiftningen brister i skydd för landet, i det att lagen visserligen begränsar antalet inkommande och utesluter vissa undermåliga individer, men att den ej sörjer för ett urval av de bästa ur de skaror, som vilja inkomma, utan låter slumpen eller ångbåtsbolagen sköta om denna sak.

Dessutom är lagen mycket kritiserad för vissa av sina administrativa bestämmelser. Sålunda har anmärkts på, att kvoten grundar sig på totalsumman av i landet invandrade och ej på det antal, varmed invandringen överstiger utvandringen (nettoimmigrationen). Resultatet av nuvarande beräkningsgrund har blivit, att för vissa länder utvandringen överstigit invandringen. Det anses därför, att lagens avsikt, som varit att — samtidigt med insläppande av ett begränsat årligt tillskott av arbetare — bibehålla status quo, vad beträffar de olika folkslagens inbördes förhållande inom landet, förfelats genom att nettoimmigrationen icke lagts till grund.

Mot det nuvarande systemet, att den, som önskar invandra, först prövas vid sin ankomst till Amerika, har även mycket ogillande riktat sig, i det man ansett det upprörande, att immigranter, som med uppoffrande av sina besparingar lyckats taga sig över till Amerika, där skola avvisas, för så vitt de ej fylla de mått eller villkor, som äro uppställda.

Däremot erkännes allmänt, att de nuvarande immigrationsmyndigheterna i betraktande av de svårigheter, med vilka de haft att kämpa, lyckats väl i sina bemödanden att upprätthålla lagens administrativa bestämmelser, och särskilt prisas deras bemödanden att på alla sätt hjälpa rederierna i deras svåra uppgift genom att, på sätt ovan angivits, kontinuerligt hålla dem underrättade om immigrationsströmmens storlek.

Utsikterna för ändring i immigrationslagen. Någon enighet om problemets lösning torde icke för närvarande förefinnas; tvärtom synas tecken tyda på att den föregående meningsskiljaktigheten inom kongressen åtminstone delvis kvarstår. Här nedan skall försök göras till en analys av läget.

Då den nu gällande lagens giltighetstid utlöper den 30 juni 1924, ankommer det alltså på nästa kongress att före denna tidpunkt ånyo fatta ståndpunkt till immigrationsproblemet.

Vad då först representanternas hus beträffar, torde man kunna fastslå, att detsamma som helhet fortfarande intar ställning för nog så skarpa restriktioner. I husets immigrationskommitté har man redan ivrigt varit sysselsatt med utarbetande av förslag till ny lag, vilket anses komma att framläggas vid början av nästa kongress, d. v. s. första veckan i december. Enligt uttalande av ordföranden i denna kommitté, Mr. Johnson, skulle detta lagförslag bygga på 1890 års folkmängd, så att varje land fick sig tillerkänt en kvot, motsvarande 2 procent av dess redan i landet befintliga invandrare. Enligt förslaget skulle ett antal av omkring 500 eller 600 immigranter först tillåtas inkomma från varje land, oberoende av kvoten, vilken sålunda först därefter komme att tilläggas, en bestämmelse av stor betydelse för smärre länder och då särskilt för de engelska kolonierna och protektoraten, som i immigrationshänseende behandlas såsom självständiga enheter. Dessutom skulle föräldrar, syskon och minderåriga barn till amerikanska medborgare kunna inkomma i Förenta staterna oberoende av kvoten, och detta undantag skulle möjligen komma att utsträckas även till liknande anhöriga till sådana i Amerika bosatta personer, som endast inlämnat ansökan att bliva amerikanska medborgare.

Genom dessa sistnämnda bestämmelser bleve en av den nuvarande lagens mest kritiserade punkter undanröjd, då under det gångna året den allmänna opinionen vid

flerfaldiga tillfällen upprörts över de hinder, som lagen lagt för i Europa kvarlämnade familjemedlemmar att förena sig med här i landet boende.

Vad beträffar väljandet av 1890 års kvot, torde detta trots försäkran om motsatsen från Mr. Johnson vara riktat mot den under de senaste åren starkt ökade invandringen från Syd- och Östeuropa. År 1890 utgjordes nämligen det stora flertalet utlänningar av inflyttade från de nordeuropeiska länderna, under det att 1910 en stark förskjutning skett till fördel för de sydeuropeiska, en förskjutning som ytterligare ökats år 1920.

Nedanstående siffror utvisa förändringen för de olika huvudgrupperna av från europeiska länder inflyttade personer:

Från	1890	1910	1920
England, Skottland, Wales	1 251 000	1 220 000	1 134 000
Irland	1 872 000	1 352 000	1 037 000
Skandinavien, Tyskland, Holland, Schweiz	3 904 000	3 996 000	3 115 000
Österrike, Ungern, Tjeckoslovakiet, Jugoslavien	304 000	1 680 000	1 515 000
Ryssland, Finland, Polen	330 000	1 732 000	2 825 000
Italien, Spanien, Portugal, Grekland	200 000	1 423 000	1 728 000

I senatens immigrationskommitté kan man vänta ett starkt motstånd mot ovan angivna lagförslag. Ordföranden i dess kommitté föreslår 1920 års folkräkning som beräkningsgrund för kvoten och anser, att denna snarare bör höjas än sänkas. Att använda 1890 års folkräkning anser han kunna innebära en viss risk. då han förmenar, att invändning skulle kunna göras från vissa intresserade makter, att en dylik beräkningsgrund strede mot den i Amerikas traktater med ett flertal länder befintliga klausulen om »mest gynnad nation».

Då vid alla viktigare beslut, som till sina verkningar hava inflytande på landets industri och handel, kongressen brukar inhämta handelskamrarnas utlåtande, torde även den utredning angående immigrationen och de förslag till ny lag, som en av dessa handelskammare tillsatt kommitté nyligen avgivit, äga sitt stora värde för bedömande av frågan.

Under framhållande av att läget efter världskriget ännu ej helt stabiliserats i Amerika och i än mindre mån i Europa, betonas däri, att den allmänna opinionen i landet oberoende av partipolitisk färg ställer sig avvisande mot en obegränsad immigration.

Därefter ingås på en kritik av den nuvarande lagens bestämmelser och särskilt, att desamma ej medgiva urval bland dem, som önska inkomma i landet, samt att lagen saknar den elasticitet, som vore önskvärd och varigenom man lättare kunde anpassa sig efter arbetsmarknadens fluktuerande behov.

Särskild vikt lägger kommittén på nödvändigheten av att för framtiden ägna mer uppmärksamhet å kvaliteten hos vederbörande immigranter och ej, som nu sker, i stort inskränka sig till att begränsa deras antal.

Samtidigt som kvaliteten sålunda bör höjas, förordar kommittén dock en begränsning av kvantiteten, särskilt med hänsyn till att verkningarna av en på kvalitativ prövning grundad immigrationslag skulle vara mycket osäkra, beroende på sådana bestämmelsers tillämpning. Ty medan somliga anse, att endast utväljande av dem, som fysiskt, psykiskt och moraliskt kunna anses värdiga att »mottaga allt det ansvar, som följer med amerikanskt medborgarskap», kommer att kraftigt reducera immigrantskaran, hålla andra för sannolikt, att om endast en kvalitativ prövning fordras, invandringen åter kommer att svälla ut.

Kommittén föreslår därför, att man ej för närvarande bör slopa den nuvarande lagens på 1910 års kvot grundade 3 procents begränsning, men att man bör giva ytterligare 2 procent möjlighet att inkomma. Dessa 2 procent skulle kunna ökas efter prövning, varigenom erfarenhet kunde vinnas, huruvida ett sådant på prövning grundat system vore praktiskt utförbart och lämpligt.

Antalet immigranter, som enligt nuvarande kvot kunna vinna tillträde till Amerika, är 357 803. Enligt kommitténs förslag skulle detta antal höjas till 596 339, utgörande en ökning av 238 536.

För att kunna vinna tillträde enligt ovannämnda 2 procents kvot skulle vederbörande immigrant vid sakkunnig prövning uppfylla följande fordringar:

1) Fysisk hälsa enligt vissa minimikrav.
2) Psykisk hälsa enligt vissa minimikrav.
3) Vitsord om samhällsbevarande tänkesätt.

Vidare skulle i denna kvot även kunna inneslutas arbetare i någon bransch, där bevisligen arbetsbrist råder.

Skulle det visa sig, att denna grundval för utväljande av immigranter vore praktisk och ändamålsenlig, föreslår kommittén, att de exekutiva immigrationsmyndigheterna skulle berättigas att, i enlighet med vad de kunna finna lämpligt, höja eller sänka de olika fordringarna för de invandrande.

I sammanhang med införande av de bestämmelser angående prövning, som nu omnämnts, föreslår kommittén, att propaganda bör bedrivas i sådana länder, varifrån immigration särskilt önskas, gående ut på att där sprida kännedom om de goda tillfällen till arbete, som finnas i Staterna.

Av sistnämnda förslag förstår man tydligt, att även handelskamrarna liksom immigrationskommittén i »The House» framför allt önska immigranter från de nordeuropeiska länderna — immigranter, som med sina större krav på livet ej innebära någon fara för sänkandet av den nuvarande befolkningens levnadsstandard.

Att denna åsikt om de nordeuropeiska folkens företräden och deras önskvärdhet som immigranter även omfattas av den allmänna amerikanska opinionen framgår av de utredningar i såväl facktidningar som dagspressen, vilka samstämmigt giva uttryck åt att engelsmän, skandinaver och holländare bliva goda medborgare, som öka landets styrka och välstånd, under det att de syd- och östeuropeiska folken genom sin lägre standard och sin bristande förmåga att assimilera sig med det amerikanska folket ej böra få hemortsrätt i U. S. A. Vid behandling av immigrationsproblemet vid nästa kongress torde det därför vara sannolikt, att tendenser komma att göra sig gällande att åvägabringa en ökning av de nordiska och västeuropeiska ländernas kvot, men att bibehålla den nuvarande begränsningen i avseende på immigrationen från Syd- och Östeuropa.

Bar Harbor, Maine, den 30 juni 1923.

Meddelanden från socialattachéerna.

Engelsk undersökning rörande reallönens relativa storlek i olika huvudstäder.

Av det engelska arbetsministeriet har tagits initiativet till en synnerligen intressant jämförande undersökning av reallönen inom vissa yrken i ett antal europeiska och transoceana huvudstäder. Den vid undersökningen använda metoden har i sina grunddrag varit följande.

Från vederbörande myndigheter har man begärt uppgift om dels den vid viss tidpunkt uti staden i fråga gällande timlönesatsen för vuxna manliga arbetare inom en del yrken enligt träffade kollektivavtal, dels det normala antalet arbetstimmar per dag och vecka inom samma yrken och dels det vid samma tidpunkt noterade genomsnittliga priset i detaljhandeln å vissa viktigare födoämnen, som pläga konsumeras av städernas arbetarfamiljer. Ett uttryck för lönens köpkraft har man sökt erhålla genom att uträkna de kvantiteter av respektive livsmedelsartiklar, som genom inköp å platsen kunnat erhållas för en veckoinkomst baserad på 48 timmars arbetsvecka. Den kvantitetssiffra, som sålunda erhållits för varje livsmedelsartikel inom yrket på platsen, har sedan kunnat jämföras med motsvarande siffror i andra städer, och på basis härav har konstruerats en serie indextal, utvisande den relativa köpkraften inom yrket å orten beträffande varje särskilt födoämne. Då det sedan gällt att finna ett samlat uttryck för köpkraften inom yrket, jämfört med motsvarande yrke i andra städer, hava två alternativa metoder kommit till användning. Dels har för yrket i fråga uträknats det aritmetiska mediet av de särskilda artiklarnas nyssnämnda indextal. Dels hava indices »vägts», med hänsyn tagen till den roll, som respektive artiklar spela uti den officiella budgetsstatistiken för engelska arbetarfamiljer. Slutligen har man tagit det aritmetiska mediet av indices för samtliga redovisade yrken i respektive städer och på detta sätt sökt få ett mera allmängiltigt uttryck för arbetslönens relativa köpkraft å vederbörande orter.

Resultatet framträder uti följande slutsiffror enligt den »vägda» metoden, utvisande den relativa köpkraften inom de undersökta städerna:

	London	Amsterdam	Brüssel	Kristiania	Köpenhamn	Newyork	Ottawa	Prag	Stockholm	Sydney	Wien	Warschau	Berlin
Mars 1923 . .	100	103	70	92	—	217	180	67	87	—	55	85	57
April » . .	100	102	70	93	145	209	174	68	85	158	—	101	57
Juni » . .	100	100	63	87	—	—	182	67	79	—	47	96	—

Det säger sig egentligen självt, att en på detta sätt åstadkommen statistik knappast kan göra anspråk på någon större exakthet, och den summariska redogörelse för undersökningsmetoden och dess första resultat, som lämnats i de senast utkomna numren av »Labour Gazette», framlägges också under reservation i flera olika avseenden. Icke desto mindre förtjänar denna undersökning, som arbetsministeriet har för avsikt att fortsätta genom anskaffning och sammanställning av uppgifter månadsvis, att följas med det allra största intresse. Det torde heller icke vara för djärvt hoppas, att undersökningsmetoden skall kunna fullkomnas framför allt genom det insamlade materialets standardisering, så att slutligen ett något så när tillförlitligt mått erhålles å lönens relativa köpkraft i viktigare industrier och på större orter.

De erinringar, som kunna göras mot statistiken, sådan den nu föreligger, äro av flera slag. Först och främst är det uppenbart, att de i kollektivavtalen fast-

ställda timlönesatserna icke överallt och i lika grad utgöra något tillfredsställande mått å den verkliga arbetsförtjänsten. Inom de yrken, som statistiken omfattar, nämligen byggnadsarbetare, maskinarbetare samt yrkeslärda möbelsnickare, typografer och bokbindare, torde exempelvis i Sverige den avtalsmässiga tidlönesatsen ofta utgöra en verklig minimilön, medan den faktiska tidlönen och i förekommande fall ännu mera den på ackordsarbete grundade förtjänsten är högre. I England torde åter inom här ifrågavarande yrken den avtalade tidlönen mera hava karaktär av normallön, framför allt kanske emedan ackordsarbete icke förekommer i samma utsträckning som i Sverige, ja, i en del av de angivna yrkena icke alls. Huru betydelsefull skillnaden mellan kollektivavtalens lönesatser och den verkliga förtjänsten kan vara illustreras därav, att genomsnittliga reallönen (enligt »vägningsmetoden») för Köpenhamn 1 april d. å. betecknats med index 145, medan reallönen för Stockholm vid samma tidpunkt stannar vid index 85, och förklaras det höga jämförelsetalet för Köpenhamn bero bl. a. just därpå, att löneuppgifterna från denna stad hänföra sig till verkligen intjänt lön.

För fastställandet av en arbetares verkliga inkomst, mätt över en längre tidsperiod, kommer naturligtvis också i betraktande övertidsersättning, utebliven inkomst på grund av arbetslöshet — speciellt sådan av säsongkaraktär — m. fl. faktorer, till vilka icke alls tages någon hänsyn uti här ifrågavarande statistik. Men om också exempelvis säsongarbetslösheten inom byggnadsyrket i nordliga länder spelar en avsevärd roll, torde knappast för närvarande det anspråket kunna ställas på denna statistik, att hänsyn härtill tages, då det gäller att beräkna lönen. Detsamma gäller i än högre grad i fråga om inkomstminskning på grund av arbetstvister, sjukdom eller olyckshändelse, alltsammans risker, som äro mera oberoende av geografiska och nationella förhållanden och därför icke i högre grad inverka på jämförbarheten mellan olika länder. Jämväl vad övertidsarbete beträffar, torde detta tendera att bliva mera likformigt i olika länder, så ock ersättningen för sådant arbete. Såsom anmärkes i »Labour Gazette», är det för övrigt på socialstatistikens nuvarande ståndpunkt i olika länder icke möjligt att etablera internationella jämförelser med tillgodoseende av alla de krav, som i princip måste ställas på en statistik avseende arbetarnas realinkomst.

Såsom förut nämnts, har vid beräknandet av veckolönen på grundval av timlönesatsen den ordinarie arbetstiden överallt antagits vara densamma, d. v. s. 48 timmar per vecka. Detta torde också äga sin riktighet beträffande de allra flesta av de i statistiken upptagna yrkena och orterna. Dock bör måhända särskilt erinras, att vid den tid, som de hittills offentliggjorda uppgifterna avse, nämligen mars—juni 1923, den ordinarie arbetstiden inom byggnadsindustrien i Storbritannien stannade vid 44 t. i veckan ($41^1/_2$ under två vintermånader). Under förutsättning att här ifrågavarande statistik baserar sig på ordinarie veckolön — med frånseende helt och hållet från övertidsarbete — hade möjligen en sådan omständighet som den nu nämnda bort tagas i betraktande, särskilt på den grund, att de talrika redovisade byggnadsarbetarfacken — sju av samtliga sjutton fack — spela en väsentlig roll för slutresultatet.

I stort sett behöver dock den här påvisade felkällan icke spela någon mera betydande roll på grund av den allmänna tillämpningen av åtta timmars ordinarie arbetsdag. Det bör också påpekas, att genom nyligen fälld skiljedom den ordinarie arbetstiden för engelska byggnadsarbetare åter ökats upp mot nyss angivna standard.

De vid undersökningen använda officiella detaljprisuppgifterna å vissa standardmässiga födoämnen torde i de flesta länder kunna anses tillgodose rätt så höga anspråk å tillförlitlighet. Särskilt på den grund att dessa prisuppgifter spela huvudrollen vid uppgörandet av den fortlöpande levnadskostnadsindex, vilken åter kommer till vidsträckt användning vid löneuppgörelser o. dyl., torde numera betydande omsorg ägnas åt livsmedelsprisstatistiken. Någon större svårighet erbjuder sig icke heller för allmänheten att kontrollera prisuppgifternas riktighet, när det som här gäller standardmässiga artiklar.

I England har visserligen tid efter annan framkommit kritik mot den officiella levnadskostnadsstatistiken. Vad gäller prisstatistiken för livsmedel, kan dock denna sägas hava väl bestått provet. År 1920 riktades mot arbetsministeriets beräkning av levnadskostnaderna en ingående kritik av en särskild kommitté, tillsatt av olika arbetarorganisationer. Denna kritik gällde emellertid mindre sättet för insamling och bearbetning av prisuppgifter för livsmedel, utan avsåg huvudsakligen sådana i levnadskostnadsindex ingående poster som utgifter för hyror, skatter, kläder m. m. Vad livsmedelsuppgifterna angår, torde ganska allmänt hava erkänts, att arbetsministeriet lyckades gendriva de däremot framkomna anmärkningarna. En så eminent auktoritet på området som prof. A. L. Bowley har också nyligen uttalat, att »vad beträffar beräkningen av förändringar uti kostnaderna för en genomsnittlig födoämnesstandard, något tvivel icke finnes om att den officiella uppskattningen är så korrekt som omständigheterna medgiva».

Detta utesluter icke, att anmärkningar ur annan synpunkt än den här anlagda kunna hava sitt berättigande, exempelvis att statistiken icke äger tillämpning å medelklassens levnadsförhållanden, att den relation, i vilken utgifterna för olika livsmedel ingå uti index för samtliga levnadskostnader, baserar sig på en numera föråldrad budgetsuppställning (från 1904) m. m. Måhända bör det icke heller lämnas onämnt, att anmärkningar på sista tiden framkommit mot att prisuppgifterna icke hänföra sig till de veckodagar, då arbetarfamiljerna företrädesvis pläga förrätta sina livsmedelsinköp, att uppgifter icke insamlas från de minsta butikerna, dit många arbetare äro hänvisade för sina uppköp, att levnadskostnadsindex icke upprättas med hänsyn tagen till förhållandena i olika delar av landet och olika industrier o. s. v.[1] I huvudsak synes det dock stå fast, att den genomsnittliga prisbildningen för standardmässiga livsmedelsartiklar kommer till ganska troget uttryck uti den officiella statistiken i England.

Då det gäller att med varuprisstatistikens hjälp utröna arbetslönens relativa köpkraft i olika länder, är det naturligtvis av väsentlig betydelse, vilka varuslag som väljas för jämförelsen. Vid här ifrågavarande undersökning har man, med undantag allenast för baconberett fläsk, använt sig av samma artiklar, som ingå i den löpande engelska livsmedelsprisstatistiken, nämligen:

Vetebröd (»hushålls-»)	Nötkött, färskt: stek (»ribs»)	Fårkött, fruset: lår
Vetemjöl	soppkött	bog
Smör: färskt	(»thin flank	Potatis
salt	fruset: stek	Socker, strö-
Margarin (billigaste sort)	soppkött	Kaffe (billigaste sort)
Ägg (icke konserverade)	Fårkött, färskt: lår	Te[2] (billigaste sort)
Mjölk, oskummad	bog	

I de huvudstäder, varom här är fråga, torde de allra flesta av dessa artiklar ingå i en arbetarfamiljs vanliga konsumtion. Dock förekomma avvikelser, som icke alldeles sakna betydelse. I nordligare länder spelar exempelvis rågbröd en ganska stor roll bredvid vetebrödet. Det importerade frusna köttet är en betydligt vanligare konsumtionsartikel i London än i de flesta andra huvudstäder. Man finner också, att prisuppgifter å fruset nöt- och fårkött endast erhållits från ett fåtal huvudstäder (tre av samtliga tretton redovisade för den 1 mars). Fisk, som i flera huvudstäder torde spela en ganska stor roll i konsumtionen, ingår icke alls bland de redovisade födoämnena.

Det här påpekade förhållandet, att jämförelsen omfattar vissa artiklar, som icke ingå i en arbetarfamiljs vanliga konsumtion på flera orter, men däremot lämnar ur

[1] Det kan i detta sammanhang vara av intresse omnämna, att prisuppgifter å livsmedel inhämtas från mer än 5 000 detaljhandlare i 500 städer och stadsliknande samhällen.

[2] Ersatt av kaffe å orter, där te icke utgör en vanlig konsumtionsartikel.

räkningen en del, som spela avsevärd roll i vissa huvudstäder, kan tänkas inverka i någon mån förryckande å resultatet, och i »Labour Gazette» har också med hänsyn härtill en allmän reservation gjorts. Sammansättningen av födoämnesbudgeten, speciellt bland de mindre bemedlade, påverkas nämligen avsevärt av prisläget beträffande olika slag av livsmedel, och det kan a priori antagas, att arbetarklassens konsumtion tenderar att inrikta sig på sådana födoämnen, som med hänsyn till sitt näringsvärde äro de billigaste. Köpkraften i de städer, som hava att uppvisa en födoämnesstandard avvikande från den engelska — för så vitt denna kommer till uttryck i valet av redovisade livsmedelsartiklar — blir därför icke rätt beräknad och framträder såsom mindre än den i själva verket är.

Samtidigt bör dock framhållas, att de allra flesta av de artiklar, som använts för jämförelse, torde vara sådana, som vanligen konsumeras av arbetarklassen uti de redovisade städerna, och att de nyss påpekade omständigheterna knappast kunna i någon högre grad inverka störande på resultatet.

Såsom förut nämnts, ha i och för erhållandet av ett samlat uttryck för köpkraften inom ett yrke å viss ort, jämfört med samma yrke å annan ort, de för varje särskild artikel beräknade jämförelsetalen »vägts» med hänsyn till den roll respektive artiklar spela i den engelska arbetarbudgetsstatistiken. Mot användandet av den engelska budgetsberäkningen — vilken, såsom förut påpekats, daterar sig från år 1904 — kunna i princip göras samma erinringar som mot valet av engelska standardartiklar. Korrektivet borde ligga i en »vägning» av de särskilda artiklarnas indextal i en viss stad på grundval av sådan budgetsberäkning, som kan finnas upprättad för samma stad. Såsom upplysts i »Labour Gazette», hava emellertid för detta ändamål erforderliga uppgifter ännu icke erhållits från vederbörande myndigheter i utlandet.

I julinumret av »Labour Gazette» påpekas, att den använda vägningsmetoden icke lämnar resultat, som i högre grad avvika från den alternativa metoden med aritmetisk medieberäkning, enligt vilken varje livsmedelsartikel tilldelas samma betydelse i hushållsbudgeten. Givetvis är det emellertid av intresse att använda sig av en metod, som tager mera hänsyn än den sistnämnda till den verkliga förbrukningen.

Med hänsyn till de här påpekade svårigheterna vore det naturligtvis av intresse att finna en födoämnesstandard, som är mera representativ än den i här ifrågavarande undersökning använda och samtidigt medgiver jämförelse med standarden å andra orter. Ett medel att upprätta en sådan standard lämpad efter varje orts förhållanden, erbjuder sig faktiskt uti den vetenskapliga kalorivärdeberäkningen. Med användande av denna är det möjligt att reducera en på visst sätt sammansatt födoämnesbudget till ett enda kalorivärde, vilket med hjälp av livsmedelsprisstatistiken kan omräknas i penningvärde och sålunda läggas till grund för en uppskattning av lönens köpkraft i fråga om de å orten brukliga livsmedelsartiklarna.

Huru en sådan beräkning bäst skall kunna verkställas blir en tekuisk statistisk fråga, som här icke närmare kan diskuteras. Med de resurser, som för närvarande stå till buds i olika länder, torde visserligen icke denna fråga kunna lösas på ett fullt tillfredsställande sätt. För en sådan lösning erfordrades först och främst en modern och representativ budgetsberäkning för varje redovisad stad, angivande så vitt möjligt de förbrukade kvantiteterna av olika livsmedel. På basis härav kunde upprättas en »kalorivärdestandard», som omräknades i penningvärde med hjälp av den löpande livsmedelsprisstatistiken och med användande av budgetens vägningstal. För beräknandet av prisförändringarna å kalorivärdestandarden skulle med andra ord samma metod tillämpas, som nu användes för upprättandet av den »vägda indexserien» för livsmedelskostnader. Sedan kalorivärdestandarden omräknats i penningvärde, blir den

användbar såsom mått å arbetslönens köpkraft och på samma gång direkt jämförbar med på analogt sätt upprättade standards för andra orter.

Provisoriskt kunde det tänkas, att kalorivärdeberäkningen applicerades redan å nu tillgänglig livsmedelsprisstatistik för olika städer. Därvid kunde tillgå så, att en efter enhetliga internationella principer upprättad kalorivärdeskala användes för de i livsmedelsprisstatistiken å respektive orter ingående artiklarna och att det hopsummerade kalorivärdet för samtliga artiklar å en ort prissattes med användande av samma vägningsmetod, som nu tillämpas för upprättandet av »den vägda indexserien» för livsmedel. Sedan sålunda ett pris erhållits å viss kalorimängd med vederbörlig hänsyn tagen till konsumtionens fördelning, beräknas den mot arbetslönen i olika yrken svarande kalorimängden, och en måttstock erhålles för jämförelse mellan lönens köpkraft inom olika yrken och skilda städer.

Efter vad det vill synas, skulle en sådan metod icke kräva mera invecklade räkneoperationer än den i förevarande undersökning tillämpade. Fördelarna med användandet av metoden skulle bestå däri, att till grund för jämförelsen lades samtliga de artiklar, som ingå i olika städers livsmedelsprisstatistik, och att vägningen skedde med hänsyn till dessa artiklars roll i konsumtionen å olika orter. Något uttryck för den totala köpkraften, mätt icke blott i livsmedel, utan även i bostad, kläder, bränsle och lyse m. m., erhölles ju därigenom icke. Såsom anmärkes i »Labour Gazette», har socialstatistiken ännu icke nått sådan utveckling, att en internationell jämförelse på sådan basis är möjlig.

Förutsättningen för användandet av kalorivärdeberäkning för här ifrågavarande ändamål är naturligtvis först och främst, att för varje redovisad stad upprättas en kalorivärdeskala efter en för olika länder gemensam princip.

London den 15 september 1923.

Erik Sjöstrand.

Författningar rörande sociala frågor.

I Svensk författningssamling ha under tiden 11 september—12 oktober 1923 publicerats följande författningar rörande sociala frågor:

N:r		Daterad
364.	K. kung. om ändrad lydelse av kung. den 18 dec. 1918 (n:r 987) ang. försäljning av sprit och andra alkoholhaltiga varor för vissa särskilda ändamål	29 sept.
365.	Lag om ändrad lydelse av 91 § i lagen den 4 juli 1910 (n:r 77) om sjukkassor . .	9 okt.
366.	K. kung. ang. det arvode, som tillkommer revisor, förordnad av tillsynsmyndigheten över sjukkasseväsendet	9 »

Kortare meddelanden.

— Allmänna sociala frågor —

Internationella arbetsbyråns undersökning rörande produktionen.[1] Internationella arbetsbyråns produktionsundersökning påbörjades hösten 1920, i anledning av ett förslag, som framförts av M. Alberto Piselli, en stor italiensk fabriksidkare, vid arbetsbyråns styrelsesammanträde i juni 1920. Med godkännande av det sålunda framställda förslaget beslöt nämligen styrelsen att uppdraga åt byrån att företaga en undersökning »rörande den industriella produktionen i olika länder, sedd i förhållande till arbetsvillkoren och levnadskostnaderna». Man påminner sig säkert, att denna tid karakteriserades av en allmän nedgång i produktionen; ändamålet med undersökningen var också i stort sett att utröna, i vilken utsträckning de olika åtgärderna på det industriella området, såsom införandet av åttatimmarsdagen, ackordsarbetets avskaffande inom vissa industrier etc., kunde göras ansvariga för denna nedgång. Det togs för givet, att undersökningen skulle omfatta samtliga de faktorer, som möjligen kunde ha medverkat till en minskning i produktionen, såsom brist på råmaterial, transportsvårigheter, växelkursförhållanden, brist på kredit och avsättningssvårigheter.

Emellertid förändrades situationen helt och hållet nästan omedelbart efter det man fattat beslut om undersökningens igångsättande. Internationella arbetsbyrån har därför sett sig nödsakad att i ett längre förord framhålla, huru den allmänna efterkrigsbristen, den därav följande krisen på många länders marknader, minskningen av produktionen beroende på svårigheterna att finna köpare och arbetslöshetskrisen, som blev resultatet härav, uppstodo i tur och ordning och satte sin prägel på den allmänna ekonomiska situationen.

Efter inträdandet av den ekonomiska depressionen ha problemen på arbetsförhållandenas område i många fall tagit ny form.

Resultatet av arbetsbyråns undersökning kommer att publiceras i fyra volymer på franska språket samt i förkortad form på ett par av de andra viktigare språken, såsom engelska och tyska.

Den första volymen har nu utkommit. Den inledes med ett brev från Albert Thomas, internationella arbetsbyråns direktör, till presidenten för byråns styrelse, i vilket han erinrar om upprinnelsen till undersökningen, de svårigheter av olika slag, som mött under undersökningens gång, och de diskussioner, som den givit anledning till. Därefter följer ett allmänt förord, i vilket lämnas en översikt över de förändringar, som ägt rum i den ekonomiska världssituationen sedan den tidpunkt, då man bestämde sig för att verkställa undersökningen.

Denna första volym innehåller upplysningar rörande planen för undersökningen, dess fortgång, texten till de frågeformulär, som utsänts, och en förteckning över de 29 regeringar, 180 industriella organisationer och 39 kooperativa förbund, som besvarat desamma, vidare en lista på 206 personer från olika länder, som man rådfört sig med, etc. Dessutom finnes en avdelning på över 200 sidor med en produktionsbibliografi, som avfattats på basis av de svar man fått mottaga från de olika regeringarna. Slutligen innehåller denna volym 40 statistiska tabeller och 92 diagram.

Rapportens andra del är under tryckning, och de två sista delarna väntas bliva färdiga inom loppet av två eller tre månader.

— Arbetslöner —

Arbetslönerna i Danmark under första kvartalet 1923. Den av statistiska departementet på grundval av arbetsgivarföreningens uppgifter utarbetade lönestatistiken utvisar för 1923 års första kvartal följande förändringar i lönenivån:

[1] Jfr. Soc. Medd. årg. 1921, sid. 857.

Öre per timme	Köpenhamn 1914	Köpenhamn 1922 4 kv.	Köpenhamn 1923 1 kv.	Övriga orter 1914	Övriga orter 1922 4 kv.	Övriga orter 1923 1 kv.	Hela landet 1914	Hela landet 1922 4 kv.	Hela landet 1923 1 kv.
Manliga arbetare:									
Yrkesarbetare	67·1	193	182	54·8	152	146	61·3	174	166
Icke yrkesarbetare	47·5	156	145	40·8	132	125	45·5	141	133
Tillsammans	61·0	177	165	48·2	140	133	55·0	156	147
Kvinnliga arbetare	32·3	95	90	25·7	81	78	29·6	90	85
Samtliga arbetare	**54·4**	**154**	**145**	**44·9**	**131**	**124**	**50·2**	**142**	**134**

Lönesänkningen beror i huvudsak på den enligt överenskommelse mellan huvudorganisationerna genomförda s. k. februariregleringen, varvid samtliga lönesatser minskades med 6 %, motsvarande levnadskostnadssiffrans nedgång från 212 till 198. Genom den numera genomförda nya halvårsregleringen (augustiregleringen) hava lönerna åter höjts med 3 %, varför genomsnittliga timförtjänsten under tredje kvartalet kan beräknas till c:a 138 öre.

(Statistiske Efterretninger.)

— Arbetsmarknad och arbetslöshet —

Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under augusti 1923. Hela antalet arbetslösa uppskattades den 31 augusti till c:a 15 800, fördelade på följande näringsgrenar:

Jordbruk och skogshushållning:		Träsmasse- o. pappersindustri	189
Jordbruk	501	Grafisk industri	47
Skogshushållning	420	Ej särskilt specificerade	989
Industri och hantverk:		Sjöfart och fiske	277
Gruvdrift och malmförädling	1 981	Handel och samfärdsel:	
Jord-, sten och glasindustri	1 757	Kontors-, bank- o. d. personal	157
Metall- och maskinindustri	2 979	Butiks- och magasinspersonal	220
Trävaruindustri	750	Hotell- och restaurangpersonal	25
Byggnadsverksamhet	585	Transportarbetare	365
Läder-, hår- och gummiindustri	84	Allmän o. litterär verksamhet	10
Textilindustri	69	Ej särskilt specificerade	74
Beklädnadsindustri	54	Husligt arbete	33
Närings- o. njutningsmedelsindustri	182	Annat arbete	3 893
Kemisk-tekn. o. belysningsindustri	133	Summa	**15 774**

Sedan innevarande års riksdag fastställt grunder för en uppdelning av arbetslöshetsklientelet på sådana arbetslösa, som kunde anses tillhöra det lokala överskottet av arbetskraft, och på sådana, vilka fortfarande skola anses vara i sina resp. yrken kvarstående, har arbetslöshetskommissionen anmodat arbetslöshetskommittéerna att till en början låta verkställa ett dylikt avskiljande av de arbetslösa inom gruv-, järnbruks- och verkstadsindustrierna samt beträffande gruppen affärsanställda. Resultatet av den sålunda företagna avskiljningsproceduren har blivit, att 1 365 arbetslösa under augusti hänförts till det lokala arbetskraftsöverskottet. De sålunda avskilda utgjorde inom gruvdriften och järnbruksindustrien 41·5 % av hela antalet arbetslösa, inom verkstadsindustrien 17·1 % och bland de affärsanställda 4·1 %.

Antalet arbetslösa, som åtnjöto understöd, utgjorde den 31 augusti 141. Antalet kommuner, som utövat av arbetslöshetskommissionen kontrollerad understödsverksamhet, uppgick till blott 4. I och med augusti månads utgång har all understödsverksamhet indragits.

Vid kommunala nödhjälpsarbeten (utan statsbidrag) sysselsattes i slutet av augusti månad 1 527 arbetare samt vid s. k. stats-kommunala arbeten (kommunal regi med statsbidrag), som under augusti bedrivits endast av Stockholms stad, 82 arbetare.

Vid augusti månads ingång voro 260 statliga nödhjälpsföretag igång mot 318 vid början av juli månad. Under augusti månads lopp ha 9 förut nedlagda företag återupptagits. Då under samma månad 45 företag avslutats eller tillfälligt nedlagts, utgjorde följaktligen antalet igång

varande företag vid utgången av augusti 224. Antalet vid sagda nödhjälpsarbeten sysselsatta arbetare samt kommissionens kostnader för dessa arbeten utgjorde som följer:

	Antal arbetare	Kostnader (i kronor)
Vid södra Sveriges statsarbeten	6 710	1 696 053
» Norrlands statsarbeten	2 868	805 522
» statens järnvägars automobilvägar	244	53 250
Summa	9 822	2 554 825

Härförutom voro under augusti 96 arbetslösa sysselsatta vid de under domänstyrelsens ledning stående arbetena med taxering av skogarna i Småland och Dalarna.

Läggas till ovan angivna utgifter kostnaderna för understödsverksamheten m. m., vilka uppgingo till c:a 199 000 kronor, befinnas kommissionens sammanlagda utbetalningar under augusti månad belöpa sig till 2·8 miljoner kronor samt under de åtta första månaderna av 1923 till sammanlagt 23·6 miljoner kronor.

Arbetslöshetskommissionens omorganisation. Kungl. Maj:t har den 17 september föreskrivit, att statens arbetslöshetskommission skall från och med den 1 oktober 1923 bestå av fem ledamöter samt att kommissionen skall inom sig utse ett av tre personer bestående arbetsutskott, som har att slutligt handlägga och avgöra sådana ärenden, vilka icke prövas böra handläggas i plenum. Samtidigt har bestämts, att frågor om arbetslösas avstängande från understöd på grund av arbetskonflikt hädanefter skola av vederbörande lokala understödsorgan hänskjutas till statens arbetslöshetskommission och avgöras av densamma i stället för att, såsom förut varit stadgat, först prövas av arbetsutskottet och därefter, om enighet inom utskottet ej förelegat, överlämnas till regeringens avgörande. Den genom Kungl. Maj:ts beslut den 10 mars 1922 tillsatta tremannanämnd, som skulle ha till uppgift att före dylika frågors avgörande avgiva yttrande till regeringen, men som hittills icke i något fall behövt anlitas, har härmed också upphört att fungera.[1]

Av arbetslöshetskommissionens hittillsvarande ledamöter hava statssekreteraren Sigurd Ribbing, ledamoten av riksdagens andra kammare, lantbrukaren Johan Jönsson i Revinge, sekreteraren hos arbetslöshetskommissionen Hilding Nordström, landsorganisationens ordförande Arvid Thorberg samt ingenjören Frithiof Dahl från den 1 oktober entledigats från dem meddelade uppdrag att vara ledamöter i kommissionen. Kvarstående äro sålunda kommissionens ordförande, direktören Allan Cederborg, byråassistenten Oskar Hagman, ledamoten av arbetsrådet Karl Holmström (*representant för arbetarna*) och direktören Erik Paues (*representant för arbetsgivarna*), varjämte som femte ledamot (tillika vice ordförande) förordnats byråchefen i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen Fredrik Enblom. Insättandet i kommissionen av en representant för nämnda ämbetsverk har särskilt föranletts därav, att det på grund av arbetslöshetens minskning torde bliva nödvändigt att vid avslutandet av en del såsom nödhjälpsarbeten påbörjade företag använda sådana medel, över vilka väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har närmaste vård.

Arbetsmarknaden i England under augusti 1923. Den försämring av arbetstillgången, som förmärktes under juli, fortsatte även i augusti. Arbetslösheten ökades sålunda inom fackföreningarna från 11·1 till 11·4 % och bland de enligt arbetslöshetslagen försäkrade från 11·3 till 11·5. Antalet vid arbetsförmedlingsanstalterna inregistrerade arbetssökande steg samtidigt från 1 235 000 till 1 266 000.

Antalet arbetsinställelser, som påbörjades under augusti, var 45 och antalet från föregående månad pågående 28. Antalet av samtliga arbetsinställelser berörda arbetare uppgick till c:a 68 000, mot 95 000 föregående månad och 31 000 i augusti 1922. Löneförhöjningar rapporterades under månaden för nära 250 000 arbetare, under det att över 180 000 fått vidkännas lönesänkningar.

(The Ministry of Labour Gazette.)

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 275.

Arbetsmarknaden i Tyskland under augusti 1923. De förut jämförelsevis gynnsamma förhållandena inom näringslivet förbyttes under augusti i en utpräglad försämring. Särskilt stark var denna inom metallindustrien, beklädnadsindustrien, byggnadsverksamheten och landtransport, men framför allt drabbades därav den stora massan av lönarbetare med växlande sysselsättning. Sjukkassestatistiken kunde sålunda uppvisa en nedgång av antalet försäkringspliktiga medlemmar med 2·6 %, och arbetslösheten inom fackföreningarna företedde en ökning från 3·5 % under juli till 6·3 % under augusti. Följden har blivit en kraftig stegring av antalet av offentliga medel understödda arbetslösa, nämligen från 138 278 den 1 augusti till 243 864 den 1 september, och siffran har även sedermera visat tecken till hastig ökning. Vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna visar sig omkastningen å arbetsmarknaden lika tydligt, i det antalet ansökningar om arbete på 100 lediga platser under augusti steg bland männen till 340 och bland kvinnorna till 173, emot resp. 212 och 131 föregående månad.

(Reichsarbeitsblatt.)

Frågan om arbetslöshetsförsäkring för hemarbetare i England. I anledning av en debatt i underhuset den 4 april 1922 tillsatte dåvarande arbetsministern en kommitté med uppgift att verkställa utredning och avgiva förslag angående möjligheten att utsträcka arbetslöshetslagens tillämpning till alla slag av hemarbetare, även sådana, som icke stode i bestämt kontraktsförhållande till någon viss arbetsgivare.[1] Kommittén, som till ordförande fick sir David Shackleton — regeringens ombud vid 1922 års arbetskonferens, jämte nuvarande arbetsministern sir Montagu Barlow — har den 30 maj 1923 avgivit sitt betänkande, vilket utmynnar i ett avstyrkande av den föreslagna utvidgningen av arbetslöshetsförsäkringen. Enligt kommitténs uppfattning skulle nämligen administrationen och kontrollen över densamma erbjuda nästan oöverstigliga svårigheter eller i varje fall medföra orimligt stora kostnader, i all synnerhet som man på hithörande områden i allmänhet icke har några fasta fackorganisationer att bygga på. Av tolv fackföreningar, till vilka kommittén vänt sig med begäran om yttrande i frågan, hava fyra icke alls inkommit med svar, fyra ha av olika skäl avstyrkt projektet, i ett fall synas meningarna ha varit delade, och endast tre organisationer ha uttalat sin anslutning. De förslag, som från dessa sistnämnda framförts för avhjälpande av vissa praktiska svårigheter vid försäkringen, hava emellertid av kommittén befunnits ogenomförbara. Föga mer givande äro de yttranden, som avgivits av lönenämnder (Trade Boards) och industriråd (Joint Industrial Councils). Inom industrirådet för skoindustrien hava t. ex. arbetarrepresentanterna förklarat, att de principiellt äro motståndare till hemarbetet och därför icke anse sig kunna framkomma med något uttalande. Beträffande möjligheten att upprätthålla kontroll över när en hemarbetare verkligen är arbetslös, uttalar kommittén, att detta måhända skulle kunna genomföras å en mindre ort, där alla arbetare vore väl kända å arbetsförmedlingen, men vore omöjligt i storstäderna, helst som man också måste taga med i räkningen, att arbetsgivare och arbetare kunde finna med sin fördel förenligt att i samförstånd avgiva bedrägliga uppgifter för att utfå understöd ur arbetslöshetskassan.

— Föreningsväsen —

Den internationella fackföreningsrörelsen under år 1922. De internationella facksekretariaten hade vid 1922 års slut sammanlagt 18·76 miljoner medlemmar, mot 20·29 miljoner vid årets början. *På de olika sekretariaten fördelade sig medlemsantalet sålunda:*

[1] Den engelska beteckningen »out-worker» har egentligen något vidare innebörd än det motsvarande svenska uttrycket »hemarbetare», enär därunder inbegripas alla arbetare, som äro sysselsatta utom en fabrik eller eljest utanför arbetsgivarens direkta tillsyn, oavsett om arbetet utföres i eller utom hemmet.

Bokbindare	193 280 [1]	Litografer	44 435
Byggnadsarbetare	1 146 881	Metallarbetare	3 257 211
Timmermän	113 410	Gruvarbetare	2 128 800
Handelsarbetare	809 087	Musiker	52 550 [1]
Beklädnadsarbetare	373 961	Målare	87 182
Diamantarbetare	18 633	Post-, telegraf- och telefonpersonal	508 700
Fabriksarbetare	1 955 590	Kakelugnsmakare och lergodsarbetare	13 500 [1]
Livsmedelsarbetare	564 141	Typografer	178 543
Pälsvaruarbetare	24 244 [1]	Stenarbetare	149 319
Glasarbetare	134 322	Tobaksarbetare	180 065
Frisörer	12 858 [1]	Textilarbetare	1 695 078
Hattarbetare	60 457	Transportarbetare	2 316 434
Restaurangpersonal	174 600	Träarbetare	839 821
Lantarbetare	954 458	Stats- och kommunalarbetare	427 027
Läderarbetare	345 783	Summa	**18 760 370**

Antalet till de internationella sekretariaten under året nyanslutna fackförbund har utgjort 41. Endast ett sekretariat, hattarbetarnas, har haft att anteckna minskning i fråga om antalet anslutna förbund. Medlemsminskningen har sålunda i huvudsak berott på sjunkande siffror inom de anslutna förbunden, såsom en naturlig följd av den under redogörelseåret rådande ekonomiska depressionen.

(Internationella fackliga centralens pressmeddelanden.)

Industriförbundsprincipens genomförande i Norge. Norska landsorganisationen beslöt vid sin kongress i april 1923, att fackföreningsrörelsen liksom i Sverige skulle omläggas enligt industriförbundsprincipen, så att samtliga arbetare vid en arbetsplats alltid skulle tillhöra en och samma organisation. Reformen skulle vara genomförd senast i juli 1924. I landsorganisationens Meddelelseblad ha nu lämnats en del uppgifter om hur omorganisationsarbetet hittills avancerat inom vissa industrier. Längst synes man ha hunnit bland byggnadsarbetarna, som redan beslutat sammankalla en kongress för att konstituera ett för alla hithörande fack gemensamt förbund. Den enda grupp, som här ställt sig avvisande, är murarna, vilka avbrutit det påbörjade samarbetet genom att utträda ur landsorganisationen.

En arbetargrupp, vars ställning i organisationen vållat särskilda svårigheter, är skogs- och flottningsarbetarna. Dessa ha hittills varit splittrade på tre skilda fackförbund, sågverks-, pappers- och lantarbetarförbunden. Då de båda förstnämnda förbunden även i andra avseenden ha gemensamma beröringspunkter, har landssekretariatet nu hemställt, att de snarast möjligt måtte sammanslutа sig till ett enda industriförbund. Intill dess denna sammanslutning blir genomförd, ha skogsarbetarna hänvisats att ansluta sig till pappersindustriarbetarförbundet, och skall i detta förbund plats även beredas för de fåtaliga organiserade arbetarna inom jordbruket, därest dessa efter skogsarbetarnas utbrytning befinnas sakna bärkraft att vidare kunna uppehålla en egen organisation.

Inom livsmedelsindustrien har bageriarbetarnas sammanslutning med de övriga facken mött en del svårigheter med hänsyn därtill, att ett bibehållande av bageriyrkets av ålder bestående självhjälpsorganisationer skulle kräva högre avgifter, än de andra arbetargrupperna anse sig kunna gå med på. Man har därför här tänkt sig att tillsvidare bibehålla ett självständigt bageriarbetarförbund i nära samarbete med det för övriga livsmedelsarbetare gemensamma industriförbundet.

Metallarbetarförbundet har redan för sin del beslutat omorganisationen och inlett förhandlingar med gjutarförbundet i frågan. Likaså är en dylik konferens förestående mellan de olika organisationerna inom textil- och beklädnadsindustrien.

Av de organisationer, som bland sina medlemmar räkna kommunalanställda, ha kommunalarbetarförbundet och tjänstemännens landsförbund inlett förhandlingar om sammanslutning, varemot en del förvecklingar uppstått genom att brandmännens förbund, som hittills också varit anslutet till landsorganisationen, uppsagt samarbetet och utträtt ur organisationen.

---

[1] Den 31 december 1921.

— Levnadskostnader —

Arbetslönernas köpkraft i Tyskland. I tyska landsorganisationens Korrespondenzblatt för den 22 september har framlagts en undersökning rörande arbetslönernas köpkraft under augusti 1923, avseende att bemöta det vid ett flertal tillfällen — bl. a. i rikskanslern Stresemanns tal den 12 september — framförda påståendet, att arbetarnas reallöner nu skulle stå högre än före kriget. Undersökningen har omfattat sex yrken, metallarbetare, typografer, snickare, murare, skräddare och bagare, samtliga i Berlin. Av utrymmesskäl ha i Korrespondenzblatt blott publicerats detaljsiffror för de fyra förstnämnda av dessa fack, och i nedanstående tabell återgivas av samma orsak endast metallarbetarnas siffror. Som av tabellen synes, har lönens köpkraft beräknats på så sätt, att de för en del olika livsförnödenheter gällande prisen omräknats i timlöner. Sammanställningen avser alltså att visa, hur många timmars arbete som vid varje tidpunkt erfordrats, för att en arbetare inom vidkommande yrke skulle kunna tjäna in inköpspriset för den ifrågavarande varumängden. De angivna varupriserna äro de, som enligt officiella prisnoteringar varit gällande vid början av veckan näst efter den, under vilken resp. timlön tillämpats, och siffrorna visa alltså lönens köpkraft vid den tidpunkt, då arbetaren först får densamma i sin hand (avlöningsdagen för metallarbetare i Berlin är måndag).

Timlönens köpkraft för en metallarbetare i Berlin i augusti—september 1923, i jämförelse med juli 1914.

	Minuthandelspris				Antal timlöner, som fordras för att köpa den angivna varumängden			
		1923 (1 000 Mark)				1 9 2 3		
	Juli 1914 (Mark)	6 aug.	20 aug.	3 sept.	Juli 1914	6 aug.	20 aug.	3 sept.
1 Pfund bröd (å brödkort)	0·14	4	31	137	0·2	0·07	0·1	0·2
1 » » (utan »)	0·14	30	96	333	0·2	0·5	0·3	0·4
1 » margarin	0·80	200	700	1 600	1·1	3·4	2·3	1·9
1 » flott	0·80	230	840	2 400	1·1	4·0	2·8	2·9
1 » smör	1·40	300	1 200	3 400	2·0	5·2	4·0	4·0
1 » potatis	0·03	13	28	46	0·04	0·2	0·09	0·05
1 » morötter	0·05	18	60	80	0·07	0·3	0 2	0·1
1 » kålrötter	0·04	·	·	100	0·06	·	·	0·1
1 » gula ärter	0·26	60	220	650	0·4	1·0	0.7	0·8
1 » bönor	0·24	60	250	750	0·3	1·0	0·8	0·9
1 » gryn	0·20	46	170	500	0·3	0·8	0·6	0·6
1 » makaroner	0·40	65	240	600	0·6	1·1	0·8	0·7
1 » risgryn	0·25	60	200	600	0·4	1·0	0·7	0·7
1 » vetemjöl	0·23	48	180	500	0·3	0·8	0·6	0 6
1 » rågmjöl	0·18	36	120	360	0·3	0·6	0·4	0·4
1 » oxkött	0·75	220	860	2 000	1·1	3·8	2·9	2·4
1 » fläsk	0·70	260	·	3 600	1·0	4·5	·	4·3
1 » socker	0·24	12	70	420	0·3	0·2	0·2	0·5
1 liter mjölk	0·22	21	120	400	0·3	0·4	0·4	0·5
1 ägg	0·10	17	60	300	0·1	0·3	0·2	0·4
1 centner kolbriketter	0·95	227	955	3 314	1·4	3·9	3·2	3·9
1 kostym, ordinär	60·00	15 000	65 000	420 000	85·7	258·6	216·7	500·0
1 » enklare	50·00	10 000	35 000	400 000	71·4	172·4	116·7	476·2
1 skjorta	3·50	2 238	3 209	14 799	5·0	38·6	10·7	17·6
1 par stövlar	10·50	10 327	14 812	87 533	15·0	178·1	49·4	104·2
1 » strumpor	0·95	516	741	3 877	1·4	8·9	2·5	4·6
1 hatt	3·50	2 980	4 306	22 364	5·0	51·4	14·4	26·6
1 handduk	0·90	2 754	3 950	20 676	1·3	47·5	13·2	24·6
1 kökshandduk	0·35	172	247	1 292	0·5	3·0	0·8	1·5

I undersökningen har vidare den timlön, enligt vilken veckolönen vid en viss tidpunkt utbetalats, ställts i relation till det indextal för levnadskostnadsstegringen, som fastställts för resp. avlöningsdagar. För metallarbetarna bliva jämförelsetalen följande:

	Juli 1914	1923 6 aug.	1923 20 aug.	1923 3 sept.
Timlön för fullgod metallarbetare . . . . . Mark	0·70	58 000	300 000	840 000
»Reallön» enligt gällande levnadskostnadsindex . .	0·70	0·39	0·41	0·46

De övriga i undersökningen medtagna facken visa under augusti ännu lägre löner än metallarbetarna. Under första veckan i september blev emellertid läget något omkastat, så att murare, bagare och typografer kommo upp på en högre lönenivå, medan snickare och skräddare fortfarande stodo under metallarbetarna. Ifrågavarande förskjutningar liksom den dagliga nedgången av penningvärdet belyses av nedanstående tablå, i vilken timlönerna på samma sätt som ovan omräknats även enligt levnadskostnadsindex för påföljande vecka, då detta indextal närmast kan anses beteckna lönernas köpkraft under slutet av den mellanliggande veckan.

	Lön i juli 1914	Reallön under konsumtionsveckan 6—11 aug. 1923		20—25 aug. 1923		3—8 sept. 1923	
		månd.	lörd.	månd.	lörd.	månd.	lörd.
Metallarbetare	0·70	0·39	0·13	0·41	0·25	0·46	0·17
Murare	0·84	0·20	0·07	0·30	0·19	0·58	0·21
Snickare	0·70	0·30	0·10	0·35	0·22	0·41	0·15
Typografer	0·65	0·20	0·07	0·36	0·22	0·59	0·22
Skräddare	0·70	0·24	0·08	0·33	0·21	0·38	0·14
Bagare	0·56	0·17	0·06	0·34	0·21	0·63	0·23

Enligt vad denna tablå utvisar, måste arbetaren, därest han icke haft tillfälle att redan vid veckans början förvandla hela sin lön i livsförnödenheter, vara beredd på att under de följande dagarna se dess köpkraft ytterligare nedsatt till hälften eller en tredjedel. Och under de veckor, som gått, sedan denna statistik utarbetats, har utvecklingen efter allt att döma fortgått i samma riktning. För veckan 10—15 september beräknades en metallarbetare i bästa fall ha haft 90—95 miljoner mark att leva på, vilket enligt då gällande dollarkurs skulle motsvarat ca 4·20 guldmark.

— Nykterhetsrörelsen —

Rusdrycksförbudet i Manitoba upphävt. Enligt meddelande från svenska generalkonsulatet i Brittiska Nordamerika har provinsen Manitobas parlament under dess session innevarande år antagit en lag rörande försäljning av spritdrycker, som beräknas träda i kraft den 1 oktober 1923. Enligt lagen kommer all försäljning av sprithaltiga drycker, med undantag av öl, att ske genom regeringens försorg.

Genom denna lag upphäves det förut rådande rusdrycksförbudet i ovannämnda provins.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

September månad år 1923.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under september månad.

Översikt av verksamheten under *september* månad 1923.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	3 918	3 019	2 575	4 513	4 382	3 010	8 431	7 401	5 585
Stockholms län	2 259	1 783	1 621	547	573	288	2 806	2 356	1 909
Uppsala stad och län	1 077	703	521	258	233	165	1 335	936	686
Södermanlands län	992	626	475	502	561	324	1 494	1 187	799
Östergötlands län	1 628	949	746	976	836	555	2 604	1 785	1 301
Norrköping	659	328	286	245	239	159	904	567	445
Jönköpings län	472	255	201	211	205	124	683	460	325
Kronobergs län	73	45	34	104	143	59	177	188	93
Norra Kalmar län	91	56	46	53	68	37	144	124	83
Södra Kalmar län	355	255	208	168	143	86	523	398	294
Gottlands län	55	79	47	44	46	17	99	125	64
Blekinge län	460	332	256	364	289	185	824	621	441
Kristianstads län	1 024	785	601	557	527	322	1 581	1 312	923
Malmöhus län: Malmö	1 471	642	555	1 360	1 025	706	2 831	1 667	1 261
Malmöhus län: Lund	269	209	193	129	120	74	398	329	267
Malmöhus län: Landskrona	334	207	195	32	51	15	366	258	210
Malmöhus län: Hälsingborg	639	431	385	305	229	190	944	660	575
Malmöhus län: Ystad	174	116	98	162	97	61	336	213	159
Malmöhus län: Trälleborg	284	248	226	48	35	33	332	283	259
Malmöhus län: Eslöv	226	180	167	28	29	17	254	209	184
Malmöhus län: Skurup	68	94	50	28	52	21	96	146	71
Malmöhus län: Hvellinge	164	173	150	27	27	19	191	200	169
Hallands län	283	245	158	173	169	120	456	414	278
Göteborgs och Bohus län	243	131	93	131	140	60	374	271	153
Göteborg	3 234	1 892	1 800	1 312	1 353	955	4 546	3 245	2 755
Älvsborgs län	197	126	92	91	150	51	288	276	143
Skaraborgs län	1 012	921	499	528	873	370	1 540	1 794	869
Värmlands län	141	153	119	189	261	148	330	414	267
Örebro län	623	372	297	429	579	360	1 052	951	657
Västmanlands län	680	455	374	441	449	272	1 121	904	646
Kopparbergs län	313	140	131	281	251	176	594	391	307
Gävle stad och län	259	124	120	170	166	127	429	290	247
Västernorrlands län	399	148	148	104	90	63	503	238	211
Jämtlands län	170	70	62	226	235	194	396	305	256
Västerbottens län	178	109	95	171	160	129	349	269	224
Norrbottens län	157	122	93	140	162	99	297	284	192
Tillsammans september 1923	**24 581**	**16 523**	**13 717**	**15 047**	**14 948**	**9 591**	**39 628**	**31 471**	**23 308**
» augusti 1923	*23 730*	*13 102*	*10 760*	*11 539*	*12 090*	*7 219*	*35 269*	*25 192*	*17 979*
» september 1922	31 986	15 136	13 141	14 697	14 958	9 306	46 683	30 094	22 447
» » 1921	48 888	13 884	12 448	14 216	14 452	8 599	63 104	28 336	21 047
» » 1920	17 129	14 261	10 847	11 142	14 706	7 929	28 271	28 967	18 776

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar per 100 led. pl.			Tillsatta platser per 100 lediga		
					sept. 1923	aug. 1923	sept. 1922	sept. 1923	aug. 1923	sept. 1922
Manliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	8 076	8 641	8 473	6 440	102	128	147	76	71	76
Industri och hantverk	4 998	5 644	2 039	1 513	277	321	455	74	80	88
Sjöfart och fiske	3 880	4 011	1 937	1 839	207	213	308	95	97	98
Handel och samfärdsel	1 778	1 992	1 376	1 282	145	215	246	93	91	94
Husligt arbete	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Annat arbete	3 493	4 292	2 698	2 643	159	166	122	98	94	98
Summa	**22 226**	**24 581**	**16 523**	**13 717**	**149**	**181**	**211**	**83**	**82**	**87**
Kvinnliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	1 227	1 261	2 021	830	62	51	63	41	35	43
Industri och hantverk	550	687	343	224	200	175	258	65	60	68
Sjöfart och fiske	196	208	89	78	·	148	·	·	86	·
Handel och samfärdsel	2 127	2 370	1 377	977	172	125	192	71	70	70
Husligt arbete	7 617	10 062	11 112	7 479	91	89	86	67	62	65
Annat arbete	444	459	6	3	·	·	·	·	·	·
Summa	**12 161**	**15 047**	**14 948**	**9 591**	**101**	**95**	**98**	**64**	**60**	**62**
Tillsammans										
Jordbruk och skogshushållning . .	9 303	9 902	10 494	7 270	94	113	126	69	64	67
Jordbruk	9 216	9 810	10 439	7 231	94	113	122	69	64	67
Skogshushållning	87	92	55	39	·	·	·	·	·	·
Industri och hantverk	5 548	6 331	2 382	1 737	266	298	429	73	77	86
Gruvdrift och malmförädling . . .	170	186	50	22	·	·	·	·	·	·
Jord-, sten- och glasindustri . . .	206	221	66	51	·	·	·	·	·	·
Metall- och maskinindustri . . .	1 899	2 069	424	296	488	540	1666	70	76	81
Trävaruindustri	268	289	97	55	·	345	498	·	65	73
Byggnadsverksamhet	1 100	1 227	924	651	133	157	123	70	79	90
Läder-, hår- och gummiindustri . .	62	80	37	32	·	·	·	·	·	·
Textilindustri	104	118	19	7	·	·	·	·	·	·
Beklädnadsindustri	297	347	132	85	263	260	347	64	69	64
Närings- och njutningsmedelsindustri	459	696	416	353	167	166	192	85	84	84
Kemisk-teknisk o. belysningsindustri	73	78	39	38	·	·	·	·	·	·
Trämasse- och pappersindustri . .	88	97	26	23	·	·	·	·	·	·
Grafisk industri	126	134	9	6	·	·	·	·	·	·
Ej särskilt specificerade	696	789	143	118	552	649	·	83	86	·
Sjöfart och fiske	4 076	4 219	2 026	1 917	208	209	301	95	97	97
Handel och samfärdsel	3 905	4 362	2 753	2 259	158	160	218	82	78	82
Kontors-, bank- o. d. personal . .	500	507	68	55	·	·	·	·	·	·
Butiks- och magasinspersonal . . .	846	926	418	388	222	377	312	93	86	88
Hotell- och restaurangpersonal . .	1 242	1 464	1 006	717	146	98	160	71	69	75
Transportarbetare	1 034	1 165	1 001	905	116	170	214	90	92	89
Allmän och litterär verksamhet . .	271	283	199	135	142	99	113	68	67	74
Ej särskilt specificerade	12	17	61	59	·	·	·	·	·	·
Husligt arbete	7 618	10 063	11 112	7 479	91	89	86	67	62	65
Annat arbete	3 957	4 751	2 704	2 646	176	183	130	98	94	98
Summa	**31 387**	**39 628**	**31 471**	**23 308**	**126**	**140**	**155**	**74**	**71**	**75**

Utanför resp. länsförmedlingsanstalters rapporteringsområden tillsattes under månaden 3 032 platser, varav 2 583 manliga och 449 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 2 849, 2 405 och 444 samt under nästlidna månad resp. 2 245, 1 874 och 371.

	Arbetsförmedlings-anstalter	Jordbruk m. m.			Skogshus-hållning			Gruvdrift o. malmförädling			Jord-, sten- o. glasindustri			Metall- o. maskin-industri		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**8 549**	**8 418**	**6 401**	**92**	**55**	**39**	**186**	**50**	**22**	**219**	**65**	**51**	**2 026**	**406**	**284**
1	Stockholms stad	45	3	3	2	—	—	3	—	—	11	4	3	443	159	88
2	Stockholms län	1 627	1 619	1 471	6	3	2	4	—	—	21	—	—	72	8	6
3	Uppsala stad och län	665	534	364	6	—	—	4	—	—	14	3	3	28	1	1
4	Södermanlands län	659	528	386	2	2	2	—	—	—	—	—	—	101	14	9
5	Östergötlands län	1 157	824	629	5	2	2	3	6	6	6	—	—	110	8	8
6	Norrköping	297	222	184	1	—	—	1	—	—	3	—	—	40	5	3
7	Jönköpings län	161	133	84	—	—	—	—	—	—	—	4	4	99	5	3
8	Kronobergs län	39	37	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—
9	Kalmar län	122	142	102	—	—	—	—	—	—	1	13	1	55	3	2
10	Gottlands län	33	48	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
11	Blekinge län	163	164	102	—	—	—	—	—	—	28	—	—	28	1	1
12	Kristianstads län	595	664	487	7	—	—	1	—	—	91	32	32	61	9	7
13	Malmöhus län: Malmö	109	247	189	—	—	—	—	—	—	6	1	—	191	29	20
14	Hälsingborg	100	180	144	1	—	—	3	—	—	5	—	—	32	4	2
15	Övriga anstalter	613	989	853	—	—	—	—	2	2	3	—	—	230	38	27
16	Hallands län	153	186	106	—	—	—	1	—	—	5	1	1	22	11	8
17	Göteborgs och Bohus län	54	81	48	—	1	1	—	—	—	3	—	—	23	—	—
18	Göteborgs stad	103	169	146	—	—	—	—	—	—	1	—	—	288	88	82
19	Älvsborgs län	45	55	25	—	—	—	—	—	—	3	2	2	16	9	5
20	Skaraborgs län	867	845	429	—	—	—	—	—	—	8	5	5	19	1	1
21	Värmlands län	84	89	69	3	8	3	—	—	—	2	—	—	6	—	—
22	Örebro län	336	259	196	32	21	15	80	12	11	1	—	—	20	3	3
23	Västmanlands län	368	295	242	2	—	—	53	30	3	—	—	—	78	4	3
24	Kopparbergs län	54	32	27	6	2	2	11	—	—	4	—	—	27	4	3
25	Gävle stad och län	10	8	4	1	—	—	21	—	—	2	—	—	17	1	1
26	Västernorrlands län	13	7	7	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3	—	—
27	Jämtlands län	25	21	18	18	16	12	—	—	—	—	—	—	5	—	—
28	Västerbottens län	48	33	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	1	1
29	Norrbottens län	4	4	3	—	—	—	—	—	—	1	—	—	3	—	—
	Kvinnliga avdelningen	**1 261**	**2 021**	**830**	—	—	—	—	—	—	**2**	**1**	—	**43**	**18**	**12**
1	Stockholms stad	17	2	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	29	10	6
2	Stockholms län	74	111	52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län	63	54	39	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	104	177	79	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	177	209	136	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Norrköping	18	19	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	16	42	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Kronobergs län	13	39	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	13	43	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gottlands län	4	18	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	31	58	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	125	176	67	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	14	37	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	5	3
14	Hälsingborg	12	6	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Övriga anstalter	62	124	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Hallands län	42	42	21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	36	32	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	1	26	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	3	3
19	Älvsborgs län	3	15	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	126	325	103	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	22	47	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	82	159	56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	134	163	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	32	35	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	9	7	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	5	19	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	19	25	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	5	9	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Trävaru-industri			Byggnads-verksamhet			Läder-, här- o. gummi-industri			Textil-industri			Beklädnads-industri			Närings- o. njut-ningsmedels-industri			Kem.-tekn. o. belysnings-industri			
Ans.	L.p.	T. p	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p	T.p	
286	**95**	**54**	**1 227**	**924**	**651**	**65**	**23**	**20**	**69**	**6**	**3**	**95**	**22**	**14**	**488**	**282**	**275**	**61**	**27**	**27**	
40	42	15	429	607	360	7	5	3	4	—	—	23	3	—	310	257	257	7	—	—	1
19	1	1	100	29	28	3	2	2	—	—	—	10	1	1	10	1	1	1	—	—	2
12	3	3	8	—	—	1	—	—	—	—	—	4	—	—	10	1	—	—	—	—	3
27	3	3	7	4	4	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	4
22	4	2	93	17	14	4	—	—	2	—	—	1	—	—	16	3	2	3	—	—	5
18	—	—	40	6	6	1	—	—	25	—	—	3	—	—	10	—	—	—	—	—	6
7	2	—	23	3	3	2	1	1	1	—	—	1	—	—	2	1	—	10	—	—	7
2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	3	—	—	8
6	—	—	12	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	3	1	1	9
—	—	—	1	6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	10
3	—	—	16	9	5	1	—	—	—	—	—	2	2	1	6	1	1	1	—	—	11
32	3	1	23	5	5	—	—	—	3	—	—	1	1	1	16	5	5	—	—	—	12
9	9	5	129	31	31	8	—	—	2	1	—	13	2	—	15	1	—	13	—	—	13
1	—	—	40	14	14	5	—	—	3	—	—	1	—	—	2	1	—	3	11	11	14
1	3	2	25	14	14	30	14	14	5	—	—	8	—	—	34	—	—	—	12	12	15
2	—	—	10	10	9	—	—	—	3	—	—	1	—	—	3	2	—	—	—	—	16
5	—	—	28	5	4	—	—	—	8	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	1	17
12	7	6	92	87	81	—	1	—	6	5	3	6	13	11	11	1	1	9	1	1	18
5	2	2	15	1	1	—	—	—	4	—	—	—	—	—	2	—	—	1	1	1	19
2	—	—	8	5	5	2	—	—	2	—	—	—	—	—	17	8	6	5	—	—	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21
3	—	—	12	3	3	—	—	—	—	—	—	15	—	—	—	—	—	—	—	—	22
9	2	2	23	4	4	—	—	—	—	—	—	2	—	—	5	—	—	—	—	—	23
4	2	1	20	11	11	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	24
11	—	—	13	1	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	4	—	—	1	—	—	25
3	—	—	5	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	26
12	—	—	8	10	10	—	—	—	—	—	—	1	—	—	6	—	—	—	—	—	27
17	12	11	13	8	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28
2	—	—	33	29	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	29
3	**2**	**1**	—	—	—	**15**	**14**	**12**	**49**	**13**	**4**	**252**	**110**	**71**	**208**	**134**	**78**	**17**	**12**	**11**	
2	2	1	—	—	—	3	3	1	13	4	2	135	60	42	115	55	33	9	3	3	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	2	4	2	1	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	5	4	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	8	7	5	16	8	5	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	1	1	1	2	—	—	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	1	1	1	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	2	2	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	1	2	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	3	3	1	1	1	—	2	2	12
—	—	—	—	—	—	—	10	10	9	1	1	52	14	9	27	9	3	3	1	1	13
—	—	—	—	—	—	4	—	—	4	—	—	13	—	—	6	—	—	—	—	—	14
—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	8	—	—	—	1	—	—	—	—	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	1	—	3	1	1	—	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17
1	—	—	—	—	—	5	1	1	14	4	1	17	15	6	6	22	15	2	4	3	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	16	22	13	—	—	—	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	1	1	—	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	—	—	—	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29

	Arbetsförmedlings-anstalter	Trämasse- o. pappersindustri			Grafisk industri			Industri o. hantverk, ej specific.			Sjöfart och fiske			Kontors-, bank- o. d. personal		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**54**	**9**	**9**	**121**	**8**	**5**	**747**	**122**	**98**	**4011**	**1937**	**1839**	**314**	**53**	**41**
1	Stockholms stad	16	—	—	57	4	1	252	66	49	552	369	355	161	25	19
2	Stockholms län	1	—	—	1	—	—	43	1	1	24	3	3	7	—	—
3	Uppsala stad och län	1	—	—	6	2	2	17	—	—	3	—	—	1	—	—
4	Södermanlands län	—	—	—	1	—	—	16	7	5	46	14	13	2	—	—
5	Östergötlands län	2	—	—	1	—	—	24	1	1	5	—	—	9	—	—
6	Norrköping	5	1	1	15	—	—	4	—	—	76	58	58	4	—	—
7	Jönköpings län	2	—	—	1	—	—	11	—	—	1	1	1	3	1	1
8	Kronobergs län	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	—	—	—	—	—	—	3	2	2	171	100	96	1	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	22	14	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	12	1	1	87	72	71	—	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	3	—	—	44	4	4	8	7	7	2	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	1	—	—	14	1	1	140	8	8	213	131	121	57	5	5
14	Hälsingborg	2	—	—	4	—	—	8	1	1	298	186	182	2	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	2	—	—	36	2	2	132	45	45	3	1	1
16	Hallands län	1	—	—	1	—	—	2	—	—	51	25	25	1	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	8	3	3	1	—	—	1	—	—	26	12	10	3	—	—
18	Göteborgs stad	8	4	4	6	1	1	53	23	18	1780	625	599	31	15	12
19	Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	4	—	—	1	—	—	3	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	3	—	—	2	—	—	1	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	—	—	—	2	—	—	6	17	13	—	—	—
22	Örebro län	—	—	—	1	—	—	10	—	—	3	—	—	1	—	—
23	Västmanlands län	—	—	—	3	—	—	47	1	1	1	1	1	7	—	—
24	Kopparbergs län	3	1	1	—	—	—	2	1	1	—	—	—	4	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	2	—	—	5	1	1	95	56	56	—	—	—
26	Västernorrlands län	—	—	—	1	—	—	1	—	—	325	109	109	—	—	—
27	Jämtlands län	2	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	4	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	4	2	2	30	26	23	5	5	2
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	2	1	1	64	58	37	2	1	1
	Kvinnliga avdelningen	**43**	**17**	**14**	**13**	**1**	**1**	**42**	**21**	**20**	**208**	**89**	**78**	**193**	**15**	**14**
1	Stockholms stad	30	10	7	9	1	1	4	2	1	113	37	35	89	7	6
2	Stockholms län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	—	—	—
3	Uppsala stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	2	—	—	—	—	—	9	3	3	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	1	—	—	—	—	—	—	6	6	—	—	—	5	—	—
6	Norrköping	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1
8	Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	4	4	—	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	2	4	4	2	—	—	24	9	9	6	2	1	74	4	4
14	Hälsingborg	2	—	—	—	—	—	3	1	1	13	12	12	—	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
16	Hallands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	5	3	3	2	—	—	—	—	—	59	28	20	5	1	1
19	Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—
22	Örebro län	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—
23	Västmanlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	3	1	1
26	Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	1	1	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	—	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1

Butiks- o. magasins-personal			Hotell- o. restaurang-personal			Transport-arbetare			Allmän o. litterär verksamhet			Handel och samfärdsel, ej specific.			Husligt arbete			Annat arbete			
Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	
528	**343**	**336**	**82**	**57**	**54**	**1 024**	**871**	**801**	**29**	**4**	**4**	**15**	**48**	**46**	**1**	—	—	**4 292**	**2 698**	**2 643**	
273	283	278	38	26	25	378	423	382	15	4	4	2	16	16	1	—	—	849	723	717	1
17	2	2	3	2	2	63	33	32	5	—	—	—	—	—	—	—	—	222	78	69	2
8	1	1	1	—	—	22	10	9	1	—	—	—	—	—	—	—	—	265	148	138	3
9	4	4	—	—	—	23	5	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	96	45	45	4
7	1	1	1	1	1	44	33	32	1	—	—	1	1	1	—	—	—	111	48	47	5
6	7	7	2	2	2	19	15	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	89	12	12	6
2	—	—	1	—	—	15	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	130	101	101	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21	8	8	8
2	—	—	2	—	—	10	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	56	46	46	9
—	—	—	1	—	—	3	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	2	2	10
4	—	—	3	—	—	13	14	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	93	68	66	11
15	—	—	2	1	1	7	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	113	52	49	12
56	10	10	5	3	3	88	45	44	5	—	—	—	1	1	—	—	—	397	117	117	13
3	—	—	2	—	—	23	13	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	101	21	20	14
9	5	5	2	3	3	42	35	35	—	—	—	8	—	—	—	—	—	336	64	64	15
1	1	1	1	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22	8	8	16
6	—	—	—	—	—	6	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	69	26	26	17
72	27	25	5	6	5	156	200	190	1	—	—	4	30	28	—	—	—	590	589	587	18
3	—	—	1	2	2	13	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	81	51	51	19
5	1	1	2	1	1	11	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	58	51	47	20
1	—	—	—	—	—	4	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33	37	33	21
7	—	—	3	—	—	14	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	84	72	67	22
3	—	—	—	2	2	11	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	68	114	114	23
1	—	—	4	4	4	12	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	160	79	78	24
5	—	—	—	—	—	13	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57	51	51	25
2	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38	29	29	26
8	1	1	3	3	3	9	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	67	17	16	27
2	—	—	—	—	—	7	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47	18	15	28
1	—	—	—	—	—	9	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	35	23	20	29
398	**75**	**52**	**1382**	**949**	**663**	**141**	**130**	**104**	**254**	**195**	**131**	**2**	**13**	**13**	**10 062**	**11 112**	**7 479**	**459**	**6**	**3**	
152	30	19	595	332	222	40	37	29	157	70	49	1	13	13	2 857	3 698	2 536	141	6	3	1
7	—	—	38	27	19	—	—	—	14	21	14	—	—	—	407	407	199	—	—	—	2
—	—	—	16	13	10	—	—	—	—	1	1	—	—	—	176	165	115	2	—	—	3
2	—	—	22	16	9	1	2	1	1	4	3	—	—	—	358	354	225	—	—	—	4
7	3	3	42	30	19	3	1	1	16	14	11	—	—	—	662	558	369	36	—	—	5
1	—	—	19	12	9	4	7	6	1	4	4	—	—	—	172	196	131	22	—	—	6
1	1	1	11	11	8	2	—	—	—	2	2	—	—	—	169	147	98	5	—	—	7
1	1	1	5	6	4	—	—	—	1	—	—	—	—	—	84	97	45	—	—	—	8
2	1	1	12	11	9	—	—	—	2	—	—	—	—	—	169	154	101	18	—	—	9
—	2	—	2	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36	23	14	—	—	—	10
3	1	1	23	18	13	2	—	—	1	—	—	1	—	—	298	204	145	—	—	—	11
15	3	3	53	46	37	4	3	3	—	—	—	—	—	—	353	293	206	—	—	—	12
153	15	11	96	55	34	55	57	42	18	7	4	—	—	—	750	795	563	61	—	—	13
4	3	3	29	23	16	—	1	1	1	—	—	—	—	—	192	183	155	22	—	—	14
1	1	1	11	13	10	6	2	2	—	3	1	—	—	—	348	267	178	14	—	—	15
—	—	—	12	12	11	—	2	2	2	5	5	—	—	—	100	106	80	11	—	—	16
—	—	—	25	13	10	—	—	—	—	3	3	—	—	—	67	88	45	2	—	—	17
34	5	1	122	43	25	15	15	14	15	12	2	—	—	—	896	1 170	859	113	—	—	18
2	—	—	17	21	10	—	—	—	4	3	2	—	—	—	65	108	38	—	—	—	19
6	2	2	30	36	24	—	—	—	4	9	4	—	—	—	345	478	224	—	—	—	20
—	—	—	11	14	11	—	—	—	—	4	2	—	—	—	155	194	116	—	—	—	21
1	—	—	24	24	18	2	—	—	6	2	2	—	—	—	297	393	284	6	—	—	22
—	2	2	24	27	21	5	1	1	2	3	2	—	—	—	273	253	166	—	—	—	23
—	—	—	42	32	25	2	—	—	3	5	4	—	—	—	202	179	129	—	—	—	24
—	—	—	8	6	5	—	2	2	5	8	4	—	—	—	135	141	108	6	—	—	25
1	—	—	13	15	14	—	—	—	—	2	—	—	—	—	83	69	48	—	—	—	26
2	2	—	44	52	41	—	—	—	1	13	12	—	—	—	171	149	129	—	—	—	27
1	1	1	16	13	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	130	118	100	—	—	—	28
2	2	2	20	25	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	112	125	73	—	—	—	29

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna
den 31 augusti 1923.

Fackförbund	Redovisade avdelningar	Redovisade medlemmar [1]		Arbetslösa					Arbetslediga på grund av				Arbetslöshetsdagar	
		Hela antalet	Därav kvinnor	till följd av arbetsbrist	av tillfällig orsak	Tillsammans Antal	Tillsammans %	Därav kvinnor	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	annan orsak	Antal redovisade arbetare	Antal dagar under månaden
Bleck- o. plåtslagaref.	31	1 196	—	39	1	**40**	**3·3**	—	49	—	26	1	930	1 273
Bokbindareförbundet .	12	629	402	31	-	**31**	**4·9**	20	22	—	1	21	458	503
Bryggeriindustriarb.-f.	24	2 844	585	66	—	**66**	**2·3**	40	108	—	23	—	1 974	1 721
De förenade förbunden	48	2 798	400	259	40	**299**	**10·7**	49	100	14	38	1	2 083	5 917
Elektriska arbetareförb.	51	1 524	—	137	2	**139**	**9·1**	—	25	57	48	7	1 156	3 375
Gjutareförbundet . . .	77	3 024	2	298	39	**337**	**11·1**	—	97	78	52	17	1 864	6 180
Grov- o. fabriksarb.-f.	136	11 526	817	1 877	278	**2 155**	**18·7**	198	479	94	164	86	7 533	41 509
Gruvindustriarb.-f. . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Handelsarbetareförb. .	87	6 008	1 434	341	—	**341**	**5·7**	20	128	13	75	—	4 138	8 672
Hatt-o pälsindustriarb.-f.	12	567	345	118	1	**119**	**21·0**	104	9	—	3	12	317	1 264
Hattarbetare	4	243	182	112	1	**113**	**46·5**	102	6	—	—	3	235	1 158
Pälsvaruarbetare . .	8	324	161	6	—	**6**	**1·9**	2	3	—	3	9	82	106
Kommunalarbetareförb.	60	6 065	89	96	—	**96**	**1·6**	—	242	—	16	2	2 433	1 668
Litografiska förbundet	15	727	—	11	—	**11**	**1·5**	—	17	—	13	—	—	—
Livsmedelsarbetareförb.	38	3 406	896	189	10	**199**	**5·8**	34	46	—	53	5	3 090	4 915
Metallindustriarb.-f. .	93	39 330	[2] .	[2] .	[2] .	**4 236**	**10·8**	[2] .	[2] .	[2] .	[2] .	[2] .	36 583	104 361
Järnbruksarbetare . .	35	8 199	·	·	·	**500**	**6·1**	·	·	·	·	·	7 023	14 826
Verkstadsarbetare . .	58	31 131	·	·	·	**3 736**	**12·0**	·	·	·	·	·	29 560	89 535
Murareförbundet . . .	35	2 065	-	18	18	**36**	**1·7**	—	34	11	7	2	356	914
Måleriarbetareförb. . .	24	1 041	1	8	2	**10**	**1·0**	—	19	2	1	2	100	165
Pappersindustriarb.-f. .	50	6 075	237	94	37	**131**	**2·2**	23	226	6	96	4	2 250	2 103
Sadelm.- o. tapetseraref.	16	213	5	13	2	**15**	**7·0**	-	7	—	6	—	114	393
Sko- o. lädervaruindustriarb.-f.	33	6 680	1 830	315	6	**321**	**4·8**	51	214	—	127	1	3 433	6 156
Skrädderiarbetareförb.	30	3 615	2 283	261	46	**307**	**8·5**	221	102	—	8	1	2 405	5 235
Stenindustriarbetareförb. .	42	2 003	-	41	6	**47**	**2·3**	—	61	—	28	4	791	806
Stuckatörförbundet . .	3	46	—	2	—	**2**	**4·3**	—	1	—	—	—	33	39
Sågverksindustriarb.-f.	84	7 455	4	794	132	**926**	**12·4**	—	284	1	109	13	3 672	11 908
Textilarbetareförbundet	35	5 665	3 105	63	4	**67**	**1·2**	29	306	—	60	27	1 560	900
Tobaksindustriarb.-f. .	10	3 026	2 432	175	6	**181**	**6·0**	102	204	—	12	5	1 694	2 602
Transportarbetareförb.	20	1 201	405	100	—	**100**	**8·3**	—	51	—	3	1	495	2 069
Träarbetareförbundet .	111	6 813	19	656	35	**691**	**10·1**	9	281	46	63	4	5 874	13 802
Tunnbinderiarbetaref. .	13	284	—	47	—	**47**	**16·5**	—	17	—	—	—	267	1 123
Typografförbundet . .	16	653	12	59	—	**59**	**9·0**	2	13	—	21	2	588	2 872
Väg- o. vattenb.-arb.-f.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa [3]	1 206	126 479	·	·	·	11 009	8·7	·	·	·	·	·	86 191	232 445

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan icke meddelas, i vad mån siffrorna avse hela antalet medlemmar inom fackförbunden. På grundval av dessa siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende. — [2] Uppgift saknas. — [3] Enär uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, ha slutsummor i vissa kolumner icke nedräknats.

Internationell översikt. En sammanställning av tillgänglig arbetslöshetsstatistik från Sverige och vissa andra länder visar följande procenttal för månaderna augusti 1922—augusti 1923.

	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.
Sverige	16·7	15·1	15·5	17·2	21·7	21·4	20·8	19·9	15·6	10·6	9·8	9·7	8·7
Norge	11·2	11·1	10·5	10·6	13·2	12·4	12·4	11·9	9·0	8·6	7·7	6·5	6·4
Danmark	11·1	10·6	11·3	15·2	20·3	21·5	23·2	16·0	11·5	9·1	8·1	7·4	7·6
England	14·4	14·6	14·0	14·2	14·0	13·7	13·1	12·3	11·3	11·3	11·1	11·1	11·4
Tyskland	0·7	0·8	1·4	2·0	2·8	4·4	5·5	5·6	7·0	6·2	4·1	3·5	6·3
Nederländerna	9·2	9·1	9·6	11·3	15·1	19·3	13·7	13·0	10·4	9·6	13·7	12·4	12·9
Belgien	4·4	3·8	3·9	3·8	3·8	3·9	3·1	2·6	2·4	3·6	2·6	2·2	1·9
Kanada	3·6	2·8	3·9	6·2	6·4	7·8	6·4	6·8	4·6	4·5	3·4	2·9	—
Nya Syd-Wales	11·9	8·8	10·4	8·6	8·4	10·8	4·1	10·5	14·8	6·3	10·0	—	—

Levnadskostnader under tredje kvartalet 1923.

Prisstatistik och indexberäkningar.

På grundval av från 49 ombudsorter inhämtade prisuppgifter har socialstyrelsen numera verkställt beräkningar rörande levnadskostnadernas allmänna förskjutningar från juli 1914 till 1 oktober 1923. I fråga om ombudsorganisationen har från 1 oktober den förändringen vidtagits, att Kopparbergs köping avförts som ombudsort och ersatts med Filipstad.

I efterföljande sammanställning lämnas redogörelse för de förändringar, som under det senast tilländalupna kvartalet träffat de olika posterna.

I indexberäkningen ingående huvudposter.

Livsmedel, bränsle och lyse. De prisuppgifter, som beträffande posterna livsmedel, bränsle och lyse användas vid indexberäkningen, avse samtliga kvartalets sista månad. För livsmedel insamlas uppgifter varje vecka å färskvaror (smör, ägg, kött, fläsk och fisk), varefter medeltal tagas för samtliga veckor under månaden; övriga varor noteras en gång i månaden, omkring den 15. Vid sistnämnda tidpunkt inhämtas jämväl noteringar å bränsle- och lyseartiklar. Under hänvisning till sammandragstabellen för livsmedelspriserna (sid. 936—937) och tabellerna över kreaturs- och fiskpriser i vissa större städer (sid. 948—952) må följande anföras rörande de under kvartalet iakttagna prisväxlingarna å de särskilda varuslagen.

Medelpriserna å *mjölk* voro såväl i juni som i september för oskummad och separerad vara resp. 23 och 9 öre per liter. Å en del ombudsorter har emellertid, såsom en följd av de starkt höjda smörpriserna, tendensen särskilt under kvartalets senare del varit tydligt stigande, ehuru ej av tillräcklig

omfattning för att åstadkomma ett höjt medelpris. Särskilt markerad var uppgången i Sundsvall, där den söta mjölken stigit med ej mindre än 9 öre. Det därigenom uppnådda priset, 30 öre per liter, är det högsta i riket och återfinnes, förutom i Sundsvall, endast i Vilhelmina och Kiruna.

Såsom i föregående kvartalsredogörelse framhölls, sjönko partipriserna å *smör* synnerligen kraftigt under juni, och för sista veckan av månaden var partinoteringen 2·07 kr. per kg., ett pris som med endast 3 öre översteg det vid motsvarande tidpunkt 1914 noterade. En utveckling i rakt motsatt riktning har försiggått under redovisningskvartalet, i det att vecka för vecka större eller mindre höjning ägt rum. Mejerismör, som enligt den officiella svenska smörnoteringen i slutet av juni betingade ovannämnda 2·07 kr. per kg., hade till den senaste noteringen i september stigit till 3·33 kr. Anledningen till den starka uppgången torde vara dels minskad inhemsk produktion, dels ökad efterfrågan på den engelska marknaden till följd av brist på kolonialsmör. De hastigt stigande partipriserna åstadkommo givetvis prisstegring även inom detaljhandeln. Med hänsyn till det låga prisläget vid juli månads början blevo emellertid styrelsens medelnoteringar å smör för juli lägre än för juni, resp. 3·04 och 2·90 kr. per kg. för mejeri- och landssmör mot 3·19 och 3·12 kr. för juni. Under augusti utgjorde medelpriset 3·39 kr. för mejerismör och 3·23 kr. för landssmör. Efter ytterligare kraftig uppgång i september blevo medelpriserna för denna månad resp. 3·85 och 3·66 kr. per kg. Priserna å *ost* ha delvis också tenderat uppåt, ehuru förändringen av medelnoteringarna varit tämligen obetydlig. *Margarin*priserna ha fluktuerat rätt väsentligt. Sålunda företogo fabrikerna under senare delen av juli en genomgående prissänkning, vilken för växtmargarinets vidkommande belöpte sig till 20 öre per kg. Denna sänkning kom emellertid ej till synes i styrelsens medelnotering för juli, enär de lägre priserna ej tillämpades vid den för uppgifternas insamlande bestämda tidpunkten. Genomsnittspriset, som för sistnämnda månad var 1·84 kr. per kg., sjönk däremot i augusti till 1·65 kr. Den genomförda prisnedsättningen ägde dock ej länge bestånd, enär fabrikerna på grund av stegrade råvarupriser sågo sig nödsakade att i september åter höja priserna till den gamla nivån. Denna åtgärd föranledde ungefär motsvarande höjning av detaljpriserna, och genomsnittspriset å växtmargarin blev för september månad 1·82 kr. per kg.

Priserna å *färska ägg* voro under kvartalets första månad tämligen konstanta, och detaljmedelpriset för juli var detsamma som för juni, eller 1·83 kr. per tjog. Under augusti och september ha däremot ovanligt starka prisstegringar förekommit. Partinoteringen, som för sista veckan av juli sattes till 1 kr. per kg. (1 tjog = 1·2 kg.), steg successivt till 2·04 kr. under sista veckan av september. Fullt så kraftig har ej stegringen varit i detaljhandeln, men genomsnittssiffrorna 2·25 kr. per tjog för augusti och 2·85 kr. för september beteckna dock en för årstiden ovanligt kraftig uppgång.

Medelpriset å *potatis* av den nya skörden utgjorde i juli 2·64 kr. per 5 l. och har sedan som vanligt sjunkit ganska raskt; sålunda var priset i

augusti 95 öre och i september 58 per 5 l. För belysande av prisläget i jämförelse med de föregående åren meddelas följande sammanställning av medelpriserna å potatis av den nya skörden under de olika månaderna av tredje kvartalet åren 1914—1923.

	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923
				(öre per 5 liter)						
juli	103	131	106	202	342	143	282	164	180	264
augusti	56	43	45	90	132	61	100	84	58	95
september	36	29	37	59	92	53	72	63	45	58

Som synes ställa sig årets priser relativt höga, detta närmast beroende på att skörden avsevärt försenats på grund av den olämpliga väderleken. Även om någon justering av septembersiffran kan vara att vänta, torde man ha anledning antaga, att det kommande komsumtionsårets priser skola bliva ej så obetydligt högre än det senaste årets.

Medelpriserna å *mjöl* äro desamma som i juni, med undantag av att vetemjöl gått ned 1 öre per kg. under september; noteringarna för vissa slag av *bröd* ha ytterligare sjunkit något.

Under föregående kvartal konstaterades, att jämsides med en stigande tendens å kreatursmarknaden flertalet slag av *kött* varit föremål för prishöjning. Under det nu gångna kvartalet är det endast nötkreatur och kött därav, som fortsatt att stiga; i övrigt har prisfall ägt rum. Höjningen av nötköttspriset från juni till september inskränker sig till 3 öre per kg., eller 1 à 2 %; motsvarande stegringssiffra i fråga om nötkreatur är 4 à 5 % (jfr sid. 950—952). Gödkalvstek har fallit 7 öre och spädkalvstek 4 öre per kg. (cirka 3 % nedgång mot 8 % för levande kalvar). I fråga om färskt fårkött har sänkningen varit betydligt kraftigare, och har medelpriset å denna vara gått ned med 9 %; för levande får är prisfallet dubbelt så stort. *Fläsk* visar obetydlig nedgång; priserna för resp. färsk och salt svensk vara voro i juni 2·10 och 2·22 kr. och i september 2·08 och 2·19 kr. per kg. I motsats till fläskpriserna förete svinpriserna en svag stegringstendens.

Medelnoteringen å *kaffe* är så gott som oförändrad, dock med någon nedgångstendens. Under senare hälften av juni sänktes priset å *socker* med 5 öre per kg., varigenom genomsnittspriset nedbringades från 1·13 kr. per kg. i juni till 1·08 kr. i juli. Efter ytterligare sänkning utgjorde medelnoteringen 1.03 kr. för augusti, vilken siffra kvarstått oförändrad under september.

Vad slutligen *bränsle* och *lyse* beträffar, ha de under kvartalet inträffade prisförskjutningarna varit av ringa betydelse. Fotogenpriset är oförändrat, och samtliga bränsleartiklar med undantag av bränntorv utvisa något sänkta medelpriser.

Sammanfattning av livsmedelsprisernas förändringar sedan juli 1914. Till belysande av de allmänna förändringar, som med avseende å livsmedelspriserna (inberäknat bränsle och lyse) ägt rum i detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med september 1923, meddelas i tabellen å sid. 928 tvenne indexserier, vilka utarbetats på sätt förut beskrivits i Sociala Meddelanden

Livsmedelskostnadernas (inkl. bränsle och lyse) förändringar 1914—1923.

Indextal (juli 1914 = 100).

År	Medeltal för						Aritmetiska (»oväg-da») medeltal	»Väg-da» indextal	Relativ sedel-cirkulation[2]
	Mejeri-prod., ägg o. marga-rin (10 varu-slag)[1]	Bröd, mjöl och gryn (11 varu-slag)	Kött (8 varu-slag)	Fisk (9 varu-slag)	Övriga födoämnen (6 varu-slag)	Bränsle och lyse (7 varu-slag)			
1914 Juli	100	100	100	100	100	100	**100**	**100**	105
3:e kv.	101	109	98	102	103	107	**103**	**103**	121
4:e kv.	110	118	95	102	112	108	**108**	**107**	128
1915 1:a kv.	112	124	106	103	128	112	**114**	**113**	133
2:a kv.	114	135	123	102	135	119	**121**	**121**	130
3:e kv.	124	133	137	118	129	135	**129**	**124**	131
4:e kv.	141	124	140	142	130	151	**138**	**128**	136
1916 1:a kv.	143	124	144	150	137	159	**143**	**130**	144
2:a kv.	146	125	157	152	138	167	**148**	**134**	151
3:e kv.	152	126	182	176	150	187	**162**	**142**	156
4:e kv.	170	131	193	196	168	192	**175**	**152**	168
1917 1:a kv.	179	159	192	203	202	207	**190**	**166**	185
2:a kv.	190	161	193	188	225	228	**197**	**175**	201
3:e kv.	203	158	190	202	228	264	**208**	**181**	210
4:e kv.	237	161	212	251	221	330	**235**	**201**	233
1918 1:a kv.	275	173	285	286	241	347	**268**	**227**	260
2:a kv.	283	188	445	323	237	352	**305**	**255**	285
3:e kv.	304	189	506	377	234	372	**330**	**277**	307
4:e kv.	414	244	490	430	266	395	**372**	**320**	339
1919 1:a kv.	400	255	467	354	295	414	**364**	**335**	340
2:a kv.	403	256	474	307	284	389	**352**	**328**	328
3:e kv.	383	264	476	303	259	370	**343**	**311**	313
4:e kv.	383	274	407	294	240	393	**332**	**308**	314
1920 1:a kv.	331	278	360	272	243	410	**316**	**293**	316
2:a kv.	303	296	349	255	243	447	**316**	**295**	320
3:e kv.	308	301	355	277	241	500	**331**	**304**	326
4:e kv.	325	293	329	266	237	488	**323**	**301**	322
1921 1:a kv.	276	257	287	245	225	407	**283**	**266**	312
2:a kv.	228	240	265	218	209	339	**250**	**240**	295
3:e kv.	224	236	254	226	204	276	**237**	**231**	280
4:e kv.	225	203	212	206	194	219	**210**	**210**	265
1922 1:a kv.	179	191	192	205	194	217	**196**	**188**	260
2:a kv.	154	183	188	180	197	210	**185**	**180**	256
3:e kv.	160	174	197	186	199	196	**186**	**180**	243
4:e kv.	173	162	186	174	180	192	**178**	**172**	235
1923 1:a kv.	163	158	182	169	172	193	**173**	**166**	239
2:a kv.	150	157	179	159	173	195	**169**	**162**	239
3:e kv.	152	155	176	164	174	192	**169**	**162**	239
Juli	144	156	177	162	177	194	**168**	**160**	238
Aug.	149	155	176	163	172	191	**168**	**161**	242
Sept.	162	155	176	166	173	190	**170**	**165**	237

[1] Från och med 1920 9 varuslag.

[2] För ytterligare belysning av frågan rörande penningens under kristiden minskade köpkraft har i denna kolumn insatts av professor Gustav Cassel beräknade och genom välvilligt tillmötesgående styrelsen tillhandahållna indextal rörande den relativa sedelcirkulationen. (Rörande principerna för cirkulationssiffrornas beräkning hänvisas till professor Cassels bok: Dyrtid och sedelöverflöd.)

(årg. 1920, sid. 752 ff.). Av dessa indexserier är det den »vägda», som kommer till användning vid beräknandet av de totala levnadskostnadernas förändringar.

Bostad. Enligt vad som framgått av uppgifter från ett flertal hyresnämnder i riket, har sedan föregående undersökningstillfälle, den 1 oktober 1922, med det nya hyresåret höjning av bostadshyrorna ägt rum, och den genomsnittliga stegringen sedan 1914 belöper sig nu till c:a 78 % (mot 63 % under de två föregående åren). Denna procentsiffra kommer att gälla under det nu inträdda hyresåret.

Beklädnad. Uppgifterna angående beklädnadsartiklar avse de priser, som gällde omkring den 20 i kvartalets sista månad. I fråga om insamlingsförfarandet etc. hänvisas till Soc. Medd., årg. 1920, s. 549 samt 1922, s. 155.

Nedanstående tabell åskådliggör de prisförändringar, som till beklädnadsposten hörande artiklar varit underkastade från juli 1914 fram till oktober 1923.

Den nu slutförda undersökningen visar, att ett fortsatt prisfall ägt rum, ehuru sänkningen knappast är nämnvärd. Den genomsnittliga stegringen av beklädnadskontot sedan 1914 torde för närvarande kunna beräknas till 94 % (mot 96 % ett kvartal tidigare).

Beklädnadsartiklar.

Medelpris för socialstyrelsens ombudsorter.

Beklädnadsartiklar	1914 (mitten)	Dec. 1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	Jan. 1923	April 1923	Juli 1923	Okt. 1923
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Tyger och garner:												
Ylletyg (till damklänning) . pr m.	2·50	5·00	7·00	13·50	13·75	12·00	6·75	4·45	4·20	4·15	4·05	4·00
Bomullstyg (till dito) . . . pr m.	0·50	0·80	1·15	2·50	1·90	2·15	1·45	1·05	1·00	0·95	0·95	0·95
Ullgarn . . » kg.	6·50	20·00	27·00	50·00	45·00	36·40	16·50	11·95	11·45	10·85	10·75	10·65
Herrkläder:												
Herrkostym, best. .	65·00	90·00	120·00	205·00	228·00	270·00	222·00	169·00	158·00	156·00	155·00	154·00
» konf. .	40·00	60·00	80·00	130·00	135·00	179·00	141·00	108·00	101·00	99·00	98·00	97·00
Vinteröverrock, best.	70·00	95·00	118·00	195·00	217·00	260·00	214·00	166·00	154·00	152·00	151·00	151·00
» konf.	40·00	60·00	75·00	123·00	130·00	167·00	131·00	102·00	96·00	95·00	94·00	93·00
Bomullsskjorta . .	2·00	3·00	4·00	7·25	7·25	7·00	4·75	3·70	3·55	3·50	3·45	3·45
Tröja (ullbomull) .	1·50	2·50	3·75	8·00	7·00	6·00	5·25	4·25	4·05	3·75	3·70	3·55
Kalsonger »	1·75	2·75	4·00	8·50	7·50	6·50	5·50	4·55	4·30	4·05	3·90	3·80
Yllestrumpor . . .	1·25	2·50	3·10	5·50	4·75	5·00	3·25	2·35	2·20	2·15	2·15	2·15
Arbetsblus	1·75	—	—	—	7·25	7·90	5·75	4·35	4·15	4·10	4·10	4·05
Skodon:												
Kängor, smorläder .	8·50	16·50	21·00	29·00	31·00	33·50	22·50	15·50	14·00	13·75	13·75	13·75
Stövlar	16·50	31·50	38·00	63·00	62·50	65·00	41·50	28·75	26·25	26·00	25·75	26·00
Kängor av boxkalv:												
mans-	13·00	19·50	26·00	39·25	40·25	44·25	31·75	22·00	19·75	19·25	19·00	19·00
dam-	11·50	17·00	23·00	36·75	37·50	41·50	29·75	21·50	19·50	19·00	18·75	18·75
barn-	7·00	10·50	13·50	19·50	17·25	19·50	15·50	12·00	11·25	11·00	11·00	11·00
Halvsulning och klackning . . .	3·50	5·50	6·75	8·25	9·75	11·15	9·95	8·00	7·45	7·25	7·05	7·00

Framräknas stegringssiffrorna för de olika artiklarna från 1914 till oktober 1923, visar det sig, att herrkläder stigit med c:a 150 %. Underkläder uppvisa en genomsnittlig stegringssiffra av över 100 %, under det att för bomullstyg ökningen ej är mer än 90 % och för ylletyg 60 %. Ullgarn företer en uppgång med cirka 65 % och strumpor med 70 %. Genomsnittsstegringen för skodon är 57 % och för halvsulning 100 %.

Skatter. Skatteberäkningarna, vilka tidigare utförts endast en gång om året, verkställas fr. o. m. 1 oktober 1922 två gånger årligen, varvid omräkning av kommunalskatten äger rum den 1 april samt av krono- och landstingsskatterna den 1 oktober (se härom Soc. Medd., årg. 1922, s. 947). Resultatet av den omräkning, som nu företagits av dessa båda sistnämnda skatteposter, har blivit en ytterligare sänkning av skatteindexen med 10 enheter eller till 201. Den inkomst, varpå dessa skatter beräknats, avser nämligen 1922 års löner, vilka enligt tillgänglig lönestatistik voro lägre än närmast föregående års.

Övriga utgifter. Beräkningarna rörande denna post avse dels priser omkring den 20 i kvartalets sista månad, dels taxor såvitt möjligt fr. o. m. kvartalsskiftet. Den nu avslutade undersökningen ger vid handen, att en obetydlig sänkning ägt rum under sistförflutna kvartal, och uppgår den procentuella stegringen från juli 1914 numera till 87 %. Motsvarande siffra för förra kvartalet var 88 %.

I efterföljande tablå meddelas indextal för vissa viktigare poster inom gruppen »övriga utgifter», med utgångspunkt från 1914 års siffra, som satts lika med 100. Jämförbara uppgifter föreligga från och med år 1919.

	1914 (mitten)	1919	1920	1921	1922	1922				1923			
						jan.	apr.	juli	okt.	jan.	apr.	juli	okt.
Inventarier (möbler, kökssaker m. m.)	100	295	306	269	211	231	211	204	197	195	193	192	191
Tvätt och renhållning	100	372	293	229	186	203	183	180	176	165	166	171	164
Hygien (sjukvård och hälsovård) . .	100	199	220	230	208	214	207	206	205	199	199	193	193
Intellektuella ändamål	100	234	255	293	229	238	226	226	226	220	220	220	220
Förenings- och försäkringsavgifter .	100	134	175	187	187	189	189	184	184	176	175	175	175
Nöjen och förströelser	100	205	233	236	217	227	219	213	209	208	208	208	208
Resor (järnvägs- och spårvägsresor) .	100	193	241	259	219	219	219	219	219	219	219	218	218
Telefon, post- och skrivutensilier . .	100	165	229	240	205	225	206	206	181	181	181	179	179
Arbetshjälp i hemmet	100	200	252	279	222	260	216	206	206	202	196	196	196
Samtliga poster	**100**	**216**	**233**	**231**	**200**	**210**	**200**	**195**	**195**	**190**	**188**	**188**	**187**

Sammanfattning. Levnadskostnadsindex.

Under det att de å sid. 928 angivna indexsiffrorna, vilka framräknas månatligen, endast gälla de förändringar, som drabbat priserna å livsmedel, bränsle och lyse, avser socialstyrelsens vid varje kvartalsskifte meddelade

levnadskostnadsindex förutom nyssnämnda poster jämväl kostnaderna för bostad, beklädnad, skatter och »övriga utgifter».

Den nu senast utförda beräkningen rörande levnadskostnadernas förskjutningar sedan juli 1914 avser prisläget omkring den 1 oktober 1923 och hänför sig som förut till en s. k. normalfamilj (man, hustru och två barn) med en utgiftsstat före kriget av c:a 2 000 kr. Beträffande tillvägagångssättet vid framräknandet av denna index hänvisas till Soc. Medd. årg. 1918, s. 186.

Förhållandet mellan utgifterna för *årsbudgetens särskilda huvudposter*, beräknade enligt prisläget dels vid mitten av år 1914 och dels vid tidpunkten för resp. indexberäkningar, belyses genom efterföljande översikt.

	Föde- och njutnings-ämnen	Bostad	Bränsle och lyse	Beklädnad	Skatter	Övriga utgifter	Summa utgifter	Ökn. l. minskn. i % fr. närmast föreg. beräkn.
1914 juli	100	100	100	100	100	100	**100**	—
1916 dec.	152	108	168	160	109	125	**139**	+ 39·2
1917 maj	174	108	190	170	109	130	**152**	+ 9·1
sept.	180	112	240	210	109	150	**166**	+ 9·3
1918 1 jan.	214	112	275	250	109	175	**192**	+ 15·6
1 april	229	112	280	270	114	185	**203**	+ 5·8
1 juli	258	112	286	285	114	195	**219**	+ 8·2
1 okt.	281	112	305	350	114	220	**242**	+ 10·5
1919 1 jan.	323	120	381	350	114	225	**267**	+ 10·0
1 april	327	120	367	320	160	215	**265**	— 0·5
1 juli	318	120	326	310	160	210	**257**	— 3·0
1 okt.	311	130	294	330	160	215	**257**	—
1920 1 jan.	307	130	307	345	160	220	**259**	+ 0·5
1 april	287	130	333	370	290	230	**265**	+ 2·4
1 juli	287	130	372	390	290	235	**270**	+ 1·8
1 okt.	298	155	400	390	290	245	**281**	+ 4·3
1921 1 jan.	286	155	380	355	290	245	**271**	— 3·6
1 april	247	155	316	295	372	235	**249**	— 8·0
1 juli	231	155	264	270	372	225	**236**	— 5·5
1 okt.	228	163	231	250	372	220	**231**	— 2·0
1922 1 jan.	202	163	207	240	372	210	**216**	— 6·5
1 april	184	163	196	225	264	200	**195**	— 9·5
1 juli	178	163	188	210	264	195	**190**	— 2·8
1 okt.	180	163	183	205	263	195	**190**	—
1923 1 jan.	166	163	188	203	263	190	**183**	— 3·7
1 april	164	163	188	199	211	188	**177**	— 3·3
1 juli	158	163	185	196	211	188	**174**	— 1·7
1 okt.	163	178	183	194	201	187	**177**	+ 1·8

Som av sammanställningen framgår, utgör den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 till det senaste undersökningstillfället, den 1 oktober 1923, 77 % och kan sålunda betecknas med indexsiffran 177. Detta innebär, att en normalfamilj med en årsbudget före kriget av 2 000 kr. numera måste giva ut 3 543 kr. för att kunna uppehålla sin tidigare levnadsstandard.

I jämförelse med indexsiffran vid närmast föregående kvartalsskifte visar den nu framräknade en uppgång med 3 enheter eller 1·8 %. Bidragande till höjningen ha varit *stegringar* av livsmedels och hyresposterna. Livsmedelspostens uppgång hänför sig till de tidigare omnämnda större eller mindre prishöjningarna å diverse varuslag, bland vilka särskilt märkas smör,

ägg och potatis. I detta sammanhang erinras om att prisuppgifterna på livsmedel samt bränsle och lyse äro de i följande tabell sid. 936—937 angivna och för september månad insamlade. Hyrespostens stegring betingas av den uppgång av hyresnivån, som gjort sig gällande i och med hyresregleringens upphörande. Skattepostens *sänkning* har i avsevärd grad motverkat totalindexens uppgång, under det att nedgången för bränsle och lyse, beklädnad samt »övriga utgifter» varit av mindre betydelse.

Internationell översikt.

I anslutning till den föregående redogörelsen för levnadskostnaderna under tredje kvartalet 1923 lämnas i omstående tabeller en översikt av partiprisens förändringar i Sverige samt levnadskostnadernas förskjutningar i de länder, som äga en användbar statistik häröver. Beträffande såväl primärmaterialets beskaffenhet som de använda beräkningsmetoderna och vissa i samband därmed vidtagna förändringar hänvisas till förut lämnade redogörelser i denna tidskrift (årg. 1923, sid. 146 och 420). De tidigare meddelade indextalen för Schweiz (schweiziska kooperativa förbundets livsmedelsindices) hava utbytts mot officiella indextal, sedan numera sådana, innefattande livsmedel, bränsle och lyse samt kläder och baserade på en år 1920 företagen budgetundersökning, börjat offentliggöras.

Av *tab. A* över detalj- och partipriserna förändringar i Sverige framgår, att såväl de förra som de senare under de sista månaderna varit tämligen stabila. Någon uppgång av detaljpriserna har dock ägt rum i september.

Jämföres utvecklingen i Sverige, Norge och Danmark (*tab. B* och *C*), finner man enligt senast tillgängliga jämförbara uppgifter, att Sverige alltjämt har att uppvisa den lägsta totalindexen; därnäst kommer Danmark. Även indexsiffrorna för de särskilda huvudposterna äro i allmänhet lägst i Sverige och högst i Norge. Under den senaste tiden har i samtliga tre länderna någon höjning av prisnivån ägt rum. Såsom tidigare i denna publikation påpekats, äro de i tab. B upptagna danska gruppindextalen i vissa fall omräknade i syfte att göra dem mera jämförbara med de svenska. I officiell, okorrigerad form voro de danska gruppsiffrorna för juli 1923: livsmedel 188; bostad 160; bränsle och lyse 282; kläder, skodon och tvätt 239; skatter, kontingenter o. d. 254; övriga utgifter 206.

Inom övriga europeiska länder med högvärdig valuta — England, Holland, Schweiz — har utvecklingen under innevarande år nära anslutit sig till den för de tre skandinaviska länderna karakteristiska, d. v. s. inga större förändringar ha ägt rum; dock har på allra sista tiden någon stegringstendens förmärkts. Indextalen för Finland, liksom också för Frankrike och Belgien, visa uppgång, medan i Italien en viss stabilitet för närvarande synes råda. Vad Tyskland beträffar, har levnadskostnadsnivån sprungit upp till en svindlande höjd, i det att från årsskiftet till september indextalet mer än 20-tusendubblats. Förenta staterna visa stillastående, och för övriga utomeuropeiska länder kan likaledes konstateras en så gott som oförändrad prisnivå.

Tab. A. Detalj- och partipriser i Sverige.

Tid		Socialstyrelsens detaljprisindex		Kommerskollegii partiprisindex									Göteborgs Handelstidnings partiprisindex
		Samtl. levnadskostnader	Livsm., bränsle, lyse	Samtl. varor	Samtl. råvaror	Samtl. fabrikat	Vegetabil. livsm.	Animal. livsm.	Fodermedel	Bränsle	Textilvaror (råvar. o. fabrik.)	Lädervaror (råvar. o. fabrik.)	
juni/juli	1915	(115)	122	.	.	.	.	.	.	.	.	.	145
»	1916	(130)	136	.	.	.	.	.	.	.	.	.	183
»	1917	159	175	.	.	.	.	.	.	.	.	.	239
»	1918	219	261	.	.	.	.	.	.	.	.	.	334
»	1919	257	319	.	.	.	.	.	.	.	.	.	324
»	1920	270	294	375	381	370	271	285	293	664	471	311	366
»	1921	236	234	222	212	231	230	212	189	210	242	186	218
»	1922	190	179	174	153	192	183	157	161	140	216	133	164
dec./jan.	1923	183	168	163	151	173	148	164	136	145	212	131	155
juni/juli	»	174	161	164	151	176	149	145	140	153	213	127	160
juli/aug.	»	.	160	162	149	174	147	142	137	152	211	127	157
aug./sept.	»	.	161	162	151	171	144	146	142	150	211	127	160
sept./okt.	»	177	165	162	151	171	141	157	128	152	211	128	155

Tab. B. Levnadskostnader i Sverige, Norge och Danmark. Indextal för de särskilda huvudposterna (livsmedel, bostad, bränsle och lyse, kläder, skatter, övriga utgifter).

Tid		Sverige						Norge						Danmark					
		L.	Bo.	Br.	Kl.	Sk.	Övr.	L.	Bo.	Br.	Kl.	Sk.	Övr.	L.	Bo.	Br.	Kl.	Sk.	Övr.
juni/juli	1915	123	.	113	.	.	.	.	.	.	.	.	.	128	100	130	110	100	100
»	1916	134	.	150	.	.	.	.	.	.	.	.	.	146	102	175	160	100	121
»	1917	177	110	215	190	109	140	.	.	.	.	.	.	166	105	220	190	100	146
»	1918	258	112	286	285	114	195	271	111	517	304	.	210	187	108	275	260	100	197
»	1919	318	120	326	310	160	210	289	123	335	420	352	277	212	113	292	310	162	224
»	1920	287	130	372	390	290	235	311	147	478	336	487	276	253	130	563	355	227	247
»	1921	231	155	264	270	372	225	290	161	366	292	732	344	239	141	401	242	526	203
»	1922	178	163	188	210	264	195	227	168	265	249	770	295	188	155	301	214	377	195
dec. jan.	1923	166	163	188	203	263	190	215	173	236	237	738	273	184	155	277	218	377	204
juni/juli	»	158	163	185	196	211	188	213	173	242	230	738	262	192	160	282	236	329	207
juli/aug.	»	158	.	183	.	.	.	218	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
aug./sept.	»	158	.	183	.	.	.	220	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
sept./okt.	»	163	178	183	194	201	187	—	—	—	—	—	—	.	.	.	.	.	.

Tab. C. Levnadskostnader. Internationell översikt.

Tid		Sverige	Norge	Danmark	Finland	England	Tyskland (1914=1)	Frankrike (Paris)	Belgien	Holland (Amsterdam)	Schweiz	Italien		Förenta staterna	Kanada	Sydafr.	Australien
												Rom	Milano				
juni juli	1915	(115)	.	116	.	125	.	.	.	.	.	99	.	105	97	105	108
»	1916	(130)	.	136	.	148	.	.	.	.	.	116	.	118	102	112	116
»	1917	159	.	155	.	180	.	.	.	142	.	146	.	142	130	122	113
»	1918	219	252	182	.	203	.	.	.	183	.	197	286	174	146	131	118
»	1919	257	280	211	.	208	.	238	.	195	.	205	280	177	155	145	129
»	1920	270	302	262	.	252	.	341	453	217	.	313	441	217	190	179	153
»	1921	236	302	237	1110	219	.	307	379	208	216	387	494	180	155	162	149
»	1922	190	255	199	1109	184	54	302	366	187	162	429	488	167	147	135	139
dec./jan.	1923	183	242	198	1141	178	685	300	384	176	—	438	504	170	149	132	140
juni/juli	»	174	239	204	1087	169	7650	331	419	173	165	—	491	170	146	131	—
juli/aug.	»	.	.	.	1090	171	37651	.	429	.	.	—	487	.	145	130	.
aug./sept.	»	.	.	.	1141	173	586045	.	439	.	.	—	483	.	—	—	.
sept./okt.	»	177	—	.	—	—	15000000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Livsmedelskostnadernas förändringar å vissa orter i riket.

Utgifter för livsmedel, bränsle och lyse för en normalfamilj med en utgiftsstat år 1914 av c:a 2 000 kronor.[1]

A. Juli 1914 = 100.

Ort	1914		1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923		
	Juli	2:dra halvåret									1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet
Stockholm	100	106	123	140	179	283	330	307	239	181	163	159	163
Södertälje	100	106	121	138	178	273	319	298	229	174	161	154	157
Uppsala	100	108	125	142	185	281	334	314	249	184	169	162	160
Nyköping	100	104	119	138	180	268	319	293	229	173	162	156	158
Eskilstuna	100	105	120	136	183	267	319	289	228	170	158	153	155
Linköping	100	107	123	143	188	277	330	306	243	187	175	169	170
Norrköping	100	105	121	138	179	267	320	298	230	177	162	158	160
Motala	100	104	125	146	190	280	332	310	240	181	169	163	164
Jönköping	100	104	122	141	179	271	326	304	237	177	165	162	160
Växjö	100	105	123	142	178	267	322	300	233	182	171	168	164
Kalmar	100	104	120	140	182	260	297	277	222	172	159	154	154
Västervik	100	103	119	136	175	261	307	291	223	171	159	154	155
Visby	100	106	122	137	170	249	305	289	229	175	159	155	155
Karlskrona	100	105	127	145	181	253	303	284	229	180	168	163	162
Kristianstad	100	108	130	149	192	283	318	296	236	178	166	161	161
Malmö	100	104	124	142	187	281	318	295	233	181	168	165	166
Lund	100	105	127	145	186	278	312	292	230	178	165	159	158
Landskrona	100	106	130	146	189	275	325	306	244	184	169	164	165
Hälsingborg	100	105	126	145	185	276	313	293	236	179	163	161	160
Ystad	100	105	131	148	188	281	312	297	231	178	162	158	155
Halmstad	100	106	127	146	187	274	310	290	232	178	164	160	158
Göteborg	100	106	127	147	192	299	337	318	254	191	179	178	175
Lysekil	100	105	119	139	180	268	312	297	229	177	166	160	159
Vänersborg	100	104	122	143	186	285	330	303	241	183	170	166	163
Borås	100	106	127	145	187	282	322	306	243	190	176	171	170
Tidaholm	100	103	121	142	177	260	307	285	233	178	164	160	159
Karlstad	100	108	122	143	182	274	327	311	240	181	170	166	169
Örebro	100	107	123	142	182	267	321	300	231	174	159	155	158
Kopparberg	100	107	121	142	183	272	331	312	243	177	167	163	167
Västerås	100	105	123	142	182	276	333	307	233	173	158	154	156
Falun	100	105	119	139	180	275	326	308	245	180	164	159	163
Domnarvet o. Borlänge	100	105	121	142	186	288	334	—	—	—	—	—	—
Ludvika	100	103	116	137	180	268	328	302	238	172	158	155	157
Gävle	100	107	120	142	184	278	325	312	244	178	163	158	158
Söderhamn	100	108	121	140	184	280	334	317	249	184	172	168	165
Sundsvall: staden	100	105	120	144	184	282	337	318	241	180	166	159	168
sågverksdistriktet	100	103	117	143	189	283	333	317	246	184	171	164	168
Nyland	100	103	114	140	184	266	322	—	—	—	—	—	—
Östersund	100	106	118	139	181	270	317	305	252	187	165	160	160
Umeå	100	106	117	141	187	269	324	308	248	187	176	173	174
Luleå	100	104	117	137	182	270	322	310	249	190	169	165	165
Boden	100	107	119	138	183	277	330	—	—	—	—	—	—
Malmberget o. Gällivare	100	104	115	128	168	257	323	309	251	187	169	160	160
Kiruna	100	104	116	130	169	262	325	316	263	196	177	168	166
Samtliga orter	**100**	**105**	**121**	**139**	**181**	**270**	**320**	**298**	**237**	**180**	**166**	**162**	**162**

[1] Såsom framhållits i Soc. Medd., årg. 1920, sid. 748, hava dessa tabeller varit föremål för en omräkning, varvid de tidigare publicerade indextalen för åren 1914—1919 undergått smärre förändringar.

Det må observeras, att samtliga ovan meddelade indexsiffror äro medeltal för de angivna tidsperioderna.

B. Den genomsnittliga utgiftssumman för samtliga orter = 100.

Ort	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923		
											1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet
Stockholm	119	120	121	119	117	124	123	122	120	121	119	119	121
Södertälje	105	108	106	104	103	106	105	105	102	102	103	101	103
Uppsala	102	103	103	101	102	103	104	104	105	103	102	101	99
Nyköping	98	99	98	97	98	98	99	97	95	96	97	96	98
Eskilstuna	101	103	102	100	104	101	103	100	99	98	99	98	99
Linköping	96	97	98	98	100	98	99	98	98	101	102	101	102
Norrköping	100	103	103	102	102	101	103	103	101	103	102	102	104
Motala	93	94	97	97	98	97	97	97	95	95	97	96	96
Jönköping	95	93	93	92	91	92	94	94	92	92	93	93	92
Värnamo	—	—	—	—	—	—	—	89	89	88	88	90	88
Växjö	89	88	90	89	86	86	89	88	86	89	91	92	90
Kalmar	102	101	01	102	102	97	94	94	95	97	98	98	97
Västervik	93	93	192	91	90	90	89	91	88	90	91	90	91
Visby	97	96	96	92	89	87	91	92	91	93	92	92	92
Karlskrona	101	100	05	103	100	93	95	95	97	101	102	102	101
Kristianstad	96	96	102	101	100	99	94	94	95	94	95	95	95
Malmö	101	101	104	103	105	105	101	100	100	103	104	105	105
Lund	99	99	103	102	101	101	96	97	96	99	99	98	98
Landskrona	99	97	105	102	101	99	99	100	100	101	101	100	101
Hälsingborg	99	98	103	102	101	101	97	97	98	99	97	99	99
Ystad	98	96	103	100	99	99	93	94	93	95	94	94	93
Halmstad	101	99	103	102	101	99	95	95	96	97	97	98	97
Varberg	—	—	—	—	—	—	—	92	92	91	90	91	92
Göteborg	102	102	106	106	107	112	107	108	108	108	110	112	110
Lysekil	101	101	100	101	100	100	99	101	99	101	102	102	101
Vänersborg	99	98	99	100	100	103	101	99	100	100	101	101	99
Borås	98	99	102	102	101	102	98	100	100	104	104	105	103
Lidköping	—	—	—	—	—	—	—	94	93	95	95	95	95
Tidaholm	97	97	99	100	96	95	94	94	97	98	98	98	97
Karlstad	99	101	99	100	98	99	100	102	100	100	102	102	104
Arvika	—	—	—	—	—	—	—	101	99	99	100	101	101
Örebro	100	101	101	100	99	98	99	99	97	97	96	96	98
Kopparberg	93	93	93	94	94	93	96	97	95	92	94	94	96
Västerås	100	100	101	101	100	101	104	102	98	97	96	97	97
Falun	99	99	97	98	98	100	101	101	103	100	99	99	101
Avesta	—	—	—	—	—	—	—	98	94	90	89	89	90
Domnarvet o. Borlänge	93	93	93	94	95	96	97	—	—	—	—	—	—
Ludvika	97	97	94	95	97	99	100	98	98	94	94	95	96
Mora	—	—	—	—	—	—	—	103	104	97	93	95	94
Gävle	101	101	99	101	101	102	101	104	102	99	99	98	98
Söderhamn	96	97	95	95	97	98	99	101	101	99	100	101	99
Sundsvall: staden	104	103	101	105	104	106	108	108	104	103	103	102	107
sågverksdistriktet	98	98	93	99	101	101	101	103	101	100	101	99	102
Nyland	100	98	92	97	99	95	98	—	—	—	—	—	—
Kramfors	—	—	—	—	—	—	—	101	105	104	103	103	102
Östersund	102	102	99	101	101	101	101	104	109	107	102	102	102
Umeå	97	95	90	94	96	93	95	96	98	99	101	101	102
Vilhelmina	—	—	—	—	—	—	—	109	117	113	113	114	113
Luleå	103	104	100	101	104	103	105	108	110	111	107	108	107
Boden	101	103	100	100	103	104	105	—	—	—	—	—	—
Malmberget o. Gällivare	116	115	110	106	107	110	117	119	123	122	119	116	116
Kiruna	118	116	110	107	107	111	117	122	129	127	124	122	120
Samtliga orter	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Medelpris per år (1913—1922) och per månad (sept. 1922—sept. 1923)

	Varuslag	Kvantitet	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	15	16	19	25	× 38	47	44	35	25
2	handskummad	»	8	8	9	10	15	× 24	—	26	20	13
3	separerad	»	6	6	7	8	12	× 19	23	19	13	9
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	236	239	292	××310	× 401	× 587	729	657	496	375
5	mat- (lands-)	»	213	218	260	295	× 358	× 546	727	651	486	358
6	Ost: helfet, okryddad	»	164	162	197	257	× 305	× 372	624	524	389	277
7	halvfet. »	»	121	119	149	191	× 234	× 332	500	374	267	178
8	Margarin: värt-, bästa sort	»	135	144	170	216	—	—	433	376	293	178
9	Ägg svenska, färska	tjog	159	171	198	237	343	725	681	578	428	320
10	» konserverade	»	137	151	169	204	307	615	716	533	393	348
11	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	526	× 955	× 1200	1271	963	947	699
12	»	5 l.	28	30	36	33	× 58	× 68	71	60	60	47
13	färsk	»	46	90	87	76	146	237	102	191	124	119
14	Ärter gula	kg.	31	35	57	55	× 63	× 66	78	69	58	48
15	Bruna bönor	»	48	49	75	111	199	× 173	214	130	83	97
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	31	33	40	××38	× 42	× 50	× 75	91	71	52
17	råg-, » » »	»	22	23	32	××29	× 36	× 41	× 56	56	46	31
18	rågsikt-, » » »	»	27	29	39	××34	—	—	× 73	73	63	44
19	Grvn havre- (ångpreparerade)	»	36	42	52	50	× 68	× 82	99	101	72	52
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	41	41	46	52	× 75	× 73	111	176	85	61
21	Rågbröd: vårt grovt spisbröd	»	41	43	54	53	× 62	× 73	96	111	108	86
22	vårt knäckebröd	»	—	—	—	—	—	—	—	139	132	110
23	mjukt, limpa, söt	»	38	40	48	49	× 60	× 75	96	105	93	73
24	» » sur (»grovbröd»)	»	30	31	38	38	× 45	× 49	64	71	65	50
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	76	78	88	90	× 117	× 180	230	254	217	172
26	mjukt, bil- bakat med vatten	»	43	46	53	54	× 68	× 88	116	128	113	88
27	ligaste sort » » mjölk	»	60	61	67	66	× 83	× 144	167	145	129	103
28	Nötkött, färskt: stek	»	122	116	140	193	219	567	563	398	301	223
29	soppkött	»	100	95	119	169	193	507	490	333	243	175
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	131	130	154	203	× 215	546	512	493	377	280
31	spädkalv	»	72	70	87	122	× 148	357	312	274	204	155
32	Fårkött färskt, stek	»	133	130	158	215	258	626	600	431	310	233
33	salt, svenskt	»	114	118	139	194	241	546	547	385	264	193
34	Renkött, färskt, stek	»	119	121	140	184	261	509	557	442	348	270
35	Fläsk färskt (sidfläsk)	»	133	129	191	233	× 270	× 388	605	449	321	250
36	salt, svenskt »	»	140	137	198	246	× 287	× 404	619	470	338	263
37	» amerikanskt »	»	—	—	—	—	—	—	—	364	275	204
38	Fisk färsk: abborre	»	75	76	80	99	122	211	202	191	166	140
39	gädda	»	108	110	117	149	188	317	333	312	260	211
40	sill	»	34	35	45	68	91	149	110	102	92	79
41	strömming	»	38	39	43	56	65	123	114	106	91	70
42	torsk	»	55	57	62	82	111	196	160	139	119	100
43	rödspotta (»spätta»)	»	79	81	89	123	167	295	244	219	199	169
44	kolja	»	—	—	—	—	—	—	—	152	134	113
45	salt sill, prima	»	45	45	57	97	105	145	148	120	87	77
46	strömming	»	30	31	36	61	73	100	105	74	65	51
47	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	56	58	72	111	152	293	223	156	113	97
48	Kaffe obrant), prima Santos	»	170	159	161	209	× 315	× 307	316	331	210	219
49	Socker, bit-	»	67	65	66	×68	× 70	× 92	× 133	× 168	170	×156
50	Salt (matsalt)	»	—	10	10	13	19	31	32	31	26	21
51	Svagdricka	l.	6	6	7	8	10	14	16	16	17	15
52	Fotogen, Water White	»	20	21	23	27	37	—	71	60	53	38
53	Ved: björk- (osågad, hemkörd (per	famn	2560	2630	2890	3810	5520	7850	8220	10310	7090	4990
54	barr- (»storfamn»: 3·56 kbm))	»	2040	2110	2310	3060	4500	6620	6740	8230	5620	3820
55	Bränntorv	100 kg.	196	220	290	385	670	1035	896	964	659	460
56	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	401	411	531	717	803	—	—	2069	1286	948
57	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	234	242	367	543	707	—	—	1664	703	444
58	Koks: gasverks- (krossad[1]) hemkörd	»	165	157	211	292	413	—	—	1177	452	326
59	eng. kamin- » hemkörd	»	189	190	248	339	521	—	—	1249	481	356

[1]) T. o. m. år 1917 avse uppgifterna okrossad koks. — × Maximipris. — ×× Eljest fastställda pris.

för samtliga orter (44 orter åren 1913—1919 samt 49 orter fr. o. m. år 1920).

Sept. 1922	Okt. 1922	Nov. 1922	Dec. 1922	Jan. 1923	Febr. 1923	Mars 1923	Apr. 1923	Maj 1923	Juni 1923	Juli 1923	Aug. 1923	Sept. 1923	Höjning (+) eller sänkning (−) i %		
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	sept. 1913—sept. 1923	sept. 1922—sept. 1923	
24	24	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	+ 64·3	— 4·2	1
13	13	12	12	13	12	12	13	12	12	12	12	12	+ 50·0	— 7·7	2
9	9	9	9	9	9	9	9	8	9	8	8	9	+ 50·0	0·0	3
401	401	390	389	388	382	393	357	331	319	304	339	385	+ 62·4	— 4·0	4
378	383	376	377	368	356	364	344	325	312	290	323	366	+ 69·4	— 3·2	5
260	264	266	266	267	268	268	269	270	270	270	270	271	+ 64·2	+ 4·2	6
167	173	174	176	177	178	180	180	179	183	184	182	186	+ 51·2	+ 11·4	7
194	191	190	188	187	187	187	188	187	186	184	165	182	+ 31·9	— 6·2	8
283	386	419	411	333	294	269	201	188	183	183	225	285	+ 85·1	+ 0·7	9
—	327	329	327	292	258	233	182	—	—	—	—	282	+ 100·0	—	10
694	622	628	626	635	635	657	660	667	727	923	817	908	—	+ 30·8	11
45	42	42	42	42	42	43	44	44	48	61	53	58	+ 114·8	+ 28·9	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	264	95	—	—	—	13
49	48	47	47	48	49	49	50	50	50	50	50	50	+ 61·3	+ 2·0	14
104	96	83	78	77	76	74	72	69	67	66	66	66	+ 40·4	— 36·5	15
48	46	46	46	45	45	45	45	45	45	45	45	44	+ 41·9	— 8·3	16
30	28	28	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	+ 22·7	— 10·0	17
42	39	39	39	39	39	39	38	38	38	38	38	38	+ 40·7	— 9·5	18
53	51	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	+ 38·9	— 5·7	19
59	57	56	55	54	53	53	53	53	52	52	52	53	+ 29·3	— 10·2	20
83	80	79	78	78	76	76	75	75	74	74	74	73	+ 78·0	— 12·0	21
106	103	101	101	100	99	99	98	98	97	96	96	96	—	— 9·4	22
71	68	66	66	66	65	65	65	65	65	65	64	64	+ 68·4	— 9·9	23
49	46	45	45	45	45	44	44	44	44	44	44	45	+ 50·0	— 8·2	24
167	165	160	159	159	159	158	157	157	156	156	155	156	+ 108·0	— 6·6	25
83	82	80	79	78	78	78	78	78	77	77	76	76	+ 76·7	— 8·4	26
97	95	93	92	92	92	91	91	90	89	89	89	89	+ 48·3	— 8·2	27
235	225	217	214	213	210	208	208	208	209	210	212	212	+ 68·3	— 9·8	28
184	178	173	170	170	168	166	166	167	168	170	171	171	+ 64·4	— 7·1	29
280	273	267	265	266	264	259	260	259	257	255	251	250	+ 88·0	— 10·7	30
155	154	151	156	153	153	153	150	148	150	147	146	146	+ 97·3	— 5·8	31
239	220	211	215	220	224	231	238	240	242	238	231	221	+ 64·9	— 7·5	32
206	185	175	173	179	180	187	189	189	192	186	187	191	+ 60·5	— 7·3	33
—	237	263	261	270	279	278	260	297	297	—	—	—	—	—	34
263	255	251	246	241	230	222	215	213	210	209	209	208	+ 50·7	— 20·9	35
273	265	264	260	257	246	239	230	227	222	221	219	219	+ 52·1	— 19·8	36
218	212	205	200	204	198	198	193	191	193	190	188	186	—	— 14·7	37
140	139	138	137	137	140	146	137	118	114	115	124	135	+ 80·0	— 3·6	38
219	220	211	213	212	222	228	205	184	181	191	206	218	+ 98·2	— 0·5	39
99	83	70	66	62	59	56	60	57	74	89	78	70	+ 79·5	— 29·3	40
62	70	70	64	61	64	67	60	60	60	54	54	59	+ 51·3	— 4·8	41
99	97	97	94	94	98	93	90	89	89	87	91	94	+ 70·9	— 5·1	42
156	149	155	161	163	167	160	148	146	146	147	151	152	+ 90·0	— 2·6	43
109	105	105	107	108	115	110	113	112	106	105	102	109	—	0·0	44
73	66	62	60	61	61	60	59	58	57	56	56	57	+ 26·7	— 21·9	45
49	49	48	47	45	47	46	44	46	47	44	43	44	+ 41·9	— 10·2	46
91	85	83	83	83	84	82	83	82	82	83	82	82	+ 51·9	— 9·9	47
239	239	239	241	241	242	243	245	246	246	245	244	244	+ 51·6	+ 2·1	48
ˣ164	ˣ164	ˣ114	ˣ113	ˣ113	ˣ113	ˣ113	ˣ113	ˣ113	113	108	103	103	+ 53·7	— 37·2	49
21	21	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	—	— 4·8	50
15	15	15	15	15	15	14	15	15	14	14	14	14	+ 133·3	— 6·7	51
35	34	33	33	33	33	33	33	32	32	32	32	32	+ 52·4	— 8·6	52
4930	5010	5250	5320	5290	5300	5310	5300	5250	5240	5200	5190	5180	+ 102·3	+ 5·1	53
3750	3800	3870	3890	3870	3870	3870	3850	3840	3870	3820	3800	3780	+ 84·4	+ 0·8	54
467	421	429	432	434	439	448	455	445	445	440	451	474	+ 140·6	+ 1·5	55
877	871	871	869	866	869	858	857	859	860	858	841	815	+ 103·8	— 7·1	56
398	406	408	407	400	414	424	423	431	432	418	405	409	+ 75·5	+ 2·8	57
310	304	301	304	302	304	310	314	319	316	312	310	310	+ 93·8	0·0	58
326	328	327	329	324	329	341	341	342	342	347	338	337	+ 79·3	+ 3·4	59

(Jfr Soc. Medd., årg. 1920, noten å sid. 680.)

	Varuslag	Kvantitet	Stockholm			Södertälje			Uppsala			Nyköping		
			Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.
1	Mjölk: oskummad	l.	26	26	27	23	23	23	24	24	25	22	22	22
2	handskummad	»	—	—	—	—	—	—	—	11	12	—	—	—
3	separerad	»	10	10	10	6	6	6	9	9	10	8	8	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	300	351	399	308	355	402	293	338	404	308	348	386
5	mat- (lands-)	»	271	318	371	300	346	385	268	322	392	298	335	368
6	Ost: helfet	»	283	286	292	288	288	288	257	282	270	282	290	293
7	halvfet	»	195	198	215	183	200	197	194	218	212	200	205	225
8	Margarin, växt-	»	186	173	187	176	162	180	200	176	200	184	179	195
9	Ägg: färska	tjog	202	277	331	196	251	267	181	209	280	175	197	258
10	konserverade	»	—	—	264	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Potatis: gammal	hl.	1441	—	1353	1357	—	1304	—	—	967	—	—	—
12	»	5 l.	76	—	76	70	—	68	53	—	73	65	—	46
13	färsk	»	291	99	—	211	111	—	295	113	—	240	78	—
14	Ärter, gula	kg.	52	50	52	41	41	41	40	39	39	39	39	40
15	Bruna bönor	»	62	62	61	53	54	58	65	63	65	68	68	69
16	Mjöl: vete-	»	45	45	44	46	46	45	43	43	42	45	45	44
17	råg-	»	28	28	28	27	27	27	24	24	24	29	30	29
18	rågsikt-	»	38	38	38	38	38	38	34	34	34	38	38	37
19	Gryn: havre-	»	46	47	47	46	46	46	47	45	45	53	54	54
20	ris-	»	58	59	58	45	45	45	50	48	48	48	47	50
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	64	64	64	58	55	55	58	56	56	60	60	60
22	knäckebröd	»	103	103	103	86	88	87	91	90	88	73	74	75
23	limpa, söt	»	81	81	81	80	78	78	78	76	80	55	55	54
24	» sur	»	63	63	64	—	—	—	63	63	62	—	—	—
25	Vetebröd: skorpor	»	188	187	186	180	180	180	152	153	156	144	149	146
26	mjukt, bakat med vatten	»	79	79	79	80	80	80	83	84	82	65	64	63
27	mjukt, » » mjölk	»	117	118	116	107	107	107	97	97	97	83	81	79
28	Nötkött, färskt: stek	»	258	260	256	220	220	220	203	205	204	223	219	213
29	soppkött	»	183	190	198	146	150	150	151	152	156	173	170	166
30	Kalvkött: gödkalv	»	274	264	264	250	250	238	255	250	258	242	238	238
31	spädkalv	»	150	157	150	160	160	153	116	120	126	—	—	—
32	Fårkött: färskt	»	302	266	244	299	281	279	257	234	241	260	261	259
33	salt	»	215	200	193	—	—	—	192	191	189	—	—	—
34	Renkött, färskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt	»	250	248	247	216	225	232	204	208	203	205	206	216
36	salt, svenskt	»	250	247	248	220	219	223	200	199	204	225	205	200
37	» amerikanskt	»	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	200
38	Fisk, färsk: abborre	»	142	174	180	135	137	143	81	102	121	84	85	83
39	gädda	»	228	253	264	198	211	219	186	200	249	184	171	184
40	sill	»	—	81	81	—	77	81	—	—	—	—	—	74
41	strömming	»	80	87	91	79	79	80	69	71	71	64	70	74
42	torsk	»	125	128	144	143	140	137	133	125	150	113	111	109
43	rödspotta	»	156	159	158	158	156	158	150	150	179	147	151	150
44	kolja	»	124	123	135	117	120	119	134	125	149	100	100	100
45	salt: sill	»	46	48	53	40	42	45	45	42	41	44	45	50
46	strömming	»	46	57	67	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	Kabeljo	»	78	76	78	76	77	78	76	73	71	77	80	77
48	Kaffe	»	256	251	255	243	246	244	251	242	250	247	245	247
49	Socker	»	104	98	98	106	101	101	107	102	102	109	104	104
50	Salt	»	22	22	22	19	18	20	20	20	20	23	23	23
51	Svagdricka	l.	18	18	18	15	15	15	20	20	19	10	10	10
52	Fotogen	»	30	30	30	30	30	30	32	31	30	30	30	30
53	[1])Ved: björk	famn	6160	6060	6060	6270	6270	6270	4980	5090	5020	5160	5090	5160
54	barr-	»	4130	4060	4030	4270	4200	4200	3100	3080	3070	3280	3280	3130
55	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	875	875	875	850	850	825	850	860	875	900	900	900
57	eng. hushålls-	»	450	450	450	—	—	—	—	—	—	—	—	—
58	Koks: gasverks-	»	339	339	339	310	310	310	350	350	350	295	295	295
59	eng. kamin-	»	320	320	320	325	320	325	—	—	—	—	—	—

[1]) Motala: avfallsved juli 25·50, aug. 24·90 samt sept. 26·70 kr. per famn.

Eskilstuna			Linköping			Norrköping			Motala			Jönköping			Värnamo			
Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	
22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	20	20	21	18	18	18	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	10	10	8	8	8	—	—	—	2
7	7	7	8	8	8	8	8	8	7	7	7	—	—	—	7	7	7	3
298	340	386	308	351	397	306	354	404	306	348	393	302	335	383	318	313	343	4
293	333	372	267	319	364	277	334	372	298	336	379	267	306	355	259	265	298	5
265	265	269	294	293	294	300	300	300	277	280	271	246	250	247	294	295	295	6
178	178	178	199	195	217	226	225	240	190	194	200	175	175	175	200	192	192	7
185	170	170	187	162	184	203	175	195	185	154	178	196	176	199	183	158	170	8
195	235	268	158	263	257	170	235	277	168	198	265	165	221	288	185	196	248	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
883	—	—	867	—	772	—	—	—	—	—	767	—	—	—	645	—	850	11
—	—	74	63	—	54	76	—	54	—	—	45	58	—	50	59	—	68	12
250	79	—	265	85	—	241	71	—	329	73	—	398	79	—	385	116	—	13
40	40	40	46	45	45	45	45	45	40	40	45	60	60	60	52	52	52	14
64	63	64	65	65	66	60	60	60	65	64	61	65	65	65	63	63	63	15
44	44	45	45	45	44	44	44	43	43	43	42	44	44	43	44	44	43	16
28	28	28	31	31	30	27	27	27	29	29	29	28	28	28	28	27	27	17
39	39	38	37	37	37	36	36	35	36	36	36	37	37	36	39	38	38	18
50	50	49	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	52	50	50	19
50	50	50	60	60	60	45	45	45	56	56	56	50	50	50	52	55	58	20
53	53	53	72	73	72	74	74	74	62	61	63	81	81	80	87	90	90	21
69	70	69	112	110	110	103	103	103	91	93	92	112	110	114	97	97	97	22
69	68	68	70	70	70	67	67	67	74	73	71	56	57	51	58	58	58	23
52	53	53	42	42	42	43	43	43	52	52	51	39	40	38	43	43	43	24
149	150	150	160	160	160	200	200	200	136	139	131	169	170	170	133	133	133	25
65	66	66	72	72	72	93	93	93	68	63	66	72	70	72	—	—	—	26
83	83	82	88	88	88	98	98	98	100	109	105	96	96	96	68	68	68	27
231	231	232	212	224	224	210	210	204	206	210	215	200	200	200	189	197	197	28
150	151	151	184	196	195	190	196	188	175	179	180	173	176	175	159	167	170	29
266	261	261	269	259	262	300	280	257	243	227	229	233	237	233	250	250	224	30
163	144	146	162	158	160	—	—	—	140	136	140	114	113	126	125	129	125	31
270	261	259	271	251	248	301	287	267	243	217	215	205	210	203	225	229	208	32
—	—	—	214	193	199	140	157	143	150	150	167	—	—	—	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
225	226	228	202	200	201	213	213	214	184	183	183	206	204	202	185	180	180	35
230	230	230	213	215	215	252	245	238	191	190	192	200	200	210	207	193	200	36
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	—	—	37
110	100	112	145	152	154	139	150	175	144	149	150	138	138	150	100	100	100	38
191	225	242	200	219	248	200	231	243	197	200	204	196	200	200	200	200	200	39
100	—	62	—	76	62	80	67	62	100	77	71	—	80	68	—	—	69	40
58	58	60	51	51	55	53	51	60	52	50	54	61	64	60	58	55	55	41
130	132	134	105	113	114	80	80	84	—	—	100	95	99	104	—	—	—	42
146	155	164	143	149	151	125	150	160	180	140	161	150	150	150	136	138	141	43
114	120	123	100	102	100	108	119	125	110	101	108	98	91	98	95	98	110	44
42	45	50	40	44	55	45	45	53	54	52	50	50	50	60	50	50	50	45
—	—	—	50	50	—	50	—	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
75	78	80	88	95	91	76	80	80	71	71	71	100	100	100	125	125	125	47
242	238	241	246	246	247	243	247	243	242	239	241	250	250	250	255	248	252	48
107	102	102	108	103	103	105	100	100	107	102	102	111	106	106	107	102	102	49
20	20	20	20	20	20	19	19	19	19	19	19	20	20	20	18	18	18	50
17	16	17	—	—	—	16	16	16	14	14	14	14	15	14	15	15	15	51
32	32	32	30	30	30	30	30	30	28	28	28	33	33	33	33	33	33	52
5460	5460	5460	5830	6000	6060	5550	5550	5620	5340	5230	5300	5300	5500	5580	3910	3910	4160	53
3680	3680	3680	4720	4830	4800	4050	4080	4100	3490	3450	3380	3270	3500	3650	2650	2650	2900	54
425	425	425	500	500	500	300	300	—	—	—	—	—	—	—	288	—	—	55
767	750	750	793	786	755	830	830	830	800	800	800	800	800	750	—	—	—	56
400	350	400	380	425	—	405	405	405	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57
300	300	310	312	318	288	354	354	354	300	325	313	280	285	285	—	—	—	58
—	—	300	350	325	332	360	360	360	350	350	—	375	350	375	—	—	—	59

	Varuslag	Kvantitet	Växjö			Kalmar			Västervik			Visby		
			Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.
1	Mjölk: oskummad	l.	20	20	20	22	22	22	22	22	22	20	20	20
2	handskummad	»	—	—	—	10	10	10	—	—	—	—	—	—
3	separerad	»	10	10	10	8	8	8	8	8	8	6	6	6
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	297	343	376	288	326	374	286	331	369	285	330	378
5	mat- (lands-)	»	269	316	339	266	307	349	245	296	340	261	292	339
6	Ost: helfet	»	281	275	281	300	304	297	300	300	300	291	300	288
7	halvfet	»	191	185	185	200	200	200	—	—	—	—	200	225
8	Margarin, växt-	»	182	170	182	170	150	170	190	170	190	194	173	178
9	Ägg: färska	tjog	148	179	254	162	195	256	175	215	234	155	193	242
10	konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Potatis: gammal	hl.	775	—	775	793	—	800	857	—	—	360	—	656
12	»	5 l.	48	—	50	46	—	46	46	—	50	40	—	45
13	färsk	»	316	77	—	265	74	—	205	68	—	242	73	—
14	Ärter, gula	kg.	56	52	52	49	49	50	45	45	45	46	49	49
15	Bruna bönor	»	70	70	70	55	56	58	75	75	75	68	66	62
16	Mjöl: vete-	»	49	49	47	41	41	40	45	45	44	48	48	47
17	råg-	»	28	28	28	23	23	23	27	27	27	28	29	29
18	rågsikt-	»	41	41	40	35	35	35	39	39	38	40	40	39
19	Gryn: havre-	»	50	50	50	48	48	48	50	50	50	50	50	50
20	ris-	»	56	56	60	50	52	50	50	50	50	50	45	53
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	85	86	86	97	96	95	105	105	105	65	70	70
22	knäckebröd	»	106	106	106	112	113	113	110	110	110	109	110	110
23	limpa, söt	»	45	45	45	56	55	55	57	57	55	60	60	60
24	» sur	»	36	36	36	34	32	32	40	40	40	35	35	35
25	Vetebröd: skorpor	»	138	138	138	148	143	143	160	160	160	165	165	165
26	mjukt, bakat med vatten	»	59	59	59	68	63	62	75	75	75	65	65	65
27	mjukt, » » mjölk	»	71	71	71	78	74	74	77	77	77	85	85	85
28	Nötkött, färskt: stek	»	212	217	216	194	198	196	217	217	217	175	178	178
29	soppkött	»	176	174	174	171	173	174	155	155	155	149	150	152
30	Kalvkött: gödkalv	»	244	232	228	234	235	250	215	215	215	205	207	206
31	spädkalv	»	143	141	145	145	148	150	110	110	110	—	—	—
32	Fårkött: färskt	»	225	205	211	208	193	183	250	233	206	196	201	178
33	salt	»	215	193	203	—	—	—	150	150	150	184	183	183
34	Renkött, färskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt	»	175	172	176	176	180	176	200	200	200	185	184	181
36	salt, svenskt	»	173	170	175	199	200	200	217	217	210	194	193	190
37	» amerikanskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
38	Fisk, färsk: abborre	»	194	182	183	108	133	150	51	60	66	—	—	—
39	gädda	»	194	213	244	186	181	188	138	150	171	—	200	180
40	sill	»	—	—	—	—	—	70	—	—	—	—	—	—
41	strömming	»	53	51	63	50	45	58	30	28	32	35	42	44
42	torsk	»	—	—	99	60	—	74	49	57	57	72	94	79
43	rödspotta	»	147	163	158	119	125	154	—	—	—	100	—	—
44	kolja	»	113	117	129	95	100	108	—	—	—	130	111	105
45	salt: sill	»	50	50	50	57	57	52	46	48	50	50	50	49
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	Kabeljo	»	—	—	—	—	—	—	100	—	—	84	87	89
48	Kaffe	»	243	240	240	240	229	227	240	240	240	255	245	246
49	Socker	»	106	101	101	107	102	102	107	102	102	107	102	102
50	Salt	»	25	20	20	16	16	17	20	20	20	20	20	20
51	Svagdricka	l.	16	16	16	15	18	17	12	12	12	12	12	11
52	Fotogen	»	35	35	35	27	27	27	30	30	30	30	30	30
53	Ved: björk-	famn	4580	4580	4580	4340	4340	4340	4630	4630	4630	6320	6500	6500
54	barr-	»	2900	2870	2870	3260	3260	3260	3120	3120	3120	5160	5160	4720
55	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	900	900	900	900	—	800	800	800	800	950	950	825
57	eng. hushålls-	»	—	—	—	—	—	—	350	350	350	—	400	450
58	Koks: gasverks-	»	—	—	—	245	265	265	300	300	325	375	300	325
59	eng. kamin-	»	388	363	363	250	250	265	300	300	325	375	375	350

Karlskrona			Kristianstad			Malmö			Lund			Landskrona			Hälsingborg			
Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	
22	22	22	18	18	18	23	23	23	18	18	18	20	20	20	20	20	20	1
16	16	16	9	9	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
9	9	9	6	6	6	9	9	9	6	6	6	8	8	8	6	6	6	3
288	333	376	273	314	362	288	328	373	288	330	370	288	323	367	278	315	364	4
264	298	339	268	312	355	—	—	—	285	325	364	—	—	—	—	—	—	5
272	272	272	320	320	325	275	272	281	283	280	283	291	288	284	300	298	300	6
200	200	200	200	200	200	171	168	170	168	166	172	225	213	213	—	—	—	7
194	174	194	194	175	194	197	179	197	178	167	187	180	164	180	188	171	193	8
156	196	252	154	221	276	165	222	274	155	197	265	159	183	269	159	207	265	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
1100	—	850	1000	—	683	—	—	705	800	—	733	—	—	681	—	—	708	11
65	—	50	63	—	43	75	—	50	60	—	49	—	—	40	56	—	46	12
233	73	—	175	61	—	156	64	—	144	59	—	135	81	—	136	55	—	13
60	60	60	50	50	50	53	53	53	52	53	53	48	49	49	57	59	59	14
60	60	60	66	68	72	61	63	62	63	64	63	67	66	67	64	62	68	15
48	48	45	42	42	41	43	43	42	44	44	42	45	45	44	45	45	43	16
28	28	28	24	23	24	28	28	28	30	30	30	25	25	25	28	29	29	17
42	42	40	36	36	36	37	37	37	40	40	39	38	38	38	39	39	38	18
50	50	50	50	50	50	45	45	45	44	44	44	47	48	47	50	50	50	19
54	54	54	—	—	—	50	50	50	40	43	43	60	60	60	52	52	52	20
75	75	75	99	99	101	104	104	103	101	100	103	110	110	110	—	—	—	21
103	103	103	116	116	117	145	145	145	122	125	125	132	131	131	117	117	110	22
53	53	53	38	38	38	45	45	45	41	41	41	43	42	43	49	49	49	23
35	35	35	35	35	35	32	32	32	30	30	30	32	32	32	36	36	36	24
177	177	177	138	138	138	150	150	150	125	125	125	116	116	116	111	111	111	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
83	83	83	79	79	79	86	86	89	70	70	70	80	80	80	61	61	61	27
236	236	234	192	185	189	250	250	250	222	238	241	225	225	225	217	214	214	28
190	193	196	165	159	160	204	208	208	177	190	193	190	190	188	194	192	192	29
261	250	252	240	241	250	300	291	271	300	300	300	300	300	300	260	253	250	30
160	163	164	146	144	168	172	167	168	200	200	200	190	193	190	148	140	140	31
273	254	249	263	250	250	265	250	250	290	257	266	293	299	300	274	270	258	32
195	191	191	—	—	220	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
207	206	206	193	195	200	203	202	205	200	200	200	200	200	200	160	152	172	35
204	204	204	220	220	200	253	248	248	225	238	225	250	238	238	193	187	206	36
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37
121	125	125	150	108	150	132	138	140	142	150	150	—	—	—	—	138	—	38
163	173	177	208	236	229	250	250	250	275	250	293	225	228	238	219	219	208	39
—	—	—	—	—	75	118	100	115	80	79	92	96	100	100	101	95	74	40
33	26	53	38	35	55	77	74	76	—	—	—	—	—	—	63	56	—	41
33	31	38	50	48	50	53	61	79	71	73	72	53	51	52	49	53	58	42
96	108	118	130	119	139	147	156	143	145	139	133	133	133	133	163	150	140	43
—	—	—	100	101	113	90	—	100	125	119	144	—	—	—	—	—	—	44
60	60	60	82	94	86	77	78	83	88	79	79	77	50	60	49	51	55	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
110	110	—	—	—	—	85	85	85	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47
248	248	248	245	258	258	251	245	245	251	262	257	251	250	249	250	250	250	48
108	103	103	106	101	101	103	98	98	106	101	101	106	101	101	105	100	100	49
20	20	20	18	18	18	20	20	20	20	18	18	20	20	20	17	17	17	50
15	15	15	10	10	10	12	12	12	11	11	11	10	10	10	12	12	12	51
30	30	30	30	30	30	28	28	28	30	30	30	28	28	28	30	30	30	52
4940	4940	4900	5290	5290	4910	8320	7740	6860	6380	6380	6380	7600	7600	7600	6620	6620	6620	53
—	—	—	4410	4410	4410	7340	7060	6080	5590	5590	5590	6400	6400	6400	5670	5670	5670	54
—	—	—	350	350	350	627	603	607	583	583	583	—	—	—	375	375	375	55
900	900	867	775	775	775	838	788	788	850	850	850	725	725	725	850	850	850	56
350	350	350	450	438	425	408	358	358	460	400	400	440	440	440	430	400	385	57
325	325	325	320	320	320	285	285	285	270	270	270	295	295	295	305	305	305	58
325	325	325	375	375	375	358	358	333	360	350	350	350	350	350	370	370	365	59

	Varuslag	Kvantitet	Ystad			Halmstad			Varberg			Göteborg		
			Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.
1	Mjölk: oskummad	l.	20	20	20	18	18	18	18	18	20	23	23	25
2	handskummad	»	—	—	—	—	—	—	10	10	10	15	15	15
3	separerad	»	6	6	6	6	6	6	8	8	8	12	12	12
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	248	293	346	310	351	398	294	338	387	323	361	408
5	mat- (lands-)	»	—	—	—	282	323	365	273	310	351	290	322	377
6	Ost: helfet	»	272	272	274	268	268	266	248	246	248	290	268	281
7	halvfet	»	175	175	175	183	183	190	172	177	175	210	—	175
8	Margarin, växt-	»	180	163	185	185	150	174	170	160	189	198	178	198
9	Ägg: färska	tjog	160	185	247	183	199	286	162	200	253	171	234	286
10	konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Potatis: gammal	hl.	400	—	700	1100	—	820	700	700	800	1300	800	823
12	»	5 l.	40	—	45	63	—	51	50	50	50	71	53	58
13	färsk	»	123	55	—	165	59	—	163	60	—	179	71	—
14	Ärter, gula	kg.	49	48	49	45	45	45	58	58	58	60	60	60
15	Bruna bönor	»	66	65	73	55	55	55	64	65	65	65	65	65
16	Mjöl: vete-	»	45	45	43	43	43	42	43	43	42	47	47	46
17	råg-	»	29	29	29	24	24	25	25	25	24	29	29	29
18	rågsikt-	»	38	38	38	35	35	35	36	37	36	43	43	43
19	Gryn: havre-	»	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50
20	ris-	»	50	50	50	45	45	45	53	54	56	50	50	50
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	102	100	100	100	90	90	94	92	89	74	74	74
22	knäckebröd	»	120	117	116	110	110	110	120	120	120	89	89	89
23	limpa, söt	»	41	41	41	47	47	47	54	54	55	93	93	93
24	» sur	»	28	28	28	35	35	35	44	43	45	47	47	47
25	Vetebröd: skorpor	»	120	120	120	122	122	128	105	110	110	186	186	186
26	mjukt, bakat med vatten	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	96	96	96
27	mjukt, » » mjölk	»	101	100	100	81	81	83	90	90	95	110	110	110
28	Nötkött, färskt: stek	»	186	186	186	197	197	198	194	193	188	243	240	240
29	soppkött	»	163	163	167	171	171	172	154	154	154	191	194	204
30	Kalvkött: gödkalv	»	225	225	226	249	247	247	200	200	200	286	270	270
31	spädkalv	»	140	140	144	153	151	154	145	145	145	142	141	142
32	Fårkött: färskt	»	203	188	188	205	213	205	189	182	172	273	285	266
33	salt	»	—	—	—	200	215	223	—	—	—	—	—	—
34	Renkött, färskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt	»	180	180	181	201	201	206	179	177	166	238	238	238
36	salt, svenskt	»	196	200	200	248	237	243	200	200	200	238	238	238
37	» amerikanskt	»	—	—	—	180	180	180	—	—	—	—	—	—
38	Fisk, färsk: abborre	»	150	150	150	—	—	—	—	—	—	150	182	175
39	gädda	»	250	244	225	—	—	250	—	—	—	206	238	235
40	sill	»	57	52	—	76	71	65	—	66	39	87	73	56
41	strömming	»	57	51	50	—	—	—	—	—	—	88	94	98
42	torsk	»	60	50	48	48	45	51	32	30	30	50	65	56
43	rödspotta	»	125	125	125	137	141	141	133	138	130	176	181	155
44	kolja	»	113	116	125	91	76	86	65	65	64	78	63	80
45	salt: sill	»	83	83	71	45	45	45	54	53	48	62	59	62
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	*Kabeljo*	»	—	—	—	80	80	80	72	70	70	72	70	70
48	Kaffe	»	246	247	245	243	243	244	233	237	231	250	228	224
49	Socker	»	106	101	101	107	102	102	105	100	100	107	102	102
50	Salt	»	20	20	18	18	18	18	18	18	18	20	20	20
51	Svagdricka	l.	9	9	9	12	12	12	13	13	13	16	16	16
52	Fotogen	»	29	29	29	28	28	28	27	27	27	28	28	28
53	[1]) Ved: björk-	famn	6340	6340	5810	5590	5380	5460	5340	5340	5520	7000	7000	7000
54	barr-	»	5100	5100	5100	4490	4360	4440	3560	3560	3560	5500	5500	5500
55	Bränntorv	100 kg.	350	350	350	400	400	400	400	400	500	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	750	750	700	800	800	800	850	850	725	850	850	800
57	eng. hushålls-	»	400	375	375	450	450	425	450	450	350	390	390	390
58	Koks: gasverks-	»	260	260	260	—	—	325	325	325	285	250	250	250
59	eng. kamin-	»	325	325	320	375	375	375	375	375	350	375	375	365

[1]) Halmstad: bokved juli 58·50 samt aug. och sept. 57·60; ribbved juli 32·00 samt aug. och

Lysekil			Vänersborg			Borås			Lidköping			Tidaholm			Karlstad			
Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	
22	22	25	20	20	20	21	21	23	18	18	18	20	18	20	23	23	25	1
15	15	15	12	12	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
5	5	5	10	10	10	10	10	10	7	7	7	5	5	5	8	8	8	3
310	356	410	300	341	386	300	348	394	295	335	366	301	335	378	303	359	415	4
263	309	352	219	273	345	252	330	362	272	309	343	275	318	352	278	335	381	5
270	270	280	250	260	270	239	238	250	249	249	249	238	242	240	264	264	283	6
153	153	153	—	—	—	150	156	163	155	155	155	135	147	147	176	176	193	7
200	180	180	170	150	170	210	190	210	185	165	193	183	167	193	194	174	194	8
159	201	251	159	222	258	174	244	290	164	189	274	155	190	250	187	234	303	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	1050	1000	—	900	901	908	957	775	744	894	774	—	625	1270	—	1173	11
—	—	55	50	—	50	70	68	52	43	41	50	—	—	50	100	—	65	12
149	79	—	290	80	—	326	89	—	305	68	—	—	—	—	340	113	—	13
60	60	60	60	59	58	60	60	60	39	39	39	47	48	50	65	65	65	14
65	65	65	76	76	74	70	70	70	61	61	60	60	60	60	55	55	65	15
45	45	45	45	45	44	45	45	44	47	47	45	44	44	43	45	45	44	16
26	26	26	26	27	27	27	27	27	25	25	24	25	25	26	27	27	28	17
40	40	39	40	40	40	40	40	40	40	40	38	36	37	38	37	37	37	18
50	50	50	50	50	50	48	48	50	50	50	50	47	47	47	50	50	50	19
54	54	54	50	50	50	55	50	53	50	50	50	50	50	52	61	58	60	20
82	78	78	70	70	70	83	83	84	90	90	90	88	88	83	74	75	78	21
108	108	108	100	100	100	106	106	108	106	106	104	105	107	108	95	95	95	22
72	72	72	70	70	70	74	74	74	63	63	63	67	65	65	77	77	75	23
54	54	54	40	40	40	48	48	48	—	—	—	54	54	54	58	58	56	24
148	148	148	165	165	165	151	152	152	114	114	114	190	162	160	153	153	150	25
80	80	80	55	55	55	60	60	60	59	59	59	86	74	71	86	86	85	26
82	82	82	95	95	90	88	86	86	67	67	67	88	93	93	121	121	114	27
200	200	200	241	244	238	234	237	238	208	208	208	233	225	219	205	211	211	28
180	180	180	175	175	175	189	189	189	177	177	177	184	175	168	173	174	173	29
210	220	220	238	241	238	263	264	264	262	262	262	244	233	247	253	252	248	30
125	125	125	125	125	125	138	134	132	138	138	138	125	125	103	—	—	—	31
220	220	220	200	200	200	246	245	244	215	215	218	233	213	198	247	243	231	32
—	—	—	150	150	150	150	—	—	220	220	220	—	—	—	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
200	200	200	200	200	200	206	201	202	185	191	195	201	200	196	221	225	223	35
250	250	250	200	200	200	214	208	214	231	231	229	200	200	200	220	219	225	36
—	—	—	200	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37
—	—	—	125	125	140	125	134	143	76	90	95	125	155	150	124	144	160	38
—	—	—	169	175	190	232	238	245	145	145	149	192	240	250	182	200	238	39
—	—	—	100	81	71	103	83	75	60	70	61	—	85	50	—	88	66	40
—	—	—	—	—	—	80	75	80	60	—	—	75	—	—	73	77	75	41
46	46	46	75	75	—	57	60	65	—	—	—	—	—	—	110	110	116	42
115	114	114	156	156	165	147	148	154	136	148	140	155	171	154	160	158	161	43
46	46	46	81	79	85	86	78	97	76	81	84	82	68	67	111	106	107	44
54	56	54	58	58	58	50	50	52	51	56	53	43	45	49	50	58	60	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
—	—	—	63	61	62	77	76	77	63	71	74	83	79	83	95	93	98	47
246	246	246	236	239	241	245	248	248	241	241	238	240	237	237	254	248	246	48
107	102	102	108	103	103	108	103	103	105	100	100	105	100	100	106	101	101	49
20	20	20	20	20	20	18	18	18	21	21	21	20	20	20	20	20	20	50
15	15	15	15	15	15	—	—	—	13	13	13	15	15	15	18	18	18	51
30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	33	34	54	31	31	31	52
6880	6920	6880	6200	6000	6000	6270	6250	6230	5990	5760	5760	4810	4870	5040	5390	5390	5390	53
5080	5080	5080	4270	3920	3920	3890	3860	3910	3500	3380	3320	3030	3030	2940	4150	4150	4150	54
667	667	667	—	—	—	—	—	—	453	453	453	—	—	—	—	—	—	55
800	800	825	800	—	—	825	806	750	813	813	763	800	800	800	817	783	767	56
350	350	400	500	—	—	400	400	400	453	453	453	—	—	—	350	350	350	57
—	—	340	345	295	295	285	285	271	270	270	270	300	300	—	263	263	263	58
300	300	380	350	—	—	344	354	333	278	273	268	—	300	300	345	345	340	59

sept. 30·30 kr. per famn. Varberg: bokved under hela kvartalet 64·10 kr. per famn.

	Varuslag	Kvantitet	Arvika			Örebro			Kopparberg			Västerås		
			Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.
1	Mjölk: *oskummad*	l.	25	23	25	24	24	24	24	24	24	22	22	22
2	handskummad	»	12	12	12	—	—	—	11	11	12	—	—	—
3	separerad	»	10	10	10	8	8	8	—	—	—	8	8	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	319	300	373	300	335	382	302	343	389	296	344	381
5	mat- (lands-)	»	263	263	340	298	331	371	301	345	389	288	336	375
6	Ost: helfet	»	250	246	250	293	285	285	250	252	253	273	263	262
7	halvfet	»	200	200	200	213	210	213	173	160	160	190	183	180
8	Margarin, växt-	»	185	177	198	170	160	170	171	154	170	185	165	179
9	Ägg: färska	tjog	199	224	305	161	226	263	204	246	294	187	217	267
10	konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Potatis: gammal	hl.	864	—	—	1045	—	—	—	—	—	1160	—	1229
12	»	5 l.	53	—	63	57	—	54	64	—	60	59	—	62
13	färsk	»	339	94	—	293	78	—	338	113	—	316	79	—
14	Ärter, gula	kg.	59	60	60	40	42	43	50	49	49	50	50	46
15	Bruna bönor	»	76	74	76	60	60	60	69	67	67	60	60	63
16	Mjöl: vete-	»	46	46	45	45	45	45	45	45	45	43	43	42
17	råg-	»	24	24	24	26	26	26	27	27	27	27	26	26
18	rågsikt-	»	38	38	37	36	36	36	39	39	39	37	37	36
19	Gryn: havre-	»	50	50	50	45	45	45	50	50	50	47	46	48
20	ris-	»	51	49	51	40	40	40	52	55	55	54	55	54
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	65	65	65	50	50	50	53	54	54	50	50	50
22	knäckebröd	»	95	95	95	76	76	76	74	75	75	78	78	78
23	limpa, söt	»	57	57	57	63	62	61	76	76	76	66	66	66
24	» sur	»	40	40	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Vetebröd: *skorpor*	»	150	150	150	150	150	150	132	132	132	155	155	153
26	mjukt, bakat med vatten	»	66	64	64	75	75	75	—	—	—	89	89	83
27	mjukt, » » mjölk	»	73	73	73	80	80	80	75	75	75	79	79	76
28	Nötkött, färskt: stek	»	200	206	218	193	192	190	200	200	200	200	201	200
29	soppkött	»	169	174	179	150	150	150	173	175	173	161	168	164
30	Kalvkött: gödkalv	»	250	240	247	214	206	211	240	240	240	226	228	226
31	spädkalv	»	150	150	149	116	116	126	133	133	133	161	161	160
32	Fårkött: färskt	»	203	206	205	217	215	202	208	203	200	238	237	228
33	salt	»	—	—	—	—	150	—	—	—	—	—	—	—
34	Renkött, färskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt	»	220	220	220	210	210	190	200	200	195	200	200	200
36	salt, svenskt	»	220	220	220	210	210	210	212	204	208	200	200	200
37	» amerikanskt	»	200	200	200	—	—	—	180	180	180	200	—	—
38	Fisk, färsk: abborre	»	150	150	150	99	116	101	133	129	128	108	112	137
39	gädda	»	200	200	208	188	213	222	213	222	223	179	205	240
40	sill	»	90	88	90	80	76	66	—	—	72	—	60	64
41	strömming	»	83	90	86	60	60	65	60	60	60	57	59	57
42	torsk	»	111	126	119	90	—	—	110	—	120	133	139	141
43	rödspotta	»	180	180	156	158	150	150	140	—	164	150	150	156
44	kolja	»	113	110	108	108	108	118	125	121	123	113	115	120
45	salt: sill	»	60	55	59	40	45	50	56	54	54	37	41	47
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	Kabeljo	»	94	92	94	—	75	75	77	76	76	71	70	70
48	Kaffe	»	238	238	238	240	240	240	240	250	250	251	245	242
49	Socker	»	107	102	102	109	104	104	110	105	105	108	103	102
50	Salt	»	17	16	16	20	20	20	18	18	18	20	20	20
51	Svagdricka	l.	10	10	10	—	—	—	—	—	—	15	15	15
52	Fotogen	»	33	33	33	30	30	30	34	33	33	26	25	25
53	Ved: björk-	famn	5800	5800	5800	5540	5540	5590	3920	3920	3920	5480	5580	5610
54	barr-	»	4000	4000	4000	3950	3950	3950	2850	2850	2850	3800	3920	3920
55	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	950	—	740	900	900	850	875	850	850	900	900	800
57	eng. hushålls-	»	—	—	500	450	450	475	—	—	—	440	440	440
58	Koks: gasverks-	»	—	—	295	275	275	275	—	—	—	350	350	315
59	eng. kamin-	»	325	300	325	350	350	350	350	350	350	325	325	300

Falun			Ludvika			Avesta			Mora			Gävle			Söderhamn			
Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	
23	23	23	22	22	22	18	18	18	21	21	21	26	26	26	25	25	25	1
12	11	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	15	15	—	—	—	2
11	11	11	—	—	—	6	6	6	—	—	—	10	10	10	10	10	10	3
307	335	381	316	346	384	298	330	372	325	343	392	299	335	394	311	356	400	4
317	346	380	311	336	375	301	325	362	329	333	367	294	332	390	324	341	395	5
259	259	260	240	240	240	273	268	263	250	250	250	257	254	257	250	250	250	6
173	190	187	155	155	155	200	190	190	—	—	—	—	150	150	175	175	175	7
190	167	182	170	150	170	190	161	183	172	150	170	181	164	178	182	162	170	8
192	262	318	210	230	314	200	234	296	190	233	303	192	238	304	200	266	324	9
—	—	—	—	—	264	—	—	—	—	—	300	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	857	—	—	—	714	—	—	767	—	—	—	—	—	11
96	—	70	84	—	53	70	—	70	53	—	70	69	—	49	48	—	57	12
373	186	—	291	124	—	298	119	—	241	175	—	271	79	—	—	107	—	13
45	45	45	47	47	47	48	49	48	48	49	48	43	42	44	45	45	45	14
69	71	72	70	70	70	70	71	63	63	69	64	53	53	54	67	67	67	15
46	46	46	45	45	45	45	45	44	46	46	45	44	44	44	46	46	45	16
26	26	26	25	25	24	25	26	26	29	29	28	27	27	27	26	26	26	17
37	37	37	37	37	36	38	38	38	40	40	40	38	38	38	39	39	38	18
50	50	50	50	49	48	48	48	47	52	54	53	45	45	45	50	50	50	19
47	45	46	46	49	50	48	48	45	60	58	56	50	52	53	58	57	57	20
55	55	54	51	51	51	50	45	46	60	60	56	52	53	54	61	61	61	21
92	93	94	78	78	78	70	70	71	77	77	75	76	77	77	81	81	81	22
82	83	82	77	77	77	57	58	53	63	56	56	66	66	64	78	77	76	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46	45	50	—	—	—	24
161	161	157	160	160	160	180	180	180	175	172	175	156	149	163	149	153	152	25
81	81	81	86	86	86	70	70	70	83	83	83	66	67	70	96	96	93	26
82	81	82	—	—	—	—	—	—	—	—	—	101	101	101	93	94	94	27
229	229	230	198	204	210	200	200	198	200	200	196	191	190	192	247	248	247	28
173	174	175	158	162	165	160	162	164	175	175	169	155	155	158	180	180	176	29
240	239	241	241	240	234	222	222	219	288	288	263	232	236	235	335	333	330	30
150	150	150	158	155	150	135	137	141	170	170	160	123	119	134	192	167	174	31
238	233	238	—	205	210	217	209	204	235	235	188	212	207	195	250	250	217	32
—	—	—	—	—	—	180	200	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
240	240	240	225	225	220	200	200	198	233	231	215	201	200	211	250	249	229	35
245	250	244	227	230	220	200	200	200	240	200	207	226	228	226	242	225	225	36
175	175	175	—	—	—	—	—	—	193	190	190	—	—	—	200	200	200	37
100	150	150	133	128	160	125	150	155	146	153	150	80	107	138	75	75	75	38
199	200	218	206	222	275	191	203	215	243	245	248	187	209	249	150	169	175	39
—	—	60	—	—	63	—	—	56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40
58	63	59	50	51	54	50	50	50	55	53	55	24	25	41	30	30	31	41
100	110	105	113	113	125	100	110	123	106	103	100	150	150	150	125	125	125	42
150	175	175	200	174	200	150	147	148	150	150	150	178	233	170	150	150	150	43
88	99	100	100	100	112	107	100	100	100	100	120	150	150	155	125	119	125	44
65	66	66	40	48	50	50	50	50	60	60	60	44	45	50	60	58	60	45
38	40	40	—	—	—	50	40	38	40	40	40	26	25	27	—	—	—	46
90	90	92	73	73	73	83	85	85	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47
262	262	257	250	250	250	250	250	250	240	240	240	250	250	249	258	252	250	48
110	105	105	110	105	105	105	100	100	111	107	107	110	105	105	108	105	105	49
20	20	20	18	18	18	20	20	20	20	20	20	18	18	18	20	20	20	50
—	—	—	—	—	—	15	15	15	—	—	—	11	11	11	—	—	—	51
35	35	35	35	35	35	30	30	30	40	40	40	30	30	30	34	32	32	52
4750	4750	4690	4070	4070	4070	3920	3920	3920	3020	3020	3020	5070	5070	4920	3560	3560	3560	53
2940	2910	2910	2810	2810	2810	2490	2490	2490	2140	2140	2140	5470	3440	3330	2850	2850	2850	54
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55
850	850	850	850	850	850	950	850	850	850	850	850	925	867	850	1000	1000	1000	56
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	417	417	425	450	450	450	57
325	325	338	375	375	375	375	375	375	—	—	—	310	310	505	350	350	350	58
350	350	350	—	—	—	—	—	—	350	360	360	330	325	340	375	375	325	59

	Varuslag	Kvantitet	Sundsvall: staden			Sundsvall: sågverksdistriktet			Kramfors			Östersund		
			Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.
1	Mjölk: oskummad	l.	30	30	30	28	28	29	28	28	28	25	25	25
2	handskummad	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	15	15
3	separerad	»	15	15	16	13	14	15	12	12	12	12	12	12
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	306	345	395	310	345	395	318	361	405	321	342	382
5	mat- (lands-)	»	331	349	393	338	352	390	330	341	389	329	337	358
6	Ost: helfet	»	262	263	265	257	257	254	254	254	254	250	250	250
7	halvfet	»	165	166	180	180	180	171	—	200	—	—	150	150
8	Margarin, växt-	»	182	165	175	170	150	171	170	165	170	175	160	175
9	Ägg: färska	tjog	206	255	311	209	258	317	202	262	326	201	271	339
10	konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300
11	Potatis: gammal	hl.	1018	929	1238	1325	929	1191	—	—	1000	727	727	858
12	»	5 l.	61	53	66	68	50	60	49	—	77	47	55	88
13	färsk	»	413	126	—	350	109	—	—	129	—	334	185	—
14	Ärter, gula	kg.	46	48	49	47	47	48	50	54	54	49	49	51
15	Bruna bönor	»	68	69	68	66	68	66	73	72	73	75	74	74
16	Mjöl: vete-	»	45	45	45	46	46	45	44	44	43	48	48	46
17	råg-	»	27	26	27	27	26	27	26	26	26	31	31	30
18	rågsikt-	»	39	39	39	39	38	38	38	38	37	42	42	41
19	Gryn: havre-	»	49	49	49	49	49	49	49	49	49	50	50	50
20	ris-	»	56	56	57	58	57	61	60	60	60	56	56	56
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	67	66	65	64	65	65	74	74	73	72	71	70
22	knäckebröd	»	77	76	77	75	75	75	87	86	86	86	84	84
23	limpa, söt	»	70	70	70	70	70	70	84	80	80	75	75	75
24	» sur	»	60	60	60	60	60	60	50	50	52	50	50	50
25	Vetebröd: skorpor	»	171	171	171	165	165	165	170	160	170	190	190	190
26	mjukt, bakat med vatten	»	83	83	83	81	81	81	80	80	80	78	78	78
27	» » mjölk	»	128	128	128	122	128	128	90	90	90	89	89	89
28	Nötkött, färskt: stek	»	224	225	224	214	221	221	193	193	193	199	199	203
29	soppkött	»	173	180	178	161	168	169	170	170	170	161	161	162
30	Kalvkött: gödkalv	»	252	261	271	245	243	256	—	—	—	344	346	344
31	spädkalv	»	155	162	158	144	148	150	150	150	150	165	180	171
32	Fårkött: färskt	»	230	234	220	212	223	213	200	173	170	221	219	213
33	salt	»	189	195	205	178	200	200	—	—	—	247	223	210
34	Renkött, färskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt	»	242	246	243	220	234	225	230	230	230	216	216	215
36	salt, svenskt	»	250	250	250	223	259	228	227	200	207	240	243	243
37	» amerikanskt	»	178	178	175	183	181	177	184	178	176	183	184	182
38	Fisk, färsk: abborre	»	130	125	—	111	113	—	—	100	—	118	108	—
39	gädda	»	188	225	205	166	187	189	—	200	—	181	200	208
40	sill	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	77	73
41	strömming	»	24	29	30	21	26	28	40	34	42	61	64	70
42	torsk	»	—	138	—	—	—	—	—	—	—	105	104	118
43	rödspotta	»	175	196	190	—	—	—	—	—	—	128	132	130
44	kolja	»	163	131	126	—	—	—	—	—	—	110	114	121
45	salt: sill	»	70	71	68	63	60	62	61	61	59	70	70	61
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	40	—	—	—
47	Kabeljo	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
48	Kaffe	»	238	243	247	240	237	244	250	250	250	238	233	238
49	Socker	»	112	105	105	114	109	109	110	105	105	109	104	104
50	Salt	»	21	20	21	22	21	21	21	20	20	20	20	20
51	Svagdricka	l.	14	14	15	12	12	14	15	15	15	18	18	18
52	Fotogen	»	35	35	35	34	34	34	37	33	33	37	37	37
53	[1])Ved: björk-	famn	5130	5100	5050	4080	3950	4300	4000	4000	4000	4130	4130	4160
54	barr-	»	3780	3780	3780	2960	2770	3150	3000	3000	3000	3370	3370	3200
55	Brändtorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	700	700	700	—	—	—	1000	1000	800	1150	—	—
57	eng. hushålls-	»	400	350	350	—	—	—	—	—	—	—	—	—
58	Koks: gasverks-	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	360	360	385
59	eng. kamin-	»	325	275	275	—	—	—	—	—	—	425	—	350

[1]) Sundsvall: staden: bräd-, bak- och ribbved (medelpris) juli 21·40, aug. 21·60 samt sept. bak- och ribbved (medelpris) juli 17·90, aug. 17·20 samt sept. 17·40; plankved juli 25·20 samt aug. priser per famn: i Kiruna under hela kvartalet björkved 45·60 samt barrved 38·40 kr.

Umeå			Vilhelmina			Luleå			Malmberget o. Gällivare			Kiruna			Samtliga orter			
Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	
25	25	28	30	30	30	23	25	25	29	29	29	30	30	30	**23**	**23**	**23**	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**12**	**12**	**12**	2
10	10	12	—	—	—	7	7	7	—	—	—	—	—	—	**8**	**8**	**9**	3
324	348	405	332	341	361	337	354	413	335	348	391	331	328	374	**304**	**339**	**385**	4
327	344	401	300	317	—	337	341	368	337	341	376	322	326	358	**290**	**323**	**366**	5
250	250	250	248	248	255	300	300	275	261	258	261	266	270	273	**270**	**270**	**271**	6
175	163	175	170	170	170	—	—	200	—	—	195	—	—	—	**184**	**182**	**186**	7
200	170	176	170	150	170	170	150	170	173	156	175	180	163	177	**184**	**165**	**182**	8
221	277	325	240	265	346	246	262	339	221	257	324	219	232	306	**183**	**225**	**285**	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**—**	**—**	**282**	10
1000	—	—	—	—	—	—	—	—	880	800	1330	—	—	—	**61**	**53**	**58**	11
70	—	50	—	—	88	70	—	70	56	53	73	63	—	67	**923**	**817**	**908**	12
—	127	—	—	—	—	—	145	—	—	109	—	—	118	—	**264**	**95**	**—**	13
50	50	50	53	53	53	57	56	57	50	51	51	50	50	51	**50**	**50**	**50**	14
70	70	70	75	74	75	78	75	84	81	80	78	71	71	71	**66**	**66**	**66**	15
45	45	45	45	45	44	47	47	45	45	45	45	47	47	45	**45**	**45**	**44**	16
30	30	30	29	28	30	30	30	30	27	28	28	—	—	—	**27**	**27**	**27**	17
40	40	40	38	39	39	42	40	40	38	40	40	40	39	39	**38**	**38**	**38**	18
60	60	60	55	55	55	55	55	55	52	52	51	55	54	54	**50**	**50**	**50**	19
60	60	60	63	63	65	60	60	60	50	50	50	51	52	55	**52**	**52**	**53**	20
75	75	75	70	72	75	68	65	65	70	72	70	73	75	76	**74**	**74**	**73**	21
85	85	85	85	85	86	85	85	85	88	88	88	82	82	82	**96**	**96**	**96**	22
85	85	84	80	80	80	50	50	63	71	71	71	77	77	77	**65**	**64**	**64**	23
—	—	—	—	—	—	40	40	50	50	50	50	—	—	—	**44**	**44**	**45**	24
185	185	192	166	166	166	200	200	200	175	175	175	155	155	155	**156**	**155**	**156**	25
85	85	87	85	85	85	75	75	75	80	80	80	100	100	100	**77**	**76**	**76**	26
—	—	—	89	89	89	90	90	90	—	—	—	—	—	—	**89**	**89**	**89**	27
198	200	194	177	179	178	200	201	202	196	204	194	217	219	218	**210**	**212**	**212**	28
149	150	148	145	146	146	175	175	175	154	157	149	159	156	150	**170**	**171**	**171**	29
—	—	—	300	—	—	—	—	—	271	281	273	260	—	—	**255**	**251**	**250**	30
150	150	148	150	160	—	150	150	140	129	126	138	143	147	143	**147**	**146**	**146**	31
250	250	219	220	—	188	230	230	212	222	228	214	203	203	194	**238**	**231**	**221**	32
—	—	—	—	—	—	208	204	175	165	—	200	—	—	—	**186**	**187**	**191**	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**—**	**—**	**—**	34
200	202	205	231	243	223	240	235	235	223	232	236	239	236	233	**209**	**209**	**208**	35
250	250	250	—	—	—	242	246	245	211	226	230	244	249	253	**221**	**219**	**219**	36
200	200	180	170	170	170	212	204	203	184	184	183	195	195	197	**190**	**188**	**186**	37
45	73	75	—	—	—	61	65	—	57	—	—	70	70	94	**115**	**124**	**135**	38
131	200	194	—	—	—	117	119	167	120	—	—	138	145	148	**191**	**206**	**218**	39
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**89**	**78**	**70**	40
26	35	58	—	—	—	40	40	—	49	47	44	53	50	54	**54**	**54**	**59**	41
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**87**	**91**	**94**	42
—	—	—	—	—	—	—	—	167	—	—	—	—	—	—	**147**	**151**	**152**	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**105**	**102**	**109**	44
60	58	68	75	65	65	72	73	73	71	66	63	62	63	66	**56**	**56**	**57**	45
40	40	40	50	50	50	48	38	48	47	47	44	47	44	44	**44**	**43**	**44**	46
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**83**	**82**	**82**	47
250	250	250	226	226	225	248	250	252	232	226	224	230	233	230	**245**	**244**	**244**	48
110	110	105	118	110	110	115	110	110	116	111	110	116	107	107	**108**	**103**	**103**	49
20	20	20	24	24	25	20	20	20	25	25	23	21	20	18	**20**	**20**	**20**	50
17	17	17	—	—	—	20	20	15	20	20	20	18	18	18	**14**	**14**	**14**	51
40	40	40	38	35	35	45	40	40	40	40	40	40	43	43	**32**	**32**	**32**	52
4470	4470	4470	2440	2440	2440	3860	3860	4360	4170	4170	4050	4810	4810	4810	**5200**	**5190**	**5180**	53
2950	2950	3040	2200	2200	1950	3140	3140	3560	3330	3330	3210	4090	4090	4090	**3820**	**3800**	**3780**	54
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**440**	**451**	**474**	55
—	—	—	—	—	—	775	775	775	—	—	—	1000	1000	1000	**858**	**841**	**815**	56
—	—	—	—	—	—	450	450	450	—	—	—	—	—	—	**418**	**405**	**409**	57
—	—	—	—	—	—	350	350	350	—	—	—	—	—	—	**312**	**310**	**310**	58
375	—	350	—	—	—	350	350	350	—	—	—	—	—	—	**347**	**338**	**337**	59

22·00: plankved juli 28·50 samt aug. och sept. 29·30 kr. per famn. Sundsvall: distr.: bräd-, och sept. 26·50 kr. per famn. Luoss.—Kiir. ab. har tillhandahållit sin personal ved till följande

Av ombuden meddelade minutpriser (öre pr kg.) å vissa slag av färsk fisk.

	1923				1923				1923		
	Juli	Aug.	Sept.		Juli	Aug.	Sept.		Juli	Aug.	Sept.
Uppsala:				*Kalmar:*				Makrill . . .	95	95	100
Braxen . . .	80	125	—	Id	100	—	100	*Avesta:*			
Gös	190	200	225	Makrill . . .	—	100	—	Gös	215	245	250
Makrill . . .	95	95	115	*Visby:*				Havslax . . .	100	100	100
Nyköping:				Flundra . . .	65	—	80	Hälleflundra .	240	235	245
Braxen . . .	—	95	80	Makrill . . .	115	90	—	Sjötunga . .	150	—	—
Makrill . . .	90	—	—	Sjötunga . . .	170	180	150	*Söderhamn:*			
Sjötunga . . .	—	150	150	*Halmstad:*				Braxen . . .	—	75	75
Eskilstuna:				Flundra . . .	60	60	60	Gös	200	—	—
Gös	205	235	250	Rödtunga . .	70	65	90	Makrill . . .	115	125	—
Makrill . . .	95	100	100	Vitling . . .	50	50	50	Sik	200	175	175
Linköping:				*Göteborg:*				Sjötunga . .	150	150	—
Gös	215	225	250	Makrill . . .	50	50	60	Vitling . . .	—	100	100
Hälleflundra .	250	250	250	Vitling . . .	50	55	50	Ål	—	175	—
Kotlettfisk .	140	145	145	*Vänersborg:*				*Umeå:*			
Kummel . . .	125	115	130	Makrill . . .	55	75	75	Sik	—	140	140
Makrill . . .	100	100	100	*Tidaholm:*				*Luleå:*			
Sjötunga . .	150	150	165	Lake	75	—	90	Flundra . . .	—	250	230
Vitling . . .	75	70	70	Löja	150	95	—	Sik	120	140	—
Norrköping:				Sjötunga . .	150	170	—	*Malmberget:*			
Vitling . . .	60	65	80	*Arvika:*				Sik	110	115	160
Motala:				Gös	200	200	200	*Kiruna:*			
Sjötunga . .	155	160	165	Hälleflundra .	210	215	215	Hälleflundra .	—	200	190
Värnamo:				*Västerås:*				Röding . . .	175	175	190
Rödtunga . .	135	140	140	Gös	200	210	240	Sik	125	150	180

Fiskpriser i Göteborg.

Medelpriser i parti i fiskhamnen (öre per kg.) juli 1922—sept. 1923.

Slag	Juli 1922	Aug. 1922	Sept. 1922	Okt. 1922	Nov. 1922	Dec. 1922	Jan. 1923	Febr. 1923	Mars 1923	Apr. 1923	Maj 1923	Juni 1923	Juli 1923	Aug. 1923	Sept. 1923
Sill, stor . . .	—	73	61	39	43	33	30	23	21	21	20	37	57	33	25
» blandad .	—	—	35	24	33	18	18	17	11	—	—	—	32	21	13
» liten . .	—	—	11	—	—	8	7	7	6	—	—	—	—	12	6
Kolja, stor . .	50	38	51	43	48	69	73	79	54	79	61	44	46	46	59
» halvstor	42	33	41	35	43	61	72	75	51	72	48	36	37	38	47
» liten .	19	13	20	16	24	37	46	48	32	39	31	22	23	22	28
Vitling . . .	14	9	13	11	15	21	28	24	18	26	26	19	14	12	14
Torsk, stor . .	24	26	43	29	37	26	36	37	27	29	30	29	29	44	75
» liten .	14	8	12	17	22	26	31	31	18	25	27	12	12	11	19
Långa	57	46	55	51	62	62	56	57	49	61	68	56	55	67	78
Gråsik . . .	20	15	21	18	34	19	25	28	15	32	22	20	15	22	33
Tunga, röd . .	91	97	99	88	151	167	177	185	120	69	97	85	111	101	133
» äkta	449	487	362	332	192	283	343	368	240	258	306	238	484	710	660
Piggvar . . .	203	165	176	148	155	167	182	171	134	179	250	220	235	359	343
Slätvar. . . .	174	115	121	100	111	119	133	162	110	128	228	188	207	262	235
Rödspotta . .	99	75	77	72	84	112	115	114	97	68	80	116	107	95	86
Hälleflundra .	128	134	128	144	137	161	163	171	136	160	143	146	171	150	147
Makrill . . .	46	38	47	62	82	—	—	—	—	—	108	22	24	22	40
Tillförsel:															
Antal båtar .	1 490	1 448	2 065	1 752	1 291	991	1 068	1 328	1 657	1 042	1 709	1 994	1 627	1 562	2 446
» lådor .	20 372	21 975	22 845	23 857	22 136	18 950	38 208	37 176	69 136	17 737	22 742	29 024	24 897	29 543	33 144

Fiskpriser i Stockholm.

Medelpriser i parti (öre per kg.) juli 1922—sept. 1923.[1])

Slag	Juli 1922	Aug. 1922	Sept. 1922	Okt. 1922	Nov. 1922	Dec. 1922	Jan. 1923	Febr. 1923	Mars 1923	Apr. 1923	Maj 1923	Juni 1923	Juli 1923	Aug. 1923	Sept. 1923
Abborre, stor. .	117	125	143	128	123	119	126	170	186	156	95	85	94	153	159
liten .	66	83	98	73	63	53	71	111	136	100	56	51	55	105	114
Braxen	104	83	100	—	55	75	75	60	—	138	98	68	73	138	121
Gädda, levande.	240	200	200	174	156	174	194	223	251	222	154	122	—	—	233
slaktad.	183	179	178	162	144	147	153	167	224	183	133	116	174	228	210
Gös	200	196	230	231	228	248	218	229	266	231	179	160	168	205	257
Hälleflundra, stor	150	145	158	144	121	155	173	176	158	164	138	125	136	151	164
liten	100	115	120	105	105	160	140	—	135	132	120	95	130	130	148
Id	115	80	113	83	70	60	65	—	140	91	69	65	68	95	85
Kolja, svensk .	84	61	92	69	69	79	84	93	73	88	79	74	69	69	76
Kungsflundra .	—	—	—	—	—	—	—	—	63	65	—	—	—	—	—
Lake, ∫stor . .	—	—	—	—	125	114	138	133	125	—	—	—	—	80	125
insjö- ⌊liten . .	—	68	—	—	—	80	87	80	70	—	—	—	—	40	70
Lax, färsk . .	297	338	378	333	331	350	380	—	440	476	488	316	309	358	365
Piggvar	175	131	140	130	145	155	175	167	162	144	165	130	109	140	238
Röding	220	249	250	227	209	242	250	250	—	286	285	225	175	268	239
Rödspotta, stor.	127	98	111	86	103	114	125	116	100	86	75	80	78	80	85
liten	115	83	90	71	82	101	109	104	83	71	65	57	50	57	62
Sik, stor . . .	154	144	170	153	123	139	150	—	—	196	141	137	142	180	166
liten . . .	145	—	—	135	75	103	—	—	—	180	123	—	140	150	140
Siklöja	130	130	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sill, färsk . . .	—	82	71	44	46	35	26	24	21	29	32	—	—	45	36
Sjötunga, stor .	131	124	148	134	170	210	—	215	133	120	145	139	144	155	167
liten	80	81	90	76	75	—	—	—	103	70	78	85	85	94	110
Slätvar	173	118	135	130	134	143	154	159	146	133	150	110	110	—	350
Strömming . .	45	29	56	50	39	30	30	35	48	40	29	35	29	43	49
Torsk, ∫m. huvud	73	70	52	46	43	42	43	48	50	48	43	40	—	70	55
svensk ⌊huvudlös	70	68	98	70	83	71	69	79	65	72	73	74	72	70	113
Vitling, stor. .	34	28	38	33	29	34	31	30	28	35	25	28	24	23	23
liten .	—	—	28	19	20	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ål, levande, stor	370	343	270	—	250	250	250	242	—	—	368	355	—	268	215
liten	305	262	208	—	215	210	—	205	—	250	305	295	—	170	195

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror:

	Tillgång	*Efterfrågan*	*Tendens*		*Tillgång*	*Efterfrågan*	*Tendens*
$^{28}/_{6}$ — $^{4}/_{7}$	god	medelmåttig	fallande	$^{16}/_{8}$ —$^{22}/_{8}$	knapp	medelmåttig	fast
$^{5}/_{7}$ —$^{11}/_{7}$	riklig	dålig	»	$^{23}/_{8}$ —$^{29}/_{8}$	»	»	»
$^{12}/_{7}$ —$^{18}/_{7}$	god	medelmåttig	»	$^{30}/_{8}$ — $^{5}/_{9}$	otillräcklig	livlig	»
$^{19}/_{7}$ —$^{25}/_{7}$	»	»	»	$^{6}/_{9}$ —$^{12}/_{9}$	god	medelmåttig	svävande
$^{26}/_{7}$ — $^{1}/_{8}$	knapp	»	svävande	$^{13}/_{9}$ —$^{19}/_{9}$	otillräcklig	livlig	stigande
$^{2}/_{8}$ — $^{8}/_{8}$	»	»	»	$^{20}/_{9}$ —$^{26}/_{9}$	knapp	medelmåttig	svävande
$^{9}/_{8}$ —$^{15}/_{8}$	»	»	»	$^{27}/_{9}$ —$^{3}/_{10}$	»	livlig	»

Anm. Ovanstående noteringar avse de priser, som av partihandlare i fisk betingats vid försäljning till minuthandlare i Stockholm. Ifrågavarande noteringar avse sålunda vara, som oftast passerat en eller flera mellanhänder.

De från Göteborg erhållna noteringarna åter avse de priser, som av fiskeriidkarna erhållits vid fiskhamnsauktionerna i Göteborgs stads fiskhamn, och äro sålunda att betrakta såsom förstahandspriser utan inräknande av några transport- eller distributionskostnader.

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.

Kreatursslag	Stockholm			Eskilstuna			Linköping		
	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.
Kreaturspriser. (Öre per kg. levande vikt.)									
Kor:									
Extra prima	88	90	93	85	85	84	86	89	89
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	78	80	83	75	75	74	80	83	84
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	68	70	73	65	65	64	70	74	75
» 3. Mindre feta	48	50	53	50	50	49	57	60	59
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar):									
Extra prima	98	100	99	90	90	90	92	96	97
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	88	90	89	80	80	80	83	87	88
» 2. Mindre feta	53	55	54	60	60	59	65	69	70
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:									
Extra prima	93	91	93	—	—	—	92	97	102
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	83	81	83	—	—	—	85	89	92
» 2. Fullt köttiga (500—700 »)	73	71	73	75	75	74	75	79	83
» 3. Mindre köttiga	63	61	63	60	60	59	63	67	69
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:									
Extra prima	98	100	99	—	—	—	86	89	89
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	83	85	84	—	—	—	80	83	84
» 2. Mindre feta	58	60	59	—	—	—	69	73	73
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	53	56	55
Kalvar:									
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	129	125	125	118	107	105	105	103	109
» (70—90 »)				110	97	95	78	76	78
Skummjölkskalvar	89	85	85	93	82	80	51	49	51
Får:									
Yngre, feta	103	95	83	98	87	80	76	73	73
Äldre, »	93	85	73	85	77	71	50	48	50
Lamm	—	—	—	108	93	80	—	—	—
Svin:									
Slakterisvin (75—100 kg.)	107	106	107	95	95	100	95	100	101
Rena, större svin (100—170 kg.)	97	96	97	85	85	95	93	95	95
Suggor	57	56	69	75	75	75	64	63	72
Tillförseln till offentliga slakthus.[1]	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.
Tjurar, Kor, Övriga nötkreatur	2 482	2 761	2 828	157	179	241	796	898	1 301
Gödkalvar	1 581	1 266	793	428	437	339	712	545	564
Spädkalvar	224	264	171	350	321	250	235	240	365
Får och lamm	708	872	506	418	191	185	448	501	558
Svin	2 239	2 264	1 736	505	577	559	950	1 286	1 304
Spädgrisar	14	40	75	11	22	35	—	—	—
Hästar och föl	101	90	119	36	41	41	25	26	42
Beräknad konsumtion av kött- och fläskvaror.									
Nötkreatur	3 716	3 390	4 087	168	195	254	—	—	—
Gödkalvar	9 068	6 711	7 783	436	446	366	—	—	—
Spädkalvar	2 693	2 056	2 238	365	365	316	—	—	—
Får och lamm	5 247	7 341	11 975	428	210	217	—	—	—
Svin[4]	11 650	8 874	10 489	507	559	569	—	—	—
Spädgrisar	61	78	119	11	37	35	—	—	—
Hästar och föl	213	171	208	39	50	59	—	—	—

[1]) I Göteborg tillförseln till kreatursmarknaden och slakthuset. — [2]) Större kalvar. — [3]) Mindre

Norrköping			Karlskrona			Malmö			Hälsingborg			Göteborg		
Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.
82	85	81	—	—	—	88	89	89	86	—	—	—	—	—
72	75	71	—	—	—	78	80	78	78	78	78	76	78	78
65	68	64	—	—	—	66	68	66	65	65	70	66	68	68
62	65	62	—	—	—	55	55	53	55	55	57	45	45	45
42	45	45	—	—	—	38	38	38	38	38	38	—	—	—
87	90	88	—	—	—	104	100	103	96	98	100	—	—	—
80	83	81	—	—	—	93	93	93	88	90	88	87	88	88
67	70	68	—	—	—	79	78	80	78	78	78	73	75	75
40	43	43	—	—	—	60	60	60	60	60	59	—	—	—
87	90	88	—	—	—	89	94	94	91	91	90	—	—	—
77	80	78	—	—	—	87	89	88	78	78	83	79	83	83
69	70	68	—	—	—	87	89	88	73	73	76	74	78	78
57	60	60	—	—	—	76	78	78	63	63	63	60	60	60
45	45	45	—	—	—	58	58	58	—	—	—	—	—	—
80	80	78	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
70	70	68	—	—	—	—	—	—	—	—	—	73	75	75
50	50	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55	55	55
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
98	95	93	—	—	—	—	—	—	—	—	—	106	100	100
93	91	88	—	—	—	—	—	—	—	—	—	91	85	85
70	70	69	—	—	—	77	74	74	65	65	65	60	60	60
81	68	65	—	—	—	75	75	75	—	—	90	90	78	75
47	44	43	—	—	—	50	50	50	—	—	—	66	58	55
86	74	70	—	—	—	[5])108	[5])104	[5])100	[5])110	[5]) 98	—	95	88	85
100	100	100	—	—	—	103	101	103	86	93	100	93	96	98
100	100	100	—	—	—	82	91	94	83	88	95	83	86	88
65	65	65	—	—	—	63	69	79	56	59	71	55	58	63
st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.
310	366	449	118 27 31	49 116 77	47 106 130	121 478 439	129 508 478	157 485 550	349	402	429	2 812	2 863	3 100
[3])849	[2])700	[3])581	109	108	32	1 047	902	717	350	415	315	2 521	2 059	1 763
[3])244	[3])282	[3])221	81	80	84	193	157	135	393	358	353	488	366	269
247	343	167	37	39	58	1 552	1 183	784	527	600	513	2 591	2 698	1 977
480	536	550	689	593	542	2 953	2 949	2 971	1 186	1 213	998	5 551	5 329	4 634
4	14	8	—	1	—	3	21	35	1	8	4	674	644	1 009
25	21	32	6	3	3	58	67	61	19	10	12	126	137	137
325	388	468	224	304	360	709	720	778	332	335	351	—	—	—
[2])934	[2])809	[2])710	267	301	190	1 063	937	768	350	415	296	—	—	—
[3])349	[3])395	[3])327	365	303	279	408	388	371	393	358	353	—	—	—
351	547	521	554	859	1 019	1 589	1 230	858	526	600	513	—	—	—
509	575	602	642	436	522	2 640	2 842	2 868	853	938	933	—	—	—
12	23	23	2	3	—	3	21	36	1	8	4	—	—	—
34	28	47	7	4	4	60	32	58	19	8	12	—	—	—

kalvar. — [4]) Ej amerikanskt fläsk. — [5]) Dilamm.

Kreatурspriser för Stockholm, Malmö och Göteborg 1913—sept. 1923.

Medelpris (öre) för kg. levande vikt per år (1913—1922) och per månad (juli 1922—sept. 1923) för alla tre orterna.

Kreatursslag	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	Juli 1922	Aug. 1922	Sept. 1922	Okt. 1922	Nov. 1922	Dec. 1922	Jan. 1923	Febr. 1923	Mars 1923	Apr. 1923	Maj 1923	Juni 1923	Juli 1923	Aug. 1923	Sept. 1923
Kor:																									
Extra prima[1])	61	61	94	—	119	309	282	167	112	80	86	85	88	77	79	74	73	75	78	85	87	86	88	90	91
Kl. 1.	55	53	77	100	106	262	236	148	99	70	75	76	77	69	68	64	63	65	66	74	75	74	77	79	80
» 2. . . .	50	48	71	91	95	233	203	127	86	60	65	66	67	60	57	54	54	56	57	61	64	64	67	69	69
» 3.[2]) . . .	41	36	53	76	76	184	141	96	64	46	48	49	50	44	44	41	41	44	45	47	50	49	49	50	50
Kvigor (o. stutar).																									
Extra prima[3])	66	66	93	115	129	339	301	185	125	92	97	97	102	91	91	89	87	89	90	97	99	100	101	100	101
Kl. 1.	60	58	80	105	117	289	257	163	112	82	85	86	90	81	81	79	78	80	81	86	86	88	89	90	90
» 2.	50	47	65	87	91	231	198	126	85	64	69	69	70	64	62	60	60	63	63	66	66	66	68	69	70
Tjurar:																									
Extra prima[4])	65	63	90	—	122	315	267	166	121	86	94	93	92	80	82	80	79	83	83	90	93	90	91	93	94
Kl. 1.	62	58	82	105	112	278	234	152	108	77	84	85	84	73	72	70	70	73	74	81	83	81	83	84	85
» 2.	58	54	76	100	103	259	215	139	102	74	82	83	82	71	69	68	66	70	71	77	78	76	78	79	80
» 3.[2]) . . .	50	44	60	89	86	218	175	120	81	59	66	66	67	59	57	56	55	58	58	63	66	64	66	66	67
Oxar:																									
Extra prima[5])	63	61	92	—	126	342	295	186	120	87	92	94	99	87	89	85	85	88	89	95	98	99	98	100	99
Kl. 1.[6]) . . .	57	54	78	104	115	293	258	159	105	70	72	74	77	69	70	68	68	69	70	73	76	77	78	80	80
» 2.[7]) . . .	48	45	66	89	92	230	200	123	83	53	54	55	57	52	50	50	50	53	53	53	56	57	57	58	57
Kalvar:																									
Sötmjölks- (90—100 kg.)[8])	73	67	87	105	104	299	285	241	182	129	129	131	131	112	113	120	121	117	116	121	121	117	114	109	109
(70— 90 »)[9])	67	62	79	99	96	281			157	117	111	112	114	106	107	113									
Skummjölks- .	57	49	69	85	83	243	226	173	121	80	75	77	78	72	72	78	81	78	78	80	81	77	75	73	73
Får:																									
Yngre[10]) . . .	58	55	70	92	113	299	257	178	113	82	80	78	80	75	73	74	76	84	95	103	104	94	89	83	78
Äldre[11]) . . .	53	47	62	83	101	278	236	157	96	69	70	66	65	59	57	57	58	64	71	78	74	72	70	64	59
Svin:																									
Slakterisvin .	82	74	129	163	167	220	359	242	172	134	140	140	145	128	139	133	120	109	102	106	112	101	101	101	103
Rena, större .	81	71	131	164	157	172	348	236	164	128	135	135	140	124	133	128	117	106	97	99	104	93	87	91	93
Suggor	68	58	122	151	160	221	279	165	109	91	88	91	94	90	98	95	89	86	80	74	71	62	58	61	70

Uppgifterna avse: [1]) 1913 Stockholm och Malmö, 1914, 1915 och 1917—juni 1918 endast M. samt därefter St. och M. — [2]) 1913—1917 St. och M. — [3]) 1914—april 1918 endast M., i övrigt St. och M. — [4]) okt. 1914—dec. 1915 St. och M., april 1917—april 1918 endast M. samt därefter St. och M. — [5]) 1913 St. och M., 1914 M. och Göteborg, 1915 endast M., maj 1918—juli 1919 St. och M. samt därefter endast St. — [6]) fr. o. m. ang. 1921 endast St. och G. — [7]) okt.—dec. 1921 samt fr. o. m. april 1922 St. och G. — [8]) 1913—mars 1919 endast M., okt. 1921—sept. 1922 samt fr. o. m. febr. 1923 endast St. och G. — [9]) 1913—mars 1919 endast M. — [10]) nov.—dec. 1921 endast St. och G. — [11]) nov. 1921—mars 1922 endast St. och G.

Arbetsmarknaden under oktober månad 1923.

Arbetsmarknaden under oktober månad företedde samma bild som under tidigare normala år. Jordbrukets behov av arbetskraft dominerade nästan fullständigt marknaden, under det att industri och hantverk som vanligt vid denna årstid undergingo en förändring i ogynnsam riktning. Av de offentliga arbetsförmedlingsanstalternas månadsrapporter (sid. 1022 ff.) framgår, att antalet arbetsansökningar på varje hundratal lediga platser steg för samtliga yrkesgrupper från 126 till 129. Denna siffra understiger emellertid siffrorna för oktober månad år 1921 och 1922, då motsvarande tal var resp. 263 och 177. Läget innevarande år är således avsevärt gynnsammare, vilket bl. a. framgår av antalet i statligt nödhjälpsarbete sysselsatta arbetslösa, som vid oktober månads utgång i fjol uppgick till över 20 000 man, men innevarande år understeg 5 000. Nyrekryteringen av arbetarstammen vid dessa arbeten nedgick samtidigt högst avsevärt. Arbetsmarknadsförhållandena å landsbygden syntes vara fullt normala, vilket bl. a. medförde en ytterligare minskning av antalet tillfälliga arbetsförmedlingsombud; dylika ombud hava jämlikt för den offentliga arbetslöshetshjälpen gällande föreskrifter funnits i varje av arbetslöshet hemsökt kommun, där ordinarie avdelningskontor av den offentliga arbetsförmedlingen icke tidigare inrättats.

Sedan gammalt karakteriseras arbetsmarknaden under oktober månad av den stora omflyttningen inom jordbruket, som denna gång synes hava varit betydligt mera omfattande än under tidigare år. Efterfrågan på tjänare å stat har varit mycket stor och motsvarats av en ungefär lika riklig tillgång å sökande; endast inom gruppen ladugårdsskötsel har förefunnits en inom flertalet län kännbar brist på kunniga och villiga kreatursskötare. Under månaden har behovet av tillfällig arbetskraft framförallt för betskörden varit mycket stort. De ogynnsamma väderleksförhållandena hava i förening med växlande avlöningsvillkor å den i år utökade betarealen avsevärt försvårat anvisningen av arbetskraft till betupptagningen. Då ett stort antal beställningar å betfolk ingåvos till arbetsförmedlingsanstalterna först vid arbetssäsongens mitt, omöjliggjordes delvis ett planmässigt förmedlingsarbete från anstalternas sida; för att besätta platserna i god tid före frostnätternas inbrott uttogs därtill lämplig arbetskraft vid de statliga nödhjälpsarbetena, samtidigt som i mellersta Sverige disponibelt överskott av arbetssökande i viss utsträckning erhöll anvisning till betfälten. Vid månadens slut kvarstodo ännu något hundratal dylika platser obesatta.

Läget inom industrien företer en för årstiden typisk avmattning i arbetstillgången, vilket bl. a. kan avläsas i ökat antal arbetsansökningar. Å andra sidan uppgår årets arbetssökandesiffra för oktober månad till endast hälften av fjolårets och fjärdedelen av motsvarande siffra år 1921. Gruvdriften samt metall- och maskinindustrien visade fortfarande minst gynnsamma arbetsmarknadsförhållanden, medan däremot byggnadsverk-

samheten alltjämt var synnerligen livlig och beredde jämn sysselsättning för olika yrkesmän, framförallt för måleriarbetare.

Sjöfarten gav fortfarande god tillgång å hyror. Av det siffermässigt talrika arbetssökandeöverskottet utgjordes emellertid endast ett fåtal av för yrket fullt kvalificerade sjömän. Övriga grenar av handel och samfärdsel rapporterade minskad arbetstillgång.

För det husliga arbetet inbröt med oktober månad en livlig omsättning å arbetsmarknaden med god tillgång å platser, men en fortfarande å vissa orter ganska kännbar brist på fullt kunniga hembiträden.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna under oktober samt under föregående månader och år framgår av efterföljande sammanställning:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1902—1912	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
1913	153	133	110	97	99	112	107	96	89	98	129	117
1914	125	127	107	91	93	104	99	133	121	128	192	182
1915	202	181	147	125	118	135	134	122	110	110	141	113
1916	138	124	109	90	85	92	82	88	79	87	106	97
1917	110	124	118	108	93	94	88	83	81	100	115	105
1918	137	167	158	143	136	156	147	131	115	109	125	139
1919	179	162	141	111	99	100	101	97	92	92	113	110
1920	125	112	91	80	84	92	94	95	98	110	155	153
1921	246	301	240	203	213	258	261	235	223	263	384	473
1922	482	479	381	368	258	215	203	172	155	177	269	321
1923	*346*	*308*	*231*	*165*	*135*	*146*	*141*	*140*	*126*	*129*	—	—
Därav inom jord- och skogsbruk:												
1920	95	85	77	64	71	63	68	87	85	84	111	123
1921	120	102	100	81	80	98	108	124	136	166	242	362
1922	341	282	216	231	158	146	126	152	126	120	184	253
1923	*225*	*168*	*130*	*95*	*79*	*78*	*88*	*113*	*94*	*86*	—	—
Övriga näringsgrupper:												
1920	133	121	96	86	88	101	102	98	104	127	174	159
1921	276	354	288	249	249	294	302	275	256	304	415	488
1922	502	514	420	401	275	227	220	178	167	207	293	330
1923	*364*	*339*	*262*	*187*	*150*	*162*	*155*	*151*	*142*	*159*	—	—

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	31/1	28/2	31/3	30/4	31/5	30/6	31/7	31/8	30/9	31/10	30/11	31/12
1911	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·3	4·3	4·4	8·5
1912	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·3	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7	8·4
1913	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4	7·5
1914	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3	15·0
1915	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5	7·7
1916	8·0	6·7	5·2	4·7	3·3	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2	5·4
1917	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4	5·8
1918	6·0	5·0	4·9	5·0	4·0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4	7·3
1919	7·5	7·6	8·1	7·5	6·1	4·6	3·8	3·2	3·1	3·2	3·8	7·2
1920	7·6	7·5	4·5	3·5	2·9	3·4	2·8	3·0	2·9	4·3	7·0	15·8
1921	20·1	20·7	24·5	24·2	25·1	27·7	27·9	27·4	27·3	27·1	28·8	33·2
1922	34·5	31·9	30·4	28·3	22·9	20·9	20·0	16·7	15·1	15·5	17·2	21·7
1923	*21·4*	*20·8*	*19·9*	*15·6*	*10·6*	*9·8*	*9·7*	*8·7*	*7·9*	—	—	—

Arbetslöshetens utbredning inom olika fack framgår närmare av tabellen å sid. 1028.

Arbetstillgången under tredje kvartalet 1923

enligt uppgifter från industriidkare m. fl.

Följande översikt över arbetstillgång m. m. inom olika yrken och näringar under tredje kvartalet av år 1923 är, liksom föregående redogörelser av samma slag, till huvudsaklig del grundad på uppgifter, som å särskilda frågeformulär *insamlats från arbetsgivare inom olika näringsgrenar. Frågeformulären* ha till största delen infordrats genom socialstyrelsens ombud i orterna, vilka för närvarande uppgå till ett antal av 47, varav 21 äro föreståndare för arbetsförmedlingskontor, tillhörande Sveriges offentliga arbetsförmedling. Direkt av socialstyrelsen hava emellertid dylika uppgifter insamlats från arbetsgivare i Stockholm med närmaste omnejd ävensom från sådana arbetsgivare i landsorten, som i regel sysselsätta minst 200 arbetare.

För ifrågavarande kvartal ha besvarade formulär återkommit från 2 125 arbetsgivare med 249 312 arbetare inom industri och hantverk samt transportarbete, vartill kommer ett mindre antal uppgiftslämnare från jordbruk och andra näringsgrenar. En bearbetning av de inkomna svaren har givit vid handen, att arbetstillgången under tredje kvartalet 1923, i jämförelse med samma kvartal föregående år, ansågs:

såsom *bättre* av 816 arbetsgivare med 100 844 arbetare (40 %),

såsom *oförändrad* av 1 092 arbetsgivare med 121 487 arbetare (49 %) och

såsom *sämre* av 217 arbetsgivare med 26 981 arbetare (11 %).

Följande sammanställning möjliggör ett närmare bedömande av arbetstillgången inom industri och hantverk under tredje kvartalet 1923 i jämförelse med motsvarande förhållanden under föregående år.

	Antal redovisade arbetare (medeltal)	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom: A. mer än medelgod, B. medelgod, C. mindre än medelgod.											
		1:a kvartalet			2:a kvartalet			3:e kvartalet			4:e kvartalet		
		A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C.
1911	178 648	51	36	13	58	29	13	57	28	15	58	31	11
1912	197 904	62	26	12	70	25	5	73	22	5	73	21	6
1913	252 047	71	23	6	77	20	3	76	19	5	74	21	5
1914	253 115	71	21	8	75	19	6	39	29	32	52	25	23
1915	264 540	63	22	15	67	21	12	77	15	8	77	16	7
1916	281 793	79	15	6	86	9	5	85	9	6	85	10	5
1917	273 888	74	12	14	69	13	18	66	14	20	61	18	21
1918	258 230	49	23	28	55	22	23	56	22	22	47	22	31
1919	256 612	30	22	48	45	19	36	50	22	28	57	25	18
1920	301 335	71	18	11	73	19	8	53	19	28	21	19	60
1921	219 683	10	12	78	12	11	77	16	16	68	15	21	64
1922	223 316	15	18	67	27	27	46	36	29	35	33	31	36
1923	228 287	36	28	36	45	30	25	44	35	21	—	—	—

Då läget på arbetsmarknaden givetvis inverkar på och återspeglas i den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet, meddelas ur de månatliga redogörelserna för nämnda verksamhet till ytterligare jämförelse efterföljande sammanställning, utvisande tillgång och efterfrågan på arbetskraft.

På 100 *lediga platser* kommo följande antal *ansökningar om arbete:*

	3:e kvartalet 1923			2:a kvartalet 1923			3:e kvartalet 1922		
	sept.	aug.	juli	juni	maj	april	sept.	aug.	juli
Jordbruk och skogshushållning	94	113	88	78	79	95	126	152	126
Övriga näringsgrenar	142	151	155	162	150	187	167	178	220
Samtliga »	**126**	**140**	**141**	**146**	**135**	**165**	**155**	**172**	**203**

Ovanstående siffror, sammanställda med de i denna tidskrift tidigare publicerade översikterna över arbetsmarknadsläget under juli, augusti och september månader, giva vid handen, att näringslivet under tredje kvartalet undergått en stadig förbättring och att återgången till normal drift i det närmaste ägt rum inom samtliga industrigrenar, ehuru dock vissa lokala företag fingo vidkännas tillfällig nedgång i arbetstillgången. Som helhet giva emellertid de rapporterande industrierna, omfattande sammanlagt 249 312 arbetare mot 231 070 under föregående kvartal, en bild av läget inom näringslivet, som är vida gynnsammare än samtliga liknande översikter alltsedan andra kvartalet år 1920.

Med ledning av tabellen å sid. 958—959, som utgör en sammanfattning av de lämnade uppgifterna från arbetsgivare inom industri och hantverk, har utarbetats efterföljande allmänna översikt över arbetstillgången inom vissa större näringsgrupper:

	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom: A. mer än medelgod, B. medelgod, C. mindre än medelgod								
	3:e kvart. 1923			2:a kvart. 1923			3:e kvart. 1922		
	A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C.
Malmbrytning och metallindustri .	36	26	38	31	20	49	17	20	63
Jord- och stenindustri	35	42	23	44	34	22	27	28	45
Trävaruindustri	54	35	11	62	30	8	56	29	15
Pappers- och grafisk industri . . .	53	35	12	61	33	6	41	37	22
Livsmedelsindustri	40	46	14	45	43	12	30	42	28
Textil- och beklädnadsindustri . . .	47	35	18	45	29	26	52	31	17
Läder-, hår- och gummivaruindustri	61	29	10	57	32	11	45	41	14
Kemisk-teknisk industri	24	70	6	19	17	64	20	25	55

Malmbrytning och metallindustri är fortfarande den industrigrupp, som har haft största svårigheterna att övervinna depressionen. Texttabellen här ovan visar också, att hithörande företag hade den minst gynnsamma arbetstillgången under ifrågavarande kvartal. Läget har å andra sidan betydligt förbättrats från tidigare kvartal, vartill säkerligen uppgörelsen under senare delen av juli månad i den halvårslånga konflikten vid järnbruken avsevärt bidragit. Arbetstillgången vid dessa var relativt god, under det att gruvorna ännu hade att kämpa med oregelbundna avsättningsmöjligheter till följd av den mellaneuropeiska konflikten. De mekaniska verkstäderna kunde under kvartalet bereda sysselsättning åt ökade arbetsstyrkor till följd av förbättrad arbetstillgång. Det övervägande antalet uppgiftslämnare skildrar läget såsom avsevärt mycket bättre än motsvarande tid i fjol. Likartade förhållanden rådde inom den elektromekaniska branschen, medan däremot varvsindustrien rapporterade relativt dålig arbetstillgång. Inom samtliga grenar av förevarande industrigrupp rådde ännu god tillgång på arbetskraft.

Inom *jord- och stenindustrien* gav den livliga byggnadsverksamheten god arbetstillgång åt tegelbruk, kalkbruk och cementfabriker, samtidigt som stenförädlingsindustrien, vilken varit lamslagen under krigs- och depressionsåren, visade synnerligen rikliga arbetstillfällen med tendens till brist på arbetskraft. Den tidigare arbetarstammen har nämligen i stor utsträckning sökt sig över till andra arbetsområden på grund av den långa arbetslöshetstiden. Torvindustrien blev under kvartalet delvis svårt lidande av de ogynnsamma väderleksförhållandena, ehuru dock arbetstillgången i stort sett kunde betecknas såsom god. De skånska kolgruvorna rapporterade avsevärt förbättrade arbetsmöjligheter. Läget vid glasbruken företedde icke någon enhetlig bild; under det att vissa buteljglasbruk arbetade med inskränkt drift eller helt måste nedlägga densamma, kunde däremot yrkeskunnig arbetskraft inom andra fabrikationsgrenar icke uppbringas. Den skiftande specialkunskapen omöjliggjorde utjämning av det växlande behovet av arbetskraft vid olika företag.

Trävaruindustrien hade under kvartalet övervägande god och medelgod arbetstillgång med tydlig tendens till förbättring från tiden för föregående rapports avgivande. En jämförelse med arbetsförhållandena vid samma tid i fjol visar ävenledes en kraftig utveckling i gynnsam riktning. Förutom vid sågverken var detta i ännu högre grad fallet vid snickeri- och möbelfabriker, vilka förklarligt nog hade stigande omsättning till följd av rikligare bostadstillgång med ökad möjlighet att sätta bo.

Inom gruppen *pappers- och grafisk industri* kunde framförallt trämassefabrikerna uppvisa en övervägande god tillgång å arbete med i stort sett oförändrade produktionsmöjligheter mot tidigare kvartal, men en tydlig förbättring mot fjolåret. Pappersbruken arbetade däremot icke under lika enhetligt gynnsamma betingelser, ehuru läget även här vid jämförelse med föregående år visade förbättrad arbetstillgång. För tapetfabrikerna medförde den förestående höstflyttningen ökade avsättningsmöjligheter, och för boktryckerierna yppades genom den minskade tyska konkurrensen i viss utsträckning förbättrad arbetstillgång; göteborgsutställningens förestående avslutning inverkade emellertid menligt på tryckerierna i denna del av landet.

Inom *livsmedelsindustrien* rapporterade kvarnar och sockerfabriker en synnerligen god tillgång på arbete, avsevärt gynnsammare än föregående kvartal.

Av *textil- och beklädnadsindustriens* olika branscher visade bomulls-, ylle- och trikåfabrikationen övervägande gynnsamma konjunkturer med delvis brist på kvinnlig arbetskraft. Däremot företedde jute- och linneindustrien en försämring både i förhållande till föregående kvartal och motsvarande tidpunkt i fjol.

Inom *läder-, hår- och gummivaruindustrien* kunde läget betecknas såsom i stort sett oförändrat med jämn tillgång å arbete.

Inom de *kemisk-tekniska industrierna* rapporterade samtliga tändsticksfabriker förbättrade arbetsmöjligheter. Detsamma var även fallet med konstgödningstillverkningen

	Näringsgrenar	Hela antalet		Tillgång å arbete									
				Mycket god		God		Medelgod		Mindre god		Dålig	
		Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.
	Malmbrytning o. metallind.												
1	Malmgruvor	44	7 013	2	236	3	271	11	939	12	3 571	16	1 996
2	Malmförädlingsverk	72	18 265	—	—	24	8 850	19	5 207	19	3 786	10	422
3	Järn- och stålmanufaktur	70	7 726	5	1 006	23	3 497	28	2 066	13	1 142	1	15
4	Mekaniska verkstäder	232	26 478	7	2 864	53	6 129	68	7 246	67	7 648	37	2 591
5	Skeppsvarv	17	4 771	—	—	4	1 502	1	74	5	2 074	7	1 121
6	Elektromekanisk industri	25	5 491	—	—	8	739	6	2 592	8	656	3	1 504
7	Annan metallindustri	47	2 931	3	107	10	1 029	15	693	11	649	8	453
	Jord- och stenindustri												
8	Kolgruvor	7	2 225	—	—	—	—	5	1 658	1	186	1	381
9	Torvindustri	28	774	3	80	7	221	9	277	5	160	4	36
10	Stenbrott och stenhuggerier	42	5 198	5	1 039	19	1 722	9	606	8	1 813	1	18
11	Kakel-, porslins- o. lerkärlsind.	17	2 848	2	64	7	404	7	2 248	—	—	1	132
12	Tegelbruk	86	4 163	1	17	42	1 978	23	1 638	18	486	2	44
13	Glasbruk	22	2 414	2	191	6	630	8	714	4	679	2	200
14	Cementfabriker, kalkbruk m. m.	31	4 241	2	51	12	1 300	9	2 035	6	839	2	16
15	**Trävaruindustri**												
	Sågverk	219	29 275	11	2 186	88	13 743	90	10733	23	2 339	7	274
16	Snickeri- och möbelfabriker	135	6 387	17	676	56	2 592	44	1 799	12	901	6	419
17	Annan trävarufabrikation	15	496	—	—	9	335	2	71	2	53	2	37
18	**Pappers- o. grafisk industri**												
	Trämassefabriker	65	13 343	—	—	41	8 753	21	4 001	1	315	2	274
19	Pappersbruk	31	7 541	3	1 213	8	2 229	13	3 203	6	889	1	7
20	Bokbinderier o. annan pappersind.	41	2 544	1	9	18	1 505	13	571	6	306	3	153
21	Boktryckerier o. grafiska anst.	90	5 176	4	156	27	1 362	34	2 286	20	1 210	5	162
	Livsmedelsindustri												
22	Kvarnindustri	25	1 413	3	250	13	757	9	406	—	—	—	—
23	Bagerier	38	1 752	—	—	14	450	17	849	4	391	3	62
24	Sockerindustri	23	3 130	1	118	11	1 345	7	984	4	683	—	—
25	Choklad- och konfektfabriker	21	2 241	—	—	6	300	11	1 311	4	630	—	—
26	Bryggerier och brännerier	52	3 161	—	—	16	1 496	27	1 206	9	459	—	—
27	Tobaksfabriker	9	2 825	—	—	4	897	4	1 759	1	169	—	—
28	Annan livsmedelsindustri	43	2 217	4	120	20	948	17	1 118	2	31	—	—
	Textil- o. beklädnadsindustri												
29	Bomullsindustri	36	11 259	2	379	15	4 600	15	4 309	4	1 971	—	—
30	Jute- och linneindustri	10	3 043	—	—	1	452	5	1 613	2	159	2	819
31	Ylleindustri	52	7 880	5	558	24	4 514	17	1 943	6	865	—	—
32	Trikåfabriker	23	3 596	5	272	7	1 874	6	921	4	451	1	78
33	Skrädderi- och sömnadsyrket	60	5 546	6	458	19	2 062	21	1 937	6	643	8	446
34	Annan hithörande industri	67	3 753	3	115	25	1 004	27	1 666	6	839	6	129
	Läder-, hår- o. gummivaruind.												
35	Garverier och läderfabriker	20	1 169	1	37	11	819	7	285	—	—	1	28
36	Skofabriker	40	5 558	1	133	21	2 924	16	1 796	1	90	1	615
37	Gummivarufabriker	7	2 579	—	—	3	2 013	3	353	1	213	—	—
38	Annan hithörande industri	32	1 521	2	114	14	562	11	654	4	183	1	8
	Kemisk-teknisk industri												
39	Ljus-, tvål-, olje- o. färgfabriker	23	1 151	—	—	8	471	8	422	7	258	—	—
40	Konstgödningsfabriker	7	686	1	195	3	301	2	89	1	101	—	—
41	Tändsticksfabriker	9	5 517	—	—	—	—	9	5 517	—	—	—	—
42	Annan kemisk-teknisk industri	27	2 327	2	319	8	1 038	13	781	3	167	1	22
43	**Byggnadsverksamhet**	65	3 112	11	843	35	1 666	16	449	3	154	—	—
44	**Kraft-, belysnings- o. vattenverk**	41	5 975	3	1 026	16	1 586	18	2 632	4	731	—	—
45	**Handel och varulager**	32	1 604	1	7	10	714	13	720	6	152	2	11
46	**Land- och sjötransport**	27	6 997	4	1 498	13	1 272	8	3 718	2	479	—	—
47	*Summa* 3:dje kv. 1923	**2 125**	**249 312**	**123**	**16 337**	**782**	**92 856**	**742**	**88 125**	**331**	**39 521**	**147**	**12 473**
48	» 2:dra » »	2 090	231 070	104	13 188	788	91 500	687	67 985	339	43 052	172	15 345
49	» 1:sta » »	1 922	204 479	63	10 419	571	63 097	628	58 137	398	53 179	262	19 647
50	» 4:de » 1922	2 080	222 349	58	8 659	528	64 481	664	67 975	472	51 589	358	29 645
51	» 3:dje » »	2 201	236 231	87	8 560	615	76 353	689	67 820	441	46 461	369	37 037

Arbetstillgången i jämförelse med näst föregående kvartal						Arbetstillgången i jämförelse med samma kvartal föregående år						Tillgång å arbetskraft						
Bättre		Oförändrad		Sämre		Bättre		Oförändrad		Sämre		Brist		Normal tillgång		Överflöd		
Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	
8	847	32	5 932	4	234	15	1 418	22	1 539	7	4 056	—	—	15	2 539	29	4 474	1
25	7 427	40	9 006	7	1 832	43	14 062	23	3 422	6	781	1	823	32	7 867	39	9 575	2
19	1 823	42	5 004	9	899	38	4 247	28	3 373	4	106	—	—	40	3 653	30	4 073	3
49	4 659	147	18 580	36	3 239	111	14 340	95	10 110	26	2 028	6	477	136	16 173	90	9 828	4
1	979	7	2 433	9	1 359	2	91	11	3 877	4	803	—	—	9	1 720	8	3 051	5
11	2 308	12	2 977	2	206	13	3 164	8	625	4	1 702	—	—	14	3 910	11	1 581	6
13	585	28	2 115	6	231	20	1 709	25	1 160	2	62	4	87	24	1 488	19	1 356	7
4	1 270	2	769	1	186	3	1 103	3	936	1	186	—	—	1	388	6	1 837	8
2	36	17	521	9	217	5	144	18	554	5	76	4	35	20	599	4	140	9
7	286	30	4 748	5	170	22	2 320	19	2 851	1	27	6	1 267	30	3 738	6	193	10
1	17	12	1 822	4	1 009	5	197	10	2 497	2	154	2	292	13	2 365	2	191	11
5	348	58	3 153	23	662	39	2 408	42	1 627	5	128	—	—	70	3 600	16	563	12
2	176	14	1 350	6	888	12	1 086	7	1 105	3	223	—	—	18	1 913	4	501	13
2	35	27	3 689	2	517	10	1 854	20	2 357	1	30	—	—	20	2 331	11	1 910	14
28	4 733	156	20 334	35	4 208	83	9 073	116	17 350	20	2 852	—	—	158	22 047	61	7 228	15
60	2 510	62	3 077	13	800	73	3 221	54	2 670	8	496	5	115	109	4 876	21	1 396	16
5	125	6	290	4	81	4	92	9	341	2	63	1	12	10	367	4	117	17
4	1 505	56	10 256	5	1 582	26	5 433	34	6 447	5	1 463	—	—	44	7 570	21	5 773	18
—	—	22	6 059	9	1 482	11	2 129	14	4 621	6	791	—	—	18	3 800	13	3 741	19
10	559	23	1 711	8	274	14	1 063	20	1 086	7	395	3	256	29	1 828	9	460	20
18	807	57	3 332	15	1 037	38	2 988	40	1 569	12	619	4	178	64	4 067	22	931	21
15	990	10	423	—	—	9	591	15	820	1	2	—	—	19	916	6	497	22
8	552	27	874	3	326	6	245	26	1 209	6	298	—	—	31	1 515	7	237	23
10	1 019	12	1 762	1	349	8	880	12	1 566	3	684	—	—	6	636	17	2 494	24
2	79	17	1 842	2	320	7	969	12	1 221	2	51	1	51	16	1 510	4	680	25
6	345	38	2 658	8	158	5	600	39	1 954	8	607	—	—	39	2 138	13	1 023	26
—	—	9	2 825	—	—	2	196	5	1 464	2	1 165	—	—	7	2 502	2	323	27
12	738	29	1 427	2	52	12	775	30	1 403	1	39	—	—	37	1 520	6	697	28
5	1 433	29	9 334	2	492	8	1 429	24	8 002	4	1 828	7	4 247	22	5 069	7	1 943	29
1	141	6	2 009	3	893	—	—	6	1 861	4	1 182	1	502	8	2 345	1	196	30
13	1 186	34	5 930	5	764	17	2 885	30	4 189	5	806	4	378	41	6 668	7	834	31
9	644	14	2 952	—	—	3	90	15	2 978	5	528	1	45	20	3 372	2	179	32
8	539	32	3 599	20	1 408	17	1 977	31	2 753	12	816	3	243	48	3 771	9	1 532	33
14	729	44	2 603	9	421	20	1 242	37	2 127	10	384	4	91	54	2 937	9	725	34
4	324	15	741	1	104	6	346	12	654	2	169	—	—	13	779	7	390	35
3	315	32	4 518	5	725	9	1 493	29	3 935	2	130	—	—	35	4 055	5	1 503	36
2	511	4	1 855	1	213	3	838	3	1 528	1	213	—	—	4	2 017	3	562	37
9	344	22	1 043	1	134	13	632	18	755	1	134	4	65	24	1 317	4	139	38
1	12	20	1 043	2	96	7	359	14	727	2	65	—	—	14	842	9	309	39
3	284	4	402	—	—	3	325	4	361	—	—	1	195	5	388	1	103	40
9	5 517	—	—	—	—	9	5 517	—	—	—	—	—	—	2	1 762	7	3 755	41
5	365	20	1 873	2	89	9	844	18	1 483	—	—	—	—	18	1 762	9	565	42
27	1 373	35	1 673	3	66	34	1 756	27	1 279	4	77	11	704	50	2 170	4	238	43
8	680	30	5 120	3	175	2	100	35	5 614	4	261	—	—	22	2 127	19	3 848	44
9	633	15	683	8	288	5	514	24	1 044	4	46	1	7	13	470	18	1 127	45
8	2 616	12	3 657	7	724	15	4 099	9	2 443	3	455	—	—	21	4 446	6	2 551	46
465	**52 398**	**1 360**	**168 004**	**300**	**28 910**	**816**	**100 844**	**1092**	**121 487**	**217**	**26 981**	**74**	**10070**	**1 443**	**153 873**	**608**	**85 369**	47
665	72 210	1 211	138 284	214	20 576	891	103 423	958	102 066	241	25 581	48	4 095	1 332	137 793	710	89 182	48
482	50 754	1 077	120 247	363	33 478	786	99 178	858	74 115	278	31 186	26	5 710	1 003	93 756	893	105 013	49
404	48 565	1 171	135 314	505	38 470	790	101 820	933	85 273	357	35 256	21	5 100	996	94 790	1 063	122 459	50
657	65 209	1 246	145 396	298	25 626	914	114 881	856	83 041	431	38 309	41	4 713	1 172	108 482	988	123 036	51

Byggnadsverksamheten var utomordentligt livlig över hela landet och erbjöd en alltjämt ökad arbetstillgång, ehuru bristande tillgång å yrkesduglig arbetskraft över hela landet ävensom murarkonflikt i huvudstaden förhindrade ett utnyttjande av samtliga arbetstillfällen, vilket i sin tur minskade arbetstillgången för annan arbetskraft inom detta fack.

Näringslivets fortsatta tillfrisknande inverkade även på *handeln och samfärdseln*, vilkas olika grenar rapporterade förbättrad arbetstillgång.

Jordbruket uppvisade på grund av väderleksförhållandena under det gångna kvartalet en kortare arbetssäsong för skördens bärgning än tidigare år, men i gengäld krävdes en kraftigare ansvällning av den tillfälliga arbetarstammen. Behovet av arbetskraft gjorde sig starkast gällande under september månads förra hälft, då beställningarna å arbetskraft i stor utsträckning icke kunde expedieras vid arbetsförmedlingskontoren. Tröskningsarbetet tog under månadens senare hälft sin början och kunde bedrivas i full utsträckning. Under det att jordbrukarna under föregående år inskränkte sin fasta personal, synas förhållandena under innevarande år hava gjort det möjligt för dem att i viss utsträckning öka densamma. Anledningen härtill kan i någon mån anses vara den i september ingångna avtalsuppgörelsen inom lantarbetarfacket med reducerade lönesatser.

Fylleriförseelserna under tredje kvartalet 1923.

Antal fylleriförseelser. Såsom i denna tidskrift tidigare (sid. 128) meddelats, upphörde med utgången av år 1922 den av socialstyrelsen fr. o. m. år 1917 förda statistiken rörande av polismyndigheterna för fylleri anhållna personer m. fl. Samtidigt anbefalldes emellertid kontrollstyrelsen att på grundval av de enligt § 37 rusdrycksförsäljningsförordningen till systembolagen inkommande uppgifterna angående av domstolarna för fylleri sakfällda m. m. utarbeta erforderlig statistik över fylleriförseelserna. Enligt en inom sistnämnda ämbetsverk skedd preliminär sammanräkning, vars resultat benäget delgivits socialstyrelsen, utgjorde antalet fylleriförseelser, för vilka personer blivit sakfällda under tredje kvartalet 1923, tillhopa 7 288, av vilka 7 087 hade begåtts av män och 201 av kvinnor.

Antalet fylleriförseelser per kvartal dels under år 1913, såsom representerande förhållandena före världskriget och det individuella kontrollsystemets mera allmänna tillämpning, dels för tiden fr. o. m. år 1917 t. o. m. år 1922, då fortlöpande fylleriförseelsestatistik fördes inom socialstyrelsen, och dels fr. o. m. år 1923, har utgjort som följer:

	Medeltal per kvartal						År 1922				År 1923		
	1913	1917	1918	1919	1920	1921	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.
Antal förseelser[1] .	14 727	4 630	4 714	8 798	11 448	7 525	5 469	7 157	8 031	7 555	6 344	7 601[2]	7 288[3]
Per 100 000 inv. . .	263	80	81	151	196	129	92	120	135	127	106	127	122

Siffrorna för 1913 och 1923 äro direkt jämförbara, varemot vid en jämförelse mellan 1923 års fyllerital och kvartalssiffrorna för åren 1917—1922 hänsyn bör tagas till att sistnämnda siffror äro högre såsom inneslutande jämväl vissa förseelser, för vilka personer anhållits men icke sakfällts, merendels av det skäl, att de ej kunnat med stämning anträffas och inställas inför rätta. Enligt vad gjorda undersökningar givit vid handen, uppgingo dessa fyllerifall till i genomsnitt c:a 9 procent av samtliga, och kan med stöd härav hela antalet under 1923 års tredje kvartal begångna förseelser uppskattas till c:a 8 000. Fyllerifrekvensen har under denna period visat en om än obetydlig minskning, och överensstämmer det sålunda beräknade antalet förseelser nära med fylleritalet för motsvarande tid under fjolåret.

Fylleriförseelsernas fördelning på månader framgår för åren 1922 och 1923 av efterföljande översikt, varvid må erinras om att 1923 års tal enbart avse förseelser, för vilka personer sakfällts:

	Antal fylleriförseelser under											
	jan.	febr.	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.
År 1922 . .	1 620	1 544	2 305	2 315	2 418	2 424	2 290	2 760	2 981	2 878	2 330	2 347
År 1923 . .	2 227	1 962	2 155	2 476	2 713	2 412	1 940	2 673	2 675	.	.	.

Den under juli noterade siffran var, som synes, anmärkningsvärt låg, lägre t. o. m. än för någon tidigare månad under året. I likhet med förra året medförde emellertid augusti en kraftig ökning, varemot fyllerifrekvensen under september höll sig i det närmaste konstant. Ihågkommas må dock, att siffran för sistnämnda månad torde komma att mest påverkas av senare inkommande rapporter.

Hur fylleriförseelserna under redovisningskvartalet fördelade sig på vissa ortsgrupper och olika delar av landet, åskådliggöres av följande tablå, varvid för Stockholm meddelas tvenne sifferserier, nämligen a) antalet sakfällda enligt den officiella statistiken, b) antalet av polismyndigheterna för fylleri anhållna enligt Statistisk månadsskrift, utgiven av Stockholms stads statistiska kontor.

[1] Avser åren 1913 och 1923 blott antalet för fylleri sakfällda enligt kriminalstatistiken, under det att i siffrorna för åren 1917—1922 ingå samtliga anhållna eller utan anhållande sakfällda personer.

[2] De tidigare meddelade siffrorna för andra kvartalet 1923 hava här liksom på övriga ställen i redogörelsen ökats med 183 senare rapporterade förseelser.

[3] Preliminär siffra.

Antal fylleriförseelser under 3 kv. 1923	Stockholms stad a	Stockholms stad b	Östra Sverige	Småland och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Hela riket 3 kv. 1923	Hela riket 2 kv. 1923	Hela riket 3 kv. 1922
i städer med mer än 10 000 inv.	2 002	2 204	471	116	702	1 838	426	**5 555**	5 831	6 338
i övriga städer .	—	—	220	173	150	384	142	**1 069**	1 075	1 262
å landsbygden . .	—	—	115	68	92	175	214	**664**	695	431
tillhopa	**2 002**	**2 204**	**806**	**357**	**944**	**2 397**	**782**	**7 288**	7 601	8 031
2 kvart. 1923 . .	1 772	1 948	757	309	1 029	2 951	783	**7 601**	·	·
3 kvart. 1922 . .	·	2 199	848	340	1 143	2 620	881	**8 031**	·	·

Man finner vid en jämförelse mellan tredje kvartalets fyllerisiffror och talen för det närmast föregående, att fyllerifrekvensens nedgång huvudsakligen berört vissa bland de större städerna, i all synnerhet Göteborg. Häri ligger ock huvudorsaken till den i ögonen fallande starka minskningen i Västsverige över huvud. Stockholm företedde däremot ökning med ett par hundra förseelser. I förhållande till motsvarande kvartal under fjolåret visade städerna i allmänhet sjunkande tal, under det att fyllerifrekvensen å landsbygden stigit.

Fylleriförseelsernas fördelning efter de sakfälldas kön och ålder. Av samtliga fylleriförseelser, för vilka personer sakfällts under 1923 års tredje kvartal, begingos, som ovan nämnts, 201 eller 2·8 % av kvinnor, varav, såsom efterföljande huvudtabell utvisar, 131 i Stockholm, 31 i Göteborg, 12 i Malmö, 25 i övriga städer och 2 på landsbygden. — Huvudtabellen ger även möjlighet att fastställa, i vilken omfattning fylleriförseelserna begåtts av yngre och av äldre personer, varvid åldersgränsen dragits vid 25 år. Av hela antalet förseelser, för vilka uppgifter härom meddelats, hade 1 323 eller 18·2 % begåtts av män och kvinnor i ungdomsåldrarna, medan 5 934 eller 81·8 % kommit på äldre personer. Till jämförelse må meddelas, att under de sex åren 1917—1922 resp. 22·6, 20·8, 23·4, 24·4, 21·4 och 19·0 % av de anhållna personerna uppgivits vara under 25 år. Under 1923 års första och andra kvartal voro motsvarande procentsiffror resp. 19·0 och 18·5. Jämförelsetalet för ungdomsfylleriet har alltså blivit lägre än förut. Till någon del torde dock denna skillnad återgå på skiljaktigt beräkningssätt, i det att åldersfördelningen nu skett efter förseelser och icke, såsom under åren 1917—1922, efter personer; i senare fallet medräknas sålunda icke upprepade fylleriförseelser av en och samma person, något som övervägande förekommer bland äldre vanedrinkare. Likväl synes statistiken giva ett visst stöd för effektiviteten av de skärpta restriktioner i fråga om unga personers spritdrycksinköp, som särskilt under den senaste tiden allmänt vidtagits av systembolagen.

Fylleriförseelsernas fördelning efter de sakfälldas inköpsrätt till spritdrycker. På grundval av systembolagens uppgifter ha i huvudtabellen förseelserna vidare uppdelats med hänsyn till om de sakfällda innehaft motbok (med full eller begränsad inköpsrätt) eller varit avstängda från laglig spritdryckstilldelning.

Såsom framgår av tabellen, föllo ej mindre än 5 990 fyllerifall eller 82·2 % på sistnämnda kategori. Av övriga förseelser hade 995 eller över tre fjärdedelar begåtts av personer med endast begränsad inköpsrätt till alkoholvaror.

Orter	Antal fylleriförseelser, för vilka personer sakfällts under				Förseelser, begångna av *män*						Förseelser av *kvinnor*				
					med motbok		*utan* motbok	Summa	Därav födda		*med* motbok	*utan* motbok	Summa	Därav födda	
	juli	aug.	sept.	hela kvartalet	full inköpsrätt	begr. inköpsrätt			före 1898	1898 eller senare				före 1898	1898 eller senare
Stockholms stad	546	700	756	**2 002**	94	271	1 506	**1 871**	1 677	194	—	131	131	115	16
Östra Sverige															
Södertälje . .	18	10	26	**54**	5	7	42	**54**	40	14	—	—	—	—	—
Uppsala . . .	14	21	31	**66**	—	8	58	**66**	59	7	—	—	—	—	—
Västerås . . .	14	17	12	**43**	1	5	36	**42**	41	1	—	1	1	1	—
Nyköping . .	7	6	9	**22**	—	3	19	**22**	20	2	—	—	—	—	—
Eskilstuna . .	23	35	31	**89**	3	16	70	**89**	78	11	—	—	—	—	—
Linköping . .	9	23	22	**54**	2	7	44	**53**	49	4	—	1	1	1	—
Norrköping . .	45	47	51	**143**	5	20	109	**134**	122	12	—	9	9	5	4
Övriga städer .	67	88	65	**220**	10	39	169	**218**	165	53	—	2	2	2	—
Landsbygden .	11	48	56	**115**	2	12	100	**114**	57	52	—	1	1	1	—
Småland och öarna															
Jönköping . .	12	22	16	**50**	1	8	40	**49**	39	10	—	1	1	1	—
Kalmar . . .	18	13	18	**49**	1	10	38	**49**	42	7	—	—	—	—	—
Västervik . .	6	8	3	**17**	—	4	13	**17**	12	5	—	—	—	—	—
Övriga städer .	58	62	53	**173**	4	33	136	**173**	136	36	—	—	—	—	—
Landsbygden .	16	28	24	**68**	4	12	52	**68**	39	26	—	—	—	—	—
Södra Sverige															
Karlskrona . .	19	16	15	**50**	4	3	43	**50**	45	5	—	—	—	—	—
Kristianstad .	24	27	21	**72**	8	14	50	**72**	63	8	—	—	—	—	—
Malmö	83	117	117	**317**	33	33	239	**305**	276	29	1	11	12	11	1
Lund	9	10	5	**24**	—	9	15	**24**	18	6	—	—	—	—	—
Landskrona .	11	17	16	**44**	3	9	32	**44**	38	6	—	—	—	—	—
Hälsingborg .	55	41	46	**142**	5	14	123	**142**	116	26	—	—	—	—	—
Ystad	3	10	3	**16**	1	1	14	**16**	14	2	—	—	—	—	—
Trälleborg . .	8	12	17	**37**	7	—	30	**37**	31	6	—	—	—	—	—
Övriga städer .	31	77	42	**150**	15	27	108	**150**	119	31	—	—	—	—	—
Landsbygden .	7	46	39	**92**	8	15	69	**92**	58	30	—	—	—	—	—
Västra Sverige															
Halmstad . . .	9	12	16	**37**	6	5	26	**37**	30	7	—	—	—	—	—
Göteborg . . .	430	537	495	**1 462**	53	201	1 177	**1 431**	1 182	249	—	31	31	19	12
Uddevalla . .	10	5	21	**36**	2	4	30	**36**	20	16	—	—	—	—	—
Trollhättan . .	2	31	15	**48**	—	6	41	**47**	43	4	—	1	1	1	—
Borås	15	19	21	**55**	2	9	42	**53**	27	26	—	2	2	2	—
Karlstad . . .	29	31	32	**92**	4	15	73	**92**	83	9	—	—	—	—	—
Kristinehamn .	2	5	5	**12**	—	3	9	**12**	8	4	—	—	—	—	—
Örebro	16	51	29	**96**	—	13	82	**95**	69	26	—	1	1	1	—
Övriga städer .	92	164	128	**384**	11	57	313	**381**	280	101	—	3	3	3	—
Landsbygden .	22	81	72	**175**	3	25	146	**174**	85	87	—	1	1	—	1
Norra Sverige															
Falun	3	9	8	**20**	—	1	19	**20**	16	4	—	—	—	—	—
Gävle	43	63	69	**175**	1	12	162	**175**	142	33	—	—	—	—	—
Söderhamn . .	19	15	19	**53**	—	6	46	**52**	41	11	—	1	1	—	1
Härnösand . .	16	20	13	**49**	—	7	41	**48**	38	10	—	1	1	1	—
Sundsvall . .	22	26	32	**80**	1	6	72	**79**	58	21	—	1	1	1	—
Östersund . .	12	7	11	**30**	1	2	27	**30**	24	6	—	—	—	—	—
Luleå	6	4	9	**19**	—	1	17	**18**	15	3	—	1	1	1	—
Övriga städer .	58	40	44	**142**	1	18	123	**142**	120	22	—	—	—	—	—
Landsbygden .	20	52	142	**214**	2	23	189	**214**	133	66	—	—	—	—	—
Hela städerna	**1 864**	**2 418**	**2 342**	**6 624**	**284**	**907**	**5 234**	**6 425**	**5 396**	**1 027**	**1**	**198**	**199**	**165**	**34**
rikt landsb. .	**76**	**255**	**333**	**664**	**19**	**87**	**556**	**662**	**372**	**261**	—	**2**	**2**	**1**	**1**
Summa	**1 940**	**2 673**	**2 675**	**7 288**	**303**	**994**	**5 790**	**7 087**	**5 768**	**1 288**	**1**	**200**	**201**	**166**	**35**

[1] Därav 31 med okänd ålder.

Bland de kvinnliga fylleristerna saknade praktiskt taget samtliga motbok. Dessa siffror giva en antydan om omfattningen av den olagliga rusdryckshandelns och särskilt spritsmugglingens skadliga inverkan på nykterhetstillståndet.

Jämförelse mellan fylleriförseelserna i Sverige och dess grannländer. Liksom i föregående kvartalsredogörelser må slutligen i jämförelsesyfte en sammanställning göras mellan den svenska fylleristatistiken och motsvarande uppgifter för Norge enligt »Statistiske Meddelelser»:

	Medeltal per kvartal						År 1922				År 1923		
	1913	1917	1918	1919	1920	1921	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.
Sverige	14 727	4 630	4 714	8 798	11 448	7 525	5 469	7 157	8 031	7 555	6 344	7 601	7 288
Norge	10 564	7 777	5 729	9 353	8 635	8 882	9 285	10 521	11 498	13 397	12 441	13 270	

Även i Norge steg fylleritalet något under andra kvartalet innevarande år, dock knappast mera än vad som normalt plägar vara fallet under denna årstid. I jämförelse med motsvarande kvartalssiffra föregående år var dock den nu noterade anmärkningsvärt hög.

Beträffande Finland publiceras statistiska uppgifter angående fylleriförseelserna kvartalsvis i »Social Tidskrift». Enligt denna statistik noterades under första kvartalet 1922—andra kvartalet 1923 resp. 7 572, 9 811, 13 072, 12 345, 11 630 och 12 896 fylleriförseelser, vilka siffror, oaktat landets vida mindre invånarantal och strängare nykterhetslagstiftning, äro betydligt högre än motsvarande svenska.

Av intresse är jämväl att sammanställa fylleriförseelserna i de fyra nordiska huvudstäderna, såsom skett i nedanstående tablå:

Antal fylleriförseelser i	År 1913	År 1917	År 1918	År 1919	År 1920	År 1921	År 1922	År 1923 1 kv.	2 kv.	3 kv.
Stockholm (422 042 inv.)	17 696	3 705	6 264	11 115	10 120	6 848	7 397	1 624	1 772	2 002
Kristiania (258 767 inv.) .	16 736	13 672	12 217	16 938	13 624	13 750	18 195	5 961	6 111	.
Köpenhamn[1] (700 610 inv.)	8 855	4 865	2 269	4 225	5 047	4 274	4 360	.	.	.
Helsingfors (162 030 inv.)	23 266	5 133	(2 928)	5 488	12 307	13 550	10 925	3 538	4 097	.

Det framgår härav, att antalet fylleriförseelser, särskilt om hänsyn tages till vederbörande städers folkmängd, ställer sig väsentligt lägre i Stockholm än i Kristiania och Helsingfors. Då emellertid av gatufylleriet blott en viss, efter ortens praxis växlande del blir föremål för polisingripande och sålunda redovisad i statistiken, kunna dessa siffror knappast göra anspråk på att giva en inbördes fullt jämförbar bild av nykterhetstillståndet i resp. städer, men synas de i allt fall väl ägnade att belysa dettas förändringar å samma ort under resp. år.

[1] Med Frederiksberg och Gentofte.

Arbetslönernas storlek i förhållande till industriens tillverkningsvärde.

Den i många hänseenden betydelsefulla men hittills tämligen outredda frågan om de industriella produktionskostnadernas fördelning på skilda kostnadselement har för vårt lands vidkommande gjorts till föremål för en undersökning av tull- och traktatkommittén, som i sina nu publicerade Översiktstabeller angående den svenska industriens utveckling 1891—1920 bl. a. framlagt resultaten av sina beräkningar rörande detta problem.[1] Såsom material för undersökningen ha använts de av kommerskollegium för kommitténs räkning år 1919 insamlade industrirapporterna. De sålunda erhållna uppgifterna äro icke alldeles fullständiga, men omfatta dock c:a 80 % av landets industri, efter tillverkningsvärdet räknat. Av de större industrigrupperna är trävaruindustrien den ofullständigast redovisade, i det att de medtagna fabrikernas tillverkningsvärde endast uppgår till 68 % av gruppens totalvärde i den officiella industristatistiken för motsvarande år (1913). För vissa specialbranscher är redovisningsprocenten ännu lägre, men finnas å andra sidan också åtskilliga betydelsefulla industrier, för vilka siffran uppgår till 100 % eller nära därintill.

De olika kostnadselement, som ingå i tillverkningsvärdet. hava i denna statistik uppdelats på fem huvudgrupper, nämligen arbetslöner, löner till förvaltningspersonal, råvarukostnader, bränsle- och kraftkostnader samt övriga kostnader (inklusive vinst). I efterföljande tabell återgivas de erhållna procentsiffrorna för den första av dessa grupper, arbetslönen.

Lönekostnadernas relativa storlek är, såsom av denna tabell framgår, mycket växlande inom olika näringsgrenar. Lägst synas siffrorna i stort sett vara inom närings- och njutningsmedelsindustrien, där man bl. a. finner grupper med så låga procenttal som destilleringsverken (0·7 %) och kvarnarna (2·2 %). De högsta siffrorna anträffas å andra sidan inom jord- och stenindustrien. Vid stenbrotten och stenhuggerierna kom ej mindre än 80·8 % av tillverkningsvärdet på arbetslönernas konto, och inom fyra andra hithörande branscher (kolgruvor, bränntorvs- och torvströfabriker samt kalkbruk) översteg siffran 50 %.

Siffrorna göra, såsom kommittén själv framhåller, givetvis ej anspråk på någon högre grad av exakthet. Flertalet industrigrupper innefatta ju var för sig frambringandet av en mångfald produkter, och siffror, som endast angiva kostnadsfördelningen på summan av dessa produkters värde, förmå endast ge en helt summarisk överblick av huru förhallandena gestalta sig inom varje särskild bransch. Därtill kommer, att det material, varpå beräkningarna stödja sig, i flera hänseenden är behäftat med brister. Där så varit möjligt hava emellertid procentberäkningarna jämförts med på annat material byggda uträkningar och i vissa fall med ledning härav något justerats.

[1] Statens offentliga utredningar 1923, n:r 37.

Arbetslönernas storlek i procent av salutillverkningens värde inom olika industrigrenar år 1913.

Industrigrenar	Salutillverkningens värde 1 000 kr.	Arbetslöner i %
Närings- och njutningsmedel.		
Kvarnindustri (handelskvarnar)	86 156	2·2
Stärkelsefabriker	3 109	5·6
Margarin- och flottfabriker	16 164	3·6
Fiskberedningsanstalter	191	13·2
Konservfabriker	1 818	13·3
Spis- och knäckebrödsfabriker	3 564	17·6
Käxfabriker	976	8·2
Pressjästfabriker	5 959	5·7
Råsockerbruk och saftstationer	35 509	7·3
Sockerraffinaderier	38 035	5·4
Choklad- och karamellfabriker	13 679	10·9
Glykosfabriker	924	5·8
Makaroni- och sagogrynsfabriker	687	9·5
Annan livsmedelsindustri	6 334	3·3
Brännvinsbrännerier	19 609	5·6
Destilleringsverk	20 454	0·7
Maltfabriker	1 324	6·6
Skattepliktiga bryggerier	33 524	16·4
Skattefria bryggerier	3 264	22·5
Mineralvatten- och läskedrycksfabriker	2 366	21·5
Punschfabriker	797	3·5
Vin- och saftfabriker	409	10·6
Hudar och skinn, läderarbeten etc.		
Garverier	28 500	6·7
Läderremfabriker	881	6·0
Skofabriker	36 391	15·8
Pälsvarufabriker	4 109	9·2
Handskfabriker	959	22·8
Reseffekt- och portföljfabriker	1 605	21·2
Sadelmakerier och piskfabriker	655	15·5
Borstbinderier och penselfabriker	1 424	25·0
Diverse läder- och hårindustri	1 125	4·9
Trävaror.		
Sågverk och hyvlerier	145 403	16·7
Låd- och fanerfabriker	716	21·4
Möbelfabriker	15 072	35·7
Byggnadssnickerifabriker	7 345	27·2
Övriga snickerifabriker	2 167	34·9
Korgvarufabriker	262	38·7
Korkfabriker	1 643	19·4
Ramlist- och ramfabriker	558	27·4
Träsko- och trätoffelfabriker	914	25·5
Träullsfabriker	62	23·5
Tunnbinderier och drittelfabriker	629	31·6
Annan trävarufabrikation	511	35·2
Papper och tryckalster m. m.		
Träsliperier	11 430	16·6
Cellulosafabriker	88 057	14·0
Pappersbruk och pappfabriker:		
med pappersmassefabriker	57 413	18·4
utan »	11 165	14·2
Bokbinderier, kartong- och påsfabriker o. d.	2 209	32·4
Tapetfabriker	2 482	9·4
Boktryckerier	23 896	32·4
Grafiska anstalter	915	36·0
Spånadsämnen ur djur- och växtriket samt därav framställda varor.		
Ullspinnerier: löngodsspinnerier	[1] 63	
andra	1 700	9·8
Kamgarnsspinnerier	9 847	6·4
Ylleväverier	7 254	9·9
Kombinerade yllefabriker	37 755	17·4
Bomullsspinnerier	7 769	10·7
Bomullsväverier	11 986	13·6
Kombinerade bomullsfabriker	32 035	14·9
Vigognespinnerier	2 098	15·9
Vadd-, schoddy- o. trasselfabriker	717	12·5
Linneväverier	991	14·1
Kombinerade linnefabriker	6 350	21·1
Jutefabriker	4 472	17·8
Trikåfabriker	6 312	20·2
Band- och gardinfabriker etc.	5 227	16·8
Repslagerier och bindgarnsfabr.	2 116	13·6
Konfektionsfabriker	14 738	23·8
Vitvaru- o. div. sömnadsfabriker	6 491	21·3
Hatt- och mössfabriker	6 511	18·5
Färgerier, blekerier etc.	[1] 2 166	·
Annan hithörande industri	1 416	16·0
Kautschuk och kautschuksvaror.		
Kautschuksvarufabriker	10 599	12·2
Sten- och jordarter etc. samt arbeten därav, ej annorstädes upptagna.		
Järnmalmsgruvor o. -anrikningsverk:		
gruvor med anriknings- och briketteringsverk	21 342	37·4
gruvor utan anriknings- och briketteringsverk	38 215	20·1
självständiga anriknings- och briketteringsverk	681	15·3
Andra malmgruvor och anrikningsverk	3 002	39·0
Kolgruvor	3 440	55·6
Bränntorvsfabriker	376	54·3
Torvströfabriker	1 335	57·0

[1] Huvudsakligen lönevärde.

Industrigrenar	Salutillverkningens värde 1000 kr.	Arbetslöner i %
Stenbrott och stenhuggerier	6 414	80·8
Finare stenförädlingsindustri	1 781	43·9
Kalkbruk	2 052	51·4
Cementfabriker	12 277	23·3
Asfalt- och cementgjuterier	3 811	33·2
Murbruksfabriker	1 340	30·0
Slipmedelsfabriker	404	15·6
Annan jord- och stenindustri	665	19·9
Lervaror.		
Tegelbruk	13 957	35·7
Stengods- och lergodsfabriker	425	33·9
Kakelfabriker	1 087	48·2
Porslinsfabriker	*5 433*	*43·0*
Glas och glasvaror.		
Glasbruk: buteljglasbruk	3 178	33·5
fönsterglasbruk	1 669	30·4
småglasbruk	5 263	40·8
Glasvarufabriker	586	31·4
Metaller och metallvaror.		
Järn- och stålverk:		
rena masugnar	23 873	11·0
rena järn- och stålverk	32 026	19·4
integrerade verk	83 576	23·9
Andra metallframställningsverk	9 578	9·0
Järn- och stålmanufaktur:		
tackjärnsgjuterier	4 685	34·0
tråddragerier, trådduks- och trådnätsfabriker	3 637	15·1
rörfabriker	2 926	25·0
bleckvarufabriker	9 301	27·6
spik-, hästskosöm- och skruvfabriker	7 711	18·8
kätting-, fjäder- och hästskofabriker	1 560	25·6
lie- o. andra redskapsfabriker	1 446	28·4
såg-, fil-, yx- m. fl. verktygsfabriker	2 779	37·7
kniv- och låsfabriker	2 583	39·9
diverse järn- o. stålvarufabrik.	2 663	23·0
Metallmanufaktur:		
metallverk	21 046	7·1
fotogenköks- o. d. fabriker	8 038	23·6
armaturfabriker	2 378	27·6
lampfabriker	1 528	26·0
kapsylfabriker	370	14·6
div. metallvarufabriker	*4 944*	*26·9*
Guld- och silvervarufabriker	4 271	26·1
Galvaniserings- o. d. fabriker	2 972	10·5
Metallraffinaderier m. m.	1 179	1·2
Maskiner, apparater, fartyg och fordon, ävensom instrument och ur.		
Mekan. verkst. för tillverkn. av:		
metall- o. träbearbetn.-mask.	6 856	31·2
maskiner för pappersmasse- o. pappersindustri	2 966	24·5
järnkonstruktioner, kassaskåp, o. järnsängar	2 502	30·6
maskiner o. redskap f. lantbr.	10 127	22·7
mejerimaskiner	13 837	21·6
maskiner för div. industri	1 835	24·8
kraftmaskiner	9 997	24·8
blandad maskintillverkning o. reparationsarbeten	59 848	31·8
kullager	10 588	17·1
vapen och krigsmaterial	3 244	37·4
vågar	887	30·8
rörlednings- o. sanitetsanläggn.	5 805	22·1
lokomotiv samt järnvägs- och *spårvagnar*	14 791	28·0
automobiler, velocipeder o. a. fordon	9 264	24·5
S:a mek. verkstäder	*152 548*	*27·3*
Fabriker för elektriska maskiner	18 401	17·5
» » » apparater	12 987	28·0
Kabelfabriker	4 077	9·5
Glödlampsfabriker	824	29·4
Skeppsvarv	14 158	34·9
Prämvarv och båtbyggerier	857	38·9
Musikinstrumentfabriker	2 939	32·3
Övriga instrument- samt urfabr.	1 076	35·1
Oljor och fett, vax m. m. samt produkter av dessa ämnen.		
Oljeslagerier	7 013	3·1
Oljeraffinaderier, smörjmedelsfabriker o. d.	1 132	4·7
Fabriker för tillv. av animaliska oljor och fett	211	15·0
Ljusfabriker	3 004	11·2
Såp- och tvålfabriker	10 979	6·4
Parfymfabriker	2 861	5·4
Produkter av kemisk-teknisk industri, ej annorstädes upptagna.		
Kolnings- o. trädestillationsverk	1 871	26·0
Färg- och fernissfabriker	4 010	7·9
Superfosfatfabriker	10 033	9·4
Krutbruk och andra sprängämnesfabriker	7 347	13·9
Tändsticksfabriker	18 777	27·2
Elektrokemiska fabriker	7 582	18·0
Kolsyrefabriker	308	11·5
Syrgas- och dissousgasfabriker	340	8·0
Salpetersyre-, saltsyre- o. svavelsyrefabriker	324	18·2
Benmjöls- och limfabriker	1 504	9·0
Garvämnesfabriker	623	18·0
Sodafabriker	567	8·7
Takpapp- och taktjärfabriker	778	6·7
Ättiksfabriker	1 303	8·5
Skosmörjefabriker	673	8·6
Diverse kemisk-tekniska fabriker	5 819	13·9

Återutvandringen från Förenta staterna.

Under de senaste årens diskussion om Förenta staternas befolkningsproblem har huvudvikten helt naturligt lagts vid invandringsfrågan. Med den stränga kontroll, som invandrarströmmen underkastats, har också följt uppläggandet av en detaljerad statistik, medelst vilken man vecka för vecka kan följa utvecklingen på detta område. Vid studiet härav får emellertid ej förbises, att invandringssiffrorna endast angiva bruttotillskottet av främmande befolkningselement. Det verkliga inflyttningsöverskottet reduceras högst väsentligt genom den samtidigt pågående utvandringen, som säkerligen till allra största delen omfattar till hemlandet återvändande utlänningar. Ett hänsynstagande till denna återutvandring är absolut nödvändigt för ett riktigt bedömande av den nu gällande immigrationslagstiftningens verkningar. Tagas utvandrarna med i räkningen, finner man nämligen, att en del av de länder, som i invandringsstatistiken förete de högsta siffrorna, komma ännu högre i fråga om antalet utvandrare, så att antalet i Förenta staterna bosatta personer av sådan nationalitet i själva verket undergått en minskning.

Nu berörda förhållande har med särskild tydlighet belysts i en av National Industrial Conference Board nyligen utgiven redogörelse för immigrationsproblemet i Förenta staterna.[1] Publikationen i fråga har, såsom av dess ursprungsbeteckning framgår, i främsta rummet till syfte att ge en framställning av immigrationens betydelse för Förenta staternas industriella liv, och den lämnar sålunda bl. a. en redogörelse för vissa av N. I. C. B. företagna undersökningar rörande de förändringar läget på arbetsmarknaden undergått under den tid de nu gällande invandringsrestriktionerna varit i kraft. I anslutning härtill gives emellertid en synnerligen instruktiv översikt av den amerikanska invandringspolitikens olika faser under äldre och nyare tid samt ett flertal ur den officiella statistiken hämtade sammanställningar rörande in- och utvandringen. Vid tidpunkten för utredningens offentliggörande förelågo dylika uppgifter endast för tiden intill den 31 mars innevarande år, men med stöd av senare publicerade siffror i Monthly Labor Review har statistiken i det följande kompletterats, så att en översikt erhållits över hela det senaste budgetåret (1 juli 1922—30 juni 1923).

Under det Förenta staternas invandringsstatistik sträcker sig mer än ett århundrade tillbaka (från 1820), föreligga fullständiga uppgifter om utvandringen endast för tiden efter den 1 juli 1907. Ut- och invandringssiffrorna för de sexton budgetår, under vilka man sålunda kan följa hela omflyttningen, ställa sig som följer:

[1] The Immigration Problem in the United States (Research Report n:r 58).

Budgetår	Antal invandrare	Antal utvandrare	Invandrings-överskott
1 juli 1907—30 juni 1908	782 870	395 073	387 797
» 1908— » 1909	751 786	225 802	525 984
» 1909— » 1910	1 041 570	202 436	839 134
» 1910— » 1911	878 587	295 666	582 921
» 1911— » 1912	838 172	333 262	504 910
» 1912— » 1913	1 197 892	308 190	889 702
» 1913— » 1914	1 218 480	303 338	915 142
» 1914— » 1915	326 700	204 074	122 626
» 1915— » 1916	298 826	129 765	169 061
» 1916— » 1917	295 403	66 277	229 126
» 1917— » 1918	110 618	94 585	16 033
» 1918— » 1919	141 132	123 522	17 610
» 1919— » 1920	430 001	288 315	141 686
» 1920— » 1921	805 228	247 718	557 510
» 1921— » 1922	309 556	198 712	110 844
» 1922— » 1923	522 919	81 450	441 469
Summa	**9 949 740**	**3 498 185**	**6 451 555**

In- och utvandrarnas fördelning på olika raser och folkslag redovisas i tabellen å sid. 970. Vid jämförelse mellan denna statistik och de i Sociala Meddelanden förut publicerade invandringssiffrorna för budgetåren 1921/22 och 1922/23[1] måste observeras i främsta rummet de skiljaktiga principer, som följts vid nationalitetsfördelningen. Under det att enligt treprocentslagen varje invandrare hänföres till det land, där han är född, tillämpas i här föreliggande statistik en uppdelning ur rasbiologisk synpunkt. Sålunda sammanföras t. ex. de tre skandinaviska folken till en ras, medan britter, tjeckoslovaker, italienare m. fl. uppdelas på olika rasgrupper och judarna oavsett ursprungslandet redovisas såsom en särskild ras. Jämförbarheten mellan de olika tabellerna influeras slutligen också i någon mån därav, att i immigrationsmyndigheternas veckorapporter medtagas vissa kategorier av utlänningar, som inbegripas i treprocentslagens bestämmelser, men ej i vanlig bemärkelse äro att betrakta som invandrare.

Den här gjorda sammanställningen visar, hurusom de genom 1921 års invandringslag åvägabragta restriktionerna för flertalet syd- och osteuropeiska folk verkat så effektivt, att återutvandringen till Europa *under redovisningsåret 1921/22* överstigit invandringen till Amerika. Mest påfallande äro de polska siffrorna: mot något över 6 000 polacker, som ankommit till Amerika, svara 31 000, som återvänt till hemlandet. Helt får detta icke tillskrivas den amerikanska lagstiftningen, enär även de närmast föregående åren, då ingen maximigräns var satt för invandringen, uppvisade flera hemvändande än till Amerika överflyttade polacker. De som polacker redovisade invandrarna motsvarade för övrigt blott en mindre del av den för Polen medgivna invandringskvoten (c:a 26 000). Av de i denna kvot inräknade immigranterna har allra största delen tydligen utgjorts av judar, någon del antagligen också av tyskar, rutener m. fl.

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 791; årg. 1923, sid. 750.

In- och utvandringen i Förenta staterna under perioden 1907/08—1922/23.

Raser och folkslag	Åren 1907 08—1922/23			Därav året 1921/22			Året 1922/23		
	Invandrare	Utvandrare	Netto	Invandrare	Utvandrare	Netto	Invandrare	Utvandrare	Netto
Skandinaver	448 846	97 920	350 926	16 678	4 417	12 261	37 630	2 936	34 694
Finnar	105 342	30 890	74 452	2 506	1 254	1 252	3 087	445	2 642
Engelsmän	706 681	146 301	560 380	30 429	9 668	20 761	60 524	7 979	52 545
Walesare	26 152	3 376	22 776	956	154	802	1 622	66	1 556
Skottar	301 075	38 600	262 475	15 596	1 659	13 937	38 627	1 129	37 498
Irländare	432 668	46 211	386 457	17 191	2 485	14 706	30 386	1 511	28 875
Holländare o. flamländare	141 064	24 903	116 161	3 749	2 157	1 592	5 804	1 252	4 552
Tyskar	669 564	119 554	550 010	31 218	5 715	25 503	65 543	2 217	63 326
Fransmän	304 240	62 538	241 702	13 617	3 464	10 153	34 371	1 896	32 475
Spanjorer	153 218	61 086	92 132	1 879	7 838	— 5 959	3 525	3 193	332
Portugiser	128 527	39 527	89 000	1 867	6 052	— 4 185	2 802	2 721	81
Nord-italienare	201 921	147 334	154 587	6 098	7 448	— 1 350	9 054	2 538	6 516
Syd-italienare	1 724 353	969 754	754 599	35 056	46 562	— 11 506	39 226	21 029	18 197
Ryssar	210 321	110 282	100 039	2 486	2 891	— 405	4 346	1 611	2 735
Polacker	788 957	318 210	470 747	6 357	31 004	— 24 647	13 210	5 278	7 932
Lithauer	137 716	34 605	103 111	1 602	4 606	— 3 004	1 828	1 109	719
Tjecker	77 737	14 951	62 786	3 086	4 246	— 1 160	5 537	1 716	3 821
Slovaker	225 033	127 593	97 440	6 001	3 451	2 550	6 230	387	5 843
Rutener	171 823	28 996	142 827	698	448	250	1 168	29	1 139
Magyarer	226 818	149 319	77 499	6 037	4 758	1 279	6 922	1 039	5 883
Rumäner	95 689	63 126	32 563	1 520	4 219	— 2 699	1 397	1 098	299
Kroater och slovener	225 914	114 766	111 148	3 783	3 997	— 214	4 163	233	3 930
Dalmatier och bosnier	30 690	8 904	21 786	307	549	— 242	571	201	370
Bulgarer och serber	104 808	92 886	11 922	1 370	5 877	— 4 507	1 893	1 864	29
Greker	366 454	168 847	197 607	3 821	7 649	— 3 828	4 177	3 060	1 117
Judar	958 642	52 034	906 608	53 524	830	52 694	49 719	413	49 306
Syrier	59 260	14 376	44 884	1 334	1 396	— 62	1 207	651	556
Turkar	13 147	11 330	1 817	40	272	— 232	237	124	113
Armenier	58 606	8 955	49 651	2 249	253	1 996	2 396	69	2 327
Ostindier	6 123	2 126	3 997	223	218	5	156	113	43
Kineser	36 693	47 607	— 10 914	4 465	6 146	— 1 681	4 074	3 788	286
Japaner	125 773	41 781	83 992	6 361	4 353	2 008	5 652	2 844	2 308
Koreaner	1 358	995	363	88	50	38	104	55	49
Afrikaner (negrer)	103 045	22 478	80 567	5 248	2 183	3 065	7 554	1 525	6 029
Sydamerikanare	30 408	11 488	18 920	1 446	1 791	— 345	1 990	1 071	919
Mexikanare	356 536	68 713	287 823	18 246	5 770	12 476	62 709	2 479	60 230
Kubaner	41 439	24 037	17 402	698	909	— 211	1 347	751	596
Övriga västindier	18 761	8 475	10 286	976	820	156	1 467	716	751
Övriga folkslag	34 338	15 666	18 672	750	1 153	— 403	664	314	350
Icke specificerade	—	147 645	—147 645	—	—	—	—	—	—
Summa	9 949 740	3 498 185	6 451 555	309 556	198 712	110 844	522 919	81 450	441 469

Den nationalitet, som näst polackerna företer den största förlustsiffran, är italienarna. Sammanräknas nord- och syditalienare, vilka i den amerikanska statistiken redovisas som två skilda folkslag, befinnes det, att mot c:a 41 000 invandrare under 1921/22 svarade 54 000 hemvändande, alltså ett utvandringsöverskott av 13 000 personer. En sådan omkastning av den italienska invandringsströmmen har nu visserligen förekommit även under tidigare år; sålunda företedde budgetåret 1907/08 för italienarnas vidkommande ett utvandringsöverskott av 32 000, under 1914/15 var motsvarande siffra 40 000 och 1918/19 c:a 35 000. Däremellan ha kommit år med överväldigande invandringsöverskott. Budgetåret 1913/14 företer rekordsiffran 211 000, året dessförinnan (1912/13) var överskottet 184 000 och 1920/21, sista året före restriktionslagstiftningens genomförande, 174 000. Hur italienarnas invandringsbalans skulle ställt sig under året 1921/22, därest trafiken varit fri, är icke så lätt att avgöra. Säkerligen hade antalet immigranter varit större, men uteslutet är ej heller, att också de hemvändandes antal ökats. Fruktan att sedermera ej bli insläppt i Förenta staterna torde nämligen verkat avhållande på många italienska arbetare, som eljest skulle i hemorten sökt en tillflykt under den inträdande depressionen i Amerika. För en italiensk grovarbetare, som vid vinterns inträde ser sig hotad av arbetslöshet i Förenta staterna, faller det sig eljest ofta helt naturligt att för några månader resa över till hemlandet, där det just vid denna årstid är högsäsong för grovarbetare utomhus — en helt annan situation än för nordeuropéen, som här hemma har att räkna med samma klimat- och säsongväxlingar som i Nordamerika.

Totalresultatet av in- och utvandringen under redogörelseåret 1921/22 blir, att utav en bruttoinvandring å över 300 000 personer kvarstod ett nettoöverskott på något mer än 100 000. Till överskottet hava de nord- och västeuropeiska folken bidragit med sammanlagt över 100 000 personer och judarna med över 50 000, medan sydeuropéer och slaver tillsammans uppvisa ett deficit av likaledes c:a 50 000.

Judarna äro, såsom av tabellen synes, det folk, som under redogörelseåret 1921/22 lämnat det avgjort största bidraget till invandrarströmmen. Lägger man samman immigrationssiffrorna för alla sexton åren, intaga judarna också en mycket framskjuten plats, närmast efter italienarna. Speciellt är det emellertid i ögonen fallande, hurusom den i statistiken redovisade utvandringen inom denna ras varit oerhört liten i förhållande till invandringen. Man kan inför dessa siffror knappast underlåta att uppställa det spörsmålet, huruvida icke vid utvandrarnas registrering rasfrågan ägnas mindre uppmärksamhet än vid invandringen, så att en del emigrerande judar antecknats såsom polacker e. dyl.

Under det senaste redogörelseåret, 1922/23, har ställningen undergått en genomgående förändring. Nettoimmigrationen hade i jämförelse med föregående år fyrdubblats, och samtliga de redovisade folkslagen uppvisade invandringsöverskott. Av det sålunda erhållna befolkningstillskottet utgjorde nord- och västeuropéerna även detta år huvudparten, c:a 258 000. Judarna

kommo upp till nära 50 000, de utom restriktionslagstiftningen stående mexikanarna bidrogo med 60 000 och övriga folkslag med ett överskott av sammanlagt 74 000.

För bedömande av återutvandringens betydelse för den amerikanska befolkningsrörelsen och speciellt för arbetsmarknaden är vid sidan av nationalitetsfördelningen även utvandrarnas yrkesfördelning av intresse. Jämför man ur denna synpunkt in- och utvandrarströmmarnas sammansättning, framträder tydligt, hurusom grovarbetarna bilda ett betydligt starkare inslag bland utvandrarna än bland invandrarna. De kvalificerade arbetarna utgöra tydligen det för Amerika värdefullaste elementet bland invandrarna, icke blott genom sin större arbetsduglighet i och för sig, utan också därigenom, att det nya landet har större utsikt att även för framtiden få behålla detta befolkningstillskott. De icke yrkesskickliga åter äro till stor del att betrakta som »flyttfåglar», vilka efter längre eller kortare tid komma att vända tillbaka till hemlandet. För de två sista redogörelseåren belyses förhållandet av följande siffror:

Yrkesgrupper	1 juli 1921—30 juni 1922					1 juli 1922—30 juni 1923				
	Invandrare		Utvandrare		Överskott	Invandrare		Utvandrare		Överskott
	Antal	%	Antal	%		Antal	%	Antal	%	
Icke-kroppsarbetare . . .	10 955	3·5	3 313	1·7	7 642	16 542	3·2	2 537	3·1	14 005
Yrkesarbetare	51 588	16·7	17 958	9·0	33 630	106 213	20·3	8 281	10 2	97 932
Jordbrukare	18 205	5·9	7 726	3·9	10 479	38 408	7·3	2 648	3·2	35 760
Grovarbete	32 726	10·6	100 058	50·3	–67 332	83 552	16·0	32 912	40·4	50 640
Diverse yrken	65 032	21·0	14 713	7·4	50 319	86 619	16·6	9 832	12·1	76 787
Utan yrke (hustrur, barn etc.)	131 050	42·3	54 944	27·7	76 106	191 585	36·6	25 240	31·0	166 345
Summa	**309 556**	**100·0**	**198 712**	**100·0**	**110 844**	**522 919**	**100·0**	**81 450**	**100·0**	**441 469**

Sammanställas uppgifterna för de sju föregående redogörelseåren (1914/15—1920/21), befinnes det, att under hela denna period antalet från Förenta staterna utflyttade grovarbetare överstigit antalet invandrade med c:a 228 000. Däremot redovisades för samma sjuårsperiod — d. v. s. tiden från världskrigets utbrott intill den nuvarande immigrationslagstiftningens ikraftträdande — ett invandringsöverskott av c:a 50 000 personer inom de icke kroppsarbetande klasserna, 288 000 inom gruppen yrkesarbetare, 143 000 jordbruksarbetare, 313 000 av diverse yrken (huvudsakligen tjänstefolk) samt 688 000 utan angivet yrke. Det har beträffande dessa siffror framhållits, att gränserna mellan de olika grupperna, såsom naturligt är, måste bliva något svävande och att det i många fall kan hända, att en person vid utvandringen hänföres till en annan grupp än vid invandringen. Sålunda kan tänkas, att en del invandrare, som vid ankomsten till Amerika betecknats såsom jordbruks- eller yrkesarbetare, i det främmande landet måst söka sin utkomst med vanligt grovarbete och vid återresan till hemlandet sedermera blivit redovisade såsom grovarbetare. Tänkbart är också, att man i fråga om utvandrarna icke på samma sätt som beträffande invandrarna lägger vikt vid

att uppgift lämnas om yrkesspecialitet, utan hänför alla, för vilka särskilt yrke ej uppgivits, till gruppen »common labor». Så mycket torde emellertid under alla omständigheter kunna utläsas av den föreliggande statistiken, att de invandrare, som efter någon tid åter vända Amerika ryggen, i allmänhet icke tillhöra de mera kvalificerade yrkesgrupperna.

Vad av denna undersökning framgått om emigranternas yrkes- och nationalitetsfördelning klargör tämligen väl Amerikas avvisande hållning gent emot det av vissa europeiska regeringar framställda kravet, att vid invandringslagens tillämpning avdrag skulle få göras för återutvandrare, så att de fastställda maximisiffrorna skulle gälla icke brutto- utan nettoimmigrationen. Den s. k. treprocentslagens egentliga syfte har ju varit att, under upprätthållande av formell likställighet mellan olika nationaliteter, söka reglera invandrarströmmen så, att de kulturellt och ekonomiskt kvalificerade elementen bleve starkare representerade, och detta syfte främjas tydligen i hög grad därav, att vid sidan om invandringen pågår en rörelse i motsatt riktning, som till övervägande del omfattar vad man i Amerika betraktar som mindre önskvärda utlänningar. Möjligt är ju, att den på detta sätt minskade tillgången på billig, okvalificerad arbetskraft skall visa sig medföra sådana olägenheter för landets industriella liv, att restriktionerna måste lättas, men dessa lättnader komma i varje fall säkerligen icke att gå i den riktning, att de invandrare, som kunna räknas till »flyttfåglarnas» kategori, därigenom särskilt gynnas.

Arbetsgivarnas organisationsväsen i Förenta staterna.

Antalet arbetsgivarsammanslutningar i Förenta staterna, som på ett eller annat sätt sysselsätta sig med frågor rörande förhållandet mellan kapital och arbete, kan uppskattas till över 2 000, enligt uppgift av en på detta område tydligen synnerligen initierad författare i International Labour Review. Med hänsyn till organisations- och arbetsformer förete dessa sammanslutningar många skilda typer. Några omfatta hela landet, andra äro begränsade till vissa stater, städer eller orter, industri- och näringsgrenar. Några ha till uppgift att samarbeta med arbetarnas fackorganisationer, andra att bekämpa dessa. Några äro bildade speciellt för tillvaratagande av medlemmarnas intressen såsom arbetsgivare, andra ha ett mera omfattande näringspolitiskt program, där arbetarfrågan ingår endast såsom en detalj. Karakteristiskt för amerikanska förhållanden är det intresse åtskilliga av dessa organisationer lägga ned på anordnande av statistiska och andra vetenskapliga undersökningar rörande sociala och driftsekonomiska frågor. Värdet och tillförlitligheten hos dessa undersökningar blir naturligtvis mycket växlande, alltefter de anlitade experternas kompetens och ansvarskänsla; åt en del av den privatstatistik, som på detta sätt framkommit, måste i varje fall givas det vitsordet, att den bildar ett även för utomstående värdefullt material för kännedom om Amerikas ekonomiska liv.

De skilda riktningar och organisationstyper, som sålunda utvecklats, komma särskilt till synes i de på detta område vid sidan av varandra bestående olika centralorganisationerna, vilka var för sin del inriktat sig på en speciell gren av det industriella organisations- och propagandaarbetet. Det finnes tre sådana, var för sig betydelsefulla sammanslutningar, den egentliga arbetsgivarorganisationen, »the National Association of Manufacturers», handelskamrarnas centralorgan, »the United States Chamber of Commerce», samt de olika industriförbundens centralinstitut för statistiska o. a. utredningsarbeten, »the National Industrial Conference Board».

The National Association of Manufacturers är den äldsta av dessa organisationer. Den bildades redan 1895 och uppgives nu omfatta 5 700 större arbetsgivare med en sammanlagd arbetsstyrka av över 6 miljoner och en produktionskapacitet uppgående till 75—80 % av landets hela industriella tillverkning. Föreningen, som har sitt säte i Washington, betraktar sig också som Förenta staternas centrala arbetsgivarorganisation. Dess verksamhet är emellertid icke inskränkt till enbart frågor rörande förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare, utan berör även andra näringspolitiska områden. Sålunda har föreningen på sin tid kraftigt arbetat för Panamakanalens förverkligande, för upprättande av ett särskilt handels- och arbetsdepartement (numera uppdelat i tvenne), för utvecklingen av Förenta staternas utrikeshandel och handelsflotta, för stärkande av konsulatväsendet, för en rationell invandringspolitik o. s. v. På det socialpolitiska området har föreningen verkat för arbetarskydd, förbättrad yrkesutbildning och andra åtgärder, ägnade att främja invandrarproletariatets »amerikanisering», samt framför allt för »arbetets frihet». Föreningen är, enligt sitt officiella program, icke motståndare till arbetarnas organisationsväsen i och för sig, men vill oavlåtligen bekämpa alla slags bojkotter, svarta listor och dylika påtryckningsmedel. År 1920 upprättade föreningen sålunda ett särskilt »Open Shop Department» med speciellt syfte att handhava kampanjen för arbetsgivarnas rätt att utan fackföreningarnas ingripande antaga och avskeda arbetare.

År 1907 tog föreningen initiativet till bildande av de amerikanska arbetsgivarnas förtroenderåd, »the National Industrial Council», en sammanslutning av över 300

arbetsgivar- och industriidkarföreningar. Denna organisation har till uppgift bl. a. att representera den industriella opinionen rörande lagstiftningsfrågor, för vilket ändamål en särskild byrå för lagärenden också upprättats i Washington. Under senare år har arbetet inriktats på att få till stånd liknande industriråd för de olika staterna, och ha ett tjugotal sådana även kommit till stånd.

The United States Chamber of Commerce är en sedan 1912 bestående sammanslutning av c:a 1 350 kommersiella organisationer, representerande över 755 000 olika korporationer, firmor och enskilda näringsidkare (1922). Kammarens betydelse ligger i främsta rummet uti det opinionsbildande inflytande densamma utövar å Förenta staternas handelspolitik och därmed sammanhängande internationella problem. Kammaren har på detta område under de senare åren erhållit en i viss mån officiell ställning som en av statsmakterna regelbundet anlitad rådgivande institution. Första gången den tillkallades i sådant syfte var vid den av presidenten Wilson år 1920 anordnade s. k. andra industrikonferensen.[1] Kammaren kom härmed att som officiell representant för företagarintressena undanskjuta National Association of Manufacturers och National Industrial Conference Board, som ansågos alltför ensidigt företräda storindustriens speciella synpunkter. Sedermera blev U. S. Chamber of Commerce på liknande sätt anmodad att deltaga i den av presidenten Harding 1921 anordnade arbetslöshetskonferensen.[2] Slutligen kan erinras om kammarens medverkan vid den nu pågående utredningen om invandringslagstiftningen, varom uppgift lämnades i förra häftet av Sociala Meddelanden (sid. 904).

Vid sidan av dessa så att säga officiella uppdrag bedriver kammaren en omfattande konsultationsverksamhet till sina egna medlemmars tjänst. För att föra de i avlägsnare stater boende medlemmarna i närmare kontakt med organisationen planeras för närvarande en decentralisation av verksamheten, så att vid sidan av centralbyrån i Washington skola upprättas filialer i New York, Chicago, St. Louis och San Francisco.

The National Industrial Conference Board bildades 1916 med syfte att fungera som en samarbets- och upplysningsbyrå (»co-operative body», »clearing house of information») i näringslivets tjänst. Anslutna äro för närvarande 26 nationella organisationer och 4 sammanslutningar för särskilda stater, representerande tillsammans 50 000 industriföretag med över 7 miljoner arbetare. Arbetet ledes av en överstyrelse, bestående av två representanter för varje ansluten nationell organisation och ett ombud för varje till viss stat begränsad sammanslutning. Denna överstyrelse väljer för det löpande arbetet ett verkställande utskott, som till sitt biträde har fast anställda tjänstemän samt kommittéer och sakkunniga för speciella utredningar. Resultaten av de utförda utredningsarbetena publiceras i allmänhet i en av byrån utgiven skriftserie, som upprepade gånger citerats i Sociala Meddelanden.[3] Dessutom utgives en veckotidskrift, Industrial News Survey, innehållande en fortlöpande statistik över arbetsmarknaden och andra kortare meddelanden.

Under krigsåren var National Industrial Conference Board representerad i en del av de för rustningsarbetets organiserande tillsatta kommissionerna och sedermera i den år 1919 sammankallade första industrikonferensen. Den avvisande hållning organisationens representanter härvid intogo mot presidenten Wilsons förslag till ordnande av förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare ledde emellertid till att dessa officiella representationsuppdrag, såsom i det föregående omförmälts, sedermera överflyttades på U. S. Chamber of Commerce.

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1920, sid. 488 och 631.
[2] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 1029.
[3] Se bl. a. sid. 968 i detta häfte.

Meddelanden från socialattachéerna.

Vinstandelsfrågan i Tyskland.

Tidigare diskussioner om vinstandelssystemet.

Frågan om att giva arbetstagarna en andel i företagets vinst har sedan långa tider tillbaka varit föremål för såväl diskussion som praktiska experiment i Tyskland. Litteraturen meddelar redan ett försök av år 1847, som gjordes på ett stort gods i Mecklenburg och varade icke mindre än femtio år, tills godset gick över i andra händer. Även på andra ställen inom jordbruket synes man ha experimenterat med vinstandel rätt tidigt. För industriell drift har det förordats allt sedan år 1835, då en mycket uppmärksammad avhandling av Robert von Mohl i »Raus Archiv der politischen Ökonomie» publicerades. Praktisk betydelse fick en propaganda, som på 60-talet inleddes av dr. Ernst Engel och som föranledde en vän till honom, mässingsfabrikanten Borchert i Berlin, att år 1862 göra ett praktiskt försök. Borchert använde sig av ett kapitalandelssystem, enligt vilket arbetarna insatte sina sparpengar mot andelsbevis i företaget. Efter tio års verksamhet voro 57 av arbetarna delägare i företaget med i medeltal 700 marks andel. År 1873 ombildades företaget till aktiebolag, och då krisen kort därpå utbröt, fordrade arbetarna att få sina pengar tillbaka, så att några varaktiga erfarenheter knappast vunnits genom Borcherts försök.

Rörande socialpolitikens ställning till frågan är det icke möjligt att konstruera fram någon enhetlig bild. »Verein für Sozialpolitik» behandlade frågan år 1872 och lät utarbeta tvenne utlåtanden av Plener och Weigert, som offentliggjordes i föreningens skrifter år 1874. Plener företrädde kravet på vinstandel, som han ansåg vara den nödvändiga slutlänken i den långa utvecklingsrad av löneformer, som fört till en arbetarens stigande andel i arbetsresultatet. Plener anser vinstandelen ur folkhushållningens synpunkt vara motiverad därigenom, att arbetaren för sin ökade medverkan i produktionen erhåller en motsvarande andel i nettoavkastningen, ty därigenom uppnås under bibehållande av lönesystemet en gemensamhet i arbetarnas och arbetsgivarnas intressen, vilket främjar den sociala freden. Andelen i nettoavkastningen vilar enligt Plener på en rättvisans princip. Svårigheten ligger i att finna en ändamålsenlig fördelningsskala mellan kapital och arbete. De flesta arbetsgivare ha infört vinstandelssystemet blott under förutsättning, att ett överskott av dittillsvarande avkastning skulle uppnås genom en produktionsstegring med arbetarnas hjälp, varpå de ville dela detta överskott med arbetarna. Plener däremot anser detta vara en inskränkt och godtycklig vinstandel, utgörande endast en belöning för särskild produktionsstegring, medan den borde vara ett vederlag för arbetarens medverkan i produktionen.

Weigert åter intager en avböjande ståndpunkt och förklarar, att vinstandelssystemet icke för till upphävande av klassmotsättningarna, utan i stället stegrar dessa motsättningar genom att framkalla missnöje, undergräva ledningens auktoritet och bli en källa till tvedräkt och avundsjuka bland arbetarna själva. Så snart de utdelade vinsterna minskas, bli arbetarna missnöjda och misstänksamma gentemot arbetsgivarna, vilja blanda sig i företagets ledning och kritisera balansräkningarna, och arbetsgivaren kommer för sitt välvilliga tillmötesgående icke att skörda någonting annat än otacksamhet. Vinstandelen skulle heller icke utjämna skillnaden i inkomster, utan i stället öka densamma. Arbetsinkomsterna skulle utfalla mycket olika alltefter det enskilda företagets kapitalstyrka, företagarens intelligens o. s. v. Genom att en olika lön utbetalades för samma arbete (inom skilda företag), måste stridigheter uppstå mellan arbetarna. En annan svårighet ser Weigert däri, att vinstandelssystemet enligt hans

mening nödvändigtvis fordrar arbetarens delaktighet i risken. Ty utan att arbetaren samtidigt med vinsten även delar risken, vore förhållandet varken logiskt eller rättvist, utan blott ett allmoseförhållande. Varje andel i risken underkastar emellertid arbetarna de olyckliga svängningarna på marknaden och gör dem beroende av såväl konjunkturerna som det enskilda företagets vinstchanser. Vill man övervinna detta genom att bilda en reservfond under de goda åren för att täcka risken under förluståren, skulle detta innebära en orättvisa mot de arbetare, som då icke längre tillhöra företaget. Icke mindre stor skulle orättvisan vara, om vinstandelen beräknas efter intjänad lönesumma, därför att lönens likhet alls icke uttrycker samma andel i främjandet av företaget. Ej heller medger Weigert, att vinstandelssystemet motiveras genom att vara en eggelse för arbetaren till stegrad arbetsprestation, ty arbetaren vore redan genom arbetskontraktet förpliktad att göra sin skyldighet efter bästa förmåga. I sedligt hänseende vore vinstandelssystemet ogynnsamt, därför att arbetarna i de flesta fall ha litet eller intet inflytande på vinstens storlek. Väcker man i honom strävandet efter att dra nytta av denna vinst, så vore det detsamma som strävandet efter en lotterivinst. Dessutom kunde ej heller någon väsentlig förbättring i arbetarnas materiella läge uppnås genom vinstandelssystemet, därför att den på den enskilde arbetaren fallande andelen ju endast bleve en hundradel eller kanske en tusendel av hela vinsten, som sålunda förlorade varje praktisk betydelse. Dylika små extra inkomster pläga icke sparas utan förbrukas, och följden bleve, att en väsentlig minskning av den i de produktiva anläggningarna investerade nationalförmögenheten inträder. Försvårandet av kapitaliseringen skulle medföra en minskning i efterfrågan efter arbete och därigenom en minskning i arbetslönen, så att vinstandelens fördelar skulle bli fullständigt illusoriska för arbetaren.

Dessa invändningar stöter man ännu i dag på i diskussionen, även om de naturligtvis äro något modifierade på grund av under tiden gjorda erfarenheter. På det stora hela har emellertid debatten på 1870-talet teoretiskt analyserat hela problemet på ett ganska fullödigt sätt. Bland motståndarna till vinstandelssystemet kan nämnas bland andra Heinrich von Treitschke, som av billighetshänsyn ansåg sig kunna förbinda arbetslönen med en ringa vinstandel, men däremot icke kunde finna något praktiskt motiv för ett dylikt system. »Lämnar man», säger Treitschke, »arbetaren valet mellan en högre lön och en osäker vinstandel, skulle han i regeln välja det förra.»

Den tydligen bästa framställningen av vinstandelssystemet gav emellertid professor Böhmert i en år 1878 utkommen undersökning. Böhmert kännetecknar vinstandelssystemet såsom en avlöningsmetod, som kompletterar den kontrakterade arbetslönen med en vinstandel såsom lönetillägg. Ett dylikt system vore principiellt användbart överallt, där tjänster utföras för ekonomiska ändamål mot lön, och det vore särskilt att rekommendera, där det kroppsliga eller andliga arbetet vore av framträdande betydelse för ett företag och där spekulationen, dyrbara experiment och fara för förlust spelade mindre in. Böhmert rekommenderar delaktighet i vinsten dels av lämplighetsskäl, därför att den innebär betydliga ekonomiska, tekniska, sedliga och pedagogiska fördelar, och framför allt därför, att den på en lång vägsträcka sammanför arbetsgivarens och arbetarnas intressen. Men även skäl av rättvisa tala för densamma därför att genom andel i vinsten anställda och arbetare icke uteslutas från avkastningen under gynnsamma år. Han anser vinstandelssystemet vara rättvist och billigt, därför att ofta oberäkneliga, av företagarens vilja och prestation oberoende allmänna omständigheter utöva ett avgörande inflytande på ett företags årsavkastning. Bland sådana omständigheter nämner Böhmert oväntade politiska och ekonomiska händelser, krig eller fred, gynnsam eller ogynnsam väderlek, rikliga eller dåliga skördar, statliga eller kommunala åtgärder, tekniska uppfinningar, förbättrade kommunikationer, plötsliga prisstegringar etc. I motsats till Weigert förfäktar Böhmert den uppfattningen, att arbetarnas delaktighet i gynnsamma års avkastningar motsvarar rättvisans krav också därigenom, att arbetarna vanligtvis äro delaktiga i följderna av ogynnsamma konjunkturer, som för dem taga sig uttryck i lönereduktioner, arbetslöshet o. s. v.

Rörande genomförandet rekommenderar Böhmert, att vinstandelen icke skall givas godtyckligt, utan att den skall stadgas i arbetsavtalet och i förväg fastsättas i en bestämd relation till nettoavkastningen. Stödjande sig på de erfarenheter, som fastställts i hans egna undersökningar, säger han, att det inom många företag visat sig ändamålsenligt att låta kontrollera beräkningen, utbetalningen och användandet av vinstandelarna genom en edsvuren sakkunnig eller genom en av arbetarna vald förtroendenämnd under arbetsgivarens eget ordförandeskap. Erfarna arbetsgivare, säger han, som under årtionden prövat vinstandelssystemet, anbefalla särskilt, att inom varje företag en reservfond upprättas, som under gynnsamma affärsår doteras med rikliga medel, för att under ogynnsamma år kunna giva arbetarna skäligt lönetillägg ur denna fond. Med hjälp av vinstandelssystemet vill han t. o. m. kunna lättare genomföra en försäkring av arbetarna mot arbetslöshet i varje enskilt företag.

Detta må vara ett par exempel på anhängares och motståndares argument för och emot vinstandelssystemet på 70-talet. De svåra ekonomiska kriser, som utbröto i senare hälften av detta decennium, läto diskussionerna avstanna, även om de aldrig riktigt upphört. Professor Ludwig Bernhard har på senare tid någon gång ironiskt menat, att idéen med vinstandelar plägar uppstå på nytt vart tredje årtionde. Huru därmed må förhålla sig skall här icke undersökas, men ett faktum är, att efter revolutionen diskussionen har flammat upp på nytt och att denna gång några av landets största industriidkare finnas bland anhängarna. Jag nämner Krupp, Hugenberg, Stinnes, Vögler, Silverberg, generaldirektören Beukenberg i Phoenix, geheimerådet Klöckner i Hasper Eisen- und Stahlwerke o. a. Bland motståndarna må nämnas geheimerådet Deutsch från Allgemeine Elektricitäts-Gesellschaft, som i huvudsak utgår ifrån, att vinstandelen, beräknad per arbetare, bleve så obetydlig, att den icke kunde ha det värde, som anhängarna av systemet vänta sig.

Deutsch har beräknat (offentliggjort genom handelskammaren i Berlin den 12 april 1919), att 66 aktiebolag inom olika tyska industrier och från olika delar av landet under de sista tio åren i medeltal årligen utdelat 215·2 miljoner mark till aktieägarna. Antalet anställda och arbetare i dessa företag utgjorde 783 781. Ville man överlämna hela vinsten till anställda och arbetare, så skulle till och med vid dessa bolag, som arbetat med en genomsnittsdividend av 10 %, per arbetstagare och arbetstimme icke komma mer än 11 pfennig, alltså årligen 270 mark. Denna summa uppnår man emellertid endast om hela vinsten avstås till arbetstagarna, vilket naturligtvis icke förutsättes av systemets anhängare. Deutsch har senare fortsatt dessa beräkningar, men på grund av det under tiden reducerade markvärdet torde de knappast ha något intresse för svenska läsare, så mycket mera som han lagt an på att visa arbetstagarnas, statens och aktionärernas andel i företagets utgifter.

Fackföreningarna och vinstandelsfrågan.

Arbetstagarnas ställning till frågan har under långa tider icke varit enhetlig, och man kan ej heller nu tala om en enhetlig uppfattning i deras läger. De på liberal grundval organiserade arbetarna (Hirsch-Dunckerska fackföreningar) ha alltid varit anhängare av ett dylikt system, som ju också motsvarar deras tanke om harmoni mellan kapital och arbete. Den kristliga fackliga arbetarrörelsen, som under katolsk ledning uppstod på 90-talet, torde på det stora hela kunna räknas bland anhängarna av ett dylikt system, ehuru den visst icke står okritisk till frågan. De socialistiska arbetarna ha alltid varit skarpa motståndare till tanken, som de betrakta såsom absurd och stridande mot deras uppfattning om klasskampen. De mera praktiska synpunkterna de anlagt på frågan framgå bäst av här nedan skisserade motivering för den fackliga landsorganisationens förändrade hållning. Denna har i »Korrespondenzblatt des Allgemeinen Deutschen Gewerkschaftsbundes» år 1920 behandlat frågan ganska ingående och kom därvid till helt andra synpunkter än tidigare varit fallet.

Artiklarnas utgångspunkt var frågan om en stegring av arbetsprestationerna. Denna

stegring vore, förklarades det, en nödvändighet, och därför kommer frågan om arbetarnas andel i vinsten icke att försvinna från dagordningen. Införandet av det konstitutionella arbetssystemet, som i driftsrådslagen erhållit ett viktigt stöd, skall också bidraga därtill, ty arbetarnas del i vinsten ligger på samma linje som detta. Utvecklingen tenderar att höja arbetaren från rättslösheten och underdånigheten till medarbetarskapets högre nivå. Den nödgar arbetaren att medverka till driftens ekonomisering, och driftsråden komma därför att ofta ställas inför frågan, om det vore lämpligt och med fackliga och sociala grundsatser förenligt att införa delaktighet i vinsten. Hittills har arbetsgivaren infört systemet dels av människo- och arbetarvänlighet, dels såsom en eftergift för strävandet efter en rättvisare fördelning av arbetets avkastning eller med tanke på att vinna en stegring av arbetsprestationen samt slutligen även på grund av aversion mot fackföreningarna. Då fackföreningsrörelsen icke appellerar till arbetsgivarens ädelmod, har den ingen orsak att fördjupa sig i den etiska sidan av detta industriella strävande. Fackföreningsrörelsen har dessutom för länge sedan uppgivit att motivera sina lönekrav rent moraliskt, och då vetenskapen själv förklarar det vara omöjligt att ens approximativt fastställa arbetarens verkliga andel i arbetsprodukten, förlora de båda förstnämnda grunderna allt intresse för fackföreningsrörelsen. Viktigare vore däremot frågan om arbetsprestationens stegring. Sedan professor Schumacher redan år 1869 på grund av ett då gjort försök med vinstandel på en lantegendom hade fastställt, att införandet av andelssystemet endast i början hade skett på kapitalvinstens och grundräntans bekostnad, men att, så snart arbetsprestationen stigit med en bestämd procentsats, arbetslönens stegring härflöt ur den därigenom ökade avkastningen, har antalet industriella och vetenskapliga anhängare av systemet ökats, medan arbetarnas ursprungliga skepsis förvandlades i skarp aversion mot ett nytt och dolt exploateringssystem. Nu däremot har den fackföreningsfientliga socialpatriarkalismen undanröjts, genom att fackorganisationerna på hela linjen blivit erkända av arbetsgivarorganisationerna, som ingå kollektiva arbetsavtal och avstå från att understödja de »gula» fackföreningarna. Därigenom få dessa s. k. arbetarvälfärdsinrättningar ett helt annat utseende. Arbetarna inom de stora företagen torde knappast vilja avstå från de åtgärder till deras välfärd, som tillgripits inom dessa företag, och detsamma gäller även rörande delägarskapet i vinsten, där sådant införts. Det tidigare avböjandet av vinstandelssystemet hade sin rot i arbetsgivarnas vägran att erkänna arbetarnas medbestämmanderätt, vilket nu icke längre är fallet. De försök, som gjorts, visa, att vinstandelssystemet i en hel rad av stora tyska företag har kunnat genomföras med framgång, utan att företagens konkurrensduglighet lidit därigenom. De utbetalade vinstandelarna ha i en del företag ej heller varit så ringa, sålunda hos Zeiss-Jena i regeln 8 till 10 % av lönekontot, vid försäkringsaktiebolaget Rhein-Mosel 16 %, hos Freese i Niederschönhausen $7^1/_3$ % på arbetarnas löner och $24^2/_3$ % på de anställdas löner, hos Wiedenbrück & Wilm i Köln 10 % o. s. v. Var och en vet, säges det i artiklarna, att arbetarna genom mer arbete kunna åstadkomma betydligt högre inkomster för företagarna, så att nämnvärda summor till fördelning uppstå. Detta merarbete åstadkommes genom frivillig intensivering av arbetet såväl som genom industriell arbetsorganisation.

En dylik industriell arbetsorganisation ser författaren tydligen i Taylorsystemet, vilket han ställer i motsättning till vinstandelssystemet. Taylorsystemet erfordrar ett mångfaldigande av organisations- och uppsiktspersonalen och uppnår i stället en minskning av arbetarnas antal med 30—50 %; den stegrade arbetsprestationen betalar rikligt de uppstående högre kostnaderna för kontroll, reorganisation, skrivarbete etc. Inför detta system uppstår frågan, om fackorganisationerna kunna ha ett intresse av att hindra ett annat arbetssystem, som sporrar arbetaren till större frivillig arbetsglädje, uppfyller honom med intresse för företaget samt eggar honom till ekonomisering av sitt arbete och förbättring av arbetsprocessen, utan att uppassar- och pådrivarpersonal behöver användas, som gör arbetet odrägligt för honom. Det kan komma att gå fackföreningarna med vinstandelssystemet som det gått med ackordlönen, vilken för

trettio år sedan och mera bekämpades lidelsefullt, men som man efter årtiondelång praktik upptäckt kunna regleras till fördel för arbetarna själva, särskilt därigenom att uppsikten över arbetarna utbytes mot en kontroll av arbetsprodukten. Lika litet som fackföreningarna kunnat hindra ackordlönesystemets utbredning, lika litet skall detta lyckas dem i fråga om vinstandelssystemet, såvida detta system verkligen har de arbetsstegrande verkningar utan en dyrbar organisation och uppsiktsapparat, som dess förespråkare tro. Fackföreningarnas uppgift vore i stället att vid systemets genomförande tillvarataga arbetarnas intressen.

Artikeln preciserar en del förutsättningar, som böra uppfyllas såsom villkor för fackföreningarnas medverkan, i huvudsak baserande sig på erfarenheterna vid Zeissverken i Jena. Kollektivavtalens arbetsvillkor måste vara genomförda, medbestämmanderätten vid antagande och avskedande av arbetare bör säkerställas, och fackföreningarna böra ha en medbestämmanderätt vid införande av arbetsstegrande metoder. Sålunda bör driftsrådens lagenliga medverkan vid införande av nya arbets- och lönemetoder inom företag med vinstandelssystem utvecklas till en medverkan vid själva avgörandet. Arbetarnas extraprestationer betinga deras medverkan vid driftens tekniska skötsel. Däremot ha fackföreningarna intet intresse av att deltaga i den rent affärsmässiga ledningen. En delaktighet i uppstående förluster avböjes under motivering, att vinstandelen icke utgör ett arbetarnas krav, utan en arbetsgivarens motprestation för en högre prestation från arbetarens sida. Arbetsgivaren skall vara fullständigt fri i sina affärsmässiga dispositioner. Uppnår han ingen vinst, så bära ju arbetarna redan den risken, att de i trots av ökad arbetsprestation ingen utdelning erhålla. Ett delägarskap i affärens förlust måste motsvaras av delägarskap i själva företaget, och detta delägarskap avböja fackföreningarna.

Den socialistiska fackföreningsrörelsens centralorgan har sålunda redan för tre år sedan under intrycket av företeelserna efter revolutionen och den diskussion, som då uppstod om vinstandelssystemet, ändrat sin tidigare uppfattning och accepterat själva principen om arbetarnas delaktighet i vinsten såsom en ersättning för frivilligt stegrad arbetsprestation. Däremot avböjes såsom förut arbetarnas delägarskap i själva företaget, vilket, såsom vi strax skola se, icke vore utan betydelse, om man vore tvungen att antaga, att detta avböjande sker rent principiellt och att sålunda inga möjligheter till modifikationer skulle förefinnas. I de förslag, som under tiden framkommit från industriell och industrien närstående partipolitisk sida, har nämligen frågan om arbetarnas deltagande i företaget genom kapitalinvestering spelat en betydande roll.

Olika former för vinstandelssystem.

Innan vi emellertid övergå till dessa förslag, synes det lämpligt att undersöka, i vilken omfattning och i vilka former hittills vinstandelssystemet praktiserats i Tyskland. Det föreligger flera undersökningar, av vilka den största och första företogs redan år 1876 av det preussiska handelsministeriet. Professor Böhmert har därefter åren 1878 och 1901 undersökt systemets förekomst i Tyskland, och år 1922 har dr. Werner Feilchenfeld, sekreterare i Berlins handelskammare, publicerat en ny undersökning, som jag föredrager framför den ungefär samtidigt publicerade undersökningen av dr. Helmuth Wendlandt. Det preussiska handelsministeriets undersökning av år 1876 kan jag förbigå, därför att den utan allt tvivel definierat begreppet delaktighet i vinsten allt för vidsträckt och t. o. m. inräknat sådana aktiebolag, som enbart lämnade sina styrelsemedlemmar rätt till tantiem. Böhmert däremot håller sig till sådana företag, som givit arbetstagarna en andel i uppstående vinst för att därigenom stegra deras intresse för företaget och deras arbetsprestation. År 1878 räknade han 54 sådana företag, däribland 8 inom jord- och skogsbruket. År 1901 hade bland dessa 54 företag endast 9 bibehållit vinstandelssystemet, medan 33 nya infört detsamma. Bland de 42 företagen år 1901 tillhörde 4 jordbruket. Dr. Feilchenfelds egen undersökning, som går så långt tillbaka i tiden som till år 1824, slutar med

95 företag, som under tiden praktiserat systemet. Därav ha 66 åter slutat med detsamma, så att Feilchenfeld år 1921 endast räknar med 29, som ännu praktiserade vinstandelsmetoden. Orsakerna, varför systemet åter uppgivits, kunde icke fastställas för 42 företags vidkommande. I 16 företag hade dåliga erfarenheter gjorts med arbetstagarna rörande vinstdelaktighetens verkan, i 3 företag måste systemet uppgivas på grund av företagens bristande räntabilitet, i 2 fall på grund av arbetstagarnas eget krav, och i 3 fall föranleddes uppgivandet genom företagens försäljning eller upplösning.

Så långt Feilchenfelds siffror. Betraktar man de metoder, som använts för att göra arbetstagarna delaktiga i vinsten, så äro de ganska olika varandra, och man finner nästan för varje enskilt företag skilda normer. Jag har ur litteraturen, så långt den anför de enskilda företagens bestämmelser, sökt skala ut olika normer av mera väsentlig innebörd. Sålunda lämnas vinstandel i följande former:

1) Efter viss anställningstid.
2) Procentuell stegring år för år.
3) Proportionellt efter lönesumman.
4) Proportionellt efter utdelningsprocenten.
5) Sparkassa med bestämd grundränta och tilläggsränta efter vinstens storlek.
6) Samma system, kompletterat med en grundränta av 4 % och tilläggsränta med samma procentsats, som årets utdelning översteg grundräntan.
7) Gratifikation till arbetarna bestämmes av styrelsen allt efter årsvinstens storlek; kompletteras med sparinsättningar i företaget, som förräntas med samma procent som utdelningen, men minst 5 %.
8) Premieberäkning enligt omsättningens stegring, dividerat med arbetstimmarna vid tidlön (något komplicerat).
9) Vinstandelen beräknas på grund av intjänad årslön, vilken räknemässigt får ett tillägg av 5 % för varje verksamhetsår i firman med som maximum 100 % efter 21 års tjänst. Den så uppnådda summan utgör grundvalen för beräkningen av den enskilde arbetarens vinstandel.
10) 10 % av nettovinsten per år utdelas till arbetarna, och fördelningen sker på grundval av den intjänade lönen under året.
11) Arbetarens intjänade årslön anses såsom hans kapitalandel i företaget och är såsom sådan delaktig i vinsten. Villkor för vinstandel är, att inga strejker få förekomma, men däremot ha arbetstagarna erhållit rättighet att genom ombud få kontrollera företagets affärsmässiga ställning.
12) Överlämnandet av ett företag till personalen, mot att ägarens kapital förräntas med 6 % årligen. Av årsvinsten går 10 % till en fond för en liten trädgårdsstad med enfamiljshus för de anställda, vilka efter 10 år förvärva hälften av äganderätten till huset och efter 20 år hela huset. Affärsvinsten delas i tre delar, varav en tredjedel tillfaller affärsledningen och fördelas enligt ägarens avgörande; den andra tredjedelen går till den kommersiella personalen, och fördelningen avgöres av ett personalutskott; den sista tredjedelen är bestämd för den tekniska personalen, och fördelningen avgöres av ett arbetarutskott.
13) Arbetaraktier, ställda till viss man och ej överförbara på annan person annat än med kontrollrådets och årsstämmans medgivande. Vinstandel erhålles enligt den representerade kapitalsumman på samma grundval som för andra aktieägare, likaså representation i kontrollrådet.
14) Firman utger för sina arbetstagare särskilda preferensaktier med långtgående privilegier. Dessa aktier erhålla av årsvinsten en utdelning på 6 %, innan övriga aktier erhålla någon utdelning. För teckning och förvaltning av aktierna har bildats en särskild förening, till vilken var och en har tillgång, som varit minst 5 år i firmans tjänst. Medlemmen måste till föreningen inbetala det kapital, för vilket han önskar förvärva aktier; dessa utställas i föreningens namn, sålunda ett försök att i kollektiv form ordna frågan.

I en del av den nyare litteraturen medräknas även sådana fall, där arbetstagarna erhålla premier eller provisioner på grund av omsättning. Sådant är otvivelaktigt icke att hänföra till vinstandelssystemet, utan tillhör mera de många former av premielöner, som användas inom näringslivet, enkannerligen handeln.

Ett försök att ur dessa många olika former få fram några huvudtyper ger vid handen följande tre system:

a) Ren vinstandel, bestående i att arbetstagaren vid en periods slut erhåller en fastsatt andel i vinsten.
b) Kombinerat vinst- och kapitalandelssystem, varvid arbetstagaren även blir delägare i företaget och utom den fastsatta arbetsvinstandelen erhåller en andel i utdelningen, motsvarande insatt kapital.
c) Delaktighet i vinsten i form av sparkassa, som ger viss ränta på insatta sparpengar och tilläggsränta i viss relation till utdelningen.

Minst komplicerad är *den under a) nämnda formen*, där det ju endast gäller att fastställa, vilken andel arbetstagarna skola ha i nettovinsten och enligt vilka principer denna sedan skall fördelas på de enskilda arbetarna. I regeln sker fördelningen på grund av den intjänade årslönen; viss anställningstid, som minimum väl 3 till 6 månader, plägar föreskrivas, och andelens procentuella storlek ökas ofta efter antalet anställningsår i firman. Såsom ett exempel kan anföras aktiebolaget Münchener Eggenfabrik, som av den uppnådda nettovinsten avstår 20 % till arbetstagarna, sedan 4 % dividend till aktieägarna utdelats. Fördelningen av arbetarnas vinstandel avgöres av ett utskott, bestående av representanter för styrelsen och arbetstagarna. Fastställandet av den andelsberättigade lönen sker på så sätt, att den lönesumma företaget uppgivit till den obligatoriska olycksfallsförsäkringen, plus skatteavdrag samt sjukkasse- och försäkringsavgifter, användes såsom norm för bestämmande av det belopp, på vilket 20 % av vinsten skall utgå. Vid fördelningen på de enskilda arbetstagarna gäller den lön vidkommande faktiskt erhållit, varvid beloppen för skatt och socialförsäkring icke avdragas. Berättigad till vinstandel är sådan person, som varit anställd hos firman oavbrutet minst 6 månader, såvida personen i fråga icke på grund av särskilda avtal erhåller vinstandel, omsättningsprovision, tantiem eller särskilda gratifikationer.

Mera komplicerat är *det under b) nämnda systemet*, där arbetstagaren vid sidan av den rena vinstandelen även är eller blir delägare i företaget och såsom sådan erhåller andel i vinsten enligt insatt kapital. Den tyska handelslagen fastsätter minimisumman, varå aktie må lyda, till 1 000 mark, men den medgiver för allmännyttiga företag utgivandet av aktier, lydande på ett belopp av 200 mark. Dylika aktier ha någon gång utgivits, ställda på viss man på grund av § 222 i samma lag, som förbjuder sådan akties överförande på annan person utan kontrollrådets och årsstämmans medgivande. Från industriell sida ha krav rests på att aktiebeloppet skall kunna sättas så lågt som till 100 mark för att därigenom underlätta aktiers förvärv genom arbetare. Frågan torde numera icke spela någon roll, då 1 000 mark ju icke längre är någon summa att tala om. Tyska folkpartiet har vid ett tillfälle begärt ändring i handelslagens bestämmelser, så att dylika småaktier skulle kunna utgivas på samma sätt som vanliga aktier och arbetaren därigenom skulle bli aktionär i företaget utan inskränkning i förfoganderätten; aktierna skulle sålunda kunna ställas på innehavaren. Detta erfordrar emellertid väsentliga ändringar i lagen, och riksregeringen vill först i samband med handelslagens revision pröva, om dylik lagändring på grund av förändrade förmögenhetsförhållanden (»Umschichtung der Vermögen») kan anses påkallad.

Från storindustriell sida har man hävdat, att man med dylika småaktiers utgivande ej blott vill öka arbetarnas intresse för företaget, utan även tillföra industrien småfolkets kapitalister och så långt som möjligt frigöra de stora företagen från storfinansens ensidiga inflytande. Naturligtvis har i samband därmed även frågan rests, om icke dessa arbetaraktier skulle genom särskilda bestämmelser säkerställas, så att de vid ett företags fallit skulle ingå såsom i första hand privilegierade fordringar. Uppfattningen synes gå därhän, att dylik säkerhet måste lämnas, såvida man skall kunna räkna på, att

arbetarna i större omfattning skulle kunna eggas att investera sina sparpengar i företaget genom övertagandet av dylika aktier. Enighet synes också råda inom industrien såväl som bland juristerna därom, att ett lagligt tvång till utgivandet av dylika aktier, som skulle göra arbetarna till delägare i företaget, icke bör ifrågakomma. »Deutscher Juristentag» har år 1921 behandlat frågan, varvid en resolution framlades, som krävde, att lagligt tvång till införande av arbetstagarnas kapitaldelägarskap i företagen ej bör stadgas och att den lagliga regleringen måste inskränkas till en fakultativ behandling av enskilda typiska former för dylikt delägarskap, utan att utesluta användandet även av andra former. Likaså fordrade nämnda korporation frihet för arbetstagarna att själva avgöra, om de ville förvärva aktier eller icke. Resolutionen ville sålunda endast en laglig reglering, tillämplig på sådana fall, där aktier för dylikt ändamål utgivits, under uteslutande av tvång i den ena eller andra riktningen. Däremot förklaras i resolutionen, att för arbetstagarnas kapitaldelägarskap genom aktier förtjänar den med särskilda privilegier utrustade arbetaraktien att föredras såväl gentemot den s. k. arbetsaktien som den för börshandel förordade »småaktien». Det fattade beslutet inskränkte sig emellertid till att endast behandla själva vinstandelssystemet i fyra korta krav, utan att närmare gå in på frågan om aktierna.

Den i sista stycket nämnda formen av arbetsaktie har praktiserats i det ovan anförda fallet n:r 11. Det gäller ett nordtyskt varvsaktiebolag i Glückstadt, som för beräkningen av arbetstagarnas vinstandel sammanräknar årets lönesumma och betraktar denna lönesumma såsom i vinsten delaktig kapitalförmögenhet. På det stora hela är detta i föreliggande fall ju blott en formalitet eller en terminus technicus, därför att även flera andra företag använda sig av den utbetalade lönesumman såsom norm vid fördelningen av till utdelning anslagen vinstandel. Men tanken har vidare utvecklats och framfött förslag om en systematisk kapitalisering av arbetskraften för att på bredare grundval göra arbetstagarna delaktiga i företagens avkastning. Sålunda föreslår Landrat von Dewitz i »Preussische Jahrbücher» (1919) en värdering av arbetskraftens uppfostran intill fyllda 15 år; han ville då sätta summan av uppfostringskostnaderna till 4 000 mark, och med detta fiktiva kapital skulle arbetaren sedan vara delaktig i företagets vinst. En annan teoretiker, Piechottka, vill sätta arbetsaktiens värde lika med en årslön. Varje avlöning skall bokföras på arbetsaktien, som vid årets slut till sitt värde sålunda skulle motsvara arbetsprestationen under året och ge rätten till motsvarande andel i vinsten jämfört med aktiekapitalet. Piechottka vill därigenom förvandla tjänsteförhållandet till ett kompaniskap mellan arbetsgivare och arbetstagare. Det insatta kapitalet är kapitalismens andel i företaget, arbetet arbetarens andel, och dessa båda värdeinvesteringar skulle vara likaberättigade. Genom att använda formen av arbetsaktie tror författaren sig i psykologiskt hänseende kunna påverka arbetarna fördelaktigt. Skillnaden mellan de i företaget sålunda delaktiga kapitalaktierna och arbetsaktierna skulle endast vara, att kapitalaktien i förväg skulle ha rättighet till en bestämd ränta. Sedan denna utbetalats, skulle kapitalaktierna och arbetsaktierna ha samma rätt till den övriga vinsten. Kapitalaktiens rätt till ränta motiveras därigenom, att arbetsaktiens innehavare erhållit räntan för arbetskraften i form av arbetslön. Arbetslönen blir sålunda hos Piechottka dels en kapitaliserad arbetskraft, som förräntas genom arbetslönen, dels ett värdemått för fastställande av arbetstagarens kapitalandel i själva vinsten i form av arbetsaktie.

Piechottka framförde år 1920 sitt förslag i nationalförsamlingen, som beslöt att överlämna detsamma såsom material till regeringen. Geheimerådet Deutsch har beräknat, att ett dylikt system år 1919 för Allgemeine Elektricitäts-Gesellschafts vidkommande skulle ha fått följande resultat: Kapitalet utgjorde 200 miljoner mark, arbetets kapitalandel hade enligt Piechottkas system blivit: 40 000 arbetstagare à 12 000 mark genomsnittlig årsinkomst under året = 480 miljoner mark, så att det samlade kapitalet räknemässigt hade varit 680 miljoner mark. Utdelningen var under året 10 % på 200 miljoner = 20 miljoner mark. Hade man nu enligt Piechottkas tanke först givit aktiekapitalet 4 % förräntning, så hade 5 miljoner mark erfordrats därför, och

man hade till fördelning mellan kapital och arbete, alltså på 680 miljoner mark, haft kvar 15 miljoner mark, d. v. s. 2·2 %. Per arbetstagare skulle därigenom i medeltal ha kommit 264 mark, med vilket belopp arbetstagarens årsinkomst sålunda blivit ökad. Beloppet har betecknats såsom för ringa för att kunna tillfredsställa arbetarna. Såvida man genom systemet vill uppnå ett fullständigt tillfredsställande av arbetarnas ekonomiska önskemål och få dem till att avsvärja socialismen, är säkerligen beloppet allt för litet lockande. Men det synes mig vara alldeles felaktigt att förbinda frågan med socialismens vara eller icke vara. Huruvida socialistiska produktionsformer i större omfattning än hittills redan skett kunna för vissa ändamål (statliga och kommunala företag) genomföras är tydligen en fråga, som är ställd på framtiden och som visserligen var aktuell i Tyskland under de tvenne första åren efter revolutionens utbrott, men som numera knappast, åtminstone tills vidare, har mera än teoretiskt intresse. Genom att sammankoppla frågan om större eggelse för arbetarna att verka till förmån för de företag, i vilka de äro sysselsatta, med frågan om socialism eller icke socialism kommer man fullständigt på avvägar och framkallar den politiska oppositionen från arbetarklassens och dess partis sida mot en i och för sig fruktbringande tanke. Såsom ovan redan nämnts, har också den socialistiska fackliga landsorganisationen avböjt arbetarnas delägarskap i företagen och endast förordat ett rent vinstandelssystem utan kapitaldelägarskap.

En annan fråga är, om den Dewitzska metoden att värdera arbetskraftens uppfostringsvärde till 4 000 mark och sedan sätta denna summa såsom arbetarens kapitalandel i folkhushållningen bringar större fördelar och är lättare genomförbar. Det synes mig, som om ett allmänt genomförande av ett dylikt system inom folkhushållningen knappast kan komma i fråga i praktiken, ty vill man värdera varje arbetskraft till ett kapital på 4 000 mark, så kommer man till en så oerhörd summa i miljarder, att man knappast så utan vidare kan jämställa den med det i folkhushållningen nedlagda kapitalet. Det är därvid att märka, att 4 000 mark år 1919 icke voro detsamma som de 4 000 usla pappersmark, som för närvarande (maj 1923) äro i kurs. Däremot synes det väl vara möjligt att för enskilda företags vidkommande praktisera ett dylikt system, ehuru det även då antagligen är klokare att, såsom hittills redan skett, taga den under året intjänade arbetslönen såsom norm för vinstandelsberäkningen.

En hel del andra förslag ha under revolutionsåren framkommit för frågans lösning. Den förre preussiske finansministern dr. Südekum föreslog år 1921 ett komplicerat system, som skulle göra arbetarna icke blott delaktiga i vinsten utan även till kapitaldelägare i hela den tyska folkhushållningen, d. v. s. han uteslöt delägarskapet i det enskilda företaget och ville i stället upprätta ett allmännyttigt aktiebolag, »Treuhand-Gesellschaft Deutschland», som skulle förvärva 25 % av alla nya aktier, som utgivits av tyska aktiebolag till ett genom lagen fastställt pris. Andra företagsformer än aktiebolag, alltså bolag med inskränkt ansvarighet eller privatfirmor, skulle förpliktas att till Treuhand-bolaget inbetala en regelbunden s. k. socialavgift, motsvarande den genomsnittliga belastning aktiebolagen varit underkastade enligt lagen. Treuhand-bolaget skulle utgiva små aktier à 100 mark, och de vinstmedel det erhölle genom sitt delägarskap i företagen skulle utdelas dels såsom grunddividend till andra innehavare av Treuhand-aktier, dels såsom tilläggsdividend till dem, som varit delaktiga i produktionsprocessen. Att denna plan är ogenomförbar och endast att betrakta såsom en revolutionsfantasi synes mig oomtvistligt. Südekums Treuhand-bolag skulle utan tvivel bli en alltför stor och tungrodd apparat, som för sin funktion antagligen komme att förbruka större delen av de vinster den kunde påräkna ur folkhushållningen.

Viktigare, ehuru även det ogenomförbart, synes mig det förslag vara, som »Berliner Tageblatts» handelsredaktör, justitierådet dr. Pinner offentliggjorde i nämnda tidning år 1919, enär det har åtminstone en sympatisk och viktig grundtanke, nämligen att säkerställa kapitalets nybildning även vid användande av vinstandelssystemet. Dr. Pinner föreslog, att arbetarnas vinstandelar helt eller delvis icke skulle utbetalas kontant, utan överföras på en för ändamålet bildad bank, i vilken arbetstagarna erhölle små-

aktier till samma belopp som deras inbetalade vinstandel. Genom sitt system ville Pinner motverka avfolkningen av arbetskraft i sådana företag, som ginge med liten eller ingen vinst och där man därför kunde befara, att arbetarna hellre skulle vända sig till andra företag och yrkesgrenar, där de hade utsikt till en högre vinstandel. Men även detta system erfordrar en allt för stor organisationsapparat, och det är ej heller lätt att inse, huru ett dylikt kollektivt delägarskap i hela folkhushållningen skulle kunna egga den enskilde arbetaren till högre prestation inom det enskilda företaget, där han är verksam.

Erzberger har i en skrift, »Christlicher Solidarismus als Weltprinzip», som utkom år 1921, föreslagit ett annat system av kollektivdelägarskap, som skulle knytas till det enskilda företaget. I varje industriell drift med ett större arbetarantal ville han bilda en »Werksgenossenschaft» såsom en enhetlig sammanslutning av arbetstagarna inom företaget och såsom meddelägare i detsamma. Sammanslutningens kapital skulle bildas av det överskott företaget vid årsslutet behåller, sedan en viss förräntning av aktieägarnas kapital ägt rum. Sättes denna förräntning till c:a 6 % av det nominella aktiekapitalet och har ett företag under året uppnått en vinst, som medger en utdelning på 16 %, så skulle sålunda 6 % utdelas till aktieägarna och de återstående 10 % till lika delar fördelas mellan kapital och arbete. Erzbergers Werksgenossenschaft skulle alltså erhålla 5 % och aktieägarna 11 %. Men de 5 %, som tillfalla arbetssammanslutningen, skulle icke utdelas, utan kvarstå i företaget såsom sammanslutningens delägarandel. Denna andel vore för kommande räkenskapsår likställd med aktieägarnas och hade samma rätt vid kommande utdelning som de. Fortsätter man emellertid att år för år på Werksgenossenschaft överföra en viss del av årsavkastningen i stället för att utbetala den till varje enskild arbetare, så skulle arbetarnas andel i företaget växa från år till år, och denna förmögenhet vill Erzberger behålla odelad och oavhändbar. På så sätt skulle uppstå vad han kallar »Fideikomisse der Arbeit». Även denna plan ser i teorien mycket sympatisk ut, men den torde icke vara stort annat än ett revolutionsfoster. Emellertid synes den icke ha förtjänat den häftiga kritik, som riktades mot densamma och som tydligen mera avsåg den hatade författarens person än hans säkerligen på ideella motiv baserade plan. Slutligen får man därvid icke förbise, att även sådana industrimän som Stinnes, Vögler och Silverberg föreslagit en socialisering genom att göra arbetstagarna till kapitaldelägare i de stora företagen. Men dessa höllo sig till det individuella delägarskapet genom utgivandet av småaktier, medan Erzberger ville genomföra ett kollektivt delägarskap. De förra ville genom sitt förslag egga den enskilde individen till större intresse för sitt arbete och det företag han verkar uti, medan Erzberger ville uppnå detsamma med kollektiviteten av arbetstagare inom ett företag.

Liknande förslag ha för övrigt framkommit från flera sidor och grunda sig endera på den individualistiska eller kollektivistiska principen. Det skulle emellertid föra för långt att i detta sammanhang närmare ingå på alla dylika förslag, som i princip icke innebära något annat, än vad redan här skildrats, men i fråga om detaljerna delvis ha andra synpunkter.

Slutligen återstår *det under c) nämnda sparsystem*, som praktiseras här i landet, och som ju i viss mån utgör en kombination av vinstandelssystem och kapitaldelägarskap. Såvitt jag kan se, har aktiebolaget Ilseder Hütte praktiserat detta system längst. Bolaget upprättade redan år 1869 en sparkassa för sina arbetstagare; sparpengarna förräntades med 5 %, men dessutom erhålla spararna en tilläggsränta, motsvarande den utdelning aktieägarna fått under året. Maximum var intill år 1919 fastsatt till 20 % ränta på det insatta sparkapitalet, och beräkningen skedde så, att spararna erhöllo först sina 5 % på insatt kapital såsom fast ränta och därefter en tilläggsränta av samma storlek, som aktieägarnas utdelning översteg 5 %. Utdelade företaget alltså 20 %, så erhöllo spararna på sina sparpengar en tilläggsränta på 15 %, då 5 % fast ränta plus 15 % tilläggsränta ävenledes utgör 20 %. Emellertid var intill år 1919 det högsta beloppet en arbetstagare fick insätta i sparkassan begränsat till 1 500 mark. År 1919

ändrades systemet så till vida, som dittillsvarande inskränkning rörande tilläggsräntans maximum upphävdes och maximibeloppet av sparkapital höjdes till 3 000 mark. Berättigade till insättningar i bolagets sparkassa voro endast sådana personer, som stodo i fast anställningsförhållande till verket. Deras sparpengar få icke överföras eller pantsättas till andra personer. Insättningarna säkerställas genom bolagets obligationer eller andra i panträttsligt hänseende säkra papper, och de för teckningen avsedda papperen få regelbundet revideras samt sparkassans räkenskaper övervakas av en tremannakommitté, vald av spararna själva.

Arbetarna ha i stor omfattning gjort bruk av denna sparinrättning. År 1876 utgjorde deras sparbelopp 119 400 mark, 1913 hade beloppet stigit till 4·9 milj. mark, och 1920 var kapitalet uppe i runt 9·5 miljoner. Räntan har hela tiden varit 5 %, tilläggsräntan har sedan varierat allt efter de årliga utdelningarna. Den stod vid minimum, 1 %, år 1877, då utdelningen till aktieägarna utgjorde 6 %, men har alltsedan år 1895 icke varit nere under 15 %, och den utgjorde åren 1920—21 icke mindre än 45 %, då aktieägarnas dividend steg till 50 %. Bolaget säger, att några särskilda erfarenheter icke gjorts med detta vinstandelssystem, och någon ökning av arbetsglädjen och arbetsprestationen har icke fastställts. Men man hoppas, att genom det starka intresse, som arbetarna numera börja visa för sparkassan, även deras intresse för företaget skall stegras.

Ett liknande system har använts av flera företag, men såsom exempel skall här endast nämnas Schultheiss-bryggeriet i Berlin, som använt sig av denna metod för vinstandel sedan år 1890. Bolagets sparkassa mottog under normala tider insättningar av den enskilde arbetstagaren intill 1 000 mark om året, och hans sparkonto fick inalles icke överstiga 5 000 mark. Spararna erhöllo en fast ränta på 4 % och en tilläggsränta enligt samma system som hos Ilseder Hütte. Sparpengarna måste emellertid härflyta ur sådana inkomster, som arbetaren haft hos bryggeriet; sätter han in andra pengar, erhåller han för dessa endast den fasta räntan på 4 %. År 1899 hade 1 216 arbetstagare, d. v. s. 4/5-delar av hela personalen, insatt 952 650 mark i sparkassan, och år 1905 utgjorde antalet sparare 1 531 samt deras insättningar 2·1 milj. mark. Då utdelningen under åren 1890—1912 varierat mellan 8 och 12 %, har tilläggsräntan utgjort 4 till 6 %, så att insättarna dragit ganska stora fördelar av systemet.

Bland arbetstagarna har emellertid systemet kritiserats, därför att endast sådana personer drogo fördel av detsamma, som voro i stånd till att göra insättningar, medan särskilt familjefäderna, som voro nödgade att giva ut sin lön för familjens underhåll, icke voro i stånd till att göra några insättningar och därigenom gingo förlustiga de fördelar, som detta vinstandelssystem innebär. Flertalet arbetare och anställda i bryggeriet begärde därför en ändring i systemet, och ett ombud för arbetstagarna, vilken såsom aktieägare var närvarande vid årsstämman år 1919, föreslog upphävande av tilläggsräntan och i stället införande av en allmän delaktighet i vinsten. Årsstämman beslöt också att för framtiden upphäva tilläggsräntan och av nettovinsten anslå 15 % såsom vinstandel till bolagets arbetare och tjänstemän. Den fasta räntan har i stället höjts från 4 till 5 %.

Dessa två exempel må visa, huru systemet verkar. Det har otvivelaktigt sina stora fördelar genom att främja sparsamheten, i det att vinstandelen i form av tilläggsränta lockar till sparsamhet. Men å andra sidan privilegierar systemet i synnerhet de ogifta arbetarna, medan familjefäderna på grund av omkostnaderna för sin familj icke se sig i stånd att göra några större besparingar och sålunda gå miste om vinstandelen. Schultheiss-bryggeriet försökte redan på 90-talet att avhjälpa denna brist genom att införa ett ålderstillägg till lönen och genom att årligen dotera de hos bolaget upprättade understödskassorna så rikligt, att familjefäderna därigenom skulle erhålla några extra fördelar. Ålderstillägget utbetalades ursprungligen icke med lönen, utan insattes genom bolaget i sparkassan, men detta ändrades sedermera på begäran av arbetarna själva, som önskade få ålderstillägget utbetalat. Man kom därför slutligen till upp-

hävandet av själva tilläggsräntan och införandet av ett rent vinstandelssystem, som tillgodoser alla arbetstagares intressen.

Jag har med avsikt i denna framställning icke använt mig av sådana allmänt kända exempel som Zeiss-verken i Jena och Freese i Niederschönhausen, dels därför att dessa pläga ingå i alla avhandlingar rörande modernare arbetsgivartyper, dels också därför, att deras system går vida längre, än vad jag här åsyftar. Såväl hos Zeiss som hos Freese har ett konstitutionellt fabrikssystem genomförts, som för de sociala experimenten i vår tid icke blott är intressant utan även mycket värdefullt, men som väl ändock knappast kan ha någon utsikt att tills vidare bli genomfört i någon större omfattning inom folkhushållningen. De konstitutionella fabrikssystemen hos Zeiss och Freese äro dessutom att betrakta enbart mot den bakgrund av socialekonomisk autokrati, som vid tiden för dess införande allmänt rådde inom den större tyska industrien. Därmed skall icke vara sagt, att fabrikskonstitutionen hos de nämnda företagen ej kan ha intresse för oss i Sverige, men den har knappast så aktuell betydelse i ett land, där arbetstagarna sedan årtionden genom sina fackliga organisationer haft en av arbetsgivarna kollektivt erkänd medbestämmanderätt rörande förhållandena på arbetsplatsen såväl som inom hela yrket eller inom industrigrenen i fråga. De erfarenheter, som sålunda gjorts såväl hos Freese som i Zeiss-verken, bli icke fullt jämförbara med våra förhållanden, även om de gjorts på grund av ett större medinflytande än som kanske vanligen förekommer hos oss. De kunna vara av intresse för den enskilde arbetsgivaren, som för sitt företag vill experimentera ut andra sociala system och som i så fall kan avpassa dem efter sina säregna förhållanden och önskemål. Men såsom typer för industridriften i allmänhet kunna de icke gälla. De exempel, som i denna utredning anföras, äro emellertid av sådan art, att de mycket väl kunna tänkas genomförda på en bredare grundval, såvida i övrigt de nödvändiga förutsättningarna äro givna.

Uttalanden om vinstandelssystemets verkningar.

Rörande de erfarenheter, som gjorts i Tyskland med vinstandelssystemet i dess olika former, gå uppfattningarna isär. Jag har redan anfört, att t. ex. Ilseder Hütte, som praktiserar sitt system ända sedan 1869, icke anser sig kunna fastställa några därmed gjorda särskilda erfarenheter. Detsamma uppgives från Peiner Walzwerk, som numera är förenat med Ilseder Hütte och som använt ett liknande sparsystem sedan år 1895. Jag vill i korthet skissera de uppgifter olika firmor lämnat rörande sina erfarenheter, utan att i varje enskilt fall namngiva firman:

1) Erfarenheterna ha intill år 1911 icke varit särskilt gynnsamma; man kunde endast fastställa ett mindre behov av förskott på lönen.
2) Erfarenheterna ha varit utomordentligt gynnsamma. Delaktigheten i vinsten har hos arbetarna väckt ett större intresse för deras arbete, så att även under de mest oroliga revolutionstiderna ett gott samförstånd rått mellan direktion och arbetare, och bolagen ha icke lidit av sabotage, stridigheter eller godtyckliga strejker.
3) Erfarenheterna ha, alltsedan systemet infördes år 1903 och intill oktober 1921, varit gynnsamma, och inga misshälligheter eller andra obehag, som kunde observeras hos andra firmor, ha förekommit. Direktionen tror sig emellertid icke utan förbehåll kunna säga, att detta fredliga tillstånd uteslutande är att tillskriva vinstandelssystemet, men man har den övertygelsen, att detta system har bidragit mycket till det goda förhållandet.
4) Erfarenheterna med systemet äro någorlunda (»sind leidlich»). Direktionen är av den uppfattningen, att större delen bland arbetarna tack vare vinstandelssystemet visat ökat intresse för driften och räknat med delaktigheten i vinsten. Vid sidan därutav är alltjämt en del av arbetarna intagen av den kommunistiska idén och önskar se socialiseringen genomförd.
5) (Zeiss-verken.) Några särskilda gynnsamma verkningar av vinstandelssystemet

ha icke upptäckts. Stabiliteten bland personalen är långt mera att tillskriva de övriga gynnsamma arbetsvillkoren, särskilt pensionsrätten och personalens säkra rättsliga läge. Ej heller i socialt och moraliskt hänseende har direktionen upptäckt något anmärkningsvärt resultat genom vinstandelssystemet, men sådana synpunkter hade vid införandet även varit främmande för direktionen. Motivet för införandet var endast nödvändigheten av att skapa ett korrektiv för lönemetoderna. De offentligt framförda påståendena, att verkens arbetstagare efter revolutionen varit särskilt radikala och ofta strejkat, bestridas av direktionen; före kriget har aldrig någon strejk inträffat hos firman, och under revolutionstiden ha varken vilda strejker, generalstrejker eller sabotage av driften förekommit. Den enda strejken, under en dag i april 1919, riktade sig, enligt arbetarnas uttryckliga förklaring, icke mot firman, utan mot de politiska förhållandena.

6) Vinstandelen för den enskilde arbetstagaren har varit så ringa, att man icke kan säga, att systemet haft det minsta inflytande på arbetstagarnas uppträdande.
7) Delaktigheten i vinsten har haft ett gynnsamt inflytande på förhållandet mellan firman och dess anställda.
8) (Freese.) Har under de trettio år vinstandelssystemet praktiserats icke haft någon motgång därmed och under hela revolutionen ej heller haft någon strejk. I fredstid har en gång inom företaget förekommit en obetydlig partiell strejk, som slutade resultatlöst för vidkommande arbetare.
9) Under en följd av år ha förhållandena på grund av vinstandelssystemet varit mycket stabila; systemet har haft en gynnsam inverkan på arbetarnas flit, trohet, omsorg och affärsintresse. I enskilda fall har dock observerats, att arbetstagare begärt avsked för att därigenom få sina genom vinstandelssystemet uppnådda tillgodohavanden utbetalade. År 1920 ha emellertid, under revolutionsidéernas inflytande, arbetarna förkastat vinstandelssystemet, så att arbetsgivaren fått den uppfattningen, att arbetarna till sitt flertal endera aldrig haft någon förståelse för systemet eller också förlorat denna förståelse under sina politiska ledares inflytande.
10) Erfarenheterna äro gynnsamma. Systemet har främjat sparsamheten och medfört en större och ständig uppmärksamhet vid arbetet samt även gynnsamt påverkat mindre noggranna arbetskamrater. Arbetsprestationen har förbättrats på arbetarnas eget initiativ, företaget har gjort inbesparingar i fråga om uppsikts- och kontrollpersonal och har dessutom uppnått, att större aktsamhet iakttages vid användandet av verktyg och råmaterial. En trogen stam av erfarna arbetare har erhållits, och lönestridigheter ha icke förekommit. Men efter revolutionen ha förhållandena under en tid ändrats, och arbetarna önskade systemets avskaffande och vinstandelens inräknande i lönen. Firman avböjde detta och har upprätthållit vinstandelssystemet tills vidare.
11) Erfarenheterna ha främjat arbetstagarnas intresse och medfört stabila arbetsförhållanden.
12) Vinstandelssystemet har väckt ett större intresse för affären. Särskilt de äldre arbetarna ha klart förstått vinstandelssystemets betydelse och arbeta med synbart intresse för firmans framgång.
13) I början syntes erfarenheterna vara goda, och arbetsgivaren trodde sig se ett uppfostrande inflytande av systemet. Så till vida har detta fortsatt, som företagets arbetarvänliga inrättningar främjat arbetarnas hängivenhet för fabriken, och över någon fluktuation särskilt bland de äldre arbetarna kunde inga klagomål föras. Däremot har systemet icke kunnat motverka arbetarnas djupa misstroende mot arbetsgivaren. Att inom vidkommande företag arbetet utfördes bättre och fortare än hos konkurrenten tillskrives icke så mycket vinstandelssystemet som det premielönssystem arbetsgivaren använder, men varken detta

eller vinstandelen har kunnat egga arbetaren till särskild aktsamhet i fråga om verktyg, maskiner och råmaterial.

14) Erfarenheterna betecknas såsom utomordentligt gynnsamma. Personalen visar en särskild iver, arbetsglädje och samvetsgrannhet vid sitt arbete. Den höga vinstandelen (33 1/3 % av avkastningen) har sporrat personalen och fullständigt övervunnit dess ursprungliga misstroende.
15) Erfarenheterna ha varit gynnsamma, arbetsglädjen har ökats likasom arbetarnas bemödande att arbeta väl och framgångsrikt.
16) Erfarenheterna ha icke varit gynnsamma, och systemet har därför uppgivits.
17) Systemet uppgavs och avlöstes med ett produktionstantiem, därför att de arbetare, som endast voro kortare tid i driften, ansågo vinstandelen ligga så fjärran för dem, att de icke ville vänta på densamma.
18) Arbetsintresset har väckts ganska betydligt, och arbetarna ha icke deltagit i de allmänna strejkrörelserna. Efter revolutionen har systemet emellertid upphävts på grund av arbetarnas eget krav.
19) Systemet har gynnsamt påverkat arbetarnas flertal, de ha visat sig tacksamma därför, arbetat bättre och varit sparsamma i driften. På några få arbetare har systemet icke visat någon verkan. Efter revolutionen krävde emellertid arbetarna vinstandelens inräknande i lönen, så att systemet upphävdes.
20) Erfarenheterna ha varit gynnsamma, och de ömsesidiga förhållandena ha påverkats i god och fredlig riktning. Man har använt ett kollektivt vinstandelssystem, vilket firman rekommenderar för dem, som icke kunna införa individuellt vinstandelssystem utan svårigheter.
21) Personalen har blivit mera bofast, och även systemets sedliga verkningar ha varit förträffliga.
22) Det kombinerade vinst- och kapitalandelsförsöket misslyckades, men icke genom arbetarnas skuld, utan på grund av firmainnehavarnas bristande sakkunskap om affärens ledning.
23) Gynnsamma erfarenheter; arbetarna deltogo icke i en utbruten generalstrejk år 1898.
24) Gynnsamma erfarenheter i början, men systemet har inställts.
25) Ogynnsamt, och försöket uppgavs.
26) Misslyckades; arbetarna uppskattade icke vinstandelssystemet, utan fordrade högre löner, medan bland de anställda funktionärerna ett större intresse gjorde sig gällande.
27) Utomordentligt ogynnsamma erfarenheter. Systemet avskaffades efter tre års försök.
28) Systemet avskaffades år 1921, därför att arbetarna deltogo i vilda strejker och icke togo någon hänsyn till det mellan dem och arbetsgivarna frivilligt ingångna avtalet om vinstandel.
29) Erfarenheterna ogynnsamma. Bland arbetstagarna uppstod avundsjuka och strid, och på grund av dåliga konjunkturer började de slutligen knorra över det dåliga resultatet och begärde högre löner i stället. Försöket uppgavs.
30) Mycket goda erfarenheter från år 1890 till revolutionen. Under kriget hade arbetarstammen förändrats, och de nya arbetarna voro icke tillfredsställda med dittillsvarande förhållanden, så att firman var utsatt för svåra obehag. Den upprätthåller emellertid systemet i övertygelse om att förhållandena komma att bättra sig.
31) Gynnsamma erfarenheter i början, men förväntningarna uppfylldes icke, och försöket uppgavs.

De anförda exemplen må vara nog. De visa, att i många fall erfarenheterna varit gynnsamma, men att även ogynnsamma erfarenheter gjorts. Naturligtvis bli dylika omdömen mer eller mindre subjektiva, och det kommer ju i rätt stor utsträckning an på, vilka förhoppningar arbetsgivaren ursprungligen gjorde sig. Ej mindre betydelsefull blir naturligtvis en förändring eller utvidgning av produktionen, som medför antagande

av mer eller mindre okvalificerade och tillfälliga arbetare. Detta visar blott, att arbetarnas delaktighet i vinsten icke kan generaliseras och att frågan måste prövas särskilt för varje enskilt företag, liksom även metoderna måste avpassas efter ett företags säregna förhållanden.

Vinstandelssystemets framtidsmöjligheter.

Vi ha ovan sett, att arbetarnas huvudorganisationer i Tyskland numera ställa sig mera vänliga inför tanken än tidigare varit fallet, åtminstone vad den större landsorganisationen beträffar. Därmed är emellertid icke sagt, att också arbetarmassorna hava samma uppfattning. Det är klart, att tillfällighetsarbetare — och den stora massan av icke facklärda arbetare är ju till en betydande del att räkna bland tillfällighetsarbetare i ordets bättre mening — vilka ha en mycket osäker position, icke kunna ha någon större förståelse för förmåner, som först stå att vänta vid ett räkenskapsårs slut och endast under förutsättning av att arbetsgivaren gjort goda affärer. De vilja därför hellre ha en högre lön dag för dag eller vecka för vecka och äro så mycket mottagligare för politiskt-dogmatiskt avböjande idéer, som deras dagliga behov av större arbetsförtjänst inger dem en föreställning om att detta är viktigare, liksom »sparven i handen är bättre än duvan på taket». Dylik politisk påverkan kan naturligtvis även äga rum, där det gäller bofasta och ständiga arbetare i ett företag, men den torde knappast under normala förhållanden kunna anses få samma betydelse, som där det gäller mera obeständiga arbetare. Att det kommer mycket an på, huru och i vilken form problemet löses, visar det exempel firman Krupp bjuder på. Hos denna firma, som sedan långa tider fört en mera gammalpatriarkalisk regim och i form av välgörenhet offrat ganska betydande summor på välfärdsinrättningar för sina arbetare, har år 1921 på beslut av bolagets årsstämma det andelssystem införts, som skildrades under n:r 14 bland de exempel på vinstandelsmetoder jag i förra delen av utredningen nämnde. Direktionen gjorde själv upp och beslöt om hela planen för den form av kollektivistisk vinstandelsorganisation, som där skildrats och som i sin grundtanke kanske har fått sitt uppslag från Erzbergers idé om en Werksgenossenschaft. Arbetarna ställde sig emellertid avvisande mot en inrättning, som de själva icke haft någon inverkan på, och driftsrådet avrådde bestämt arbetarna från att ingå i sammanslutningen. Det betecknade det avsedda systemet såsom skadligt för arbetarnas intressen och betonade därvid, att det icke kunde föra till en sund utveckling av driften, om ur arbetarnas led ett antal personer göras till delägare. Därigenom skulle intressemotsatser uppstå, som måste leda till svår skada för arbetstagarna i sin helhet.

Även de kristliga fackorganisationerna togo avstånd från det Kruppska projektet och kritiserade särskilt, att det utarbetats utan att arbetstagarna på något sätt tillsports. Särskilt gjorde man invändningar emot, att endast sådana arbetare, som varit i firmans tjänst minst fem år, skulle ha tillträde till delägarskap.

I pressen voro meningarna delade. Den socialdemokratiska pressen ställde sig avvisande, och inom den borgerliga pressen framkommo ävenledes kritiska yttranden särskilt rörande detaljerna i planen.

Rörande utsikterna för framtiden är det svårt att yttra sig. Personligen tror jag tills vidare icke på någon starkare utveckling av vinstandelssystemet i Tyskland. Svårigheterna äro för många, särskilt för sådana stora företag, som finnas här i landet, med tiotusental av arbetstagare. Säkert synes emellertid vara, att vid den kommande revisionen av handelslagen bestämmelser komma att införas i denna, som skola reglera dylika arbetaraktiers rättsliga ställning. Detta är utan tvivel mycket viktigt, därför att man icke på arbetaren kan överföra de risker, som äro förbundna med kapitalinvestering i industrien, såvida man vill uppnå målet och icke göra arbetaren till en spekulant. Arbetaraktierna måste därför få en privilegierad ställning i fråga om säkerhet för de på så sätt investerade medlen. På denna punkt synas inga divergenser bestå bland de politiska partierna, och det är att märka, att anhängarna av vinst-

andelssystemet äro mera att finna på den högra sidan av riksdagen än bland vänstern. Även det tysknationella partiet har år 1921 i riksdagen begärt en laglig reglering till förmån för arbetarnas delägarskap i näringslivet, och det tyska folkpartiet, som ju närmast företräder industrien, hävdar med skärpa samma tanke. Det är icke troligt, att riksregeringen kommer att negera dessa krav, så mycket mera, som dylikt kapitaldelägarskap ju redan praktiserats om än i ringa omfattning, men dock så att rättsliga bestämmelser kunna anses nödvändiga.

Huruvida dylika lagändringar kunna få någon verkan på tankens realiserande i praktiken, kan icke förutsägas. Möjligt är emellertid, att i framtiden med driftsrådsinstitutionens utveckling och med de större kunskaper, som man hoppas, att arbetarnas representanter genom denna institution skola få om det ekonomiska livet och dess förutsättningar, även vinstandelssystemet och delägarskapsidén kunna få varmare anhängare bland arbetarklassen, än hittills varit fallet. De hittills gjorda erfarenheterna synas mig emellertid vara av allt för ringa omfattning för att på dem kunna bilda något omdöme om frågans framtida möjligheter.

Berlin den 25 maj 1923. *Wilhelm Jansson.*
(† 1 aug. 1923).

Propagandan för sparsamhet i statsförvaltningen och administrativa reformer i Frankrike.

Inom franska arbetsgivarkretsar har i dagarna framträtt en rörelse, som förtjänar att följas med det allra största intresse. Redan för ett halvår sedan tillsatte sammanslutningen av landets arbetsgivarföreningar (Union des Grandes Associations) en särskild kommitté för studiet av frågan om produktionens ökning och om sparsamhetsåtgärder; en serie av artiklar har från och med september börjat publiceras i den regeringen närstående »Le Matin», vari framlägges ett slags program för kommitténs verksamhet. Till sin sammansättning är denna kommitté helt opolitisk, den omfattar uteslutande representanter för skilda produktionsområden ävensom experter uti industriella och finansiella frågor. Kommittén företer också ett starkt släkttycke med den berömda Geddeskommittén i England, som ju uteslutande bestod av affärsmän.

Rådande politiska skiljaktigheter ha emellertid gjort, att rörelsen i Frankrike framträder under väsentligt olika former mot i England. Geddeskommittén var tillsatt av regeringen och hade ett program, som strängt begränsade sig till att föreslå utgiftsminskningar uti statsförvaltningens olika grenar. Den franska kommittén är däremot tillkommen på initiativ av enskilda arbetsgivare och framträder halvt i opposition mot en tidigare tillsatt parlamentarisk kommitté under ordförandeskap av M. Louis Marin, vilken haft att handlägga frågor om reduktioner i statsbudgeten. Programmet för den franska rörelsen är också uppenbarligen betydligt vidsträcktare än i England och syftar bl. a. mot sådana mål som förenklingar i statsadministrationen i förening med vissa omläggningar uti förvaltningens organisation, avveckling så långt möjligt och lämpligt av statens affärsdrivande verksamhet, ökning av arbetstiden inom privat verksamhet m. m.

Egentligen daterar sig denna rörelse några år tillbaka i tiden, och helt naturligt ha de alltsedan kriget förefintliga budgetssvårigheterna varit ägnade att understryka kravet på sparsamhet i statsförvaltningen. Såsom ett slags centrum för rörelsen har existerat den år 1920 bildade propagandaorganisationen »Société d'Etudes et d'Informations économiques». Vid ett besök å denna förenings byrå har undertecknad varit i tillfälle att taga del av föreningens organisation och syftemålen i allmänhet för hithörande strävanden.

Société d'Etudes har formen av ett aktiebolag, och det understödjes i sin verksamhet av storindustrien och bankerna. Det söker framför allt att verka genom skriftlig

propaganda och utövar en omfattande publikationsverksamhet. Närmast åsyftar man, såsom framhölls för mig, att inom landet upparbeta en opinion till stöd för de reformer man eftersträvar. I och för propagandan utgives först och främst en daglig bulletin med underrättelser av såväl allmänt politisk som ekonomisk art och berörande såväl franska som utländska förhållanden. Vidare publiceras periodiska meddelanden rörande transportväsendet hemma och i utlandet (två gånger i månaden), rörande kolonialländer, även brittiska (kvartalsvis) och rörande luftväsendet i olika länder. En intressant del av de fortlöpande publikationerna bildas av korrespondenser från utlandet, som tid efter annan utges och som även omfatta Sverige. I helt nyligen utgivna korrespondenser från vårt land finner man sålunda behandlade de politiska företeelserna i våras, försvarsfrågan, den industriella demokratikommitténs betänkande, det utländska pressbesöket i somras, den ekonomiska och statsfinansiella situationen m. m. Tid efter annan ha publicerats större eller mindre undersökningar i speciella frågor samt kortfattade redogörelser för aktuella tilldragelser. En fullständig uppräkning av alla de behandlade ämnena skulle föra alldeles för långt, men för att giva en föreställning om de områden, på vilka man rört sig, må en del rubriker här återgivas:

Större undersökningar.

Rörelsen bland metallarbetarna i Italien.
Det fackliga organisationsväsendet bland de icke kroppsarbetande klasserna.
Den engelske arbetaren i dag.
Socialiseringsfrågan i Tyskland.
Skattebetalarens handbok.
Frankrike och åttatimmarsdagen.
Socialförsäkringsfrågan i Frankrike.
Frankrike vid Genuakonferensen.
Den statliga affärsverksamhetens facit.
En undersökning rörande tyska förhållanden.

Mindre undersökningar.

Frågan om arbetarnas delaktighet i vinst (arbetsaktier).
Familjeunderstöd åt arbetare och ömsesidiga försäkringsföreningar för detta ändamål bland arbetsgivarna.
Den franska elektricitetsindustrien och den tyska konkurrensen.
Nedgången i arbetslönerna.
Exportkredit.
Ett socialt experiment: driftsråd i Luxemburg.
Den internationella arbetskonferensen.
Frankrikes ekonomiska aktion i Spanien.
Huru befordra användningen av elektrisk kraft i Frankrike?
Frågan om besparingars genomförande.

Bland redogörelserna för aktuella företeelser finner man ekonomiska situationsbilder från olika delar av världen, redogörelser för läget på de internationella kol- och spannmålsmarknaderna, för åttatimmarsdagen samt socialiserings- m. fl. frågor i Tyskland, för frågan om fackföreningskontroll i Italien, för tillståndet i Ungern närmast efter kriget, för den nya järnvägsregimen i Frankrike, för det franska socialförsäkringsförslaget, för rekonstruktionsarbetet på kooperativ grund m. m.

Allt detta anföres här för att visa, att Société d'Etudes fattat sin egentliga uppgift synnerligen vidsträckt, något som också bekräftas vid en blick på den propagandaverksamhet, som utövas i den större pressen genom de förut omnämnda artiklarna i Le Matin. Efter det att till en början sparsamhetskravet i princip uppställts, under hänvisning till vad som företagits i England, finner man tankegången vidare utvecklad och hela perspektivet betydligt vidgat i senare artiklar. Det hjälper icke med, förklaras det, att inrikta sig på statsutgifternas nedbringande inom ramen av den före kriget bestående administrationen. Denna företedde missförhållanden av grundväsent-

lig natur, såsom deficit å statsjärnvägarna, misskötta och icke tillräckligt produktiva statsmonopol, o. s. v. Statsförvaltningen bevarar ännu i viss mån en organisation, som ärvts från den napoleonska tiden och icke anpassats efter den moderna utvecklingen. Man får icke nöja sig med att reducera en eller annan post i budgeten, utan måste skrida till en amputering av alla de utväxter på förvaltningen, som föra en mer eller mindre parasitär tillvaro.

I en annan Matinartikel finner man sedan krav framställt på en fullt affärsmässig skötsel och administration av post-, telegraf- och telefonväsendet, varvid frågan om verksamhetens övergång till privatföretag för tillfället lämnas åsido. I åter en annan artikel kräves en förstärkning i administrativt hänseende av landets högsta ledning. Det påpekas, att konseljpresidenten saknar vad som kallas för en »generalstab», förmedelst vilken han kunde underhålla konstant förbindelse med underlydande förvaltningsorgan. Detta hjälpes icke utan förvärras därigenom, att konseljpresidenten stundom vid sidan av presidentskapet åtagit sig en specialministerportfölj. Sistnämnda artikel, undertecknad av Henry de Jouvenel, visar, vilka vidsträckta syften som rymmas inom den rörelse, varom här är fråga.

Att djupgående administrativa ombildningar eftersträvas bekräftades också vid det samtal, som undertecknad hade med direktören för Société d'Etudes et d'Informations économiques. En ledande synpunkt för arbetet vore, sades det, att åstadkomma en sådan förenkling och överskådlighet uti landets administration, som från skattebetalarens sida möjliggjorde en mera effektiv kontroll över statsmedlens användning. Något sådant försvåras eller omöjliggöres genom en alltför starkt centraliserad statsförvaltning. Medel, som avses för helt lokala ändamål, uppföras i en allmän budget och utdebiteras utan tillräcklig hänsyn till det speciella ändamål de skola tjäna. Detta kan icke avhjälpas endast genom större specialisering i budgeten eller ökad kontroll över medlens användning, utan det fordras, att ett påtagligt och organiskt samband åvägabringas mellan beskattningen och utgiftsväsendet. Med andra ord, det fordras. att förvaltningen i viss mån decentraliseras och att det lokala skattebetalarintresset tillerkännes både större rättigheter och större ansvar beträffande utgifter för lokala ändamål. Det förtjänar härvid erinras, att Geddeskommittén i England på sin tid icke utan framgång uppställde liknande krav beträffande utgifterna för undervisningsväsendet, den av allmänna medel understödda bostadproduktionen m. m.

En allmän översikt av programmet för den rörelse, varom här är fråga, lämnas i en av Felix Garcin författad skrift »La Question des Économies», och torde vara av intresse att här återgiva några viktigare punkter i framställningen.

Uti 1923 års ordinarie statsbudget belöpte sig utgifterna till 23 miljarder frs. Härav representerade utgifterna för statsskuldens förräntning och amortering 12 miljarder, och storleken av dessa utgifter är väsentligen beroende av läget på den fria penningmarknaden samt faller följaktligen utom området för här ifrågavarande strävanden. Återstående utgifter å 11 miljarder representera administrationskostnader av allehanda slag och äro direkt beroende av statsmakternas egna åtgärder. Utgifter av sistnämnda slag belöpte sig närmast före kriget till 4 miljarder och hava sålunda icke fullt tredubblats. Å andra sidan har penningens köpkraft sedan kriget minskats med mera än två tredjedelar, och det kunde därför synas, som om icke heller i fråga om administrationskostnaderna någon mera avsevärd minskning vore möjlig. Detta vore ock riktigt under den förutsättningen, att 1913 års förvaltningskostnader representerade ett absolut minimum. Att så icke är fallet, söker nu författaren visa genom en undersökning av förvaltningens olika grenar. De reformförslag, som framläggas, sammanföras i fyra huvudgrupper, nämligen:

1) Avveckling av statsmonopol, m. m.
2) Ökade avgifter för anlitandet av det allmännas tjänster.
3) Förvaltningens omläggning och anpassning efter aktuella behov.
4) Ökad effektivitet i arbetet inom förvaltningen.

Vad först beträffar *avveckling av statsmonopol o. dyl.* citeras ett yttrande av M. Bokanowsky, att varken tändsticks-, tobaks- eller telefonmonopolen kunna sägas vara ett nödvändigt attribut till statsverksamheten. Detsamma förklaras äga tillämpning även å sådana statsindustrier, som icke hava monopols karaktär.

Avkastningen å det franska tobaksmonopolet, som för 1922 beräknades till netto 816 miljoner frs., jämföres med en skatteinkomst (tull) i England å 3 miljarder frs. för samma artikel. Genom att verksamheten lämnades åt privat företagsamhet skulle, säges det vidare, avsättningen utomlands befrämjas och mera omsorg ägnas åt att tillgodose de inhemska konsumenterna, vilka under rådande regim anse sig ha anledning till många klagomål.

Beträffande tändsticksmonopolet erinras, att för år 1922 härå beräknats ett netto av 44 miljoner frs., vilket emellertid anses vara ringa vid jämförelse med de förtjänster, som göras å utländska importerade tändstickor.

Annan statsverksamhet, såsom telefonväsendet, har lämnat förlust (220 miljoner frs. år 1920), likaså järnvägarna, och dock uttnyttjas materialen i långt starkare grad än fallet exempelvis är med P.-L.-M.-bolaget. Arméns och flottans arsenaler sägas icke utnyttjas på ett ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt, och hänvisas jämväl i denna punkt till motsvarande förhållanden i England.

En avveckling av statens affärsdrivande verksamhet, sådan som här påyrkas, synes tänkt under formen av koncessioner till enskilda företag, varigenom staten lämnas i besittning av en sådan del i vinsten, som, enligt vad man hoppas, blir mera givande än nuvarande avkastning å egen verksamhet. För att förhindra uppkomsten av övermäktiga privatintressen påyrkas, att varje industri lämnas till ett särskilt bolag och att en fusion dem emellan förhindras. Jämväl bör sörjas för att en nyttig konkurrens upprätthålles mellan de koncessionerade företagen.

I samband härmed föreslås, att vissa andra statsinstitutioner, som icke kunna räknas till de i sträng mening affärsmässiga, överlämnas till enskilda yrkesorganisationer, upprättade på ömsesidighetsbasis eller av annan struktur. Bland sådana institutioner nämnas såsom exempel: tekniska undervisningsanstalter, hamnförvaltningar, stuterier, lantbruksskolor, försöksgårdar, anstalter för experiment på jordbruksområdet, jordbruckskreditanstalten (att förvaltas av delegerade för distriktskassor), kontrollbyrån för vikter och mått, landningsplatser för flygmaskiner, hangarer, väderlekstjänsten (de sistnämnda tre institutionerna att förvaltas av subventionerade bolag), skatteuppbörden (att överlämnas till Banque de France). Genom att förvaltningen av dylika tjänster lägges i händerna på sakkunniga och mera direkt intresserade organisationer förväntar man sig stora besparingar i personal och material. Naturligtvis kan icke staten avsäga sig allt inflytande på skötseln, men den får nöja sig med rätten till inspektion och kontroll.

Det gäller, säger författaren, att återgå till en äldre föreställning om staten såsom icke skickad att öva konkurrens med det enskilda initiativet eller att göra intrång på dess område, utan endast att träda emellan där detta brister och undertrycka dess missbruk.

Vad därefter beträffar yrkandet på *ökade avgifter för anlitandet av det allmännas tjänster*, erinras därom, att undervisningen vid universiteten lämnas så gott som gratis. Varför icke föreskriva inträdes- och examensavgifter av rimlig storlek med befrielse därifrån för behövande studenter — fransmän eller utlänningar — eller också särskilda stipendier? Till högre läroverk bidrager staten med 157 miljoner frs. om året, till folkskolorna med 1 miljard. Beträffande de förra påyrkas höjda avgifter, beträffande de senare bidrag från föräldrarna, där dessas resurser det medgiva. Det framhålles dock, att man endast med den yttersta aktsamhet bör rubba på principen om kostnadsfrihet för skolundervisningen.

Beträffande en annan allmän tjänst, nämligen vägunderhållet, ifrågasättes, om icke bidrag kunde uttaxeras å större trafikanter efter den nytta dessa draga av vägen.

Vad gäller *förvaltningens omläggning och anpassning efter aktuella behov* möter ett komplicerat problem. Frågan är så mycket svårare, som för en reform fordras med-

verkan av den sakkunniga förvaltningspersonalen själv. och härvid helt naturligt dess förmåga av osjälvisk prövning sättes på ett hårt prov. Uppgiften låter sig icke lösas efter en schablon, allt måste noga genomtänkas och anpassas efter de i det oändliga växlande faktiska förhållandena — en reflexion. vartill förf. måhända föranletts av de bekanta svårigheter, som mötte Geddeskommittén.

Här framställer sig först och främst uppgiften att reducera överflödiga lokala institutioner, vilka man av allehanda skäl tvekat att indraga eller som fått existera uteslutande av traditionella hänsyn. Exempel finnas å folkskolor, som under en följd av år praktiskt taget saknat elever, men som likväl upprätthållits. Bland högre läroverk finner man på sina ställen sådana, som icke räkna mer än tre disciplar för varje lärare.

Vad som säges om skolor gäller i viss mån också om lokala judiciella institutioner, fredsdomare, arrondissementsdomstolar och appellationsdomstolar.

Armén förklaras jämväl lida av en hypertrofi på överflödiga staber i orterna med tillhörande civil och militär personal, en mängd kadrer hållas ännu vid skenliv efter krigets slut o. s. v.

Inom skatteuppbördsväsendet angivas principerna för en omläggning, varigenom antingen olika lokala funktioner samlas hos en person eller en funktionärs verksamhet utvidgas att omfatta flera geografiska distrikt. Därigenom skulle tusentals befattningar kunna indragas utan risk för inkompetent förvaltning, förutsatt blott. att i tvistiga mål den centrala myndighetens mening inhämtas.

I detta sammanhang göres det allmänna uttalandet, att man får eftergiva kravet på en alltför sträng specialisering, om denna visar sig leda till en orimlig ökning i antalet tjänstemän.

Ett annat mål, som uppställer sig, är decentralisation i statsuppgifterna. Den minskning, som detta medför i personalen hos de centrala myndigheterna, behöver icke åtföljas av någon motsvarande personalökning hos de lokala myndigheterna, ty den lokala tjänstemannakåren har till stor del varit sysselsatt just med att förbereda ärendets slutliga prövning av de centrala myndigheterna. Såsom motiv för en decentralisation kan också anföras, att de lokala myndigheterna, som stå i närmare beroende av den allmänna opinionen uti orterna, i allmänhet visa större intresse för sparsamhets iakttagande.

Det kan emellertid väntas, att en reform av detta slag skall möta ett hårdnackat motstånd från den högre administrationen, och klokheten bjuder därför att låta anstå med hithörande åtgärder, tills de förut påyrkade, som måhända äro mera direkt givande för statskassan, börjat sättas i verket. Förslag om införande av s. k. regionalism, d. v. s. vissa statsuppgifters sammanförande hos större lokala enheter än departement, föreligga faktiskt, men för att de skola bliva av värde ur statsfinansiell synpunkt fordras, att icke hela den personal, som därigenom göres överflödig i den centrala förvaltningen, helt enkelt överflyttas till lokalförvaltningen.

Oaktat de svårigheter, som här möta, är regionalismen en fullt berättigad tanke med hänsyn till våra dagars betydligt förbättrade kommunikationsmöjligheter mellan olika orter. Vad särskilt beträffar väg- och vattenbyggnadsväsendet, undervisningen, registreringsväsendet, det indirekta skatteväsendet samt post och telegraf, förklaras det ligga helt och hållet inom möjligheternas område att utvidga departements- och t. o. m. arondissementsindelningen till att omfatta större regioner. Samtidigt kunna en hel del sekundära funktioner överflyttas från huvudstaden till de nya regionala centra.

Den högre statsförvaltningens tillväxt på senare tider anses motivera en prövning av frågan om den icke kan förenklas och nedskäras. Särskilt erinras i detta sammanhang om den sociala förvaltningen, om flygväsendet, hälsovården och jordbrukskrediten, Varför, frågas det, bibehålla arbets-, hälsovårds- och pensionsministerierna, som nu tynga budgeten? Det påminnes om att underprefekterna och prefekturråden varit utsatta för total förkastelsedom. Från England citeras efter Geddeskommittén exempel på personalöverflöd inom den centrala marin- och armeförvaltningen.

Moderna arbetsmetoder sägas också hava svårt att tränga sig fram inom statsförvaltningen, där rutinen alltjämt härskar i stor utsträckning.

Vad slutligen beträffar kravet på *ökad effektivitet uti arbetet inom förvaltningen*, framföras en del synpunkter. Det ifrågasättes att göra personalen intresserad i resultatet av statsverksamheten genom ett slags tantiemsystem eller premier för uppnådda besparingar. De administrativa lönemetoderna anses emellertid i allmänhet icke kunna anpassas efter en sådan princip; den rekommenderas dock inom skogsförvaltningen. En viss proportion bör vidare eftersträvas mellan personalens och materialens storlek, så att icke den förra gynnas på den senares bekostnad, och hänledes i detta avseende uppmärksamheten på förhållandena inom flottan, armén, flygväsendet, allmänna arbeten, hälsovården m. m. Arbetstiden, vars maximum kan sättas till åtta timmar, bör effektivt utnyttjas, så att icke nämnda period endast betecknar tiden för vistelse i tjänstelokalerna. Alltför omständligt kopierings- och registreringsväsende bör undvikas samt största möjliga bruk göras av maskinella kontorsanordningar.

Några bestämda utfästelser angående beloppet av de besparingar, som kunna åstadkommas, synes man i Frankrike icke anse sig i stånd att lämna. I motsats härtill må erinras om att i England Geddeskommittén hade sig ålagt att ovillkorligen föreslå nedsättningar till belopp av 100 miljoner £ i årsbudgeten. I M. Garcins skrift pekas endast på det faktum, att en minskning i antalet tjänstemän med 42 000 beslutats i 1922 års budget samt att för det följande året ställts i utsikt en ytterligare minskning med 50 000. Den faktiska minskningen under de två sista åren belöper sig enligt upplysning, lämnad av presidenten Millerand i dennes anförande den 14 innevarande oktober, till 65 000 tjänstemän.

Författaren lämnar slutligen några anvisningar å de metoder, som i praktiken böra följas vid sparsamhetsprogrammets genomförande, bland vilka man lägger märke till förslag om anställande av en för förvaltningen reellt ansvarig direktör vid varje ministers sida, en mera specialiserad och affärsmässig budgetsuppställning, avskaffandet av tillfälliga anslag, som förnyas år efter år enligt mer eller mindre förhastade beslut, avskaffandet av tilläggsstater till den ordinarie budgeten, en mera effektiv kontroll över medlens användning än som nu utövas av Cour des Comptes.

Den sålunda startade sparsamhetskampanjen, som erhållit en större publicitet genom de förut omnämnda artiklarna i Le Matin, har redan väckt åtskillig uppmärksamhet i skilda läger. I C. G. T:s veckotidning »L'Atelier» varnas mot rörelsen, bakom vilken man tror sig skymta mera långt gående strävanden, och även andra arbetarorgan hava tagit ställning däremot. I veckotidningen »L'Information sociale» fästes uppmärksamheten på att Société d'Etudes et d'Informations économiques har skyndat sig att bemöta det krav på löneförhöjning, som nyligen framställts av tjänstemännens riksförbund (Fédération nationale des fonctionnaires). Detta går ut på en höjning i grundlönen med 50 proc. jämte tillägg efter glidande skala, baserad på levnadskostnaderna m. m. I avvaktan på en mera definitiv reglering yrkas på en förskottsbetalning å 1 800 frs. Société d'Etudes har uti sitt utförligt dokumenterade genmäle bl. a. förklarat, att kompensationen för de lägre tjänstemännen redan överstiger levnadskostnadsstegringen jämfört med tiden närmast före kriget, medan högre tjänstemän och sådana i mellanställning på långt när icke hållits skadeslösa mot fördyringen i hushållsutgifterna. Det rätta vore, menar Société d'Etudes, att reagera mot den tendens till nivellering i tjänstemannalönerna, som alltför mycket fått göra sig gällande.

Gentemot en glidande skala, som tid efter annan justeras med ledning av levnadskostnadsindex, erinras, att uppställandet av säkra budgetsberäkningar därigenom omöjliggöres och dörren öppnas för finansiell anarki. För övrigt påpekas, att försämringen i francekursen och den därav framkallade stegringen i prisnivån, speciellt för importerade varor, vilar på tillfälliga grunder och när som helst kan förbytas i en mer eller mindre stark deflationsrörelse inom landet. Vid sådant förhållande är icke

rätta tiden att genomföra en löneförhöjning, som, enligt vad som provisoriskt yrkas, skulle medföra en omedelbar statsutgift å 1 3/4 miljard frs.

Den här beskrivna rörelsen torde komma att spela en betydande roll i det offentliga livet under stundande tider. I det förut omnämnda anförandet den 14 oktober anslöt sig presidenten Millerand i princip till sparsamhetssträvandena. Han varnade emellertid mot alltför stora förväntningar på personalindragning och kunde på lång tid icke ställa skattelindringar i utsikt.[1] Endast av en genomgripande administrativ omorganisation kunde man vänta sig några mera betydande besparingar. Ett steg i denna riktning betecknade den indelning i ekonomiska regioner, som redan i viss utsträckning genomförts, och det gällde nu att gå vidare på denna väg; samtidigt finge man hålla öppet för den centrala förvaltningen att vid behov inskrida gentemot regionalförvaltningen till skydd för enskilda personer och minoriteter, som kränkts i sina rättigheter.

I presidentens tal finner man också en varning mot illojala tendenser från tjänstemannakårernas sida ävensom ett uttalande till förmån för avveckling av vissa statsfunktioner, som visat sig bättre kunna besörjas av enskilda intressen. Inom några grenar av förvaltningen är början härtill redan gjord, och det är uppenbarligen avsikten att fortsätta.

London den 18 oktober 1923.

Erik Sjöstrand.

Den engelska fackföreningskongressen i Plymouth.

Årets fackföreningskongress i Plymouth under första veckan i september, den femtiofemte i ordningen, tillhör icke de märkligare i sitt slag. En av rörelsens skarpaste huvuden, underhusledamoten E. Shinwell, beskriver den såsom den mest hopplösa man kan erinra sig. Om emellertid kongressen förtjänar något intresse, är det därför att den sammanträtt i en för fackföreningsrörelsen synnerligen svår tid, och det gäller om denna liksom om andra motsvarande företeelser, att det är i prövningens stund, som dess verkliga halt röjer sig.

Det underliggande faktum, med vilket man har att räkna, är, att de organiserade arbetarnas numerär högst betydligt nedgått under de två sista åren.[2] Vid kongressen voro representerade 4 369 000 arbetare, vilket betyder en minskning med mer än 2 miljoner sedan 1921; de delegerades antal utgjorde 702. Jämfört med tiden före kriget är dock fackföreningsrörelsen ännu alltjämt mycket starkare, och 1913 års kongress representerade icke mer än 2 232 000 arbetare.

Måhända får man till viss del sätta nedgången i samband med de tendenser till förslappad disciplin och split mellan olika grupper av arbetare, som speciellt framträtt under sommarens dockarbetarstrejk, vilken ju etablerades och under veckor upprätthölls i strid mot transportarbetarförbundets uttalade vilja. Episoden har ett starkt släkttycke med de tecken till upplösning, som framträdde under åren närmast före kriget och som tydde på ett försvagande av fackföreningsledningens auktoritet. Företeelsen kunde då återföras på syndikalistiska tendenser, och det är icke uteslutet, att en liknande strömning nu håller på att arbeta sig fram.

Det får härvid icke förglömmas, att den oppositionsstämning mot ledningen, som tog sig ett visserligen ganska diffust uttryck vid kongressen, är väsentligen betingad av de rådande svåra ekonomiska förhållandena och den missröstan, som dessa helt naturligt måste framkalla. Att några mera politiska syften skulle vidlåda oppositionen

[1] Presidenten omnämnde den kritik, som indragning av lärarpersonal väckt. Tilläggas kan, att inom post-, telegraf- och telefonförvaltningen vissa i pressen påtalade missförhållanden på sina håll satts i samband med vidtagna personalindragningar och omläggning i sättet för personalens rekrytering.

[2] Jfr sid. 1006.

måste åtminstone tillsvidare bestridas. Liksom det brittiska arbetarpartiet vägrat det kommunistiska partiet anslutning, visade sig fackföreningskongressen angelägen att hålla sig obesmittad av den med kommunisterna lierade »Unemployed Workers' Organisation». Vid diskussion av arbetslöshetsfrågan beviljades visserligen företräde åt en deputation från nämnda organisation, men dess taleman rönte en ganska omild behandling av kongressens ordförande och beklagade sig över bristande stöd från fackföreningsrörelsen. Vid öppen omröstning om ett från kommunistiskt håll framställt ändringsförslag till en resolution i Ruhrfrågan anmälde sig icke mer än ett dussin röstande för detta förslag.

Det missnöje, som framträdde vid kongressen och sedermera ventilerats i pressen, kan också återföras på det svävande läge, vari frågan om rörelsens centrala organisation alltjämt befinner sig. Man har att räkna med en inrotad motvilja bland äldre fackföreningsmän mot centralisation, och att döma av debatten har gruvarbetarförbundet ännu icke kunnat glömma, att det lämnades i sticket av sina kamrater i den nu upplösta trippelalliansen den minnesvärda 15 april 1921. Samtidigt synes på vissa håll förefinnas en växande stämning för vidgade befogenheter åt kongressens styrelse, och medan ett förslag i denna riktning sistlidet år förkastades utan votering i själva sakfrågan, nåddes nu den aktningsvärda minoriteten av 1 225 000 röster för ett liknande förslag.[1]

Frågan om den centrala ledningen för fackföreningarna artar sig att bliva en prövosten för sammanhållningen inom rörelsen, och det torde ställa sig svårt att i längden förlika de mera progressiva elementen med tingens nuvarande ordning. Den bestående centralorganisationen, det s. k. General Council, som kom till stånd genom beslut av 1921 års kongress, måste sägas vara av ganska löslig beskaffenhet. Den har visserligen i sin instruktion till uppgift att söka få till stånd gemensam aktion av rörelsen i allmänna frågor berörande löner, arbetstid m. m. samt att lämna sitt stöd åt fackförening, mot vilken angrepp riktas uti någon vital fråga av principiell innebörd för fackföreningsrörelsen.[2] Men den saknar all befogenhet att uttaxera understöd vid konflikt, av vad slag den vara må. Vid kongressen förelåg nu ett i försiktiga ordalag avfattat förslag från byggnadsarbetarhåll att giva styrelsen rätt till uttaxering för understöd i arbetstvister. Det skulle åligga varje ansluten fackförening att hålla centralstyrelsen underrättad om uppkommande arbetstvister, speciellt då därav berördes något större antal arbetare. Styrelsen borde emellertid av eget initiativ icke ingripa, så länge utsikt förefanns till fredlig lösning. Om åter tvisten råkade i ett allvarligt läge, skulle styrelsen kunna inkalla representanter för berörda fackföreningar i och för rådplägning. Om vederbörande föreningar fogade sig häri och efterkomme styrelsens råd, skulle styrelsen, i händelse öppen konflikt framtvingades av arbetsgivarna, kunna anordna sådant moraliskt och materiellt understöd, som omständigheterna syntes påkalla, och, om så krävdes, även kunna uttaxera bidrag från anslutna föreningar i förhållande till deras medlemsantal. Om detta förslags öde vid kongressen har redan varit tal.

Motståndet mot centralisationssträvandena kommer framför allt från de stora och väl organiserade förbunden, såsom gruvarbetarnas och järnvägsmännens. Vad man från dessa håll befarar är, att de skulle kunna indragas i och få övertaga det ekonomiska ansvaret för en mängd konflikter av sekundär betydelse för rörelsen. Om understöd lämnades i ett fall, skulle det icke kunna vägras i andra, och i varje fall skulle man icke kunna undgå missnöje över förment orättvis behandling, framhöll Clynes vid kongressen. Huru saken för övrigt ses bland fackföreningsmän av den äldre skolan framträdde mycket klart i ett anförande av Smillie vid förra årets kongressdebatt i frågan. Han betvivlade rent av nyttan av ömsesidigt ekonomiskt konfliktunderstöd fackföreningarna emellan. Även om man möjligen skulle kunna hjälpa

[1] Vid 1922 års kongress beslöts med 3 576 000 röster mot 1 205 000, att något avgörande icke skulle träffas i sakfrågan.

[2] Se närmare Soc. Medd. årg. 1920, sid. 929 samt årg. 1921, sid. 1070.

en mindre organisation, vore detta av underordnat intresse för rörelsens framtid. Denna vilade på de stora organisationerna, som icke kunde tänkas erhålla någon nämnvärd hjälp från de mindre vid utkämpandet av sina strider. Det organisationsideal, som föresvävar Smillie, synes vara något slags utvidgad trippelallians, d. v. s. en sammanslutning utan ekonomisk understödsplikt, verkande genom sin blotta moraliska styrka.

Shinwell, en man av radikal läggning, som likafullt synes ha kongressens öra, beskriver i »Labour Leader» majoritetens hållning i denna fråga såsom »individualism run mad». Varför, frågar han, ha en centralstyrelse, när nödig auktoritet icke tillerkännes den? Han lovar emellertid, att det icke skall förbliva vid nu fattat beslut, utan de yngre element, som äro beslutna att genomdriva en ny organisation, komma att framlägga positiva förslag för nästa års kongress. Dessa förslag torde också komma att omfatta centralstyrelsens sammansättning.

Härmed är icke sagt, att den för två år sedan genomförda omorganisationen av styrelsen skulle sakna betydelse. Gentemot den gamla »parlamentariska kommittén» betecknar den nuvarande styrelsen ett avgjort framsteg på grund av sin fulltaligare och för olika yrken mera representativa sammansättning samt den uppdelning, som genomförts beträffande arbetsuppgifterna. Rörelsen förfogar numera över en fast anställd stab för skötande av löpande uppgifter och verkställande av utredningar, om också byråorganisationen synes tarva förstärkning för att kunna fylla de krav, som böra ställas på ett centralorgan för den engelska arbetarrörelsen. Det må i detta sammanhang omnämnas, att kongressen vid val av ny sekreterare (Mr. Fred. Bramley) fästade det villkoret, att medlemskap av parlamentet icke finge förenas med denna befattning.

I varje fall är det emellertid anmärkningsvärt, att den engelska arbetarrörelsen nöjer sig med en centralledning av så lös konsistens och att den gamla fackföreningsindividualismen lever kvar även bland yngre ledare, att nämna en Frank Hodges i gruvarbetarförbundet och en Cramp i järnvägsmannaförbundet. Detta är så mycket mera anmärkningsvärt, som solidaritetskänslan inom de djupa arbetarleden här är starkare än i kanske något annat land. Men det får heller icke förglömmas, att försiktighet alltid ansetts vara en dygd inom den engelska fackföreningsvärlden och att man vill känna säker mark under fötterna, innan ett så viktigt steg tages, som här är fråga om.

Än mera förvånansvärt förefaller, att det är allvarligt fråga om den engelska arbetarrörelsen skall kunna längre ekonomiskt uppbära det enda dagliga organ den förfogar över, nämligen »Daily Herald». Förra året åtog sig kongressen i likhet med arbetarpartiet fullt ekonomiskt ansvar för tidningen, som då kämpade med stora svårigheter. Lösnummerpriset nedsattes från 2 d. till 1 d. och man hoppades på en ökning i cirkulationen. Nu meddelas, att upplagan på ett år stigit från 138 000 till 317 000 exemplar, men ändå har icke jämvikt åvägabragts i finanserna, utan beräknas utöver de £ 170 000, som företaget på sista tiden kostat rörelsen, en ytterligare förlust intill årets slut på £ 12 500. Först med en upplaga på 500 000 exemplar anses tidningens ställning tryggad.

De vid kongressen representerade fackföreningarna åtogo sig efter långvariga överläggningar att tillskjuta vad som erfordras för de närmaste tre månaderna. Tidningens fortsatta bestånd är sålunda beroende av om den behövliga ökningen i upplagan skall kunna uppnås till det nya årets ingång.

Den nuvarande spridningen av »Daily Herald» måste ju med hänsyn till arbetarbefolkningens stora numerär i England anses synnerligen otillfredsställande. Dock borde naturligtvis spridningen vara tillräcklig för att hålla företaget vid liv, om något liknande den borgerliga pressens tillgång till annonsörer kunde påräknas. Men inom affärskretsar synes man icke sätta vidare värde på »Daily Herald» som annonsorgan, och på detta område finnes helt naturligt mycken konservatism och många fördomar att övervinna. »Daily Mail» anses säkerligen i ofantligt många engelska arbetarhem

som en oumbärligare artikel än arbetarklassens egen — för att nu icke nämna de andra billighetsorganen, inklusive sporttidningarna. Det får heller icke förglömmas, att arbetarkundkretsen icke är särdeles talrik på tidningens utgivningsort och att ute i landet lokalpressen konkurrerar med ett färskare nyhetsmaterial.

Det faktum, att den engelska arbetarrörelsens enda dagliga organ för en så prekär tillvaro och allvarligt hotas med nedläggning, är egentligen tillräckligt talande och behöver inga vidlyftigare kommentarer. Vid jämförelse med förhållanden i andra länder må emellertid erinras, att man icke kan vänta någon mera utbredd klassmedvetenhet inom en rörelse och ett parti, som ännu för ett par decennier sedan av en kännare, G. D. H. Cole, beskrivits såsom till större delen bestående av arbetare med liberal politisk åskådning.

De i det föregående omnämnda bägge frågorna kunna sägas vara de viktigaste, som upptogo kongressen. Som vanligt lämnades icke tillfället obegagnat att avge förklaringar under resolutionsform i storpolitiska frågor, denna gång av internationell räckvidd, nämligen Ruhrfrågan och italiensk-grekiska konflikten. Något som helst överraskningsmoment hade icke förhandlingarna härom att bjuda på, och man frågar sig ovillkorligen, om sådana frågor hava något berättigande på en fackföreningskongress.

De flesta av de som vanligt talrika resolutionerna på sociallagstiftningens område innehålla knappast något nytt för kännare av de sista årens arbetarrörelse i England. Det är endast att anteckna uttalanden till förmån för full ålderdomspension utan hänsyn till nu gällande begränsning vid viss inkomst från annat håll, för allmän pensionering av mödrar, för upprätthållande av lönenämndsinstitutionen i dess nuvarande omfattning, för igångsättande av statsarbeten, för sysselsättande av arbetslösa och lindring i kommunernas bördor för samma ändamål, för laglig åttatimmarsdag, för kraftigare understödjande av bostadsproduktionen och utsträckt hyresreglering, för avskaffande av nattarbete i bagerier, för laglig 48 t. arbetsvecka i butiker, för skydd mot hälsovådliga förhållanden i skrädderiyrket m. fl. hemindustrier, för registrering av teatersällskap m. m.

Två beslut i lagstiftningsfrågor förtjäna att särskilt framhållas. En kommitté inom styrelsen hade förordat legalisering under vissa villkor av Whitleyråds beslut, men styrelsen hänsköt frågan utan eget yttrande till kongressens avgörande. Stämningen vid kongressen var avgjort fientlig mot förslaget, och det förkastades med stor majoritet. De framförda argumenten gingo ut på, att en lagstiftning lätt kunde göras ineffektiv å arbetsgivarnas sida, att den kunde vändas såsom ett vapen mot arbetarna samt speciellt, att den kunde komma att underminera det fackliga organisationsväsendet. Det förtjänar emellertid antecknas, att en så långt gående åtgärd vunnit stöd inom styrelsen. — Träarbetarförbundet föreslog kongressen ett uttalande mot arbetslöshetsförsäkring på industriell basis såsom varande orättvis och »antisocial», och anfördes speciellt de praktiska svårigheterna att anordna sådan försäkring för säsongarbetare och arbetare, som ofta övergå från en industri till en annan. Det befarades också, att industriell försäkring skulle gynna avskildheten mellan olika industrier och försvaga solaritetskänslan. Kongressens styrelse hade redan för ett år sedan föranstaltat en enquête i ämnet bland fackföreningarna, varvid visade sig, att meningarna voro i hög grad delade.[1] Beslutet på kongressen blev nu att återförvisa ärendet till styrelsen för ny utredning.

En hel grupp av kongressärenden återstår att omnämna, nämligen de som berörde fackföreningarnas ömsesidiga förhållanden, allehanda organisationsfrågor o. dyl. Debatten i dessa frågor hade tydligen motsetts med ett alldeles särskilt intresse och man förstod snart — om man icke visste det förut — att motsättningar av mera personlig art lågo bakom mycket av vad som yttrades. Som vanligt har i en del av pressen gjorts ett nummer av den stundtals hetsiga debatten i dessa stycken, men det vore säkerligen ett misstag att i några enstaka utbrott av gammal antagonism

[1] Se Soc. Medd. årg. 1922, sid. 924.

vädra några allvarligare tecken på upplösning inom rörelsen. Man lägger visserligen märke till den kärva öppenhet, med vilken vissa ömtåliga förhållanden bringas på tal, men man förvånar sig också över den tolerans, med vilken sådana episoder upptagas av församlingen. Att, såsom förekom, beskylla en gammal fackföreningsledare för att »run with the hare and hunt with the hounds», d. v. s. att spela under täcke med arbetsgivarna, förefaller ju allvarligt nog, men intrycket förmildras, då man erinrar sig, att samma beskyllning framställts vid flera föregående tillfällen och att det därvid fått förbliva. Sett ur kongressynpunkt upplöser sig mellanhavandet uti ett av dessa rivalitetsförhållanden mellan olika fackföreningar, som äro en icke ovanlig företeelse inom rörelsen. Kongressen visade ett nytt prov på sin försoningsvilja, då den återvisade tvisten — som nyligen av styrelsens »Disputes Committee» avdömts till nackdel för nyssnämnde fackföreningsledare — till styrelsen i och för biläggande. Man fick för övrigt också bevittna, att kärandeparten i nyssnämnda tvist beskylldes för att ha fiskat i grumligt vatten under sommarens dockarbetarstrejk genom att indirekt stödja den oansvariga avtalsbrytande strejkledningen. Beskyllningen framställdes i en mycket allvarlig form av en känd representant för det åtminstone tidigare så mäktiga transportarbetarförbundet, Mr. Bevin, vilken jämväl framdrog andra exempel på försök att »stjäla» medlemmar från förbundet. Detta är ju föga uppbyggliga saker, och om det också icke skadar, att de framdragas i ljuset, torde det allmänt anses, att kongressens tid kunde finna bättre användning.

Fackföreningarnas ömsesidiga mellanhavanden äro ofta nog att återföra på den ur principiell synpunkt viktiga frågan om organisation på facklig eller industriell basis. I senaste numret av månadsskriften »Labour Magazine» (arbetarpartiets och fackföreningsrörelsens gemensamma organ) föreligger ett tungt vägande uttalande av Sidney Webb till förmån för yrkesföreningarnas bibehållande, dock så att för varje arbetsställe eller företag därjämte borde bildas ett slags gemensam organisation, företrädande olika yrkesgrupper. En framstående representant för järnvägsmannaförbundet, Mr. Cramp, utvecklar i samma nummer skälen för organisation på industriell basis. Kongressen hade i princip icke att taga position till denna omstridda fråga, men dess beslut i ett föreliggande ärende kan dock i viss mån anses prejudicerande för dess ställning till principfrågan. Mekaniker och överjordsarbetare vid kolgruvorna i södra Wales hade ursprungligen varit sammanslutna i en egen yrkesförening. Sedermera anslöto de sig till det hela industrien omfattande gruvarbetarförbundet, men utbröto sig på nytt under den stora kolgruvekonflikten 1921. Såsom ett erkännande av att de återvunnit sin gamla oberoende ställning, sökte de nu att erhålla egen representation vid kongressen. Detta förvägrades dem med stor majoritet efter ett uttalande från kongressens styrelse, vari principiellt hävdades, att sedan en gång sammanslutning kommit till stånd, utbrytning icke vore önskvärd. Till sina konsekvenser torde detta beslut, om det i princip vidhålles, komma att gynna utvecklingen fram mot organisation på industriell basis.

Antecknas förtjänar också en resolution till förmån för verkmästares och förmäns upptagande i fackföreningsrörelsen samt för sammanslutning av kvinnoorganisationerna inom rörelsen. Huruvida förmännens organisation skall grundas på facklig eller industriell basis, lämnade kongressen osagt.

London den 24 september 1923.

Erik Sjöstrand.

Kortare meddelanden.

— Allmänna sociala frågor —

Internationella arbetskonferensen i Genève. Måndagen den 22 oktober 1923 öppnades i Genève den internationella arbetsorganisationens femte allmänna konferens. Till dessa konferenser har som bekant varje till arbetsorganisationen ansluten stat (f. n. är antalet 57) rätt att sända fyra ombud, av vilka två äro regeringsombud och de två övriga representera resp. arbetsgivare och arbetare, samt dessutom ett visst antal experter. Den svenska delegationen har vid detta tillfälle bestått av följande personer:

som regeringsombud: byråcheferna i socialstyrelsen A. Molin och Th. Fürst med yrkesinspektrisen Kerstin Hesselgren som expert;

som arbetsgivarombud: direktören J. S. Edström med direktören Ivar Larsson som expert:

som arbetarombud: ordföranden i landsorganisationen Arvid Thorberg med redaktören S. Backlund som expert.

Dagordningen för årets konferens var vid jämförelse med tidigare konferenser mycket kortfattad, i det den — förutom vissa löpande ärenden, såsom behandling av direktörens för internationella arbetsbyrån årsrapport m. m. — endast omfattade ett överläggningsämne, nämligen: Bestämmandet av de allmänna principerna för yrkesinspektionens organisation. När man i år inskränkt sig till endast en fråga, har detta berott på att man önskat förbereda övergången till att hålla arbetskonferensen på försommaren (i juni) i stället för på hösten, en omläggning som av flera skäl visat sig önskvärd och angående vilken beslut förut fattats.[1] Konferensens arbete kommer, i likhet med vad föregående år varit fallet, att längre fram bli föremål för utförligare referat i denna tidskrift.

Internationella arbetsbyråns styrelsesammanträde i oktober 1923. Internationella arbetsbyråns styrelse höll sitt tjugonde sammanträde i Genève den 15—18 oktober 1923. Bland de ärenden, som denna gång förelågo till avgörande, var frågan om arbetsbyråns deltagande i den av italienska regeringen anordnade ut- och invandringskonferensen.[2] Under diskussionen om denna fråga gjordes från den italienske regeringsrepresentanten med särskild styrka gällande, att det av Italien tagna initiativet på intet sätt avsåge att föregripa arbetsbyråns handläggning av hithörande spörsmål, utan att man tvärtom hyste den förhoppningen, att konferensens arbete skulle bliva till nytta för arbetsbyråns fortsatta strävanden till åstadkommande av en internationell reglering av ut- och invandringsväsendet. Ävenså framhölls, huruvida konferensen, såsom redan i inbjudningen betonats, ej skulle komma att ha någon diplomatisk karaktär, utan sysselsätta sig uteslutande med frågor av teknisk natur. Med hänsyn härtill fann sig styrelsen böra lämna arbetsbyråns direktör bemyndigande att ställa till italienska regeringens förfogande allt inom byrån befintligt material rörande ut- och invandringsfrågan, som kunde vara av betydelse för konferensens arbete.

Frågan om dagordningen för 1925 års arbetskonferens upptogs vid detta sammanträde även till förberedande diskussion. Styrelsen beslöt preliminärt, att arbetet vid denna konferens skulle koncentreras kring socialförsäkringsfrågan och därmed sammanhängande spörsmål. Närmare beslut om programmets avfattning skulle fattas vid nästa styrelsesammanträde den 29 januari 1924.

---

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1923, sid. 518.
[2] Jfr Soc. Medd. årg. 1923, sid. 673.

— Arbetarskydd —

Kampen mot yrkessjukdomarna. För att biträda internationella arbetsbyrån i dess arbete med frågor, som röra arbetarnas hälsa, har — i enlighet med ett beslut å internationella arbetskonferensen i Washington — tillsatts en rådgivande kommitté, bestående av ett antal medicinska experter och andra personer med teknisk eller vetenskaplig sakkunskap i industriell hygien; bland dessa sakkunniga, som representera ett tiotal länder, finnes också en svensk, professor Wirgin i Uppsala.

Kommittén har den 13—15 september 1923 sammanträtt i Genève. Vid detta sammanträde diskuterades huvudsakligen tvenne problem, nämligen arbetarnas skyddande mot mjältbrandssmitta vid arbete med hudar och skinn samt uppgörandet av en förteckning över hälsofarliga industriella processer.

Den första av dessa frågor har som bekant redan tidigare varit föremål för arbetsbyråns uppmärksamhet; erinras kan om behandlingen av denna betydelsefulla fråga å den tredje arbetskonferensen 1921 och vidare, att en särskild rådgivande kommitté för detta spörsmål vid ett möte i London i början av innevarande år utarbetade en rapport i frågan, innehållande ett förslag till en internationell konvention.[1] Den hygieniska expertkommittén antog nu en resolution, i vilken uttalades, att det mest effektiva sättet att uppnå ett gott resultat av studierna rörande olika desinfektionsmetoder vore att tillsätta nationella kommitteer, som skulle arbeta under ledning av folkförbundets kommitté för sanitära frågor. Medlemmarna av dessa nationella kommittéer borde helst utses efter överenskommelse mellan folkförbundets kommitté för sanitära frågor och de regeringsdepartement, som i de olika länderna kontrollera verkställigheten av arbetarskyddslagstiftningen.

Som redan nämnts, diskuterade kommittén vid det nu hållna sammanträdet också frågan om hälsofarliga industriella processer. Detta problem omfattar icke blott en sorgfällig undersökning av hälsofaran vid de olika processerna, utan också insamling och granskning av alla tillgängliga vetenskapliga och statistiska upplysningar rörande varje process. Ett stort antal erkända experter från olika länder ha utlovat sin medverkan vid utarbetandet av denna »förteckning över hälsofarliga industriella processer», vilken kommer att publiceras av arbetsbyrån i form av en handbok i industriell hygien.

— Arbetslöner —

Arbetslönerna i England i september 1923. Ministry of Labour har i september 1923 i likhet med motsvarande tidpunkt föregående år verkställt en undersökning rörande arbetslönernas storlek inom olika yrkesgrenar, jämförd med lönenivån år 1914.[2] Undersökningen ger till resultat en om ock obetydlig nedgång under det senaste året. Genomsnittliga inkomstökningen för en vuxen arbetare vid full veckoarbetstid har beräknats till c:a 70 % av förkrigslönen, mot 75—80 % i september 1922 samt 170—180 % i december 1920, då lönestegringen nådde sitt maximum. Per timme räknat blir ökningen åtskilligt större, men detta motväges naturligtvis av arbetstidens förkortning. (The Ministry of Labour Gazette.)

De engelska statstjänstemännens lönevillkor. I mars månad innevarande år tillsattes av engelska regeringen en kommitté med uppdrag att undersöka, huru de efter kriget utfärdade bestämmelserna om förutvarande militärers anställning inom statsförvaltningen kommit i tillämpning samt verkningarna i övrigt av de under 1920 vidtagna reformerna i fråga om tjänstemäns anställning och avlöning.[3] Kommitten har i sitt nu avgivna betänkande ägnat särskild uppmärksamhet åt frågan om stegringen av statens löneutgifter under och efter kriget samt denna före-

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 113, samt årg. 1923. sid 843.
[2] Jfr Soc. Medd. årg. 1923, sid. 63.
[3] Jfr Soc. Medd. årg. 1920, sid. 422.

teelses samband med å ena sidan tjänstemannakårens ökning, å andra sidan beviljade löneförhöjningar. Såsom den grundläggande principen vid alla löneregleringar fastslår kommittén, att »en arbetsgivare bör betala vad som är nödvändigt för att rekrytera och bibehålla en fullt duglig tjänstemannakår». Vad speciellt statsförvaltningen beträffar, böra härvid två synpunkter hållas i sikte, nämligen att staten alltid bör taga behörig hänsyn till lönenivån på den allmänna arbetsmarknaden, men att denna anpassning dock icke uteslutande får ske under nedgångstider. »Då statens tjänstemän aldrig kunna få del av vinsterna under en högkonjunktur, böra de också vara tryggade för kristidens risker. Staten bör såsom mönsterarbetsgivare tillförsäkra sina tjänstemän en tryggad anställning, pension, värdiga tjänstgöringsförhållanden och en efter behovet anpassad lön, i utbyte mot de eggelser och möjligheter, som privattjänsten kan erbjuda.»

Lönenivåns stegring under åren 1914—1923 har, såsom kommittén påvisar, varit särskilt stor för de militära befattningshavarna, och förslag har också framlagts om åtskilliga reduktioner på detta område. Inom den civila förvaltningen har lönestegringen i allmänhet icke varit fullt så stor, men utgiftsökningen likväl blivit avsevärd på grund av det ökade antalet befattningshavare. Kommittén har för överskådlighetens skull indelat de civila tjänstemännen i åtta stora grupper och beräknat ökningen för var och en av dessa på sätt nedanstående tablå utvisar:

	Utgiftsökning (1914 = 100)	
	För hela gruppen	Per tjänsteman
Tjänstemän av högre grad (Salaried staff):		
Administrativ personal	206	139
Vetenskapligt och tekniskt utbildad personal	243	179
Inspektionspersonal (Inspectorate class)	215	193
Kanslipersonal (Executive and clerical class)	402	170
Tjänstemän av lägre grad (Wages staff):		
Skrivbiträden	728	197
Expeditionsbiträden (Manipulative class)	208	220
Vaktmästare, städerskor m. fl.	300	203
Arbetare	199	176

Någon omreglering av nu gällande löner har kommittén i allmänhet ej ansett sig böra ifrågasätta för här berörda klasser av befattningshavare. I fråga om personal tillhörande den s. k. manipulative class (huvudsakligen lägre posttjänstemän) har dock föreslagits en undersökning, huruvida icke en lönenedsättning kunde vara på sin plats. Beträffande »inspectorate class» har också en ingående granskning av utgående löner ansetts påkallad. Vidare uttalas, att för kvinnliga befattningshavare begynnelselönerna böra fastställas lägre än för manliga, detta med hänsyn till den starka avgången bland den yngre kvinnliga personalen, vilken gör, att man här i mindre utsträckning än i fråga om männen kan räkna med att få omkostnaderna under den första utbildningstiden betäckta genom ökad arbetskapacitet längre fram i tiden.[1] Med avseende å ökningen av tjänstemännens antal har kommittén slutligen ansett sig kunna konstatera, att denna ökning icke är större, än som motiverats av ökade förvaltningsuppgifter, varför några inskränkningar härvid ej kunna ifrågasättas annat än i samband med en begränsning av dessa arbetsuppgifter.

(The Ministry of Labour Gazette.)

[1] Vid kvinnors anställning i engelsk statstjänst har förut åtminstone å vissa områden den regeln tillämpats, att begynnelselönen satts lika för båda könen, men männen erhållit flera och större ålderstillägg.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet —

Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under september 1923. Hela antalet arbetslösa uppskattades den 30 september till c:a 12 750, fördelade på följande näringsgrenar:

Jordbruk och skogshushållning:		Trämasse- o. pappersindustri	127
Jordbruk	290	Grafisk industri	42
Skogshushållning	305	Ej särskilt specificerade	778
Industri och hantverk:		Sjöfart och fiske	247
Gruvdrift och malmförädling	1 445	Handel och samfärdsel:	
Jord-, sten- och glasindustri	1 444	Kontors-, bank- o. d. personal	142
Metall- och maskinindustri	2 441	Butiks- och magasinspersonal	165
Trävaruindustri	728	Hotell- och restaurangpersonal	24
Byggnadsverksamhet	532	Transportarbetare	302
Läder-, hår- och gummiindustri	41	Allmän o. litterär verksamhet	6
Textilindustri	58	Ej särskild specificerade	45
Beklädnadsindustri	36	Husligt arbete	89
Närings- o. njutningsmedelsindustri	146	Annat arbete	3 217
Kemisk-tekn. o. belysningsindustri	97	Summa	**12 747**

Sedan innevarande års riksdag fastställt grunder för en uppdelning av arbetslöshetsklientelet på sådana arbetslösa, som kunde anses tillhöra det lokala överskottet av arbetskraft, och på sådana, vilka fortfarande skola anses vara i sina resp. yrken kvarstående, har arbetslöshetskommissionen liksom föregående månad anmodat arbetslöshetskommittéerna att låta verkställa ett dylikt avskiljande av de arbetslösa inom gruv-, järnbruks- och verkstadsindustrierna samt beträffande gruppen affärsanställda. Resultatet av den sålunda företagna avskiljningsproceduren har blivit, att till det lokala arbetskraftsöverskottet hänförts 1 098 arbetslösa (inom gruvdriften 200, inom järnbruksindustrien 462, inom verkstadsindustrien 411 och bland de affärsanställda 25).

I och med augusti månads utgång har all understödsverksamhet indragits.

Vid kommunala nödhjälpsarbeten (utan statsbidrag) sysselsattes i slutet av september månad 1 165 arbetare samt vid s. k. stats-kommunala arbeten (kommunal regi med statsbidrag), som under september bedrivits endast av Stockholms stad, 82 arbetare.

Vid september månads ingång voro 224 statliga nödhjälpsföretag igång mot 260 vid början av augusti månad. Under septembers månads lopp ha inga nya företag upptagits, men 92 företag avslutats (därav 23 tidigare nedlagda, som nu slutlikviderats). Antalet igång varande företag vid utgången av september utgjorde sålunda 155. Antalet vid sagda nödhjälpsarbeten sysselsatta arbetare samt kommissionens kostnader för dessa arbeten utgjorde som följer:

	Antal arbetare	Kostnader (i kronor)
Vid södra Sveriges statsarbeten	5 144	1 328 454
» Norrlands statsarbeten	1 453	706 884
» statens järnvägars automobilvägar	233	58 300
Summa	**6 830**	**2 093 638**

Härförutom voro under september 81 arbetslösa sysselsatta vid de under domänstyrelsens ledning stående arbetena med taxering av skogarna i Småland och Dalarna.

Läggas till ovan angivna utgifter kostnaderna för hyreshjälpsverksamheten m. m., vilka uppgingo till c:a 27 700 kronor, befinnas kommissionens sammanlagda utbetalningar under september månad belöpa sig till 2 121 338 kronor samt under de nio första månaderna av 1923 till sammanlagt 25·7 miljoner kronor.

Arbetsmarknaden i England under september 1923. Det allmänna läget å arbetsmarknaden betecknades för september månad såsom i stort sett oförändrat, med något ökad arbetstillgång inom stenkols- och lervaruindustrierna, men nedgång inom tackjärnsindustrien samt vissa textil- och trävarubranscher.

Arbetslösheten företedde en obetydlig minskning, från 11·4 till 11·3 % inom fackföreningarna och från 11·5 till 11·4 % bland de enligt arbetslöshetslagen försäkrade. Antalet vid arbetsförmedlingsanstalterna inregistrerade arbetssökande steg från 1 266 000 till 1 285 000.

Antalet arbetsinställelser, som påbörjades under september, var 29 och antalet från föregående månad pågående 28. Antalet av samtliga arbetsinställelser berörda arbetare uppgick till c:a 54 000, mot 68 000 föregående månad och 15 000 i september 1922. Löneförhöjningar rapporterades under månaden för över 560 000 arbetare, under det att c:a 600 000 fått vidkännas lönesänkningar.

(The Ministry of Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under september 1923. Övergången till guldvärdeberäkning och den därmed följande stegringen av varupriserna utöver världsmarknadsnivån har å den tyska arbetsmarknaden framkallat en kris, jämförlig med den som inträffade under första tiden efter vapenstilleståndet.

Sjukkassestatistiken kunde sålunda uppvisa en nedgång av antalet försäkringspliktiga medlemmar med 3·1 %, och arbetslösheten inom fackföreningarna företedde en ökning från 6·3 % under augusti till 9·9 under september. Följden har blivit en kraftig stegring av antalet av offentliga medel understödda arbetslösa, nämligen från 249 000 den 1 september till 533 000 den 1 oktober och c:a 660 000 vid mitten av sistnämnda månad. Vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna visade sig krisen lika tydligt, i det antalet ansökningar om arbete på 100 lediga platser under september steg bland männen till 555 och bland kvinnorna till 235, emot resp. 340 och 173 föregående månad.

(Reichsarbeitsblatt.)

— Föreningsväsen —

Den engelska fackföreningsrörelsen år 1922. De engelska fackföreningarnas sammanlagda medlemsantal undergick under år 1922 en minskning med 15·6 %, från något över 6·6 till ej fullt 5·6 miljoner. Motsvarande siffror från föregående år framgå av följande tablå:

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
Medlemmar, i tusental	4 133	4 143	4 356	4 640	5 496	6 530	7 920	8 328	6 613	5 580
Ökning (minskn.), i %	+21·0	+0·2	+5·1	+6·5	+18·4	+18·8	+21·3	+5·2	−20·6	−15·6

I dessa siffror ha icke vare sig för 1922 eller tidigare år medräknats fackföreningar inom irländska fristaten, vilket förklarar, att siffrorna avvika från de i denna tidskrift förut publicerade uppgifterna (häft. 1 B, sid. 126). Däremot har det icke varit möjligt att ur statistiken utgallra sådana enskilda medlemmar av engelska fackföreningar, som äro bosatta å Irland eller i kolonierna. Approximativt beräknas, att om dessa frånräknades och avdrag tillika gjordes för sådana personer, som bliva dubbelräknade på grund av medlemskap i mer än en fackförening, så skulle inom Storbritannien (och norra Irland) återstå c:a 5 470 000 fackligt organiserade arbetare vid 1922 års utgång, mot 6 490 000 vid årets början.

Antalet fackförbund (federationer) minskades under 1922 från 101 till 90, huvudsakligen beroende på sammanslagningar mellan olika organisationer. Federationernas sammanlagda medlemsantal, som i hög grad influeras av förekommande dubbelredovisningar, nedbragtes härigenom med över 2 miljoner, från 8 599 000 till 6 286 000. Om medlemssiffrorna för sådana föreningar, som voro anslutna till flera federationer, medräknas endast en gång, blir totalsiffran 3 954 000, mot 4 863 000 föregående år.

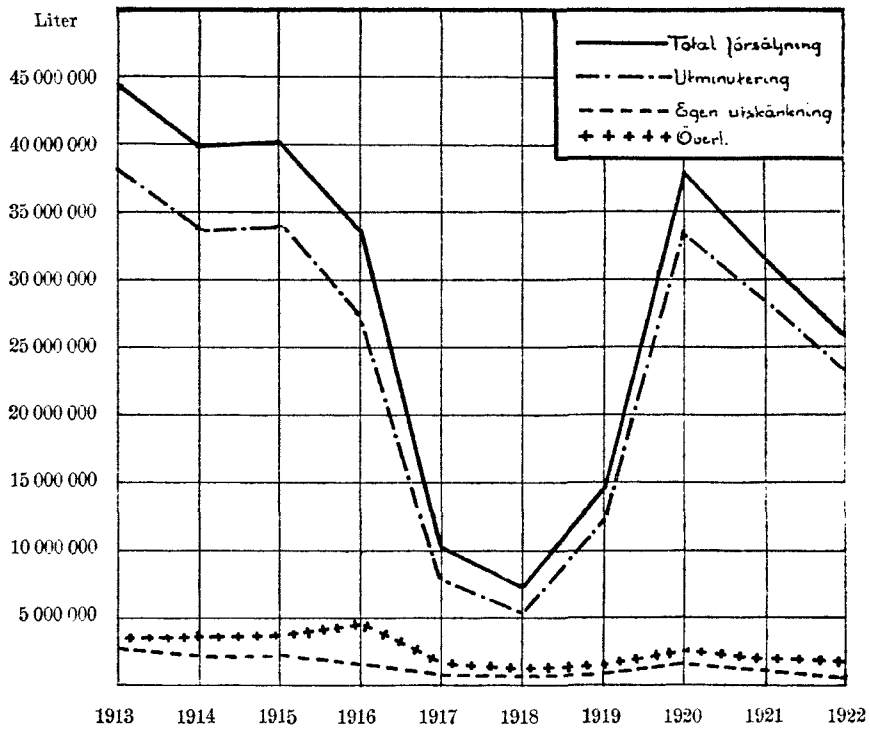
Antalet lokala samorganisationer, som vid 1921 års utgång utgjorde 520 med ett medlemsantal av 2 870 000, nedgick under 1922 till 496, med inalles 2 481 000 anslutna arbetare.

(The Ministry of Labour Gazette.)

— Nykterhetsrörelsen —

Spritdrycksförsäljningen år 1922. Omsättningen av spritdrycker visade enligt kontrollstyrelsens redogörelse nedgång under 1922 liksom föregående år. Den totala försäljningen (utan reduktion till s. k. normalstyrka, 50 %) uppgick nämligen till 25·7 miljoner liter. mot 31·6 miljoner år 1921 och 37·8 miljoner år 1920. Omsättningens växlingar under hela den senaste tioårsperioden framgå av följande diagram:

Spritdrycksförsäljningen åren 1913—1922.

Den avgjort största delen av dessa spritdrycker såldes såsom synes genom utminutering, d. v. s. mot motbok. Hela antalet motboksinnehavare i riket uppgick vid 1922 års utgång till 1 011 679. motsvarande 16·9 % av hela befolkningen. Beträffande det relativa antalet motboksinnehavare kan en påtaglig skillnad konstateras mellan de olika landsdelarna. De högsta frekvenstalen påträffas sålunda i stockholmstrakten och i södra Sverige, de lägsta i Dalarna och Norrland. En mellanställning synes västra Sverige, östra Sverige samt Småland, Öland och Gottland intaga. Att detta förhållande ingalunda är beroende av någon tillfällighet framgår av följande sammanställning:

Område	Frekvenstal						
	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
Stockholmstrakten	18·87	16·39	17·64	20·22	21·76	22·70	23·14
Södra Sverige	17·01	19·42	19·56	22·31	22·05	21·59	20·32
Västra Sverige	14·27	15·66	16·22	18·54	19·01	18·35	18·15
Östra Sverige	14·00	14·59	14·73	16·90	17·11	16·74	16·45
Småland och öarna	12·64	14·06	14·03	16·70	16·85	16·24	15·32
Norra Sverige	8·98	10·22	10·32	12·17	12·38	11·88	11·13
Hela riket	**13·79**	**14·80**	**15·13**	**17·45**	**17·79**	**17·41**	**16·90**

Bland rikets 121 kontrollområden funnos 12, där antalet motboksinnehavare understeg 12 % av befolkningen, medan å andra sidan 19 områden uppvisade en frekvens över 24 %. Den lägsta siffran företedde Piteå kontrollområde med 9·1 %, den högsta Nynäshamns med 41·5 %; beträffande sistnämnda fall är emellertid att märka, att åtskilliga personer, tillhörande annat kontrollområde, erhållit inköpsrätt hos bolaget i fråga.

De kvinnliga motboksinnehavarna utgjorde för hela riket i genomsnitt 8 %. Inom de olika kontrollområdena voro siffrorna mycket växlande, från 2 upp till 17 %. Ännu ojämnare var förekomsten av motböcker med begränsad inköpsrätt. I 22 områden (mot 19 föregående år) var s. k. generell begränsning genomförd, och i de övriga varierade antalet motboksinnehavare med begränsad inköpsrätt mellan 97 och 15 % av hela antalet. Medelsiffran för hela riket var vid 1922 års slut 68·9 % (66·3 % bland män och 97·7 % bland kvinnor) mot 64·6 % vid årets början, 32·1 % den 1 januari 1921 och endast 23·7 % vid början av 1920.

Inköpsmängden per motbok utgjorde under 1922 i medeltal för hela riket 22·9 liter. De olika kontrollområdena företedde även härvidlag stora inbördes skiljaktigheter, från 5 till 34 liter i medelinköp.

Statsverkets inkomster av rusdrycksförsäljningen (försäljnings- och tillverkningsskatter av olika slag, inlevererade vinstmedel samt kronoutskylder från bolagen) uppgingo sammanlagt till 120 miljoner kronor, mot 130 miljoner år 1921 och 92 miljoner år 1920. Därtill komma de inkomster, *som tillförts statsverket i form av kronoutskylder från partihandlare m. fl.*, uppgående enbart för aktiebolaget Vin- och spritcentralen med dotterbolag till över 5 miljoner kronor.

— Strejker, lockouter, medling och skiljedom —

Arbetsinställelser i Förenta staterna år 1922. Den amerikanska strejk- och lockoutstatistiken för år 1922 uppvisar ett mindre antal arbetsinställelser än något av de föregående år, för vilka uppgifter föreligga (1916—1921). Antalet av arbetsinställelserna berörda arbetare har däremot, såvitt framgår av de tillgängliga, visserligen icke alldeles fullständiga uppgifterna, stått tillbaka endast för 1919 års siffra. Konflikternas genomsnittliga omfattning har också varit större än något tidigare år, såsom nedanstående tablå utvisar:

År	Antal arbetsinställelser	Därav med uppgivet arbetarantal	Antal berörda arbetare Hela antalet	Per arbetsinställelse
1916	3 789	2 667	1 599 917	600
1917	4 450	2 325	1 227 254	528
1918	3 353	2 151	1 239 989	576
1919	3 577	2 612	4 154 733	1 591
1920	3 299	2 114	1 441 381	682
1921	2 347	1 753	1 097 847	626
1922	1 039	829	1 600 522	1 931

Av de 1·6 milj. arbetare, som sålunda deltogo i arbetsinställelser under 1922, kommo ungefär 1 miljon enbart på de båda strejkerna vid kolgruvorna och järnvägsverkstäderna, den förra omfattande c:a 600 000 och den senare 400 000 arbetare.

Någon åtskillnad mellan strejker och lockouter har icke gjorts i 1922 års statistik, beroende på att uppgifterna om konflikternas karaktär i många fall varit stridiga eller oklara.

Vad konflikternas orsaker beträffar, var lönesänkning liksom föregående år den oftast åberopade tvistepunkten; dock intogo dessa tvister ej samma dominerande ställning som 1921. Inalles uppgives lönesänkning (enbart eller i förbindelse med arbetstidstvist) ha föranlett 295 arbetsinställelser, begäran om löneförhöjning däremot 149. Motsvarande siffror år 1921 voro 972 och 154. — Härtill komma under båda åren en del arbetsinställelser, där som konfliktorsak angivas lönetvister i kombination med olika slags organisationsspörsmål.

Beträffande arbetsinställelsernas resultat föreligga följande uppgifter:

	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
Arbetsgivarnas villkor	748	395	465	680	650	701	229
Arbetarnas fordringar	749	631	627	583	397	256	229
Kompromiss	777	720	691	797	448	291	104
Tvisten hänskjuten till skiljedom	73	137	204	50	61	80	15
Okänt resultat	101	191	211	57	204	198	111
Summa	**2 448**	**2 074**	**2 198**	**2 167**	**1 760**	**1 526**	**688**

Tablån omfattar, såsom en jämförelse med de ovan meddelade totalsiffrorna ger vid handen, icke alla i statistiken ingående arbetsinställelser. Till de konflikter, vilkas resultat i tablån betecknats såsom okänt, är nämligen ytterligare att lägga ett avsevärt antal fall, rörande vilka det icke ens kunnat utrönas, när eller huruvida någon uppgörelse över huvud taget kommit till stånd.

(Monthly Labor Review.)

Den omtvistade industridomstolen i Kansas. Förenta staternas högsta domstol har den 11 juni 1923 ånyo avkunnat ett utslag i den omstridda frågan angående den sedan år 1920 fungerande industridomstolen i Kansas.[1] Försök att få denna lagstiftning förklarad inkonstitutionell ha gjorts från både arbetar- och arbetsgivarsidan. Det från fackföreningshåll i sådant syfte väckta målet blev emellertid, såsom i denna tidskrift förut omförmälts, ogillat av högsta domstolen genom utslag den 13 mars 1922. Större framgång har mött den från arbetsgivarsidan igångsatta kampanjen, vilken riktade sig mot industridomstolens behörighet att fastställa lönetariffer för s. k. samhällsviktiga näringsgrenar (speciellt livsmedels- och stenkolsindustrierna samt kommunikationsväsendet). Kärande var i detta fall en köttpackarfirma, vilken vägrat att ställa sig till efterrättelse den av industridomstolen fastställda tariffen, under förmenande att företaget, ehuru tillhörande livsmedelsbranschen, ej kunde anses »samhällsviktigt» (affected with a public interest), enär detsamma huvudsakligen arbetade för export och dessutom sysselsatte endast 300 arbetare, en i jämförelse med de konkurrerande chicagofirmorna ganska liten personal. En eventuell arbetskonflikt vid företaget i fråga kunde sålunda icke på något sätt medföra samhällsvådliga konsekvenser, och funnes under sådana omständigheter ingen anledning att beröva arbetsgivaren den varje medborgare tillförsäkrade rätten att fritt ingå avtal och förfoga över sin egendom. — Högsta domstolen biträdde denna ståndpunkt och förklarade sålunda den berörda lagstiftningen inkonstitutionell, i den mån densamma innebure befogenhet för industridomstolen att reglera lönerna för enskilda företag, vilka icke genom sin storlek eller genom innehavda monopol (såsom t. ex. koncessionerade järnvägar) intoge en särställning ur samhällssynpunkt. Industridomstolens funktioner i övrigt beröras icke av utslaget, men det är givet, att dess betydelse såsom regulator av förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare i hög grad reduceras genom den av högsta domstolen fastslagna inskränkningen i dess behörighet med avseende å fastställandet av arbetslöner.

Ehuru utgången av denna process närmast är en arbetsgivarseger, innebär utslaget även ur fackföreningssynpunkt en vinst. Med industridomstolens befogenhet att fastställa löner för vissa företag har nämligen följt behörighet att utfärda förbud mot strejker vid härav berörda arbetsplatser, och dessa inskränkningar i strejkrätten komma följaktligen nu också att bortfalla.

(Monthly Labor Review.)

— Ut- och invandring —

Utvandringen till främmande världsdelar under tredje kvartalet 1923. Utvandringen från Sverige till främmande världsdelar uppgick under tredje kvartalet 1923 till 8 312 personer, varav 5 966 män och 2 346 kvinnor. Sammanlagt 7 207 emigranter erhöllo sina utvandringskon-

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1920, sid. 490 och 1163; årg. 1922, sid. 649. — Industridomstolen i Kansas och dess verksamhet är även föremål för en uppsats i *The Quarterly Journal of Economics*, vol. 37, n:r 4, aug. 1923 (The Kansas Court of Industrial Relations, its Spokemen, its Record, by Herbert Feis).

trakt godkända av polismyndigheterna i Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg, 1 034 i Kristiania, Bergen och Trondhjem samt 71 i Köpenhamn. Över svenska hamnar emigrerade dessutom 10 utlänningar.

Antalet i Sverige hemmahörande emigranter, som erhållit sina utvandringskontrakt godkända av polismyndighet i förenämnda städer, utgjorde:

	Stockholm	Malmö	Hälsingborg	Göteborg	Kristiania	Trondhjem	Bergen	Köpenhamn	Summa
Juli	328	427	94	2 124	57	320	3	32	**3 385**
Augusti	228	493	60	1 377	41	302	1	15	**2 517**
September	224	227	64	1 561	23	283	4	24	**2 410**
3 kv. 1923	**780**	**1 147**	**218**	**5 062**	**121**	**905**	**8**	**71**	**8 312**
3 » 1922	222	372	79	1 583	42	150	4	19	2 471

Vid jämförelse med tredje kvartalet 1922 har sålunda emigrationen under redovisningskvartalet ökats med 5 841 personer, d. v. s. mer än tredubblats. Däremot är siffran något lägre än under årets andra kvartal, då antalet redovisade utvandrare uppgick till 8 436.

Emigrationen under tredje kvartalet 1923 fördelade sig, i den mån utvandringskontrakten godkänts av polismyndigheterna i någon av de förut nämnda svenska, norska och danska städerna, på rikets olika delar sålunda:

Län	Utvandringskontrakt från Sverige	Norge	Danmark	Summa utvandrare 3:e kv. 1923	3:e kv. 1922	Län	Utvandringskontrakt från Sverige	Norge	Danmark	Summa utvandrare 3:e kv. 1923	3:e kv. 1922
Stockholms stad	287	7	3	297	91	Älvsborgs län	470	10	—	480	137
» län	118	2	1	121	26	Skaraborgs »	155	—	1	156	51
Uppsala »	53	4	—	57	12	Värmlands »	673	42	—	715	223
Södermanlands »	59	—	—	59	28	Örebro »	292	1	—	293	83
Östergötlands »	248	1	—	249	84	Västmanlands »	169	90	—	259	25
Jönköpings »	346	—	2	348	161	Kopparbergs »	652	15	—	667	149
Kronobergs »	215	—	4	219	106	Gävleborgs »	544	46	—	590	92
Kalmar »	500	1	5	506	229	Västernorrlands »	313	192	—	505	158
Gottlands »	32	—	—	32	25	Jämtlands »	121	279	—	400	88
Blekinge »	253	—	17	270	103	Västerbottens »	127	68	3	198	77
Kristianstads »	228	—	10	238	93	Norrbottens »	286	268	—	554	117
Malmöhus »	313	3	19	335	94	Ej angivet »	—	—	—	—	1
Hallands »	297	—	2	299	97						
Göteb. o. Bohus »	456	5	4	465	121	Hela riket	**7 207**	**1 034**	**71**	**8 312**	**2 471**

De i Sverige hemmahörande utvandrarnas fördelning på vissa åldersgrupper framgår av följande översikt:

	Män antal	%	Kvinnor antal	%	Tillsammans antal	%
Under 15 år	397	6·7	418	17·8	815	9·8
15—20 »	1 111	18·6	426	18·2	1 537	18·5
20—30 »	3 260	54·7	918	39·1	4 178	50·3
30—40 »	878	14·7	362	15·4	1 240	14·9
40—50 »	229	3·8	115	4·9	344	4·1
50 år och däröver	91	1·5	107	4·6	198	2·4
Summa	**5 966**	**100·0**	**2 346**	**100·0**	**8 312**	**100·0**

Med avseende å jämförbarheten mellan dessa siffror och den i det följande återgivna amerikanska invandringsstatistiken för samma tidsperiod må här erinras därom, att i sistnämnda statistik ingår bl. a. ett avsevärt antal återvändande amerikasvenskar och andra resande, som ur

svensk synpunkt icke betraktas som emigranter, men på grund av den amerikanska immigrationslagstiftningen skola vid ankomsten till Förenta staterna redovisas såsom invandrare.

Invandringen till Förenta staterna under tredje kvartalet 1923. Från de länder, som beröras av 1921 års invandringslag, inkommo under tiden 1 juli—30 september 1923 sammanlagt 180 139 invandrare, motsvarande 50 % av hela det för budgetåret 1923/24 medgivna antalet invandrare (357 803). Nedanstående tablå utvisar invandringen från olika länder, i absoluta tal och i procent av den för varje land medgivna årskvoten:

	Antal	% av kvoten		Antal	% av kvoten		Antal	% av kvoten
Albanien . . .	174	*60*	Lithauen . . .	1 468	*56*	Ungern	2 517	*44*
Belgien . . .	939	*60*	Luxemburg . .	55	*60*	Österrike	3 085	*42*
Bulgarien . . .	179	*59*	Nederländerna	2 146	*59*	Övriga Europa .	51	*59*
Danmark . . .	1 874	*33*	Norge	6 573	*54*	Armenien	54	*23*
Danzig	165	*55*	Polen	15 329	*49*	Palestina	36	*63*
Estland . . .	176	*13*	Portugal . . .	1 479	*60*	Syrien	531	*60*
Finland . . .	2 352	*60*	Rumänien . .	4 105	*55*	Turkiet	1 593	*60*
Finme	42	*59*	Ryssland . . .	14 643	*60*	Övriga Asien . .	57	*62*
Frankrike . .	2 030	*35*	Schweiz . . .	2 250	*60*	Egypten	12	*67*
Grekland . . .	1 839	*60*	Spanien . . .	546	*60*	Övriga Afrika . .	63	*60*
Island	7	*9*	Storbritannien	46 404	*60*	Atlantens öar . .	72	*60*
Italien	22 092	*53*	*Sverige* . . .	11 701	*58*	Australien . . .	168	*60*
Jugoslavien . .	1 792	*28*	Tjeckoslovakiet	6 976	*49*	Nya Zeeland och		
Lettland . . .	724	*47*	Tyskland . . .	23 792	*35*	Söderhavsöarna	48	*60*

Enligt invandringslagen får som bekant intill 20 % av det per år medgivna antalet invandrare landstiga under en och samma månad. Högsta antalet invandrare, som från något land kunnat mottagas under här ifrågavarande period, är sålunda 60 % av årskvoten. Av de 41 länder, för vilka maximisiffror fastställts, hade vid kvartalets utgång 23 uppnått denna gräns eller åtminstone kommit den så nära (59 %), att invandringen tills vidare avstängts i avvaktan på slutbehandlingen av en del under immigrationsmyndigheternas prövning liggande tvistiga fall.[1] Av övriga länder låg Sverige närmast maximisiffran (58 %). Att restriktionerna för vårt lands vidkommande ej behövt träda i tillämpning torde uteslutande vara att tillskriva det av de emigrantbefordrande ångbåtslinjerna själva anordnade ransoneringssystemet, varigenom antalet passagerare för varje månad begränsats till ungefär ett hundratal under månadskvoten.

Svenskarna i Australien. Vid den senaste folkräkningen i Australien, den 4 april 1921, befunnos inom Commonwealth vara bosatta något över 5 000 svenskfödda personer. fördelade på de olika landsdelarna såsom följande sammanställning utvisar:

	Män	Kvinnor	Summa	D ä r a v: i storstäderna	i landsortsstäderna	på landsbygden	på resande fot
Nya Syd-Wales	1 590	124	**1 714**	858	290	413	153
Victoria	1 020	95	**1 115**	561	56	366	132
Queensland	719	187	**906**	209	204	479	14
Syd-Australien	525	35	**560**	248	52	168	92
Väst-Australien	590	39	**629**	198	53	292	86
Tasmanien	94	6	**100**	21	25	36	18
Nordterritoriet	11	—	**11**	—	3	7	1
Förbundsterritoriet . . .	2	—	**2**	—	—	2	—
Summa	**4 551**	**486**	**5 037**	**2 095**	**683**	**1 763**	**496**

De under rubriken »på resande fot» (migratory) redovisade utgjordes av sjömän, järnvägsmän o. dyl. (Meddelande från svenska generalkonsulatet i Sydney.)

[1] Att invandringssiffran i ett par fall kommit att något överstiga 60 % beror på att årskvoten ej varit jämnt delbar med 5, utan månadssiffrorna måst avrundas uppåt.

Centrala skiljenämndens beslut.

5. Skiljedom den 22 september 1923 i tvist mellan Sveriges litografiska tryckeriägares förbund, å ena, samt internationella litografiska förbundet i Sverige, å andra sidan, angående semesterersättning.

I gällande kollektivavtal av den 5 januari 1922 mellan Sveriges litografiska tryckeriägares förbund och internationella litografiska förbundet i Sverige stadgas i § 11 angående semester, bland annat, följande:

»På tid, som av arbetsgivaren bestämmes, erhåller arbetare, vilken varit anställd på samma arbetsplats minst ett år, semester om sex dagar. Har arbetaren endast varit anställd oavbrutet sedan den 1 januari, utgår semestern med fyra dagar. Under semestern utgår till arbetaren hans timlön beräknad för hel arbetsvecka för dem, som hava sex dagars semester, och i övrigt efter 32 timmar.»

Den 12 sistlidna april frånträdde, efter av honom verkställd uppsägning, tryckaren Knut Johansson innehavd anställning hos Oscar Isacsons boktryckeri & litografiska anstalt i Göteborg. Johansson, som varit anställd hos anstalten i många år, hade icke under innevarande år åtnjutit semester.

Mellan tryckeriägarförbundet, varav anstalten är medlem, och internationella litografiska förbundet i Sverige, vars lokalavdelning i Göteborg Johansson tillhörde, har nu uppkommit tvist, huruvida Johansson vore berättigad att av anstalten erhålla ersättning för den ej tillgodonjutna semestern.

Tvisten har av parterna hänskjutits till avgörande av centrala skiljenämnden.

Arbetarparten har inför centrala skiljenämnden yrkat, att Johansson måtte tillerkännas semesterersättning enligt i kollektivavtalet angivna grunder för utbetalning av timlön åt arbetare under semester, vilket yrkande arbetsgivarparten bestritt.

Centrala skiljenämnden meddelar i målet följande

Dom.

Enär Johansson efter av honom gjord uppsägning slutat sin anställning hos anstalten den 12 april 1923 och sådana omständigheter i detta mål ej förekommit, på grund varav han ändock må anses berättigad att av anstalten tillgodonjuta semesterersättning, finner centrala skiljenämnden arbetarpartens i målet förda talan icke kunna bifallas.

Från beslutet voro ledamöterna Odelstierna, Thorberg och Johanson skiljaktiga och yttrade:

»Enär ifrågavarande avtal ej innehåller bestämmelse om viss semestertid, utan semester kan av arbetsgivaren förläggas till vilken tid av året som helst, och då, enligt vad vid målets behandling blivit upplyst, arbetarna hos ifrågavarande arbetsgivare vid flera tillfällen fått sin semester förlagd till april månad, finna vi, att tryckaren Johansson obestridligen var berättigad att vid tiden för anställningens upphörande erhålla semester, varför centrala skiljenämnden bort, i överensstämmelse med den rättsprincip, som tidigare tillämpats, förklara honom berättigad till erhållande av semesterersättning.»

6. Skiljedom den 30 juli 1923 i mål emellan sågverksförbundet, å ena, och svenska sågverksindustriarbetareförbundet, å andra sidan, angående beräkning av ackordslön.

I »Förslag till lösning av föreliggande tvistepunkter rörande grunderna för nya avtal mellan medlemmar och avdelningar av å ena sidan sågverksförbundet och å andra sidan svenska sågverks-

industriarbetareförbundet, svenska träarbetareförbundet och svenska transportarbetareförbundet», avgivet den 17 maj 1922 av statens vederbörande förlikningsman samt godkänt av såväl sågverksförbundet som de ifrågavarande fackförbunden, stadgas bland annat följande:

»A. Vid arbetsföretag, där arbetarparten är representerad av svenska sågverksindustriarbetareförbundet eller svenska transportarbetareförbundet, skola de av sågverksförbundets medlemmar på respektive platser framlagda avtalsförslagen godkännas att gälla från och med den dag, detta förslag blivit av arbetsgivarnas och arbetarnas organisationer godkänt, och till den 1 februari 1923, med följande ändringar och tillägg:

1) Å samtliga ackords- och timlöner utgår ett tillägg av 16 %, dock att i Härnösandsdistriktet förhöjningen å ackordslöner skall utgöra 18 %.

Vid de arbetsplatser, där förmån av fri bostad och fri ved icke utgår in natura, skall den procentuella förhöjningen icke ske å den del av kontantlönen, som utgår i stället för fri bostad och vedbrand. Vid företagen i Stockholm skola förhöjningarna utgå å hela de i avtalsförslagen angivna lönerna.

Beträffande företagen i Göteborg skall gälla, att om det vid av parterna företagen undersökning av hyrorna, som betalas av de gifta arbetarna vid resp. fabriker enligt föreliggande hyresavtal, skulle visa sig, att utgifterna för bostad och ved per gift arbetare i genomsnitt för varje särskild fabrik överstiga ett belopp motsvarande 15 öre per arbetstimme, räknat efter normalt arbetsår, arbetsgivaren lämnar i hyresbidrag till de gifta arbetarna ett motsvarande tillägg per timme att utbetalas en gång i månaden. Likställda med gift arbetare äro änklingar och ogifta arbetare över 18 år, som hava försörjningsplikt.»

I enlighet med den sålunda träffade överenskommelsen verkställde parterna sedermera undersökning av de hyror, som betalades av de gifta arbetarna vid vederbörande fabriker i Göteborg. Ifrågavarande undersökning gav till resultat, att utgifterna för bostad och ved per gift arbetare i genomsnitt utgjorde 16·4 öre per arbetstimme. Härefter upprättades lokalavtal för Göteborg, varvid hyresbidrag bestämdes skola utgå i överensstämmelse med resultatet av den verkställda undersökningen.

Den 23 februari 1923 framlade statens vederbörande förlikningsman ett förslag till uppgörelse mellan sågverksförbundet och svenska sågverksindustriarbetareförbundet, vilket förslag innehöll bland annat följande bestämmelse:

»Mellan medlemmar och avdelningar av förbunden under avtalsåret 1922—23 gällande lokala avtal, i vad de avse löner och ackordspriser samt storleken av hyresbelopp och hyresbidrag, prolongeras att oförändrade gälla till den 1 februari 1924.»

Ifrågavarande förslag till uppgörelse blev den 29 mars 1923 av parterna godkänt.

Från arbetarsidan har nu gjorts gällande, att ovan omförmälda överenskommelse av den 17 maj 1922 skall så tolkas, att arbetslönen för de arbetare, som vid ackordsarbeten erhålla sin betalning i procentuellt förhållande till grundackord, skall beräknas på det sätt, att först göres ett avdrag med 15 öre per arbetstimme å 100-%-tagares ackordsinkomst, därefter nettolönen uträknas med användning av respektive lokalavtals procentsatser och slutligen 15 öre per timme åter tillägges.

Arbetsgivarsidan har häremot hävdat den uppfattningen, att i nu ifrågavarande fall arbetslönen skall, utan användande av nyssnämnda beräkningssätt, direkt uträknas å 100-%-tagares ackordsinkomst.

Den sålunda uppkomna tvistefrågan har av parterna hänskjutits till centrala skiljenämndens avgörande.

Centrala skiljenämnden meddelar i målet följande

Dom.

Centrala skiljenämnden förklarar, att de ifrågakomna bestämmelserna i den mellan parterna träffade överenskommelsen av den 17 maj 1922 skola så tillämpas, att arbetslönen för de arbetare, som vid ackordsarbeten erhålla sin betalning i procentuellt

förhållande till grundackord, skall beräknas på det sätt, att först göres ett avdrag med 15 öre per arbetstimme å 100-%-tagares ackordsinkomst, därefter nettolönen uträknas med användning av respektive lokalavtals procentsatser och slutligen 15 öre per timme tillägges.

Från beslutet var ledamoten Berg skiljaktig och yttrade:

»I Göteborg hava ostridigt sågverksarbetarna, som där åtnjuta lön uteslutande i penningar, i det avseendet varit olikställda med arbetarna å de arbetsplatser, där förmån av fri bostad och fri ved utgår in natura, att ett denna förmån motsvarande belopp i penningar ej utgått lika för 100-%-tagare och sådana arbetare, som erhålla betalning i procentiskt förhållande till grundackordet. Alldeles oavsett, huruvida detta varit rättvist eller icke, har icke i någon mån ådagalagts, att med bestämmelsen i punkt A 1) tredje stycket av överenskommelsen den 17 maj 1922 avsetts att därutinnan åstadkomma rättelse, detta så mycket mindre som denna i så fall bort omfatta jämväl de verk utom Göteborg, där fri bostad och ved ej tilldelas arbetarna. Sådant har uppenbarligen ej varit ens ifrågasatt. Bestämmelsen har enligt min mening allenast haft till ändamål att, såsom den ock tydligt angiver, fastställa grunden för utgörande i Göteborg av ett visst hyresbidrag att eventuellt utgå till gifta och med dem likställda arbetare utöver den lön, som därstädes allt fortfarande skulle utgöras uteslutande i penningar.

Utan att i överenskommelsen inlägges annat eller mera, än som därmed varit åsyftat, kan därför enligt min mening överenskommelsen icke tolkas så, som arbetarna gjort gällande, nämligen att därigenom skulle bestämts ett hyresbidrag lika för dem alla av 15 öre per arbetstimma. Arbetarnas härutinnan framställda yrkande varder alltså av mig ogillat.»

7. Skiljedom den 30 juli 1923 i mål emellan sågverksförbundet, å ena, och svenska sågverksindustriarbetareförbundet, å andra sidan, angående rätt till hyresbidrag.

I förslag till lösning av föreliggande tvistepunkter rörande grunderna för nya avtal — — — — — — — —. Ifrågavarande förslag till uppgörelse blev den 29 mars 1923 av parterna godkänt (= *skiljedom n:r 6*).

Den 10 april 1923 antogo parterna Allmänna bestämmelser för kollektivavtal mellan förbunden. Nämnda allmänna bestämmelser innehålla under § 3 bland annat följande stadganden:

»Där fri bostad utgör löneförmån och dylik förmån icke kan beredas alla arbetare, skola arbetare, som fyllt 20 år och icke åtnjuta fri bostad, sedan de varit i arbetsgivarens tjänst en sammanhängande tid av 6 månader (fast anställda arbetare), erhålla hyresbidrag. Arbetare under 20 år, som hava försörjningsplikt, erhålla ock under i övrigt samma villkor hyresbidrag. Hyresbidrag tillkommer ävenledes säsongarbetare, vilken ej kan komma i åtnjutande av fri bostad, om han efter att hava varit hos arbetsgivaren anställd en säsong återkommit och förblivit i arbete nästa säsong.»

I målet är ostridigt, att vid de till sågverksförbundet anslutna företagen i Göteborg fri bostad icke förekommer såsom löneförmån.

Från arbetarsidan har nu yrkats, att jämlikt de ovan anförda, under § 3 i Allmänna bestämmelser intagna föreskrifterna, jämförda med stadgandena i den ovan omförmälda överenskommelsen av den 17 maj 1922, jämväl ogifta arbetare, som fyllt 20 år, skola, ehuru de icke hava försörjningsplikt, komma i åtnjutande av de i nyssnämnda överenskommelse stadgade särskilda hyresbidragen.

Arbetsgivarsidan har häremot gjort gällande, att ifrågavarande särskilda hyresbidrag endast tillkomma gifta arbetare ävensom änklingar och ogifta arbetare över 18 år, som hava försörjningsplikt.

Den sålunda uppkomna tvisten har av parterna hänskjutits till centrala skiljenämndens avgörande.

Centrala skiljenämnden meddelar i målet följande

Dom.

Centrala skiljenämnden finner ådagalagt, att de stadganden angående hyresbidrag, vilka äro införda under § 3 i Allmänna bestämmelser av den 10 april 1923, icke för närvarande kunna anses tillämpliga vid de till sågverksförbundet anslutna företagen i Göteborg.

Med hänsyn härtill skola vid ifrågavarande företag hyresbidrag utgå allenast till arbetare, som jämlikt den mellan parterna träffade överenskommelsen av den 17 maj 1922 äro berättigade till dylika bidrag. På grund härav förklarar centrala skiljenämnden, att vid de till sågverksförbundet anslutna företagen i Göteborg hyresbidrag skola tillkomma allenast gifta arbetare ävensom änklingar och ogifta arbetare över 18 år, som hava försörjningsplikt.

8. Skiljedom den 30 juli 1923 i mål emellan sågverksförbundet, å ena, och svenska sågverksindustriarbetareförbundet, å andra sidan, angående innebörden av viss avtalsbestämmelse rörande fastställandet av storleken utav hyresbidrag.

I förslag till lösning av föreliggande tvistepunkter rörande grunderna för nya avtal — — — — — — — —. Ifrågavarande förslag till uppgörelse blev den 29 mars 1923 av parterna godkänt (= *skiljedom n:r 6*).

Från arbetarsidan har nu yrkats, att en sådan undersökning av hyrorna, som enligt vad ovan angivits verkställdes för år 1922, skall utföras jämväl för år 1923 samt att de särskilda hyresbidragen härefter eventuellt skola omräknas.

Arbetsgivarsidan har häremot gjort gällande, att de under år 1922 överenskomna särskilda hyresbidragen skola bibehållas oförändrade.

Den sålunda uppkomna tvistefrågan har av parterna hänskjutits till centrala skiljenämndens avgörande.

Centrala skiljenämnden meddelar i målet följande

Dom.

Med hänsyn till bestämmelserna i den av parterna den 29 mars 1923 träffade överenskommelsen förklarar centrala skiljenämnden, att de under år 1922 för Göteborg överenskomna särskilda hyresbidragen skola bibehållas oförändrade intill den 1 februari 1924.

9. Skiljedom i mål mellan svenska metallindustriarbetareförbundet, å ena, samt järnbruksförbundet och aktiebolaget Bofors, å andra sidan; given i Stockholm den 6 oktober 1923.

Med utgången av år 1920 upphörde på grund av uppsägning det dittills vid järnbruken gällande riksavtalet och upptogos i början av år 1921 förhandlingar angående nytt avtal. Emellertid uppstod i mars 1921 vid Bofors en lokal konflikt, vilken bilades den 7 maj 1921 genom en särskild överenskommelse. Punkt 3 i denna överenskommelse är av följande lydelse:

»För verkstäderna, smedjorna, byggnads- och transportavdelningarna samt renseriet upptagas omedelbart å platsen förhandlingar om de lönevillkor, som skola gälla, intill dess ny överenskommelse träffas mellan huvudorganisationerna. Dessa förhandlingar skola i fråga om såväl tim- som ackordslöner avse en reduktion i de vid senaste årsskiftet å resp. avdelningar gällande lönesatser med 12 %. Dessa förhandlingar skola vara slutförda sist före maj månads utgång.

Under förhandlingstiden skola utgå de av arbetsledningen under februari tillämpade tid- och ackordslöner: men skola, sedan förhandlingarna slutförts, de därvid överenskomna tim- och ackordslönerna tillämpas retroaktivt för allt efter den 30 januari utfört arbete.»

Underhandlingarna om nytt riksavtal fortsatte emellertid under åren 1921 och 1922, utan att en överenskommelse kunde åvägabringas. Dessa underhandlingar upphörde slutligen den 28 november 1922, utan att därefter återupptagas. Från och med den 29 januari 1923 förklarades lockout vid samtliga järnbruk, och denna lockout hävdes först sedan nytt riksavtal kommit till stånd den 30 juli 1923.

Tvist har uppkommit, huru länge den i maj 1921 träffade överenskommelsen beträffande avlöningarna vid vissa avdelningar vid Bofors skall anses hava varit gällande. Sedan förhandlingarna mellan huvudorganisationerna angående nytt riksavtal icke lett till något resultat, beslöt nämligen aktiebolaget Bofors att från och med den 15 januari 1923 genomföra lönereduktion vid bruket. Från arbetarsidan har hävdats, att denna lönereduktion stått i strid med 1921 års överenskommelse, vilken uttryckligen gällde till dess nytt riksavtal komme att träffas, och att följaktligen lönerna under tiden från och med den 15 januari till och med den 29 i samma månad, då lockouten inträdde, skulle bestämmas i enlighet med 1921 års överenskommelse. Från arbetsgivarsidan åter har hävdats, att Boforsöverenskommelsen på grund av förutsättningarna vid dess träffande förfallit, i och med att förhandlingarna rörande nytt riksavtal den 28 november 1922 måste anses hava blivit avbrutna.

Enligt överenskommelse mellan organisationerna har den sålunda uppkomna tvisten hänskjutits till centrala skiljenämndens prövning.

Centrala skiljenämnden meddelar i tvisten följande

Dom.

Centrala skiljenämnden finner, att den i maj 1921 träffade särskilda överenskommelsen beträffande avlöningarna vid vissa avdelningar vid Bofors varit gällande, intill dess nytt riksavtal mellan huvudorganisationerna i juli månad 1923 kommit till stånd.

10. Skiljedom i tvist mellan svenska sko- och läderindustriarbetareförbundet, å ena sidan, och skoreparationsfabrikernas förening, å andra sidan, angående semesterersättning; beslutad i Stockholm den 17 oktober 1923.

Sedan ett mellan Stockholms skomakeriidkareförening och skoreparationsfabrikernas förening, å ena sidan, samt avdelningen n:r 11 av svenska sko- och läderindustriarbetareförbundet, å andra sidan, upprättat kollektivavtal den 1 april 1923 utlöpt, utbröt den 9 i samma månad konflikt inom skoreparationsbranschen i Stockholm. Konflikten bilades den 4 juni 1923 i samband med att nytt kollektivavtal upprättades mellan samma organisationer. Vid konfliktens biläggande bestämdes, att alla arbetare skulle intill den 11 juni hava rätt att återgå till sina förutvarande anställningar.

Det nya avtalet, som godkändes den 7 juni 1923, skulle gälla första gången från den 1 april 1923 till den 1 april 1924. Uti ifrågavarande avtal är § 2 av följande lydelse:

»Arbetare, som varit anställd minst tre månader hos samma arbetsgivare, erhåller sex dagars semester med en ersättning av två procent å intjänad avlöning.

Ersättningen beräknas per år eller vid kortare tid som anställningen varat.

Semester förlägges till juni, juli eller augusti månader och får ersättningen ej utbetalas vid annan tid, än i de fall, då arbetare nödgas byta anställning.»

En hos firman Josef Bäckman, Stockholm, anställd arbetare vid namn Ernst Svensson antog under ovannämnda konflikt en tillfällig anställning på plats, där uppgörelse var träffad. Sedan konflikten bilagts, beslöt Svensson att kvarstanna hos den nye arbetsgivaren, varom han underrättade firman Bäckman den 7 juni 1923.

Tvist har nu uppkommit, huruvida Svensson varit berättigad att för år 1923 åtnjuta semesterersättning av sin gamle arbetsgivare i enlighet med det i juni samma år träffade kollektivavtalet. Denna tvist har hänskjutits till skiljenämndens prövning.

Vid tvistens handläggning inför skiljenämnden hava parterna å ömse sidor förklarat, att avtalet borde så förstås, att en arbetare vore berättigad att utbekomma i avtalet stadgad semesterersättning jämväl vid byte av anställning, även om förutvarande anställning fråträddes före den stadgade semesterperiodens inträde. Skoreparationsfabrikernas förening har emellertid hävdat, att som Svensson aldrig arbetat hos firman Bäckman under det nya avtalet och vid meddelandet till firman, att han icke ville återinträda i sin gamla anställning, ej heller påfordrat att erhålla semesterersättning, Svensson under inga omständigheter kunde anses berättigad att av firman Bäckman erhålla dylik ersättning.

Centrala skiljenämnden meddelar i tvisten följande

Dom.

Som det i juni månad 1923 träffade avtalet tillagts tillbakaverkande kraft, räknat från den 1 april 1923, samt Svensson vid sådant förhållande måste anses hava, åtminstone under någon tid, varit anställd hos firman Bäckman på de i samma avtal upptagna villkor, finner skiljenämnden, att Svensson är berättigad att av nämnda firma utbekomma semesterersättning i enlighet med bestämmelserna i 1923 års avtal.

11. Skiljedom i tvist mellan svenska metallindustriarbetareförbundet och svenska gjutareförbundet, å ena sidan, samt Sveriges verkstadsförening, å andra sidan, angående semesterersättning; beslutad i Stockholm den 17 oktober 1923.

I mars 1923 upprättades mellan Sveriges verkstadsförening samt åtskilliga fackförbund, däribland svenska metallindustriarbetareförbundet och svenska gjutareförbundet, ett kollektivt avtal, däri § 15 är av följande lydelse:

»En var arbetare skall årligen under någon av månaderna juni—augusti å tid, som av arbetsgivaren bestämmes, beredas fyra sockendagars sammanhängande ledighet, som dock i den mån ske kan, må förläggas i sammanhang med midsommarhelgen.

Med de undantag här nedan angivas, är arbetare, som sedan den 1 oktober föregående år varit anställd hos arbetsgivaren, berättigad att under ledigheten åtnjuta ersättning för 32 arbetstimmar efter varje arbetares vid semestertiden gällande individuella timpenning.

Arbetare, som själv uppsagt eller slutat sin anställning eller före den 1 juni av arbetsgivaren avskedats från densamma eller under tiden från den 1 oktober föregående år till dagen före semesterns inträde under längre tid än 150 arbetstimmar varit av annan grund än sjukdom eller olycksfall i arbetet frånvarande från arbetet, är ej berättigad åtnjuta semesterersättning.

Arbetare, som under sistnämnda tidsperiod på grund av sjukdom eller olycksfall i arbetet varit frånvarande från arbetet under längre tid än 3 månader, erhåller semesterersättning i förhållande till sin under tidsperioden utgjorda arbetstid.

Har vid semesterns inträde arbetstiden sedan den 1 oktober föregående år varit lägre än 48 timmar per vecka, utgår semesterersättningen med ett i förhållande till den genomsnittliga arbetstiden per vecka reducerat belopp. Om arbetstiden under enahanda tidsrymd på grund av övertidsarbete varit längre än 48 timmar i veckan, sker motsvarande förhöjning å semesterersättningen.

Avstående från semester berättigar ej till särskild gottgörelse.

Tiden för semesterns förläggning skall delgivas arbetarna senast 8 dagar före dess början.»

Med anledning av det sätt, varpå semesterersättning beräknats vid Nydqvist & Holms aktiebolags verkstäder i Eskilstuna, har mellan ovannämnda två fackförbund och verkstadsföreningen uppkommit tvist angående tolkningen av nämnda paragraf i avtalet, och har denna tvist hänskjutits till centrala skiljenämndens prövning.

Från arbetsgivarsidan har hävdats, att vid tillämpningen av femte stycket i paragrafen hänsyn skulle tagas även till tredje stycket, i det att arbetare, som på grund av bristande tillgång på arbete eller annan dylik orsak varit av arbetsgivaren permitterad från arbetet under längre tid än 150 arbetstimmar, borde såsom frånvarande från arbetet under nämnda tid anses sakna rätt att åtnjuta semesterersättning. Å arbetarsidan har bestritts, att tredje och femte styckena finge på detta sätt sammanställas.

Centrala skiljenämnden meddelar i tvisten följande

Dom.

När i tredje stycket av ifrågavarande paragraf användes beteckningen »arbetare, som varit av annan grund än sjukdom eller olycksfall i arbetet frånvarande från arbetet», avses uppenbarligen därmed allenast sådana fall, där anledningen till att vederbörande arbetare icke deltagit i arbetet varit att söka i hans egen person. På grund härav finner skiljenämnden, att arbetare, som i följd av arbetsförhållandena varit av arbetsgivaren permitterad från arbetet under längre tid än 150 arbetstimmar, icke på grund därav förlorat rätten till semesterersättning.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete.

74. I ett spinneri består valssystemet i en kardmaskin för blånor av en större och sexton mindre valsar. Den större valsens diameter är c:a 1 meter och de mindres c:a 0·2 meter. Rotationshastigheten är omkring 300 varv per minut. Valsarna äro försedda med 8 millimeter långa, nålvassa stålstift. I golvet under valsarna finnes en murad cistern, vari avfallet från maskinen uppsamlas. Dammet, som följer med avfallet, bortsuges genom ett å cisternens sida anbragt rör. Hela valssystemet är inbyggt i en större järntrumma, i vilken man inkommer genom trenne luckor på baksidan. På rasterna, när maskinen står stilla, borttages avfallet i cisternen genom dessa luckor.

Ibland händer under arbetet, att sugrörets mynning täppes till av avfallet. Dammet ryker då ut från maskinen i stora mängder, och man måste således alltid giva akt på att rörets mynning hålles öppen. Tömningen av cisternen och övervakandet av att dammsugningen sker tillfredsställande åligger en speciell arbetare. Denne hade likväl bett M., vars sysselsättning bestod i att mata in blånor i maskinen, att vid behov själv rensa upp sugröret.

Vid ett tillfälle märkte M., att maskinen började »damma» och sugröret således behövde rensas. Utan att stoppa maskinen gick han bakom och tog bort en lucka på kardtrumman för att med en käpp peta undan avfallet från rörmynningen. Han höll käppen i högra handen och böjde sig ned för att undvika de roterande valsarna. Käppen drogs av den kraftiga sugningen in i röret, och då M. ryckte den åt sig, kom han med blusärmen för nära en av valsarna, så att stiften fattade tag i blusärmen med den påföljd, att handen blev indragen mellan valsarna. M. drog visserligen genast till sig armen, men handen var då redan fullständigt söndertrasad, och den måste sedermera amputeras strax ovanför handleden.

Förmannen för avdelningen säger sig på det sträng̈aste förbjudit arbetarna att utföra rensningsarbete, när maskinerna äro igång. Anslag om att det är absolut förbjudet att borttaga skyddsluckorna på kardmaskinerna under gång fanns uppsatt i ett strax intill beläget upplagsrum.

75. En banvakt S., som åkte på en dressin på väg till sitt arbete, blev i en kurva, där banan går i en bergskärning, påkörd av ett mötande tåg. Vid sammanstötningen kastades han åt sidan mellan spåret och bergväggen, och han erhöll härvid så svåra skador, att han avled påföljande dag.

Enär utsikten var skymd i kurvan, kunde lokpersonalen ej se dressinen, förrän den var på c:a 25 meters avstånd, och på denna sträcka kunde tåget ej stoppas.

Olyckan anses uteslutande bero på att S. ej tillräckligt noga ägnat sin uppmärksamhet åt mötestiden för det tåg, som var under gång å linjesträckan.

76. En martinarbetare stod på en stege och höll på med att lossa muttrar på en martinugn. Han slant med skruvnyckeln, så att han förlorade balansen och föll från c:a 3·5 meters höjd ned på järngolvet. Han stötte sig i fallet mot ett järnrör, som låg 1·5 meter från golvet, och ådrog sig brott i ryggraden vid femte kotan. Härigenom inträdde förlamning i nedre delen av kroppen, och han avled efter två dagar. Hans ålder var 58 år.

77. Några arbetare voro sysselsatta med att placera ett elektriskt motstånd i en bruksverkstad. För detta ändamål hade de gjort fast ett hissblock vid ett rör, som var lagt över två järnstag i taket. Stagen lutade något åt ena hållet. En hjälptalja var även fastgjord vid motståndet för att rätta till detsamma.

M., som var ledare för arbetslaget, grep vid ett tillfälle för häftigt i dragkättingen till hjälptaljan, och härvid åstadkoms en rubbning av den talja, vari motståndet hängde. Röret kom i rullning på stagen, varvid taljan föll ned och träffade M. i huvudet. En utstående del på taljan trängde in i hjärnan, och M. avled ögonblickligen.

Byggmästaren vid bruket hade strax förut gått förbi arbetsplatsen och varnat för sidoryckningar samt hänvisat till ett liknande olyckstillbud, som hade hänt förra året.

78. Några transportarbetare vid ett anrikningsverk voro sysselsatta med lastning av slig medelst en svängkran. En försträvning brast, kranen föll omkull och träffade en arbetare B. i huvudet. Denne erhöll härvid så svåra krosskador att han avled dagen efter.

Den brustna strävan befanns vid undersökning vara murken inuti. En tillförlitlig försträvning har nu utförts.

79. Ett sågverk har en railbana mellan sågen och brädgården på 3 meters höjd över marken. Vid en vändskiva urspårade en lastad brädgårdsvagn, och man höll just på med att lyfta upp den, då en brädgårdsarbetare L. passerade på högbanan på väg till sitt arbete. Han stannade för att hjälpa kamraterna med den urspårade vagnen.

Vid ett tillfälle, då L. gick runt vagnen, råkade han stiga miste och föll ned från banan. Vid fallet mot marken skadade L. sig så svårt i ryggen, att han avled två dagar därefter.

Runt vändskivan är utbyggd en plattform med en bredd av 2·6 meter från vändskivans kant. Med anledning av olyckan har nu på vändskivan anordnats ett vinkeljärn, som förhindrar vagnen att rulla av.

80. Några arbetare voro sysselsatta i en grusgrop med att spränga loss den tjälade jorden. D. höll därvid på med att över en eld tina upp dynamit på en skyffel. Två av hans kamrater stodo på ett avstånd av ca 7 meter från honom, sysselsatta med annat arbete. Plötsligen hördes en kraftig explosion, och då röken skingrats, sågo de D. ligga framstupa med ett sår i huvudet, så att hjärnsubstansen blottats. Under D:s kropp låg skaftet på den skyffel, som han hade använt.

Olyckan torde ha tillgått så, att D. med skyffeln stött till en på marken liggande dynamitpatron, som genom stöten bringats att explodera, varvid skyffelbladet blivit avklippt och uppkastat i luften samt träffat D. i huvudet.

81. Några stenarbetare voro sysselsatta med vägarbete och höllo just på att lasta upp en större sten på en kälke. Stenen hade lyftats 15 centimeter och pallats under, för att man skulle kunna få nytt tag. En arbetare N. råkade halka och föll omkull samt rubbade i fallet pallningen, så att stenen »satte» sig 2·5 tum. N. hade kommit mellan stenen och ett bredvid liggande stenblock och fick genom sättningen huvudet krossat. Stenen upphissades skyndsamt, men N. var då redan död.

82. En arbetare var sysselsatt i ett 2·5 meter djupt jordschakt med att lasta jord i en s. k. skeppa. Han hade böjt sig ned för att lyfta ett stycke frusen jord, då två jordklumpar, vardera vägande ca 50 kg., rasade ned från schaktets översta kant och träffade honom i ryggen. Genom stöten skadades ryggraden, varigenom nedre delen av kroppen förlamades. Han forslades omedelbart till lasarettet men avled där efter två dagar.

På morgonen samma dag, som olyckan ägde rum, hade ett par sprängskott avskjutits i schaktet för lössprängning av den tjälade jorden.

83. I en transportgång vid ett pappersbruk fanns en elektrisk motor uppställd, vilken drev en i transportgångens tak placerad transmissionsaxel. En murare samt en hantlangare S. voro sysselsatta med att putsa väggarna därstädes. De tyckte, att belysningen var dålig, och kommo överens om att byta ut en i närheten varande lampa mot den, som hängde i taket över transmissionsaxeln.

S. klättrade därför upp i taket, och under arbetet med att byta ut lampan kom han för nära den i gång varande axelledningen och greps av densamma. Han utstötte ett rop, och muraren uppfattade genast hans farliga belägenhet, där han hängde på axelledningen och svängde med runt.

Muraren kom sig dock ej för att själv söka stoppa transmissionen, utan han rusade upp i kokeriet, som låg ovanpå, där några massaösare arbetade. Dessa sprungo ned och stoppade motorn. S. togs genast ned från axeln. Han var då medvetslös och avled strax efter.

Axeln, som S. fastnade på, var fullt slät men något rostig. Den hade en diameter av 60 milli-

meter och gick med en hastighet av 62 varv per minut. Axeln låg 3·5 meter från golvet, 1 meter från taket och 0·7 meter från närmaste vägg, varför kroppen hade fritt svängrum, och möjligen hade endast fötterna slagit emot väggen under rotationen.

Orsaken till olyckan måste tillskrivas S., som var nog oförsiktig att kliva upp alldeles intill axelledningen, då den var igång. Olyckan skedde strax efter arbetets början på morgonen. S. var 16 år gammal.

Något skydd för den högt belägna axelledningen har ej föreskrivits, då någon arbetare ej behöver vistas intill axeln, när den är i rörelse. Däremot har motorns stoppanordning försetts med frånslagningsanordning med ett handtag placerat på en synlig plats, så att motorn lätt kan stoppas.

84. En mudderpråm, som användes vid rensningsarbete i en hamn, är anordnad så, att muddret tömmes genom en bottenlucka. Luckan tillstänges genom en kätting, som löper genom ett hål i däcket och sedan fastgöres vid en pollare. Luckan brukade vanligen stängas på så sätt, att man satte in kroken på en båtshake i en kättinglänk samt stödde spetsen av båtshaken på däcket. Båtshaken användes sedan som hävstång för att draga till luckan.

Under inbogsering till hamnen från en tömning skulle W., som var anställd som pråmstyrare, stänga bottenluckan. Han tyckes hava gjort på det beskrivna sättet. Han råkade härunder halka och föll över bord samt drunknade.

Något räcke fanns ej runt pråmen, och platsen, där arbetet med att stänga luckan utföres, är endast ½ meter bred. Yrkesinspektören har nu föreskrivit, att ett räcke skall anordnas samt att en bättre metod skall tillämpas för bottenluckans tillstängande.

85. En elektrisk montör L. höll på med ändringsarbeten på en kraftledning från en fabrik. L. gick upp i en stolpe, utan att ordentligt spänna fast stolpskorna på fötterna. När han kom upp till ledningarna på ca 6 meters höjd från marken, föll han ned och slog huvudet och ryggen i en stege, som låg nedanför, så att han avled.

Direkta orsaken var, att skorna voro dåligt fastspända. Ledningarna voro gjorda spänningslösa utom en för 110 volts växelström. Det kan ju vara möjligt, att han kommit i beröring med denna ledning samt ryckt till och härigenom förlorat balansen.

86. Tvenne arbetare voro sysselsatta på en pråm med att lägga på luckorna över lastrummet. En tredjedel var påluckad. Över det återstående öppna rummet låg en tvärgående skärstock. Mitt över lastrummet skulle nu läggas en längsgående löstagbar skärstock, vilken tjänstgör som stöd för luckorna. För detta ändamål inträdde den ene arbetaren ut på den tvärgående skärstocken, och den andre gick ut på den påluckade delen. De höllo skärstocken mellan sig i öglor, fastgjorda i ändarna. Då de kommit halvvägs ut, snubblade den, som gick på luckorna, och föll ned i lastrummet samt avled efter några dagar. Höjden från luckorna till botten är omkring 3 meter.

87. Vid ett sågverk var frammatningsverket framför en hyvel anordnat på följande sätt. Tvärs över transportbanan gick en sänkbar vals, som vid behov kunde höjas genom en trampa, förbunden med en vridanordning. Valsen drogs genom en rem från en transmissionsaxel i taket. Ibland hände, om man trampade för kraftigt på trampan, att remmen hoppade av.

Till olycksfallet, som inträffade vid frammatningsverket, fanns intet vittne, varför man endast har gissat sig till förloppet.

En 16-årig kapare D. var sysselsatt vid frammatningsverket. Han hade troligen för hastigt höjt valsen, varvid remmen hoppade av. Utan att stanna transmissionen försökte han sedan att ånyo lägga på remmen på valsen och hålla kvar den med foten, vilket ej lyckades, utan remmen slingrade sig om ena benet. Samtidigt råkade remmen även snärja in sig i en annan från samma transmission gående lodrät rem, och D. blev således fångad av denna, dragen upp i taket och fastklämd mellan transmissionsaxeln och väggen, där man hittade honom död.

Anvisning har nu lämnats att utbyta frammatningsverket mot ett annat, där dragremmen alltid hålles kvar på sin plats.

Yrkesinspektionens verksamhet under tredje kvartalet 1923.

	Inspekterade arbetsställen	Sammanlagt arbetarantal	Sammanlagt kraftbelopp	Inspektions- och reseutlagar	Lämnade skriftliga meddelanden	Ink. protokoll över besiktning av ång-pannor	Ink. protokoll över besiktning av ko-kare o. d.	Ink. intyg över besiktning av hissar och kranar	Ink. anmälningar om olycksfall	Därav olycksfall med dödlig utgång	Framställningar till länsstyrelserna	Anmälningar till åtal	Lämnade eftergifter
Yrkesinspektörerna			*eff. hkr.*										
I distriktet	61	2 963	53 645	85	24	108	13	54	805	5	—	—	87
II »	109	2 916	17 127	47	70	103	—	10	1 014	6	—	1	19
III »	100	3 361	8 479	31	34	77	—	9	729	5	—	—	23
IV »	192	6 384	33 212	86	100	77	—	75	557	3	—	—	59
V »	188	2 661	8 029	95	93	87	4	113	1 237	7	—	5	3
VI »	426	2 682	11 411	110	220	148	18	96	1 464	10	5	10	17
VII »	79	3 830	19 021	54	8	83	13	45	1 113	9	1	23	5
VIII »	232	10 458	107 422	117	118	100	—	2	1 282	4	4	2	9
IX »	88	5 478	40 150	75	58	77	—	19	1 509	14	2	2	11
Yrkesinspektrisen	128	7 223	—	117	45	—	—	—	—	—	—	—	—
Sprängämnesinspektören	2	115	460	15	14	—	—	—	6	—	—	—	—
Summa	**1 605**	**48 071**	**298 956**	[1] **832**	**784**	[2] **860**	[3] **48**	**423**	**9 716**	**63**	**12**	**43**	**233**
Underinspektörerna													
I distriktet	388	1 664	3 999	98	75	41	—	—	—	—	—	—	—
II »	421	512	8 672	74	114	186	—	—	—	—	—	—	—
III »	538	503	7 134	96	84	177	—	—	—	—	—	—	—
IV »	257	412	4 662	57	67	192	—	—	—	—	—	—	—
V »	667	858	7 606	123	147	333	—	—	—	—	—	—	—
VI »	668	4 819	4 216	161	77	96	—	—	—	—	—	—	—
VII »	493	660	12 288	110	51	39	—	—	—	—	—	—	—
VIII »	356	1 287	6 372	90	54	63	—	—	—	—	—	—	—
IX »	126	917	1 735	52	33	13	—	—	—	—	—	—	—
Summa	[4] **3 914**	[5] **11 432**	[6] **56 684**	**861**	**700**	[7] **1 140**	—	—	—	—	—	—	—
Skogshärbärgesinspektören	[8] **38**	**464**	—	**39**	**14**	—	—	—	—	—	—	—	—
Bergmästarna													
Norra distriktet	4	2 744	13 164	12	—	—	—	—	45	—	—	—	—
Gävle—Dala distrikt	6	351	1 458	7	2	—	—	—	119	2	—	—	—
Östra distriktet	—	—	—	—	—	—	—	—	30	—	—	—	—
Mellersta distriktet	38	930	3 213	18	1	—	—	—	85	—	—	—	—
Västra »	48	530	561	22	8	—	—	50	218	—	—	—	—
Södra »	31	989	2 132	21	14	—	—	—	300	1	—	—	—
Summa	**127**	**5 544**	**20 528**	[9] **80**	**25**	—	—	**50**	**797**	**3**	—	—	—
Järnvägsinspektörerna													
vid statens järnvägar													
för säkerhetstjänsten	20	1 300	—	9	38	—	—	—	434	3	—	—	—
» trafiktjänsten					10	—	—	—					
» rullande materiel	9	—	—	20	14	—	—	—	—	—	—	—	—
vid enskilda järnvägar	290	3 137	—	40	27	—	—	—	238	3	—	—	—
Summa	**319**	**4 437**	—	**69**	**89**	—	—	—	[10] **672**	[10] **6**	—	—	—
Elektr. inspektörerna			*kilowatt*										
Norra distriktet	61	—	17 302	—	55	—	—	—	4	—	—	—	—
Östra »	25	—	400	—	25	—	—	—	2	1	—	—	—
Västra »	21	—	1 700	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—
Södra »	32	—	7 930	—	27	—	—	—	3	3	—	—	—
Summa	**139**	—	**27 332**	—	**107**	—	—	—	[10] **14**	[10] **4**	—	—	—

[1] Härav 505 för inspektörerna och 327 för assistenterna. — [2] Härav större besiktning i 241 fall och mindre i 619 fall. — [3] Härav större besiktning i 14 fall och mindre i 34 fall. — [4] Härav 1 911 inom jordbruk, 520 inom hantverk och 1 483 inom annan verksamhet. — [5] Härav 1 040 inom hantverk och 10 392 inom annan verksamhet. — [6] Härav 30 477 inom jordbruk, 1 717 inom hantverk och 24 490 inom annan verksamhet. — [7] Härav större besiktning i 382 fall och mindre i 758 fall. — [8] Avser antalet inspekterade härbärgen. — [9] Härav 56 för bergmästarna och 24 för gruvingenjörerna. — [10] Dessa olycksfall ingå i de ovan för de olika yrkesinspektionsdistrikten redovisade summorna.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Oktober månad år 1923.

Under hänvisning till efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under oktober månad.

Översikt av verksamheten under *oktober* månad 1923.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	4 276	2 755	2 474	5 064	4 264	3 484	**9 340**	**7 019**	**5 958**
Stockholms län	2 836	2 086	1 989	700	704	381	**3 536**	**2 790**	**2 370**
Uppsala stad och län	1 155	884	787	377	386	324	**1 532**	**1 270**	**1 111**
Södermanlands län	946	612	489	485	525	333	**1 431**	**1 137**	**822**
Östergötlands län	1 985	1 359	1 188	960	865	596	**2 945**	**2 224**	**1 784**
Norrköping	749	427	406	289	276	199	**1 038**	**703**	**605**
Jönköpings län	496	254	213	255	199	125	**751**	**453**	**338**
Kronobergs län	67	68	51	88	105	69	**155**	**173**	**120**
Norra Kalmar län	101	49	45	59	67	43	**160**	**116**	**88**
Södra Kalmar län	330	151	135	165	83	68	**495**	**234**	**203**
Gottlands län	68	120	39	38	57	24	**106**	**177**	**63**
Blekinge län	636	559	392	363	280	177	**999**	**839**	**569**
Kristianstads län	1 446	1 618	1 194	743	868	515	**2 189**	**2 486**	**1 709**
Malmöhus län: Malmö	1 804	966	707	1 591	1 392	917	**3 395**	**2 358**	**1 624**
Malmöhus län: Lund	366	254	202	145	114	94	**511**	**368**	**296**
Malmöhus län: Landskrona	361	262	213	48	49	29	**409**	**311**	**242**
Malmöhus län: Hälsingborg	736	412	318	339	253	187	**1 075**	**665**	**505**
Malmöhus län: Ystad	208	142	117	141	101	57	**349**	**243**	**174**
Malmöhus län: Trälleborg	363	350	330	61	54	50	**424**	**404**	**380**
Malmöhus län: Eslöv	386	288	275	64	73	52	**450**	**361**	**327**
Malmöhus län: Skurup	138	201	109	46	68	37	**184**	**269**	**146**
Malmöhus län: Hvellinge	260	215	206	36	42	40	**296**	**257**	**246**
Hallands län	396	367	239	184	195	107	**580**	**562**	**346**
Göteborgs och Bohus län	351	129	116	178	122	82	**529**	**251**	**198**
Göteborg	3 621	2 053	1 931	1 564	1 544	1 093	**5 185**	**3 597**	**3 024**
Älvsborgs län	230	148	113	162	150	90	**392**	**298**	**203**
Skaraborgs län	854	866	555	553	763	429	**1 407**	**1 629**	**984**
Värmlands län	201	149	112	231	256	187	**432**	**405**	**299**
Örebro län	776	469	412	546	569	444	**1 322**	**1 038**	**856**
Västmanlands län	918	636	571	461	413	333	**1 379**	**1 049**	**904**
Kopparbergs län	322	117	111	297	209	158	**619**	**326**	**269**
Gävle stad och län	260	122	122	197	174	152	**457**	**296**	**274**
Västernorrlands län	450	149	147	101	70	46	**551**	**219**	**193**
Jämtlands län	158	49	43	284	201	173	**442**	**250**	**216**
Västerbottens län	197	94	90	188	165	141	**385**	**259**	**231**
Norrbottens län	106	94	63	86	122	76	**192**	**216**	**139**
Tillsammans oktober 1923	**28 553**	**19 474**	**16 504**	**17 089**	**15 778**	**11 312**	**45 642**	**35 252**	**27 816**
» september 1923	*24 581*	*16 523*	*13 717*	*15 047*	*14 948*	*9 591*	*39 628*	*31 471*	*23 308*
» oktober 1922	37 500	15 782	14 372	16 488	14 697	10 314	53 988	30 479	24 686
» » 1921	62 206	15 114	14 168	15 197	14 279	9 401	77 403	29 393	23 569
» » 1920	19 472	14 310	11 509	12 579	14 801	8 812	32 051	29 111	20 321

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar per 100 led. pl.			Tillsatta platser per 100 lediga		
					okt. 1923	sept. 1923	okt. 1922	okt. 1923	sept. 1923	okt. 1922
Manliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	9 855	10 528	11 522	9 102	91	102	140	79	76	86
Industri och hantverk	5 939	6 614	1 842	1 530	359	277	686	83	74	91
Sjöfart och fiske	4 164	4 389	1 989	1 880	221	207	305	95	95	98
Handel och samfärdsel	2 220	2 467	1 204	1 234	189	145	364	95	93	94
Husligt arbete	—	—	—	—	—	—	.	—	—	
Annat arbete	3 703	4 555	2 817	2 758	162	159	151	98	98	98
Summa	**25 881**	**28 553**	**19 474**	**16 504**	**147**	**149**	**238**	**85**	**83**	**91**
Kvinnliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	1 704	1 754	2 727	1 409	64	62	65	52	41	50
Industri och hantverk	607	785	334	222	235	200	303	66	65	67
Sjöfart och fiske	193	206	95	83	.	.	.	.	.	.
Handel och samfärdsel	2 218	2 581	1 465	1 091	176	173	213	74	71	77
Husligt arbete	8 707	11 377	11 155	8 505	102	91	104	76	67	75
Annat arbete	384	386	2	2	.	.	.	.	.	.
Summa	**13 813**	**17 089**	**15 778**	**11 312**	**108**	**101**	**112**	**72**	**64**	**70**
Tillsammans										
Jordbruk och skogshushållning . .	11 559	12 282	14 249	10 511	86	94	120	74	69	76
Jordbruk	11 431	12 153	14 151	10 425	86	94	118	74	69	76
Skogshushållning	128	129	98	86	.	.	.	.	.	.
Industri och hantverk	6 546	7 399	2 176	1 752	340	266	627	81	73	87
Gruvdrift och malmförädling . . .	224	234	16	16	.	.	.	.	.	.
Jord-, sten- och glasindustri . . .	293	304	47	47	.	.	.	.	.	.
Metall- och maskinindustri . . .	2 269	2 475	314	261	788	488	2235	83	70	81
Trävaruindustri	381	409	90	73	.	.	731	.	.	73
Byggnadsverksamhet	1 291	1 423	954	744	149	133	191	78	70	94
Läder-, hår- och gummiindustri . .	63	69	33	24	.	.	.	.	.	.
Textilindustri	128	148	30	17	.	.	.	.	.	.
Beklädnadsindustri	350	437	132	80	331	263	270	61	64	66
Närings- och njutningsmedelsindustri	478	722	395	348	183	167	281	88	85	89
Kemisk-teknisk o. belysningsindustri	84	94	21	19	.	.	.	.	.	.
Trämasse- och pappersindustri . .	84	92	25	16	.	.	.	.	.	.
Grafisk industri	138	149	13	8	.	.	.	.	.	.
Ej särskilt specificerade	763	843	106	99	795	552	.	93	83	.
Sjöfart och fiske	4 357	4 595	2 084	1 963	220	208	302	94	95	98
Handel och samfärdsel	4 438	5 048	2 769	2 325	182	158	279	84	82	84
Kontors-, bank- o. d. personal . .	609	625	95	75	.	.	.	.	.	.
Butiks- och magasinspersonal . . .	1 094	1 155	392	344	295	222	413	88	93	91
Hotell- och restaurangpersonal . .	1 285	1 617	1 033	789	157	146	206	76	71	80
Transportarbetare	1 149	1 327	1 041	967	127	116	261	93	90	90
Allmän och litterär verksamhet . .	289	310	189	135	164	142	168	71	68	67
Ej särskilt specificerade	12	14	19	15	.	.	.	.	.	.
Husligt arbete	8 707	11 377	11 155	8 505	102	91	104	76	67	75
Annat arbete	4 087	4 941	2 819	2 760	175	176	159	98	98	98
Summa	**39 694**	**45 642**	**35 252**	**27 816**	**129**	**126**	**177**	**79**	**74**	**81**

Utanför resp. länsförmedlingsanstalters rapporteringsområden tillsattes under månaden 4 331 platser, varav 3 610 manliga och 721 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 3 422, 2 807 och 615 samt under nästlidna månad resp. 3 032, 2 583 och 449.

	Arbetsförmedlings-anstalter	Jordbruk m. m.			Skogshus-hållning			Gruvdrift o. malmförädling			Jord-, sten- o. glasindustri			Metall- o. maskin-industri		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**10 404**	**11 431**	**9 023**	**124**	**91**	**79**	**234**	**16**	**16**	**300**	**45**	**45**	**2 431**	**294**	**244**
1	Stockholms stad	65	6	5	1	—	—	1	—	—	10	2	2	490	110	88
2	Stockholms län	1 944	1 910	1 830	6	4	4	—	—	—	10	—	—	116	15	15
3	Uppsala stad och län	796	726	646	6	—	—	4	—	—	17	1	1	34	5	4
4	Södermanlands län	557	455	346	—	—	—	2	—	—	1	—	—	136	34	27
5	Östergötlands län	1 134	1 195	1 029	12	4	4	11	1	1	17	—	—	272	17	16
6	Norrköping	245	239	228	1	—	—	3	—	—	3	—	—	43	2	2
7	Jönköpings län	196	199	159	—	—	—	—	—	—	2	—	—	90	—	—
8	Kronobergs län	31	63	46	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	136	95	76	1	—	—	—	—	—	3	—	—	49	—	—
10	Gottlands län	52	109	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	247	356	196	—	—	—	—	—	—	34	5	5	38	1	1
12	Kristianstads län	1 023	1 489	1 075	16	9	9	—	—	—	67	28	28	71	6	4
13	Malmöhus län: Malmö	175	569	323	—	—	—	—	—	—	6	—	—	255	16	16
14	Hälsingborg	155	240	157	1	—	—	9	—	—	12	—	—	51	3	1
15	Övriga anstalter	1 194	1 423	1 166	5	25	25	—	—	—	12	—	—	214	17	16
16	Hallands län	218	290	172	1	—	—	—	—	—	7	—	—	26	3	1
17	Göteborgs och Bohus län	76	61	49	—	—	—	—	—	—	65	—	—	14	—	—
18	Göteborgs stad	114	151	126	1	—	—	—	—	—	4	1	1	309	44	38
19	Älvsborgs län	80	74	44	—	—	—	2	1	1	1	—	—	13	11	6
20	Skaraborgs län	715	801	494	—	—	—	—	—	—	4	4	4	26	—	—
21	Värmlands län	87	103	70	5	8	5	—	—	—	7	—	—	2	1	1
22	Örebro län	421	286	241	33	29	20	109	12	12	10	4	4	12	—	—
23	Västmanlands län	552	489	425	3	—	—	72	1	1	—	—	—	108	3	2
24	Kopparbergs län	82	45	42	7	1	1	19	1	1	4	—	—	36	5	5
25	Gävle stad och län	12	6	6	—	—	—	2	—	—	3	—	—	11	—	—
26	Västernorrlands län	6	6	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—
27	Jämtlands län	35	11	8	25	11	11	—	—	—	—	—	—	4	—	—
28	Västerbottens län	52	29	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1	1
29	Norrbottens län	4	5	3	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—
	Kvinnliga avdelningen	**1 749**	**2 720**	**1 402**	**5**	**7**	**7**	—	—	—	**4**	**2**	**2**	**44**	**20**	**17**
1	Stockholms stad	29	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	2	31	14	13
2	Stockholms län	107	210	93	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län	165	171	151	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	100	177	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	175	241	160	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Norrköping	21	33	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	15	38	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
8	Kronobergs län	16	29	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	19	39	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gottlands län	3	26	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	43	100	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	256	446	198	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	20	77	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	5	4
14	Hälsingborg	34	44	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Övriga anstalter	106	178	90	5	7	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Hallands län	55	81	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	43	23	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	8	18	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—
19	Älvsborgs län	8	16	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	129	274	115	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	37	61	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	132	184	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	155	177	132	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	23	22	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	16	8	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	4	5	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	13	16	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	14	19	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	3	7	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Trävaruindustri			Byggnadsverksamhet			Läder-, hår- o. gummiindustri			Textilindustri			Beklädnadsindustri			Närings- o. njutningsmedelsindustri			Kem.-tekn. o. belysningsindustri			
Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	
406	**88**	**72**	**1 423**	**954**	**744**	**57**	**27**	**19**	**91**	**5**	**3**	**119**	**14**	**9**	**527**	**275**	**266**	**66**	**12**	**12**	
48	24	16	410	501	333	5	7	2	5	1	—	20	4	2	353	219	218	7	—	—	1
24	—	—	114	35	34	—	—	—	—	—	—	8	—	—	14	4	4	—	—	—	2
16	7	6	8	5	3	2	—	—	—	—	—	2	1	1	10	2	2	—	—	—	3
23	5	4	16	8	8	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	4
55	20	19	126	29	29	7	—	—	6	—	—	3	1	1	16	4	4	2	—	—	5
21	1	—	72	10	10	2	—	—	36	—	—	3	—	—	9	—	—	—	—	—	6
11	3	3	28	1	1	—	—	—	—	—	—	3	—	—	10	5	4	11	—	—	7
3	—	—	4	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	8
13	—	—	15	2	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
7	—	—	14	5	5	1	—	—	1	—	—	2	—	—	4	—	—	1	—	—	11
19	5	5	25	13	13	1	—	—	2	—	—	1	—	—	10	4	4	—	—	—	12
23	3	4	156	28	23	9	—	—	5	—	—	23	4	2	18	3	—	27	3	3	13
7	—	—	60	7	3	11	—	—	3	—	—	5	—	—	7	3	2	4	3	3	14
12	4	1	35	26	27	15	15	15	6	—	—	5	—	—	27	15	15	3	4	4	15
11	—	—	31	31	30	1	—	—	4	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	16
2	—	—	37	18	18	—	—	—	7	—	—	1	1	1	1	—	—	—	—	—	17
52	10	8	108	144	120	—	2	—	1	1	—	13	3	2	6	8	8	8	2	2	18
2	—	—	16	9	9	—	—	—	11	3	3	4	—	—	2	—	—	—	—	—	19
—	—	—	4	3	3	—	—	—	1	—	—	—	—	—	6	6	4	1	—	—	20
2	—	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	21
4	—	—	10	4	3	1	—	—	—	—	—	21	—	—	4	1	—	—	—	—	22
9	1	1	25	—	—	1	—	—	1	—	—	2	—	—	12	1	1	—	—	—	23
2	—	—	29	14	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
21	—	—	14	12	12	—	2	2	1	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	25
3	—	—	9	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	26
2	—	—	18	16	13	—	—	—	—	—	—	1	—	—	5	—	—	—	—	—	27
12	5	5	26	13	15	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28
2	—	—	11	13	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29
3	**2**	**1**	—	—	—	**12**	**6**	**5**	**57**	**25**	**14**	**318**	**118**	**71**	**195**	**120**	**82**	**28**	**9**	**7**	
1	1	—	—	—	—	2	4	3	21	7	5	164	53	35	99	53	39	19	3	3	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	8	2	1	1	1	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	—	10	3	1	13	7	6	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	1	1	1	1	3	2	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	1	—	1	1	1	2	2	1	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	1	1	1	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	3	2	5	1	1	—	2	2	12
1	—	—	—	—	—	2	—	—	14	7	6	68	26	15	24	12	1	2	—	—	13
—	—	—	—	—	—	6	—	—	4	1	—	10	1	—	4	1	1	—	—	—	14
—	—	—	—	—	—	1	2	2	—	—	—	2	2	2	1	3	2	—	—	—	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	1	1	5	5	—	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	17
1	1	1	—	—	—	—	—	—	11	4	2	30	11	6	19	10	7	2	2	—	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2	1	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	3	10	13	8	—	—	—	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	7	1	—	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	1	1	1	—	—	—	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	1	1	1	—	—	—	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29

	Arbetsförmedlings-anstalter	Trämasse- o. pappersindustri			Grafisk industri			Industri o. hantverk, ej specific.			Sjöfart och fiske			Kontors-, bank- o. d. personal		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**55**	**4**	**2**	**129**	**12**	**7**	**776**	**96**	**91**	**4389**	**1989**	**1880**	**422**	**71**	**55**
1	Stockholms stad	19	1	—	61	5	3	278	51	49	601	352	322	228	34	25
2	Stockholms län	5	—	—	6	—	—	29	1	1	42	10	8	15	—	—
3	Uppsala stad och län	—	—	—	5	1	1	20	1	1	2	1	1	—	1	—
4	Södermanlands län	—	—	—	2	1	—	17	5	3	71	25	25	2	2	2
5	Östergötlands län	2	—	—	7	—	—	22	1	1	5	1	—	12	—	—
6	Norrköping	9	—	—	15	—	—	9	—	—	136	119	117	5	—	—
7	Jönköpings län	—	—	—	1	—	—	12	—	—	2	—	—	2	4	4
8	Kronobergs län	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	—	—	—	1	—	—	12	—	—	126	67	67	2	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	6	2	2	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	16	3	3	102	64	62	1	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	1	—	—	34	2	2	12	8	8	9	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	1	—	—	12	4	2	159	11	11	225	112	110	68	1	1
14	Hälsingborg	2	1	1	3	—	—	9	—	—	278	129	128	1	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	1	—	—	33	—	—	153	75	75	5	1	1
16	Hallands län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	60	34	28	2	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	5	—	—	1	—	—	1	—	—	26	11	10	1	—	—
18	Göteborgs stad	6	2	1	5	1	1	60	14	13	1956	738	700	50	24	19
19	Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	4	1	1	1	—	—	1	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	3	—	—
21	Värmlands län	1	—	—	—	—	—	—	—	—	7	7	7	—	1	—
22	Örebro län	—	—	—	2	—	—	13	—	—	3	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	—	—	—	2	—	—	31	—	—	3	—	—	9	1	1
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	4	2	2	1	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	1	—	—	3	1	1	104	53	53	—	—	—
26	Västernorrlands län	4	—	—	—	—	—	—	—	—	380	111	111	1	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	3	—	—	—	1	1	1	—	—	3	1	1
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	2	1	1	38	23	21	1	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	2	1	1	48	47	25	1	1	1
	Kvinnliga avdelningen	**37**	**21**	**14**	**20**	**1**	**1**	**67**	**10**	**8**	**206**	**95**	**83**	**203**	**24**	**20**
1	Stockholms stad	23	10	7	10	—	—	4	—	—	91	33	31	86	9	8
2	Stockholms län	—	—	—	—	—	—	5	—	—	4	3	2	—	—	—
3	Uppsala stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	—	—	—	—	—	—	5	4	4	1	1	1	2	2	2
5	Östergötlands län	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1	—
6	Norrköping	—	2	1	—	—	—	—	—	—	5	5	5	—	—	—
7	Jönköpings län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1
8	Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	7	8	6	8	1	1	39	4	3	11	8	7	73	6	5
14	Hälsingborg	2	—	—	—	—	—	1	1	—	6	5	5	—	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	—	—	—	3	1	1	—	—	—	—	—	—
16	Hallands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—
18	Göteborgs stad	3	1	—	1	—	—	—	—	—	79	32	24	15	2	2
19	Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	2	1
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	1	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	1	—	—
23	Västmanlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—
26	Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	3	3	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	4	4	—	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1

Butiks- o. magasins-personal			Hotell- o. restaurang-personal			Transport-arbetare			Allmän o. litterär verksamhet			Handel och samfärdsel, ej specific.			Husligt arbete			Annat arbete			
Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	
702	**286**	**276**	**93**	**22**	**19**	**1 198**	**907**	**868**	**41**	**7**	**6**	**11**	**11**	**10**	—	—	—	**4 555**	**2 817**	**2 758**	
388	227	220	34	7	6	443	402	386	22	4	3	1	1	1	—	—	—	786	797	793	1
36	1	1	6	—	—	88	14	13	3	—	—	—	—	—	—	—	—	370	92	79	2
9	1	1	1	—	—	26	6	6	3	2	2	—	—	—	—	—	—	194	124	112	3
10	1	—	—	—	—	7	3	3	4	—	—	—	—	—	—	—	—	97	72	71	4
7	2	2	4	2	2	44	15	15	1	—	—	—	—	—	—	—	—	220	67	65	5
8	7	6	1	—	—	31	24	19	1	1	1	—	—	—	—	—	—	96	24	23	6
7	—	—	5	—	—	12	7	7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	103	35	35	7
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24	2	2	8
4	—	—	—	1	1	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48	35	34	9
—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	8	8	10
6	—	—	1	—	—	25	8	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	136	117	114	11
16	1	1	4	—	—	12	6	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	123	47	40	12
75	7	7	10	1	1	101	76	76	2	—	—	1	1	1	—	—	—	453	127	127	13
3	—	—	1	—	—	25	8	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	89	18	16	14
11	15	15	—	—	—	34	32	32	—	—	—	1	—	—	—	—	—	316	60	60	15
2	—	—	1	1	—	6	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	7	7	16
7	2	2	1	—	—	11	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	95	34	34	17
71	17	16	4	2	2	193	275	264	3	—	—	8	9	8	—	—	—	649	605	602	18
2	—	—	—	—	—	14	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	76	49	49	19
15	2	2	2	1	1	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	67	49	47	20
—	—	—	2	2	2	3	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	81	25	25	21
4	—	—	1	—	—	7	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	121	132	131	22
2	—	—	—	—	—	14	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	72	134	134	23
4	—	—	6	4	3	13	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	115	43	41	24
4	2	2	—	—	—	34	8	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48	38	38	25
—	—	—	—	—	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37	28	28	26
5	—	—	8	—	—	16	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32	8	8	27
4	1	1	1	1	1	6	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	17	15	28
1	—	—	—	—	—	5	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29	23	20	29
453	**106**	**68**	**1524**	**1011**	**770**	**129**	**134**	**99**	**269**	**182**	**129**	**3**	**8**	**5**	**11 377**	**11 155**	**8 505**	**386**	**2**	**2**	
181	40	24	669	327	265	47	34	30	142	62	43	1	7	4	3 324	3 604	2 971	117	1	1	1
6	—	—	51	40	21	5	—	—	17	13	4	—	—	—	500	429	258	—	—	—	2
—	1	1	3	21	20	—	—	—	1	—	—	—	—	—	206	192	151	1	—	—	3
—	—	—	8	13	7	2	—	—	3	10	9	—	—	—	363	316	228	—	—	—	4
8	4	4	22	35	27	2	1	1	8	13	9	—	—	—	682	559	388	32	—	—	5
1	2	2	19	14	12	2	6	4	2	—	—	—	—	—	202	210	148	31	—	—	6
1	—	—	18	20	18	—	—	—	2	2	1	—	—	—	206	130	93	7	—	—	7
—	—	—	5	5	5	—	—	—	1	2	2	—	—	—	65	69	47	—	—	—	8
2	—	—	9	4	4	—	—	—	—	2	2	—	—	—	186	102	85	5	1	1	9
—	—	—	3	3	2	—	—	—	1	1	—	—	—	—	31	27	19	—	—	—	10
2	2	1	29	16	14	1	—	—	1	1	1	2	1	1	278	159	123	—	—	—	11
11	3	1	64	53	42	3	1	1	1	8	8	—	—	—	390	351	260	—	—	—	12
175	29	20	120	97	59	36	65	40	23	12	8	—	—	—	921	1 035	718	35	—	—	13
3	2	1	22	21	10	—	—	—	2	1	1	—	—	—	223	176	146	22	—	—	14
7	1	1	17	19	17	6	4	4	7	5	4	—	—	—	381	279	229	5	—	—	15
3	—	—	13	5	4	—	3	3	1	7	4	—	—	—	101	91	58	8	—	—	16
1	—	—	24	20	19	—	—	—	5	—	—	—	—	—	96	77	52	7	—	—	17
27	14	5	140	33	14	17	18	14	22	6	1	—	—	—	1 081	1 391	1 016	107	—	—	18
4	—	—	27	25	19	—	—	—	6	3	2	—	—	—	111	102	62	1	—	—	19
8	2	2	46	43	36	—	—	—	1	1	1	—	—	—	354	427	264	—	—	—	20
—	—	—	16	21	15	—	—	—	3	5	4	—	—	—	175	169	133	—	—	—	21
2	—	—	33	21	21	4	—	—	3	1	1	—	—	—	345	362	322	5	—	—	22
—	—	—	21	12	11	3	—	—	7	10	8	—	—	—	274	214	182	—	—	—	23
—	—	—	42	30	24	—	—	—	1	—	—	—	—	—	228	157	118	—	—	—	24
—	—	—	5	10	8	—	1	1	7	6	5	—	—	—	157	149	133	3	—	—	25
—	—	—	12	15	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	81	47	31	—	—	—	26
5	3	3	44	39	30	1	1	1	2	11	11	—	—	—	216	129	114	—	—	—	27
3	1	1	23	22	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	141	117	103	—	—	—	28
3	2	2	19	27	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	59	85	53	—	—	—	29

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna
den 30 september 1923.

Fackförbund	Redovisade avdelningar	Redovisade medlemmar [1] Hela antalet	Därav kvinnor	Arbetslösa till följd av arbetsbrist	av tillfällig orsak	Tillsammans Antal	%	Därav kvinnor	Arbetslediga på grund av sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	annan orsak	Arbetslöshetsdagar Antal redovisade arbetare	Antal dagar under månaden
Bleck- o. plåtslagaref.	30	1 148	—	36	—	**36**	**3·1**	—	51	1	54	1	887	732
Bokbindareförbundet .	10	420	240	12	—	**12**	**2·9**	6	23	—	4	4	189	370
Bryggeriindustriarb.-f.	26	2 903	561	72	5	**77**	**2·7**	46	134	—	62	1	1 463	1 909
De förenade förbunden	48	2 791	371	209	3	**212**	**7·6**	35	76	13	90	4	1 856	5 952
Elektriska arbetareförb.	57	1 629	—	138	—	**138**	**8·5**	—	31	1	101	3	1 153	3 423
Gjutareförbundet . . .	91	3 337	2	372	41	**413**	**12·4**	—	125	5	164	6	2 307	8 083
Grov- o. fabriksarb.-f.	146	13 364	1 447	1 819	468	**2 287**	**17·1**	305	666	346	395	924	8 204	44 639
Gruvindustriarb.-f. . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Handelsarbetareförb. .	87	6 006	1 311	548	18	**566**	**9·4**	29	142	—	102	4	4 636	11 002
Hatt-o.pälsindustriarb.-f.	12	451	222	11	—	**11**	**2·4**	4	5	—	11	12	73	499
Hattarbetare	3	84	23	9	—	**9**	**10·7**	4	3	—	1	3	66	474
Pälsvaruarbetare . .	9	367	199	2	—	**2**	**0·5**	—	2	—	10	9	7	25
Kommunalarbetareförb.	73	9 154	506	130	15	**145**	**1·6**	15	368	4	57	—	2 704	1 696
Litografiska förbundet	15	744	—	12	—	**12**	**1·6**	—	17	—	11	1	—	—
Livsmedelsarbetareförb.	38	3 337	914	199	3	**202**	**6·1**	38	39	—	97	18	2 999	6 183
Metallindustriarb.-f. .	92	39 601	[2] .	[2] .	[2] .	**3 721**	**9·4**	[2] .	[2] .	[2] .	[2] .	[2] .	36 797	88 034
Järnbruksarbetare . .	36	8 568	·	·	·	**428**	**5·0**	·	·	·	·	·	7 312	11 830
Verkstadsarbetare . .	56	31 033	·	·	·	**3 293**	**10·6**	·	·	·	·	·	29 485	76 204
Murareförbundet . . .	33	1 920	—	34	3	**37**	**1·9**	—	33	—	16	7	623	824
Måleriarbetareförb. . .	34	1 393	1	5	—	**5**	**0·4**	—	22	—	22	4	57	78
Pappersindustriarb.-f. .	60	7 663	297	150	67	**217**	**2·8**	36	332	—	341	—	3 182	2 766
Sadelm.-o. tapetseraref.	18	488	22	38	—	**38**	**7·8**	3	11	1	22	25	322	975
Sko- o. läderindustriarb.-f.	35	6 766	1 841	222	3	**225**	**3·3**	37	170	—	158	27	4 077	4 715
Skrädderiarbetareförb.	36	4 202	2 406	231	137	**368**	**8·8**	279	140	—	27	—	3 089	7 490
Stenindustriarbetaref. .	43	1 908	—	57	2	**59**	**3·1**	—	51	12	52	22	509	1 257
Stuckatörförbundet . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sågverksindustriarb.-f.	84	7 528	4	806	92	**898**	**11·9**	—	352	—	326	15	3 867	16 295
Textilarbetareförbundet	47	6 834	3 698	83	—	**83**	**1·2**	38	333	21	177	34	1 838	1 323
Tobaksindustriarb.-f. .	10	3 035	2 454	90	4	**94**	**3·1**	45	169	—	19	4	1 823	3 011
Transportarbetareförb.	22	1 325	435	107	—	**107**	**8·1**	2	58	8	11	—	367	2 228
Träarbetareförbundet .	126	7 088	19	655	42	**697**	**9·8**	1	235	65	188	20	6 223	15 591
Tunnbinderiarbetaref. .	10	274	—	31	—	**31**	**11·3**	—	16	—	3	—	261	1 398
Typografförbundet . .	20	685	16	54	7	**61**	**8·9**	3	13	—	34	12	478	1 175
Väg- o. vattenb.-arb.-f.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa [3]	**1 303**	**135 991**	·	·	·	**10 752**	**7·9**	·	·	·	·	·	**89 984**	**231 648**

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan icke meddelas, i vad mån siffrorna avse hela antalet medlemmar inom fackförbunden. På grundval av dessa siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende. — [2] Uppgift saknas. — [3] Enär uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, ha slutsummor i vissa kolumner icke nedräknats.

Internationell översikt. En sammanställning av tillgänglig arbetslöshetsstatistik från Sverige och vissa andra länder visar följande procenttal för månaderna september 1922—september 1923.

	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.
Sverige	15·1	15·5	17·2	21·7	21·4	20·8	19·9	15·6	10·6	9·8	9·7	8·7	7·9
Norge	11·1	10·5	10·6	13·2	12·4	12·4	11·9	9·0	8·6	7·7	6·5	6·4	—
Danmark	10·6	11·3	15·2	20·3	21·5	23·2	16·0	11·5	9·1	8·1	7·4	7·6	7·4
England	14·6	14·0	14·2	14·0	13·7	13·1	12·3	11·3	11·3	11·1	11·1	11·4	11·3
Tyskland	0·8	1·4	2·0	2·8	4·4	5·5	5·6	7·0	6·2	4·1	3·5	6·3	9·9
Nederländerna	9·1	9·6	11·3	15·1	19·3	13·7	13·0	10·4	9·6	13·7	12·4	12·9	—
Belgien	3·8	3·9	3·8	3·8	3·9	3·1	2·6	2·4	3·6	2·6	2·2	1·9	—
Kanada	2·8	3·9	6·2	6·4	7·8	6·4	6·8	4·6	4·5	3·4	2·9	2·2	—
Nya Syd-Wales	8·8	10·4	8·6	8·4	10·8	4·1	10·5	14·8	6·3	10·0	10 0	—	—

Beträffande den inbördes jämförbarheten mellan dessa siffror må hänvisas till åttonde häftet av denna tidskrift (sid. 789).

Livsmedelspriser och levnadskostnader.

Livsmedelspriser under oktober månad 1923. De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel (ävensom å bränsle och lyse), som meddelas i efterföljande sammandragstabell för socialstyrelsens 49 ombudsorter, ha inhämtats och bearbetats på samma sätt, som tidigare varit fallet. Under hänvisning till denna tabell må följande anföras rörande de under de senaste månaderna inträffade prisförändringarna å de olika varuslagen.

Efter den höjning av prisnivån, som under september månad ägde rum i fråga om livsmedel, bränsle och lyse, har oktober att uppvisa ett i stort sett oförändrat läge, i det att prishöjningar och prissänkningar å de särskilda varuslagen motvägt varandra. Av de varuslag, å vilka noteringar inhämtats, ha sedan september 20 varit föremål för *prisstegring*. Bland dessa torde särskilt böra nämnas oskummad mjölk, smör och ost. Under redovisningsmånaden har *prissänkning* ägt rum beträffande 18 varuslag, däribland potatis. Fullt *oförändrade* äro medelpriserna å 19 varuslag.

Sammanfattning av livsmedelsprisernas förändringar juli 1914—oktober 1923. Till belysande av de allmänna förändringar, som med avseende å livsmedelspriserna ägt rum i detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med oktober 1923, meddelas efterföljande indexserier (sid. 1032), vilka utarbetats på sätt förut beskrivits i Sociala Meddelanden (årg. 1920, sid. 752 ff.).

Medelpris per år (1913—1922) och per månad (okt. 1922—okt. 1923)

	Varuslag	Kvantitet	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	15	16	19	25	× 38	47	44	35	25
2	handskummad	»	8	8	9	10	15	× 24	—	26	20	13
3	separerad	»	6	6	7	8	12	× 19	23	19	13	9
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	236	239	292	×310	× 401	× 587	729	657	496	375
5	mat- (lands-)	»	213	218	260	295	× 358	× 546	727	651	486	358
6	Ost: helfet, okryddad	»	164	162	197	257	× 305	× 372	624	524	389	277
7	halvfet, »	»	121	119	149	191	× 234	× 332	500	374	267	178
8	Margarin: växt-, bästa sort	»	135	144	170	216	—	—	433	376	293	178
9	Ägg: svenska, färska	tjog	159	171	198	237	343	725	681	578	428	320
10	» konserverade	»	137	151	169	204	307	615	716	533	393	348
11	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	526	× 955	× 1200	1271	963	947	699
12	»	5 l.	28	30	36	33	× 58	× 68	71	60	60	47
13	färsk	»	46	80	87	76	146	237	102	191	124	119
14	Ärter, gula	kg.	31	35	57	55	× 63	× 66	78	69	58	48
15	Bruna bönor	»	48	49	75	111	199	× 173	214	130	83	97
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	31	33	40	×38	× 42	× 50	× 75	91	71	52
17	råg-, » » »	»	22	23	32	×29	× 36	× 41	× 56	56	46	31
18	rågsikt-, » » »	»	27	29	39	×34	—	—	× 73	73	63	44
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	36	42	52	50	× 68	× 82	99	101	72	52
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	41	41	46	52	× 75	× 73	111	176	85	61
21	Rågbröd: hårt grovt spisbröd	»	41	43	54	58	× 62	× 73	96	111	108	86
22	Rågbröd: hårt knäckebröd	»	—	—	—	—	—	—	—	139	132	110
23	mjukt, limpa, söt	»	38	40	48	49	× 60	× 75	96	105	93	73
24	» » sur (»grovbröd»)	»	30	31	38	38	× 45	× 49	64	71	65	50
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	76	78	88	90	× 117	× 180	230	254	217	172
26	mjukt, bil- bakat med vatten	»	43	46	53	54	× 68	× 88	116	128	113	88
27	ligaste sort » » mjölk	»	60	61	67	66	× 83	× 144	167	145	129	103
28	Nötkött, färskt: stek	»	122	116	140	193	219	567	563	398	301	223
29	soppkött	»	100	95	119	169	193	507	490	333	243	175
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	131	130	154	203	× 215	546	512	493	377	280
31	spädkalv	»	72	70	87	122	× 148	357	312	274	204	155
32	Fårkött: färskt, stek	»	133	130	158	215	258	626	600	431	310	233
33	salt, svenskt	»	114	118	139	194	241	546	547	385	264	193
34	Renkött, färskt, stek	»	119	121	140	184	261	509	557	442	348	270
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	133	129	191	233	× 270	× 388	605	449	321	250
36	salt, svenskt »	»	140	137	198	246	× 287	× 404	619	470	338	263
37	» amerikanskt »	»	—	—	—	—	—	—	—	364	275	204
38	Fisk, färsk: abborre	»	75	76	80	99	122	211	202	191	166	140
39	gädda	»	108	110	117	149	188	317	333	312	260	211
40	sill	»	34	35	45	68	91	149	110	102	92	79
41	strömming	»	38	39	43	56	65	123	114	106	91	70
42	torsk	»	55	57	62	82	111	196	160	139	119	100
43	rödspotta (»spätta»)	»	79	81	89	123	167	295	244	219	199	169
44	kolja	»	—	—	—	—	—	—	—	152	134	113
45	salt: sill, prima	»	45	45	57	97	105	145	148	120	87	77
46	strömming	»	30	31	36	61	73	100	105	74	65	51
47	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	56	58	72	111	152	293	223	156	113	97
48	Kaffe (obränt), prima Santos	»	170	159	161	209	× 315	× 307	316	331	210	219
49	Socker, bit-	»	67	65	66	× 68	× 70	× 92	× 133	× 168	× 170	× 156
50	Salt (matsalt)	»	—	10	10	13	19	31	32	31	26	21
51	Svagdricka	l.	6	6	7	8	10	14	16	16	17	15
52	Fotogen, Water White	»	20	21	23	27	37	—	71	60	53	38
53	Ved: björk- osågad, hemkörd (per	famn	2560	2630	2890	3810	5520	7850	8220	10310	7090	4990
54	barr- »storfamn»: 3·56 kbm)	»	2040	2110	2310	3060	4500	6620	6740	8230	5620	3820
55	Bränntorv	100 kg.	196	220	290	385	670	1035	896	964	659	460
56	Kol: antracit- (»valnöt») hem-	hl.	401	411	531	717	803	—	—	2069	1286	948
57	eng. hushålls- (fyrkol) körd	»	234	242	367	543	707	—	—	1664	703	444
58	Koks: gasverks- (krossad)[1]	»	165	157	211	292	413	—	—	1177	452	326
59	eng. kamin- »	»	189	190	248	339	521	—	—	1249	481	356

[1]) T. o. m. år 1917 avse uppgifterna okrossad koks. — [2]) Preliminära siffror. — × Maximipris. —

för samtliga orter (44 orter åren 1913—1919 samt 49 orter fr. o. m. år 1920).

Okt. 1922	Nov. 1922	Dec. 1922	Jan. 1923	Febr. 1923	Mars 1923	Apr. 1923	Maj 1923	Juni 1923	Juli 1923	Aug. 1923	Sept. 1923	Okt.[2]) 1923	Höjning (+) eller sänkning (−) i % okt. 1913—okt. 1923	Höjning (+) eller sänkning (−) i % okt. 1922—okt. 1923	
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre			
24	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	24	+ 71·4	0·0	1
13	12	12	13	12	12	13	12	12	12	12	12	12	+ 50·0	− 7·7	2
9	9	9	9	9	9	9	8	9	8	8	9	9	+ 50·0	0·0	3
401	390	389	388	382	393	357	331	319	304	339	385	391	+ 62·2	− 2·5	4
383	376	377	368	356	364	344	325	312	290	323	366	376	+ 71·7	− 1·8	5
264	266	266	267	268	268	269	270	270	270	270	271	281	+ 70·3	+ 6·4	6
173	174	176	177	178	180	180	179	183	184	182	186	196	+ 63·3	+ 13·3	7
191	190	188	187	187	187	188	187	186	184	165	182	185	+ 34·1	− 3·1	8
386	419	411	333	294	269	201	188	183	183	225	285	328	+ 82·2	− 15·0	9
327	329	327	292	258	233	182	—	—	—	—	282	272	+ 86·3	− 16·8	10
622	628	626	635	635	657	660	667	727	925	817	908	877	—	+ 41·0	11
42	42	42	42	42	43	44	44	48	61	53	58	54	+ 107·7	+ 28·6	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	264	95	—	—	—	—	13
48	47	47	48	49	49	50	50	50	50	50	50	50	+ 61·3	+ 4·2	14
96	83	78	77	76	74	72	69	67	66	66	66	67	+ 42·6	− 30·2	15
46	46	46	45	45	45	45	45	45	45	45	44	44	+ 41·9	− 4·3	16
28	28	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	+ 28·6	− 3·6	17
39	39	39	39	39	39	38	38	38	38	38	38	38	+ 40·7	− 2·6	18
51	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	49	+ 36·1	− 3·9	19
57	56	55	54	53	53	53	53	52	52	52	53	53	+ 29·3	− 7·0	20
80	79	78	78	76	76	75	75	74	74	74	73	73	+ 78·0	− 8·8	21
103	101	101	100	99	99	98	98	97	96	96	96	96	—	− 6·8	22
68	66	66	66	65	65	65	65	65	65	64	64	64	+ 68·4	− 5·9	23
46	45	45	45	45	44	44	44	44	44	44	45	44	+ 46·7	− 4·3	24
165	160	159	159	159	158	157	157	156	156	155	156	156	+ 108·0	− 5·5	25
82	80	79	78	78	78	78	78	77	77	76	76	76	+ 76·7	− 7·3	26
95	93	92	92	92	91	91	90	89	89	89	89	88	+ 46·7	− 7·4	27
225	217	214	213	210	208	208	208	209	210	212	212	210	+ 68·0	− 6·7	28
178	173	170	170	168	166	166	167	168	170	171	171	171	+ 66·0	− 3·9	29
273	267	265	266	264	259	260	259	257	255	251	250	249	+ 88·6	− 8·8	30
154	151	156	153	153	153	150	148	150	147	146	146	147	+ 98·6	− 4·5	31
220	211	215	220	224	231	238	240	242	238	231	221	212	− 64·3	− 3·6	32
185	175	173	179	180	187	189	189	192	186	187	191	178	+ 50·8	− 3·8	33
237	263	261	270	279	278	260	297	297	—	—	—	226	+ 89·9	− 4·6	34
255	251	246	241	230	222	215	213	210	209	209	208	208	+ 51·8	− 18·4	35
265	264	260	257	246	239	230	227	222	221	219	219	218	+ 51·4	− 17·7	36
212	205	200	204	198	198	193	191	193	190	188	186	191	—	− 9·9	37
139	138	137	137	140	146	137	118	114	115	124	135	139	+ 82·9	0·0	38
220	211	213	212	222	228	205	184	181	191	206	218	221	+ 100·9	+ 0·5	39
83	70	66	62	59	56	60	57	74	89	78	70	68	+ 83·8	− 18·1	40
70	70	64	61	64	67	60	60	60	54	54	59	64	+ 52·4	− 8·6	41
97	97	94	94	98	93	90	89	89	87	91	94	101	+ 85·6	+ 4·1	42
149	155	161	163	167	160	148	146	146	147	151	152	156	+ 95·0	+ 4·7	43
105	105	107	108	115	110	113	112	106	105	102	109	118	—	− 12·4	44
66	62	60	61	61	60	59	58	57	56	56	57	61	+ 35·6	− 7·6	45
49	48	47	45	47	46	44	46	47	44	43	44	46	+ 43·8	− 6·1	46
85	83	83	83	84	82	83	82	82	83	82	82	84	+ 52·7	− 1·2	47
239	239	241	241	242	243	245	246	246	245	244	244	244	+ 50·6	+ 2·1	48
*164	* 114	*113	*113	* 113	* 113	* 113	*113	113	108	103	103	103	+ 53·7	− 37·2	49
21	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	—	− 4·8	50
15	15	15	15	15	14	15	15	14	14	14	14	14	+ 133·3	− 6·7	51
34	33	33	33	33	33	33	32	32	32	32	32	31	+ 47·6	− 8·8	52
5010	5250	5320	5290	5300	5310	5300	5250	5240	5200	5190	5180	5200	+ 101·6	+ 3·8	53
3800	3870	3890	3870	3870	3870	3850	3840	3870	3820	3800	3780	3780	+ 83·5	− 0·5	54
421	429	432	434	439	448	455	445	445	440	451	474	468	+ 138·8	+ 11·2	55
871	871	869	866	869	858	857	859	860	858	841	815	805	+ 101·8	− 7·6	56
406	408	407	400	414	424	423	431	432	418	405	409	407	+ 74·7	+ 0·2	57
304	301	304	302	304	310	314	319	316	312	310	310	307	+ 94·3	+ 1·0	58
328	327	329	324	329	341	341	342	342	347	338	337	336	+ 78·7	+ 2·4	59

*) Eljest fastställda pris. (Jfr Soc. Medd., årg. 1920, noten å sid. 680.)

A = aritmetiska (»ovägda») medeltal, B = »vägda» medeltal.

	År 1914			År 1915				År 1916				År 1917				År 1918			
	Juli 1914	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.
A	100	103	108	114	121	129	138	143	148	162	175	190	197	208	235	268	305	330	372
B	100	103	107	113	121	124	128	130	134	142	152	166	175	181	201	227	255	277	320

	År 1919				År 1920				År 1921				År 1922				År 1923			
	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	Okt.[1]
A . .	364	352	343	332	316	316	331	323	283	250	237	210	196	185	186	178	173	169	169	172
B . .	335	328	311	308	293	295	304	301	266	240	231	210	188	180	180	172	166	162	162	165

Enligt vad den »vägda» indexserien giver vid handen, har den allmänna prisnivån i fråga om livsmedel, bränsle och lyse under oktober månad varit oförändrad: det »ovägda» indextalet har däremot höjts med 2 enheter.

Levnadskostnadernas allmänna förskjutningar sedan juli 1914. Det må noga observeras, att samtliga ovan angivna stegringssiffror endast avse den förhöjning, som drabbat priserna å livsmedel, bränsle och lyse. För att däremot en fullständig bild av prisförändringarnas inverkan å en familjs hela utgiftsstat skall erhållas, måste tydligen undersökningen utsträckas till att omfatta även övriga i budgeten ingående poster, såsom hyra, kläder, skatter m. m., vilka utgiftsposter förete delvis väsentligt andra prisrörelser. En dylik beräkning finnes publicerad i häfte 10 av Sociala Meddelanden 1923 (sid. 925), och enligt denna uppgick den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 till tiden omkring den 1 oktober 1923 till c:a 77 % mot 74 % vid närmast föregående undersökningstillfälle, den 1 juli 1923.

Författningar rörande sociala frågor.

I Svensk författningssamling ha under tiden 13 oktober—10 november 1923 publicerats följande författningar rörande sociala frågor:

N:r		Daterad
369.	K. kung. ang. fastställande av det tal, som skall anses motsvara levnadskostnadsökningen, m. m.	12 okt.
386.	K. kung. ang. fortsatt tillämpning av förordn. den 24 okt. 1919 (n:r 664) med närmare föreskrifter rörande tillämpningen av lagen om arbetstiden å svenska fartyg	12 »
391.	Arbetsrådets kung. med formulär till journal enl. 9 § i lagen om arbetstidens begränsning	22 »

[1] Preliminära siffror.

Arbetsmarknaden under november månad 1923.

Som vanligt undergick arbetsmarknadsläget under november månad en av säsongväxlingarna betingad försämring. Till följd av den kalla årstidens inbrott minskades nämligen arbetstillgången vid allt slags utearbete, framför allt inom lantmannanäringarna, vilket är den förnämsta anledningen till ökningen av siffran för antalet arbetsansökningar på 100 lediga platser från 129 till 191. Motsvarande siffra uppgick år 1922 till 269 och år 1921 till 384. De absoluta talen för antalet ansökningar om arbete företedde också en motsvarande nedgång i jämförelse med tidigare år. Ifrågavarande siffra för arbetsförmedlingens manliga avdelning — den kvinnliga arbetsmarknaden har som bekant varit fullt normal sedan mer än ett år tillbaka — var nämligen för november 1921 tre gånger och november 1922 halvannan gång så stor som innevarande års tal. Antalet nödhjälpsarbetare nedgick ytterligare under månaden, och anvisningen av nya arbetslösa var obetydlig. Den kontanta understödsverksamheten är fortfarande inställd.

En översikt över arbetsmarknadsläget inom skilda fack giver anledning till ganska växlande omdömen. Jordbruket, som under oktober månad förnyade sin lagstadda arbetarstam, gjorde under november endast vissa kompletteringar av densamma. Tillgången å arbete och arbetskraft utjämnade i stort sett varandra; brist på sökande förefanns emellertid till ladugårds- och dräng platser. Jordbrukets tillfällighetsarbeten utgjordes förnämligast av betupptagning, som på grund av det ogynnsamma skördevädret avsevärt försvårades och försenades samt på grund av arbetsdagarnas förkortning krävde större arbetsstyrka. Den tidiga frosten omöjliggjorde arbetenas bedrivande, men blidvädrets återvändande vid månadens slut lockade endast ett fåtal betskötare till återupptagande av arbetet.

Den yrkesgren, som fortfarande hade svårast att övervinna depressionen var malmförädlings- och metallindustrien; antalet arbetssökande vid arbetsförmedlingsanstalterna var i stigande under månaden, framför allt vid de mellansvenska kontoren. Arbetssökandesiffran inom ifrågavarande fack var emellertid endast tredjedelen av siffran för november 1922. En kännbar försämring inträdde i Malmö, där cementfabrikationen avstannade vid månadens slut. Byggnadsverksamheten var fortfarande livlig och led knappast något avbrott på grund av frostnätterna. Endast å ett fåtal platser voro ansökningssiffrorna i stigande och berörde huvudsakligen byggnadssnickare. Övriga yrkesgrupper inom industri och hantverk rapporterade för årstiden normala arbetsmarknadsförhållanden.

Beträffande handel och samfärdsel förbättrades läget inom kontorsbranschen, sannolikt till följd av den förestående julsäsongens orderupptagning, utan att dock affärspersonalen och transportarbetarna erhöllo någon känning av ökade arbetstillfällen. Sjöfarten var ännu livlig, och tillgången på hyror synnerligen riklig. Det permanenta överskott på arbetssökande, som sedan åtskillig tid tillbaka förefinnes inom detta fack, utgjor-

des emellertid i viss utsträckning av icke sjövant folk. Arbetssökandesiffran var förklarligt nog störst i Göteborg, men de obefarnas procentuella andel av samtliga sökande uppgick därstädes till 30 %, under det att sjömansförmedlingen i Stockholm endast rapporterade 5 %. Anledningen härtill är med säkerhet att söka i den större dragningskraft Göteborg utövar på sådana emigrationslystna, som sakna möjligheter att i reda pengar lösa emigrantbiljett och som i stället söka att genom anställning å atlantångare erhålla billig överfart.

Arbetsmarknaden inom det husliga arbetet återgick till normalt omfång, sedan oktoberflyttningarna ägt rum. Ett överskott å yngre okvalificerad arbetskraft förefanns ännu, under det att bristen å fullt kompetenta sökande fortfarande gjorde sig gällande. Så var ävenledes fallet med det kvinnliga tjänstefolket till jordbruket. Arbetstillgången för hotell- och restaurangpersonalen minskades under månaden, men då en del av hithörande yrkesutövare vid sommarsäsongens slut söker sig över till det husliga arbetet, företedde arbetssökandesiffran en motsvarande nedgång under månaden.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna under november samt under föregående månader och år framgår av efterföljande sammanställning:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1902—1912	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
1913—1922	196	203	171	148	134	138	129	123	115	127	174	187
1920	125	112	91	80	84	92	94	95	98	110	155	153
1921	246	301	240	203	213	258	261	235	223	263	384	473
1922	482	479	381	368	258	215	203	172	155	177	269	321
1923	*346*	*308*	*231*	*165*	*135*	*146*	*141*	*140*	*126*	*129*	*191*	—
Därav inom jord- och skogsbruk:												
1920	95	85	77	64	71	63	68	87	85	84	111	123
1921	120	102	100	81	80	98	108	124	136	166	242	362
1922	341	282	216	231	158	146	126	152	126	120	184	253
1923	*225*	*168*	*130*	*95*	*79*	*78*	*88*	*113*	*94*	*86*	*113*	—
Övriga näringsgrupper:												
1920	133	121	96	86	88	101	102	98	104	127	174	159
1921	276	354	288	249	219	294	302	275	256	304	415	488
1922	502	514	420	401	275	227	220	178	167	207	293	330
1923	*364*	*339*	*262*	*187*	*150*	*162*	*155*	*151*	*142*	*159*	*222*	—

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	31/1	28/2	31/3	30/4	31/5	30/6	31/7	31/8	30/9	31/10	30/11	31/12
1911	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·3	4·3	4·4	8·5
1912	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·3	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7	8·4
1913	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4	7·5
1914	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3	15·0
1915	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5	7·7
1916	8·0	6·7	5·2	4·7	3·8	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2	5·4
1917	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4	5·8
1918	6·0	5·0	4·9	5·0	4·0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4	7·3
1919	7·5	7·6	8·1	7·5	6·1	4·6	3·8	3·2	3·1	3·2	3·8	7·2
1920	7·6	7·5	4·5	3·5	2·9	3·4	2·8	3·0	2·9	4·3	7·0	15·8
1921	20·1	20·7	24·5	24·2	25·1	27·7	27·9	27·4	27·3	27·1	28·8	33·2
1922	34·9	31·9	30·4	28·3	22·9	20·9	20·0	16·7	15·1	15·5	17·2	21·7
1923	*21·4*	*20·8*	*19·9*	*15·6*	*10·6*	*9·8*	*9·7*	*8·7*	*7·9*	*8·4*	—	—

Arbetslöshetens utbredning inom olika fack framgår närmare av tabellen å sid. 1108.

Femte internationella arbetskonferensen i Genève.[1]

(Den 22—29 oktober 1923.)

Vid internationella arbetskonferensens femte sammanträde, som hölls i Genève den 22—29 oktober 1923, voro 42 stater representerade med sammanlagt omkring 210 regerings-, arbetsgivar- och arbetarombud, experter och sekreterare. Från svensk sida deltogo enligt beslut av Kungl. Maj:t den 29 september och den 9 oktober 1923: såsom *regeringsombud* byråcheferna J. A. E. Molin och Th. Fürst med yrkesinspektrisen K. Hesselgren som expert; såsom *arbetsgivarombud* direktören J. S. Edström med direktören O. I. Larson som expert och såsom *arbetarombud* landsorganisationens ordförande A. Thorberg med redaktören S. Backlund som expert.

Dagordningen för detta konferenssammanträde upptog endast ett överläggningsämne, nämligen de allmänna principerna för yrkesinspektionen. Denna begränsning torde föranletts dels av nästföregående sammanträdes beslut om alternerande förberedande och beslutande sammanträden, varmed åsyftades att vartannat år få till stånd sammanträden av mindre omfattning, och dels därav att nästkommande års sammanträde utsatts att taga sin början redan i mitten av juni månad.

Till förberedande av konferensens arbete hade såsom vanligt utsänts ett frågecirkulär, och hade därefter de av regeringarna avgivna svaren, fördelade efter de olika frågorna, sammanställts i en särskild publikation. Därjämte utdelades vid sammanträdet en ganska utförlig redogörelse för yrkesinspektionens anordning i de skilda staterna.

Nyssnämnda sammanställning av regeringarnas svar å frågecirkuläret avslutades med förslag till en rätt vidlyftig rekommendation angående yrkesinspektionens grundlinjer.

För granskning av förslaget beslöt konferensen tillsätta fem utskott. Genom överenskommelse mellan regeringsombuden för de fyra nordiska staterna jämte Estland och Lettland fördelades nämnda staters eventuella regeringsrepresentation på de olika utskotten, och lyckades man även, delvis tack vare avtalat bistånd från vissa andra staters sida, vid utskottsvalen så väl genomföra den åsyftade fördelningen, att Sverige, Estland och Norge med högsta röstetal vunno inträde i resp. första, tredje och fjärde utskottet, under det Danmark, med näst högsta röstetal, och Finland blevo placerade i resp. det andra och femte utskottet.

[1] Efterföljande redogörelse är ett utdrag av den utav regeringsombuden till chefen för socialdepartementet avgivna rapporten.

Arbetet i utskotten slutfördes i regel ganska fort, och jämväl plenarbehandlingen försiggick på det hela taget utan starkare meningsmotsättningar. De olika utskottens yttranden och förslag godtogos sålunda, med några få förändringar, enhälligt. I den slutliga omröstningen antogs rekommendationen, som underkastats viss överarbetning av redaktionsutskottet, jämväl enhälligt och med ett röstetal av 104. Den sålunda antagna rekommendationen torde kunna i svensk översättning, väsentligen följande den franska texten, återgivas på följande sätt:

Rekommendation angående de allmänna grunddragen för yrkesinspektionen.

I betraktande att Versaillesfördraget och de övriga fredstraktaterna bland metoder och principer av särskild och trängande vikt för arbetarnas fysiska, moraliska och intellektuella välfärd ha framhållit nödvändigheten av, att varje stat upprättar ett system av inspektionstjänst, vari kvinnor taga del, för att säkerställa tillämpningen av lagar och förordningar rörande arbetarnas skyddande;

i betraktande att de resolutioner, som antogos av internationella arbetskonferensen å dess första sammanträde beträffande vissa länder, som befinna sig under särskilda förhållanden, för dessa länder medföra nödvändighet att, därest de icke redan äga sådant, upprätta ett inspektionssystem;

i betraktande att nödvändigheten att upprätta ett inspektionssystem blir särskilt trängande vid den tidpunkt, då de vid föregående konferenssammanträden antagna konventioner ratificeras av organisationens medlemmar och bringas till verkställighet;

i betraktande att, ehuru upprättandet av ett inspektionssystem obestridligen är att förorda såsom ett av de mest verksamma medlen till tryggande av genomförandet av konventionerna och andra åtaganden beträffande arbetsförhållandenas reglering, det tillkommer varje medlem av organisationen — inom området för sin suveränitet eller myndighet ensam ansvarig för verkställigheten av de av honom ratificerade konventioner — att med hänsyn till de lokala förhållandena bestämma de kontrollåtgärder, som kunna sätta honom i stånd att påtaga sig en dylik ansvarighet;

i betraktande att det, för att bereda medlemmarna tillfälle att draga nytta av vunnen erfarenhet vid upprättandet eller reorganiserandet av deras inspektionssystem, är önskvärt att bestämma de allmänna principer, som, efter vad praktiken utvisat, äro bäst ägnade att på ett likformigt, noggrant och verkningsfullt sätt trygga konventionernas tillämpning och över huvud taget alla åtgärder för arbetarnas skyddande;

hemställer konferensen,

som beslutit att till varje lands bedömande hänskjuta, i vilken omfattning dessa allmänna grunder skola tillämpas beträffande särskilda slag av verksamhet,

och som väsentligen låtit sig leda av den vid inspektionen av industriella anläggningar redan förvärvade långa erfarenheten,

att varje medlem av internationella arbetsorganisationen måtte beakta följande grundsatser och regler.

I. Inspektionens uppgifter.

1) Det system av inspektionstjänst, som varje medlem enligt den princip, som angives i art. 427: 9) av Versaillesfördraget, är pliktig organisera, bör ha till väsentlig uppgift att trygga tillämpningen av lagar och förordningar rörande arbetsförhållandena och skyddandet av arbetarna under utövningen av deras yrke (arbetstid och raster;

nattarbete; förbud mot användande av vissa personer till farliga, ohälsosamma eller alltför ansträngande arbeten; sundhet och säkerhet etc.).

2) I den mån det med hänsyn till lättheten för inspektörerna att utöva kontroll eller till den erfarenhet, deras huvudsakliga åligganden giva dem, kan synas möjligt och ändamålsenligt att anförtro inspektörerna biuppgifter — vilka för övrigt kunna växla efter uppfattning, traditioner eller seder i olika länder — må dylika uppgifter tilldelas dem under villkor:

a) att de på intet sätt kunna inkräkta på fullgörandet av inspektörernas huvudsakliga åligganden;

b) att de såvitt möjligt till själva sin natur äro nära förbundna med inspektionens ursprungliga uppgift att trygga skyddandet av arbetarnas hälsa och säkerhet;

c) att de på intet sätt kunna kompromettera den auktoritet och den opartiskhet, varav inspektörerna ha behov gentemot arbetsgivare och arbetare.

II. Inspektionens åligganden och befogenheter.

A. Allmänna bestämmelser.

3) Inspektörerna, försedda med behörighetsintyg, böra äga lagstadgad rätt:

a) att vid vilken tid som helst under dagen eller natten besöka och inspektera sådana ställen, där de kunna ha skälig anledning antaga, att det användes personer, som åtnjuta lagstadgat skydd, ävensom att under dagen besöka alla ställen, som de kunna ha skälig anledning antaga vara anläggningar, underkastade deras tillsyn, eller till sådana hörande utrymmen; åliggande det emellertid inspektörerna att, förrän de avlägsna sig, såvitt möjligt underrätta arbetsgivaren eller representant för honom om besöket;

b) att utan vittnen utfråga den vid anläggningen fästade personalen samt att för fullgörande av sitt uppdrag för upplysningars erhållande hänvända sig till alla andra, vilkas vittnesmål kan synas dem erforderligt, ävensom att begära tillhandahållande av alla register eller handlingar, om vilkas förande stadgas i lagarna angående arbetets reglering.

4) Inspektörerna böra genom ed eller på annat, med varje lands administrativa praxis eller dess seder överensstämmande sätt, och vid äventyr av straff eller lämpliga disciplinära åtgärder tillförbindas att icke yppa de fabrikationshemligheter eller över huvud taget de driftsförfaranden, om vilka de under sin tjänstutövning kunna få kännedom.

5) Med tillbörlig hänsyn tagen till varje lands administrativa och judiciella organisation samt under förbehåll för den kontroll av överordnad myndighet, som kan synas nödvändig, böra inspektörerna äga att direkt inför vederbörande judiciella myndighet draga de förseelser, som de konstaterat; börande i länder, där detta icke är oförenligt med rådande rättssystem eller rättsprinciper, de av inspektörerna upprättade protokoll äga vitsord, till dess motsatsen bevisas.

6) I sådana fall, där det finnes påkallat att vidtaga omedelbara åtgärder för att bringa installation eller anordning av lokaler eller redskap till överensstämmelse med bestämmelserna i lagar eller förordningar, böra inspektörerna kunna meddela föreläggganden (eller, där sådant tillvägagående icke är förenligt med landets administrativa eller judiciella organisation, hänvända sig till vederbörande myndighet för utfärdande av dylikt föreläggande), gående ut på verkställande inom bestämd tid av sådana förändringar i avseende å lokaler eller redskap, som kunna vara nödvändiga för tryggande av en fullständig och noggrann tillämpning av de lagar och förordningar, som avse arbetarnas hälsa och säkerhet.

I de länder, där inspektörernas föreläggganden äga exekutiv kraft, bör verkställandet av sådant föreläggande icke kunna undanskjutas annat än genom överklagande hos överordnad administrativ myndighet eller hos domstol; i intet fall böra bestämmelser,

avsedda att skydda arbetsgivarna mot godtycke, få hindra verkställandet av sådana åtgärder, som föreskrivits av inspektör till förekommande av överhängande fara, som är vederbörligen styrkt.

B. Säkerhet.

7) Om det är av vikt, att inspektionen förses med alla lagstadgade befogenheter, som erfordras för fullgörandet av dess uppgift, är det likaledes, för att inspektionens verksamhet må bliva allt mer effektiv av vikt, att inspektionen, i överensstämmelse med den tendens, som gör sig gällande i de äldsta och mest erfarna industriländerna, allt mer inriktar sig på användandet av de lämpligaste säkerhetsmetoder att förekomma olycksfall och sjukdomar och sålunda genom upplyst förståelse, uppfostran och samverkan av alla intresserade gör arbetet mindre farligt, mer hälsosamt och även mindre ansträngande. Efterföljande åtgärder synas ägnade att i alla länder påskynda nämnda utveckling:

a) alla olycksfall böra anmälas till vederbörande myndighet, och en av inspektörernas främsta uppgifter bör vara att företaga utredning rörande olycksfall och särskilt rörande sådana, som äro av allvarlig beskaffenhet eller ofta inträffande, för att utröna genom vilka åtgärder de kunna förekommas;

b) inspektörerna böra upplysa och råda arbetsgivarna i fråga om de bästa typerna av anordningar för säkerhet och sundhet;

c) inspektörerna böra uppmuntra samverkan mellan arbetsgivarna, deras arbetsledare och arbetare i ändamål att främja personlig försiktighet, användandet av säkerhetsmetoder och fulländandet av säkerhetsutrustningen;

d) inspektörerna böra genom systematiskt studium av de tekniska metoderna för arbetsställenas inre utrustning, genom särskilda utredningar av problem rörande sundhet eller säkerhet eller på annat sätt inriktas på förbättrande och fulländande av åtgärderna för sundhet och säkerhet;

e) i de länder, där man ansett det vara att föredraga att ha en särskild, av inspektionsväsendet fullständigt oberoende organisation för försäkring mot och för förekommande av olycksfall i arbete, böra denna organisations speciella tjänstemän låta sig leda av ovan angivna principer.

III. Inspektionens organisation.

A. Organisation av personalen.

8) För att inspektörerna måtte komma i så nära beröring som möjligt med de anläggningar, de övervaka, samt med vederbörande arbetsgivare och arbetare samt för att den största möjliga delen av deras tid måtte ägnas åt verkningsfulla besök i anläggningarna, är det önskvärt att inspektörerna, där landets förhållanden det medgiva, äro bosatta i industridistrikten.

9) I länder, som äro uppdelade i inspektionsdistrikt, är det — till tryggande av likformighet i lagtillämpningen inom de olika distrikten och till vinnande av bästa möjliga inspektionsresultat — önskvärt, att distriktsinspektörerna ställas under allmänt överinseende av en inspektör med höga kvalifikationer och långvarig erfarenhet. För det fall att landets industri är av sådan betydenhet, att den kräver tillsättandet av mer än en överordnad inspektör, böra de överordnade inspektörerna tid efter annan sammanträda till överläggning om frågor, som i de deras kontroll underkastade delarna av landet framkommit rörande lagtillämpningen eller förbättrandet av arbetsförhållandena.

10) Inspektionen bör stå under en central statsmyndighets omedelbara och uteslu-

tande uppsikt; den bör ej beträffande utövandet av sina åligganden kontrolleras eller på något sätt bero av lokala myndigheter.

11) Med hänsyn till de svåra vetenskapliga och tekniska frågor, som härröra från den moderna industriens förhållanden i avseende å användandet av farliga råämnen, avlägsnandet av damm och skadliga gaser, användandet av elektrisk ström etc., är det av vikt, att experter med speciell medicinsk, mekanisk, elektrisk eller annan sakkunskap och erfarenhet av staten användas för handläggandet av dylika frågor.

12) I enlighet med de principer, som angivas i art. 427 av fredsfördraget, bör inspektionspersonalen innefatta såväl kvinnor som män. Då det tydligtvis beträffande vissa frågor eller vissa arbeten är lämpligare att anförtro inspektionen åt män och beträffande vissa andra åt kvinnor, böra de kvinnliga inspektörerna, för så vitt de ha erforderlig utbildning och erfarenhet, i regel äga samma befogenheter och åligganden samt utöva samma myndighet som de manliga; de böra ha samma möjlighet till befordran till högre tjänster.

B. Inspektörernas ställning och utbildning.

13) Med hänsyn till den moderna industriens invecklade beskaffenhet och karaktären av de administrativa funktioner, inspektörerna ha att utöva i avseende å lagtillämpningen, och med hänsyn likaledes till de förbindelser, vari de böra stå till arbetsgivare och arbetare, arbetsgivar- och arbetarsammanslutningar samt lokala och judiciella myndigheter, är det av vikt, att inspektörerna i allmänhet äga framstående teknisk utbildning och erfarenhet, att de ha god allmänbildning samt att de genom sin duglighet och karaktär kunna vinna allas förtroende.

14) Inspektionspersonalen bör beredas en anställningsform, som gör den oberoende av regeringsskiftena. Åt inspektörerna bör givas sådan ställning och avlöning, att de säkerställas mot alla yttre, otillbörliga inflytanden. De böra ej få vara ekonomiskt intresserade i de företag, som äro ställda under deras uppsikt.

15) Inspektörerna böra, innan de definitivt utnämnas, genomgå en tids provtjänstgöring, avsedd att visa deras kvalifikationer och utbilda dem i deras åligganden; deras utnämning bör vid provtjänstgöringens slut icke kunna fastställas, med mindre de visat sig fullt kvalificerade för inspektörsgöromålen.

16) Beträffande länder, som äro uppdelade i inspektionsdistrikt, och särskilt, där landets industrier äro olikartade, är det önskvärt, att inspektörerna, synnerligast under sina första tjänsteår, med lämpliga mellantider förflyttas från det ena distriktet till det andra, på det att de måtte förvärva en fullständig erfarenhet av inspektionstjänsten.

C. Inspektionsarbetets gestaltning.

17) Med hänsyn till att vid statlig inspektionstjänst inspektörernas besök vid varje särskild anläggning nödvändigtvis måste äga rum med större eller mindre mellantider, är det av vikt:

a) att arbetsgivarna och deras ställföreträdare ovillkorligen skola anses ansvariga för lagens iakttagande och att de i fall av avsiktlig kränkning av lagen eller grov försummelse i fråga om dess iakttagande skola kunna åtalas utan föregående varning; denna grundsats äger dock icke tillämpning i de särskilda fall, där lagen förutsätter, att meddelande av inspektör först skall givas rörande vidtagandet av vissa åtgärder;

b) att inspektörernas besök i regel avläggas utan föregående underrättelse till arbetsgivaren.

Det är önskvärt, att lämpliga atgärder vidtagas av staten till tryggande, att arbetsgivarna, deras ställföreträdare och arbetarna äga kännedom om lagens bestämmelser och de åtgärder, som böra vidtagas till skyddande av arbetarnas hälsa och säkerhet,

exempelvis genom åläggande för arbetsgivaren att i anläggningen anslå ett utdrag av lagens bestämmelser.

18) Under erkännande, att skiljaktigheter förefinnas mellan de olika anläggningarna i avseende å storlek och betydenhet och att svårigheter kunna förorsakas av det förhållandet, att anläggningarna stundom ligga spridda i trakter av lantlig karaktär, är det önskvärt, att varje anläggning för allmän inspektion besökes av en inspektör minst en gång om året och detta oberoende av de särskilda besök, som kunna nödvändig göras av särskilda klagomål eller andra skäl. Det är likaledes önskvärt, att betydande anläggningar och sådana, i vilka anordningarna icke äro tillfredsställande i avseende å arbetarnas säkerhet eller hälsa, ävensom anläggningar, vari hälsoskadliga eller farliga arbeten utföras, besökas mycket oftare. För det fall att ett allvarligt missförhållande upptäckts i en anläggning, är det önskvärt, att densamma, till konstaterande om missförhållandet avhjälpts, snart ånyo besökes av inspektören.

D. Samverkan med arbetsgivare och arbetare.

19) Det är av vikt: att för arbetarna och deras representanter på allt sätt underlättas att fritt upplysa inspektören om varje bristfällighet eller förseelse mot lagen inom den anläggning, vari de sysselsättas; att varje dylikt klagomål såvitt möjligt av inspektören skyndsamt upptages till utredning; att klagomål av inspektören behandlas fullt förtroligt och att åt arbetsgivaren eller hans ställföreträdare ej gives någon antydan, att ett inspektionsbesök företages med anledning av ett klagomål.

20) För att vinna full samverkan med arbetsgivare och arbetare samt deras resp. organisationer med hänsyn till åvägabringandet av förbättrade förhållanden i avseende å arbetarnas hälsa och säkerhet är det önskvärt, att inspektionen tid efter annan rådgör med representanter för arbetsgivarnas och arbetarnas organisationer om de för nämnda ändamåls vinnande bästa åtgärderna.

IV. Inspektörernas rapporter.

21) Periodiska rapporter över inspektionstjänstens resultat och verksamhet, avfattade enligt bestämd plan, böra av inspektörerna avgivas till den centrala myndigheten, och bör denna myndighet i en årsrapport, offentliggjord så skyndsamt som möjligt och i varje fall inom ett år från slutet av det år densamma avser, framlägga en översikt över de uppgifter, inspektörerna meddelat; kalenderåret bör enhetligt läggas till grund för dessa rapporter.

22) Nämnda årsrapport bör innehålla en förteckning å de lagar och förordningar rörande reglering av arbetsförhållandena, vilka utfärdats under det år, rapporten avser.

23) I årsrapporten böra likaledes intagas sådana statistiska översikter, som erfordras för att giva alla upplysningar rörande inspektionens organisation och verksamhet samt de resultat, som uppnåtts av densamma. De meddelade uppgifterna böra såvitt möjligt lämna upplysning om:

a) organisation och sammansättning av inspektionstjänstens personal;

b) antalet anläggningar, som äro underkastade här åsyftade lagar och förordningar, fördelade efter industrigrupper och med angivande av antalet sysselsatta arbetare (män, kvinnor, unga personer och barn);

c) antalet inspektionsbesök, ägnade varje kategori av anläggningar, med angivande av antalet arbetare, som sysselsättas i de inspekterade anläggningarna (det antal som konstaterats vid första besöket under året) och av antalet anläggningar, som inspekterats mer än en gång under årets lopp;

d) antalet och beskaffenheten av de förseelser mot lagar och förordningar, som dra-

gits inför vederbörande myndigheter, samt antalet och arten av de fällande domar, som avkunnats av myndigheterna;

e) antalet och beskaffenheten av samt orsaken till de olycksfall och yrkessjukdomar, fördelade efter olika slag av anläggningar, som gjorts till föremål för anmälan.

Å konferensen behandlades såsom vanligt även ett antal förslag till resolutioner rörande olika ämnen. Såsom stående i samband med ovan refererade rekommendation må först återgivas följande två under rekommendationens utskottsbehandling framlagda och sedermera enhälligt antagna resolutioner:

I. Med hänsyn till den vikt, som måste tillerkännas frågan om arbetets säkerhet, uppdrager konferensen åt internationella arbetsbyrån att företaga en utredning rörande de åtgärder, som i vissa länder redan vidtagits i syfte att genom nedsättning av försäkringspremierna eller på annat sätt uppmuntra till förbättrande av de hygieniska förhållandena och förminskande av antalet olycksfall.

II. Konferensen anmodar internationella arbetsbyrån att, på basis av årsberättelserna över yrkesinspektionstjänsten i de olika länderna, varje år avgiva en generalrapport, innehållande en översikt över de i samtliga stater vunna resultaten, ävensom att, till möjliggörande av exakt jämförelse, vid refererandet av de olika ländernas berättelser bemöda sig att iakttaga största möjliga likformighet, särskilt vid upprättandet av de statistiska tabellerna.

Bland övriga av konferensen antagna resolutioner böra måhända omnämnas *en* om utredning av frågan om automatiska kopplingsanordningar för järnvägsvagnar och om önskvärdheten i arbetarnas intresse av en internationell överenskommelse i ämnet, *en* om avskiljande för framtiden från arbetarfrågorna i allmänhet av frågor rörande sjömännens arbetsförhållanden och dessa frågors överlämnande till en särskild för dem sammankallad konferens samt *en* rörande förverkligandet i Saardistriktet beträffande arbetsförhållandena och arbetstiden av de lokala arbetarorganisationernas önskningar och de av nationernas förbund antagna principer.

Slutligen må nämnas, att liksom å föregående konferenssammanträden förekommo ett flertal frågor rörande olika staters representation å konferensen. Särskilt intresse väckte de anmärkningar, som framställdes mot sättet för utseende av det japanska resp. det italienska (fascistiska) arbetarombudet. Ingen av nu åsyftade anmärkningar vann emellertid för diskvalificering erforderlig majoritet.

Internationella socialstatistiska konferensen i Genève.

Berättelse avgiven till statsrådet och chefen för kungl. socialdepartementet av ombudet för Sverige, tf. byråchefen Bertil Nyström.

Anledningen till konferensens sammankallande. Den internationella arbetsbyrån har till uppgift bl. a. att samla och sammanställa statistiska och andra uppgifter rörande arbetsförhållandena i olika länder samt att tillhandahålla upplysningar i dylika ämnen åt de länder, vilka i likhet med vårt eget äro medlemmar av den internationella arbetsorganisationen. Under den världskris, som delvis ännu råder, har det ofta befunnits påkallat för byrån att söka jämföra arbetslöshetsfrekvensen i olika länder, liksom upprepade förfrågningar inkommit rörande lönenivån inom olika yrken i skilda stater. Det befanns emellertid, att det på den officiella statistikens nuvarande utvecklingsgrad icke var möjligt att exakt besvara en sådan fråga som om arbetslösheten var större i Förenta staterna än i Storbritannien eller om en murare i Berlin hade det bättre eller sämre än hans yrkesbroder i Wien. Vidare hade genom fredspakten tillkommit åtskilliga nya stater, vilka omedelbart upprättat socialstatistiska byråer, men för dessas verksamhet voro i behov av att tillgodogöra sig andra länders erfarenhet på detta område.

Med hänsyn till nu berörda omständigheter framkom inom internationella arbetsbyrån tanken på att sammankalla en konferens av personer, vilka i ledande ställning hade att taga befattning med de olika ländernas socialstatistik, i syfte att diskutera de problem, som voro förenade med utarbetandet av dylik statistik, samt om möjligt överenskomma om vissa enhetliga metoder och beräkningsgrunder i syfte att göra socialstatistiken bättre jämförbar, vad beträffar olika länder och näringsgrenar.

När arbetsbyråns styrelse i april 1923 var samlad till sin adertonde session, framlades denna fråga av byråns direktör Albert Thomas. Han tänkte sig närmast, att konferensen skulle avhandla följande sex frågor:

a) Klassificering av näringsgrenar och yrken med hänsyn till socialstatistikens behov.
b) Statistik över arbetstillgång och arbetslöshet.
c) Statistik över arbetslöner och arbetstid.
d) Statistik över levnadskostnader och detaljpriser.
e) Statistik över strejker och lockouter.
f) Statistik över olycksfall i arbete.

Styrelsen fann emellertid detta arbetsprogram vara väl vidlyftigt och ansåg den ifrågasatta konferensen kunna förväntas giva bättre resultat, om dess arbete inskränktes till att avse allenast de under a), c) och f) upptagna spörsmålen. Av dessa vore frågan om en mera enhetlig yrkesgruppering av den största betydelse, då en sådan måste ligga till grund för alla olika slag av socialstatistik och det därför vore av synnerlig vikt att söka åstad-

komma någon utveckling i riktning mot internationell enhetlighet på detta område. Även löne- och arbetstidsstatistiken erhåller alltjämt ökad betydelse, men internationella jämförelser mellan tillgängliga uppgifter av detta slag erbjuda för närvarande mycket stora svårigheter, vilka till väsentlig del skulle övervinnas, om konferensen kunde ena sig om vissa allmänna principer för åstadkommande av dylik statistik. Den tredje punkten däremot, nämligen olycksfallsstatistiken, var av ganska speciell natur, och anledningen till dess upptagande på programmet låg i huvudsak däruti, att den socialstatistiska konferensen skulle sammanträda omedelbart efter avslutandet av den internationella arbetsorganisationens till den 22 oktober 1923 sammankallade femte konferens, vilken, såsom ägnad åt frågorna om yrkesinspektionens verksamhet och utveckling, kunde förväntas på olycksfallsstatistikens område räkna många sakkunniga, vilka eventuellt kunde vara villiga att jämväl medverka vid den efterföljande socialstatistiska konferensen.

Vid sin nittonde session (juli 1923) fattade arbetsbyråns styrelse beslut om att till den 29 oktober s. å. sammankalla en socialstatistisk konferens med nu angivna arbetsprogram. I samband därmed utfärdades inbjudningar till regeringarna i de till internationella arbetsorganisationen anslutna staterna att utse representanter vid nämnda konferens. Med anledning härav uppdrog Kungl. Maj:t åt t. f. byråchefen i socialstyrelsen Bertil Nyström att i egenskap av ombud för Sverige deltaga i konferensens arbeten.

Konferensens öppnande och arbetsordning. Vid konferensens öppnande i Genève på utsatt dag befunnos tillhopa 33 länder vara representerade med ett 50-tal ombud. I sitt hälsningsanförande framhöll direktör Thomas, att en god internationell arbetsstatistik vore den nödvändiga grundvalen för en internationell arbetslagstiftning. Han betonade vidare konferensens direkt praktiska syfte, nämligen att verka för bättre jämförbarhet mellan de olika ländernas socialstatistik. I fråga om konferensens natur framhölls, att densamma, ehuru bestående av ombud för de särskilda staterna, borde betraktas som en expertkonferens, vars resolutioner vore att anse som meningsyttringar av sakkunniga, avsedda att framläggas för arbetsbyråns styrelse, vilken hade att besluta om eventuella åtgärder i anledning av desamma. Huru ett visst lands ombud uttalade sig eller röstade, kunde sålunda ej anses medföra något som helst ansvar eller förpliktelse för vederbörande uppdragsgivare, varför det ansågs lämpligare att vid voteringar tillerkänna en röst åt varje representant än en åt varje nation.

Till konferensens president utsågs generalsekreteraren i belgiska industri- och arbetsministeriet Armand Julin. Denne gav i ett längre hälsningsanförande en allmän överblick över socialstatistikens utveckling och nuvarande ståndpunkt i metodiskt avseende. I slutet av sitt tal underströk han konferensens direkta praktiska syfte, nämligen att söka utfinna lämpliga medel och metoder för att åstadkomma bättre jämförbarhet mellan de olika ländernas socialstatistik. Häruti hade man ett direkt skiljemärke gent emot det internationella statistiska institutet, som på sitt nyligen avhållna sam-

manträde i Bryssel delvis behandlat likartade ämnen, ty institutet vore en fri vetenskaplig sammanslutning utan någon officiell karaktär.

På presidentens förslag uppdelade sig därefter konferensen på trenne kommittéer, nämligen (A) för yrkesgrupperingen, (B) för lönestatistiken och (C) för olycksfallsstatistiken. Kommittéerna A och B skulle sammanträda på olika tider i avsikt att möjliggöra för intresserade att deltaga i bådaderas arbete. Såsom grundval för kommissionernas överläggningar tillhandahöllos trenne inom internationella arbetsbyrån utarbetade rapporter, vilka, förutom vissa nedan närmare behandlade resolutionsförslag, innehöllo jämförande översikter över yrkesgrupperingen, lönestatistiken och olycksfallsstatistiken i olika länder. Dessa publikationer förelågo i korrekturtryck i avsikt att möjliggöra eventuella rättelser och tillägg från vederbörande statsrepresentanters sida, vilka ändringar tillika med konferensens beslut skulle intagas i den slutliga editionen.

Kommittén rörande yrkesgrupperingen (*A*). Denna kommitté, som till ordförande utsåg direktören för brittiska arbetsministeriets statistiska avdelning J. Hilton, höll långvariga sammanträden under de närmast följande dagarna. Till grund för överläggningarna lågo vissa inom arbetsbyrån uppgjorda resolutionsförslag, vilka närmare motiverades och förtydligades av t. f. chefen för byråns vetenskapliga sektion d:r Pribram. Förslagen gingo i första hand ut på, att klassifikationen efter näringsgrenar skulle särhållas från den efter yrken. I fråga om den förstnämnda borde i första hand utskiljas tre huvudgrupper, nämligen:

A. Råvaruproduktion (jordbruk, gruvdrift m. m.).

B. Förädlingsindustri.

C. Tjänster (transport och kommunikationer, handel och penningrörelse, förvaltning och försvar, fria yrken, husligt arbete och personlig tjänst).

När det gällde att vidare uppdela tillverkningsindustrien, ansågs icke kunna läggas till grund en enda princip, vare sig det nu vore råmaterialets art, arbetsprocessens natur eller produktens art, utan måste klassificeringen grundas på en kombination av tvenne, eventuellt samtliga tre principer. I enlighet härmed hade av byrån förslagsvis uppgjorts ett industrischema, omfattande följande sexton grupper:

1) träindustri
2) möbelfabrikation
3) metallindustri
4) maskinindustri
5) tillverkning av fartyg och fordon
6) tegel-, lervaru- och glasindustri
7) byggnadsverksamhet
8) gas-, elektricitets- och vattenverk
9) kemisk industri
10) textilindustri
11) beklädnadsindustri
12) läder-, hår- och gummivaruindustri
13) närings- och njutningsämnesindustri
14) pappers-, bokbinderi- och boktryckeriindustri
15) tillverkning av vetenskapliga och musikinstrument, ur samt arbeten av ädla metaller och stenar
16) annan tillverkningsindustri

För särskilda ändamål kunde lämpliga undergrupper inpassas i detta schema, liksom länder, som av administrativa eller andra skäl icke skulle befinnas villiga att uppgöra en industrigruppering efter nu föreslagna linjer.

åtminstone borde upptaga dylika undergrupper, vilka kunde omgrupperas efter nyss antydda grunder och därigenom möjliggöra internationella jämförelser.

I fråga om klassificeringen efter yrken föreslog arbetsbyrån, att även i detta fall företaget så vitt möjligt skulle läggas till grund och de inom varje sådant sysselsatta därefter grupperas efter sina personliga yrken med så stor detaljering, som krävdes för tillgodoseende av statistikens ändamål i varje särskilt fall. I samband härmed uttalades önskvärdheten av en internationell överenskommelse i syfte att definiera typiska arbetarkategorier inom de viktigaste industrigrenarna.

Under diskussionen om arbetsbyråns resolutionsförslag, vilka borde fattas såsom avseende ej blott den egentliga socialstatistiken utan även annan personstatistik, i första hand den för så mycken annan statistik grundläggande folkräkningen, framhölls nödvändigheten av att bestämt skilja mellan å ena sidan en klassificering efter näringsgrenar i syfte att gruppera yrkesutövarna efter den allmänna arten av den industri, som utövades av det företag, där de voro anställda, å den andra en gruppering efter individuella yrken, åsyftande att klassificera yrkesutövarna efter deras speciella sysselsättningar. Häremot anfördes emellertid, att klassificeringen efter yrke numera vore i viss mån gammalmodig, enär i det moderna näringslivet funnos många arbetarkategorier, t. ex. hantlangare och maskinpassare, vilka svårligen kunde tillerkännas något bestämt yrke och vilka det därför var nödvändigt att klassificera med utgångspunkt från deras sysselsättning inom särskilda industrier. Med hänsyn härtill hade framkommit ett nytt system, vilket kombinerade en gruppering av de särskilda näringsgrenarna med en yrkesklassificering inom varje näringsgren. Rörande dessa principer vanns snart enighet, men däremot gingo meningarna betydligt i sär i fråga om deras praktiska tillämpning i en internationell yrkesgruppering. Detta gällde dock mindre i fråga om de stora huvudgrupperna, vilka mer eller mindre utpräglade återfinnas i så gott som alla länders yrkesschemata, än beträffande den mera detaljerade klassificeringen efter näringsgrenar. Härvid befanns, att djupgående skiljaktigheter förefunnos ej blott mellan de olika länderna utan även inom många av dessa, så till vida som olika ämbetsverk och institutioner för sina speciella syften använde sig av olika system för yrkesgruppering. Att härvidlag bringa enhetlighet genom beslut av en internationell konferens vore knappast möjligt, i synnerhet som svårigheterna för en internationell standardisering på detta område väl belystes genom den ringa framgången med Bertillons av det internationella statistiska institutet år 1893 gillade och rekommenderade systematiska yrkesgruppering. Att söka åstadkomma ett logiskt och allmängiltigt system på förevarande område vore, åtminstone för ögonblicket, knappast nödigt för konferensen med hänsyn till dess direkta praktiska syfte, enär på socialstatistikens område den internationella jämförbarheten mindre hindrades genom skiljaktiga yrkesgrupperingar än genom förefintligheten av ett stort antal »gränsfall», vilka i det ena landet fördes på den ena, i det andra

på den andra sidan och därigenom gjorde till synes enhetliga konkreta yrkesgrupper i verkligheten skäligen ojämförbara. För att bringa rättelse härvidlag kunde man med fördel tillämpa ett system motsvarande det, som sedan år 1913 fungerat beträffande den internationella handelsstatistiken, nämligen att varje stat behöll sitt nationella klassificeringssystem, men därjämte meddelade en sammanfattning av sin statistik under vissa internationellt överenskomna rubriker. För ändamålet krävdes blott att arbetsbyrån i samråd med nationernas förbunds sekretariat, internationella statistiska institutet och andra på området sakkunniga och intresserade institutioner upprättade en alfabetiskt ordnad lista, upptagande exempelvis 200 eller 300 viktiga och i flertalet länder företrädda industrier. Därefter kunde förteckningen översändas till de olika staternas regeringar med anhållan att ombesörja, att såsom tillägg till den nationella socialstatistiken meddelades en sammanfattning, uppställd i enlighet med rubrikerna i ifrågavarande lista.

Härom vanns efter hand enighet, och kommissionens arbetsresultat sammanfattades i följande förslag till resolution:

1. Yrkesutövare böra i första hand grupperas med hänsyn till den näringsgren, i vilken de äro sysselsatta, och inom varje näringsgren kunna de vidare uppdelas efter yrkesspecialitet. När det icke är möjligt att göra denna dubbla uppdelning tillräckligt detaljerad för att angiva totalantalet arbetare inom varje mera typisk yrkesspecialitet, är det nödvändigt att göra en andra uppdelning av alla yrkesutövare med hänsyn till deras yrkesspecialitet, så att för jämförelse finnas tillgängliga två olika uppdelningar av yrkesutövarna, nämligen a) efter näringsgrenar och b) efter yrkesspecialiteter.

2. Näringsgrenarna böra uppdelas i följande huvudgrupper:

A. Råvaruproduktion.

Jordbruk, boskapsskötsel, skogsbruk, jakt, fiske etc.
Gruv- och stenindustri etc., d. v. s. *brytning av malmer och mineral.*

B. Förädlingsindustri.

Tillverkningsindustrier, d. v. s. förädling av råvaror samt byggnad av hus och vägar, ävensom reparation av färdigfabrikat.

C. Tjänster.

Transport och kommunikationer.
Handel och penningrörelse.
Förvaltning och försvar.
Fria yrken.
Avlönat husligt arbete och personlig tjänst.
Tillhandahållande av kost och logi.

3. Vid uppdelning av tillverkningsindustrierna skall företaget, betraktat som en teknisk enhet, läggas till grund.

4. *I avsaknad av en enhetlig industri- och yrkesgruppering och såsom förberedelse* för en dylik klassificering böra de i de olika länderna använda näringsgrupperna uppdelas i undergrupper på sådant sätt, att särskilda uppgifter alltid kunna erhållas rörande ett tillräckligt stort antal av de näringsgrenar, som äro upptagna på en provisorisk, i alfabetisk ordning upprättad förteckning, vilken skall utarbetas av internationella arbetsbyrån efter samråd med sådana statistiska ämbetsverk och organisationer, vilka kunna lämna värdefull medverkan vid detta arbete.

5. *I och för internationella jämförelser är det önskvärt, att varje land publicerar* noggranna definitioner beträffande de yrkes- och industribeteckningar samt andra termer, som inom landet mera allmänt komma till användning inom socialstatistiken.

Kommittén rörande lönestatistiken (*B*). Denna kommitté, vars arbete försiggick parallellt med den föregåendes, valde till ordförande M. Huber, direktör vid franska statistiska centralbyrån (statistique générale). Till grund för kommitténs arbete låg den inom arbetsbyrån utarbetade rapporten rörande de metoder, som i olika länder kommit till användning vid upprättande av statistik över löner och arbetstid. Arbetsbyråns ställning till frågan utvecklades närmare utav en av dess tjänstemän, mr J. H. Richardson, vilken särskilt underströk de svårigheter, som mött byrån i dess försök att sammanställa resultaten av de olika ländernas lönestatistik. Han exemplificerade detta genom förhållandena inom metall- och maskinindustrien, beträffande vilken vissa länder meddelade lönesatser per timme eller vecka för olika yrkesspecialiteter, såsom svarvare, modellsnickare, gjutare och hantlangare, medan andra publicerade uppgifter om arbetsförtjänster för större grupper, exempelvis yrkesutbildade och icke yrkesutbildade arbetare, eller ock för alla kategorier tillsammantagna. För att bringa rättelse härvidlag framlade arbetsbyrån ett förslag till resolution, enligt vilket beträffande varje land borde meddelas:

1) gällande lönesatser (per timme eller vecka) och normala arbetstimmar för typiska kategorier av tidavlönade arbetare;

2) faktiska arbetsförtjänster och utgjorda arbetstimmar för typiska arbetarkategorier, särskilt ackordsavlönade sådana; samt

3) indextal för reallönen, grundade på sammanställningar av nominallöner och levnadskostnader.

Såsom härav framgår, hade arbetsbyrån närmast haft för ögonen den dynamiska lönestatistiken, vilken avser att på grundval av mera summariska uppgifter giva en bild av lönenivåns förskjutningar inom olika länder och för olika arbetargrupper. Under de senaste årens våldsamma förändringar med avseende på penningvärde och ekonomiska konjunkturer har också denna del av lönestatistiken avgjort trätt i förgrunden. I den mån man, åtminstone för vissa länders vidkommande, lyckats återvända till mera stabila förhållanden, har emellertid jämväl åter börjat beaktas den statiska lönestatistiken, vilken avser att genom en »lönecensus» eller annan dylik omfattande och ingående undersökning giva en detaljerad bild av löneuppbyggnaden inom en viss näringsgren eller näringslivet överhuvud vid ett visst givet tillfälle. Vid diskussionen inom kommittén framhävdes också detta, och föreslogs det i enlighet härmed, att arbetsbyråns »minimiprogram» borde utökas medelst ett »maximiprogram», vilket skulle representera det ideal socialstatistiken i de olika länderna borde eftersträva att förverkliga. Efter mycken diskussion vanns inom kommittén majoritet för nämnda synpunkter, vilka togo sig uttryck i följande av kommittén framlagda förslag till resolution:

Detaljerad statistik över lönesatser och faktiska arbetsförtjänster samt över normala och verkliga arbetstimmar bör insamlas och publiceras i varje land så ofta som möjligt, under hänsynstagande till de särskilda omständigheter och villkor, som föreligga i varje särskilt fall. I syfte att underlätta internationella jämförelser böra vederbörande myndigheter i varje land härvid, så vitt möjligt, följa nedanstående principer:

1. Med regelbundna mellanrum och åtminstone en gång om året böra publiceras uppgifter om:

a) lagstadgade minimilöner,
b) lönesatser fastställda genom kollektivavtal,
c) lönesatser, som godkänts av arbetsgivar- och arbetarorganisationer för typiska arbetarkategorier.

2. För att erhålla en uppfattning om löneutvecklingens allmänna riktning böra med kortare mellantider publiceras uppgifter rörande arten och storleken av samtliga de förändringar, som uppkomma genom ändringar av de lagstadgade minimilönerna eller genom överenskommelser mellan arbetsgivare och arbetare. Särskilda uppgifter böra lämnas angående förändringar beträffande den normala arbetstiden samt rörande stycklönernas nivå.

3. Med jämna mellanrum, dock minst en gång om året, böra för var och en av de viktigaste näringsgrenarna angivas de faktiska medelförtjänsterna och den verkliga arbetstiden under ett år eller annan typisk tidsperiod, allt på grundval av uppgifter lämnade av representativa arbetsgivare eller företag.

4. På grundval av ovannämnda uppgifter böra framräknas indextal i syfte att utvisa, i vilken riktning de nominella lönesatserna och de faktiska arbetsförtjänsterna förändrats. Indextal för lönernas köpkraft böra också uträknas genom att jämföra förändringarna i de faktiska arbetsförtjänsterna med levnadskostnadernas förändringar, varvid nödiga åtgärder böra vidtagas för att säkerställa full jämförbarhet mellan de båda serierna av uppgifter.

De vid indexberäkningarna använda absoluta lönesiffrorna skola för varje fall angivas.

5. Med mindre täta mellanrum böra utföras allmänna löneundersökningar, varvid uppgifter skola införskaffas ur företagens avlöningslistor i avsikt att utröna lönesatser och faktiska arbetsförtjänster under en typisk arbetsvecka. Uppgifterna böra publiceras med fördelning efter näringsgrenar, geografiska områden, yrkesspecialiteter och kön samt med särskiljande av vuxna och minderåriga arbetare.

Intill dess att ovannämnda principer kommit i tillämpning i de olika länderna, bör den av dem publicerade statistiken över löner och arbetstid såsom ett minimum omfatta:

a) gällande lönesatser (per dag eller vecka) och normala arbetstimmar för typiska kategorier av tidlönsarbetare samt med jämna mellantider även medellöner, vägda med hänsyn till det antal arbetare uppgifterna avse, såväl för dessa kategorier var för sig som för dem alla tillsammantagna;

b) faktiska arbetsförtjänster (vid full sysselsättning) samt verkliga arbetstimmar för typiska arbetarkategorier, i synnerhet sådana med ackordsarbete; denna statistik skall upprättas för vissa representativa tidsperioder åtminstone en gång om året;

c) indextal för reallöner, beräknade på grundval av sådana för nominallöner och levnadskostnader.

Kommittén för olycksfallsstatistiken (*C*). Denna kommitté, vilken till ordförande utsåg vice direktören i schweiziska olycksfallsförsäkringsanstalten d:r Bohren, hade såsom grundval för sina överläggningar arbetsbyråns rapport angående olycksfallsstatistikens ställning i metodiskt avseende i olika länder. Under diskussionen framhölls, att statistiken över olycksfall i arbete i första hand skulle giva en analys av olycksfallens orsaker, i syfte att i görligaste mån söka förebygga dessa, samt vidare söka bestämma och mäta olycksfallsrisken, varvid man ej borde inskränka sig till att allenast registrera olycksfallens frekvens genom att sätta antalet inträffade olycksfall i procent av antalet årsarbetare, utan ock, såsom f. n. sker i vissa stater i Nordamerika och i Sverige, »väga» olycksfallen efter deras svårhetsgrad genom att som riskmått använda antalet förlorade arbetsdagar per årsarbetare. På grund av olik-

heten hos de lagar, som i de olika länderna reglera arbetarolycksfallsförsäkringen och vilka det åtminstone för närvarande vore omöjligt att ändra, vore emellertid skäligen trånga gränser dragna för olycksfallsstatistikens internationella standardisering.

Kommitténs rekommendationer i fråga om olycksfallsstatistiken ur internationell synpunkt sammanfattades i följande resolutionsförslag:

I. Klassificering av olycksfall i arbete. Olycksfall inom industriellt arbete skola klassificeras efter den näringsgren, inom vilken den skadade arbetaren var sysselsatt, efter skadans orsak, efter arbetsoförmågans utsträckning och grad samt efter skadans art och lokalisering till olika kroppsdelar.

A) Klassificeringen efter näringsgrenar skall ske i enlighet med den lista, som omnämnes i punkt 4 av resolutionen angående yrkes- och industrigrupperingen, men upptaga sådana undergrupper, att därigenom särskild hänsyn kan tagas till industrier med relativt hög olycksfallsfrekvens.

B) Klassificeringen av olycksfall efter skadans orsak skall så långt som möjligt överensstämma med nedanstående tablå, men med sådana undergrupper, som kunna anses nödvändiga:

1) Maskiner
   a) motorer
   b) transmissioner
   c) hissar, kranar o. a. luftverktyg
   d) arbetsmaskiner
2) Transport
   a) järnvägar
   b) fartyg
   c) andra fordon
3) Explosiva och eldfarliga ämnen
4) Giftiga, heta och frätande ämnen
5) Elektrisk ström
6) Fall (personers)
7) Halkning och stötar mot föremål
8) Nedfallande föremål
9) Ras och sammanstörtande
10) Hantlangning utan maskiner
11) Handverktyg
12) Djur
13) Övriga orsaker

C) Vid klassificering av olycksfallen efter arbetsoförmågans omfattning och grad bör åtskillnad göras mellan olycksfall med och utan dödlig utgång samt mellan övergående skada och varaktig arbetsoförmåga (invaliditet).

Övergående arbetsoförmåga skall klassificeras efter skadans varaktighet, varvid i enhetlighetens syfte bör användas följande gruppering:

1) 2 veckor eller därunder
2) över 2 veckor t. o. m. 4 veckor
3) » 4 » » 13 »
4) » 13 » » 6 mån.
5) över 6 mån. t. o. m. 1 år
6) » 1 år » 2 »
7) » 2 » » 3 »

Varaktig arbetsoförmåga skall uppdelas efter invaliditetsgraden, och bör i förenhetligande syfte användas följande gruppering:

1) Under 20 % invaliditet
2) 20 % intill 40 % invaliditet
3) 40 % » 60 % »
4) 60 % intill 80 % invaliditet
5) 80 % » 100 % »
6) 100 % invaliditet

Vid klassificeringen skall invaliditeten räknas från den dag, då den fastställts som sådan.

D) Skadans lokalisering måste noga skiljas från skadans art. Den mest praktiska klassificeringen är i enlighet med den vanliga anatomiska uppdelningen av kroppen, nämligen:

1) huvud
2) bål
3) övre extremiteter
4) nedre extremiteter
5) hela kroppen eller större delen därav

Var och en av dessa grupper kan, om så behöves, uppdelas ytterligare.

E) Skadans art skall rubriceras som följer:

1) kontusioner och skrubbsår
2) bränn- och skållskador
3) skakning (av fall eller stöt)
4) hugg- och slitsår
5) sticksår
6) amputering
7) vrickning
8) brott
9) sträckning
10) kvävning
11) drunkning
12) övriga skador

Anm. Vid publicering av ovanstående statistik bör en not tilläggas med följande upplysningar:

1. Lagstiftningens omfattning.
2. Försäkringssystem (tvångs- eller frivillig försäkring).
3. De därunder innefattade olycksfallens art.
4. Sättet för rapporteringen av olycksfallen och för uppställningen av statistiken.
5. Kortfattad redogörelse för de till de skadade eller deras familjemedlemmar utgående ersättningarna.

I länder, där yrkessjukdomar betraktas som olycksfall, böra sådana fall om möjligt redovisas särskilt i tabellerna.

II. Olycksfallsfrekvens. I och för jämförelser mellan olika industrier och länder är det av stor vikt att uträkna frekvenstal (frequency rates) och svårhetstal (severity rates).

a) Frekvenstalen skola om möjligt uträknas genom att antalet olycksfall (multiplicerat med 100 000) divideras med antalet arbetstimmar.

b) Svårhetstalen skola å liknande sätt beräknas genom att dividera antalet förlorade arbetstimmar (multiplicerade med 100 000) med hela antalet arbetstimmar.

Där praktiska svårigheter hindra uträkningen av antalet arbetstimmar, kan detta tal ersättas med antalet årsarbetare (d. v. s. antalet arbetsdagar dividerat med 300) eller det medelantal arbetare, som mest lämpar sig för ifrågavarande lands eller industris ekonomiska och sociala förhållanden.

Rekommendation.

Det hemställes, att de länder, i vilka olycksfallsersättningen utbetalas i form av pensioner, ville, i syfte att möjliggöra utarbetandet av vissa sammanställningar i ämnet genom internationella arbetsbyrån, meddela nödiga detaljuppgifter rörande dödlighetsförhållandena bland genom olycksfall skadade personer i syfte att möjliggöra ett fastställande av, i vilken grad dödligheten påverkas av pensionstagarens ålder, av den tid som förflutit efter läkarbehandlingens avslutande, samt utav graden av vederbörandes arbetsförmåga.

Konferensens avslutande. Vid konferensens andra plenarsammanträde, som avhölls den 2 november, antogos ovan meddelade trenne resolutionsförslag i så gott som oförändrat skick. Konferensen gjorde vidare, på förslag av denna statistiks upphovsman mr Hilton, en hemställan om, att den av brittiska arbetsministeriet fr. o. m. juli 1923 utarbetade jämförande statistiken över löner och levnadskostnader i olika länders huvudstäder skulle fr. o. m. 1924 års ingång överflyttas till internationella arbetsbyrån, vilken därför från ifrågavarande länders statistiska ämbetsverk borde regelmässigt tillställas motsvarande primäruppgifter, som brittiska arbetsministeriet dittills erhållit.

I sitt avslutningsanförande framhöll konferensens president de framsteg, som de nu fattade resolutionerna kunde anses innebära i riktning mot ökad användbarhet av de särskilda ländernas socialstatistik för den internationella

arbetsstatistiken och därigenom för det internationella arbetslagstiftningsarbetet. Han framhöll dock, att det fanns många grenar av socialstatistiken, som nu icke kunnat bliva föremål för diskussion, i första hand levnadskostnadsstatistiken, vilka vore på det närmaste förknippade med lönestatistiken, och uttalade den förhoppningen, att internationella arbetsbyrån inom icke alltför lång tid måtte sammankalla en ny socialstatistisk konferens för behandling av dessa frågor.

Direktör A. Thomas förklarade sig dela denna mening och lovade att vid lämpligt tillfälle bringa saken inför arbetsbyråns styrelse. I samband härmed framförde han byråns tack till konferensen för dess intresserade arbete och värdefulla arbetsresultat samt uttryckte sin förhoppning, att det måtte bliva möjligt att bringa konferensens resolutioner i tillämpning med avseende på de särskilda ländernas statistik, varvid han hoppades på aktiv medverkan av konferensens medlemmar, var i sitt land.

Sjukförsäkringsfrågan.

Genom remiss den 14 september 1923 hade Kungl. Maj:t anbefallt kommitténs för socialförsäkringens organisation arbetsutskott att avgiva yttrande över Sveriges allmänna sjukkassaförbunds skrivelse den 8 september 1923, angående vidtagande av åtgärder för framläggande så snart ske kan av förslag till en vidare utveckling och slutlig lösning av den sociala sjukförsäkringen i vårt land. Arbetsutskottet har med anledning härav i underdånig skrivelse den 2 november 1923 anfört följande:

Kommitténs uppdrag avser att framlägga förslag till förenklade och om möjligt enhetliga grunder för hela socialförsäkringen, försåvitt nu föreligga lagar eller lagförslag, ävensom att i samband därmed verkställa en revision av grunderna för den nuvarande lagstiftningen i samband med en lösning av sjukförsäkringsfrågan. Det arbete, som av kommittén igångsatts för utredning av dessa spörsmål, måste emellertid efter någon tid undanskjutas på grund av det kommittén sedermera lämnade uppdraget att först avgiva förslag till anordningar för nedbringande av riksförsäkringsanstaltens och pensionsstyrelsens administrationskostnader. I sistberörda hänseende avgav kommittén yttrande den 25 oktober 1922. Sedermera har Kungl. Maj:t genom beslut den 24 november 1922, under uttalande att arbetet inom kommitténs arbetsutskott borde fortgå, förklarat, att sammanträde med kommitténs ledamöter i övrigt icke skulle hållas utan Kungl. Maj:ts särskilda medgivande.

I sin ovan nämnda skrivelse den 25 oktober 1922 uttalade kommittén, att möjligheterna att skapa en enhetlig socialförsäkring och i samband därmed erforderlig decentralisation av dess arbetsuppgifter vore i väsentlig mån betingade av genomförandet av en social sjukförsäkring. Även om omarbetning av gällande lagstiftning i sådant syfte skulle kunna ske utan samband med en lösning av frågan om sjukförsäkringen, skulle dock resultatet härav sannolikt bliva föga givande ur såväl ekonomisk som organisatorisk synpunkt. Tidpunkten för genomförande av en sådan sjukförsäkringslagstiftning vore emellertid i främsta rummet beroende av möjligheten att pålägga såväl det allmänna som de enskilda samhällsmedlemmarna ökade kostnader för socialförsäkringen. Kostnadsproblemet för socialförsäkringen i dess helhet måste utredas och bedömas i ett sammanhang. Det bleve sedermera statsmakternas sak att taga ståndpunkt till, huruvida och när en fullständig och möjligast enhetlig socialförsäkring kunde genomföras i vårt land, eventuellt med en mindre omfattande, enklare och mindre kostsam lösning av sjukförsäkringsproblemet än den, som socialförsäkringskommittén tänkt sig. Ty att en lösning av sjukförsäkringsfrågan i en eller annan form ej kunde uppskjutas till en obestämd framtid, utan snarast möjligt måste komma till stånd syntes kommittén uppenbart, och detta så mycket mera, som i båda de nuvarande socialförsäkringsverkens arbete inginge — i en alltjämt stigande omfattning — uppgifter, vilka egentligen tillhörde sjukförsäkringen och som ej utan olägenhet kunde uppbäras av de nuvarande ämbetsmyndigheterna.

Kommittén anförde vidare, att den jämväl haft under övervägande, huruvida — som många syntes föreställa sig — man genom införandet av gemensamhet i de nuvarande socialförsäkringsverkens centrala och lokala organisation skulle kunna åstadkomma förenklingar och besparingar. Kommittén hade beträffande denna fråga kommit till den uppfattning, att det under nu rådande förhållanden icke skulle vara till någon fördel att sammanföra olycksfalls- och pensionsförsäkringen i en gemensam för-

valtning, som skulle handhava de båda försäkringarnas nuvarande sinsemellan mycket olikartade arbetsuppgifter. Även om man genom en dylik sammanslagning skulle vinna gemensamhet i vissa arbetsdetaljer, vore det dock föga sannolikt, att kostnadsbesparing härigenom skulle uppnås. Det torde snarare vara fara för, att det inom en så stor administration, som på detta sätt skulle skapas, bleve svårare att hålla arbetskostnaderna inom nuvarande gränser. Frågan om gemensamma såväl centrala som lokala förvaltningsorgan för socialförsäkringen kunde enligt kommitténs mening få sin lösning först i sammanhang med socialförsäkringen i dess helhet.

I detta sammanhang får arbetsutskottet vidare erinra om att, sedan socialförsäkringskommittén den 14 oktober 1919 avgivit sitt betänkande om och förslag till allmän sjukförsäkring, vilket förslag under 1920 underkastats en överarbetning, dåvarande chefen för socialdepartementet i sitt anförande till statsrådsprotokollet rörande statsverkspropositionen till 1921 års riksdag uttalade, att ifrågavarande förslag — alldeles oavsett det förhållande att någon utredning beträffande den blivande sjukförsäkringens inordnande i vår socialförsäkringsorganisation icke förelåge — icke kunde av ekonomiska och statsfinansiella skäl i dåvarande läge upptagas till prövning. Det kunde icke anses välbetänkt att under starkt nedåtgående konjunkturer, vilkas omfattning och varaktighet man icke kunde överskåda, fatta ett beslut, som skulle ikläda såväl det allmänna som de enskilda samhällsmedlemmarna mycket betydande utgifter. De ytterligare medel, som under sådana förhållanden kunde och borde ifrågakomma till användning på socialförsäkringens område, syntes i första hand böra avses till upprätthållande av redan förefintliga sociala skyddsanordningar. Vid avlåtande av statsverkspropositionen till 1922 års riksdag anförde dåvarande socialministern, att då de betänkligheter av ekonomisk och statsfinansiell natur, som föregående år anfördes mot sjukförsäkringslagens framläggande, nu måste vara ännu mycket starkare, frågan om ett definitivt ordnande av sjukförsäkringen i vårt land då icke kunde upptagas. Och i samband med statsverkspropositionen till 1923 års riksdag uttalades av vederbörande departementschef, att de skäl, som föregående år hindrat framläggande inför riksdagen av förslag om införande av allmän sjukförsäkring, fortfarande ägde oförminskad giltighet. Samtliga dessa yttranden hava av riksdagen lämnats utan erinran.

Av ovannämnda uttalanden att döma, torde utsikterna för att frågan om en utvidgning av socialförsäkringen under den närmaste framtiden skulle komma att av statsmakterna upptagas till prövning, icke vara synnerligen stora. Vid sådant förhållande har det icke ansetts påkallat och ej heller ändamålsenligt att planlägga och verkställa ytterligare utredningar i sådant syfte, för vilka arbetskrafter och kostnader i någon mera nämnvärd omfattning skulle behövt tagas i anspråk. Det har även ansetts vara förenat med svårigheter att i nuvarande ovissa läge, då möjlighet saknas att ens för den närmaste framtiden bilda sig en uppfattning om prisläge samt arbets- och inkomstförhållanden, söka utarbeta detaljerade förslag rörande särskilt sjukförsäkringen eller verkställa kostnadsberäkningar av mera bestående värde.

Styrelsen för Sveriges allmänna sjukkasseförbund uttalar i sin ovanberörda skrivelse, att den omständigheten, att något nytt förslag till sjukförsäkringsfrågans lösning ännu icke framlagts och icke heller torde vara att emotse under den närmaste framtiden, givit anledning till ett mycket starkt missnöje inom den svenska sjukkasserörelsen och tolkats som bevis på statsmakternas bristande intresse och förståelse för sjukförsäkringen, som dock utgjorde den viktigaste delen av socialförsäkringen. Och detta förhållande syntes styrelsen så mycket märkligare, som statsmakterna, även sedan förslaget till obligatorisk sjukförsäkring offentliggjorts, ansett sig oförhindrade att exempelvis i fråga om pensionsförsäkringen genomföra viktiga, högst avsevärda kostnader krävande förändringar. Det syntes nämligen uppenbart, att i den mån medel på detta sätt ansloges för utvidgningar och förbättringar på andra håll, i samma mån förminskades också utsikterna för genomförandet av en effektiv sjukförsäkring. Sjukkasseförbundets styrelse beaktade visserligen tillfullo, att den nuvarande depressionsperioden icke lämpade sig för ett omedelbart genomförande av en lagstiftning, som skulle

kräva betydande ekonomiska offer av den enskilde ej mindre än av det allmänna. Men det syntes å andra sidan styrelsen, som om det skulle vara möjligt att framlägga förslag, som utan att draga alltför stora kostnader likväl löste frågan om sjukförsäkringen visserligen icke fullständigt och uttömmande, men dock på ett i stort sett nöjaktigt sätt. Skulle åter — såsom man på sina håll torde mena — utarbetandet av förslaget till sjukförsäkringens ordnande anstå i avvaktan på kommande, ekonomiskt mera gynnsamma tider, vore fara värt, att sjukförsäkringen i den kamp om det allmännas intresse, som då med säkerhet kunde förutses, ånyo komme att få stå tillbaka för andra mera inflytelserika och mera högröstade intressen. Det nuvarande läget medförde emellertid även andra olägenheter. Under uppskovstiden hämmades och förlamades sålunda den frivilliga sjukkasseverksamhetens egen utveckling. Det vore ju endast naturligt, att sjukkasserörelsen under nuvarande förhållanden ställde sig i stort sett avvaktande, så mycket mera som staten funnit sig icke kunna öka, utan fastmer böra avsevärt minska sitt bidrag till den frivilliga sjukkasseverksamheten.

För egen del får arbetsutskottet framhålla följande.

Såväl i det ursprungliga som det överarbetade förslaget till obligatorisk sjukförsäkring förutsattes, att den frivilliga sjukkasseverksamheten skulle nödgas i väsentlig grad omlägga eller inskränka sin verksamhet. Det är under sådana förhållanden endast helt naturligt, att sjukkasseverksamheten i nuvarande ovissa läge finner sig hämmad i sin utveckling och anser angeläget att så snart som möjligt erhålla upplysning, huruvida det finnes några utsikter att planerna på en obligatorisk sjukförsäkring — i föreslagen eller mera inskränkt omfattning — komma att fullföljas eller om man måhända har för avsikt att föreslå andra vägar för sjukförsäkringsfrågans lösning.

På grund av vad ovan anförts, kan arbetsutskottet för sin del visserligen icke finna lämpligt att — innan riktlinjer i sådant avseende utarbetats och kunna till sina konsekvenser bedömas — lämna några utfästelser angående offentliggörande under arbetets gång av sådana förslag, som i sjukkasseförbundets skrivelse avses. Däremot anser arbetsutskottet, att ifrågavarande framställning borde föranleda en annan åtgärd, vilken måhända skulle vara av större betydelse för sjukkasseverksamheten.

Såväl socialförsäkringskommitténs ursprungliga förslag som det överarbetade förslaget till lag om sjukförsäkring hava utgått från, att denna försäkring skulle byggas på försäkringstvång. Beträffande denna fråga anförde nämnda kommitté, att erfarenheten från såväl utlandet som vårt eget land visserligen givit vid handen, att den frivilliga försäkringen förmått åstadkomma vida mera betydande resultat beträffande sjukförsäkringen än i fråga om övriga grenar av den sociala försäkringen och att till följd härav genomförandet av försäkringstvång i fråga om sjukförsäkringen icke alltid ansetts lika nödvändigt som i fråga om de övriga socialförsäkringsgrenarna. Efter hand hade emellertid i de flesta länder, i vilka dessa försäkringsfrågor kommit under behandling, den uppfattningen trängt igenom, att även sjukförsäkringen måste vila på principen om obligatorisk anslutning. Den frivilliga sjukförsäkringen hade även i de länder, exempelvis Danmark, där densamma nått en jämförelsevis stor utsträckning, dock visat sig brista i förmåga att vinna tillslutning hos just de befolkningslager, vilka i främsta rummet hade behov av de fördelar, som sjukförsäkringen beredde.

Arbetsutskottet delar denna uppfattning, att endast försäkringstvång kan medföra en slutgiltig och tillfredsställande lösning av en social sjukförsäkring.

Såsom förut framhållits, synes det dock med hänsyn till nu rådande ekonomiska förhållanden vara ofrånkomligt, att frågan om genomförande i vårt land av en allmän obligatorisk sjukförsäkring måste tillsvidare vänta på sin lösning och att — om man under väntetiden vill taga ett första steg mot detta mål — man sannolikt torde, när tidpunkten härför kan anses vara inne, få inskränka sig till en sjukförsäkring i endast begränsad omfattning med därefter successivt skeende utvidgningar, i den mån de allmänna ekonomiska förhållandena sådant medgiva. Det bör även erinras om att, sedan beslut om obligatorisk sjukförsäkring fattats, en icke oväsentlig tid måste för-

löpa, innan en sådan försäkring kan träda i kraft, på grund av de mycket omfattande organisatoriska förberedelser, som erfordras för densamma. Man måste under sådana förhållanden fråga sig, huruvida det kan ur allmänna synpunkter vara riktigt och klokt att låta den frivilliga sjukförsäkringen under en väntetid, som kanske kan bliva rätt avsevärd, vara fastlåst i sitt nuvarande läge, vilket, såsom sjukkasseförbundet framhållit, skulle innebära ett hämmande av och sannolikt även en tillbakagång i denna sjukförsäkrings utveckling. Ett sådant förhållande synes beklagligt med hänsyn till denna verksamhets av alla erkända samhälleliga betydelse.

Redan ur dessa synpunkter synes det vara angeläget, att statsmakterna ägna ökad uppmärksamhet åt sjukkasseverksamhetens utveckling.

Men det finnes även en annan sida av detta spörsmål, åt vilken enligt arbetsutskottets mening bör ägnas beaktande. Det kan ifrågasättas, om de helt visst i och för sig vägande skäl, som av socialförsäkringskommittén anfördes mot sjukförsäkringens byggande på frivillighetens grund, numera äro av samma betydelse, eller huruvida det icke skulle finnas möjligheter att vid en etappvis genomförd sjukförsäkring kunna i början bygga denna på den redan befintliga frivilliga sjukförsäkringen för att sedan efter hand övergå till en fullständigt genomförd, allmän obligatorisk sjukförsäkring.

Det synes arbetsutskottet angeläget, att dessa spörsmål, som nu icke torde kunna utan vidare besvaras, närmare utredas. Utredningen i detta avseende borde då bland annat inriktas på att undersöka möjligheterna för en koncentrering av sjukkasseverksamheten, tillämpning av mera enhetliga försäkringsvillkor och successiv utveckling av samarbetet med den övriga socialförsäkringen.

En sådan utredning skulle alltså avse endast en mera begränsad och jämförelsevis lätt överskådlig del av socialförsäkringsproblemet, och de förändringar, som på grund av densamma eventuellt skulle komma till stånd inom sjukkasseverksamheten, skulle bliva gagneliga icke blott för denna verksamhet i och för sig, utan sannolikt även underlätta genomförandet av en obligatorisk sjukförsäkring, när tidpunkten härför vore inne, hur än planen för denna komme att läggas. De undersökningar, som av arbetsutskottet redan verkställts, och de preliminära förslag, som därvid uppgjorts, rörande gemensamma lokala organ för en enhetlig socialförsäkring, torde kunna i icke oväsentlig grad underlätta den utredning, varom nu är fråga, liksom ock en sådan utredning bör komma att i icke ringa grad bidraga till klarläggande av socialförsäkringsproblemet i dess helhet.

I detta sammanhang får arbetsutskottet framhålla, att det givetvis icke är utskottets mening, att den sålunda ifrågasatta särskilda utredningen rörande lagstiftning för den frivilliga sjukkasseverksamheten skulle undanskjuta utredningen av själva huvudfrågan, uppgörandet av riktlinjer för en enhetlig socialförsäkring i vårt land.

Det bör vidare framhållas, att om kommittén efter verkställandet av en sådan utredning finner sig kunna tillstyrka en reformerad lagstiftning rörande den frivilliga sjukkasseverksamheten, så skulle en dylik lagstiftning, därest den bleve genomförd och om den, såsom meningen vore, ledde till en kraftig utveckling av den frivilliga sjukkasserörelsen, sannolikt komma att medföra, att man på en tidigare tidpunkt, än som eljest vore möjligt, kunde nå fram till en obligatorisk sjukförsäkring. De tillskott av allmänna medel, som skulle vara erforderliga för en sådan utvidgning, skulle — i motsats mot vad som bleve förhållandet vid en på en gång genomförd obligatorisk sjukförsäkring — komma att tagas i anspråk endast successivt i mån av ökad tillslutning till verksamheten. Men även om denna tillslutning bleve mycket stor — vilket ju i och för sig vore synnerligen önskvärt — skulle, därest rätten till statsbidrag för de frivilligt sjukförsäkrade hölles inom en lämplig inkomstgräns, det allmännas kostnader för densamma bliva jämförelsevis måttliga. Sjukförsäkringens stora kostnadsproblem skulle sålunda komma under statsmakternas prövning först på en senare tidpunkt. Förutsättningarna för frågans lösning skulle emellertid då sannolikt vara mera gynnsamma, om befolkningen haft tillfälle att på frivillig grund förvärva sig en betydligt mera vidgad erfarenhet om sjukförsäkringens fördelar. Slutligen torde man

vid ett sådant successivt genomförande av sjukförsäkringen även vinna fördelen av lämpligare och mjukare övergångsförhållanden för sjukkasseverksamheten.

På grund av vad ovan anförts anser arbetsutskottet det vara önskvärt, att frågan om en reformering av lagstiftningen om det frivilliga sjukkasseväsendet i vårt land i enlighet med de riktlinjer, som ovan antytts, upptages till prövning. En sådan utredning är, såsom av det föregående torde framgå, så nära förbunden med undersökningen av socialförsäkringsproblemet i dess helhet, att den torde kunna anses som ett led i densamma, och ämnar följaktligen utskottet, därest Kungl. Maj:t icke annorlunda förordnar, omedelbart upptaga arbetet med ifrågavarande utredning, vars resultat i så fall torde kunna framläggas redan under loppet av nästkommande år.

Arbetsutskottet vill till sist — med anledning av sjukkasseförbundets framhållande av att statsmakterna, även sedan förslaget till obligatorisk sjukförsäkring offentliggjorts, ansett sig oförhindrade att genomföra utvidgningar i fråga om pensionsförsäkringen — erinra om, att den år 1921 beslutade förhöjningen av pensionstilläggen icke sträckte sig så långt, att de pensionstillägg, som komma att utgå enligt de nya grunderna, om hänsyn tages till penningvärdets nedgång, nu hava det värde, som pensionstilläggen ägde vid försäkringens genomförande år 1913.

Då sjukkasseförbundet vidare såsom en orsak till att sjukkasserörelsen under nuvarande förhållanden ställde sig i stort sett avvaktande, framhållit, att staten icke ökat, utan fastmera minskat sitt bidrag till den frivilliga sjukkasseverksamheten, vill arbetsutskottet jämväl erinra om, att visserligen de extra statsbidrag till registrerade sjukkassor, som tillkommit på grund av dyrtiden, sedermera successivt indragits, men att den i förhållande till medlemsantalet utgående delen av det ordinarie statsbidraget år 1920 fördubblats.

Jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 20 oktober 1923 hava i överläggningen angående detta ärende deltagit — förutom arbetsutskottets ledamöter, herrar av Jochnick, Theofil Andersson och Tengstrand — jämväl de ledamöter av kommittén i övrigt, som äro bosatta eller uppehålla sig i Stockholm, nämligen herrar Berglund, Karlsson i Gasabäck, Herman Lindqvist, Nilsson i Bonarp, Odelstierna och von Sydow.

Av herrar Andersson och Nilsson hava avgivits efterföljande särskilda yttranden.

Särskilt yttrande av byråchefen Th. Andersson.

Med den erfarenhet jag har om den nuvarande svenska sjukkasserörelsens organisation och verksamhet, anser jag för min del utsikterna ytterst ringa att genom en reviderad sjukkasselagstiftning nu kunna jämna vägen för ett framtida genomförande av en enhetlig socialförsäkring. Snarare synes det mig kunna befaras, att enhetligheten på detta sätt kommer att bliva ytterligare försvårad. Men då det å andra sidan uttryckligen utsagts, att den nu ifrågasatta särskilda utredningen angående ny sjukkasselagstiftning icke skall undanskjuta utredningen av själva huvudfrågan, och då jag anser, att förstnämnda utredning, även om den skulle leda till ett negativt resultat, ändock skulle bliva av stort värde för klargörande av vissa av de problem, med vilka kommittén har att sysselsätta sig, har jag ansett mig kunna, om ock med tvekan, i förevarande hänseende ansluta mig till majoritetens inom arbetsutskottet ståndpunkt.

Däremot kan jag för min del icke biträda arbetsutskottets uttalande i fråga om de år 1921 beslutade ändringarna i lagen om allmän pensionsförsäkring. Innebörden av dessa ändringar var sålunda i verkligheten icke endast att anpassa pensionstilläggen efter det under tiden väsentligt försämrade penningvärdet. Hade detta varit reformens enda innebörd, hade man givetvis bort framför allt taga sikte på förhöjningar

i fråga om de redan tidigare beviljade pensionerna — exempelvis genom beviljande av tillfälliga dyrtidstillägg e. d. I stället förbättrades endast villkoren för de efter 1922 års ingång nyinträffande pensionsfallen genom höjning av pensions- och barntilläggen samt av beloppet av den årsinkomst, vid vilken dylika tillägg utgå. Härtill kan vidare läggas, att även pensionsavgifterna för den högsta avgiftsklassen väsentligt höjdes och att såsom en följd härav reformens fulla verkan icke kommer att göra sig gällande förrän efter en mansålder eller mera. Hur penningvärdet vid en jämförelsevis så fjärran liggande tidpunkt kunde komma att ställa sig, undandrog sig naturligtvis år 1921 varje möjlighet till beräkning. Redan nu knappast två år efter lagändringens ikraftträdande har ju penningvärdet stigit ganska avsevärt, och möjligheten av en ytterligare stegring synes ingalunda utesluten. Arbetsutskottet har för övrigt självt på annat ställe i utlåtandet just åberopat omöjligheten av att »under nuvarande ovissa läge — — — ens för den närmaste framtiden bilda sig en uppfattning om prisläget samt arbets- och inkomstförhållanden».

Enligt min mening kan det därför icke bestridas, att den år 1921 genomförda förändringen i pensionsförsäkringslagen hade karaktären av en verklig utvidgning av pensionsförsäkringen och icke utgjorde blott ett försök till återställande av pensionstilläggens penningvärde.

Särskilt yttrande av herr P. Nilsson i Bonarp.

Med anledning av arbetsutskottets skrivelse med yttrande över Sveriges allmänna sjukkasseförbunds framställning av den 8 september 1923 får jag anföra följande.

Innan den utredning, som kommittén till fullgörande av sitt uppdrag har att verkställa, ägt rum, saknar enligt min mening kommittén möjlighet att göra något uttalande om, på vad sätt och i vilken ordning den sociala sjukförsäkringen lämpligen bör genomföras.

Det synes mycket tvivelaktigt, om på den väg, arbetsutskottet nu vill beträda, kan vinnas det syfte, som avses med ifrågavarande försäkring. Ändamålet med denna är ju i främsta rummet att bereda hjälp åt de ekonomiskt svagast ställda i samhället. Allmänt känt är emellertid, att varken i vårt land eller annorstädes den frivilliga försäkringen, även med ganska rikligt bidrag från det allmännas sida, vunnit insteg bland nämnda befolkningsgrupper. Arbetsutskottet erinrar självt, hurusom den frivilliga försäkringen även i de länder, där den nått en jämförelsevis stor utsträckning, dock visat sig brista i förmåga att vinna tillslutning hos just de befolkningsgrupper, vilka först och främst hava behov av de fördelar, försäkringen bereder.

Sjukkassorna hava hos oss sina flesta medlemmar i städerna och industriorterna. Endast ett relativt ringa fåtal jordbruksarbetare är anslutet till dem, och detta huvudsakligen på platser, där jordbruk drives jämte industriverksamhet. Med den kännedom jag har om landsbygdens befolkning, särskilt den med jordbruk sysselsatta, har jag mycket små förhoppningar, att på frivillighetens väg skall kunna vinnas någon nämnvärd anslutning till sjukförsäkringen från denna befolknings sida. Förhållandena äro nu en gång sådana. Enär sålunda genom den av arbetsutskottet ifrågasatta anordningen ökad anslutning torde komma att i det väsentliga omfatta de bättre situerade arbetarna i industrien, skulle resultatet följaktligen bliva, att landsbygdens befolkning, som jämväl i övrigt i många avseenden är tillbakasatt, skulle i skatteväg få lämna bidrag till de huvudsakligen av industriarbetare bestående sjukkassorna, under det att jordbruksarbetargrupperna alltjämt måste vid sjukdomsfall omhändertagas av sina arbetsgivare eller av kommunerna, med undantag allenast för de få fall, då de sjuka, oftast under umbäranden och försakelser, söka reda sig själva.

Om nu emellertid någon mera avsevärd tillströmning till de frivilliga sjukkassorna — låt vara från industriens arbetare — skall äga rum, måste med all säkerhet högst betydande statsbidrag utgå och detta efter väsentligen fördelaktigare grunder än de

nu gällande. Utskottet synes tänka sig att genom en inkomstgräns avskära en del från rätten till statsbidrag, men att samtidigt genom förhöjt statsbidrag till dem, som befinna sig under denna gräns, stimulera dem till en livligare anslutning. För att ett sådant förhöjt statsbidrag skall kunna lämnas, utan att det allmännas tillskott kommer att antaga allt för stora dimensioner, måste tydligen inkomstgränsen sättas mycket låg. Detta kommer å andra sidan att vålla berättigat missnöje hos de många, som tillhöra den frivilliga sjukförsäkringen och för vilka statsbidrag nu utgår, men som framdeles ej skulle bliva därtill berättigade. Och med all sannolikhet blir likväl vinsten av det hela ringa, om — såsom även synes vara arbetsutskottets åsikt — de i samhället sämst ställda icke komma att till någon mera väsentlig del begagna sig av försäkringen.

Såsom nyss nämnts, är en given förutsättning för att den av arbetsutskottet förordade linjen skall medföra något nämnvärt resultat, att ökat statsbidrag lämnas till sjukkasseverksamheten. Men kan en ökning av statsbidraget påräknas? Det må till belysning härav erinras om behandlingen av frågan om bidrag till sjukkassorna vid innevarande års riksdag. Därvid fastslogs, att det extra statsbidrag, som under någon tid utgått, icke längre skulle lämnas, och vissa såsom ersättning för detta bidrag föreslagna förhöjningar av det ordinarie statsbidraget blevo med hänvisning till de statsfinansiella förhållandena avvisade. Någon förbättring i den statsfinansiella situationen har ej inträtt, och någon ökning av statsbidraget till den frivilliga sjukförsäkringen torde ej kunna påräknas, förr än förhållandena ändrats. Om de skäl, som enligt arbetsutskottets mening tala emot att nu upptaga till utredning och planläggning hela socialförsäkringsproblemet, inklusive spörsmålet om en slutgiltig lösning av den sociala sjukförsäkringen, skola tillmätas giltighet, skulle de sålunda även tala emot den av utskottet förordade linjen.

Med socialförsäkringskommittén delar arbetsutskottet den uppfattningen, att endast försäkringstvång kan medföra en slutgiltig och tillfredsställande lösning av frågan om en socialförsäkring. Utskottet erinrar jämväl därom, att kommittén för socialförsäkringens organisation i underdånig skrivelse den 25 oktober 1922 uttalat, att möjligheterna att skapa en enhetlig socialförsäkring och i samband därmed erforderlig decentralisation av dess arbetsuppgifter vore i väsentlig mån betingade av genomförandet av en socialsjukförsäkring samt att kostnadsproblemet för socialförsäkringen i dess helhet måste utredas och bedömas i ett sammanhang.

Den ställning arbetsutskottet nu intagit synes i viss mån innebära ett frånträdande av den av kommittén i nyssnämnda skrivelse angivna ståndpunkten; och denna förändrade ställning kommer att fördröja slutförandet av den uppgift, för vilken kommittén blivit tillsatt.

Så till vida delar jag arbetsutskottets uppfattning, att »det med hänsyn till nu rådande ekonomiska förhållanden synes vara ofrånkomligt, att frågan om genomförande i vårt land av en allmän obligatorisk sjukförsäkring måste tillsvidare vänta på sin lösning». Men därav följer icke, att statsmakterna, i förväntan på en gynnsam tidpunkt för denna försäkrings genomförande på ett rationellt sätt, böra ensidigt inrikta sig på en försäkringsform, som — huru förtjänstfull och värd av uppmuntran från det allmännas sida den än i och för sig må vara — i många fall med bidrag från det allmänna hjälper, där hjälp är opåkallad eller mindre behövlig, men icke förmår vinna tillslutning av de befolkningslager, som därav äro mest i behov. En sjukförsäkring, som verkar i sådan riktning, kan icke vara ägnad att tjänstgöra såsom ett lämpligt organ för en såvitt möjligt enhetlig socialförsäkring.

Att under nu anförda förhållanden på förhand giva utredningsarbetet den ensidiga riktning, som av utskottet föreslås, finner jag icke lämpligt. Även andra vägar böra hållas öppna.

Enligt Kungl. Maj:ts den 7 december 1923 meddelade beslut skall kommitténs (och arbetsutskottets) arbete i och med detta yttrande tills vidare anses avslutat.

Övervakandet av utlänningar i riket.

Genom remiss den 3 november 1923 hade statsrådet och chefen för justitiedepartementet anmodat socialstyrelsen avgiva yttrande angående behovet, efter ingången av år 1924, av fortsatta bestämmelser om övervakande av utlänningar i riket. Med anledning härav har styrelsen i skrivelse den 24 november anfört följande:

Före krigsutbrottet gällde i Sverige icke några särskilda bestämmelser, åsyftande inskränkning i utlännings rätt att inresa i landet. Med stöd av lagen den 14 september 1914 (n:r 196) angående förbud för vissa utlänningar att här i riket vistas utfärdades redan år 1914 särskilda föreskrifter om tillsyn över utlänningar i riket. Sådana föreskrifter hava, ehuru ändrade vid upprepade tillfällen, gällt sedan nämnda år, och med stöd härav har en fortlöpande kontroll utövats över inresande främlingar.

Någon särskild, fortlöpande undersökning rörande antalet utlänningar, som under denna kontroll inkommit i landet, finnes icke att tillgå. Då det emellertid i förevarande sammanhang är av intresse att kunna bilda sig en åtminstone ungefärlig uppfattning härom, meddelas nedan vissa uppgifter, som kunna tjäna till ledning vid frågans bedömande.

Till en början får styrelsen anföra några ur statistisk årsbok för år 1923 hämtade befolkningsstatistiska data. Vid de vart tionde år återkommande folkräkningarna — den senaste avser slutet av år 1920 — sammanräknas bland annat antalet i utlandet födda personer inom landet. Dessa uppgingo sistnämnda år till 56 829. Utvecklingstendensen under de senare decennierna framgår av nedanstående tablå, vari meddelas motsvarande uppgifter från föregående folkräkningar, sammanställda med siffrorna för hela folkmängden.

År	Hela folkmängden	Därav i utlandet födda	
		Antal	Pro mille
1920	5 904 489	56 829	9·6
1910	5 522 403	47 900	8·7
1900	5 136 441	35 627	6·9
1890	4 784 981	24 548	5·1
1880	4 565 668	18 582	4·1
1870	4 168 525	12 015	2·9
1860	3 859 728	7 980	2·1

Ovan anförda siffror angiva emellertid blott antalet personer, som äro födda i utlandet. Många av dessa hava under tidernas lopp blivit svenska medborgare. Större intresse erbjuda därför årsbokens uppgifter om antalet utländska undersåtar i riket. Dessas antal uppgick år 1920 till 22 647 och år 1910 till 21 708.

Det förtjänar framhållas, att siffrorna för år 1920 äro större än för år 1910, oaktat vid krigsutbrottet år 1914 alla vapenföra medborgare från de krigförande länderna hemkallades. Vid sin befattning med ansökningar om inresetillstånd av utlänningar, som ämna taga arbetsanställning i Sverige, har styrelsen kunnat konstatera, att många sådana ansökningar just gälla utlänningar, som vistats i landet före ofredsåren. Återinflyttningen av ifrågavarande art torde efter år 1920, åtminstone från Tyskland, hava varit avsevärt större än under tidigare år. Sannolikt är därför, att antalet utlänningar i riket ytterligare stegrats sedan år 1920.

Styrelsen får vidare ur årsboken återgiva följande tablå, som torde erbjuda visst intresse i detta sammanhang, men som ej torde tarva någon särskild kommentar.

Länder	Födda i vidstående länder		Undersåtar till vidstående länder		Länder	Födda i vidstående länder		Undersåtar till vidstående länder	
	1910	1920	1910	1920		1910	1920	1910	1920
Norge	11 476	11 950	4 537	2 979	Portugal	7	7	—	1
Danmark	8 045	8 463	2 900	2 694	Grekland	5	21	—	24
Finland	8 648	10 697	5 533	5 860	Polen	567	1 078	2 900	765
Storbrit. o. Irland	1 043	1 257	288	477	Estland	2 537	326		232
Nederländerna	118	171	61	138	Lettland		419		250
Belgien	61	122	26	36	Litauen		252		179
Tyska riket	5 913	7 884	3 400	4 523	Ryssland		2 654		1 873
Österrike	571	376	608	463	Kina	57	116	—	2
Tjeckoslovakiet		409		405	Kanada	60	202	9	36
Ungern	58	88	52	90	Förenta staterna	7 275	8 600	816	1 026
Schweiz	155	212	59	123	Brasilien	64	74	1	4
Frankrike	339	524	56	127	Argentina	31	77	—	11
Italien	335	167	439	300	Övriga länder	504	633	15	25
Spanien	31	50	3	4	Summa	**47 900**	**56 829**	**21 708**	**22 647**

Nu meddelade befolkningsstatistiska uppgifter avse endast sådana utländska undersåtar, som vid tiden för folkräkningarna varit mantalsskrivna i Stockholm eller kyrkobokförda i övriga kommuner inom riket. De utlänningar, som mera tillfälligt vistats i riket eller undanhållit sig mantalsskrivning eller kyrkobokföring, hava sålunda icke inbegripits i förenämnda siffror. Härtill kommer, att de senaste uppgifterna om antalet utlänningar i riket numera äro i det närmaste tre år gamla. För att erhålla uppgifter, som avse nuvarande tid, får man åtnöjas med vissa uppskattningar, och har styrelsen här nedan med ledning av olika uppgifter sökt verkställa sådana.

Enligt nu gällande kungörelse den 22 december 1922 (n:r 577) om övervakande av utlänningar i riket, § 22, skall polismyndighet vid utländsk undersåtes ankomst till eller avresa från en ort inom dess distrikt insända anmälan härom till polismästaren i Stockholm. Ehuru denna anmälningsskyldighet i en hel del fall torde hava blivit eftersatt och ehuru de inkomna uppgifterna ej blivit ordnade för sådan statistisk bearbetning, som materialet eljest synes medgiva, har dock tredje polisintendenten i Stockholm med stöd av materialet i dess nu befintliga skick sökt uppskatta främlingsstocken i landet. Enligt vad han meddelat, anslår han sålunda antalet utlänningar i landet den 1 oktober 1923 till c:a 19 250.

Vidare föreligga inom järnvägsstyrelsens statistiska kontor uppgifter om antalet in- och utresande över linjen Trälleborg—Sassnitz. Enligt dessa skall under tiden 1 januari—30 september 1923 nämnda linje hava passerats av 45 758 utresande och 47 959 inresande. Antalet inresande överstiger alltså under de tre kvartalen antalet utresande med c:a 2 000.

Dessa uppgifter äro visserligen approximativa och delvis ofullständiga, men de giva dock stöd för uppfattningen, att antalet nu i riket varande utlänningar ej är så stort, att det är ägnat ingiva särskilda betänkligheter. Att förhållandena härutinnan visa en relativt gynnsam bild lärer till väsentlig del kunna tillskrivas verkan av de hittills tillämpade bestämmelserna om övervakande av utlänningar i riket. Givet är nämligen, att de återhållande verkningarna av denna kontroll ingalunda böra bedömas allenast med ledning av antalet fall, där passvisering vägrats. Alldeles uppenbart är, att kontrollen i fråga utövat ett allmänt återhållande inflytande, som ingalunda bör underskattas.

Styrelsen övergår härefter till en granskning, ur olika synpunkter, av behovet jämväl efter ingången av år 1924 av sådana bestämmelser. När främlingskontrollen år 1914 infördes, torde det huvudsakliga motivet för densamma hava varit politiska hänsyn eller ordningssynpunkter. Det ankommer ej på socialstyrelsen att bedöma,

huruvida och i vad mån den nuvarande främlingskontrollen kan anses behövlig ur dylika synpunkter även under den närmare framtiden. Det övervägande flertalet av de länsstyrelser och polismyndigheter, som avgivit yttrande i ärendet, betona emellertid kraftigt ur sådana synpunkter behovet av fortsatta bestämmelser i ämnet. I några yttranden har ur allmänna ordningssynpunkter till och med en permanent främlingskontroll förordats.

Från ingången av år 1921 har enligt meddelade författningsföreskrifter vid utlänningskontrollen hänsyn tagits jämväl till läget på den svenska arbetsmarknaden. Under trycket av den stora arbetslösheten i Sverige under fredskrisen har denna synpunkt alltmera trätt i förgrunden vid upprätthållandet av främlingskontrollen. När fråga är om beviljande av inresetillstånd för utlänning, som ämnar taga arbetsanställning i Sverige, inhämtar utrikesdepartementet i regel yttrande från socialstyrelsen, som har att bedöma ärendet ur nu berörda synpunkt. Antalet till styrelsen remitterade ansökningar om dylikt tillstånd, som under år 1922 uppgick till 847, har under innevarande år visat stark tendens till ökning. Enbart under tiden 1 januari—31 oktober 1923 uppgick sålunda antalet till 1 199.

Av sist meddelade siffror framgår, att antalet utlänningar, som söka sig till Sverige för att här taga arbetsanställning, icke är obetydligt. Vidare märkes, att i förenämnda siffror ej innefattas det icke obetydliga antal utlänningar, som inkommit i riket under angivande av andra avsikter med sin hitresa än att taga arbetsanställning, men som, sedan de erhållit inresetillstånd eller hit inkommit, tillträtt platser härstädes.

Det torde sålunda vara uppenbart, att därest nuvarande kontroll över inresande utlänningar, som ämna taga arbetsanställning, upphävdes eller i nämnvärd mån mildrades, tillströmningen av utländsk arbetskraft skulle antaga en för den svenska arbetsmarknaden vådlig omfattning. Orsakerna härtill äro givetvis att söka i den ekonomiska desorganisationen i vissa oss närliggande länder och därav framkallade extraordinärt starka emigrationsbehov. Och såvitt förhållandena nu låta sig bedöma, lärer det ekonomiska jämviktsläget i dessa länder icke kunna förväntas bliva återställt inom den närmare framtiden.

Från ingången av december månad år 1918 ha vederbörande myndigheter vidare haft sig ålagt att vid beviljande av inresetillstånd för utländska undersåtar jämväl taga hänsyn till rådande förhållanden inom Sverige på bostadsmarknadens område. Så länge främlingsströmmen hålles inom måttliga, av gällande bestämmelser reglerbara gränser, torde denna synpunkt knappast hava mera aktuell betydelse. Därest emellertid invandrarströmmen lämnades fritt lopp, vore tvivelsutan att befara allvarliga olägenheter av densamma jämväl ur nu berörda synpunkt.

Som känt är, karakteriseras de nuvarande tiderna av en stark emigration av rent svensk ras till länder på andra sidan haven, medan samtidigt en rätt kraftig främlingsström, vari skilda nationaliteter äro representerade, söker sig till Sverige. Under det att i vårt land emigrationsproblemet sedan decennier varit en fråga av största betydelse, hava de specifika invandringsproblemen hittills saknat aktualitet. Numera synes emellertid även sistnämnda problem hava aktualiserats, och klok förtänksamhet kräver, att invandringens följder för landets del, särskilt ur den svenska folkrasens synpunkter, vederbörligen beaktas. Världshändelserna hava under de senare åren ytterligare framhävt det utomordentliga värdet av att Sveriges folk i fråga om ras, språk och religion uppvisar nära nog fullständig enhetlighet. Det är ett statsintresse av största betydelse, att denna homogenitet också för framtiden bevaras. På grund härav böra våra myndigheter allt framgent äga möjlighet hindra invandring av sådana främmande folkelement, som, enligt vad erfarenheten visat, varken kunna eller böra assimileras med den svenska folkstocken.

Såväl med hänsyn till arbetsmarknaden som ur sistnämnda nationella synpunkter synes sålunda ett upphävande av kontrollen över utlänningar icke nu tillrådligt; densamma torde måhända ännu under åtskilliga år framåt bliva behövlig.

Även om gällande passbestämmelser i huvudsak böra bibehållas oförändrade, torde

man dock böra genomföra alla sådana smärre ändringar eller lättnader i avseende å desamma, vilka befinnas motiverade av förhållandena i särskilda länder eller som, utan avknappning i kravet på en effektiv kontroll, kunna vara ägnade att för vederbörande myndigheter eller för utlänningarna själva minska det besvär, som kontrollens upprätthållande föranleder.

I sådant hänseende vill styrelsen till en början förorda ett försiktigt fortgående å den redan inslagna vägen att upphäva viseringstvånget för vissa länder eller grupper av individer, då förhållandena så medgiva. Så till exempel vill styrelsen giva sin anslutning till det förslag, som framställts av passkontrollören i Charlottenberg, att visering ej skall krävas för utlänning, av vilken nationalitet han än må vara, därest han tidigare varit svensk undersåte. Som bekant har medgivande i sådan riktning redan lämnats beträffande svenskfödda undersåtar från Förenta staterna och Kanada.

En erinran, som i flera inkomna yttranden såväl som i den allmänna diskussionen gjorts mot nu gällande passbestämmelser, rör frågan om pass för resande till Norge och Danmark. Man har anmärkt, att passens korta giltighetstid och kostnaderna för deras erhållande vore onödigt betungande, i all synnerhet som besök i dessa grannländer av ålder ingått i vanorna hos stora grupper av befolkningen i vissa landsändar (exempelvis från Värmland till Norge och från Skåne till Danmark). Då dylika klagomål i viss mån synas vara berättigade, torde lämpligen pass till nämnda länder få utfärdas för längre tid, förslagsvis två år, och avgifterna för passen i fråga sättas väsentligt lägre än de nuvarande.

Såsom ovan nämnts, åligger det enligt § 22 i förevarande kungörelse polismyndighet att till polisbyrån i Stockholm göra anmälan om utländsk undersåtes ankomst till eller avresa från riket, och skall sådan anmälan förmedlas av vederbörande länsstyrelse. I flera av de från länsstyrelser och polismyndigheter avgivna yttrandena har framhållits, att denna länsstyrelsernas förmedling innebure en ganska betungande omgång, varför förordats sådan författningsändring, att anmälningarna i fråga av polismyndighet skulle direkt insändas till polisbyrån. Såvitt socialstyrelsen kan bedöma, synes en författningsändring i nu angiven riktning lämplig.

I det föregående har påvisats, att fullt tillförlitliga uppgifter saknas såväl beträffande antalet utlänningar, som under loppet av vissa perioder (exempelvis per år, kvartal eller månad) inkomma till landet, som över sammanlagda antalet utlänningar, vilka vistas inom riket. Det utgör en allvarlig olägenhet, att dylika uppgifter saknas, vilka, om de förelåge, skulle medgiva erforderligt, noggrannare aktgivande å förevarande spörsmål. Uppenbarligen skulle uppgifterna kunna tjäna till ledning vid meddelandet av passvisum, ej minst i vad rör utlänningar, som ämna taga arbetsanställning inom landet. Såsom i det föregående framhållits, har arbetsmarknadssynpunkten alltmera trätt i förgrunden vid beviljande av visum, och styrelsen förutsätter, att den allmänna tendensen ytterligare kommer att utveckla sig i sådan riktning, att ett bättre underlag för bedömande av passviseringsfrågor redan ur denna synpunkt blir oundgängligen av behovet påkallat. Det är med hänsyn till de starka påfrestningarna vid våra passgränser ej heller uteslutet, att sådana uppgifter påkallas jämväl ur ovan berörda rassynpunkter.

Enligt vad ovan anförts, föreligger inom polisbyrån i Stockholm ett i flera hänseenden för närmare bearbetning lämpligt primärmaterial. Dock synes detta material böra göras mera tillförlitligt beträffande uppgifterna om antalet från landet avresande utlänningar, en förbättring, som skulle kunna åstadkommas genom ett noggrannare iakttagande från vederbörande polismyndigheters sida av den i förevarande hänseende föreskrivna anmälningsskyldigheten.

Kungl. Maj:t har i överensstämmelse med socialstyrelsens förslag den 7 december 1923 fattat beslut om passkontrollens förlängda tillämpning även under nästkommande år (Sv. f. 1923, n:r 405).

Hyresvärds skyldighet att anmäla hyresledighet.

Genom beslut den 15 augusti 1923 hade Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen avgiva utlåtande över en av stadsfullmäktige i Göteborgs stad gjord framställning om utfärdande, i enlighet med bestämmelserna i 9 § 2 mom. av lagen den 10 mars 1923 med vissa bestämmelser rörande hyra, av föreskrifter rörande viss anmälningsskyldighet beträffande hyresledighet m. m., över vilken framställning vederbörande länsstyrelse avgivit utlåtande den 8 augusti samma år. Till åtlydnad härav har socialstyrelsen i underdånig skrivelse den 15 november anfört följande.

I utlåtande den 2 december 1922 framlade styrelsen förslag till lagbestämmelser rörande bl. a. kommunal bostadsförmedling.[1] De av styrelsen därvid förordade stadganden i ämnet hava i oförändrat skick upptagits i 9 § av ovan omförmälda lag.[2] Styrelsen får hänvisa till vad i nämnda utlåtande anfördes ej mindre om hittills gällande författningsföreskrifter rörande kommunal bostadsförmedling i allmänhet än även om speciellt sådan anmälningsskyldighet, som åsyftas i förevarande framställning.

Innan styrelsen övergår till behandlingen av den föreliggande framställningen, må förutskickas en anmärkning av grundläggande betydelse för en riktig uppfattning av den ståndpunkt styrelsen intagit i frågan. Redan i ovan berörda utlåtande framhöll styrelsen, att bostadsförmedlingen under kristiden icke kunde sägas hava infriat de förhoppningar, som på många håll torde hava knutits till densamma, då den infördes. Om man tidigare kunnat förutse, att bostadsbristen skulle antaga sådana proportioner, som den fått, hade det måhända varit att föredraga att icke införa förmedlingen år 1917 och därigenom ådraga hela tanken ett oförtjänt vanrykte. Huvudsyftet med en kommunal bostadsförmedlingsverksamhet vore att samla utbud och efterfrågan på en enda punkt, vilket under tider av fri omflyttning och åtminstone någorlunda normal bostadstillgång ovillkorligen måste för den enskilde underlätta åtkomsten av en efter hans förhållanden lämplig bostadslägenhet. Styrelsen tvekade därför icke att, trots dittills vunna föga gynnsamma erfarenheter och i fullt medvetande om att ytterligare erfarenheter av samma art kunde förväntas en tid framåt, medan bostadstillgången ännu vore onormalt knapp, obetingat förorda fortsatta författningsföreskrifter i ämnet.

Sedan styrelsen avgav ovannämnda utlåtande, synas förhållandena på bostadsmarknaden icke hava förbättrats så, att icke bostadsbrist alltjämt måste anses rådande. De nu återgivna uttalandena torde i stort sett äga giltighet även beträffande nuvarande förhållanden, och av det nedan anförda framgår, att styrelsen bedömt hela frågan om kommunal bostadsförmedling under hänsynstagande till den rådande bostadsbristen. Styrelsen har t. o. m. ansett sig böra taga under övervägande frågan, om icke hela den kommunala bostadsförmedlingsverksamheten tillsvidare borde inställas, i avvaktan på att bättre förutsättningar för densamma skola inträda på bostadsmarknaden, för att på så sätt undvika, att denna verksamhet, som enligt styrelsens alltjämt hysta bestämda uppfattning har framtiden för sig, skulle råka i ytterligare misskredit. För att man måtte bevara kontinuiteten med den hittills bedrivna verksamheten har styrelsen emellertid ansett sig böra avstå från att förorda genomförandet av denna tanke, ehuruväl styrelsen fäster blott svaga förhoppningar vid att man genom verksamheten i fråga skall uppnå några mera värdefulla resultat under den närmaste framtiden. Styrelsen övergår nu till behandlingen av den speciella fråga, som den remitterade skrivelsen avser.

---

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1923, sid. 18 ff. — [2] Jfr Soc. Medd. årg. 1923, sid. 358.

I lagförslaget hade styrelsen visserligen upptagit föreskrifter i paragrafens 2:dra mom., vilka fakultativt medgåve införandet av anmälningstvång beträffande hyresledighets inträdande och upphörande, men av motiverna framgår, att styrelsen vid dåvarande tidpunkt gav bestämt företräde åt tanken att anordna kommunal bostadsförmedling på grundval av frivilliga anmälningar samt att förena densamma med vissa avgifter. Styrelsen har icke av den erfarenhet, som sedan nämnda tid vunnits angående resultatet av kommunal bostadsförmedling — jämlikt hyresstegringslagens föreskrifter grundad på tvångsanmälningar — känt sig föranlåten att frånträda sin då uttalade uppfattning i ämnet. Snarare finner sig styrelsen ytterligare styrkt i densamma.

I nämnda utlåtande betonade styrelsen, att de klena resultat, som krisårens kommunala bostadsförmedling dittills kunnat uppvisa, väsentligen berodde på vissa speciella orsaker, närmast på bostadsbristen samt på den genom hyresstegringslagstiftningen starkt begränsade omflyttningen. I och med att omflyttningen vid senast passerade fardag tyckes hava antagit osedvanligt stora proportioner, hade åtminstone den senare av dessa båda hämmande faktorer bortfallit, varför en av det allmänna anordnad bostadsförmedling vid första påseende bort kunna fylla en omfattande uppgift. Icke desto mindre har resultatet av densamma synbarligen även vid denna omflyttning varit ringa i de flesta orter, Göteborg icke undantaget. Styrelsen har ingen anledning betvivla att bostadsförmedlingskontoren lagt sig vinn om att på bästa sätt fylla sin uppgift. Orsaken till det klena resultatet lärer närmast vara att söka däri, att de hyressökande utvecklat den största energi för att själva under hand uppspåra bostadslägenheter, som blivit eller förväntas bliva lediga. Även om en lägenhet i vederbörlig ordning anmälts såsom hyresledig — i stor utsträckning torde hyresvärdarna hava brustit i fullgörandet av sådana anmälningar — torde den, som hos bostadsförmedlingen erhållit anvisning på en sådan lägenhet, i de allra flesta fall förekommits av hyressökande, som på andra vägar förskaffat sig kännedom om hyresledigheten. Såsom bevis härpå kan meddelas, att Stockholms stads bostadsförmedlingskontor under de tre första kvartalen av år 1923 trots en högst omfattande registrering av anmälningar, vilken belyses av vissa nedan i annat sammanhang återgivna siffror, enligt uppgift förmedlat uthyrning av endast 93 lägenheter i enskilda hus samt av ytterligare några få lägenheter i staden tillhöriga hus. Enligt kontorets rapport för oktober 1923 hava 505 lägenheter stått anmälda lediga; av dessa hava 9 uthyrts genom kontorets förmedling och 410 uthyrts på annat sätt.

Under de förhållanden, som f. n. råda på hyresmarknaden, fylles sålunda bostadsförmedlingens uppgift att bringa hyresvärd och hyressökande i kontakt med varandra på helt andra vägar, låt vara att dessa för den hyressökandes del äro förbundna med synnerliga olägenheter. Men styrelsen håller före, att så länge bostadsknapphet råder, komma de hyressökande att underkasta sig dessa olägenheter och därmed också faktiskt försätta den kommunala bostadsförmedlingen ur funktion.

Vad hyresvärdarna angår, torde de f. n. med största lätthet kunna anskaffa tillräckligt antal hyressökande, bland vilka de kunna utvälja den hyresgäst, som synes dem önskvärd, och torde sålunda för sin del ej hava något intresse att hembjuda ledigblivna lägenheter till en öppen marknad. Tvärtom torde, som styrelsen framhållit i ovan berörda utlåtande, ett fullgörande av föreskriven anmälningsplikt oftast blott leda till, att de ytterligare besväras av hyressökandes förfrågningar, kanske även långt efter det lägenheten blivit uthyrd. Det synes förklarligt, varför de under sådana förhållanden betraktat den på tvångsanmälan grundade kommunala bostadsförmedlingen med likgiltighet, icke sällan t. o. m. med uppenbar motvilja.

Nu berörda förhållanden äro givetvis i hög grad att beklaga. Hela omflyttningen till årets höstfardag har förorsakat de hyressökande oproportionerligt mycket svårigheter och oro, och fördelningen av bostadsbeståndet hade måhända blivit bättre, om en verklig överblick av tillgång och efterfrågan kunnat vinnas genom kommunal bostadsförmedling. Men av det ovan anförda framgår, att en dylik förmedling ej kunnat göras effektiv, och detta oaktat att anmälningstvång förelegat.

Enligt styrelsens uppfattning kommer ingen förbättring härutinnan att inträda, så länge bostadsknapphet fortfar att råda och man från hyresvärdshåll icke har ett positivt intresse av en rationellt anordnad förmedling. Att ålägga hyresvärdarna fortsatt anmälningsplikt lärer ej bidraga till att förbättra läget i förevarande hänseende. Snarare har man grundad anledning befara, att sådant tvång skulle hos dem öka motviljan mot hela verksamheten. Vinner en sådan motvilja fast insteg hos dem, torde ett genomförande av tanken på kommunal bostadsförmedling över huvud taget vara dömt att misslyckas. Det lärer nämligen utan vidare få anses uteslutet, att hyresvärdarna skulle kunna tvingas att mot sin vilja acceptera såsom hyresgäster de personer, som fått sig lediga lägenheter anvisade hos bostadsförmedlingen. Jämväl må erinras, att den offentliga arbetsförmedlingen, med vilken den kommunala bostadsförmedlingen äger en påtaglig principiell likhet, grundats på helt och hållet frivilliga anmälningar från parterna och att den det oaktat eller snarare på grund därav mer och mer tillvunnit sig dessas förtroende.

I den allmänna diskussionen har ofta åberopats ytterligare ett skäl till stöd för anmälningstvångets bibehållande. Sålunda skulle de uppgifter om antalet anmälda hyressökande och antalet hyresledige lägenheter, som stått att erhålla från bostadsförmedlingskontoren, särskilt på kommunalt håll utnyttjats vid bedömandet av bostadsbristens omfattning. Därmed skulle uppgifterna i viss mån fått tjäna till ledning för de åtgärder, som från det allmännas sida vidtagits till främjande av bostadsproduktionen eller till beredande, särskilt efter senaste kvartalsskifte, av mera provisoriska bostäder åt husvilla familjer. Det är ej uteslutet, att fortsatta åtgärder från det allmännas sida i liknande riktning äro av behovet påkallade, och man har velat göra gällande, att allenast genom anmälningstvångets upprätthållande skulle kunna erhållas nödigt statistiskt underlag för bedömande av de åtgärder, som läget på bostadsmarknaden kunde göra påkallade.

Styrelsen vill på intet sätt söka förringa betydelsen av att det allmänna äger möjlighet att noggrant iakttaga, hur läget på bostadsmarknaden utvecklar sig. Vare sig det gäller att under det allmännas medverkan åstadkomma nya bostäder eller att provisoriskt bereda husvilla tak över huvudet, rör det sig om ansenliga belopp, vilka på det noggrannaste böra avpassas efter verkligen föreliggande behov. Emellertid synes det kunna dragas i tvivelsmål, huruvida uppgifterna i fråga verkligen lämpa sig för nu berörda ändamål. Till stöd för denna sin uppfattning får styrelsen här nedan återgiva uppgifterna om antalet efterfrågade lägenheter och antalet lediganmälda lägenheter under var och en av de veckor av år 1923, under vilken den första dagen i månaden infallit. Uppgifterna äro visserligen icke hämtade från Göteborgs utan från Stockholms bostadsförmedlingskontor, men förutsätter styrelsen, att förhållandena i förevarande hänseende äro ungefär likartade i de båda städerna.

	Den vecka, under vilken infaller									
	1 jan.	1 febr.	1 mars	1 apr.	1 maj	1 juni	1 juli	1 aug.	1 sept.	1 okt.
Efterfrågade lägenheter .	2 005	2 921	3 325	3 521	3 517	2 522	2 033	1 831	1 947	1 564
Anmälda lediga » .	15	200	822	1 177	1 868	1 932	1 880	1 752	150	116
Brist på » .	1 990	2 721	2 503	2 344	1 649	590	53	79	1 797	1 448

Det faller genast i ögonen, huru starkt siffrorna växla under olika tider av året. Att döma av dessa uppgifter skulle exempelvis underskottet på lägenheter hava utgjort 2 344 omkring den 1 april, men endast 53 vid tiden omkring det påföljande kvartalsskiftet. Det ligger i öppen dag, att dessa starka fluktuationer icke återspegla några reella växlingar i bostadstillgången. Uppgiftsmaterialet synes i själva verket icke kunna tjäna till vägledning vid bedömande av bostadsbristens omfattning. Anledningen härtill torde vara att söka i dels det kända förhållandet, att hyresvärdarna ej sällan eftersatt sin skyldighet att verkställa föreskrivna anmälningar om hyresavtals träffande och upphörande, och dels den omständigheten, att de hyressökande, av vilka många innehava bostad, men önska utbyta den mot en annan, tämligen slumpvis

strömma till bostadsförmedlingskontoren under vissa tider av året. Även om man av de anförda siffrorna möjligen kan se en bekräftelse på att knapphet på bostäder varit rådande, torde det vara fullständigt omöjligt att med ledning av desamma ens ungefärligen uppskatta underskottets storlek. För åstadkommande av en sådan uppskattning tarvas synnerligen omfattande korrigeringar av olika slag, baserade på ett detaljstudium, som faktiskt går helt utom ramen av det nu återgivna uppgiftsmaterialet. Styrelsen har sig också bekant, att man åtminstone i våra större städer, för bedömande av behovet av kommunala nödbostäder, under tiden närmast före senaste flyttningsdag anställde noggranna undersökningar angående antalet familjer, som beräknades behöva omhändertagas. Dessa undersökningar baserade sig på särskilda specialanmälningar från de husvillas sida.

Styrelsen förutsätter, att vederbörande stadskommuner icke heller vid eventuella framtida överväganden om direkta ingripanden till lindrande av bostadsnöd skulle låta sig åtnöjas med de uppgifter om antalet hyressökande och antalet anmälda lediga lägenheter, som stode att hämta från bostadsförmedlingskontoren, även om de senare uppgifterna vore baserade på tvångsanmälningar, utan att de skulle se sig nödsakade att anställa specialundersökningar. Självfallet skulle hinder ej möta, att de härvid betjänade sig av förmedlingskontoren såsom organ, om så befunnes lämpligt.

Slutligen anser sig styrelsen böra påpeka en skillnad mellan det anmälningstvång, som ålades hyresvärdarna enligt de senare årens editioner av hyresstegringslagen, och det, som kan åläggas dem enligt den nya lagen av år 1923, en skillnad, som just ur nu berörda synpunkt ej torde sakna betydelse. Enligt den förra lagstiftningen hade hyresvärden att göra anmälan om »hyresavtals träffande och upphörande». Redan vid det förhållandet, att ett avtal uppsades utan att samtidigt prolongeras på ändrade villkor, hade en hyresvärd sålunda att göra anmälan härom. Enligt den nu gällande lageditionen avser anmälningsskyldigheten »hyresledighets inträdande och upphörande». Styrelsen vill ej söka lämna någon exakt tolkning av det nya stadgandets innebörd, utan inskränker sig att konstatera ändringen i ordalydelsen, vilken emellertid lärer hava vidtagits i syfte att mildra det äldre stadgandets strängt formella läggning. Man har med den nya formuleringen, synes det, tagit sikte på, att anmälningarna närmast skola avse lägenheter, som verkligen äro till uthyrning, vilket långt ifrån alltid är fallet med lägenheter enbart därför, att hyresavtal om desamma bringats att upphöra. Om nu läget på hyresmarknaden är sådant, att relativt få lägenheter torde komma att stå till uthyrning, antager styrelsen, att tvångsanmälningar om hyresledighet även under förutsättningen, att de korrekt fullgjordes, skulle inflyta i så ringa antal, att de ej kunde tjäna till vägledning för bedömande av bostadstillgången ens i den begränsade omfattning, i vilken motsvarande anmälningar enligt hyresstegringslagens föreskrifter kunnat tjäna ett sådant syfte.

I det föregående har konstaterats, att bostadsförmedlingskontoren hittills, på grund av särskilda omständigheter, endast i mycket begränsad omfattning förmedlat uthyrning av bostäder. Men har nu den omfattande och kostsamma registreringen av anmälda lägenheter icke heller i senast berörda hänseende kommit till nämnvärd praktisk användning och har man därtill anledning antaga, att förhållandena härutinnan numera skulle gestalta sig än mindre gynnsamma än hittills, synes detta utgöra ytterligare ett skäl mot tillämpande av anmälningstvång.

Socialstyrelsen har visserligen i ovan berörda utlåtande principiellt uttalat sig för att frågan om den kommunala bostadsförmedlingens anordnande bör betraktas såsom en kommunal angelägenhet. När nu vederbörande kommunala myndighet i Göteborg ansett sig böra hemställa om införande i staden av anmälningstvång på området, borde måhända konsekvensen av denna styrelsens ståndpunkt vara den, att framställningen skulle tillstyrkas. När emellertid sådant anmälningstvång enligt vunnen erfarenhet icke visat sig medföra därmed åsyftat resultat och tillämpandet av detsamma enligt styrelsens bestämda uppfattning icke skulle lända den kommunala bostadsförmedlingen till gagn, anser sig styrelsen icke kunna tillstyrka bifall till föreliggande ansökan.

Byggnadsverksamheten i rikets stadssamhällen år 1922.

Inledning. I denna tidskrift har tidigare lämnats en preliminär redogörelse för den byggnadsverksamhet, som under år 1922 bedrivits i Sveriges större städer (med mer än 10 000 invånare).[1] I den mån uppgifter om byggnadsverksamhetens resultat inkommit även från byggnadsnämnderna i övriga orter, har materialet i dess helhet underkastats definitiv granskning och bearbetning. Huvudresultaten härav framläggas i följande redogörelse för byggnadsverksamheten i rikets stadssamhällen, vilken i stort sett utarbetats efter samma plan som den år 1922 offentliggjorda berättelsen över bostadsproduktionen under år 1921.[2]

Bostadsproduktionens utveckling åren 1913—1922. Fr. o. m. år 1904 (1902) förefinnas officiella statistiska uppgifter rörande nybyggnadsverksamheten i vissa stadssamhällen, men fullt jämförbara uppgifter i detta avseende föreligga först från och med år 1912. I nedanstående översikt återges det beräknade årliga nettotillskottet av rum (boningsrum och kök) under åren 1913—1922:

Nettotillskott av	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
rum (och kök)	25 250	23 280	14 715	16 583	17 397	12 562	13 118	13 367	18 705	21 029
per 10 000 inv.	145	134	81	88	91	65	67	67	93	102

Rörande utvecklingen under dessa år må, under hänvisning till den i redogörelsen för år 1921 lämnade framställningen, här endast framhållas, att den ökade livaktighet, som kännetecknade bostadsbyggandet under år 1921, gjort sig än mer gällande under redogörelseåret. Detta medförde en ytterligare stegring av totalsiffran, ehuru utvecklingen tedde sig mycket olika å skilda orter. Framhållas må redan nu, vilket senare kommer att närmare utföras, att den ifrågavarande ökningen av rumstillskottet nästan uteslutande är att tillskriva en omläggning av bostadsproduktionen i riktning mot något större lägenhetstyper.

Undersökningens omfattning. För år 1922, som förevarande redogörelse närmast gäller, ha de utsända frågeformulären besvarats med avseende på 277[3] orter (98·6 % av samtliga tillskrivna) med ett invånarantal av tillhopa 2 053 784 personer. Till jämförelse må meddelas, att år 1921 inkommo uppgifter från 274 orter med 2 003 770 invånare och år 1913 från 244 med ett invånarantal av 1 737 832 personer.[4]

---

[1] Soc. Medd., årg. 1923, sid. 364 ff.
[2] » » » 1922, sid. 982 ff.
[3] Därav voro 109 städer, 36 köpingar och 132 municipalsamhällen.
[4] De tre municipalsamhällena Krokslätt, Gårda och Lunden, som t. o. m. år 1921 redovisades såsom självständiga orter, blevo fr. o. m. 1 jan. 1922 inkorporerade med Göteborg.

Huru de uppgiftslämnande orterna år 1922 fördelade sig på särskilda landsdelar[1] och storleksgrupper framgår av följande sammanställning:

	Stockholms stad	Östra Sverige	Smål. och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Samtliga orter	Därav med följ. tusental inv. över 100	20—100	10—20	5—10	under 5
Antal orter . . .	1	66	38	53	67	52	277	3	13	20	37	204
Tusental inv.[2] .	425	361	155	351	538	224	2 054	768	430	274	258	324

Det torde böra framhållas, att från inalles 26 samhällen, huvudsakligen tillhörande den minsta ortsgruppen, meddelats, att någon byggnadsverksamhet icke förekommit under år 1922 eller att i varje fall inga hus nybyggts under årets lopp. Antalet sådana orter är dock betydligt lägre än närmast föregående år, då bostadsproduktionen uppgivits hava legat nere i ett femtiotal samhällen.

Antal ny- och ombyggda boningshus. I efterföljande tab. A lämnas ett sammandrag av de meddelade uppgifterna rörande antalet under år 1922 tillkomna hus,[3] lägenheter och rum, varvid orterna grupperats på ovannämnda landsdelar samt i vissa storleksgrupper. Härav framgår, att inalles 4 125 byggnader varit föremål för sådan byggnadsverksamhet, att antalet däri befintliga rum och lokaler blivit ökat. Av husen voro 765 (18·5 %) fabriks-, ämbets-, anstalts- o. d. byggnader, affärslokaler, uthus, garager m. m., vilka i endast 123 (16·1 %) fall inrymde enstaka bostäder för tjänstemän, arbetare, vaktmästare o. d. Lämnas dessa för bostadsmarknaden mindre betydelsefulla husbyggnader å sido och riktas uppmärksamheten på de hus, som huvudsakligen voro avsedda för bostadsändamål, befinnas sammanlagt 3 360 boningshus hava varit föremål för byggnadsverksamhet, vilken i 2 862 (85·2 %) fall betecknats som nybyggnad, i 9 (0·3 %) fall som fullständig ombyggnad (från grunden) samt i 489 (14·5 %) fall som partiell ombyggnad (ändring).

De äldre hus, som genom smärre ombyggnads- och ändringsarbeten gjorts mera lämpade för ägarens behov eller hyresmarknadens anspråk, böra givetvis lämnas utan avseende, när det gäller att urskilja typerna av de nya hus, som framgått av årets byggnadsverksamhet. Denna får sin prägel av de 2 871 boningshus, som under redogörelseåret blivit nybyggda eller från grunden ombyggda. Huru dessa byggnader fördela sig efter byggnadsmaterial samt husens storlek och byggnadstyp, utvisar närmare tab. A.

Boningshusens byggnadsmaterial. Av samtliga nytillkomna bostadshus ha 402 eller 14·0 % uppförts huvudsakligen av sten, medan 2 469 (86·0 %) betecknats som övervägande trähus (inkl. s. k. landshövdingehus). För olika landsdelar och ortsgrupper ter sig denna procentuella fördelning som följer:

[1] Härvid betraktas *Stockholms stad* som särskild landsdel, medan Stockholms, Uppsala, Västmanlands, Södermanlands och Östergötlands län sammanföras till *Östra Sverige*, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar och Gottlands län till *Småland och öarna*, Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län till *Södra Sverige*, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands och Örebro län till *Västra Sverige* samt Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län till *Norra Sverige*.

[2] Uppgifterna avse slutet av året.

[3] Inkl. sådana äldre byggnader, i vilka genom ombyggnadsarbeten etc. antalet lokaler ökats.

Tab. A. Under år 1922 tillkomna (och avgångna) hus, lägenheter och rum i rikets städer och stadsliknande samhällen.

Byggnader, lägenheter och rum	Stockholms stad	Östra Sverige	Småland och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Samtliga orter	Därav med 100 000 inv. o. däröver	20 000–100 000 inv.	10 000–20 000 inv.	5 000–10 000 inv.	under 5 000 inv.
Antal *tillkomna* (och ändrade) byggnader	448	760	545	607	1 132	633	**4 125**	723	586	610	810	1 396
Därav ny- o. ombyggda boningshus	386	537	371	359	790	428	**2 871**	514	426	478	534	919
uppförda av sten	33	49	10	276	27	7	**402**	78	141	40	36	107
uppförda av trä	353	488	361	83	763	421	**2 469**	436	285	438	498	812
med följande antal våningar i höjd: 1	25	86	30	73	89	56	**359**	25	27	26	89	192
med följande antal våningar i höjd: 2	346	423	311	284	663	342	**2 369**	468	378	433	414	676
med följande antal våningar i höjd: 3	7	28	28	1	34	30	**128**	10	20	18	30	50
med följande antal våningar i höjd: 4 o. fl.	8	—	2	1	4	—	**15**	11	1	1	1	1
innehållande följande antal lägenheter: 1	307	227	123	214	235	108	**1 214**	362	161	118	152	421
innehållande följande antal lägenheter: 2	61	260	206	129	475	236	**1 367**	120	229	314	296	408
innehållande följande antal lägenheter: 3—9	9	44	40	14	67	80	**254**	17	32	42	77	86
innehållande följande antal lägenheter: 10 o. fl.	9	6	2	2	13	4	**36**	15	4	4	9	4
innehållande följande antal rum: 1—3	51	77	20	19	59	48	**274**	53	15	30	40	136
innehållande följande antal rum: 4—7	310	333	217	268	541	260	**1 929**	412	287	334	340	556
innehållande följande antal rum: 8—11	13	94	103	62	138	67	**477**	26	95	84	104	168
innehållande följande antal rum: 12—19	2	22	29	5	36	38	**132**	6	18	20	39	49
innehållande följande antal rum: 20—49	2	11	2	4	12	15	**46**	6	11	9	11	9
innehållande följande antal rum: 50 o. fl.	8	—	—	1	4	—	**13**	11	—	1	—	1
Antal tillkomna bostadslägenheter	823	1 106	795	686	1 815	1 135	**6 360**	1 239	899	1 049	1 286	1 887
Därav enkelkök, enkelrum m. m.	110	66	39	56	111	125	**507**	147	59	63	81	157
1 rum och kök	120	229	92	79	411	222	**1 153**	239	84	224	292	314
2 » » »	223	436	273	196	690	496	**2 314**	345	368	443	508	650
3 » » »	133	198	207	181	324	140	**1 183**	199	199	185	221	379
4 o. fl. rum och kök	237	177	184	174	279	152	**1 203**	309	189	134	184	387
Lägenheter med bad- och duschrum	284	145	57	59	200	99	**844**	374	128	66	124	152
Antal tillkomna boningsrum	2 176	2 713	2 287	2 027	4 196	2 602	**16 001**	3 111	2 457	2 308	3 050	5 075
kök	713	1 057	757	635	1 710	1 039	**5 911**	1 092	849	998	1 219	1 753
S:a rum	2 889	3 770	3 044	2 662	5 906	3 641	**21 912**	4 203	3 306	3 306	4 269	6 828
därav tillbyggda äldre lägenheter	15	61	52	63	61	76	**328**	15	48	49	64	152
Antal *avgångna* bostadslägenheter	14	85	25	42	115	60	**339**	89	26	63	74	87
rum	32	186	104	126	299	136	**883**	219	97	160	198	209
Nettotillskott av bostadslägenheter	809	1 021	770	644	1 702	1 075	**6 021**	1 150	873	986	1 212	1 800
rum	2 857	3 584	2 940	2 536	5 607	3 505	**21 029**	3 984	3 209	3 146	4 071	6 619

Tillkomna boningshus (i %)	Stockholms stad	Östra Sverige	Smål. och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Samtliga orter	Därav med följ. tusental inv. över 100	20— 100	10— 20	5— 10	under 5
av sten . . .	8·5	9·1	2·7	76·9	3·4	1·6	14·0	15·2	33·1	8·4	6·7	11·6
av trä	91·5	90·9	97·3	23·1	96·6	98·4	86·0	84·8	66·9	91·6	93·3	88·4

Tabellen utvisar, att medan i det skogfattiga Sydsverige det övervägande flertalet byggnader uppföras av sten, dominerar trähuset i övriga landsdelar, framför allt i Nordsverige.

Utvecklingen fr. o. m. år 1913 framgår av här nedan återgivna årssiffror:

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
Tillkomna boningshus . . .	1 309	1 265	1 050	1 132	1 057	811	944	1 371	1 753	2 871
därav (i %)										
stenhus	36·8	33·4	29·8	31·8	30·8	21·2	19·2	13·4	15·3	14·0
trähus	63·2	66·6	70·2	68·2	69·2	78·8	80·8	86·6	84·7	86·0

Såsom framgår av denna tablå, har trähusens betydelse under hela tioårsperioden varit stadd i tilltagande. Tidigare berodde detta närmast på den under kristiden dominerande s. k. allmännyttiga byggnadsverksamheten, men numera torde förhållandet kunna i främsta rummet tillskrivas egnahemsbyggandets stora uppsving. T. o. m. i storstäderna har under de senaste åren flertalet nytillkomna boningshus utgjorts av villa- och egnahemsbyggnader i ytterområdena, till övervägande delen uppförda av trä. Något annorlunda ställer sig visserligen saken, om man räknar icke efter husens antal utan efter deras storlek, ty när ett stenhus i genomsnitt under år 1922 innehöll 9 rum (22 rum 1921), förefunnos i ett trähus blott 6 (8) rum. Av samtliga nytillkomna lägenheter utgjorde de i stenhus inrymda 17·0 % (27·8 %), och i sådana funnos 18·3 % (34·4 %) av tillkomna boningsrum (och kök). Stenhusens betydelse ur bostadssynpunkt är sålunda större, än vad ovanstående tablå ger vid handen, dock ingalunda i samma grad som föregående år, beroende på en anmärkningsvärd tillbakagång av antalet stora hyreshusbyggen.

Boningshusens våningshöjd. Med avseende på de nytillkomna boningshusens våningshöjd ha av de under år 1922 ny- och (från grunden) ombyggda boningshusen 359 (12·5 %) uppgivits vara envåningshus, medan 2 369 (82·5 %) räknade två, 128 (4·5 %) tre och 15 (0·5 %) fyra eller flera våningar i höjd. För år 1921 voro motsvarande procenttal resp. 13·8, 78·4, 5·7 och 2·1, vilket närmare belyser de nyss berörda förändringarna i storlekstyp. Härvid är att märka, att vinds-, resp. källarvåning räknats som särskild etage, om boningsrum eller annat rum med eldstad och fönster funnits å vinden eller i källaren. Däremot hava i våningsantalet icke medtagits vanliga torkvindar samt ved- och matkällare.

I nedanstående tablå ha de härom i tab. A meddelade siffrorna omräknats i relativa tal:

Antal tillkomna boningshus (i %) med	Stockholms stad	Östra Sverige	Smål. och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Samtliga orter	Därav med följ. tusental inv. över 100	20— 100	10— 20	5— 10	under 5
1 våning . .	6·5	16·0	8·1	20·3	11·3	13·0	12·5	4·9	6·3	5·4	16·7	20·9
2 våningar . .	89·6	78·8	83·8	79·1	85·9	80·0	82·5	91·0	88·8	90·6	77·5	73·6
3 o. fl. vån. . .	3·9	5·2	8·1	0·6	4·8	7·0	5·0	4·1	4·9	4·0	5·8	5·5

I likhet med föregående år har produktionen av envåningshus under redogörelseåret varit jämförelsevis obetydlig, möjligen med undantag för de minsta samhällena.

Det slag av boningshus, som merendels sätter sin prägel på bostadsproduktionen inom vårt lands stadssamhällen, är tvåvåningshuset (inräknat envåningshus med boningsrum på vinden). Denna hustyp, som redan under de tidigare krisåren visade stark ökning, har under redogörelseåret fått ännu större betydelse, i det att över fyra femtedelar av samtliga nytillkomna boningshus uppgivits tillhöra denna kategori (mot något mer än hälften åren 1912—1914). Även i huvudstaden och andra större städer, där eljest de höga husen till följd av dyra tomtpriser och knappare tillgång på byggnadsmark avgjort dominerat, har man numera i samband med den livliga produktionen av egna hem merendels övergått till att bygga husen i blott två våningar.

Hurusom de lägre hustyperna sedan kristidens början fått ökad betydelse för varje år, visar nedanstående sammanställning:

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
Tillkomna boningshus	1 309	1 265	1 050	1 132	1 057	811	944	1 371	1 753	2 871
därav (i %)										
hus med 1—2 våningar . . .	69·1	70·6	78·4	76·9	81·8	83·2	85·4	92·1	92·2	95·0
» » 3 o. fl. » . . .	30·9	29·4	21·6	23·1	18·2	16·8	14·6	7·9	7·8	5·0

Den markerade stegringen under de tre senaste åren av relativa antalet lägre hustyper i förening med trähusens förut framhållna tillväxt häntyder på, att produktionen av boningshus i ännu högre grad än under föregående krisår inriktat sig på väsentligt andra hustyper än under förkrigsåren. Den enskilda, spekulativa byggnadsverksamhetens höga hyreshus ha sålunda i stor utsträckning ersatts genom smärre hustyper.

Antal lägenheter och rum per hus. Medan boningshusens våningsantal ger en ganska god bild av deras byggnadstyp, framträder byggnadernas betydelse ur bostadssynpunkt klarast, om de fördelas efter antalet i dem befintliga, till bostad avsedda lägenheter. En procentuell fördelning av bostadshusen ur denna synpunkt ter sig på följande sätt:

Antal tillkomna boningshus (i %) med	*Stock-holms* stad	*Östra Sve-rige*	*Smål. och öarna*	*Södra Sve-rige*	*Västra Sve-rige*	*Norra Sve-rige*	*Samtliga orter*	*Därav med följ. tusental inv.* över 100	20— 100	10— 20	5— 10	under 5
1 lägenhet . . .	79·5	42·3	33·2	59·6	29·7	25·2	42·3	70·4	37·8	24·7	28·5	45·8
2 lägenheter . .	15·8	48·4	55·5	35·9	60·1	55·2	47·6	23·4	53·8	65·7	55·4	44·1
3—9 » . .	2·3	8·2	10·8	3·9	8·5	18·7	8·8	5·3	7·5	8·8	14·4	9·4
10 o. fl. » . .	2·4	1·1	0·5	0·6	1·7	0·9	1·3	2·9	0·9	0·8	1·7	0·4

Som tablån ger vid handen, har enfamiljshuset under år 1922 varit den vanligaste hustypen å de smärre orterna samt framför allt i de tre största städerna, vilket återspeglar det livliga egnahemsbyggandet i storstädernas ytterområden. I de medelstora samhällena var däremot tvåfamiljshuset talrikast företrätt. Tillsammans representerade dessa båda småhustyper under redogörelseåret omkring nio tiondelar av samtliga tillkomna boningshus mot c:a fyra femtedelar år 1921, tre fjärdedelar åren 1918—1920 och tre femtedelar under den »normala» treårsperioden 1912—1914. Denna förskjut-

ning från större till mindre byggnadstyper, som även har sin förklaring i den alltjämt avtagande produktionen av hyreskaserner, åskådliggöres närmare genom här nedan återgivna jämförelsetal:

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
Tillkomna boningshus	1 309	1 265	1 050	1 132	1 057	811	944	1 371	1 753	2 871
därav (i %) med										
1 lägenhet	27·6	31·9	36 7	37·9	33·7	40·8	33·1	40·0	43·6	42·3
2 lägenheter	30·9	28·7	28·7	27·5	23·1	23·8	30·4	38·5	39·6	47·6
3—9 lägenheter . .	25·3	23·4	23·9	23·3	25·7	21·8	25·7	18·2	11·5	8·8
10 o. fl. lägenheter .	16·2	16·0	10·7	11·3	16·5	13·6	10·8	3·3	5·3	1·3

Särskilt iögonfallande är tvåfamiljshusens starka relativa ökning de tre senaste åren, vilket lett till, att under redogörelseåret nära hälften av de nytillkomna bostadshusen kommo på denna kategori.

Av upplysningarna om antalet bostadslägenheter per hus framgår dock ej tillräckligt tydligt, i vilken utsträckning de nyuppförda byggnaderna utgöra småfolksbostäder. Ett enfamiljshus kan ju vara såväl en liten stuga med ett par tre rum som en större villa, innehållande ett tiotal rum eller mera. I och för närmare belysning av detta förhållande hava i tab. A de ny- och ombyggda boningshusen jämväl fördelats efter antalet boningsrum (inräknat kök) per hus. Jämföras dessa siffror med motsvarande för antalet lägenheter, befinnes det, att av enfamiljshusen inemot en fjärdedel utgjordes av stugor om 1—3 rum (inräknat kök), medan återstoden innehöll 4 eldstäder och däröver per hus.

Boningshusens fördelning efter rumsantal inom skilda landsdelar och storleksgrupper av orter kan även utläsas ur följande sammanställning:

Antal tillkomna boningshus (i %)	Stockholms stad	Östra Sverige	Smål. och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Samtliga orter	Därav med följ. tusental inv. över 100	20— 100	10— 20	5— 10	under 5
med 1—3 rum .	13·2	14·3	5·4	5·3	7·5	11·2	**9·5**	10·3	3·5	6·3	7·5	14·8
» 4—7 » .	80·3	62 0	58·5	74·6	68·5	60·8	**67·2**	80·2	67·4	69·9	63·7	60·5
» 8—19 » .	3·9	21·6	35·6	18·7	22·0	24·5	**21·2**	6·2	26·5	21·8	26·8	23·6
» 20r.o.därö v.	2·6	2·1	0·5	1·4	2·0	3·5	**2·1**	3·3	2·6	2·0	2·0	1·1

Ungefär två tredjedelar av de uppförda boningshusen inrymde sålunda 4—7 rum, under det att de större hustyperna med minst 8 rum representerade en knapp fjärdedel mot över hälften åren före krigsutbrottet. Den under krigsåren allt starkare framträdande förskjutningen mot smärre byggnadstyper belyses även av följande översikt:

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
Tillkomna boningshus	1309	1 265	1 050	1 132	1 057	811	944	1 371	1 753	2 871
därav (i %) med										
1—3 rum	8·6	9·9	11·8	11·2	9·0	17·0	10·8	14·7	11·0	9·5
4—7 »	37·6	38·0	39 8	42·0	38·4	40·4	41·8	52·6	58·5	67·2
8—19 »	30·8	30·2	32·3	29·8	33·1	26·9	34·9	27·5	24·1	21·2
20 rum och däröver . .	23·0	21·9	16·1	17·0	19·5	15·7	12·5	5·2	6·4	2·1

Bostadslägenheternas antal och storlek. Av större betydelse för bedömande av 1922 års bostadsproduktion än en dylik kännedom om boningshusens storlek och art äro uppgifterna om de tillkomna bostadslägenheternas beskaffenhet och fördelning på olika kategorier.

Tab. B. Antal tillkomna bostäder å olika orter åren 1913 och 1922.

Orter	Tillkomna bostadslägenheter		Därav läg. t. o. m. 2 rum o. kök (1922)	Tillkomna rum (och kök) 1922	Orter	Tillkomna bostadslägenheter		Därav läg. t. o. m. 2 rum o kök (1922)	Tillkomna rum (och kök) 1922
	1913	1922				1913	1922		
Stockholm	2 820	823	453	2 889	Borgs vst.	27	7	2	40
Södertälje	42	47	33	144	Jönköping	57	85	63	310
Djursholm	9	24	15	96	Huskvarna	71	16	15	43
Vaxholm	7	22	17	67	Nässjö	·	80	38	322
Norrtälje	4	14	3	81	Eksjö	3	37	18	140
Östhammar	1	15	14	40	Gränna	1	1	—	9
Öregrund	—	2	2	3	Tranås	4	57	49	159
Sigtuna	—	7	5	29	Vetlanda	1	14	6	72
Sundbyberg	80	13	11	35	Värnamo	—	42	9	206
Stocksund	21	20	1	119	Forserum	2	7	6	19
Lidingö	144	81	67	254	Sävsjö	[1]2	17	9	65
Nynäshamn	·	26	22	63	Vaggeryd	17	24	18	75
Saltsjöbaden	7	25	14	110	Gislaved	6	11	3	49
Rimbo	·	2	2	5	Skillingaryd	·	19	15	51
Duvbo	4	5	4	19	Växjö	60	59	24	236
Solhem	6	11	2	53	Älmhult	16	29	8	111
Bromsten	11	23	13	77	Ljungby	2	30	11	120
Hässelby vst.	—	23	19	62	Ryd	·	5	2	20
Flysta	—	1	1	1	Vislanda	·	11	3	49
Enebybergs vst.	·	17	6	62	Alvesta	[2]3	17	8	62
Hagalund	7	10	10	30	Strömsnäs bruk	5	18	6	60
Nya Huvudsta	2	2	2	4	Östregård	·	11	3	45
Lilla Alby	—	1	1	4	Åsheda	·	8	4	27
Råsunda	134	14	5	62	Hovmantorp	·	4	1	16
Dalarö	2	1	—	5	Kalmar	23	77	35	311
Tumba	1	2	1	5	Oskarshamn	—	8	5	27
Rönninge	·	6	4	27	Västervik	20	2	2	4
Hörningsnäs vst.	·	1	—	8	Vimmerby	7	31	15	131
Järna	—	6	6	15	Borgholm	3	8	1	49
Uppsala	114	67	33	230	Gamleby	2	5	3	17
Enköping	10	4	2	14	Mönsterås	2	5	3	13
Tierp	1	6	4	24	Nybro	21	36	12	145
Nyköping	26	12	10	35	Mörbylånga	·	5	4	17
Eskilstuna	78	40	37	115	Torsås	·	7	1	33
Torshälla	—	1	1	2	Visby	6	5	2	18
Katrineholm	50	38	36	104	Hemse	4	4	2	13
Strängnäs	29	18	11	66	Karlskrona	61	24	8	111
Mariefred	2	4	2	22	Ronneby	[2]12	18	8	75
Trosa	4	3	3	6	Karlshamn	38	9	2	53
Malmköping	7	4	2	14	Sölvesborg	11	8	1	40
Gnesta	2	7	6	22	Långö	22	18	9	64
Vingåker	—	15	11	49	Kristianstad	83	41	35	115
Valla	·	5	3	19	Simrishamn	10	7	5	19
Flen	8	5	3	16	Ängelholm	·	19	1	96
Sparreholm	·	4	2	15	Hässleholm	13	11	5	34
Linköping	178	98	63	316	Båstad	5	1	—	6
Norrköping	106	150	87	537	hus	12	1	—	6
Söderköping	11	19	14	66	Tomelilla	19	16	6	60
Motala	13	44	34	140	Örkelljunga	4	5	—	37
Vadstena	27	11	6	39	Åby-Klippan	6	5	2	25
Skänninge	11	4	4	11	Åstorp	13	18	4	81
Mjölby	15	33	14	124	Torekov	2	3	3	8
Valdemarsvik	30	18	12	49	Vinslöv	1	4	2	14
Kisa	1	5	2	21	Osby	24	10	2	40
Åtvidaberg	68	1	1	2	Broby kyrkoby	5	2	1	11

[1] Uppgiften avser år 1914. — [2] Uppgiften avser år 1912.

Tab. B (forts.). **Antal tillkomna bostäder å olika orter åren 1913 och 1922.**

Orter	Tillkomna bostadslägenheter		Därav läg. t. o. m. 2 rum o. kök (1922)	Tillkomna rum (och kök) 1922	Orter	Tillkomna bostadslägenheter		Därav läg. t. o. m. 2 rum o. kök (1922)	Tillkomna rum (och kök) 1922
	1913	1922				1913	1922		
Vilan	—	3	1	11	Skövde	23	37	14	153
Tollarp	·	4	—	21	Hjo	6	7	4	23
Kivik	1	1	1	3	Tidaholm	2	12	7	41
Malmö	424	115	92	331	Falköping	62	38	22	141
Lund	94	26	12	99	Töreboda	—	8	2	32
Landskrona	28	50	23	191	Grästorp	14	11	11	25
Hälsingborg	33	96	15	485	Vara	11	10	8	31
Eslöv	30	23	7	104	Falköpings förstäder	·	13	9	46
Ystad	91	25	17	91	Nossebro	·	9	9	24
Trälleborg	50	51	35	143	Järpås	·	1	1	3
Svedala	34	6	1	24	Karlstad	15	128	77	343
Höganäs	27	5	2	18	Kristinehamn	28	57	35	222
Teckomatorp	·	2	—	15	Arvika	15	48	36	144
Kävlinge	24	10	6	37	Säffle	8	13	7	58
Arlöv	13	4	3	15	Sunne	14	60	40	181
Lomma	13	17	9	58	Kil	—	12	7	43
Löberöd	3	8	7	31	Forshaga	—	6	5	23
Hör	6	3	—	15	Torsby	·	11	2	65
Sjöbo	3	7	4	29	Örebro	184	52	33	190
Veberöd	·	5	—	26	Askersund	2	2	—	11
Anderslöv	·	1	1	2	Nora	16	20	11	69
Viken	·	4	1	18	Lindesberg	—	16	1	93
Halmstad	9	19	13	58	Hallsberg	—	7	2	33
Laholm	6	7	1	37	Kopparberg	7	3	2	11
Falkenberg	19	61	48	182	Kumla	4	18	13	59
Varberg	19	25	16	87	Fjugesta	9	7	7	17
Kungsbacka	8	31	23	100	Karlskoga	15	18	9	62
Oskarström	15	4	4	10	Jannelund	7	7	7	18
Göteborg	857	301	186	983	Frövi	·	10	9	29
Marstrand	[1]6	1	1	3	Västerås	130	8	5	31
Lysekil	37	11	6	46	Sala	1	21	18	53
Uddevalla	29	56	36	172	Köping	6	2	—	15
Strömstad	14	1	—	4	Arboga	4	14	10	38
Mölndal	[2]17	47	36	133	Kungsör	5	14	10	46
Fiskebäckskil	15	2	1	7	Norbergsby	5	1	1	3
Grundsund	7	1	—	4	Heby	2	2	2	6
Mollösund	[2]3	1	1	1	Falun	32	70	64	192
Skärhamn	3	8	1	31	Säter	17	31	30	85
Klädesholmen o. Koholmen	2	1	1	3	Hedemora	—	4	4	18
Kyrkesund o. Björholmen	2	5	2	23	Avesta	32	2	—	10
Smögen	2	4	3	10	Ludvika	55	30	22	100
Fjällbacka	—	1	1	4	Borlänge	13	32	22	116
Gräbbestad	1	1	—	4	Smedjebacken	·	7	7	16
Vänersborg	10	59	44	175	Krylbo	19	10	10	28
Trollhättan	73	174	153	487	Morastrand	9	19	10	63
Alingsås	20	78	52	250	Leksandsnoret	20	13	9	47
Borås	117	116	73	397	Orsa kyrkoby	8	5	3	17
Ulricehamn	19	19	5	98	Vansbro	10	19	19	46
Åmål	24	56	52	159	Gävle	19	87	59	294
Herrljunga	6	5	3	13	Söderhamn	9	21	12	73
Mariestad	17	12	9	39	Hudiksvall	2	27	16	94
Lidköping	76	42	32	119	Bollnäs	26	30	27	90
Skara	15	25	19	77	Ljusdal	1	3	1	13
					Årbrå	3	2	2	4
					Storvik	·	34	29	110

[1] Uppgiften avser år 1912. — [2] Uppgiften avser år 1914.

Tab. B (forts.). **Antal tillkomna bostäder å olika orter åren 1913 och 1922.**

Orter	Tillkomna bostadslägenheter		Därav läg. t. o. m. 2 rum o. kök (1922)	Tillkomna rum (och kök) 1922	Orter	Tillkomna bostadslägenheter		Därav läg. t. o. m. 2 rum o. kök (1922)	Tillkomna rum (och kök) 1922
	1913	1922				1913	1922		
Härnösand	17	36	22	122	Nordmalings kyrkovall	—	2	—	14
Sollefteå	2	11	9	26	Djupviken	—	7	5	22
Sundsvall	22	56	37	187	Vännäs	—	27	21	81
Örnsköldsvik	19	19	10	69	Lycksele	22	12	9	30
Alby	15	2	2	3	Vilhelmina	·	6	3	19
Skönsmon	6	24	24	49	Luleå	18	45	30	161
Skönsberg	23	25	23	61	Piteå	1	8	7	20
Kramfors	[1]7	2	2	8	Boden	7	66	44	229
Nyland	—	8	7	16	Haparanda	1	3	3	8
Östersund	62	48	34	160	Arvidsjaurs kyrkostad	1	16	11	44
Bräcke	7	12	8	42	Kalix	6	11	7	43
Strömsund	6	8	4	44	Gällivare kyrkostad	7	9	6	30
Hornsbergs vst.	19	22	16	71	Malmberget	90	2	2	5
Järpen	—	3	3	7	Kiruna	88	68	67	164
Svegsmon	8	6	6	20					
Umeå	16	77	44	280	Samtliga orter	**8 469**	**6 360**	**3 974**	**21 912**
Skellefteå	8	48	30	190					

I tab. B lämnas en översikt över antalet å olika orter tillkomna lägenheter och rum under år 1922, varjämte till jämförelse meddelats motsvarande lägenhetsuppgifter för år 1913 (eller om uppgift rörande detta år saknas, för 1912 eller 1914).[2] Som tabellen ger vid handen, producerades under redogörelseåret genom ny-, om- eller tillbyggnad inalles 6 360 bostäder (mot 6 365 år 1921), varav 3 974 smålägenheter om högst 2 rum och kök.[3] Uppgifter rörande antalet tillkomna lägenheter fr. o. m. år 1913 meddelar följande tablå:

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
Antal tillkomna bostadsläg.	8 594	7 488	5 152	5 754	6 818	5 203	4 915	4 524	6 365	6 360
indextal	100	87	60	67	79	61	57	53	74	74
Antal tillkomna småläg.	5 957	5 007	3 544	4 207	5 634	4 473	3 993	3 293	4 656	3 974
i % av samtliga	69·3	66·9	69·0	73·1	82·7	86·0	81·3	72·8	73·2	62·5
indextal	100	84	59	71	95	75	67	55	78	67

I förhållande till åren 1919 och 1920, då bostadsproduktionen sjönk till föga mer än hälften av den normala, beteckna 1921 och 1922 års lägenhetstillskott, som motsvarade inemot tre fjärdedelar av förkrigstidens, en betydande stegring.

Av de år 1922 tillkomna bostäderna utgjordes, som nämnts, 3 974 av smålägenheter, vilket i jämförelse med år 1913 innebär en minskning i antal med c:a 33 %. Den procentiska andelen av dessa småbostäder var 1922 62·5, vilken siffra var lägre än för något tidigare år under tioårsperioden. Huru de under åren 1913—1922 tillkomna lägenheterna fördelade sig på särskilda storlekskategorier, åskådliggöres närmare i följande tablå:

[1] Uppgiften avser år 1912.

[2] En punkt (·) anger, att uppgift saknas för en viss ort, vartill anledningen i allmänhet är, att för orten i fråga byggnadsstadgan för rikets städer då ännu ej tillämpades.

[3] Av samtliga 6 360 lägenheter kommo 5 639 i ny- och (från grunden) ombyggda bostadshus.

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
Tillkomna bostadslägenheter	8 594	7 488	5 132	5 754	6 818	5 203	4 915	4 524	6 365	6 360
därav (i %)										
enkelkök, enkelrum m. m.	13·1	11·3	14·6	13·8	12·3	14·5	12·1	13·5	13·7	8·0
1 rum och kök	30·8	31·7	28·6	36·3	48·5	46·3	40·3	26·2	26·1	18·1
2 » » »	25·4	23·9	25·8	23·0	21·9	25·2	28·9	33·1	33·4	36·4
3 » » »	11·5	11·5	10·7	8·8	6·6	5·3	8·3	12·1	12·0	18·6
4 o. fl. rum och kök . .	19·2	21·6	20·3	18·1	10·7	8·7	10·4	15·1	14·8	18·9

Produktionen av lägenheter om 1 rum och kök, som under de senare åren gått väsentligt tillbaka, visade även under år 1922 en betydande minskning och omfattade nu mindre än en femtedel av totalproduktionen mot nära hälften år 1917. Dessutom var tillskottet av enkelrum o. d. lägre än tidigare. Däremot företedde liksom föregående år gruppen 2 rum och kök, i likhet med de större bostäderna, en markerad stegring. Lägenhetsproduktionen synes sålunda ha börjat inriktas på något större bostadstyper, framför allt två- och trerumsbostäder, vilken tendens, i likhet med de större hustypernas ovan framhållna tillbakagång, i främsta rummet torde böra tillskrivas egnahemsbyggandets starka utveckling. Vidare må även beaktas, att den av olika industriföretag bedrivna produktionen av smärre arbetarbostäder, som förut var synnerligen livlig, under de senaste årens industriella depression gått starkt tillbaka. Däremot har staten, företrädesvis under de två sista åren, i ganska betydande omfattning uppfört lägenheter till vissa av sina tjänstemän, varvid huvudvikten synes ha lagts på tvårumsbostäder.

Vad beträffar bostadstyperna inom olika geografiska områden, påvisades i föregående års redogörelse, hurusom de skiljaktigheter, som tidigare kunnat konstateras härutinnan mellan skilda landsdelar, synas vara på väg att utjämnas. Vissa olikheter torde dock alltjämt existera, ty, såsom man finner av nedanstående jämförelsetal, var produktionen av lägenheter om 3 rum och däröver av större betydelse inom de sydligare landskapen än på övriga håll, varemot i stället lägenheterna om 1 rum och kök voro svagare företrädda i förstnämnda landsdelar.

Antal tillkomna bostadslägenheter (i %)	Stockholms stad	Östra Sverige	Smål. och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Samtliga orter	Därav med följ. tusental inv. över 100	20— 100	10— 20	5— 10	under 5
enkelkök, enkelrum o. d.	13·4	6·0	4·9	8·2	6·1	11·0	8·0	11·9	6·6	6·0	6·3	8·3
1 rum och kök . .	14 6	20·7	11·6	11·5	22·6	19·6	18·1	19·3	9·4	21·4	22·7	16·6
2 » » » . .	27·0	39·4	34·3	28·6	38·0	43·7	36·4	27·8	40·9	42·2	39·5	34·5
3 » » » . .	16·2	17·9	26·0	26·4	17·9	12·3	18·6	16·1	22·1	17 6	17·2	20·1
4 o. fl. rum och kök	28·8	16·0	23·2	25·3	15·4	13·4	18·9	24·9	21·0	12·8	14·3	20·5

Som förut antytts, synes uppförandet av egnahemsbyggnader under redogörelseåret ha varit särskilt livligt dels i de större städerna och dels i de smärre samhällena (med mindre än 5 000 invånare). Inom dessa ortskategorier har också bostadsproduktionen i väsentligt större omfattning än annorstädes inriktats på lägenheter om 3 rum och kök eller däröver, något som jämväl framgår av de i tablån meddelade procentsiffrorna för resp. ortsgrupper.

Antal boningsrum och kök. Övergår man från den bostadssociala enheten, lägenheten, till den byggnadstekniska, rummet eller »eldstaden», finner man av tab. A, att år 1922 tillkommo tillhopa 21 912[1] boningsrum och kök. Följande tablå anger motsvarande antal från och med år 1913:

Tillkomna rum (boningsrum och kök)	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
	28 055	25 304	17 111	18 240	19 168	14 171	14 360	14 412	19 840	21 912
indextal	100	90	61	65	68	51	51	51	71	78

Tack vare de nyuppförda bostädernas ökade storlek har produktionen av bostadsrum, vilken under krisåren visade betydligt större nedgång än lägenhetstillskottet, efter hand åter kommit i nivå med och på sistone t. o. m. något överflyglat det senare De under år 1922 tillkomna rummen företedde nämligen i förhållande till 1913 års siffra ett underskott av 22 procent, medan minskningen för lägenheternas vidkommande var 26 procent.

Huru de tillkomna rummen[2] åren 1920—1922 fördelade sig på olika lägenhetskategorier, åskådliggöres i följande översikt:

Antal rum (boningsrum och kök) i nytillkomna lägenheter om	År 1920 Antal	%	År 1921 Antal	%	År 1922 Antal	%
enkelkök, enkelrum m. m. . . .	719	5·1	988	5·0	623	2·9
1 rum och kök	2 370	16·8	3 324	16·9	2 306	10·7
2 » » »	4 491	31·8	6 313	32·4	6 942	32·2
3 » » »	2 196	15·5	3 468	17·6	4 732	21·9
4 o. fl. rum och kök	4 358	30·8	5 515	28·1	6 981	32·3

Förskjutningen mot rymligare bostäder kan utläsas även ur de här angivna relativtalen.

Byggnadsverksamhetens intensitet. Ställas uppgifterna om totalantalet tillkomna rum och kök i relation till invånarantalet, erhålles ett uttryck för byggnadsverksamhetens relativa omfattning på olika orter. Så har skett i nedanstående tablå, där antalet tillkomna rum per 10 000 invånare under åren 1920—1922 angives för orter tillhörande olika landsdelar och storleksgrupper:[3]

Tillkomna rum (och kök) per 10 000 inv. år	Stockholms stad	Östra Sverige	Smål. och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Samtliga orter	Därav med följ. tusental inv. över 100	20— 100	10— 20	5— 10	under 5
1920	41	96	97	49	68	126	**72**	29	52	75	137	139
1921	97	84	145	76	102	126	**99**	94	78	87	107	143
1922	68	105	197	76	110	163	**107**	55	77	120	165	211

Medan kristidens första skede (1915—17) synes ha medfört en nivellering av bostadsproduktionen inom de olika landsdelarna till en viss, av de alldeles oundgängliga bostadsbehoven och byggnadsindustriens nödtorftiga sysselsättning bestämd låg nivå, framträdde under de följande åren ånyo tydliga lokala differenser.

Vad år 1922 beträffar, har byggnadsverksamheten visat sig vara särdeles livlig inom de småländska och nordsvenska stadssamhällena. Av de övriga landsdelarna företer däremot, förutom Stockholm, även södra Sverige i genomsnitt tämligen låga tal. Av större intresse äro emellertid skiljaktig-

[1] Varav 19 593 rum i ny- och (från grunden) ombyggda boningshus.

[2] Rum, som tillbyggts äldre lägenheter, äro här ej inräknade.

[3] Framhållas må, att här ifrågakommande uppgifter avse totalantalet tillkomna rum, medan de under rubriken Bostadsproduktionens utveckling åren 1913—1922 meddelade uppgifterna endast upptaga nettotillskottet av rum.

heterna mellan större och mindre orter. Som tablån ger vid handen, bilda frekvenstalen för de olika ortsgrupperna år 1922 en serie, som regelmässigt stiger i samma mån de absoluta folkmängdstalen sjunka. I de tre storstäderna var bostadsproduktionen på det hela taget relativt svag och betydligt mindre än närmast föregående år. För kategorien övriga större städer (20—100 000 inv.) höll sig siffran i det närmaste oförändrad, under det att de smärre orterna kunde uppvisa en anmärkningsvärt kraftig ökning från år 1921. Det högsta relationstalet företedde, som sagt, de minsta samhällena, varest produktionen relativt sett var inemot fyra gånger så stor som i storstadsgruppen. Totalbilden visar vissa likheter med motsvarande för år 1920, ehuru skillnaden mellan större och mindre orter då, på grund av särskilda förhållanden, var ännu mera framträdande.

Bad- och duschrum. Av bostadslägenheternas viktigare fasta tillbehör redovisas i tab. A särskilt bad- och duschrummen. I vilken utsträckning de nytillkomna bostäderna varit försedda med denna hygieniskt betydelsefulla, men först under de senaste decennierna till allmännare användning komna bekvämlighet, belyses genom följande översikt, i vilken antalet lägenheter med bad- och duschrum ställts i relation till bostadstillskottet inom olika landsdelar och ortsgrupper:

Landsdelar och ortsgrupper	Stockholms stad	Östra Sverige	Smål. och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Samtliga orter	Därav med följ. tusental inv. över 100	20—100	10—20	5—10	under 5
Tillkomna lägenh.	823	1 106	795	686	1 815	1 135	**6 360**	1 239	899	1 049	1 286	1 887
därav med bad- och duschrum . .	284	145	57	59	200	99	**844**	374	128	66	124	152
i %	34·5	13·1	7·2	8·6	11·0	8·7	**13·3**	30·2	14·2	6·3	9·6	8·1

I genomsnitt voro sålunda av de nya lägenheterna 13·3 % försedda med denna bekvämlighet mot resp. 11·5 % år 1920 och 10·5 % år 1921. Medan de med bad- och duschrum försedda lägenheterna före kristiden år från år utgjort en allt större del av de nytillkomna bostäderna (åren 1912—14 resp. 17·6, 20·1 och 23·4 %), hava desamma fr. o. m. år 1915 (21·8 %) visat en betydande nedgång. Orsaken härtill torde företrädesvis vara att söka i de starkt stegrade byggnadskostnaderna, vilka nödvändiggjorde inskränkningar icke blott, som förut angivits, i fråga om lägenheternas rumsantal utan även beträffande deras utrustning med bekvämligheter. Under de fyra senaste åren synes dock produktionen av dylika mera modernt utrustade bostäder ha blivit jämförelsevis något livligare, framför allt i våra tre största städer.

Nettotillskottet av hus, lägenheter och rum. Å de för statistiken över byggnadsverksamheten använda frågeformulären redovisas icke allenast det årliga bruttotillskottet av bostäder av olika slag, utan specificeras jämväl avgångna hus, lägenheter och rum i syfte att möjliggöra en beräkning av nettotillskottet av bostäder.

Under redogörelseåret hade 269 hus varit föremål för byggnadsverksamhet av sådan art, att deras lägenhets- och rumsantal därigenom minskats. Av ifrågavarande byggnader utgjordes 151 av egentliga boningshus, vilka i 63 (41·7 %) fall fullständigt bortrivits för att lämna plats åt andra, medan i

återstående fall husen endast blivit ombyggda eller ändrade på ett mer eller mindre genomgripande sätt. Genom ifrågavarande rivnings- och ändringsarbeten hade försvunnit 339 bostadslägenheter, innehållande 883 boningsrum och kök.

Större intresse erbjuda uppgifterna om avgångna hus, lägenheter och rum först när de ställas i relation till de tillkomna inom motsvarande kategorier i syfte att utröna byggnadsverksamhetens nettoresultat. Framhållas må likväl, att dylika jämförelser måste göras med försiktighet, då de meddelade uppgifterna om bortrivna hus m. m. särskilt för vissa större samhällen synas vara mindre fullständiga. Resultaten av ifrågavarande beräkningar hava sammanställts i följande tablå, varvid till jämförelse meddelas motsvarande siffror för år 1921:

	År 1921				*År 1922*			
		Nettotillskott				Nettotillskott		
	Bruttotillskott	antal	pr 10 000 inv.	i % av brutto	Bruttotillskott	antal	pr 10 000 inv.	i % av brutto
Boningshus	1 753	1 672	8	95·4	2 871	2 808	14	97·8
Bostadslägenheter samtliga	6 365	5 946	30	93·4	6 360	6 021	29	94·7
Bostadslägenheter t. o. m. 2 r. o. k.	4 656	4 330	22	93·0	3 974	3 699	18	93·1
Boningsrum och kök	19 840	18 705	93	94·3	21 912	21 029	102	96·0

Av totalantalet tillkomna bostadslägenheter och rum utgjorde nettotillskottet år 1921 resp. 93 och 94 % samt år 1922 resp. 95 och 96 %, vilka siffror äro icke oväsentligt högre än de normala (år 1913 resp. 89 och 90 %). Denna höjning står i samband med den i 1917 års hyresstegringslag införda bestämmelsen, att rivning av hus med bostadslägenheter endast får ske efter samtycke av hyresnämnd.

Siffrorna för det faktiska bostadstillskottet torde få anses giva den skarpaste belysningen av byggnadsverksamhetens utveckling under kristiden. Såsom framgår av kapitlet rörande bostadsproduktionens utveckling 1913—22, företer i jämförelse med 1912—13 års genomsnitt 1914 och 1915 års byggnadsverksamhet en avmattning med resp. c:a 10 och 40 %, medan 1916 och 1917 års nettoproduktion av bostäder visar en nedgång med resp. c:a 30 och 20 % från vad som kunde anses vara normalt under tiden före krisperioden. Åren 1918—1920 var nettoproduktionen av lägenheter omkring 40 % lägre än år 1912, under det att nettotillskottet av bostäder åren 1921 och 1922 med c:a 20 % understeg det normala.

Den allmännyttiga byggnadsverksamheten. I det föregående har i någon mån berörts den s. k. allmännyttiga byggnadsverksamhetens stora betydelse för bostadsproduktionen under nuvarande krisperiod. Vissa betydande förändringar i fråga om husens storlek och byggnadstyp, lägenheternas rumsantal o. s. v. ha sålunda påvisats stå i nära samband med statens, kommunernas, industriföretagens o. s. v. av kristidens tryck framkallade bostadsbygge. En närmare redogörelse för de tidigare åtgärderna på detta område och den allmännyttiga byggnadsverksamhetens ditintills uppnådda resultat lämnas i berättelserna över bostadsproduktionen under åren 1918—1921.

Vid flera tillfällen har emellertid även betonats, hurusom bostadsproduktionen under de senaste åren i allt större omfattning fått sin prägel av en intensivt bedriven egnahemsbyggnadsverksamhet. Sistnämnda rörelse, som i betydande utsträckning inriktats på andra bostadstyper än den allmännyttiga byggnadsverksamhetens, har också varit ägnad att utjämna den senares verkningar i fråga om bostadstillskottets kategorifördelning genom att innebära en återgång till rymligare bostadstyper. Däremot har egnahemsbyggandet ytterligare skärpt den förskjutning gent emot smärre hustyper, vilken delvis inleddes med den allmännyttiga bostadsproduktionens överhandtagande under krisåren.

Ännu år 1921 uppfördes närmare hälften av de nya bostäderna genom det allmännas initiativ. Helt annorlunda tedde sig utvecklingen under år 1922, ty, såsom nedanstående tablå utvisar, nedgick då den allmännyttiga byggnadsverksamhetens andel av bostadstillskottet till föga mer än en sjättedel av det hela eller c:a en tredjedel av föregående års siffra:

	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
Antal tillkomna bostadslägenheter .	5 754	6 818	5 203	4 915	4 524	6 365	6 360
Därav genom allmännyttig byggnadsverksamhet . . . { antal	1 225	3 476	2 955	2 602	1 769	2 902	1 110
{ %	21·3	51·0	56·8	52·9	39·1	45·6	17·5

Av de 1 110 lägenheter, som för år 1922 kunde skrivas på denna byggnadsverksamhets konto, utgjordes 850 eller omkring tre fjärdedelar av smärre bostäder om högst 2 rum och kök. Endast i vissa städer, såsom Stockholm, Göteborg, Södertälje, Norrköping, Kristianstad, Vänersborg och Östersund samt enstaka andra orter, exempelvis Nynäshamn, Bollnäs och Kiruna, spelade denna art av bostadsproduktion någon större roll. På Stockholms och Göteborgs andel kommo c:a två femtedelar av samtliga genom allmännyttig byggnadsverksamhet tillkomna lägenheter.

Vad beträffar denna byggnadsverksamhets olika former och bärare må vidare erinras om, att dessa under de sista åren i viss mån förändrats. Under det att tidigare bostadsföreningarna, bostadsaktiebolagen och industrien gjorde de mest betydande insatserna, fick produktionen åren 1920 och 1921 väsentligen sin prägel av direkt bostadsbygge från statens och kommunernas sida. Huru utvecklingen tett sig under åren 1916—1922 belyses närmare av följande tablå:

Genom allmännyttig byggnadsverksamhet tillkomna bostäder	Staten		Kommuner		Bostadsföreningar o. d.[1]		Industriföretag o. d.	
	Antal bostäder	%	Antal bostäder	%	Antal bostäder	%	Antal bostäder	%
år 1916	19	1·6	424	34·6	522	42·6	260	21·2
» 1917	18	0·5	1 157	33·3	1 529	44·0	772	22·2
» 1918	156	5·3	820	27·7	1 007	34·1	972	32·9
» 1919	211	8·1	883	33·9	1 074	41·3	434	16·7
» 1920	211	11·9	616	34·8	367	20·7	575	32·6
» 1921	686	23·6	1 518	52·3	368	12·7	330	11·4
» 1922	381	34·3	279	25·2	332	29·9	118	10·6

[1] Inkl. allmännyttiga bostadsaktiebolag, konsumtions- och andra föreningar, stiftelser o. d.

Genom statlig och kommunal byggnadsverksamhet ha sålunda under år 1922 uppförts 660 lägenheter, utgörande ungefär tre femtedelar av ifrågavarande bostadsproduktion. Detta resultat måste betraktas såsom ringa i jämförelse med 1921 års höga siffra, nämligen c:a 2 200 bostäder eller icke mindre än tre fjärdedelar av årets hela bostadstillskott. Statens anpart år 1922 var emellertid relativt sett något högre än föregående år, beroende därpå att ett tämligen stort antal tjänstebostäder blivit uppförda å olika orter, huvudsakligen genom statens järnvägars försorg. Så mycket starkare var den kommunala byggadsverksamhetens tillbakagång, i det att på dess konto under redogörelseåret kommo endast omkring 280 lägenheter mot över 1 500 året förut. Göteborg var den enda stad, där något större antal bostäder år 1922 tillkom genom kommunalt initiativ.

Bostadsbolagens och -föreningarnas insats var näst statens den på ifrågavarande område mest betydande och förhållandevis avsevärt större än år 1921. Bostadsbyggena från industriens sida spelade däremot, såsom en naturlig konsekvens av den ihållande ekonomiska depressionen, nu liksom föregående år en underordnad roll.

Löner, arbetstid och arbetarantal i Förenta staternas industri under andra kvartalet 1923.

I nionde häftet av denna tidskrift (sid. 819 ff.) lämnades ett referat över den av National Industrial Conference Board verkställda undersökningen rörande löner, arbetstid och arbetarantal i Förenta staterna under perioden juli 1914—januari (mars) 1923. Ifrågavarande statistik har nu ytterligare kompletterats med en ny utredning, avseende tiden fram till mitten av innevarande år. Under hänvisning till vad i den föregående redogörelsen anfördes rörande i denna statistik tillämpade undersökningsmetoder m. m. samt rörande utvecklingen under åren 1920—1922, må här anföras huvudresultaten av den senaste utredningen, d. v. s. de nytillkomna siffrorna för månaderna april—juni 1923 samt de korrigeringar, som gjorts beträffande de förut meddelade preliminära siffrorna för årets första kvartal.

Arbetslöner. Den höjning av lönenivån, som tog sin början under senare halvåret 1922, har fortgått även under förra delen av innevarande år. Genomsnittliga *timlönen* (vägt medeltal för alla arbetare) beräknades i juni 1923 till 54·8 cents, vilket innebär en ökning med 9·4 % från årets början och 124 % från juli 1914. Uppgången hade varit kraftigast under månaderna mars—maj. I juni däremot stod lönenivån i det närmaste stilla och visade för vissa arbetargrupper till och med en tendens att sjunka.

Den genomsnittliga *veckoförtjänsten* för samtliga arbetare uppgick i juni 1923 till 27·12 dollars, 8·1 % mer än i december 1922 och 116 % över 1914 års nivå. Under det veckoförtjänsterna på efteråret 1922 ökades hastigare än timlönerna, beroende på utsträckt arbetstid, har förhållandet under de sista månaderna varit omvänt, så att timlönernas stegring delvis motverkats genom förkortning av arbetstiden.

Förskjutningarna inom olika arbetargrupper framgå närmare av nedanstående tablå:

Tidpunkt	Timlön (indextal, juli 1914 = 100)				Veckolön (indextal, juli 1914 = 100)			
	Män		Kvinnor	Samtliga arbetare (vägt medeltal)	Män		Kvinnor	Samtliga arbetare (vägt medeltal)
	yrkesskickliga arbetare	grovarbetare			yrkesskickliga arbetare	grovarbetare		
1914								
Juli (dollars	0·280	0·203	0·154	0·245	14·16	10·71	7·84	12·54
Juli (indextal	100	100	100	100	100	100	100	100
1922								
Juli	196	196	227	194	185	184	196	181
Augusti	198	197	225	196	190	185	195	186
September	201	201	231	201	192	190	202	192
Oktober	202	203	231	203	197	195	207	193
November	203	204	234	204	199	196	211	199
December	204	205	236	205	201	199	213	200
1923								
Januari	204	204	238	204	201	197	214	200
Februari	206	205	239	206	202	198	214	201
Mars	211	209	241	209	208	201	218	204
April	216	219	246	216	215	211	222	212
Maj	224	227	258	223	220	217	231	217
Juni	225	226	256	224	218	216	229	216

Som synes gjorde sig timlönernas stegring under vårmånaderna särskilt märkbar i fråga om grovarbetarlönerna, varemot juni månad visade en förskjutning till förmån för den yrkesskickliga arbetskraften.

Arbetarantal. Arbetsstyrkans storlek inom de undersökta industrigrenarna har även under innevarande år ökats, ehuru ej i samma grad som under senare delen av 1922, då det för en mängd fabriker gällde att taga igen förut gjorda driftsinskränkningar. Minskningen framgår av nedanstående tablå, i vilken medtagits uppgifter för dels samtliga de i undersökningen ingående företagen (avseende åren 1920—1923), dels sådana företag, varifrån material föreligger för hela perioden 1914—1923.

	Uppgifter för åren 1914—1923		Uppgifter för åren 1920—1923	
	Antal arbetare	Indextal	Antal arbetare	Indextal
1914 juli	388 776	100	.	.
1920 juni	580 688	149	697 965	100
1921 juli	352 995	91	423 206	61
1922 juli	427 815	110	530 320	76
1923 januari	508 160	131	618 158	89
februari	512 784	132	624 790	90
mars	527 812	136	642 203	92
april	528 332	136	643 623	92
maj	527 331	136	639 768	92
juni	524 137	135	633 360	91

Den inom dessa industrier sysselsatta arbetsstyrkan nådde, såsom härav framgår, under sistlidna april månad ett maximum, endast 8 % lägre än under 1920 års högkonjunktur. De följande månaderna medförde någon nedgång, dock ej mer än att tillgången på arbetskraft, som i början av året varit väl knapp, i juni kunde anses ungefär motsvara efterfrågan.

Arbetstid. Den genomsnittliga *normala arbetsveckan* har allt sedan 1920 hållit sig praktiskt taget konstant vid omkring 50 timmar. Under de första sex månaderna av innevarande år höllo sig variationerna inom en decimal (50·1—50·2). Däremot har den inom industrien verkligt *utnyttjade (effektiva) arbetstiden* undergått någon, om ock ej så stor förskjutning. Under första kvartalet 1923 ökades den med en halv timme (från 50 timmar i december 1922 till 50 1/2 i mars 1923), men tenderade under andra kvartalet åter nedåt, såsom efterföljande tablå utvisar:

	Normal arbetsvecka	Effektiv arbetstid	Arbetstid per arbetare
1914 juli	55·0	53·8	51·1
1922 juli	50·0	49·1	47·5
1923 januari	50·2	50·1	49·2
februari	50·1	50·1	49·1
mars	50·2	50·5	49·4
april	50·1	50·4	49·5
maj	50·2	50·3	49·1
juni	50·2	50·1	48·8

De i tablåns sista kolumn anförda siffrorna, som angiva faktiska *medelarbetstiden per arbetare*, hålla sig av naturliga skäl (sjukdom eller annan arbetsledighet) alltid under den för industrien redovisade medelarbetstiden, men följa i stort sett dennas växlingar.

Reallön. De löneförhöjningar, som ägt rum under den period, denna undersökning avser, hava endast till en mindre del motvägts av stegrade levnadskostnader. Utvecklingen belyses av efterföljande sammanställning:

	Levnadskostnadsindex [1]	Indextal för reallönen (per vecka) Män yrkesskickliga	Män grovarbetare	Kvinnor	Samtliga arbetare
1914 juli	100·0	100	100	100	100
1922 juli	155·6	119	118	126	116
1923 januari	158·1	127	125	135	127
februari	157·5	128	126	136	128
mars	159·2	131	126	137	128
april	159·1	135	133	140	133
maj	160·3	137	135	144	135
juni	160·1	136	135	143	135

Den höjning av reallönerna, som konstaterades under senare delen av 1922 och början av 1923, har sålunda fortgått även under april och maj. I juni visade levnadskostnader liksom arbetslöner en tendens till nedgång, varför reallönen då höll sig ungefär konstant.

[1] Angående beräkningen av dessa indextal, se Soc. Medd. årg. 1923, sid. 823.

Meddelanden från socialattachéerna.

Arbetslösheten i England och de nya riktlinjerna för dess bekämpande.

Arbetslösheten ett kroniskt ont? I en föregående rapport i Soc. Medd. (sid. 755) har lämnats en ingående redogörelse för utvecklingen på den engelska arbetsmarknaden upp till juni 1923 ävensom för det helt nya läge, i vilket arbetslöshetsfrågan kan sägas befinna sig. Allt efter som det blivit mera klart, att man här icke har att göra med en konjunkturföreteelse av än så svårartad beskaffenhet, utan att det ondas rötter sträcka sig djupare, så har också problemet börjat skärskådas från nya och mera vidsträckta synpunkter.

Det är icke någon mera uppseendeväckande ökning i arbetslösheten, som framkallat den verkliga oro, med vilken man numera på ansvarigt håll betraktar denna företeelse. Såsom framhölls i nyss omnämnda rapport, kunde man för första halvåret 1923 notera en fortskridande förbättring på arbetsmarknaden. Sedermera har visserligen inträtt en försämring, som dock varit föga deciderad och som enligt sista föreliggande rapport (från den 5 november) ånyo förbytts i ett förbättrat läge. Procenttalet arbetslösa i förhållande till hela antalet mot arbetslöshet försäkrade — en statistik, som grundar sig på försäkringsböcker ingivna till arbetsförmedlingsanstalterna — har under varje månad av innevarande år utgjort:

Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.
12·7	11·8	11·1	10·9	11·0	11·0	11·3	11·8	11·7	11·7

De vid offentliga arbetsförmedlingsanstalter anmälda arbetssökande ha uppgått till:

1923	Män		Kvinnor		
	Vuxna	Minderåriga	Vuxna	Minderåriga	Summa
1 januari	1 199 010	48 445	254 832	39 248	**1 541 535**
29 »	1 137 847	52 451	226 265	43 855	**1 460 418**
26 februari	1 072 677	46 516	218 431	38 785	**1 376 409**
26 mars	999 500	40 617	213 453	35 368	**1 288 938**
30 april	962 559	43 569	217 700	37 567	**1 261 395**
28 maj	959 145	39 612	228 529	33 348	**1 260 634**
25 juni	934 375	36 377	223 094	32 559	**1 226 405**
30 juli	936 173	39 479	222 616	36 249	**1 234 517**
27 augusti	942 513	44 903	237 107	41 605	**1 266 128**
1 oktober	954 855	45 010	244 139	41 101	**1 285 105**
29 »	970 207	42 143	245 802	37 898	**1 296 050**

Om man också varit beredd på någon ökning i arbetslösheten fram mot vintern, har det likväl väckt oro, att försämring inträtt redan på sensommaren, och på sina håll har det befarats, att »den fjärde arbetslöshetsvintern» skall komma att uppvisa lika nedslående siffror som den näst föregående. Detta har ansetts tyda på, att ett kroniskt ont föreligger, som endast kan hävas genom de mest genomgripande samhällsåtgärder. Innan en redogörelse lämnas för den kampanj, vartill antydda farhågor givit upphov, skall här först ägnas några ord åt de alltmera framträdande skadliga följdföreteelserna av arbetslösheten.

Pauperismen och kommunernas finansiella belastning. Den stegrade pauperism och de ökade bördor för det allmänna, som arbetslösheten dragit med sig, skildrades summariskt i förut omförmälda rapport. I bägge dessa hänseenden synes läget bliva svå-

rare, ju längre arbetslösheten består i sin nuvarande omfattning. Sant är, att så långt hittills offentliggjorda uppgifter visa, d. v. s. intill slutet av innevarande års andra kvartal, antalet understödstagare från fattigvården minskats jämfört med 1922. Likväl befinnes det, att i juni icke mindre än hälften av understödstagarna alltjämt utgjordes av sådana personer, som mottogo fattighjälp i hemmet på grund av arbetslöshet. Av dessa voro 576 000 personer (45 % av samtliga understödstagare) försäkrade mot arbetslöshet eller av sådana beroende, medan 50 000 (3·9 %) icke omfattades av arbetslöshetsförsäkringen.

Kommunerna hava allt från början visat motvilja mot att belastas med kostnader för de arbetslösa och speciellt mot att med fattigvårdshjälp nödgas träda emellan för att utöka det i många fall otillräckliga understöd, som arbetslöshetsförsäkringen lämnar. Den tyngsta bördan faller helt naturligt på de industriella arbetarcentra, och dessa se sig på grund av fattigvårdskostnaderna och andra utgifter för de arbetslösa förlamade i sin strävan att nedbringa de till följd av kriget abnormt stegrade kommunalskatterna. Vid en konferens i oktober mellan representanter för större industristäder tecknades dessas finansiella läge i de mörkaste färger, och man enades om en resolution, vari begärdes, att de nödhjälps- och andra arbeten, som nu allmänt påyrkas i stället för direkt understöd, skulle till största delen finansieras av staten. I kommunen Poplar, inom Londons grevskapsområde, där kommunalstyrelsen tidigare gjort sig ryktbar för utlämnande av fattigvårdshjälp till större belopp än det av regeringen föreskrivna maximum och för andra lagstridiga åtgärder,[1] har nu den växande fattigvårdsbördan framkallat en motrörelse från skattebetalarnas sida med hot om skattestrejk — ett hot, som man dock tills vidare inhiberat i avvaktan på åtgärder från regeringens sida.

Det kan på tal härom vara av intresse erinra, att gentemot mindre nogräknade fattigvårdsmyndigheter tvenne korrektiv erbjuda sig. Det ena är att vid den årliga revisionen väcka skadeståndstalan inför domstol mot de ansvariga medlemmarna av kommunalstyrelsen, en åtgärd, som nu också vidtagits i Poplar, i detta fall föranledd av olagliga löneutbetalningar. En annan utväg är, att regeringen i påtryckningssyfte vägrar lämna erforderlig sanktion å förskott från banker, som kommunerna allt emellanåt se sig nödsakade att upptaga. Att gentemot Poplar skrida till en sådan åtgärd har emellertid den härför närmast ansvarige hälsovårdsministern tvekat. Följden av en lånevägran befaras skola bliva, att hela kommunalförvaltningen i Poplar desorganiseras, vilket åter skulle påkalla ett inskridande från statsmyndigheterna för övertagandet av förvaltningen. Men härtill saknar regeringen laglig befogenhet.

Demoralisationen och faran för yrkesskicklighetens undergrävande. De arbetslösa själva utsättas, ju längre den nuvarande situationen varar, för ett ökat betryck och för svårare försakelser. Tidigare har kunnat anlitas hjälp från enskilda, men dessa källor sina helt naturligt efter hand ut. Fackföreningarna se sig under rådande depression nödsakade att inknappa eller alldeles indraga utgående arbetslöshetsunderstöd. Den för framtiden allvarligaste påföljden är emellertid den demoralisation, som i längden måste framkallas av brist på regelbundet arbete. Denna sista sida av saken har också börjat ådraga sig allt större uppmärksamhet, och det är kanske just på avvärjandet av arbetslöshetens samhällsmoraliska skadeverkningar, som de mest energiska ansträngningarna måste inrikta sig. Såsom var att vänta i ett land, där ansvarskänslan inför släktet är så stark som i Storbritannien, tages nu denna fråga upp på allvar i allt vidare kretsar och icke minst på kyrkligt håll.

Det kanske svåraste problem, som här möter, är sysslolösheten bland ungdom, som under de senare åren lämnat skolorna, jämte de otillräckliga tillfällena till yrkesutbildning. Arbetslösheten bland minderåriga är enligt allmänt erkännande vida större än den, som utvisas av den officiella statistiken. Den på ingivna försäkringsböcker

[1] Se Soc. Medd. årg. 1922, sid. 129 ff.

grundade statistiken — ur vilken endast procenttalet arbetslösa anförts i det föregående — redovisade vid slutet av september icke mer än 50 257 arbetslösa minderåriga, d. v. s. i åldern 16—18 år. Men härav omfattas varken barn mellan 14 och 16 år, vilka i regel lämnat skolorna, men ännu icke inträtt i försäkringsåldern, ej heller de talrika minderåriga, som väl uppnått 16 år, men ej kunnat erhålla anställning i försäkringspliktigt yrke. Något närmare sanningen kommer den statistik, som angiver antalet vid arbetsförmedlingsanstalterna anmälda arbetssökande, utan avseende på om de äro försäkrade eller uppnått viss ålder. Såsom förut meddelats, redovisade denna statistik 86 111 arbetslösa minderåriga vid början av oktober. Även denna siffra motsvarar emellertid icke på långt när det verkliga antalet minderåriga arbetslösa. Detta antal är omöjligt att exakt uppskatta, men måste av allt att döma vara högst betydande. Vid ett möte nyligen i London mellan representanter för kristna kyrkor uppgavs av en i ungdomsvård förfaren man, att en helt ny kategori av arbetslösa bildades av de 200 000 gossar i åldern 16—18 år, som lämnat skolan, då de dåliga tiderna togo sin början, och sedan dess icke haft något regelbundet arbete.

Den oerhörda vidden av detta problem inses också därav, att i England med Wales antalet av de barn, gossar och flickor, som varje år lämna skolan och som äro hänvisade att söka sin utkomst inom industrien, uppgår till mer än 600 000. Denna siffra förtjänar att ställas vid sidan av den nyss anförda rörande antalet sysslolösa gossar mellan 16 och 18 år.

Arbetsministern Sir Montague Barlow, som icke försummat något tillfälle att rikta uppmärksamheten på hithörande förhållanden, har framhållit, att av de 600 000 minderåriga, som under normala förhållanden årligen antagas i industriellt arbete, omkring en fjärdedel i vanliga fall brukat uppläras till yrkesskickliga. Men under kriget och närmast följande tid eftersattes denna utbildning, och de unga anställdes på platser — t. ex. i ammunitionsverkstäder — som icke krävde någon särskild utbildning. På detta sätt skulle, enligt arbetsministerns uppskattning, landet hava åsamkats en förlust av inemot en miljon potentiellt yrkesskickliga arbetare.

Naturligtvis äger det sagda icke i lika grad tillämpning å alla yrken. Lärlingsskap har alltjämt praktiserats i yrken, där det av ålder varit brukligt, men uppenbart är, att först kriget och sedan den svåra depressionen i hög grad rubbat utbildningsförhållandena och åtminstone i ett par industrier — maskinindustrien och byggnadsverksamheten — gjort frågan om framtida tillgång på yrkesskickliga arbetare synnerligen allvarlig. Inom maskinindustrien förefinnes visserligen ett högst betydande överskott på yrkesskickliga i vuxen ålder, som emellertid anse sig sakna utsikt till återanställning och bland vilka därför emigrationen på sista tiden tagit fart. Å andra sidan synes, av vissa tecken att döma, lärlingsutbildningen möta hinder uti motvilja mot att binda sig vid ett yrke, som erbjudit så ovissa anställningsförhållanden. Dessa omständigheter i förening med den nyss antydda tillströmningen av olärd arbetskraft under krigstiden kunna vid framdeles inträdande bättre konjunkturer befaras vålla hinder för upprätthållandet av yrkesskickligheten inom industrien.

Inom byggnadsverksamheten är bristen på yrkesskickliga arbetare, speciellt murare, redan aktuell, medan ganska omfattande arbetslöshet fortfarande råder bland grovarbetarna. Ett omfattande program för ordnandet av rekryterings- och utbildningsförhållandena uppgjordes år 1920 av industriens Whitleyråd, men resultatet uppgives hittills hava varit ringa. Fackföreningarna synas vilja lägga skulden för det bristande antalet lärlingar på arbetsgivarna, och ett faktum är, att lärlingar icke anställas till samma antal, som gällande avtal mellan organisationerna medgiva. Å andra sidan är det tydligt, att fackföreningarna under nuvarande förhållanden ställa sig minst sagt likgiltiga i fråga om rekryteringen av yrket och att de i tanke på en livligare byggnadsverksamhet — vartill omisskännliga tecken redan skönjas — hoppas kunna utverka säkrare anställningsförhållanden och även förbättrade löner i utbyte mot medgivanden i rekryteringshänseende Arbetsministern har bragt på tal att giva de i yrket nu anställda prioritet till arbete framför nyantagna och förordat, att kommunerna

i enlighet med den nya bostadslagen uppgöra ett program för byggnadsverksamheten, sträckande sig över en längre följd av år, i syfte att göra anställning mera lockande. Till någon praktisk lösning av problemet har man ännu icke kommit, men det är uppenbart, att frågan är föremål för regeringens synnerliga uppmärksamhet.

Det kan tilläggas, att bland de yrkesskickliga byggnadsarbetarna en ganska stark emigration ägt rum, och man möter sålunda även här den paradoxala företeelsen, att tillgången på yrkeslärda hotar att utsina, samtidigt som miljoner av arbetare sedan åratal gått sysslolösa.

I någon mån har man sökt avhjälpa bristen på lärlingar genom stats- och kommunalunderstöd åt utbildningscentra för minderåriga. Att denna anordning icke förslagit långt inses dock därav, att vid de i somras avslutade kurserna 8 000 à 9 000 elever mottogo undervisning.[1] Det synes emellertid vara meningen att under vintern utvidga kurserna till att omfatta 30 000 à 40 000 elever.

Från de arbetslösa kvinnorna — flera än en kvarts miljon enligt officiell statistik — förnimmas starka klagomål över att för litet göres i utbildningsväg.[1] På centralkommittén för utbildning av kvinnor har, säger man, icke använts hela det anslag, som stått till förfogande, och utbildningen har koncentrerats på huslig tjänst. Det kräves nu, att dessa kurser, av vilka man har den gynnsammaste erfarenhet, i större utsträckning inriktas på utbildning i hemindustriellt arbete, speciellt sömnad.

De nya riktlinjerna för arbetslöshetens bekämpande. Svaret på den nu allt ivrigare debatterade frågan, huruvida och på vad sätt arbetslösheten skall kunna hävas, blir naturligtvis beroende på, hur man uppfattar orsakerna till denna företeelse. Det förefaller, som om den ringa framgång, som hittills åtföljt de samhälleliga åtgärderna mot arbetslösheten, icke minst varit beroende på att någon klarare uppfattning om orsakerna icke lyckats tränga igenom, utan att flera, delvis motsatta åskådningar brottats mot varandra. Kampen mot arbetslösheten har så att säga måst föras på för många fronter för att bliva verkligt framgångsrik.

Emellertid måste konstateras, att på sista tiden frågeställningen erhållit en betydligt fastare utformning och att problemets art mera klart börjat skönjas. Först och främst synes man ha gjort reda för sig, att — åtminstone vad England beträffar — här icke föreligger en vanlig konjunkturföreteelse. Nya faktorer ha sedan kriget tillkommit både utom och inom landet, som göra, att man måste helt och hållet revidera begreppen på detta område. Att under sådana förhållanden inskränka sig till ett minimum av förebyggande åtgärder och i övrigt nöja sig med en låt vara storartad samhällelig understödsverksamhet — ty arbetslöshetsförsäkringen i dess nuvarande gestaltning är, såsom i föregående rapporter visats, väsentligen intet annat — kan den allmänna opinionen numera knappast förlika sig med. Understödet, vare sig det kallas försäkringshjälp eller fattighjälp, är i och för sig demoraliserande, det är otillräckligt för den arbetslöses och hans familjs anständiga bärgning, och det håller inom stora lager av befolkningen köpkraften nere på en abnormt låg nivå.

Speciellt den sistnämnda synpunkten — den låga köpkraften inom landet — har givit anledning till mycket fruktbara betraktelser över landets ekonomiska läge. Här är icke platsen för att lämna en framställning av den med nationalekonomiens alla vapen förda diskussionen, men helt förbigås kan den dock icke, enär motivet för hela kampanjen är arbetslösheten och ändamålet att finna en väg som leder ut därifrån. De blivande åtgärderna mot arbetslösheten komma därför att erhålla sin prägel av vilken utgång kampanjen på det ekonomiska området erhåller.

Det finnes ju en hel del förhållanden i Europa, som mer eller mindre avlägset inverka på arbetslösheten i England, men som ligga utom räckhåll för en politik, som har till närmaste syfte att göra »den fjärde arbetslöshetsvintern» så lindrig som möjligt. Hit hör den politiska oron, osäkerheten i alla affärsförhållanden, den minskade

[1] Se Soc. Medd. årg. 1923, sid. 772.

köpkraften i Centraleuropa m. m. Huru stor inverkan härav är på världshandeln kan naturligtvis icke beräknas, men däremot torde det kunna påstås, att om något land skall närav bli lidande mer än andra, så måste det vara det brittiska väldet med dess vidsträckta handelsförbindelser och dess på export starkt inriktade industri.

En blick på världen visar emellertid, att andra länder, som spela stor roll i det internationella handelsutbytet, kunna förete jämförelsevis goda exportsiffror och att deras inre handelsomsättning och produktion är fullt tillfredsställande. Ett exempel härpå erbjuder Frankrike, som lider icke av arbetslöshet utan av brist på arbetare, och även andra länder. Efter utgivande av internationella arbetsbyråns undersökning om den industriella produktionen i olika länder har man också fått en klarare inblick i det nödvändiga sambandet mellan prisnivå och arbetslöshet, och man har därav föranletts att på allvar göra klart för sig, att vissa länders deprecierade valutor skapat ett helt nytt konkurrensförhållande på den internationella marknaden och även medfört en förskjutning i inkomstfördelningen inom dessa länder, som i hög grad stimulerat deras produktion.

På dessa frågor kan icke här närmare ingås, men en punkt, som hittills icke allmännare uppmärksammats, skall likväl beröras såsom ägande speciellt betydelse för Storbritannien, dess industri och förmåga att upprätthålla en konkurrenskraftig industriell produktion. Det har invänts och invändes, att den premie i export- och produktionshänseende, som en deprecierad valuta medför, är övergående och försvinner, så snart arbetslöner och andra omkostnader inom landet hunnit anpassa sig efter den deprecierade valutan. Härvid glömmer man emellertid den roll, som vissa fasta utgifter spela i den totala produktionskostnaden. En del administrationskostnader, hyror, räntor, frakter och även skatter utgå antingen med oförändrat belopp trots varuprisstegringen eller stiga icke proportionellt med industriprodukterna. Ränta och amortering å Englands ofantliga statsskuld, omkring 7 800 milj. £, tillhör dylika utgifter, vilka industrien och handeln oberoende av valutaförhållandena ha att bestrida och som väga så mycket tyngre, ju mer prisnivån nedbringas och valutan förbättras. Att den engelska industrien i åtskilliga avseenden är handikappad på den internationella marknaden kommer ju också till uttryck i den abnormt höga beskattningen.

Efter dessa antydningar om de nya internationella konkurrensförhållandena skall också ägnas några ord åt *»den inre marknaden»*, som på sista tiden kommit att tilldraga sig allt större uppmärksamhet och som ju också har ett mera direkt samband med arbetslösheten. Man har, såsom förut berördes, alltmera kommit till den uppfattningen, att improduktiva arbetslöshetsunderstöd böra utbytas mot statshjälp avseende att sysselsätta de arbetslösa i produktivt arbete. Huru statsmedlen skola fördelas blir en ganska svårlöst fråga, men det torde icke råda mer än en mening om, att denna väg är den principiellt riktiga. Användes statsunderstödet — eller statsgarantin — för allmännyttiga företag, såsom kommunikationsverk, bostadsbyggen, gas- och elektricitetsverk m. m., kan det sägas tjäna ett produktivt ändamål och stimulerar jämväl indirekt den enskilda industrien. Det nationalekonomiska motivet för dylik forcerad kapitalanvändning får sökas däri, att underhållet och nyanskaffningen av allehanda slags anläggningar betydligt eftersatts under kriget och att sålunda i själva verket en avbruten produktionsprocess återupptages. Ett typiskt exempel bilda järnvägarna, som av staten tillerkänts 60 milj. £ såsom ersättning för eftersatt underhålls- och reparationsarbete och som därigenom kommit i besittning av oerhörda reservfonder, 130 milj. £ eller fyrdubbla beloppet mot före kriget.[1] Det anses endast vara i sin ordning, att dessa fonder snarast användas för avsett ändamål, och om behovet därav ur trafiksynpunkt kan knappt någon tvekan råda.

En annan fråga, som här icke kan närmare utredas, är om landet nu har råd till stora kapitalanläggningar, som först i en framtid kunna väntas ge avkastning. Härvid

[1] Se Soc. Medd. årg. 1921, sid 1053.

är först och främst att erinra, att landet redan kunnat ha råd med ett arbetslöshetsunderstöd, som i allt dragit en kostnad av inemot 100 milj. £ per år och som icke resulterat i någon som helst nyttig verksamhet. Den ökade köpkraft, som genom startandet av arbeten sättes i händerna på de arbetslösa, kan naturligtvis till en del komma att användas å inköp av sådana födoämnen och andra artiklar, som måste importeras från utlandet och därigenom tynga landets handelsbalans.[1] Men till stor del och kanske den största torde den nya köpkraften bliva använd för inköp av sådana artiklar, t. ex. kläder och skodon, som produceras inom landet och med vars tillverkning kunna sysselsättas arbetslösa inom respektive industrier. I själva verket råder det, för att fullfölja exemplifieringen, en mycket omfattande arbetslöshet inom textil- och beklädnadsindustrierna. Naturligtvis måste det också tagas i betraktande, att de anläggningar, som företagas, förr eller senare alltid komma till någon nytta, andra fördelar av de arbetslösas sysselsättande att förtiga, medan ett arbetslöshetsunderstöd icke frambringar något som helst ekonomiskt värde.

Det är sålunda påtagligt, att den »inre marknaden» erbjuder stora möjligheter för de arbetslösas återbördande till produktionen, kanske icke utan ringa nationalekonomisk vinst för landet, jämfört med de improduktiva uppoffringar, som annars bliva nödvändiga. Möjligen har man varit benägen att underskatta denna marknads betydelse, speciellt för Englands del. Professor Bowley har beräknat, att omkring 25 % av landets nationalinkomst för närvarande direkt eller indirekt härflyter ur handel med utlandet. Återstå i alla fall tre fjärdedelar, som härflyta ur tillverkning och tjänster för det egna landets behov och som direkt påverkas av köpkraften inom landet. Att denna köpkraft kan och bör stimuleras är en slutsats, som alla partier mer eller mindre frivilligt synas drivas till. Däremot skilja sig meningarna skarpt, när det gäller, på vad sätt så skall ske, liksom i fråga om medlen att förbättra landets internationella konkurrensställning.

För en framställning av *de olika politiska partiernas program* i den nu öppnade valstriden är här icke platsen. Endast några drag må anföras, som hava syftning på det nyss sagda. Det konservativa programmet: tullskydd åt industrierna i mån av deras betryckta läge och premier åt jordbruket, har naturligtvis till främsta syfte att trygga och förbättra prisförhållandena inom industrien, möjliggöra återupptagandet av nedlagd industriell verksamhet och på så sätt stimulera köpkraften inom landet; därjämte utlovas understöd åt arbetslösa och nya statsbeställningar. Tullinkomsterna skola användas att lätta industriens direkta skattebörda och i så måtto stärka dess ställning i den internationella konkurrensen.

Arbetarpartiet lägger betydligt större vikt vid understöd åt produktiva anläggningar för de arbetslösas sysselsättande och köpkraftens höjande, medan tullar förkastas. Medelst en förmögenhetsskatt föreslås lätta industriens skattebörda och genomföra andra skattelindringar.

Det liberala partiet vill för den utländska marknadens förbättring sträva för en prompt lösning av de internationella skadestånds- och skuldfrågorna. Ett »djärvt och modigt användande av landets kredit» påyrkas för skapande av arbetstillfällen hemma och i kolonierna.

Det ur social synpunkt glädjande i dessa program synes vara, att de samtliga mer eller mindre direkt syfta på ett återupphjälpande av hemmamarknaden ur det trångmål, vari den råkat på grund av otillräckliga och ur produktiv synpunkt värdelösa arbetslöshetsunderstöd. Om det antal arbetare, som skulle kunna beredas sysselsättning såsom följd av ett tullskydd, växla uppgifterna i valstriden, liksom det naturligtvis också är ovisst, i vilken utsträckning produktiva anläggningar kunna startas utan risken av alltför stor kostnad för det allmänna.

[1] Det bör påpekas, att betalningsbalansen till utlandet alltjämt visar ett stort överskott. Tack vare räntor å investeringar i utlandet (netto 175 milj. £) räknar »Economist» med ett överskott för 1922 å 155 milj. £, användbart för ny investering.

Det torde icke kunna undvikas, att vare sig tullskydd införes eller stora kapitalanläggningar forceras fram, såsom följd inträder *prisstegring* på vissa områden av näringslivet. Mer eller mindre förtäckt utsäges också detta både på konservativt, arbetar- och visst liberalt håll. Härav också det tal om »inflation», som man velat utläsa ur arbetsministerns anförande i Nottingham den 9 oktober. Varom rör det sig och vad är det man åsyftar? J. M. Keynes giver i tidskriften »The Nation» för den 10 oktober en klar framställning härav. Han motsätter sig — liksom tidigare — en fortsatt medveten deflationspolitik och förklarar, att vad som i princip erfordras är stegring i grosshandelspriserna för att bringa dessa i vederbörlig relation till detaljpriserna. Mot en stegring i de förra å 66 % över förkrigsnivån har man att annotera en stegring i de senare med 75 %, och likväl hålles den senare siffran nere på en konstlat låg nivå genom att den innefattar bostadshyror, som äro underställda tvångsreglering. Disproportionen mellan de bägge indexserierna är egentligen ett uttryck för att mellanhänderna skörda stora vinster, medan produktionen är så mycket mindre lönande. Om därför en större livaktighet inom näringslivet åtföljes av en stegring i grosshandelspriserna, är icke mer än rätt att så sker, och landets kreditpolitik bör medvetet inriktas därpå. Det närvarande prisläget inom landet är icke något sådant, att därpå kan byggas en stabilisering av prisnivån.

Genom det tullpolitiska programmet går också en liknande tanke: att »skydda» och förbättra prisläget inom betryckta industrier, medan de viktigaste livsmedlen såsom huvudsakligen bestämmande för massans levnadskostnader lämnas fria. Keynes förkastar emellertid tullskyddet såsom otillräckligt för den åsyftade prisutjämningen, oberäkneligt till sina verkningar och, icke minst, åtminstone i första hand skadligt för exportindustrierna.

En följd av ett, på sätt ovan beskrivits, förändrat prisläge på den engelska marknaden måste också bliva, att pundets notering på den internationella marknaden försvagas. I själva verket har, som bekant, redan en betydande försämring ägt rum, delvis framkallad av spekulationen, som diskonterat den väntade utvecklingen. Till en del åter är försämringen av säsongkaraktär och förorsakad av ökad import. Det kan härvid vara av intresse erinra, att Keynes m. fl. för lång tid sedan framhållit, att de västeuropeiska valutorna under de senaste åren åtnjutit en gynnsammare notering i dollars än som det verkliga läget berättigat till, vilket förklaras därav, att depressionen för tillfället minskat dessa länders import mer än deras export. När konjunkturerna förbättras, säger Keynes uti den artikel i Manchester Guardian Commercial för den 6 april 1922, vari han diskuterar detta problem, kan nämnda länders hunger efter import komma att ånyo försämra deras växelkurser, räknade i dollars.

Under sådana förhållanden få naturligtvis tankarna på »guldparitetens» återvinnande tillsvidare lämnas åsido. Man har nu angelägnare saker att tänka på, och efter det Keynes för fyra månader sedan uti »The Nation» framställde frågan, om pundets prestige vore viktigare än näringslivets återupphjälpande, torde nu finnas ganska många, som göra sig den frågan.

Anslag till nödhjälpsarbeten, produktiva företag m. m. Nödvändigheten att skaffa arbete åt de arbetslösa poängterades mycket skarpt i en skrivelse, som ledaren för industrigruppen i underhuset, Sir Allan Smith, i somras riktade till premiärministern. Bl. a. leddes däri uppmärksamheten å det upplösande inflytande, som arbetslösheten har på fackföreningarna, denna »garanti för industriell fred», på emigrationen av yrkesskickliga arbetare och på vådan av framtida brist på dylika m. m. De utländska marknaderna erbjöde inga utsikter att bereda ökad sysselsättning åt den engelska industrien, och planerna på koloniala anläggningar befunne sig endast på ett förberedande stadium. Det yrkades därför på ett energiskt igångsättande av arbeten inom landet och föreslogs: elektrifiering av järnvägarna, innefattande en utgift av 40 à 50 milj. £, ävensom järnvägsväsendets modernisering i övrigt, nya underjordiska järnvägar, kanal- och dockbyggnader samt kommunala företag.

I en följande skriftväxling med regeringschefen hade Sir Allan Smith tillfälle närmare utveckla, att vanliga nödhjälpsarbeten icke tillgodosåge det mest trängande behovet, nämligen arbete åt yrkesmän i deras respektive branscher. Nya uppslag till näringslivets upphjälpande framfördes också, bland vilka särskilt här må omnämnas exportkreditsystemets utsträckande till att omfatta Ryssland.

Regeringens arbetslöshetsprogram för den stundande vintern framlades i underhuset den 1 augusti och har under parlamentsferierna sedermera utvecklats enligt anvisningar lämnade av den med frågan sysslande kabinettskommittén. Man kan ur detta program utläsa en bestämd strävan att bereda statshjälp åt sådan industriell verksamhet, som kan anses vara av produktiv karaktär.

Understöd åt väganläggningar och vägförbättringar m. fl. nödhjälpsarbeten skall dock fortfarande utgå. Såsom i föregående rapporter nämnts, lämnar trafikministeriet kommunerna bidrag med halva kostnaden för väganläggningar, förutsatt att de egentliga arbetskostnaderna uppgå till minst hälften; återstående kostnader förskotteras av skattkammaren med återbetalningsskyldighet inom fem år. Anläggningar för innevarande vinter hava planerats i större skala än tidigare, och de arbeten, som äro under utförande, beräknas draga en kostnad av 7½ milj. £. Helt nyligen har ställts i utsikt en betydande utvidgning av programmet i denna punkt, omfattande jämväl ett stort antal brobyggnader av stål och medförande en ytterligare kapitalutgift å 14 milj. £.

Centralkommittén för anordnande av kommunala nödhjälpsarbeten, den s. k. Lord St. Davids kommitté, har nu beklätts med ytterligare uppgifter, och stora anslag hava ställts till dess förfogande. Såsom omnämnts i en föregående rapport, har kommittén haft att på vissa villkor fördela bland kommunerna ett understöd, som numera bestämts till 60 % av kostnaderna för arbetslöner.[1] Statsbidraget har på detta sätt kommit att utgöra något mera än en fjärdedel av totalkostnaden. Denna form av understöd synes dock numera spela en mindre roll.

Däremot har i allt större utsträckning anlitats statshjälp, som utgår under form av bidrag till räntekostnaderna för lån, som av kommunerna upptagas till bestridande av kapitalkostnaderna för nödhjälpsarbeten. I fråga om icke-produktiva företag har statens bidrag utgjort högst 65 % av ränta och amortering under halva lånetiden upp till en gräns av femton år. Beträffande produktiva företag har statsbidraget begränsat sig till 50 % av räntan under fem år [2]

Uti en i somras avgiven redogörelse för sin verksamhet framhåller kommittén, att kommunerna icke i väntad utsträckning begagnat sig av den statshjälp, som sålunda erbjudits för produktiva företag. Regeringen har härav föranletts att utöka statshjälpen, dels genom att höja räntebidraget och dels genom att utsträcka det till oktrojerade företag och enskilda bolag, vilka igångsätta allmännyttiga arbeten. Statsbidrag skall i fråga om lån till kommuner lämnas med 50 % av räntan upp till femton år, förutsatt att lånets löpetid är minst tio år. Meningen är, att lånen skola användas till beställningar i av depressionen särskilt hårt träffade industrier, oavsett om dessa äro belägna inom vederbörande kommun eller icke. På detta sätt hoppas man också kunna bereda sysselsättning åt de talrika yrkeslärda arbetslösa, vilka tidigare icke haft något egentligt gagn av statsbidraget.

Till oktrojerade företag och bolag skall utgå bidrag med 50 % av räntekostnaden för lån, i regel under så lång tid, som anläggningen i fråga icke lämnar rimlig avkastning. Såsom nyss nämnts, förutsättes i lånevillkoren, att arbetet är av allmännyttig karaktär, och angives såsom exempel gas-, vatten- och elektricitetsverk, spårvägar, dockor, hamnar och kanaler. Bland andra villkor må nämnas: att arbetet uteslutande avser att avhjälpa arbetslöshet, att redan under innevarande vinter därigenom skapas arbete inom betryckta industrier, att de anbud, som ingivas för arbetet, av

[1] Se Soc. Medd. årg. 1923, sid. 771.
[2] Angående villkoren för dylik statshjälp, se Soc. Medd. årg. 1923, sid. 772.

centralkommittén befinnas vara rimliga, att däri stipuleras användande av uteslutande brittiskt material, att låntagaren underkastar sig sådana begränsningar i fråga om vinst å företaget, som kommittén kan finna lämpligt föreskriva till förhindrande av att obehörig fördel drages av statsbidraget. Kommittén förbehåller sig också att granska lånevillkoren och att utöva viss uppsikt över arbetet.

Det totala lånebelopp, som till innevarande vinter ställts i utsikt för de under ledning av Lord St. Davids kommitté bedrivna arbetena, uppgår till 20 milj. £.

Statsunderstödda arbeten för de arbetslösa omfatta också torrläggning av jord, skogsarbeten m. m., men avses härför betydligt mindre belopp än de nyss angivna. Torrläggningsanslaget administreras av de i varje grevskap befintliga jordbrukskommittéerna eller ock av särskilda myndigheter.[1] Anslaget från staten utgår med två tredjedelar eller tre fjärdedelar av kostnaden för företaget. Ett villkor är, att om möjligt 75 % av de använda arbetarna skola hava tjänat i kriget och att resten huvudsakligen utgöres av gifta personer. Dessa anslag utgå från jordbruksministeriet, som övervakar arbetenas utförande.

Nämnas må också, att postverket samt marin- och arméförvaltningarna beslutat om utförande redan denna vinter av arbeten, som annars skolat förläggas till en senare tid. I fråga om dessa förvaltningarnas egna åtgärder rör det sig icke om några större belopp — i allt har uppgivits 1½ milj. £ — men däremot torde regeringens i slutet av oktober tillkännagivna beslut att inom ramen av fastställt program snarast påbörja byggandet av ett större antal lätta kryssare komma att avsevärt förbättra arbetstillgången.

Likaså torde den garanti, som staten under olika former lämnar åt i vanlig affärsmässig väg arbetande företag, spela en icke ringa roll för stimulerandet av företagsamheten. Såsom garanti till kapital och ränta för företag, som skaffa sysselsättning åt brittisk arbetskraft, har anslagits 50 milj. £, varav 36 milj. £ numera tagits i bruk. För understödjande av exportkredit har ställts till förfogande 26 milj. £, varav något mera än 11 milj. £ tagits i anspråk. De nämnda beloppen, för vilkas användning närmare hänvisas till Kommersiella Meddelanden, representera emellertid endast en risksumma, varå den eventuella förlusten för staten icke torde komma att bestiga sig till mera än några få procent.

Stor betydelse bör jämväl tilläggas de arbeten, som järnvägsbolagen planera och som nu efter hand igångsättas. Det rör sig här om tiotals miljoner, som skola användas för elektrifiering av driften, anskaffning av ny rullande materiel, anläggning av nya linjer, ombyggnad och modernisering av stationer och verkstäder, anskaffning av nya ångare, uppförandet av järnvägshotell o. s. v.

Kapitalvärdet av de anläggningar, som nu förestå till utförande och som tillkommit med understöd av statsmyndigheterna eller på deras mer eller mindre direkta föranledande, har nyligen av arbetsministern uppskattats till 100 milj. £. Uppenbart är, att hela denna summa icke kan komma att ställas till förfogande under innevarande vinter. Ovisst är också, huruvida kommunerna skola kunna uppbära den andel i kostnaderna, som tilltänkts dem. I själva verket har, såsom förut antytts, en konferens av representanter för större städer deklarerat dessas oförmåga att samverka med staten på hittills gällande villkor och begärt att få hela kostnaden förskotterad mot skyldighet att återbetala högst en fjärdedel. Yrkanden på betydligt mera vittgående åtgärder, innefattande fullständig reorganisation av den elektriska kraftförsörjningen, uppförandet av nya skolhus och anskaffning av ny undervisningsmaterial, utvidgade skogs- och torrläggningsarbeten, kanalbyggnader, allehanda bostadsföretag m. m., hava framställts från arbetarhåll.

I alla fall är det uppenbart, att ansträngningarna denna vinter betydligt mera energiskt än tidigare inriktats på att skaffa arbete åt de arbetslösa, framför allt produktivt sådant. Huru många, som med statens och kommunernas hjälp kunna beredas

[1] Se Jordkommissionens betänkande 1922, Del IV, sid. 332.

sysselsättning, är det icke möjligt att exakt beräkna. Arbetsministern uppgav den 1 augusti i parlamentet, att arbete direkt kunde anskaffas åt 200 000 personer och indirekt åt 100 000. Programmet för vinterarbetena har emellertid sedan utvidgats, och de angivna siffrorna torde därför böra höjas.

London den 21 november 1923.

Erik Sjöstrand.

Internationella fastighetsägarkongressen i Paris.

Till veckan den 21—28 oktober hade Union de la Propriété bâtie de France sammankallat en internationell fastighetsägarkongress i Paris. Inbjudan hade hörsammats av fastighetsägarföreningar eller sammanslutningar av sådana i följande femton länder: Amerikas förenta stater, Belgien, Danmark, Grekland, Italien, Jugoslavien, Nederländerna, Polen, Rumänien, Schweiz, Spanien, Storbritannien, Tjeckoslovakiet, Ungern, Österrike. Ytterligare tre länder voro utom Frankrike företrädda, däribland Sverige, som enligt Kungl. Maj:ts beslut representerades av undertecknad. Någon representant för svenska fastighetsägarföreningar deltog icke i kongressen.

Det förhållandet, att de allra flesta delegerade representerade det enskilda fastighetsägarintresset i olika länder, satte helt naturligt sin prägel på kongressen. Vad man åsyftade var att få till stånd en manifestation mot de legala inskränkningar och de finansiella bördor, med vilka enskild fast egendom kommit att belastas såsom en följd av kriget. I första rummet kom härvid hyresregleringen i betraktande och de begränsningar, som denna medfört uti rätten att förfoga över fastighet; likaså andra lagstiftningsåtgärder, genom vilka äganderätten kringskurits, såsom utsträckt expropriationsrätt, rätt till tvångsförhyrning av lägenheter m. m. Vidare fanns på programmet upptagen frågan om fastighetsbeskattning och om fastighetskredit. Ytterligare hade man att behandla bostadsbristen och åtgärder för dess avhjälpande. Slutligen gällde det att få till stånd en internationell organisation av fastighetsägare.

Från olika länder förelågo mer eller mindre omfattande rapporter, behandlande vart och ett av de spörsmål, som nyss angivits. I några fall voro rapporterna försedda med internationella översikter, men dessa försök till en systematisk behandling av så komplicerade ämnen voro helt naturligt icke avsedda att fylla några mera långt gående anspråk. Speciellt bör anmärkas, att fastighetsbeskattningen endast erhållit en mera kursorisk behandling. Vad hyreslagstiftningen i olika länder beträffar, hade mycken uppmärksamhet ägnats däråt, men må här påpekas, att en mera systematisk och uttömmande behandling av detta ämne tidigare förelegat i en av International Garden Cities and Town Planning Federation förliden sommar publicerad skrift. Att beklaga är, att ingen rapport förelåg från Sverige, så mycket hellre som vårt land före andra länder beslutat återgå till en fullständigt fri hyresmarknad.

Kongressen, vars arbete föreföll att bedrivas målmedvetet och energiskt, uppdelade sig på fem sektioner med följande ämnen att behandla:

Sektion I: *Den fasta egendomens lagliga ställning.*
» II: Fastighetsbeskattningen.
» III: Fastighetskrediten.
» IV: Bostadsbristen.
» V: Frågan om internationell fastighetsägarorganisation.

Undertecknad var närvarande vid *fjärde sektionens* sammanträden och hade därigenom tillfälle att taga närmare del av det mycket intressanta arbetet. Såsom en röd tråd genom förhandlingarna uti denna sektion — och som det följande plenarsammanträdet visade även övriga sektioner — gick kravet på återgång till ett fritt kontraktsförhållande på hyresmarknaden. Härutinnan rådde fullständig enighet. Av flera betecknades kristidens hyresreglering såsom skadlig med hänsyn till sina verkningar å rättsmoralen samt sitt inflytande å kapitalbildningen i allmänhet och speciellt bygg-

nadsverksamheten. Å andra håll, exempelvis bland de engelska representanterna, syntes man i princip godtaga denna lagstiftning såsom av kristidens förhållanden med nödvändighet betingad. Under nuvarande förhållanden yrkades emellertid allmänt på hyreskontrollens snara upphävande, och sektionen föreslog ett uttalande för successiv avveckling inom två år, börjande med större lägenheter. Kongressen förenade sig i princip med yrkandet på avveckling, men uttalade sig icke närmare om tid och sätt.

En mera omtvistad fråga visade sig den om statlig och kommunal byggnadsverksamheten vara. Av sektionens ordförande M. Brion, vice ordförande i Union de la Propriété bâtie de France, hade föreslagits ett uttalande, »att uppförandet av bostäder skulle reserveras åt bolag och enskilda». Den engelske representanten i sektionen, Mr. Selley, ordförande i London Builders Association, förklarade sig emellertid under inga villkor kunna gå med på ett sådant uttalande. Man hade erfarenhet av att småbostäder icke uppfördes av enskilda företagare, och det vore en plikt för stat eller kommun att här inskrida. Väl kunde man fordra, att den offentliga byggnadsverksamheten icke obehörigen gynnades på den enskildas bekostnad, men det kunde icke bortses från det faktum, att överallt förelåg en brist på småbostäder, som på ett eller annat sätt måste avhjälpas och som i erforderliga fall påkallade ingripande från det allmännas sida. Denna ståndpunkt hävdades sedan av samtliga engelska delegerade inför plenarförsamlingen, och det nyss citerade resolutionsförslaget modifierades slutligen av kongressen genom infogande av orden »i princip».

Lika ovilliga som flertalet ställde sig mot statlig och kommunal byggnadsverksamhet, lika eniga voro de att förorda allehanda former av statligt eller kommunalt understöd åt bostadsproduktionen: skattefrihet, frihet från oktroj eller tullar å byggnadsmaterial, upplåtelse av tomtmark på förmånliga villkor, stats- eller kommunallån på billiga villkor eller kommunal garanti. Någon specifikation av dessa förmåner infördes dock icke i den slutligen antagna kongressresolutionen, enär delade meningar syntes råda om vilka åtgärder borde tillerkännas företräde. Resolutionen understryker emellertid det trängande behovet av bostäder och visar på de mången gång osunda bostadsförhållanden, som därav blivit en följd, samt fordrar, att understöd av ett eller annat slag med det allra snaraste lämnas bostadsproduktionen. Då man, såsom förut nämnts, samtidigt i princip uttalade sig för att allt byggande reserverades åt enskilda företagare, så förordades i själva verket, att de lättnader och understöd, som hittills kommit allmännyttig byggnadsverksamhet tillgodo, nu skulle i stället lämnas åt den spekulativa verksamheten. De engelska delegerade torde ha ställt sig mest tveksamma mot resolutionens lydelse i denna punkt, om de också i enighet med den ståndpunkt, som representerades av den nya engelska bostadslagen, torde varit benägna att vid i övrigt lika förhållanden lämna den privata verksamheten företräde.

Att notera är slutligen, att den på förslag av fjärde sektionen antagna resolutionen innehåller ett uttalande om att stat, kommun och allmännyttiga organisationer bygga dyrare än enskilda samt att de förra icke äro skickade att förvalta fast egendom.

Beträffande de övriga sektionernas arbete må nämnas följande meddelanden med ledning av vad som förekom vid plenarförhandlingarna.

Första sektionens resolutionsförslag om återgång till fritt kontraktsförhållande rönte enstämmigt bifall; i resolutionen hette det, att återgången skulle, om så vore erforderligt, ske gradvis. På förslag av samma sektion uttalade sig vidare kongressen för att offentliga myndigheter i lagstiftningsfrågor och beträffande andra beslut rörande fast egendom borde rådföra sig med organ för berörda intressen. Det erinrades, att detta tillvägagångssätt tillämpades i Holland och Storbritannien. I sistnämnda land tillkom exempelvis den nya hyresregleringslagen av 31 juli 1923 efter föregående utredning av en kommitté, som inför sig låtit höra representanter för såväl hyresgäst- som fastighetsägarföreningar. Under generaldebatten föreslogs slutligen och fogades till första sektionens resolutioner ett uttalande till förmån för mera ordnade förhållanden inom fastighetsbokväsendet. Frågan borde i sin helhet utredas av en internationell kommission, och det vore önskvärt, att såväl fastighetsböcker som skatteregister

upprättades efter gemensamma internationella regler, speciellt vad gäller den lagliga beviskraften. Kommissionen borde också utreda, om fastighetsbokföringen överallt hölles à jour med utvecklingen, och där så icke vore fallet, borde lämplig hänvändelse göras till myndigheterna.

Andra sektionen hade under sitt studium av skattefrågan funnit, att medan den moderna skattelagstiftningen i allmänhet avsåg att drabba den verkliga inkomsten, detta syftemål icke tillgodosetts inom fastighetsbeskattningen, utan funnes olika skatter och pålagor, som icke direkt hänförde sig vare sig till den verkliga inkomsten av fastigheter eller till ägarnas betalningsförmåga. Vidare hade det befunnits, att existerande omsättnings- och dylika skatter lade hinder i vägen för fastigheters förvärvande av arbetare och tjänstemän samt försvårade uppförandet av boningshus för dessa klasser.

Sektionen framlade förslag till positiva uttalanden om avskaffandet av vissa grundskatter och andra föråldrade skatteformer (ex. fönster- och dörrskatt) samt deras ersättande med skatter, baserade på fastighetsägarens inkomst. Kongressen vägrade emellertid att följa på denna väg. En deltagare fäste uppmärksamheten på, att en sådan omläggning skulle kunna skada fastighetsägarens intresse. De sedan gammalt gällande skatterna hade i allmänhet kunnat avvältras å hyresgästen, men detta skulle knappast kunna ske med en på inkomst baserad skatt, sannolikt då utgående efter progressiv skala. En dansk delegerad, som också talade mot sådan omläggning som föreslagits, citerade ett danskt ordstäv, att »gamle skatter er gode skatter». På samma linje ställde sig kongressens majoritet, och den antagna resolutionen inskränkte sig till uttalandet, att fastighetsbeskattningen borde givas en klar och logisk gestaltning samt att fastigheter borde beskattas så långt möjligt efter samma regler som lösegendom.

Frågan om värdestegringsskatt berördes under debatten, men det stannade vid några kritiska uttalanden om densamma.

Tredje sektionen, som behandlade kreditfrågan, hade med särskilt intresse tagit del av de fastighetskreditföreningar, som existera i Danmark och Rumänien. Utmärkande för dessa föreningar är bl. a., att de upprättats och förvaltas av fastighetsägarna själva, som hava en direkt kontroll över operationerna, vidare att lånen icke utlämnas kontant, utan i obligationer, som det tillkommer låntagaren att själv placera på marknaden, att lånen utlämnas till viss procent av fastighetsvärdet samt i allmänhet äro underkastade amortering o. s. v.[1] Det upplystes, att dessa föreningars operationer tagit en betydande omfattning och att exempelvis de danska hypoteksobligationerna, vilka införts på de förnämsta utländska börserna, numera uppgå till ett totalbelopp av 3 000 miljoner kronor.

Av intresse var också speciellt ett meddelande, att staten i Rumänien upplåter tomtmark på kredit, att gäldas medelst annuiteter samt med förpliktelser för låntagaren att inom viss tid bebygga marken. Denna anordning kompletteras med en byggnadskreditkassa, grundad på tillskott av större bolag, vilka äro förpliktade att uppföra bostäder för sina anställda. Uppfylles icke denna förpliktelse, tillämpas höga bötesstraff.

Utom av brist på pengar förklarades de rådande kreditsvårigheterna bero på kristidens restriktiva lagstiftningsåtgärder. Sektionen föreslog därför och kongressen antog en resolution till förmån för det fria kontraktsförhållandets återställande. Kunde detta icke ske omedelbart, borde det medgivas, att lägenheter frigåves från reglering, allt efter som de blevo hyreslediga, en anordning som bestämts i den nya engelska hyreslagen. Vad kongressen härutinnan beslöt torde få anses såsom en närmare utveckling av den förut omnämnda, på förslag av första sektionen fattade resolutionen i samma ämne.

Det förtjänar antecknas, att såsom stöd för yrkandet på hyresregleringens avveckling anfördes, att de lättnader, som genomförts i Holland, resulterat i en större tillgång på lägenheter och sänkta hyror.

---

[1] Rörande de danska kredit- och hypoteksföreningarna (de senare för sekundärkredit) se närmare Bostadskommissionens utredningar VII, Bostadsfrågan i utlandet, Del II, sid. 64 ff.

Uti fastighetskreditfrågan uttalade sig kongressen för upprättandet av kreditföreningar bland fastighetsägarna själva efter danskt och rumäniskt mönster.

För fjärde sektionens arbete har redan förut redogjorts, och det återstår därför endast att omnämna den resolution, som fattades på *femte sektionens* förslag. Denna gick ut på upprättandet med det snaraste av en internationell organisation till skydd för fast egendom, omfattande centralföreningar i olika länder.

Kongressens betydelse ligger framför allt i dess yrkande på återgång till ett fritt kontraktsförhållande på hyresmarknaden. Det var detta önskemål, som uppbar kongressens arbete och som visade sig samla en enstämmig mening. De övriga viktiga frågor rörande fast egendom, som trängdes på kongressens program, kunde helt naturligt icke ägnas någon mera ingående behandling. I beskattningsfrågan förelåg icke tillräcklig utredning för att kongressen skulle kunna samla sig om några positiva linjer, och hela debatten härom lämnade intrycket av stor tveksamhet i valet av förändrade skatteformer. Fastighetskrediten rönte långt ifrån en så grundlig behandling som exempelvis på internationella fastighetsägarkongressen i Berlin 1912, och något nytt framkom näppeligen, utöver vad som då framfördes. Detta är heller icke att förvåna sig över, då ju kristiden medfört en total omvälvning på detta område och i många länder betytt ett bakslag för tidigare strävanden. En viss osäkerhet måste också anses vidlåda kongressens ställning till kreditfrågan. Å ena sidan yrkade man på fortsatta understöd av stat och kommun under form av billiga lån m. m. att utlämnas till enskilda företagare, å andra sidan uttalade man sig för självverksamhet bland fastighetsägarna i och för anskaffning av kredit. Under vilka former samt mot vad villkor en kreditgivning av offentliga medel åt enskilda företagare skulle kunna ske lämnades alldeles öppet. Slutligen må erinras om den meningsskiljaktighet, som gav sig tillkänna i fråga om nyttan och nödvändigheten av statlig och kommunal byggnadsverksamhet.

London den 2 november 1923.

Erik Sjöstrand.

Kortare meddelanden.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet —

Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under oktober 1923. Hela antalet till kommissionen rapporterade arbetslösa uppgick den 31 oktober till ej fullt 11 900, fördelade på följande näringsgrenar:

Jordbruk och skogshushållning:		Trämasse- och pappersindustri	110
Jordbruk	252	Grafisk industri	43
Skogshushållning	167	Ej särskilt specificerade	831
Industri och hantverk m. m.:		Sjöfart och fiske	240
Gruvdrift och malmförädling	1 650	Handel och samfärdsel:	
Jord-, sten- och glasindustri	1 259	Kontors-, bank- o. d. personal	145
Metall- och maskinindustri	2 399	Butiks- och magasinspersonal	187
Trävaruindustri	640	Hotell- och restaurangpersonal	31
Byggnadsverksamhet	507	Transportarbetare	245
Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	50	Allmän o. litterär verksamhet	5
Textilindustri	46	Ej särskilt specificerade	29
Beklädnadsindustri	46	Husligt arbete	43
Närings- och njutningsmedelsindustri	106	Annat arbete	2 753
Kemisk-teknisk och belysningsindustri	88	Summa	11 872

Av ovanstående arbetslösa hava 1 195 rapporterats tillhöra det lokala arbetskraftsöverskottet, nämligen från gruvindustrien 192, från järnbruksindustrien 601, från verkstadsindustrien 371 och från gruppen affärsanställda 31.

Vid kommunala nödhjälpsarbeten (utan statsbidrag) sysselsattes i slutet av oktober 1 222 arbetare samt vid s. k. stats-kommunala arbeten (kommunal regi med statsbidrag), som under månaden bedrivits endast av Stockholms stad, 83 arbetare.

Vid oktober månads ingång voro 155 statliga nödhjälpsföretag igång mot 224 vid början av september månad. Under oktober månads lopp ha inga nya företag upptagits, men 36 företag avslutats. Antalet igång varande företag vid utgången av månaden utgjorde sålunda 119. Antalet sysselsatta arbetare samt kommissionens kostnader för dessa arbeten utgjorde som följer:

	Antal arbetare	Kostnader (i kronor)
Vid södra Sveriges statsarbeten	4 173	1 036 794
» Norrlands statsarbeten	435	364 334
» statens järnvägars automobilvägar	210	48 800
Summa	4 818	1 449 928

Läggas till ovan angivna utgifter förvaltningskostnaderna och diverse utgifter, vilka uppgingo till 12 570 kronor, befinnas kommissionens sammanlagda utbetalningar under oktober belöpa sig till c:a 1 462 500 kronor samt under årets tio första månader till inalles 27·2 miljoner kronor.

Arbetsmarknaden i England under oktober 1923. Läget å arbetsmarknaden undergick under oktober månad endast obetydliga förskjutningar. Arbetslösheten minskades inom fackföreningarna från 11·3 till 10·9 %, men höll sig bland de enligt arbetslöshetslagen försäkrade oförändrad vid 11·7 %. (Den i föregående månadsrapport uppgivna siffran 11·4 % har vid efterjustering befunnits böra höjas med tre decimaler.) Antalet vid arbetsförmedlingsanstalterna registrerade arbetssökande ökades under månaden från 1 285 000 till 1 296 000.

Antalet arbetsinställelser, som påbörjades under oktober, var 41 och antalet från föregående månad pågående 18. Antalet av samtliga arbetsinställelser berörda arbetare uppgick till c:a 56 000, mot 54 000 föregående månad och 14 000 i oktober 1922. Löneförhöjningar rapporterades under månaden för c:a 190 000 arbetare, under det att 66 000 fått vidkännas lönesänkningar.

(The Ministry of Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under oktober 1923. Den tyska oktoberrapporten ger vid handen, att krisen å arbetsmarknaden fortgått med stora steg. Sjukkassestatistiken uppvisade en minskning av antalet försäkringspliktiga med 4·5 %, och arbetslösheten inom fackföreningarna ökades från 9·9 till 19·1 %. Antalet av offentliga medel understödda arbetslösa, som den 1 oktober uppgick till 533 000 och vid mitten av samma månad till 660 000, beräknades den 15 november till c:a 1¼ miljon, en siffra som dock på grund av vissa omläggningar i rapporteringen betecknas såsom ej fullt säker, kanske något för hög. Vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna uppgick antalet ansökningar om arbete per 100 lediga platser till 787 bland männen och 356 bland kvinnorna mot resp. 555 och 235 föregående månad. (Reichsarbeitsblatt.)

Den norska arbetslöshetsförsäkringens omorganisation. Den i november 1919 tillsatta kommittén för revision av lagstiftningen om arbetslöshetsförsäkring och arbetsförmedling i Norge har i oktober 1923 avgivit första delen av sitt betänkande, avseende arbetslöshetsfrågan. Rörande den andra delen av kommitténs uppdrag, regleringen av arbetsförmedlingsväsendet, kommer särskilt betänkande senare att avgivas.

I fråga om arbetslöshetsförsäkringens organisation har kommitténs majoritet — bestående av representanter för arbetsgivar- och fackföreningarna — förordat bibehållande av det nuvarande systemet med frivillig försäkring i fackliga arbetslöshetskassor. En motsatt uppfattning företräddes av kommitténs ordförande, arbetslöshetsinspektören Hvidsten, samt dess kvinnliga ledamot, fröken Tonning, vilken yrkat övergång till obligatorisk försäkring.

För övervakande av arbetslöshetskassorna och handläggning av frågor rörande statens och kommunernas arbetslöshetspolitik har kommittén föreslagit inrättande av särskilda organ, kommunala arbetslöshetsnämnder och — som centralpunkt för det hela — ett statens arbetslöshetsråd. För att de medel, som dessa organ måste ha till sitt förfogande för kampen mot arbetslösheten, ej

skola behöva helt och hållet uppbringas under kristiderna, då det aktuella understödsbehovet är som störst, har föreslagits bildande av stats- och kommunalfonder till arbetslöshetens bekämpande. Av fondmedlen skall 1/3 erhållas genom bidrag från arbetsgivarna. Dessa arbetsgivarbidrag beräknas i genomsnitt komma att motsvara vad som från fonderna kommer att lämnas som subvention till arbetslöshetskassorna. Då subventionen liksom hittills skall utgå med belopp motsvarande hälften av kassornas utgifter, komma sålunda kostnaderna att bliva ungefär lika fördelade på arbetsgivare och arbetare. Medräknas även utgifter för nödhjälpsarbeten o. dyl., som avses skola bestridas av arbetslöshetsfondernas övriga medel, kan man räkna med, att hela kostnadsbördan komme att fördelas på staten, kommunerna, arbetsgivarna och arbetarna med 1/4 vardera.

Mot förslaget, i vad det avser fondbildning, har reservation anförts av arbetsgivarföreningarnas representant, som velat göra gällande, att uppläggandet under normala tider av dylika fonder vore ägnat att menligt inverka på kapitalbildningen inom näringslivet samt att ingiva arbetarna en falsk trygghetskänsla och fresta till anordnande av onödigt dyrbara nödhjälpsföretag.

— Bostadsförhållanden —

Frågan om reglering av enskild hyresförmedlingsverksamhet. Genom beslut den 6 juli 1923 hade Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen avgiva utlåtande över en av aktiebolaget Tjäders byrå gjord framställning om åstadkommande av reglering i vissa hänseenden av enskild hyresförmedlingsverksamhet. Härom har styrelsen i skrivelse den 15 november anfört följande:

Det lärer ej kunna bestridas, att på den senare tiden allehanda osunda utväxter förekommit inom den privata hyresförmedlingsverksamheten. Sålunda torde förslagsställarens uppgift vara riktig, att privata förmedlare i vissa fall för sina tjänster betingat sig vederlag, som torde få betecknas som oskäligt höga. Vidare synes hava förekommit, att förmedlare genom annonser om lediga lägenheter dragit till sig hyressökande, som genom falska förespeglingar om förmedling av väntade ledigblivna lägenheter lockats att anteckna sig såsom hyrespekulanter. Ehuru den föregivne förmedlaren torde ha varit fullt på det klara med att han praktiskt taget saknat möjlighet att infria sina löften, har han låtit spekulanten på förhand erlägga ett visst, låt vara icke synnerligen högt belopp, s. k. inskrivningsavgift, utan förbindelse att vid utebliven förmedling återställa detsamma. Uppenbart är, att privat hyresförmedling av nu angivet och liknande slag måste betecknas såsom försök att till vinning utnyttja allmänhetens svårigheter med anledning av den rådande knappheten på hyresmarknaden och sålunda är allt annat än tilltalande.

Det remitterade förslaget går närmast ut på, att man för att råda bot för dessa missförhållanden skulle i författningsväg dels fastställa taxa för hyresförmedling och dels göra rätten att utöva hyresförmedlingsverksamhet beroende av särskilt tillstånd.

Vad angår det förstnämnda spörsmålet må erinras, att detsamma redan varit föremål för lagstiftarens uppmärksamhet och föranlett lagstadganden. Sålunda inrymde hyresstegringslagstiftningen alltsedan år 1918 (15 § 3 mom.) befogenhet för Kungl. Maj:ts befallningshavande att för visst område fastställa taxa för bostadsförmedling. För den, som förmedlat uthyrning av bostadslägenhet mot högre avgift än sålunda fastställd taxa, stadgades ansvar av böter från och med femtio till och med ettusen kronor. Bestämmelsen i fråga upphörde att gälla den 1 oktober innevarande år, då hyresstegringslagen trädde ur kraft.

Styrelsen veterligt har bestämmelsen aldrig blivit tillämpad, vilket synes tyda på, att man icke fäst större förhoppningar på effektiviteten av dess tillämpning. Enligt styrelsens mening är vidare jobberiet på hyresmarknaden väsentligen en av det aktuella läget betingad kristidsföreteelse, jämförlig med jobberiet på varumarknaden under världskrigets senare skede, och torde liksom detta sannolikt ganska snart komma att i huvudsak försvinna av sig självt. Enligt styrelsens mening kan man med fullt fog ifrågasätta lämpligheten av att — omedelbart efter det vissa författningsföreskrifter, som knappast kunna anses hava motsvarat sin uppgift, upphört att gälla — skrida till utfärdande av nya liknande sådana, vilka därtill skulle rikta sig mot missförhållanden, som torde vara i tillbakagående.

Vidare må framhållas beträffande såväl nu berörda förslag som förslaget att göra rätten att utöva hyresförmedlingsverksamhet beroende av offentlig myndighets tillstånd, att det lärer vara tvivelaktigt, huruvida föreskrifter i sådan riktning kunna utfärdas i administrativ ordning.

Ehuru det icke är uteslutet, att hithörande eller liknande spörsmål framdeles kunna påkalla förnyade överväganden, anser sig styrelsen i enlighet med det ovan anförda ej kunna förorda det remitterade förslaget.

Läget på bostadsmarknaden i Danmark i oktober 1923. Enligt en av Det Statistiske Departement verkställd undersökning uppgick den 1 oktober innevarande år antalet bostadslösa familjer i 51 danska städer till 4 476, omfattande 20 088 personer. Av dessa voro 2 801 familjer bosatta i huvudstaden och 1 675 i landsortsstäderna, motsvarande resp. 11 117 och 8 971 personer. Den 1 april funnos inalles 4 476 bostadslösa familjer med 19 952 medlemmar. Motsvarande tal under de två senaste åren utvisar följande tablå:

	Köpenhamn[1]		Övriga städer	
	Familjer	Personer	Familjer	Personer
Dec. 1921	2 596	9 727	1 679	8 538
April 1922	2 677	10 210	1 635	8 628
Okt. 1922	2 701	10 473	1 628	8 317
April 1923	2 804	11 126	1 672	8 826
Okt. 1923	2 801	11 117	1 675	8 971

Rörande byggnadsverksamhetens resultat i städerna må nämnas, att under hyresåret 1922/1923 färdigbyggdes inalles 7 098 bostadslägenheter, varav 4 524 i Köpenhamn och 2 574 i landsortsstäderna (78 st.). Av dessa bostäder hade 3 871 tillkommit genom enskild byggnadsverksamhet, under det att 2 611 uppförts av byggnadsföreningar samt 616 av staten och kommunerna.

Totalsiffran är avsevärt högre än för något av de senaste fem åren. Under hyresåren 1917/18—1921/22 nybyggdes nämligen resp. 5 243, 5 798, 6 551, 5 376 och 5 465 lägenheter.

Av de under sista året färdigbyggda lägenheterna innehöllo 334 ett rum, 2 212 två, 2 908 tre, 1 004 fyra och 640 fem eller flera rum (kök oberäknat). I jämförelse med tidigare år innebär denna fördelning en märkbar förskjutning mot trerums- och större bostäder.

Under uppförande voro i oktober 1923 tillsammans 4 308 bostäder, av vilka 3 182 kommo på huvudstaden och 1 126 på de övriga städerna.

I undersökningen ha även medtagits 29 landskommuner med mera stadsliknande bebyggelse. För dessa samhällen redovisas inalles 237 husvilla familjer om 1 231 personer. I hela landet torde man därför kunna räkna med 4 700 à 4 800 bostadslösa familjer med 21—22 000 medlemmar. *Under tiden oktober 1922—september 1923 hade å sistnämnda orter nybyggts 1 418 bostäder, till* övervägande delen uppförda genom enskild byggnadsverksamhet. Dessutom voro vid undersökningstillfället c:a 900 bostadslägenheter under byggnad. Särskilt livlig har bostadsproduktionen varit i de större städernas förstadssamhällen. (Statistiske Efterretninger.)

— Nykterhetsrörelsen —

Förbudsomröstning i Alberta. Den 5 november 1923 företogs inom provinsen Alberta i Kanada folkomröstning rörande frågan om det där gällande rusdrycksförbudets bibehållande eller avskaffande. Resultatet av omröstningen är ej ännu exakt bekant, men enligt från svenska generalkonsulatet i Montreal inganget meddelande beräknas en majoritet av 20—30 000 röster ha vunnits för förslaget om förbudets upphävande och införande av ett restriktionssystem för rusdrycksförsäljning. Handeln med vin och spirituosa skall enligt detta förslag ställas direkt under provinsregeringens kontroll, under det att försäljning av öl skall medgivas innehavare av härtill meddelade rättigheter, alltså ungefär samma ordning som, enligt vad i denna tidskrift förut omförmälts (sid. 917), sedan den 1 oktober detta år tillämpas i provinsen Manitoba. Den lagstiftande församlingen har på förhand förklarat sig beredd att respektera omröstningens utgång.

Rusdrycksförbudet i Alberta har ägt bestånd sedan den 1 juli 1916, då det införde som följd av en föregående år företagen folkomröstning, vilken utföll med c:a 58 300 jaröster mot 37 500 nej. Provinsens invånare ha senare ännu en gång kallats till omröstning i anledning av förbudsfrågan, nämligen i oktober 1920, då frågan gällde bibehållande av ett förbud mot införsel av rus-

[1] Inkl. Frederiksberg och Gentofte.

drycker från andra provinser, vilket på administrativ väg införts under kriget, men sedan upphävts i samband med den övriga speciella krigstidslagstiftningen. Denna omröstning gav till resultat c:a 62 800 röster för och 44 200 mot det ifrågavarande förbudet. I motsats mot vad vid den första omröstningen varit fallet, hade vid detta senare tillfälle även kvinnorna rösträtt, en omständighet, som dock ej synes ha utövat det inflytande å utgången, som man kunnat vänta.

— Olycksfallsförsäkring —

Riksförsäkringsanstaltens årsberättelse för 1922. Ur riksförsäkringsanstaltens nyligen utkomna årsberättelse för 1922 inhämtas bl. a. följande angående verksamheten enligt 1916 års olycksfallsförsäkringslag under 1920, det senaste år, för vilket definitiva uppgifter föreligga:

	Antal arbetsgivare 1920			Antal årsarbetare 1920		
	Riksförsäkringsanst.	Ömsesidiga bolag	Summa	Riksförsäkringsanst.	Ömsesidiga bolag	Summa
Obligatorisk försäkring	284 794	31 238	316 032	968 362	484 550	1 452 912
Större arbetsgivare (minst 5 årsarbetare)	*35 406*	*12 715*	*48 121*	*605 067*	*445 539*	*1 050 606*
Staten	1	—	1	114 531	—	114 531
Arbetsgivare med total självrisk	41	2	43	48 320	1 365	49 685
Arbetsgivare med partiell självrisk	2 960	583	3 543	109 086	133 659	242 745
Övriga	32 404	12 130	44 534	333 130	310 515	643 645
Mindre arbetsgivare	*249 388*	*18 523*	*267 911*	*363 295*	*39 011*	*402 306*
Frivillig försäkring:[1]						
för den s. k. karenstiden	13 918	8 703	22 621	352 670	313 851	666 521
för olycksfall utom arbetet	686	1 655	2 341	29 223	47 460	76 683
av arbetare, som icke omfattas av den obligatoriska försäkringen	72	154	226	245	701	946

Antalet under år 1922 till riksförsäkringsanstalten inkomna olycksfallsanmälningar utgjorde 49 294 (mot 44 933 år 1919), varav 23 682 (21 428) försäkrade i anstalten — häri inräknade 6 357 (4 570) statsarbetare — och 25 612 (23 505) i ömsesidigt bolag. Livräntor hava under året av anstalten beviljats 1 313 (1 293) invalider och 360 (345) efterlevande till genom olycksfall omkomna.

Anstaltens inkomster uppgingo till 7 072 768 (9 099 942) kr., varav 5 528 277 (7 912 480) i nettopremier. Under året utbetalda ersättningar uppgingo till 3 200 800 (2 799 345) kr., varav 1 147 517 (1 110 084) i sjukpenning, 473 537 (421 408) i läkarvård etc., 1 546 572 (1 233 792) i livräntor och 33 174 (34 061) i begravningshjälp. Fonderna utgjorde vid årets slut 32 317 506 (28 448 599) kr. I anstaltens försäkringsräkenskaper ingå icke *premier eller ersättningar* till arbetare anställda i statens tjänst eller hos arbetsgivare med självrisk, i den mån ersättningarna åvila arbetsgivarna.

Riksförsäkringsanstaltens verksamhet enligt 1901 års olycksfallsersättningslag har huvudsakligen bestått i utbetalning av livräntor. Deras antal var vid 1922 års slut 5 967 (6 127). I ersättningar hava under året utbetalats 455 830 (464 163) kr.

Antalet vid 1922 års slut enligt 1918 års förordning olycksfallsförsäkrade fiskare utgjorde 2 822 (2 513).

Antalet inkomna framställningar om ersättning jämlikt 1909 års *förordning om* ersättning för kroppsskada under militärtjänstgöring uppgick till 556 (402). Ett sammanlagt ersättningsbelopp av 560 677 (497 331) kr. har under året utbetalats.

Livförsäkring i samband med egnahemslån har under 1922 meddelats i 373 (54) fall. — Till barn utom äktenskap hava under året inköpts 39 (34) livräntor.

[1] Uppgifterna om den frivilliga försäkringen avse endast större arbetsgivare. För de mindre föreligga icke fullständiga uppgifter.

Centrala skiljenämndens beslut.

12. Skiljedom i tvist mellan sågverksförbundet och trävaruaktiebolaget Dalarne, å ena sidan, samt svenska transportarbetareförbundet och dess avdelning n:r 103, å andra sidan, angående ersättning för sjukhusvård; beslutad i Stockholm den 27 okt. 1923.

I ett mellan trävarubolaget och ovannämnda avdelning av transportarbetareförbundet upprättat kollektivt arbetsavtal för Tingstads fabrik och brädgård, gällande för tiden från och med den 1 februari 1920 till den 1 februari 1921, upptogos under rubriken »allmänna bestämmelser» bland annat i § 5 vissa föreskrifter angående läkarvård m. m. av följande lydelse:

»Intill dess allmän lag trätt i kraft, som ordnar sjukvårdsförhållandena för arbetare, erhåller varje arbetare, som beröres av detta avtal, vid sjukdom kostnadsfri läkarvård av verkets läkare samt, då denne anser vård av annan läkare erforderlig och sjukdomen ej är självförvållad, även sådan läkarvård kostnadsfritt. Familjemedlemmar hos arbetare, bosatta på arbetsplatsen eller så nära densamma, att de vanligen vistas i sina hem, åtnjuta samma förmån, under förutsättning att dessa familjemedlemmar äro bosatta i hemmet och icke anställda hos annan arbetsgivare. Arbetare erhåller även fri sjukvård vid för ortens behov avsedd sjukvårdsinrättning samt vid olycksfall i arbete fri medicin.»

Ifrågavarande avtal blev på grund av bristande uppsägning förlängt och gällde oförändrat till den 1 februari 1922. Sedermera upprättades i juli månad 1922 nytt avtal för ifrågavarande arbetsplats med retroaktiv verkan från 1 februari 1922. Detta senare avtal innehöll samma bestämmelser angående läkarvård m. m. som det tidigare avtalet. 1922 års avtal, som ursprungligen gällde till den 1 februari 1923, blev den 31 mars 1923 prolongerat att gälla till och med januari månad 1924, därvid emellertid bestämdes, att de allmänna bestämmelserna och således även stadgandena angående läkarvård m. m. skulle hava den betydelse, som upptagits i ett av statens förlikningsman den 23 mars 1923 upprättat förslag till uppgörelse mellan sågverksförbundet och svenska sågverksindustriarbetareförbundet. Detta förslags § 6 innehåller föreskrifter angående läkarvård m. m. Med vissa undantag, varom nu icke är fråga, äro dessa föreskrifter av samma innehåll som motsvarande föreskrifter i ovannämnda tidigare avtal för Tingstads fabrik och brädgård.

En hos bolaget å ifrågavarande arbetsplats anställd arbetare August Adamsson har sedan slutet av oktober månad 1921 på grund av sjukdom icke deltagit i arbetet. Sedan nämnda tid har Adamsson tidvis vistats å sjukhus, och har sjukhusvården till slutet av mars 1923 bekostats av bolaget. Sedermera har emellertid bolaget vägrat vidare bekosta sådan vård.

Med anledning härav har till centrala skiljenämnden hänskjutits att avgöra frågan angående bolagets skyldighet härutinnan. Transportarbetareförbundet har hävdat, att då Adamsson hela tiden varit anställd i bolagets tjänst, bolaget enligt gällande avtal varit pliktigt bekosta Adamssons vård. Bolaget och sågverksförbundet hava däremot gjort gällande, att skyldighet i detta avseende för bolaget upphört den 1 februari 1922, då det avtal utlöpt, under vilkets giltighetstid sjukdomsfallet inträffat. I samband därmed har bolaget framhållit, att bolagets åtgärd att även för tiden efter nämnda dag bekosta sjukhusvård berott allenast på särskilt tillmötesgående.

Inför skiljenämnden hava parterna på det sätt bestämt sin talan, att de till skiljenämndens avgörande hänskjutit frågan, huruvida skyldighet förelegat för bolaget att efter den 31 januari 1922 betala sjukhusvård för Adamsson och huruvida sådan skyldighet enligt nu eller förut gällande avtal fortvarar, till dess A. blivit återställd eller dessförinnan entledigad från sin anställning.

Centrala skiljenämnden meddelar i tvisten följande

Dom.

Enär Adamsson ostridigt icke blivit entledigad från sin anställning hos bolaget samt bestämmelserna om skyldighet för bolaget att bekosta sjukhusvård för de hos bolaget anställda arbetare varit oförändrat lika i samtliga avtal, finner skiljenämnden, att bolagets skyldighet att bekosta sjukhusvård för Adamsson icke upphört med utgången av januari månad 1922, att sådan skyldighet alltjämt åligger bolaget och att samma skyldighet — under förutsättning av oförändrade avtalsbestämmelser — fortvarar, tills Adamsson blivit återställd eller dessförinnan av bolaget behörigen entledigats från sin anställning hos bolaget.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

November månad år 1923.

Under hänvisning till efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under november månad.

Översikt av verksamheten under *november* månad 1923.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	4 373	2 116	2 024	4 143	2 956	2 428	**8 516**	**5 072**	**4 452**
Stockholms län	2 144	687	648	608	412	320	**2 752**	**1 099**	**968**
Uppsala stad och län	774	318	285	173	182	148	**947**	**500**	**433**
Södermanlands län	665	277	242	338	288	209	**1 003**	**565**	**451**
Östergötlands län	1 368	476	424	503	387	259	**1 871**	**863**	**683**
Norrköping	698	206	194	174	176	124	**872**	**382**	**318**
Jönköpings län	588	147	108	182	124	89	**770**	**271**	**197**
Kronobergs län	105	44	42	54	57	41	**159**	**101**	**83**
Norra Kalmar län	108	52	50	40	52	31	**148**	**104**	**81**
Södra Kalmar län	380	138	130	130	66	34	**510**	**204**	**164**
Gottlands län	40	41	34	29	30	18	**69**	**71**	**52**
Blekinge län	518	249	216	255	172	106	**773**	**421**	**322**
Kristianstads län	944	588	420	467	448	254	**1 411**	**1 036**	**674**
Malmöhus län: Malmö	2 067	470	385	1 303	927	589	**3 370**	**1 397**	**974**
Malmöhus län: Lund	371	156	151	86	52	45	**457**	**208**	**196**
Malmöhus län: Landskrona	352	142	123	21	21	13	**373**	**163**	**136**
Malmöhus län: Hälsingborg	728	281	251	248	153	115	**976**	**434**	**366**
Malmöhus län: Ystad	185	137	97	101	62	31	**286**	**199**	**128**
Malmöhus län: Trälleborg	218	190	185	55	46	43	**273**	**236**	**228**
Malmöhus län: Eslöv	286	208	185	35	41	21	**321**	**249**	**206**
Malmöhus län: Skurup	78	83	63	15	32	10	**93**	**115**	**73**
Malmöhus län: Hvellinge	150	141	90	13	53	12	**163**	**194**	**102**
Hallands län	276	178	132	124	110	81	**400**	**288**	**213**
Göteborgs och Bohus län: Göteborg	3 380	1 126	1 089	1 254	957	750	**4 634**	**2 083**	**1 839**
Göteborgs och Bohus län	415	151	138	147	97	58	**562**	**248**	**196**
Älvsborgs län	200	104	91	100	97	55	**300**	**201**	**146**
Skaraborgs län	634	368	270	456	482	321	**1 090**	**850**	**591**
Värmlands län	391	131	125	154	188	141	**545**	**319**	**266**
Örebro län	636	328	273	356	327	250	**992**	**655**	**523**
Västmanlands län	724	219	218	325	257	215	**1 049**	**476**	**433**
Kopparbergs län	620	63	61	211	119	102	**831**	**182**	**163**
Gävle stad och län	399	129	127	134	104	97	**533**	**233**	**224**
Västernorrlands län	346	161	160	66	39	28	**412**	**200**	**188**
Jämtlands län	161	32	32	200	148	138	**361**	**180**	**170**
Västerbottens län	191	61	58	136	114	97	**327**	**175**	**155**
Norrbottens län	278	100	93	140	136	86	**418**	**236**	**179**
Tillsammans november 1923	**25 791**	**10 298**	**9 214**	**12 776**	**9 912**	**7 359**	**38 567**	**20 210**	**16 573**
» oktober 1923	*28 553*	*19 474*	*16 504*	*17 089*	*15 778*	*11 312*	*45 642*	*35 252*	*27 816*
» november 1922	38 929	9 710	9 230	12 309	9 333	6 925	51 238	19 043	16 155
» » 1921	72 457	12 990	12 608	11 069	8 777	6 223	83 526	21 767	18 831
» » 1920	17 244	7 937	6 837	10 418	9 904	6 135	27 662	17 841	12 972

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar per 100 led. pl.			Tillsatta platser per 100 lediga		
					nov. 1923	okt. 1923	nov. 1922	nov. 1923	okt. 1923	nov. 1922
Manliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	5 079	5 566	4 375	3 532	127	91	243	81	79	88
Industri och hantverk	7 622	8 265	1 143	1 031	723	359	1104	90	83	95
Sjöfart och fiske	3 898	4 025	1 394	1 363	289	221	369	98	95	98
Handel och samfärdsel	2 323	2 527	804	768	314	189	473	96	95	96
Husligt arbete	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Annat arbete	4 703	5 408	2 582	2 520	209	162	203	98	98	99
Summa	**23 625**	**25 791**	**10 298**	**9 214**	**250**	**147**	**401**	**89**	**85**	**95**
Kvinnliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	948	987	1 408	682	70	64	73	48	52	48
Industri och hantverk	609	695	280	211	248	235	247	75	66	75
Sjöfart och fiske	193	196	79	76	.	.	.	.	.	.
Handel och samfärdsel	1 970	2 147	1 122	873	191	176	222	78	74	79
Husligt arbete	6 630	8 412	7 022	5 517	120	102	121	79	76	79
Annat arbete	330	339	1	—	.	.	.	.	.	.
Summa	**10 680**	**12 776**	**9 912**	**7 359**	**129**	**108**	**132**	**74**	**72**	**74**
Tillsammans										
Jordbruk och skogshushållning . .	6 027	6 553	5 783	4 214	113	86	184	73	74	74
Jordbruk	5 791	6 292	5 603	4 056	112	86	174	72	74	74
Skogshushållning	236	261	180	158	145	.	435	88	.	85
Industri och hantverk	8 231	8 960	1 423	1 242	630	340	945	87	81	92
Gruvdrift och malmförädling . . .	427	438	26	26	.	.	.	.	.	.
Jord-, sten- och glasindustri . . .	390	398	16	8	.	.	964	.	.	97
Metall- och maskinindustri . . .	2 780	2 937	244	206	1 204	788	2778	84	83	90
Trävaruindustri	443	478	65	47	.	.	.	.	.	.
Byggnadsverksamhet	1 895	2 051	483	448	425	149	364	93	78	97
Läder-, hår- och gummiindustri . .	85	95	22	16	.	.	.	.	.	.
Textilindustri	134	164	14	10	.	.	.	.	.	.
Beklädnadsindustri	377	414	97	64	.	331	358	.	61	80
Närings- och njutningsmedelsindustri	474	657	282	261	233	183	278	93	88	89
Kemisk-teknisk o. belysningsindustri	149	152	46	43	.	.	.	.	.	.
Trämasse- och pappersindustri . .	95	96	33	24	.	.	.	.	.	.
Grafisk industri	134	137	8	8	.	.	.	.	.	.
Ej *särskilt specificerade*	848	943	87	81	.	795	.	.	93	.
Sjöfart och fiske	4 091	4 221	1 473	1 439	287	220	363	98	94	97
Handel och samfärdsel	4 293	4 674	1 926	1 641	243	182	332	85	84	86
Kontors-, bank- o. d. personal . .	557	566	79	69	.	.	.	.	.	.
Butiks- och magasinspersonal . . .	1 158	1 226	334	292	367	295	536	87	88	91
Hotell- och restaurangpersonal . .	1 095	1 264	719	563	176	157	213	78	76	81
Transportarbetare	1 268	1 391	629	579	221	127	331	92	93	91
Allmän och litterär verksamhet . .	202	214	115	91	186	164	253	79	71	69
Ej särskilt specificerade	13	13	50	47	.	.	.	.	.	.
Husligt arbete	6 630	8 412	7 022	5 517	120	102	121	79	76	79
Annat arbete	5 033	5 747	2 583	2 520	222	175	206	98	98	99
Summa	**34 305**	**38 567**	**20 210**	**16 573**	**191**	**129**	**269**	**82**	**79**	**85**

Utanför resp. länsförmedlingsanstalters rapporteringsområden tillsattes under månaden 2 002 platser, varav 1 647 manliga och 355 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 2 059, 1 698 och 361 samt under nästlidna månad resp. 4 331, 3 610 och 721.

	Arbetsförmedlingsanstalter	Jordbruk m. m.			Skogshushållning			Gruvdrift o. malmförädling			Jord-, sten- o. glasindustri			Metall- o. maskinindustri		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**5 305**	**4 195**	**3 374**	**261**	**180**	**158**	**438**	**26**	**26**	**395**	**15**	**7**	**2 893**	**223**	**189**
1	Stockholms stad	72	2	—	1	—	—	—	—	—	12	—	—	497	69	54
2	Stockholms län	1 025	516	489	72	52	52	—	—	—	22	9	1	162	17	15
3	Uppsala stad och län	281	156	133	15	—	—	7	—	—	36	1	1	54	6	4
4	Södermanlands län	217	153	132	10	2	2	—	—	—	—	—	—	147	13	11
5	Östergötlands län	444	314	273	19	33	26	14	6	6	15	—	—	322	4	4
6	Norrköping	130	107	99	—	—	—	1	—	—	1	—	—	41	2	2
7	Jönköpings län	82	79	41	15	4	4	8	—	—	5	—	—	163	7	7
8	Kronobergs län	13	9	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	91	83	73	—	2	2	—	—	—	3	—	—	65	—	—
10	Gotlands län	34	35	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	137	144	115	—	—	—	1	—	—	27	—	—	47	2	2
12	Kristianstads län	424	484	339	30	24	12	—	—	—	73	2	2	79	2	2
13	Malmöhus län: Malmö	122	247	166	—	—	—	—	—	—	80	—	—	317	13	13
14	Hälsingborg	131	118	90	—	—	—	3	—	—	10	—	—	38	—	—
15	Övriga anstalter	803	836	672	—	—	—	1	—	—	9	—	—	181	32	31
16	Hallands län	99	115	72	2	6	5	—	—	—	6	—	—	22	11	10
17	Göteborgs och Bohus län	58	26	24	—	4	4	—	—	—	30	—	—	24	2	1
18	Göteborgs stad	62	74	66	—	—	—	—	—	—	8	—	—	405	13	11
19	Älvsborgs län	37	33	25	—	2	2	—	—	—	2	—	—	12	10	5
20	Skaraborgs län	425	304	209	7	3	3	—	—	—	12	3	3	28	4	1
21	Värmlands län	26	19	14	6	7	7	79	—	—	30	—	—	18	2	2
22	Örebro län	259	165	132	40	27	25	99	1	1	4	—	—	27	9	9
23	Västmanlands län	214	131	130	2	—	—	159	19	19	2	—	—	125	—	—
24	Kopparbergs län	26	7	7	6	3	3	65	—	—	3	—	—	75	1	1
25	Gävle stad och län	11	10	10	1	3	3	1	—	—	5	—	—	28	1	1
26	Västernorrlands län	7	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—
27	Jämtlands län	36	6	6	34	8	8	—	—	—	—	—	—	2	—	—
28	Västerbottens län	36	13	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	2	2
29	Norrbottens län	3	4	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	5	1	1
	Kvinnliga avdelningen	**987**	**1 408**	**682**	—	—	—	—	—	—	**3**	**1**	**1**	**44**	**21**	**17**
1	Stockholms stad	32	1	1	—	—	—	—	—	—	3	1	1	28	18	14
2	Stockholms län	52	82	59	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län	42	43	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	73	76	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	52	81	43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Norrköping	8	10	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	23	32	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
8	Kronobergs län	6	11	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	11	33	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gotlands län	4	11	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	37	60	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	130	208	87	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	17	93	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	3	3
14	Hälsingborg	42	16	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Övriga anstalter	44	99	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Hallands län	28	40	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	36	22	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	11	27	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
19	Älvsborgs län	4	17	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	85	142	71	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	19	24	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	89	113	65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	94	105	90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	7	6	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	5	5	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	5	8	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	11	15	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	17	21	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	3	7	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Trävaruindustri			Byggnadsverksamhet			Läder-, hår- o. gummiindustri			Textilindustri			Beklädnadsindustri			Närings- o. njutningsmedelsindustri			Kem.-tekn. o. belysningsindustri			
Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	
478	**64**	**46**	**2 051**	**483**	**448**	**79**	**17**	**12**	**115**	**1**	**1**	**131**	**9**	**4**	**490**	**206**	**203**	**126**	**32**	**32**	
55	22	14	550	265	237	7	9	5	3	—	—	24	4	2	302	182	182	7	—	—	1
27	—	—	129	18	17	7	1	1	—	—	—	16	—	—	15	2	2	—	—	—	2
16	2	2	15	2	2	2	—	—	—	—	—	4	—	—	16	—	—	—	—	—	3
33	6	1	19	4	3	1	1	1	1	—	—	1	—	—	2	—	—	4	—	—	4
49	4	3	188	7	6	4	—	—	11	—	—	5	—	—	19	7	6	6	—	—	5
31	—	—	140	15	14	3	—	—	46	—	—	4	—	—	10	—	—	1	—	—	6
36	7	7	42	6	6	1	1	1	—	—	—	4	—	—	9	3	2	19	—	—	7
2	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33	—	—	8
14	—	—	24	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	4	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	10
3	—	—	17	10	10	4	—	—	1	—	—	5	—	—	5	1	1	—	—	—	11
17	1	—	35	3	3	2	—	—	3	—	—	2	—	—	9	—	—	2	—	—	12
29	3	3	249	12	12	11	—	—	8	—	—	31	—	—	16	—	—	32	—	—	13
2	—	—	68	5	5	18	—	—	2	—	—	3	—	—	5	1	1	1	30	30	14
12	1	1	51	13	15	10	4	4	9	—	—	1	—	—	23	5	5	4	2	2	15
7	—	—	19	7	7	—	—	—	4	—	—	1	1	—	4	1	1	—	—	—	16
5	—	—	52	5	5	—	1	—	5	—	—	—	—	—	1	1	1	2	—	—	17
51	10	8	122	53	51	2	—	—	9	—	—	14	4	2	11	—	—	8	—	—	18
4	—	—	21	4	4	—	—	—	7	1	1	4	—	—	4	—	—	—	—	—	19
—	—	—	29	11	11	3	—	—	1	—	—	—	—	—	6	—	—	3	—	—	20
8	—	—	20	—	—	2	—	—	1	—	—	1	—	—	3	—	—	—	—	—	21
7	4	3	32	7	7	—	—	—	—	—	—	11	—	—	3	—	—	—	—	—	22
7	—	—	47	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	1	1	—	—	—	23
14	—	—	43	14	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
19	—	—	24	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25
7	—	—	14	7	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	—	—	—	26
1	—	—	5	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	27
20	4	4	20	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28
2	—	—	73	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	29
—	**1**	**1**	—	—	—	**16**	**5**	**4**	**49**	**13**	**9**	**283**	**88**	**60**	**167**	**76**	**58**	**26**	**14**	**11**	
—	1	1	—	—	—	4	4	3	15	2	2	129	42	29	83	44	30	15	3	2	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	1	1	8	2	1	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	5	3	1	8	4	3	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	1	—	1	1	1	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	3	1	1	2	2	1	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	3	3	3	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	4	4	1	1	1	—	—	—	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	4	4	79	19	14	16	6	4	1	—	—	13
—	—	—	—	—	—	7	—	—	5	—	—	4	1	1	4	—	—	—	—	—	14
—	—	—	—	—	—	—	1	1	3	1	1	5	2	2	—	—	—	—	—	—	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	1	1	1	—	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	17
—	—	—	—	—	—	4	—	—	7	6	2	32	10	5	16	6	6	4	5	4	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	6	6	1	1	1	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	1	—	3	1	1	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	—	—	—	—	—	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	2	2	1	1	1	—	—	—	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29

	Arbetsförmedlingsanstalter	Trämasse- o. pappersindustri			Grafisk industri			Industri o. hantverk, ej specific.			Sjöfart och fiske			Kontors-, bank- o. d. personal		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p	T. p.
	Manliga avdelningen	**53**	**4**	**3**	**122**	**8**	**8**	**894**	**55**	**52**	**4025**	**1394**	**1363**	**375**	**47**	**46**
1	Stockholms stad	17	3	2	60	5	5	282	20	19	556	292	279	180	21	21
2	Stockholms län	—	—	—	6	2	2	94	—	—	13	2	2	6	2	2
3	Uppsala stad och län	5	—	—	1	—	—	23	—	—	5	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	—	—	—	—	—	—	26	1	1	54	18	18	3	4	4
5	Östergötlands län	2	—	—	3	—	—	23	—	—	7	—	—	12	2	2
6	Norrköping	6	—	—	17	—	—	7	—	—	81	30	30	2	—	—
7	Jönköpings län	2	—	—	1	—	—	11	—	—	1	1	1	5	—	—
8	Kronobergs län	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	—	—	—	—	—	—	9	—	—	151	64	64	3	—	—
10	Gotlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	5	3	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	13	1	1	80	37	37	2	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	1	—	—	26	—	—	10	3	3	11	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	1	—	—	11	1	1	186	13	13	205	70	67	64	—	—
14	Hälsingborg	3	—	—	5	—	—	9	—	—	294	108	108	2	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	1	—	—	33	—	—	127	43	43	4	—	—
16	Hallands län	—	—	—	—	—	—	2	1	1	79	24	24	1	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	3	—	—	1	—	—	7	—	—	57	16	16	3	—	—
18	Göteborgs stad	3	1	1	6	—	—	56	16	14	1767	434	428	58	16	15
19	Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	12	1	1	—	—	—	—	2	2
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	2	—	—	5	—	—	3	3	3	2	—	—
22	Örebro län	—	—	—	—	—	—	11	1	1	3	—	—	1	—	—
23	Västmanlands län	1	—	—	4	—	—	30	—	—	6	—	—	10	—	—
24	Kopparbergs län	5	—	—	—	—	—	4	—	—	1	—	—	1	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	1	—	—	2	—	—	194	79	77	1	—	—
26	Västernorrlands län	4	—	—	1	—	—	1	—	—	251	120	120	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	1	—	—	2	1	1	5	—	—	3	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	3	—	—	31	16	15	—	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	2	—	—	41	29	25	1	—	—
	Kvinnliga avdelningen	**43**	**29**	**21**	**15**	**—**	**—**	**49**	**32**	**29**	**196**	**79**	**76**	**191**	**32**	**23**
1	Stockholms stad	26	14	7	6	—	—	4	—	—	109	39	36	97	22	15
2	Stockholms län	—	—	—	—	—	—	6	—	—	4	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	4	—	—	—
5	Östergötlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1
6	Norrköping	—	1	1	—	—	—	—	—	—	2	2	2	—	—	—
7	Jönköpings län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—
8	Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1
10	Gotlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	4	4
13	Malmöhus län: Malmö	10	6	6	5	—	—	34	29	26	1	—	—	56	1	—
14	Hälsingborg	3	—	—	—	—	—	1	—	—	5	3	3	—	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	1	1	1	—	—
16	Hallands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	4	8	7	4	—	—	—	—	—	62	21	21	11	2	1
19	Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—
23	Västmanlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	2	2	—	—	—
26	Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	3	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	4	4	—	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1

Butiks- o. magasinspersonal			Hotell- o. restaurangpersonal			Transportarbetare			Allmän o. litterär verksamhet			Handel och samfärdsel, ej specific.			Husligt arbete			Annat arbete			
Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	
743	**181**	**177**	**89**	**19**	**15**	**1 260**	**508**	**483**	**49**	**9**	**8**	**11**	**40**	**39**	—	—	—	**5 408**	**2 582**	**2 520**	
393	130	128	42	9	5	431	206	204	28	6	5	—	18	18	—	—	—	854	853	844	1
49	2	2	7	—	—	73	11	10	6	—	—	—	—	—	—	—	—	415	53	53	2
5	1	1	1	1	1	43	7	7	2	—	—	—	—	—	—	—	—	243	142	134	3
8	2	1	2	—	—	18	7	2	—	—	—	—	4	4	—	—	—	119	62	62	4
3	2	2	3	1	1	42	16	15	4	—	—	—	2	2	—	—	—	163	78	78	5
12	9	9	2	1	1	49	15	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	114	27	27	6
5	—	—	—	—	—	15	5	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	163	34	34	7
1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	51	35	35	8
1	—	—	—	—	—	17	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	102	39	39	9
—	—	—	—	—	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
4	1	1	1	—	—	22	7	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	149	46	43	11
27	2	2	—	—	—	15	4	3	—	1	1	—	—	—	—	—	—	178	62	53	12
98	10	10	10	—	—	105	44	43	3	1	1	1	—	—	—	—	—	488	56	56	13
5	—	—	3	—	—	19	8	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	107	11	11	14
10	6	6	1	1	1	36	34	34	1	—	—	—	—	—	—	—	—	323	80	80	15
4	—	—	—	—	—	3	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23	10	10	16
3	—	—	1	—	—	14	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	148	95	86	17
84	13	12	5	2	2	209	111	105	3	—	—	10	16	15	—	—	—	487	363	359	18
5	—	—	2	—	—	12	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	78	50	50	19
7	3	3	—	—	—	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	95	40	40	20
—	—	—	—	—	—	8	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	177	99	99	21
1	—	—	—	—	—	15	8	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	123	106	89	22
2	—	—	—	1	1	14	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	86	59	59	23
—	—	—	4	2	2	12	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	361	33	33	24
5	—	—	1	—	—	40	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	63	32	32	25
3	—	—	—	—	—	5	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46	27	26	26
3	—	—	4	1	1	11	1	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	49	14	14	27
4	—	—	—	—	—	9	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	63	19	18	28
1	—	—	—	—	—	7	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	140	57	56	29
483	**153**	**115**	**1175**	**700**	**548**	**131**	**121**	**96**	**165**	**106**	**83**	**2**	**10**	**8**	**8 412**	**7 022**	**5 517**	**339**	**1**	—	
220	95	74	501	261	217	63	47	42	109	45	36	1	10	8	2 599	2 307	1 910	99	—	—	1
5	—	—	46	12	8	—	—	—	3	3	3	—	—	—	480	312	248	1	—	—	2
1	—	—	10	11	11	—	—	—	—	3	3	—	—	—	120	125	105	—	—	—	3
2	—	—	9	9	6	3	—	—	1	2	2	—	—	—	233	197	149	12	—	—	4
9	6	5	19	22	17	3	—	—	5	6	6	—	—	—	376	264	183	23	—	—	5
—	3	3	11	17	10	4	—	—	3	2	1	—	—	—	114	139	101	22	—	—	6
1	—	—	11	7	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	137	82	70	—	—	—	7
—	—	—	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45	43	36	—	—	—	8
—	—	—	4	1	1	1	—	—	—	2	2	—	—	—	148	76	47	—	1	—	9
—	—	—	3	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22	16	13	—	—	—	10
6	1	—	15	11	8	—	—	—	—	—	—	1	—	—	194	98	68	—	—	—	11
10	3	2	51	30	23	—	—	—	2	—	—	—	—	—	250	198	133	—	—	—	12
164	24	17	78	65	44	24	42	28	7	4	2	—	—	—	756	631	431	34	—	—	13
2	4	3	17	11	7	—	—	—	2	2	1	—	—	—	138	116	90	18	—	—	14
2	—	—	14	9	8	9	6	6	2	2	1	—	—	—	237	185	129	7	—	—	15
1	—	—	9	9	9	1	2	2	1	4	2	—	—	—	75	53	47	5	—	—	16
2	2	—	24	12	9	—	—	—	2	—	—	—	—	—	76	61	42	6	—	—	17
24	6	2	114	27	12	18	16	11	13	4	1	—	—	—	827	819	675	102	—	—	18
2	—	—	11	14	7	—	1	—	1	1	—	—	—	—	80	64	46	—	—	—	19
13	6	6	45	34	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	299	293	209	—	—	—	20
—	—	—	17	29	23	—	—	—	4	6	5	—	—	—	114	129	99	—	—	—	21
6	1	1	33	12	12	1	1	1	2	3	3	—	—	—	209	195	167	4	—	—	22
5	—	—	21	18	15	4	2	2	3	2	2	—	—	—	197	130	106	—	—	—	23
2	—	—	30	14	13	—	—	—	1	—	—	—	—	—	171	99	84	—	—	—	24
—	—	—	6	2	2	—	4	4	3	8	6	—	—	—	107	83	80	6	—	—	25
1	1	1	5	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	51	25	16	—	—	—	26
2	—	—	42	27	27	—	—	—	1	7	7	—	—	—	142	98	94	—	—	—	27
1	—	—	13	7	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	97	79	70	—	—	—	28
2	1	1	15	22	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	118	105	69	—	—	—	29

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna

den 31 oktober 1923.

Fackförbund	Redovisade avdelningar	Redovisade medlemmar [1]		Arbetslösa					Arbetslediga på grund av				Arbetslöshetsdagar	
		Hela antalet	Därav kvinnor	till följd av arbetsbrist	av tillfällig orsak	Tillsammans		Därav kvinnor	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	annan orsak	Antal redovisade arbetare	Antal dagar under månaden
						Antal	%							
Bleck- o. plåtslagaref.	28	1 153	—	25	1	**26**	**2·3**	—	55	—	10	2	906	753
Bokbindareförbundet .	12	663	433	13	3	**16**	**2·4**	10	14	2	4	6	493	207
Bryggeriindustriarb.-f.	28	3 013	581	96	—	**96**	**3·2**	29	135	—	35	—	2 197	1 961
De förenade förbunden	49	3 070	454	219	14	**233**	**7·6**	28	87	13	22	2	2 317	5 091
Elektriska arbetareförb.	51	1 493	—	107	—	**107**	**7·2**	—	27	—	43	6	848	2 698
Gjutareförbundet . . .	84	3 065	3	351	16	**367**	**12·0**	—	143	3	80	2	2 366	6 776
Grov- o. fabriksarb.-f.	143	13 761	1 405	1 792	306	**2 098**	**15·2**	152	638	93	250	710	9 008	41 850
Gruvindustriarb.-f. . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Handelsarbetareförb. .	88	6 055	1 459	407	2	**409**	**6·8**	41	144	—	99	5	4 884	12 258
Hatt-o.pälsindustriarb.-f.	13	624	319	25	—	**25**	**4·0**	13	8	—	17	12	328	522
Hattarbetare	4	88	22	17	—	**17**	**19·3**	12	2	—	1	3	66	324
Pälsvarubetare . .	9	536	297	8	—	**8**	**1·5**	1	6	—	16	9	262	198
Kommunalarbetareförb.	70	7 183	121	129	—	**129**	**1·8**	—	297	4	48	—	3 153	2 290
Litografiska förbundet	15	745	—	12	—	**12**	**1·6**	—	22	—	9	—	—	—
Livsmedelsarbetareförb.	35	3 176	911	264	—	**264**	**8·3**	59	41	—	24	—	2 797	5 648
Metallindustriarb.-f. .	94	40 100	[2] .	[2] .	[2] .	**3 793**	**9·5**	[2] .	[2] .	[2] .	[2] .	[2] .	37 231	92 325
Järnbruksarbetare . .	36	8 826	·	·	·	**440**	**5·0**	·	·	·	·	·	7 523	12 286
Verkstadsarbetare . .	58	31 274	·	·	·	**3 353**	**10·7**	·	·	·	·	·	29 708	80 039
Murareförbundet . . .	33	2 004	—	90	7	**97**	**4·8**	—	31	—	8	—	942	2 234
Måleriarbetareförb. . .	35	1 430	1	35	—	**35**	**2·4**	—	22	—	5	4	825	405
Pappersindustriarb.-f. .	57	7 533	286	141	78	**219**	**2·9**	73	374	2	170	5	2 775	2 868
Sadelm.-o. tapetseraref.	17	385	19	6	2	**8**	**2·1**	—	5	—	15	—	215	162
Sko- o.läderindustriarb.-f.	35	6 850	1 888	213	22	**235**	**3·4**	34	177	—	128	—	3 724	4 173
Skrädderiarbetareförb.	38	4 361	2 783	276	32	**308**	**7·1**	259	161	—	19	—	3 065	6 837
Stenindustriarbetaref. .	50	2 340	—	65	1	**66**	**2·8**	—	53	5	35	14	672	2 258
Stuckatörförbundet . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sågverksindustriarb.-f.	97	8 434	4	1 179	99	**1 278**	**15·2**	—	364	—	218	82	5 029	22 274
Textilarbetareförbundet	45	6 889	3 698	90	30	**120**	**1·7**	52	330	—	59	31	1 941	2 041
Tobaksindustriarb.-f. .	10	3 026	2 447	51	44	**95**	**3·1**	73	159	—	18	4	1 795	2 432
Transportarbetareförb.	22	1 274	441	59	2	**61**	**4·8**	2	43	—	—	—	458	2 148
Träarbetareförbundet .	116	6 993	19	799	35	**834**	**11·9**	--	216	73	119	6	6 131	15 277
Tunnbinderiarbetaref. .	18	289	—	43	—	**43**	**14·9**	—	13	—	—	—	237	1 038
Typografförbundet . .	11	411	11	39	—	**39**	**9·5**	2	9	—	1	1	393	995
Väg- o. vattenb.-arb.-f.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa [3]	**1 294**	**136 320**	·	·	·	**11 013**	**8·1**	·	·	·	·	·	**94 730**	**237 521**

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan icke meddelas, i vad mån siffrorna avse hela antalet medlemmar inom fackförbunden. På grundval av dessa siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende. — [2] Uppgift saknas. — [3] Enär uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, ha slutsummor i vissa kolumner icke nedräknats.

Internationell översikt. En sammanställning av tillgänglig arbetslöshetsstatistik från Sverige och vissa andra länder visar följande procenttal för månaderna oktober 1922—oktober 1923.

	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.
Sverige	15·5	17·2	21·7	21·4	20·8	19·9	15·6	10·6	9·8	9·7	8·7	7·9	8·1
Norge	10·5	10·6	13·2	12·4	12·4	11·9	9·0	8·6	7·7	6·5	6·4	7·5	7·3
Danmark	11·3	15·2	20·3	21·5	23·2	16·0	11·5	9·1	8·1	7·4	7·6	7·4	7·6
England	14·0	14·2	14·0	13·7	13·1	12·3	11·3	11·3	11·1	11·1	11·4	11·3	10·9
Tyskland	1·4	2·0	2·8	4·4	5·5	5·6	7·0	6·2	4·1	3·5	6·3	9·9	19·1
Nederländerna . . .	9·6	11·3	15·1	19·3	13·7	13·0	10·4	9·6	9·3	10·6	12·9	13·2	13·0
Belgien	3·9	3·8	3·8	3·9	3·1	2·6	2·4	3·6	2·6	2·2	1·9	1·5	—
Kanada	3·9	6·2	6·4	7·8	6·4	6·8	4·6	4·5	3·4	2·9	2·2	—	—
Nya Syd-Wales . .	10·4	8·6	8·4	10·8	4·1	10·5	14·8	6·3	10·0	10·0	8·6	—	—

Beträffande den inbördes jämförbarheten mellan dessa siffror må hänvisas till åttonde häftet av denna tidskrift (sid. 789).

Livsmedelspriser och levnadskostnader.

Livsmedelspriser under november månad 1923. De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel (ävensom å bränsle och lyse), som meddelas i efterföljande sammandragstabell för socialstyrelsens 49 ombudsorter, ha inhämtats och bearbetats på samma sätt, som tidigare varit fallet. Under hänvisning till denna tabell må följande anföras rörande de under de senaste månaderna inträffade prisförändringarna å de olika varuslagen.

November har, på samma sätt som förut oktober, att uppvisa endast obetydliga jämkningar i fråga om livsmedelspriserna. Visserligen har flertalet i budgeten ingående varuslag undergått prisväxlingar antingen i uppåtgående eller nedåtgående riktning, men de inträffade förändringarna ha i regel varit obetydliga. Av de 58 varuslag, å vilka noteringar inhämtats, ha sedan oktober 25 varit föremål för *prissänkning*. Bland dessa torde särskilt böra nämnas socker. *Prisstegring* har ägt rum beträffande 15 varuslag, däribland smör och ost. Fullt *oförändrade* under redovisningsmånaden äro medelpriserna å 18 varuslag.

Sammanfattning av livsmedelsprisernas förändringar juli 1914—november 1923. Till belysande av de allmänna förändringar, som med avseende å livsmedelspriserna ägt rum i detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med november 1923, meddelas efterföljande indexserier (sid. 1112), vilka utarbetats på sätt förut beskrivits i Sociala Meddelanden (årg. 1920, sid. 752 ff.).

Medelpris per år (1913—1922) och per månad (nov. 1922—nov. 1923)

	Varuslag	Kvantitet	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	15	16	19	25	× 38	47	44	35	25
2	handskummad	»	8	8	9	10	15	× 24	—	26	20	13
3	separerad	»	6	6	7	8	12	× 19	23	19	13	9
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	236	239	292	×310	× 401	× 587	729	657	496	375
5	mat- (lands-)	»	213	218	260	295	× 358	× 546	727	651	486	358
6	Ost: helfet, okryddad	»	164	162	197	257	× 305	× 372	624	524	389	277
7	halvfet, »	»	121	119	149	191	× 234	× 332	500	374	267	178
8	Margarin: växt-, bästa sort	»	135	144	170	216	—	—	433	376	293	178
9	Ägg svenska, färska	tjog	159	171	198	237	343	725	681	578	428	320
10	» konserverade	»	137	151	169	204	307	615	716	533	393	348
11	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	526	× 955	× 1200	1271	963	947	699
12	»	5 l.	28	30	36	33	× 58	× 68	71	60	60	47
13	färsk	»	46	80	87	76	146	237	102	191	124	119
14	Ärter, gula	kg.	31	35	57	55	× 63	× 66	78	69	58	48
15	Bruna bönor	»	48	49	75	111	199	× 173	214	130	83	97
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	31	33	40	×38	× 42	× 50	× 75	91	71	52
17	råg-, » » »	»	22	23	32	×29	× 36	× 41	× 56	56	46	31
18	rågsikt-, » » »	»	27	29	39	×34	—	—	× 73	73	63	44
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	36	42	52	50	× 68	× 82	99	101	72	52
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	41	41	46	52	× 75	× 73	111	176	85	61
21	Rågbröd: hårt grovt spisbröd	»	41	43	54	53	× 62	× 73	96	111	108	86
22	hårt knäckebröd	»	—	—	—	—	—	—	—	139	132	110
23	mjukt, limpa, söt	»	38	40	48	49	× 60	× 75	96	105	93	73
24	» » sur (»grovbröd»)	»	30	31	38	38	× 45	× 49	64	71	65	50
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	76	78	88	90	× 117	× 180	230	254	217	172
26	mjukt, bil- bakat med vatten	»	43	46	53	54	× 68	× 88	116	128	113	88
27	ligaste sort » » mjölk	»	60	61	67	66	× 83	× 144	167	145	129	103
28	Nötkött, färskt: stek	»	122	116	140	193	219	567	563	398	301	223
29	soppkött	»	100	95	119	169	193	507	490	333	243	175
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	131	130	154	203	× 215	546	512	493	377	280
31	spädkalv	»	72	70	87	122	× 148	357	312	274	204	155
32	Fårkött: färskt, stek	»	133	130	158	215	258	626	600	431	310	233
33	salt, svenskt	»	114	118	139	194	241	546	547	385	264	193
34	Renkött, färskt, stek	»	119	121	140	184	261	509	557	442	348	270
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	133	129	191	233	× 270	× 388	605	449	321	250
36	salt, svenskt »	»	140	137	198	246	× 287	× 404	619	470	338	263
37	» amerikanskt »	»	—	—	—	—	—	—	—	364	275	204
38	Fisk, färsk: abborre	»	75	76	80	99	122	211	202	191	166	140
39	gädda	»	108	110	117	149	188	317	333	312	260	211
40	sill	»	34	35	45	68	91	149	110	102	92	79
41	strömming	»	38	39	43	56	65	123	114	106	91	70
42	torsk	»	55	57	62	82	111	196	160	139	119	100
43	rödspotta (»spätta»)	»	79	81	89	123	167	295	244	219	199	169
44	kolja	»	—	—	—	—	—	—	—	152	134	113
45	salt: sill, prima	»	45	45	57	97	105	145	148	120	87	77
46	strömming	»	30	31	36	61	73	100	105	74	65	51
47	Kabeljo av långa med *fenor o. stjärt*	»	56	58	72	111	152	293	223	156	113	97
48	Kaffe (obränt), prima Santos	»	170	159	161	209	× 315	× 307	316	331	210	219
49	Socker, bit-	»	67	65	66	× 68	× 70	× 92	× 133	× 168	170	× 156
50	Salt (matsalt)	»	—	10	10	13	19	31	32	31	26	21
51	Svagdricka	l.	6	6	7	8	10	14	16	16	17	15
52	Fotogen, Water White	»	20	21	23	27	37	—	71	60	53	38
53	Ved: björk- osågad, hemkörd (per	famn	2560	2630	2890	3810	5520	7850	8220	10310	7090	4990
54	barr- »storfamn»: 3·56 kbm)	»	2040	2110	2310	3060	4500	6620	6740	8230	5620	3820
55	Bränntorv	100 kg.	196	220	290	385	670	1085	896	964	659	460
56	Kol: antracit- (»valnöt») hem-	hl.	401	411	531	717	803	—	—	2089	1286	948
57	eng. hushålls- (fyrkol) körd	»	234	242	367	543	707	—	—	1664	703	444
58	Koks: gasverks- (krossad[1])	»	165	157	211	292	413	—	—	1177	452	326
59	eng. kamin- »	»	189	190	248	339	521	—	—	1249	481	356

[1]) T. o. m. år 1917 avse uppgifterna okrossad koks. — [2]) Preliminära siffror. — × Maximipris. —

för samtliga orter (44 orter åren 1913—1919 samt 49 orter fr. o. m. år 1920).

Nov. 1922	Dec. 1922	Jan. 1923	Febr 1923	Mars 1923	Apr. 1923	Maj 1923	Juni 1923	Juli 1923	Aug. 1923	Sept. 1923	Okt.[2]) 1923	Nov.[2]) 1923	Höjning (+) eller sänkning (−) i %		
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	nov. 1913—nov 1923	nov. 1922—nov. 1923	
23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	24	24	+ 71·4	+ 4·3	1
12	12	13	12	12	13	12	12	12	12	12	12	13	+ 62·5	+ 8·3	2
9	9	9	9	9	9	8	9	8	8	9	9	9	+ 50·0	0·0	3
390	389	388	382	393	357	331	319	304	339	385	391	404	+ 67·6	+ 3·6	4
376	377	368	356	364	344	325	312	290	323	366	376	386	+ 76·3	+ 2·7	5
266	266	267	268	268	269	270	270	270	270	271	281	293	+ 78·7	+ 10·2	6
174	176	177	178	180	180	179	183	184	182	186	196	210	+ 73·6	+ 20·7	7
190	188	187	187	187	188	187	186	184	165	182	185	185	+ 34·1	— 2·6	8
419	411	333	294	269	201	188	183	183	225	285	328	377	+ 83·9	— 10·0	9
329	327	292	258	233	182	—	—	—	—	282	272	275	+ 84·6	— 16·4	10
628	626	635	635	657	660	667	727	923	817	908	877	875	—	+ 39·3	11
42	42	42	42	43	44	44	48	61	53	58	54	54	+ 100·0	+ 28·6	12
—	—	—	—	—	—	—	—	264	95	—	—	—	—	—	13
47	47	48	49	49	50	50	50	50	50	50	50	50	+ 61·3	+ 6·4	14
83	78	77	76	74	72	69	67	66	66	66	67	76	+ 65·2	— 8·4	15
46	46	45	45	45	45	45	45	45	45	44	44	43	+ 38·7	— 6·5	16
28	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	+ 28·6	— 3·6	17
39	39	39	39	39	38	38	38	38	38	38	38	38	+ 46·2	— 2·6	18
50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	49	49	+ 36·1	— 2·0	19
56	55	54	53	53	53	53	52	52	52	53	53	53	+ 29·3	— 5·4	20
79	78	78	76	76	75	75	74	74	74	73	73	73	+ 78·0	— 7·6	21
101	101	100	99	99	98	98	97	96	96	96	96	96	—	— 5·0	22
66	66	66	65	65	65	65	65	65	64	64	64	64	+ 68·4	— 3·0	23
45	45	45	45	44	44	44	44	44	44	45	44	44	+ 46·7	— 2·2	24
160	159	159	159	158	157	157	156	156	155	156	156	156	+ 108·0	— 2·5	25
80	79	78	78	78	78	78	77	77	76	76	76	76	+ 76·7	— 5·0	26
93	92	92	92	91	91	90	89	89	89	89	88	89	+ 48·3	— 4·3	27
217	214	213	210	208	208	208	209	210	212	212	210	207	+ 69·7	— 4·6	28
173	170	170	168	166	166	167	168	170	171	171	171	169	+ 67·3	— 2·3	29
267	265	266	264	259	260	259	257	255	251	250	249	248	+ 87·9	— 7·1	30
151	156	153	153	153	150	148	150	147	146	146	147	146	+ 100·0	— 3·3	31
211	215	220	224	231	238	240	242	238	231	221	212	205	+ 61·4	— 2·8	32
175	173	179	180	187	189	189	192	186	187	191	178	175	+ 50·9	0·0	33
263	261	270	279	278	260	297	297	—	—	—	226	221	+ 95·6	— 16·0	34
251	246	241	230	222	215	213	210	209	209	208	208	204	+ 51·1	— 18·7	35
264	260	257	246	239	230	227	222	221	219	219	218	214	+ 50·7	— 18·9	36
205	200	204	198	198	193	191	193	190	188	186	191	190	—	— 7·3	37
138	137	137	140	146	137	118	114	115	124	135	139	136	+ 81·3	— 1·4	38
211	213	212	222	228	205	184	181	191	206	218	221	222	+ 103·7	+ 5·2	39
70	66	62	59	56	60	57	74	89	78	70	68	63	+ 80·0	— 10·0	40
70	64	61	64	67	60	60	60	54	54	59	64	63	+ 46·5	— 10·0	41
97	94	94	98	93	90	89	89	87	91	94	101	100	+ 78·6	+ 3·1	42
155	161	163	167	160	148	146	146	147	151	152	156	153	+ 91·3	— 1·3	43
105	107	108	115	110	113	112	106	105	102	109	118	118	—	+ 12·4	44
62	60	61	61	60	59	58	57	56	56	57	61	63	+ 40·0	+ 1·6	45
48	47	45	47	46	44	46	47	44	43	44	46	47	+ 51·6	— 2·1	46
83	83	83	84	82	83	82	82	83	82	82	84	86	+ 53·6	+ 3·6	47
239	241	241	242	243	245	246	246	245	244	244	244	244	+ 50·6	+ 2·1	48
*114	*113	*113	113	*113	*113	*113	113	108	103	103	103	94	+ 40·3	— 17·5	49
20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	19	—	— 5·0	50
15	15	15	15	14	15	15	14	14	14	14	14	14	+ 133·3	— 6·7	51
33	33	33	33	33	33	32	32	32	32	32	31	30	+ 42·9	— 9·1	52
5250	5320	5290	5300	5310	5300	5250	5240	5200	5190	5180	5200	5230	+ 101·9	— 0·4	53
3870	3890	3870	3870	3870	3850	3840	3870	3820	3800	3780	3780	3790	+ 84·0	— 2·1	54
429	432	434	439	448	455	445	445	440	451	474	468	447	+ 128·1	+ 4·2	55
871	869	866	869	858	857	859	860	858	841	815	805	798	+ 101·5	— 8·4	56
408	407	400	414	424	423	431	432	418	405	409	407	403	+ 75·2	— 1·2	57
301	304	302	304	310	314	319	316	312	310	310	308	307	+ 95·5	+ 2·0	58
327	329	324	329	341	341	342	342	347	338	337	335	333	+ 79·0	+ 1·8	59

*) Eljest fastställda pris. (Jfr Soc. Medd., årg. 1920, noten å sid. 680.)

	Juli 1914	Årsmedeltal 1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	År 1922 1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	År 1923[1] 1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	Okt.	Nov.
Aritmetiska (ovägda)tal	100	126	157	208	319	348	321	245	196	185	186	178	173	169	169	172	172
Vägda tal	100	121	139	181	270	320	298	237	188	180	180	172	166	162	162	165	164

Enligt vad den »vägda» indexserien giver vid handen, har den allmänna prisnivån i fråga om livsmedel, bränsle och lyse under november visat en svag nedgång, och den »vägda» indexsiffran är nu en enhet lägre än i oktober. Det »ovägda» indextalet kvarstår oförändrat.

Levnadskostnadernas allmänna förskjutningar sedan juli 1914. Det må noga observeras, att samtliga ovan angivna stegringssiffror endast avse den förhöjning, som drabbat priserna å livsmedel, bränsle och lyse. För att däremot en fullständig bild av prisförändringarnas inverkan å en familjs hela utgiftsstat skall erhållas, måste tydligen undersökningen utsträckas till att omfatta även övriga i budgeten ingående poster, såsom hyra, kläder, skatter m. m., vilka utgiftsposter förete delvis väsentligt andra prisrörelser. En dylik beräkning finnes publicerad i häfte 10 av Sociala Meddelanden 1923 (sid. 925), och enligt denna uppgick den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 till tiden omkring den 1 oktober 1923 till c:a 77 % mot 74 % vid närmast föregående undersökningstillfälle, den 1 juli 1923.

Författningar rörande sociala frågor.

I Svensk författningssamling ha under tiden 11 november—10 december 1923 publicerats följande författningar rörande sociala frågor:

N:r		Daterad
398.	K. kung. om ändrad lydelse av § 5 i kung. den 22 dec. 1922 (n:r 577) om övervakande av utlänningar i riket	24 nov.
405.	K. kung. om fortsatt tillämpning av kung. den 22 dec. 1922 (n:r 577)	7 dec.

[1] Preliminära siffror för oktober och november.

Sociala Meddelanden.
Årgången 1923.

Band XXIII.				*Band XXIV.*			
N:r 1 A . .	s. 1— 80	N:r 4 . . .	s. 345—440	N:r 7 . . .	s. 617—712	N:r 10 . .	s. 873— 952
» 1 B . .	» 81—168	» 5 . . .	» 441—536	» 8 . . .	» 713—792	» 11 . .	» 953—1032
» 2 . . .	» 169—248	» 6 . . .	» 537—616	» 9 . . .	» 793—872	» 12 . .	» 1033—1112
» 3 . . .	» 249—344						

Sakregister.

Alkoholistvård. Schweiz. Alkoholistvården: s. 658.

Arbetsbyrån, Internationella. Styrelsesammanträden, 1923, jan.: s. 329: april: s. 518; juni: s. 664; okt.: s. 1002.

Japan. Förbindelserna mellan Japan och internationella arbetsbyrån: s. 518.

Jfr även *Arbetsförmedling, Arbetskonferensen, Arbetslöshet, Industristater, Lantarbetare, Mjältbrand. Produktionsundersökning, Ut- och invandring, Yrkesinspektion, Yrkessjukdomar.*

Arbetseffektivitet. England. Vetenskapliga undersökningar rörande arbetseffektiviteten: s. 576.

Arbetsförmedling, Sveriges offentliga, år 1922: s. 251; månadsstatistik 1922, nov.: s. 70; dec.: s. 132; 1923, jan.: s. 236; febr.: s. 334; mars: s. 406; april: s. 526; maj: s. 606: juni: s. 678; juli: s. 782; aug.: s. 862; sept: s. 918; okt: s. 1022; nov.: s. 1102.

Den offentliga arbetsförmedlingen i Sverige 1902—1922: s. 730.

De offentliga arbetsförmedlingsanstalternas inkomster och utgifter år 1922: s. 727.

Distriktskonferenser inom den offentliga arbetsförmedlingen: s. 733.

Ny arbetsförmedlingsanstalt: s. 62.

Den privata arbetsförmedlingen under år 1922: s. 370.

Den offentliga arbetsförmedlingen och dess organisation i olika länder: s. 48.

Danmark. Den offentliga arbetsförmedlingen 1922/23: s. 666.

Finland. Den offentliga arbetsförmedlingen 1913—1922: s. 667.

Frankrike. Arbetsförmedlingen och kontrollen över utländska arbetare: s. 326.

Norge. Den offentliga arbetsförmedlingen 1922: s. 665.

Tyskland. Kontrollen över utländska arbetare: s. 221.

Se vidare *Arbetslöshetsförsäkring, Arbetsmarknad, Sjömansyrket.*

Arbetsgivareföreningen, Svenska, år 1922: s. 599.

Lönestatistisk årsbok 1921: s. 740.

Arbetsgivarorganisationer. Amerikas förenta stater. Arbetsgivarnas organisationsväsen: s. 974.

Arbetsinställelser i Sverige år 1922: s. 539.

Amerikas förenta stater. Arbetsinställelser år 1922: s. 1008.

Strejk vid stenkolsgruvorna: s. 853.

Australien. Arbetsinställelser år 1922: s. 853.

Belgien. Arbetsinställelser år 1922: s. 601.

England. Arbetsinställelser år 1922: s. 225.

Finland. Arbetsinställelser år 1922: s. 399.

Frankrike. Arbetsinställelser och medling i arbetstvister år 1919: s. 333.

Indien. Arbetsinställelser år 1922: s. 602.

Italien. Arbetsinställelser under åren 1881—1922: s. 601.

Kanada. Arbetsinställelser år 1922: s. 601.

Norge. Arbetsinställelser och medling i arbetstvister år 1921: s. 332.
Tjeckoslovakiet. Arbetsinställelser år 1922: s. 671.
Tyskland. Arbetsinställelser år 1921: s. 400: år 1922: s. 672.
Se vidare *Järnbruk*.
Arbetskonferensen. Fjärde internationella arbetskonferensen i Genève: s. 3.
Femte internationella arbetskonferensen i Genève: s. 1002, 1035.
Internationella arbetsorganisationens konventioner: s. 292.
Se vidare *Arbetsbyrån*.
Arbetslöner. Arbetslönernas fluktuationer i Sverige åren 1913—1922: s. 547.
Svenska arbetsgivareföreningens lönestatistiska årsbok 1921: s. 740.
Arbetslönernas förändringar i olika länder under åren 1914—1922: s. 845.
Amerikas förenta stater. Arbetslöner och levnadskostnader 1922: s. 63.
Löner, arbetstid och arbetarantal i industrien 1914—1923: s. 819; andra kvart. 1923: s. 1081.
Danmark. Arbetslönerna under tredje kvart. 1922: s. 395; fjärde kvart.: s. 667; första kvart. 1923: s. 911.
England. Arbetslönerna i sept. 1922: s. 63; i sept. 1923: s. 1003.
Kanada. Lönenivåns förändringar år 1922: s. 124.
Tyskland. Avtalsenliga arbetslöner 1922, okt.: s. 63; dec.: s. 221: 1923, febr.: s. 395: juli: s. 847.
Premielönsystemet: s. 60.
Se vidare *Järnvägsbyggnadsarbeten, Kollektivavtal, Lantarbetare, Produktionskostnader, Reallön, Sjömansyrket, Skogsarbetare, Statstjänstemän, Tobaksindustrien, Vattenfallsstyrelsen*.
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna: 1922. 31 okt.: s. 76; 30 nov.: s. 138; 31 dec.: s. 243; sammanfattning för år 1922: s. 243; år 1923, 31 jan.: s. 340; 28 febr.: s. 412; 31 mars: s. 532; 30 april: s. 612; 31 maj: s. 684; 30 juni: s. 788; 31 juli: s. 868; 31 aug.: s. 924; 30 sept.: s. 1028; 31 okt.: s. 1108.
Svensk-dansk överenskommelse om arbetslöshetshjälp: s. 222.
Internationella föreningen för arbetslöshetens bekämpande: s. 223.
Kampen mot arbetslösheten i olika länder: s. 126.
Amerikas förenta stater. Arbetslösheten i New York: s. 332.
England. Arbetslöshetsfrågans nya läge: s. 755.
Arbetslösheten och de nya riktlinjerna för dess bekämpande: s. 1084.
Japan. Ersättning vid arbetslöshet på grund av rustningsminskningarna: s. 223.
Norge. Arbetslösheten: s. 397.
Schweiz. Hjälpverksamheten för de arbetslösa: s. 387.
Jfr även *Arbetsmarknad, Arbetsransonering*.
Arbetslöshetsförsäkring, Förslaget om: s. 93.
Socialstyrelsens utlåtande över förslaget om arbetslöshetsförsäkring: s. 283.
Fackförbundens bestämmelser om arbetslöshetsunderstöd: s. 115.
England. Frågan om arbetslöshetsförsäkring för hemarbetare: s. 914.
Frågan om arbetslöshetsförsäkring på industriell basis: s. 117.
Norge. Arbetslöshetsförsäkringens omorganisation: s. 1097.
Arbetslöshetskommissionen. Statens arbetslöshetskommissions verksamhet 1922, okt.: s. 64; nov.: s. 125; dec.: s. 222; 1923, jan. o. febr.: s. 396; mars: s. 519; april: s. 597; maj o. juni: s. 776; juli: s. 847; aug.: s. 912; sept.: s. 1005; okt.: s. 1096.
Yttrande om hjälpverksamheten under år 1923: s. 32.
Hjälpverksamheten för de arbetslösa under år 1922: s. 331.
Arbetslöshetsfrågan vid 1923 års riksdag: s. 347, 559.
Arbetslöshetskommissionens omorganisation: s. 913.
Arbetsmarknad. Arbetsmarknaden enligt arbetsförmedlingsanstalternas rapporter: 1922, nov.: s. 1; dec.: s. 81: 1923, jan.: s. 169; febr.: s. 249; mars: s. 345; april: s. 441; maj: s. 537; juni: s. 617; juli: s. 713; aug.: s. 793; sept.: s. 873; okt.: s. 953; nov.: s. 1033.
Arbetstillgången enligt uppgifter från industriidkare m. fl.: 1922, fjärde kvart.: s. 171: 1923, första kvart.: s. 443; andra kvart.: s. 715; tredje kvart.: s. 955.
Amerikas förenta stater. Arbetsmarknaden 1922, okt.: s. 65; nov.: s. 126: 1923, april: s. 598; juni: s. 777.
England. Arbetsmarknaden 1922, okt.: s. 64; nov.: s. 125: dec.: s. 223; 1923, jan.: s. 331: febr.: s. 397; mars: s. 520; april: s. 598; maj: s. 668; juni: s. 777; juli: s. 848; aug.: s. 913: sept.: s. 1005; okt.: s. 1097.
Schweiz. Skyddsåtgärder för arbetsmarknaden: s. 581.

Tyskland. Arbetsmarknaden 1922, okt.: s. 65; nov. o. dec.: s. 223; 1923, jan.: s. 331; febr.: s. 397; mars: s. 521; april: s. 598; maj: s. 668; juni o. juli: s. 848; aug.: s. 914; sept.: s. 1006; okt: s. 1097.

Se vidare *Arbetsransonering, Lantarbetare. Sjömansyrket.*

Arbetsransonering. Tyskland. Bestämmelser om s. k. arbetsransonering: s. 661.

Arbetsrådet i Brasilien: s. 843.

Arbetstid. Den nya arbetstidslagen: s. 551.

Amerikas förenta stater. Tolvtimmarsdagen inom stålindustrien: s. 751.

Övergången till åtta timmars arbetsdag inom stålindustrien: s. 849.

Löner, arbetstid och arbetarantal i industrien 1914—1923: s. 819; andra kvart. 1923: s. 1081.

Australien. Återgång från 44 till 48 timmars arbetsvecka i Nya Syd-Wales: s. 399.

Belgien. Utsträckt tillämpning av arbetstidslagen: s. 521.

England. Arbetstidsfrågans läge i Storbritannien och Irland: s. 309.

Italien. Åttatimmarsdag: s. 521.

Schweiz. Arbetstidslagstiftningen: s. 383.

Se vidare *Bageriyrket, Lantarbetare.*

Bageriyrket. Revisionen av bagerilagen: s. 176.

Barnavård. Socialstyrelsens utlåtande rörande barnavårdslagstiftningen: s. 638.

Bostadsfrågan. Förhållandena på bostadsmarknaden vid 1922 års oktoberflyttning: s. 25.

Ställningen på bostadsmarknaden vid hyresstegringslagstiftningens upphörande den 1 okt. 1923: s. 877.

Åtgärder för bostadskulturens höjande: s. 816.

Internationella stadsbyggnadsutställningen och stadsbyggnadskongressen i Göteborg: s. 849.

Internationella fastighetsägarkongressen i Paris: s. 1093.

Amerikas förenta stater. Bostadsstudier: s. 824.

Danmark. Läget på bostadsmarknaden i oktober 1923: s. 1099.

Norge. Bostadsförhållandena i de norska städerna i december 1920: s. 851.

Se vidare *Byggnadsverksamheten, Hyreslagstiftning, Hyresstegring.*

Brödsädsreglering. Tyskland. Brödsädsregleringens upphävande: s. 670.

Byggnadsarbetare. Tyskland. Atgärder mot bristen på byggnadsarbetare: s. 61.

Byggnadsbyrå, Statens. Verksamheten 1917—1922: s. 668.

Byggnadsverksamheten i rikets större städer år 1922: s. 364; i rikets stadssamhällen år 1922: s. 1067.

Emigration, se *Ut- och invandring.*

Fackföreningsrörelsen. Den internationella fackföreningsrörelsen under år 1922: s. 914.

England. Fackföreningskongressen i Plymouth: s. 997.

Fackföreningsrörelsen år 1921: s. 126; år 1922: s. 1006.

Norge. Industriförbundsprincipens genomförande: s. 915.

Se vidare *Landsorganisationen.*

Fastighetsägarkongress, se *Bostadsfrågan.*

Fattigvården i Sverige år 1921: s. 599.

Fattigvårdslagstiftning, se *Barnavård, Lösdrivare.*

Fiskets avkastning i Sverige år 1921: s. 669.

Fylleriförseelserna och deras orsaker: tjärde kvart. 1922 (jämte några sammanfattningssiffror för åren 1917—1922): s. 268; 1923, första kvart.: s. 449; andra kvart.: s. 736; tredje kvart.: s. 960.

Kontrollstyrelsens utlåtande angående lagstiftningen mot fylleri och dryckenskap: s. 803.

Omläggning av statistiken över fylleriförseelserna: s. 128.

Förbudsomröstning, se *Rusdrycksförbud.*

Föreningsväsen, se *Arbetsgivarföreningen. Arbetsgivarorganisationer, Fackföreningsrörelsen, Kooperation.*

Förlikningsmän. Statens förlikningsmäns verksamhet år 1922: s. 545.

Se vidare *Skiljedom.*

Hyreslagstiftning. Revisionen av hyreslagstiftningen: s. 18, 355.

Hyresvärds skyldighet att anmäla hyresledighet: s. 1063.

Frågan om reglering av enskild hyresförmedlingsverksamhet: s. 1098.

Danmark. Förlängd giltighet för bostadslagen: s. 668.

England. Frågan om hyresregleringens avveckling: s. 376.

Hyresreglering och bostadsproduktion: s. 833.

Hyresnämndernas verksamhet under år 1921: s. 183.

Hyresstegring. Danmark. Bostadshyrorna år 1922: s. 850.

Indexberäkningar, se *Levnadskostnader.*

Industriell demokrati. Tyskland. Den industriella demokratiens utveckling: s. 324.

Industrien i Sverige år 1921: s. 649.

Industristater. De åtta mest betydande industristaterna: s. 220.

Invaliditetsförsäkring, se *Pensionsförsäkring, Riksförsäkringsanstalten, Sjukförsäkring.*

Invandring, se *Ut- och Invandring.*

Jordbruk, se *Lantarbetare.*

Jordkommissionens sista arbetsresultat: s. 629.

Jordreform, se *Kolonisation.*

Järnbruk. Konflikten vid järnbruken: s. 720.

Järnvägsbyggnadsarbeten, Statens. Löneförhållanden år 1922: s. 461.

Kollektivavtal i Sverige år 1922: s. 453.

Kollektivavtalens lönesatser 1922, fjärde kvart.: s. 202; 1923, första kvart.: s. 360; andra kvart.: s. 619; tredje kvart.: s. 875.

Frankrike. Kollektivavtal år 1921: s. 65.

Nederländerna. Kollektivavtal vid årsskiftet 1921/22: s 127.

Norge. Kollektivavtal år 1921: s. 332.

Tyskland. Kollektivavtal år 1921: s. 522.

Se vidare *Sjömansyrket, Skogsarbetare.*

Kolonisation. Nybyggesverksamhet och statsorganisation för sociala jordfrågor: s. 205.

Socialstyrelsens utlåtande angående kolonisationsfrågan i Norrland: s. 38.

Finland. Jordreformen år 1922: s. 571.

Jfr även *Jordkommissionen.*

Kommissionärer, se *Arbetsförmedling.*

Kooperation. Utvecklingen inom några utländska kooperativa partihandelsföreningar: s. 852.

Tyskland. Ändringar i lagen om kooperativa föreningar: s. 56.

Kooperativa förbundet. Verksamhet år 1922: s. 744.

Kvinnliga arbetare. Kvinnors och minderårigas användande inom industrien i Sverige år 1921: s. 652.

Landsorganisationen i Sverige år 1922: s. 599.

Lantarbetare. Arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk år 1921: s. 83.

Löneförhållanden år 1922: s. 90.

Internationell kommitté för lantarbetarfrågor: s. 62.

Amerikas förenta stater. Lantarbetarnas arbets- och löneförhållanden: s. 299.

Danmark. Arbetslöner inom jordbruket år 1921: s. 296.

Lastning och lossning, se *Livräddningsanordningar, Olycksfall i arbete.*

Levnadskostnader: 1922, fjärde kvart.: s. 139; 1923, första kvart.: s. 413; andra kvart.: s. 685; tredje kvart.: s. 925.

Tyskland. Levnadskostnadernas stegring: s. 66.

Metoder att mäta levnadskostnaderna: s. 810.

Se vidare *Arbetslöner, Livsmedelspriser, Reallön.*

Levnadskostnadsundersökningar. Undersökning av levnadskostnaderna inom ett jordbrukarhushåll och ett löntagarhushåll: s. 600.

Livräddningsanordningar vid lastning och lossning av fartyg: s. 372.

Livsmedelshandel. Socialstyrelsens utlåtande om mellanhandssystemet inom livsmedelshandeln: s. 35.

Livsmedelspriser och levnadskostnader: 1922, nov.: s. 77; 1923, jan.: s. 245; febr.: s. 341; april: s. 533; maj: s. 613; juli: s. 789; aug.: s. 869; okt.: s. 1029, nov.: s. 1109.

Minuthandelspriser å livsmedel i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn: s. 814.

Se vidare *Levnadskostnader.*

Lösdrivare. Förslag till lag om lösdrivares behandling: s. 799.

Medling i arbetstvister, se *Arbetsinställelser, Förlikningsmän, Skiljedom.*

Mellanhandssakkunniga, se *Livsmedelshandel.*

Minderåriga, se *Kvinnliga arbetare.*

Mjältbrand. Internationella mjältbrandskommitténs rapport: s. 843.

Nattarbete, se *Bageriyrket.*

Olycksfall i arbete år 1919: s. 289.

Olycksfall vid lastning och lossning av fartyg år 1922: s. 512.

Olycksfall inom sjömansyrket år 1922: s. 889.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete: s. 130, 228, 402, 675, 860, 1018.

Olycksfallsförsäkring. Danmark. 25-årsjubileum: s. 225.

Jfr även *Riksförsäkringsanstalten.*

Pensionsförsäkring. England. Sjömanspensionering i Storbritannien och Irland: s. 515.

Frankrike. Krigspensionerna: s. 227.

Pensionsförsäkringen för gruvarbetare: s. 674.

Pensionsstyrelsen. Årsberättelse för 1921: s. 779.

Produktionskostnader. Arbetslönernas storlek i förhållande till industriens tillverkningsvärde: s. 965.

Produktionsundersökning. Internationella arbetsbyråns undersökning rörande produktionen: s. 911.

Reallön. Undersökning rörande reallönens relativa storlek i olika huvudstäder: s. 906.
Tyskland. Arbetslönernas köpkraft: s. 916.
Riksdagsfrågor, se *Sociallagstiftning.*
Riksförsäkringsanstalten. Årsberättelse för 1921: s. 224; 1922: s. 1100.
Jfr även *Olycksfall i arbete.*
Rusdrycksförbud. Finland. Brott mot förbudslagen: s. 778.
Kanada. Rusdrycksförbudet i Manitoba upphävt: s. 917.
Förbudsomröstning i Alberta: s. 1099.
Norge. Spritsmugglingen: s. 777.
Se vidare *Starkölsförbudet.*
Rusdrycksförsäljning. Spritdrycksförsäljningen år 1921: s. 66; år 1922: s. 1006.
Rusdrycksomröstning. Schweiz. Spritdrycksomröstningen: s. 656.
Se vidare *Rusdrycksförbud.*
Sjukförsäkring. Sjukförsäkringsfrågan: s. 1052.
Det första nordiska sjukförsäkringsmötet i Kristiania den 20—22 augusti 1923: s. 808.
England. Minskning i statsbidraget till sjuk- och invaliditetsförsäkringen: s. 55.
Sjuksköterskebyråerna och deras verksamhet under år 1922: s. 844.
Sjömanslagstiftningen i Norge och Danmark: s. 595.
Sjömansyrket. Arbetsförmedlingen av sjömän under år 1922: s. 262.
Arbetstillgången under år 1922: s. 264.
Svenska och engelska sjöfolkshyror: s. 595.
Se vidare *Olycksfall i arbete.*
Skiljedom. Särskilda skiljedomare i arbetstvister år 1922: s. 671.
Amerikas förenta stater. Den omtvistade industridomstolen i Kansas: s. 1009.
Norge. Skiljedomslagens tillämpning: s. 68.
Skiljedomstolens utslag om oktoberregleringen: s. 226.
Skiljedomslagstiftningens avskrivning: s. 400.
Ryssland. Medling och skiljedom vid avtalstvister år 1922: s. 672.
Skiljenämnder. Centrala skiljenämndens beslut: s. 602, 856, 1012, 1101.
Skogsarbetare. Löneförhållanden vintern 1922—23: s. 275.
Överenskommelse angående kontraktsbestämmelser m. m. vid skogsavverkningar: s. 795.
Sociala frågor, se *Sociallagstiftning.*
Socialattachéer. Rapporter, se de särskilda artikelrubrikerna.
Socialdepartement. Italien. Indragning av socialministeriet: s. 595.
Japan. De sociala ärendenas beredning: s. 124.
Tyskland. Riksarbetsförvaltningen: s. 660.
Socialförsäkring. Frankrike. Kritiken av regeringsförslaget om socialförsäkring: s. 327.
Se vidare *Arbetslöshetsförsäkring, Olycksfallsförsäkring, Pensionsförsäkring, Sjukförsäkring, Understödsföreningar.*
Sociallagstiftning. Författningar rörande sociala frågor: s. 62, 124, 220, 394, 518, 594, 664, 774, 843, 910, 1032, 1112.
Sociala frågor vid 1923 års riksdag: s. 621.
Jugoslavien. Socialpolitisk konferens i Belgrad: s. 518.
Rumänien. Ny arbetslagstiftning: s. 665.
Tyskland. Arbetet för en enhetlig arbetsrätt: s. 58.
Oppositionen mot den nytyska socialpolitiken: s. 590.
Jfr även *Arbetskonferensen.*
Socialstatistik. Internationella konferensen i Genève: s. 1042.
Spritdrycksförsäljning, se *Rusdrycksförsäljning.*
Spritsmuggling, se *Rusdrycksförbud.*
Stadsbyggnadsutställningen, se *Bostadsfrågan.*
Starkölsförbudet. Socialstyrelsens yttrande: s. 129.
Statsförvaltning. Frankrike. Propagandan för sparsamhet i statsförvaltningen och administrativa reformer: s. 991.
Statstjänstemän. England. Statstjänstemännens lönevillkor: s. 1004.
Strejker, se *Arbetsinställelser.*
Tobaksindustrien. Arbets- och löneförhållanden vid Svenska tobaksmonopolet år 1922: s. 474.
Understödsföreningar. Registrerade understödsföreningar åren 1916—1920: s. 478.
Ömsesidig återförsäkring mellan understödsföreningar: s. 281.
Ut- och invandring år 1922: s. 855.
Utvandringen till främmande världsdelar år 1922: s. 265; 1923, första kvart.: s. 524; andra kvart.: s. 854; tredje kvart.: s. 1009.
Statsåtgärder till stöd för svenska utvandrare: s. 561.
Övervakandet av utlänningar i riket: s. 1059.
Internationell ut- och invandringskonferens i Rom år 1924: s. 673.
Internationell översikt av emigrationslagstiftningen: s. 69.

Amerikas förenta stater. Immigrationsproblemet: s. 900.
Invandringen under senare halvåret 1922: s. 226; första kvart. 1923: s. 523: budgetåret 1922/23: s. 749; tredje kvart. 1923: s. 1011. Återutvandring: s. 968.
Australien. Svenskarna i Australien: s. 1011.
Frankrike. Arbetsförmedlingen och kontrollen över utländska arbetare: s. 326.
Kanada. Invandringen budgetåret 1921/22: s. 333. Invandringspolitik: s. 68, 401, 674.
Mexiko som invandringsland: s. 304.
Schweiz. Emigrationslagstiftningen: s. 587.
Tyskland. Kontrollen över utländska arbetare: s. 221.
Jfr även *Arbetskonferensen.*
Vattenfallsstyrelsen. Löneförhållanden vid styrelsens byggnadsföretag år 1922: s. 466.
Vinstandelssystem. Tyskland. Vinstandelsfrågan: s. 976.
Väg- och vattenbyggnadsarbeten, se *Järnvägsbyggnadsarbeten, Vattenfallsstyrelsen.*
Värnpliktiga. Förbud mot värnpliktigs skiljande från civil anställning: s. 279.
Yrkesinspektionen. Verksamhet 1922, fjärde kvart.: s. 242: 1923, första kvart.: s. 525: andra kvart.: s. 781: tredje kvart.: s. 1021.
Allmänna principer för yrkesinspektionens organisation: s. 775.
Belgien. Lagförslag om arbetardelegerade för inspektion vid kolgruvor: s. 665.
Jfr även *Arbetskonferensen.*
Yrkessjukdomar. Kampen mot yrkessjukdomarna: s. 1003.
Jfr även *Mjältbrand.*
Ålderdomsförsäkring, se *Pensionsförsäkring.*

Sociala Meddelanden
(förut Meddelanden från K. Kommerskollegii avdelning för arbetsstatistik).

Sakregister till årg. 1903—1922.

INNEHÅLL.

Avd. I. Sverige . . . . . sid. *1
Avd. II. Utlandet . . . . . » *18
A. Internationellt sakregister.
B. Sakregister för särskilda länder: 1. Amerikas förenta stater: *22. — 2. Argentina: *23. — 3. Australien: *23. — 4. Belgien: *23. — 5. Brasilien: *24. — 6. Bulgarien: *24. — 7. Danmark: *24. — 8. England: *26. — 9. Estland: *29. — 10. Finland: *29. — 11. Frankrike: *30. — 12. Grekland: *31. — 13. Indien: *31. — 14. Irland: *31. — 15. Italien: *31. — 16. Japan: *32. — 17. Kanada: *32. — 18. Kina: *32. — 19. Lettland: *32. — 20. Luxemburg: *32. — 21. Mexiko: *32. — 22. Nederländerna: *32. — 23. Norge: *33. — 24. Palestina: *35. — 25. Peru: *35. — 26. Polen: *35. — 27. Portugal: *35. — 28. Rumänien: *35. — 29. Ryssland: *35. — 30. Schweiz: *36. — 31. Spanien: *36. — 32. Sydafrika: *36. — 33. Tjeckoslovakiet: *36. — 34. Tyskland: *37. — 35. Ungern: *39. — 36. Uruguay: *39. — 37. Österrike: *40.

(Siffror med fetstil angiva årgång, efterföljande siffror sida, t. ex. **15**, 1226 = årg. 1915, s. 1226.)

I. Sverige.

Ackordsarbete. Frågan om garanterad tidlön vid ackordsarbete: **15**, 1226.

Affärsanställda. Kontoristernas arbetsförhållanden i Göteborg: **08**, 595. — Platsförmedling för affärsanställda: **13**, 940. — En central platsförmedlingsanstalt: **14**, 680, 939; **16**, 332, 959. — Utredning angående kontors- och affärsanställdas arbetsförhållanden: **16**, 686; **21**, 185.

Alkoholistvård. Lag om behandling av alkoholister: **13**, 547. — Alkoholistanstaltskommitténs betänkande: **14**, 117. — Statens alkoholistanstalt å Venngarn: **15**, 39; **16**, 1079. — Instruktion för uppsiktsmyndigheten: **16**, 64. — Kungörelse ang. statsbidrag till driftkostnaderna vid alkoholistanstalter: **16**, 63; **21**, 943. — Kungörelse ang. alkoholistanstalts erkännande såsom allmän: **16**, 66. — Normalreglemente för erkända anstalter: **16**, 805, 931. — Stiftelsen Stockholms alkoholisthem Eolshäll: **16**, 598. — Alkoholistanstalten vid Vinterbo: **16**, 1302. — Se vidare *Nykterhetsnämnder.*

Alkoholstatistik. Anordnande inom socialstyrelsen av alkoholstatistiska undersökningar: **15**, 853, 1118; **16**, 438; **17**, 1357. — Kungörelse om avlämnande av uppgifter: **17**, 1344. — Alkoholens sociala skadeverkningar: **21**, 621. — Se vidare *Fylleriförseelser*

Arbetarbostäder. Bostäder för spårvägspersonal (i Stockholm): **14**, 354. — Industriens arbetarbostadsfråga: **17**, 667. — Aktiebolaget Industribostäder: **18**, 708. — Se vidare *Bostadsfrågan, Egnahemsfrågan.*

Arbetarkongressen, nionde skandinaviska: **20**, 185.

Arbetarorganisationer, se *Fackföreningsrörelsen, Landsorganisationen.*

Arbetarsemester. Centralförbundets för socialt arbete utredning: **14**, 947. — Socialstyrelsens utlåtande: **17**, 444. — Arbetstidskommitténs lagförslag: **20**, 691. — Statsbanornas semesterförhållanden: **14**, 947. — Daglönares vid flottan semester: **14**, 947. — Arbetstid och semester för vissa i statens tjänst anställda arbetare: **18**, 1087. — Se vidare *Kommunalarbetare.*

Arbetarskyddslagen. Den nya lagen om arbetarskydd: **12**, 827; — ändrad lydelse: **16**, 780; **18**, 616, 704. — Lag om utsträckt rätt att använda manliga minderåriga: **16**, 781. — Kungörelse ang. läkarundersökning och läkarbesiktning av minderåriga arbetare: **13**, 12. — Kungörelse ang. gottgörelse för utfärdande av intygsböcker för minderåriga arbetare: **13**, 14. — Beslut ang. arbetarskyddslagstiftningens tillämpning: **13**, 413, 922; **14**, 1042; **15**, 33, 1115: **16**, 579, 930, 1404.

Arbetarvärvning. Socialstyrelsens förslag till förbud mot arbetarvärvning till utlandet: **16**, 572.

Arbetsavtal, personliga, träffade efter storstrejken: **11**, 643. — Se vidare *Kollektivavtal.*

Arbetsförmedling, Sveriges offentliga, år 1903: **04**, 43; — år 1904: **05**, 82; — år 1905: **06**, 63; — år 1906: **07**, 110; — år 1907: **08**, 120; — år 1908: **09**, 326; — år 1909: **10**, 51, 296; — år 1910: **11**, 38; — år 1911: **12**, 93; — år 1912: **13**, 163; — år 1913: **14**, 106; — år 1914: **15**, 261; — år 1915: **16**, 256; — år 1916: **17**, 309; — år 1917: **18**, 427; — år 1918: **19**, 330; — år 1919: **20**, 382; — år 1920: **21**, 527; — år 1921: **22**, 297.

Kvartalsstatistik (åren 1903—07): **03**, 47, 143; **04**, 63, 244, 370, 494; **05**, 68, 228, 369, 531; **06**, 67, 226, 304, 514; **07**, 90, 188, 372; **08**, 34.

Månadsstatistik, i varje häfte fr. o. m. år 1908.

Verksamheten vid Göteborgs arbetsförmedlingsanstalt år 1903: **04**, 240; — år 1904: **05**, 363. (Se vidare årsöversikterna för Sveriges offentliga arbetsförmedling.)

Arbetsförmedlingsfrågans läge å olika orter, vid slutet av 1907: **08**, 117; — vid början av 1909: **09**, 342. (Se vidare årsredogörelserna för 1909 och följande år.) — Arbetsförmedlingen i Stockholm: **03**, 121; — i Stockholms län: **13**, 823; **14**, 596; — i Gottlands län: **15**, 418; — i Älvsborgs län: **17**, 1490.

Kungl. skrivelse till kommerskollegium ang. offentlig arbetsförmedling: **08**, 51; **09**, 491. — Cirkulärskrivelse till landshövdingarna: **09**, 489.

Den offentliga arbetsförmedlingens första decennium: **12**, 869. — Den offentliga arbetsförmedlingen 1902—1912: **15**, 41. — Utredning om arbetsförmedlingens fortsatta utveckling: **15**, 1363; **16**, 555.

Kungörelser ang. statsbidrag: **08**, 49; **09**, 32; **11**, 8; **12**, 104; **13**, 174; **15**, 652; **16**, 941; **18**, 707. — Statsbidrag för åren 1908—1914: **09**, 489; **10**, 821; **11**, 662; **12**, 601; **13**, 575; **14**, 927; **15**, 770; — för år 1918: **19**, 585. — Se vidare anstalternas inkomster och utgifter (se nedan).

Arbetsförmedlingsanstalternas inkomster och utgifter åren 1913—1915: **17**, 334; — år 1916: **17**, 1228; — år 1917: **19**, 49; — år 1918: **19**, 898; — år 1919: **20**, 723; — år 1920: **21**, 785; — år 1921: **22**, 762.

Se vidare *Affärsanställda, Bageriyrket, Civilanställning, Fackarbetsanvisning, Jordbruk, Kommissionärer, Kommunalarbetare, Rekrytering, Reseunderstöd, Riksvakanslistan, Sjömansyrket, Sociala rådet, Yrkesval.*

Arbetsförmedlingsinspektionen: **11**, 1. — Instruktion för statens arbetsförmedlingsinspektör: **12**, 106.

Arbetsförmedlingskonferenser, 1906 och 1907: **07**, 364: — i dec. 1909: **10**, 118; — i dec. 1912: **13**, 35; — i dec. 1919: **20**, 105. — Distriktskonferenser, i Malmö: **13**, 863; — i Linköping: **13**, 515.

Arbetsgivareföreningen, Svenska, år 1912: **13**, 517; — år 1916: **17**, 668; — åren 1909—1919: **20**, 46; — år 1921: **22**, 596. — Svenska arbetsgivareföreningens strejk- och lockoutstatistik: **13**, 931. — Förslag till planmässig lönestatistik: **11**, 872. — Lönestatistisk årsbok: **17**, 47; **18**, 211, 693; **19**, 701; **20**, 711; **21**, 506; **22**, 544.

Arbetsgivarorganisationer. Skandinavisk överenskommelse mellan arbetsgivarna om understöd vid arbetskonflikter: **15**, 775. — Näringsorganisationerna och krisen: **14**, 729.

Arbetsinställelser, åren 1903—05: **06**, 135; — åren 1903—07: **08**, 760; — år 1908: **09**, 839; — år 1909: **11**, 117; — år 1910: **11**, 725; — år 1911: **13**, 504; — år 1912: **13**, 797; — år 1913: **14**, 1037; — år 1914: **15**, 644; — år 1915: **16**, 786; — år 1916: **17**, 1002 (år 1917: prel. övers. se nedan); — år 1918: **20**, 896; — år 1919: **21**, 91; — år 1920: **21**, 602; — år 1921: **22**, 811.

Preliminära kvartals- och årsöversikter, år 1903: **03**, 60, 184; **04**, 75; — år 1904: **04**, 258, 416, 530; **05**, 87; — år 1905: **05**, 242, 384, 520; **06**, 125; — år 1906: **06**, 205, 352, 496; **07**, 115; — år 1907: **07**, 226, 418; **08**, 62, 293; — år 1908: **08**, 497, 695; **09**, 71, 212; — år 1909:

09, 476, 693; **10**, 291, 320; — år 1910: **10**, 502, 730, 924; **11**, 123; — år 1911: **11**, 403, 742, 999; **12**, 134; — år 1912: **12**, 508; **13**, 50, 176, 236; — år 1913: **13**, 404, 1025; **14**, 248; — år 1914: **14**, 568, 919; **15**, 141; — år 1915: **15**, 883, 1234; **16**, 319; — år 1916: **16**, 668, 1053; **17**, 82, 375; — år 1917: **17**, 883, 1442; **18**, 346, 590.

Se vidare *Byggnadsarbetare, Sockerbetsodling, Storstrejken, Trollhättans kanalverk, Verkstadsindustrien.*

Arbetsintensitet. Undersökningar rörande arbetsintensiteten i svensk industri: **10**, 1008.

Arbetslöner inom vissa industrier år 1906: **10**, 404. — Löneförhållanden under kristiden (1914—1916): **16**, 1382. — Utredning ang. löneförhållandena under kristiden: **18**, 653. — Arbetslönernas stegring åren 1913—1918: **19**, 871; — åren 1913—1919: **20**, 251, 585, 984; — åren 1913—1920: **21**, 503, 587, 683; — åren 1913—1921: **22**, 456, 531. — Se vidare *Kollektivavtal.*

Arbetslösheten under vintern 1907—1908: **08**, 243; — under vintern 1908—1909: **10**, 697. — Arbetslöshetsräkningarna den 12 jan. 1909: **09**, 1; — i Stockholm: **09**, 404; — den 31 jan. 1910: **10**, 93: **11**, 842.

Arbetslösheten inom bleck- och plåtslagareförbundet åren 1904—1906: **08**, 252; — inom järn- och metallarbetareförbundet jan.—mars 1908: **08**, 248, 369.

Arbetslöshetsfrågan i Sverige: **10**, 971. — Statistiska undersökningar rörande arbetslösheten: **11**, 447. — Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna (*månadsrapporter*), år 1911: **11**, 454, 832; **12**, 23, 196; — år 1912: **12**, 370, 634, 908; **13**, 228; — år 1913: **13**, 296, 612, 894; **14**, 98; — år 1914: **14**, 380, 747, 1124; **15**, 109; — år 1915: **15**, 510, 845, 1171; **16**, 153; — år 1916: **16**, 536, 858, 1251; **17**, 173; — år 1917: **17**, 592, 978, 1313; **18**, 150; — år 1918: **18**, 579, 883, 1169; **19**, 115; — år 1919: **19**, 439, 622; **20**, 9, 99; — år 1920: **20**, 467, 737, 838, 958, 1034, 1179; **21**, 77, 144, 266; — år 1921: **21**, 381, 461, 581, 677, 732, 837, 917, 971, 1085; **22**, 77, 148, 267; — år 1922: **22**, 365, 420, 525, 605, 668, 805, 885, 941, 1045.

Utredning om åtgärder mot arbetslösheten: **12**, 419. — Förslag om åtgärder mot arbetslösheten i Stockholm: **14**, 592.

Arbetslöshetsförsäkring. Utredning inom civildepartementet: **11**, 943. — Kommitté för utredning: **16**, 78.

Arbetslöshetskommissionen. Åtgärder under kristiden: **14**, 703, 843, 1101, 1221; **15**, 87, 193, 341, 463, 605, 709, 829, 935, 1289; **16**, 161, 241, 544, 629, 719; **17**, 149, 263, 427, 545, 705, 835, 941, 1047, 1139, 1281, 1389; **18**, 3, 129, 271, 411, 549, 654, 741, 865, 959, 1053, 1153, 1253; **19**, 3, 103, 215, 313, 433, 509, 615, 811.

Verksamheten under år 1919: **20**, 14. — Understödsverksamheten okt. 1919—maj 1920: **20**, 63, 199, 335, 445, 531, 669, 736. — Verksamheten intill juli 1921: **21**, 843; — under aug. 1921—sept. 1922: **21**, 958; **22**, 56, 134, 252, 340, 403, 505, 594, 655, 788, 865, 927, 1028.

Anslag för understödjande av arbetslösa m. m.: **14**, 713, 938; **20**, 1077. — Kungörelse ang. arbetslöshetsunderstöd: **14**, 858; **16**, 656; **20**, 1081. — Riktlinjerna för statens arbetslöshetspolitik: **21**, 1038. — Arbetslöshetsfrågan vid 1922 års riksdag: **22**, 185, 371, 548. — Arbetslöshetsunderstöd vid arbetskonflikter: **22**, 275. — Arbetslöshetsunderstöd och rusdryeksinköp: **22**, 505. — Inskränkningar i understödsverksamheten: **22**, 403. — Se vidare *Statsarbeten.*

Arbetslöshetsunderstöd. Uppgifter om utbetalningar av arbetslöshetsunderstöd inom svenska arbetarorganisationer: **08**, 258. — Se vidare *Arbetslöshetskommissionen, Sjömansyrket, Tobaksindustrien.*

Arbetsmarknad. Arbetsförhållandena å olika orter i riket, år 1903: **03**, 150; **04**, 26: — år 1904 (kvartalsöversikter): **04**, 151, 325, 466; **05**, 42; — år 1905: **05**, 149, 295, 429; **06**, 26: — år 1906: **06**, 141, 263, 421; **07**, 4. — Arbetsmarknaden inom olika näringsgrenar (forts. från föregående serie), år 1907: **07**, 161, 322; **08**, 2, 222; — år 1908: **08**, 439, 523, 737; **09**, 191; — år 1909: **09**, 377, 531; **10**, 1, 207; — år 1910: **10**, 381, 627, 877; **11**, 85; — år 1911: **11**, 365, 623, 823; **12**, 189; — år 1912: **12**, 363, 627, 901; **13**, 221; — år 1913: **13**, 289, 605, 887; **14**, 91; — år 1914: **14**, 373, 740, 1113; **15**, 100; — år 1915: **15**, 500, 835, 1163; **16**, 145. — Arbetstillgången enligt uppgifter från industriidkare m. fl. (forts. från föregående serier), år 1916: **16**, 529, 851, 1243; **17**, 165; — år 1917: **17**, 585, 971, 1306; **18**, 143; — år 1918: **18**, 573, 878, 1164; **19**, 109: — år 1919: **19**, 434, 616; **20**, 93; — år 1920: **20**, 461, 785, 1071; **21**, 179; — år 1921: **21**, 491, 763, 1003; **22**, 179; — år 1922: **22**, 451, 699, 971.

Arbetsmarknaden enligt arbetsförmedlingsanstalternas rapporter: *Månadsöversikt å första sidan i varje häfte* fr. o. m. år 1916.

Arbetsmarknaden vid tiden omkring 15 aug. 1914: **14**, 755; — omkring 1 sept. 1914: **14**, 896.

Arbetsrådet: 19, 1009. — Arbetsrådets beslut: **19**, 1064; **20**, 191, 327, 439, 666, 948, 1032, 1165; **21**, 147, 248, 657, 719, 825, 908; **22**, 63, 346, 515, 792.

Arbetsstatistik, se *Socialstatistik.*

Arbetstid. Arbetstidens längd inom industri och hantverk (vid år 1905): **11**, 257; — vid år 1917: **19**, 251; **21**, 25. — Se vidare de särskilda yrkesgrenarna.

Arbetstidslagen. Kommitté för lagstiftning om reglering av arbetstiden: **18**, 158. — Arbetstidskommitténs förslag: **19**, 28. — Socialstyrelsens utlåtande: **19**, 147. — Propositioner till riksdagen: **19**, 287. — Lag om arbetstidens begränsning: **19**, 673. — Revisionen av lagen vid 1921 års riksdag: **21**, 692. — Utredning om lagens verkningar: **22**, 381. — Socialstyrelsens utredning och förslag: **22**, 891.

Socialstyrelsens handläggning av arbetstidsärenden: **20**, 505, 843, 1026; **21**, 237, 448, 716.

Se vidare *Arbetsrådet, Bageriyrket, Sjömansyrket.*

Arealinventering, se *Husdjursräkning.*

Arméleveranser. Utredning om priser och arbetslöner: **15**, 1304.

Badinrättningar. Arbetstidens längd: **17**, 372.

Bageriyrket. Arbetsförmedlingen i Stockholm: **04**, 238. — Löner i Stockholm: **09**, 723. — Löne- och arbetstidsfrågan: **17**, 670.

Socialstyrelsens utredning ang. nattarbetet: **16**, 916; **18**, 905. — Arbetstidskommitténs utredning om arbetstidsförhållandena: **19**, 259. — Kommitténs lagförslag: **19**, 35. — Socialstyrelsens utlåtande: **19**, 160. — Lag om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete: **19**, 964.

Barnavård. Förslag till lag om den offentliga barnavården: **21**, 847. — Se vidare *Minderåriga, Utomäktenskapliga barn.*

Barnbespisning vid Stockholms folkskolor: **15**, 1345.

Beklädnadsartiklar. Priser före och under kristiden: **16**, 1377; **17**, 617, 1175; **18**, 189, 797, 1080. — Se vidare *Levnadskostnader.*

Bergshanteringen år 1909: **11**, 473; — år 1910: **11**, 911; — år 1911: **12**, 748; — år 1912: **13**, 736. — Se vidare *Industrien.*

Bostadsfrågan. Statliga och kommunala åtgärder: **12**, 813. — Kommunal bostadspolitik under kristiden: **16**, 912. — Bostadsfrågan i Borås: **14**, 354; **15**, 675; — i Göteborg: **14**, 456, 775, 1185; **15**, 299, 675, 1117, 1254; **16**, 83, 332; — i Lund: **15**, 781; — i Oskarshamn: **15**, 675; — i Stockholm: **16**, 597; — i Södertälje: **16**, 206; — i Uppsala: **15**, 675; — i Västerås: **14**, 456. — Socialstyrelsens förslag till reformprogram: **19**, 354.

Se vidare efterföljande rubriker. — Jfr även *Byggnadsverksamhet, Hyreslagstiftning.*

Bostadsföreningar. Kommitté för organiserande av bostadsföreningar m. m.: **14**, 1185. — Stockholms allmänna bostadsförbund: **15**, 567. — Tomträtt åt bostadsföreningar (i Göteborg): **15**, 674.

Bostadsförmedling, kommunal, i Stockholm: **13**, 365; — i Göteborg: **14**, 267; **16**, 83; — i Malmö: **16**, 484.

Bostadshygien. Bostadshygieniska bestämmelser i förslaget till ny hälsovårdsstadga för riket: **15**, 1101. — Bostadssociala minimifordringar: **21**, 387. — Socialstyrelsens yttrande ang. åtgärder mot bostadsohyra: **21**, 902. — Socialstyrelsens yttrande ang. åtgärder för bättre bostäder i övre Norrlands fjällbygder: **21**, 820. — Bostadsförhållandena i Norrbotten: **21**, 1045. — Se vidare *Sjömansyrket, Skogsarbetare.*

Bostadsinspektion, Stockholms stads, under år 1913: **15**, 161; — år 1914: **15**, 1365.

Bostadskommissionen: 16, 1200. — Yttrande i bostadsfrågan: **16**, 482; — i hyresfrågan: **16**, 415. — Betänkande ang. ordnande av den sekundära bostadskrediten: **18**, 503.

Bostadskonferens, Svenska stadsförbundets: **16**, 483.

Bostadspriser å olika orter, år 1903: **03**, 192; — år 1904: **04**, 384; — år 1905: **05**, 271; — år 1906: **06**, 374; — år 1907: **08**, 174; — åren 1905—1910: **11**, 446; — åren 1905—1911: **13**, 220.

Bostadspriser i Stockholm vid början av år 1915: **15**, 569; — år 1917: **17**, 499.

Se vidare *Hyresnämnder, Livsmedelspriser.*

Bostadsproduktion, statsunderstödd. Kommunala bostadslån ur pensionsfonden: **16**, 959. — Statsunderstöd till bostadsproduktionen: **17**, 384; **18**, 451, 672; **19**, 586; **20**, 809.

Bostadsransonering. Utredning av socialstyrelsen: **20**, 1028; **21**, 302.

Bostadsräkningar. Bostadsräkningen i Stockholm år 1905: **07**, 68; — år 1910: **12**, 231; — år 1915: **17**, 996; — år 1920: **22**, 578; — i Göteborg: **15**, 1254. — Jämförelse mellan huvudresultaten av bostadsräkningarna i Göteborg och Stockholm den 31 dec. 1910: **13**, 633.

Bostadsräkning å vissa orter i samband med mantalsskrivningen för år 1913: **12**, 824; — för år 1914: **13**, 813. — Redogörelse för 1912—1914 års bostadsräkningar: **20**, 490. — Lokalmonografier: 1. Vänersborg: **13**, 477. — 2. Sundbyberg: **13**, 624. — 3. Björkvik: **13**, 987. — 4. Luleå: **13**, 993. — 5. Karlstad: **14**, 217. — 6. Jönköping: **14**, 576. — 7. Uråsa: **14**, 645. — 8. Brännkyrka: **14**, 1007. — 9. Norrköping: **14**, 1233. — 10. Eskilstuna: **15**, 1337. — 11. Sundsvall: **16**, 206. — 12. Stora Tuna: **16**, 1040. — Byggnads- och bostadsförhållanden i Malmö (1914): **14**, 999.

Plan för 1920 års allm. bostadsräkning: **20**, 975. — Några huvudresultat av bostadsräkningen i Malmö: **21**, 626. — Bostadsförhållandena i vissa av Stockholms och Göteborgs förstadssamhällen: **21**, 538. — Preliminär översikt av bostadsförhållandena å de berörda orterna: **22**, 234. — Se vidare *Bostadsundersökningar.*

Enhetliga principer vid de statliga och de kommunala bostadsräkningarna i Sverige: **15**, 1364.

Bostadstillgången i Stockholm vid början av år 1915: **15**, 568; — under år 1918: **19**, 290.

Bostadsundersökningar. Bostadsundersökningen i Stockholm åren 1901—1903: **04**, 15. — Utredning om de mindre bemedlade klassernas bostadsförhållanden: **12**, 56. — Lokalmonografier: Norrköping: **16**, 635. — Jönköping: **17**, 1331. — Sundsvall: **18**, 204.

Bosättningshjälp. Socialstyrelsens utlåtande ang. väckt motion om statsbidrag: **17**, 492.

Bryggeriindustrien. Lönestatistik för år 1912: **14**, 944. — Personalens levnads- och arbetsförhållanden inom sprit- och maltdrycksindustrien i Sverige: **13**, 720.

Brännvinstillverkning. *Förbud mot användande av vete, råg m. m. för tillverkning av brännvin*: **16**, 1187. — Revision av brännvinstillverkningsförordningen: **20**, 1161. — Arbetsförhållanden vid brännerier m. m., se ovan *Bryggeriindustrien.* — Brännvinsförsäljning, se *Rusdryckshandel.*

Bränslekommissionen: 16, 871; **17**, 952; **19**, 589.

Bränslekontroll. Yrkesinspektionens medverkan till vinnande av bränslebesparing vid ångpanneanläggningar: **20**, 835. — Tillsyn över bränsleförbrukningen inom statsförvaltningen: **21**, 340.

Brödpriser i Stockholm: **09**, 727. — Mjöl- och brödpriser vid slutet av år 1915: **16**, 98. — Se vidare *Folkhushållningskommissionen, Livsmedelspriser.*

Budgetsundersökning, se *Levnadskostnadsundersökning.*

Buteljglasindustrien. Lönestatistik år 1913: **15**, 163.

Butikstängningslagen den 5 juni 1909: **09**, 830. — Tillämpning under år 1910: **11**, 28. — Lagens giltighet utsträckt till sön- och helgdagar: **12**, 498. — Ändringsförslag: **15**, 121. — Förslag till ny lag: **18**, 1206. — Lag den 30 maj 1919: **19**, 558.

Byggnadsarbetare. Sakkunniga vid utarbetande av skyddsföreskrifter vid byggnadsarbete: **13**, 935. — Socialstyrelsens förslag till kungörelse ang. skydd mot yrkesfara: **14**, 1258.

Arbetskonflikter, år 1908: **09**, 146; — år 1911: **12**, 1; — år 1920: **21**, 9.

Arbetsförhållandena inom byggnadsverksamheten: **22**, 574.

Byggnadsmaterial. Byggnadsmaterialkommissionens betänkande: **16**, 645. — Prisstegringen under kristiden: **19**, 381. — Statsbeslag å cement för byggnadsändamål: **20**, 977.

Byggnadsmetoder. Förslag till statsåtgärder för främjande av ekonomiska byggnadsmetoder: **19**, 928. — Reseberättelser av statsstipendiater: **20**, 1000; **21**, 629; **22**, 765, 770, 842, 1003.

Byggnadsverksamheten å vissa orter i riket, åren 1902 och 1903: **04**, 141; — år 1904: **06**, 323; — åren 1905 och 1906: **08**, 156; — åren 1907—1909: **11**, 274; — år 1910: **12**, 391; — år 1911: **12**, 1011; — i rikets stadssamhällen, år 1912: **14**, 331; — år 1913: **15**, 534; — åren 1914 och 1915: **17**, 558; — åren 1916 och 1917: **19**, 229; — åren 1918—1920: **22**, 26; — år 1921: **22**, 982; — i rikets större städer, åren 1912—1915: **16**, 272; — år 1916: **17**, 471; — år 1917: **18**, 323; — år 1918: **19**, 233; — år 1919: **20**, 369; — år 1920: **21**, 399; — år 1921: **22**, 308; — i Stockholm jan.—juni 1917: **17**, 1105. — Se vidare *Byggnadsarbetare.*

Cellulosaindustrien. Undersökningar av arbetsförhållandena: **13**, 414. — Hygieniska förhållanden vid större fabriker: **14**, 388; — mindre fabriker: **15**, 952. — Se vidare *Pappersindustrien.*

Cementfabriker. Arbets- och löneförhållanden för fabriksarbetare i Limhamn: **06**, 480. — Löneförhållanden under kristiden: **17**, 230. — Se vidare *Byggnadsmaterial.*

Civilanställning. Den offentliga arbetsförmedlingens förhållande till värvning och civilanställning: **13**, 817. — Arbetsförmedling i Boden: **15**, 418; — i Vaxholm: **17**, 499. — Civilanställning av manskap vid marinen: **18**, 235.

Dyrortsgruppering. Provisorisk gruppering (av stadsförbundets livsmedelskommitté): **15**, 1118. — Förslag av socialstyrelsen: **17**, 600. — Beslut om ny gruppering: **19**, 589. — Gruppering av orter i riket efter levnadskostnadernas storlek: **20**, 857. — Se vidare *Levnadskostnadsundersökning.*

Dyrtidshjälp under kristiden: **15**, 945, 1077, 1182, 1297; **16**, 427, 733. — Dyrtidstillägg i förhållande till levnadskostnadernas stegring: **18**, 926. — Statens bidrag till beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor: **16**, 1393. — Dyrtidshjälpen åt de mindre bemedlade i Stockholm: **17**, 221. — Åtgärder mot dyrtiden i Östersund: **14**, 602. — Kommunal försäljning av kol i Malmö: **15**, 1259. — Se vidare *Folkhushållningskommissionen, Kommunalarbetare, Krigstidstillägg.*

Egnahemsfrågan. Statslån för egna hem åt arbetare å landsbygden: **04**, 290.

Egnahemssakkunnigas betänkande: **14**, 1144. — Utlåtande av riksförsäkringsanstalten: **15**, 780; — av socialstyrelsen: **16**, 1259.

Egna hem i stället för bostadskaserner: **17**, 1355.

Emigration, se *Utvandring.*

Eskilstunaindustrien. Lönestatistik år 1913: **15**, 303.

Fabriker, se *Industrien.*

Fackarbetsanvisning, i Stockholm: **18**, 381.

Fackföreningsrörelsen. Fackorganisationer bland arbetare och med dem jämförliga personer i Sverige år 1903: **05**, 16. — De svenska arbetarorganisationernas utveckling under krigsåren: **20**, 44. — Se vidare *Landsorganisationen.*

Familjeunderstöd till värnpliktiga. Förordning om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn: **14**, 715; **16**, 659. — Förhöjning av understödsbeloppen: **14**, 1043; **17**, 1343. — Bestämmelser om ansöknings ingivande: **17**, 211; **18**, 234.

Understöd åt till krigstjänstgöring inkallade värnpliktigas familjer: **14**, 718. — Förhöjning av understödsbeloppen: **17**, 1344.

Fartygsinspektionen. Verksamhet år 1915: **16**, 1410. — Se vidare *Sjöfartssäkerhetslagstiftning.*

Fastighetskredit, se *Bostadskommissionen.*

Fattigvård, kommunernas, år 1911: **13**, 673; — år 1912: **14**, 1284; — år 1913: **15**, 901; — år 1914: **16**, 684; — år 1915: **17**, 800; — år 1916: **18**, 1019; — år 1917: **19**, 587; — år 1918: **21**, 240; — år 1919: **21**, 718; — år 1920: **22**, 656.

Fattigvården i Stockholm: **12**, 240; **14**, 354; — under år 1912: **14**, 598; — år 1913: **15**, 300; — år 1914: **16**, 333.

Fattigvårdskonvention mellan Sverige, Danmark och Norge: **14**, 1185; **15**, 125.

Fattigvårdslagen. Fattigvårdslagstiftningskommitténs förslag: **15**, 538. — Orsakerna till behovet av fattigvård: **15**, 543. — Socialstyrelsens utlåtande över förslaget: **17**, 181. — Petition till Kungl. Maj:t: **17**, 230. — Förslag till riksdagen: **18**, 305.

Fiskets avkastning i Sverige år 1918: **20**, 1028; — år 1919: **21**, 820; — år 1920: **22**, 657.

Fiskpriser, se *Livsmedelspriser.*

Folkhushållningskommissionen: 16, 1121, 1345; **17**, 11, 285, 427, 717, 835, 957, 1049, 1139, 1281, 1406; **18**, 3, 129, 281, 415, 549, 654, 741, 865, 964, 1055, 1153, 1261; **19**, 9, 105, 216, 511.

Folkräkningen (31 dec. 1910). Folkmängdens fördelning efter yrken: **18**, 39; — efter hushåll: **18**, 496.

Frisersalonger. Arbetstidens längd vid herrfrisersalonger (rakstugor): **16**, 1; — vid damfrisersalonger: **16**, 289.

Fylleriförseelserna och deras orsaker, 1—4 kvartalet år 1917: **17**, 731, 1069, 1430; **18**, 475: — år 1918: **18**, 799, 888, 1174; **19**, 120; — år 1919: **19**, 532, 901; **20**, 287; — år 1920: **20**, 609, 905; **21**, 14, 325; — år 1921: **21**, 497, 768, 1009; **22**, 203; — år 1922: **22**, 477, 704, 976.

Socialstyrelsens utlåtande ang. revision av lagstiftningen mot fylleri och dryckenskap: **22**, 1033.

Fångar. Arbetslöshetsunderstöd till frigivna fångar: **22**, 404. — Fångvårdsstyrelsens åtgärder beträffande verksamheten för fångars stödjande efter frigivningen: **22**, 655.

Förbudsomröstning, se *Rusdrycksförbud.*

Föreläsningsföreningar. Föreläsningskurser för arbetare, år 1904: **04**, 1; — år 1905: **05**, 1; — år 1906: **06**, 13; — år 1907: **07**, 73; — år 1908: **08**, 97; — år 1909: **09**, 595; — år 1911: **11**, 186.

Statsbidrag till föreläsningsföreningarna, åren 1904—1911, se ovan; — år 1912: **12**, 312; — år 1913: **13**, 309; — år 1914: **14**, 241; — år 1915: **15**, 281; — år 1916: **16**, 312; — år 1917: **17**, 362; — år 1918: **18**, 330.

Föreläsningskommitterades betänkande: **11**, 204.

Föreningsväsen, se *Fackföreningsrörelsen, Ideella föreningar, Kooperation.*

Förfoganderättslagen: 14, 885; **15**, 421, 781; **16**, 665, 943; **17**, 574; **18**, 564; **19**, 589.

Förhandlingsordning. Förslag till förhandlingsordning mellan svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen: **09**, 670. — Arbetstvisters behandling enligt kollektivavtal: **09**, 659.

Fråga om förhandlingsordning vid statens förvaltande verk: **12**, 414. — Socialstyrelsens förslag ang. förhandlingsordning för statens tjänstemän: **21**, 407.

Förhandlingsorganisation, De svenska städernas: **20**, 527.

Förlikningsmän. Instruktion för förlikningsmän för medling i arbetstvister: **07**, 154; **21**, 98. — Ändrad distriktsindelning: **10**, 30. — Förhandlingar vid sammanträde mellan statens förlikningsmän: **10**, 26.

Förlikningsmännens verksamhet, åren 1907—1908: **10**, 286; — år 1909: **11**, 19; — år 1910: **11**, 541; — år 1911: **12**, 719; — år 1912: **13**, 620; — år 1913: **14**, 1133; — år 1914: **15**, 994; — åren 1907—1914: **16**, 888; — år 1915: **16**, 1007; — år 1916: **17**, 1466; — år 1918: **20**, 826; — år 1919: **21**, 97; — år 1920: **21**, 600; — år 1921: **22**, 760.

Se vidare *Medling i arbetstvister.*

Försäkringsrådet: 17, 888.

Gjuterier. Sanitära förhållanden: **12**, 258.

Hamnarbetaryrket, se *Stuveriarbete.*

Handlande och handelsbetjäning år 1915: **18**, 343. — Se vidare *Affärsanställda.*

Hantverket i Sverige år 1915: **18**, 59. — Tidlöner för vissa yrkesgrupper inom hantverk m. m. åren 1914 och 1917: **18**, 810; — år 1918: **19**, 20; — år 1919: **20**, 496; — år 1920: **21**, 1023; — år 1921: **22**, 997.

Hemindustri. Svensk hemindustri: **17**, 1210. — Lagstiftning ang. hemarbetet: **18**, 161. — Socialstyrelsens förslag: **20**, 818. — Se vidare *Arméleveranser.*

Hemkonsulenter vid statens järnvägar: **18**, 1296.

Hotellpersonal, se *Restaurangpersonal.*

Husdjursräkningen år 1915: **15**, 1259; — år 1916: **16**, 1415. — Husdjursräkningen och arealinventeringen år 1918: **18**, 975; — år 1919: **20**, 628, 995.

Husmodersföreningar. Riksförbundet för Sveriges husmodersföreningar: **20**, 55.

Husmodersskolor. Socialstyrelsens utlåtande ang. statsanslag: **16**, 396.

Hyreslagstiftning. Socialstyrelsens utlåtande i hyresfrågan: **16**, 563. — Förordning om medling i hyrestvister: **16**, 568; — ändrad lydelse: **17**, 383.

Förslag till lag mot oskälig hyresstegring: **17**, 477; — 1917 års lag: **17**, 640. — Förslag om revision: **18**, 299. — 1918 års lag: **18**, 663. — 1919 års lag: **19**, 562. — 1920 års lag: **20**, 795. — 1921 års lag: **21**, 633. — Socialstyrelsens utlåtande om förlängd giltighet: **22**, 224.

Revisionen av hyreslagstiftningen: **22**, 899.

Hyresnämndernas verksamhet under år 1917: **18**, 761; — år 1918: **19**, 933; — år 1919: **20**, 1106; — år 1920: **22**, 3.

Hyresnämnderna och hyresstegringen: **17**, 1200. — Hyresstegringen 1914—1920: **20**, 1027.

Hyresstegringsskatt för bostadsändamål. Bostadssakkunnigas betänkande: **19**, 381. — Socialstyrelsens utlåtande: **19**, 920.

Ideella föreningar. Statistiska utredningar: **11**, 221; **18**, 381; **20**, 718. — Förslag till lag: **20**, 184. — Frågan om skattskyldighet: **21**, 1048.

Industrien. Fabriker och hantverk i Sverige år 1902: **04**, 121; — år 1903: **05**, 131; — år 1904: **06**, 462; — år 1905: **07**, 344; — år 1906: **08**, 632; — år 1907: **09**, 549; — år 1908: **10**, 469; — år 1909: **11**, 463; — år 1910: **12**, 473. — Industrien år 1911: **13**, 466; — år 1912: **14**, 310; — år 1913: **15**, 752; — år 1914: **16**, 764; — år 1915: **18**, 52; — år 1916: **18**, 996; — år 1917: **19**, 993; — år 1918: **21**, 30; — år 1919: **21**, 797; — år 1920: **22**, 828.

Kooperation inom göteborgsindustrien: **17**, 105.

Industrikommissionen: **14**, 706, 875, 1103; **16**, 328, 384; **18**, 412.

Inkomst- och förmögenhetsskatt. Socialstyrelsens utlåtande ang. förslag till ändring av förordningen: **19**, 138.

Jordbruk. Uttalanden av *hushållningssällskapen ang. tillgången på arbetskraft för jordbruket*: **09**, 569. — Den offentliga arbetsförmedlingen och jordbruket: **11**, 372; — i Örebro: **17**, 397. — Mobiliseringen och jordbruket: **14**, 774. — Jordbrukets arbetsmarknad under september 1913 och 1914: **14**, 1057. — Frivillig beredskap för arbetskraft till jordbruket: **17**, 1101. — Lantbrukssällskapets kommitterades förslag i jordbruksarbetarfrågan: **18**, 1297. — Den kollektiva avtalsformen inom jordbruket: **19**, 638. — Kollektivavtalen år 1920: **21**, 5. — Se vidare *Lantarbetare, Lantbruksprodukter, Skördepermission, Sockerbetsodling.*

Jordbrukskredit. *Frågan om ordnandet av det mindre jordbrukets driftkredit*: **13**, 322, 918. — 1915 års lagstiftning: **15**, 855.

Järnverk. Arbetsförhållanden vid Domnarvets järnverk 1904: **05**, 180.

Järnvägar, enskilda. Löneförhållanden m. m.: **07**, 83; **08**, 331. — Säkerhetskontrollen: **18**, 73.

Statens järnvägar, se *Kommunikationsverken.*

Järnvägsbyggnadsarbeten, statens. Bostadsförhållandena: **14**, 354. — Löneförhållandena år 1915: **16**, 1415; — åren 1915—1917: **18**, 31; — år 1918: **19**, 444; — år 1919: **20**, 696; — år 1920: **21**, 774; — år 1921: **22**, 628.

Järnvägsverkstäder, statens. Nya lönebestämmelser: **14**, 1050.

Kaffepriser, i Stockholm och Hamburg åren 1861—1907: **08**, 716; — å olika orter i riket: **14**, 178.

Kollektivavtal i Sverige, år 1907 (1—4 kv.): **07**, 219, 406: **08**, 52, 287; — vid årsskiftet 1907—1908: **10**, 140; **11**, 630; — år 1908: **10**, 281; — år 1909: **12**, 285 (förra halvåret: **09**, 712); — år 1910: **12**, 551; — år 1911: **12**, 762; **13**, 21; — år 1912: **13**, 383, 791; — år 1913: **14**, 1019, 1228; — år 1914: **15**, 1188; — år 1915: **16**, 1013; — år 1916: **17**, 1468; — år 1917: **19**, 246; — år 1918: **20**, 357; — år 1919: **20**, 1144; — år 1920: **21**, 608; — år 1921: **22**, 754; — vid årsskiftet 1920—1921: **22**, 460.

Kollektivavtalens lönesatser 1921, förra halvåret: **21**, 688; — 3 kv.: **21**, 923; — 4 kv.: **22**, 187; — 1922, 1—3 kv.: **22**, 385, 622, 906.

Kollektivavtalens rättsverkningar: **15**, 651.

Se vidare *Jordbruk, Kommunalarbetare, Riksavtal, Sjömansyrket.*

Kolonisation. Kolonisationskommitténs betänkanden: om anordnande av kolonisationsförsök å kronoparker: **18**, 621; — om s. k. ströängars indragande till kronan: **20**, 731.

Jordbrukskolonisation av arbetslösa industriarbetare: **22**, 556.

Koloniträdgårdar, i Stockholm: **16**, 1078; — åt mindre bemedlade i Göteborg: **15**, 421.

Kommissionärer. Reglering av den privata kommissionärsverksamheten: **13**, 421. — Utlåtanden om ändringar i 1884 års kungörelse ang. kommissionärer för anställande av tjänstefolk: **14**, 224. — Socialstyrelsens utlåtande över förordningen om kommissionärer för anskaffande av arbetsanställning: **16**, 649. — Kungörelsen den 5 maj 1916: **16**, 651.

Verksamheten vid en privat platsanskaffningsbyrå 1886—1909: **11**, 386.

Den privata arbetsförmedlingen, år 1916: **17**, 459; — år 1917: **18**, 502.

Kommunala nybildningar. Lagstiftning ang. kommunala nybildningar: **18**, 616.

Kommunalarbetare. Uppgifter om arbetare vid Stockholms stads byggnadsarbeten 1899—1903: **04**, 446. — Bestämmelser ang. arbets- och löneförhållanden vid Stockholms stads arbeten: **05**, 329; — vid Malmö stads arbeten: **06**, 186. — Kommunalarbetarnas löne- och arbetsförhållanden: **12**, 291. — Dyrtidstillägg åt kommunalarbetare: **15**, 676. — Kommunala kollektivavtal i Stockholm, Göteborg och Malmö: **19**, 1005.

Stockholms stads arbetare och den offentliga arbetsförmedlingen: **13**, 822; **16**, 1199.

Semester för kommunalarbetare: **14**, 157; — i Söderhamn: **14**, 460; — i Hudiksvall: **14**, 775; — i Göteborg: **17**, 671.

Se vidare *Förhandlingsorganisation, Löneavtalsnämnd.*

Kommunikationsverken. Allm. bestämmelser rörande arbetare vid telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk: **09**, 398; **17**, 1008. — Arbetstidens förkortning: **17**, 670; **18**, 622.

Undersökning om gemensamma avlöningsbestämmelser för statens järnvägar, post-, telegraf- och tullverken samt statens vattenfallsverk: **16**, 84. — Lönedirektion för statens affärsdrivan verk: **17**, 101. — Löneregleringskommitté för statens affärsdrivande verk: **18**, 822.

Pensionering av statens järnvägars och telegrafverkets extra personal: **15**, 295.

Bostadsförhållandena för kommunikationsverkens tjänstemän år 1919: **21**, 275.

Se vidare *Järnvägsbyggnadsarbeten, Vattenfallsstyrelsen.*

Konkurser åren 1904—1908 (jan.—sept.): **08**, 546. — Fråga om ökad förmånsrätt för arbetslöne **14**, 944.

Konventioner. Ratificeringen av Washington- och Genuakonventionerna: **21**, 934.

Kooperation. Lagen om ekonomiska föreningar: **12**, 117, 222. — Särskilda bestämmelser om ekonomiska föreningar, som idka sparkasserörelse: **12**, 421.

Registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet 1897—1911: **12**, 642, 751, 949; — utvecklingen 1912—1915: **16**, 431.

Kooperativ verksamhet i Sverige, åren 1908—1910: **14**, 546; — åren 1914—1916: **20**, 1135; — åren 1917—1919: **22**, 468.

Kooperativ bankverksamhet: **11**, 950. — Kooperativ partihandel, år 1911: **12**, 420; — år 1913: **14**, 455. — Kooperationen och kompensationsväsendet: **16**, 928.

Kooperativa förbundet. Verksamhet år 1911: **12**, 522; — år 1912: **13**, 566; — år 1913: **14**, 652; — år 1914: **15**, 879: — år 1915: **16**, 776; — år 1916: **17**, 879; — år 1917: **18**, 913; — år 1918: **19**, 707; — år 1919: **20**, 827; — år 1920: **21**, 701; — år 1921: **22**, 817.

Omsättning år 1914: **14**, 1048; **15**, 299; — år 1915: **15**, 419, 1247; **16**, 82; — jan.—mars 1916: **16**, 482; — år 1918: **19**, 55; — år 1919: **20**, 184; — år 1920: **21**, 240.

Se vidare *Olycksfallsförsäkringsförening.*

Kreaturspriser, okt. 1904—sept. 1905: **06**, 84. — Se vidare *Livsmedelspriser.*

Krigsförsäkringskommissionen: **14**, 1107; **15**, 98, 833; **16**, 1196.

Krigskonjunkturbeskattning av fartyg: **16**, 807.

Krigstidskommissionerna. Löne- och personalförhållanden: **19**, 325. — Se vidare *Arbetslöshetskommissionen, Folkhushållningskommissionen, Industrikommissionen, Krigsförsäkringskommissionen, Livsmedelskommissionen.*

Krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst: **16**, 631; **17**, 646, 1099; **18**, 37, 377; **19**, 217, 575.

Krigstjänstgöring, frikallelse från: **14**, 724. — Se vidare *Familjeunderstöd. Jordbruk.*

Kvarnindustrien. Lönestatistik för år 1912: **14**, 1285.

Kvinnliga arbetare. Kvinnors och minderårigas användande inom industrien, år 1901: **03**, 28; — år 1902: **04**, 200; — år 1903: **05**, 140: — år 1904: **06**, 471: — år 1905: **07**, 354; — år 1906: **08**, 641; — år 1907: **09**, 559; — år 1908: **10**, 479; — år 1909: **11**, 477; — år 1910: **12**, 482: — år 1911: **13**, 455; — år 1912: **14**, 299; — år 1913: **15**, 762; — år 1914: **16**, 771; — år 1915: **18**, 47: — år 1916: **18**, 1003; — år 1917: **19**, 988; — år 1918: **21**, 35; — år 1919: **21**, 802: — år 1920: **22**, 832.

Kvinnors nattarbete inom industrien: **08**, 106. — Lagen om förbud mot kvinnors nattarbete: **11**, 24. — Undantag från nattarbetslagen: **11**, 660; — för ansjovistillverkning: **14**, 342, 1167. — Nattarbetslagens inverkan på arbeterskornas arbetsvillkor: **12**, 378.

Kvinnliga arbetares avlöningsförhållanden i Stockholm, sommaren 1907: **07**, 353; — vid början av 1909: **09**, 295.

Se vidare *Statstjänst, Stuveriarbete.*

Kylhusväsendet: **18**, 506.

Landsorganisationen, år 1912: **13**, 740; — år 1913: **14**, 1049; — år 1914: **15**, 1254; — år 1915: **16**, 1413; — år 1916: **17**, 1356; — år 1918: **20**, 44; — år 1920: **21**, 570; — år 1921: **22**, 508, 928. — Se vidare *Socialstatistik.*

Lantarbetare. Den officiella lantarbetarstatistiken i Sverige: **11**, 173. — Lantarbetarnas arbets- och löneförhållanden inom olika bygder och å typiska lantegendomar: **15**, 371.

Arbetspris på landsbygden i Sverige, år 1901: **04**, 23; — år 1902: **04**, 189; — år 1903: **05**, 40; — år 1904: **06**, 194; — år 1905: **07**, 186; — år 1906: **08**, 112; — år 1907: **09**, 152; — år 1908: **10**, 229; — åren 1865—1909: **11**, 1014.

Till belysning av lantarbetarnas arbets- och löneförhållanden år 1910: **11**, 991. — Arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk, år 1911: **12**, 466; — år 1912: **13**, 977; — år 1913: **14**, 1137; — år 1914: **16**, 269; — år 1915: **17**, 53; — år 1916: **18**, 471; — år 1917: **19**, 242; — år 1918: **20**, 577; — år 1919: **21**, 83; — år 1920: **21**, 1015. — Lantarbetarnas löneförhållanden (preliminär översikt), åren 1913—17: **18**, 24; — år 1918: **19**, 13; — år 1919: **20**, 145; — år 1920: **21**, 204; — år 1921: **22**, 83.

Lantbruksprodukter. Producentpriser: **15**, 421; **16**, 362.

Lastning och lossning, se *Olycksfall, Stuveriarbete.*

Legostadgan. Lag om upphävande av vissa bestämmelser i legostadgan: **19**, 483.

Levnadskostnader. Levnadskostnader och levnadsstandard under kristiden: **19**, 456. — *Kvartalsstatistik:* **17**, 24, 500, 616, 1171; **18**, 186, 464, 794, 1077; **19**, 10, 396, 756, 1026; **20**, 216, 540, 748, 1042; **21**, 151, 461, 733, 973; **22**, 150, 422, 670, 941.

Levnadskostnaderna i de nordiska länderna: **21**, 413, 1032; **22**, 316, 822.

Levnadskostnadsindex. Socialstyrelsens yttranden rörande beräkningsmetoderna: **19**, 958; **22**, 139.

Levnadskostnadsundersökningar. 1913—1914 års undersökning: Förberedande planläggning och kostnadsberäkning: **12**, 916. — Lokalmonografier: Västerås: **16**, 1355. — Göteborg: **17**, 447. — Malmö: **17**, 768. — Gävle: **17**, 1326. — Jönköping: **18**, 199. — Hälsingborg: **18**, 466. — Uppsala: **18**, 1082. — Eskilstuna: **19**, 464. — Sammanfattande redogörelse: **21**, 614.

Förslag till anordnande av regelbundet återkommande levnadskostnadsundersökningar och dyrortsgrupperingar: **16**, 996.

Särskilda undersökningar under kristiden, år 1916: **16**, 485, 806, 1367; — år 1917: **17**, 803, 1176; — år 1918: **18**, 824, 1192.

Levnadskostnadsundersökning på landsbygden: **20**, 188. — Preliminär redogörelse: **21**, 571; **22**, 211.

Socialstyrelsens förslag rörande en allmän levnadskostnadsundersökning: **22**, 216.

Livsförnödenheter. Tillgången av livsförnödenheter å olika orter i riket, maj 1917—sept. 1919: **17**, 986, 1063, 1195, 1324, 1424; **18**, 18, 177, 318, 462, 587, 678, 786, 900, 994, 1068, 1187, 1265; **19**, 75, 212, 310, 409, 505, 612, 790, 1062. — Se vidare *Livsmedelspriser.*

Livsmedelshandel. Förbud mot användande av vilseledande varubeteckningar vid handel med födoämnen: **17**, 869. — Se vidare *Folkhushållningskommissionen, Maximiprislagen.*

Livsmedelskommissionen: **14**, 709, 876, 1103, 1225; **15**, 95, 481, 941, 1343; **16**, 170, 245, 369, 549, 720, 866, 991, 1111, 1333; **17**, 3, 150, 266, 547, 705. — Se vidare *Folkhushållningskommissionen.*

Livsmedelskommittéer. Stockholms stadsfullmäktiges livsmedelskommittés utredningar och förslag: **13**, 834. — Svenska stadsförbundets livsmedelskommitté: **15**, 1118; — nedsättning i fraktsatserna för transporten å statens järnvägar beträffande ved: **16**, 68.

Livsmedelskostnader, i Stockholm 1904—1911: **12**, 35; — 1904—1912: **13**, 260; — 1904—1913: **14**, 129; — 1904—1914: **15**, 132; — 1904—1915: **16**, 193.

Livsmedelskostnader och hyrespriser åren 1909—1912 å vissa orter i Sverige: **13**, 854.

Livsmedelskostnadernas förändringar å vissa orter inom riket, sept. 1916—nov. 1918: **16** 1176, 1374; **17**, 26, 204, 355, 461, 618, 787, 872, 1060, 1192, 1321, 1421; **18**, 20, 179, 320, 455, 584, 680, 788, 902, 990, 1070, 1189, 1267. — Se vidare *Livsmedelspriser.*

Livsmedelspriser å olika orter i riket: *Månads-(kvartals-)statistik i varje häfte.*

Medelpris å vissa livsförnödenheter för ett antal viktigare orter i riket: **06**, 99. — Minuthandelspriser å vissa slag av livsförnödenheter åren 1904—1909: **10**, 355.

Livsmedels- och bostadspriser i Sverige, åren 1904—1907: **09**, 103; — åren 1908—1909: **12**, 202; — åren 1910—1912: **14**, 981.

Jämförelse mellan minuthandelspriserna å vissa viktigare slag av livsmedel i Berlin och Stockholm: **12**, 874. — Minuthandelspriser å livsmedel i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn: **15**, 404; **16**, 1180, 1379; **17**, 29, 207, 464, 621, 790, 875, 989, 1066, 1426; **18**, 182, 458, 683, 791, 1073; **20**, 507, 914; **21**, 417, 1036; **22**, 320, 826.

Lockouter, se *Arbetsinställelser.*

Lärlingsväsendet. Förslag till lag: **13,** 560. — Se vidare *Yrkesundervisning, Verkstadsindustrien.*

Löneavtalsnämnd för Stockholm: **18,** 824.

Lösdrivarvårdens omorganisation: **18,** 497.

Maltdrycker. Utredning om förbud mot starkare maltdrycker: **20,** 1162. — Se vidare *Rusdrycksförbud, Bryggeriindustri.*

Maximipris å råg, korn och havre: **15,** 1343. — Se vidare *Folkhushållningskommissionen.*

Offentlig prisreglering i Sverige i äldre tider: **14,** 777.

Maximiprislagen: 16, 660; **17,** 574; **18,** 564; **19,** 589.

Medling i arbetstvister. 1906 års lag: **07,** 150. — Undersökning om ny lagstiftning: **15,** 775. — Socialstyrelsens utlåtande: **16,** 874. — 1920 års lagar: **20,** 472. — Nya instruktioner för förlikningsmän och arbetsdomare: **21,** 98. — Se vidare *Förlikningsmän.*

Mejerihanteringen i Sverige, år 1913: **16,** 960; — år 1914: **17,** 231; — år 1915: **17,** 1016; — år 1916: **18,** 623.

Mekaniska verkstäder, se *Verkstadsindustrien.*

Minderåriga. Tillämpningen av förordningen om förbud för barn att idka viss försäljning: **12,** 125. — Se vidare *Arbetarskyddslagen.*

Minderårigas och kvinnors användande inom industrien, se *Kvinnliga arbetare.*

Mjöl, se *Brödpriser, Siktningsförbud.*

Mjölk. Mjölktillgången å vissa orter i okt. 1916: **16,** 1201. — Mjölkpriser å olika orter under april 1919: **19,** 504. — Se vidare *Livsmedelspriser.*

Moderskapshjälp. Förslag ang. införande av moderskapsförsäkring: **12,** 108. — Statsbidrag åt sjukkassor, som meddela moderskapshjälp: **13,** 17. — Utredningar ang. åtgärder för beredande av bättre vård i vissa fall åt barnsängskvinnor jämte nyfödda barn: **15,** 156.

Målaryrket. Arbetstillgången i Stockholm: **17,** 495. — Se vidare *Fackarbetsanvisning.*

Nattarbete, se *Arbetarskyddslagen, Bageriyrket, Kvinnliga arbetare.*

Nykterhetsnämnderna. Verksamhet 1913—1918: **20,** 601. — Uppsala nykterhetsnämnds verksamhet: **15,** 1256. — Understöd av statsmedel: **22,** 29. — Se vidare *Alkoholistvård.*

Nykterhetsrörelsen i Sverige år 1911: **12,** 213. — De större nykterhetssällskapens medlemsantal, vid årsskiftet 1911—1912: **13,** 186; — vid år 1913: **14,** 1283; — åren 1909—1918: **19,** 382.

Nykterhetsundervisning. Förslag av inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga: **15,** 548; **18,** 1290. — Fördelning av statsmedel till främjande av nykterhet: **13,** 576.

Näringsfysiologi. Kostens näringsvärde åren 1914 och 1917 bland mindre bemedlade familjer i städerna: **18,** 983. — Industriarbetares näringstillförsel vid utspisning i egen familj och i mäss: **22,** 611.

Nödhjälpsarbeten i Malmö: **15,** 1245. — Se vidare *Statsarbeten.*

Odlingskommittén: 18, 661.

Olycksfall i arbete, år 1906: **08,** 619; — år 1907: **10,** 775; — år 1908: **12,** 142; — år 1909: **12,** 1005; — åren 1910—1912: **16,** 674; — år 1913: **17,** 78; — åren 1914 och 1915: **20,** 378; — år 1916: **21,** 23; — åren 1906—1917: **21,** 706; — år 1918: **22,** 559.

Olycksfall genom elektrisk ström, år 1907: **09,** 407; — år 1908: **09,** 460; — år 1909: **10,** 315; — år 1910: **11,** 505; — år 1913: **15,** 394; — år 1914: **15,** 1003; — åren 1906—1914: **16,** 683.

Olycksfall vid gruvdrift år 1906: **08,** 315.

Olycksfall vid lastning och lossning av fartyg, år 1914: **15,** 629; — år 1916: **17,** 1473; — år 1917: **18,** 1099; — år 1918: **19,** 719; — år 1919: **20,** 645; — år 1920: **21,** 547; — år 1921: **22,** 383.

Olycksfall inom sjömansyrket, år 1915: **16,** 1045; — år 1916: **17,** 1338; — år 1917: **18,** 1094; — år 1918: **19,** 711; — år 1919: **20,** 988; — år 1920: **21,** 788; — år 1921: **22,** 564.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete: **13,** 578, 638, 759, 849, 928, 1022; **14,** 39, 131, 256, 338, 582, 663, 769, 928, 1044, 1175, 1274; **15,** 150, 291, 408, 552, 661, 772, 893, 1107, 1242, 1356; **16,** 69, 199, 324, 470, 583, 678, 793, 949, 1063, 1190, 1281, 1406; **17,** 94, 214, 386, 486, 655, 794, 890, 1094, 1232, 1345, 1480; **18,** 69, 372, 492, 612, 700, 817, 920,

1014, 1101, 1212, 1293; **19**, 51, 184, 279, 371, 476, 580, 726, 999; **20**, 62, 190, 334, 529, 735, 1031; **21**, 146, 246, 970, 1075; **22**, 408, 872.

Rapporter ang. svårare olycksfall inom sjömansyrket: **16**, 796, 1068, 1289; **17**, 391.

Olycksfallsersättning. Ändring i olycksfallsersättningslagen: **04**, 289. — Kommerskollegii utlåtande ang. lagens revision: **09**, 447. — Förslag till obligatorisk försäkring: **15**. 1089. — Proposition till riksdagen: **16**, 385. — Den nya olycksfallsförsäkringslagen: **16**, 749. — Särskilda bestämmelser för statens arbetare: **17**, 1478. — Kungörelse ang. utbetalning av ersättning: **18**, 228. — Ändrad lydelse av olycksfallsförsäkringslagen: **18**, 616. — Ändringsförslag från socialförsäkringskommittén: **21**, 367.

Överenskommelse mellan Sverige, Danmark och Norge ang. ömsesidighet med avseende å ersättning för olycksfall i arbete: **19**, 480.

Se vidare *Försäkringsrådet*, *Riksförsäkringsanstalten*, *Värnpliktiga*.

Olycksfallsförsäkring för fiskare. Ny förordning: **18**, 313, 676.

Olycksfallsförsäkringsförening för kooperativa organisationer m. fl.: **17**, 1352.

Olycksfallsstatistik. Förändrade bestämmelser ang. anmälan om olycksfall i arbete: **06**, 1. — Nya kungörelser ang. anmälan om olycksfall: **13**, 18; **17**, 1475. — Fullständigheten av anmälningarna om olycksfall: **15**, 5. — Ändrade bestämmelser ang. olycksfallsstatistikens handhavande: **18**, 500.

Arbetarskyddet i belysning av olycksfallsstatistiken: **14**, 1240.

Pappersindustrien. Lönestatistik år 1912: **14**, 1186. — Frågan om införande av treskiftssystemet i trämasse- och pappersindustrierna: **16**, 1185. — Skandinavisk konferens ang. arbetstiden: **19**, 383.

Pensionsförsäkring. Ålderdomsförsäkringskommitténs betänkande: **12**, 960. — Kommerskollegii yttrande över förslaget: **13**, 97. — Riksförsäkringsanstaltens yttrande: **13**, 120. — Kungl. Maj:ts proposition: **13**, 304. — Lagen om allmän pensionsförsäkring: **13**, 361, 537. — Ändrad lydelse av vissa bestämmelser: **14**, 913; **15**, 655; **16**, 782. — Ändring av övergångsbestämmelserna: **15**, 155, 654, 705. — Kungörelse ang. redovisning och inbetalning av pensionsavgifter: **15**, 658. — Förslag till ändringar i lagen: **18**, 170. — Kungörelse ang. utbetalning av pension och understöd: **19**, 177. — Förslag till förbättringar beträffande folkpensioneringen: **21**, 370. — Utredning om socialförsäkringens organisationsformer: **20**, 1102.

Åtgärder till förebyggande av invaliditet: **14**, 933. — *Användningen* av de till *förebyggande* åtgärder anvisade medlen: **14**, 1268; **16**, 1405.

Den frivilliga pensionsförsäkringen: **13**, 1020. — Föreslagen omläggning: **16**, 1411. — Kungörelse ang. anordnande av den på frivilliga avgifter grundade pensionsförsäkringen: **18**, 223.

Pensionsförsäkringsfonden. Pensionsstyrelsens yttrande ang. fondens förvaltning: **14**, 447. — Utlåtanden rörande förslaget: **14**, 629. — Kommitté för utredning: **15**, 776. — Kommitténs förslag: **16**, 278. — Riksdagens beslut: **16**, 683. — Reglemente ang. fondens förvaltning: **16**, 782. — Fullmäktige för fonden: **16**, 800. — Fullmäktiges första halvårsberättelse: **17**, 659.

Pensionskassa, Sveriges privatanställdas: **16**, 1410.

Pensionsnämnderna: 13, 1017; **19**, 178.

Pensionsstyrelsen: 13, 408. — Verksamhet år 1914: **16**, 52; — år 1915: **17**, 369, 1099; — år 1916: **18**, 337; — år 1917: **19**, 469; — år 1918: **20**, 437; — år 1919: **21**, 453; — år 1920: **22**, 407.

Meddelanden från pensionsstyrelsen: **14**, 87, 199, 291, 495, 833, 976, 1092, 1304; **15**, 84, 335, 599, 705, 827, 932, 1287, 1399; **16**, 524; **17**, 540; **18**, 125, 265.

Pensionstillskott och sjukvårdsbidrag utan fattigvårds karaktär: **17**, 228; **18**, 311.

Prisockerlagen. Lag med vissa bestämmelser om oskäliga pris: **17**, 864; **18**, 622; **19**, 589.

Produktionskommittén: 18, 290, 424, 559, 660.

Rekrytering. Den offentliga arbetsförmedlingen och rekryteringen till armén: **13**, 514, 817; **15**, 417, 900.

Reseunderstöd för arbetssökande. Beslut av 1912 års riksdag: **12**, 493. — Kungörelse den 4 juni 1913: **13**, 571. — Formulär för reseförskott: **14**, 265. — Kungörelse den 28 sept. 1914: **14**, 877; — förlängd giltighet: **15**, 900. — Kungörelse den 30 juni 1916: **16**, 940.

Restaurangpersonal. Arbetstidsförhållandena vid hotell-, restaurang- och kaférörelse: **20**, 257. — Arbetsförhållandena för hotell- och restaurangpersonalen: **22**, 198. — Se vidare *Hantverk*.

Riksavtal, inom byggnadsindustrien: **09,** 300; — byggnadsämnesindustrien: **14,** 443: — elektrisk industri: **08,** 29: **14,** 45; — frisöryrket: **11,** 856; — fönsterglasbruken: **16,** 77; — garveriindustrien: **16,** 77; — kakelindustrien: **08,** 22; — mekaniska verkstadsindustrien: **06,** 55; **07,** 184; **14,** 44; — skoindustrien: **11,** 109: — småglasindustrien: **14,** 585; — sågverksindustrien: **09,** 590; — textilindustrien: **14,** 667; — träförädlingsindustrien: **07,** 389; — typografyrket: **14,** 931.

Riksavtalen och 1909 års storstrejk: **10,** 275.

Riksförsäkringsanstalten. Verksamhet år 1903: **05,** 11; — jan.—okt. 1907: **07,** 218, 405: — år 1908: **10,** 40: — åren 1903—1907: **12,** 402: — år 1909: **12,** 244: — år 1910: **12,** 318; år 1911: **12,** 1036: — den första tioårsperioden (1902—1912): **12,** 870: — år 1912: **14,** 23; — år 1913: **14,** 150; **15,** 27: — år 1914: **16,** 280: — år 1916: **18,** 340: — år 1917: **19,** 268: — år 1918: **20,** 527; — år 1919: **21,** 452: — år 1920: **22,** 407.

Månadsstatistik, för år 1914: **14,** 258, 345, 590, 676, 771, 933, 1178; — år 1915: **15,** 156, 296, 414, 564, 668, 776, 896, 1005, 1115, 1244, 1361: — år 1916: **16,** 203, 332, 590, 682, 800, 955, 1074, 1196, 1298: — år 1917: **17,** 103, 225, 395, 495, 661, 798, 890, 1101, 1235.

Riksvakanslistan för Sveriges offentliga arbetsförmedling: **10,** 817.

Rusdrycksförbud. Ämbetsverkens utlåtanden rörande tillfälligt rusdrycksförbud: **15,** 1039; **17,** 193. — Den nationalekonomiska betydelsen av allmänt rusdrycksförbud: **17,** 467. — Nykterhetskommitténs förslag: **20,** 902. — Socialstyrelsens utlåtande: **22,** 710. — Folkomröstning ang. rusdrycksförbud: **22,** 376. — Omröstningens resultat: **22,** 1032.

Rusdryckshandel. Kommitté för rusdryckslagstiftning: **11,** 944. — Nykterhetskommitténs förslag till rusdrycksförsäljningsförordning: **14,** 1. — Socialstyrelsens utlåtande över förslaget: **14,** 207. — Socialstyrelsens yttrande ang. vissa ändringar i brännvinsförsäljningsförordningen: **14,** 684. — Den individuella kontrollen vid brännvinsutminuteringen: **15,** 387. — Ändrade bestämmelser ang. försäljning av brännvin samt av vin och öl: **15,** 117, 419, 768. — Förslag till restriktioner i rusdryckshandeln: **16,** 40. — Kungörelsen den 15 febr. 1916: **16,** 195. — Kontrollföreskrifter för brännvinsinköp utom hemorten: **16,** 598. — Frågan om förnyade inskränkningar i försäljningen av alkoholhaltiga drycker: **16,** 1136. — Kontrollstyrelsen och brännvinskontingenteringen: **17,** 195. — Förnyade inskränkningar i utskänkning och utminutering av brännvin: **17,** 624. — Kungörelsen den 22 sept. 1917: **17,** 1092. — Förslag rörande kommunal omröstning ang. rusdryckshandel: **22,** 322. — Arbetslöshetsunderstöd och rusdrycksinköp: **22,** 505.

Rättshjälp. Lagförslag om fri rättegång: **18,** 162. — 1919 års lag: **19,** 975.

Siktningsförbud. Förordning ang. siktning av rågmjöl: **15,** 201; **16,** 67.

Sinnessjukvård. Förslag till lindring i kostnaderna: **16,** 1185.

Sjukdomsfrekvens. Sjukdomar och sjukdomsfrekvens bland vissa yrkesarbetare, bryggeriarbetare: **09,** 114; — sågverks- och brädgårdsarbetare: **09,** 226.

Sjukförsäkring. Utredning om obligatorisk sjukförsäkring: **14,** 58. — Kommitté för utredning av sjuk- och arbetslöshetsförsäkring: **16,** 78. — Socialförsäkringskommitténs förslag till allmän sjukförsäkring: **20,** 32. — Socialstyrelsens utlåtande över förslaget: **20,** 116. — Nytt förslag till lag om sjukförsäkring: **20,** 1092. — Utredning om socialförsäkringens organisationsformer: **20,** 1102. — Se vidare *Sjukkasselagen.*

Sjukkassebyrån. Instruktion: **11,** 133. — Verksamhet under år 1912: **13,** 1013.

Sjukkasseförbund, Sveriges allmänna. Kongresser: **13,** 764: **16,** 954. — Styrelsesammanträde: **14,** 1280.

Sjukkasselagen. Kommerskollegii utlåtande om sjukkasseverksamhetens befrämjande och organiserande: **07,** 294. — Den nya sjukkasselagstiftningen: **10,** 545. — Ändring i vissa delar: **13,** 16.

Kungörelse ang. handläggningen av frågor om statsbidrag åt sjukkassor: **11,** 135. — Extra statsbidrag: **18,** 674: **19,** 578.

Kommerskollegii cirkulär ang. sjukkasseväsendet: **11,** 138. — Cirkulär ang. befrielse från avgift till sjukkassa under militärtjänstgöring: **14,** 1172.

Tolkning av uttrycket »väsentlig nedsättning av arbetsförmågan» i sjukkasselagen: **14,** 674. — Sjukkassas rätt att utesluta medlem, som avgår från tjänst med pension: **13,** 414. — Tolkning av vissa frågor om statsbidrag: **14,** 258, 1048. — Se vidare *Moderskapshjälp.*

Sjukkassenämnden. Kungörelse om sjukkassenämnden: **11,** 137. — Sammanträde: **12,** 778. — Se vidare *Sociala rådet.*

Sjukkasseregistret. Registrering av sjukkassor, under år 1905: **05**, 227, 407, 519; **06**, 123; — år 1906: **06**, 203, 419, 533; **07**, 81; — år 1907: **07**, 217, 404; **08**, 58, 366; — år 1908: **08**, 410, 692; **09**, 70, 238; — år 1909: **09**, 324, 611, 852; **10**, 81; — år 1910: **10**, 354, 761, 1011; **11**, 234.

Registrering enligt den nya sjukkasselagen, år 1911: **11**, 565; **12**, 863; — år 1912: **12**, 954, 1027; **13**, 499; — år 1913: **13**, 502, 636, 852; **14**, 42; — år 1914: **14**, 340, 666, 1177; **15**, 153; — år 1915: **15**, 412, 774, 1112; **16**, 71; — åren 1916 och 1917: **18**, 230.

Åtgärd från socialstyrelsens sida till påskyndande av registreringen enligt lagen den 4 juli 1910: **15**, 138.

Sjukkassor. De registrerade sjukkassornas verksamhet, år 1900: **03**, 101; — år 1901: **04**, 431; — år 1902: **05**, 511; — år 1903: **07**, 286; — år 1908: **10**, 225; — år 1909: **11**, 10; — år 1910: **12**, 556; — åren 1911 och 1912: **15**, 997; — åren 1913—1916: **18**, 64; — åren 1916—1918: **21**: 544.

Förekomsten av medlemskap i flera sjukkassor samtidigt: **07**, 263. — Yrkesförhållanden inom sjukkassorna i Stockholm: **11**, 569. — Sjukkassorna och den nuvarande krisen: **14**, 880. — Stockholms registrerade sjukkassors centralförsamling: **16**, 800. — Sjukkassorna och spanska sjukan: **19**, 225. — De registrerade sjukkassorna och läkarvården: **09**, 785. — Förslag till ordnande av läkarvården inom sjukkassorna: **17**, 35. — Se vidare *Ålderdomsförbundet.*

Sjukvård. Vården av kroniskt sjuka: **21**, 710. — Sjukvården inom rikets ödemarksområden: **21**, 1041. — Se vidare *Pensionstillskott, Sinnessjukvård, Sjukkassor, Tuberkulos, Vanförevård.*

Sjöfartssäkerhetslagstiftning i Sverige: **14**, 1248. — Socialstyrelsens utlåtande i anledning av planerad, utvidgad statskontroll å fartygs sjövärdighet: **14**, 628. — Nya förordningar för sjöfarten: **16**, 76. — Socialstyrelsens yttrande i bemanningsfrågan: **16**, 403. — Bemanningen å svenska handelsfartyg: **17**, 481.

Sjömanslagstiftning. Förslag till lag om begränsning av arbetstiden å fartyg: **19**, 37. — Lag om arbetstiden å svenska fartyg: **19**, 967. — Medgivna undantag för vissa fall: **20**, 187, 322, 434, 525, 661, 727; **21**, 449. — Sjömanslagen: **22**, 373.

Sjömansyrket. Statistisk specialundersökning: **15**, 347; **18**, 1283; **19**, 174. — Bostadsförhållandena ombord å den svenska handelsflottan: **13**, 707. — Avtal mellan redare och sjöfolk: **07**, 47. — Arbetslöshetsunderstöd för sjöfolk: **12**, 419.

Arbetstillgången inom sjömansyrket, juli—aug. 1914: **14**, 764; — aug.—sept. 1914: **14**, 911; — aug. 1914—juli 1915: **15**, 1179; — år 1915: **16**, 33; — år 1916: **17**, 33; — år 1917: **18**, 61; — år 1918: **19**, 44; — år 1919: **20**, 285; — år 1920: **21**, 216; — år 1921: **22**, 194.

Arbetsförmedlingen av sjömän, jan.—sept. 1916: **16**, 1273; — år 1916: **17**, 339; — år 1917 (kvartalsredogörelser): **17**, 666, 1105, 1355; **18**, 63; — år 1918: **18**, 620, 924, 1216; **19**, 46; — år 1919: **19**, 380, 736, 1008; **20**, 157; — år 1920: **20**, 522, 833, 1157; **21**, 214; — år 1921: **21**, 565, 898, 1068; **22**, 191.

Se vidare *Olycksfall.*

Skatter å olika orter i riket för löntagare a 2 000 kr. under femårsperioden 1904—1908: **10**, 152.

Statsunderstöd åt synnerligt skattetyngda landskommuner: **17**, 353.

Skiljedomare. Lag om särskilda skiljedomare i arbetstvister: **20**, 481. — Instruktion: **21**, 100. — Förordnanden för åren 1921—1922: **21**, 242. — Verksamhet år 1921: **22**, 643. — Se vidare *Medling i arbetstvister.*

Skiljenämnder. Verksamhet inom vissa näringsgrenar i Sverige: **10**, 45, 428.

Lag om central skiljenämnd: **20**, 479. — *Centrala skiljenämndens beslut*: **21**, 906, 1076; **22**, 353, 513, 660, 931. — Se vidare *Medling i arbetstvister.*

Skogsarbetare. Utredning ang. skogsarbetarnas ställning och levnadsförhållanden: **12**, 423, 1074. — Skogsarbetarnas levnads- och arbetsförhållanden i Värmland, Dalarna och Norrland: **17**, 56. — Löneförhållanden åren 1913, 1916 och 1917: **18**, 27; — åren 1913—1918: **19**, 16; — vintern 1919—20: **20**, 149; — vintern 1920—21: **21**, 210; — vintern 1921—22: **22**, 325.

Behovet av arbetskraft vid statens skogar: **16**, 480.

Socialstyrelsens förslag rörande *skogsarbetarnas bostadsförhållanden*: **17**, 1089.

Skogshärbärgesinspektionen, jan.—sept. 1920: **20**, 653, 1156; — första halvåret 1921: **21**, 897.

Skördepermission för värnpliktiga: **15**, 1117; **16**, 734.

Sociala frågor, se *Sociallagstiftning.*

Sociala och ekonomiska förhållanden. Översikt för år 1906: **07**, 1: — år 1907: **07**, 321: **08**, 1, 219.

Sociala rådet. Kungörelse ang. sociala rådet: **13**, 2. — Sammanträde med sektionen för arbetarskydd m. m.: **13**, 666; **15**, 1359; — för arbetsförmedling: **13**, 1046; — för sjukkassaväsen: **13**, 915; **14**, 1273; **15**, 1360; **17**, 42.

Socialattachéer. Förslag till anställande av socialattachéer vid vissa svenska beskickningar: **19**, 161. — Socialattachéer i London, Paris och Berlin: **19**, 732. — Meddelanden från socialattachéerna, se de särskilda artikelrubrikerna.

Socialdepartementet: **19**, 646.

Socialförsäkring. Utredning om socialförsäkringens organisationsformer: **20**, 1102. — Se vidare *Olycksfallsersättning, Pensionsförsäkring, Sjukförsäkring.*

Sociallagstiftning. Översikt av sociallagstiftningen i Sverige och utlandet år 1913: **14**, 621.

Sociala frågor vid 1914 års riksdag: **14**, 125, 566; — 1915 års riksdag: **15**, 620; — 1916 års riksdag: **16**, 893; — 1917 års riksdag: **17**, 1082; — 1918 års riksdag: **18**, 1008; — 1919 års riksdagar: **19**, 979; — 1920 års riksdag: **20**, 685; — 1921 års riksdag: **21**, 863; — 1922 års riksdag: **22**, 838.

Författningar rörande sociala frågor: **18**, 72, 233, 376, 495, 615, 702, 819, 922, 1017, 1103, 1214, 1295; **19**, 53, 186, 281, 374, 478, 582, 729, 1002; **20**, 52, 178, 317, 430, 521, 655, 726, 832, 937, 1020, 1154; **21**, 59, 133, 232, 363, 445, 564, 643, 715, 816, 955, 1067; **22**, 55, 132, 251, 338, 400, 501, 592, 654, 788, 864, 926, 1027.

Socialstyrelsens utlåtande rörande åtgärder för enhetlig internationell lagstiftning på det sociala området: **19**, 164. — Frågan om ömsesidighet i Sveriges, Norges och Danmarks sociala lagstiftning: **21**, 817.

Socialpolitiska delegationen. Nordisk socialpolitisk konferens i Köpenhamn: **19**, 358. — Sveriges delegationer i de socialpolitiska nordiska kommissionerna: **19**, 583. — Nordiska interparlamentariska förbundet och det socialpolitiska samarbetet: **19**, 731. — Sveriges socialpolitiska delegation: **21**, 60.

Socialpolitiska institutet: **20**, 1154.

Socialstatistik. Den officiella arbetsstatistiken i Sverige: **03**, 3. — Arbetarorganisationernas ställning till den officiella socialstatistiken: **09**, 365, 850. — Nya socialstatistiska utredningar: **18**, 1215; **20**, 832. — Det nordiska samarbetet rörande socialstatistiken: **20**, 790, 1085.

Socialstyrelsen. Förslag till socialstyrelse: **11**, 905; **12**, 53. — Socialstyrelsens allmänna uppgifter: **13**, 1. — Bestämmelser ang. försändelser till socialstyrelsen och dess organ i orterna: **13**, 365. — Anställande av kommissionär hos socialstyrelsen: **13**, 1017.

Sockerbetsodling. Utländska jordbruksarbetare i Sverige år 1907: **09**, 291. — Den skånska betodlingens arbetarfråga: **15**, 466. — Utländsk arbetskraft för sockerbetsodlingen i Skåne: **16**, 1080. — Skånska lantmännens framställning om åtgärder för anskaffande av utländsk arbetskraft: **17**, 340. — Lönekonflikter vid sockerbetsodlingen i Skåne: **18**, 703.

Sockerindustrien. Arbetstid och arbetslön för grovarbetare inom sockerindustrien m. fl. näringsgrenar i Skåne: **08**, 284. — Lönestatistik för sockerindustrien: **14**, 458. — Sockerbruksarbetarna i Norrköping: **14**, 592. — Arbetsanställning åt de entledigade sockerbruksarbetarna i Norrköping: **14**, 775. — Sockerregleringen och arbetsmarknaden: **16**, 1353.

Sparbanker. Allmän sparbanksstatistik, år 1911: **13**, 752; — år 1912: **14**, 656; — år 1913: **15**, 288. Penningtillgången i riket under krigstiden (enligt meddelanden från bankbolag och sparbanker): **16**, 588.

Sprängämnesinspektören. Kungörelse ang. yrkesinspektionens specialinspektör för tillverkning av explosiva varor: **13**, 11. — Se vidare *Yrkesinspektionen.*

Stadsmission, Stockholms: **19**, 291.

Statistik. Ökat skydd mot offentliggörande av statistiska primäruppgifter: **15**, 1114. — Det internationella statistiska samarbetet: **21**, 3. — Socialstyrelsens utlåtande över statistiksakkunnigas betänkande: **22**, 1027. — Se vidare *Socialstatistik.*

Statsarbeten. Skogssällskapets statsarbeten under år 1919: **20**, 153. — Arbetslöshetskommissionens och nödhjälpsarbetenas förvaltning: **22**, 404. — Se vidare *Arbetslöshetskommissionen.*

Statstjänst. Avgången ur statstjänst åren 1913—1918: **19**, 514, 627, 812. — Tilloppet till statstjänst: **19**, 837.

Förslag i fråga om kvinnors tillträde till statstjänst: **20**, 351; **21**, 218. — Socialstyrelsens utlåtande: **21**, 337.

Arbetstid och semester för vissa i statens tjänst anställda arbetare: **18**, 1087.

Se vidare *Förhandlingsordning, Kommunikationsverken, Krigstidstillägg. Olycksfallsersättning.*

Stenindustrien. Lönestatistik år 1913: **15**, 301. — Anvisningar ang. skydd mot yrkesfara: **15**, 1104. — Se vidare *Arbetslöshetskommissionen.*

Stockholmssystemet. Verksamhet år 1915: **16**, 428; — år 1916: **17**, 669; — år 1917: **18**, 622; — år 1919: **20**, 732. — Se vidare *Rusdryckshandel.*

Storstrejken. Statistisk redogörelse: **12**, 461. — Historik över tidigare storstrejker: **09**, 681.

Strejker, se *Arbetsinställelser.*

Studiekostnader. Undersökning vid tekniska högskolan: **21**, 650.

Studielån, statens räntefria: **19**, 54.

Stuveriarbete. Lönestatistik för stuveribranschen åren 1911 och 1912: **14**, 599. — Nya kollektivavtal inom stuverifacket: **14**, 668. — Skyddsåtgärder vid stuveriarbete: **15**, 381. — Hamnarbetaryrket i Sverige: **16**, 433. — Förbud mot användande av kvinnor under 21 år till lastning, stuvning eller lossning av varor å vissa fartyg: **16**, 571, 1294. — Arbetstillgången inom hamnarbetaryrket i Stockholm: **17**, 661. — Se vidare *Olycksfall.*

Superfosfat- och svavelsyreindustrien. Lönestatistik år 1912: **14**, 1286.

Sågverk. Uppgifter ang. vissa arbetsförhållanden vid några sågverk i Norrland under år 1903: **05**, 485.

Sömnadsverkstäder. Hygieniska undersökningar i Stockholm: **11**, 225.

Söndagsarbete. Telegrafpersonalens söndagsvila: **14**, 342. — Söndagshandeln: **14**, 588.

Taxeringsavdrag för familjeförsörjare: **16**, 469; **17**, 492; **18**, 498; **19**, 376.

Telegrafverket, se *Kommunikationsverken, Söndagsarbete.*

Tjänsteplikt. Lagförslag om allmän tjänsteplikt: **17**, 744.

Tobaksindustrien. Arbetslöner år 1908: **11**, 936. — Arbets- och löneförhållanden vid Svenska tobaksmonopolet, år 1919: **20**, 707; — år 1920: **21**, 1029; — år 1921: **22**, 640.

Arbetslösheten bland tobaksarbetarna under tiden sept.—nov. 1914: **15**, 1. — Statsunderstöd åt tobaksarbetare: **15**, 522; **16**, 194. — Understöd av statsmedel till förutvarande tobaksarbetare: **20**, 624.

Torvindustrien. Arbetsförhållandena: **16**, 573.

Trollhätte kanals ombyggnad. Arbetstvist: **13**, 240. — Hemställan rörande medling: **14**, 585. — Löner och levnadskostnader: **14**, 499.

Trustlagstiftningskommittén. Betänkande: **22**, 330.

Trädgårdsodling. Åtgärder för dess främjande: **18**, 622.

Tuberkulos. Internationell undersökning ang. vård av tuberkulossjuka: **14**, 462. — Dödligheten i lungsot i Sverige 1906—1910: **15**, 903. — Barns utsättande för tuberkulös smitta: **18**, 1298.

Tändsticksindustrien. Arbets- och löneförhållanden år 1904 vid tändsticksfabriken Vulcan i Tidaholm: **05**, 469.

Understödsföreningar. Den nya understödsföreningslagen: **12**, 722. — Kungörelse ang. tillsyn å understödsföreningar: **13**, 15. — Understödsföreningarna och räntefoten: **14**, 150, 1280. — Avslagen ansökan om registrering: **15**, 563. — Formulär för statistiska uppgifter: **15**, 295.

Understödsverksamhet. Den frivilliga understödsverksamheten under kristiden: **14**, 725. — Adressförteckning för vissa under kristiden verksamma organisationer: **14**, 842. — Hyreshjälp åt landstormsmän: **14**, 941. — Se vidare *Arbetslöshetskommissionen, Familjeunderstöd, Fattigvård.*

Ut- och invandring, år 1912: **13**, 670; — år 1921: **22**, 872.

Utvandringen till främmande världsdelar, 1—4 kvartalet 1913: **13**, 419, 584, 867; **14**, 63; — år 1914: **14**, 351, 938, 1184; **15**, 159; — år 1915: **15**, 416, 779, 1246; **16**, 80, 593; — år 1916: **16**, 595, 957, 1197; **17**, 226, 663; — år 1917: **17**, 1103, 1353; **18**, 221; — år 1918: **18**, 619, 925,

1105: **19**, 172: — år 1919: **19**, 378, 734; **20**, 54, 366; — år 1920: **20**, 664, 946; **21**, 136, 335: — år 1921: **21**, 655, 824; **22**, 61, 196; — år 1922: **22**, 509, 871, 1035.

Den svenska utvandringen över Danmark: **14**, 594. — Planerad utredning rörande emigrationen: **14**, 1270. — Socialstyrelsens yttrande ang. utsändande av studiekommission till Förenta staterna: **16**, 1398. — Svenskarna i Förenta staterna år 1920: **22**, 510.

Se vidare *Arbetarvärvning*.

Utomäktenskapliga barn. Utredning ang. utom äktenskapet födda barn: **16**, 474.

Vanförevård. Utredning: **20**, 1029.

Vattenfallsstyrelsen. Löneförhållanden vid styrelsens byggnadsarbeten, 1914—1917/18: **18**, 687; — år 1918: **19**, 448; — år 1919: **20**, 700; — år 1920: **21**, 779; — år 1921: **22**, 633. — Se vidare *Kommunikationsverken*.

Verkstadsindustrien. Arbetsinställelsen år 1905: **06**, 138. — Arbets- och löneförhållanden vid en mekanisk verkstad i Göteborg åren 1901—1904: **05**, 490. — Löner och levnadskostnader: **14**, 1189. — Svenska och utländska löner: **21**, 644. — Lärlingsfrågan: **15**, 676.

Vinstandelssystem vid aktiebolaget Gasaccumulator: **15**, 419.

Väg- och vattenbyggnadsarbetare. Löneförhållanden under kristiden: **18**, 709. — Se vidare *Järnvägsbyggnadsarbeten, Vattenfallsstyrelsen*.

Värnpliktiga. Ersättning vid kroppsskada under militärtjänstgöring: **14**, 722. — Förbud mot värnpliktigs skiljande från tjänst eller arbete: **14**, 1046. — Se vidare *Familjeunderstöd, Krigstjänstgöring, Skördepermission*.

Yrkesgruppering, *fastställd att användas av socialstyrelsen*: **13**, 640.

Yrkeshygien. Sakkunnig i hygieniska frågor hos socialstyrelsen: **13**, 65. — Se vidare *Cellulosaindustrien, Gjuterier, Sömnadsverkstäder*.

Yrkesinspektionen. Verksamhet år 1902: **03**, 37; — år 1903: **04**, 438; — år 1904: **05**, 496; — år 1905: **07**, 49; — år 1906: **08**, 318; — år 1907: **09**, 465; — år 1908: **10**, 31; — år 1909: **10**, 714; — år 1910: **11**, 752; — år 1911: **12**, 1029; — år 1912: **14**, 13; — år 1913: **15**, 274; — år 1914: **16**, 47; — år 1915: **17**, 70; — år 1916: **18**, 214. — Kvartalsöversikter, år 1913: **13**, 845, 925; **14**, 37; — år 1914: **14**, 335, 767, 1173; **15**, 148; — år 1915: **15**, 550, 891, 1240; **16**, 197; — år 1916: **16**, 581, 947, 1188; **17**, 212; — år 1917: **17**, 653, 1012, 1230; **18**, 67; — år 1918: **18**, 490, 918, 1210; **19**, 182; — år 1919: **19**, 473, 723; **20**, 59, 331; — år 1920: **20**, 650, 840; **21**, 67, 371; — år 1921: **21**, 669, 909, 1077; **22**, 266; — år 1922: **22**, 517, 877, 1037.

Yrkesinspektionens cirkulär n:ris 1—8: **04**, 120; — n:ris 9—19: **11**, 758. — Rikets indelning i yrkesinspektionsdistrikt: **13**, 4. — Instruktion för yrkesinspektionens befattningshavare: **13**, 5; — ändrad lydelse: **18**, 227. — Instruktion för kommunala tillsynsorgan: **13**, 10. — Tjänstgöringsföreskrifter: **13**, 264. — Sammanträde med yrkesinspektörer och bergmästare: **13**, 413. — Yrkesinspektrisens berättelse ang. studieresa: **14**, 431.

Yrkesundervisning. Förslag ang. nya yrkesskolor i Stockholm: **14**, 778. — Socialstyrelsens utlåtande över folkundervisningskommitténs förslag till inrättande av fortsättningsskolor: **16**, 1271. — Den lägre tekniska undervisningens omorganisation: **17**, 1358. — Förslag ang. upprättande av praktiska ungdomsskolor: **18**, 315. — Arbetarskyddslagen och yrkesundervisningen: **18**, 704.

Yrkesval. Arbetsförmedling för skolbarn: **11**, 780.

Åboförbundet. Petition till Kungl. Maj:t: **14**, 941.

Åkarpslagen. Förändrad lydelse av 15 kap. 22 § strafflagen: **14**, 951.

Ålderdomsförbundets sjukkassa. Fråga om likvidation: **13**, 414; **14**, 149.

Ålderdomsförsäkring, se *Pensionsförsäkring*.

Ångpannor. Bestämmelser rörande besiktning och registrering: **19**, 585. — Se vidare *Bränslekontroll*.

II. Utlandet.

A. Internationellt sakregister.

Affärsanställda, se Danmark, Norge, Schweiz, Tyskland, Österrike.
Alkoholstatistik, se Finland.
Arbetarkammare, se Österrike.
Arbetarsemester, se Norge, Tyskland.
Arbetarskydd. Arbetarskyddskongressen i Zürich 1912 (Internationella föreningen för lagstadgat arbetarskydd): **12**, 860; **13**, 316. — Andra internationella arbetarskyddskonferensen i Bern 1913: **13**, 262, 802. — Se vidare Amerika (Förenta staterna), Australien, Belgien, England, Finland, Grekland, Indien, Japan, Kanada, Mexiko, Nederländerna, Norge, Schweiz, Tyskland, Österrike. — Jfr även *Fredsfördraget, Kvinnliga arbetare, Minderåriga, Yrkesinspektion.*
Arbetets frihet, se Belgien, Österrike.
Arbetsavtal, se Belgien, Finland, Nederländerna, Österrike. — Jfr även *Kollektivavtal.*
Arbetsbyrån, internationella. Konstituerande sammanträden: **20**, 179. — Publikationsverksamhet: **20**, 1020. — Organisation: **21**, 233. — Styrelsesammanträden: **22**, 338, 502, 865, 1027. — Jfr även *Arbetskonferensen, Produktionsundersökning, Utvandring, Yrkeshygien, Yrkesinspektion.*
Arbetsdepartement, se *Socialdepartement.*
Arbetseffektivitet, Arbetsfysiologi, se England, Tyskland.
Arbetsförmedling, se Amerika, Argentina, Belgien, Danmark, England, Finland, Frankrike, Italien, Kanada, Luxemburg, Nederländerna, Norge, Polen, Portugal, Tyskland, Österrike. — Jfr även *Civilanställning, Kommissionärsverksamhet, Sjömansyrket.*
Arbetsgivarföreningar, se Danmark, Tyskland, Österrike.
Arbetsinställelser, se Amerika, Argentina, Australien, Belgien, Danmark, England, Finland, Frankrike, Italien, Japan, Kanada, Nederländerna, Norge, Ryssland, Schweiz, Tyskland, Österrike. — Jfr även *Strejkrätt.*
Arbetskonferensen, internationella. Konferensen i Washington 1919: **19**, 663, 731; **20**, 19. — Konferensen i Genua 1920: **20**, 320, 889. — Konferensen i Genève 1921: **20**, 522; **21**, 955: **22**, 95. — Konferensen i Genève 1922: **22**, 926. — Konferensernas resultat i lagstiftningen: **21**, 896; **22**, 378.
Arbetslagstiftning, se *Sociallagstiftning.*
Arbetslön. Jämförelse mellan arbetslöner och levnadskostnader i engelska och amerikanska städer: **11**, 596. — Arbetslön och arbetstid i Europa och Amerika: **14**, 461. — Se vidare Amerika, Australien, Danmark, England, Frankrike, Japan, Kanada, Norge, Ryssland, Tyskland.
Arbetslöshet. Internationella arbetslöshetskonferensen i Zürich 1912: **12**, 858. — Internationella arbetslöshetskongressen i Gent 1913: **13**, 811. — Arbetslöshetsförsäkringen i Europa: **14**, 134. — Arbetslöshetslagstiftningen efter världskriget: **20**, 406. — Se vidare Amerika, Belgien, Danmark, England, Finland, Frankrike, Italien, Nederländerna, Norge, Polen, Schweiz, Spanien, Tyskland, Ungern, Österrike.
Jfr även de internationella översikterna vid den svenska arbetslöshetsstatistiken åren 1920—1922.
Arbetsmarknaden, se Amerika, England, Finland, Frankrike, Kanada, Norge, Tyskland.
Arbetsorganisationen, internationella. Mellanfolkliga domstolens utslag: **22**, 836. — Jfr även *Arbetskonferensen.*
Arbetsplikt. Allmän tjänsteplikt i utlandet: **17**, 751. — Se vidare Bulgarien.
Arbetsrådet, se Italien, Nederländerna.
Arbetstid. Arbetslön och arbetstid i Europa och Amerika: **14**, 461. — Lagstiftningen om arbetstidens begränsning i olika länder: **19**, 678; **20**, 435. — Se vidare Amerika, Australien, Belgien, Danmark, England, Finland, Frankrike, Indien, Italien, Lettland, Norge, Schweiz, Spanien, Tyskland, Uruguay.
Badanstalter, se *Restaurangpersonal.*

Bagerier. Utländsk lagstiftning ang. arbetstiden: **16**, 916. — Lagstiftning mot nattarbetet: **18**, 905. — Se vidare Finland, Frankrike, Grekland, Italien, Nederländerna, Schweiz, Spanien, Tyskland.
Barnaskydd, se *Minderåriga.*
Befolkningsfrågan, se Frankrike.
Bergshantering, se Finland.
Bostadsfrågan. Bostadspolitik i vissa europeiska städer: **12**, 235. — Jämförelse mellan bostadsförhållandena i Skandinaviens större städer: **15**, 1249. — Internationella bostads- och stadsplanekongressen i London 1920: **20**, 894. — Bostadsransonering m. m. i utlandet: **21**, 302. — Se vidare Amerika, Belgien, Danmark, England, Finland, Frankrike, Nederländerna, Norge, Schweiz, Spanien, Tyskland, Österrike. — Jfr även *Hyreslagstiftning.*
Butikstängning, se Danmark, Norge, Österrike.
Byggnadsföreningar (gillen), se England, Frankrike.
Byggnadsindustri, se Amerika, Danmark, Norge.
Check-off-systemet, se Amerika.
Civilanställning genom offentliga arbetsförmedlingsanstalter: **12**, 652.
Driftsråd, se *Industriell demokrati.*
Dyrtidshjälp, se Danmark, England, Finland, Frankrike, Norge. — Jfr även *Statsanställda.*
Emigration, se *Utvandring.*
Fabrikslag, se Danmark, Schweiz. — Jfr även *Arbetarskydd.*
Fabriksstatistik, se *Industriräkning.*
Fackföreningsrörelsen. Internationell berättelse för år 1908: **10**, 911: — år 1909: **11**, 578: — år 1910: **12**, 656: — år 1911: **13**, 256; — år 1912: **14**, 328. — Den internationella fackföreningsrörelsens program för internationellt arbetarskydd: **19**, 168, 731. — Internationella fackföreningskongressen i London 1920: **21**, 136; — i Rom 1922: **22**, 596. — Internationell fackföreningsstatistik: **21**, 367, 961. — Fackföreningsrörelsen i de nordiska länderna under krigsåren: **20**, 186. — Se vidare Amerika, Danmark, England, Japan, Kina, Tyskland.
Fattigvård, se Danmark, England. Jfr även *Försörjningslagstiftning*
Fiskare, se Norge, Österrike.
Folkhushållningsdepartement, se Schweiz.
Fosfor, se *Arbetarskydd.*
Fredsfördraget i Versailles. Arbetsvillkorens reglering: **19**, 648. — Tyska regeringens förslag: **19**, 658. — Den internationella arbetarrörelsen och fredstraktatens arbetarskyddsprogram: **19**, 731.
Föreningsrätt, se *Fackföreningsrörelsen.*
Försäkring, se Danmark, England. — Jfr även *Socialförsäkring.*
Försörjningslagstiftning, se Danmark, Frankrike, Tyskland. — Jfr även *Fattigvård, Hjälpkassor.*
Grosshandelspriser, se *Partipriser.*
Hemarbete. Andra internationella hemarbetskongressen: **12**, 859. — Se vidare Belgien, Danmark, Frankrike, Norge, Tyskland, Österrike.
Hembiträden, se Tyskland, Österrike. — Jfr även *Tjänstefolk.*
Hjälpkassor, se Danmark, Frankrike.
Hyreslagstiftning, se Danmark, England, Norge, Schweiz, Sydafrika, Tyskland. — Jfr även *Bostadsfrågan.*
Industriell demokrati, se Amerika, England, Italien, Norge, Tjeckoslovakiet, Tyskland.
Industrikonferens, se Amerika.
Industriräkning, se Danmark, England, Italien, Schweiz.
Inkomstförhållanden, se Danmark.
Invaliditetsförsäkring, se *Ålderdomsförsäkring.*
Invandring, se Amerika, Australien, Frankrike, Palestina, Sydafrika.
Jordbruk, se *Lantarbetare.*
Jordfrågan, se Australien, England, Finland, Irland.
Järnvägar, se England, Frankrike.
Kolgruvor, se Amerika, England, Frankrike, Tyskland.

Kollektivavtal, se Belgien, Danmark, England, Frankrike, Mexiko, Nederländerna, Norge, Schweiz, Tyskland, Österrike.
Kommissionärsverksamhet. Utländsk lagstiftning: **12**, 1022. — Jfr även *Arbetsförmedling.*
Kooperation i utlandet: **10**, 489. — Omsättningen i några utländska kooperativa partihandelsföreningar: **16**, 82. — Internationella kooperativa alliansens tionde kongress: **22**, 60. — Se vidare Belgien, Danmark, England, Finland, Frankrike, Italien, Norge, Ryssland, Schweiz, Tyskland, Ungern.
Kreatursräkning, se Danmark.
Krigsinvalider. Internationellt samarbete: **21**, 1051.
Krigstidsåtgärder. Utlandet och krisen: **14**, 731, 888, 1148, 1245; **15**, 7, 202, 518, 610, 710, 1081, 1302; **16**, 35, 737; **17**, 1057.
Kvinnliga arbetare, se Amerika, England, Finland, Frankrike, Grekland, Nederländerna, Ryssland, Spanien, Tyskland.
Lantarbetare. Löneförhållanden i Sverige, Norge och Danmark: **18**, 1218. — Se vidare Amerika, Danmark, England, Estland, Finland, Frankrike, Italien.
Levnadskostnader. Jämförelse mellan arbetslöner och levnadskostnader i engelska och amerikanska städer: **11**, 596. — Levnadskostnadernas stegring (efter Ashley): **12**, 561. — Levnadskostnader i olika länder åren 1900—1912: **13**, 943. — Levnadskostnaderna i utlandet före och under kriget: **18**, 191. — Levnadskostnader och livsmedelspriser under kristiden i vissa främmande länder: **18**, 824; **19**, 361. — Levnadskostnaderna i de nordiska länderna: **21**, 413, 1032; **22**, 316, 822. — Se vidare Amerika, Australien, Danmark, England, Finland, Frankrike, Italien, Japan, Kanada, Nederländerna, Norge, Ryssland, Tyskland, Österrike.
Livsmedelspriser. Livsmedelsprisens stegring och orsakerna därtill: **14**, 561. — En internationell kommission för bekämpande av livsmedelsprisstegringen: **13**, 1047. — Minuthandelspriserna å livsmedelsmarknaden i några av Europas större städer efter krigsutbrottet: **14**, 1165. — Livsmedelspriserna fluktuationer i vissa länder efter krigsutbrottet: **15**, 613; **16**, 902; **18**, 824; **19**, 361. — Se vidare Amerika, Australien, Belgien, Danmark, England, Finland, Frankrike, Nederländerna, Norge, Tyskland, Österrike. — Jfr även *Prisstegring.*
Lärlingsväsen. Lagstiftning i vissa länder: **13**, 557. — Se vidare Danmark, Tyskland.
Lönenämnder, se England. — Jfr även *Minimilön.*
Medling i arbetstvister. Utländsk lagstiftning: **20**, 482. — Se vidare Amerika, Belgien, Danmark, England, Finland, Frankrike, Kanada, Nederländerna, Norge, Schweiz, Tyskland.
Mejeriyrket, se Danmark.
Mellanfolkliga domstolen: 21, 939. — Arbetsordning: **22**, 502. — Utslag rörande internationella arbetsorganisationen: **22**, 836.
Metallarbetare, se Danmark. — Jfr även *Verkstadsindustrien.*
Minderåriga. Barnaskyddskommissionen i Basel: **13**, 809. — Se vidare Amerika, Danmark, England, Frankrike, Grekland, Nederländerna, Ryssland, Tyskland.
Minimilön, se Belgien, England, Irland, Norge. — Jfr även *Hemarbete.*
Moderskapshjälp, se Australien, Schweiz, Tyskland.
Nykterhetslagstiftning, jfr *Rusdryckslagstiftning.*
Nödhjälpsarbeten, se Frankrike. — Jfr även *Arbetslöshet.*
Olycksfallsersättning, se Amerika, Belgien, Danmark, England, Finland, Italien, Norge, Portugal, Ryssland, Schweiz, Tyskland, Österrike.
Pappersindustri, se Danmark.
Partipriser, se Amerika, England, Tyskland. — Jfr även *Prisstegring.*
Pensionsförsäkring för privatanställda, se Tyskland, Österrike. — Jfr även *Ålderdoms-* och *invaliditetsförsäkring.*
Prisstegring. Prisnivån (enl. Sauerbecks index) år 1912: **13**, 342; — år 1913: **14**, 776; — år 1914: **15**, 569. — Prisstegringen under kristiden: **18**, 824. — Parti- och minutprisernas växlingar: **21**, 450; **22**, 254. — Se vidare England.
Produktionsundersökning, Internationella arbetsbyråns: **21**, 857.
Rakstugor, se *Restaurangpersonal.*
Resekostnader, se Österrike.

Restaurangpersonal. Utländsk lagstiftning ang. arbetsförhållandena vid restauranger, rakstugor och badanstalter: **13**, 902. — Se vidare Finland, Frankrike, Tyskland.
Rusdryckslagstiftning, se Danmark, England, Finland, Frankrike, Norge, Ryssland.
Sjukdomsstatistik, se Danmark.
Sjukförsäkring, Sjukkassor. Den obligatoriska sjukförsäkringens landvinningar: **21**, 65. — Se vidare Belgien, Danmark, England, Finland, Frankrike, Nederländerna, Norge, Ryssland, Schweiz, Tyskland, Ungern, Österrike.
Sjömanskonferensen i Genua, jfr *Arbetskonferensen.*
Sjömansyrket. Maritim arbetsförmedling: **14**, 229. — Se vidare England, Frankrike, Norge, Österrike.
Skiljedomslagstiftning, se Amerika, Australien, Danmark, England, Norge, Tyskland.
Småbruksrörelsen, se England, Frankrike, Norge.
Socialattachéer, se Norge, Tyskland.
Socialdepartement (Socialministerium), se Amerika, Danmark, Finland, Frankrike, Grekland, Italien, Norge, Portugal, Tyskland, Ungern, Österrike.
Socialförsäkring i Europa: **10**, 822; **12**, 1042. — Socialförsäkringskonferensen i Zürich 1912: **12**, 862. — Se vidare England, Frankrike, Tjeckoslovakiet, Tyskland, Österrike. — Jfr även *Olycksfallsersättning, Sjukförsäkring, Ålderdomsförsäkring.*
Socialisering, se Tyskland, Österrike.
Sociallagstiftning i utlandet, åren 1897 och 1898: **04**, 450: — år 1899: **05**, 95; — år 1900: **05**, 211: — år 1901: **05**, 349; — år 1902: **08**, 775; — år 1903: **09**, 809; — åren 1904 och 1905: **11**, 312; — år 1906: **11**, 1026; — år 1907: **12**, 575; — år 1913: **14**, 621. — Se vidare Argentina, Brasilien, Rumänien, Spanien.
Socialstatistik, se Norge, Peru. — Jfr även *Alkoholstatistik.*
Spannmålsförbrukning, se Danmark.
Sparkassor, se Danmark.
Statsanställda, Statstjänst, se Danmark, England, Norge, Tjeckoslovakiet, Tyskland.
Strejkrätt, se Amerika, England, Estland, Tyskland.
Sundhetsråd, se Tyskland.
Säsongarbetare, se Danmark.
Sömmerskor, se Danmark, Finland.
Söndagsvila, se Luxemburg, Schweiz, Tyskland.
Tjänstefolk, se Danmark. — Jfr även *Hembiträden.*
Tjänsteplikt, se *Arbetsplikt.*
Trustväsen, se England.
Tändsticksindustri, se Tyskland. — Jfr även *Arbetarskydd.*
Trädgårdsstad, se England.
Tuberkulos, se Finland.
Ungdomsvård, se Tyskland. — Jfr även *Minderåriga.*
Utlandet och krisen, se *Krigstidsåtgärder.*
Utvandring. Internationella emigrationskommissionen: **21**, 853. — Se vidare Amerika, England, Italien, Norge, Österrike.
Verkstadsindustri, se Finland. — Jfr även *Metallarbetare.*
Vinstandelssystemet i utlandet: **14**, 601. — Jfr även England, Frankrike.
Yrkesföreningar, se Belgien.
Yrkeshygien. Internationell kommission: **21**, 1067. — Jfr även *Arbetarskydd.*
Yrkesinspektion. Internationella årsberättelser: **21**, 60. — Se vidare Danmark, Tyskland, Österrike. — Jfr även *Arbetarskydd.*
Yrkesräkning, se Frankrike, Italien, Tyskland. — Jfr även *Industriräkning.*
Yrkesval, se Tyskland.
Ålderdoms- och invaliditetsförsäkring, se Belgien, Danmark, England, Frankrike, Italien, Kanada, Luxemburg, Nederländerna, Norge, Schweiz, Spanien, Tyskland, Österrike.

B. Sakregister för särskilda länder.

1. Amerikas förenta stater.

Arbetarskydd. Upprättande av en byrå för arbetarskydd: **14**, 933. — Skyddsanordningar vid slipning i Wisconsin: **13**, 264.

Arbetsdepartement, se *Socialdepartement.*

Arbetsförmedling. Den offentliga arbetsförmedlingen: **11**, 1011; — i Massachusetts år 1913: **14**, 454. — Unionell arbetsförmedlingsanstalt: **15**, 39.

Arbetsinställelser, åren 1916—1919: **20**, 945; — år 1920: **21**, 905; — år 1921: **22**, 929. — Se vidare *Kolgruvor, Strejkrätt.*

Arbetslöner. Löner och arbetstider vid järn- och stålverk: **13**, 913; **15**, 420; — inom bomulls-, ylle-, silkes-, sko- och trikåvaruindustrierna 1910—1913: **15**, 420. — Lönestegringen 1913—1919: **20**, 524; — åren 1907—1920: **21**, 568; — åren 1907—1921: **22**, 251. — Lönesänkningar: **21**, 956. — Arbetslöner och levnadskostnader i New York 1914—1920: **21**, 61. — Se vidare *Lantarbetare.*

Arbetslöshetskonferensen under september och oktober 1921: **22**, 1029.

Arbetsmarknaden: 21, 569, 646, 716, 961; **22**, 405, 506, 595, 789, 866, 928, 1029. — Det industriella läget, i december 1920: **21**, 349; — i februari 1921: **21**, 442; — under hösten 1921: **22**, 49; — den 1 mars 1922: **22**, 483. — Arbetsmarknaden på västkusten: **21**, 1065.

Arbetstid. Frågan om arbetstidens begränsning: **20**, 436. — Lag om åttatimmarsdag vid utförande av leveranser till staten: **12**, 678. — Se vidare *Arbetslöner, Byggnadsverksamhet, Kvinnliga arbetare.*

Bostadsbyggande (reseberättelser): **20**, 1000; **22**, 770, 842, 1003.

Bostadshygieniska krav i New York: **22**, 508.

Bostadsräkning: 22, 1031.

Byggnadsverksamhet. Den effektiva årsarbetstiden: **22**, 136.

Check-off-systemet: 22, 343.

Fackföreningar. Amerikanska arbetarfederationens ställning till fackföreningsinternationalen: **21**, 647.

Grosshandelspriser, se *Partipriser.*

Industridomstol, se *Skiljedomstolar.*

Industriell demokrati: 20, 160; — inom Chicagos slakthusindustri: **22**, 245.

Industrikonferensen, andra amerikanska: **20**, 631.

Invandring, under våren 1915: **15**, 1006; — år 1917: **18**, 1019; — under senaste århundradet: **20**, 182; — budgetåren 1919—20 och 1920—21: **21**, 368, 963; — senare halvåret 1921: **22**, 345; — första kvartalet 1922: **22**, 407; — budgetåret 1921—1922: **22**, 791. — Svenskarna i Förenta staterna år 1920: **22**, 510.

Invandringslagstiftning. Förslag till reglering av invandringen: **20**, 732. — 1921 års lag: **21**, 369, 656. — Invandringslagens tillämpning: **21**, 937; **22**, 61. — 1922 års lagstiftning: **22**, 912.

Kolgruvor. Kolstrejkens efterverkningar: **22**, 930.

Kvinnliga arbetare. Minimilöner och maximalarbetstid för kvinnor och minderåriga: **13**, 941; **14**, 343. — Kvinno- och barnarbete: **16**, 1274.

Lantarbetarförhållanden: 12, 660. — Lantarbetarnas löneförhållanden: **21**, 567; **22**, 133. — *Jordbruks- och industriarbetarlöner:* **22**, 503.

Levnadskostnader. Budgetsundersökning beträffande inom bomullsindustrien sysselsatta arbetarfamiljer: **14**, 66. — Livsmedelspriserna och levnadskostnadernas stegring: **20**, 836, 1161. — Levnadskostnadernas förändringar: **21**, 450; **22**, 258. — Arbetslöner och levnadskostnader i New York 1914—20: **21**, 61. — En amerikansk mellanhandsundersökning: **22**, 344.

Livsmedelspriser 1890—1913: **14**, 163. — Se vidare *Levnadskostnader.*

Medling i arbetstvister. Industrikonferensens förslag: **20**, 488. — Medlingsarbetets organisation: **21**, 652. — Se vidare *Skiljedomstolar.*

Minderåriga, se *Kvinnliga arbetare.*

Olycksfallsersättning. Fördrag med Italien: **13**, 860. — Ny lag i New York: **14**, 347. — En omtvistad invaliditetslag i Kalifornien: **22**, 597.
Partipriser, åren 1890—1910: **11**, 878; — åren 1890—1913: **15**, 305.
Skiljedomstolar. Förlikningsnämnder och skiljedomstolar för trafikpersonal: **13**, 933. — Industridomstolen i Kansas: **20**, 1163.
Socialdepartement. Ett arbetsdepartement för Förenta staterna: **12**, 673. — Handläggningen av arbetarfrågor i Michigan: **22**, 133.
Strejkrätt. Rätten till strejkposteringar: **22**. 259. — Arbetsrättsliga prejudikat: **22**, 648.
Utvandring. Återinvandring till Europa: **20**, 528.

2. Argentina.

Arbetsförmedling: 14, 354.
Arbetsinställelser år 1919: **21**, 245.
Sociallagstiftning: 13, 1042.

3. Australien.

Arbetarskydd. Förbud mot användande av fosfor vid tändsticksfabrikation i Nya Syd-Wales: **17**, 103.
Arbetsinställelser, 1913—1919: **20**, 1030; — år 1920: **21**, 1073; — år 1921: **22**, 791.
Arbetslöner. Förslag om lagstadgad standardlön: **21**, 568.
Arbetstid. Frågan om 44 timmars veckoarbetstid i Nya Syd-Wales: **21**, 570; **22**, 58.
Invandringspolitiken: 22, 511.
Jordfrågan. Jordpolitiken på Nya Zeeland: **11**, 953.
Levnadskostnader. Levnadskostnadsundersökningen 1910—1911: **12**, 666. — Levnadskostnadernas stegring på Nya Zeeland: **12**, 967.
Livsmedelsprisernas stegring: 15, 1123.
Moderskapsunderstöd: 13, 266.
Skiljedomslagstiftning. Lagstiftning för tryggande av arbetsfreden: **14**, 319; **21**, 244.

4. Belgien.

Arbetarskydd. Förslag till lag mot vit fosfor: **14**, 672.
Arbetets frihet: 21, 715.
Arbetsavtal. Lagen om arbetsavtal den 10 mars 1900: **11**, 735. — Reglering av arbetsavtal: **14**, 668. — Se vidare *Kollektivavtal.*
Arbetsförmedling: 11, 684; **13**, 516.
Arbetsinställelser, år 1902: **04**, 92; — åren 1896—1910: **12**, 249; — år 1912: **13**, 409; — år 1913: **14**, 669; — år 1919: **20**, 659; — år 1920: **21**, 653; — år 1921: **22**, 658.
Arbetslön, se *Minimilöner.*
Arbetslöshet. Arbetslöshetsförsäkringen: **11**, 683; — utvecklingen under år 1911: **13**, 66; — år 1912: **13**, 669. — Arbetslöshetslagstiftningen efter världskriget: **20**, 406. — Det industriella arbetets återupptagande: **20**, 1024; **21**, 646. — Arbetslöshetsfrågan: **21**, 446.
Arbetstid. Frågan om arbetstidens begränsning: **20**, 435. — Arbetstidslagstiftningen: **20**, 1026; **21**, 366, 902. — Stiftelsen för arbetarnas fritid: **22**, 406. — Den »engelska arbetsveckan»: **14**, 947.
Bostadsfrågan. Arbetarbostäderna: **14**, 775.
Folkpensionering, se *Ålderdomsförsäkring.*
Hemindustri. Lagförslag: **13**, 422.
Kollektivavtal. Lagförslag: **11**, 730; **13**, 335.
Kooperation: 11, 663. — De socialdemokratiska konsumtionsföreningarna och storstrejken: **12**, 785.
Livsmedelskostnader i Brüssel: **21**, 241.
Medling i arbetstvister. Lagförslag ang. kommissioner för arbetstvister m. m.: **14**, 49.
Minimilöner. Bestämmelser i offentliga kontrakt: **12**, 259.
Olycksfallsersättning. Fördrag med Tyskland: **13**, 416.
Sjukförsäkring, se nedan.

Yrkesföreningarna under treårsperioden 1908—1910: **14**, 596.

Ålderdomsförsäkring. Lagförslag ang. sjuk-, invaliditets- och ålderdomsförsäkring: **13**, 331: **14**, 676. — Förslag om folkpensionering: **20**, 734; — den nya lagen: **20**, 1030.

Obligatorisk ålderdomsförsäkring av gruvarbetare: **11**, 682.

5. Brasilien.

Sociallagstiftning: 13, 930.

6. Bulgarien.

Arbetsplikt. Den allmänna arbetsplikten: **21**, 564.

7. Danmark.

Affärs- och kontorsanställdas löne- och arbetsförhållanden: **15**, 1257.

Arbetsförmedling. Den offentliga arbetsförmedlingen: **04**, 57. — Arbetsförmedlingsfrågan: **11**, 876. — Den nya arbetsförmedlingslagen: **13**, 420. — Arbetsförmedling vid arbetskonflikter: **13**, 940. — Den offentliga arbetsförmedlingens organisation: **15**, 298, 419. — Arbetsförmedlingskonferensen i Köpenhamn: **16**, 1301.

Den offentliga arbetsförmedlingen under finansåren 1914/15 och 1915/16: **16**, 1076, 1300; — år 1916/17: **18**, 236; — åren 1917/18 och 1918/19: **20**, 432; — år 1919/20: **21**, 565; — åren 1920/21 och 1921/22: **22**, 592.

Köpenhamns arbetsförmedlingsanstalt och dess verksamhet under år 1902: **03**, 136; — åren 1903—08 (kvartalsberättelser): **03**, 55, 143; **04**, 63, 246, 372, 498; **05**, 72, 232, 373, 536; **06**, 74, 229, 307, 517; **07**, 93, 213, 388; **08**, 146, 583; — år 1909: **10**, 659; — år 1910: **12**, 255; — år 1911: **12**, 420; — åren 1912 och 1913: **14**, 1282.

Arbetsgivar- och arbetarfackföreningar: 04, 93.

Arbetsinställelser, år 1901: **03**, 75; — år 1902: **04**, 81; — år 1903: **05**, 404; — åren 1897—1904: **06**, 216; — åren 1904—1906: **08**, 150; — åren 1907—1909: **11**, 306; — år 1910: **11**, 789; — åren 1905—1910: **12**, 251; — år 1911: **12**, 674; — år 1912: **13**, 665; — år 1913: **15**, 895; — år 1914: **15**, 1244; — år 1915: **16**, 1073; — åren 1911—1915: **17**, 1351; — år 1916: **18**, 73; — åren 1917—1918: **20**, 656; — åren 1919—1921: **22**, 791.

Storlockouten 1922: **22**, 389. — Arbetarnas förluster genom strejker och lockouter: **12**, 63.

Arbetslöner inom industrien, år 1905: **10**, 416; — åren 1913—1917: **18**, 83; — år 1918: **19**, 192; — åren 1920—1922 (kvartalsstatistik): **20**, 1023; **21**, 60, 236, 566, 818, 1068; **22**, 251, 593, 1028.

Arbetslöner i Köpenhamn under år 1909: **11**, 951; — år 1918: **18**, 1108.

Se vidare *Lantarbetare, Mejeriyrket, Metallarbetare.*

Arbetslösheten, år 1912: **13**, 339; — år 1913: **14**, 453; — under hösten 1914: **14**, 888, 1148; — år 1914: **15**, 566; — år 1915: **16**, 592; — år 1916: **17**, 1014; — i maj 1917: **17**, 799; — hösten 1917: **17**, 1488; — år 1917: **18**, 705; — år 1918: **19**, 482; — år 1919: **20**, 729. — Se vidare de i samband med den svenska arbetslöshetsstatistiken publicerade internationella översikterna.

Arbetslöshetsförsäkringen, räkenskapsåren 1907/08—1909/10: **11**, 790; — år 1910/11: **12**, 332; — år 1911/12: **13**, 251; — år 1912/13: **14**, 21; — år 1913/14: **15**, 159; — år 1914/15: **16**, 481; — år 1916/17: **18**, 501; — år 1917/18: **20**, 434; — år 1918/19: **20**, 730; — år 1919/20: **21**, 135; — år 1920/21: **22**, 57.

Arbetslöshetsunderstöd. Lagen om extra ordinärt arbetslöshetsunderstöd: **17**, 1488; **18**, 234, 1018; **20**, 407; **21**, 136, 446; **22**, 135. — Arbetslöshetsunderstöd och nödhjälpsarbeten: **21**, 959. — Arbetslöshetsunderstöd för fiskare: **20**, 938. — Försäljning av koks till Köpenhamns arbetslösa: **15**, 1370. — Se vidare *Krigstidsåtgärder.*

Arbetsplikt. Lag om civil arbetsplikt: **17**, 751.

Arbetstid. Åtta timmars arbetsdag vid företag med kontinuerlig drift: **19**, 189. — Arbetstidskommissionen: **19**, 190. — Avtal rörande arbetstidens begränsning: **19**, 384. — Förslag till arbetstidslag: **21**, 238. — Åttatimmarsdagen: **22**, 137. — Se vidare *Lantarbetare.*

Bostadsförhållanden, i landsortsstäderna år 1911: **15**, 1251; — år 1916: **16**, 1077; — i Köpenhamn år 1916: **18**, 1106.

Bostadshyrorna 1916—1919: **20**, 940; — år 1920: **22**, 59; — år 1921: **22**, 868.
Undersökning angående samboende familjer i Köpenhamn: **21**, 903.

Bostadskommissionen: 1916 års kommission: **16**, 1301. — Förslag till åtgärder mot bostadsbristen: **17**, 1492. — Kommissionen av 1918: **20**, 939; **21**, 239, 303. — Den nya bostadslagen: **21**, 570. — Se vidare *Byggnadsverksamhet*, *Hyreslagstiftning*.

Butikstängning. Lagen den 19 juni 1908: **08**, 791; — ändringar: **20**, 525. — Ny butikstängningslag: **22**, 867.

Byggnadsstudier. Berättelse över en studieresa under mars månad 1921: **21**, 629.

Byggnadsverksamhet. Åtgärder för befordrande av byggnadsverksamheten under kristiden: **16**, 804.

Dyrtidshjälp. Lagförslag om offentligt dyrtidsunderstöd: **15**, 1370. — Lag om kommunala åtgärder i anledning av dyrtiden: **16**, 84, 1302.
Dyrtidshjälp till vissa statsanställda: **15**, 1007; — till kommunalanställda i Köpenhamn: **16**, 1417; — till statstjänstemännen: **18**, 1089.

Fabrikslagen. Den nya fabrikslagen: **13**, 475.

Fabrikstillsyn, se *Yrkesinspektion*.

Fackföreningar. Arbetsgivar- och arbetarfackföreningar: **04**, 93. — Fackföreningsrörelsen år 1911: **13**, 186; — år 1912: **14**, 162; — år 1914: **16**, 207. — Den danska landsorganisationen 1898—1918: **18**, 505.

Fattigvården, 1911—1912: **15**, 1256. — Se vidare *Försörjningslagstiftning*.

Förlikningsmän, se *Medling*.

Försäkringsverksamhet, år 1914: **16**, 331.

Försörjningslagstiftningens problem: **20**, 280.

Hemindustri: 18, 710.

Hjälpkassor. Lagarna om hjälpkassor och om understöd åt änkor med barn: **13**, 414. — Ändring av lagen om understöd till änkors barn: **15**, 1244. — De kommunala hjälpkassornas verksamhet, räkenskapsåret 1914/15: **16**, 332; — åren 1917/18 och 1918/19: **20**, 52.

Hyreslagstiftning. Lag om hyresnämnder m. m.: **16**, 803. — Provisorisk lag om uthyrning i andra hand: **17**, 799.

Industriräkning. Hantverks- och industriräkningen den 26 maj 1914: **15**, 39.

Inkomstförhållanden i Köpenhamn år 1907: **10**, 653.

Jordbruk, se *Lantarbetare*.

Kollektivavtal: 13, 859; **16**, 328.

Kooperation. Den kooperativa rörelsen: **11**, 390. — Fællesforeningen for Danmarks brugsforeninger: **11**, 793; **12**, 600. — Konsumtionsföreningarna: **15**, 567.

Kreatursräkning, den 15 maj 1915: **15**, 784; — den 20 febr. 1917: **17**, 1016.

Krigstidsåtgärder (»Utlandet och krisen»): **14**, 731, 888, 1148; **15**, 202, 710; **16**, 35.

Lantarbetare. Arbetspris och arbetstid inom lantbruket, år 1905: **06**, 196; — år 1910: **11**, 670; — år 1915: **16**, 953. — Lantarbetarnas löneförhållanden år 1918: **19**, 56. — Organisations- och avtalsförhållanden inom jordbruket: **19**, 386. — Se vidare *Olycksfallsförsäkring*.

Levnadskostnader. 1909 års levnadskostnadsundersökning: **12**, 523; **13**, 374, 675. — Levnadskostnadsundersökning under kristiden: **15**, 1350. — Dyrtidens inverkan, på mindre bemedlade familjers livsmedelsförbrukning: **17**, 107; — på konsumtionen inom tjänstemannaklassen: **18**, 1110. — Levnadskostnadernas stegring: **18**, 507, 927; **19**, 56, 590; **20**, 323, 942; **21**, 414, 1033; **22**, 317, 823.

Livsmedelspriser. Livsmedels- och hyrespriser, år 1912: **12**, 337; — år 1913: **13**, 518. — Översikt av livsmedelsprisernas förändringar under tiden augusti 1914—juli 1915: **15**, 1008. — Minuthandelspriser i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn, jfr avd. I (sid. *10). — Se vidare *Krigstidsåtgärder*.

Lärlingar inom industri och hantverk: **18**, 506.

Medling i arbetstvister. Användandet av förlikningS- och skiljedomsförfarande åren 1903—1907: **08**, 585. — Lagarna om skiljedom och medling: **10**, 399. — Lagen om utnämnande av en förlikningsman i arbetstvister: **10**, 787. — Revision av lagen om förlikningsman: **18**, 379. — Ny lag om medling i arbetstvister: **22**, 141. — Förlikningsmannainstitutionens verksamhet 1910—1919: **21**, 242.

Mejeriyrket. Löneförhållanden: **15**, 304.
Metallarbetare. Löner 1898—1920: **21**, 900; — år 1921: **22**, 593.
Minderåriga. Skolbarns förvärvsarbete: **10**, 919.
Olycksfallsförsäkring. Förslag till lag om olycksfallsförsäkring: **15**, 401. — Den nya olycksfallsförsäkringslagen: **17**, 894; **20**, 944.
Lagen om försäkring mot olycksfall i lantbruk m. m.: **08**, 590. — Olycksfallsförsäkring för lantarbetare: **11**, 789.
Pappersindustrien. De hygieniska förhållandena: **18**, 75.
Rusdryckslagstiftning. Det tillfälliga spritdrycksförbudets verkningar: **17**, 1492.
Sjukdomsstatistik: **10**, 922.
Sjukkassor. Sjukkasseväsendet: **03**, 113. — Verksamheten år 1903: **05**, 224; — år 1904: **06**, 199; — år 1905: **07**, 397; — år 1906: **08**, 363; — år 1907: **08**, 693; — åren 1906—1910: **12**, 11; — år 1912: **13**, 416; — år 1913: **14**, 451, 590: **15**, 35: — år 1914: **15**, 563: **16**, 78; — år 1915: **16**, 1296; — åren 1916 och 1917: **18**, 1221. — Sjukkasseinspektörens berättelse för år 1920: **22**, 645.
Förslag till reformering av sjukkasselagstiftningen: **11**, 931. — Förslag till ny sjukkasselag: **13**, 1043. — Den nya lagen: **15**, 669.
Sjukkassemedlemmarnas levnadsställning: **11**, 232.
Skiljedomstol. Lagen om skiljedomstol: **10**, 399, 781. — Den permanenta skiljedomstolen i arbetstvister: **14**, 342. — 1919 års nya lag: **20**, 482.
Skolbarn, se *Minderåriga.*
Socialdepartementet. Provisoriskt socialministerium: **18**, 1215. — Inrättandet av ett socialdepartement inom inrikesministeriet: **19**, 732.
Spannmålsförbrukningen. Reglering: **18**, 980. — Se vidare *Krigstidsåtgärder.*
Sparkassorna under kristiden: **16**, 1074.
Statstjänst. Tjänstemannalagen: **19**, 1003.
Säsongarbetare. Polska och galiziska säsongarbetare år 1907: **08**, 359. — Lagstiftning angående utländska säsongarbetare: **08**, 586: — 1912 års lag: **14**, 460. — Officiella arbetskontrakt för svenska säsongarbetare: **09**, 431. — Den offentliga kontrollen över användandet av utländska säsongarbetare: **12**, 785. — Utländska säsongarbetare, år 1913; **13**, 1047; — år 1914: **15**, 39.
Sömmerskor. Förhållandena inom sömmerskeyrket i Köpenhamn: **04**, 99.
Tjänstefolk. Lagstiftning angående tjänstefolks rättsförhållanden: **21**, 1070.
Yrkesinspektion. Arbets- och fabrikstillsynens verksamhet under finansåret 1912/13: **13**, 984: — år 1914: **16**, 331.
Ålderdoms- och invaliditetsförsäkring. Lagen om ålderdomsunderstöd och dess verkningar: **04**, 224. — Ålderdomspensioneringen, år 1910: **11**, 949: — åren 1902—1911: **14**, 450. — Förslag till invaliditets- och ålderdomsförsäkring: **15**, 134. — Lagstiftningen om invaliditetsförsäkring: **21**, 246, 860. — Den nya lagen om ålderdomspensionering: **22**, 870.
Änkebarnslagen, se *Hjälpkassor.*

8. England.

Arbetarskydd. Lagförslag ang. arbetarskydd i källarvåningar: **14**, 447. — Förslag rörande blyfärgs användning: **17**, 102.
Arbetseffektivitet: Vetenskapliga undersökningar: **22**, 45.
Arbetsförmedling. Den offentliga arbetsförmedlingen: **10**, 274: **11**, 863; — år 1912: **13**, 268; — år 1913: **14**, 353; — år 1914: **15**, 298; — år 1915: **16**, 206; — åren 1914—1921: **22**, 339. — Se vidare *Sjömansyrket.*
Arbetsinställelser, år 1902: **04**, 88: — åren 1889—1906: **08**, 491; — år 1907: **09**, 317: — år 1908: **09**, 709: — år 1909: **10**, 916; — år 1910: **11**, 875; — år 1911: **13**, 64; — år 1912: **13**, 934; — år 1913: **14**, 1279; — åren 1914 och 1915: **16**, 202; — år 1916: **17**, 639; — år 1917: **18**, 499; — åren 1918 och 1919: **20**, 657; — år 1920: **21**, 652; — år 1921: **22**, 258. — Lockouten inom maskinindustrien: **22**, 397, 849. — Se vidare *Kolgruvor, Strejkrätt.*
Arbetslöner. Förändringar i lönesatser och arbetstider, år 1910: **11**, 594; — år 1911: **12**, 335: — år 1912: **13**, 187; — år 1913: **14**, 1189; — år 1915: **16**, 207. — Levnadskostnader och löner

år 1912: **14**, 29. — Lönestegringen 1914—1919: **20**, 523: — 1914—1920: **21**, 365. — Lönenedsättningar under år 1921: **22**, 252. — Arbetslönerna i februari 1922: **22**, 402. — Se vidare *Kolgruvor, Lantarbetare, Lönenämnder, Sjömansyrket.*

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna 1897—1907: **08**, 264; — åren 1908—1911: **12**, 335; — år 1912: **13**, 185; — åren 1913—1922, se *Arbetsmarknad.*

Krigsdepartementets entreprenader och arbetslösheten: **14**, 938. — Arbetslöshetsfrågan: **21**, 224. — Sjukförsäkringen och de arbetslösa: **22**, 140.

Arbetslöshetsförsäkring. Lagförslag ang. obligatorisk arbetslöshetsförsäkring m. m.: **11**, 588. — Den nya socialförsäkringslagen: **12**, 304. — Revision av socialförsäkringslagen: **13**, 859. — Arbetslöshetsförsäkringen intill ½ 1913: **13**, 265; — under år 1913: **14**, 351. — Statsbidrag till fackföreningar i och för arbetslöshetsunderstöd: **14**, 1181. — Arbetslöshetsförsäkringen vinner ökad omfattning: **17**, 104. — Förslag till allmän arbetslöshetsförsäkring: **20**, 310, 409. — Den nya lagen om arbetslöshetsförsäkring: **21**, 42, 429, 878. — Arbetslösheten och den nya lagen: **22**, 498. — Arbetslöshetsförsäkringens avpassning efter olika industriers behov: **22**, 924. — Tilläggsförsäkring för de arbetslösas familjer m. m.: **22**, 129. — Utländska arbetares rätt till arbetslöshetsunderstöd: **22**, 506.

Arbetsmarknad. Krigets inflytande på arbetsmarknaden: **15**, 158. — *Dessutom fortlöpande månadsöversikt i varje häfte fr. o. m. januari 1912.*

Arbetsplikt. Den nationella hjälptjänsten: **17**, 767.

Arbetstid. Frågan om arbetstidens begränsning: **20**, 435. — Arbetstiden för handelsbiträden **22**, 867. — Se vidare *Arbetslöner, Kvinnliga arbetare, Minderåriga.*

Bostadsbyggande i England. Berättelse över en studieresa: **21**, 48.

Bostadsfrågan. Genomförandet av bostadslagen: **14**, 157. — Bostadsfrågans läge: **19**, 802: **20**, 174, 421. — Ny bostadslag: **21**, 1057. — Se vidare *Hyreslagstiftning.*

Byggnadsföreningarna 1912—1920: **21**, 1071.

Byggnadsgillesrörelsen: 21, 342.

Dyrtidshjälp: 15, 1007.

Fabriksarbetare, se *Industriräkning.*

Fackföreningar. Fackföreningslagen av år 1913: **14**, 161. — Fackföreningsrörelsen under krigsåren: **20**, 321: — under år 1919: **21**, 240; — år 1920: **21**, 1070. — Ombildning av styrelsen för fackföreningskongressen: **20**, 929; **21**, 1070.

Förslag om skärpta villkor för politisk understödsverksamhet i fackföreningarna: **22**, 858.

Fattigvård. Folkpensionering och fattigvård: **13**, 764. — Frågan om fattigvårdens omorganisation: **21**, 552. — Åtgärder för lättande av kommunernas fattigvårdsbörda: **22**, 129. — Fattigvården under år 1921: **22**, 248.

Försäkring. Folkförsäkringen och kriget: **14**, 1178. — Se vidare *Arbetslöshetsförsäkring*, m. m.

Grosshandelspriser, se *Partipriser.*

Hyreslagstiftning. Lagen om reglering av hyror och inteckningsräntor: **20**, 518, 934. — Hyresökningen 1914—1921: **22**, 48.

Industriell demokrati. Industriråd för handläggning av arbetstvister: **11**, 875, 949. — Industrirådets utlåtande ang. kollektivavtal: **13**, 858.

Whitley-kommitténs program för inrättande av industriråd m. m.: **19**, 282, 792; **20**, 310.

Industriräkning. Fabriksarbetarstatistiken år 1907: **11**, 946. — Produktionsräkningen år 1907: **13**, 180.

Invaliditetsförsäkring, se *Sjukförsäkring.*

Jordbruk, se *Lantarbetare.*

Jordfrågan. Jordreformförslag: **15**, 20.

Järnvägsväsendet. Utkastet till framtida organisation: **20**, 926. — Den nya lagen: **21**, 1053.

Kolgruvor. Lagen den 29 mars 1912: **12**, 298. — Kolgruvestriden och dess inverkan på industrien: **12**, 328. — Skiljedomar på grund av minimilönelagen för kolgruvorna: **12**, 674. — Kolkommissionens betänkande: **19**, 806. — Departementet för gruvdriften: **20**, 923. — Avvecklingen av statskontrollen över kolindustrien: **21**, 425. — Kolgruvekonflikten i oktober 1920: **21**, 125; — i april—juni 1921: **21**, 554, 870.

Kollektivavtal: 10, 905. — Industrirådets utlåtande: **13**, 858.

Kooperationen: **10**, 493. — De kooperativa föreningarna 1899—1909: **12**, 256. — Konsumtionsföreningarna år 1910: **11**, 593. — Kooperativ produktion år 1911: **12**, 873. — Kooperativa konsument- och producentföreningar år 1919: **22**, 138.

Kvinnliga arbetare. Kvinnoarbetet (inom kooperativa företag): **15**, 1008. — Kvinnoarbete under kriget: **16**, 1200. — Lagförslag om kvinno- och barnarbete: **20**, 1022. — Skiftarbete för kvinnor och minderåriga: **21**, 234. — Se vidare *Statstjänst.*

Lantarbetare. Lantarbetarförhållanden: **11**, 1020. — Lagen om spannmålsproduktion och minimilöner för lantarbetare: **18**, 77. — Lönenämnden för jordbruket: **20**, 325. — Sänkning av minimilönerna för jordbruksarbetare: **21**, 957. — Förlikningsnämnder för jordbruket: **21**, 1074.

Levnadskostnader år 1912: **14**, 29. — Dyrtidens inverkan på levnadsvillkoren inom arbetarklassen: **18**, 1280. — Levnadskostnadernas stegring: **19**, 737; **20**, 189, 437, 836, 1160; **21**, 449 823; **22**, 60, 257, 1031.

Livsmedelspriser. Penninglöner och livsmedelspriser: **12**, 260. — Minuthandelspriser å livsmedel: **14**, 949, 1190, 1287; **15**. 305, 424, 570, 785, 902, 1010; **16**, 209, 687: **17**, 671: **18**, 84. — Livsmedelskostnadernas förändringar under kristiden: **18**, 1220. — Livsmedelsprisernas stegring: **19**, 57. — Livsmedelskostnader i London: **21**, 241. — Se vidare *Prisstegring.*

Lönenämnder. Lagen om lönenämnder av 1909: **10**, 1005; **12**, 500. — Utsträckning av 1909 års lag: **13**, 517, 943; **14**, 461. — Lönenämndernas verksamhet: **14**, 601; **15**, 1370. — Lagen av 1918: **18**, 1021. — Statlig reglering av arbetslöner: **19**, 797. — Lönenämndsinstitutionen och förslag till dess omläggning: **22**, 774, 854. — Se vidare *Lantarbetare.*

Medling i arbetstvister. Förlikning och skiljedom enligt 1896 års lag: **11**, 585. — Förslag om obligatorisk medling: **11**, 788. — Nytt lagförslag ang. medling: **12**, 778. — Lagstiftningen om förhandling och skiljedom: **20**, 319. — Medlingsväsendet under krigsåren: **20**, 636; — under åren 1919 och 1920: **21**, 1074.

Minderåriga. Frågan om minderårigas nattarbete: **13**, 806. — Lag ang. minderårigas användande vid offentliga föreställningar: **14**, 671. — Minderårigas jordbruksarbete: **15**, 1008. — Se vidare *Kvinnliga arbetare.*

Minimilöner, se *Kolgruvor, Lantarbetare, Lönenämnder.*

Olycksfallsersättning. Tillägg till lagen om olycksfallsersättning: **20**. 310. — Förslag om obligatorisk olycksfallsförsäkring: **20**, 932.

Partipriser år 1915: **16**, 208.

Prisstegring. Lagstiftningen mot oskälig prisstegring: **21**, 40. — Utredningar ang. trustväsendet: **20**, 420, 515.

Rusdryckslagstiftning. Ny lag om försäljning av rusdrycker: **21**, 880.

Sjukförsäkring. Lagförslag ang. obligatorisk sjuk-, invaliditets- och arbetslöshetsförsäkring: **11**, 588. — Den nya socialförsäkringslagen: **12**, 304. — Läkarnas motstånd mot sjukförsäkringslagen: **12**, 872, 966. — Revision av socialförsäkringslagen: **13**, 859. — Sjukförsäkringen (under dess första verksamhetsår): **13**, 936. — Ändringar i lagen: **20**. 309, 930. — Registrerade föreningar för sjuk- och invaliditetsförsäkring under år 1920: **22**, 47. — Sjukförsäkringen och de arbetslösa: **22**, 140.

Sjömansyrket. Åtgärder till befrämjande av sparsamhet inom sjömanskåren: **13**, 69. — Maritim arbetsförmedling: **14**, 229. — Lönesänkning inom handelsflottan: **21**, 567.

Skiljedom, se *Kolgruvor, Medling.*

Småbruksrörelsen i England och Wales: **14**, 683. — Småbrukslagstiftningens utveckling i Skottland: **14**, 1276.

Socialförsäkring, se *Arbetslöshetsförsäkring, Sjukförsäkring* m. m.

Statstjänst. Den civila statstjänstens rekrytering: **20**. 422. — Kvinnors tillträde till statstjänst: **20**, 431.

Strejkrätt. Förbud mot arbetsnedläggelse vid elektricitetsverk: **19**, 284. — Lagförslag rörande kontroll vid strejkomröstningar: **21**, 651.

Trustväsen, se *Prisstegring.*

Trädgårdsstaden, den engelska (reseberättelse): **22**, 765.

Utvandring. Kolonisationsarbetet i kolonierna: **22**, 511.

Vinstandelssystemets tillämpning år 1911: **11**, 1052: — år 1913: **13**, 865: — år 1919: **20**, 937. — Vinstandelssystem och arbetares delägarskap: **13**, 866.
Ålderdomsförsäkring. *Folkpensionering och fattigvård*: **13**, 764. — Förslag till ändringar i lagen om ålderdomspensionering: **20**, 49; — parlamentets beslut: **20**, 308.

9. Estland.

Bostadsfrågan. Bostadsransonering m. m.: **21**, 304.
Lantarbetare. Reglering av lantarbetarnas arbetsförhållanden: **22**, 504.
Strejkrätt. Förbud mot allmänfarliga strejker: **21**, 652.

10. Finland.

Alkoholstatistikens omläggning: **22**, 1035.
Arbetarangelägenheter. Nämnden för arbetarangelägenheter i Helsingfors: **04**, 234.
Arbetarskydd. Förordning ang. skydd mot yrkesfara: **14**, 588. — De nya arbetarskydds- och olycksfallsförsäkringslagarna: **17**, 1486.
Arbetsavtal. Förslag till lag: **10**, 804.
Arbetsförmedling. Den offentliga arbetsförmedlingen år 1903: **04**, 58; — år 1914: **15**, 900. — Lagförslag ang. offentlig arbetsförmedling: **10**, 193. — Lag ang. arbetsförmedling: **12**, 64.
Arbetsinställelser: åren 1903—1906: **08**, 59; — år 1907: **09**, 143; — år 1912: **13**, 510; — åren 1913 och 1914: **16**, 329; — åren 1917 och 1918: **20**, 656; — år 1919: **21**, 244; — år 1920: **21**, 904. — år 1921: **22**, 658.
Arbetslöshet. Åtgärder för bekämpande av säsongarbetslösheten i Helsingfors: **13**, 339. — Förslag om arbetslöshetsförsäkring: **15**, 1363. — Se vidare *Krigstidsåtgärder*.
Arbetsmarknaden i maj 1915: **15**, 898.
Arbetstid. Åtta timmars arbetsdag: **17**, 802. — Lagen om åtta timmars arbetstid: **18**, 1023.
Bagerier. Lag ang. arbete i bagerier: **08**, 651.
Bergshanteringen. Arbetsförhållandena år 1902: **04**, 321.
Bostadsfrågan. Statsunderstöd till bostadsproduktionen: **20**, 941. — Bostadsransonering m. m.: **21**, 304. — Se vidare *Tuberkulos*.
Dyrtidshjälp, kommunal: **16**, 485.
Jordfrågan. Socialekonomiska förhållanden och inre kolonisation i landskommunerna: **13**, 378. — Jordlegoförhållandena: **17**, 1349. — Se vidare *Lantarbetare*.
Kooperationen: **11**, 209. — Konsumtionsföreningarna 1909—1910: **11**, 877. — Centrallaget för andelslagen åren 1909 och 1910: **11**, 878; — år 1911: **13**, 70.
Krigstidsåtgärder (»Utlandet och krisen»): **15**, 7.
Kvinnliga arbetare. Undersökning rörande kvinnors nattarbete: **11**, 794.
Lantarbetare. Lönevillkor samt tillgång på jordbruksarbetare år 1907: **09**, 577.
Levnadskostnadernas stegring: **20**, 1159; **21**, 414, 1033; **22**, 317, 823.
Livsmedelspriser. Statistiken över minuthandelspriser, jämförd med den svenska: **12**, 592. — Maximipriser: **15**, 421. — Livsmedelspriser intill slutet av år 1916: **17**, 672. — Se vidare *Krigstidsåtgärder*.
Medling i arbetstvister. Inrättande av yrkesfullmäktige: **14**, 444. — Förslag till lag om medling: **20**, 482.
Olycksfallsförsäkring, se *Arbetarskydd*.
Restaurangpersonal. Undersökning ang. personalens arbetsförhållanden vid hotell, restauranger och kaféer m. m. i Helsingfors: **14**, 1051.
Rusdryckslagstiftning. Den nya förbudslagen: **22**, 1034.
Sjukförsäkring. Förslag till lag: **12**, 569.
Socialstyrelsen: **18**, 923.
Sömmerskornas yrkesförhållanden: **08**, 399.
Tuberkulosen och bostäderna i Helsingfors: **14**, 941.
Verkstadsindustrien. Undersökning av de mekaniska verkstäderna: **11**, 796.
Yrkesfara, se *Arbetarskydd*.
Yrkesfullmäktige, se *Medling*.

11. Frankrike.

Alkoholmissbruk, se *Rusdrycks lagstiftning.*

Arbetsaktier. Lagstiftningen om arbetsaktier: **21**, 951.

Arbetsförmedling. Lag om arbetsförmedling: **04**, 288. — Förslag till ny lag: **14**, 65. — Arbetsförmedling genom fackföreningar och kommuner under år 1910: **12**, 598. — Statsunderstöd åt offentliga arbetsförmedlingsanstalter åren 1911 och 1912: **14**, 265. — Arbetsförmedling genom fackföreningar år 1913: **14**, 264. — De kommunala anstalterna år 1913 **14**, 1183. — Den offentliga arbetsförmedlingen i Paris: **13**, 186. — Paritetisk arbetsförmedling: **15**, 1007.

Arbetsinställelser, år 1902: **04**, 87: — åren 1890—1906: **08**, 349; — år 1907: **09**, 320; — år 1908: **10**, 424: — år 1909: **11**, 583; — år 1910: **13**, 261: — åren 1911 och 1912: **13**, 762; — år 1913: **15**, 414; — åren 1914 och 1915: **16**, 1293; — år 1916: **17**, 1235; — år 1918: **21**, 904. — Storstrejken i departementet Nord: **21**, 952; **22**, 42.

Arbetslöner. Löner och levnadskostnader (1810—1910): **12**, 38; — åren 1911—1916: **18**, 81. — Lönerörelsen under kriget: **22**, 31.

Arbetslöshet vid yrkesräkningen den 4 mars 1906: **11**, 1050. — Arbetslösheten inom fackorganisationerna, år 1910: **11**, 792; — år 1911: **12**, 254; — år 1912: **13**, 267; — år 1913: **14**, 262. — — Arbetslösheten i Paris: **16**, 204. — Arbetslösheten i januari 1921: **21**, 354; — i juli 1921: **21**, 815.

Arbetslöshetsunderstöd. Statsbidrag till arbetslöshetskassor, år 1910: **12**, 677; — åren 1911 och 1912: **13**, 861; — år 1913: **14**, 1182. — Upprättande av en statlig arbetslöshetsfond: **14**, 1182. — Den kommunala arbetslöshetsfonden i Paris: **16**, 204; **17**, 498, 898. — Arbetslöshetslagstiftningen efter världskriget: **20**, 410. — Se vidare *Nödhjälpsarbeten.*

Arbetsmarknaden, januari 1912—juli 1914: *Fortlöpande månadsstatistik i varje häfte.* Kommittén för utredning av frågan om ekonomiska kriser (1908—1911): **12**, 387.

Arbetsplikt. Lagförslag om civil arbetsplikt: **17**, 765.

Arbetstid. Den engelska arbetsveckan: **14**, 65, 947. — Åtta timmars arbetsdag inom kolgruveindustrien: **14**, 270. — Lagstadgad åtta timmars arbetsdag: **19**, 484. — Undantag från arbetstidslagens tillämpning: **20**, 1027. — Frågan om införande av åtta timmars arbetsdag inom jordbruket: **20**, 1027; **21**, 561. — Striden för och emot åttatimmarslagen: **22**, 333. — Arbetstiden vid järnvägarna: **22**, 786, 919; — vid handelsflottan: **22**, 920.

Bagerier. *Förslag om nattarbetets avskaffande:* **12**, 66. — *Förbud mot nattarbete:* **19**, 733.

Befolkningsfrågan: **22**, 860. — Statlig adoption av minderåriga: **19**, 188.

Bostadsfrågan. Åtgärder från statens och kommunernas sida: **12**, 600.

Bostadsräkning i Paris år 1911: **13**, 864.

Byggnadsföreningar år 1912: **13**, 769.

Dyrtidstillägg: **22**, 589. — Dyrtid, livsmedelspolitik och lönestrider: **22**, 915.

Försörjningslagstiftning. Ålderdoms- och invaliditetsförsörjningen: **12**, 150. — Fattigvård och välgörenhet: **21**, 809.

Hemarbete. Undersökning rörande hemarbetet i linnesömnadsyrket: **11**, 686. — Lagförslag om reglering av lönerna för kvinnliga hemarbetare: **12**, 65. — Minimilöner för kvinnliga hemarbetare: **15**, 1258. — Hemarbetarnas ställning inom skoindustrien: **14**, 948. — Hemarbetet och dess reglering genom lag: **14**, 1054. — Åtgärder till förhindrande av lönenedpressning vid arméleveranser: **16**, 202.

Hjälpkassor, år 1908: **11**, 591: — åren 1909 och 1910: **13**, 580.

Invandring. Förslag till inrättande av ett allmänt immigrationskontor: **21**, 432.

Jordbruk, se *Arbetstid.*

Järnvägar. Den nya järnvägsregimen: **22**, 38. — Förslag om utarrendering av statsjärnvägarna: **22**, 395. — Se vidare *Arbetstid.*

Kolgruvor, se *Arbetstid.*

Kollektivavtal, år 1910: **11**, 582; — år 1911: **12**, 517; — år 1919: **21**, 648; — år 1920: **21**, 1070. — Lagförslag om kollektivavtal: **10**, 815. — Kollektivavtalets legislativa reglering: **14**, 324. — Lag om kollektivavtal: **19**, 689.

Kooperationen: **10**, 496. — Konsumentkooperationen, år 1910: **12**, 257; — år 1911: **13**, 268. —

Arbetarproduktionsföreningarna, år 1910: **12**, 258; — år 1911: **13**, 269. — Sammanslagning av de kooperativa centralorganisationerna: **12**, 678. — Statsunderstöd till kooperationen: **21**, 949.

Krigstidsåtgärder (»Utlandet och krisen»): **15**, 1302.

Kvinnliga arbetare. Lag ang. beredande av vila åt barnsängskvinnor: **13**, 580. — Inskränkning av kvinnors och minderårigas arbete: **14**, 589. — Se vidare *Hemarbete.*

Lantarbetare, se *Arbetstid.*

Levnads-(livsmedels-)kostnader. Dyrtiden och åtgärder däremot: **12**, 49. — Livsmedelskostnadernas stegring: **20**, 944. — Livsmedelskostnader i Paris: **21**, 241. — Levnadskostnadernas stegring: **21**, 1071. — Dyrtid, livsmedelspolitik och lönestrider: **22**, 915. — Se vidare *Krigstidsåtgärder.*

Medling i arbetstvister. Förslag till revision av medlingslagen: **14**, 49. — Lagstiftning rörande medling: **20**, 483.

Minderåriga, se *Befolkningsfrågan, Kvinnliga arbetare.*

Nödhjälpsarbeten, år 1910: **12**, 597; — år 1911: **13**, 583; — år 1912: **14**, 350. — Centralanstalten för anskaffande av arbete åt arbetslösa och flyktingar: **16**, 205.

Restaurangpersonal. Lag om minimiålder: **14**, 158.

Rusdryckslagstiftning. Förordning mot alkoholmissbruk inom fabrikslokaler: **14**, 943.

Sjukförsäkring, se *Hjälpkassor, Socialförsäkring.*

Sjömansyrket, se *Arbetstid.*

Småbruksrörelsen: 21, 895.

Socialförsäkring. Lagförslag: **21**, 434; **22**, 41, 395.

Socialministerium. Nytt ministerium för sociala ärenden: **20**, 833.

Vinstandelsfrågan. Kongress i Paris: **21**, 431. — Se vidare *Arbetsaktier.*

Yrkesräkning (4 mars 1906). Folkmängdens fördelning efter yrken: **11**, 679. — Arbetslösheten inom olika yrken: **11**, 1050.

Ålderdoms- och invaliditetsförsäkring. Lagen om ålderdomsförsäkring av arbetare, hantverkare och mindre jordbrukare: **11**, 489; — lagens verkningar: **14**, 61. — Gruvarbetarnas pensionsförsäkring: **14**, 772; **20**, 519. — Se vidare *Socialförsäkring.*

Överenskommelse med Schweiz ang. pensionering av inom franskt område sysselsatt personal vid de schweiziska förbundsjärnvägarna: **14**, 676.

12. Grekland.

Arbetarskyddslagstiftning: 14, 590.

Bageriyrket. Arbetstid: **13**, 942.

Kvinnliga och minderåriga arbetare, lag om: **14**, 149.

Social byrå. Upprättande av en social byrå: **12**, 147.

13. Indien.

Arbetarskydd. Förbud mot användande av vit fosfor: **14**, 344.

Arbetstidsfrågan: 20, 525.

14. Irland.

Jordfrågan. Lagarna ang. arrende och köp av jord: **14**, 1277.

Minimilön. Lagliga minimilöner för vissa yrken: **14**, 65.

Se vidare **England.**

15. Italien.

Arbetsförmedling: 15, 38.

Arbetsinställelser, år 1910: **11**, 680; — år 1911: **14**, 53. — Den stora arbetsstriden i september 1920· **21**, 109.

Arbetslöshet. Lagstiftning efter världskriget: **20**, 411.

Arbetsrådet. Omorganisation: **21**, 364.

Arbetstid. Frågan om arbetstidens begränsning: **20**, 435. — Åttatimmarsdagen inom jordbruket: **21**, 238.
Bagerier. Lag ang. arbete i bagerier: **08**, 655.
Industriell demokrati. Driftsrådslagstiftningen **1**, 364.
Industri- och yrkesräkningen år 1911: **13**, 930.
Jordbruk, se *Arbetstid.*
Kooperationen: 10, 497. — Statistik över de kooperativa föreningarna: **12**, 599.
Lantarbetare, se *Arbetstid.*
Levnadskostnader. Detaljprisstatistik och beräkning av levnadskostnadsindex: **22**, 86.
Olycksfallsersättning. Fördrag med Tyskland: **13**, 416; — med Förenta staterna: **13**, 860.
Socialministerium: 20, 832.
Utvandring. Rättsskydd för utvandrare: **14**, 679.
Yrkesräkning, se *Industriräkning.*
Ålderdoms- och invaliditetsförsäkring: 20, 661; — för sjömän: **14**, 676.

16. Japan.

Arbetarskydd. Ny fabrikslag: **11**, 587. — Uppskov med ikraftträdandet: **12**, 64. — Lagen prolongerad: **16**, 1074.
Arbetsinställelser, år 1920: **21**, 905.
Arbetslöner. Lönestegringen 1912—1920: **22**, 133.
Fackföreningar. Lagförslag: **20**, 526.
Levnadskostnader: 22, 140.

17. Kanada.

Arbetarskydd. Förbud mot vit fosfor: **14**, 932.
Arbetsförmedling för immigranter: **13**, 863.
Arbetsinställelser, år 1914: **15**, 294; — år 1920: **21**, 654; — år 1921: **22**, 659.
Arbetslöner vid ammunitionstillverkningen: **15**, 1008. — Lönestegringen 1901—1920: **21**, 568. — Lönenivåns förändringar år 1921: **22**, 402.
Arbetsmarknaden: 22, 506, 789, 866, 928, 1029.
Levnadskostnadernas ökning 1890—1911: **12**, 680; — under perioden 1910—1913: **14**, 778.
Medling i arbetstvister. Lagstiftning om arbetstvisters behandling: **09**, 677. — Verkningarna av 1907 års lag om obligatorisk medling inom vissa företag: **13**, 246. — Lagens tillämpning 1907—1913: **13**, 1042; **14**, 932.
Ålderdomsförsäkring. Utredning: **13**, 512.

18. Kina.

Fackföreningsrörelsen: 22, 597.

19. Lettland.

Arbetstidslagstiftningen: 22, 507.

20. Luxemburg.

Arbetsförmedling: 13, 1046.
Söndagsvila. Lag: **14**, 672.
Ålderdoms- och invaliditetsförsäkring. Lag: **12**, 20.

21. Mexiko.

Arbetarskydd. Förbud mot vit fosfor: **14**, 148.
Kollektivavtal inom textilindustrien: **13**, 931.

22. Nederländerna.

Arbetarskydd. Skyddslag för hamnarbetare: **14**, 932. — Ny arbetarskyddslag: **16**, 799.
Arbetsavtal. Avtalslagen av 1907: **11**, 544. — Se vidare *Kollektivavtal.*

Arbetsförmedling: **14**, 153.
Arbetsinställelser, år 1902: **04**, 91; — åren 1911 och 1912: **14**, 52; — åren 1913 och 1914: **15**, 895; — åren 1915 och 1916: **17**, 494; — år 1917: **18**, 378; — år 1918: **19**, 283; — år 1919: **20**, 660; — år 1920: **21**, 653; — år 1921: **22**, 345.
Arbetslöshetsförsäkring: **15**, 1362. — Lagstiftningen efter världskriget: **20**, 411. — Statsunderstöd till arbetslöshetskassorna: **22**, 342.
Arbetsrådet: **20**, 318.
Arbetstid. Lag om arbetstidens begränsning: **20**, 435.
Bagerier. Arbetsförhållanden: **11**, 685.
Bostadsfrågan. Lag ang. bekämpande av bostadsnöden: **18**, 1217.
Kollektivavtal, år 1911: **14**, 48; — år 1916: **17**, 493; — år 1917: **18**, 377; — år 1918: **19**, 376; — år 1919: **21**, 649.
Krigstidsåtgärder (»Utlandet och krisen»): **14**, 1247; **15**, 217.
Kvinnliga arbetare. Lag om minderåriges och kvinnors arbete: **11**, 1049.
Levnadskostnadernas stegring: **19**, 592; **21**, 64.
Livsmedelskostnader i Amsterdam: **21**, 241. — Se vidare *Krigstidsåtgärder.*
Medling i arbetstvister. Lagförslag: **21**, 243.
Minderåriga, se *Kvinnliga arbetare.*
Sjukförsäkring. Lagförslag: **11**, 230. — Nya lagar: **13**, 985.
Ålderdoms- och invaliditetsförsäkring. 1913 års lag: **14**, 934. — 1919 års lag: **20**, 181.

23. Norge.

Affärsanställda. Löneförhållanden: **19**, 288. — Lag om minimilöner: **19**, 270; — förlängd giltighet: **21**, 956. — Se vidare *Levnadskostnader.*
Arbetarsemester: **22**, 254, 406.
Arbetarskydd. Förbud mot fosfortändstickor: **13**, 763. — Förslag till lag om arbetarskydd: **14**, 990. — Den nya arbetarskyddslagstiftningen: **16**, 59. — Bestämmelser rörande cellulosaindustrien: **16**, 1295. — Ändring och tillägg till arbetarskyddslagen: **19**, 679.
Arbetarutskott. Se *Industriell demokrati.*
Arbetsförmedling. Den offentliga arbetsförmedlingen: **04**, 51. — Lag den 12 juni 1906: **10**, 191 — Arbetsförmedlingskonferensen i Kristiania i september 1917: **17**, 1490. — Verksamheten år 1916: **17**, 1491; — år 1917: **18**, 707; **19**, 286; — åren 1918 och 1919: **20**, 433; — år 1920: **21**, 566; — år 1921: **22**, 592.
Arbetsförmedlingsanstalterna i Kristiania m. fl. städer och deras verksamhet, år 1902: **03**, 130; — år 1903 (kvartalsstatistik): **03**, 56, 146; **04**, 66; — år 1904: **04**, 247, 372, 496; **05**, 70; — år 1905: **05**, 230, 371, 534; **06**, 72; — år 1906: **06**, 228, 306, 516; **07**, 92; — år 1907: **07**, 212, 387; **08**, 145; — år 1908 (förra halvåret): **08**, 582; — år 1909: **10**, 658; — år 1910: **12**, 255. Se vidare *Sjömansyrket.*
Arbetsinställelser, åren 1903—1907: **09**, 486: — åren 1908—1910: **11**, 681. — Den stora arbetskonflikten sommaren 1911: **11**, 996. — Se vidare *Medling i arbetstvister.*
Arbetslöner, år 1905: **09**, 154; — år 1910: **14**, 270; — år 1915: **17**, 899: — i november 1921: **22**, 340. — Se vidare *Affärsanställda, Byggnadsindustri.*
Arbetslöshet. Statistiska arbetslöshetsundersökningar: **06**, 221. — Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna 1904—1907: **08**, 368. — Se vidare de i samband med den svenska arbetslöshetsstatistiken publicerade internationella översikterna (1921—1922).
Arbetslöshetsförsäkring. Arbetslöshetskassor med bidrag av stat och kommun: **13**, 766. — Ändringar i lagen om bidrag till arbetslöshetskassor: **15**, 416; **18**, 706, 1018. — Arbetslöshetsförsäkringskommittén: **19**, 1006. — Arbetslöshetsförsäkringen 1909—1918: **20**, 662; — år 1919: **20**, 1024; — år 1920: **22**, 342. — Sjukförsäkringen och de arbetslösa: **21**, 962.
Arbetslöshetshjälp. Lagstiftning efter världskriget: **20**, 413. — Anslag till nödhjälpsarbeten m. m.: **21**, 366, 959. — Se vidare *Krigstidsåtgärder.*
Arbetsmarknad. Statens ingripande för reglering av arbetsmarknaden: **12**, 418. — Arbetsmarknaden under augusti och september 1914: **14**, 891, 1151: — under år 1917: **18**, 618.

Arbetsplikt. Lag om civil arbetsplikt: **17**, 755.

Arbetstiden, inom industrien år 1909: **13**, 910; — år 1913: **14**, 993; — år 1918: **19**, 287; — inom byggnadsverksamheten m. m.: **21**, 62.

Provisorisk lag om förkortning av arbetstiden: **18**, 1109. — Lagförslag om åtta timmars arbetsdag: **19**, 287. — Lagen den 11 juli 1919: **19**, 679. — Lagstadgad reglering av arbetstiden å norska fartyg: **19**, 1009. — Interpellationsdebatt om arbetstidslagstiftningen: **22**, 595.

Bostadsförhållanden, i Kristiania: **15**, 1247; — i vissa norska städer: **18**, 1108. — Lag om bostadsförhållandena: **18**, 911. — Se vidare *Hyreslagstiftning.*

Bostadslån, se *Småbruk.*

Bostadspriser. Hyresstegringen i Kristiania under kristiden: **16**, 805; — under perioden 1912—1917: **17**, 800.

Bostadsproduktion. Regeringsförslag om bildandet av en bostadsfond för statstjänstemän: **18**, 236. — Statsunderstöd till bostadsproduktionen: **20**, 640.

Bostadsransonering, se *Hyreslagstiftning.*

Butikstängning. Kommunala föreskrifter: **14**, 670.

Byggnadsindustri. Lönestegringen: **21**, 928.

Dyrtidshjälp till statstjänstemän m. fl.: **15**, 1259; **18**, 1089.

Egnahemsrörelsen, se *Småbruk.*

Fiskeriyrket. Lagförslag om förtroendemän: **20**, 1021. — Se vidare *Olycksfallsförsäkring.*

Förbudsomröstningen, se *Rusdryckslagstiftning.*

Hemarbete. Lagförslag: **15**, 396; **17**, 1237. — Ny lag: **18**, 379.

Hyreslagstiftning. Förordning ang. bostadshyra: **16**, 83. — Lag ang. kommunal reglering av hyra: **16**, 804. — Förordning ang. lediga bostadslägenheter i Bergen: **16**, 1301. — Hyreslagstiftningen under kristiden: **17**, 201; **18**, 504. — Bostadslagen: **18**, 911. — Lagförslag om skyldighet att inleda elektriskt ljus i hyreshus: **18**, 822. — Bostadsransonering: **20**, 940; **21**, 302.

Hyresstegring, se *Bostadspriser.*

Industriell demokrati. Lagstiftningen om arbetarutskott: **20**, 917. — Se vidare *Fiskeriyrket.*

Kollektivavtal, år 1911: **12**, 414. — Kollektivavtal, träffade genom norska arbetsgivarföreningen, under år 1913: **14**, 146; — under år 1914: **15**, 294.

Kooperationen: 11, 399.

Krigstidsåtgärder (»Utlandet och krisen»): **14**, 734, 891, 1151.

Levnadskostnader. Undersökning rörande levnadskostnader för affärsanställda: **15**, 1256. — 1912/13 års levnadskostnadsundersökning: **16**, 419. — Levnadskostnaderna och statstjänstemännens lönefråga: **17**, 1197. — Dyrtidens inverkan på levnadsvillkoren, augusti 1916: **17**, 992; — februari 1917: **18**, 928; — året 1918/19: **21**, 822. — Levnadskostnadernas stegring under kristiden: **18**, 237; **19**, 591; **20**, 324, 942; **21**, 413, 1032; **22**, 316, 822.

Livsmedelspriser. Maximipris, å vissa livsförnödenheter (i Kristiania): **15**, 1122; — å salt sill: **15**, 1123. — Prisregleringen under kristiden: **18**, 1270. — De kommunala provianteringsråden: **20**, 188. — Minuthandelspriser å livsmedel i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn, jfr avd. I (sid. *10). — Se vidare *Krigstidsåtgärder.*

Medling i arbetstvister. Lagförslag om medling och skiljedom: **10**, 232, 789; **12**, 415; **13**, 182. — Frågan om obligatorisk skiljedom vid intressekonflikter: **14**, 235; **15**, 668. — Lagen om arbetstvister: **15**, 875. — Lagen om obligatorisk skiljedom: **16**, 666; **19**, 733; **20**, 485; **21**, 452, 651; **22**, 344, 406.

Medlingsinstitutionens verksamhet år 1916: **17**, 1485; — år 1917: **18**, 1104; — år 1918: **20**, 660; — år 1919: **21**, 66; — år 1920: **21**, 1073.

Minimilön, se *Affärsanställda, Hemarbete.*

Nödhjälpsarbeten, se *Arbetslöshetshjälp.*

Olycksfallsförsäkring: 16, 590. — Ny olycksfallsförsäkringslag för fiskare: **21**, 242.

Prisreglering, Provianteringsråd, se *Livsmedelspriser.*

Rusdryckslagstiftning. Alkoholkommissionens förslag till försäljningslag: **15**, 1230. — Ändringar i rusdryckslagstiftningen: **18**, 708. — Folkomröstning om rusdrycksförbud: **19**, 587. — Vinmonopolet: **22**, 909.

Sjukförsäkringslagen. Ändringar i sjukförsäkringslagen: **13**, 666, 1043. — Ny sjukförsäkringslag: **15**, 897. — Höjning av inkomstgränsen m. m.: **17**, 895; **21**, 242. — Utredning om utvidgning av försäkringen: **20**, 528. — Sjukförsäkringen och de arbetslösa: **21**, 962.
Sjukkassor. Kretssjukkassan i Kristiania: **18**, 78.
Sjömansyrket. Arbetsförmedling: **14**, 229; **17**, 397. — Arbetstidslag: **19**, 1009.
Skiljedomslagstiftning, se *Medling.*
Småbruk. Lag om småbruks- och bostadslån: **14**, 457. — Småbruks- och egnahemsrörelsen: **16**, 1080.
Socialattachéer: **19**, 732. — Fråga om indragning: **22**, 401.
Socialdepartementet: **13**, 334, 665.
Socialstatistik. Förslag om anordnande av socialstatistiska undersökningar i Kristiania: **12**, 328.
Statstjänst. Levnadskostnaderna och statstjänstemännens lönefråga: **17**, 1197. — Lag om tjänstemän i allmän tjänst: **19**, 1003. — Se vidare *Bostadsproduktion, Dyrtidshjälp.*
Utvandring. Kontrollbestämmelser rörande utvandring över Sverige: **16**, 597.
Vinmonopolet, se *Rusdryckslagstiftning.*
Ålderdoms- och invaliditetsförsäkring. Kommittéförslag: **13**, 150. — Socialdepartementets förslag: **18**, 500. — Ny utredning: **20**, 1164. — Folkpensioneringsförslaget inför stortinget: **21**, 245. — Nytt förslag till 1922 års storting: **22**, 870.

24. Palestina.

Invandring: **21**, 962.

25. Peru.

Socialstatistik. Upprättande av ett ämbetsverk för arbetsstatistik: **14**, 1278.

26. Polen.

Arbetsförmedling i de av Österrike ockuperade områdena: **17**, 105.
Arbetslöshetslagstiftning efter världskriget: **20**, 413.
Arbetstid. Förordning om åtta timmars arbetsdag: **19**, 683.
Bostadsransonering: **21**, 305.

27. Portugal.

Arbetsförmedling, offentlig: **14**, 156.
Olycksfallsersättning. Lag: **13**, 937.
Socialministerium. Ministerium för arbete och social hjälpverksamhet: **17**. 101.

28. Rumänien.

Sociallagstiftning: **22**, 401.

29. Ryssland.

Arbetsförhållanden efter revolutionen: **21**, 234.
Arbetsinställelser, år 1912: **13**, 934; — åren 1905—1912: **14**, 56.
Arbetslöner: **11**, 1052.
Arbetstid. Frågan om arbetstidens begränsning: **20**, 435.
Kooperationen: **14**, 266.
Kvinnors och minderårigas arbete i fabriker: **14**, 343.
Levnadskostnader. Undersökning av arbetares levnadskostnader i Petersburg: **12**, 1074.
Olycksfalls- och sjukförsäkring: Nya lagar: **12**, 780.
Rusdryckslagstiftning. Spritförbudet m. m.: **16**, 806.

30. Schweiz.

(Artiklar angående inom Schweiz anordnade internationella konferenser o. d. sökas i avd. II A.)

Affärsanställda, se *Kollektivavtal.*
Arbetarskydd. Arbetarskydd vid allmänna arbeten: **14**, 589. — Arbetarskydd i kantonen Tessin: **13**, 935. — Cirkulärskrivelse från förbundsrådet beträffande diplomatisk konferens för arbetarskydd: **14**, 587. — Se vidare *Fabrikslagen.*
Arbetsinställelser, åren 1911—1919: **21**, 245.
Arbetslöshet. Zürichs arbetslöshetsförsäkring: **14**, 152. — Arbetslöshetslagstiftningen efter världskriget: **20**, 414. — Åtgärder mot arbetslösheten: **21**, 448, 960.
Arbetsplikt. Förordning om civil arbetsplikt m. m.: **17**, 760.
Arbetstid. Förbundslag ang. arbetstiden i fabriker: **19**, 683. — Arbetstidslagstiftningen: **22**, 491, 595. — Se vidare *Bagerier.*
Bagerier. Undersökning av arbetstiden: **11**, 595.
Bostadsfrågan. Åtgärder mot bostadsbristen: **20**, 730. — Förfogande över ej bebodda lägenheter: **21**, 308. — Hyresregleringens avveckling: **22**, 869.
Fabrikslagen: 14, 1046. — Utsträckt tillämpning: **18**, 379. — Se vidare *Arbetstid.*
Folkhushållningsdepartementet. Upprättande av en arbetsbyrå inom folkhushållningsdepartementet: **20**, 1155; **21**, 133.
Hyreslagstiftning, se *Bostadsfrågan.*
Industriräkning. Fabriksstatistik år 1911: **14**, 158.
Kollektivavtal. Kollektivavtalet i *den nya civillagen*: **12**, 147. — *Kollektivavtal* för affärsanställda o. d.: **19**, 189, 275.
Kooperationen: 11, 572. — Konsumtionsföreningarna under år 1910: **11**, 793. — Kooperativ kvarnförening: **13**, 70.
Livsmedelsfrågan vid krigsutbrottet: **15**, 217.
Medling i arbetstvister. Lagstiftning ang. arbetsinställelser och medling i arbetstvister: **09**, 891; **20**, 485. — Förslag om inrättande av en permanent förlikningskommission i Basel: **12**, 62.
Moderskapshjälp, kommunal, i Zürich: **13**, 582.
Olycksfalls- och sjukförsäkring. Lagförslag: **11**, 590. — Ny lag: **12**, 151: **13**, 860. — Centralt ämbetsverk för socialförsäkring: **13**, 335. — Sjukförsäkringsreformen: **21**, 651.
Sön- och helgdagsvila i kantonen Luzern: **14**, 673.
Ålderdoms- och invaliditetsförsäkring: 20, 662; — i kantonen Glarus: **16**, 1296. — Överenskommelse med Frankrike om pensionering av inom franskt område sysselsatt personal vid förbundsjärnvägarna: **14**, 676.

31. Spanien.

Arbetslöshetslagstiftning: 20, 417.
Arbetstid. Maximalarbetstid inom textilindustrien: **14**, 160. — Lagstadgad åtta timmars arbetsdag: **19**, 484. — Arbetstidslagstiftningen: **20**, 187, 436.
Bagerier. Förbud mot nattarbete: **16**, 476; **19**, 733.
Bostadslag: 11, 1051.
Kvinnliga arbetare. Lag ang. lättnader i arbetet för ammande arbeterskor: **14**, 447.
Sociallagstiftning. Institutet för sociala reformer: **20**, 180.
Ålderdoms- och invaliditetsförsäkring: 20, 662.

32. Sydafrika.

Hyreslagstiftning: 20, 941.
Invandringslagstiftning: 13, 1045; **22**, 345.

33. Tjeckoslovakiet.

Industriell demokrati. Driftsrådslagstiftningen: **21**, 956.
Socialförsäkring: 21, 1059.
Statsanställda. Handläggningen av tjänstemannafrågor i statsförvaltningen: **21**, 1067.

34. Tyskland.

Affärsanställda, se *Pensionsförsäkring, Söndagsvila.*

Arbetarsemester inom metallindustrien: **13**, 770. — Semester för arbetare och förvaltningspersonal: **13**, 371.

Arbetarskydd. Skyddsanstalter för fabriksarbetare: **11**, 1048. — Skärpta bestämmelser om hygien på byggnadsplatser: **13**, 265. — Skydd mot damm i cementfabriker: **14**, 670. — Kungörelse ang. arbetets bedrivande inom järnförädlingsverk: **14**, 671. — Explosionskatastrofen i Oppau: **21**, 956. — Säkerhetskommissionen för bergsbruket i Preussen: **22**, 650. — Se vidare *Yrkesinspektionen.*

Arbetsdepartement, se *Socialdepartement.*

Arbetsfysiologi. Institutet för arbetsfysiologi i Berlin: **15**, 1114.

Arbetsförmedling. Sjunde tyska arbetsförmedlingskongressen: **12**, 783. — Arbetsförmedlingen och de kristliga fackföreningarna: **13**, 68. — Förslag ang. reglering av arbetsförmedlingen: **14**, 681. — Centralorgan för arbetsförmedlingen: **14**, 940. — Arbetsförmedlingens lagliga reglering: **22**, 1019.

Den offentliga arbetsförmedlingen, år 1903 (kvartalsstatistik): **03**, 58, 148; **04**, 68; — år 1904: **04**, 248, 374, 498; **05**, 72; — år 1905: **05**, 232, 374, 537; **06**, 74; — år 1906: **06**, 230, 308, 518; **07**, 93; — år 1907: **07**, 389; **08**, 147; — förra halvåret 1908: **08**, 584; — verksamhetsåret 1908/09: **10**, 499; — åren 1909—1912: **13**, 586. — Kommunernas utgifter för arbetsförmedling året 1912/13: **14**, 1283.

Münchens kommunala arbetsförmedling under år 1902: **03**, 141. — Anstalten i Köln för arbets- och bostadsanvisning samt försäkring mot arbetslöshet: **04**, 70. — Kommunal arbetsförmedling i Preussen år 1903: **04**, 508; — år 1913: **14**, 940. — Offentliga anordningar för arbetsförmedling åt vandrande arbetslösa i Preussen: **07**, 214.

Yrkesmässig arbetsförmedling, 1910 års lag: **10**, 586. — Statistik för vissa tyska stater: **12**, 572, 844.

Se vidare *Civilanställning, Lärlingar, Sjömansyrket, Yrkesval.*

Arbetsgivarorganisationerna och deras strejkförsäkring: **10**, 246. — Strejkförsäkringsväsendet år 1911: **12**, 675. — Arbetsgivarföreningarna år 1912: **13**, 940. — Se vidare *Föreningsväsen.*

Arbetsinställelser, år 1902: **04**, 84; — åren 1899—1906: **08**, 403; — år 1907: **09**, 139; — år 1908: **09**, 705; — år 1909: **10**, 726; — år 1910: **11**, 511; — år 1911: **12**, 518; — år 1912: **13**, 410; — år 1913: **14**, 444; — år 1914: **15**, 665; — år 1915: **16**, 589; — år 1916: **17**, 1484; — åren 1917 och 1918: **20**, 658; — år 1919: **21**, 368; — år 1920: **22**, 659.

Arbetskonflikten inom metallindustrien: **22**, 496, 589. — Officiell och facklig strejkstatistik: **10**, 243. — Se vidare *Strejkrätt.*

Arbetslöner under kriget (1914—1916): **18**, 80; — år 1917: **19**, 191; — år 1918: **20**, 56; — år 1920: **21**, 899. — Avtalsenliga arbetslöner 1914—1922: **22**, 401, 594. — Arbetsförtjänsterna inom rustningsindustrien: **18**, 1022.

Frågan om lön efter försörjningsplikt: **21**, 893. — Den glidande löneskalan: **21**, 133; **22**, 652. — Frågan om guldlöner: **22**, 921. — Se vidare *Statsanställda.*

Arbetslöshet, se *Arbetsmarknaden.*

Arbetslöshetsförsäkring, kommunal: **11**, 1006; **13**, 337; **14**, 140, 261, 679; — i Mannheim: **13**, 185; — i Berlin-Schöneberg: **13**, 768; — i Bayern: **14**, 152. — Reformförslag: **21**, 362.

Arbetslöshetsunderstöd. Kommunal arbetslöshetsförsörjning i Berlin: **13**, 939; **14**, 349. — Arbetslöshetslagstiftningen efter kriget: **20**, 417, 663; **21**, 901. — Se vidare *Krigstidsåtgärder.*

Arbetsmarknaden vid årsskiftet 1920/21: **21**, 359. — *Dessutom en fortlöpande månadsöversikt i varje häfte fr. o. m. år 1912.*

Arbetsplikt. Lagen om fosterländsk hjälptjänst: **17**, 761.

Arbetstid. Utredning ang. 24 timmars växelskift: **14**, 670. — Förordning ang. reglering av arbetstiden: **19**, 687. — Frågan om arbetstidens begränsning: **20**, 435. — Åttatimmarsdagens genomförande i de tyska staterna: **21**, 945; **22**, 34. — Sachsiska regeringens ställning till åttatimmarsdagen: **22**, 587. — Arbetsgivarnas ställning till åttatimmarsdagen: **22**, 581. — Lag-

förslag om arbetstiden vid stenkolsgruvorna: **22**, 585. — Arbetstiden vid järnvägarna: **22**, 497, 922. — Se vidare *Kvinnliga arbetare.*

Bagerier. Förbud mot nattarbete: **15**, 1359.

Bostadsfrågan. Centralbyrå för bostadsstatistik: **13**, 865. — Förslag om borgen för bostadslån: **14**, 650. — Krigets inverkan på bostadsförhållandena: **15**, 1366. — Byggnadsverksamhet och bostadsmarknad i städerna under år 1916: **17**, 1106. — Bostadsproduktionens främjande: **21**, 366. — Bostadsransonering och andra åtgärder mot bostadsbristen: **21**, 115, 305; **22**, 928.

Preussen. Bostadspolitik: **14**, 156. — Förslag till bostadslag: **14**, 267. — Den nya bostadslagen: **18**, 621. — Statskommissarie för bostadsväsendet: **18**, 822. — Räkning av lediga våningar i Gross-Berlin: **17**, 1108. — Kommunala åtgärder för främjande av bostadsväsendet i Halle a. S.: **14**, 682.

Sachsen. Bostadspolitisk lagstiftning: **14**, 156.

Se vidare *Hyresreglering, Statsanställda.*

Bostadsförmedling. Anstalten i Köln för bostadsanvisning m. m.: **04**, 70. — Den kommunala bostadsförmedlingen: **13**, 486; **18**, 821.

Bostadsinspektion. Statsinspektion av bostäder: **13**, 497.

Bostadsproduktion, Bostadsransonering, Bostadsräkning, se *Bostadsfrågan.*

Civilanställning genom offentliga arbetsförmedlingsanstalter: **12**, 652.

Driftsråd, se *Industriell demokrati.*

Fackföreningar. Åttonde tyska fackföreningskongressen: **11**, 685. — Fackföreningsrörelsen år 1910: **12**, 32; — under krigsåret 1914/15: **15**, 1367; — år 1919: **21**, 63. — Fackföreningarnas ställning till de samhällsskadliga strejkerna: **22**, 651. — Se vidare *Föreningsrätt, Föreningsväsen, Industriell demokrati.*

Fredsfördraget i Versailles, se avd. II A.

Föreningsrätt. Förslag till sociallagstiftning: **14**, 771. — Sociala reformer efter revolutionen: **19**, 188. — Se vidare *Strejkrätt.*

Föreningsväsendet bland arbetsgivare och arbetstagare, år 1911: **13**, 742, 1000; **15**, 10; — år 1914: **17**, 105; — år 1915: **18**, 1217. — Läget inom tjänstemannarörelsen: **22**, 493, 586.

Försörjningslagstiftning: 21, 884.

Hemarbete. Den nya lagen om hemindustriellt arbete: **12**, 126. — Hemarbetslagstiftning inom tobaksindustrien: **14**, 148. — Förordning om yrkesnämnder för hemarbete: **14**, 933; **16**, 477. — Utsträckt tillämpning av hemarbetslagen: **18**, 74. — Nya författningar rörande hemarbete: **20**, 833.

Hembiträden. Lagstiftning om hembiträden: **22**, 782.

Hyresreglering: 18, 79; **22**, 507.

Industriell demokrati. Driftsrådslagstiftningen: **20**, 424; **21**, 436. — Fackorganisationer och driftsråd: **21**, 102. — Arbetsgivarnas ställning till driftsråden: **22**, 582. — Driftsrådens representation i bolagens ledning: **22**, 495, 588.

Kolgruvor, se *Socialisering.*

Kollektivavtal, åren 1903—1907: **09**, 580; — år 1908: **10**, 422; — år 1909: **10**, 723; — år 1910: **11**, 1045; — år 1911: **12**, 1070; — år 1912: **14**, 120; — år 1913: **15**, 556; — år 1914: **16**, 1072; — år 1915: **17**, 1350; — år 1916: **18**, 616; — år 1917: **19**, 479; — år 1919: **21**, 648; — år 1920: **22**, 789. — Se vidare *Medling.*

Kooperationen: 10, 489. — Konsumtionsföreningarna år 1910: **11**, 594. — Kooperationen under krigsåren: **17**, 666; **19**, 736. — Den kooperativa rörelsen och livsmedelsmarknaden i Berlin 1918—1919: **20**, 57.

Krigstidsåtgärder (›Utlandet och krisen‹). Socialpolitiska åtgärder med anledning av kriget: **14**, 738, 893, 1152; **15**, 205, 610, 1081; **16**, 737; **17**, 1057.

Kvinnliga arbetare. Arbetstid i fabriker m. m. i Preussen: **03**, 119. — Se vidare *Moderskapshjälp, Restaurangpersonal.*

Levnadskostnader, år 1907: **10**, 580. — Undersökning av levnadskostnaderna på landsbygden: **12**, 679; — bland gruvarbetare i Saarbrücken: **13**, 771. — Levnadsvillkoren under april 1916: **17**, 500. — Levnadskostnadernas stegring: **21**, 806; **22**, 256.

Livsmedelspriser. Åtgärder mot dyrtiden: **13**, 26. — Köttpriser i preussiska städer: **13**, 270. —

Jämförelse mellan livsmedelspriserna i Berlin och Stockholm: **12**, 874. — Prisstegringen å vissa livsmedel i Berlin och dess orsaker: **15**, 1120. — Se vidare *Kooperation, Krigstidsåtgärder, Partipriser.*

Lärlingar. Lärlingsanställning i Berlin: **12**, 522; **14**, 775. — Arbetsförmedling för lärlingar: **14**, 154.

Medling i arbetstvister. Förordning rörande kollektivavtal m. m.: **19**, 694. — Medlingslagstiftningen: **20**, 486; **21**, 573; **22**, 509.

Minderåriga. Lagstiftning om barns yrkesarbete: **04**, 212. — Se vidare *Ungdomsvård, Yrkesval.*

Moderskapshjälp. Ny lagstiftning: **20**, 511; **21**, 903.

Olycksfallsersättning. Fördrag med Belgien och Italien: **13**, 416. — Se vidare *Socialförsäkring.*

Partipriser: 13, 71.

Pensionsförsäkring för privatanställda. Förslag till lag: **11**, 228. — Den nya försäkringslagen: **12**, 116. — Höjning av försäkringsgränsen: **21**, 361, 963. — Förslag till omorganisation: **22**, 141.

Potatiskonsumtionen: 15, 1119. — Se vidare *Krigstidsåtgärder.*

Restaurangpersonal. Skyddslagstiftning för kvinnlig personal: **14**, 343.

Sjukförsäkring. Den obligatoriska sjukförsäkringen: **04**, 303. — Verksamheten under år 1912: **14**, 346; — år 1913: **15**, 670. — Fredsslutet mellan läkare och sjukkassor: **14**, 259. — Se vidare *Socialförsäkring.*

Sjömansyrket. Maritim arbetsförmedling: **14**, 229.

Skiljedom, se *Medling.*

Socialattachéer vid utrikesrepresentationerna: **20**, 179.

Socialdepartement. »Reichsarbeitsamt»: **19**, 187.

Socialförsäkring. Den nya riksförsäkringslagen: **11**, 683, 915. — Statistik rörande socialförsäkringen: **11**, 924. — Användningen av ålderdoms- och invaliditetsförsäkringens fonder: **14**, 345. — Sjuk-, invaliditets-, ålderdoms- och efterlevandeförsäkringens verksamhet under år 1914: **15**, 672; — intill den 1 juli 1916: **17**, 224. — Reformer inom socialförsäkringen: **21**, 361.

Socialiseringslagstiftningen: 20, 317. — Socialiseringen, av byggnadsarbetet: **21**, 39; — av kolgruvorna: **21**, 419; — av kaliindustrien: **21**, 559.

Statsanställda. Statsåtgärder för beredande av bostäder åt statstjänstemän och statsarbetare: **07**, 391. — Preussiskt regeringsförslag ang. förbättrande av statsarbetarnas bostadsförhållanden: **14**, 682. — Socialpolitisk avdelning inom det preussiska krigsministeriet: **13**, 762. — Lönestegringen för statsanställda: **21**, 957. — Se vidare *Strejkrätt.*

Strejkrätt vid samhällsviktiga företag: **21**, 124. — Tjänstemännens strejkrätt: **22**, 493, 586.

Sundhetsrådet. Upprättande av ett sundhetsråd i Preussen: **21**, 896.

Söndagsvila. Lagförslag om söndagsvila inom affärsvärlden: **14**, 157.

Tändsticksindustrien. Arbetsförhållandena: **14**, 16.

Ungdomsvård. Ny lag: **22**, 1023.

Yrkesinspektionen år 1911: **13**, 183. — Utvidgning av yrkesinspektörernas befogenhet i Preussen: **14**, 671. — Medicinska experter inom yrkesinspektionen i Preussen: **22**, 586.

Yrkesräkning år 1907: **10**, 999.

Yrkesval. Skolbarnsförmedlingens ordnande i Baden: **11**, 785.

Ålderdoms- och Invaliditetsförsäkring, se *Pensionsförsäkring, Socialförsäkring.*

35. Ungern.

Arbetslöshetsunderstöd, kommunalt, i Budapest: **14**, 153.

Kooperation. Konsumtionsföreningarna under år 1910: **11**, 950.

Sjukförsäkringen år 1908: **11**, 682.

Socialministerium: 19, 187.

36. Uruguay.

Arbetstid. Förslag ang. åtta timmars arbetsdag: **13**, 942. — 1915 års lag: **16**, 1295.

37. Österrike.

Affärsanställda, se *Arbetsavtal, Pensionsförsäkring.*
Arbetarkammare. Ny lag: **20**, 432. — Kamrarnas sammansättning: **21**, 133.
Arbetarskydd. Ny lag om arbetsavtal: **21**, 897. — Se vidare *Yrkesinspektion.*
Arbetets frihet. Lagförslag: **20**, 728.
Arbetsavtal. Ny lag om arbetsavtal: **16**, 1292. — Den nya lagen ang. privatanställda: **21**, 941. — Se vidare *Kollektivavtal.*
Arbetsförmedling, år 1912: **14**, 155. — Prisnedsättning å järnväg för arbetssökande: **13**, 769. — *Den offentliga arbetsförmedlingen under kriget: 18, 502.* — *Se vidare Civilanställning, Krigstidsåtgärder.*
Arbetsgivarorganisationer. Strejkförsäkringen: **13**, 511.
Arbetsinställelser, år 1902: **04**, 90; — år 1910: **11**, 1047; — år 1911: **13**, 65; — år 1912: **14**, 50; år 1913: **15**, 561; — åren 1914 och 1915: **17**, 1485.
Arbetslöshetslagstiftning efter världskriget: **20**, 418.
Arbetstidslagstiftning: 19, 688; **20**, 436.
Bostadsfrågan. Den nya bostadspolitiska lagstiftningen: **13**, 562. — Bostadsransonering m. m.: **21**, 307.
Butikstängning. Förordning i Wien: **14**, 771.
Civilanställning genom offentliga arbetsförmedlingsanstalter: **12**, 652.
Fiskare, se *Sjömansyrket.*
Hemarbete. Lagförslag: **12**, 148.
Hembiträden. Lagstiftning: **20**, 727.
Kollektivavtal, åren 1905—1908: **09**, 587; — år 1909: **12**, 60; — åren 1910 och 1911: **14**, 45; — år 1912: **15**, 559; — år 1913: **16**, 1070.
Kooperationen: 10, 494.
Krigstidsåtgärder (»Utlandet och krisen»): **14**, 1245; **15**, 518; **16**, 485.
Levnadskostnadernas stegring: **21**, 717.
Livsmedelspriser, se *Krigstidsåtgärder.*
Medling i arbetstvister. Lagstiftning: **20**, 487.
Olycksfallsförsäkring: 05, 187. — Nytt lagförslag: **09**, 257. — Se vidare *Sjömansyrket.*
Pensionsförsäkring för privatanställda: **20**, 1164.
Resekostnader. Prisnedsättning å järnväg för arbetare: **14**, 159; — för arbetssökande: **13**, 769.
Sjömansyrket. Olycksfalls- och sjukförsäkring för sjöfolk och fiskare: **11**, 231; **12**, 675; **13**, 336.
Sjukförsäkring. Lagförslag: **09**, 133; **21**, 65. — Se vidare *Sjömansyrket.*
Socialförsäkring. Lagförslag: **09**, 126. — Se vidare *Olycksfallsförsäkring, Sjukförsäkring, Ålderdomsförsäkring.*
Socialiseringslagstiftning: 20, 41.
Socialministerium: 19, 187.
Utvandring. Statsåtgärder i anledning av arbetslösheten i Förenta staterna: **08**, 148. — Inrättandet av ett centralorgan för övervakande av emigrationen: **14**, 352.
Yrkesinspektionen år 1912: **13**, 935; — åren 1913 och 1914: **16**, 477.
Ålderdoms- och invaliditetsförsäkring. Lagförslag: **09**, 240; **21**, 66. — Se vidare *Pensionsförsäkring.*

Stockholm 1923. P. A. Norstedt & Söner. 223310.